

שנה יג - תשסח
גליונות תקפ"ט – תרל"ח

יוצא לאור על ידי
מכון "אור הצפון" דחסידי בעלזא
אנשווערפען

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת נח			
א' דר"ח מרחשון תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תקפ"ט			
הולדת מנחם	18:39	20:07	19:45
אנטווערפן	18:00	19:25	19:03
לונדון	18:06	19:31	19:11
מאנטשעסטר	18:25	19:55	19:29
ציריך	17:58	19:23	18:58
ווינ	18:36	20:07	19:42
אמסטרדם	18:50	20:21	19:53
פאריז	18:23	19:55	19:28
פראנקפורט			

תורת של ראשונים

דור המבול - למה נענש דוקא במים?

ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ וגו' (ו. ח). המעש שענשם במים דוקא, כי הוא העונש היותר נאות והיותר צודק לפי ההשגחה האלוהית. זה, כי טבע המים לכבות האש, ואינם עומדים רק במאור האש, יתברך, המצוה תמיד לעמוד על מצבם וישלח ידו ויחריס לצאת מן המבול, כמו שאמר המפורש (תהלים לז, טו): **כי ישר דבר ה' וכל מעשיו באמונה. אורח צדקה וגו'.** בתוספת מים היו וגו', **ייראו מוח כל הארץ וגו'.** וכי הוא אמר **ויהי היא צוה ויעמוד** (ו. ח). וכמו שאמר הנביא (ירמיה כב): **האיתי לא תיראו נאום ה', אם מפני לא תחילו, אשר שמתי חול גבול לים וגו' והמו גליל ולא יעברוהו.** והכוונה, כי הכל תלוי ועומד באמונתו ויתברך, מבלי שום חול וחוסר יענשו להם... אמנם זה הברית וקיום האמונה זו לא יעמוד, כי אם עם השומרים אמונתם ודק הגבלתם במעשיהם. אבל עם העוברים הקם ומפירין בריתם, אף אני אסלק את בריתי ואמונתו והסירי אפיר להם ואסיר גבולות ימים וישוב טבע המים לאיתנו, ושטף ועבר ואין מציל.

אבל נח ששמר בריתו ואמונתו ועמד על הגבלת דיו, לא הסיר הסדו מאתו ואמר לו (פס' ח): **הוקמותי את בריתי אתך ובאת אל התיבה** וגו'.

איתן אמונתו של נח - שבועות ניצל

ואמנם העיד הכתוב והוסף לספר בשבועו של נח: **ויעש נח ככל אשר צוהו ה'** (ו. ח). לומר, כי גם בזה לא פקפק ולא הרדור שבאו לא יהיה הדבר ולא יבא בעת ובעונה ההיא, עם היות דבר נפלא מאד אשר לא נשמע כמוהו. אבל התחילו לבא הוא וזכיתו אל התיבה, והכניסו לתוכה כל הבעלי חיים הרים וכל צרכי מזונותיהם, והן נכנסין ויוצאין להשלים מעשיהם בהריצות גדולה, כאילו היה רואה בעיניו את מי המבול באים עליו. והוא אשר ביאר הכתוב בפירושו באומרו (פס' ו-ז): **יצא בן שש מאות שנה וגו', ויבא נח ובניו וגו' מפני מי המבול.** ויצא, כי עם היותו בן ת"ר שנה, שהיומן הארוך ההוא יספיק להודיעו מצד הגמול כל הקורות המתרגשות לבא, ולא עוד, אלא שהמבול אשר כן נאמר לו היה מים על הארץ, שהוא דבר שדחה לו מבוטא לידע טבע הגשם הראוי לבא מצד התחלופות הטבעיות, אם מחשבות הארציות, ואם לשום הבור מהכוכבים אשר יתחדש להם עכשיו. וכבר בקשו חכמי הדור ההוא שום סבה למבול ההוא המיועד ולא נמצאו, ולזה לא האמינו וקשו את ערפם. אמנם הוא ירא את ה' והאמין לדברו, ובא הוא ובניו ואשתו אל התיבה כאשר צוהו ה' **מפני מי המבול**, ויצא, כאילו כבר ראה המבול בעיניו, והוא דבר שיש לו זכות בו, ואולי המן וזכיה, אשר לא היו מאמינים מה שנאמר להם מפלאי המן, עד שראו בעיניהם. ואמר שנשתדל בכל עוז באותן שבעת ימים שנתן לו להיות בתוכה המה וכל הדירה וכל הבתים בה. עם שהיו נכנסין ויוצאין לעשות מצוה בתקנה...". עקדת יצחק (סוף שער יב, ענין באריות)

"מכל רמש האדמה" - גם אם נעלמה תועלתם

מהענין למינה ומן הבחנה למינה **מכל רמש האדמה למינה** וגו' (ו. כ). המעש שאמר ברמש האדמה **מכל**, מה שלא אמר כאן בעוף ובבהמות. לפי שאולי יחשוב נח שאין הכוונה שיעמק בהצלחת הרמשים, וכן כי הם ממזג הטבע והעדרם טוב ממיצאותם, לכן אמר לו: **"מכל רמש האדמה"**, שאף על פי שנעלמה תועלתם ממנו, לא נעלמה מהותם. ואחר שהם פרים ורבים מוכר ונקבה נאמר לו להצילם בתיבה **"למינה"**. תולדות יצחק

לקח טוב

"לא היה נחשב לכולם"

אותה סתירה נרגשת, מצד המציאות, גדל רכושו במדה ניכרת. ומצד תפיסת עצמו, ירדו נכסיו מבחינה זו שכעת - עם התעשרותו - גדל חסרונו, כי היום רוצה הוא מאתיים בעוד שאתמול הספיקה לו מנה. הוי אומר: אין כאן סתירה כלל ועיקר. כאשר דנים על עצם הגידול ברכושו, מתרכזים על מה שיש. מאידך, תפיסת האדם ה"רוצה מאתיים" מכוונת את ראייתו על מה שעדיין איננו. מובן מאליו, שכפי הגידול המציאותי, כך גדול מושגו במה שעדיין חסר ועוד יוכל להגיעו. זאת אומרת, הוספת המנה לנכסיו, הגבירה את רעבונו, כי העניקה לו השנה יתירה.

אותיות מהכימות

אש לדיק תמים היה בדמותו. פירש"י, כי מכוונת עוקבים אותו לשם וכו' ויש עוקבים אותו לגלוי כו', אולי היה מדרו על אכרס לא היה נחשב לכולם. וכן לקדקד, הלא מכל מקום היה לדיק, וכן יתכן מזה לדיקוס כמה יהיה. אך היה זה מעלת אדוקים אשר משולם, כי עם כל המצות ומעשים טובים שעשו תמיד נחם רוח לפני ה' ית"ש, עם כל זה אינם תשובים בעיניו לכולם, כאשר הם דבוקים בכו' ודבוק בדרכיו, אשר במקום גדולתו גם אלה מולא ענותו. וכן כל אדוקים, עם גודל מעלתם אלה מולא ענותו, כמו שזמנו באכרס אכנו ע"ה שאמר (בראשית יח, כז): **"הנה נח אולתו לדיק ואני עני ואפס..."** וזה הענין נח, שהסבירו הכתוב **"אש לדיק תמים היה"** וגו' ואף ידע ענינו סוף לדיק, מכוונת מדרגת רכש. לכן דוקא אותו לגלוי, שאולי היה בדברו על אכרס, או לא היה תשוב בעיניו לכולם, כי היה נחם מאכרס אכנו ע"ה שלא היה תשוב בעיניו לכולם, כמ"ס **"ואני עני ואפס"**. תפארת שלמה (עש"ס)

הוא הדבר במדה הרחוקה המוטלת על הצדיקים. לא שיתבשרו למציאות הישג ידם, כאילו לא היה ולא נברא. ברור הדבר שמסבילים הם מצוות ומעשים טובים, מתעלים והולכים בכל מדה נכונה של קדושה ותעלות. אלא שבד בבד עם עלייתו, וגדלת גם השגתם במה שעדיין חסר. מדה זו דורשת מן הצדיק לא להתרכז על מה שיש, אלא לכוון את עיניו ולבו על מה שעדיין איננו, ומבחינה זו לא יהיה נחשב בעיניו לכולם.

ממדותיו של הקדוש ברוך הוא, שבמקום גבורתו וגדולתו שם **"אתה מוצא ענותנותו"** (מגילה לא). ומאחר שכתבה התורה (דברים ד, ד) **"אתם הדבקים בה' אלקיכם"**, ותמדתו חכמתו ו"ל (כתובות קיא): וכי אפשר לידבק בו, הלא אש אוכלת הוא, עד שביארו כוונת הכתוב להיות דבוק במדותיו ויתברך. ומכאן שעל הצדיקים מוטל גם להיחלץ במדה מיוחדת זו ש"במקום גדולתו - אתה מוצא ענותנותו", וכד בבד עם הגדולה שהם משיגים מתעטפים המה בשפלות נוספת ובענוה יתירה.

אלא שמוזרה מדה זו מטבעה בכך שכל ענינה מהווה סתירה, לכאורה. מצד המציאות, הרי הוא הולך וגדל. תורתו פרה ורבה, מצוותיו ומעשיו הטובים מצטברים והולכים, וכל יום מתקדש ומיטהר במדרגות נעלות ונשגבות. ומאידך, מצד תפיסת עצמו, מוטל עליו להיות בעיניו קטן ודל, תולעת ובוזי אדם, שמבק רגל ועד ראש אין בו מותם, ואין בידיו מאומה. אמת, שמדת ענוה היא המשובחת, והיא היא משרת מדה מיוחדת זו, אך בכל זאת, כיצד תתיישב הענוה הרצויה עם העובדות המדברות בעד עצמן. איך יקטין את גדולתו, ובמה יפחית את ערך חשיבותו?

סתירה זו מבלבלת את דעתו של אדם, ועלולה להובילו למסקנה מוטעת שאין ענין מדה זו מתיישב על אופניו כראוי, ולכן מן ההכרח לקבוע שאחד מצדדי המדה אינו נכון ומציאותי: או שבאמת איננו גדול, או שתפיסתו את עצמו היא דמיונית ואיננה תואמת למציאות.

מסקנה כזו נובעת מכך שבמדות הגשמיים והמוחשיות מהווה הדבר סתירה, כאשר גדלות וקטנות הם דבר והיפוכו, כמו גבוה ונמוך, יקר וזול, חשוב ופשוט וכיוצא באלה. וכמו כל דבר והיפוכו, לא יתכן להחזיק את החבל משני ראשיו...

אך לאמתו של דבר, גם בעולם הגשמי מצויה תופעה זו באופן מוחש מאד, תופעה רגילה וניכרת בעין כל. והיא מה שאמרו חכמינו ו"ל על בעל המומן ש"מי שיש לו מנה - רוצה מאתיים" (ראה קה"ר א, לד), ומקורם מן המקרא (קהלת ה, ט) **"אורח כסף לא ישבע כסף"**. הלא גם כאן, בתחום הגשמי והמוחשי, מתייצבת

גליון זה יוצא לאור לעילוי נשמת האי גברא יקרא הרה"ח המפ"ר רודף צדקה וחסד ומוקיר רבנן ותלמידיהון מוה"ר **אריה לייבוש** ב"ר זאב אהרן ע"ה וויינרעב נלב"ע כ"ח תשרי תשנ"ח לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח על ידי חתנו ידידנו הנלבב איש המעש ועמור החסד הרה"ח ר' אברהם צבי חיים דייק שליט"א פטרו חוצאת העולם לתרופה העולמית

ברגשי גיל והדוה הננו לבשר על הופעת הספר הק' והבהיר

אמר מנחם

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק מאלכסנדר צוקללה"ה

אמרות ה' אמרות טהורות, ויקוין דמהורא, על סדר בראשית, אשר השאיר אחריו ברכה כתוב בעצם כתב ידו הקדושה, ואשר הויל כטל אמריותו מדי שבת בשבת, והאיר תעלומות ל"ב שנים, בדברים היוצאים מן הלב, לטהר הלב לעבודת אמת.

ניתן להשיג בכל חנויות הספרים

גליון השבוע הודפס בחסות

Al Haësh

ISRAELISCHE STIJL SHAWARMA EN GRIL

לרגל הפתיחה ב-50 Isabellalei
במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

אמרות טהורות

"התהלך לפני" – כי ביד הצדיק לבטל גזירת הש"ת

אלה תולדות נח וגו' את האלקים התהלך נח (י, 1). פירש"י: "באברהם הוא אומר 'התהלך לפני' (להלן י, 1), אשר התהלכתי לפניו" (להלן כ, 1). וכו'. יש לפרש הענין, דהנה מבואר בוודאי הק' (הקדמה י) על פסוק (יח"ט י, 1) "כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוד" – משמע שבישראל יש כמותו, ומפרש הוזה"ק, דאמנם הקב"ה גזר גזירה והצדיק מבטלה, ע"ש. וידוע, שנה הגם שהיה צדיק, עם כל זה לא התפלל לבטל הגזירה (ע' הוזה"ק בפרשתנו טו: ובפר' וירא קו').

וזהו החילוק בין נח לאברהם, דאצל אברהם נאמר: "התהלך לפני" כביכול, מפני שהיה בידו לבטל הגזירה, לכך נראה כאילו אלקים התהלך אחריו, דהיינו אחר דיבורו, אבל נח שלא התפלל בעד הדור, לכך כתיב אצלו "את האלקים התהלך" דהיינו, שהלך רק אחריו דברי אלקים.

דור המבול – מחמת הענין שנוצר ממשעיהם משלו

בתם המקטרגים המשחיתים קודם גמר גזר דנים ותשחת הארץ לפני האלקים ותמלא הארץ חמס (י, 12). "כל הכתוב לא היה צריך לאומרו, כי כבר כתוב בפרשה הקודמת (י, 1) "זרע ה' כי רבה רעת' וגו', ואם לפרט ההטא נכתוב, יותר מפורש בפרשה הקודמת דכתיב 'רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות לבו וגו', ועוד, למה בפרשה הקודמת אמר שם הרחמים וכאן אמר שם אלקים: עוד, למה הוצרך לומר תיבת 'לפני האלקים' וכו'. וז'ל: 'העושה מצוה וכו', והעובר עברה אחת קונה לו קטיגור אחד, פירוש, מלאך משחית. אך צריך אתה לדעת, כי אין המשחית יכול עשות דבר קודם שישפוט שופט כל הארץ, שה' מונע מעשות רע, והוא סוד פירוש 'נושא עון' (במדבר יח, 1). ואחר שישפוט האלקים, אז ישלחם בין פשעם, שהם קטיגורים שנבראים במעשיהם הרעים, כאומרו (יח"ט כ, 1) 'תסרך רעתך'.

אמירה נעימה

קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם וגו' (י, 1).

נראה הכוונה, כי קודם שבא הקב"ה לדון את דור המבול הסתכל תחלה עד הסוף שלהם, דהיינו אם יוכל לצאת מזהם איזה טוב, וכענין ציווה לישראל במדבר: "אל תצר את מואב" (דברים כ, 1) – בגלל רות המואביה ונעמה העמונית העתידות לצאת מהן (כ"ל לה').

וזהו שאמר: "קץ כל בשר בא לפני" – שדוק והסוף שלהם בא לפני, וראיתי "כי מלאה הארץ חמס מפניהם", ואף לעתיד לא יצא מזהם שום טוב, ולכן "הנינו משחיתם את הארץ". חכמת התורה להגדיר קלוגר וציל (שנת תר"ד).

ויאמר ה' אל נח בא אתה וכל ביתך אל התיבה כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה (י, 1). תיבת "לפני" היא לכאורה אך למותר.

וזהו, דהנה הצלת נח על התיבה היו בה שני ענינים: האחד, שבר גלות, שניצל על ידי ממי המבול בעבור צדקתו; והשני, כעונש לו על שלא מיהא באשני דורו, ולכן נאסר שנה תמימה בתיבה כבכית אסורים, ולא הצילו הש"ת באופן אחר, אע"פ שהריבה ריוח והצלה לפניו. אולם, באמת היה גלוי לפני ה' שלא היו בני דורו מקבלים תוכחותיו, אך לפני נח מי גלוי? (וכענין שמצניע בשבת נה ע"ש). לכן אמר ה' לנח: "בא אל התיבה" וגו' על שני אופנים: א, "בא אל התיבה" – שתנצל בה ממי המבול, "כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה" שידוע אני שאפילו אם היית מוכיחם לא היו מקבלים דברך; ב, "בא אל התיבה" – ולא תנצל בדרך אחר, "כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה", כי רק לפני גלוי שלא היו מקבלים תוכחה, אבל לפני מי היה גלוי? ולכן צריך אותך להיות שנה תמימה בכית אסורים, בתיבה, ולא להנצל באופן אחר.

תורת משה להחיתים ז"ע

ויבא נח ובניו וגו'. מן הבחמה אשר איננה טהורה וגו' (י, 1).

במורה למדו כמאן (פסחים ג:) "עליוס אל יוציא אדם דבר מוגנה מפיו, שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מוגנה מפיו, שנאמר מן הבחמה הטהורה ומן הבחמה

ויש לך לדעת, כי הגם שימנע ה' המקטרג מהוסיף לעושהו, עם כל זה כשירבה יקבל שלא יסבול עוד ויהיה למור. מעשהו לאבד בעליו קודם שיגמור דינו, כי משפטו מפורש. והוא אומר: 'זתשחת הארץ לפני האלקים', פירוש קודם שיגמור דינו, נשחתה הארץ, פירוש משלו בה משחיתים לצד מעשיהם, ודוק לומר 'הארץ', הכונה שגם נף הארץ 'לצד הפלגת החמסים תקולל חלקתם בארץ', כי ישכנו בה התיקוב הנוצר ממעשיהם'.

לימד תורה דרך ארץ:

לקרב את המאכל אל חנוף ולא להיפך

ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל ואספת אליו (י, 12). "נראה לרמוז, דהתורה הקדושה מלמדת אותנו את הדרך אשר נלך, והוא דרך ארץ בשעת אכילה, לכל לקרב את גופו להמאכל שהוא אוכל, רק ליקח חפץ עם המאכל אצלו, כמוכא בשם הר"צ מהר"ם מו"למטשוב וצלה"ה, לכל יאכל בדרך הרעבתנים. וזהו: 'קח לך' – דיקא, 'מכל מאכל אשר יאכל ואספת אליו', ולא להרכין גופו להמאכל, רק יאכל עם דרך ארץ'.

הצלת נח בתיבה – בזכות לימוד התורה

מכל הבחמה הטהורה וגו' (י, 1). פירש"י: "הטהורה – העתידה להיות טהורה לישראל, למדנו שלמד נח תורה". רמז כאן על מעלת לימוד התורה הק', שכל הצלת נח היתה בזכות התורה שלמד, וכענין דאיתא (פסח כא) תורה מוגנת ומצאל. ואפשר שזהו מרומז גם במדות התיבה שבה נסתר נח ממי המבול, כי אורך התיבה היה שלש מאות אמה, ורחבה – חמישים אמה, ושלושים אמה קומתה, והיינו שצ"ל, אותיות לש"ן (ע' עבודת ישראל בפרשתנו בשם המגיד הק' ממעורש ז"ע), לרמז על לימוד התורה, שהוא כפה ולשון, שעל ידו ניצלו הוא ובניו, וכן מצינו בגמרא (כתובות קא): "ולשון חכמים מורא" (משלי יב, יח) – שעל ידי לימוד התורה ולשון חכמים אדם מתרפא וניצול מכל רע. וזהו שרמז: "למדנו שלמד נח תורה" – וכעבור כן ניצל.

אשר איננה טהורה – ולא אמר 'טמאה'. ויש לדקדק, הלא כתוב זה "אשר איננה טהורה" הוא בפסוק ה, והרי קודם, לעיל בפסוק א-ב, כבר כתיב: "ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התיבה וגו' מכל הבחמה הטהורה וגו' ומן הבחמה אשר לא טהרה הוא" והרי גם כאן יש עיקום שמונה אותיות, כי שם העיקום הוא שמונת אותיות 'אשר איננה', כמו כן כאן עיקם שמונת אותיות 'אשר לא הוא', דהוי ליה למימר 'טמאה', ואם כן למה לא הביאה הגמרא את הפסוק הקודם. ונראה, דהנה רש"י הביא כמה שאמר הש"ת לאברהם: "קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת" וגו' (להלן כב, ב), ולא אמר לו בהדיא: 'קח את יצחק', כדי ליתן לו שכר על כל דיבור ודיבור, וכן לגבי 'לך לך מארצך וטמולדתך ומכית אביך אל הארץ אשר אראך' (להלן יב, א).

ולפי זה יובן שפיר, כי הפסוק הקודם נאמר לגבי החייוו, שהש"ת אמר לו שיקח מבחמה הטהורה שבעה שבעה ומבחמה אשר לא טהורה היא שנים שנים, ואם כן משם אין להוכיח שעיקם הכתוב כדי שלא להוציא דבר מוגנה, כי אפשר לומר שהקב"ה האריך בדיבור כדי ליתן לו שכר על כל דיבור ודיבור, אבל זה הפסוק ד"אשר איננה טהורה" כתוב לגבי ביאת נח אל התיבה, והוא לשון הכתוב, ואינו דיבור הש"ת אל נח, מזה מוכח יפה שהעיקום הוא כדי שלא להוציא דבר מוגנה.

תירצו רבי פנחס מקאריין ז"ע (מוכא באמרי פנחס השלם – מספיק צוה הבחן שכתב על כך, שהפליא מאוד דקדק זה "שלא דקדק שום אחד מן המפרשים" וכתב על תירצו "הוא נכח מאוד")

ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את הארץ. ומוראם וחתכם

יהי על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים וגו' (א, 1). מביטות המפוקים יש לפרש, כי נח לא רצה לשבת בחוצה לארץ, כי אם בארץ ישראל ש"לא גושמה ביום זעם" (הקדמא כב, כד), היינו, שלא היה שם המבול (ברד"י ג, 1) ולכן אמר לו הקב"ה: "פרו ורבו ומלאו את הארץ" היינו, שיפירה וירבה בכל העולם, ואמר הטעם: "ומוראם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים" וגו' – כדי שיהיה מוראם על כל החיות, ואם לא יפרו ומלאו את כל העולם ירבו חיות הארץ עליהם, כדכתיב (שמות כג, כט): "לא אגרשנו מפניך בשנה אחת פן תהיה הארץ שממה ורבה עליך חית השדה". תפארת היתנו

יתרון דעת

"לא תסור" (ו)

דבר איסור שחכמים התירוהו – לא יזיק לנפש ועין כי הנרעתם אהובה אצלו ית"ש ביותר/ מנהיגי הדור הם בהסכמת המקום ב"ה/ חתירת היצר להתחכם נגד החכם – חורבן הדור/ צדיקי הדור יכולים להתפלל בעד בני הדור – רק כשהם הולכים על פי הוראתם

... ואני סובר עוד, שאי אפשר שיימשך ממה שיכריעו הסנהדרין הפסד בנפש כלל, גם כי יאכילו דבר האיסור ושיאמרו בו שהוא מותר, לפי שהתיקון אשר ימשך בנפש מצד ההכרעה למצות החכמים מורי התורה, הוא הריב היותר אהוב אצלו יתברך, כאמרו (ש"א טו, כב): "הנה שמעו מזבח טוב", בתיקון שהוא יסור הרוע אשר הוא מעותר להתנייל בנפש מצד אכילת הדבר האסור ההוא. וכיצא בדבר זה בעצמו יקרה בגוף, כי המאכל המזיק כשיאכלהו האוכל ההוא על דעת שמעול אצלו, הנה מחשבתו תפעל במאכל ההוא ויסור ממנו היקון אם לא שיהיה מופלג (אלא אם כן הנזק גדול וכו'), ולכן ציווה התורה ואמרה (דברים י, יא): "לא תסור מן הדבר אשר יגידו אליך ימין ושמאל". דרשות הר"ן (דרוש יא)

לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל (דברים י, יא). רוצה לומר, אפילו אם ידיו הדברים בעיניכם כמחליף הימין בשמאל, אפילו הכי תעשו כמצותם, כי יש לכם לחשוב שהם אומרים על ימין שהוא ימין, כי רוח ה' על ראשי העם ומנהיגיו, ולא יעזוב את חסידיו לעולם ששמו מן הטעות ומן המכשול. ואמר ז"ל (סנהדרין לה): הראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו, דור דור ומנהיגיו וכו'. ובמדרש (שמי"ר ב, ה) מאי דכתיב (משלי ה, ה) "אמרת אלקים צדופה", אין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבדקו בדבר קטן, ואחר כך מעלה לגדולה וכו'. ולפי זה יד' פירוש מלת "אמרת אלקים" מלשון "את ה' האמרת", וזה האמירך" (דברים כו, יז-יח), כלומר, שאין הקב"ה נותן גדולה מעלה ושרה לענין פרסות הדור עד שבדקו מקודם, ואם כן הואיל ומנהיגי הדור הם בהסכמת המקום ב"ה, מחויבים אתם לשמוע להם ככל אשר יצו עליכם. ותתלו הטעות בבם, ועוד כי הרבים עדיק, ותמיד דברי יחידים בטלים הם אצל רבים וכו'...

אומרים אנתנו "אני מאמין באמונה שלימה שכל התורה המצויה עתה בידינו היא הנתונה למשה רבינו ע"ה", מהו להשון "עתה", האם קודם היתה ח"י תורה אחרת? אלא בודאי צריך להאמין באמונה שלימה שהתורה שבע"פ על ידי ח"ל תנאים אמוראים, ושחידושו האנונים ובעלי תוספות, הכל ניתנה ע"י משה רבינו ע"ה, אכן אפילו מי שמאמין בנ"ל, אך חלילה לא יאמין בדברי צדיקים חכמי הדור בדור הזה אשר אנתנו נמצאים בו, שזאת התורה, דברי צדיקי הדור, נתונה על ידי משה רבינו ע"ה, האיננו מאמין הוא אפיקורוס גמור, כי אם צריך להאמין באמונה שלימה שכל התורה הנמצא עתה בידינו בדור שלנו, על ידי צדיקי הדור המורים אותנו היא הנתונה למשה רבינו ע"ה.

אמרות משה להר"ק מקאברין ז"ע (עמ' קכד)

בטעות אחרים יהיו הבדים (שמות כה, טו). כתב על זה השל"ה הק' רומז לבעלי בתים ומחזיקים ידי הלומדים וכו'. ואני מפרשו שהוא ציוויו שהש"ת מצוה לתלמי אורייתא ויהיו מקושרים תמיד לחכמי הדור ולהיות בטלים להם ולמנהיגיהם ולטבעיהם לא יסורו ימין ושמאל, ובכשון אריתא מדמהנת בוה"ק פ' (טו), ומחמת שצריך מאד אריתא לשוננו: "ובהמתך" עם הארץ בהמה אקרי, ולכתר דיעול גרמיה תחות אדם תורה יתקיים ביה "אדם ובהמה דרכים יחד" (תהלים לו, ז), אם אדם דרכים עליה מאריה וטביל ליה ולא מבעט במאריה, ומאי סבילו דע"ה לת"ה, בגין דת"ח איהו כיום שבת צריך איהו דלית ליה מדיליה, ואי ע"ה סביל ליה מממנו, ואתנהג ביה כפום רעותיה לשמשא ליה לאתנהג בפקדין כפום רעותיה יתקיים ביה אדם ובהמה תושיע ה', יושע ליה משור וגוילה, יושע ליה ממלאך המות דלא שלטי עליה וישחוט לו בסכין פגום דיליה, עכ"ל.

הרי שכתב "ואתנהג כפום רעותיה", שצריך לבטל דעתו ורצונו וכל טבעותיו בשביל רצון וטבע התלמי חכם, וזהו: "בטבעות הארון יהיו הבדים" – התמכי דאורייתא בע"כ יהיו בטבעות הארון – זי זאלין זיין בא די תלמיד חכם אזוי ווי אין א ריג אריין גינעמען, זי זאלין זיך נח א קער טאן אז זיי (שידוה אצל חת"ה כמו מבטלים בתוך בטעם, ולא יעשו שום דבר ללא הוראתם). הכל אחר דבריהם ועצמם הן ברוחני הן בשמא, גם זי זאלין זיך נאטאן פון די ת"ה, זי זאלין בטל וערין וזי זענען בטבעות בכל הומונים, הן להקנים הן לאחר, "לא יסורו ממנו", כסוד דרכים עליה מאריה, ואם יקיימו הבע"כ כפירושא, אזי יקיימו בהם כפירוש השל"ה וק' כי התמכי דאורייתא, אז יסורו מהת"ח בגן עדן ולעוה"ב, בצל החכמה בצל הכסף (קהלת ז, יב).

דברי שלום, קדייטוב (פר' תרומה. כע"ז ב"ס "בשרי שמואל" – סלונים, פר' תרומה) המשך

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי משולם זלמן חסיד מפראנקפורט זי"ע

יומא דהילולא ה' מרחשון (תקנ"א)

"רבי זלמן חסיד" - כך נתכנה בפי גאוני דורו - היה בשעתו מגדולי חכמי ורבי מפראנקפורט דמיין, ואחד מרבותיו של הגה"ק בעל ה'חתם סופר' זי"ע, כפי שמזכירו בתשובותיו (אורח סי' קצו) בזה"ל: "ולכן ראיתי רבותי הגאון הפלאה זי"ל, ומורי החסיד שבכונה מוה' נחמן אדליר זצ"ל, ותהילה לה' יתברך שמו לא זזה ידי מתוך ידם ולא חסרתי מהם דבר...", ופעמים שמתאר כ"**החסיד המפורסם**" (אורח סי' יח, י"ד סי' רז) ¹.

איש חסיד היה:

רבי משולם זלמן נולד לאביו רבי שמעיה שמעלר זצ"ל "בארץ מרחק". את תורתו קיבל מפי הגה"ק רבי אברהם אביש מפפד"ם זי"ע.

בצעירותו נמנה על יושבי ה'קלויז' העתיק שבעיר מאנהיים ³, בו הגה בתורה בהתמדה רבה, בחשיכה כבאורה. משם היגר לעיר הגדולה לאלקס, עיר פראנקפורט, המשתרעת על גדות הנהר מיין בדרום אשכנז.

בעיר עתיקת יומין זו, שהייתה "בתכלית רוס המעלה, תר לכל קהלות אשכנז בעושר ובכבוד" (כפי שמתארה הגריעביץ' זצ"ל במגילת ספר), יצא חדר גאון וקדושתו כאחד מהמיוחדים בין גדולי ארץ וחובקי תבל, והיה נקרא בפי כל, כאמור, בשם "**רבי זלמן חסיד**", על שם גודל חסידותו ופרישותו. בפנקס 'הזכרת נשמות' כתוב הדר: "... ויאלה כל מה לספר אף מקצת שבחו מרוב פרישותו מאהבת המקום, וכל ימיו סיגף את עצמו בסיגופים רבים בתענית הפסקות, וגם שנים רבות כל ימות החול רצופים, אף הוא הכה את הארי ביום השבת..." (מובא בריש י"ח חזקת המשולש, החנה, וכן סי' יטנה בעור באש עמי ב' חת"י).

תורה וגדולה התאחדו אצלו. כארבעים שנה החזיק ישיבה רבתי בבית מדרש מיוחד שהקים בביתו, והרבה תלמידים וצורכי בני נחר אליו מכל רחבי המדינה, לקבל לקחה של תורה, שלימדם מתוך יגיעה עצומה, כרשום בספר 'הזכרת נשמות' דק"ק פפד"ם: "**היה נוהג פה בחסידות ופרישות ובהתמדה גדולה בלימוד התורה ימים ולילות סמוך לארבעים שנה והעמיד תלמידים**".

בספר 'שם הגדולים החדש' (מערכת גדולים, אות 2 סק"ב) מביא עדות נאמנה בפי הגה"ק 'חתם סופר' זי"ע, שכאמור היה אחד מתלמידיו המפורסמים, בזה"ל: "הרבה פעמים שמע י- הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל אביד קראקא) מפי קדשו של מר אביו הגאון (החתם סופר) זצ"ל אשר הפליג מאוד בשבח הגאון הנזכר (רבי זלמן חסיד) מגדולת קדושתו ופרישותו, אשר אי אפשר להעלות על הכתב, ואמר עליו: **כי ידע בבירור שהיה לו גילוי אליהו זכור לטוב**" (עין לך הגרי"ש שטערן זצ"ל בהקדמתו לדורות חת"ס, קרית סופרים עמ' ח).

מבין שרית התלמידים שחסו בצל קדשו, ידועים לנו שני אלה: הגייר נתנאל ב"ר נביראל זצ"ל מבאמבורג, שאף זכה לשמשו בקדושה ⁴, והגייר סענדער ב"ר וואלף זצ"ל דיין באדארמשטאט ⁵.

הדור לכל חסידיו:

במרוצת השנים נתבצר מעמדו של רבי זלמן, וכסתו היתה מוטלת בפי גדולי הדור היושבים באשונה במלכות התורה, ואף הצטרף אל גאוני התקופה לחסות את מלחמת ה' ולעמוד בפרץ. תעודה חשובה מהזמן מכתבו אליו מאת הגאון העיב"ץ זצ"ל, שנדפס בספרו 'התאבקות' (בחסות גת דרכיה עמ' קד: מיום כי"ח אייר תקצ"ו), בו מבקש שידבר עם רבו הגה"ק רבי אביש מפפד"ם זי"ע, אודות ענין רב אחד משטאמפ, שנחשד שהוא ממאמני הש"ץ שריי, ומתארה לטעם לשונו שם:

"... ואכתוב לך זלמן ברי שמעלר, היושב בפי"פ נקרא חסידיו... שלמה כו' כמי זלמן יצ"ו, לשמע אוון שמעתיד כו', על כן אמרתי לזכות במצוה ומה' שלמה תהא משכורתך..."

ממורד נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ביהר"ר יצחק בעריש ברושטיין ע"ה ת.צ.ב.ה.

... כבר הקשו המפורשים, דא"כ יכול האדם להתפלל בעד חבירו, הלא הקב"ה יודע כל משאלות האדם וגם אם לא יתפלל חכם עירו בעדו. אמנם י"ל ממדת שכל בני הישוע סומכים על חכם שבערים בעניני שאלות איסור והיתר דיני תורה וכיוצא בזה, נמצא שכל התלככותם הוא על ידי דעתו והסכמתו, ואולי אוסר להם איזה דבר אינם אוכלין אותו, ואם מתיר להם - אוכלין בהיתר. על כל כשיש לו חשאל בביתו והולך גם כן אצל חכם שבעיר (כ"ב קטו) או אצל צדיק שסומך עליו גם בכל שאר עניניו, והוא יכול להתפלל בעדו להשי"ת ולפסוק עבורו שכבר יצא ידי חובתו במה שסבל עד עתה, ומעתה ידחה בקו הבריאה וישידו לו מעתה פרנסה וכיוצא בזה, והקב"ה מסכים למה שידע הוה פסק כל ממדות כי האיש הואא סומך על הדי"ח הזה בכל עניניו, על כל גם עבשיו יכול הדי"ח הזה לפסוק לו, ועל כל יכולים צדיקי הדור להתפלל על ישראל, כיון שמתנהגים על פי הוראתם ושושנים לבריהם גם בשאר עניניהם, ודוק.

יש עוד רעה חולה, אשר היצר ילפת בה, להניא אמונת חכמים מלב בני אדם, והוא משקל המרמה של הנגיעה.

חובת התלמיד לאמונתו, כי אין נגיעה בעולם בעלת כח להטות לב חכם לעוות משפט,

ולפי שנודע לי שמעלתך אהוב וחביב אל הרב שלך, על כן אבקש למחול ולדייש משמתך ולחקרו... ואם רצונו לעשות רצון אבינו בשמים, להיות זריו ונשכר לטול חלקו במצוה לגדע אשרה, הנה שכרו אותו ויקרא לו גורד נדר..." (עין לך הגרי"ש זצ"ל).

מיכלואהו זצ"ל בסי' יאהל אברהם אות נח). חיבה תיירה נודעת לו מהגאון הגדול רבי ישעיה פיק ברלין זצ"ל, "שהשתעשע הרבה עם הגאון רבי זלמן חסיד הנזכר בחדושי תורתו, ואוהב דבק מאח היה לו" (ישם הגדולים החדש' שם, מפי הגרי"ש סופר זצ"ל).

כן היה קשור בחבלי אהבה וידידות עם גדולי עירו, ה"יה הגאונים הקדושים רבי נתן הכהן אדלער ורבי פנחס הלוי איש הורוויץ - בעל ה'הפלאה', זי"ע, וכפי שמתואר בישם הגדולים החדש' (שם, דמפי הני"ל): "מקום משכן קדשו היה בקיץ פראנקפורט וממין בעת אשר אהוביו הני קדושו עליון מלאכי אלקים הגאונים ה"ר נתן אדליר וה"ר פנחס הורוויץ היו שוכנים בה, ומהבאר אשר חפרה שרים שלשת אבות העולם האלו שתה אביו חסיד (החתם) ימים רבים". (בספר 'תורת אמת' לרבי נתן אדלער זי"ע, סי' פ, ישנה תשובה אליו, ככל הנראה).

אולם, למרות ידידותו עם הנשר הגדול רבי נתן אדלער זי"ע, הצטרף אל הכרזת החרם שהוציא הראב"ד הגאון רבי נתן מאז זצ"ל בעל 'בנין שלמה', והגה"ק בעל ה'הפלאה' זי"ע ובית דינו חתמו עליה, לאסור את בית מדרשו של רבי נתן אדלער, בגלל שהתפללו שם עפ"י נוסח הארז"ל ודעת המקובלים - השונים ממסורת ומנהגי אשכנז המקובלת מדור דור (ראה מאמר מקיף אודות פרשה זו בקובץ התורני 'בית אהרן וישראל קובץ טא).

וזה לשון הגאון רבי אברהם לעוונשטאט זצ"ל אביד עמדן בספרו 'יצור החיים', שחובר בשעתו נגד הירפורמים שרצו לשנות מנהגי בית הכנסת וסדרי התפילה כדי להחזיתם לנוצרים, (אמסטרדם תקס"ב, בקוין 'עניינותי נך', דף ע"ב): "ימה שהעידו על הגאון החסיד מוה"ר נתן אדליר ל"ל בפראנקפורט שהיה מתפלל גם כן במבטא ספרדי, גם אני ידעתי, החשו! שבהיותי בימי בחורתי בקיץ פפד"ם בבית אדמיו הגאון החסיד מוה"ר פנחס זצ"ל בעל ה'הפלאה' וימקמה, התפללתי לפעמים גם כן בבית הגאון החסיד מוה"ר נתן זצ"ל הניל ושמעתינו מתפלל במבטא ספרדי... ומלבד זה היה הרב החסיד מוה"ר נתן זצ"ל יחידא בעת הזאת בהנהגותיו, נגד כל הני רבואתה שהיו בעת הזאת בקיץ פפד"ם, הן מה הגאון החסיד בעל ה'הפלאה', שהיה גאון הגאונים חסיד החסידים מקובל שבמקובלים, **והרב הגדול החסיד המפורסם מוה"ר זלמן חסיד זצ"ל**, מלבד כמה גאוני הדור שהיו אז בקיץ הניל, וכולם לא נהנו כהרב החסיד מוה"ר הניל, אבל התפללו במבטא האשכנזי כמונו..."

ואמנם, אם כי לעיני קהל עדתו נהר רבי זלמן חסיד מלעסוק בדרכי הקבלה, כדי שלא לעורר הרוחות בגלל שינוי המנהגים, הרי לעצמו, בסתר המדרגה, דרך דרכו בהיכלא וזמלא קדישא, תורת הרו, מתוך חסידות ופרישות תיירה כדרך המקובלים. זכר לדבר, עולה מדברי בחירי תלמידיו הגה"ק החת"ס זי"ע, בתשובתו המפורסמת להרה"ק בעל ה'שיטת משה' זי"ע (אורח סי' קצו), בה מעיד על רבותיו וקדושים שנמנו לחלוטין מלדורש ברבים דברי קבלה וחסידות והשוכרים עם הוה"ק זכדומה - הגם שידם רב היה בחכמת הקבלה - וז"ל: "... ולכן ראיתי רבותי הגאון הפלאה זצ"ל, ומורי החסיד שבכונה מה' נתן אדליר זצ"ל, והגאון מה' זלמן חסיד זצ"ל שלא המשיכו עדה, **מעיד אני עלי, שמימי לא שמעתי מפי קדושי ישראל הנ"ל ספר הוזהר יוצא מפי קדשם בשום דרוש...**" עיי"ש.

אבד חסיד מן הארץ:

ביום ה' מרחשון תקני"א לפ"ק, בטרם מלאו לו שנות אנוש, שבעים שנה, נתבקש רבינו זלמן חסיד לשיבה של מעלה, ונקבר למחרתו בהספד גדול ובבכיה גדולה בפפד"ם. בפנקס הקהלה רשום, שספד "על ידי הגאון אביד' שני (הרה"ק בעל ההפלאה זצ"ל) וגם על ידי ראש הישיבה מהור"ר נתן מז' שני (בעל-בנין שלמה זצ"ל) וגם מהור"ר אברהם טריר כ"ץ יצ"ו". כן נספד על ידי הגאון רבי ידידיה טיאה ויזיל זצ"ל אביד' קארלסרוה, והובא בספרו 'לבוש הבדים' (דרשות הספד על הסתלקות גדולי דורו, שעדיין בחי"ס).

וכך נכתב לזכרון עולם בסיפר הזכרונות' של קהלה קדושה הדין: "ויזכור אלקים את נשמת הרב הגאון החסיד המפורסם כמהור"ר משולם זלמן בן מוה"ר שמועי זצ"ל אשר שכן פה קהילתנו יע"א קרוב לארבעים שנה וישב באהלו אצל קבע לתורה ותעודה, למד ולימד לאחרים והעמיד תלמידים הרבה, וקיים ברמה שיש בה חדר מצוה, כי הדר הוא לכל חסידיו... וצדיק זה לדור אבד כי נצחו האראלים את המצוקים קודם מלאות לו שנות הזקנה..."

על גבי מצבתו נחקקו אלו הדברים: "הרב הגאון והחסיד המפורסם כמהור"ר משולם זלמן בן מהור"ר שמו"ר זצ"ל... יושב אוהלו אהול קבע לתורה ולתעודה למד ולימד לאחרים, והעמיד תלמידים הרבה וקיים בקימה שיש בו חידור מצוה... ויאלה כל פה לספר אף מקצת שבחו, רוב פרישותו פרוש מאהבתו..."

ותורתו ונהגותיו שאשר חקיקים בלב תלמידיו הגדול רבינו ה'חתם סופר' זי"ע, אשר ארורות חיוני ינימשו לו כיתד בל תמוט, ולמורה דרך בנתיבות ההוראה הצרופה, וכפי שמוצאים אותו משתמש בעובדא שראה אצלו, ללמוד מכך הוראה בענין לימוד תורה בחדר שיש בו מקוה טהרה, וז"ל: "ועובדא ידענא **החסיד המפורסם מוה"ר זלמן חסיד זצ"ל** בפ"פ דמיין היה לו מקוה חמין בתוך חדרו שבין שלו והיה מכוסה, והוא למד שם בימי הקיץ, ולא רפרף אדם מעולם" (אורח סי' יח, ושוב שנית - כל התשובה ממש - חלק י"ד סי' יח).

בערב ימיו התבטא פעם החת"ס זי"ע לפני תלמידו ישיבתו, כאשר היה מתאונן טובא על ירידת הדורות: "מי שהכיר את הכהן רבי נתן הלוי, את הגדולה ואת הענוה, וראה כעת את מעמד מנהיג העולם, איני יודע איך אפשר לחיות!" ⁶... וזוה היה רגיל לפרש מוקרא שכתוב (תהלים פד, פ'): "מיגנינו ראה אלקים והבט פני משיחך", כלומר, ראה אלקים מי הם המגנינים והמנהיגים שלנו וראה בשפלות הדרו, והבט פני משיח שיבוא במהרה ויגאלנו ויטול עולכם, כי יתמי ידיתמי און ואין אתנו לא נביא ולא חוזה (נאסע באש עמי מו).

זכורנו לנו עליו לכל ישראל, אמן

- על התואר הענלה "חסיד" ראה הגה" שער יוסף, בדרשות חת"ס' ח"א דף ט"ב
- כך מוזכר בספר 'שפת אמת' להגאון העיב"ץ זצ"ל, ראה להלן, וכן בסי' ירך הנשר' תולדות הגה"ק רבי נתן אדלער זי"ע, להגרי"א שווארץ, גאלאנאט תרפ"ח, הני' אות לוט. עי"ן: "עין לך שם מכתב את רבינו 'משולם זלמן הכהן', פרט שלא מצאנו לעיני במקום אחר.
- הקלויז נבנה בשנת ת"מ, ע"י הגביר הקצין ר' אשר לעמל ריינגוט ז"ל, מפרנס העיר מאנהיים, שגורדש מטרב גרמניא, ואף הורה בצוואתו "להפריש סך מהא אלפים זהובים רייניש קורנט למקום בטוח קרן קיימת עם רווחים ששה למאה" לכל הצורבים והזלומים להקלויז.
- בספר ההזכרה של קיץ אוביבאך (הובא בהצופה לחכמת ישראל' בודאפעשט תרפ"ג, קו ח) כתוב אודותיו בזה"ל: "איש תם וישר ויורא אלקים מנוניר, וזמן כבודו ח' ימים וששם יתיח בבחורותו הגאון האלקי ר' זלמן חסיד זצ"ל", ולמד עם תלמידים וגידל יתומים על שולחנו ולמד נשמה ממש בחנם... לא מש מתוך האהל של תורה וקבע קביעות לתורה והתענה כמה תעניתים והפסקות בהנצח בבחורות ובנשיאותו וטבל כמה יסורים באהבה... ופומי' לא פסק מגידא עד שיצתה נשמתו במהרה ר' אדמיו דפוסת תקני"א לפ"ק.
- היה גם תלמיד של גאוני העיר פפד"ם: רבי נתן מאז, רבי אברהם טריר, ובעל ה'הפלאה' זצ"ל, ואף קיבל מסיכה מגדולים אלו. בסוף ימיו שימש כדיון בק"ק דארמשטאט. בנו היה הגי"ר אברהם וואלף זצ"ל רב ואב"ד בקופנהאגן.
- והתכוין לרבותיו הגדולים: "את הכהן" - רבי נתן הכהן אדלער, "זאת הלוי" - בעל ההפלאה, "את הגדולה" - רבי זלמן חסיד, "זאת הענוה" - חזונו, רבי עקיבא איגר (מפי השמועה - בשם הגרי"ד גאלדשטיין זצ"ל מירושלתי).

מאת: ח"ה ישר בעריש ווייס נ"י, ברקלין נ"י.

יתרון דעת

כי מגמת החכם לזכות נפשו, ולהתגאל באיזה אשמה יכאב לנפשו יותר מכל מכה ופצע, וא"כ יתכן כי בשביל בצע כסף או לעני חנף, יחבל נפשו לזכות משפט. נוסף לזה, כי **תבונת האמת היא אצל חכם תבונת נפשו ויורש מציאותה, וכל אבקת שקר ממנו והלאה, וכן היא אמונת אמת ישרים המתאבקים בעפר רגלי חכמים.**

אך היצר חזק תהיה תחת כסא הנאמן, לצדור נפשות הנוטות להתחכמות, ומביא להם לימוד שלם מן הגמרא. כי הנגיעה היא בעלת כח מבריע לקטנים ולגדולים יחד, לפניה יכריעו גם הנבונים ביותר, הם חסידים ואנשי מעשה, ואין זה גנאי לחכמים אחרי שכן הודק בטבע אנושי, ואינו ידועים כי לפי ההנחה הזאת **תבונתם כל הדרו**, ואין שופט בארץ, ונחשבת סתוריה של ארץ, כי אף אם יסיכם האדם על גדולת הכמות של לה חכם לא יחייב את נפשו לשמור אלו, אחרי שמנא לתלות את הוראתו באיזה נגיעה, וזה לא יבצר מכל מי שאינו שבע רצון מהוראת החכם, ועל ידי זה קם דור ששופט את שופטיו, וכל איש הישר בעיניו יעשה, ובכל מקרה רב הערך מתלחשים המתחכמים על נגיעה פלוגית שסתתה לב החכם ולפעמים המוכנה שבורה - בעמדתו הבלתי נכונה, וכל אידע של העיר ולפעמים אידע של כל הארץ - מתמלאה שוט לשון, קטטות ומריבות, וללא אמונה בחכמים גברו בארץ.

אמונה ובטחון להגאון החזון איש זצ"ל (פ"ג אות ל, יע"ש באריכות)

לעילוי נשמת האב גברא יקרא מוקיר ורחים תורה, רבנן ותלמידיהון, היה ראש וראשון לכל דבר שבקדושה ודרך צדקה וחסד בכל אנו ווהונו הרה"ח ר' יוסף צבי ב"ר חיים ע"ה נלב"ע ג' מרחשון תשמ"ו לפ"ק ת.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יוסף (יאשע) ב"ר משה ע"ה רייכמאן נלב"ע ד' מרחשון תש"נ לפ"ק ת.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בני הנגידים החשובים האחים קאניג הי"ו	

עלִי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

מסכת יבמות

במכילתין (דף לו ע"ב) נלמד מהפסוק "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יד) כיצד תדחה ממת חייבי מיתת סייף בבית דין, ואמרו "ברור לו מיתה יפה" (שימות מהר. רש"י). כיצא זהו איתא במהדרין (נב). וכן מצנינו לגבי חייבי מיתת שריפה בבי"ד, בפסחים (עה). כן איתא במהדרין (נב), בנב"א (נא) ובסנהדרין (מה). לענין חייבי סקילה, שלכן היה בית דסקילה גבוה שני קומות, מפורסם "ברור לו מיתה יפה".

בשיטה מקובצת (כאן) מביא את דברי **הידר רמ"ה** (סתהדיין ב): שמבאר בשני אופנים ימיו של ה'ראשון: "אמר קרא 'זאהבת לרעך כמוך', וכל הויכא דרתיב 'רעך', משמע שראל, ואפילו רשע שנתחייב מיתה, אתה חייב לחזר אחר וכו'ו לברור לו מיתה פ"ה". בשני: "ויש לפרש, 'זאהבת לרעך', לשון קעים שכן – שנתחייבו מיתה, ברור להם מיתה הוה", ומסיק השיט"מ: "ולשון קמא עיקר, ואל תתמה אם קרא אותו הכתוב רעך", דיעי הובט נמי מקרי, כדכתיב 'זאהבת לרעך' (דברים כ"ג). וכן נקלה אחיך לענייך, אחר שנקלה אחיך (עיי' שו"ת ח"ב נ"ב). והשוה לזה דברי המדרש **שורק טוב** על הפסוק (תהלים ע"ג, א) 'בשר אחיך' ודחתו ארץ', וזכי חסידים היו, והלא כתיב (ירמ"ה ה, ח) 'סוסים מזוינים משכים היו איש אל עמיתו ליצהו', אבל מאסך, כיון שנעשה בקר דין, חסידים היו. וכן הוא אומר (דברים ש"ג, ב) 'נקלה אחיך לענייך', ואתה חייב לחזר אחר שנקלה אחיך, ואומר (דברים ש"ג, ב) 'נקלה אחיך לענייך'."

ב. גם אם כתב לה כתובה, אלא שאבדה, אסור לו לאדם לשהות עם אשתו, ולא מהני מה שהאשה מוחלת לכתובתה, ואדבריה, אשה שמוחלת לכתובתה בכתב, איז אפילו אם לא נאבדה ג"כ אסור לשהות עמה. וירש שסבורים שאפילו מוחלה בעל פה ולא כתבה לו התקבלתי כתובתי - וכ"ש אם כתבה והקבלתי כתובתי - ג"כ אסור לשהות עמה, ולא מועיל מה שייחד לה מעות או מטלטלין לכתובה (ע"י שו"ע אה"ע סי' ק"ל ובי"ש ובה"מ).

ויש להביא כמה מקורות שמצוט "ואהבת לרעך כמוך" איזנ נהוגת זי אם "ביעושה עמך", ובראיתא בנדראי אבבות רבינו (פט') כלפי שנתא הידועים: "ואכוון דודי מעשה (תהליף קלט, אם) (בבב-) 'ושנאך' ד' אשנא ובתומקומיך תתקוטט תכלית שנתא שנתא דאזי ארובים דזי ל', הלא הוא אומר 'ואהבת לרעך כמוך אני ד', מה טעם, כי אני בראתיי כבבדדי, ואם ערשה מעשה עמך אתה אהבה, ואם לאו אי אתה אוהב" (כ"ה דגרי דגור"א ו"ע"ז בירוש שני אלה).

גם בספר **יראים** (ס"ר) מציינו כן בביאור מצוה זו, שכותב בוה"ל: "עצה הבורא ב"ה"
קדושים וְאֵהָבָה לִרְעֵךְ כִּי אָמַר אֱלֹהִים... שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת לוֹ לֵאמֹר דָּבָר הַמְסוּר
לְבָבִי, וְאִם תֹּאמַר, הֲאִיךְ אֵדַע, כִּי יֵבִיִּי אֵנִי, לִכְךָ נִאֲמַר **בְּמִוְךָ**, פִּירוּשׁ, מִמֵּן תִּלְמִידוֹ, דָּבָר
וְאֵתָה יוֹדֵעַ שֶׁמִּסּוּר לְלִבְךָ, וְהִינֵנו דֹּאֲמִרִינִי שֶׁבִּשְׁבַת פ"ב (לא) יִדְעֶלְךָ מִמֵּן לַחֲבֵרָה לֹא
עֵבִיד, וְהִינֵנו כֹּל הַתְּהוֹרָה כֹּלָּה, וְאִיךְ פִּירוּשׁ: עֵינֵי אֲחֵר לִמְנוּ מִכָּאן, לִרְעֵךְ
שֶׁרָא לֵאחֹוֶב אֶת הַעֲרֵמִים הַלְהִיִּת בְּלֹב טוֹב הוּא עַם, יָכוֹל לִכְלֹל, ת"ל **בְּמִוְךָ**, שֶׁמִּוְךָ
בְּמִוְךָ, שֶׁמִּכְנִסֵּי עֲצֻמִּים בְּעוֹל שְׁמִיִּים וְאֵהָבָה מִצְוָה בְּמִוְךָ, אֲבָל אִם הוּא רֹשֶׁע אֵינֶךָ
יִצְוֶה לֵאחֹוֶב, כִּי מִצְוֶה לִנְשָׂאוֹתָו כִּדְרָכֵיכִי (מִשְׁלֵי ה' יג') יֵרָאֵת ה' שְׂנֵאת רֹעַ, וְכֹתִיב: הֲלֹא
שֶׁנֶּאֱמַר ה' אֱשָׁנָא' וְגו' "וְכֵן כֹּתֵב הַסֵּמָ" (מִשְׁלֵי ע"ג) "וְהִדּוּק לִרְעֵךְ" – שְׁהוּא רֹעַךְ תְּהוֹרָה
מִצְוָה, אֲבָל אִדֵּם רֹשֶׁע וְאֵינִי מִקְבֵּל תּוֹכַחַה מִצְוֶה לִשְׁנוֹתָו... וְכִלְשׁוֹן ה' וְכִלְשׁוֹן גַּם
הַהוּת מִיְמִינוּת (בפ"ו מִה' עֲוֹת ה') וְהִכָּא דְּבִרְיוֹ **בְּמִנְחַת חֲזִינוּךְ** (מִצְוָה רַגֹּז – מִצְוֶה
הַהִת שִׁרְאֵל), וְכַעֲזָ"ו תִּבְּנֵה גַם הַרְשֵׁב"ע עה"פ וְאֵהָבָה לִרְעֵךְ בְּמִוְךָ, וְכֵן נִקְטוּ לַהֲלָכָה
מִגֵּן אֲבָרָה, (בס"ק קטו ס"ד) **וְהַמְשֵׁנָה בְּרִירוֹה** (שֵׁם סק"ד).

יְסוּד דְּבִרֵיהֶם בְּנוּ עַל דְּבֵרֵי הַגְמָרָא בְּפִסְחִים (ק"ג): שְׁבוּרָא דְּבֵר עֲבִירָה בּוּזְלוֹת מוֹתֵר שְׁנָאוֹת, וִיתְכֵן שׁוּם מְצוּה שְׁנָאוֹת, וְלֹא נֶאֱמַר בּוּ הָלֹא דִּלְאִי תִשְׁנֵא אֶת אֲחִיךָ לְבָכְךָ", וְאִם מוֹתֵר לֹא שִׁינָּה מְצוּה לֹא אֲהַבְהוּ, כִּי הִיא שָׁרָת נִיתָן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ שֶׁתִּבְרָא, שְׁנֵא לֹא אֲהַבְהוּ, בְּעֶרְבוּבֵי אֲחֵת.

אולם בעיקר הדברים יש להביא דבריו הקדושים של בעל התניא (תניא פ"ב) ההירק ביסוד מצות אהבת ישראל וכתב: "ומה שאמרנו בג' (פסחים שם) שמי שזכר את המצוה שחטא מצוה לשנותו, וגם לומר רבו שישנאוהו, הינו בחיבור בתורה ומצוה, כבר קיים בו מצות 'הזכור וזכית את עמיתך' – עם שאתה בחיבור ומצות ואעפ"כ לא נחשטא... אבל מי שאינו תכירו ואינו מקורב אצלו, הנה על דא אמר הלא חזק (אבות דרבי אליהו) ומה שחטא צריך שיתקן ויכנס שילוש צריך את הכרעות ומחברות

(ג) 'הוי מלחמדיי של אהור אהוב שלום ורוח שלום אהוב את הבריות מוקרין' – לומר שאר הרוקנים מתורתו ה' ועבודתו, ולכן נקראים בשם בריות בעלמא, למשכן בחבלי עבותות אהבה, וכולי האי ואולי יוכל לקרין לתורה עבודתו ה'...'
והם שדבריו עד כה עולים עם דברי רבותינו הראשונים הנ"ל, אכן בהמשך דבריו יובח עוד: 'זוגם מקורבים אליו ורוקנים ולא שבו מענותיהם שמצוה לשנאות – צוה לאהבם גם כן, ושתיהן **זין אמר**, שנאה מצד רשעים, ואהבה מצד בחינת טוב הגנוז שבהם, שהוא ניצוץ אלקות שבחכמה המהיה נפשם האלקית, וגם לעורר חכמים בלבם עליו כי היא בחינת גלות בתוך הרע' מטיף' הגורר עליה ברשעים... ולא ממר דוד המלך ע"ה' **תכלית שנאה שנאתים** (ג' כלומר), שנאה בלא רגש אהבה כלל) **אלא** המהינה והאפקורקים שאין להם חלק באהלי ישראל כדאיתא בגמרא (שבת טז ט"ז).

כדבריו וזקן מצניע בעוד ספרי תלמידי הבעש"ט זי"ע, וכן הביא בספר **אורח לחיים** ופרשנותו: "יהי אהל תולדות נח ששאל את הרבי ר' שמעלקא זי"ע, "אם רואים אדם רועל, נפני המוקד, אהל אפסר לאחוב אותו, והדשיל לו, הלא נשמת כל אדם אלק מוקד, והערה הידיה לו רחמנות על השמים", שהניצוץ הקדוש שלו נלכד בקליפות" (ובעיקר ההערה ש"ייתכן וראה חסד: מהרש"ק על המצות מצוה הרבי: ה"ר"ף על דה"ס' נשדח יט שדב, א"ס) בית עיריית אורח חיים: מהרש"ק על דה"רמב"ם דעות, א' קט"ז והנאסר שנת הערערה כ"ר א"ס וברך ב"ס א' ט"ז).

זו מאירים, דרושים נפלא

חקול אריה - בו יתנה תוקף גדולת הגה"ק רבי אברהם יהודה הכהן זצ"ל אב"ק בערעגסאוו וק"ק ה' מאד בעממ"ס שו"ת קול אריה (נסתלק ב"ד תשרי תרמ"ד); תולדות חייו ופעליו עם מכתבים חשובים ודגרים ומאמרים בנחרים שיצאו מפי קדשו; מהגו והליכותיו בקדוש, מורשתו לדורות ועוד, עם מפתחות מפורטים. נערך ונסד להפליא על ידי נכדיו הרב יואל איזמאן הערעניקער ורבר נפתלי הערעניקער ויצא לאור בשני כרכים (ליליות השלמות והיופי' נ"י רב רבר מאמאד אריה רבי אליעזר הערעניקער ורבר נפתלי ברקלוי' נ"י. תשס"ו (תשס"ז)).

הועצת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

רדב"ם ב' משיח יוסף נוימאן ב"ו	רדב"ם ב' מרדכי מאיר פיללנר ב"ו	הנה"ח ב' מנחם זאב נרום ב"ו	מחשפנים שלי יהיה לי תלמידים

[illegible]

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת לך לך
ז' מרחשון תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תק"צ

הדפוס	מו"ט	ד"ח
19:53	18:24	17:45
19:10	18:48	17:50
19:15	18:55	18:12
19:42	19:16	18:44
19:10	18:45	18:20
19:52	19:28	18:36
20:08	19:40	18:09
19:41	19:14	

תורתן של ראשונים

"וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו"
- למה דוקא אז?

וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימנה. כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם. (יב, ה-ו). פירש"י: "אחרי הפרד לוט - כל זמן שהרשע עמו היה הדיבור פורש ממנו. (לעיל שהיה לוט אצלו, וכתוב (יב, ה) 'ורא ה' אל אברהם, באותה שעה כשר היה, וק"ל).

"בעוד שהיה לוט עמו, שמה היה סבור אברהם כי גם ללוט יהיה חלק בארץ, כי קרובו היה ועמו יצא, כמו שאמר לו (לעיל פסוק ט): 'הלא כל הארץ לפניך. עתה אחר שנפרד לוט מעמו, אמר לו (הקב"ה): אל תחשוב כי לאחר יהיה חלק בארץ, אלא לך לבדך ולזרעך אתננה, ואל תחשוב כי ללוט ולזרעו יהיה חלק עם בניך בארץ, כי אמר לו (שם) 'אם השמאל ואימינה ואם הימין ואשמאלה, אלא הצפון והימין לך ולזרעך יהיה, וכן המורה והמערב. והקדים הצפון והדרום לפי דבריו שאמר ללוט, כי לוט בעבור שהוא קרובך אתן לו גם כן ירושה במקום אחר, וזהו ארץ בני עמון, כמו שאמר (דברים יב, ט) 'כי לבני לוט נתתה ירושה'."

וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו - לא כוונת יפה, אם כוונת שדי לך בכוה שהלכת עם לוט (כדכתיב בפסוקים דלעיל), כי את כל הארץ אשר אתה רואה, אף כבר הירדן שנתת ללוט (פסוק יא), לך אתננה ולזרעך. ואמר זאת "אחרי הפרד לוט מעמו - שלא יהא ללוט מענה על אברהם, אני חברך ויהיה לי חלק עמך בארץ."

אחרי הפרד לוט - "ולא אמר זה בהיות לוט עמו, פן בכבודו יתימרו ויתנאו לוט ורועיו, ויתאמצו לגזול".

וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו - "לפי שאולי היה נראה לו שהיה נשאר יחידי בלא בן ובלא קרוב, ואולי היה מתחרט אחר שראהו בשכונת סדום אנשים רעים וחמאים, ואם היה עמו היה למד מדרכיו, ולא היה ראוי לדחותו בשתי ידיים. לזה בא השם לחזקו, ואמר לו: אל תקנא בעושי עולה, לפי שנשא עיניו ולקח ארץ שמונה, כי כל הארץ היא שלך. ולכן: 'שא נא עיניך... כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם, ולא תחוש לפרידתו - ותחשוב שהוא זרעך והוא יירשך - כי אני אתן לך בנים רבים בענין שלא תשאר יחידי, וזהו (פסוק טז): 'ושמתי את זרעך כעפר הארץ'."

"אחכה לו בכל יום שיבא" - ק"ו מבני ישמעאל

ולישמעאל שמעתי וגו' ונתתיו לגוי גדול (יב, ב).

"כתב רבינו הנאצל ז"ל: ראינו שנתאחרה הבטחה זו להם (לכני ישמעאל) אלפים של"ג שנה* ולא היה איחורם (איחור ביאת הבטחתם) תלוי בעיונם, והיו מצפים לה כל השנים הללו, וסוף סוף באה ונתקיימה, ואחר כך נתחזקה המלכות בידם, אנו שנמלה ממנו בעוונתו, ושם זמנו אלף שלש מאות ושלישים (והמשדה) שנה (דניאל יב, יב), על אהות כמה וכמה שנדחה מצפים להבטחתו ולא נתיאש, עד כאן."

* כי אברהם נימול בשנת ב' אלפים מ"ו, ואמונת הישמעאלים התחילה בשנת ד' אלפים שני"ד (ע"י סדר הדורות). תן עוד עשר שנים עד שהתפשטה בעולם, וההבדל שביניהם הוא בדיוק: אלפים של"ג שנה (2047 - 4384) הוא (2337). והיא השנה שבה ברח מחמד מוסר מכה, שממנה מתחילים הישמעאלים את מנינם (ה"ק חרדי"ד שעוועל).

לקח טוב

בכל יום בחדשים - - -

הדבר, אם ההנחה האמורה מציאותית היא ואין לטעות בהכנתה.

אלא שתלוי הענין בדבר שאליו נושא העיבוד את עיניו בערכו את עבודתו. ברור הדבר ומוכן מאליו שעושה את מעשהו לכבוד צורו וקונו, וזו היא מטרתו. אך אל עבר מה, ממקד הוא את מבטו וראייתו. אם אין לו הסתכלות אחרת זולת אל הבורא ית' שאין לו גבול ותכלית כאמור, אזי באמת תהיה ראייתו כאותה של בני העליה. אמנם מבטי הדבר שיתודי שעדיין לא הגיע לידו כך, וישם את מבטו אל עצמו, למדוד את התקדמותו. וגם אם אי אפשר לדבר על התקדמות מבחינת המטרה כאמור, הרי שאם יתלה את עיניו במצבו ומעמדו,

הבורא ברוך הוא אין לו סוף ותכלית. כיון שכן, אי אפשר לו לבן ישראל בעבודתו המכוונת אליו יתברך, לראות את עצמו בשלב מסוים קרוב יותר אל מטרתו מאשר בתחילה. דבר שיש לו תכלית, אף אם רחוקה היא, סוף סוף בכל צעד וצעד מתקרב יותר לקראת המטרה. אולם השי"ת שאין לו סוף ותכלית, הרי שאין קץ וגבול אליו יוכל האדם להתקרב, ולקצר את המרחק שבינו לבין אביו שבשמים. כאותו אדם שמטייל בעיגול שחזור הלילה על עצמו ואין לו סוף מסוים, הרי ששעת הליכה נוספת לא תקדם אותו כלל מבחינת קירבה יתירה אל מטרתו, מאחר שאין לה קץ.

הנחה זו לא רק אמיתית, אלא גם מובנת בשכל פשוט, ואין מקום להסתפק בה. ואף על פי כן, תופעה רגילה אצל בן ישראל, שירגיש הבדל בהשתוקקותו ובהתלהבותו בין עבודה מיוחדת שרק עתה התחיל בה, לבין שלב מאוחר יותר שבו כבר "התקדם" בעבודתו זאת, ומורגלת היא אצלו. כל זמן שרואה את עצמו בתחילה, מתפעלת נפשו מחידושה של העבודה ומתלהבת היא אליה באש להבה, אולם לימים, כאשר למדוד הוא בעבודה, נעלמות ההתפעלות וממילא גם ההשתוקקות וההתלהבות שבאו בעקבותיה. איננו נמצא עוד בתחילה, כי אם באמצע דרכו...

מה איפוא פשר הדבר שהתפעלות נפשו תלויה בראייתו את עצמו בתחילה או באמצע, בשעה שכולנו מודעים להנחה שכלית האמורה שבדרך העבודה אל השי"ת אין תחילה ואמצע כלל מאחר שאין לו סוף.

מפי ספרים וסופרים ידוע שלצדיקים ובעלי מדריגה לא נודעה תופעה זו, וכי מבחינת השתוקקות והתלהבות לקראת עבודתם אין הדבר שונה אצלם כלל ועיקר, ואין להם מוקדם ומאוחר שיראו את עצמם קרובים יותר או כבר באמצע הדרך, אלא בכל יום ויום נחשבת להם העבודה כחדשה לגמרי שרק כעת החלה רגלם לדרך בה. זאת אומרת, שאצל בני עליה אלו, מורגשת אותה הבנה שכלית בעבודתם, כי ראייתם מקבילה לה.

ואם כן, במה שונה ראייתם את עצמם מאותה ראייה של העובדים הפשוטים, ובכלל איך ישתנה

אותיות מהכימות

אל מקום המצוא אשר עשה ס' בראשונה וגו'. י"ל על פי מה שכתב מורי זקני זל"ה בפתיחה לספר 'שפת משה' ע"פ "החכם עיניו כנאור" (קסלס ב, יד), ועל המלך (ויק"ר ת, ג) תכין קרבונו על אהבן קרבינו של הנאורים כו'. וזכור דכתיב: כי אין חסידות חסידות בחיולו, רק אחר עזבו עשה נחקר וחוץ לקדמותו. אבל בני עליה כל שעה נדמה לו שעתה מתחיל לעבוד להשי"ת, ואין אלו אמצע וסוף, רק תמיד תחילה, ובכל פעם מתחיל ועולה לעבוד בדחינה יותר גבוה, עיי"ש...

ח"ס כאן: "אל מקום המצוא אשר עשה ס' בראשונה", כלומר כלותו בחינת השתוקקות והתלהבות אשר עשה ס' בראשונה כלומר, כי "ויקרא ס' אברהם בשם ה'" עשה לשמו על הקב"ה, ואמר לשם ייחוד קודש בידך הוא, לך הים מוסף וסוף כלל ויס ממדריגה למדריגה...

ימצא את עצמו מתרגל והולך יום יום, ומה שהיה חדש לגביו אתמול כבר נהיה מחר לטבע שני. מבחינת הסתכלותו על עצמו, יתכן להבחין בין שלב של התהלה לבין שלב של "באמצע הדרך".

גדולתם של בני עליה, קדושים אשר בארץ היא, שבשעה שנוגשים הם לעבודת בוראם, אין עינם מכוונת אל עצמם מכל וכל, כי מצבים ומעמדם שכוח מעל לזה לבם לגמרי. כל כולה של ראייתם אינה אלא הסתכלות כלפי מעלה, ולשם ייחוד קודש בריך הוא, וכיון שכן הרי שתמיד נודעת לעבודתם אותה בחינה נשגבה של ראשית והתחלה.

עלים לתרופה - להפצת תורה וחסידות

ברכת מלך טוב נלבכה

שלושה בואת לידינו המרומם העסקן הדגול עוסק בצרכי ציבור באמונה ובמסירות נפלאה, עמוד התווך של מוסדות התורה והחינוך ומסור בלב ונפש לכל קרשי ממלכת בעלזא, ה"ה הנגיד

הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א - ברוקלין נ"י.

מברית התיכון של הוצאת העלים לתרופה העולמית

לרגל השמחה השיריה במעונו באירוסיו בתו תח"י עב"ג

הב"ה"ח כמר ישכר דוב קאטא נ"ו - ממזיוני ישיבה הדסיס בעלזא ראש"צ

בן מח"י הרה"ח רודף צדקה וחסד הרה"ח ר' אברהם קאטא הי"ו - ב.ב.

במזל טוב ובשעה טובה ומנוחה

בורא עולם בקנין השלם זה הבנים עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת וכל מילי דמיטב, אמן

בברכת המערכת

אמרות טהורות

עיקר מטרת חרידה לעולם – כדי שלא להתבייש

ויאמר ה' אל אברהם לך מוארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (יב, א). מבואר בוודאי הק' (פר' חיי שרה דף קכב; במדרש הנעלם) ש"אברהם" רומז על הנשמה. והנה, עיקר בריאת העולם היה, כדי שהנשמה לא תתבייש בקבלת תענוג בעולם העליון, דמאן דאביל דלאו ידידה ביות לאסתכל באפיה (ע"פ ירושלמי מס' ערלה פ"א הל' ע"י צנדי מושרים לה"ב פר' בראשית מהדר"ק ד"ה אור ליום השבת י"ד לשבת).

ובזה יש לפרש סמיכות סיום התורה – "לעניני כל ישראל" ל"בראשית ברא אלקים", שבשביל זה ברא הקב"ה את העולם, שיהא כח לראות ולא יהא נהמא דכסופא. וזה מרמז לנו הכתוב כאן: "ויאמר ה' אל אברהם – השי"ת אומר אל הנשמה: לך לך מוארצך וגו' – עליון לדרת מן העולם העליון אל העוה"ז, כדי שתהוירי אל הארץ אשר אראך" – שלא תתבייש לראות ויהא תענוג העליון בשלימותו.

מקומו של אדם – תלוי במחשבתו

לך לך מוארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (יב, א). וברשינו: "לא גילה לו הארץ מיד, כדי להכביד בעיניו".

יש ליתן עוד מעט, למה לא גילה לו תיכף שהיה ארץ כנען, "על פי מה שהגיד ב"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה (הגה"ק בעל האבני נזר ז"ע), דבכל מקום שדעתו של אדם שם – נחשב כאילו הוא שם בפועל. וראייתו ממשנה עירובין פ"ד מ"ז: היה מכיר אילן או גדר, ואמר שביטתי בעיקרו, קנה שם שביטתי, כאילו היה שם בפועל, עד כאן תורה דבריו. ואם כן, אם היה (השי"ת) מגלה לו, היה תיכף דעתו שם [בארץ ישראל], והיה נחשב כאילו היה תיכף שם, והיה עדיין נצרך לשלשה דברים, להפריד עצמו מארצו, ממולדתו, ומבית אביו, שהם שלשה מיני פירוה, דוגמת כלי חרס שתולת תשמישו ביד נכרי בין נסך, שהכלי צריך

אמירה נעימה

ואברהם מברכין ומקללך אחור (יב, ג). אמר "מברכין" – לשון רבים, ו"מקללך" (כלא יודע) – לשון יחיד. כי מאחר שיראו בני אדם שמי שמברך את אברהם מתברך, הרי ירצה כל אחד לברך את אברהם, כדי שיזכה לברכת ה', ויתברכו המברכים, לכן אמר "מברכין" – לשון רבים.

אבל כשאחד יקלל את אברהם ויאור אותו השם, הרי לא ידון אף אחד לקלל את אברהם, כראותו שהשי"ת מעניש את המקלל, וא"כ לא ישאר אלא אותו מקלל אחד, לכן דיוק לומר "ומקללך אחור" לשון יחיד.

ויתן לו מעשר מכל (יב, כ). יש לפרש הלשון "מכל", שיעשר אף את הדברים שהביאו מביתו בשעה שהלך למלחמה, מאחר שהיו בחוקת שיהאבו, אילולא הגם שזיהו לו, שניצח את המלכים. כמו שמצינו לגבי מעשר תבואה, שאינו מנכה מן החשבון את חלק הזרעים שזרע בקרקע, מפני שאחר הזריעה הם נרקבים, והם בחוקת אבירים (ע"י מנחת ע"י ופ"י הרא"ש ע"מ נדרים סוף דף נ"ג ובש"ת "חזק יאיר" סי' רכב באריכות). וכן ראיתי בתשובה שחוב שכבר נתייאש ממנו, ואז"כ הוחזר לו, חייב לעשר (ע"י "חזק יאיר" הנ"ל ובש"ת ע"ק ח"ב סי' פ). אף כאן נתן אברהם אביו מעשר "מכל", גם ממה שהביאו מביתו לצורך המלחמה.

פנים יפות (ע"י ראש חוד' להרחי"א ע"מ נ"ב)

ויאמר אברהם אל האלקים לו ישמעאל יהיה לפניך. ויאמר אלקים אבל שרה אשתך יולדת לך בן וגו' (יג, יח) – פירש"י: "אבל – לשון אמתת דברים, וכן 'אבל אישמים אנהנו' (להלן מב, כא), 'אבל בן אין לה' (מ"ב ד, יח)".

לא ביטל הקב"ה את דבריו של אברהם, מה שביקש על ישמעאל, כי מבואר בוודאי הק' (ד"ב ל"ב) שכל זמן שארץ ישראל תהיה ריקה, בלא ישראל, יהיה ישמעאל בתוך הארץ. והוא שרמז לנו רש"י בלשון קדשו, שהשי"ת אל השי"ת: "אבל" – לשון אמיתת דברים, שאכן היה ישמעאל לפני בארץ ישראל, אולם רק כל זמן ש"אשמים אנהנו", שאין אנהנו זכאים, וגם "בין אין לה" – לשרה, שאין ישראל

שלש הדחות (ע"י ע"ז ל"ג), ולכן לא גילה תיכף שעליו ללכת אל ארץ כנען. שם משמואל (תעריה)

"שלא לבייש את חבירו" – עד היכן?

וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה וגו' (יג, יח). "יושב ומצפה היה ה' מתי יפרד לוט, להראותו את הארץ שאמר לו בתחלת דברו אליו – 'אשר אראך' (לעיל יב, א), ולא הראהו עד עתה שנפרד לוט. והוא מאמר ראשון: לך לך מוארצך וממולדתך ומבית אביך" – שיפרד ממשהו, אז אראך".

ואמנם אברהם הבין מיד את כוונת השי"ת, אלא שלוט דבק בו, כאומרו (שם פסוק ד): "וילך אתו לוט". והגם שנאמר אחר כך (פסוק ה): "ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט" וגו', היינו, שלא דחאו מאתו עד שימצא איזו המצאה להיפרד ממנו, שלא יכלימוהו. ואכן, כשמצא איזו סיבה קטנה, שרבו הרעיון, תיכף אמר לו: "הפרד נא מעלי" וגו' (יג, טו). כי לכאורה, "הדבר כמעט זר שיאמר אליו כדברים האלה בכל כך הרחקה, אלא לצד שהיה חושב מחשבתו להפרידה, כדבר ה', לזה תיכף כמוצאו סיבה, הדפו בשתי ידיים".

אולם עד כה, הגם שידע שה' יושב ומצפה שיוכל כבר להראותו את הארץ, לא רצה לבייש ולהכלים את קרובו. אור החיים הק'

דיבורו של צדיק עושה רושם

והנה דבר ה' אליו לאמר לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך (פסוק ט). תיבת "לאמר" לכאורה אך למותר. אולם הכוונה היא, כי דיבורו של צדיק עושה רושם ומוכרח להתקיים, כמו שכתוב (אויב כב, כח): "ותגור אומר ויקם" (ע"י שבת נ"ט), ולכן מיד כשאמר אברהם אבינו (פסוק ג): "והנה בן ביתי יורש אותי", שהוציא דבר רע מפיו, מיד היה "דבר ה' אליו לאמר" – אמור בבקשה: "לא יירשך זה", כדי לבטל דיבורו הראשון, שלא יתקיים ח"ו, ודיבורו של עכשוויו יעשה רושם, כדי שיצחק "אשר יצא ממעיך הוא יירשך". קדושת לוי (ראה מ"ש בפרשתו ג'ל רנ"ב)

נמצאים בארץ ישראל, אבל אח"כ כשישראל יהיו זכאים, ויהיה לשרה בן, יהיו לנו השי"ת את ארץ ישראל, ויהיה ישראל לפנינו. אף פרי תבואה

ויאמר לאברהם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וגו' (יג, יז). רמז לנו הכתוב כאן התענוגות שיתענו ישראל בזמן הגלות ולעתידי לבוא והפכו לנו לשוון ולשמוחה.

והוא בראשית תיבות: ידוע תדע כי גר יהיה זרעך. י' הוא י' טבת, ת' – תשעה באב, כ' – כ' סיון, ג' – ג' תשרי וגם מרמז ג'דליה, י"ז – שבעה עשר בתמוז.

"ועבדום" – בשעה שאומות העולם ישתעבדו בישראל "ועינו" – יתענו ישראל, "אותם" – הימים.

"ארבע מאות שנה" – הר"ת נטורי קין: א"ח ש"יבנה מ'קדש, "ציצו ברכוש גדול" – ר"ת: יישיבו ב'שמחה ג'דולה, שכל התענוגות ייהפכו לנו לימים טובים.

אור פני משה ("בחוץ לילה על משכבו ליל י' טבת שנת תקכ"ד לפ"ק חס"ל י"ח)

וכל אנשי ביתו וגו' נימולו אתו (יז, כו). הלשון "נימולו אתו" צריך ביאור.

ו"ל, דהנה ידוע שהמילה היתה שלשה ימים קודם יו"ט, ושהרי שלישית למילה – היה פסח, כשבאו המלאכים לבקר, ואם כן קשה לשיטת התשכ"ן (ע"י ש"י יוד סוף סי' רס"ה) שאין למול מילה שלא בזמנה שלשה ימים קודם שבת או יו"ט, משום שגורם לבוא לידי חילול שבת, ולמה אם כן לא חש לכך אברהם אבינו, שקיים את כל התורה (ויפאס כח).

אמנם מאחר שעל המילה היה אברהם מצווה ועושה ועל שביטת שבת יו"ט – אינו מצווה ועושה, לכן ראוי היה למול עצמו ולא לחוש ליו"ט שיהיה בתוך ג' ימים. אך זה מובן אדוות מילת עצמו, אבל מילת עבדיו, שלא היה מצווה למול באותו היום, רק עשה כן מוריוות נפשו, אם כן היה לחוש לחילול יו"ט. אלא מאחר שמול את עצמו, וניתן יו"ט לחלל בעבורו, שוב היה מותר לו גם למול את עבדיו.

זהו שדיק הכתוב: "וכל בן נכר נימולו אתו" – אתו דייקא.

יתרון דעת

קריאת שם לבת (א)

אליהו הנביא בא לקריאת השם – כמו בבית מילה / קריאת פסוקי ברכה ליד עריסתה / הקידוש – כסעודת הוראה, ועוד

נראה לענין, דמה שנוהגין כשמולין החתן בשבת ביציאתו מבית הכנסת, ויש גם כן תינוקת – לקרוא לה שם, כנהוג, הולכין עם החתן והכלה אצל התינוקת בקצת מקומות, ומשם הולכין עמהם לבית החתן, היינו נמי דסבירא להו דקריאת שם לבנות הוא במקום קריאת שם דזכר בשעת מילה, וצריך לאקדומי, דמילה קודם לחתן. דרישה (נ"ד סי' שס)

וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו (בראשית ב, טו). יש לומר ע"פ מה דאיתא בהא"ר ז"ל וזל"ה"ה (ראה סוף שער מאמרי ד"ל בליקוט מהד"ר שם) אשר שם האדם הוא נשמתו, ומכ"כ ידע האדם שורש נשמת הילד – שיתן לו שם זה, הוא מעין נבואה שבא לאבי הילד בשעת ברית מילה, או אפילו בבקיה בשעת קריאת השם כנודע. והנה בבית מילה יש אליהו ועל ידו נתגלה לאבי הבן הנבואה לקרוא לו השם הזה, אך אף בקריאת השם של נקיבה יש לומר גם כן שנובאה הזאת לאבי הילד בא ג"כ על ידי אליהו שיגמטריא ב"ן, והוא סוד הנפש כנודע, ועל כן בא נבואה זאת על ידו. כן אפשר לומר. וזה מרמזו בפסוק זה: וכל א' שר יקרא לו האדם ראשי תיבות: אליהו, נ'פ'ש ח'יה ה'וא – ר"ת גימטריא: נביא, הוא שמו"י גימטריא רצון, וכן הוא רצון הבורא יתברך, שיהיה להנולד שם זה.

שפת אמת להרה"ק מבערזאן זצ"ל – תלמיד מרן מהר"ש מבערזאן ז"ע (פר' בראשית. וראה עוד בס' "דברי נפתלי" – שטאקווא, פר' בראשית וע"מ לו) שחביא בשם מרן השר שלום מבערזאן ז"ע, דגם לקריאת שם של בת בא אליהו הנביא, כמו שאיתא בוה"ק ופר' יגש דף כט, ב' דאליהו בא לבית מילה, כן הוא בא גם לקריאת שם לבת, ורמז זה בפסוק: וכל א' שר יקרא לו האדם, ר"ת אליהו, וע"ע בס' "מדרב קדש" פר' בראשית על פסוק זה).

בשבת ההוא – כשקורין שם לבת – עושין קצת שמחה בחילוק קליות ואוונים לילדים המבקרים הילדה, וקוראין על עריסתה פסוקי ברכה, ואינו מנהג פשוט וקבוע בין האשכנזים ולא נכבד בספר, אמנם במנהגי ספרדים ראיתי לזכר הבת: "יונתני בחגי הסלע" וגו', "אחת היא יונתני" וגו', "ויברכו את רבקה" וגו', "מי שברך אמותינו שרה ורבקה רחל ולאה ומרים הנביאה ואביגיל ואסתר המלכה בת אביהול, הוא יברך את הילדה הנעיתה הזאת" וכו'. מגדל עוז להגריע"ץ (דף יב, ב)

קוראי מועד אנשי שם וגו' (במדבר טו, ב). נ"ל לרמז, דכתיב (תהלים קט, קסב): "שש אנבי על אמרתך" כ', ואמרו חז"ל (שבת קל) דזו מילה, ולא עוד אלא שעושין סעודה ומשתה ביום המילה. ושמעתי שאפילו בעת שקורא שם לבתו הנולדה, הוא גם כן קצת מצוה לשמוח ולעשות סעודה, כי בא נשמה קדושה מהעולם העליון, והנשמה בא בעת קריאת השם, כי נפש חיה הוא שמו, לכן הבני עליה היודעין מה עושין מועד ויו"ט לחלל ולשבת לבוראן.

הוא משמיענו הפסוק, שאנשים הללו היו מתחילה מבני עליה וקוראין מועד אנשי שם, רצ"ל שהיו עושים מועד ויו"ט בעת שהיו קוראין שם לאנשיהם, אין צריך לומר בבן זכר, שהיה ברית מילה וקראו שם בעת הברית, פשוטא שהיו עושין יו"ט, אלא אפילו בבת, שלא היה שם אלא קריאת שם בלבד, אפילו הכי היה אצלם מועד ויו"ט בש"י ושבת בתורה וחלל. שמו המאור להגאון רבי מנחם אפרים טרייבר ז"ל מ"מ בטורקא וסאמבור – תלמיד הרה"ק ר"מ מפרימישלאן ז"ע (ר"פ קרה, דף סד, ב)

יש מקומות שנוהגין שהולכין הקרובים והידידים בשבת קודש שקורין שם להילדה לבית הילולת, ועושין קידוש וטועמין שם ומברכין את הילדה, ויש מקום למנהג זה. נלענ"ד, דהוא כמין סעודת הוראה לילולת וגם להילדה על שעזרם השי"ת ושם נפשו בחיים, והילדה מתברכת מפיה של ישראל.

ולענין הקידוש שנהגו לעשות בלידת בת, יש אומרים שהוא לפרסם הדבר, וכעין שפירש ב"תרומת הרש"ן" (סי' רסח) שסעודת פדיון הבן – לפרסם שנפרד, כן הקידוש לפרסם הדבר שנקראה בישראל. אבל לפי זה ראוי לסדר הקידוש ביום קריאת השם.

אבל נראה שהסעודה היא קידוש בשבת בגדר הוראה להקב"ה, שיהיה אותו לבת שהיא בריאה, מודה כסעודה היא קידוש דוקא, ומודה לה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה שגודלים מעשים, ולזה הסעודה גם אחר כך, רק ראוי לא לאחר משלשים יום.

תשובות והנהגות (ח"א י"ד סי' ט"ו) (טרט)

עלי הגיון

"שבת" שלום - במקום שאסור לדבר ד"ה

בענין משי"כ הגרש"ק הכהן גראס שליט"א בגל' תקפ"ג ועלי אורח' סי' ט: "לא יזכיר שם שבת במקום שאסור לדבר דברי תורה, לפי כתב **ביני יששכר**" (מאמרי שבתות מאמר א אות א), להיות כי שבת שמא דקוביה" (והי"ק יתור פ"ח ע"ב), וידעתי ממקדקדיק' במעשיות שנהרו להזכיר שם שבת ללא צורך, והוא נכון".

כדא להביא גם משי"כ **ב'שדי חמד'** (מפי א פאת השדה סי' ק ד"ה והרב פתח הדבר), וז"ל: "גם מן החבי"ק בספר ירוח חיים' סי' פ"ד מסכים כן בשם **שלום** שלא לגמור הקריאה, אלא לומר **שלו**, וכתב שם, שלפי מה שכתב הרב יחיד לאלפים' דגם **שבת** אין אומר במקום מטונף, לפי מה שמאמר בוהור הקדוש: שבת איהו שמא דקוביה" לפי זה צריך לומר **שבת** במקום **שבת**. ואיה"ש מעתה איהו נהר גם בשם **שבת** לומר **שבת** בלי"ו וכו'. והרב יפה לבי' יצ"ו בסי' פ"ד כתב שהרב יכסא אליהו הסכים כדעת הרב שטריי זצ"ל שמותר לקרוא את מי ששמו שלום בשמו בבית הכסא וכו', ושגם הרב פרי מגדים' בסי' פ"ה באשל אברהם' סקי"ק כתב שצדקו דברי הרב טו"ז וכו', ושקול וטרי במה שכתב הרב יפתח הדברי בקריאת השם בנ"ן: **שלו** וכו', עיי"ש דב"ק.

יחזקאל פריד, ירושלים

הריצים על כלי החלב ולא על כלי הבשר? סימנא מילתא

בגליון תקפ"ב הביא הגרש"ק גראס שליט"א (ועלי אורח' סי' ט) את הטעם שכתב להבשר "ישעשעין חריצין לסימן על כלי החלב ולא על כלי הבשר, משום שטמא (ש"א ז, ח) **חריצא החלב**", כע"ל.

ברצוני להוסיף שבספר הנפלא 'התורה והמצוה' (עמ' מד) הוסיף, וכן "מה שאין לעשות סימן בכלי הבשר, מלשון הפסוק (ויקרא כ"א, ח): **ובבשרם לא ישרטו שרת'**", ע"כ.

גמליאל הכהן רבינוביץ, בני ברק

מקור הלימוד על "לשון נקיה" רבי זלמן חסיד

- תלמיד הבעש"ט הק' הערות יקרות

א. בגליון פ"ר נח (גל תקס"ט) הובא דברי קדשו של **הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע** על הגמרא בפסחים (ג) עיקם הכתוב שמונה אותיות וכו', שנלמד מהפסוק (ש"א ז, ח) **חריצא חלב**, וכו'. מן הבחמה אשר איננה טהורה" וגו', בהם יישב פליאה רבתי למה לא למדו זאת בגמרא מהפסוק הקודם (שם פסוק א), "והפליא מאד על שלא דקדקו שום אחד מן המפרשים".

והענין ידדי הרי"ר עקיבא צוויבל, **שב'מי יהושע'** על אתר (שם בפסחים) דקדק כן, וז"ל: והקשו במפרשים, אמאי לא מיייתי קרא קמא שטמא בשעת הציווי 'ומן הבחמה אשר לא טהורה היא'. ולענין דעתי לא קשה מיד, דבשעת הציווי לנח לא שייך לומר 'טמאה', דאכתי לא ידע נח אזיה קרא טמאה עד שהראה לו הקב"ה מכל מין, ואם כן מסתמא לא הוצרך להראות לו לא מניי הטהורים שהן שבעה מינים לחוד, ואם כן שפיר קאמר 'ומן הבחמה אשר לא טהורה היא', והיינו אותן שאינן טמאה לך באבנא עד אומר לך שהיא טהורה. משא"כ במעשה שכבר ידע נח דאותן שלא הראה לו הן טמאים, ועוד שהרי מאליהן באו אל התיבה, ואם כן שפיר הוה מצי למיכתב 'והטמאה', אלא על כרחך דמשום לשון נקיה הוא. כן נראה לי נכון. כ"ע"ד.

ואמנם היפני יהושע' היה כמעט בן דורו של הרה"ק מקאריץ, שנולד בשנת תפ"ח ונפטר בשנת תק"נ, והפני' נולד בשנת ת"מ ונפטר בשנת תקט"ז. מכל מקום גם **החוקני' הקשה** זאת, וז"ל (הפסוק): "שהיה יש לנו להוכיח כן ממקרא של מעלה 'ומן הבחמה אשר לא טהורה היא' ונמצא עקום שטמא אותיות, ואין לתרץ דהאי קרא 'אשר לא טהורה' אין זה עיקום, דבבחימה הראויה לקרבן מישתעי קרא, והאי דכתיב 'אשר לא טהורה היא' היינו להוציא חיה טהורה, ולא מצי למכתב 'והטמאה' דטמאה חזיר משמע, הא ליתא, דהא אמר בזבחים, עד שלא הוקם המשכן היו מותרות בהמות חיות ועופות זכרים נקבות תמימין בעלי מומין טהורין אבל לא טמאין, וכולן קרבן עולה. ולפי התלמוד צריך תיבת 'טהורה' להיות מליאה להשלים שמונה אותיות היותק". עכ"ל. **והמהרש"א** בחידושי אגדות שם בפסחים מביא את החזקוני, עיי"ש תירוץ.

ב. באותו גליון, במאמר על הגה"ק רבי משולם זלמן חסיד מפפ"ד זי"ע. פלא על שלא הוזכר שהיה גם תלמידו של מרן אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זי"ע, כפי שמוכח בספר ימינו זכרון' בערכו. וכן שמעתי בשם הגה"ק מקלוזינובורג זצ"ל.

משה יואל הכהן שטאם, בני ברק

"מנהג מורי" - רבו של המקובל האלוקי

רבי מאיר פאפירש זי"ע/ גילוי מילתא

בגליון תקפ"ג (מדר' עלי הגיון) הובא **מסיד תפלה מהאריז"ל** שבכת"י, בוה"ל: "מנהג מורי זה"ה היה לילך בכל יום שבת לכתוב מערב"י, וצוין בסגריים שכונות "מורי" היא על האריז"ל. והדבר צ"ע וכו'... ויתכן אולי שכוונתו למורו "רי ישאל מלומד"ל" שמוכר שם בד"ט ט, יצ"ב. עד כאן.

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך' יצחק בעריש ברונשטיין זצ"ל.

אמנם באמת הדברים ברורים הם למאד, כי בקובץ **ימור לאברהם'** (ספר זכרון להגרי' אברהם יוסף ורטהיימר זצ"ל. י"ל עיי' מכון כתב יד וספר, ירושלים תשס"ג) עמ' כה, הדפיסו מגנני הגרי' שלמה אהרן ורטהיימר זצ"ל, שהיה בידו סדור כת"י רבי מאיר פאפירש זצ"ל **ימור פני מלך'** כת"י המחבר בקושתא שנת תי"ד, ושם מביא שבדף נ"ה מהספר יש תפלה לכותל מערב, בוה"ל: "מנהג מורי ז"ל היה לילך בכל יום שבת לכותל מערב"י וכו' (כל הנוסח הנמצא בספר יבית רחל' לבעל הסמיכות חכמים' ששייכותם בהמשך שם) ובהע' שם על תיבת 'מורי' הובא **מ"שם הגדולים'** להרחי"ד"א (מעי' מע' מ אות כז): "מהר"ר מאיר פאפירש - איש ירושלים תי"ן. תלמיד הרב ישראל אשכנזי והרב המקובל יעקב צמח וכו'. ואני ראיתי בכת"י קצת חבורי 'ימור' זרוע' על עץ החיים. 'ימור פני מלך' כוונת התפלות' וכו'. אם כן הדברים ברורים ש"מורי" איננו האריז"ל, אלא רבי ישראל אשכנזי או רבי יעקב צמח, רבותיו של רבי מאיר פאפירש, שדרו בירושלים. זע"מ. ומתוך כת"י זה הכניס רבי נפתלי כ"ץ בעל הסמיכות חכמים' את התפלה הזאת לאוצר תפלותיו בספר 'בית רחל'.

האם גם ה"זבולין" זוכה ל"שפתותיו דובבות בקבר"?

אודות הנדון בעלי הדף' באיזה אופנים אמרין "שפתותיו דובבות בקבר", מענין לענין באותו ענין, רציני' לציון בזה למשי"כ הגרי"ח וולאזין זצ"ל בספרו **ירוח חיים'** פ"ב דאבות משנה יב (סוף ד"ה והתקן עצמן), וז"ל: "שאין שפתיו דובבות במחזיק תורה, כיון שהשכר דזבולון הוא רק **בצאתיך**, כמ"ש (דברים לג, ח): 'שמח דזבולון **בצאתיך** וישכר באתך', פירוש דוקא בצאתך בעוה"ב מקבל המחזיק תורה שכרו, ולהיות שפתי דובבות בקבר מקרי שכן בעוה"ז".

אמנם **ה'חפץ חיים'** בהקדמתו לתו"כ חולק על הגרי"ח זצ"ל, וכתב שם בהגה"ח הוראה לאיזה גביר שסייעו להדפסת הספר, והלך לעולמו בלא בנים, וז"ל בסו"ד: "והוא האחד מן המיוחדים בזה שנתנו נפשם ומאודם להחזיק תורת ה' בחייו ובמותו, וזכה שפתותיו דובבות בקבר, שמעמלו ניזון עשרה תלמידי חכמים מופלגים גדולים לומדים תורה בשקידה עצומה לו ולכלה...".

יוסף ד"ר דגנ, ירושלים

סגולת זכירת שמות ספרי קודש/ הארה

בעקבות דבריו הק' של החתם סופר' זי"ע שהובא בגל' תקפ"פ (אמרות טהורות) וז"ל: "... כי הזכרת הארץ המקודש מוליד קדושה בלב השומע, כמו בטומאה ולא ישמע על פד'... כי החיפוך בקדושה **בהזכרת ארץ הקדושה ואנשי קדש**, ועיין ריש ספר 'שפתי ישנים' להגרי' שבתי שמור (נאס) מפראג - בעל השפתי חכמים' על רש"י, שהו"ל ספר זה 'שפתי ישנים' בי"ח כולל שמות המחברים והספרים עד זמננו **שחיבר ספרו בשביל זה שיזכרו על שמותם הספרים ויהיו סגולה להתקדש...**", ראיתי לנכון להביא משי"כ **ב'מדרש תלפיות'** לרבי אליהו הכהן מאזמיר זי"ע בעל הישבת מוסר' (ואת אלף ע"ף אותיות), לאחר שכותב התועלת "להמון העם שבכל דור ודור" בדיעת מספר אותיות ותיבות ופסוקים של תורה להציל משחת נפשו"ו וכו', וז"ל:

"כי הנה ראיתי בספר 'שושן פרח', שאדם בשעת מיתתו יזכיר בפיו: בראשית, שמות, ויקרא, במדבר, דברים, ראשית הספרים של משה חומשי' תורה, **וכן שמות מספרי התלמוד והמסכים**, ויחשב לו כאלו עסק בהם.... ולכן מצוה לכל יודע הספר הנמצא אצל החולה בשעת יציאת נפש, שיעזר לו קודם, שיוציא מפיו מספר אותיות ותיבות ופסוקים של תורה... ויזכה להציל נפש ו מכה מפניהם המשתרגים ובאים על הנפש אחר המיתת". והדברים מאלפים. [עוד ציוין ועיני' בזה: שליח הק' בהקדמה - הנקרא 'תולדות אדם' - במאמר בתי אחרון בהגה"ח ד"ה 'וראיתי וקבלתי': 'ימור לשמים' פ"ר כי תשא ע"ה"פ לחשוב מחשבות (והוא בגל' ש"י"ח מדור 'אמרות טהורות').

חיים כ"ץ, אנטוורפן

עוד אודות תפילות אבות על בנים (ח)

א. בסידור המאמרים "תפילות אבות על בנים" גל' תקס"ט - תקע"ה, יצירתו (דעת), הובא מהספרי' באיור ברכה בתפילת שמו"ע כלולה תפילה על בנים. על להוסיף מה שבה"ק **יערות דבש'** (ח"א דרוש א) שבברכת "אתה חונן" צריך להתפלל על הבנים, וז"ל שם:

"ובאומר אתה חונן, שהוא התחלת תפלה ובהקדמה, ישים ללבו, **כי ראש לכל תפלה היא בקשת דעה**, וכן עשה ראש החכמים, לא שאל אריכות ימים ולא עושר כי אם חכמה, כי באמת זהו עיקר בריאת אדם וכו'... וישים כוונתו על בניו וצאצאיו שיהיו כולם בני תורה, ואם אולי תלמידים, יהיה כוונתו על התלמידים, שיהיו שלמים במדע ויראה, ולא יהיה למודם שלא לשם שמים לשם ויראה וקטור ח"ו, וישים לבו להתפלל שירבה דעה בעולם, ויהיו בישראל תי"ח רבים, כי זה סימן לביאת משיח, כמבואר בזוהר (ח"י גכ) דדור דעה שהיה בימי משה יהיה בימי משיח, וכתב (שע"י יא, ט) **ומלאה הארץ דעה וכו'.**

וראה עוד משי"כ שם בברכת "שמע קולנו", וזה לשון קדשו: "קו ישים לב נגמנותיו לה' להתפלל על כל צרכיו, אפילו דבר אטו לא גדול, לא יבצר דבר מה שלא יתפלל בו לה', **ואם צריך לעשות שידוך עם עצמו או בניו ובנותיו, יתפלל לה'**, לסחורה יתפלל לה', שיעליו ויוליכו בדרך הישר. כללו של דבר, אין

דבר מה שרצונו לעשות בו ביום, מה שלא יתפלל לה' להצליחו ולהוליכו בדרך הישר ונכון וכו', **וכן אם יש לו איזה שמחה, שיתפלל שלא יחסא בשמחה ולא יקרהו עון, שלא תהיה ח"ו שמחה שאחריה תגה**. ועל כל ענין מה שעוסק, יתפלל בלשון, **ואף כי לשון לשון עליו יכול להתפלל בלשון נפרי רחבה הוא חביב לפני הקב"ה כאילו הירבה להתפלל בלשון רחבה שפה ברורה וענימה ונחה**", ועיי"ש.

ב. במה שהובא (בגל' תקע"ה) מכ"ק מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע להתפלל על בנים בתפילת מודים, נכון ונאה להביא משי"כ בסי' נחלת יוסף' להגה"ח ר' יוסף שטיינעלעל מבעלזא זצ"ל (בהקדמה), וז"ל: שמעתי מהחסידי ר' מרדכי מייזעלעס ע"ה שאיש אחד שאל את כ"ק מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע, מפני מה לא מוזכר שאלת בנים בשמו"ע, והשיב לו: והיה זרעך נפלה זו נכללת במה שאנו אומרים בברכת מודים: **'אתה הוא לדור דודו נודה לך ונספר תהלתך'**, שתיבות 'לדור דודו' נאמר למטה, שיהיו לנו דורות ונודה לך עליהם, ויהיה לנו למי לספר תהלתך, ע"כ. ואני אומר, אם בשמו"ע עצמה אינו מפורש בפרוש תפילת בנים, אבל בתפילת 'אלקי נצורי' ישנה תפלה זו, שאנו מבקשים **יונשי' כעפר לכל תהיה**, ופירוש התוס' (ברכות דף יד.): 'מה עפר אינו מקבל כליה לעולם, כן יהי רצון שזרעי לא יכלה לעולם, כמו שהוא אומר (בראשית כח יד) והיה זרעך כעפר הארץ, והא פשיטא דעל האדם עצמו המתפלל נמי קאי שלא יכלה מבלי זרע, אלא שהתוס' נקטו כן שיהא שידך תפלה זו לכל אדם.

עוד ראוי להביא משי"כ בסי' יורא ישראל' להרח"ח ר' יחזקאל מאנדל זצ"ל מטעמיו, וחשיב לו: (והיה זרעך כעפר הארץ, והא פשיטא דעל האדם עצמו המתפלל נמי קאי שלא יכלה מבלי זרע, אלא שהתוס' נקטו כן שיהא שידך תפלה זו לכל אדם. עוד ראוי להביא משי"כ בסי' יורא ישראל' להרח"ח ר' יחזקאל מאנדל זצ"ל מטעמיו, וחשיב לו: (והיה זרעך כעפר הארץ, והא פשיטא דעל האדם עצמו המתפלל נמי קאי שלא יכלה מבלי זרע, אלא שהתוס' נקטו כן שיהא שידך תפלה זו לכל אדם. עוד ראוי להביא משי"כ בסי' יורא ישראל' להרח"ח ר' יחזקאל מאנדל זצ"ל מטעמיו, וחשיב לו: (והיה זרעך כעפר הארץ, והא פשיטא דעל האדם עצמו המתפלל נמי קאי שלא יכלה מבלי זרע, אלא שהתוס' נקטו כן שיהא שידך תפלה זו לכל אדם.

שמוא גרים/ מעשה פלא

למאמר אודות הצדיק המופלא הגה"ק רבי שבתי שעפסיל ווייס זצ"ל אב"ד שימאניא (גל' תנצ, 'ימאנא דנשמא' ג' מרחשון תשי"ד), ראיתי לנכון להעתיק כאן מכתב נפלא שנדפס בקובץ התורני 'כרם ביבנה' (הברית ג, סוף תשי"ס, סי' נח), אותו כתב בשנת תרפ"ו, לכן אחיו הרה"ח ר' משה יעקב ווייס, בעת שהיה צריך להתייצב לבא, וז"ל: "בקראי שם 'משה יעקב' אמרתי, הלא כתוב 'אשר שם שמות בארץ' וכח גבר הוא בשמו. אצל יעקב כתב 'אל תירא עבדי יעקב', ונאמר 'כי פדה ה' את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו', וכן ידוע כי השם 'משה' - החושב בשמו ניצל מכל פרעוניו. ומעשה רב אזכיר, כי כאשר היה בני מרדכי בעל מלחמה, והיה אצל עורכי מלחמה, ופעם אחת כתבתי לו כאשר כתב 'אל תירא עבדי יעקב', ונאמר 'כי פדה ה' את יעקב קיבל המכתב היה על בעבאכטונגעצלט, ונסעו ופרחו ענני החצים בספינה הפורחת באויר, וכל האוהל נטש ונרסס לרסיסים, והוא נצול. ואותה העלה שמור אצלו לדורות זכר לנס, ובכן תזכור על שם 'משה', כי יד יד שם 'משה' ניצולו. ובכן יציל ה' אותך ויהיה עמך ויעשה לך נפלאות, וכאשר אמרו בפייט 'ונפלאות חושים', ותכתוב לי כאשר יסייע לך, ואי"ה גם אני אעשה את שלי להתפלל בעדך באותו היום לטובה...".

ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ"י.

"שיגאות מי יבין"

במאמר על מהר"ם פרי זי"ע (גל' תקע"ט - תק"פ), נפלו לצערנו כמה טעויות. ושיגאות מי יבין. ואלו הן:

א. בהקדשה של הב' יצחק ליוני-אזולאי על שער הספר 'ברכת יוסף' לוקט הגאון החיד"א זי"ע, כתבו: "לפרט שנת 'ראש שבט ישראל' - דהיינו **תקמ"ב**", וטה"ח הוא, וצ"ל: **תקמ"ז**.

ב. בסוף המאמר הובא ששלוש שנים לאחר הסתלקות מהר"ם ברבי (ה' מניא תקמ"ט) נבחר הגה"ק רבי משולם איגרא זי"ע למלאות את מקומו. ט"ס הוא, כי אם היה זה בחורף שנת תקנ"ד, א"כ היה זה יותר מחמש שנים.

ג. עולה על כולנה, מה שצוין שהגאון המלבי"ם זצ"ל נשא עליו הספד, אין זה נכון וגם לא יתכן, שכן המלבי"ם נולד ביום י"ט אדר שנת תקס"ט, דהיינו, כמעט עשרים שנה לאחר פטירת רבי מאיר ברבי זצ"ל.

אמנם, בתוך ספרו של המלבי"ם 'ארץ חמדה' - בחלק ההספדים צורפו כמה הספדים אשר נשא רבי אלעזר קאליר זצ"ל בעל 'אור חדש', והועתקו מספרו 'חות יאיר', וביניהם גם הספד שנשא על מהר"ם ברבי זצ"ל, אך לאו גושפנקא דהמלבי"ם חתים עליה.

אגב, חסרון להימנות: מהר"ם ברבי נספד גם על ידי הגאון רבי ידידיה טיאה ווייל זצ"ל אב"ד קארלסרוה (מובא בספרו 'יבוש הבדים' שבכת"י, מות בעיר פולא, והועתק ממנו שמור בגני ירושלים). [תשו"ח להקוראים החשובים שהעירו על כך - ועל עוד - ה"ה: הרה"ק **יצחק ישעי' ווייס**, ראש ישיבת קודינבורג ב"ב, הרב **ישעיה אשר עזליג מיללער**, מאנסי נ"י, הרב **יעקב יחזק' וועבער**, והרב **יהושע אליאמא**, דהיינו, ברוקלין נ"י.]

המערכת

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת כתובות

בגדרי "תוספת שבת ויום טוב"

כשדנו בגמרא לגבי כח חובת אב לקדש את בתו קטנה ונערה ולמסרה לחופה, שבאותה שעה שמוסרה לחופה הריהו מבטלה ממלאכתה ואינה יכולה להריוח את מנעלה ידיה (הגמרא רצתה להוכיח מזה שבאב זכאי במעשה ידי בתו נערה, ומש"ה מותר לו לבטלה ממלאכתה, ע"ש), אמרו על כך (דף מז ע"א): "... דמסר לה בליליא, אי נמי דמסר לה בשבתות וימים", כלומר, שיתכן שאין בכח האב למסור את בתו לחופה כי אם בזמן שאינה עסוקה במלאכתה, בלילה או בשבתות וימים טובים שאסורים בעשיית מלאכה. והקשו התוס' (ר"ה דמסר לה), הא אסור לישא נשים בחול המועד, וכן בשבתות וימים טובים, ד"אין מערבין שמחה בשמחה", וכן דרשו חז"ל (מ"ק חז' ו"שמחת בחגך – ולא בשאתך", ואיסור זה הוא מן התורה (עי' תגינה חז'). ותירצו: "איכא למימר, דהבא איירי שעה אחת קודם יום טוב, שהיא כיו"ט מלאכה, דתוספת שבת, ודאיהו, ובטילה באותה שעה מן המלאכה", כלומר, באם קיבלה עליה האשה שבת או יו"ט, שנאסרה כבר במלאכה, אכן חובת שמחת יו"ט עדיין לא חלה עליה, ולכן באותה שעה עדיין אין איסור לישא אשה, ושפיר יתכן שמוסרה לחופה בזמן שאינה מתבטלת ממלאכתה.

דבריה התוס' מובאר הידור גדול בתוספת שבת ויו"ט, שלא לכל הענינים נחשב זמן התוספת כשבת ויו"ט, אלא רק לענין שביחה ממלאכה, ולא לענין שאר דברים, כגון חובת שמחת יו"ט. וליתר הבנה יש להביא לשון השו"ע הרב (א"ח סי' ט"א), לגבי מש"כ המג"א (שם סק"א) ב"מי שהתחיל לאכול במוצאי פסח מבטל יום, ונמשך עד הלילה, ועדיין לא התפלל והבדיל, צריך עיין אם מותר לאכול חמץ, דלכאורה נראה שמותר לאכול, דכיון שחשבה לילה היו חול לכל מילי, אלא שחכמים אמרו שאסור לעשות מלאכה עד שיבדיל בתפלה, אבל איסור חמץ אין תלוי בהבדלה, שהרי אף בחול המועד אסור לאכול חמץ, ולכן מצות אכילת חמץ שאסורה גם בחול של מועד, ובהם הדברים מובנים יותר מדוע אינם מתחייבים בזמן של תוספות מן החול על הקודש, כי מצות אלו אינן תלויות בקדושת היום שניתוספת על הזמן של חול, ואין חובתן אלא בעצם היום שמחייבים בהן, ובעצם היום לא שייך מושג של תוספת, וכמו כן כלולה בהן מצוות שאכן תלויות בקדושת היום, כגון מצות מקרא קודש, כי בחוה"מ אין חובת מקרא קודש (עי' שו"ע הרב סי' תקכ"ט וסי' רמב"ם סי' א), אכן, ע"י שעה"צ סי' תקל סק"ד, וגם הן אין חלה חובתן כשניתוספת קדושת היום בזמן החול, ולמרות זאת זמן של חול מתקבץ בקדושת היום, כי חובת התוספת היא רק לענין שביחה ממלאכה ולא לענין שאר דברים הנשענים מקדושת היום.

יש לציין, שחובת שמחה יתכן לומר שכלולה בכלל המצות שאינן תלויות בקדושת היום, כי בחובת שמחה כתב בשו"ע הרב (סי' תקכ"ט): "ויש בחול המועד מה שאין בראש השנה, והוא שכל שבעת ימי הפסח ומונחת ימי החג, וכן ביו"ט של עצרת, חייב אדם להשתדל שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הגלילים שלו, ושמחה זו היא מצות עשה מה"ת, שנאמר 'ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך'", הרי שחובת השמחה אינה תלויה בקדושת היום, כי גם בחוה"מ ישנה לחובה זו (ראה עוד שו"ת ר"ע א"ה השמחות לסי' א), ובדברים שאינם תלויות בקדושת היום, ניחא שאין בהם מצות תוספת מחול על הקודש (ראה עוד שמיטת שבת כהלכתה ח"ג תנינים ומילואים: מפרק מה ע"י ולפרק מה ע"י א: קבא קושייתא קושיא פה: דברי יחזקאל סי' מה אות ה').

דוגמא נוספת יש להביא לזה, בענין איסור אכילת חוץ לסוכה בזמן של תוספת יו"ט בערב או הסוכות, שלאור האמור על לרדן הזמן האם כבר חל האיסור לאכול חוץ לסוכה, ומצות סוכה היא מצוה נוספת לחובת השביחה ביו"ט; זאת ועוד, כי מצוה זו אינה תלויה בקדושת היום, כי גם בימי חוה"מ ישנה מצוה זו, ולפי כל האמור אין חובת מצוה זו בזמן התוספת (עי' שו"ע א"ח סי' תרל"ט ב"במ"א).

ואמנם בענין זה מצינו כמה סתירות, כי לענין חובת סעודת שבת דנו הפוסקים האם יוצאים ידי חובתן בזמן של תוספת שבת, כמו שכתב הט"ז (סי' רצ"א סק"ז) בשם המהרש"ל שלא אבל בליל שבת עד הלילה, וכתב הט"ז: "ולי נראה, כיון דתוספת מחול על הקודש הוא דאורייתא, על כן יצא שפיר אפילו גמר קידוש הלילה". הדבר תלוי בכל האמור, כי לפי דעת התוס' שתוספת שבת לא נאמרה כי אם לענין שביחה ממלאכה, ולא לענין שאר מצות היום, ובמזן כן אין בו עדיין מצות ענג שבת, ואין נצא בו ידי חובתו. וגם לענין מצות אכילת פסח ומזון מצונו נידון דבריה הראשונים (עי' תוס' פסחים ע"ב: ר"ה ע"ה תוס' ירד"ח ב"רית כו). האם יוצאים ידי"ה באכילתן בזמן תוספת יו"ט, ולפי דברי התוס' שלפנינו שתוספת יו"ט אינה אלא לענין שביחה ממלאכה אין מקום לרדן בזה כלל.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

כתובה והלכותיה (ב)

א. אם לאחר הנישואין הוסיפו שם לבעל או לאשה - אין צורך להחליף את הכתובה, דאין זו כתובה דאשתכח טעותא, כיון שכתיבת הכתובה היתה בחכשך (וכן היא דעת הגאון בעל שבת הלוי שליט"א. אמנם בדרך חומרא וסלסול אפשר לכתוב כתובה שניה. עיי' כתובה כהלכתה, מדור התשובות סי' ב וכן"ה בפתיח חושן ח"ח, קוני עניני כתובה סק"כו ובעטרת יהושע פי"ג ח"ט).

ב. באופן שהיה צריך לכתוב כתובה שניה, כגון דאשתכח טעותא וכדו', צריך לקרוע את הכתובה הראשונה, משום שאסור להחזיק שתי כתובות, כדי שלא תוכל לגבות פעמיים את כתובתה. ולכן אם השאירו העתק מהכתובה במשרד הביידי וכדו', צריך לציין עליו שזה העתק בלבד (שם מדור התשובות סי' ז - מהרי"ש אלישיב שליט"א; עטרת יהושע עניני נישואין דף כט).

יש נוהגין שהאשה מחזיקה את הכתובה אצלה ואצל הוריה וכדו', ויש נוהגין שהבעל מחזיק את הכתובה ומודיעו לאשתו היכן הכתובה מוצגת, ואין צריך שתהא הכתובה מונחת בביתו, ודי גם אם מונחת בבנק או בכספת, במקום משומר. ואמנם הרבה נשים עושות כן, יען כי אין להם מקום משומר ורוחששת שתאבד. [ובאג"מ (אה"ע ח"ג סי' כו) הוכיח שלע הכתובה צריכה אצל האשה, במקום שמחזיקתה חפצה, ורק אם בעלה נאמן אצלו שיחזיק עבורה, ויתן לה את הכתובה כל זמן שתבקש ממנו, אפילו אם יצטרכו חלילה להתגרש, יכולה להפקידה אצלו. אבל אם אינה מאמינה לו מחמת נאמנות, אלא בגלל שסבורת שלעולם לא יגרשה, אסור שהכתובה תישאר אצל הבעל, עיי"ש]. ועי"פ בכל אופן צריך הבעל להודיעה אפוא הכתובה מונחת, כני"ל.

ג. כשנושעים לעיר אחרת אין צורך לקחת עמם את הכתובה, אלא יש להניחה בבית במקום משומר [ואדרבה, מוטב שלא לטלטל הכתובה ממקום למקום, דשכיחי בכה"ג דנאבדת, ניל] עיי' שו"ת הרשב"ש סי' שכ ובשו"ת דברי יוסף לר"י אירגס סי' מב שיכול להפקיד הכתובה בעיר אחרת. ועיי' בסי נישואין כהלכתה פי"א).

ד. אם נשארו מקומות ריקים בכתובה יש לטייט המקומות (דהיינו לעשות קו כזה –), לפני שהעדים חותמים, כדי למנוע חשש הוספה נזיף [ודעת מהרי"ש אלישיב שליט"א דאינו מוטייל לטייט המקומות הריקים לאחר חתימת העדים. ויש שהקילו, שדיני כתובה הם כדני שטר. עיי' אה"ע סי' כטו"ז סק"ב; נחלת שבעה סי' א אות ב. ועיי' 'כתובה כהלכתה' מדור התשובות סי' ז אות ג, ובסי' עת"ב הכתובה פי"ג ח"ו].

ה. אם אירע טעות בכתיבת הכתובה, וצריך למחוק את הטעות, יש לקיים את הטעות באותו כתב בכתובת השטר, כהלכות קיום מחיקות ותוליות, וכמו כן אם הוסיפו בין השיטין או מחץ לשיטין, צריך לקיים את ההוספות, דהיינו, שכותבים: תיבה זו בשורה פלונית, או תיבות אלו הם על המחך או בין השורות או מחץ לשורות, ודין קיומיהם והכל שריר ובריר וקיים. ויחתמו תחתיה שני עדים [עיי' ח"י"מ סי' מד סו"ז ט, נחלת שבעה סי' א אות ט, ובסי' עת"ב הכתובה פי"ט ובהערות שם]. אבל אם טעה בשמות החתן או הכלה, או בשמות אבותיהם או בזמן התאריך, אין לתקן כלל, דיש סוברים דבכה"ג אינו מוטייל תיקון על ידי קיום, ויש לכתוב כתובה אחרת [ועיי' שו"ע שם סי' כ"ה ובסי' עת"ב הכתובה פי"ט ח"א. ועיי"ש ח"י"ב שהביא מסי' נחלת שבעה שאם אירע טעות נוסף על התיקון, אין אפשרות לקיים פעם שניה, ויש לכתוב כתובה אחרת].

ו. מקובל מהגה"ק מנאסויד זצ"ל, שהיה מדקדק מאוד בכתובות, ואם באו לפניו בני זוג שלא שרר אצלם שלום-בית צוה להביא לו הכתובה, לדקדק בה אם נכתבה ע"פ דין, השמות והזמן וכדו', כי קבלה היתה בידו שקלקול בכתובה - קלקול שמעכב על פי דין - דין הוא גרמא לקלקל השלום, וכשהכתובה תתקנה - השלום שורר בבית (מובא בסי' אפרקטא דעניא סי' פא. עיי' סי' עטרת יהושע עניני נישואין פי"ג ח"ח).

ונוסיב בהא דאיתא בספר הקדמון 'פירוש הכתובה', וז"ל: טעם שהכתובה מתחלת באות בבית, כשם שהתורה מתחלת בבית, כן מתחלת הכתובה, ועוד, בבית שהיא לשון ברכה, עכ"ל.

עלֵי ספר

אוצר חזמנים זמני היום והחילה והלכותיהם הנוגעים למעשה מדי יום ביומו - אוצר בלוס של ביחוד חקרי הלכות, אסיפת שיטות הראשונים והאחרונים בנוגע לשיעוריו וזמני היום והחילה בכל עידן ומועד, כולל גם עיונים, תשובות מפי גאון הדור, ומפתח ענינים מפורט. צלל במים אדירים והעלה פנינים יקרים ומאירים, דבר דבור אל אופניו - באופן השווה לכל נפש, הרב אהרן מרדכי בריסק, מאנסי נ"י. תשס"ז (שס"ע עמ').

כיצור אב ואם זכר יצחק - הלכות מצות כיבוד אב ואם, ויתר הקרובים, מלוקטים מספרי הלכה ושו"ת, ונוספו להם עיונים וביאורים, מדרשי חז"ל וסיפורי דקדוקים. נערך בשפה ברורה ונעימה, עם ציונים והערות, על ידי האחרים הרב אבן זלמן והרב צבי דוד מקובר, בני ברק תשס"ח.

קדושת ברוך - לקוטים יקרים ודברות קודש מהרה"ק הרב ר' ברוך ממעזיבז ז"ע, עם הוספת שני פירושים עמוקים ומתוקנים: 'רמזי ברוך' - ביאור דבריו הק' ע"ד העבודה המיוסדת מזקנו מרן הבעש"ט הק' ז"ע, ו'סוד ברוך' - ביאורים וחיזוקים ע"ד הנסתר, תורת האצילות, ובסופו קונטרס 'תולדות ברוך' - תולדות חייו ודרכי המיוחדת והלכותיו בקודש. נלקט ונערך בט"ט ויצא לאור ברב פאר על ידי נכדו האדמו"ר הגה"צ רבי שמואל טייך שליט"א מפעמשי"ל. ירושלים תשס"ד (רפה עמ').

זהירות כאן בונים תמורס לורה ולמורה - ספר יחודי בתחום החינוך, עוסק בבנין יסודות נפש הילד והחנין, נכתב על ידי איש החינוך עתיר הנסיון הרב יצחק רוט שליט"א, מנהל תת"ם ויוניג' ב"ב - אלעד, בסגנון ברור וקולח בשילוב ספורים מרתקים מחיי היום יום. מעוטרי בברכות גדולי הדור שליט"א. ב"ב תשס"ז (343 עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

התפילה הספר הנפלא הקול אריה בשני כרכים מפוראים מסכת חיוו של הגר"ק מהרש"ם שר התורה, מופת הדור אברהם יהודה הכהן אבדוקים בעניינינו וקולו ח"ה מאה יע"ר בעמח"ס שו"ת קול אריה נדחשו"ר תולדות • מכתבים • מאמרים • מנהגים להשיג בכל חנויות הספרים	לעילוי נשמת הגאון הצדיק רבי שמואל זאב במוה"ר אברהם צבי ראטה זצ"ל ראב"ד קהל מחזיקי הדת באוה"ק ומלפנים דומ"ץ ק"ק אוהעל ורב ביחמ"ד דחסדי בעלזא אנטווערפן, בעמח"ס 'דברי שמואל' עת"ה, על הש"ס ועל שו"ע נלב"ב ו' מרחשון תשמ"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. לעילוי נשמת מוה"ר' שמחה טוביה ב"ר דוד זאב ע"ה קאמפף נלב"ב ו' מרחשון תשל"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בני משפחתו הי"ד לעילוי נשמת הרה"ח ר' לוי יצחק ב"ר שלמה זלמן ע"ה והרה"ח ר' שלמה זלמן בן הרב מרדכי ע"ה נלב"ב ו' מרחשון - ת.נ.צ.ב.ה. הונצחו על ידי בנו-נכדו הרה"ח ר' גרשון לידר הי"ד - ירושתו	הרה"ח ר' משה א.ז. שווייצער הי"ד לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר אשר ישעי' נייץ ע"בג' תתי' בת מחי' הרה"ח ר' זושא האנשטטר הי"ד במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הקדוש יתקיים א"ה באולם 'בית פנחס' בבנין ביחמ"ד דחסדי בעלזא (מרכז) הר"ר משה יוסף דמן הי"ד בן הרה"ח ר' יומי' חיים שליט"א וחתן הרה"ח ר' אליעזר פריעדמאן שליט"א לרגל שמחת לידת הבת תתי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדוש יתקיים א"ה באולם 'בית פנחס' פסח ביחמ"ד דחסדי בעלזא (מרכז)

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פרשת וירא			
ר"ד מרחשון תשס"ח לפ"ק – שנה י"ג גליון תקצ"א			
הדלתי מוצש ר"ת	18:10	19:17	19:39
אנטווערפן	17:31	18:35	18:56
לונדון	17:34	18:41	19:00
מאנטשעסטר	17:59	19:05	19:30
ציריך	17:32	18:33	18:57
ווינ	18:06	19:14	19:37
אמסטרדם	18:23	19:28	19:55
פאריז	17:56	19:02	19:27
פראנקפורט			

תורתן של ראשונים

פעמיים נתבשרה שרה – בניסן ובתשרי

ותצחק שרה בקרבה וגו'. ויאמר ה' אל אברהם וגו'. היפלא מה' דבר למועד אשוב אליך וגו' (יה, יב-יד). "כשבא תשרי, אחר בשורת המלאכים וראתה בעצמה שלא נתעברה, מיד נתייאשה מן הבשורה, שלא היה לה רק ששה חדשים עד הפסח, ולא האמינה כמו אברהם, לפי שאברהם נאמר לו מפי הקב"ה (לעיל י, טז), ולכן האמין, אבל שרה לא שמעה אלא מפי המלאכים, והיא היתה סבורה שבני אדם הם. והיתה מסתכלת במעייה ואומרת: אפשר קרביים הללו טוענים ולד. מיד, באותו פרק בתשרי: ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקת שרה... למועד אשוב אליך, פירושו, למועד אשר קבע המלאך, והו פסח הבא, 'אשוב אליך' כמו שאמר 'בעת היה ולשרה בן'. וכן עיקר הפירוש. ושתי פעמים נתבשרה, דקים לן פסח היה כשבאו המלאכים, כמו שפירש"י (בפסוק י) ועוד מדכתיב לאלתר גבי לוח 'זמנות אפה' (יט, ג) ולתשרי שאחריו צחקת בקרבה, כדמוכח בראש השנה (יא, ג) דבני דעשרת להם ליה, לזה רצה השם אשוב אליך, ומסוק דקאי בתשרי. ועוד ר' אליעזר ור' יהושע דאמרי תרתייהו (שם) בראש השנה נפקדה שרה ורחל ורחל". חזקוני

"וה' אמר" – למי? ולמה לא רצה לכנות מאברהם?

ויקמו משם האנשים וישקיפו על פני סדום ואברהם הולך עמם לשלחם. וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה (יה, יז-יח). "לפי שאמר שאברהם הולך עמם לשלחם, והוא לא היה יודע שהמלאכים היו הולכים להשחית את סדום, אבל היה הולך בתום לבו לעשות להם לילה, לזה רצה השם אשוב אליך, שידע שהיו שלוחים להשחית. ולזה סמך מיד: וה' אמר המכסה אני מאברהם" שאין ראוי שילך בתום לבו בלא ידיעה. ואני סבור, שאין ראוי לומר שאברהם לא היה מרגיש בדבר, כי נבוא היה, ועוד, שכבר ידע שהיו מלאכים ממאמר השם ושהיו באים בשליחותו, אבל לא היה הדבר ברור אצלו. ואחר שראה שהשקיפו על פני סדום, לבו נוקפו שהיו הולכים בשליחות מוה, ולא רצה לחזור בביתו, אבל הלך עמם ולא רצה להניחם. וזהו: וישקיפו על פני סדום ואברהם הולך עמם לשלחם, לראות תכלית הדבר. וכשראה השם שהיה הדבר בספק אצלו, אמר בלבו: אין ראוי שיהיה נבון בדבר זה, ואני רוצה לגלות לו ענין סדום. וזהו: וה' אמר המכסה אני מאברהם וגו'. ואולי יאמר 'וה' אמר המכסה אני מאברהם' על דרך מצוה גוררת מצוה (אבות ד, ב), וכן ששכר מצוה מצוה (שם), כי בשכר מצוה הלוי, דכתיב 'ואברהם הולך עמם לשלחם', נודמנה לו מצוה אחרת להתפלל על בני דורו. ואולי אמר 'וה' אמר' – למלאכים, 'המכסה אני מאברהם', אחר שעתידי להיות לגוי גדול ונברכו בו כל העולם, ואם אשמדיו אלו הערים יתנו ללבם ויאמרו איה צדקתו וזכותו, שהיה בגבולם ולא התפלל עליהם" (ובענין זה איתא ברמב"ן).

מהפכת סדום ועמורה – בגלל מעלת וקדושת ארץ ישראל

ויהפוך את הערים האל ואת כל הכבר ואת כל יושבי הערים (יט, כה). "ודע, כי משפט סדום היה למעלת ארץ ישראל, כי היא מכלל נחלת ה' (ש"כ ב, יט), ואינה סובלת אנשי תועבות, וכאשר תקיא את הגוי כולו מפני תועבותם, הקדימה וקאתה את העם הזה שהיו רעים מכולם לשמים ולבריות, ושמומו עליהם השמים והארץ, והושחתה הארץ בלא רפואה לעולם, מפני שבקעבור מוכבה נתנאו (עי' סנהדרין קט), וראה הקב"ה שיהיה לאות לבני מורי לישראל העתידים לירשה, כאשר התרה בהן (דברים כג, כב): 'צריפה ומלח שרפה כל ארצה כמחפכת סדום ועמורה ארמה וצביונים אשר הפך ה' באפם ובחמתו', כי היה באומות רעים והטאים מאוד ולא עשה בהם ככה, אבל למעלת הארץ הזאת היה הכל, כי שם היכל ה'. ועוד אני עתיד לבאר זה בסדר 'אחרי מות' (בפסוק 'ותטמא הארץ ואפקד עונה עליה ותקיא הארץ את יושביה'). ויקרא יז, כד, אם יחידי הממית והמחיה". רמב"ן

לקח טוב

"כי על כן עברתם" – לברך ברכת המזון

שמקורה ברוחניות ובנשמה. מאידך "המזון" מורה שפעולה רוחנית זו נובעת בעצם מאכילת המזון, שהיא כל כולה נעשית לצורך הגוף. אמור מעתה: ברכת המזון מהוה תופעה מאד נדירה, שמרכיבה היא שני סוגים של פעולות. נולדת היא מפעולת הגוף שממנה מתהווה פעולת הנשמה.

אם אמרנו שפעולה גשמית הנערכת רק עם כוונה רוחנית, משובחת עד מאד, כי רותמת היא אף את החומר לצורך גבוה, הרי שמצוה זו של ברכת המזון עולה על כולנה, בכך שלא רק

הבורא ית"ש יצר את האדם כחכמה והרכיב בו נשמה בגוף, שיעבדו יחד את עבודתם, ובכחות משותפים ימלאו את תפקידם והוכתם כלפי שמיא. ואמנם, כבר כתבו חכמינו ז"ל, שבוה הפליא ה' לעשות הפלא ופלא, שנשאת הנשמה קשורה בתוך גופו של אדם, כי מטבע הדברים אי אפשר להם להתקיים יחד, זה בגשמיותו וזה ברוחניותה. הוי אומר, זו אחת מנפלאות וחכמת הבריאה (ראה דברי הרמ"א בשו"ע א"ח סי' ו).

הרכב פלאי זה, חוץ ממה שמחיה את האדם, מרמז כאמור גם על התפקיד המשותף הנודע לגוף ולנשמה. לומר לנו, שאין העבודה הרוחנית המוטלת על האדם מוגבלת לתחום הנשמה בלבד, כי אם גם לצרכי הגוף. זאת אומרת שגם פעולותיו הגשמיות של האדם הנעשות לקיומו של הגוף, גם בהן שומה לו לאדם לעבוד את בוראו, ולכוון אותן כלפי מועלה. וכבר דנו בזה בספרים הקדושים, מהי העבודה המשובחת ביותר, זו שענינה רוחני, כמו תפלה ולימוד התורה, או זו העוסקת בחומריות, כגון אכילה לשם שמים, ואין כאן מקומו.

בדרך כלל, אפשר להבחין בכל עבודה ופעולה של האדם, האם היא שייכת לנשמה, או שענינה בגוף. פעולה של לימוד תורה או תפלה, למשל, ברור הדבר שאל הנשמה היא שייכת, ואין לענינה שום ושיח עם גופו של אדם כלל, למרות שהגוף עורך אותה. אכילה ושתיה, מאידך, אין ספק שצורך הגוף הן, רק שיתכן לכוונם לשם שמים. אך גם אם יכוון בהן כראוי, עדיין תישארנה פעולות גשמיות, ורק מבחינת הכוונה הועלו. (לכשתמצוי, כך הוא בכל מצוה מעשית, שהפעולה נובעת באחד משני התחומים – הגוף או הנשמה, אך לא משניהם יחד). הכוונה הראויה אומנם מעלה את הפעולה כולה, אולם אי אפשר לשנות את טבעה של הפעולה, ולעולם יישאר ענינה בגוף.

שונה הדבר לגמרי במצות ברכת המזון. עצם שם מצוה זו מעיד עליה שמוחדת היא במינה. "ברכה" שמבכר האדם את בוראו, היא פעולה

אותיות מהכימות

ואקחה פת לחם וסעדו לנכס ואחר תעבדו כי על כן עבדתם. כבר דקדקו המפרשים תיבת "על כן", כי נראה ממישור דרך אלך שיאמר הכהן"ל ללוחם הכא אליו: הרי נשכיל זאת באת אלני במכוון לסעוד אלני...

וג"ל, דהנה כתב בעל 'עשרה מאמרות' (מאמר חקור דין, ח"א פכ"א): להשקפה התיבה הנאה לנכס נכנסת מאלד מנכרת המזון, כי היא מלוא מחודשת אללה שאינה נוהגת בעליונים (יעו"ש), שבה שונה היא מהנשמה שכלל יוס (יוס) וכו'... וזהו תבאר לנו הפיוט ד"ל כל מקדש צביע"ו וכו', שסד שם הפיוט: "סועדים בו לנכד שלג פעמים" (ד-תניח "לנכד" מותרת לנאורה)... וכן היה הענין המלאכים שכלל לנית אביו אברהם, אשר כללו אכילה ממם לנכד ברכת המזון, עיי"ש עטמו ונימוקו.

ובזה יתפרש הפסוק שאמר "ואקחה פת לחם וסעדו לנכס" (הכוונה, תכדכו ברהמ"ל, כי הנה נאמר בנצח) "ויאלל וישת וייטע לבו", ופירש ר"ל במדרש ובזוהר: "וייטע לבו", דכריך על מזונא, א"כ הטבת הלך יקרה לנכס"ל... "כי על כן עבדתם" וכו', ל"ל, עיקר כוונתם בנכס המזון, שהיא מלוא מחודשת אלליכס...

מבחינת הכוונה הועלתה הפעולה החומרית, כי אם שמקריבה ממש יצאה עבודה חדשה, כולה רוחניות זקוקה וטהורה. וזו היא גדלותה ומעלתה של מצוה מיוחדת זו.

היא היא הנאתה האמיתית של הנשמה יתירה הבאה בשבת, לאכול ולשתות בסעודות השבת בכדי לברך שלש פעמים. וזאת היתה גם השתקקותם של מלאכי מעלה כשבאו לבקר באהל אברהם אבינו ע"ה. לא לסעוד את גופם באו, אלא את לבם, לברך ברכת המזון.

אמרות טהורות

דבקות בה' - גם בשעת עשיית המצוות

וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם וגו' (יה, ב). מהו "וירא" "וירא" ב' פעמים, כפי שדקדק רש"י ז"ל.

"אנשים שמעתי מפי הקדוש **הבעש"ט** ז"ל על מאמרים (סוכה כא.) (שאפילו) שיהיה חולין של תלמידי חכמים צריכה לימוד, כי עיקר שלימות כל צדיק הוא שלא יופסק הדבקות שלו אף רגע אחד. גם כאשר יצטרך לדבר עם בני אדם דברים הצריכים לעניני העולם, יראה שידבר בענין שלא יופסק הדבקות הלילה, ואפילו בעשיית איזה מצוה יזהר מאד בזה, כי כאשר הוא חושב בענין העשייה של המצוות אז אפשר שיעלה ממנו הדבקות". וזהו כוונת מאמרים, "שאפילו שיהיה תלמידי חכמים צריכה לימוד", דהיינו שת"ח צריכים ללמוד איך לשוח שיהיה חולין באופן שלא יופסקו מן הדבקות בהש"ת.

והנה אברהם אבינו ע"ה זכה עתה על ידי מצות מילה, שנתגלה אליו הש"ת. וכאשר ראה את המלאכים וחשקה נפשו לקיים בהם מצות הכנסת אורחים, התאמץ יותר בדבקות בה', כי לא רצה להסיר דעתו מן בחינת הראיה אשר זכה לה. והוא שאמר הכתוב: **וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם** - הגם שרץ לקראתם ועסק בעשיית המצוה, מכל מקום היה עדיין "וירא", שלא נפסקה בחינת הראיה הקדושה ממנו.

ובזה יובנו שני הפירושים שהביא רש"י על הפסוק שאחרי זה: **"ויאמר אדני אם נא מצאתי"**, שלפירוש ראשון הוא חול, ולפירוש השני - קודש, ושניהם אמת, כי כדי שלא יופסק מגודל הדבקות השכלי וידיבר דברים הנשמעים לתרי אפי, שהיה סובל משמעות שדיבר עם המלאכים וכוונתו היתה גם כן אליו יתברך.

דברי משה, דאליא

אמירה נעימה

ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקך שרה (יה, יג). לכאורה, גבי אברהם גם כן כתוב (לעיל יו, יז): **"ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד"**, ולמה הקפיד הש"ת על שרה ולא על אברהם (ועיי' בפירוש).

אולם, כתב **הרמב"ם** (בהקדמה לפי'ת וביסודות פ"י ה"ד), כי הנאמר מפי השם, יכול לפעמים להשתנות, אם המקבילים אינם ראויים וישנו את מעשיהם הטובים, ולכן פהדו הצדיקים תמיד שמא יגרום החטא. משא"כ הבטחה שנאמרה לנביא לטובה, לא תשתנה לעולם, אף אם היתה השתנות מצד המקבילים.

ולכן כשאמר השם בעצמו לאברהם, לא נחשב לו לחטא מה שאמר בלבו "הלבן מאה שנה יולד", כי חשש שמא יגרום החטא ויכול להשתנות. אבל שרה ששמעה הבטחה זו כבר נאמרה, א"כ דינה כמו ששמעה מפי נביא, (שהרי אז הקפיד עליה הכתוב: **"למה זה צחקך שרה"**, דהלא הנאמר מפי נביא לטובה לא יוכל להשתנות עוד).

משך הכמה

ותבט אשתו מאחריי ותהי נציב מלח (יה, יט). לכאורה היה צריך לומר ותבט אשתו מאחריי; עוד צריך להבין, לפי מה שאמרו רבותינו (בר"ר ג, ה) שנגעשת נציב מלח לפי שהמאה במלח, שלא רצתה לתת מלח לאורחים (עי' רש"י), אם כן למה נענשה דוקא עתה בפעם הזאת כשהביטה מאחריה.

ויש לפרש "ותבט מאחריי" - מאחריי של לומ, לפי שבשעה שברחה הצטמרה על איבוד ממונה, והביטה "מאחריי" - מה ידעה אחרי מות בעלה לומ, שלא ישאר אחריי מאומה ולא ידעה לה מאיפה לגבות כתובתה. ואם כן, הבטחה זאת היתה לה למוכרת עון, שלא רק שלא עשתה צדקה בממונה במונים הטובים, אלא גם עקשו בתוך התפיכה הגדולה, כל דאגתה היתה רק לעצמה ולא לאחרים, ולכן "ותהי לנציב מלח".

ויאמר אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה וגו' (כב, יב). וברש"י: "אמר לו, אם כן לחנם באתי לכאן, אעשה

אל יסמוך על ימי חזקתה

ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי ענדה וגו' (יה, יב). דרך האנשים שמבילים את ימיהם בהבלי העולם הזה היא, שמתנחמים בלבבם לאמר: "לכשאפנה אשנה", כשאבוא לימי חזקתה, אז יהיה לי זמן פנוי לעסוק בתורה. לבסוף חזקתה קופצת עליו, ותש כוזה ונשאר בלא כלום. אולם, הצדיק, כאשר היצר הרע בא אליו בטענה זו, יסמוך על ימי חזקתה, הרי הוא כצחוק בעיניו.

זהו הרמז בפסוק: **"ותצחק שרה בקרבה"** - הצדיק מצחק מזה "לאמר אחרי בלותי" - כשיבואו ימי חזקתה (היתה לי ענדה" - יאה לי זמן לעסוק בתורה. אלא כמו שאמר הכתוב (קהלת יב, א): **"וזכור את בוראך בימי בחורותך עד שלא יבואו ימי הרעה"** - אלו ימי חזקתה.

דברי ישראל

על ידי נתינת מתנות עניים זוכים לקדושה יתירה

וישקפו על פני סדום (יה, יח). וברש"י: "כל השקפה שבמקרא לרעה, חוץ מהשקפה ממוקד קדש" (דברים כו, טו). שגדול כח מתנת עניים שהופך מדת הרגו לרחמים. "ענין השקפה שהוא לרעה הוא, כי הגשמי אינו סובל הרחוני כי אם במדה ובמשקל, וכאשר ניתוסף רוחני יותר מכפי המדה שבכה הגשמי לקבל, אז הרחוני מבטל הגשמי... וזהו שאמרה אשתו של מנוח (שופטים יג, כב) 'מות נמות כי אלצק ראינו', כי שפחה בעצמה שאיננה ראויה לראיית המלאך", וכענין שכתוב (תהלים קד, כט): **"תוסף רוחם יגועו"**. וזהו ענין "כל השקפה שבמקרא לרעה", כי **השקפה** היא חיבור.

אנחנו, היות ולעני "יש לו לב נשבר, הרי הוא כלי לקבל יותר את הכח הרחוני והאלקות, כי דרכו של הקב"ה להשתמש בכלים שבורים, וכמו שכתוב (ישעי נג, טו): **"אשכח ואת דבאי"**. ובמאמעות מתנות עניים מתחבר (האדם) לעני, וממילא באמצעות העני יוכל גם הוא לקבל הקדושה עוד יותר. ומאחר שהוא כלי שסובל את הרחוני ממילא מביא הרחוני כל מיני טובות שבקולו. וזהו הכוונה: "היוץ מהשקפה ממוקד קדש" - האומר לגבי מתנות עניים - "שהופך מדת הרגו לרחמים".

הגה"ק בעל האבני נזר ז"ע (הביא בנו בשם ששמואל בפרשתנו, תרע"א)

בו חבלה ואוציא ממנו מעט דם. אמר לו, אל תעש לו מאומה - אל תעש בו מום.

לאיזה צורך ותועלת רצה אברהם אבינו לעשות בו מום? אלא, הלהלכה היא, שקדשים תמימים אין להם פדיון, אלא ירעו עד שיפלו בהם מום, ואז יכולים לפדותם (נדרים כט). והנה, מאחר שאברהם הקדיש את יצחק לעולה, רצה לפדותו, כי סבר שאין בכוהו של אדם להיות כל ימי חייו קדוש כל כך, עולה כליל לה', ולכן רצה לעשות בו מום כדי שיוכל לפדותו.

אמר לו הש"ת, "אל תעש בו מום", כי לא רצה שיהיה לו פדיון, אלא שישאר עולה תמימה כל ימי חייו, כי אין עיקר העולה לשחוט, "כי הנה לשמוע מוזה טוב" (ש"א טו, כב), ויתקיים דיבור הש"ת "ויעלהו לעולה", על ידי שידבק בו כל כך כעולה שכולה כליל.

תורת משה להגה"ק ההת"ח ז"ע

וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר (כב, יג). "מיוכן היה לכך מושת ימי בראשית" (רש"י).

י"ל הכוונה, דהנה איתא בגמרא (שבת קנח): מוקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ביום. ורצה הגמ' להוכיח כן מהא דתנן ר' אושעיא: ערב פסח שחל בשבת, הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו, ונותן לו מלח לפסחו. ומדוע, כיון שרגיל אצלו, אקדושי מוקדש ליה מעיקרא. (ומפרש רש"י, שהרועה יודע שסמוך עליו, לכן הוא כבר מוקדש בערב שבת). ומקשה הגמ', והתנן אין מוקדישין ביום. ומחלקת הגמ', בין חובות שקבוע להם זמן, כגון פסח וחגיגה, שמוחרר להקדישם, לבין חובות שאין קבוע להם זמן, שאמור להקדישם.

ולפי זה, כאן בשעת העקידה, שהיתה ביום הכיפורים*, שאל יצחק את אביו: "איזה השה לעולה", שהרי הוא חובות שאין קבוע להם זמן, ואמור להקדיש ביום, וא"כ הוי צריכים להביא שח שחוקדש כבר קודם יצחק, ולכן אמר: כשלקח את האיל "ויעלהו לעולה", פירש רש"י, "מיוכן היה לכך מושת ימי בראשית", וכבר היה מוקדש מעיקרא, כמו שאמרו אצל רועה הרגיל אצלו, שמוחרר שמוכן לכך אקדושי אקדיש ליה מעיקרא.

דברי מהרי"א

* ראה: **שער המצוות** מאמר א' ח' כ', ח"ג פ"ב; **חידושי הרי"ל** על שמד"ס י"ד, שם מציין להקראני בפרשתנו, ולביאורו על פקדי דר"א ס"ד ל'.

יתרון דעת

קריאת שם לבת (ב)

קריאת השם אצל ספר תורה - למה? ואימתי - בקריאה ראשונה או דוקא בשב"ק?

... ברם לגבי נשים, לא מצינו שעת הכושר שתקנו רז"ל שיקראו לן שם בישראל, אלא דבאיה בית הכנסת בעיניו נוהגים כשהאב עולה לספר תורה ונוהגים לו "מ שביך" מזכיר את בתו לטובה, ואומרים (לחזק): אמור, "חיי כבודה אשתו ובתו שנולדה לו, ותקרא שמה בישראל פלוגית" וכו'. **ויש נוהגים לקרותה בשם ביום הלידה** וכו'. וכשם שמקפידים החוברים שיהיה אביהם ישימו להם שם בשעת המילה, כן לנקבות בזמן הנדוה, האב יבטא בפיו שמו, וכתוב בספר יד אהרן: חלק אה"ע סי' קכ"ט הגהה הב"י ס"ס"ב, דיש משפחה שנהגו כשהאשה יולדת נקיבה ובעלה אינו מצוי בעיר, אין משימין שם לנערה עד שיבא אביה, וביני ביני קורין אותה בשם המשפחה, אם שם המשפחה הוא 'אהוב' קורין לה 'אהובה' וכיוצא, וכשיבא אביה קורין לה שם העצם, שרה או רבקה, עיי"ש.

זכר דוד להגאון המקובל רבי דוד זכות זצ"ל ממדריגת (מאמר ראשון ס"א פ"א) ... ואשר שאל על מי שנולד לו בת למזל טוב באמצע השבוע, אם לקרוא לה שם תיכף בעת קריאת ס"ת הסמוך והראשון או להמתין עד שבת קודש. הנה שמעתי בשם כ"ק זקני הגה"ק רבינו מהרצ"א זצלה"ה בעל "בני יששכר" שהזהיר לקרוא לה שם תיכף בקריאת ס"ת הסמוך, באמרו בשלמא כשנולד בן, כן צויתה התורה להמתין שמנה ימים עד מילתו ולא יקראו לו שמו, אמנם בנקבה מודע נמתן אפילו יום אחד מבלי לקרוא שם בישראל, כי את שמה יקרא לו נפש דיה הוא שמו, וממשיך קדושת ישראל על הולד, ואין יאחרו זה מימים קריאת התורה הראשון והאפשרי, עכ"ה.

ולפענ"ד נראה שרמז הגון לדבריו הקדושים, כי טובא גניו בגוה, ככוונת הארז"ל בסידור סוד קריאת ספ"ר תורה, כי זהו סוד וקרא לך שם דל"ש (ישעי סב, ג) וכו'. ולפי זה שפיר הענין הרומם בעת שקורין שם ח"ד"ש להנזק"א הנולדה הוא בעת קריאת ספ"ר, כי ספ"ר גמטריא ש"ס כ"ל, והיינו בעת קריאת ספ"ר תורה המוקדם, ואין לו ענין כלל עם הקריאה בשבת דייקא, רק עם הקריאה בספ"ר, בב' וזה, ככוונה הנ"ל, וטוב שלא לאחרו מטעם זקני הקדוש הנ"ל ז"ע.

תפארת בנים עה"ת להגאון בעל "דרכי תשובה זצ"ל (תשובה ה שבסוף).

יצר וגו' ויבא אל האדם וגו' וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו (בראשית ב, טו). כתב רש"י, לקרוא כאן שבשעת יצירתו מיד בו ביום הביא אל האדם לקרות להם שם, ע"כ. מכאן שמ"ל למנהגינו עפ"י ד מרן זקני מהרצ"א זצ"ל (בעל "בני יששכר") למחר לקרות שם לנקבה ביום קריאת התורה הראשון, ולא להמתין עד שב"ק, ונהוג גם כשנולדה בשב"ק אחר התפילה לקרות שם בקריאת התורה במנחה.

השם ישוב להנה"צ מקוויא זצ"ל (פר' בראשית) אתמול בעת תפילת שחרית ילדה זוגתי הרבנית תחי' בת למזל טוב, ובעת קריאת התורה בא המבשר ועליתי לתורה וקראתי שמה לאה תחי' על שם אמי הצדקנית נ"ע...

שו"ת כוכב מיעקב להגאון מהדרימלוב זצ"ל (ח"א סי' קט) ושמעתי בשם הרב הצדיק הקדוש מהר"ש מבעל"ז זצוק"ל שאם נולדה תפלה, אין לקרות לה שם קודם חמשת ימים. **ואם יום השלישי הוא בשבת קודש, יכול לקרות לה שם בשב"ק.** **טעמי המנהגים** (סי' תתקכ"ב בקרא)

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו (שמות א, א). כתב בעל הטורים: "ישראל הבאים" ר"ת וסודות: **מילה**, "את יעקב איש" סודות: **שבת**.

ו"ל על פי מה שמעתי מאדמו"ר הגה"ק מרן רבי **יוחנאל משינאווי** זצ"ל שהקדיש שלא לקרוא שם לבת הנולדה הימין החול, רק בשבת. ואמר הטעם, דלכן זכר באה הנשמה הקדושה בעת המילה במצוה ראשונה, ולנקבה באה הנשמה בשבת קודש. ואמר שכן קיבל מרבותיו, עכ"ה. ובספר 'גדולת יהושע' להגה"צ רבי אברהם יהושע פריינד זצ"ל מנאסדור (ח"א אות א, מובא בשמו בה"ל: "הגיד טעם הדבר, דהנה אצל הזכר על ידי מילת ערלתו מכניסים אותו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה. ויש טעם במדרש (ויקד כו, י) למה מילה דוקא ביום השמיני, כדי שיעבור עליו שבת ויקבל את פני מטרונותא. וכאשר אצל הנקבה הכנסתה לברית נעשה על קריאת שמה בישראל, על כן צריך גם כן שיהיה ביום השבת, ומטעם הנ"ל, שתקבל פני המטרונותא.

ויש לרמז זאת בנטיקתן בזה הפסוק: **"ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה"**, היינו הבנים זכרים יש ליתן שם בעת המילה, "את יעקב איש" - היינו הטפלים ליעקב, המה הנקבות שהם בכלל בנים, כדי לקבועם בשמותם בשבת.

כן שתיאל להגאון רבי שתיאל מייזעלס זצ"ל אב"ד קאמאניק וביסודות (ר"פ מנחה)

שמענו שהקפיד הר"ח משינאווי ז"ע מאד לא לקרוא שם לבת ישראל בחוליותה, לא בימות החול ואף לא ביו"ט, כי אם בשבת קודש דוקא. והגיד ששמו של הרב הגה"ק **רמאפשיץ** זצ"ל, כי אם נולדה בערב שב"ק ימתין בקריאת השם על לשבת שנית.

פי צדיק להגה"צ מציעשינוב זצ"ל (מיימא טו)

עלי הדף

ענין שנלמד במסכת "דף היומי"

מסכת כתובות

היאך העביר אברהם אבינו את נחלת ישמעאל ובני קטורה ליצחק אבינו? (א) אמר ליה שמואל לרב יהודה, שינא לא תיהוי בעבורי אחסנתא, אפילו מברא בישא לברא טבא, דלא ידיעא מאי זרעא נפיק מינה וכל שכן מברא לברתא (ה'ג' ע"א). וכן איתא בב"ב קל"ג). וכן כתב הרמב"ם (הל' נחלות פ"ו ה"א) שמדת חסידות היא, שלא יעביר אדם בצוואתו ירושה מבין הירושה, "אפילו מבין שאינו נוהג כשורה לאחיו חכם ונוהג כשורה", וכן נפסק בשו"ע (ח"מ סי' רפב).

דבר בעתו מה טוב להתעסק בענין זה הנוגע לפרשת השבוע. דנהה כתוב בפרשתנו (בראשית כא, י): **"ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק"**, וברשי: **"עם בני עם יצחק, מכיון שהוא בני – אפילו אם אינו הגון ביצחק, או הגון ביצחק – אפילו אם אינו בני, אין זה כדאי לירש עמו, ק"ו 'עם בני עם יצחק' – ששתיהן בו"**. והקשו המפרשים, הלא "קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, אפילו עירובי תבשילין" (עי' יומא כח). ומדוע לא נהג במדת חסידות זו, שלא יעביר אדם מבן אחד למשנהו, ואפילו מבן שאינו נוהג כשורה, שמא יצא ממנו זרע כשר וטוב? וכן הקשו, במה שנאמר בפרשת זו (כה, ה) **אצל שאר בני קטורה: "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק"**, ולאור האמור דהיא עשה כן להעביר נחלה מבני קטורה ליצחק? במה תירוצים נאמרו בזה. ונביאם אחד לאחר ע"ה:

ברעת זקנים ובפירוש הרא"ש (בפר' חיי"ש) תירצו בענין ישמעאל, שאברהם וישמעאל שנדה גרים היו (הינה, כי אברהם – לא חל עליו דין ישראל כי אם משנימול, ולית ישמעאל היתה קדם לכן, וגם ישמעאל כשנימול היה נחשב כגר. עי' פרשת דרכים דרך האחרים ודש"א), והא ק"ל (קידושין י"ז) ד"גרא אינו יורש את אביו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, וממילא לא היה בזה (ה) חסד העברת נחלה. מאחר שאין בו דין ירושה, ואילו כלפי בני קטורה, כתוב בדע"ז, שקדם שנולדו האחרים כבר ניתנה הנחלה ליצחק, כמו שאמר אליעזר לבתואל ולכן (שם כ, לו) **"ויתן לו את כל אשר לו"**, וברשי: **"עשר מנתה הראה להם"**. נמצא למדים מזה הירוש, שקדם לידת בנים אחרים אין להמנע מלהוריש נחלה לבנים שכבר קיימים, על פני הבנים שעתידין להיוולד (עי' בפתח ופרח פ"ח ש"כ תירץ כדבריהם).

בבאר שבע (סנהדרין צא, ד"ה ולבני הפלגשים) תירץ מעצמו כדבריהם לגבי ישמעאל, והוסף לתרץ כן גם לענין בני קטורה, שגם הם נחשבו כגרים, ולא היה להם דין ירושה מאברהם אביהם – מאחר שישנא דהו, ומש"ה לא נמנע אברהם מלהעביר את נחלתם ליצחק בנו. נמצא שיש מחלוקת אם בני קטורה היו בעצם ארואים לירוש, וכן נראה דעת הראשונים הנ"ל, כי לולי שנתן ליצחק קודם שנולדו לא היה שום איסור בדבר, ואילו לדעת הבא"ש, שמאחר שנימולו על ידי אברהם אבינו היו נחשבים כגרים (וצ"ב במה לז"ל מחלוקת זו – אי נחשבו כגרים או לא, וראה בהמשך).

גם המהרש"א (סנהדרין שם ד"ה ויתן) כתב לתרץ הקושיא מצד דיני ירושה – שישמעאל ובני הפלגשים לא נחשבו כיורשים לאברהם אבינו, ולכן לא היה שום איסור בהעברת הנחלה, אלא שבנה את יסודו על הלכה אחרת, ולא על יסוד דברי הראשונים שאברהם וישמעאל נחשבו כגרים. יתכן שדעת המהרש"א היא שאברהם נחשב לגר מאז שהכיר את בוראו ולא רק משנימול (עי' מהדבר קדמות' מ"א אות ד; שו"ת מהרי"ט ח"ב סי' יו) ולכן גם ישמעאל היה מן דינא שיהא דיני ישראל למרות שנולד קודם שנימול אברהם. והנה כלפי ישמעאל כתב שכן שפחה היה, כי נולד להגר שפחה שרה קודם שנשתחררה, וכן שפחה אינו יורש. יסוד הדברים הוא על פי מה שאמרו (קידושין סה): **"בן הבא משראילית קרוי בן ולא הבא משפחה ועובר כוכבים"**, ומאחר שכן השפחה אינו נחשב לבנו אין בו דין ירושה (וכ"כ גם בבא"ש שם).

אמנם, דבר זה ישמעאל נולד קודם שנשתחררה הגר אינו מוסכם ומוחלט, כי מפורש ב**תרגום יונתן** (בפר' לך לך טז, ב–ג) שכשתנה שרה את הגר שפחתה לאברהם לאשה – שחררה (עי' בא"ש שם). ואילו כדברי המהרש"א מפורש ב**ספורנו** (שם, ו). גם המהרש"א עצמו כתב במקומות אחרים (ראה שבת נה; ד"ה שנאמר; יבמות ק; ד"ה אלא מעתה) שנשתחררה כשנימול לאברהם (וראה בארובה באוה"ח ק"פ) לך לך שם, הו"ו ובעבודת ישראל (מפרשתנו פסוק ותאמר לאברהם; שביאר ענין הגר וישמעאל בדרך רמז ע"ד דברי המהרש"א שנולד ישמעאל קודם שנשתחררה. ועי' 'אור יצחק' – ראדוויל (פר' חיי שרה) שישמעאל לא נחשב כבנו – לענין קיום מצות פרי, כי הבא מן השפחה אינו נחשב כבנו. ומש"ה אמר הק"ב על יצחק (בב, ג) **"את בן את יחידך"**, כי אכן נחשב לבנו יחידו, עי"ש.

והנה, גם אלא בדרך התרגום – שנשתחררה כשנימול, עדיין י"ל בענין דברי המהרש"א ומוות שונה, שהרי סוף סוף נחשב ישמעאל כמי שבא מעובדת כוכבים, שאין דינו כבנו לענין ירושה, ומש"ה לא היה כאן איסור העברת נחלה. אכן, עדיין יש לזרן בזה, כי יתכן שכששחררה שרה גם נתגירה (ראה אברהם) ראה עבד' שם; ק"ן אורה; יבמות שם ד"ה אלא). ואם כן היה ישמעאל נחשב כבנו גם לענין דיני ירושה, ולא יעלה יפה התירוצו האמור (יציין, שבענין זה יבואר הדין – אי בני קטורה נחשבו כגרים או לא, כי באותה שעה ודאי כבר נשתחררה הגר, שהיא קטורה, כי גירשה שרה מפניה, ואם נאמר שכשנשתחררה גם נתגירה, הרי בניה שנולדו אח"כ אינם קרוים גרים, והם בדרת "בן הבא משראילית").

ולענין בני קטורה כתב המהרש"א, שהגם שנולדו כשכבר נשתחררה קטורה, מ"מ בני פלגש היו, שנאמר (כה, יח) **"ולבני הפלגשים אשר לאברהם"** (עי' רש"י שם). ואינם נחשבים לירש עם בן אשתו שהוא יצחק. ונמצא למדים מדברי המהרש"א שכן פילגש אינו נחשב כיורש גמור, ולכן מותר להעביר נחלה ממנו (עי' פרש' דוד', וזלצבר תק"מ, הפטרת קהת).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"הנה באורה" (א)

הליכות והלכות צניעות במקומות העבודה

כתוב בבבא (נשעי' מד, יט): **"כתפארת אדם לשבת קצת"**, ובתרגום שם: **"כתושבת אתה למיתב בביתא"** – כתפארת אשה שתשב בבית נעיש בדיוק. ועי' ברי"ר כ"א, ט, וכן כתיב (תהלים מה, יד) **"קל כפונה בת קלך פנימה"** [דהיינו, "צנועה", ואין דרכה לצאת ולסבב בעיר" וכו']. רש"י גיטין (יב, א) וכו' שמצינו בפרשת השבוע אצל שרה ובראיתו ע"ה, שאברהם אבינו העיד עליה (בראיתו יח, ט): **"הנה באהל"**, ופירשי: **"צנועה היא"** (ועי' רבינו בחיי בראשית דל, א), וזאת, למרות שכבר היתה זקנה מופלגת.

וכבר התכרח רז"ל בכמה מקומות בשכרן של בנות מלכים הצנועות, וכך איתא במדרש תנחומא (וישאל אות ה): **"אמר ר' יוסי, כשהאשה מצנעת את עצמה בתוך הבית ראויה להנשא לכהן גדול ותעמיד בנים גדולים וכו', א"ר פנחס הכהן בן חמא, בזמן שהיא צנועה בתוך הבית, כשם שהמזבח מכפר כך היא מכפרת ב'ביתה' וכו' (וכן א"ר בתבדאי רבה פייח, עיי"ש). ועל פי זה כתב הרמב"ם (הל' אישות פ"ג ה"א) ש"נגא היא לאשה שתהיה יוצאה תמיד", ולכן לא תצא אלא "כפי הצורך, שאין יופי לאשה אלא לישוב ב'ביתה", עיי"ש.**

רגיל היה הגאון החזו"ן צ"ל (השנים הוא יומא דהילוליה) לומר בשם הגר"א מוולנא צ"ל: **"הקב"ה אמר להם לשראלי, בני, בראתי יצר הרע ובראיתו לא תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו"** וכו' (קדושין ל, א) **ונשים שפטורות מלימוד התורה – הצניעות היא התבלין שלהן נגד היצר הרע**.

אמנם, ההכרח לא יגונה, ופעמים רבות שנשים ונערות יוצאות לעסוק על המחיה ועל הכלכלה, לסייע ולהביא טרף לבתים, על כן עליהן לדעת, שהרבה אזהרות והלכות – שמקורן בחז"ל – תלויות בכך, וצריך להיזהר בכל אלה בתורה וחז"ל לא להקל ראש בהן, אפילו כמלא נימא. ועל כך באנו במאמרם אלה, להודיע ולתקן על ההלכות וההתלכות שחובה – הן על הנשים והן על מעסיקתן והעובדים נעמן – להיזהר בהן ב"הישמר כל פ"י":

א. ראשית כל, אם שייך, עדיף שתשתדל לעסוק במלאכה בביתה או במקום צנוע בין נשים צנועות. ברם, אין צורך להחריע שאסור לה לעבוד בחנויות או במשרדים של חרדים צנועים. שומרי תורה ומצוות ח"י – גם באופנים שאין שם איסור ייחוד – או מקומות אחרים ששומעים ורואים שם את כל האסור, כי מלבד מה שעצם השמיעה והראיה בכגון ומן מוקיות מאוד גלוף ולשמה, הרי רוב כריו שם תלכה רח"ל. **מקומות כאלו אסורים בתבלית האיסור, ולא הותרו אפילו לצורך פרנסה**, והנהגה דרכים למקום ליתן פרנסה בדרך היתר, ודורשי השם לא יחסרו כל טוב, ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. ומן הראוי להביא לשון הרדב"ז (בתשי"ח ח"ג סי' תפא [תתקט] שכתב בדורו, שכבר נשים ממשפחות עניות "שחן צרכיות לבקש מחיתן והחוליות ברשות בעליהן, ומה שכתב לתקן הוא, שלא ישבו על שלחן אחד, לעשות מלאכות הריקוס אנשים ונשים, כאשר בתחלה, אלא שהאנשים לעצמן ונשים לעצמן, ועוד שלא תכלנה אלא הריקוס ממ"ם שנה ומעלה", וגם זה רק באופן דליכא איסור ייחוד, עיי"ש (מבוא בשו"ת שבת הלוי ח"ה סי' רי קס"א).

ב. לאחר שצאת מקום עבודה אצל יהודים חרדים לדבר ה', צריך לברר אם אין שם שום חשש של איסור ייחוד.

והנה, היות ויש הרבה פרטי דינים והלכות באיסור ייחוד, לכן, כמו בכל שאלה בהלכות חיות ועיני עושים שאלת חכם, יש לשאול לרב אם תבלינת אלו, לדעת באופן ברור אם במשך זה או חנות זו אין כל חשש ייחוד. ונציג כאן כמה פרטים השכיחים למיד:

ג. בזמננו, מחמת הבטיחות, במקומות רבים אי אפשר להיכנס אל המשרד או החנות אלא על ידי חתימת כפתור וכדו' מבפנים, ואם כן אין ההיתר של פתח פתוח, כיון שאי אפשר להיכנס בחצות פתוח.

ד. העובדת במשרד, צריכה זהירות יתירה באיסור ייחוד, במיוחד בתחילת שעות העבודה ובסוף כשנשארת לבד, כי לא מועיל ההיתר ד"בעלה בעיר", כלפי מנהל משרד, שהוא בבחינת גבס לבו בזה, דלא מהני בעלה בעיר (עי' שו"ת אה"ע סי' כב ס"ח).

ה. זקנת מופלגת, איסור ייחוד נוגע – אין חילוק – הן לעצמי והן לזקן מופלג; הן לצעירה או זקנה מופלגת, יהודיה או נכריה, בין נשואה ובין פנויה מבת שלש שנים ומעלה; ואפילו ת"ח וצדיק גמור, דאין אפוסטרופוס לעריות, כמו שאחז"ל (כתובות יג, ב).

ו. גם אם מותר לאשה להתייחד עם אשה, עמו, אין זה אלא בישראל, אבל אצל נכרי, אסורה להתייחד עמו גם אם אשתו עמו, דאין אשת נכרי משמרתו (שו"ע סי' סג, ועיי' בער מקדשא).

ז. גם לדעת המתירים לאשה להתייחד עם שני אנשים בעיר וביום (ולא בשעות המאוחרות בלילה), היינו זקוקים עם אנשים שרים, אבל אם הם קלי דעת ופזונים אסורה להתייחד עמם, חוץ אם יש שם ציבור אנשים גדול, שאם אין איסור ייחוד (עי' רמ"א אה"ע שם סי' ס"ה) וכמה נחשב ציבור גדול: זה תלוי בראות עיני החכם. עיי' שו"ת הלוי ח"ה סי' ס"ב).

כאן המקום לעורר ולהודיע פסקם של פוסקי הדור שליט"א, שאלו המשוטטים באינטרנט במקומות שאינם צריכים לפרנסתם וכדו', אין דינם כאנשים שרים לגבי איסור ייחוד, ואינם מצילים מאיסור ייחוד, רח"ל.

ח. אין להתבייש להיזהר באיסור ייחוד – הן האיש והן האשה – למי שאירע ונקלע בידו, כמו שכתב הרמב"ם (הל' איש וב"ב פ"ב ה"א) וז"ל: "ויזהר מן הייחוד, שהוא הגורם הגדול. גדולי החכמים היו אומרים לתלמידיהם, הזהרו בי מפני בת, הזהרו בי מפני כותלי, כדי ללמוד לתלמידיהם שלא יתביישו מדבר זה ויתרחקו מן הייחוד".

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/ המשך בע"ה בגיליון הבא

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' אהרן פרידמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר מורדי בני ע"ב תתי'	הרה"ח ר' מרדכי ראטנבערג שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר חיים צבי בני ע"ב תתי'	הרה"ח ר' לוי צבי דירנפעלד הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר אהרן ני"ו ע"ב תתי'	הרה"ח ר' אהרן פרידמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר מורדי בני ע"ב תתי'
במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה בביהמ"ד דחסדי בעלזא (מרכז) והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה וחקידוש בביהמ"ד 'אור שרגא'	במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה ומוצלחת הקידוש באולם 'בנות ירושלים'	במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה ומוצלחת הקידוש באולם 'בנות ירושלים'
הרה"ח ר' מרדכי יוסף דמן הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדישה	הרה"ח ר' יחיאל מיכל גראס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי'	הרה"ח ר' זעליג וואלף פילרס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדישה	הרה"ח ר' מרדכי יוסף דמן הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדישה
השלי' זכר בביהמ"ד דחסדי בעלזא (לאנגע לענעם)	הרה"ח ר' זושא האנשטטר הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' ע"ב	הרה"ח ר' זושא האנשטטר הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' ע"ב	הרה"ח ר' זושא האנשטטר הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' ע"ב
הרה"ח ר' משה גרינהוט הי"ו לרגל שמחת ח"בר מצוה" של בנו כמר אליעזר דוב ני"ו	הרה"ח ר' זושא האנשטטר הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' ע"ב	הרה"ח ר' זושא האנשטטר הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' ע"ב	הרה"ח ר' זושא האנשטטר הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' ע"ב
במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת – קידושא רבה בביהמ"ד דחסדי צאנז-מיגראד –	הרה"ח ר' זושא האנשטטר הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' ע"ב	הרה"ח ר' זושא האנשטטר הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' ע"ב	הרה"ח ר' זושא האנשטטר הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' ע"ב

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת חיי שרה			
כ"א מרחשון תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תקצ"ב			
הדפסה מוצי"ס	דפוס	תאריך	מחיר
18:26	18:05	16:57	אנטווערפן
17:43	17:23	16:17	לונדון
17:46	17:28	16:20	מאנשטער
18:19	17:55	16:48	ציריך
17:46	17:22	16:20	ווינ
18:23	18:02	16:52	אמסטרדם
18:43	18:17	17:11	פאריז
18:15	17:50	16:43	פראנקפורט

תורת של ראשונים

מבחן שלימות מדותיה הטובות ותכונותה של רבקה
והיה הנערה אשר אומר אליה חמי נא כדך ואשתך ואמרת שתה וגם גמליך אשקה אותה הוכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני (כד, יד). מצינו בגמרא (חולין צה): "כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיוצא בו שאל אינו נחש" (פירש"י: כל נחש שאינו - סומך עליו ממש כאליעזר עבד אברהם, שאם תשקני אדבר בה, ואם לאו - לא אדבר בה. וכיוצא בו שאל - אם יאמרו אלינו עליו, ועליונו" (ראה שמואל א. ד.)). "ואם תשאל ותאמר, אם כן אלו השנים היו מנחשים גמורים, ואיך נאמר באלו הצדיקים ככה. והתשובה, כי לא נאמר הנחש אלא במה שאין השכל גזור ומורה עליו, אבל מה שהשכל מורה, אין זה נחש, כי אם מנהגו של עולם, ואין בין זה ובין האומר אם ימשיך מחר נזרע, וכדומה.

ומה שתלו בו מעשיהם אלו השנים, כבר הורה עליו השכל, אליעזר עבד אברהם, שהיה יודע כי כל מעשיו בן אדוניו היו מושגחים, ובפרט האשה אשר תפול בגורלו, גור ואמר כי האשה אשר תהיה יותר שלימה המדות היא האשה הראויה ליצחק, ובמה יודע אפוא? כי אם שתהיה נערה בלתי רבת השנים, ושתהיה יוצאת לשאוב, אינה יושבת בית, אך עוסקת במלאכת מורה ועמל. **ועם כל זה יגבר עליה שלימות מדות עד שלא תחוס על כל עמלה, אבל יקל בענינה להטיב לשאינה מכרת, זה באמת מורה תכלית שלימות במדותיה, והיא האשה הראויה לנח על גורל הצדיקים.** נמצא שזה אינו נחש, אבל עיון שכלי עמוק מאד." (דרשות הר"ן (דרושי יב)

"הנה זה העבד יודע שאין מוזהבין לאדם כשר כזה אשה טובה, כי אם מאת ה' ועל פי מעשיו, ולכן כוון לבקש מלפניו שישגיח עליו בזה הענין, ושהוא יתברך יקרה לפניו סימן טוב להשגחתו בדבר הבא בידו כאשר הוא שם. והוא במה שתהיה העלמה היוצאת אשר אומר אליה זריזה בשני הענינים, ששניהם יחד הם תורת האדם: **האחד**, טוב הדעת והרפיון לדעת מה יעשה; **והשני**, הוריוות והרציונות להוציאו אל המעשה. אמנם מפני שמעלת האדם תיבחן לפי הסיבות שיוזמנו בו, אם אל העשייה או המניעה, עד שכבר תחשב הוראות שאלה קטנה עם מציאות סיבות מניעתה לגדולה ממנה עם מציאות סיבות עשייתה, לזה סדר בחינתו זאת, לפי שהיה בדבר קטן באופן שימצאו שם סיבות המניעה, ולא תעשה אם לא כשתהיה המועילה אצלה בקנין גמור.

ולזה אמר (פסוק יג): **"הנה אנכי נצב על עין המים וגו'**, וזה, כי בהיותו נצב על עין המים, ונקל לו לכפוף קומתו ולשתות לשובעה, או לשאול ממנה כדה לשאוב ולשתות, ולא כן אעשה, אלא **אומר אליה חמי נא כדך ואשתך**, שיראה שמגואה וגדול לבב אני בא לזה, ולא לצורך, ובלא פיוס, והיא לא תסרב, אבל תשמע אל הריצות המעשה **ואמרת שתה'** - מבלי שום עצלה; ועוד תשיב אל לבך ותתבונן בעצמה לאמר: זה האיש אשר הוא נצב על עין המים ואינו שותה מעצמו, אבל ממון ידו וגלגלה להשיבה אל פיו, לא ימלט משימנע אם מפני גדול מעלתו כי לא נסה, או שיש לו שום חולי או כאב המונע אותו או מפני כובד עצלותו. ובין כה וכה תחמול על גמלו שימנעו בצמא, כי מי שלא יספיק לעצמו, מקיץ שלא יספיק להם, ואם בעלת שכל נכון היא חוייבה שתאמר **וגם לגמליך אשקה'**. והנה בשתים אלה, ראויה היא להתחתן בבית אדוני. והוא אומר **אותה הוכחת לעבדך ליצחק'**.

ואכן נאמר להלן שכשבקש אליעזר "הגמיוני נא מעט מים מכדך" השיבה תחילה: "שתה אדוני", ורק אחר שכיילה לשתות אמרה לו "גם לגמליך אשאב", להורות שלא עשתה כן בפתע בלא התבוננות, או בשפת יתר, אלא בעצה ובתבונה, כי בעוד שהשקתה אותו, עלה ברעיונה שהאיש הזה שלא מלא ידו להשקות את עצמו, מקיץ שלא יוכל להשקות גמלו, ובזה כיוונה יפה לדעתו ועצתו. "והנה לפי זה נבדקה העלמה הוואת בדבר קטן, ונמצאת שלימה לפי הסבות הנמצאות עמו. וכבר ראה בזה סימני הצלחה".

עקידת יצחק (שער כב, ע"ש)

לקח טוב

נחה של מרדות טובה אחת

למסעיהם. אפשר שגם יהיו רגילים בעסק זה ובקריאת מפה למצוא את יעדם הרצוי בקלות. אך דבר זה לכשעצמו לא יועיל ולא יוסף להם מאומה. כל עוד שלא ימצאו את מקומם הם באותה מפה, ימדדו את המרחק הנותר, ויצייירו את דרכם להגיע ממקום עמדם אל היעד, לא תביא ההסתכלות במפה שום שיפור וידע במצבם.

אותיות מהכימות

במדבר כב (פרשה ס): "ויזך לכן אל הארץ החולה אל העין" - מעייני ליה, "שומד על הגמלים על העין" - מעיין גרמיה.

וכ"ק יקוני האדמו"ר הגדול זללל"ס מקאקס הגיי, שכן הסתכל במעלות אליעזר, ולשומתו הסתכל במהות עצמו, והסגיש את הספלות והמוקד של עצמו מן האור של אליעזר, עכ"ל.

וגלגל שזכו כענין אמרם ז"ל (ברכות ז.) טובה מרדות אחת כלבו של אדם יותר ממאה מלקות, ועל כן זכה שכל ידו נאמרו הדברים שצבילים ולא אליעזר מכלל אורו לכלל כרוך, שהי לכן אמר לו "בוא כרוך ה'", מוכחת שדברים אלה לא דכוי לכן הם אלא דכוי תורה שנאמרו על ידי לכן. ומאין זכה לזה, אלא על כרחך על ידי מרדות שלק כלבו כנ"ל.

זה לימוד אלדס כשהוא קורא במורה או כספרי מוסר, שלא יסתפק בדיעת הדברים לכו, אלא לעומתו יענין בגרמיה, כמה הוא רחוק מן הדברים האלו ולכן הוא נוטה, וזוהי מרדות טובה כלבו של אדם, ואז זכה שדכוי תורה יזדו לעומק לבו.

שם משמאל (ס"ז)

הוא הדבר בהכנעה האמורה לצאת בעקבות לימוד התורה. אם ייאהז הולמד רק בידיעה של תורה שרכש זה עתה, ולא יעריך את מצב עצמו לפי ערך ידיעה זו, לא תיוולד ההכנעה ותישאיר הידיעה עקרה.

לעומת זה, אם בשעת לימודו ייטיב האדם להסתכל על עצמו, לערוך אומדן אמיתי בחשבון נפשו לפי מדת ערך התורה שקנה, אין ספק שתופיע בלבו ההכנעה, גם אם אכן הוא. והא ראייה, שהרי אין לך רמאי גדול מלבן הרשע, והנה אך העריך את עצמו לעומת צדקתו של אליעזר, וכבר נולדה ההכנעה בקרבו לשעה מועטת, עד שזכה להוציא דברי תורה נצחיים מפיו: "בוא ברוך ה'".

המלמד תורה לעמו ישראל ב"ה צונו לעסוק בדברי תורה ולהגות בהם יומם ולילה. ענינים נשגבים אין ספור נודעים לה למצות לימוד התורה. כגון, שעל ידי עסק התורה אהווים הלומדים בעצם עצמותו יתברך שמו, ודבוקים בו ממש, כנודע; התורה גם משמשת לו לאדם הוראה למען דעת איך יתנהג בכל נתיבותיו; ועוד ענינים וביאורים, גלויים וטמורים, מהם על ענין עסק היגיעה בה, ומהם על ענין ידיעת התורה.

אך לבד מכל אלה, הרי ישנה מטרה נוספת, חשובה וגם גורלית, והיא סגולת התורה להכניע את לב האדם לעבודתו יתברך שמו. על ידי התורה שהוא לומד נוכח האדם לראות את חובתו האמיתית כלפי שמיא, וכי עדיין רחוקה ממנו הדרך אליה, או אז יכנע לבבו הערל ויינשה אל יעדו הרצוי. ואם בכלל תלמוד תורה אמורים הדברים, על אחת כמה וכמה בעסק האדם באגדות חז"ל או בספרי מוסר, האמורים למלאות את לבו של אדם ביראת שמים. כל כולו של לימוד זה הוא להוליד את ההכנעה בלב הלומד.

ומאחר שזוהי אחת מסגולותיה של תורת ה' תמימה, הרי שמתמיה הדבר עד מאד, כאשר ענינו ראות שיתכן לו לאדם לעסוק בתורה בכמות גדולה של שעות ודפים, ואף גם לרבות באיכות מכוונת, בהיות ראשו ורובו שקוע בלימוד, ולמרות עסק זה עדיין גבה לבו ורמו עיניו, ורחוקה ההכנעה מלבו כרחוק מזרח ממערב.

אלא שלאמיתו של דבר אין תמימה זו מוצדקת כלל ועיקר. כי גם אם נכון הדבר שסגולה נודעת לה לתורה להכניע את לב האדם, הרי שמותנית סגולה נפלאה זו בכך שייאהז האדם בהכנעה היוצאת ממנה, כי אם לא יחפון לקחתה לא תגיענו. רק אם יהיה מוכן ומוזמן להסתכל על עצמו ועל מצבו ומעמדו, ויעריך את ענינו לפי הערכים שמלמדתו התורה, או אז יזכה בסגולת יקר ערך זו, ויתעמק לבו בהכנעה.

אין הדבר דומה אלא להולכי דרכים המסתכלים במפת דרכים למען ימצאו את מוצאיהם

אמרות טהורות

תשובה – מתוך שמחה והרחבה

ויאמר אליו אברהם השמר לך פן תשיב את בני שמח (כד, ו). יש לפרש הכתוב "על דרך מה שאמר אדמו"ר ז"ע – הר"ק מלובלין ז"ע, שכשמתפלל על תשובה, [הוא] מפרש דבריו ואומר: מתוך שמחה והרחבה ולא מדחוק. ושמעתי מפיו הקדוש, ששמח מאד על המתנה שניתן לו מהשמים זה השכל וההארה לידע ולהתפלל כן בפירוש".

וזהו הרמז בפסוק: **"ויאמר אליו אברהם"** – הצדיק אומר **"לאלי עזרי"** – הוא הקל העוזר, ומתפלל אליו: **"השמר לך פן תשיב את בני"** – שלא תחזיר בתשובה את בני ישראל, "שהם התלמידים של הצדיק, ונקראים לו בנים, כמו שאמר חז"ל (פנהדרין טז) והתפלל שלא להחזירם בתשובה מתוך דוחק וצער ושמונה, וזהו: **"שמח"**, אלא שיוכו לתשובה מתוך שמחה והרחבה.

משמרת איתמר

לב טהור מרגיש כשמודמן לפניו דבר מצוה

ותמחר וגו' ותריץ עוד אל הכאר לשאוב (כד, ב). תיבת "עוד" צריכה ביאור, שהרי לכאורה זו הריצה הראשונה, כי בשעה שבאה לא כתוב שרצה אל הכאר (ועי' מה שפירש"י אצל נח ח, ח), מדכתיב "וייהל עוד" – מכלל זה אתה למד שאף בראשונה הוהל ז' ימים).

אך הדבר יבואר לפי המסופר "שהרבי ר' שמואל מקאריב ז"ל שאף פעם אחת, האם היום יו"ט קצת. השיבוהו, שאתה שאלו יו"ט. אחר שעה חור לשאול: עם מוז וזין א שמחה של מצוה פלאמירט ארום מיר (הרי איו שמחה של מצוה מקיפה אותי), עד שחקרו ודרשו שהיה בכפר סמוך לעיר נישואי בת אביו, ועל ידי גודל השתוקקות (שהיה לו) לעשות נחת רוח בשמים, היה מרגיש תיכף כשנעשה בסביבתו איזה נחת רוח להשי"ת, כי לב טהור מרגיש מיד כשיש הודמנות בידו לעשות דבר מצוה.

גם רבקה הלכה לפי תומה לשאוב מים, והרגיש לבה הטהור שמודמן כאן לידה איזה דבר מצוה, הגם שלא

אמירה נעימה

ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה

למה הפסיק הפסוק באמצע בתיבת "לשרה", לכאורה היה לו לומר: לספוד ולבכות לשרה.

ונראה לפרש על פי מה שנחלקו בגמרא (פנהדרין טז) אי הספד יקרא דחיי או יקרא דשכבי (כבוד החיים או כבוד המתים). ויש לומר שאלו ואלו דברי אלקים חיים, כי הספד נקרא מה שמספרים בשבח המת, שהיא טובה גדולה נפטר, שמוכריז וכוונתו בפניו, כדכתיב (ישעי' נה, ח): "והלך לפניך צדקך", וזהו "יקרא דשכבא". אמנם מה שמעורר על ידי ההספד את השומעים לכבד, זהו "יקרא דחיי", שהרי "כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומוניחן בבית גנוזי" (שבת קה).

זהו הרמז בפסוק במה שהפסיק בתיבת "לשרה", כי "לספוד" הוא "לשרה" – למות שרה, "ולבכותה" הוא למות השומעים.

רק את בני לא תשב שמח (כד, ח). פירש"י: "רק מינינו הוא, בני אינו חזר, אבל יעקב בן בני סופו לחזור". וצריך להבין למה רמז לו עכשיו ענין זה, שכן בנו סופו לחזור.

ויו"ל, הדנה אברהם אבינו חשש שמא יביא לו אליעזר איזו נערה מן השוק, וירמא אותו שהיא ממשפחתו. לכן לא רצה לגלות לו בתחילה שבנו לא יצא אף פעם לחוץ לארץ, כדי שאליעזר יחשוש פן יבורר הדבר, על ידי שיצחק יודמן לשם במשך הזמן ויגלה תרמיתו.

אבל אחר כך, כששאל אותו אליעזר (פסוק ח): "אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אל הארץ הזאת ההשג אשיב את בנך", ונאלץ לומר לו שיצחק לא ישוב לעולם לחו"ל, ואם כן איכא למיחש שמא ירמא אותו אליעזר. לכן רמז לו אברהם תיכף ש"בני אינו חזר, אבל יעקב, בן בני, סופו לחזור" לשם, וכיון שאפשר שתתברר תרמיתו, אפילו

היתה לה שום ידיעה מאליעזר, והתחילה מיד לרוץ אל הכאר, כדרך עובדי השי"ת שרצים בהתלהבות לכל דבר מצוה, ולכן כתוב כאן, בפסע השניה, "ותריץ עוד".

התרוממות הדעת על ידי האכילה

וישם לפניו לאכל ויאמר לא אוכל עד אם דברתי דברי וגו' (כד, ז). יש לבאר הענין שלא רצה אליעזר לאכול עד אשר ידבר דבריו, וגם ענין כפל הלשון: "דברתי דברי", בהקדם דברי קדשו של כ"ק וקני ז"ל (חור מחר"י מבעלזא ז"ע), במה שמצינו אצל שבטי יח, שהסבו לאכול להם אחר שהשליכו את יוסף לבור (בראשית לו, כח), כי הצדיקים על ידי אכילתם בקדושה וטהרה, זוכים בשעת הסעודה להתרוממות הדעת ולהשגות נעלות, כמו בשעה שיוסקים בתורה ותפלה, ולכן מאחר שהשבטים היו דנים בניניהם מה עליהם לעשות עם יוסף, על כן: "וישוב לאכל להם", כדי שעל ידי האכילה בקדושה וטהרה יוכלו להתרוממות הדעת ולכוין אל האמת. ואכן מיד: "וישאו עיניהם", פירוש, נתרוממו עיני שכלם, "וייראו והנה ארדת ישמעאלים באה וגו' הולכים להוריד מצרימיה", ומתוך כך הבינו שרצון השי"ת הוא שימכרוהו לישמעאלים, וכל זה היה סיבה מן השמים לטובת בני ישראל, שיוסף הצדיק יעשה הכנה להם, שיוכלו להתחזק ולעמוד בכל הנסיונות בגלות מצרים.

וזה יש לומר הענין ששמו לאכול לפני אליעזר, והיינו שמתאחר שרבקה סיפרה להם את סיבת ביאת אליעזר ומה שדיבר עמה על עין המים, על כן שמו לפניו לאכול, בידעם שאליעזר עבד אברהם הוא צדיק גדול, כדי שמתוך אכילתו הנעלית יוכל לכוין אל האמת, אם אכן רבקה היא בת זוגו של בן אדוני.

ועל כך אמר להם אליעזר: "לא אוכל", כלומר, איני צריך לאכול לצורך כך, "עד אם דברתי דברי, היינו שספר להם שכבר התפלל אל השי"ת, כדכתיב (כד, טב): "ואבא היום אל העין ואומר ה' אלקי אדני אברהם אם ישך נא מצליח דרכי" וגו', והרגיש בעצמו שתפלתו נתקבלה, כדכתיב (שם, טז): "ואקוד ואשתחוה לה" וגו' אשר נתת בדרך אמת" וגו'.

כ"ק מרן אדמו"ר מחר"א מבעלזא ז"ע

כעבור שנים, יהא מרתת לעבור על שבועתו פן יתפס, וכך יוכל לסמוך עליו.

ותאמר נקרא לעצרה ונשאלה את פיה. ויקראו לרבקה וגו' ותאמר אלך (כד, נח-נז). וברש"י: "ותאמר אלך – מעצמי, אף אם אינכם רוצים".

יש להבין איך מוכח מדבריה שכוונתה היתה "אף אם אינכם רוצים", וגם למה לה לענות כך בדרך עזות, כשהם רק שאלו את דעתה ורצונה.

ויו"ל, כי הנה רבקה קטנה היתה, וק"ל (ויכחות קיב) שיתומה קטנה – אחיה ואמה מקבלין קדושה. ואם כן, מאחר שמת בתוואל היה בידם לקדשה אף שלא מדעתה.

ברם, הא דקיימא לן שעד י"ב שנים היא קטנה, זהו רק לאחר מתן תורה, שניתנו אז שיעורים, אבל קודם מתן תורה לא היה הדבר תלוי בשנים, אלא כל שהגיעה לעונת הפעוטות והיא בר דעת, יצאה מכלל קטנה ויכולה לקבל קדושה בעצמה (עי' תשו' חת"ס יוד"ס סי' שיו).

ולכן, כשאמר אחיה ואמה (פסוק נח): "תשב הנערה אתנו ימים או עשור", שהרי עכשיו עדיין היא קטנה ואינה יכולה לקבל קדושה, לא הסכים לכן אליעזר, שהרי אין הדבר תלוי בשנים אלא בדעת. ולכן אמר: "נקרא לעצרה ונשאלה את פיה" – לראות אם כבר הגיעה לעונת הפעוטות והיא בעלת דעת. וכשנתברר שהיא בגדולה אמר: "אלך", כי מעתה אני יכולה בעצמי לקבל קדושה ואין הדבר תלוי בידם, ואם כן מטילא נשמע ש"אף אם אינכם רוצים", מכל מקום בידה לקבל קדושה.

בהפסדה: **ולא עצבו אביו מימיו לאמר מדוע ככה עשית וגו' (מלכים א,א).** וכי דוד המלך לא היה מייסר ומחנך את בנו?

אלא כך הוא פירוש הכתוב: "ולא עצבו" – אדוניו לא העציב את עצמו מימיו ב"אביו", לומר לנפשו: הרי אני בנו של דוד המלך, ו"מדוע ככה עשית" – מדוע אני עושה מעשים שאינם יאותים ומתאימים לבן דוד המלך.

הרחיק רבי מאיר מפרישאל ז"ע (מובא בשם משמואל פ"ר בהעלותך, ע"ד)

יתרון דעת

קריאת שם לבת (ג)

קריאת השם בשבת קודש לאחר ג' ימים לאחר חורש/ לאחר ארבעים יום

מרת החידושי הרי"ם זצ"ל הקפיד מאוד בל לקרות שם לבת הנולדת רק בשבת קודש, לא בימות החול, ואמר הטעם, שבאמת מראוי לדעת מדרש קורין שם לבן הנולד – דוקא אחר הברית מילה, ולא תיכף אחר הלידה. אכן אמר ר"ל בריש מס' סוטה, דמ' יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת 'בת פלוני לפלוני', מדלא נאמר 'פלונית לפלוני', מבואר מזה, שלחזר יש לו שם בשמים מקודם, משא"כ הנקבה אין לה שם בשמים. ומעתה, להנקבה צריכין לחדש ולקבוע לה שם, ולחזר צריכין להודיע שמו שיש לו בשמים. ובכן בוכר, כבד להודיע שמו, ממתינן בקריאת השם עד אחר הברית מילה, שבזכות גודל המצוה נגלה לנו שמו. ובנקבה, **עצה היעוצה לקרות לה שם הראוי לה, לקרות לה בשבת קודש, שבזכות השבת יקבע לה שם הראוי והנכון.** וראיה לזה מהק"ק, שבראשונה נאמר (פר' בשלח טו, טו): "ויאמר איש אל אחיו מן הוא פי לא ידעו מה הוא (ועי' בריש"י), אמנם אח"כ כתוב (פסוק ל-לא): "וישבתו העם ביום השבעי. ויקראו בית ישראל אל שמו מן, הרי דבשבת דוקא זכו לקרות לו שם ראוי ואמיתי".

בנקבה נותנין השם בשבת קודש בשעת עלייתו לתורה, שאז נתעלה ביותר בשב"ק יומא דנשמתא להמשיך השם השייך לשורש הנשמה.

טעם נוסף דבקריאת שם לבת ממתין על שבת קודש, שכל המשמר שבת כהלכתה אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחליץ לו (שבת קדש), ובשעה שהוא עולה לתורה, שכל מי שיש בו נפש כשרה, לכבד או חרס שגבר, בהתבוננו כשהוא מברך "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", וכי מה בין מעשי למעשי כל העמים, וכי יודע אני מסכתא אחת או פרק אחד או משנה או הלכה אחת ואף אות אחד מתורה"ק אשר נתן לנו, וקדושת השבת מאירה לתוכו שיתבשר במעשיו התענוגים, וכמ"ש בספד"ק ד'שבת' אותיות 'בשבת', וכל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מחליץ לו על כל עונותיו (כרכות יב). ובכן תורמים ומקשרים אותו בשמים אל אבותיו הקדושים, ויכול ליתן שם אחרי האמדות הקדושות.

שו"ת דברי יצחק (לקוטים, סי' טב)

טעם נתינת שם בשבת דוקא, לפ"מ דמבואר דבשבת קודש מוסיפין לכל אדם מישראל נשמה יתירה, ואם כן כשנותנין לה שם – נכנס בה נשמה קדושה עם נשמה יתירה.

שו"ת משנה הלכות (ח"ג סי' קצ)

שמע מדודו הרב רבי נחמן מסקאלט זצ"ל, קבלה מאבותיו הקדושים, דאם נולדה בת ביום ה', שאין עוד ג' ימים קודם שבת קודש, יקראו שם בשבת הב'. ואמר הטעם דבת היא בחינת לבנה, ואין מקדשין קודם ג'. והנה רבי יוסף מראחול זצ"ל (נבד הר"ק מלאטשוב זצ"ל והתלמיד רבי מרדכי זצ"ל (קובץ שפתי צדיקים ג, עמ' טז)

אימתי לקרוא שם בנקבה, יש חילוקי מנהגים, ולדעתי **תלוי ברוב עם**, שאם מתפללים ציבור גדול גם בב' וד', ראוי לקרוא שם מיד ולא להניח הנשמה בלא שם עד שבת, אבל אם רק בשבת מתאספים קהל גדול, ראוי להניח הקריאה עד שבת, שיש בזה פרסום טפי ועיקר – קריאת שם בציבור דוקא...

... וראיתי בספר **"אות ברית"** כ"י פ"א, שכתב לענין שם הבנות וז"ל: ומהנה וכמה לקרות לבנות שם בסוף חורשן, לפי שהאשה משולה לירח, וכשיש לה ימים כימי מולד הלבנה נקראת בשם, יע"ש. ומהאי טעמא כתב דר"ב "תורת חיים" בשיטתו לסנהדרין דף מ"ב, קב' ה' לנשים ראשי חדשים לחג דוקא, ולא ביום אחר. הכל הוא לפי שהנשים רדומות ללבנה שמתחדשת בכל חורש וכו', וכשם שהשמש זורח שוקן נברא, אלא שהלבנה קטנה ואמרה אי אפשר לב' מלכים וכו' ותמנעטה, וקבע לה הקב"ה יום ר"ח שיביאו ישראל כפרה לפניו כדי לפייסה, כך איש ואשה שדומין לחמה וללבנה, מתחילה שוקן נברא, שלא תהיה משועבדת לבעלה כלל במלאכתו, כי הכל היה מוכן ומוזמן קודם החטא בלי טורח.

וזהו שאמר רש"י (בראשית ג, יב): "האשה אשר נתתה עמדי הוא נתנה לי מן העץ ואכל, פירוש, כיון ששנינו שוקן, לא יכולתי להשיב פניה שלא לאכול, וכיון שחטאה ותמנעטה, שלכן נתקללה אחר כך (פסוק טו): והוא ימשל בך. ובין שלא חטאו הנשים בעגל, גזר הקב"ה לפייסן, נקבע יום פיוסן ראש חודש דוגמת הלבנה.

זכר דוד להנה"ק רבי דוד זכות זצ"ל אב"ד רמ"מ במודינא (מאמר בארשן ס"א פ"א)

ודע שהרבה – שעיקרו נברא לאחר ארבעים יום משיצאה לאייר העולם – נקרא בלשון תורה "ולד" וכו', וזה נרמז במלת "אין לה ולד" (בראשית יא, ל) – בניגמטריא ארבעים (עי' יבמות סד). ודע שאין הבן הישראלי ראוי להקרא בשם עד שניגמול, שעל ידי המילה ניתקן וכו' להיות כשר וראוי לבוא בקהל להוליד בנים. וכן **הבת אינו ראוי לה שתקרא בשם עד וכו' אחר ארבעים יום ללידתה וכו'.** בעלי **"היה"ק** אב"ד להנה"ק רבי אברהם אזולאי זצ"ל בעל החסד לאברהם (פר' תוריע, ע"ש)

יומא דנשמתא

כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע

יומא דהילולא כ"ב מרחשון (תרפ"ז)

עובדות והדרכות, שיחות ואמרות טהורות – רובן מתקופת לימודו עם בנו

הגה"ק רבי מרדכי מבילגורייא זי"ע

שיומא דהילוליה חל ביום כ"ה מרחשון (תש"י)

חיבה יתירה נודעת היתה לו להגה"ק מבילגורייא אצל אביו הגדול, מרן מהר"ד מבעלזא זי"ע, אשר בעיניו הצופיות כבר ראה משחר ילדותו כי לגדולות נוצר, עד אשר בעודנו תינוק, עולל, ציוה להעמיד עריסותו בחדר הספרים בו ישב והגה בתורה הקדושה. כשגדל מעט, הנהיג מרן מנהג קבוע, מדי לילה ולילה, להשמיע באזני בנו, הילד מרדכי, קודם שיתנו, איזו קושיא בתורה או בסוגיא בשי"ס, כשאת התירוץ היה עליו לומר לו למחרת בבוקר.

כשגבר והיה לער, קבע עמו אביו, מרן זי"ע, לילות שלמים בלימוד התורה, עובדא שאחיו הקדוש, מרן מהר"א מבעלזא זי"ע, הזכיר כמה פעמים לאחר פטירתו והעלה על נס את הזכות הגדולה שהיתה לו, לאחיו הצעיר. ופעם התבטא: "דער טאטע האט אויך געהאט אין דעם א רבי'שע ענין".

תקופה ארוכה אף קבע מרן מהר"ד שיעור, משך כשלוש שעות בכל יום, בו למד עמו ועם נכדו – בן תתנו הגה"ק רבי פנחס מאוסטילא זי"ע – הגה"צ רבי ישעי' זושא טווערסקי הי"ד. ופעם בעת לימודם בצוותא, אמר מרן זי"ע: "כשאני לומד אתכם, הנני מקיים מצות ויהדת לבנך ולבן בנך".

היות ומסבב כל חשיבות ית"ש סיבב שיום פטירתו של הגה"ק מהר"ק מבילגורייא זי"ע יחול שלשה ימים לאחר יום ההילולא של אביו הק' רבן של כל בני הגולה מרן מהר"ד מבעלזא זי"ע, שנסתלק לשמי רום ביום כ"ב מרחשון שנת תרפ"ז לפ"ק, אמרנו להביא כאן כמה עובדות והדרכות מאלפות מכ"ק מרן זי"ע מתקופה נעלה זו, אפס געט ווארט אשר יישן, וחלקן זכינו להביא בעבר עלי גליונו (גל תצ).

סדר קדשים:

מסופר, שיום אחד אמר להם מרן, שהוא רוצה להתחיל ללמוד אתם סדר קדשים, וגילה להם נימוק: בלילה חלמתי שהנני עומד בבית המקדש, וכיבדוני בהפשט וניתוח. ברגע הראשון התפלאתי מאוד שמכבדים אותי בעבודה זו, היות ואינני כהן... נו, הוסיף מרן זי"ע ואמר, תארו לכם, איזו פנים היתה לי אילו לא הייתי זוכר שהפשט וניתוח כשרים בדר (יומא כו: ועי' כתובות כד: תד"ה חז"ל)... לכן רצוני לעסוק אתכם בסדר קדשים.

ואמנם באותה תקופה הרבה מרן זי"ע לחדש חידושי תורה בסוגיות שלמדו בסדר זה. והיה מסתובב בחדרו ומרצה את החידושים בפני היושבים החסיד המפ"ר יוסף מיארטשוב ע"ה, שהיה מעלה את כל החידושים עלי הכתב.

אירא דארץ ישראל בביהמ"ד:

פעם בימי החורף, כשבחור שרר כפור עז, ומהר"ם מבילגורייא, שהיה ילך דרך שנים, ישב בבית המדרש ועסק בתלמודו, נכנסה אמו הרבנית ע"ה אל מרן זי"ע, לשאול בדעתו אם כדאי לקרוא לילדם שיבוא ללמוד בבית המוסק והחס. כששמע את דבר בקשתה, אמר לה: בבית המדרש שוררת אוירת קודשית ארץ ישראל, ובארץ ישראל אינו כל-כך קר. מוטב שילמד שם, וישאף מאוירא דארץ ישראל...

ספרא רבה:

בצעירותו, ביקש ממנו אביו הק', שלעולם כאשר ייזכר איזה דבר או ענין ששמע ממנו, יספר הדבר תיכף להסובבים אותו. ואכן, כך היתה דרכו בקדוש, כל ימי חייו, כאשר נזכר בדבר כלשהו מאביו, וזקה עליו קומדת אביו להעלות את החידושים הנוכחים, ולהעלות זכרונות וענינים מבית אבא, זאת למרות שהרבה פעמים עמד באמצע שיחה בענין אחר לגמרי, כי חושש היה, שאם יסיים תחילה את דיבורו, ישכח אחר-כך לספר את הדבר שנזכר מאביו.

מילדותו הצטיין הגה"ק מבילגורייא בכח החידוש, וזכה לחדש הרבה חידושי תורה, עד שאביו הק' פקד עליו שיעלה בכתובים את כל החידושים. ואמנם למרות שלא נולד עם כשרון תיבה מעולה, וזקה עליו קומדת אביו להעלות את החידושים עלי הכתב, והיה עמל ויגע וקודר לכתוב, עד שבמשך הזמן אחז בעט סופר והיה לספרא רבה, כידוע, ואביו הק' הרבה לבקש ממנו להעלות על הכתב גם את החידושים שלו, והדברי-תורה שרצה שייירשמו לזכרו. ואמנם עד יומיו האחרונים ממש כמעט לא מש הקולמוס מבין אצבעותיו, וכל חידוש משלו וכן דברי תורה, הדרכות או מנהגים שראה או שמע מאביו הק', ולאחר מכן אצל אחיו הק' מרן מהר"א זי"ע, העלה עלי מוצב הכתובים.

מסופר, שבחיות פעם הרה"ק ר' יצחק'ל מסאסאנוצע זצ"ל בבעלזא אצל מרן מהר"ד זי"ע, שאל אותו מרן אם הוא כותב חידושי תורה, והשיב בשלילה. פנה מרן מהר"ד זי"ע אל בנו של ר' יצחק'ל, ואמר לו, שכתובת הוא את חידושי אביו, בהוסיפו: "מיינו מאטעלע שרייבט אויך חידושי תורה. פון אנהייב האבן זיך מיר די בעביכעס איבערגעדרייט פון זיין שרייבען, היינט שרייבט ער גוטי" (ישיה זקנים ח"ג ע"ג שמו, מפי בנשי"ק הרה"ק ר' יוסף ברוך גליקמאן שליט"א).

פעם התבטא אביו בפניו: אני מקנא בך שהקד יודע לכתוב בעצמך את החידושים. אילו יודע הייתי גם אני לכתוב, הייתי כותב בעצמי, ולא הייתי זקוק לעזרת הגבאים (כנ"ל שרבי יוסילא יאריטשבער זי"ל, היה כותב חידושי דברי תורתו).

המדרש נערך לזכר נשמת הרה"ק ר' משה ברוך'ל ישיב' ערשית ברונשטיין זי"ה ת.נ.צ.ב.ה.

בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". דמשמע, שבשעה אחת יכול האדם לעשות תשובה שלימה. אם כן, גם חיי שעה נחשבים כחיי עולם, מכיון שמה שיחיה האדם עוד זמן מה, יוכל לצלל לתשובה שלימה, ולכן מחללים את השבת לצורך חיי שעה.

תוך כדי דיבור פנה אלי אבא זי"ל בנימת נויפה: היכן ראית את זה?! רעדה אחזתני ואמרת: זהו תירוצו של המאמרי. ואבא שאל שוב: האם ראית תירוץ זה בחיבורו של המאמרי עצמו... השבתי, שאמנם לא ראיתיו בספר המאמרי עצמו, אלא באחד מפרושי האחרונים שמביאו בשם המאמרי. אולם אבא זי"ל לא הרפה, ושאלני שוב: היכן ראית זאת בשם המאמרי? ולא נחה דעתי עד שבילתי ברירה נקבתי בשם החיבור שמביא את דברי המאמרי, חיבור שאכן נתקבל בתפוצות ישראל, אך בבעלזא היתה איזו תרעומת כלפי המחבר.

אז אמר לי אבי זי"ל: אכן, תירוץ נכון ויפה הוא, אולם מדרבין היה ניכר שראית תירוץ זה במקום לא ראוי...

בשנת תש"ט לפ"ק, כשיקרא הגה"ק מבילגורייא באנטווערפן, סיפר עובדא זו להגה"ק בעל יו"ח יוסף' מפאפא זצ"ל, והוסיף: היה זה ממש רוח קודש גלוי שראיתי אצל אבי זי"ל, שהרגיש מיד ברוח קדשו, היכן ראיתי את הדבר הזה?!

כל הנהגה מסעודת ת"ה:

פעם בעת עריכת השולחן של מרן מהר"ד זי"ע, ישבו שם צאצאיו, שהם בילגוריער רב זי"ל וכנדר רבי ישעי' זושא זי"ל. באמצע הסעודה רצו לעשות מלאכה שיריים. אמר להם מרן זי"ל: בוודאי כוונתכם על פי מה שאמרו חז"ל (ברכות סד:): "כל הנהגה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה", ולכן ברצונכם להנות מסעודה זו. אולם, דעו כי חז"ל לא אמרו: 'כל האוכל מסעודה... אלא 'כל הנהגה', ולכן, גם כשאין אוכלים כלום, רק שנהנים מעצם ההסתכלות במראה פני הצדיק שמיסב בסעודה ואוכל, נחשב גם כן כאילו נהנו מזיו השכינה.

עת להאריך ועת לקצר:

פעם בעת הלימוד בצוותא, שאלו את מרן מהר"ד זי"ע: איתא בגמרא (ברכות לב:): כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם, מנהג זה נמשך רבני וכו'. ומקשה הגמרא ממה שאמרו: כל המאריך בתפלתו ומעייף בה – סוף בא לידי כאב לב, שנאמר (משלי יג: יג) "תוחלת ממושכה מחלה לב". ומשני: "לא קשיא, הא דמאריך ומעייף בה" – מצפה שתיעשה בקשתי – דמחלה לב, "הא דמאריך ולא מעייף בה" – שאין תפלתו חוזרת ריקם, ופירשו התוס', שיש עיון תפלה שהוא טוב, כשמעייף ומכוין את לבו בתפילה, ויש עיון תפלה שאינו טוב – כשמעייף ומאריך בבקשתו ולא בתפלה. עד כאן. ולכאורה למה צריכה הגמרא לתירוץ זה, הרי היתה יכולה לומר, כמו שמצינו אצל משה רבינו שאמר לו הקב"ה בעת קריעת ים סוף, שלא יאריך בתפלה לעת הזאת כשישראל תנונים בצרה (סוטה לו:), ואם כן, מה שאמרו בתפלתו כל המאריך – סוף בא לידי כאב לב, מדובר כשהוא נחם בצרה, וצריך לעשות מעולה כדי להינצל ממנה.

ויתר על מרן זי"ע: הרי ענין זה שסוף בא לידי כאב לב למדים מהפסוק "תוחלת ממושכה מחלה לב", ותוחלת ממושכה פירושה, שמקוים להיושע מצרה כזאת שיש צורך בפעולה ממושכת כדי להנצל ממנה. ואם כן, אפילו צרה כזאת לא טוב הוא להאריך בתפלה ולסמוך על כך שרק התפילה תועיל. מה שאין כן, בתפלתו של משה, ששם היתה צרה שהיו צריכים להינצל ממנה בו במקום, ומשם לא היינו יודעים שבצרה שצריכים להינצל ממנה לאחר זמן, שהיא תוחלת ממושכה, גם כן לא טוב לה להאריך בתפלה. וזה משמעיני המאמר: כל המאריך בתפלה ומעייף בה.

כתוספת ביאור, סיפר להם מרן זי"ע: כן: בצעירותי חליתי פעם במחלה קשה, והביאו רופאים שונים. פעם אחת, הרשתי שמחלתי גוברת עלי ובקשתי מאמי ע"ה ושאלתי להזכירני לרופא שגמא אצל כ"ל זי"ל (מרן מהר"ד זי"ע). ושלח שלח את בצלאל גבאי, והוא הזכיר אותי לפני אבי זי"ל סמוך לתפילת מנחה. מיד אחר התפילה נכנס אלי בצלאל גבאי, ואמר לי, שאבי זי"ל התפלל עתה תפלה מהירה, ושלח אותו להודיעני שהוא עומד לבוא לבקרני, וביקש ממני להלכין לו את מקלו והבגד העליון ו- ראשוואולקט. בנייתים יצאו כל האנשים הזרים ששהו בחדרי.

בצלאל גבאי חזר, ותיכף ומיד בא עם אבי זי"ל לבקרני. כשנכנס אבי זי"ל שאני לשלומי, וכן התעניין, אם הרופא בא ומה אמר, ומה הן התרופות שנתן. כשהראו לאבי זי"ל את הבקבוק עם התרופה שרשם הרופא, לקח כפית ויצק לתוכה מהבקבוק, ונתן לי לשתות, וברכני ב'רפואה שלמה' ויצא מיד. הדבר היה לי לפלא, ראשית, מפני מה מיהר כל כך בתפלה; שנית, למה נכנס אלי במקלו ובבגדו העליון.

אבל כ"ק אבא זי"ל הבין את מחשבותי, ולאחר שבע"ה הבראתי, פנה אלי ואמר לי: בוודאי היה לך לפלא על שלא הארכתי בתפלה ובאתי אליך במקלי... דע לך, למדתי זאת ממשה רבינו ע"ה, דאיתא בגמרא (שם) שהקב"ה אמר לו לא עת עתה להאריך בתפילה, בשעה שישאל תנונים בצרה. וכשמשה רבינו שאל את הקב"ה: ומה בידי לעשות, אמר לו: "יברך לא בני ישראל ויסעו ואתה הרם מטך" וגו'. גם אני לא הארכתי בתפלה אלא הרמתי את מקלי, ובאתי אליך לתת לך את התרופה...

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת כתובות

היאך העביר אברהם אבינו את נחלת ושמעאל ובני קטורה ליצחק אבינו? (ב) נמשך לדון בענין הקדושה. היאך העביר אברהם אבינו נחלה ממשמעאל ובני קטורה ליצחק אבינו ודבריהם בפרשת וירא (כא, יא): "ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק", וכן בפרשתנו (כה, ה) אצל בני קטורה: "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק", ולכאורה יש איסור דבר, כדאיתא במכילתן (דף גג ע"א, וכן בב"ב קל"ג). ונביא בע"ה תירוצים נוספים:

הרבה אחרונים תירצו, שאברהם אבינו עשה כן על פי הדיבור (עי' מנחם, דברי הוד, ועד אריה ומשכיל לדוד בפרשתנו: "פה תואר" בר"ר נג, טו). ואמנם הדבר כבר מפורש בפי' רבותינו בעלי הותם (בפרשתנו) וז"ל: "הדרי' שמואל מפלויא פירש, דהכא הוה גזירת המקום, שהרי שרה אמרה 'גרש את האמה וגו' כי לא יירש בן האמה הזאת", והש"ת הסכים על ידה, שנאמר (לעיל כא, יא) 'כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולך' - וברד"ש - בקול רוח הקודש שבה", ויש שהקשו על תירוצו זה: "התינו שמעאל, שעליו השיב הקב"ה לאברהם 'כל אשר תאמר אליך' שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע", כלומר, והדין עמה במה שאמרה 'כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק', אבל שאר בני קטורה מאי איכא למימר, שהרי שרה לא אמרה כן אלא על שמעאל בשביל שראתה אותה מצחק, פירוש ע"ז וגו' ושפיתוכ דמיס... ועדיין לא נולדו שאר בני קטורה" (עי' באר שבע' סנהדרין צא, ד"ה ולבני 'צידה לך' ולבשר האורה' בפרשתנו כד, ט).
 בעין תירוצו זה איתא בפנפנא רזא (סוף פ"ד שרה, וע' ד"א דמאיר (ש) ובפירוש הטור (ש) וכן בלבוש האורה (ש) באופן אחר, ולדבריהם שלא יקשה, שדברי הקב"ה 'כי ביצחק יקרא לך זרע', הם כציווי בפני עצמם, ואין זה רק הסכמה לדבריה של שרה שאמרה 'כי לא יירש עם בני עם יצחק', אלא, הוא ציווי לעצמו, שרק יצחק אבינו נחשב בן כורע כלפי כל דיני התורה, ולכן גם אם יוליד בנים אחרים, לא יזא דעם כורע. עוד יש ליישב, שקדוש שנולדו האחרים כבר ניתנה הנחלה ליצחק, כמו שמצינו שאמר אליעזר לבתולא ולבן (ש) כד, לו) 'ויתן לו את כל אשר לו', וברש"י: "שטר מנתה הראה להם", ולכן לא היה איסור דבר (א"ר מ"ה במנאמרו הקדום, וב"כ בספר דברי אברהם ע"ה פיעטרוק תרפ"ג ד"ה שרה).
 עוד תירצו האחרונים, שטעם הדבר שאין להעביר נחלה הוא, "דלא ידיעא מאי זרעא נפיק מיניה", ואצל ושמעאל לא היה חשש זה, כי "אברהם ידע ברוח הקודש שזרעם של ושמעאל ושרא בני קטורה לא יהיו טובים, כמו שאמרנו בב"ר (סא, ו) יע"ש דבריו המדרש)...", כך תירץ הבאר שבע (וכן בספרי 'צידה לדרך').

אולם אם כדבריו מפורש שדבר זה ראה אברהם אבינו ברוח"ק, מביא לעומתו החתם סופר (כתובות גג) בשם אביו הגר"ר שמואל זצ"ל, שדבר זה ראתה שרה אמנו ברוח"ק, וז"ל: "שמעתי מאבא מאבא וצ"ל שזו פירוש הפסוק פ"ר וירא (כא, יא) 'וירע הדבר מאדו בעיני אברהם על אודות בנו, ויאמר ה' אל אברהם וגו' כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה', ופירש"י בקול נבואתה ורוח"ק שלה, ע"ש, ומה ענין רוח הקודש ונבואה לכאן, ועוד, מאי טעמא הרע לאברהם, וכי היה רוצה להחזיק בבן מצחק ע"ז וגו' ושופך דם; ועוד מה לו להאריך 'על אודות בנו', והיה די באמרו 'וירע הדבר בעיני אברהם', ותו לא... אלא, דודאי לא הרע לו לשלוח ושמעאל על שהיה מצחק, אך הרע לו 'על אודות בנו' דייקא, בנו של ושמעאל, דילמא נפיק מיניה בניו דמעלי, וזהו עובדי אסחנתא מברא בישא וברא בטא. ואמר לו הקב"ה 'אל תעשה כן בעיני... כי לא אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה', ידע ברוח"ק, שסכתא ברוח"ק דלא נפיק מיניה בניו דמעלי לעולם, דבכה"ג בודאי שרי לעבורי אסחנתא, ודפח"ח" (ולדבריו עיי' יש להקשות מבני קטורה, כי קול רוח"ק שבה היה על ושמעאל).
 ובעיקר דבריהם יש להעיר, האם היה מותר לאברהם לסמוך על רוח הקודש הלכה למעשה, והלא 'וראה לא בשמים היא', ויתכן, שבראיתם ברוח"ק ביררו את המציאות, שלא יצא מהם זרע כשר, ובזה מותר לסמוך על רוח"ק (עי' 'תוס' יום הכיפורים יומא עה; ג'שנה למלך' ה' אשוח פ"ט ד' שרדו בזה - אם סומכים על רוח"ק בבדי לברא את המציאות).
 וכן הגר"י ענגיל זצ"ל בספרו 'בית האוצר' (מע"א אות ג) דן בזה, וכתב שמה שאסרהם אבינו קיים את כל התורה כולה אינו אלא מצד מדת חסידות (ורצוין, שעצם איסור העברת נחלה מבואר בלשון הרמב"ם הל' נחלות פ"ו ה"א שהוא ממדת החסידות), ובמדת החסידות מותר לסמוך על רוח הקודש (עי' 'כלי מחרה' פ"ר ויגש אות ג ד"ה עוד, שהאבות הק' קיימו את התורה במה שהשיגו וראו ברוח קדשם, וא"כ הכל היה ברוח"ק והיו מותרים לסמוך על רוח"ק).

בש"ת מזה"ם שיק (ח"מ ס' מג) כתב: "נ"ל דהא דאמר שמואל לא תיהיו באעבורי אסחנתא אפילו מברא בישא לברא טבא, היינו דוקא אם היא ברא בישא אינו מחלל שבת בפרהסיא ולא אפיקורוס, אבל אם הוא מחלל שבת בפרהסיא או אפיקורוס שדינו כעובד ע"ז, לא שייך למיזש דילמא נפיק מיניה זרעא מעליא, כי מסתמא אינם מחנכים את בניהם ע"פ התורה והמצוה, ומותר לאעבורי אסחנתא מהם..." (עי' שבעה את דבריו ע"פ דברי רבו החת"ס בתשובותיו (י"ד ס' שבע), וב"כ באגרות משה' (ח"מ ח"ב ס' יא אות ג) מדרת ולפ"ז כתב בש"ת מו"ש מו"ש (ח"א ס' יא) לתרץ קושייתנו, כי ושמעאל ובני קטורה היו רשעים שאין חוששים שיצא מהם זרע טוב, ולכן אין בהם איסור של העברת נחלה" (ועני"ש ביכ"ר האוצר, וב"כ בס' 'יכנס פאר' בפרשתנו).

אכן, בעיקר הדבר כתב בבית האוצר שמדברי מו"ש (לח"י פ"ר מו"ש ד"ה ובתר מבואר שמה שאמרנו "דלא ידיעא מאי זרעא נפיק מיניה", אין זה עיקר הטעם באיסור העברת נחלה, ולפ"ז גם כשלא שייך טעם זה, איסור יש דבר, ולא יעלה יפה ישוב זה.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"הנה באורה" (ב)

הליכות והלכות צניעות במקומות העבודה / איסור ריבוי שיחה
 א. חז"ל אמרו (אבות פ"א מ"ה): **אל ירבה שיחה עם האשה וכו', שכל זמן שאדם מרבה שיחה עם האשה, גורם רעה לעצמו, ובטל מדברי תורה, וסופו יורש גיהנום**. עוד אמרו (דרים כ): **אל תרבה שיחה עם האשה, שסופך לבא לידי עבירה**, רח"ל. וכתבו המפרשים (אברבנאל, ופי' החסיד יעב"י ועוד, על המשנה שם באבות) שגם באורחים שבאים לביתו, ויש ביניהם נשים עניות, או אפילו אם צריך ללמדים אשה עניה, ישמר פן ירבה לדבר, עיי"ש. ובפי' שפת אמת (אבות שם) כתב **שאפי' מדברי תורה אל ירבה שיחה עם אשה** עיי"ש. עוד א"י בספח"ק (עי' ספר חרדים מו, ט) **שאפי' לצורך הכרחי - ידבר עם אשה בקיצור מופלג**, עיי"ש. עכ"פ רואים אנו עד כמה הפלילו רז"ל בזה.
 וכשם שהאיש מזהר שלא ירבה שיחה עם אשה, כן אשה מצווה לכל תרבה שיחה עם איש [עיי' רש"י פ"ר אמור (ויקרא כד, יא) וז"ל: "בית דברי" - "ידברנית היתה, מדברת עם כל אדם, לפיכך קלקלה"], ואתנח סימנא מהא דאמרנו שאברהם גיי' אנשים ושרה - נשים (וזה מלבד האיסור לכון להנות מדבורה. עיי' מ"ב א"ר"ח ס"ר ע"ה סוף ח"י).

ב. **כשמדבר עם אשה אל יכלול עצמו עמה בדבור**. [כמו שהוכיחו בספח"ק מיוסף הצדיק, שאמר לאשת פוטריפ (בראשית טז, ט) "ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחסאני לאלקים", ולא אמר: 'וחסאני' - למרות שגם בן נח מצווה על העריות - משום שזה רצה לכלול עצמו עמה אפילו בדבור (עי' חידושי הר"ם ע"ה"ש שם). וכן מצוינו בגמרא ועירובין גג) דאמר רבי יוסי הגלילי לברוריה, דביתהו דר"מ: "באינו דרך נלך לדוד", וא"ל: "היה לך לומר באיזה לדוד", דהיינו, שלא היה לו לכלול עצמו עמה (עי' אהל תורה להנח"ק מקאצק ז"ע).

ומהאי טעמא צריך להקפיד ולהזהר - הן כל גבר והן כל אשה - מהתבטאויות הרגילות בגמר שיחה: "נהיה בקשר" או "להתראות" וכדומה שאר לשונות של חיבה וקירוב הדעת, אלא יתבטאו בלשון שאינו מורה על חיבה.

ג. **אסור לשאול בשלום אשה (י"מ שלומך) (ובדו'), ואפילו על ידי בעלה אסור לשלוח לה דברי שלום**. **אלא מותר לשאול בלעלה איך שלומך** (ש"ע אה"ע סי' כא ס"א). **וכן מותר לו לומר בעת כניסתו "בוקר טוב" או "שלום"** [י"א גוט מארגען" או "א גוטן טאג!"] - כל מדינה לפני הנהוג שם - **ואין זה בכלל שאילת שלום שאסורה** (עי' לקט יושר עמ' רי - ששעמו מרבו בעל תרומת הדשן היכא דאסור ליתן שלום, אבל בשבת טבא או יו"ט אינו בכלל, עיי"כ. ולפי' ניל דה"ה 'בוקר טוב' או אמרנו: 'שלום' לחוד [נשונה במקום 'בוקר טוב', ועיי' שו"ת מבר"ם שיק אה"ע סי' גג]).

ד. **אין זה מן הצניעות שגבר יקרא לאשת חברו בשמה הפרטי, וכן לא תקרא אשה לאיש זר בשמו הפרטי**, כי זה מביא לקירוב הדעת וכו' שם האדם הוא ממקור נשמות, כמבאר בספח"ק מה שאין כן בקריאת שם המשפחה. [עיי' טו"ז אה"ע סי' כא סק"א] בשם המהרש"ל, **שאפילו בגרתי שלומים הקפידו שלא להזכיר בשמה**. אכן איתא בס' אגרא דכלה (פ"ר ל"ו, טו), וכו"ה בבן יהוידע (סוטה ב) דמשום הכי מכריזין "בית פלוני לפלוני" ואין מכריזין אותה בשמה, שאינו מן הצניעות. (ועיי' שו"ת נב"י (קמא א"ר"ח סי' כד) - שהזכרת השם מעוררת חיבת).

ה. **"צריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד" - לשון השו"ע (אה"ע סי' כא ס"א) - ולכן גם כשמדבר עם אשה יזהר מאוד שלא להסתכל בה**, שלא יבא חלילה לידי איסור דאורייתא ד"ל"א תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". וחב"י (שם) מביא בשם רבינו יונה ד"כ"ל המסתכל באי"א, משכיל ומכחישי כח יצור הטוב, והורו הנפך עליו למשחית וכו', ואשר לא נשא עינו לא אי"א, זוהר ותחזונו עיניו בנעם ה'... שכן אמרו רז"ל (ויק"ר סוף פ"ה אה"ר) כל הכובש עיניו מן העריות זוכה ומקבל פני שכניה". וכתב בע"ה (סי' ק"ה) שהמסתכל "כדי להתות עובר בלאו דלא תתורו אחרי עיניכם, ואמרו שאפילו יש בידי תורה ומעשים טובים לא ינקא מדינה של גיהנום. וראיה בעלמא לפי תומם בלא נהנה, שרי, אם לא מצד המוסר. ובספר מנחת שמואל הוכיח דאדם חשוב יש לו לזהר בכל דוגמיו, עכ"ל, ועני"ש.
 ובספר ימחנה ישראל (י"מ) האריך החפץ חיים זצ"ל ותבא בוה"ל: "ישש כמה וכמה מכותות החיצוניים שעומדים מסביב לעין האדם ומפתים אותו שיפתח עיניו ויסתכל במקום האסור וכו', אשריהם לאלו שמכניעים את לבם ומשברים את רוחם לפני בוראם, וזוכרים את יוצרם ומתגברים על יצרם, ומשתדלים להתרחק במשגיחיהם הנאים לפני מן שאמר והיה העולם, ועוצמים עיניהם כדי שלא ליהנות מדבר עבירה בעוה"ז, ומתוך כך זוכים בעצמן להקביל פני השכינה", ודי באזהרה זו.

מאת: הגר"ר שמואל קתה הכהן גראס שליט"א, המשך מפי' בגליון הבא

עלי ספר

אמר מנחם על התורה ומועדים - "רעיונות נעלים בנויים ושורים בפר"ס התורה, על פי דברי דודיק הדורות, המכניסים את האדם לעולם נאצל של אמונה וקדושה וטהרה עם הכנה וביטול להשי"ת, אשר השאיר אחרי ברה בעצם כתיב"ק ל"ק אדמו"ר רבי אברהם מנחם מאלכסנדר ז"ע. **חלק ראשון, על סדר בראשית**. נערך ויצא לאור בתחילת הפאר וההוד, על ידי מכון להוצאת ספרים של חסידי אלכסנדר, בני ברק, תש"ת תשנ"ח (תסע עמ').

דולה תולדות - אוצר בלום דיני ופסקי הלכות למעשה במצות הפרשת חלה על כל פרטיה ודקדוקיה, ע"פ השו"ע וז"ל, הראשונים וספרי הפוסקים. ערוך בטוב טעם ודעת, בשפה קלה ובהירה שוה לל ופס. מחולק לפי נושאים, דבר דבור על דבר, ואופניו, ומסביב חונים שני מדורים: **שיח תולדות** - בו צוינו מקורות ההלכות, ביאורים וטעמים; **שער התאריך** - נושא ונותן בהרחבה במקנה של ראשונים והאחרונים. עם מפתח ענינים מפורט, מסודר לפי ענינים ודוגמאות מעשיות. מאת הרב שמעון יואל בראך, בני ברק תשס"ז (ש"ע עמ').
כתובת למשולח ספרים (2 עותקים) - בנוסף לשכר פרסום) ניתן גם:
 א"י הרב אשר ונטסטר, טל: 574 7575 (03) / אר"ח: הרב אלטר האלפרנט טל: 871 45 06 (718)

הודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

לעילוי נשמת הא גברא וספרא רבה, דולה ומשקה מתורתם של רבובי"ח מאורי החסידות, וממשתנים של עדיק הדור אשר ביצולם הסתופה עד אחרית ימיו, זכה וזיכה בשנותיו האחרונות, ופיאר את ה"עלים לתרופה" במאמרים מאלפים הגה"ת רבי שלום חיים בהרה"ח רבי ליבר מרדכי זצ"ל פרוש מח"ס 'אור קדוה' ד"ה, 'אחרון קדוה' ה' ועוד נלב"ע ביום כ"ז מרחשון תשס"ה לפ"ק - ת. ג. ז. ב. ד. ה.	הרה"ח ר' שמואל שמעלקא אפרים פלדמן הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן היקר כמר ישעיהו רפאל הכהן קאהן נ"ו בן מחו' הרב שמחה הכהן קאהן שליט"א - גייסטסוחד במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לת
לעילוי נשמת מרת באשע ב"ר שרגא צבי ע"ה גרינוולד נלב"ע כ"ד מרחשון תשס"ד לפ"ק ת. ג. ז. ב. ד. ה.	הרה"ח ר' משה פינחס רייכמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן היקר כמר שמעון ווינטערניץ נ"ו בן מחו' הרה"ח ר' עמרם מאיר ווינטערניץ הי"ו מאנטריאל
לעילוי נשמת מרת העניא ב"ר אליהו ע"ה ארנפלד נלב"ע כ"ה מרחשון תשס"ה לפ"ק ת. ג. ז. ב. ד. ה.	במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לת ויהי רצון שיזכה לרוב נחת ומתן בריאות ושמחה, אושר ושלום, וכל טוב סלה. מאחלים מקרב הלב: דוד פינק, שאול קאפא, יעקב בערגער

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת תולדות			
ב"ח מרחשון תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליין תקצ"ג			
ר"ת	מו"ט	ה'ל"ג	א'ס"ד
18:14	16:45	16:45	א'ס"ד
17:31	17:13	16:05	ל'נדרין
17:33	17:17	16:07	מ'אנשטער
18:09	17:46	16:38	צ'ירד
17:36	17:13	16:07	ו'יען
18:12	17:51	16:40	א'משרד
18:33	18:08	17:01	פ'אריז
18:04	17:40	16:32	פ'אנקפורט

מבית החרושת: ראש חודש כסלו ביום א'
המולד: בשב"ק לפנות בוקר בשעה 1:16:44-2 חלקים

תורת של ראשונים

"ויצחק בן ששים שנה" - או בן ששים ושתים?

ויגרלו הנערים וגו' (כח, כז). פירש"י: "כל זמן שהיו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם וכו', כיון שנעשו בני שלש עשרה שנה, זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודת אלוהים".

וקשה, הלא רש"י פירש להלן (פסוק א') שבו בפרק מות אברהם, "שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה ואין זו שיבה טובה" שהבטיחו הקב"ה, וימי אברהם הרי היו מאה שבעים וחמש שנים, צא וחשוב מאה שנה לאברהם עד לידת יצחק, וישנים ליצחק עד לידת יעקב ועשו, ועוד י"ג עד עתה, הרי בין הכל מאה שבעים ושלוש שנים, ואם כן חסרים עדיין שנתים משנות אברהם.

ויש מפרשים, שאותן שתי שנים היה עשו עושה עברות בצנעה ובסתר, ולא נודעה רשעותו, ואף על פי שהיה אברהם אבינו חי מקרי שפיר שיבה טובה, ורק לאחר פטירתו התחיל לעבור בפרהסיא (כ"ה בפי' רבותינו בעלי התוס' בשם הרד"ש).

ויש מביאים מדרש, שכשנעקד יצחק עשה בו אברהם חבורה, והמלאכים הביאוהו לגן עדן לרפאותו שם, ושהיה שם שתי שנים (ראה מ"ש בגל' תקפת, מדור יתרון דעת). ואותן שתי שנים שהיה יצחק בגן עדן לא קשיב להו קרא באמרו "ויצחק בן ששים שנה" וגו', ובאמת בן ששים ושתים שנה היה אז, מפני שהיה בגן עדן ונשתנו עליו מדרי בראשית, כדאמרינן שאינו מונה שנת המבול בשנותיו, וכן מצינו אצל יעקב, דלא חשיב ליה קרא ארבע עשרה שנים שנממן בבית שם ועבר.

רבי"א (מובא בפי' בעלי התוס'); פי' חסור (ענין) פ'נח דא (פר' חיי שרה כב, ב)

חיזוק כחות הגוף מועיל לכחות הנפש

ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאת לי ואוכלה בעבור תברכך נפשי (כז, ד). "אין כוונת יצחק בשאלת המטעמים בתענוג הגוף והוש הטעם, אלא כדי שתהיה נפשו שמחה ומתענגת, כי בהתחזק כחות הגוף - יתעוררו כחות הנפש, ומתוך שמחת הנפש תחול עליו רוח הקודש, והוא שאמרו רז"ל (שבת ל:) אין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות, אלא מתוך שמחה, שנאמר (מ"ב ב, ג): 'וזהו כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'". ומטעם הזה יזכיר הנפש בכל פעם ופעם עם הברכה, ואמר: 'בעבור תברכך נפשי', 'בעבור תברכני נפשך' (פסוק יט), למען תברכך נפשי' (פסוק כח).

ומה שביקש מטעמים לשמחת הנפש, ולא ביקש כבוד לגן כמנהג הנביאים, מפני שהיה עתיד לברכו בדברים גופניים: טל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש (פסוק כח), ועל בן רצה שתהיה סיבת השמחה מאכל, ממין הדבר שהוא רוצה לברכו בו. והנה זה דוגמת מה שדרשו רז"ל (רי"ה פז): מפני מה אמרה תורה נסכו לפני מים כהן, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה; הביאו לפני עומר בפסח, כדי שיתברכו לכם תבואה שבשדות; הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות שבאילן, והכל מדה כנגד מדה שתחול הברכה באותו מין עצמו בשכר ההבאה והנסוך. ואין כוונת רז"ל כבאמר הוה, שיהיה זה שכר עשיית המצות הללו ח"ו, שהרי אמרו (קידושין לז:): שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, כלומר, עיקר השכר אינו בעולם הזה, אבל השכר הוא פירות המצוה שאדם אוכל בעוה"ז במין המצוה בעצמה, והקרן קיימת לעולם הבא, ובענין שאמרו רז"ל (שבת כג:): כל הזהיר בציצית זוכה למלית נאה; כל הזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה; הזהיר בקדוש היום זוכה וממלא גרבי יין, וכיוצא בהן, שאין עיקר השכר משתלם לו בעולם הזה אלא פירות המצוה במהרה.

רבינו בחיי

לקח טוב

"ואעשה אותם מטעמים" - השכינה מקרבת תפילותינו

המקבל לעזור בעריכת המתנה באופן שתהיה מוצלחת וראויה לעלות על שולחן מלכים.

בן ישראל הרוצה לגשת אל עבודה רוחנית כלפי אביו שבשמים, גם הוא כנותן מתנה. מתנה של תורה, תפילה או קיום מצוה. ברור הדבר שאיננו מסוגל בכחות עצמו לערוך את

הרוצה לתת מתנה לחברו אשר הוא חפץ ביקרו, ויודע בעצמו שאיננו מסוגל לרכוש את המתנה, לארוז אותה כראוי או להגיש אותה בצורה מכובדת ונאה, מה יעשה וירווח לו? אין לו ברירה אלא לבקש את עזרת הוולת, כדי שבסופו של דבר תהיה נתינתו הגונה וראויה.

ובכן, איך ייראה הדבר אם ילך לבקש עזרה וסיוע מאותו חבר האמור להיות מקבל של המתנה. בדעתו, אולי, יחשוב שאין זה משנה ממי הוא מבקש, כי סוף סוף איננו יכול לבדו. אבל אנחנו יודעים שאין בו לא בינה ולא דעה, שהרי כל כולה של הכנת המתנה מיועדת למטרה של ריצוי פני המקבל, כאשר הלה רואה ונוכח במדת המחשבה והכח שהשקיע הנותן בנתינתו. באלו פנים יגיע הנותן עם מתנתו הנהדרת לרצות את חברו, בעוד שחבירו זה הוא שקנה אותה, ארוז אותה, וניסח מלים יפות על הכרטיס המלווה אותה. אין כאן לא פיוס ולא ריצוי, ובעצם, אין כאן מתנה. בקיצור, לא עשה כלום.

נכון הדבר. אין בדבר זה לא טעם ולא ריח. אלא שתלוי הדבר במניע הראשון שגרם להבאת המתנה. הדברים האמורים, נכונים רק במצב שהמקבל עצמו אין חפץ במתנה כל עיקר, ורק הנותן רוצה בכך כדי לרצות את פניו במנחה נהדרה זו. אולם שונה הדבר אם המקבל עצמו רוצה בכך, ויתירה מזו, שרצון המקבל עולה על הפצו של הנותן, כי מתאוה הוא לכך שהלה יתן את מתנתו ויתרצה אליו. במצב כזה, קרוב הדבר שיחפץ המקבל לעזור לו לנותן שתצא מתנתו באופן מהודר, ויסייע לו בכל מה שאפשר.

מצויה תופעה זו אצל הורים הרוצים והפצים במתנת צאצאיהם. או אצל מחנכים הרוצים בהצלחת תלמידיהם בהגשה ראויה של חומר לימוד מסויים. גם אם כוונת ה"מתנה" היא למצוא חן בעיני המקבלים, הרי שיריץ ויחיש

אותיות מהכימות

לך נא אל האל וגו' ואעשה אותם מטעמים וגו' וילך ויקח ויבא לאמו וטעם וגו'. אכן הנראה, כי התורה רומזת לנו עבודת האדם בגשמו אל האלוהים והמלאות. והנה האדם יודע בעצמו שכל ערכו ומנוחו והוא ירא לגשת ולפתוח שפתיו. גם בעת עשיית המעשה בהנחת תפילין וכדומה, בהעלות על לבו עומק סודות הדמואים בהם, ונפשו יודעת מאלו, כי לא הסיגה ידו אחת מני אלה תעלומות החכמה, וטפל בדעתו וירא לגשת אל העבודה.

וזה הרמז בפסוק: "ויבקה אמה אל יעקב בנה", רומז לשכינה הקדושה אומרת אל האדם - "לך קח לי". אהה תעשה כל מה שתמצא ירך לעשות. ואני אעשה אותם מטעמים לאביך להיות מוכשר בכל המונות הראוים להם. ולזה קודם התפלה אומרים: "ה' שפתי תפתח"...

ולקרב הדבר על פי שכל: משל למלך בשר ודם, אשר אם יבא אדם שכל ונכזה אינו השדה לשפוך תמינתו לפניו, והוא איננו יכול לדבר בלשון נח כדלוי. הנה זאת העולה הנכונה ללכת אל אחד משני המלך אשר בינן לשון, והוא ימליך דבריו בלשון נח כדלוי לפני המלך, ועי' ימולא בקשור. כן הדבר הזה לפני ממו"ה הקב"ה. השכינה הקדושה מגשת ומקרבת את תפלתו להיות נחת רוח לפניו כליו היתה כוונתו בכל הסודות הדמואים בהם. וזה: "ואעשה אותם מטעמים לאביך כאשר אהב".

תפארת שלמה

מתנתו כדבעי. בראותו זאת, איננו מוצא את ידיו ורגליו, ונרתע לאחור לאמר: אינני כדאי והגון לכך, ואין סיכוי שיצא דבר מתוקן מתחת ידי.

על כן אומרת השכינה הקדושה לבן ישראל: "לך קח לי", אתה תעשה כל מה שבבחיך לעשות. ואני כבר אושיט את ידי לעזור לך בכל מה שאפשר, להשלים את כל מה שחסר, על מנת שתצא מתנתך מפוארת ומהודרת כראוי, כי רוצה אביך בכך, ומתאוה הוא אל עבודתך.

אמרות טהורות

תפלת יצחק לה' – שיהיה תמיד נוכח ישראל

ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו (כח, כא). "פירש אדוני אבי (–) הנה רבי מנחם מענדל מלינסק זל"ה על פסוק (תהלים כג, א) ה' רועי לא אחסר, שאדם הישר מחויב שיהיה תמיד פחד אלקים לנגד עיניו, לעובדו יתברך, וצריך תמיד להתודות לה' על הטובות, שמטיב עמו בכל שעה, בכל מיני טובות נגלים וטובות נעלמים, כמאמר חז"ל (ב"ק כג:) כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה. ועל זה היה מתפלל דוד המלך ע"ה שלא יחסר לו תמיד מחשבה זו – שה' (הוא) הרועה אותו מעודו. וזה: ה' רועי – לא אחסר, התפלל שלא יחסר לו ה' רועי, והפח"ח ויראת שמים.

ועל דרך זה: ויעתר יצחק לה', ומה היה תפלתו: לה' לנוכח אשתו, כנ"ל, שיהיה תמיד נגד עיני כנסת ישראל – ה' נוכח עיניהם."

עניני העולם הזה – במעשה ולא במחשבה

ויגדלו הנערים ויהי עשו איש וידע ציד איש שדה ויעקב אדם האלים (כח, כז). נראה לפרש הכתוב על פי מה "ששמעתי ממורי (–הרה"ק רבי צבי הירש מלינסקי) ז"ל, דלכך בירך יצחק אבינו ע"ה [את יעקב] רק במעשה ולא במחשבה – כי מחשבתו היתה על עשו – כדי שבני ישראל יהיו מן עולם הזה רק במעשה, ומחשבתם יהיה שעל ידי זה יהיה להם כח ויכולת לעבודת השם."

וכזה יש לפרש, מה שאמרו חז"ל (ברכות כז:) "הוראה נחש בדלום פרנסתו מזומנת לו, נשכו – נכפלה לו". כי עניני עוה"ז הם מצד הסמרא אחרא, סמרא דנחש, ומי שאין נותן דעתו ולבו על תענוגי עוה"ז ודומה אצלו העסק בעניני עוה"ז כחולם הלום, זוכה שפרנסתו מזומנת לו; "ואם נשכו" – שעוד מצטער בעסקן בעניני עוה"ז, והרי הוא כמי שכפאו שד, וזכה שפרנסתו מכופלת לו.

וזהו שאמר הכתוב: "וידע עשו איש וידע ציד" שנתן דעתו ולבו להיות איש ציד ושם כל מעייניו בחבלי העוה"ז, אבל "ויעקב איש תם", כמו שפירש: "אינו בקי בכל אלה", אלא

מחשבתו היתה תמיד דבוקה בהש"ת, לכן כיוצא כן זכה להיות "יושב אהלים" – שתי שלוחות, העוה"ז והעוה"ב. אבניו אלהו

זמן נישואי הצאצאים – מסוגל לפרנסה

ויעש להם משה ויאלכו וישתו (כג, א). "דהנה שמעתי מבאדמו"ר הרב ממעזריב*", כאשר האדם עושה איהו נישואין לבניו – משם באה לו פרנסה. ומצאתי רמז לזה כזה הפסוק: ויעש להם משה, דהיינו שעושה התונה לבניו, ויאלכו וישתו – באה לו פרנסה וכל טוב."

ותכחין עיניו מראות – עיניו לא ראו דבר רע

ויהי כי זקן יצחק ותכחין עיניו מראות וגו' (כז, א). ובמדרש (בר"ר סה, ז) איתא: "אמר רבי אלעזר בן עזריה, מראות ברע – מראות ברעונו של רשע" וכו'. יש לפרש, דהנה כל אדם, כשבא דבר רע לנגד עיניו, מבעיא ליה למינס נפשיה ולהעצים את עיניו מראות ברע, כמבואר בגמרא (ב"ב נג:). "אמנם מי שקידש את עיניו, אזי כשבא דבר רע לנגד עיניו, עיניו מעצמן עוצמים את עצמן מראות ברע (עי' בר"ר סג, ג). ומי שקידש את עיניו ביותר, אזי אפילו עיניו פתוחות, אינו רואה את הרע שכנגד עיניו, יגדן שכבר קידש את עיניו ביותר, אכן כשבא דבר רע לנגד עיניו, עיניו כחות מראות ברע, והיינו כדרך שמספרין מהה"צ הקדוש [רבי נחום מטשערנאביל] ז"ל בעמח"ס 'מאור עינים', שפעם אחת בליל שב"ק, היה מעשה ונדלק בהדרגה נר בעבידה על ידי נכרי, וכשבא אל החדר לא ראה כלום, וחלץ כעיוור הממשש באפילה, עד שהכה את ראשו בכותל. וכן הוא בכל רמ"ח אבריו כשמקדש אותם."

וזהו: "ויהי כי זקן יצחק" – שכבר קידש את עיניו וכל רמ"ח אבריו ביותר, עד שכבר פסק ממנו היצחק"ר לגמרי, שוב לא היה צריך עוד להעצים את עיניו מראות ברע, אלא כשבא דבר רע לנגד עיניו אפילו היו עיניו פתוחות ומאירות כשמש, "ותכחין עיניו מראות" – וכפירוש המדרש: "מראות ברע מראות ברעונו של רשע."

דברי ישראל (עיי' מ"ש במדורנו גל' רצא) * יש להסתפק אם הכוונה היא להרה"ק ר"ב ממעזריב או להרה"ק מאפסא, ש"כ כ"ח שם כ"ב (היי' במהדורו י"ג תשס"ג).

אמירה נעימה

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק (כח, יט). כל מקום שהוא גדול ומפורסם יותר מחבן, הבן מתייחס אחר האב לאמור: הוא בנו של אדם גדול פלוני. אבל אם הבן גדול יותר, אז האב מתייחס ומשתבח בבנו, ואומרים עליו: הוא אביו של פלוני, וכמ"ש רש"י בפר' יתרו על הפסוק: "והותן משה" (שמות יח, א): "כאן היה יתרו מתכבד במשה: אני הותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמור."

וזו היתה כוונת יעקב אבינו בכרבו את אפרים ומנשה (כח, טז): "המלאך הגואל וגו' יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק" – שיעלו מעלה מעלה עד שהאבות יתייחסו אחריהם לאמר שאברהם יצחק ויעקב הם אבי אבותם של אפרים ומנשה, וזהו: "ויקרא בהם שמיי".

והנה רש"י ז"ל מפרש בפר' נח (ח, ט): "אלה תולדות נח – שעיקר תולדותיהם של צדיקים, מעשים טובים". ולפי זה כך יתבאר הכתוב: "ואלה תולדות יצחק בן אברהם" – כל כך גדולים היו מעשים טובים של יצחק עד שאמרו "אברהם הוליד את יצחק" – שייחסו את אברהם והללוהו על שהוליד את יצחק.

עודנו חבוש בשם מורו הגאון מהר"ם כ"ץ פרושניץ זצ"ל

ותלך לדרוש את ה' וגו' (כח, כב). ומקשה במדרש (בר"ר סג, ז): "וכי בתי כנסיות ובתי מדרשות היו באותן הימים, והלא לא הלכה אלא למדרשו של שם ועבר". ומתיר: "אלא ללמדך שכל מי שהוא מקביל פניו וקן כמקביל פני שכניה."

ולכאורה, דבריהם תמוהים, דפריך: וכי בתי מדרשות היו שם. ומסיים, שהלכה למדרשו של שם ועבר. וכי מדרשו של שם ועבר אינו בכלל בתי מדרשות.

ויש לפרש על פי מה דאיתא בגמרא (ברכות סד:): "היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה זוכה ומקביל פני שכניה". וזו כוונת המדרש, דהכא כתיב: "ותלך לדרוש את ה'" דהיינו, קבלת פני השכניה, כדמסיק לבסוף, ופריך: "וכי בתי כנסיות ובתי מדרשות היו באותן הימים,"

יתרון דעת

קריאת שם לבת (ד)

שבע הבת/ שמויה שבעת ימים/ "שלוש זכר" על שם מה? עוד רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבע הבת, ואמרי לה לבי ישוע הבת וכו' (ב"ק פג, פ). פירש הקונטרס פדיון הבת וכו'. ור"ת פירש, שגדל שם בן, ועל שם שהוליד נשע ונמלט ממעי אמו, כדכתיב (שע"י סו, ז) "והמליטה זכר", נקט לשון ישועה, והיו רגילין לעשות סעודה (תוס' שם ד"ה לבי ישוע הבת). ובמכילתא אחרייתא דאבל תניא (מסכת אבל זוטרתא): ויתומה לשאת ויתומה ליארס, יתומה לשאת קודם; שבע הבת, ושבע הבת, שבע הבת קודם.

תורת האדם להרמב"ן ז"ל (ענין ההוצאה עמ' קט). גם בס' "שערי שמוחה" לבינו יצחק אבן גאון ז"ל (הל' אבל) הביא ברייתא זו. וכתב שם בפירוש יצחק ירין (ס"ק קג) חז"ל: "לפי מה שפירש הערוך (ערך 'שבע') ורש"י בב"ק פג, פ) וסנהדרין (לב) נקרא 'שבעת הבת' על שם מצות מילה שהיא לטף שבעה, ואם כן צ"ע על מה נקרא 'שבעת הבת'. והרמב"ן לא פירש עליו דבר. ואולי הכוונה על קריאת שם לבת, כמאמר בדרשה ייד' סי' ש"ס."

יש מקומות שאין יושנים כל שבעת הלילות בבית היולדת זכר או נקיבה – כלשמייה, כדאמרין (ברכות נד:) שלש הצריכין שימור, ובליל שמיני בכל מקום, ומנגנין ומשחקין שם. וזהו שאמרו ז"ל: "שבעה הבת ושבעה הבת, שבעה הבת קודם". ארחות חיים (הל' מילה עמ' יד)

המנהג בכל ארץ הקודש להיות נעורים בלילה אצל היולדת בין לבן לבת כל שבעת הימים, כי שם צריכה שמירה וברכה. אצל מטהה יושבים נשים, וגם נשים בחורים יושבים בבית ולומדים, ומכין להם י"ש ומגדלים ומיני פירות לכל הלילה, ובכל לילה אחריה נקרא וועלא, כי סכנה גדולה היא ליולדת ולהילד אם לא ישמרו אותם וכו'.

שערי ירושלים להג"ר משה נוסבסר זצ"ל מרישא (נג) בליל שבת שלפני המילה נכנסין אצל התינוק ואוכלין שם פירות ומיני מתיקה. יש אומרים שזהו "שבעה הבת" שזכר בתלמוד, ויסיים על שם שבעה, שכן השבת הוא תכלית ימי השבעה, כי טעם לקרוא לך סעודה הברית שהיא בשמיני, וקורין אותה "סעודת זכר", אולי הוא לשון זכרון חכירה, כלומר מפני ששבת התורה שלמד במעי אמו, הלא גם שבת וסטרו בצאתו לאור העולם. וכבר כתב ז"ל (דרישה ייד' ס"ט רס) חטעם שבאין לבקרו עכשיו נלחמו על שבת תלמודו.

ואני אמר זכרתי מאחר שבא להשכיחו. וזה דוקא בשבת לפי שנאמר בה גם כן "זכור". ועוד שהיא מצוה ראשונה שקיימה, ועל כן עושין סעודה להלל את התורה ושמירתה, ובדין שתהיה חשובה סעודת מצוה. וזה טעם יפה אף נעים בענין סעודה זו ושמה.

עוד י"ל שנקרא "זכר" על שם שבאין להזכירו שבעתו שמשיבעין אותו בשעת לידתו (עי' נדה לז). וזהו גם כן "שבעה הבת" – מלשון שבעה. ומזכירין אותו בפעם ראשון שבאה מצוה לידו, שהיא השבת. גם זה טוב ויפה. אלא שיש לדייק קצת אם כן מדוע לא נעשה גם כן שבעה הבת, הלא גם היא מוזהרת על שמירת התורה (כי לא חלק הכתוב בין איש לאשה לכל עונשין שבתורה). ונראה אם כן שכבה משביעין לנקבה כמו לזכר (ולדרך הראשון לא קשיא, דאשה אינה בתלמוד תורה). מי"מ לא קשיא כולי האי, דפשיטא אינו דומה ריבוי המצוות שהאיש חייב בהם, ועל כולם חלה שבעתו, משא"כ באשה.

ובס"ד י"ל היעני בטוב טעם ודעת, כי ידוע שכל הנשמות זכר ונקבה הן באין. ע"י ספר הוזהר פר' לך לך (צא, א) כי כל אחד הוא פלג בלבד, והזכר הוא עיקר היצירה, והנקבה נכללת בו, לכן כשיצא לאור העולם משביעין אותו לבדו, ובהו משביע גם כן בת זוגו בבית אחר, אבל לא נשבעת בפני עצמה. ובכן הכל מתוקן ונכון.

מגדל עז הגאון העי"ץ (ב"רסח העליונה אות טו. ועי' משי"ב דהו"א בדגול מרבבה ייד' ס"ט רע"א)

בעיר בעלזא היה המנהג כשגדל תינוק בן או בת, היו נותנים תינוק והיו קוראים לזה "לידה בראשית". והמקור לזה הוא מתוס' (ב"ק פג, פ) ד"ה לבי ישוע הבת) שכתבו שם: "ור"ת פירש וכו' ועל שם שהוליד נשע ונמלט ממעי אמו". נקט לשון "ילד" סתם, ולא בן – שגם אצל לידת בת עשו סעודה.

ב"ק אדמו"ר וגאב"ד נאראל זצ"ל

תלמיד חכם אחד שאל את הג"ח קניבסקי שליט"א היכן המקור לקידושא רבא לבת. הג"ח שליט"א השיב כי בש"ס גופא לא מצא מקור. ובכנס אותו ת"ח אל הרבי מהר"ץ זצ"ל – בעל 'נחלת דן', ושאלו על כך. השיב הרבי זצ"ל: יש לכך סמך ברבינו גרשום, דאיתא בגמרא (ב"ב צא:): "אמר רב בר רב הונא אמר רב אבהו זה בועה, מאי קמ"ל, כי אידך דרבה בר רב הונא, דאמר רבה בר רב הונא אמר רב, מאה ועשרים משתאות עשה ביועל לבניו, שנאמר (שופטים יב, ט) ויהי לו שלשים בנים ושלשים בנות שלח החוצה ושלשים בנות הביא לבניו מן החוץ וגו', ובכל אחת ואחת עשה שני משתאות", ופירש רבינו גרשום (שם על דה"ק) ק"כ משתאות שעשה לל' בנים ולל' בנותיו, שהיו לו ששים משתאות משוללות, ובשלחן חוצה לבנותיו עשה לו משתאות, וכשהכניס בניו לחופה עשה לו משתאות. ור"י כאן ק"כ משתאות. עכ"ל.

מוסף שבת קודש (פר' בהעלותך תשס"ז עמ' 19)

והלא לא היה רק בית המדרש לחוד, ואם כן היאך זכתה לקבל פני השכינה. ומתיר, שהמקבל פני זקן כמקבל פני השכינה, והיא הרי הלכה לקבל פני שם ועבר.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ד מבעלזא זי"ע (מוכא ב'פרשניא דר"מ להר"ם שפירא זצ"ל. ברכות שם)

ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה (כח, לב). ידועה הקושיא, מה ענין מיתה לבכורה, שמוזכרין בחדא מחתא (ועי' פירש"י).

ויש לפרש, דהנה עשו היה רשע ערום, והשב כלבו כי הגם שעשה את כל התועבות, וימות פתאום ברשעותו ולא יספיק לחזור בתשובה, הרי שתהיה לו כפרה על עונותיו כמה שאביו ויתאבל עליו, כמו שמצינו אצל אשכנז. שעל ידי שהתאבל עליו אביו, דוד המלך ע"ה, הוציאו משבעת מדורי גיהנם והביאו לעוה"ב (סו"ט פ).

אמנם, ישנה דעה שאין מתאבלין על בן ראשון או בן בכור שמת לאדם (עי' כל בו סי' קד פ"ב דף פ"ה; רמ"א ייד' ס"ט שם). וראה עוד מ"ש במדורנו גל' רלב). וחשש עשו שגם אם ימות על פני אביו, ואפילו אם כבר ימות יעקב מקודם, לא יתאבל עליו יצחק, כי הוא הבכור, לפיכך אמר: "הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה", כי אבי לא יתאבל עלי כיון שאני בכור, ולא יהיה מי שיעצני מן הגיהנם, לא כן אם אמכור את הבכורה, כי אז יש לי תוקף אחת שעיקר ימות ראשון, ואח"כ משתאבל עלי אביו, כמזה נפשו, שהרי איני בן ראשון שמת ולא בכור שמת, וממילא עי"ז ויצאני מניהם. ווי העמודים להג"ר שעפלא זצ"ל – בן השליה הק' (פרק כג)

ויוצא יצחק בארץ החוץ וימצא בשנה החיית מואה שערים ויברכהו ה' (כז, יב).

פירש כ"ק האדמו"ר הזקן מווארקה זצ"ל: "ויברכהו ה'" – שהש"ת נתן תודה וברכת יישר כח ליצחק אבינו על שעשה השתדלות בדרך הטבע וזרע, ועל ידי זה מצא מואה שערים. ונתעשר בדרך הטבע, כי אם לא היה זורע היה הש"ת משדד מערכת הטבע לעשרו בדרך נס. ורצון הש"ת הוא שלא לשנות דרכי הטבע.

ישמח ישראל (פסוק)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי ישכר בעריש זי"ע אב"ד פאדהייץ יומא דהילולא כ"ב מרחשון (תק"ה)

אחד ממפרי גידוליה המופלאים של גאוני גאליציה היה הגה"ק רבי ישכר בעריש ממפאדהייץ זצ"ל, בנו של הגה"ק רבן של כל בני הגולה רבי יעקב יהושע זי"ע - בעל היפני יהושע, ש"כבר בימי חורפו יצא שמעו בכל הארץ, והיה נמנה בין גדולי וגאוני דורו" (מלוצי אש"י כ"ב מרחשון).

על אף ששקעה חמה שלא בעונתה, ומסכת חייו של רבי ישכר בעריש, שהיתה מלאה גודשה בעמל התורה ועבודת ה' ברום המדרגות, לא היתה ארוכה עלי אדמות, והואיל ונקטעה בדמי ימיו, בחיי אביו הגדול, כשהוא אך בן ל"ב שנה, יפה נכתב עליו: "עמל ויגע זה בתורת ה' תמימה, במעט ימים אשר חי על פני האדמה, יותר ממה שיעמול תלמיד ותיק מימים ימימה..." וכדברי ר"ל על רבי בון ב"ר חייא (קמ"ה, ה, יח) שלמד תורה במיעוט שנים "מה שאין תלמיד ותיק יכול ללמוד למאה שנה".

ואלה תולדותיו:

רבי ישכר דוב בעריש, נולד בשנת תע"ג, כבנו השני של אביו הגדול רבינו בעל היפני יהושע זי"ע, ונקרא על שם זקנו, אבי אמו - בעריש זיונו השני של בעלה הגדול - השר הנגיד רבי ישכר בעריש ב"ר נתן זצ"ל מלבוב.

אחיו היו הגאונים הגדולים, אדירי התורה: רבי נתן אב"ד דאברמל וגליל פרעמישל - בעל 'שארית נתן'; רבי אריה ליב אב"ד סווייר, סקאהל והונבר - בעל 'פני אריה' עי"ש בבא קמא (נדפס ביפני יהושע, סוף מסכת ב"ק); רבי שמואל מבראדי (נוכר בפ"י ריש מס' ב"מ ועוד), וגוסינ, לוקאש אחיותיו, היו: רבי שלמה דוב בעריש הערצפאל אב"ד לוקאש וגולגא; ורבי נפתלי הירץ היילפרין אב"ד טארניגראד. זכר צדיקים לברכה.

עוד בהיותו צעיר לימים יצא שמו כגדול בתורה, וי"היה מגאוני הזמן עוד בחיי אביו הגאון זי"ל (וכילית יפני חייא עמי קיד). עלה ונתגדל בבית שמגדלי בו תורה, ישיבת דודו הגאון הגדול רבי צבי הירש חרין זצ"ל אב"ד הלבסטאט - בעל 'עטרת צבי' ויכוס הישועות'. בהגיע לפרק האיש מקדש, בנה את ביתו אם זוגתו הצדיקת מרת שפרה בת הקצין המופלג המפורסם "חרין ומקשה ומפלג" רבי אריה ליבוב זצ"ל מבוטשאטש, שהיה מכונה: "ר"י ליבוב ראש המדינה".

בימי חורפו, ובהיותו כעשרים שנה, כשנתקבל אביו לשבת על סף החרונת בעיר מיץ, כיהן הוא כבר כרבה של פאדהייץ והגליל, אשר מלפנים היתה שייכת למדינת פודוליה, הלא היא מזרח גאליציה, שנקראת גם רוסיה האדומה.

העיר פאדהייץ, היתה עיירה קטנה אבל מלאה חכמים וסופרים. לפניו ישבו בה גאוני ארץ, תופסי ישיבה ולומדים מופלגים, שפרסמו את שמה לכבוד ותפארת. בין רבניה הגדולים מוצאים אנו את הגאון רבי בנימין אהרן סלינק זצ"ל - בעל שו"ת 'משאת בנימין', ששימש בה ברבנות כארבעים שנה. כן תפס בה ישיבה גדולה הגאון רבי משה הכהן זצ"ל - בנו של רבינו השי"ן זי"ע, כפי שמתנצל על סיבת מניעתו מהוצאת כתבי אביו השי"ן, יען "שהיה מוטל עלי עול ישיבתי, ומקום מוחלתי איתן מושבי לפניו בק"י פאדהייץ קרית עליה, כראש כדלה בה, תורת אלקים בקרבה, קריה מהוללה ונאמנה, ממנה יתד ממנה פינה, בעלי חכמה ובינה" (בהקדמתו לס' 'נקודות הכסף', יו"ד ח"א).

בשנת תק"א סע רבי בעריש לפראנקפורט-דמיין לקבל פני אביו הגדול. אביו שמח מאוד לקראתו, ואף כיבדו למסור שיעור בישיבת הרמה. בשהותו שם בא יחד עם אביו בהסכמה להדפסתה וחלודת של שולחן-חוש-משפט עם המפרשים (האמבורג ת"ק), ובתעודת ההסכמה - תחת הכותרת "הסכמת הרב הגדול המופלא ומופלג חרין ושון מוהר"ר ישכר דוב בן הגאון אב"ד ר"מ דק"ק פפ"ד יע"א" - כתוב לאמר: "... ולהיות נמצאתי פה בהקבלת פני אפא רברבא דהוד כבוד א"א מ"ו הגאון ר"י, והתורני ה"ה מוהר"ר אהרן הנ"ל (מק"ק דעסוף) חילה פני ליתן, וכן הגאוני אשר כבר קדמו... אמרתי לא צמנע הסוב מאתו, ונקיטנא בשיפולי גלימא דאבא מארי מ"ו הגאון להיעשות סניף לאריות..." כן מוצאים אנו את הסכמתו שנתן בשנת תק"ב על ספר 'מיר צבי' (חידוש הלכות על השי"ס, זאלקוואת תק"ד).

בעמק הלבנה:

בשנת תק"ג, כשהגאון אב"ד בראד, רבי יעקב יוקל הלוי אש הורוויץ זצ"ל, לימים רבה של גולגא רבתי, ואותו עמו גדולי העיר וחכמיה, בתוכם הגאון בעל היעוד ביהודה זצ"ל אשר היה אז ראש בית דין לאחת מארבעה כתות הדיינים שהיו בעיר בראד בעת היותו, עמדו לאסור את האשה חוה מבראדי על בעלה הג"ר אריה ליבוב בערנשטיין זצ"ל, שהיה אח"כ אב"ד זבאריז ובסוף ימיו "רב המדינה" של גאליציה ולודמיר, נחלקו חכמי הדור לשני מחנות, הללו אוסרים והללו מתירים. רבי ישכר בעריש שנקלע אז לעיר

בקשר להשתלכותו, סיפר פעם הגה"ק בעל 'דברי חיים' זי"ע להגה"ק בעל היקול אריה זי"ע סיפור פלא: בבוקרו של יום פטירת בנו, אמר היפני יהושע לזוגתו הרבנית: דעי, שבנו הגאון כבר שבך לן חיים ונסתלק לעלמא דקשטו. כששאלתו בבהלה ותמימה מנין לו זאת, ענה, כי בלילה הזה בא אלי חבן בבקשה, היות שכיבדוהו במתיבתא דרקיע בדרשה, שידרוש איזה חידוש פלפול ממני, ונתיבש מאוד שלא ידע שום חידוש לדרוש בו (כנ"ל טעמו מחמת אהבתו ונטייתו לתורתו של הרבי ר' יהונתן), לכן בא אלי וביקש שאמור לו איזה חידוש ולפלפל לדרוש בשמי, ומה נתוודע לי שאיננו עוד בהאי עלמא...¹

והתבטא אז הרה"ק מצאנו, שאכן ביפני יהושע על מסכת בבא מציעא יש 'הימל תורה' (תורה שמיימי), היינו החידוש שנאמר משמו בשמים ממעל, אולם "אינני זוכר אם הוא בסוגיא דהאיה רעיא או בסוגיא דמצא שטר חוב, אבל זאת אזכר בוודאות ויהא באחד משתי סוגיות אלו" (מבא גס בתולדות קול אריה החדש, ברוקלין ג.י. תשס"ז, כרך א עמ' נד-נח).

מגדולי הקודש הנודעים, הוא ניהו בנו כמותו, הגה"ק רבי צבי הירש רוזאניש זי"ע רבה של לבוב - בעל 'תשע שיטות' (אודותיו נייחד בע"ה מדרשו בגליון הבא); הרב החרין מוה"ר שלמה מזאלקווא ז"ל; והרבנית שרה ע"ה אשת אשת רבי צבי הירש זצ"ל אב"ד בס"ק.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. לשון בנו הגה"ק רבי זכריה מענדל מפאדהייץ זצ"ל - בעל 'מנורת זכריה', בעשר ספרו 'זכריה משלים' (בו מביא כמה חידושים בשם אביו, בחידושי ישיבת קדישין דף סג ע"ב). רבי ליבוב היה ראש המדינה דגלילות לבוב, ויהיה חוסה בצל החכמה ובצל הכסף וזכה לשתי כשונות, והיה איש מצוין בזמנו... וראש המדברים בכל מקום" - כמותא רב קמא מחזונו, ויקרא לאסיפה בעיר קילוקוב ישיעהו להג"ר זכריה ישיעהו יאללעש זצ"ל מלבוב (וולגה תרמ"ב) מציין המחבר שהיו אומרים על זקנו רבי ליבוב מבוטשאטש "שהגאון היפני יהושע נתנה מאד כשנתחתן עמו". מסופר, שבשנת תפ"ד, כאשר נדחה בעל היפני יהושע מעל כסא רבנותו בלבוב (ראה מאמר על היפני יהושע במדורו גל' ק"א), אז קרא רבי ליבוב את קמא מחזונו, ויקרא לאסיפה בעיר קילוקוב הסמוכה ללבוב, ועל ידי השתדלותו החליטו כי אין לאנשי הגליל עוד חלק ונחלה בק"ק לבוב, והגאון היפני יהושע במקומו עומד להיות "רב המדינה" בגליל לבוב כמקדם. (ראה בארכיון בישיבת יהושע לר"ד צינץ, בלגוריא תרצ"ו). גם אחר כך, כשנתקבל הפני" לאב"ד ברלין בשנת ת"צ, אזי בשנת תצ"א עשה רבי ליבוב אסיפה ודחשה והחליטו עוד הפעם כי הפני"ל על מקומו עומד כי"רב המדינה" בגליל לבוב, אף בהיותו אב"ד ברלין.

2. בספרה"ק 'שילוח הטהור' להרה"ק מקאמארנא זי"ע - בשלל בשם האר"י ז"ל לומר "גדל" - (ס' כתוב בוה"ל (ס' סח ס"ג ע"ה ה); וידוע ממעשה נורא גדול בק"ק פרידאיש שאנשי אלק"ש הרב הקדוש 'משאת בנימין' הנהיג בימיו בבית הכנסת שלא לומר 'גדל', ואשר פטירתו קם רב אחד מאן דהוא וצוה לאמרו, יודע מן הרעש והדעס שה"ה ברעג ההוא, עד שזיכר עד היום בכותל דרומית בקיעה בכותל שובקע בעת ההוא, ומאז והלאה נחבטל שם אמירת של 'גדל עד היום', עכ"ל. אגב, בית כנסת זה שנבנה בשנת ש"ס, עומד על תילו עד היום הזה.

3. הג"ר גרשון ב"ר משה יצחק קובלענץ-מז"א זצ"ל, היה מגדולי הדיינים בעיר מיץ. שימש במחיצתו של הגאון בעל 'שבות יעקב' זצ"ל ליבובי אצל הר"ר חנה יהושע. זכה להערקת רבה מגדולי הדור, וכבר בצעירותו, מראשית היכרותו עם בעל שבו"י, אנו מוצאים שכותב אלו: "מלא ברכת ה', נפשו דחוש... היה חד מחבורה קדושה, הלא ינוס ולא ישן, קנן חזקת מלא עתים וישן נושן, האלוף התורני הר"ר גרשון נ"י כאור הבחי"ר...". פרטי תולדות חייו נעלמים מאתנו, והמעט שניתן לדלות מבין שייט ספרו שו"ת 'קריית חנה', נראה שקנה את תורתו במסירות נפש מתוך חזקת, והיא שעמדה לו לעלות לגבעת המוריס, וסדם היוהו בו עשרים וחמש הספיק לסיים חיבורו על כל חלק או"ח, בשם כשהוא מתענדל להמשיך לחיבור על יתר חלקי רבה, ומאז והלאה הכולל בו יקרא החיבור: 'קריית ארבע'. ברם לא זכינו לכך ולא הגיענו עדיו, כך שקשה לדעת אם אכן זכה להשלים חפצו. הוא נלב"ע בראשית שנות הת"ק (עוד אודותיו ראה בקובץ התורני 'מוריה' - ק"ג, שנה כ-ה, עמ' ח).

4. בשו"ת 'שוואר' מוה"ר (מהד"ר ס"ה רה) מזכיר קושאש מרביתו שראה בספר זה, ובוה"ל: "... ס' קושאש זו כבר הקשה הגאון מו"ה בעריש בן היפני יהושע, והובא בס' 'תשע שיטות' של בנו הגאון מוהר"ר ז"ל, ואני דרשתי בזה בפרק...".

5. 'תולדות קול אריה' שם. בהקדמת מו"ל ספר 'עירות דבש' השלם המנקד (מכון אגן ישראלי מו"ל ש"ס, עמ' טב הערה 44) ייחסו עובדו זו לבנו הגאון רבי נתן זצ"ל אב"ד דאברמל, וזה אינו נכון כי הגר"י נסתלק בשנת תקכ"ב, כעש שנים לאחר השתלכותו אביו היפני יהושע.

6. שנבחר ע"י מלך פולין להיות אחד מגובי המס השנתי של כל קהילות ישראלי שהשתתפו ליינע ארבע ארצות. הוא היה אחד ממניין המלך שקיבלו בשבועה את רשותם מן הקהילה "שכל מה שכתוב בה אמת וצדק" (מחשבות ד"ב באלחובער בכוונותיו). בכמה ספרים מצויות הסכמותיו, ביניהם: 'איתותי למועדים' (לבוב תק"י), 'שער המלך' (זאלקוואת תקכ"ב). הוא היה חותן הר"ר שרגא פייבוש הכהן, אבי הר"ר מרדכי צבי הכהן יאללעש מלבוב, ולו שני בנים: רבי ישכר דוב בעריש, אשר נדבה לבו לחדש המבצע על ציון זקנו רבינו בעיר ברלין כ"ל. והג"ר זכריה ישיעהו - בעל 'זכר ישיעהו' (ראה אודותיו במדורו גל' תקעה, ע"ה 3).

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין ג.י.

בראד נשאל על כך וצידד להתיירא, ותשובתו הרמה שערך בחריפות ובקיאיות בנידון, הלא היא נדפסה בקונטרס 'שאלת חכם' (הנספח לשו"ת 'רבינו חיים כהן להגה"ק רבי חיים כהן דפאפורט זי"ע מלבוב), עליה חתם: 'הק"י בעיר דוב באמ"ו הגאון מו"ה יעקב יושע זי"ע, בליל חג שבועה עמודי להתיירא בעלה, אולם הגאון היעוד ביהודה' סתר את כולם, והעמיד תחתיהם שבע צדדי איסור, כמבואר בתשובתו שכתב בזה (מהד"ק, אה"ע סימנים עב-עד).

כמו כן נדפסו ממנו תשובות בהלכה, המפורסם בהרבה ספרי שו"ת של רבני דורו, בתוכם כמה תשובות ששיגר לעיר מיץ אל הדיין הגאון רבי גרשון קובלענץ-מז"א זצ"ל, ונדפסו בספר תשובותיו 'קריית חנה' (סימנים מא-מה, וחתמותו שם: 'ישכר דוב בלי"א מ"ו הגאון מוהר"ר יעקב יושע נ"ו החונה בק"ק פדהייץ").

גם הגה"ק בעל היפני מגד"ש זי"ע מביא דבר תורה בשמו בספרו 'יתבת נגמא', ובספרו 'מתן שכרן של מצות' (חקיקה א. נדפס פעם ראשונה ע"י המחבר בסוף ספרו 'יתבת נגמא', פפ"א תתק"י. נדפסו מחדש בהוצאת 'מיר', תשס"ז): "מה שמעתי מחכם אחד שאמר משם הגאון מוהר"ר בעריש ז"ל שהיה אב"ד דק"ק פדהייץ בן הגאון 'פני יהושע' ז"ל דרך פלפול". בהמשך מפלפל בדבריו וכותב: "והנה אפלפל קצת בדברי קדשו...", ומסיים: "ובאמת הגאון הנ"ל ודאי דבריו בורר מללו, ושמעתי רק מקצת דברים אלו מפי השמועה, וחביבים עלי והעתקתים. דברי פי חכם חן".

בחביות תיריה נודעה לחידושי מאביו הגדול שמביאים בספרו הנודע 'פני יהושע' (נפ"ס יט"ן ה ע"א: "יהושע בני הכנון כמות"ר בעריש ש"י... ע"ש בקונטרס אחרון ד ע"א: "כתבתי בשם בני הכנון כי בערש נ"י ועתה הוא מוסמך לרבנות... זה תשובת בני חכם והפירוש שלה יפה בסוגיא דהכ"א, ועוד). לאחר פטירתו הדפיס בנו הגה"ק רבי צבי הירש רוזאניש זי"ע בסוף ספרו 'תשע שיטות' (לבוב תק"ס), מחידושי אביו, וקרא להם בשם 'חזקת אבהותא'.² הגם שאביו הגאון היה בעל ריבון של הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע, כידוע, בכל זאת היה הוא מחבב מאוד תורתו של רבי יהונתן, וכעדותו המופלאה של הגה"ק בעל 'דברי חיים' מצאנו זי"ע עליו: "יבלבו ובמחשבתו היה נוטה לדעת הרבי ר' יהונתן, וכאשר שמע איזה פלפול וחידוש ממנו היה לו למשיבת נפש, ומאוד היה מתענע מדרך לימודו, וגודל אהבה ונטיה שלו לתורת הרבי ר' יהונתן הביאו לזה, שלא היה יודע שום דבר חידוש בפלפול הלכה ממור אביו מרן בעל 'פני יהושע'..." (תולדות קול אריה עמ' 56).

נגדע באיבו:

את רבנותו הנהיג ביד רמה בק"ק פאדהייץ, משם האיר בתורתו וצדקתו על כל הגלילות במשך שנים עשרה שנה. מאחר שרבי ישכר בעריש היה חלוש בטבעו, ואויר הארץ לא היה יפה לו, השתדל אביו הגדול, בשנת ת"ק, אצל פרנסי ומנהיגי ק"ק מיץ, שיקחו את בנו לכהן כאב"ד במקומו ולאחר שהוא נבחר לרבנות פראנקפורט-דמיין, למלאות מקום הגאון בעל הישב יעקב זי"ע, שנסתלק בה בשנה). אולם ראשי הקהלה לא רצו למנותו לאב"ד במקום אביו, מכיון שרבי ישכר בעריש היה אז עדיין צעיר לימים, והוצרך רבי בעריש להשאר במקומו כאב"ד פאדהייץ שבגאליציה, הרחק מאביו הגאון.

בשנת תק"ה, כשנחלה אביו היפני יהושע וסבל סבל רב בגללו, ביקש מראשי קהלתו שיקבלו את בנו בתור ריש מתיבתא, שלשיעור לו בניהול הרבנות בעיר גדול כפפ"ד"מ, ואמנם הם מלאו רצונו וקבלו את רבי בעריש לרי"מ. אבל מן השמים לא אסתיע מילתא, ובדרכו לקבל את משרת הישיבה, בהיותו עובר אורח בעיר ברלין, נפל שם למשכב ובתוך ימים ספורים עלתה נשמתו הטהורה השמימית, כשהוא במבחר שנותיו, כאמור, ופרנסי הקהילה קבלו לריש מתיבתא את אחיו הגאון רבי אריה ליב זצ"ל - בעל היפני אריה, שהיה אז אב"ד סווייר שבגאליציה.

על מצבתו שבבית החיים שבברלין, נחרטו הטורים האלה: **פה נטמן, צנצנת המן, גבור החיל חילא לאורייתא, ה"ה הרב החרין מו"ה ישכר בעריש בה"ה המפורסם מו"ה יהושע נ"ו אבדק"ק פפ"ד"מ, נגוע ויאסף אל עמיו יום כ"ב חשון תק"ה** (הובא בעטרת יהושע לר"ד צינץ, בלגוריא תרצ"ו, עמ' 34).

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת כתובות

איסור העברת נחלה (ג)

האם לא היה משום איסור העברת נחלה במכירת הבכורה מעשו לעיקב?
במאמרו זה נמשיך לרדן בענין העברת נחלה, שאמר לו "שמואל לרב יהודה, שינא לא תיחיד עבדורי אחסנתא, אפילו מברא בישא לברא טבא, דלא ידינא מאי זרעא נפיק מיניה" וכו' (ג' ע"א), ענין שמתעוררת בו תמיהה בפרשת השבוע, וכך למדנו בתורת תלמיד הר"ן, בפירוש על התורה: **לרבינו יוסף בן דוד מסרגוסה** (ירושלים תשל"ג) שהאר"ך לבאר ענין מכירת הבכורה מעשו הרשע לעיקב אבינו, שבמכירת הבכורה מבר עשו את זכות הירושה שהיתה לו יתר על יעקב, והדינו חלק ה"פ שנים". עוד כתב, שמפורש בפסוק שהמכירה לא היתה רק מצד יעקב, במה שהערים על עשו וביקשו למכור לו את הבכורה, והוכרח עשו למכור לו בלית ברירה מחמת עיפותו, אלא המכירה באה גם מצד עשו הרשע, שרצה להוריש מידת שלם ונפש חפצה, מאחר שזולל בה וביזה אותה, כדכתיב (שם, לד): **"ויבן עשו את הבכורה"**, וכן נאמר (שם, לג): **"וימכר את בכורתו לעיקב"**, ולא נאמר שיעקב קנה ממנו את הבכורה, כי המכירה היתה גם מצד עשו הרשע.

וממשיך וכותב: **"היתה סיבה מאת ה', שיגיע הבכורה לעיקב מכל צד, אף מרצון המעטר, ובזולת זה עם שהיה רשע עשו ובלתי הגון, לא היה ראוי אל יעקב להעבירה ממנו, כדאיתא התא פרק יש נוחלין (ב"ב קלג) 'אמר ליה שמואל לרב יהודה, שינא לא תיחיד עבדורי אחסנתא, אפילו מברא בישא לברא טבא, דלא ידינא מאי זרעא נפיק מיניה וכל שכן מברא לברתא, ואם היה יעקב מרצונו מסבב זה כבר יהיה מאעבדורי אחסנתא, אע"פ שלא הוזייר כלא למוריש לא לזרע, ואע"פ שידע בנבואה שזרעו יהיה הגון והכשר, ומן הדין היה יכול לסבב שתבוא הבכורה אליו, אפילו בן הודיענו הכותב שעשו עצמו הוא שחפץ במכירה"**.

נמצא, כי כמה שעשו עצמו היה חפץ במכירת הבכורה הועיל שלא יהא בזה איסור ד'אעבדורי אחסנתא', כי אם הירש שעתיד לירש מוכר ומוותר על זכות ירושתו, אין שום איסור בדבר. עוד מביאר בדבריו שני צדדים מדוע לא יהא בזה משום איסור אעבדורי אחסנתא: א. כי **"לא הוזייר אלא למוריש לא לזרע"**, כלומר, שמואל באזהרתו לרב יהודה לא הוזייר כי אם על המוריש, ואילו על הירש אין שום איסור בדבר, וגם מי שמעבירים על זה הירשדות מותר לו לעשות כל טעדיק שיגיע אליו חלק הבכור, וגם אילו היה מוכר עשו את הבכורה בעל כרחו, רק מחמת עיפותו, לא היה שום איסור בדבר, כי מותר להם להירשדות לשלל אחד את חבריו להעביר לו נחלתו. וכן אף הסיק בשו"ת **רמ"א** (סי' עח) שאזהרה זו אינה אלא על המוריש ולא על הירש, והביא הוכחה מזה שפיתה יעקב לעשו שימחול לו חלק ירושתו. ב. כי יעקב אבינו ידע בנבואה שזרעו יהיה הגון והכשר", ולא היה שייך בו הטעם **"דלא ידינא מאי זרעא נפיק מיניה"**, ובענין שהאר"ך במאמר הקודם (גל תקצב) שבמקום שברור הדבר שלא יצא ממנו זרע הגון וכשר, כגון ע"י ידיעה ברורה, מותר להעביר לו את הנחלה.

בעיקר הערה זו יש להביא מש"כ **בשו"ת הלכות קטנות** (ח"ב סי' ל) שנשאל האם במשנה את הבכור לאחיו יש בו איסור משום אעבדורי אחסנתא, והשיב: **"אפשר, דבין דאימניע חלק בכורה מדין ירושה, שאינו נוטל בשבח ולא בראוי כבמחזק (עי' בבבא ז"א), דמתנה קריא רהמנא (עי"ש בב) דאינו בכלל זה"**, אמנם, לפי מה שהבאנו מפירוש עז"ת הנ"ל, וכן בדברי הרמ"א בתשו', יוצא מפורש שיש בזה משום אעבדורי אחסנתא, לולא היו בו סיבות אחרות שלא היה שייך בו האיסור (עי' חזקת שלמה ובספ הקדשים על שו"ע ח"ה סי' רב). גם בעיקר מהות מכירת הבכורה מצינו כמה ביאורים בדברי הראשונים – מה מבר עשו לעיקב: יש שפירשו, לענין עבודת הקרבנות – כי העבודה היתה שייכת באותה שעה אל הבכורים, כמ"ש רש"י (בפרשתו כה, לא): **"לפי שהעבודה בקרבנות, אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה"** (וע"ע חוקני שם בפי' הא). יש שכתבו לענין חלק "פי שנים" של הבכור (עי' אב"ע תולדות שם, ר"ק ורש"י שם ועי' רמב"ן שם), יש שכתבו לענין הכבוד והשררה שיש לבכור, כי לעולם כי לבכור מעלה על הצעיר לקום מפניו ולשרתו כבן לאב (עי' אב"ע שם בפירוש הב' רד"ק שם; רבינו בחי' וחוקני שם), וי"א, ש"ירושית ארץ ישראל תלויה בבכורה" (חוקני שם, לב), והנה, פשוט שנשוא זה לא שייך כי אם כלפי זכות ירושת נחלה פי שנים, שזו היתה העברת נחלה, וכמו כן לענין ירושת ארץ שהיתה תלויה בבכורה, שבמכירת הבכורה ניטלה מעשו זכויות ממוניות שהיו מגיעות לו, ועל כך שפיר יש לרדן האם לא היה בזה האיסור של אעבדורי אחסנתא.

אכן, אם יסור המכירה לא היה אלא לענין כבוד ושררה שיש לבכור, אין מקום לרדן בזה כלל, כי לא נגרמה במכירתו שום העברת נחלה וירושה. וגם כלפי עבודת הקרבנות, לא שייך לרדן משום איסור זה, כי לא היה בכך שום ענין של העברת נחלה. והבן (עי' יבן שמועה פר' ויחי אות קלט).

בספרי דרוש דנו בזה בנקודה אחרת בפרשתנו, במה שיעצק אבינו ע"ה רצה לתת כל הברכות לעשו הרשע, היתק רצה לברך רק בן אחד, ולשני לא יניח נחלה כלל; כמו כן במה שרשקב אמנו אמרה לעיקב שילך ויקח את הברכות במרמה, ומתוך יגרא שיקופח עשו הרשע לגמרי, ומדוע לא היה בזה משום איסור העברת נחלה (ראה אורח אלהים בפרשתנו בפסוק ויאמר מי איפה ד"ה עוד; שו"ת מהרא"ף בפתיה). ולאמיתו של דבר, מצד ההלכה אין בזה שום קושא, כי איסור העברת נחלה הוא בהעברת נחלה בפשוט, שמעבירים זכות ממונית של ירושה מאח אחד לנחלה, ואילו בענין הברכה שברך יצחק שינתן לו ברכת שמים מעל והארץ מתחת, אין בזה משום העברת נחלה כלל, כי אין זה אלא ענין סגולי ורוחני, ובכל כגון דא לא שייך כלל איסור זה (ראה באר בשדה וירא בא, ס).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"הנה באהלה" (ג)

הליכות והלכות צניעות במקומות העבודה/ פרטים שונים
א. **אסור להשתמש באשה כלל, כגון מזיגת הכוס וכדומה** (שו"ת אח"ע סי' כא סי"ה). **ויש מקילים במקום שמצויים הרבה בני אדם** (רמ"א סי' עס). **ואין חילוק בזה, אם האשה משמשתו מעצמה, או שהאיש מצוה לה** (עי' שו"ת הא"ח כל שמה סי' קא). (וגראה שהוא הדין להיפך, שהאיש אסור למוזג כוס לאשה (עי"ש דמדמינן להא דיו"ד סי' קצח).

וצריך מאוד להזהר בזה במקרים שכיחים, כגון, שמזכירה (Secretary) לא תגיש כוס שתיה למנהל העבודה, וכן להיפך, שגבר לא ימוזג כוס למנהלת שלו. ואם כי יש להקפיד לפעמים, כשמצויים שם הרבה אנשים (כני"ל), עכ"פ כשאין שם עוד אנשים חובה להחמיר בה.

ב. **ואין לתמוה על המנהג שנהוג בכל תפוצות ישראל, שכאבים אורחים לבית, ואשת בעה"ב מכבדתם באכילה ושתייה ומוזגת להם כוסות. דאין איסור כלל בזה, ולא מבעיא אם בעה"ב מיסב עמיהם, דהרי היא משמשת לפניו, אלא אפילו אינו מיסב עמיהם – מותר, כיון שאינה עושה דרך שימוש התקרבות אלא מפני הכנסת אורחים, ומפני שעליה מוטל כל צרכי הבית, אין איסור בדבר, וכן באכסניא כשבעלת האכסניא מוזגת כוסות להארחים, אין זה דרך שימוש התקרבות אלא דרך שירות** (נתיב איח"ע סי' כא סי"ט).

ג. **הושטה מיד ליד – יש מחלוקת אם מותר להושיט חפץ מידו לידה או להיפך, מבלי שיגע בה** (עי' אח"ע שם סי"ה), ועכ"פ – כתוב בערוך השולחן (שם סי' ס) **אף שיש מקילין בזה, "מכל מקום, הירא את דבר ה' ירחק מכמו אלה וכו'... כללו של דבר, השם אורחותיו ומעלותיו לא יכשל לעולם, ואשר לא ישים אל לבו, ימל ברשת היצ"ר, כי חזק הוא ממנו"**. וכן מובא באוצה"פ בשם האמ"י זוטא שהאמת יורה דרכו, **שבכל דברים של חיבה טוב להתרחק עד קצה האחרון**. ואמנם ידוע שחסידים ואנשי מעשה הקפידו על זה אלה בכל הדורות, ואף לא להושיט חפץ לאשה או לקחת חפץ ממנה מיד ליד. (למלך, כמובן, כשאין ברירה אחרת, למשל זקנה שמושיטה משנה, ואין לה היכן להניח, וכדומה. וכל ערום עושה בדעת וגו').

ד. **קול באשה – ערוה, היינו שאסור לשמוע קול זמר של אשה – אפילו פנויה ואפילו נכרית – גם אם אינו מכירה. גם קול זמר של כמה נשים בחדר, או קול זמר אשה מוקלט, אסורים בהחלט. והאיסור הוא גם אם אינו אומר או דבר שבקדושה, וכ"ש שאסור לו לומר דבר שבקדושה בשעה שישמע קול אשה שמשוררת בפיה, דהוי כאילו מתפלל נגד הערוה** (עי' שו"ע או"ח סי' עה סי"ג ובניי"ב שם; אח"ע סי' ס"ה ובניי"ב – שם מביא הרבה פרטים, כגון: מאיזה גיל אסור; קול אמו או אחותו; ומה הדין אם שמע בשעה שקרא קריש והתפלל – אי יצא בדיעבד, עיי"ש, ואכמ"ל. ועי' באוצר הפרסומים אח"ע סי' כא סי"ה; שבת הלוי ח"ה אח"ע סי' קצא).

ביותר צריך להזהיר ולהזהיר בכך בבתי חינוך של בנות, או למשל כשנוסעות לטיול וכדו', שלא יכשילו ולא יישמע קולם בחוץ. וכך אי' בספר באר שבע (קו"י באר מים חיים סי' ג. הביאו הא"י בסי' ע"ה) וז"ל: "ונכון לכל אשה כשרה יראת ה'... שלא תשמע קול שיר בזמירות ולא בשום דבר בשום זמן כל זמן שיש עמה איש שהיא ערוה עליו, רק שפתייה יהיו נעות וקולה לא ישמע כלל ועיקר, שאולי יבוא האיש השומע ליד ההרדו והרחיקו עבירה קשים מעברה, כי צריכה לזהר שלא יאפשר בני אדם על ידה, כדאמר רבי יוחנן (סוטה כב) למדנו יראת חטא מבתוליה", עכ"ל.

לסיים: אפשר להאריך עוד הרבה בפרטים והבהלות השכיחות בזמננו, הן בהלכות יחוד והן בשאר הלכות הצניעות, אולם לא כאן המקום לכך, על כן נחתום מאמרינו בדברי רבינו בעל החינוך (מצוה ס"ח) שכותב בזה"ל: **"ירבינו פרטי רחיקוין שהזיכורו עליון וכו', כלל הדבר הוא, שלא יעשה האדם שום דבר בעולם המביא לידו הרחוק וכו'". ואין באפשר להגיד פרטי הענינים שידע האדם לעשות וכו', ולכן הזכירו ז"ל מהם קצת, ובשאר יזהר כל אחד ואחד לשמור עצמו לפי מה שימצא את גופו, כי השם יראה ללבב. ומכל מקום, לפי הדומה מכל מה שהזכירו ז"ל אין אדם רשאי לזוז ממסרם הטוב וכו', ועל זה רמזו ז"ל באומרים (סו"ה ג) **כי היצר בתחילה חלש מאוד והולך ומתחזק על האדם הרבה. ואתה בני הזהר על זה מאוד, ואל יבטיחך יצרך, ואם איך ערבים יתן לך וכו', אבל אנהני נעשיו אין לנו למרצח אפילו גדר קטן בענינים אלו כלל, אלא לשמור כל ההרחקים שהודיענו ז"ל בפרט, ובמה שלא הזכירו הם, יש על כל אחד ואחד לעשות כפי מה שימצא את גופו מוכן וכו'.** ואמרו ז"ל (ברכות ה) שאם אין כח בידו להמית היצר ולהרחיק מחשבתו ממנה, שיקרא ק"ש או יעסוק בתורה, והודיענו שעכ"פ מותר בכך, כמו שאמרו ז"ל (קידושין לא) שאם אבן הוא נימוח, ואם ברזל מתפרץ, שנתאמר (ירמ"י כ, כט) הלא כה דברי כאש נאום ה'".**

מאת: הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

ספר תהלים אסיפת אמרים – מחברת קודש עם פירוש"ל על ספר תהלים, ובה אמרות טהורות מוזקקות שבעתים ולקוטים (קריים מספרי) קודש ומאמרי תלמידי הבעש"ט ק"ל. ליקט וחיבר החסיד המופלא רבי ישעי' שלי"ב מאדאטסני זצ"ל (קדושין ר"ח). ועתה יצא לאור מחדש ברב פאר והדר על ידי הרב פאל הערצא, מאנטריאל קנדה, תשס"ז (תרסו נ"מ).

מאורות השבת – הלכות שבת מעשיות ללימוד בה המפתחה בצוותא בשלחן השבת, כולל זמירות וסו"ת, בליווי סיפור קצר הנוקט בהזיכרות בכבוד השבת. ספר מפורא בהוצאת **מאורות דף חומ"ל, חלק שלישי**, אשר מלאכה בשבת, הלכות ביטול, שהיה, חזרה, הטמנה, כבישת ומליחת דברי מאכל. לשבתות חורף תשס"ח לפ"ק.

ברכת אברהם על בראשית ושמות – ביאורי מקרא, מדרשים ותרגומים יונתן, ע"ד דברי תורה עשירים במקום זה ובמקום אחר, ובסופו קונטרס – ביאור שיטת ר"ת באיסור הנאה משור הנסקל קודם שקילתו. מאת הרב אברהם מרדכי אלברט מר"ש מ'עשר כספים'. מהדורה שלישית עם הוספות, אשדוד תשס"ח.

הודותינו וברכותינו נתנו להאלו שנדברו הוצאת הגליון לזיכור רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' חיים פרץ לעבל הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמור ברוך ניין ע"כ"ג תתי' – בת מתי' הרה"ח ר' אלימלך גרינשטיין הי"ו – ב"ב במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' משה גרינפעלד הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמור חיים עבי ניין ע"כ"ג תתי' – בת מתי' הרה"ח ר' אלימלך גרינשטיין הי"ו – ב"ב במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יעקב רייטמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' ישראל זאב גרינפעלד שליט"א לרגל שמחת לידת הבת תתי' – לרגל טוב ורוב בנות דקדושה הקידוש יתקיים בע"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (ג. לעולם)	לעילוי נשמת מרת רעביכל ב"ר אברהם ע"ה נלב"ע ג' כסלו תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת שטיבא אסתר ב"ר משה מנחם הכהן ע"ה גרייבו נלב"ע ג' כסלו – ת.נ.צ.ב.ה.
הרה"ח ר' יעקב יוסף בטרלמן שליט"א י"ר ארגון מחשבת החינוך באר"י ויסור סדרת שיעורים בה"א יאציל מנסיונו העשיר במתן סיוע לתלמידים / הורים / מחנכים וכדו'. כמו כן ישמש כ"ר הארגון בליווי צמוד ע"י הראצות וסכומים שבעיני כפשוטו של השנה. הרב בטרלמן שליט"א ישיבה בעירו מיום ראשון בערב פ"י ויצא עד יום חמישי בערב הבעל"ט הפעילות להשתתף בשיעורים – כולל אלו שכבר השתתפו בשיעורים הקודמים – יכולים להתקשר למס' 0484.592.590 ככתוב ר"ב, טהלת הארגון	לעילוי נשמת הרה"ח ר' שמואל עבי ב"ר יוסף חיים הי"ו גרינשטיין נלב"ע ל' חשוון תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' שמואל עבי ב"ר יוסף חיים הי"ו גרינשטיין נלב"ע ל' חשוון תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת שטיבא אסתר ב"ר משה מנחם הכהן ע"ה גרייבו נלב"ע ג' כסלו – ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת שטיבא אסתר ב"ר משה מנחם הכהן ע"ה גרייבו נלב"ע ג' כסלו – ת.נ.צ.ב.ה.

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת ויצא
ו' בסלו תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תקצ"ד

החל"ע	מו"ש	ר"ת
18:05	17:47	16:35
17:21	17:04	15:55
17:22	17:08	15:56
18:01	17:38	16:30
17:27	17:05	15:58
18:01	17:42	16:29
18:24	18:00	16:52
17:54	17:32	16:22

תורת של ראשונים

"ויפגע במקום" - מקום לינת האורחים

ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו וגו' (כת, יא). "ויפגע במקום" - קרה לו שהגיע אל מקום שלא כיוון אליו. וענין המקום (-שנראה מלשון הפסוק שהוא מקום מסוים ויודע), הוא מקום ללון לאורחים, שהיה מתוקן אז בכל עיר ועיר ברחוב העיר על הרוב. ועל כל זה אמרו המלאכים ללון (לעיל יט, ב): 'כי ברחוב נלון, וכן בענין פילגש בגבעה (שופטים יט, ב): 'דך ברחוב אל תלך'.

מאבני המקום - שהיו מוכנות שם לאורחים לאכול ולשבת עליהם.

ואכן גם בדרך חזרתו נאמר (לחל"ע לה, ז): "ויקרא למקום א-ל בית א-ל" - למקום, היינו אותו מלון אורחים שלן בו בלכתו לחרן, כאמרו: "ויפגע במקום".

סולם - תפלה בקול ובכוונה

ויהלום והנה סולם וגו' (כת, יב). "סולם" בגימטריא קול - "שקול תפלת הצדיקים הוא סולם למלאכים לעלות בו (וזהו"ק ח"א רסח), וכן עלה המלאך בלחב הקרבן, גבי מנוח (שופטים יג, ב), והתפלה היא העבודה (תענית ב). לכך כל מי שמתכוין בתפלתו, הסולם שלם בשליבותיו ויכולים לעלות בו".

למה בחר יעקב ברחל הקטנה?

ויאמר אעבודך שבע שנים ברחל בתך הקטנה (כט, יח). אמר "ברחל בתך הקטנה", כלומר, שאינה חשובה בעיניך כלאה הגדולה, יען כי רועה היא, ועל כן אמר להיות רועה תחתיה. דבר אחר: "ברחל בתך הקטנה", אמר: אם אשא את הבכירה יחזור עשו ויבא עלי ויאמר: לא דיך שנמלת בכורתי וברכתי, אלא אף את אשתי לקחת.

"התחת אלקים אנכי" - והלא איני אלא תחת השמים
ויהי אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלקים אנכי וגו' (כ, ב). "ידוע" הוא שכל הנמצאים הנבראים הם תחת אלקים, ולזה אמר רש"י: וכי במקומו אני עומד. והנכון כפשוטו, לפי שאמר: 'הבה לי בנים, ואמרו לו, וכי כך עשה אביך לאבך, והלא התפלל עליה; וכן אברהם אמר (לעיל טו, ב-ג): 'ה' אלקים מה תתן לי ואנכי הולך עירי וגו'. והנה בן ביתי יורש אותי, לזה השיב: 'התחת אלקים אנכי, פירוש, בשלמא אברהם אינו תחת השמים אלא תחת הקב"ה, שהקב"ה למעלה, ומיד בסמוך למטה אברהם, והשמים תחת אברהם, שאינו תחת מערכות השמים, שנאמר (שם פסוק ה): 'הבט נא השמימה, ולשון הבט הוא מלמעלה למטה, שנאמר (תהלים לג, יג): 'משמים הביט ה', וכן יצחק, אבל אני איני תחת ה' אלא תחת השמים, שאיני חסיד ושלם כל כך כאבותי לשדד המוערבה".

"נחשתי ויברכני ה' בגללך"

ויאמר אליו לבן אם נא מצאתי חן בעיניך נחשתי ויברכני ה' בגללך (כ, כז). "ויברכני ה' בגללך" - בעבורך ובזכותך, כי איש צדיק אתה. ולשון 'נחשתי' - נסיתי, וכל נחש - נסיון. ויש אומרים (-הראב"ע) שהיה מנחש בתרפים.

ויעקב אמר: 'ויברך ה' אותך לרגלי' (לחל"ע פסוק ל), לא רצה לומר 'בגללי', (משום) דרך ענוה, ואמר 'לרגלי', כי מעט שבא רגלי בבית היותו בדרך.

בגללך - 'משענה שגללת האבן מעל פי הבאר שרתה ברכה במעשי ידי'. רבינו אפרים

לקח טוב

"ושמרני בדרך הזה" - כי חסיד אני

תיחשב או לעבירה. מאחר שאין ענינו אלא שורת הדין כמות שהיא, הרי ששורת הדין מפורשת להדיא. מה שאין כן החסיד, כי גם אם לא ימצא הדבר כתוב בספר, עדיין יפציר בו היצר לנקוט בדרכו הרמה של לפניו משורת הדין. זאת ועוד, ילחש לו באזנו: דוקא בגלל שאין הדבר הזה כתוב מפורש עליו לנקוט בו, כי בזה תבא מודריגתך המיוחדת לדי ביטוי בעשותך מעבר למה שנצטווית.

אותיות מחכימות

אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אלקי חסיד וגו'... ובדרך הרמז י"ל כך. היינו עפ"י מה ששמעתי בילדותי מפי חסיד אחד ששמע מפ"ק ה"ה מו"ר ז"ל חסיד מדינת זק"ל. שאמר בדרך נחות עפ"י "שמרני נפשי כי חסיד אני". והקשה, וכי אם אינו חסיד אינו נכיר שמירה. אלא דהנה אמרנו"ל אם פגע בך מנוול זה משכרו לכה"ר... רק לפעמים יהיה"ל בא דמנון ילד טוב ומראה לאדם על עבירה שהיה מנא. על זה אמרנו"ל משכרו לכה"ר, פירוש, אלה אומרים שהיה מנא. בוא עמי לכה"ר והראה לי את הדין הזה בשופט. והנה זאת היא באש פשוט, אבל חסיד, יהיה"ל משיב לו, אף שאין הדין כתוב בשופט הנה חסיד אתה, עשה לפניו משורת הדין. ואין עלה רק להתחנך לפני הדין ששמרנו וייללו מידו. זהו "שמרני נפשי כי חסיד אני" דיוקא...

והתכן זהו שהי' קליפת לבן הארמי מסתיר ליה"ר... וזהו שנקרא "ארמי" לפי שהיה לבנו ורמזו ללך אל ארם בכתב ובדמיון דמנון ילד טוב, לדמות אותו על עבירה שהיה מנא ומיני דחסימות כנ"ל... וזהו שיעקב אבינו דיוק ואמר: "ושמרני בדרך הזה אלקי חסיד וגו'", בדרך הזה דיוקא אלקי חסיד וגו' עשיו ללבן הארמי, כאמור ודוק.

עצות שונות נתנו רבוה"ק תלמידי הבעש"ט זי"ע להינצל מפיתוי ערמומיו זה. כגון שייטיב האדם לפשוט מעליו את כל נגיעותיו, שלא יטה לבבו לכאן או לכאן, ואז בעזר ממורם תוכל עינו להבחין ולהחליט בדרך האמיתית אשר לפניו. או שיבדוק את לבבו לאן הוא נוטה, ודוקא מדרך זו יחשוש וימשוך את ידו.

כך או ככה, אחר כל העצות אין לו לחסיד להישען אלא על אביו שבשמים, ולהתחנך לפניו שישמרנו ויורנו דרך האמת. וזה שפחד יעקב אבינו ע"ה מלבן הארמי, היודע לרמות ולפתות את האדם בדרך של "לפנים משורת הדין", ולכן בקש שמירה מיוחדת דוקא בדרך הזה אשר הוא הולך.

חכמינו ז"ל קבעו הגדרתו של "חסיד", בזה שעושה הוא לפניו משורת הדין. שהרי מעיקר הדין אין היהודי חייב לקיים אלא מה שמפורש בתורה שבכתב ושבעל פה, ובדבר שאי אפשר למעוץ בו לכאן או לכאן. אלא שהחסיד בוחר לו דרך אחרת, כי עיקר כוונתו ומטרתו היא לעשות נחת רוח להבורא יתברך שמו.

כשם שבן הנאמן לאביו ואחכהו בחיבה יתירה, הרי ירוץ לעשות כל דבר שאפשר לגרום בו קורת רוח לאב, ואף בענינים כאלה שלא ציווה, אלא שמתוך דברי אביו ורצונו הכללי, מבין הבן דבר מתוך דבר ויודע שגם בדרך הזה אשר לא פקד עליו ימלא רצון האב, ואף ביתר שאת וביתר עז, כך הוא הדבר באופן עבודתו של חסיד את אביו שבשמים. מאחר שהפך הוא בכך לגרום קורת רוח לפניו יתברך בכל מה שאפשר, מובן מאליו שלא יסתפק במילוי פקודות ברורות ומפורשות, כאילו פוטר עולו מעליו כמי שכפאו שר, אלא יתור בכל לבו ונפשו אחר ענינים כאלה שבהם יוכל להראות נאמנותו על ידי שיעבוד עבודה מעבר למה שנצטווה, והיינו לפניו משורת הדין.

אין ספק שמודריגה מכובדת היא דבר זה, ואותות של עבודה מאחבה ניכרות בה. אלא שקוין מסויים ממוין במודריגה זו. כי יצר הרע האורב לאדם בכל עת ובכל שעה, ופורש רשתות לרגליו למען הכשילו, גדול כחו וערמומו ונצלו את גובה מודריגה האמורה למטרותיו המתנכלות. לאיש חסיד כזה יוכל היצר לבא בערמה ולדרוש ממנו עשות ענין מה, בהפצירו בו כי אף אם אמנם אין הדבר מצוה מפורשת, הרי חסיד הנהו ועליו לערוך עבודתו אף מעבר לשורת הדין, כי רק על ידי כן יבטא את נאמנותו ואת עבודתו מתוך אחבה יתירה לעשות נחת רוח לפניו יתברך.

עקב כך, דרכו של החסיד מסוכנת ביותר מדרך של איש יהודי בכלל. כי זה שמנהל את חייו לפי שורת הדין, האסור אסור והמותר מותר, ממלא חיוב ומנחה פטור, הרי שאין דרכו משאירה מקום רב למעיוות. בבוא היצר עליו לפתות לדבר מה, אין לו אלא לומר לו: נתיי ספר וניחוי, הלמצוה

אמרות טהורות

שבת יעקב וקפיצת הארץ – הכנה לדורות

ויפגע במקום וילך שם וגו' (כח, יא). ורש"י הביא (פסוק יז), שהלך עד הרק, וכשהגיע לשם אמר: "אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו", נתן דעתו לחזור, "וזכור עד בית אצל קפצה לו הארץ". ואמנם, לכאורה, ייפלא למה לא נתן דעתו מקודם להתעכב במקום שהתפללו אבותיו; ועוד, למה היה צריך לנס שהיה המוריה יבא לקראתו, וכי מה היה חסר לו היה מורה והולך עד הרק. אמנם, ידוע שכל מעשה אבות סימן לבנים (עי' תנחומא פר' לך אות ט' וברסב"ץ לעיל יב, ו), והנה כי כן השי"ת מאיר במועדיהם וזמנים, דבר בעתו, כגון בראש השנה – באור היראה, כדי שמינו יוכל לשאוב יראת שמים על כל ימות השנה, ובעשרת ימי תשובה – ובפרט ביום הקדוש – באור התשובה, וכימי סוכות, זמן שמחתנו, השי"ת מאיר ללבות עמי ישראל באור השמחה, ממנו יוכל האדם ליקח שמחה אמיתית בעבודת השי"ת בכל ימות השנה.

"והנה השי"ת צופה ומביט עד סוף כל הדורות, ראה דור אחר דור, דור עני ואביון, שנינו ימים הקדושים האלו, ואין איש שם על לב להתעורר בהתעוררות אמת לאמתו, ושוב כשבה נעילת ההג' חושב מחשבות וחשבון הנפש איך חלפו ועברו ימים מקדושים כאלה ולא פעל בהם מאומה... ומה לו לעשות כיון שהימים כבר חלפו ועברו ואי אפשר להשיב הזמן שכבר חלף והלך לו. והנה מעשה אבות סימן לבנים, על כן סיבב השי"ת סיבובים שיעקב אבינו יעבור על מקום המקדש ולא ירגיש בנפשו, ושוב כי יתיב דעתו למהדר, קפצה הר המוריה לקראתו, ובוה פעל לדורות דאפילו כשכבר חלפו הימים הקדושים אלא שיהיה דעתיה למהדר, השי"ת שולח לו גם כן אורות אלו, להאיר מחשבו".

עירגות הבשר (פר' וזאת הברכה, עירש' ובסדרנו ג' תלפ)

אם אכן הוא נימוח

והאבן הזאת אשר שמתו מצבה יהיה בית אלקים (כח, כב), "יש להבין הלא המקום גורם ולא האבן, כי אפילו אם תגמל האבן, קדושת המקום במקומה עומדת, וגראה

אמירה נעימה

ויצא יעקב מבאר שבע (כח, י). פירש"י: "מגיד שציאת צדיק מן המקום עושה רושם וכו', פנה הודה פנה ויה פנה הודה". והקשה המדרש (ברד"ס, ו) והלא יצחק נשאר בעיר, עיי"ש. ויש לפרש, כי הנה, יצחק אבינו היה עולה תמימה, ומהמת רוב קדושתו ופרישותו מן העולם לא היו יכולים האנשים להתקרב אליו בנקל, רק באמצעות יעקב אבינו שהיה מפרש להם תורתו ועבודתו של יצחק אבינו. ולכן כשיצא יעקב מבאר שבע עשתה יציאתו רושם, והיה ניכר החסרון, כי אף שנשאר יצחק במקומו, מכל מקום לא היו יכולין בנקל לקבל ממנו כפי שהיה עד כה.

ויהי יוסף (כחפסדו על הנחם מנחם מכלולרייא י"ע)

ויפגע במקום (כח, יא). והביא רש"י (כאן ולהלן פסוק יז), דברי חז"ל, שתיקן תפילת ערבית, "איהו לא יהיב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, וזמן השמים יעבדוהו וכו'. כי מטא לחרן אמר, אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי וכו', יהב דעתיה למהדר וזכור עד בית אל וקפצה לו הארץ" וכו'.

יעקב אבינו בהליכתו היה בורח מפני עשו, ומפני סכנת נפשו לא רצה לסמוך על הגם לעמוד ולהתפלל, כי העושה לו גם מנכין לו מוכיותיו (שבת לב), ומשמים לא עכבוהו, כי בדין עשה בזה.

אולם אח"כ בבואו לחרן השכיל והשיג כי יפה שעה אחת בעבודת ה' בעולם הזה יותר מכל חי עולם הבא (אבות ד, יז), ונתלהב לסכן עצמו בעבור עבודת ה', ולא אכפת ליה בנכיו וכוית, לכן "יהב דעתיה למהדר", ואז עזרוהו משמים "וקפצה לו הארץ".

והנה, תפילת ערבית היא כנגד אברים ופדרים של תמידיו היום שקרבים כל הלילה (ברכות כו), משום שבקדשים הלילה היום אחר היום (תמורה יד), ולכאורה יפלא שיהיה קדשים דומה למנוח הנכרים, שבהם הלילה הולך אחר היום, להיפך מישראל – שאצלם היום הולך אחר הלילה. אמנם המעם שאלל הנכרים הלילה הוא אחר היום, משום

שרמו יש בדבר, שלב ישראל עצמם יהיה בית אלקים. ולא עוד, אלא אפילו מי שלבו כלב האבן, תנועלו לו זכורת של יעקב, שיהיה בידו להתעורר לפשוט צורה וללבוש צורה, [כדי] שיעשה בעצמו בית אלקים, ולפעול דמיון עשה את האבן אשר שם מראשותיו מצבה וגדר להיותו בית אלקים".

שם משמואל (תרפ"ט)

אל תחזיק טובה לעצמך

וכל אשר אתה רואה לי הוא (לא, כג). אמר אא"ז זצוק"ל – הרחק רבי יחזקאל מקאמור י"ע: "רואה" הוא מלשון "רואה אני את דברי אדמו"ן" (כתובות קה) – שנראין דבריו בעיניו; "לכן" מרמז על היצר הרע. והפסוק מרמז לנו כאן: "וכל אשר אתה רואה" – "כל מה שאדם מסגל מצוות ומעשים טובים, והם נראים ומכונים בעיניו, והוא רואה ויודע בעצמו שהוא עובד ה', אומר הבעל דבר: 'לי הוא' – זה העבדות שלי הוא... ואמר, שהרב הקדוש הר' שמואל קארינוער זצוק"ל אמר: כל מה שהאדם רואה למטה אין רואין אותו למעלה".

דברי ישראל (עי' מ"ש במדורנו ג' תצג, ו' ובספרות איתמר ס"ח פ"ח ש"ה ש"ה, הובא במדורנו ג' תצג)

עבודה לשמה – מקרבת הגאולה

ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה (כח, י). פירש"י: "לפי שראה אותם רובצים וכו', אמר להם: הן עוד היום גדול, כלומר, אם שכירים אתם, לא שלמתם פעולת היום, ואם הבהמות שלכם, אף על פי כן לא עת האסף המקנה".

יש לומר, על פי מה שאמרנו חז"ל בענין הגאולה העתידה (מנהרש"א, יכו) – אחישנה, לא זכו – בעתה". וזהו הרמז בדברי יעקב: "אם שכירים אתם" – שאתם עובדים את ה' כשכירי יום, על מנת לקבל פרס, או "הן עוד היום גדול", ותהיו צריכים להמתין עד בוא הגאולה 'בעתה', אבל "אם הבהמות שלכם", שאתם משימים עצמכם כבהמות (וחז"ל ה), שאינה מקוה לקבלת פרס, ואתם עובדים את ה' לשם שמים, אז "אף על פי כן לא עת" – אף שעדיין לא הגיע העת, מכל מקום "האסף המקנה" תזכו לבהינתן 'אחישנה', שהשי"ת יקרב את הגאולה.

אילה שלוחה בשם רבו הר"ק ר"א מוידושישבו י"ע

* עי' זוהר מדרש הנעלם פר' ש"ה ש"ה דף קכח; ובפר' תולדות דף קלז, שבקדו"ה היצחק נקרא לופ, ובקדו"ה נקרא לבן.

שהעולם הזה דומה להם ליום, והוא העיקר אצלם, והעו"ב הוא אצלם כלילה (עי' ילקוט, תהלים רמז תתלח, ולכן הלילה אחר היום. משא"כ בישראל, העו"ב דומה להם ללילה, והעיקר הוא העו"ב, שהוא דומה ליום (פסחים כג), ועל כן תחילה הוא לילה – עו"ב, ואח"כ יום – עו"ב. אולם קדשים הרמוזים על הצדיקים, שאצלם יפה שעה אחת כמצוות ומעשים טובים בעולם הזה יותר מכל חי עו"ב, אם כן לדידתו הוי עו"ב תחילה – יום, ואח"כ לילה – עו"ב. ולכן אחר שהשכיל יעקב שיפה שעה אחת בעבודת ה' בעו"ב יותר מכל חי העולם הבא תיקן תפלת ערבית, כנגד איברים ופדרים של קרבת היום, שבהם הלילה הולך אחר היום.

התם סופר

ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמה ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעיני וגו' (כח, לב). וברש"י: "רבותינו פירשו, אמרה ראו מה בין בני לבן חמי, שלמה בכבורה ליעקב, וזה לא מברה לרובק ולא ערער עיניו וכו'. צריך ביאור, שהרי בפסוק מבואר מעם אחר: "כי ראה ה' בעיניו".

ונראה, כי בכל השבטים נאמר קודם המעם ואח"כ השם: "כי שמע ה' וגו' ותקרא שמו שמעון" (פסוק לג), "הפעם ילדה אלו איש אלו וגו' על כן קרא שמו לוי" (פסוק לד), וכאן אצל ראובן כתוב קודם השם ואח"כ המעם. לכך הביא רש"י, שיעקב קריאת השם הוא על שם "ראו מה בין בני לבן חמי", אולם מעם זה לא היתה לאה יכולה לגלות, שהרי הסיבה ששלחה בכבורה מראובן נתינתה ליוסף אלה, יען שכלכל יצועי אביו, ואם כי עדיין לא נחשאו ראובן או בשעת לידתו, ראתה זאת לאה ברוח הקדוש, וכמו שכתב הרמב"ם (הל' תשכח פ"ה) שהידיעה אינה מובטלת את הבחירה.

אמנם אם היתה מוגלה ואומרת מעם זה, כבר היה ראובן מוכרח לכן, ותתבטל הבחירה. כי האמירה מובטלת את הבחירה [וכמו"ש (נה"ח) ואלו צדיק ורשע לא קאמר – כדי שלא תתבטל הבחירה]. לפיכך לא רצתה לאה לגלות את האמת למה ראובן, שמו ראובן, ולכן כתוב בתם: "ותקרא שמו ראובן", ובפני הכל אמר מעם אחר: "כי ראה ה' בעיניו".

אזור אליהו

יתרון דעת

קריאת שם לבת (ה)

שם שיש בו אות ה' / **ואבנה גם אנכי ממנה** – מאות ה"א שבה יש להדר אחר אשה שיש לה ה' בשמה, כמו 'שרה' / **ל'אדו**, שטובה לרוע.

סידור האותיות לרבי יעקב אפילו צד"ל (התנוגות ישרות בסוף הסידור)

לפי שאין בכל האותיות אות שמתקנת להוליד חוץ מאות ה', אות זו מתקנת לעשות פירות יותר מכל שאר האותיות, ובשביל זה היא פתוחה מכל הצדדים, דהיינו פתוחה למעלה לקבל, ופתוחה למטה להשפיע. וזהו חידו' (ש"ה ש"ה, ב, ועי' רבינו בחיי פר' לך יז, ה)

ותאמר הנה אמתי בלחה וגו' ואבנה גם אנכי ממנה (בראשית ג, א). פירוש, מפני שאות ה"א הוא אות ש' פריה ורביה והיותו חזק, וכל האמהות היה לכל אחת ה' בשמה חוץ מרחל, לכן סמכה להבנות מבלחה שיש לה ב' הדין, שתחלוק לה אחת, כאשר קרה בשרה, שלא היה לא לה (– שרי) – לא באברהם (– אברהם) ה' בשם, וחלקה לא שלח לב' הדין, לה ולו. **מענה רוא** (בפרשתנו)

הנה אמתי בלחה וגו', יש מפרשים על שם ה"ה של בלחה, שהיא סימן לרוע, כדכתיב (בראשית כג, א): "הלא לכם ורע", וכתיב (ש"ע כ, ד): "כי ביה ה' צור רעומים", שהעולם הזה נברא בה"א (מנחת כט), וכל האחרות ה' להם אות ה' בשם, חוץ מרחל, ועל כן הכניסה לו בלחה, שיש לה שני הדין, שתעלה לה האחת, וכן לאברהם ושרה נתוסף להם אות ה"א בשם.

פירוש חסד (בפרשתנו, ועי' אגרות חסד לרבינו חיים צד"ל – חלק חסד אות ה, ועי' בספר חסדיו ח"ב פס"ד)

טעם היות רחל עקרה, ולא שאר האמהות: לאה ובלחה וזלפה, יובן במה שהזכירנו, ולכן גם אות ה' המורה עליה, נתן בסוף כל אותיות שמותיהם, ועל כן לא היו עקרות. דאמנם רחל לא נזכר האות ה' כלל בשמה... ולכן היתה עקרה, כי אות ה' מורה על הלידה וכו'. ועל כן אמרה: "הנה אמתי בלחה בא אליה ואבנה גם אנכי ממנה", כי להיות שפחתי ואמתי, וכבר יש בה אות ה', המורה על היותה ראויה לבנים, ולכן אבנה גם אנכי ממנה ומסבתה, להיות בה אות הדין.

וגלע"ד חיים (מנהרש"א) ששמעתי ממורי ז"ל (האריז"ל) שלכן נבפלו ב' הדין בבלחה, משא"כ בכל האמהות, להורות כי הדין שחסרה מן רחל גבירתה, נתנה בה, ונמצא היות בה חלקה וחלק רחל. וזהו: **ואבנה גם אנכי ממנה** – כי בנין הבנים שלי ניתן בה, להיותה אמתי, וממנה אקח כח בנין הבנים הנתונים בה מחלקי.

שם הפסוקים למחרת (בפרשתנו ד"ה וירא ה')

לא תקרא את שמה שיהיה (בראשית יז, טו). לפי שכל יורד תואר לזכר, ומצינו לשון זה בורכ שואמר (שופטים טו) "שירי ביששכר". לפי שהיתה עקרה בזכרים לא יולדים, ועכשיו ניתן לה ה"א במקום יורד, כי כל ה"א תואר לנקבה וכו'. ולדעת חכמי הקבלה ש' בה"א כח התולדה, כמו שואמר (בראשית כג, א): "הלא לכם ירע", וכמו שאמר (שם ג, א): "התחת אלקים אנכי וגו'". וזהו טעם לשון הדין של בלחה.

על כן נתן אברהם שני הדין, אחת לאברהם ואחת לשרה, ונלקחה זו מן שרה לאברהם, להורות שכותב של שרה גרם להם תולדה זו, כמו שאמר (שם טו, ב): "אולי אבנה ממנה", בזכות שהכניסה צרחה לביתה, ואם כן וזכות של שרה גרם לאברהם שני הדין.

דבר אחר לכך ניתן להם הדין, כי בה"א ברא ה' את העולם ולא לתורה בראה כי אם לשבת יצרה, על כן תהיה הדין סיבה לתולדות לצורך ישוב העולם. ויכול להיות שמה שנקרא "אוגדלה שמך" בתוספת ה"א, רמז שיוסיף ה"א על שמו, ובסיבה זו "אעשך לגוי גדול".

כלי יקר (פר' לך יז, טו, ועי' מהרש"א סנהדרין ק, ד"ה ומה יורד)

ויתן לבן לרחל בתו את בלחה שפחתה לה לשפחה (בראשית כט, כט). צריך לרע מעט מה נשתנה לשון השפחה כהא שפחה האמור למעלה אצל זלפה שפחת לאה, ששם נאמר (פסוק כד): "ויתן לבן לה את זלפה שפחתה ללאה בתו שפחה", וכן נאמר **"לה לשפחה"**.

ואכן בהנה נודע כי ה"א הוא משל חורע, בסוד הכתוב "הא לכם ורע", וכל עוד שלא היה בשרה ה"א בשמה לא היתה יכולה להוליד וכו', **וכל אשה שיש לה ה"א בשמה היא טובה לרוע, כנודע**. והנה בכל האמהות חוץ מרחל ה' להם ה"א בשם, ורחל שלא ה' לה ה"א בשמה הוכרחה לתת שפחתה לבלחה, כי בלחה יש לה ב' הדין בשמה, ואחת לקחה רחל במה שהכניסה צרה בביתה, לקחת שפחה משרש שגמלה מסוד הדין.

ועל כן אמרה: "הנה אמתי בלחה וגו' ואבנה גם אנכי ממנה", כי היתה צריכה לה"א היתירה אשר בשם בלחה, אבל לאה לא היתה צריכה לכן, ולכן בלחה נאמר "ללאה בתו שפחה", כי לא היתה ללאה בתו אלא שפחה בלבד וכו', ובריא נאמר "לה לשפחה", כי היתה צריכה אליה לשני דברים, אחד לה בעצמותיה, להבנות ממנה, לקבל חלק ממנה, וגם לשפחה. **באר מים** חיים (בפרשתנו ד"ה ויתן לבן, וראה עוד ב"אגריא וכלה" בפרשתנו ד"ה ותאמר, שהאריך בזה)

מן ה"א מתברכין ישראל ומתברכין בבנים ובזרע של קיימא, ובכל שמות אמהות הק' נמצא הדין... רק ברחל לא נמצאה אות ה', על אברהם ליעקב: "פ"א רב וכו' ואבנה גם אנכי ממנה", רצ"ל מה"א שלה.

אזהב ישראל (לקוטי חידושים, פ"ב במדבר, ועי' "שמח משה" פר' בשלח ד"ה וחמשים)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי צבי הירש רזאניש זי"ע – בעל "תשע שיטות" יומא דהילולא ו' כסלו (תקס"ה)

אחד מגדולי גאוני דורו היה הגה"ק רבי צבי הירש רזאניש זי"ע – בעל 'תשע שיטות', רבה של לבוב המעטירה, היא העיר הגדולה לעמבערג, אשר מצוקי ארץ ושרי התורה, ישבו בו כסאות למשפט, על כסא רם ונשא. וכך נחרת על מצבתו: "... איך נגדע קרן צבי מקל צבי תפארה, פאר הדור והדור, ה"ה אדוננו מורנו ורבינו הגאון המפורסם, איש אמת ונקי כפיס, שלשלת היוחסין, מו"ה צבי הירש אב"ד דפה"ק לבוב והגליל במ"ח ספר תשע שיטות למהר"ר רזאניש, בן הגאון הגדול המפורסם מו"ה ישכר בעריש בהגאון הגדול מופת הדור נשיא ארץ ישראל במ"ח ספר מני יהושע..."

מורה שמש:

אור שמשו של רבינו צבי הירש רזאניש¹ זרח בשנת תצ"ג, בעיר פאדחיץ שבגאליצא, כבנו בכורו של אביו הגה"ק רבי ישכר דוב בעריש זצ"ל, ונקרא בשמו של אבי זקנו בעל היפני יהושע, רבי צבי הירש זצ"ל מוועדומיטש.

באווירה של תורה וחכמה גדל בימי עלומיו, ועשה חיל בלימודיו מתוך התמדה ויגיעה עצומה, עד שנודע שמו כחרף ועילוי אדיר. בהיותו בן י"ב שנה התייתם מאביו הגדול, שנגדע בדמיו" (כפי שסיפרנו אודותיו בגיליון הקודם), ואמו הצדקנית הביאתו לבית זקן הגדול – בעל היפני יהושע, וכפי שכותב על כך (בהסכמתו לספר 'גבולות בנימין'): **"בית אבא אבי זקני הגאון האמיתי אשר על ברכיו נתגדלת"**.

על אף שלא זכה להתבשם הרבה מתורת אביו, לא משה דמותו מגודו, והערכתו אליו היתה לא גדולה. בעת שהתחלק עם אחיו בירושת אביו, לא ביקש כי אם דבר אחד ויחיד – כתבי אביו וחיידושי תורתו. בתמורה לכך ויתר כמעט על כל חלקו ברכוש הירושה. ואמנם, את הכתבים הללו לקח עמו בכל מקום בילדותו, ושמר עליהם כעל בבת עינו, ואף מסר חלקים מהם לידיים בידו עם ספרו 'תשע שיטות', כדלהלן.

ראשית כהונתו היתה, בשנת תקכ"ז, בעיר באלחוב (בליחוב) שבגאליצא², עיר שפארה גדולה ושרים, מאורי ישראל, מאז כיהן בה הגה"ק מהר"ם מטיטקין ולאחר מכן בנו הגה"ק רבי יעקב יוסף הלוי איש הורוויץ וכנדו הגה"ק רבי מרדכי הלוי, והלאה בקודש, עד רבינו צבי הירש ששרתה בה בקודש משך עשרים שנה.

קשות ורעות היו שנים אלו ליחיד מורה אירופה בכלל ומדינת פולין בפרט, וכפי שהעלה את הקורות אחד מראשי קהילתו, רבינו דוב בער בירקנאהל ע"ה³, בפרקי זכרונות ידירים שרשם לעצמו ונקרא בשם "זכרונות ר' דוב מבוילחוב" (נדפס בשנת תרפ"ב בעיר ברלין, ובה בשנה שוב שנית בלונדון בהירה מתורגם לאנגלית).

תיכף עם הגיעו לעיר, בתקכ"ז, פרצה מרידת האצילים נגד שלטונו של סטאניסלוב אוגוסט והסענאט שבווארשא, והיתה השערוריה הזאת בכל מדינות פולין משך חמשה שנים, שאין דין ומשפט בכל הארצות פולין, דכל דאלם גבר". המרידה התקיימה עד לשנת תקל"ב, שנת חלוקת מדינת פולין, ונעשו עבדי עבדים לעולם – כפי שמתואר בזכרונות שם.

בעיר כליה יופי:

שמו של רבי צבי הירש הגיע למרחקים, ויצא לו קו תהלתו כאחד מאדירי התורה. בשנת תקמ"ז, עם הסתלקות הגה"ק רבי מרדכי זאב אורשטיין זצ"ל, רבה של לבוב, שהיתה "עיר כלילת יופי משוש כל הארץ" (ראה הקדמה לספר עיר דוד' להגר"ל זצ"ל מאמשטרדם), ובהיותו אז בנו, הגה"ק רבי יעקב אורשטיין זצ"ל – בעל הישיעות יעקב, נתקן בחור בימי עלומיו ונתקבל לבעיתים לאב"ד באלקווא, ודבק שם על ידי ראש עדה לבוב שנישקל עליו את עטרת הרבנות, עליו ישב מלפנים זקנו בעל היפני יהושע.

בישוב לבוב על כורסא דיקריה, היה הוא הודה זיוה וזהרה. לא נשיאותו נהג ברמה, והאציל מהודו לתלמידים שונים בעלי תריסין וחריף המוח שקבצו ובאו אליו ושתו בצמא את שיעוריו המתוקים והעמוקים. מלבדו הרץ תשובות לכל שואלי הרבים, אולם חבל על דאבדון ולא משתכחין. לצד פעילותו הרחנית כמרא דאתרא, העומד על משמרת הקודש ומשיב לשואליו בדבר ה' זו הלכה, הטיל את אדירתו על חיי הקהילה בכללותם, וריבה פעלים לטובת החיצוני היהודי כולו. בשנת תקמ"ח בערך, נתאלמן מאשתו הראשונה, ונשא בזיווגו את הגבירה הרבנית מרת יהודית ע"ה, שפתחה בית דפוס גדול בעיר לבוב, כדלהלן.

בקיץ תשנ"א ארבע עמנים לוויג, בירת אוסטריה, במשלחת עם הגאון רבי יעקבא סג"ל לנדא זצ"ל בן הינדע ביהודה' ועוד אחרים, להשתדל לטובת חידוש הקמתם של בתי דין הרבניים שבוטלו בפקודת המלכות, ושאר עניינים, כגון אוכל כשר ליהודים אסירים, ושחרור מעבדות שבביתות וימים טובים, ועוד (ראה יריים ואמהות בישראל, ירושלים תשס"ו, כרך ו' עמ' 144).

על גודל חכמת תורתו ופקחותו, תעיד עובדה זו: שתי נשים מסרו את כבישתן לאחת מבוטות בעיר. הכובשת נפטרה, והיורשת לא ידעו למי שייכת הכביסה. אשה אחת טענה:

למשה
המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח –
ר' משה בהר"ר ישכר בעריש
ברושטיין יצחק ב"ר יצחק ב"ר יצחק

ובדיקות מהר"י, ורוח ח'י' לבי יהודה אבן נתון: "בדפוס המחווקים מוה"ר חיים דוד מוה"ר אהרן סג"ל ז"ל בן דודו החלוף התורני מוה"ר זאב וואלף במהר"ר גרשון סג"ל זצ"ל והאשה הגבירה מרת יהודית אלמנת המנוח מוה"ר דוד במהר"ר מנחם מן זצ"ל". בשנת תקמ"ב, טלצו מדפיסי זאלקווא, בגזירת השלטון, להעביר את בית הדפוס ללבוב. אחדים מהם חזרו אח"כ לעירם, אולם הרבנית נשארה בלבוב, שם נישאה לו רבינו צבי הירש, שכיהן כרב ואב"ד העיר. בשנת תקמ"ח הקימה שם בית דפוס. וכך אנו מוצאים כתוב בשערי הספרים שנדפסו אצלה: "בדפוס של האשה הגבירה הרבנית מרת יהודית אשת הרב הגאון המפורסם בדורו מוה"ר צבי הירש אב"ד דקה"ק לבוב".

[מעיין לציין כי שם דפוסה היה כה ידוע בקהל החסידים, עד שכעבור ט"ו שנה לאחר פטירתה, כשהשלטונות אסרו להדפיס ספרי חסידות וספרי יריאם, התחכמו המוליים בשנת תק"ף-תר"ה, והדפיסו ספרים תוך כדי סילוף שנת הדפוס, ורשמו עליהם בלועזית שנים קדומות וכן שם הרבנית המדינאה, שכתבו למן לא היתה בין החיים. כך נמצא ספח"ק 'אהבת שלום' להרה"ק מקאסוב זי"ע, שכתוב עליו שנדפס בשנת תקצ"ז: "מנחם בן יעקב קאפלי" לפ"ק, ובלועזית כתוב שנה קדומה ושינדפס אצל יהודית רזאניש". גם ספח"ק 'ברכת דוד' להרה"ק מבוטשטש זי"ע, ששם המחבר נזכר בברכת המתים "זי"ל", היינו לאחר תר"א – שנת פטירתו, ואילו בדף השער כתוב שנדפס בשנת תקס"ה, ואצל "יהודית רזאניש" בשנת 1800 (דחייט שנת תקס"ה).

כן בשער ספר 'פיר קודש הילולים' של הרה"ק רצ"ה מזידיטשוב זי"ע נאמר שהספר הודפס בשנת תקס"ב [1802] אצל "ידידי רזאניש", ואולם מהרצ"ה נזכר בהקדמת המלבי"ד בכינוי "עב"מ" (יבשמוט ב"גני מירומים), והוא הרי נסתלק שנת תקצ"א לפ"ק].

שאני מינות דמשיכי

זהירו מבעלי ראיתו (בתבונה עז): פירש"י: שרץ יש לו במחור. והנה שמעתי בשם הרב הגאון מו"ה צבי הירש רזאניש ז"ל אב"ד לבוב שאמר שזה מליצה, מי שנגע צרעת אפיקורסות זרחה לו במצחו, וזה שפירש [זהירו מבעלי ראיתו] – שיש להם שרץ במחור, ודפח"ח, כי באמת צריך לשמור נפשו מלכד בשיחותם.

דברי שאול להגר"ש זצ"ל בעל "שואל ומשיב" (חידושי אגדות עמ"ס כתובות שם)

ולעבודתו עדי ערב:

בשנת תקס"ה הדפיס בדפוס אשתו הרבנית, את ספרו בשם **'תשע שיטות'**, הכולל תשעה קונטרסים עם חידושים ופולמוס עמוקים בסוגיות הש"ס [קונטרס א: **'אמירה לבוה'**], קונטרס ב: **'תבואת זרע'**, קונטרס ג: **'מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו'**, קונטרס ד: **'הא מיא'**, קונטרס ה: **'מכשירי אוכל נפש'**, קונטרס ו: **'בא בהרשאה'**, קונטרס ז: **'קס דינא'**, קונטרס ח: **'קנין כסף'**, קונטרס ט: **'קמח ע"ז מוגלשין'**, ובסופו סיפח את הקונטרס **'חזקת אהבתא'**, חידושים וביאורים של אביו הגאון רבי ישכר בעריש מפאדחיץ זצ"ל. בחלק מהעותקים, לא בכלם, נוסף הקונטרס **'חמשה כללים'** חמשה פלפולים בסוגיות הש"ס, ללא שער. כך נדפסו ממנו כמה חידושים בספר 'פלפולא חריפא' על הש"ס.

משום מה אין בספר שום הקדמה ואף לא פרט אחד אודות המחבר, מלבד השער שבו נאמר: "תשע שיטות למהר"ר רזאניש אב"ד דקה"ק לבוב... ובסופו קצת מחידושי הגאון המפורסם הגדול בדורו מהר"ר ישכר דוב בעריש אב"ד דקה"ק פודהיץ, אבי המחבר", והבעת תקוה "אם יגזור ה' בחיים להביא שאר חידושי וחיידושי אביו לבית הדפוס".

אולם כנראה לא זכה להשלים חפצו ולפרסם את יתר החידושים ופלפולים עליו ספר, וכעבור חמש שנים שקעה שמש חכמתו שהאירה פני כל המדינה ביום ו' לחדש סכלו שנת תקס"ה לפ"ק⁴, בהיותו בן ע"ב שנה. [לדעת רוב כותבי קורותיו, לא השאיר אחריו בינים. אך לפי מקורות בודדים היה בנו הגאון הדרשן רבי אברהם אבלי זצ"ל, ששימש כמגיד מיישר בכמה מערי ליטא, בקהלות פלאקא, סלובודקא ומינסק – בעל זיכרון אברהם' על הגדה של פסח וימחזה אברהם' על מוסר. וצ"ב].

1. שם המשפחה "רזאניש" הוא מגזע משפחה ספרדית עתיקה שהיגרה לאשכנז ואוסטריה, ומוצאה הירי מן הכפר Castalivi be Rossnes מרחק כמה שעות מהעיר ברצלונה.

2. "כותבי תולדותיו אינם מזכירים את רבנותו הראשונה בקלוש" (ר"מ וונדר מביארי גליציה ח"ד עמ' 780). ואכן לא היה רב בקלוש (ר"א אפסי' ב'תשע"ש שריד, ח"ב עמ' 615).

3. סדר תולדותיו ופעולותיו במלחמת מצוה ברשעי כת הפראנקיסטים שריד, יפה נדרש במבוא לספר 'דברי בינו' (נספח לספר 'מפיהם ומפי כתבם', קרית יואל, מאגרא נ"י תשס"ו).

4. ראה 'קריית ספר' (שנה ו' עמ' 95-108, שם שנה כא, תשי"ז-תש"ח, עמ' 298-301) ש"ל א"י יעיר – "בית דפוסה של הרבנית יהודית רזאניש בלבוב".

5. יש שהעתיקו מנוסח המצבה שנפטר ביום כ"ז כסלו תקס"א אך אחרים מתקנים כ"ל. ראה: 'מצבת קודש' (ח"א 2, כג), 'אנשי שם' (עמ' 198), 'לתולדות הקהילות בפולין' (ירושלים תשל"ח, עמ' 435), ועוד.

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת כתובות

בענין מעלת תלמידי חכמים שבארץ ישראל על אלו שבבבל

ממעלותיה של ארץ ישראל, למדנו (דף עה ע"א): "ולציון יאמרו איש ואיש וילד בה ויהו יבונהו עליון (תהלים פו, ה), אמר רבי מישא בר בריה דר' יהושע בן לוי, אחד הגדול בה ואחד המצפה לראותה, אמר אביי חד מינייהו עדיף בתרי מינן, אמר רבא וחד מינן כי סליק להתם עדיף בתרי מינייהו, דהא רבי ירמיה דכי הזה הכא לא הזה ידע מאי קאמרי רבנן, כי סליק להתם קרי לן בבליאי טפשיא".

הגאון ה"ע"ן בסידורו (בהקדמותיו, סולם בית אל חוק ג ד"ה גם ידוע) חידש על פי זה, בענין מאנצ'ם ז"ל (ברכות סג): "אמר רבי יוסי בר' חנינא, מאי דכתיב (ירמ' לו) 'חרב אל הבדים ונואלו, חרב על צארי שונאיהם של תלמידי חכמים שישבין ועוסקין בתורה בד' בדר, ולא עוד אלא שמתפשטין...'". שדר זה אינו אמור אלא בחוץ לארץ, אבל בארץ ישראל אין לחוש לכך, כי מאחר ש"אורא דארץ ישראל מחכים" מתחכמים גם בלימוד ביחדי (עריש בארובה, שהלימוד בא"י מועיל הן בהבנת ופולפול, והן לענין זכרון, שאין שולט בו שכחה), וכן כתב הגאון רבי חיים פלאג' זי"ע בספר **אריצות החיים** (שער ד אות יא).

סימוכין לכך יש גם בדברי העיון יעקב (כ"מ לג) בבאור מאמרים ז"ל (ספדריק דה): "אמר רבי אושעיא, מאי דכתיב (וכר' יז) 'זאקח לי שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים' / נועם – אלו תלמידי חכמים שבא"י, שמנעימין זה לזה בהלכה, 'חובלים' – אלו תלמידי חכמים שבבבל שמחבילים זה לזה בהלכה", וברש"י: "מחבילים – בלשון עז והמה נקשין זה לזה, ובני א"י נוזין זה, ומעיינין יחד, ומתקן זה את דברי זה, והשמועה יוצאה לאור", וכתב הע"י, שבני בבל עושים כן כדי לחדר זה את זה, להתחכם הרבה, משא"כ תלמידי חכמים שבא"י – היות ואורא דארץ ישראל מחכים – לא היו צריכים לזה, הרי שבני בבל הוצרכו יותר לפלפול תלמידי חכמים בדרי להתחכם בתורה.

בשו"ת **מנחת שלמה** (תניא סי' ק) תמה על חידוש זה, דהנה שנינו (אבות ג, ג) "הלומד מתבירו פרק אחד וכר' או אפילו אות אחת צריך להגויז בו בכור, שכן מצינו בדרד מלך ישראל שלא למד מאחינופול אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלורו ומיודע, שנאמר (תהלים נה, יד) 'זאתה אנוש בערכי אלופי ומיודעי'...", וכתב רש"י: "דסמך להאי קרא ד'זאתה אנוש בערכי', סמך איך קרא (שם טו) 'אשר יחדיו נמתיק סוד', לפי שמצאו אחינופול לרוד שהיה יושב ועוסק יחיד בתורה, אמר לו למה אתה עוסק בתורה יחיד, והלא כבר נאמר 'חרב על הבדים ונואלו', ורוד המלך ואחינופול הלא היו בארץ". נמצא מפורש שגם בא"י נאמרה אזוהרה זו שלא ללמוד ביחדי.

מענין לענין יש להביא נקודה נוספת שכתב הגר"ח פלאג' זי"ע (ספרי חיים פר' עקב) לחדש בענין מעלת התורה בא"י, בלפ"מ מה שבאמר ז"ל (הקב"ה אמר להם לישראל, בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו", כי יותר יועיל לכך עסק התורה בא"י מעסק התורה בחו"ל, עריש בסיים הענין יצאנו: "אמר רבא, וחד מינן כי סליק להתם עדיף בתרי מינייהו, דהא רבי ירמיה דכי הזה הכא לא הזה ידע מאי קאמרי רבנן, כי סליק להתם קרי לן בבליאי טפשיא", ומצינו כמה ביאורים בדבר זה. הריטב"א (וכ"ה בשטמ"ק בשם הרי"ב) כתב שני ביאורים, א': "לפי שיצא מטומאה ארץ העמים ונכנס תחת כנפי השכינה", ולא נתבאר היטב הכוונה, מדוע יועיל הדבר שיתגדל פי שנים נגד מי שנוול מתחילה תחת כנפי השכינה, ולא היה כלל בארץ עמים.

עוד כתב: "וגם כי כשאדם לומד חוץ למקומו קובע לימודו יותר, ומצליח לפי שאינו מתבטל", ומעלת כל חוץ לארץ כשהוא לארץ ישראל היא שאינו נמצא במקומו, וזכה יותר לתורה, כי יש היכולת בידו לעסוק בתורה ללא ביטולים יותר מכן ארץ ישראל שנמצא במקומו. ויש להעיר בזה, שלפי זה מי שעולה לארץ ישראל בכדי להשתקע שם, ומעלה היא זה מקום קביעות, שוב אין בו מעלה זו, ולכאורה רבי ירמיה עלה לארץ ישראל בכדי להשתקע שם, ובכל זאת זכה למעלה זו.

גם העיון יעקב כתב בענין זה, שהזכות שעולה ומכתת רגלו מעיר לעיר בכדי ללמוד תורה, מסייע בעוד להתחכם בתורה, על דרך אומנם ז"ל (ב"ב תג): "זהם תכו רגלך" (דברים לג, א), תני רב יוסף, אלו ת"ח שמכתתים רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה, 'שא מדברותך' לישא וליתן דברותיהו של מקום".

ביאור נוסף מצינו בשיטה **מקובצת**: "כי בני ארץ ישראל טבע הארץ מסייע להם, משום דאורא דאר"י מחכים, אבל אינם רגילים ללמוד כל כך בהרפתא כמו בני בבל, ולכן בבני בבל ההרגל מסייע, ולבני אר"י – טבע הארץ, וטבע הארץ עדיף מן ההרגל, אבל בשבן בבל עולה לא"י – הנה ההרגל והטבע מסייעין אותו, ומשום הכי עדיף בתרי מינייהו" (עי' בארובה דרשות חת"ס ח"ב שער). העיון יעקב (כ"מ שם) כתב כעין זה, כי מעלת בני בבל הייתה משממת חזרפיותה היו מחדרים אהרדי על ידי פלפול והמחשבה (ראה לעיל הדברים במילואם), וכשהעולים לאר"י יש להם שתי מעלות: אורא דאר"י מחכים ופלפול התלמידים (לביאורים נוספים עי' ח"י אגדות למאה"ל; הפלאה; עין אליהו כאן).

ולסיים כי לרביא מחלוקת בין הגאון בעל ההפלאה זי"ע לתלמידו ההתם סופר זי"ע, האם מעלת "חד מינן כי סליק להתם עדיף בתרי מינייהו", הוא גם ב"מצפה לראותה" ונאנס ולא עלה. **ההפלאה** (כאן) כתב שאינו זוכה למעלה זו, ודרגתו היא כמי שנוול בן, שאינו אלא כחרי מינן, ואילו **הת"ס** (דרשות ח"ב רלג, ג) כתב: "לא דוק שעלה לא"י ממש, רק שבקש לעלות ולא עלתה בידו, הרי כל שחשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה, והריהו כארבעה".

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הדלקת ח'ימום בשבת בחורף על ידי נכרי

א. בארצות הקרות, כשמטערים מחמת הקור הגדול ששורר, מותר לומר בפירוש לעכו"ם שיודיק את תנור או מיוזג החימום וכדו', דקיי"ל שהכל חולים אצל הקור, ולצורך חולה, אף על פי שאין בו סכנה, ומותר לומר לנכרי שיעשה לו אפילו איסור דאורייתא (עי' שו"ע אורח סי' רעו סי' ס"ה וס"ז שכתב סי"ז).

ופשוט שבזמניהם, שלא תמיד היה אפשר להסיק את התנור מער"ש שישאר חם כל השבת בלא ריבוי גחלים ועצים וכדו' בשבת, היה היתר לומר לנכרי בשבת להדליק התנור בשבת. אבל בזמננו שאפשר להדליק את החימום מער"ש - או לכוונת ע"י שעות שבת וכדו' - באופן שיחמם כל השבת, חייב לעשות כן מער"ש ולא יסמוך על כך שהנכרי ידליקו בשבת (כדי לחסוך חשמל וכדומה). אבל אם לא ידע מער"ש שיהיה קור גדול, או שהדליק מער"ש ונכבה וכדומה, ודאי רשאי לומר לנכרי להדליקו בשבת (עי' סי' ברית עולם אמירה לעכו"ם סי' ו אות כ. ועי' מ"ב סי' רנה סק"א).

ב. במקומות שאין הקור גדול כל כך, אסור להדליק בשביל גדולים על ידי עכו"ם, דאין דרך הגדולים להצטער כ"כ, ומכל מקום אין למחות בהם, דמוטב שיהיו שגוגין ואל יהיו מוידין (ועיי' במ"ב שלא לומר לו בשבת להסיק המדורה, אלא יקצבו נמו בקבלנות. ועיי'ש בלבשו. ועיי'ש בבחי' שם דאיייר רק בארץ אשכנז שהקור גדול). אבל מותר להדליק בשביל קטנים. ואמנם אח"כ מותר גם לגדולים להתחמם בו, מאחר שעיקר נעשה בשביל הקטנים (נעיי'ש סי' רעו סי' ס"ה). ולצורך זקנים גם כן מותר, כיון שהם רגישים יותר לקור (עי' שו"ע פ"א סכ"א). [לנבי השיעור עד כמה נקרא קטן, עי' חזו"א (א"ח סי' ט סק"ג) שכתב לגבי קטן שדינו כחולה עד גיל שנים או שלש שנים, וצ"ע מה הדין הכא. ונראה שהכל תלוי לפי צורך הקטן].

וזאת למודעי, שגם בזמן הקור, ישנן דירות שלא כ"כ קר בהן (תלוי באיזו קומה גר ולאיהו צד פנה דירתה), וכן אם יש לו חדר אחד שיש שם חימום, וכיון שיכול להכניס לשם את הקטן לא הותר לו להדליק עוד חימום ע"י נכרי (נעיי'ש).

ג. אם נעשה קר בשבת לעת מנחה - הכל תלוי לפי הקור והמקום, ואם התינוק צריך לחימום - מותר לומר לגוי להדליק, ואין צורך להמתין עד מוצ"ש (נעיי'ש במ"ב סק"א).

ד. חולה שיש בו סכנה וקר לו, אזי אם יש שם נכרי יצוה לו להדליק החימום, אבל אם אין שם נכרי, מותר לו לישראל להדליק התנור (ובאפשר ידליקו בשנינו), ואע"ג שאינו מוסכך מחמת הקור, אלא הוא חולה שיב"ס שחקור עלול להזיק לו. אכן אם אפשר לחממו על ידי שירבה עליו כסתות ושמיכות - אין היתר להדליק התנור. (נעיי' א"ח סי' שכח סי"ח מ"ב שם. ועי' שו"ע סי' לב פ"א). אך אם ריבוי השמיכות יפרע לחולה, לכאוי יש להקל (עי' רפואת השבת פ"ח סי' ח"א). כמו כן קורה לפעמים בקור גדול והדירה קרה מאוד, והילך קופא מקור, וא"א לחממו על ידי שמיכות וכדומה, ואין שם נכרי, מותר אפילו לישראל להדליק החימום, דיש בזה חשש סכנה.

ה. אם הדליק לצורך חולה שיש בו סכנה - אזי אם אין החשש שמא ירבה בשבילו מותר לאחרים גם כן להתחמם בו, אבל אם יש חשש שירבה בשבילו - יש בזה מחלוקת אי מותר לו להתחמם, או גורמין שמא ירבה בשבילו. ולצורך יש להקל (עי' רעו סי' ס"ה ובבא"י ד"ה י"א).

ו. באופן דמותר להדליק רק ע"י גוי - אם אין שם גוי, אסור להדליק על ידי קטן (נעיי' שו"ת חת"ס ח"ב סי' ג).

ז. מותר לתת בשבת שכר לנכרי - איזה חפץ, מאכל או משקה - תמורת טירחתו לבוא להדליק, דאיסור שכר שבת הוא על מקבל השכר, וכאן הלא הוא נכרי (נעיי' תה"ל סי' שו סק"א). ועי' א"ח סי' רמו סק"ג).

ח. במקום שאין עירוב - אם נותן בשבת לנכרי שכר טרחתו חפץ שטרחתו להוציאו מן הבית, אסור לתת לו בשבת, דהוי כאילו מוציא הגוי החפץ בשליחותו, ובאופן זה יתנו לו לאחר שבת. ואם הגוי מבקש שכר טרחתו עכשיו בשבת, לא ימסור לו החפץ בידו, אלא יניחנו לפניו, ויבקש שיקחנו מעצמו (נעיי' א"ח סי' שכח סי"א ס"ה). ועי' הטעם במ"ב סק"א ובעני"צ סק"א).

מאת: הגר"ח שמאי קתה כהנא גראס שליט"א

עלֵי ספר

אור ישראל על המילה ג' חלקים - אוצר גדול על מצות מילה. חלק א: קיצור ספר 'אות שלום'; ליקוטי ספרי הלכות ושר"ת. חלק ב: פרטי דיני מילה; נושאים רפואיים בעניני מילה; ליקוטי מדרשים, 'אוצר הזוהר' וספרי חסידות; ספר 'ברית יצחק' וספר 'זוהר הברית' - מסודרים מחדש באותיות מאירות; סיפורי מעשיות מל"ק אדמור"ם מריבניץ זצ"ל. חלק ג: קונטרס ליקוטי תפילות וטענות וסדר הברית על נוסחאותיו. חובר ולוקט על ידי הרה"ג ישראל מרדכי יצחק שווארץ, ירושלים, סיון תשס"ז.

ביכורי אב"ב על סדר פרשיות התורה - מכת"ק הרה"ק רבי יעקב אריה מראדזימין זי"ע. יצא לאור בהוצאה חדשה ומפורטת, ובסופה מפתחות ענינים אשר נערכו ונסדרו על ידי הרה"ח ר' אהרן ישראל בורנשטיין ז"ל בן הרה"ק בעל הש"ס משמואל זי"ע, ובאדשה מאמר 'שופרית ידעק' - מסכת תולדות המחבר הן' ארוז ביד עט סופר הרב אהרן סורסקי שליט"א. ירושלים תשס"ז (רפו עמ').

אורחות טהרה - פותח שער בסוגיות הטהרה, ועוסק בבירור ובאיזו שיטות הראשונים והפוסקים, טושי"ע ונ"כ וביאור דבריהם; מברר גרדי הוסתות ואופניהן. נכתב בבהירות נפלאה ונערך בצורה המקילה על החופש אחר נושא סמים, ומחולק לפריטים, ע"י המחבר הרב יוסף עניה, ירושלים תשס"ז (רגע עמ').

קנאת איש מרעוה - ביאור מקיף על פי מאמרי ח"ל וגדולי המוסר בכל הדורות על המדות: קנאה, עין רעה, חמדה; שמח בחלקו. בו ימצא הקורא מזור לנפש, ועצות לשלוח, לשמחה ולאוסר. נערך ו"ל על ידי הרב יצחק חיים הכהן טוויל, ירושלים. מהדורה חמישית, מנוקדת, מוגהת עם הוספות, תש"ס (ריג עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

מוהר"ר משה מרדכי וורנר הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר שמחה ניו"ז עב"א תח"י במודל טוב ובשעה טובה ומוציא לת העל"י לתורה והקידוש בקליוז טשוורסקוב	מוהר"ר משה אברהם הלוי פאריצער הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר שמחה ניו"ז עב"א תח"י במודל טוב ובשעה טובה ומוציא לת העל"י לתורה והקידוש בקליוז טשוורסקוב	מוהר"ר משה מרדכי וורנר הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר שמחה ניו"ז עב"א תח"י במודל טוב ובשעה טובה ומוציא לת העל"י לתורה והקידוש בקליוז טשוורסקוב	מוהר"ר משה אברהם הלוי פאריצער הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר שמחה ניו"ז עב"א תח"י במודל טוב ובשעה טובה ומוציא לת העל"י לתורה והקידוש בקליוז טשוורסקוב
הרה"ח ר' אביגדור ב"ר יצחק הכהן ע"ה וועירטהיים נלב"ע ז' כסלו תשנ"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' שלמה ארי' ב"ר יהושע העשיל ע"ה גאלד נלב"ע ז' כסלו תשנ"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' אביגדור ב"ר יצחק הכהן ע"ה וועירטהיים נלב"ע ז' כסלו תשנ"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' אביגדור ב"ר יצחק הכהן ע"ה וועירטהיים נלב"ע ז' כסלו תשנ"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
הרה"ח ר' יששכר ב"ר יצחק ארי' ע"ה מוסכבר נלב"ע ז' כסלו תשנ"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' יששכר ב"ר יצחק ארי' ע"ה מוסכבר נלב"ע ז' כסלו תשנ"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' יששכר ב"ר יצחק ארי' ע"ה מוסכבר נלב"ע ז' כסלו תשנ"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' יששכר ב"ר יצחק ארי' ע"ה מוסכבר נלב"ע ז' כסלו תשנ"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

עלילתם להתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת וישלח

י"ג כסלו תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תקצ"ה

החלפת מוצ"ש	מוצ"ש	ר"ת
18:00	17:40	16:27
17:16	16:57	15:47
17:16	17:00	15:47
17:58	17:33	16:25
17:23	17:00	15:51
17:53	17:35	16:20
18:17	17:54	16:44
17:47	17:26	16:14

תורתן של ראשונים

חזקת את הצאן לבסוף - כדי שלא להקניט את עשו

ויהי לי שור וחמור צאן וגו' (לב, ח). "החזקת עשרו ברוב מעוט שלא להתחלל, כענין שכתוב (ויט"ו, כ): 'אל תתחלל עשיר בעשרו'. וכן דרך הצדיקים שממעיטים את עצמם ואת כל אשר להם, אבל הרשעים מרוממים את עצמם ואת כל אשר להם, כגון עשו שאמר יש לי רב" (להלן, ט).

והיה להכתוב ראוי שיקדים הצאן, כי כן דרך הכתובים להקדימו, מפני שהוא המין הנכבד והנבחר מכל הבהמות, שכן כתוב באברהם (לעיל יב, טז): 'אלאברהם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר'; גם ביצחק כתיב (לעיל כז, יד): 'ויהי לו מקנה צאן ומקנה בקר'. גם ביעקב כתיב (לעיל ל, כג): 'ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים', מין הצאן קודם לכל הבהמות, ומה שלא הקדימו בכתוב הזה, לפי שלא רצה לפתוח לו בצאן, לפי שעל ידי הצאן נתרוקן עשו מן הברכות וזכה יעקב בהן, כענין שכתוב (כז, ט-י) 'לך נא אל הצאן וגו', והבאת לאביך ואכל בעבור אשר יברכך וגו'. אבל כאשר חזרו המלאכים אל יעקב הקדים את הצאן: 'ויהי את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר' (לב, ח). גם אחר שנתרצה לו וקיבל מנחתו הקדים אותו, והוא שאמר: 'אדוני יודע כי חילדים רבים והצאן והבקר עלות עלי' (לז, ט).

למה רצה הקב"ה שיעקב אבינו יעשה השתדלות מרובה?

ויאמר יעקב אליו אברהם וגו', הצילני נא מיד אחי מיד עשו וגו'. וילן שם בלילה ההוא ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו (לב, י-יז). "הנה, כאשר כלו תפלותיו, חשב בלבו שיענהו השם בעת ובצרה והוא כמראה או בחזיון לילה, ויחזקו ויגיד לו את אשר יעשה. ולזה סיפר הכתוב יולן שם בלילה ההוא, שהכין עצמו אל שיראה אליו שם במראות הלילה, כמו שעשה ביציאתו מבית אביו. אמנם לא נגלה עליו ולא חיזק אותו, לפי שעדיין לא השלים מה שבידו לעשות מההשתדלות, כי עד עתה הכל היה מבלי חסרון בים, והוא יתברך הסתיר פניו ממנו עד שישיש אל לבו ויעשה. גם שרצה (הש"ת) שיפרע יעקב בעד הבכורה דבר חשוב, כדי שיהיה בה (ועשו) בסכר פנים יפות. כי עד עתה לא נתן אליו אלא להם ונזיר עדשים. ומה נתקנור חזקן אל מה שהשכים בבקר: 'ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו', כי זה מה שיגורו השכל שיועיל מאד לבטל השנאה מעליו".

עקידת יצחק (שער כז, עקידת יצחק באריכות)

למה לא נזכרה כאן יהודית בת בארי אצל נשות עשו?

עשו לקח את נשיו מבנות כנען את עדה בת אילון החתי ואת אהליבמה בת ענה בת צבעון החור. ואת בשמת בת ישמעאל וגו' (לז, ב-ג). "המדקדק יתן לב, כי בפרשה ראשונה של תולדות יצחק נאמר: 'ויהי עשו וגו' ויקח אשה את יהודית בת בארי החתי ואת בשמת בת אילון החתי' (לעיל כז, יד). 'ויקח את מוחלת בת ישמעאל וגו' לו לאשה, ובפרשה זו לא הוזכר בת בארי כלל לא שמה ולא שם אביה (עי' רש"י: 'אהליבמה היא יהודית' וכו'). אבל אילון וישמעאל - אביהן של שתי נשיו הראשונות הוזכרו, שהחלפו שמות הבנות, כאשר מצינו בכמה מקומות. 'בשמת בת אילון נקראת כאן 'עדה בת אילון' ומוחלת בת ישמעאל' נקראת כאן 'בשמת'.

לכן יש לומר, 'יהודית בת בארי' מתה בלא בנים, אבל בת אילון ובת ישמעאל היו להם בנים המפורשים כאן, ואהליבמה בת ענה בת צבעון החתי לקח אחרי כן, אחר שהלך לו לשבת בהר שעיר ונתחתן בבני שעיר החור, כדכתיב לפנינו (פסוק כ), כי אהליבמה חיתה בת ענה בת צבעון בן שעיר החור, וגם תמנע פילגש אליפז כתובה שם בבני שעיר (פסוק כב). ולפי שאהליבמה אשתו אחרונה חיתה, לפיכך מזכיר אותה ואת בניה בכל הפרשיות האלו לבסוף".

לקח טוב

החברה בצליעה - רק לאחר זריחת אור הנשמה

הוא הדבר במצבו הרוחני של כל יהודי ויהודי. אין לך בן אברהם יצחק ויעקב שלא יתחרט וישוב בתשובה שלמה על דרך לא טובה אשר עליה התייצב. אלא שאין עינו הרוחנית מטיבה להבחין ולזהות את כשלונותיו. פעמים ואי יכולתה נגרמת מלכלוך מה העומד לנגדה, כגון פניות אישיות המונעות ממנו לראות את המצב כמו שהוא. ולפעמים בעקבות חושך כללי בכל הסובב אותו. רק כאשר זוכה האדם לעזר ממעל ולסייעתא דשמיא, וזורח לו השמש, אזי תחזיקה עינו מישירים ותבטנה נפלאות וגוראות אשר מעולם לא נודעו להן.

אותיות מחכימות

ויוצא לו השמש כאשר עבר את פניאל וסוף על ירכו. ... כי אם האדם עומד במרכז ואינו תוהה על השלשונות, כל דבר איש יצר בעיניו, כאשר איננו יודע מה חסר לו, כי גם זה הסתם היצר לומר לו כי הכל עושה למנוח רבה ואין בו קום עוול. ועל זה לרדף להיות לו עזר מן השמים למען ידע כי לא טוב עשה ויתקן המעוות בעולם התקופה הנכונה...

"ויוצא לו השמש" פירושו, כי הסי' כרוב חסדו מאיר לאדם ונותן לו אור הנשמה. ואימתי זאת, "כאשר עבר את פניאל", פירושו, כשעברו ממנו הפניות שהיה לו בהשכחות על תורה ומצוות מקודם לזה, שלמד תורה שלא לשמה כי לא היה טהור ועודנו מעונה ומכוער מעלת היצר הרע והיה לרדף רפואת הנפש, לכן לא היה מרגיש כלל מה חסר לו.

אך עתה כאשר זרח לו השמש, אור הנשמה הספיקה הקדושה מסיועתא דשמיא, אזי הוא מכין מדעתו כי "הוא זולע על ירכו", ועודנו לרדף תיקון ורפואה לנפשו.

תפארת שלמה (עש"ט)

ללמדך, שאם אין האדם מוצא בעצמו ובדרכיו עוול, אף על פי שאולי בדק את עצמו עד מקום שידר מונעת, עדיין אין בזה כלל משום הוכחת מה על העדר קיומו של העוול. כי מאד יתכן שראייתו נמנעת עקב סיבה מסוימת, ויתפלל אל ה' שיוצא לו השמש, כדי שיוכל לראות נגעי עצמו ולגלות כי אמנם צולע הוא על ירכו, ויוכל לחזור אחר רפואה לנפשו, ושב ורפא לו.

לעילוי נשמות

הרה"ח ר' מנחם מענדל ב"ר אליעזר ע"ה נלב"ע י"ח כסלו תשמ"ו לפ"ק

ת.צ.צ.ב.ה.

הונצח על ידי בנו הנגיד המרומם רב חלקו בהפצת תורה וחסידות ברחבי תבל הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א - פטרו מערכת 'עלים לתרופה' העולמית

אמרות טהורות

הכנעת היצר – לא בימים מועטים

עם לבן גרתי ואחר עד עתה (לכ, יב, ה). "לבן" הוא אותיות "נבל", שהוא יצר הרע (וזהו ח"ב קנא), ועבודת האדם היא להפך את היצר הרע מ"נבל" ל"לבן" (עי' זוהר ח"א קכח), להיניע לעבוד את ה' בשני היצרים, כמו שדרשו רז"ל (ברכות נד, א): "בכל לבבך" (דברים י, ח) – בשני יצריך. והאדם זוכה לכך בעיקר, "על ידי הכנעת, שיחזיק עצמו בעולם הזה כנר".

וזה הרמז בפסוק: **"עם לבן גרתי"** – שזכיתי להפך את היצר הרע מנבל ללבן על ידי "גרתי" – שהחזקתי את עצמי כנר בהכנעת גדולה, ובכל זאת לא עלתה בידי בימים מועטים, כי אם **"ואחר עד אחר"** – פירוש, שאחרי בעבודת הזאת יום אחר יום ושנה אחר שנה. וזהו שאמרתי ז"כבר אמר אנא השם ונשמע קולו (וימא, ב) פירוש, שזמן ארוך צריך האדם לעצוק: **אנא השם** עורני שאזכה לעבדך באמת, ואז **ונשמע קולו**, אבל לא בימים מועטים.

נעמ

לא תוסיף – פי תנע

הצילני נא מיד אחי מיד עשו (לכ, יב, ו). כתב בעל המורים: "הצילני נא מיד – ראשי תיבות: המן".

איתא בספר 'תולדות יעקב יוסף' (ר"פ בשלח בשם ספר 'מחזיק יד להרמיה') שהעצה שיעץ המן לעשות עין גבוה חמשים אמה, היא העצה שמייעץ היצר הרע, "שמראה לאדם מעלות רמות וגבוהות, ליתך בגדולות ונפלאות, בכדי להפילו מאוניא רמא לכירא עמיקתא, ועיוני שם דבריו הקדושים, אשר צריך האדם מאוד מאוד לשמור מזה, כמאמר אדונינו דוד המלך ע"ה (תהלים קא, א): "לא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני, ועל זה יתפלל כל חסיד אלקי".

וזהו הרמז במאמרם ז"ל (הולין קל"ט): "המן מן התורה מנין, ושנאמר 'המן העיני', דהיינו: 'המן' – שמסית לאדם ומראה לפניו שהולך בדרך התורה, ומנין זה היצר הרע, ומתריץ, שהוא עוד מעצת הנחש שהסית לזהו – להוסף

נגיעה אשר לא צוה הקב"ה, ועבור זה נלכדה חוה, שראתה שלא הוצק בנגיעה, עברה על ציווי ה' באכילת. וזה הפירוש: 'המן העיני' אשר צויתך לבלתי אכל ממנו אכלת" (בראשית ג, יא). מחמת שאני לא צויתי רק על האכילה, ואתם הוספתם יותר, לכן 'אכלת', וזה עצת היצר הרע". וזהו הרמז: "הצילני נא מיד אחי מיד עשו" – ר"ת המן, שמרמו על עצת היצר הרע, שנקרא עשו, שמראה עצמו לאדם שהוא אחיו במצוות ה', ועל כך ביקש: "הצילני נא".

עבודת הגרשוני

עיקר המילה – ערלת הלב

אך בזאת נאות לכם אם תהיו כמוני להמול לכם כל זכר (לד, טו). וברש"י: "להמול – להיות נימול, אינו לשון לפעול אלא לשון להפעל". וצריך להבין, למה באמת לא כתבה תורה 'אם תהיו כמוני להמול' – לשון לפעול.

אמנם בא הכתוב לתרץ את שבמי י-ה שלא דיברו אליהם ברמיה אלא בחכמה (כמו שתרם אנקלם בפסוק יז: "במרמה" – "בחכמה"), דהנה, יסוד מצות מילה, מבורר בוודאי חק' ובספח"ק שיש שתי מיני ערלה: ערלת הלב וערלת הגוף. וכשהאדם מסיר ערלת הגוף ומכניז לקיים בה מצות הבורא, אזי ממילא נברתת גם ערלת הלב, ועל ידי זה זוכה אחר"כ הנימול להכיר את מי שאמר וזהו העולם ית"ש, מה שאי אפשר להשיג הכרה זו כל זמן שהאדם הוא ערל. אך את זה ישיג דוקא אם בשעת המילה היתה הכוונה לקיים בכך מצות ה', אבל אם אינו עושה זאת לשם ה', אז אינו אלא כעריב וגבעוני מזהל, שערלת הלב נשארת אצלו ונקרא ערל.

וזו היתה כוונת השבטים באמנם "אם תהיו כמוני להמול" – לשון "להפעל", דהיינו, שאין די במעשה המילה ונכחו שדיק רש"י ז"ל במתק לשונו "אינו לשון לפעול", אלא יכונו לשם ה', ובהו לפעול דבר שאינו במעשה, דהיינו שתוסר מהם גם ערלת הלב. ומאחר שלא מלו עצמם אלא לאהבת דינה ושאר בנותיהם, ולא לשם שמים, נתבטל התנאי, והיו רשאים להרמם, ואמנם נמצא בשפתם.

זכרון שמואל

ולפי זה יתפרשו דברי המלאך שאמר: "לא יעקב יאמר עוד שמך", לשון שפלות, "כי אם ישראל" – לשון שררה. אולם פן לא יתראה יעקב להיות בכחינת שר, שהרי עבד יש לו מעלה יתירה, שיכול להיכנס בכל עת, לכן אמר לו: "כי שרית עם אלקים" – מלבד שיש לך מעלת השר, תורה לך גם מעלת העבד – "ועם אנשים ותוכל" – שתוכל להתפלל על אנשים בכל עת ותהיה נענה בתפלתך כעבד.

פל תורה החדש להגרים אריק זצ"ל

ויאמר מי אלה לך ויאמר חילדים אשר הנן אלקים את עבדך (לד, טז). עשו שאל את יעקב אבינו: "מי אלה לך", כמה זכית לילדים קדושים אלה. אמר לו יעקב: "חילדים" אשר הנן אלקים – "חן" ראשי תיבות: חלה נדה נר שבת. כחות קיום שלש מצוות אלו זכים לילדים קדושים.

הפני חיים

ויבא יעקב שלם וגו' ויהן את פני העיר (לד, יח). "נכנסם בערב עם דמדומי חמה וקבע תחומים לשבת" וכו' (פסיקתא רבתי פכ"ג).

הדיון הוא, שאם מוד האדם אלפיים אמה ממקום שבתו וכלתה מדרתו באמצע העיר, אין לו אלא עד מקום שכלתה מדרת, ואסור לו לילך בכל העיר. אמנם שימת התים' (וכן פסק הרמ"א א"ח סי' תח ס"א) שאם לן בתוך העיר (שם) שזה דווקא אם נכנס לעיר מבעוד יום ושבת בה, אז מותר להלך את כולה, הגם שעירובו מחוץ לעיר, משא"כ אם נכנס לאחר שקידש היום, אין לו אלא עד אלפיים אמה ממקום עירובו, אף אם כלתה מדרתו באמצע העיר.

ולפי זה, תתפרש כוונת המדרש כך: "נכנסם בערב עם דמדומי חמה וקבע תחומים לשבת" – יעקב אבינו, מאחר שלא הגיע לעיר מבעוד יום, שהרי נאמר "ויהן את פני העיר" – ולא בעיר ממש, נמצא שקנה שבתו חוץ לעיר, אם כן לא היה יכול להלך בשבת זו בכל העיר, אלא עד מקום שכלו אלפיים אמה ממקום שבתו, שהרי לא שבת בה מבעוד יום, ולכן הוצרך לקבוע תחומים אף בתוך העיר ולא היה יכול להלך את כולה.

משך הכמה

יתרון דעת

ברכת שהחינו לאחר לידת הבת

ילדה אשתו זכר, חייב לברך "הטוב והמטיב", הטוב – לו, והמטיב – לאשתו וכו'. והיא גם כן חייבת לברך כן. ואפילו אם היא בעיר אחרת ובאו ואמרו לה: ילדה אשתך זכר – מברך "הטוב והמטיב". וכשחזרו וראוה הבן הנולד, אם רואהו תוך ל' יום מיום ששמו – אין צריך לחזור ולברך "שהחינו" מאחר שכבר ברך עליו "הטוב והמטיב", אבל אם אחר ל' יום, צריך לברך, אפילו אם ראדו כבר לפני שלשים יום, אם לבו שמח ונהנה. ואפילו על בת צריך לברך כל שלשים יום כשנהנה ושמח בראייתה כמו שנתבאר.

סדר ברכת הנהנין לבעל התניא ז"ע (פי"ב סי' ב) מה שלא תיקנו שום ברכה על לידת בת, גם הראשונה שהיא סימן יפה לבנים (עי' ב"ב קמא), וקיום מצוות פריה ורביה אי אפשר בלי בתו וכו'. י"ל בהזכרת מה שכתוב בוודאי חק' באתר דבר לא סליק שמא דנוקבא, ואשתו בגופו וקנייה אלה, והזיווגים הם בברכו ארבעים יום לפני יצירת הולד, על ידי זה יסוד הברכה לזכר, והנזכרת נכללות עם אישיהן בהברכה היטב.

והנה מדאיתא במשנה דעל כלים חרשים מברך, יש ללמוד לכאורה דמי שנוול לו בת שמברך שהחינו, ולא גרע מאילו קנה עבד או שפחה לשמשו, שהרי מעשה ידיה לאביה. איברא לא ראינו זאת בפוסקים וכו'.

מרגיש שזה לבעל הנצי"ב זצ"ל (ברכות נד) ילדה אשתו זכר מברך "הטוב והמטיב". מדידתו הפוסקים משמע דאפילו היו לו כמה זכרים ותאב שיוול לו בת, כדי שיקים מצות פריה, אפ"ה אם נולד בת אין מברך על זה. ומכל מקום ג"ל פשוט דבפעם ראשון כשרואה אותה, מברך ברכת שהחינו, דמי גרע ממי שרואה את חבירו לאחר ל' יום ושמו בראייתו דמברך שהחינו, כדלקמן בסימן רכ"ה ס"א.

בדבר חידוש המ"ב בסימן רכ"ג סק"ב דאף בלידת נקבה שלא נאמר שיברך שהחינו, הוא דווקא על השממיה, אבל על הראייה מברך, שאפילו בראיה חבירו לאחר ל' יום מברך שהחינו כשחייב עליו שמח בראייתו, ודאי כל אדם הוא שמח בראיית בתו, הוא טעם גדול, דאחרי שנוולד לו הא הוא שמח בראייתו אותו, כהם אינש, אפילו עניים שהיו פורנסתם, שמחים בראיית בניהם ובנותיהם, אף שנוסף עליהם דאגת פורנסת, הם בטוחים בהש"ת שישלח להם פורנסת גם עבד הבת שנוולד לו. ולכן אף שלא החזיר זה בדברי רבותינו, ואף בערוך השלחן לא החזיר חידוש זה, יש מקום לומר דלא משום דפליגי על זה, אלא דמשום הפשיטות לא כתבו זה. וכדמשמע מלשון חז"ב שכתב שגרא לא פשוט, ואם היה סובר שאלו של החכמים פלגי על זה, לא היה לו דממילא דבר פשוט. וממילא למעשה יש להורות כהמ"ב שצריך לברך וכו', ואף שהוא ברכת הרשות אין לזלזל ולהקל, דודאי כיון שרשאי לברך, יש לכל אדם לברך, אף לגדולי עולם. ולא לחנם ברך ר' יהודה שהחינו אקרא דהוא אף שסובר שהוא פורנסת, דאי' בעירובי דף מ"ב. וכי' אגן דלי מצוות שיש לנו לברך להש"ת ולהורות לו אם אך יש לנו רשות לברך.

אגרות משה (א"ח ח"ה סי' מג א"ח ח"ה סי' כ"א) יע"ש (עוד) לחלבה יש לפסוק כהמשנ"ב לברך על לידת בת שהחינו, ולא שייך לומר בזה ספק ברכות להקל, ושלא לברך על הספק (גם אם נתפס שיש ספק בברך) וכדמצינו בב"ח בטור א"ח סי' כ"ט שכתב לכא שיש חילוק בין ברכת שהחינו לברך ברכות, ובברכת שהחינו יכול לברך בן בספק, מפני דברכת שהחינו שבאה על שמחת לבו של אדם יכול לברך אע"פ שאינו ודאי דחייב לברך, דאינו עובר על לא תשא אם הוא שמח ומברך לו יתעלה על שהחינו וקיימו עד הומו ע"ה ע"ה.

ש"ת צ"ח אליעזר (ה"ג סי' כ"א) א"ח ח"ה סי' כ"א

... וכן שמעתי דוגמת עבודה זו על אדם גדול ומפורסם, רבי משה אייזער ז"ל, כששמע שנוולד בן זכר בעירו, היה שמח שמחה גדולה ואמר: נולד עבד להבורא יתברך שמו. כי מן הסתם יבוא מן הילד כשיגדל נחת רוח להבורא ית"ש, שרוב עמנו עם קדוש, ורובם כשרים ועובדי השם המה. ואף שנשמע שנוולדה נקבה בעיר יש גם כן לשמוח, שאף מנקבה בא נחת רוח ליצרנו ובוראנו ית"ש, שמשבחים להבורא ית"ש. ומכל שכן כשרואים איזה נפלאות וגבורות הנעשים בעולם, ומתפללים אליו ויתברך שמו אודות פורנסתם, ומגדלות בניהם לתלמוד תורה, ומתנבים אותם גם כן למצות אלהים, וגם כרב עם הדורת מלך.

קודש ושרש העבודה (שער א"ח סי' פ"ה). וראו עוד בס' "שבט מוסר" (פרק כד) שצריכה האשה אחר שילדה בן או בת, שתתן הודאה להקב"ה. יע"ש נוסח התפלה

הבהרה נחוצה

כבר הבהרנו פעם, והנה חזרו ושוב. מדור זה נועד אך ורק להוסיף ולהעשיר את ידיעות הקורא, בבחינת "תן לחכם ויחכם", אך לא לפסוק על פיו הלכה למעשה, בשונה ממדור "על אורח", לשם מטרה זו מובאים בו לפעמים ידיעות נשגבות והנהגות מופלאות, גם אם לא ראה הקורא שרבותיו ואבותיו ינהגו כפי פיהן – ואף לא חששו או הקפידו עליהן כלל. ובכגון דא נאמר: נהרג נהרג ופשיטה.

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי אברהם דוב בער מאווריטש זי"ע – בעל ה"בת עין" יומא דהילולא י"ב כסלו (תר"א)

הרה"ק רבי אברהם דוב בער נולד בין השנים תק"כ – תקכ"ה לאביו "הרב הגאון הצדיק קדוש יאמר לו" רבי דוד אויערבאך זי"ע "מגיד מישרים דק"ק חמעלינק"¹, שזכה לארבעה בנים חכמים, מאורי ישראל. שלשת בניו האחרים המה הגאונים הקדושים: רבי ישראל ליב אב"ד ווארחיווקא, רבי יוסף צבי – שמילא מקום אביו כמגיד בחמעלינק, ורבי משה אפרים, צוק"ל. בוצין בוצין מקטפיה ידיע (וברכות מה). כבר בטל ילדותו הקדוש לילות כימים לשקידה בתורה ולעבודת ה', והכל ראו עליו כי לגדולות נוצר ועתיד הוא להאיר לבם של ישראל.

כשהגיע לפרק האיש מקדש בנה את ביתו עם בת הרה"ק רבי נתן נטע זי"ע אוריטש², ריעם של הרה"ק רבי מנחם נחום מטשערנאביל – בעל ה'מאור עינים' זי"ע³, והרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי – בעל ה'יתניא' זי"ע. תקופה קצרה ישב על מקום אביו הגדול בחמעלינק, אולם עם פטירת חותנו זצ"ל – ברי"ח מנחם אב תקמ"ה – נתמנה רבינו לאב"ד ק"ק אווריטש, כשהוא אך אבר"ך כבן עשרים שנה, מקום שם הנהיג עדתו במשך ארבעים שנה, משצודות פרוסה על פני כל הגלילות, כמו קהילות הקודש: נארגניס, נארגניס וסלאוועזשע.

בשנת תקפ"ה נקרא לכהן פאר כרבה של זיטאמיר, ולמרות שהיתה עיר ואם בישראל וקהילה גדולה וחשובה נותר שמו כרבה של אווריטש, בה חתם שמו, ועל שמה נקרא – גם לאחר שזכה ועלה לארץ הקודש – עד יום פטירתו.

רבינו ינק מחותנו הגדול, ונעשה לתלמידו המובהק של המגיד הקדוש בעל ה'מאור עינים' מטשערנאביל זי"ע, ולאחר מכן התקשר אל בנו המגיד רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע. כן הרבה להסתופף בצילם של צדיקי הדור, הרה"ק רבי זושא מהאניפאלי, הרה"ק מבארדיטשוב – בעל 'קדושת לוי', ורד"ק מוילנא, אולם עם פטירת חותנו זצ"ל – ברי"ח מנחם אפרים, הרה"ק רבי אהרן מוילנא – בעל 'תולדות אהרן', הרה"ק מאפטא – בעל 'אוהב ישראל', הרה"ק רבי זאב וואלף מוילנא – בעל 'אור המאיר', הרה"ק רבי זאב וואלף מוילנא ורה"ק רבי יהודה ליב הכהן מהאניפאלי – בעל 'אור הגנוז', זכ"ע.

כבר בדורו נודע קדושו עליון, מאדירי גאון הדור, אוהב ישראל, בעל רוח הקודש, עמוד היראה ומקור הענוה. עינו היתה פקוקה על עניי הקהילה, בנשמיות ואחריות, גורד גורד ועומד בפרץ. רבים ושלמים הנו הימנו עצה ותושיה, בנוסף להתלמידים הרבים שבאו לקבל ממנו תורה ויראה. עם גדולי תלמידיו מאותה תקופה נמנים הגאונים הצדיקים: רבי הלל מפאריטש – בעל 'פלא הרימון', רבי צבי אב"ד ק"ק מעריטשקא, רבי שלמה חיים מקוידניב, ועוד.

בחודש אלול שנת תקצ"ג זכו רגליו לדרך על אדמת קודש כשהגיע לארץ ישראל, ואיזה למושב לו בעיה"ק צפת תובב"א, בה קיבל יסורי ארץ ישראל באהבה, כדלהלן, וישב בה עד ליום פטירתו י"ב כסלו שנת תרי"א לפ"ק.

לא נאמרה בו מיתה, כי למרות של השאיר אחריה צאצאים, הותיר ברכה לדורות, הלא הוא ספרו הנדע '**בת עין**', אותו לא רצה להדפיס רק כאשר פקודת הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל שמרה רוחו, וגור עליו אומר להביאו לבית הדפוס. למעשה, לא זכה לראות עולמו בחייו, וספרו הקדוש נדפס לראשונה שנים אחדות לאחר פטירתו, בחייו בירושלים שנת תר"ז, בשניה בוויטאמיר שנת תר"י, ושוב שם לקדוש בשנת תרכ"ט. כעבור כשנעשים שנה נדפס שוב בירושל' קונטרס 'תולדות אד"ם' – קיצור תולדותיו וקורותיו. וכן נעשה לאחרונה זכיו לאור חדש, כשנפס שנה שבר פאר וחדר על ידי המוילנ' הרב יעקב מנענדל אויטש (מהדורות מרדכי אהרן חיים, ודוקלג' ג' תשס"ו), ומחובר לטוהר הקונטרס 'תולדות אד"ם' עם תוספת מרובה, והוא אשר היה לנו לעינים במאמרנו הנכבד.

מלבד דברי אלקים חיים "אשר דרש בכל שבת ושבת ברוח קדשו, אשר הופיע עליו ממקום על ידי גורל דחילו ורחימו וגודל התלהבות בכדי להורות דרך בעבודת ה' לבני ישראל" – כעדות תלמידו, כותב דברי תורתו, רבי משולם זוסמאן זצ"ל מוילנאמיר – נדפסו בה שתי תשובות בחלכה, בהן דן בעניי טוהרה ובהיתר עגונות, בחייוק רחב של בקיאות מפליאה וחרירות עצומה, מתוכן ניכר כוחו הגדול בהוראה "לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא". ברם אלו הן אפס מעט ממה שנתמך, שהרי בתשובה ב' מציין הוא באמצע דבריו "אך תבתי בתשובה אחרת סי' ל"ב...", אך לא זכינו לאורם.

בעל רבנותו הקדושים:

הרה"ק מאווריטש זי"ע נמנה, כאמור, עם גדולי תלמידיו הרה"ק בעל ה'מאור עינים' מטשערנאביל זי"ע, ובו ראה את רבו המובהק. ואמנם תורת רבו, המושתתת על המדות המופלאות הנענה, ענוה ויראת שמים, זוהרת ומאירה לכל אורך ספרו הקדוש, ואף גם בהקדמות לספר מובאת הודעתו המפורשת של מרדכי מטשערנאביל ב'מאור עינים' – כוונתו לרבו הרה"ק רבי מנחם נחום מטשערנאביל זי"ע.

כמים פנים לפנים. רבו העריצו והעריכו ביותר. סיפור פלא סיפר הגה"ק בעל 'ערוגת הבוסם' סמוך לפטירתו: פעם אחת, כשהמגיד אמר דברי תורה, ישב הרה"ק מאווריטש בסוף השולחן. אולם אחר כך כשהמגיד התחיל לדבר שיחת חולין של ת"ח, עמד ונדחק אל עבר ראש השולחן כדי לשמוע היטב את שיחת רבו. היה שם תלמיד אחד שלא ראה זאת בעין יפה, ופנה אליו בעקיצה: "כמה שמגיד אמר ד"ת שבת בסוף השולחן, מה לך פתאום, כשמדברים שיחת חולין, שבאת כאן להלכות!!".

דברי הלה הגיעו לאזני המגיד, שמיד נענה ואמר: כשמדברים דיבורי תורה, יושב הוא בסוף השולחן, כי אזינו מותקנות כל כך, שמה שנחזק עליו שומעו ויחזקו לו גם ממרחק, אך מה שלא נחזק לו כל כך, אזינו שומעו ויחזקו לו גם ממרחק... והרי שיחה מופלאה שהיתה בין רבינו הי"ת עין' עם המגיד רבי מרדכי מטשערנאביל, אליו התקשר בכל נימ נפשו לאחר הסתלקות אביו ה'מאור עינים'. היה זה בהזדמנות אחת, בה התוודעו יחד שני צדיקים אלו, כשאיש אחד קרב אליהם והזמינם להשתתף בבית מילה שהוא עושה לבנו הנולד לו, וכיבד את המגיד מטשערנאביל בסנדקאות. המגיד ניאות לו אך תחילה בירר אם עושה לאחר מכן סעודת מצוה. התחיל הלה להתנצל, שאין בידו די לעשות סעודה, כי איש עני הוא וכל משכורתו בשבוע היא רק חמשה זהובים, וגם את זאת כבר ניצל השבוע ולא נשאר בידו כל מאומה. אולם הרה"ק מטשערנאביל עמד על כך שיעשה סעודת מצוה, והציע לו שילוח מנע"ב שלו על הוצאות הסעודה, באופן שינכה לו כל שבוע מעט ממשכורתו, ואף גם המגיד הוסיף לו איזה סכום להטמנה זו.

לאחר מכן אמר המגיד: מפני מה חרדתי כל כך והפצתי בו לערוך סעודה, כי שמו של הסיים הוא נטריקון מכוון: **ס'עודת מצוה אין לעשות, ס'עודת מיסכת אין לעשות, ס'עודת מילה אין לעשות**.

מאד תורת ודברי קודש של בעל המחבר הזה, כי נוגה למו כמראה אבן ספיר, ואור תורתו זוהר, ומאיר לארץ לדרים עליה ברחמים". מסופר שצדיק זה היה רגיל לומר תורה בשולחנו הסהור מתוך שני ספרים בלבד, 'מאור עינים' לזקינו, ו'בת עין'. גם הצדיק מטשערנאביל מדגיש בהסכמתו: "כבר נודע בשער ישראל, את חביבת ספר הקדוש 'בת עין', מאת הרב הק' והטהור החסיד המפורסם אשר אלקים מרמז ורמזו כקש"ת מו"ה ר' אברהם דוב זצוקללה"ח... **דחיביו לעלמא כבבת עין...**" נוסף על הערצת הצדיקים הללו, שהכירו מקרוב את רבינו, מפליא ביותר הסיפור אודות הרה"ק רבי שלמה הכהן מראדומסק זי"ע – בעל ה'תפארת שלמה', שציוה "לכתת יין שרף וימני מגדניות, וכולם שתו לחיים כמו על שמחה" בשעה שהשיג את הספר, וכשראה את תמונתו של חסידיו גילה להם כי "**מחבר הספר הזה היה צדיק גדול ונורא פון די פארייטיטשע יודען**" (מהחידושים הקדמונים, וכוונתו היתה, כעדות תלמידו המספר, שהיה נדע שמה בזה) **ותמיד היה חשקו לנסות אליו ולהכירו, אך מחמת מרחק המקום לא נסעתי אליו ונפטר בלא בנים רח"ל**, בהוסיפו כי בנו, הרה"ק רבי אברהם ישכר בער, בעל ה'חסד לאברהם' מראדומסק, נקרא על שמו (ועשרת שלמה).

עקב ענוה יראת ה':

תלמידו הנאמן, כותב תורתיו הנ"ל מעיד בהקדמה לספר 'בת עין', שרבינו המחבר הק' הגדיר את תורתו בהבהרת מאמרים ז"ל: "כל שיראת חטא קודמת לחכמה – חכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו קודמת ליראת חטא, אין חכמתו מתקיימת" (אבות ג, ט) – "היינו מי שהוא צדיק, ותמיד הוא מבקש עצות ותחבולות לעמוד נד גיבר הרע על לעשות נד רצון בורא עולם ב"ה, ואח"כ מוצא זה העצה מרומז בתורה הקדושה, זה נקרא 'יראת חטא קודם לחכמה', היינו שמתחלה בא הצדיק לבחינת עבודה זו וליראת חטא בפועל, ואח"כ מרמז בחינה זו בתורה שהיא בחינת חכמה, אז: 'חכמתו מתקיימת', היינו זהו סימן שחכמתו – שמרמו בו חכמה הק', הוא אמת ומתקיימת, כי קושמא קאים. אבל מי שמבקש עצות ורומזים בתורה דרך דרש, והוא בעצמו עדיין לא בא לבחינה ודרגה זו, נקרא 'חכמתו קודמת', וזהו סימן שחכמתו שמרמו בדרך רמז ודרש אינה אמת ואינה מתקיימת לעולם. וסיים אדמו"ר ס' בזה"ל: **אני איני אומר בדרך דרש**". עוד מציין שם שדברי תורתו "**היו נאמרים מפנימיות הלב מלהבות אש**".

נאים הדברים למי שאמרם, וכפי שהדבר מתבטא בספרו הקדוש, אשר תוקד בו להבא אש קודש שיוסדה יראת השי"ת, ותוכו רצון אהבונו ית', ומבין השיטין עולה ומיתמרת מעלת ההכנעה ושפלות רוח, הלא המה המדות השלימות של אומרים, רבינו, וכפי שעינינו תחזינה בתשובתו לנאמן ביתו הרה"ק ר' משולם זוסמאן הנ"ל ששאלו קודם עלותו לאה"ק – למי מהצדיקים יקרא את עצמו, והשיב לו בזה הלשון:

"כתיב 'וב' תדבק' (דברים י, כ) ועי' רש"י שם יג, ה) וכי אפשר לידבק בו, אלא הדבק במדותיו, מה הוא רחום וכו' מה הוא חנון וכו', מוכח מזה שכדמכאן את עצמו במדות של אחד, דומה ממש כמי שמדבק בו, **על כן גם אתה תראה לדבק את עצמך במדותי אשר הורגלתי בהם לזיהר מנעורי עד היום הזה, ויהיה כמו שמדבק בי ממש פנים אל פנים, והמדות שהורגלתי לזיהר מהם מנעורי הם שלשה אלו: לשון הרע, שקר וגסות הרוח. על כן גם אתה תראה להרגיל עצמך במדות ותהיה דבוקים בי ממש פנים אל פנים**" (למנוח הקדמתו בן אחיו לספרו הק').

בגליון הבא בע"ה – על התקופה הסוערת בעת התנגש ארץ, ועוד

1. כך מתואר על ידי נכדו, רבי יעקב רבינו המחבר בספר זה, וכך אחי רבינו המחבר זי"ע, שהו"ל את הי"ת עין, בירושלים שנת תר"ז לפ"ק. אודות רבי דוד לא נודע ממנו כמעט מאומה, זולת כמה דברי תורה שרבינו, בנו הק', מביא בשמו בספרו...
2. זכר צדיק לברכה, הרה"ק ר' נתן נטע (הגה"ק יוסף זצ"ל) נסתלק ברי"ח מניא שנת תקמ"ה לפ"ק, וכפי הידוע הוקם אהל על קברו, ורבים פקדו את ציון קדשו. מדבריו מובאים בספר 'בת עין' וב'ס' התולדות התפלה' להרה"ק ר' ד"ר שמואל צוק"ל וז"ל: "אשר נהג מסופר עליו שבשבוע קודש לא היה עוצם עיניו בשנית, ומורגל בפומיה: כתיב '**ושמרו** ב' ישראל את השבת' (שמות לא, טז) – ושומר שישן על שמירתו הרי מועל בתפקידו: עוד הוסיף בטעמו: כי שמע שנאפולין, קיסר צרפת, היה מאד ממשש בשנית, באמורו שרגעי המלכה יקרים לו מדי שיבויבם בשנית, וכמו כן, רגעי שבת המלכה יקרים מדי מלהוציאם בשנית..."
3. ראה ספר 'שארית ישראל' להרה"ק מוילנע' (שער התקשרות דווש ו מאמר א) סיפור שאידע "**להקדוש רבי נחום מטשערנאביל ז"ל בק"ק אוורטש ותנאטן אצל הקדוש רבי נטע**". ר"מ מסופר כי בעת שהשיא ה'מאור עינים' את בנו הרה"ק המגיד רבי מטשערנאביל, ונכדו שם צדיקים רבים וביניהם גם רבי נטע מאווריטש, העיד ה'מאור עינים' על רבי נטע שהזוה הגדול מכל הנכונים שם. לאחר מכן כשכיבד את כל הצדיקים באמירת ד"ת, אמר רבי נטע: כתיב (בדאשית ט, יח) "וחם הוא אבי כנען", חם רומז על הסתכלות וראה (ראה 'בת עין' פר' נח ד"ה עשה לך תבת) מלשון 'חמי' שבגמרא: **כנען** רומז על הכנעה, והי"ת הסתכלות וראה קיסר בגלגולת הבורא מגלילות אצלו הכנעה אמיתית וענוה כנה, וההכנעה – שורש ומקור ב"ה לכל הראיות שבעולם, זה השער לה' (כתיב ר"י שו"ב ע"מ קצא).

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומִי"

מסכת כתובות

האם מותר לו לאדם לשקר כדי שלא להחזיק טובה לעצמו?

בגמרא מסופר (דף ע"ב) אודות רבי יהושע בן לוי, כאשר עלה למרום: **"מבריו אליהו קמיה: פנו מקום לבר ליואי, פנו מקום לבר ליואי. אזל אשכחיה לרבי שמעון בן יוחאי דהוה יתיב על תלת עשר תבסקי פיזא. אמר ליה: את הוא בר ליואי. אמר ליה: הן. נראתה קשת בימין? אמר ליה: הן. אם כן אי אתה בר ליואי. ולא היא, דלא הואי מידי, אלא סבר לא אחזיק טיבותא לנפשאי"**.

איתא בשו"ע (או"ח סי' תקס"ו): **"המתענה ומפרסם עצמו לאחרים להשתבח שהוא מתענה, הוא נענש על כך"**. (והמקור הוא בירושלמי הגיגה פ"ב ה"ב, הובא בתשב"ץ סי' קיב), וכתב **הטורי זזה** (סק"ז): **"ונראה לכאורה, שאם שואלים אותו אם הוא התענה, לא ישקר לומר אינו מתענה, כן מוכח בפרק קמא דשבת (יא). דאמר ליה רב לרבי יהושע בשבת ליכול מר, אמר ליה בתענית יתיבנא... (הרי שאמר בתחילה בתענית יתיבנא, ולא שיקר). אבל קשה לי מדיאית פרק המדיר, דאמר רשב"י לריב"ל: נראה הקשת בימין, אמר לו: הן, א"ל: אם כן אי אתה בר ליואי, ולא היא דלא נראה הקשת בימין אלא סבר לא אחזיק טיבותא לנפשאי. הרי דאמר מלתא דשקרא בשביל שלא להתנאות, הכי נמי אע"פ שמתענה יוכל שפיר לומר איני מתענה"**. ומכריע הט"ו: **"ונראה, דאם מפצירין בו לאכול והוא אינו יכול להתנצל, יאמר שהוא מתענה, וכן הוה עובדא דרבי יהושע (במס' שבת) שזכרנו, משא"כ אם יכול להתנצל בלאו הכי, אלא ששואלים אותו אם הוא מתענה, ויכול לומר איני מתענה, כדי שלא להחזיק טיבותא לנפשיה, והוא בכלל מותר בשנות מבני דרכי שלום. כיון דמתבין לדרב מצוה אין השינוי פוסל בו"**.

בעין זה כתב **המגן אברהם** (שם סק"ז) **"דמלשון המחבר – 'המתענה ומפרסם עצמו לאחרים להשתבח' שהוא מתענה הוא נענש" – משמע, שאם שואלך אותו אם התענה מותר לומר האמת, כיון שאינו עושה להשתבח ולהתפאר... ומכל מקום מדת הדין אורא דאם יאמר שאינו מתענה, כדאינא בבא מציעא דף כ"ג (ע"ב) שאם ישאלוהו אם למד מכותא יאמר שלא למד, פירש"י שמדת ענה הוא זו, וכן מצוה בריב"ל, שא"ל נראתה הקשת בימין, א"ל הן..."**.

אבל שאר פוסקים דחו הוכחה זו מסוגיותינו, וכך כתב **האליה רבה** על דבריהם: **"ולע"ד אפטר לחלק, במעשה דר' יהושע בן לוי לא היה שקר כל כך, דאפשר שנראתה הקשת שלא במקום ריב"ל, והוא לא ידע"**. ובעין זה כתב **הגאון החיד"א** (פתח עינים כאן, גע"ע צצצי אורות על זוה"ק ויהי רבה. אות ב: **"כבר לא"ן דף קלה**). שאפשר לומר שמה שריב"ל אמר לא היה שקר כלל, שמה שהקשת נראית לכבוד הצדיק, אין זה אלא במחזו שלו, ואילו במקום רדוק, והוכיח בלא כלל, ואם כן ריב"ל אמר אמת שנראתה הקשת בימין, והוא במקום רדוק. והוכיח כן ממעלת רשב"י עצמו, שגם עליו הועד שלא נראתה הקשת בימין (עי' ירושלמי ברכות פ"ט ד"א; וכן בב"ר לה. ב: **"יאמר אליהם זאת אות הברית אשר אני נתן ביני וביניכם וגו' לדורות עולם"** [בראשית יב], אמר רבי יוח' לדרת' כתיב, פטר לשני דורות, לדורו של חזקיהו ולדורו של אנשי כנסת הגדולה ו-) שלא נראה בהם הקשת. רבי חזקיה מוציא דוחן של אנשי כנה"ג ומביא דורו של רשב"י, ואילו בזהר דק' **"פרשת ויהי (רבה) מצונו שאמר רבי שמעון על בני בבל 'דקשת איתחיו עליהו'**, ועל כרחק צריך לומר, שמה שלא נראתה הקשת בגלל מעלת הצדיק, אין זה אלא במחזו, ומה שהיה נראית הקשת בבבל אין זו גורע ממעלתו.

אכן, החיד"א עצמו (שם ובמציאת העין כאן) הכריע שאין לומר כן, דמלשון המדרש: **"חזקיה מוציא דוחן של אנשי כנה"ג ומביא דורו של רשב"י"** מובא בשבכלות דורו של רשב"י על לא נראתה הקשת, ומה שאמר רשב"י על בני בבל: **"דקשת איתחיו עליהו"**, הכוונה, שמצד עצמם חזקיה היה ראוי להיות נראה הקשת בימיהם, ולאמיתו של דבר לא נראתה הקשת מחמת זכותו של רשב"י עצמו. וכן הוכיח החיד"א מסוגיותינו, שהסיק: **"ולא היא, דלא הואי מידי"**, משמע שאכן לא היה שום קשת בעולם בדורו של ריב"ל, ואילו היה היה במקום אחר היה להם לפרש כן, שדבריו מוסתים על אותו מקום שהיה בו הקשת, ועל כרחק שמה שענה ריב"ל **"הן"** היה מרוב ענותנותו, ומותר לומר שקר בשביל כן.

ייתב נוסף מצונו בזה **"בעירות דבש"** (ח"א דרש יב), ע"פ מה שהביא שם שינשם שני סוגי קשת, טעם טבעית – **"כאשר תורה השמש מל מלאים כעורים כעורים קטורי שמי"** כאשר הנסיון מורה בשומך נגד קוי השמש צלוחית מלא מים, וקשת זו משונה בגוונים, ובהיראותה אין זה אות שנחייבו כליה, וקשת שאינה טבעית – שיש בה מראה תכלת לגמרי, והוא האות להוכרזת ברית. כי **"תכלת"** מלשון כליה רח"ל. ורשב"י ששאלו האם נראתה קשת בימין, כוונתו היתה על קשת שאינה טבעית, וריב"ל השביח סתם שנראה, וכוונתו היתה על הקשת הטבעית, ומה שלא פירש את דבריו שנראתה קשת טבעית, היה דלא לאחזיק טיבותא לנפשיה, ונמצא שלא הוציא דבר שקר מפיו.

גם **בהפלאה** (כאן) **"ובישועות יעקב"** (סי' תקס"א) דחו את עיקר ההוכחה, הדנה בעיקר שאלת רשב"י **"נראתה קשת בימין"** יש לתמוה, וכי היאך היה ריב"ל יכול לדעת אם נראתה קשת בימין או לא. אלא עינו לא היה משוטטת בכל העולם כולו, ועל כרחק שכונת השאלה היתה, אם לפי מעשיו ראייה היתה הקשת להיראות, ועל כך השיב: **"הן"**, שמצד ממשיו ראייה היתה להיראות הקשת, ומה שלא נראתה בימין אין זה אלא בזכות צדיק אחר, והחזיק עצמו כן מרוב ענותנותו, ונמצא שלא הוציא דבר שקר מפיו (עוד ת"י איתא שם ב"ישועות יעקב" כ"ה ה"ב יהודה" כאן. גע"ע בספר 'אברהם את יד' כאן בשם המעדרת דור; **"נזירות ממשון"** או"ח סי' תקס"א שביארו ביאור אחר בתשובת ריב"ל, ומדבריהם עולה שלא הכריעו להלכה בדברי הט"ו ומג"א; גע"ע ספר 'נב שפתים' על הל' איסורי שקר ח"ב סי' טו).

עלֵי אורֶה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני מדידת חום בשבת ונסילת תרופה להוריד חום

א. **מותר בשבת למדוד חום במד-חום** (רג"ל, עם כספית) **לחולה - אף שאין בו סכנה**, למרות שחז"ל אסרו כל מדידה בשבת, משום עובדא דחול, כי מדידת חום לצורך רפואה היא, ורפואת הגוף מצוה היא. ולא שייכא חכא גזירת שחיית סממנין שגורו ברפואה, דלא שייכא אלא ברפואה שיש בה ממש. [ונגם כן אין כל חשש איסור ביטול או התכה, במה שחום האדם מרכז את חתימת הכספית שיש במודד (עי' שו"ת מניי ח"ג סי' קמז; שלחן שלמה סי' שכ סק"א)]. **וכן מותר למדוד את הלחץ דם של החולה** (במודד פשוט ולא חשמלי או דיגיטלי). ובעת הצורך אין סומכים על בדיקת חום על ידי תחתון כף היד על המצח או ע"י בדיקת הדוקן, כי בדיקה כזו אינה מדויקת (עי' שו"ת או"ח סי' ש"ז, מג"א, אי"ר ומ"ב שם. ועי' אג"מ או"ח ח"א סי' קפח) והמאי טעמא **מותר לשקול תינוק בשבת - אם יש צורך לעקוב ולשקול אותו אחר כל אורחה** (עי' שו"ת פל"י סי"ח).

ב. **מד-חום דיגיטלי או חשמלי - אסור למדוד בו לחולה שאין בו סכנה**, משום איסור כותב והפעלת חשמל.

ג. **גלאי חום** [דהיינו, רצועת פלסטיק אשר בשעה שמניחים אותה על מצח חם, מאירות ומתגלות עליה אותיות שונות] - דנו האחרונים אם מותר למדוד בו לחולה - שהרי אינו כתב בר קיימא - או אסור. ועכ"פ אם האותיות ניכרות לפני השימוש, וכן אם החום ניכר על ידי שינוי צבע בלבד, ללא אותיות, יש להקל ולהתיר להשתמש בו לצורך חולה, אם אין לו מד-חום רגיל (עי' שו"ת צי"א חיד"י סי' ל; שו"ת פ"מ סי"ב. ועי' נשמת אברהם סי' ש"ז ד"ה גלאי חום).

ד. **מד-חום כשאינו צריך למדידת חום - לגבי דין מוקצה**: לכאורה דינו ככלי שמלאכתו להיות, שעשוי למדוד לחולה, דמותר לו. מ"מ יש חוששין שהוא מוקצה מחמת חסרון כיש, שמיידיחין לו מקום שלא יפגע, **ואם כן אסור לטלטלו שלא לצורך חולה, אפילו לצורך מקומו** (עי' שערים המצוינים בהלכה סי' פח סק"א; שו"ת פ"מ ח"ג; שלחן שלמה סי' שח).

ה. **מותר להוריד במד-חום את הכספית לאחר השימוש בו, אם צריך להשתמש בו שוב בשבת**, ואין בזה משום מתקן מנה, כיון שההשתמשות היא באופן א"כ (זה דעת רוב האחרונים דאין חשש של תיקון מנה כיון שהוא עשוי לכך. ואמנם יש מי שמחמיר להוריד הכספית ומותר רק לפני שרצה להשתמש בה).

ו. **מי שיש לו חום 38.5 ומעלה** (במעלות צלסיוס. או 100.4 במעלות פרנהייט), שאז דינו כחולה כל הגוף, **מותר לו לקחת תרופה להורדת החום. ואמנם גם אם החום הוא פחות מכך**, ומרגיש חולשה בכל הגוף, וזה תלוי לפי טבעו של אדם, **גם כן מותר לו ליקח רפואה להוריד החום** (עי' קצות השולחן סי' קלח ס"ק קל). **ולתינוק שיש לו אפילו מעט חום מותר לתת לו תרופות להוריד חומו** (עי' חו"מ או"ח סי' ט"ט סק"ד), ואין שום הבדל בזה אם בשעות היום או הלילה, ובעונות השנה.

ז. **יש לדעת שמי שיש לו חום גבוה עם הרגשה רעה, וטרם נקבעה סיבת החום, דינו כחולה קשה בזה כן סכנה וחול"ל לחלל השבת**, וכשי"א אם החום בא עם הקאות, שאז יש חשש של דלקת שרירי המוח וכו'. וכן אם החום בא מחולי באברים הפנימיים, שאז יש לחלל השבת אפילו אם אין לו חום גבוה (עי' שו"ת אג"מ או"ח ח"א סי' קכ"ט; שו"ת פרק ב' סי"א ע"ש עד פרטים).
מאת: הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

בוצינא לתורה תורת הרבי ר' ברוך ממעזיבזו ז"ע - לוקטים נפלאים ופנינים קריים, מאירות טהורות מזוקקות שבעתיים. נערך וסודר מחדש בתוספת מרובה, עם הערות והארות, מראי מקומות ומפתחות מפורטים, על ידי הרב אליעזר עמנואל הלוי הורוויץ, ויצא לאור ע"י מכון 'באר יצחק' דחסידי סקאלים במחזורי מפוראים, מחולקת לשני חלקים: חלק א - על סדר פרישית התורה, מנודי השנה, וערכי עבודת ה' (רסע ע"ב); חלק ב - תולדותיו של צדיק, ורעו בקודש ותלמידיו ז"ע; סיפורים, אגרות קודש ותהנות (רח ע"ב). ירושלים תשס"ו.

תורת המגיד הק' מקאזניץ ז"ע על עניני חנוכה - כולל: א) **מאמר נר ישראל** מיוסד על רב האי גאון מהר"ל מפראג, עם מ"מ, ביאורים וצינונים; ב) **ילקוט נר ישראל** - ד"ת מספרי הק' ומפי תלמידיו אשר לא נדפסו בספח"ק עבודת ישראל; ג) **חידושי בית ישראל** - על סוגיא דכנתה במס' שבת עם מ"מ; ד) **זמירות על חנוכה** נוסח קאזניץ; ה) לוקיטי ענינים מהמגיד הק' ולוקיטי מנהגים מהמ"א מקאזניץ, ועוד. נסדר ונדפס מחדש באותיות מאירות עינים, ע"י מכון 'פרקי משה' - להוצאת ספרי קאזניץ, ברוקלין ג'. תשס"ו.

ש"ת נחלת מאיר - מאת ח"ק אדמו"ר ונאב"ל ר' ברוך בן-הלכה ב"ר חלקי שו"ר. כולל בראשו פרקי זכויות מיוחדים ופתחא דאגדות מורחבים, ובסופו פרק מיוחד בבו 'תולדות רבני נאראל' לדורותיהם. יצא לאור ברב פאר והדר על ידי נכדיו הר"ח החשובים שליט"א, בני ברק תשס"ו (רמב ע"ב).

נטעי אשל על התורה - אמרות קודש, עובדות ושיחות צדיקים ע"פ דרך המוסר והחסידות, בתוספת נופך מפי אמור, ממקהלות חסידים ופתחא דאגדות ונאשי מעשה, הגל"ח רבי שמואל אהרן לידר שליט"א, כל שיה תשעא ותשיעי לעבודת הש"ת ולקבלת עול מלכות שמים בשמחה ונטבו לבב. ח"ל ברב פאר והדר ע"י הרב חיים יוסן פלדמן. חלק א - על ספר בראשית, עניני חנוכה ותוספת מרובה ומיוחדת בעניני שב"ק. ב"ב תשס"ו (תקנה ע"ב).

מאי חנוכה - ח"פ סוגיות תלמוד בבלי (שבת כ: - ד"ד) עם פירושי הראשונים, אחרונים ופוסקים. הכל בכרך אחד נאה ומפואר. מחולק לחמשה שערים: שער הגמרא, שער הראשונים, שער האחרונים, שער פוסקים ראשונים, שער ההלכה. הוצאת מכון 'אור יידיה', ירושלים תשס"ו.

הודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

עלֵם לתרופה - להפצת תורה וחסידות ברכת מזל טוב נלכבה מוגשת בזה לאחד מהחבורה, ממיסדי גליון העלֵם לתרופה, איש יז רוב פעלים לתורה ולחסד ומסור כל כולו לזולת במשך כל שנות היממה, ידידו רב לו בהפצת תורה וחסידות ברחבי תבל, עסקן ראשון ונחשון לכל דבר שבקדושה הרה"ח ר' אהרן כהן שליט"א לרגל שטחת הבג מעוה של בני יקיריו כבוד עיואל נ"י והברכה אחת היא לידידינו הנלכבים העומדים לימינו בכל עת ועונת אביו הגדול הרה"ג רבי ירמיה מנחם כהן שליט"א - אב"ד פאריז וחזתו הגדול הרה"ח ר' אברהם יצחק ענגעל שליט"א ויהא רעווא שתזכו לדוות ממנו ומכל ויצ"ח מלא הפניות נחת דקדושה מתוך אושר והרחבת הדעת וכל טוב סלה. כעתירת וברכת המערכת	לעילוי נשמת הרה"ח ר' שלום ב"ר צבי מאיר ע"ה לרגר שו"ב באנטווערפן נלב"ע י"ד כסלו תש"י לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י נכדו מוה"ר ד' שלום לרגר הי"ו לעילוי נשמת הרה"ח ר' צבי ב"ר אברהם ע"ה שווייצער מלעמבערג - בארא פארק נלב"ע י"ד כסלו תשנ"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. לעילוי נשמת הרה"ח ר' משה יוסף ב"ר יאיר נטע ע"ה נלב"ע י"ז כסלו תשי"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' שמואל שמעלקא חיים פלדמן הי"ו לרגל שטחת נישואי בתו תח"י ע"ב החתן היקר כמו ישעיהו פאל הכהן נ"י כן מוח' הרב שמחה זכרון קאהן גייטסהעד במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת כסא דנחמא מוגש בזה לידידי היקר והנכבד דודק עזקה וחסד, שמו מפאריז לשם ותהילה הרה"ר משה יוסף נוימן הי"ו בפסירת אביו החשוב והרגול הרה"ח ר' יעקב ע"ה המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד, ויהי' שיקיים מקרא שכתוב ובלע המות לנצח ומחה היא דמעה מעל כל פנים בב"א. המנחם מקרב לב, ידידך עוז: מ.מ.ט.	הרה"ח ר' אהרן כהן הי"ו לרגל שטחת היכנס בנו היקר כבוד עיואל נ"י לעול התורה והמעוות במזל טוב בשעה טובה ומוצלחת — — — קבלת אורחים לכבוד שטחת ה'בר מצוה' בלי שב"ק לאחז טעות השבת באולס "בנות ירושלים" לעילוי נשמת מרת יוטא פייגא בת הרה"ח ר' שלמה הלוי ע"ה נלב"ע י"ז כסלו תשנ"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה ע"י בנה הרה"ח ר' אהרן שייף שליט"א רב המגיד "תורה ישראל" - אלכסנדר

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת וישב			
כ' בסלו תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תקצ"ט			
הדל"ע מוצ"ש	מוצ"ש	ר"ח	
17:51	17:35	16:21	אנטווערפן
17:08	16:53	15:41	לונדון
17:07	16:55	15:40	מאנטשעסטער
17:50	17:29	16:18	ציריך
17:10	16:56	15:49	ווינ
17:47	17:30	16:14	אמסטרדם
18:12	17:50	16:39	פאריז
17:42	17:21	16:09	פראנקפורט

תורת של ראשונים

בין ההשתחוויה לאלוהים להשתחוויה לכוכב

ויאמר הנה חלמתי חלום עור וזנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי (ז', טו). "משתחווים לי", ולא אמר 'משתחווים לכוכב שלי' כמו שאמר בחלום האלומות (פסוק ז): "ותשתחוין לאלומתי", כי שם היה כל אחד תופס עוקם באלומתו, כדכתיב: "והנה אנחנו מאלמים אלומים", ואם כן היה ניכר איזו אלומה שלו היא, והיה יכול לומר "ותשתחוין לאלומתי". מה שאין כן בכוכבים, לא שייך לומר 'לכוכב שלי', כי יש מקום להכחיש ולומר לו: מנין לך שהכוכב שלא השתחוה כוכב שלך הוא, ולכן אמר: "משתחווים לי".

תחילה אמר (פסוק ז): "ותשתחוין לאלומתי" - כי בפעם הראשונה גם בשנית הם לא השתחוו לו, כי לא הכירוהו, אבל השתחוו לאלומתו... אבל אחר שהכירוהו כבר, השתחוו לו, כמו שנרמז בחלום השני שאמר: "משתחווים לי".

מפרשמו"ן עושי מצוה

"... וזו מדת חכמים היא ומדת וותיקין (לפרש עושי מצוה) כדי ליתן שכר לעשות מצוה. ומדת התורה היא, שהיא כותבת ומפרשמת עושה מצוה. ואם התורה עושה כן - צריכים אנו להלך אחר מדותיה של תורה, שהן דרכי נועם. הנה בהצלת יוסף, שהצילו ראובן מיד אחיו, כתב עליו הכתוב (ז', כא): 'וישמע ראובן ויצילוהו מידם'. וכן בבועז שויתר פת והומין הכתיבו הכתוב וכו'... ובפרק יש נוחין (כ"ב קל"ג) אמרו ביוסף בן יעקב, כשהקדיש עיליתא דדינרי וכשמכר מרגלית למקדש ב"ג עליות דדינרי, ונתנו הגוברים שבעה והקדיש ששה הנותנים, ועמדו שם וכתבו: יוסף בן יעקב הקדיש אחת, בנו הקדיש שש. מכאן אתה למד שהיו נוהגין לכתוב כן שמות המקדישין לשמים, להיות להם לזכרון טוב על מצות, ולפתוח דלת לעושה מצות".

ש"ת הרשב"א (ח"א סי' תפ"א, עני"ש)

"וינס החוצה" או "ויצא החוצה"?

ויהי כראותה כי עוב בגדו בידה וינס החוצה. ותקרא לאנשי ביתה ותאמר להם לאמר ראו הביא לנו איש עברי וגו'. ויהי כשימעו כי הרמזותי קולי וגו' וינס ויצא החוצה וגו'. ויהי כחרימי קולי וגו' וינס החוצה (לפ', יב-ט). כשנדקדק בלשון הפסוקים, בספור הדברים עם אשת פוטיפר, נמצא כמה שינויי לשונות. בתחילה נאמר (פסוק יב): "ויעזבו בגדו בידה וינס החוצה", ובפסוק אחריו כתיב: "ויהי כראותה כי עוב בגדו בידה וינס החוצה" - כאן לא נאמר 'ויצא'. אחר כך, כשאשת פוטיפר סיפרה את הדברים אמרה (פסוק טו): "ויעזבו בגדו אצלי וינס ויצא החוצה", ושוב לאחריו (פסוק יז): "ויעזבו בגדו אצלי וינס החוצה".

ונראה, כי באמת נס יוסף מן החדר, פן יגבר עליו יצר, אולם כשיצא מן החדר יצא לאישו, בלי תנועת ניסה, כדי שלא ישאלוהו בחי' מה לך כי תנס, ומי רודפך. והוא שנאמר בראשונה: "וינס (מן החדר) ויצא (לאישו) החוצה". אבל אשת פוטיפר, שראתה אותו יוצא מן החדר כמנוסה - "ויהי כראותה כי עוב בגדו בידה וינס החוצה" - היתה יראה שמה נס גם חוץ לבית, ושאלוהו למה הוא רץ, והוא סיפר לשואליו סיבת מנוסתו, לפיכך הקדימה היא, כדי לנקות את עצמה מכל אשמה: "ותקרא לאנשי ביתה, והתחילה לספר סיפור: 'ראו הביא לנו איש עברי' וגו'. אמנם, כאשר הבחינה על פני אנשי ביתה שאינם יודעים מאומה, הבינה שהם לא ראוהו רץ, כי אם הולך לאישו, לכך אמרה להם: "ויעזבו בגדו אצלי וינס ויצא החוצה" - כפי שהיה באמת. אבל לבעלה, שלא היה כאן ולא ראה הדבר - שיוכל להכחיש דבריה - אמרה, כדי לאמת שקר דבריה: "ויהי כחרימי קולי ואקרא ויעזבו בגדו אצלי וינס החוצה" - שגם גם בצאתו החוצה, כדי להמלט מאנשי הבית.

ספורנו

לקח טוב

בריאת אורו של משיח - דוקא בעת החשכה

שחוק זה חוזר על עצמו בכל תולדות היהדות. בכל עת אשר הזמין הקב"ה טובה גדולה לעמו ישראל, קדם לה לטובה ההיא צרה מסויימת, ורק אחרי ההעדר הופיע האור.

גם ימי החנוכה הבאים עלינו לטובה, אשר אורות גדולים נשפעים בהם, הלים בלילות החשכה של לילי טבת הארוכים, כמבואר בספרים הקדושים. הרי שהאור הגדול, הגנוז משיבת ימי בראשית ומתגלה בימים קדושים אלו, איננו מופיע רק אחר שכבר

בבריאת העולם כבר חטביע הכורא ברוך הוא טבע זה, שאין האור יכול לצאת בשלימותו טרם שרר חושך מוחלט, כענין שאמר רז"ל: ברישא חשוכא והדר נהורא. טבע זה מצוי בעולם בכל התחומים, ולא רק בהופעת האור בלבד. זרע האמור להכות שורש ולהצמיח פרי, איננו יכול למלאות את תפקידו זה עד שיירקב בעפר הארץ ויתבטל ממצויאותו הקודמת. או אז מוכן ומוזמן הוא להוציא בריה חדשה, פרי לתפארת.

זאת אומרת, גם אם יתכן שאינו טובה מסויימת תופיע בעולם בלי איזה שהוא העדר שקדם לה, הרי שאין טובה זו שלימה ומוחלטת. כי אם טובה היא בתכלית ובאמת, מוכרח הדבר שתופיע לפי חוק טבע זה שהוטבע בבריאת העולם. ורק כאשר יהיה העדרה מורגש בתכלית, יגיע זמנה להיוולד ולצאת מן הכה אל הפועל.

אם יתבונן האדם בחוק טבע זה, וירחיב את ראייתו והשקפתו בו, יתכן שרעיון זה ישמש ויעיל לו להבנה יתירה בקורותיו ותולדותיו. פעמים שפוקדים אותו ענינים לא נעימים, וחבלי קושי אופפים אותו, ובמציצו אינו יודע את נפשו אשר עגמה עליו עקב חבלים אלו. אולם אם יקח לנגד עיניו את חוק הטבע של "ויהי ערב - ויהי בקר", יבין וישכיל כי דוקא ענין זה הפוקד אותו, ודומה לו לרועיק, יכול לשמש לו קול מבשר ואומר כי ברכה מסויימת אמורה לפקוד את ביתו, ברכה שלימה באמת ובתכלית, כך שתנאי מוקדם להופעתה הוא שימצאנו אותו העדר מורגש.

אם אמנם קלים הדברים להיאמר, מובן שקושי גדול נודע לאדם בעת צרתו להתחזק ולהיאחז ברעיון זה, שלא רק נחמה בלבד יש בו, כי אף הכרה שענינו הנוכחי אמור להתהפך אצלו מאפילה לאור גדול. אלא שתלוי הדבר בהתבוננות עמוקה בכך

אותיות מחכימות

וידע יוסף מהלך אורו... במדרש נבס... כענין זה עוסקים במסכתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשוק ותפניתו וכו' והקב"ה היה עוסק וטורח לרץ על משת, ע"כ. הגה יס להעיר בדברי המחבר הזה, מה שישתק יס לכל דברי האומות והעסק של העדוקים הללו לנצח אורו על משת, וכי לא היה עוד זמן אחר טוב ונלה לפני הקב"ה להוציא אורו הגדול רק בזמן הזה כפי נני יעקב תנחור עסק ואכיהם עמיהם. אולם כאשר נעמוד להתבונן מעט על חוקי ההגה העולם עפי' הקב"ה מתחלת הבריאה עד עתה, הגה זה מלאו ראשו כי כל עניני עו"ל לא יכלו ללכת אל הפועל הגמור והתכלית האמיתי ואלה הסעדר המוחלט, ושקדוק להם האין הכלל... ועמו נעלה זה בתפלות הזרע אשר לא יעל ולא ינמיחו ואלה אחר הקדש הגמור בעפר כולו... וכן יוהי ערב ויהי בקר" - מבינות הערב יבא הבקר אחריו... והנה יצא יוסף מלמד"ה הג"ל... לכן רק בעת השקד האור עכל בית יעקב היו אנוסים בלילה בשקס ותפניתו, אז יצא חשך אור לשקס, ולהוציא הקב"ה אז אורו על משתו, כ"כ אמר.

תפארת שלמה (עני"ש)

הורגש חשכו של מעת לעת בתכלית הריבוי. ואז, כאשר הלילה ארך למדי, והושכו של יון מתגבר בעולם, דוקא בעת ההיא מבצבץ ועולה אור הגנוז לצדיקים לעתיד לבא.

כדי לברוא אורו של משיח, בחר ה' דוקא בזמן כזה שיעקב ובניו הקדושים היו עסוקים בשקס ובתעניתם, כי הוא התנאי המוקדם להיות אורו של משיח יוצא במהרה בימינו אמן.

ישגה לצעיריהם דחסידי בעלזא... אנטווערפן

קול צהלה ורגה שפתינו תרננה ברכת "מזל טוב" לבבית מוגשת בזה לירידת החשוב, עוסק בערכי ציבור לשם שמים ועומד לימינו בכל עת ועונה במסירות נפלאה, ביתו פתוח לרוחה לכל ונושא חן בעיני אלקים ואדם, ה"ה בן שדעתו יפה הרה"ח ר' יחיאל הכהן העירשקאוויטש שליט"א

לרגל השמחה השדויה במעונו באירוסיו בתו ח' עב"ג החתן היקר כמו משה חיים ניימאן נ"י בן מחו' ירדנו היקר איש החסד והמעש שמו נישא לשם ותהילה, גבאי ביהמ"ד דחסידי בעלזא - קהילות יעקב ב"ב הרה"ח ר' נפתלי ניימאן שליט"א

במזל טוב וגדיא יאה ויהא רעוא שיזכו לבנות בית נאמן בישראל עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת וכל טוב סלה, אמן כעתירת וברכת הרמ"ם והיצוות הרוחני צוות ההנהלה

ה'דברות ➡ מליוני יהודים בעולם התוודעו אל אור היהדות דרך ערוץ התקשורת שלנו. אלפים כבר טעמו וראו כי טוב ה'!

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי אברהם דוב בער מאווריטש זי"ע - בעל ה"בת עין"

- המשך -

בארעא דישראל:

בערוב ימיו גמר אומר, הרה"ק מאווריטש, להוציא אל הפועל משאת נפשו כל ימיו, לעלות אל הקודש ולחונן עפר ארץ ישראל. בחודש אלול שנת תקצ"ג, דרכו רגליו על אדמת הקודש כשהספינה הגיעה לעיר הנמל חיפה.

ספורי נפלאות מסופרים עלי דרך הפלגתו. טרם עזב את ארץ העמים נסע לקבל ברכת פרידה מחבריו וידידיו צדיקי הדור. כשהיה אצל הרה"ק רבי מרדכי מטשערטאביל זי"ע ביקש ממנו שיתן לו מטעב לשימירה, שהרי כל הדרכים בחזקת סכנה, ובפרט על הים. וכך רסם רבינו עצמו על קורותיו, באגרת ששיגר ובתלמידו רבי משולם זוסמאן מזיטאמיר:

"כאשר קודם נסיעתי הייתי בטשערטאביל אצל המגיד ר' מרדכי לקבל ממנו ברכת פרידה, ובקשתיו אז שיתן לי שמירה על הים, ואמר אשר ישלח לי שמירה לאדעס (האיסה). וכאשר באתי לאדעס הלכתי להגביר המפורסם ר' יעקבקי האלפרעין ודרשתי ממנו אולי קיבל שמירה מהמגיד מטשערטאביל, מחמת שר' יעקבקי היה ממקורביו של המגיד, והשיב אשר לא קיבל שום דבר מטשערטאביל. ועמדתי ב' שבועות באדעס והמתנתי על השמירה, ולבסוף לא הגיע, והוכרחתי לנסוע כך. וביום א' ששבתי על הספינה בא אלי עני אחד וביקש ממני נדבה, וראיתי בפרצוף פנים שלו שהוא עני הונן, ונתתי לו נדבה ב' זהובים, ולא רצה לקבל, וביקש רק רעגדיל אדום. והתחלתי להתנצל לפניו, כאשר אני נוסע לאחייק ומטע מעות יש לי, ואחייק נעלם ממני. וכן היה ביום ב' ורציתי ליתן לו א' רובל כסף, ולא רצה, ואמר כי אך א' רויט רעגדיל הוא רוצה. וכן ביום ג'. וכאשר ירדתי מהספינה, העני גם כן ירד מהספינה, ואמר לי אשר א' דורש ממני מעות, מחמת שהמגיד מטשערטאביל שלח אותי למענכם לשמרכם על הים" (המכתב הועתק בס' 'ארץ החיים' אות צו, פשימישל תרפ"ז, ומשם הובא בתולדות אדם).

זקני צפת ידעו לספר, את אשר קבלו מאנשים שילווהו בדרכו, על נס קפיצת הדרך שקרה בדרך, כי בעוד שנסיעה כזו ארכה באותם ימים כמה חדשים, לא האריכה נסיעה זו יותר משעה עשר יום, ורב החובל הנכרי קפץ ונשבע, "כי רק בזכות הצדיק הזה קפצה לנו הדרך, אחרי שמעולם לא אירע לי דבר מעין זה".

בשליח ירח האיתנים דשנת תקצ"ד קבע את דירתו בעיה"ק צפת ת"ו. על דבר הכרתו זו מסופר, כי באחד מימות חול המועד סוכות, בהם שנה בצפת, קלטת אדוני קול אשה, שעמדה בקרבת מקום על אחד הגגות וקראה לבנה: בוא עלה אלי הגנה, ועזור לי להוריד ולסלק את המחצלות המונחות שם, ולאחסנם במקום מוגן מהגשם. כי עוד מעט ויתקדש החג שמני עצרת, בו מתפללים ומבקשים על הגשם, והרי ה' שומע תפלת עמו ישראל ברחמים, בוודאי יוריד תיכף גשמי ברכה כבקשתם, והמחצלות יתקלקלו...

בשמוע רבינו דיבורים אלו, הביע התפעלות גדולה, ואמר: אכן נודע הדבר, שעד כדי כך מאמינות ותמימות הן בנות צפת, בלי כל התחכמות, ומאמינות בלב שלם שכאשר מתפללים ישראל עם קדושים תפילות הגשם בשמיני עצרת מיד נענים, הלאי יהי חלקי עמאם. באותה שעה ביטל רצונו מלעלות לירושלים עיה"ק, והחליט להישאר בצפת.

עד מחרה הוכתר בה להיות רבה ומנהיגה של עדת החסידים, אולם ענף נוקדש היה על כל החוגים והעדות, ועל פיו יסק כל דבר, כי הכל ידע אשר רוח ה' בקרב. ידידות גדולה שררה בינו לבין מנהיגי עדת הפרושים, תלמידיו של הגר"א מוילנא זי"ע, האנון רבי ישראל משקלוב זי"ע בעל 'פאת השולחן'.

יסורי ארץ ישראל:

ביקש הצדיק לישב בשלוה, אך ארץ ישראל ניקנית ביסורים, ורבות רעות מצאוהו. מצבם של יהודי צפת בימים ההם היה בדי, רע, היהודים סבלו מרעב ומחסור, מחלות ומגיפות, מהתנפלויות של כנופיות רוצחים בני ישמעאל.

באותה שנה, תקצ"ד, בחודש סיון סבלו אחי"י מרורות מביות ופרעות הערבים. רבינו ניצל אז ממש בס, ולמרות שנותר נקי מכיסיו ו'אפילו כתונת לא השאירו לו השוללים, עד ששלחו לו כתונת מטרייה, אף על פי כן חלק מכל מה שהיה לו למוזנותיו, הן משמן והן מלחם..." (מתוך עדות הגי"ר מנחם מענדל מקמייני זצ"ל - שנמנה על עליית תלמידיו הגר"א - בספרו 'קורות העתים').

כחודש ימים ארכה אותה ביהו נוראה, שפרצה בח' סיון. תיאור מפורט על דרכי הבריחה והפליטה מפורט בהקדמת האנון רבי ישראל משקלוב לספרו 'פאת השולחן' בזה הלשון:

מנהגם ציון וזונה צפת:

מלוא שיעור קומתו של רבינו נתגלה ביום חרון אף ה', כ"ד טבת תקצ"ז, כאשר רעשה הארץ ברעידת האדמה, ועיה"ק צפת נחרבה כמעט עד היסוד, ורבים מאחב"י ניספו ומצאו קבריהם מתחת לגלי החורבות, רח"ל. בעוד שבשאר ערי ארץ ישראל לא אירע נזק גדול, "אך בגליל הקדש, אהה, כי נחפכו צפת וטבריה כמחפכת, נפלו ונהרסו כל הבתים, וכל הבתי כנסיות דק"ק ספרדים ודק"ק חסידים ושלנו ק"ק פרושים נחרבו, ולא ניכר שום בית ורחוב או שוק עדי" - כפי שתיאר הגר"י משקלוב זצ"ל באחד ממכתביו הרבים שהריץ בתקופה מרה זו (נראה עוד בארכיון ביטולדות אד"ס הני"ס).

נודע ומפורסם כי בשעת רעידת האדמה, שהיתה לפנות ערב, עמד אז רבינו באמצע תפילת מנחה. כשהחלו הזעזועים הזהיר את הציבור לבל יצא איש מבית הכנסת, וקרא להם לבוא ולהצטופף סביבו, "ורבינו נפל נפילת אפים בפיטות ידים ורגלים, אותה שעה נפל חלק הארי מכיפת בית המדרש וקירותיו התמוטטו ונפלו, ואותו שטח מצומצם בו נמצא רבינו והמתפללים, לא נפגע, ונחשבו רבני עיני מודעים ממנו, והכיפה שעל הגג נשארה תלויה כמעט באויר". וכך יצאו כולם חיים וקיימים. לזכר נס זה נקבעה בבית מדרשו מצבת אבן עליה נחקק: "מה נורא המקום הזה, בית מדרש ר' אברהם דוב האדומי" מאבירי"י זצ"ל, שחזה את הרעש הגדול על צפת תובב"א תקצ"ז, ובזכותו הגדולה ניצל חצי בית המדרש מחורבן, והאדומי"י ותלמידיו שרדו בחיים".

רבינו עשה אז גדולות ונצורות לשקם את העיר מחורבנה ולחזק עשרה לב. כגבור היה נאור לישע עמו ולהחיש עזרה לנצרכים, ולבדו נשא את כובד המשיא על שכמו ולא נתן הרף לנפשו. שד"ר מיוחד נשלח מטעמו להזעיק את אחי"י שבגולה על דבר האסון הנורא ולעוררם להוסיף תרומותיהם לטובת העיר צפת, ועוד כהנה פעולות כבירות, כמסופר בספרי דברי הימים. במאורות השנה מיום התגעשה הארץ, ביום כ"ד טבת תקצ"ח, דרוש דרש רבינו ברמז דבריהם ז"ל (ספרדיו חג) "שאלו תלמידיו את ר' יוסי בן קסמא אמינתו בן דוד בא, כשיפול השער הזה ויבנה ויחזור ויפול וכו', ולא יסיפיקו לבנות עד שכן דוד בא" - כי הכונה היא לעי"ה צפת, "ואמר, כי שער אבותינו רעש, גם בגימטריא צפת, וזה כמה שנים שהיתה רעש גדול ב' פעמים בארץ ונהרגו כמה נפשות רח"ל. ואמר שזהו נפילת אחרונה, ועד שלא יסיפיקו לבנות בן דוד בא, אכמ"ר" (בת עין, ליקוטס).

סאת היינונים עדיין לא נתמללא, ועד שלא נחה ושקטה צרה אחת כבר באה זו שאחריה. היה זה כשעשרה חדשה התחוללה על ראש הישוב בצפת, בעקבות המרד של הדרוזים נגד ממשלת מוחמד עלי מלך מצרים. הדרוזים עברו בהמוניהם ועשו שמות ביהודי העיר צפת, שיללו ושרפו ושדדו את רכושם, גם רבינו הי' אז בסכנה גדולה וניצל באופן פלאי.

בראשית שנת תרי"א פרצה מגיפה נוראה בעיה"ק צפת, אשר הפילה חללים רבים. גם אז נעמד רבינו כמגן ומציל ועמד בין החיים ובין המיתים, עד שבאחד הימים ניגף גם הוא הקדוש, או אז הרעיש עולמות והכריז "כי הוא הקרבן האחרון ממגיפה זו, ואחרי לא תהא יותר מגיפה".

ואכן ביום י"ב כסלו נסתלקה נשמתו לגנוי מרומים, והמגיפה נעצרה. גופו הטהור נטמן במערה בה ספונים גם הגה"ק רבי אריה לייב מוואלטיסק, והגה"ק רבי דוד שלמה אייבשיץ בעל הערבי נחל, והגה"ק רבי בנימין זאב מבלאטא, זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

1. ראה 'תולדות אד"ס' שבסוף המהדורה החדשה של ספה"ק 'בית עין' ח"ב עמ' י"ח הע' טג.
2. הובא במהדורת ח"ב, מכתבים, מעמ' תקאא ואילך.
3. ראה שם מעמ' סה ואילך - 'הביה השניה'.

מיעוט נר חנוכה מוכיחה שכנסת ישראל הבוקה ודבוקה בהשי"ת

יוהי כמשלש חדשים יווגד ליהודה לאמר וגו' (בראשית לח, כד). "הנה איתא בכתבי האר"י זי"ל, שעיקר סוף גמר החתימה היא בחנוכה, אם כן נוכל לומר שזה מרומנו בפסוקים אלו על דרך זה:

יוהי כמשלש חדשים, היינו מראש השנה עד חנוכה, שאז עיקר גמר חתימה, על כל בא המקטרג על בני האדם לפני בורא עולמים ב"ה, שהוא מרומנו בתיבת 'יהודה', לומר: **ז'נתה תמר כלתך**, היינו כנסת ישראל שדמותה לתמר (ש"ה י, ח), שהיא מכונה בשם 'כלת', וסרה ממנו והלכה אחר זונתה, ולא די לה בזה שהלכה אחר תאוות לבד הרע, אלא שגם **הנה הרה לזנונים** - 'הרה' היא בתיבת דבוקות, היינו שמעצמה היא דבוקה תמיד בתאוות לבד הרע, שגם גורם לה. **יואימר יהודה**, הוא הבורא ב"ה, **ה'יואימה ותרשו** - עבור זה שבלא שום גרמא ומניעה אלה הרה לזנונים, רק מעצמה אלה הרה לזנונים לבד הרע.

היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר, בהתנצלות של אמת, ששקר ענה השטן בזה שמקטרג על בני האדם, שהמה דבוקים בגודל חשוקה לתאוות רעות, כי האמת הוא כך, שרק **לאיש אשר אלה לו אנכי הרה**, פירוש, שאנחנו עמו דבוקים רק בבורא עולמים ב"ה, שהוא מקור החסד וגימטריא אליה' ליו, ומה שאנחנו עושים לפעמים נגד רצון הבורא ב"ה הוא רק מחמת רוב טרדת הזמן וטרדת הפרנסה ושאר מאורעות של בני האדם, אבל באמת בפנימיות חלב דבוקים אנחנו בגודל חיבה ותשוקה רק לבורא עולמים ב"ה.

ותאמר, עוד לבורא עולמים ברוך הוא ראייה אמיתית לה: **הכר נא למי החותמת** - מרמו על השמן של נרות חנוכה, שהיה חתום בחותמו של כהן גדול, **והפתילים** - מרמו על הפתילות של נר חנוכה, **והמטה** - מרמו על הכלי של נר חנוכה כידוע, כי תיבת המטה: עם הכולל גימטריא יכלי. פירוש, **מוצאת נר חנוכה שאנו מקיימים כמצות רצון הקדוש**, היא ראייה מפורשת שאנחנו **הולכים רק אחר רצון הקדוש ודבוקים רק בן דוד ואי' וכו'**, רק מה שאנחנו עושים לפעמים נגד רצון הרק נר מחמת חני"ל.

ויכר יהודה, הוא הבורא ב"ה, **ויואמר צדקה ממני**, כביכול אני חייב בזה. היינו שהבורא ב"ה חייב להם שהמה צדקים, כי אני רואה שהאמת הוא שהמה דבקים רק ב', ומה שהמה עושים לפרקים נגד רצוני ח"ו, הוא רק מחמת **כ"ע על כן לא נתתיה לשלה בני**, רצה לומר תיבת 'שלה' מרמו על משיח צדקת, כמאמר הכתוב (תהי' מט, פ) **עוד כי יבוא שילה**, היינו מחמת שזה זמן רב שלא נתתי ומסרתי אותם לרועה נאמן, הוא משיח צדקת שיבוא במהרה בימינו, אמן כן יהי רצון".

בת עין (בפרשטנ)

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומיי"

מסכת כתובות

"אדם חשוב שאני" – להחמיר על עצמו בדברים המותרים

מצינו במכילתין זה פעמיים, שאדם חשוב יש לו להחמיר על עצמו בדברים שמעיקר הדין הם מותרים, האחד לעיל בדף נב ע"ב בעובדא דרבי יוחנן, והשני הכא בדף פו ע"א בעובדא דרב נחמן. בשתי העובדות מסופר את אשר יעצו לקרוביהם בדיני כתובה, ולאחר מכן חזרו בהם מאמרם: "עשנו עצמנו כעורכי הדינין" (וראה אבות א, ה; רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"א; טש"ע ז ט), והקשו בגמרא: "מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר", ומשני: "מעיקרא סבר 'ומבשרך לא תתעלם' (-לקרובו מותר לאדם להיות כעורכי הדינין, ולהעדיף את ריחו קרובו מן ההפסד של בעל הדין השני ועי' ב"ח ח"מ סי' ז ובברכי יוסף שם סק"ג), ולבסוף סבר, **אדם חשוב שאני**", כי אדם חשוב אין לו לעשות עצמו כעורכי דינים ואפילו לקרוביו.

בביאור הענין שאדם חשוב יש לו להחמיר על עצמו בדבר שמעיקר הדין מותר, מצינו כמה ביאורים: רש"י (ד"ה אדם חשוב) כתב: "לפי שלמדין הימנו, ויש שיעשו אף שלא לקרובים", כלומר, כי ממנו יראו וכן יעשו, ויבואו להקל גם במה שאין להקל בו. וכן כתב רש"י גם במסכת שבת (נא. ד"ה אדם: "אדם חשוב שאני – שהרואה אותו מיקל עומד ומיקל יותר", וכן הוא במוארי (שבת שם): "אדם חשוב ראוי לו שיחמיר אף במותר לו, בכל מה שהבריות סבורות עליו שהוא קולא, שכל שרואין אותו מיקל, למדין הימנו דבר מתוך דבר, ונמצא גורם תקלה" (וכ"ה בשיטמ"ק בשם תלמידו רבינו יונה פ"ב זע"ע ר"ש שביעית פ"ח מ"א).

בישטה מוקבצת מביא בשם תלמידו רבינו יונה (כפי הא) בביאור הענין, כי "אדם חשוב יש לו להתרחק מכל דבר של חשד", והיינו, שעליו להזהר שלא לעיזו עליו שאינו נזהר באיסורים, וכ"כ הירושב"א (מ"ק יא: ד"ה אדם, הר"א) שביעית שם) **והותרו רי"ד** (לעיל נב). ביאור זה מתבאר יפה בספר **מסלת ישירים** (פרק יא) חז"ל: "ענפי חילול השם גם כן הם רבים וגדולים, כי הרבה צריך האדם להיות חס על כבודו קונו, ובכל מה שיעשה צריך שיסתכל ויתבונן מאד שלא יצא משם מה שיוכל להיות חילול לכבוד שמים חז"ל... ואמרנו ז"ל (וימא פו): 'זוכי דמי חילול השם, אמר רב כגון אדם דשקילנא בישרא ולא יחמיר דמי לאלתר. ורבי יוחנן אמר, כגון אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין, והענין, שכל אדם לפי מדריגתו ולפי מה שהוא נחשב בעיני הדור, צריך שיתבונן בלתי עשות דבר בלתי הגון לאיש כמותו, כי כפי רבות שחיותיו ונחמנותו – כן ראוי שירבה ויחזירנו בדברי העבודה הקדיש בה, ואם איננו עושה כן, הרי שם שמים מתחלל בו חז"ל, כי כבוד התורה הוא, שמי שמרבה הלימוד בה – ירבה כמו כן ביושר ובתיקון המדות, וכל מה שיחסר מזה למי שמרבה בלימוד, גורם בזיון ללימוד עצמו, וזה חז"ל חילול לשמו ית', שנתן לנו את תורתו הקדושה וצונו לעסוק בה להשיג על ידה שלימותנו".

ביאור נוסף כתב במוארי (מ"ק שם): "אדם חשוב ראוי לקדש עצמו אף במותר לו" (וראה עוד ש"ת תשב"ץ ח"א סי' פט). ונמתבאר היטב בדברי השל"ה הק' (עשרה מאמרות, מאמר ז: וראה ע"ש תורה שבכתב ספר ויקרא, תורה אור), אחרי הביאו דברי **הרמב"ן בפר'** קדושים (ויקרא טו, ב) בביאור מצות "קדושים תהיו", שחובל על האדם להתקדש במותר לו, הוסיף השל"ה הק' "זהו בודאי" כי מצות קדושים, אף שהוא מן המותר, כגון אסור, כגון אכילת תימריה או דבור וכו' וכו'צא בו, ומה שלא הוזהרה התורה על זה בהפסדים כמו שאר אזהרות, כי בלתי אפשרי להודיע הכל, כי כל אדם משתנה באלף אלפי אלפים השתנות, אם כן כל אדם היה צריך לתורה בפני עצמו, וגם אדם אחד בכל עת ובכל שעה ישנתה... ובחזית כאלה הם בלי ערך וסוף, כללה התורה ב'קדושים תהיו', כלומר כל מה שהוא מותרין באיזה פעולה בעולם שתהיה, והיה קדוש ופירוש ממנה, ואילו היו כל העולם שוים בענין אחד, בזה היה התורה כתבם באזהרה, ועל ענין זה אמרו רבותינו ז"ל (יבמות כ.) 'קדש עצמך במותר לך' אע"פ שהוא מן המותר, כשתרגיש שהוא מותרין קדש עצמך, והנה השומע סבר והעושה כן לא פרח, כלומר עושה יותר ממה שחובי' לעשות, ובאמת אינו אלא חיוב... ואין **בכל מקום שאמרו רז"ל 'אדם חשוב שאני', הכוונה מצד החיוב יעשה כן**, כי אילו יהיו כל העולם שוה במגוון לזה, היה הדין נכתב כן בתורה לכולם. נמצא עניינים כאלה וכאלה נקראים לפנים משורת הדין, **והוא דין גמור להחזיר גברא**", מדבריו למדנו חידוש גדול, שחובת האדם חשוב להקפיד על עצמו בדברים המותרים – הוא חיוב גמור מן התורה.

ובמקום אחר (תורה שבכתב, פר' בראשית תורה אור, וע"ע בדבריו בעשרה מאמרות מאמר ה') הוסיף השל"ה הק' לבאר: "... מה שאמרו רבותינו ז"ל (יבמות ק"א) כי הקב"ה מדקדק יותר עם הצדיקים מהשאר, ומדקדק עמדם בחושי השערה, כי כל הקרב הקרוב ביותר למלך המלכים הקב"ה, צריך להיות ביותר ממוכן ומקדוש ומטהר. כי אינו דומה הנכנס כחצי המלך לנכנס במלך המלך, ואינו דומה הנכנס בדיכל המלך להיכנס ברגלי המלך, ואינו דומה הנוגע ברגלי המלך להנוגע במלך בגופו. וכן יש כמה וכמה מעלות זו על גב זו, אשר תמיד כשרוצה לעלות למעלה יותר גדולה צריך להיות מדקדק וממוכן ביותר שלא יהיה בו שמץ פגם אפילו קצת מהקצת... ועל כן בני עליה הזוכים למדריגות עליות ונשמות לפני ולפנים... הם מדקדקים בקו הדין ביותר מלפני מרוב העולם שמדריגתם למטה מהם... וזה ענין מה שבא בדברי רז"ל **"אדם חשוב שאני"**, כי כך ראוי לבני עליה העולים לחזות בנוגע ה' באור הגנוז הנסתר...".

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות שונות לימי חנוכה

א. **אסור להתענות בימי החנוכה, וכן אין להתענות בערב חנוכה, אפילו מי שמתענה תמיד ביום יאהרצייט,** ואין צורך להשלים אחר חנוכה. **אבל יום לאחר חנוכה – גם אם אמנם אסור לגזור בו תענית ציבור, יחיד מותר להתענות בו** (עיי' שו"ע או"ח סי' תרע ס"א וס"ג; סי' תרפו ס"א וס"ב; א"ח בשם הב"ח. ועייש' בשעריי'ז' דמשמע מהממ"ז שאסור להתענות לאחר חנוכה. אבל הלכה מותר. ועי' רמ"א באו"ח סי' תקסח ס"ט וביד"ז סי' תב ס"יב).

ב. **בימים שאסורים בתענית – אסור להתענות בהם לשם תענית אפילו תענית שעות** (ג"ל עיי' בשו"ע [או"ח סי' רפח ס"יא] שאסור להתענות בשבת, ובמניין [סק"א שם] כתב בשם המהר"ל **דלשם תענית אסור אפילו שעה אחת**, והביא רא"י מרש"י מסי' עירובין [דף מא]. ועיי' במניין [סי' תיח ס"יא] שמסתפק לגבי ר"ח - דאסור בתענית - אי אסור תענית שעות. והביא שם בבא"ח ד"ה ר"ח מסי' גאון יעקב עמי"ם עירובין [דס] דמסיק להלכה דכל דאסור להתענות בהו - שעות נמי אסורה. אם כן הוא הדין בחנוכה או בערב חנוכה).

ג. **מי שיש לו יארצייט בחנוכה** - [ובחנוכה הרי אין חולקין לבית החיים] - **יכל לבית החיים לאחר חנוכה** (עיי' באר הגולה י"יד סי' שדמ סק"ח בשם הכל בו לגבי ר"ח. ועיי' בס' גשר החיים פ"ט סי' דה"ח לגבי חנוכה).

ד. **אם אין לו מנורה רגילה, אלא מנורה עגולה, מותר להדליק בה, מ"מ אין זו מצוה מן המבחר,** כי ראוי לתעמיד את הנרות בשוה שוה ולא בעיגול, דגומת המנורה שהיה בביתחמ"ק, ועוד שאין בה היכר לתוספת הנס, כי נראה שכל נר הודלק על ידי אדם אחר (עיי' סי' תרע"א ס"ד, מ"ב סק"יז ובבא"ח; עייש' שם סק"יב; שו"ת רב פעלים ח"ד או"ח סי' ט).

ה. **אין לו מנורה, מן הדין מותר לו להדביק נרות שעות על אדן החלון, על הכותל או על השלחן וכדומה** (ועיי' סי' תרע"א ס"ד ובמ"ב סק"יח). ברם דעת האבני נור (או"ח סי' תק סק"ו) היא שהכלל הוא בכלל הנר, "ואותן המדבקים נרות של שעות או חלל ואין משימין אותם בכלל, לא יצאו ידי חובתם, לפי דברי חסד לאברהם הגי"ל...", ועייש'.

ו. **עבר כל הלילה ולא הדליק נרות חנוכה** - מאיזו סיבה שהיא - לא ידליק למחרת ביום, דשרגא בטיהרא מאי מהני ואין כאן פרסום נס. ובשאר הלילות ידליק כמו שאר בני אדם (עיי' סוסי"א תערב ובפר"ח שם בשם המהר"ש הלוי).

ז. קיי"ל להלכה (סי' תרע"ג ס"ב): **כנתב - אין זקוק לה, ואפילו כבו כל הנרות,** דעיקר הפרסומי ניסא הוא רק בעת ההדלקה. ומי"מ צריך בשעת ההדלקה ידלקו כל הנרות לפי חשבון הימים, ואז נחשב למחדר מן המחדרין. ולכן, **אם כבה נר אחד קודם שהשלים להדליק את כולם, צריך לחזור ולהדליקו**. והטעם, כי יש כאן שתי מצוות: נר א' עניקור החיוב, או נרות כמנהג המחדרין. ומאחר שהוסיף להדליק עוד נרות על נר החיוב, גילה בזה דעתו שרצונו לנהוג כמחדרין, ולכן צריך שידליק כל הנרות יחדיו, ואם כבה נר אחד לפני שהדליק את כולם לא יצא (עיי' בא"ח שם ובתש"ש מתי"ס או"ח סי' קלה).

ח. אמרו חז"ל (שבת כ"ג): **"הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים"**, ופירש"י: "דכתיב (משלי כג, כ) 'כי נר מצוה ותורה אור' - על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה". ומצינו כמה פשטים בביאור "הרגיל בנר". דעת הטור והשו"ע (ב"י דס"ג) היא, שיחא זהיר לעשות נר יפה. כלומר, שאע"פ שבחנוכה כשרים כל השמנים והפתילות (עיי' רס"י תרע), מכל מקום יבחר בשמן זית שהוא מן המובחר (כמ"ש הרמ"א), ואם אין שמן זית מצוי מצוה בשמנים שאורן זך ונקי (וכ"כ הפמ"ג בספרו ראש יוסף ע"מ"ם שבת שם).

בחינושי רבינו פרח"י ב"ר נסים (דנתי"מ מכת"י) פירש: "הרגיל בנר" - שמדליק בשעתו ויניח בו שמן הרבה. ובס' פלא יועץ (נאות נר) פירש, שאף הכלי שמדליק בו יהא נאה ונקי (ומובין יפה עיי' האבניי תני"ל שהאריך לבאר שהכלי שמקבל השמן הוא ג"כ בכלל הנר). ואילו הג"ר חיד"א כתב ב'פתח עינים' (נתי"ם שבת שם): "הרגיל בנר", היינו שירבה בנרות, וכמעשה המובא בגמרא שם, ואף בנרות חנוכה, הכוונה היא שיחא מהמחדרין מן המחדרין.

ונסיים בלשון המאירי (שבת שם): "לעולם יהא אדם זרזו לקיים את המצות ובקלה כבחמורה, שאינו יודע מתן שכון של מצות, ומכל מקום יחא לבו סמוך שאין השם מקפח שכן כל בריה ושמונתו לשלם מדה כנגד מדה, דרך תערה אמרו הרגיל בנר חנוכה דרך חבוב מצוה וכי' הויין לו בנים תי"ח לקיים עליו נר מצוה ותורה אור", עכ"ל.

נאמ: הג"ר שמיא קהת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

סור ושלחן ערך הלכות שבת חלק רביעי: סימנים ש"ג - ש"ח, עם כל נושאי הכלים, שנסדרו מחדש ברוב פאר והדר ובאותיות מאירות עינים, מוגהים ומתוקנים הדק היטב, בתוספת מראי מקומות ופוענות ראשי תיבות; ביאור חדש מכת"י - מהר"י אבותב על הסור; ספר פרי מגדים מוגה ומתוקן על הדף; נלות אליו ספר הלבוש עם מלכיש י"ט ואלה חזטא; ספר אליה רבה מוגה ומעוט; ילקוט מפרשים, ועוד הרבה מעלות טובות ומשובחות. מהדורא מפואר, של הוצאת ספרים 'הדרת קודש', מאנטריאל קאנאדא - ברוקלין ג.י. תשס"ח.

נעלה ביהודה על מסכת מעילה - פתיחה נפלאה למסכת זו, העוסקת בענינים אשר תמה כהררים התולים בשערה; חיידושים וביאורים דף על דף, לבאר וללכך הסוגיות, ויורד לעומק הדברים בבהירות נפלאה. חיבורו מהר"ג ו' יונתן בנימין גליק, ויצא לאור על ידי מכון 'בניצות עולם', ברוקלין ג.י תשס"ז (תמוז עמ').

אותב שלום על התורה - חיידושי תורה ל"ד פשט דרוש ורזמז מאת הגה"ק רבי שלום שפירא זצ"ל ה"ד מלאדו, ובתוכנו אמרות וסורות מכת"ק אא"ז השרף ממאגלניצ"א ז"ע; כולל גם קונטרס שו"ת בחלכה בשם **"שאלת שלום"** ל"ל מחדש ע"י הקרן להדפסת ספר בית קאזנינץ מיסודו ה"ר נתנאל ראדיינער, ירושלם תשס"ח.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגלילין לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' שמואל אברהם פריעדמאן שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בנו	הרה"ח ר' משה נתן נטע גאלדבערג שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בנו	ידידנו הנדיב הנכבד הנגיד המרומם איש החסד והמעש מוהר"ר אליקים שרגא ייבוש שפירא שליט"א לרגל שמחת הולדת הנכדה תתי' – בת לבנו האבר"ך היקר הר"ר משה אברהם יהודא הי"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' עבי ב"ר מאיר ע"ה מנאור – אנטווערפן נלב"ע ט"ז כסלו תשמ"ג לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' עבי ב"ר מאיר ע"ה מנאור – אנטווערפן נלב"ע ט"ז כסלו תשמ"ג לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' עבי ב"ר מאיר ע"ה מנאור – אנטווערפן נלב"ע ט"ז כסלו תשמ"ג לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.
הרה"ח ר' יחזקאל יצחק שליט"א הבה"ח כמרי יצחק נ"י ע"ג תתי' – בת מחו' הרה"ח ר' הערשל עקשטיין שליט"א – לונדון	הרה"ח ר' יחזקאל יצחק שליט"א הבה"ח כמרי יצחק נ"י ע"ג תתי' – בת מחו' הרה"ח ר' יוסף חיים מייזנער שליט"א – מאנטריאל	הרה"ח ר' יחזקאל הכהן הרשקוביץ שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בתו תתי' עב"ג	הרה"ח ר' יחזקאל הכהן הרשקוביץ שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בתו תתי' עב"ג	הרה"ח ר' יחזקאל הכהן הרשקוביץ שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בתו תתי' עב"ג	הרה"ח ר' יחזקאל הכהן הרשקוביץ שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בתו תתי' עב"ג
הרה"ח ר' יחזקאל הכהן הרשקוביץ שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בתו תתי' עב"ג	הרה"ח ר' יחזקאל הכהן הרשקוביץ שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בתו תתי' עב"ג	הרה"ח ר' יחזקאל הכהן הרשקוביץ שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בתו תתי' עב"ג	הרה"ח ר' יחזקאל הכהן הרשקוביץ שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בתו תתי' עב"ג	הרה"ח ר' יחזקאל הכהן הרשקוביץ שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בתו תתי' עב"ג	הרה"ח ר' יחזקאל הכהן הרשקוביץ שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בתו תתי' עב"ג

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ריין

בס"ד, עש"ק פרשת מקץ – "שבת חנוכה"
ז"ך כסלו תשס"ח לפ"ק – שנה ר"ג גליין תקצ"ז

ר"ת	מו"ט	ה'תש"ס	אנטיסטיסטי
17:51	17:33	16:18	לונדון
17:07	16:50	15:37	מאנטיסטיסטי
17:06	16:52	15:36	ציריך
17:51	17:28	16:18	ווינ
17:16	16:54	15:43	אמסטרדם
17:40	17:28	16:10	פאריז
18:10	17:48	16:36	פראנקפורט
17:39	17:19	16:06	

מברכין תחלה: ראש חודש סבת ביום שני
המולד: ליל ב בשעה 18:38 ו-3 חלקים

תורת של ראשונים

לחיוב החרור הכסף – לתוך השק או בפי האמתחת?

ויצו יוסף וימלאו את כליהם בר ולהשיב כספיהם איש אל שקו וגו'. ויפתח האחד את שקו וגו' וירא את כספו והנה הוא בפי אמתחתו וגו' (מכ, כה, כז). ישנם כאן דקדוקים רבים, ומצינו כמה פירושים בפסוקים אלו:

"והנה הוא בפי אמתחתו" – כן צוה יוסף, שלאחד מהם ושימו כספו בפי אמתחתו, ולאחרים ושימו באמצע האמתחת או בתחתיו, שאם ישימו כספם בפי האמתחת כולם, בלעדי המספוא לחמוריהם יראו וישובו למצרים על דבר הכסף להשיבו ולהודיע כי לא פשעו בו, כי הם נתנוהו. ולפיכך צוה יוסף להשיב הכסף באמצע האמתחת, כדי שלא ירגישו בכסף עד היותם בביתם, אבל צוה לשים לאחד מהם בפי אמתחתו, כדי לערם, וידע כי בעבור כסף אחד לא ישובו למצרים."

"ויפתח האחד את שקו" – אחד מהם פתח את שקו במלון לתת ממנו מספוא לחמורו, והאחרים לא פתחו את שקיהם עד היותם עם אביהם, כאשר אמר יו"ה הם מריקים' (פסוק לה). כי אולי היו האחרים לוקחים לחמוריהם תבן, כי לא יאכלו כל משאם בדרך, וזה האחד לא היה חמורו חזק והוצרך למספוא, ומצא כספו 'בפי אמתחתו', וכתב רש"י, כי אמתחתו הוא השק.

ואונקלוס תרגם [אמתחת] – מוענא. והנראה מדעתו, שהיו לכל אחד שק גדול ושקים קטנים להשוות משאם, וכלל המשא יקרא 'אמתחת'. והנה אירע לאחד שמצא כספו בפי אותו השק שפתח, ולא קרה לאחרים כן, עד היותם מריקים את כולם.

והקרב אלי, כי 'אמתחת' – שק גדול, יש לו שני צדדים הנקרא בלשון תלמוד 'מתראתא' (עי' בתובות ק"י: 'הפוכי מטרותא למה ל''). ובפי אחד מן הצדדין הושם הכסף לכולם, ואירע לאחד שפתח הצד ההוא שהיה בו הכסף ולא לאחרים, ונקרא 'אמתחת' בעבור שימתח לצדדין."

"להקל מושא כל הבלבולים הנפולים במשאות האנשים האלה, וליושב כל הכתובים הבאים עליהם, יראה בעיני, כי השקים הנזכרים בספור, הם הגדולים אשר בהם יביאו את השבר. אמנם האמתחות הם שקים קטנים אחרים שמכניסים בהם החבילים ומיתרים וכל כלי עבודת משאם, וגם בהם משמרים כיום עם ממונם ומכניסים אותו לתוך השק הגדול לשמירה מעולה. ואף בחזרתם, נותנים אותם עם מה שנותר מן הממון בתוך התבואה אשר בשקים, כתרים מפני השכחה וההגבה.

והנה מתחלה צוה יוסף למלאות "כליהם בר ולהשיב כסף איש אל שקו", ולא הקפיד אם יהיה בשק או באמתחת. אמנם אשר על הבית שם הכסף איש בפי אמתחתו, כי היה מה שנותר מכלי משאם בתוכם, ונתן האמתחות בתוך השקים, ומילא אותם תבואה, וגזרנו לו באחד מהם שלא העמיד האמתחת בתוך השק, אבל נשאר קרוב אל פיו. וכבואם אל המלון ויפתחו איש את שקו לתת מספוא לחמורו, פתח זה האחד וירא את כספו והנה הוא בפי אמתחתו, ויאמר אל אחיו הושב כספי וגם הוא בפי אמתחתו, כאילו הנה שם בכיונה.

ויצא לבם ויחדרו וגו', ואין ספק שבדקו איש את שקו עד מקום שידו מונעת ולא מצאו, ואולי שכל זה כוון מיוסר או מאשר על ביתו, כדי שתהיה להם בדרך קצת ידיעה ולא יתברר להם עד היותם בביתם, ולא ראו להדריק או התבואה, כי היה עמל בלי תועלת. אמנם נאמר אחרי כן (פסוק לה): 'ויזהו הם מריקים שקיהם והנה איש צורר כספו בשק', כי היה באמתחתו אשר בשק כאמרנו..."

לקח טוב

נמי חנוכה – חיוזק הבטחון

דבר רוחני אינו תופס מקום, ואיננו מסוגל להימדד במדות גשמיות, וממילא שחשבונות כאלה העוסקים במניית הרבים העומדים מולו, או כמעט הכמות אשר כנפשו, אין להם שארית של נחלה בעולם הרוחני כלל ועיקר.

אלא שגם אם נניח שחשיבות מסוימת נודעת למדות הרבים והמעטים, הרי שהנחיל חבורא ית"ש לעמו ישראל מועדים וזמנים במשך השנה

פעמים רבות אשר האדם נרתע לאחוריו בעמיתים של חשבונות כאלה שמרשלים את ידיו במילוי חובותיו בעולמו, וגלל כן מקצר בעבודתו.

החשבון האחד הוא, הרבים העומדים ממולו ומעכבים אותו מלמלאות תפקידו. רבים ממינים שונים: רוב האנשים הסובבים אותו ואינם מניחים לו ללכת באשר הוא חפץ; רוב פיתויי היצר המונחים בהישג יד ופזורים לכל אורך דרכו על ימין ועל שמאל, עד אשר כמעט לא יתכן לו להינצל מהם לגמרי; רוב העכירות חלילה ומעשים מגונים שכבר צבר לעצמו, ומעיקים הם על נפשו ואומרים לה, אין ישועתה לה באלקים סלה, ולרץ יבלה כחו בהטבת דרכיו, כי צריו אלו רבים וקמים עליו ומנחילים לו תבוסה מוחלטת.

אלה וכיוצא בהם, צד השוה להם, והוא שעוסקים בחשבון המעט מול הרוב. מאד טבעי הדבר שבמצוא האדם את עצמו ואת נפשו נתון במצב כזה, יראה את סיכוייו קלושים, כי במאוזני שכלו כבר הכריעו הרבים את המעטים.

עוד חשבון דומה עלול להכשיל את דרך האדם, והוא בראותו את עצמו עם כחותיו וכשרונותיו, רפה וחלש אין אונים, עד אשר איננו מסוגל לעמוד בגודל התפקיד המוטל על שכמו, כי כבד וחזק הוא ממנו. אם בעקבות העבר שבו נתנסה פעמים אין ספור, אם בידיעת עצמו ואומד נפשו בלבד ידוע לו הדבר, הרי שתוצאות אומד זה הן שיסוג אחור מעבודתו באמרו לנפשו נואש, ואין מעם ליגיעה חסרת תקוה.

האמת ייאמר, שהאלקים עשה את האדם ישר, והמה בקשו חשבונות רבים. אין תפקידו של האדם כלל לחשוב חשבונות ולהרהר הרהורים כאלה וכיוצא בהם, כי חבורא יתברך אינו בא במרוניא עם בריותיו, ואם הניחו יוצר כל בתנאים צרים, אין זאת אלא שבכחו למלאות את חובותו דוקא בתנאים אלה.

לבד מזה, הרי שכלל ידוע לנו שכמו שארון הקודש בבית המקדש לא מן המדה היה, ככה כל

אותיות מהכימות

... הנה על ידי גם חנוכה יכול האדם לחזק בטחונו בו ית"ש, כמתבאר גודל הנס שעשה ית"ש שמסר גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים על ידי בטחונם ביה"ש, וראוי ששקט הסוס לתפוסה ואין המלך נועץ ברוב חיל גבור לא ינצל ברוב כח, רק עין ה' אל יראו ומושיע לכל החוסים בו, ועל ידי זה יבוא האדם לנעוץ בה', ויהיה תמיד בלבו ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם.

וכן על ידי גם שעשה ית"ש כהשגת שלל היה בו רק מעט, ונעשה מהמעט הרבה, וראה האדם כי אין מעורר להשיג"ש להשיג כדך לו כמעט, ועי"ז לא יפנה אל רבדים ופטי כוז הכלי עו"ה, רק יתחזק ברכת ה' היא תעשיר, והמכרה לא חל יעדיך והמעט פלי יחסר.

ואף אם יאמר האדם, זהו אם הייתי לדיק, הייתי יכול לנעוץ בה' שלא יקפח שכרי ויאכילני פרי מעשי, אבל אני יודע בעלמי שלא ילאחי ידי חובתי נגדו ית"ש, וא"כ איך אוכל לנעוץ בה' שיגמול לי טובות שאינם לפי תגמול מעשי, זה עלת ית"ש. אבל באמת לא כן הדבר, כי ית"ש הטוב ומטיב לרעים ולטובים, וטוב ה' לכל. ולכן בטחון לשון עימה ודיבור, שידבק האדם בבטחונו ולא יסור ממנו כקום סיבה ואופן...

זעק קש (חנוכה)

מהם ילמד להתחזק. שמונת ימי חנוכה אלו אמורים להוציא את האדם מחשבונותיו המרשלות אותו, כי מורים הם לבני ישראל כי השי"ת מוסר גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים. ומנס השמן יתאמן האדם, בראותו כי גם כח מועט יוכל לפעול פעולות כאלו מעבר למדידת כחו הרגיל. ומזה יסיק שחשבונות אלה אינם אלא מכמורות ורשתות של היצר, ואין לו אלא לבטוח בה' שיעשה לו תשועה גדולה ופורקן כחיותו הוה.

אמרות טהורות

זה שצריך תפילתו על הקץ יזכה לראותו

ויחי מקץ וגו' (פסא, א). פירש"י: "כל לשון קץ סוף הוא". נראה לרמז בדבריו הקדושים, "להורות לכל איש בגשתו אל הרעה ואל התפלה על כל מחסורו בעניני עולם הזה אשר יחסר לו, לא ישים מנגמתו על מצוקותיו, רק יהיה ענינו ולבו על גדול צער גלות השכינה..."

וזהו הרמז בדברי רש"י ז"ל במתק שפתיו: "כל לשון – קץ", פירוש, צדיק כזה אשר כל לשונו בתפלתו הוא רק על הקץ, ומצפה לישועת ה', "סוף הוא", היינו, הוא אשר יזכה להיות בסוף ולראות במהרה בישועה.

תפארת שלמה (עניני ש)

"צריך האדם לחזור מאוד ממדות קמצנות וכליות"

ותעש הארץ בשבע שני השקע לקמצנים (פסא, מז). "רמזו שצריך האדם לחזור מאוד ממדות קמצנות וכליות, כמו דאיאת בספר הישר לרבינו תם (שער ה) אם יהיה אדם כילי, היינו קמצן, אין זאת המדה הרעה לבדה בו, רק אחרת מלבד אלה וזאת עלתה על כולנה, וסוף דבריו – על כן אי אפשר לכלי להיות עובד ה', עיין שם דבריו המתוקים האמיתיים באורך.

וזהו: ותעש הארץ – דהיינו יוסף היה מתקן את הארץ בשבע שני השבע את מדות הקמצנות שבהם, וזהו: לקמצנים, כי אין לך אדם נמלט ממדה זאת, אם לא כולו יש בו מקצתו, ויש אשר בהם אפס קצת קצת דבר מהקמצנות, וצריך האדם להסיר עצמו ממדה זאת".

נעם אלימלך (נע"ט מ"ש במדרשו גל רמז)

יום המצוות בראוי – על ידי זמירת התאווה

קחו מזמרת הארץ בכליכם (פסא, יא). הזמרה וזמרת מעצמו את התאווה הארציות, וזכה על ידי זה "להיות כלי מוכשר לעשות המצוות כדבעי למהו. והרמז: קחו מזמרת

אמירה נעימה

ויאמר יוסף וגו' חלום פרעה אחד הוא את אשר האלקים עושה הניד לפרעה (פסא, כה). הנה, אצל שבע שנות השובע נאמר: "את אשר האלקים עושה הניד לפרעה", ובשבע שנות הרעב נאמר (בפסא, כח): "אשר האלקים עושה הרעה את פרעה" (נע"ט בפירש"י).

ויש לפרש, הדנה איתא (במדרש כה, ה) שכאשר הקב"ה גזר לטובה אינו חוזר בו, ובגזירה לרעה יכול לחזור בו. ולכן אצל שבע שנות השובע אמר לו יוסף: "את אשר האלקים עושה הניד לפרעה", כלומר, שבודאי יהיה, כי מגזירה טובה אינו חוזר בו. אבל לגבי שנות הרעב אמר: "אשר האלקים עושה הרעה את פרעה", רצ"ל שהראה לך שיש בידו להרע, ולהטיב אם תטיב מעשיך, כפי שאכן היה שהרעב פסק כעבור שנתיים, בזכות הברכה שבאה לרגלי יעקב (וראה רש"י להלן מז, טז).

נפתלי שבע רצון

ואל- שדי יתן לכם רחמים (פסא, יד). וברש"י ז"ל: "ומדרשו מי שאמר לעולם די יאמר די לצרותי". ותמוה, מה שייך זה לזה. וי"ל, כי ידוע שקד שנות חיי האבות הקדושים הוא חמש מאות שנה – כנגד מהלך העולם שהוא חמש מאות שנה (ירושלמי ברכות פ"א ה"א). נמצא, שיעקב ידע כמה יהיו מספר שנות חייו, לפי כך השנים שהניחו לו אבותיו. ולפי זה, אילו לא אמר הקב"ה לעולמו די, והיתה העולם נמתחת יותר ממדתה עתה, היה יעקב אבינו גם כן חי יותר.

והנה, מדרך העולם, שעל איש רך בשנים אומרים: עוד יש לו עת לחיות חיים טובים, ועדיין לא עברו עליו רוב שנותיו. אולם כאן אצל יעקב, שמעט שנים נשארו לו לחיות עליו אדמות, לכן אמר: "מי שאמר לעולם די, רצ"ל שעתה מהלך העולם הוא רק חמש מאות שנה, אם כן לא נשארו לי רק שנים מעטות, על כן "יאמר די לצרותי" – שאחיה עכ"פ המעט אשר לפני בטוב ובשלום.

עזרת ביחוסף

הארץ בכליכם – סופי תיבות: 'מצות', היינו על ידי עזיבת התאווה רעות וזכה להיות מוכשר לעשות מצוות". חסד לאברהם, ראדומסק

יסורין במלה – שלא יבטלנו מעבודתו ית"ש

ואל- שדי יתן לכם רחמים (פסא, יד). וברש"י: "ומדרשו מי שאמר לעולם די, יאמר די לצרותי". ויש להבין מה תלוי זה בה.

הנה, הו"ל אמרו (ברכות ה): נאמר 'ברית' במלה ונאמר 'ברית' ביסורין וכו' מה מלה ממתיק את הבשר אף יסורין ממרקיין כל עונותיו של אדם, עיי"ש. ולכאורה, איך תלוי זה בזה. אלא, כוונתם ז"ל היתה להמליץ, שנאמר 'ברית' במלה שממתיק את הבשר, ושם אם יתן אדם מלה יותר מדאי על הבשר אינו נאכל מהמת מלח, כך יסורין שממרקיין, שלא יהיו ח"ו יותר מדאי שיבטלו אותנו מעבודתו ית"ש.

וכן על דרך זה דרשו הו"ל "מי שאמר לעולם די", כי הנה, יש להבין למה אמר באמת לעולמו די, הלא טוב עין הוא יבורך לעולמי עולמים, ולמה לא יתפשט עולמו עד בלי די, אלא "שגזרה חכמתו ית"ש, שכל מה שישתלשל ויתפשט מסביבה לסיבה ומעילה לעלול, עד שיבוא לעולם הזה הגשמי לדומם צומח חי מדבר, עם כל זה שיהיו מרגישים אימת הבורא ית"ש ולספר שבחיו, כמו שאנו רואים שכל נברא אומר שירה ויש תועלת בכריאתו", ולו היה משתלשל העולם יותר, אז היה מתגשם מכדי להרגיש חזיונותו יתברך, ואם כן מה תועלת היתה בכריאתו, "כי עיקר טובת הכריאה כמה שיועילין מאלקות, כל אחד לפי מדרגתו ובהיותו", ולפיכך אמר לעולם די.

וזהו שדרשו ז"ל: מי שאמר לעולמו די – בכדי שתהיה תועלת לכל נברא, ומה שאינו לתועלת לא ברא, הוא יאמר לצרותיו די – כדי שלא יבטלו אותנו מעבודתו ית"ש.

זרע קודש (פר' משפטים) – בשם הרד"ק מהר"מ מרימינוב זצ"ל

וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו ויאמר הזה אחיכם הקטן אשר אמרתם אלי, (כט). ולכאורה קשה, מדוע לא השיבו לו כלום על שאלתו זו.

ואמנם, שמעתי בשם הגאון רבי יצחק מוואלאזין זצ"ל שהאות ה' מתייבת "הזה אחיכם", לא ה' השאלה היא, אלא ה' התימה. הדנה האלשיך הק' מפרש, כי מה שאמר להם יוסף "בזאת תבחנו וגו' בבוא אחיכם הקטן הנד" (לעיל מז, טו), רצ"ל אחרי אשר אמרתם שיש לכם אח קטן, לזאת תביאו אותו אלי, וממנו אחקרו, אם כנים או מרגלים אתם, כי נער קטן אין לו דעת כל כך להסתיר דברים צנועים, והוא מסיה לפי תומו כל האמת, עיי"ש.

לכן, כשהביאו את בנימין וראה אותו גדול, שהרי כבר היה אז בן שלשים שנה (במדרש יד, ה) ואב לעשרה בנים (כדרכי הלך מז, נא), התחיל לשחק ולתמוה עליהם: "הזה אחיכם הקטן אשר אמרתם" – הלא גדול הוא, ושלם בדעת. ובספר 'העמק דבר' הוסיף עוד, כי מה שסיים בברכה: "ויאמר אלקים יחנך בני", זאת היתה יען כי אמר שהוא אינו קטן, והיה נראה כנותן עין רעה על גידולו, על כן סיים בברכה ואמר: חלילה איני רע עין כך, אלקים יחנך להיות גדול יותר ויותר.

קולת יצחק

וישא עיניו וירא את בנימין אחיו וגו' ויאמר אלקים יחנך בני (פסא, כט). וברש"י ז"ל: "בשאר שבטים שמענו הנינה – אשר חנן אלקים את עבדך" (לעיל יד, ה). ובנימין עדיין לא נולד, לכן ברכו יוסף בחגיגה. ע"כ. ורבינו אפרים ז"ל כתב בפירושו: "יחנך" – ישרי שכינתא בחלקך, עכ"ל. ולי הדל יש לקשר שני הפירושים, הדנה רז"ל אמרו דלא נבנה בית המקדש בחלק שאר שבטים משום שהשתחו לעשו, משא"כ בנימין, כי עדיין לא נולד, ולכן נבנה ביהמ"ק בחלקו (ראה תרגום שני למגילת אסתר ריש פ"ג).

חומת אנך להחיד"א זצ"ל

יתרון דעת

ניצוצי אור יקרות עלי חנוכה

קביעות עתים לתורה – ביתר שאת בימי חנוכה/המנוגה לתת השם 'מתתיה' לבן ו'חנוכה' לבת / ועוד מנהגים מופלאים ויחודיים לימי החנוכה

תוכחת מוסר לחנוכה. יחשוב שצריך נתקן להלל ולהודות להש"ת, על כי היוונים חשבו לבטל תורה ומצוות. אם כן הימים הקדושים אלה, ראויים ביותר להתמדת תורה מבשאר הימים, כי תלמוד תורה נגד כולם (פאה א, א). ובעונותיהם הרבים רוב העולם נוהגים בהם ביטול תורה, והולכים אחר ההבל, ומה שרבותינו הקדמונים פסקו ישיבה בימים ההם, עשו בשביל הנערים שיחורו ויחורו על תלמודם מה שלמדו, שיהיה שגור ביהם. על כל השומע ישמע ויתעורר בימים ההם ביתר שאת בתורה ובמצוות. ש"ת הק' (מס' תמיד, פרק דרך חיים תוכחת מוסר, אות קנב)

מצוה לשמח בחנוכה, ומשום הכי קראו יום טוב, והן ימי שמחה, וכן פסקו הרמב"ם (הל' תוכה פ"ג ה"ג) והמרדכי ארוך, ונהגו לאכול גבינה על יד חנם, וראוי שהשמיחה תהא מעורבת וכולה בשמחת תורה ואל תבטל מקביעותה. שו"ת מהרש"ל (סוף סי' פה)

הננימול בימים אלו (-בחנוכה) יש נוהגים לקרות בשם 'מתתיה', לזכר עולם יהיה צדיק. גם ראיתי כתוב שהיו קוראים לנשים בשם 'חנוכה' כשנולדו בזמן הזה, עיין בשו"ת מהר"ש ש"י כ"ו, ואולי משום בת יוחנן כהן גדול כידוע, על כן לזכור זכות הנשים קוראים אותן בשם 'חנוכה'. זכר דוד להנהיג רבי דוד זכות זצ"ל ממודינא (מאמר ג' סוף פ"ה)

... כיוצא בזה המציא לנו דבר חידוש שזה בני נאמן אברהם אברהם נ"י בספר 'הוכיח אברהם' (פ"ד דף כז, א), דראוי והגון לכל רב ישראל שיתגבר בימי חנוכה, ובפרט ביום ר"ח טבת, לקופת התנא האלקי רבי מאיר בעל הנס וזיע"א וישלחו המנות לאומת קודש קרנת דשופרא טבריא ת"ו ליד חכמי ורבינו עיה"ק הנז', והוא דבר גדול בימים האלה לעשות כזאת, וירא הפועל ה' מפלאות תמים דעים, עיי"ש בט"ט ודעת.

הן אמת דבכל עת ובכל זמן חיובא רמיא עלן להיות דעתן עליו בכל עסקתו ובכל מעשה ידיו ועל כל צדח שלא תבא להפריש לעילוי נשמת הצדיק ר' מאיר בעל הנס זיע"א וכו'... מועד לכל יד להגריח פלאני זצ"ל (סי' בו סע"ו)

ירבה בסעודת שבת של חנוכה יותר משאר שבתות, וכ"ש אם חל בו ראש חודש גם כן. וכן ירבה בראש חודש טבת שהוא בתוך ימי החנוכה, בשביל פרסום הנס. ומנהגינו להדליק שמן למאור לכבוד שמת רבי מאיר בעל הנס וזיע"א ביום ר"ח טבת. ויותר בהלל של חנוכה, כי אפילו בחג המצות אין אומרים הלל גמור, וכאן אומרים הלל גמור שמונה ימים, על כן יאמר אותו בכונה ובשמחה רבה. בן איש חי (סוף וישב)

גרסינן בפרק חלק (סנהדרין קא). העיר ר' שמעון בן אלעזר משום ר' שמעון בן חנניא, כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם. על כן בני יצ"ה, והדרו ללמוד בימי ניסן פרק ערבי פסחים והר"ף של פסחים, וכן הטור עם הבית יוסף וכו', וכן בחנוכה – הלכות חנוכה, תלמודו מן התלמוד וכן הר"ף והטור, כפי האות וטובל שאת, כי זו התורה היא ביותר חביבה, ומביאה לידי מעשה כדוגן, ותורה זו חביבה במאוד מאוד לפני הקב"ה, כי יפה היא ובזמנה היא. שו"ת הק' (מס' שבתות א"ח צו-צו)

במגילה (כז). שיהו שואלים ודורשין בעניני של יום. כמדרשו של הובא ללמוד הלכות חנוכה בחנוכה. ואפשר לומר הטעם, שהוא רק מדרבנן. והגם דלענין פורים מביא שיוצאים בקריאת המגילה, ובשחל בשבת צריך ללמוד עניני פורים מביא מדרבנן (ה). עכ"פ התם דברי קבלה היו, עיין א"ח סי' תרצ"ו ס"ז, ועדיף מסתם דרבנן. תשובה: פשיטא שהנכון ללמוד דיני חנוכה בזמנם.

שו"ת שלמה חיים (סי' שפ). וראה עוד בס' 'נפש דוד' (להגאון האר"ת זצ"ל) עמ' קלו אות יד: "בכל יום מימי חנוכה למדתי בגמרא או בשו"ע הלכותיה, וכשלא היה לי פנאי הייתי אומר לשון הגמרא לחדו ממס' שבת מדף כ"א ע"א עד דף כ"ד ע"ב)

אצל הספרדים שבעיר סאלוניקי, וכן המנוגה בביה"ק ירושלים אצל הספרדים דשם. בימי חנוכה הולכים המלמדים עם תלמידים לבית בעלי בתים עשירים, ונשעים נותנים להם מיני מתוקה ומגדנות ומיני פירות ויגות ומהו עשירים ארוחה גדולה ביום ה', והדוכה זאת חנוכה, וטורם יתחילו הסעודה אומרים התלמידים כל ספר שיר השירים בנעם שיר ויגון יפה, ואח"כ אומרים ה' פגעני הפסוק (בראשית מג, ב) "שבו שבו לנו מעט אוכל", ואח"כ מחלקים כל התפוקים ומגדנות להתלמידים, ועושה הסעודה ושמהם שמחה רבה. מקובל הספרדים הם נעורים כל שמנות הלילות וחנוכה, כל הלילה, וקורים במנין עשרה בזהר הקדוש, ואחר כך שותים קאו"ו ואוכלים פירות. ובארץ ישראל נוסעים אל כפר מודיעים, כי שם מונחים הכהנים הצדיקים שנפלו במלחמה, אשר עשו עם אנטיכוס הרשע. הכפר הזה רק ערביים יושבו, והערביים קבלה להם שבעת שיהיה מיישב מקום זה מיהודים, אז תבוא הגאולה. שו"ת שית יצחק (סי' שטמ)

עלי הגיון

תפילת "גאט פון אברהם" / תיקון

ראו ראיתי בגליון 'קורא' עונג' (פרי יוצא ש.ז.) בהשלמות והערות על מאמרו הנחמד של הרח"ח ר' י.מ. כהנא שליט"א מירושתי'ו בענין תפילת "גאט פון אברהם" (במדרשו החשוב 'בשרי זמרה'), אשר לפי המקור הראשון בו נדפסה תפילה זו ויוחסה להרה"ק מבארדיטשוב זי"ע - [בסוף ספר 'שני המאורות' לתלמידו הרח"ק רבי שמואל מקאמינקא זי"ע] - "סגולה גדולה להצלחה שיאמרו אנשים נשים וטף בקשה זו ג' פעמים במוצאי שבי"ק קודם הברכה..." והובא שם שבספר 'אורחות ימים' על הל' חנוכה להרה"ג רא"ז שבעבאלג שליט"א דן (ספי תרפ"א תיב"ז ס"ב) אימתי לאומרה במוצאי שבת חנוכה, אם קודם הדלקת נרות חנוכה או אחריה, ומסיק "דהאומרו במוצאי שבת חנוכה קודם הבדלה כדרכו בכל שבע, אין מזניחין אותה". וכתב שם נכונה שתפילה זו, יסודה קדוש, אך הרח"ק מבארדיטשוב תיקנה במעט והעתיקה בכתבי קודש שלו. והעיר הערה נחוצה על נוסח התפילה "באהיט דיין ליב פאלק ישראל פון אלעס ביזען, אין דיינעם לויב, אז דער ליבער שבת קודש גייט...", ואלו שתרגמו אותה ללשון תרגומה בטעות: "שמור על עמך ישראל אוהבך מכל רע, ובתהלתך, כאשר השבת קודש...", בסוברים שילויב' הוא מלשון שבת ותהילה, אך המבין תמה, כי אין לה כאן שום משמעות למילה זו. ואמנם פירוש מילת 'לויב' הוא מלשון סוכה וסוכה, כי בלשון פולין ורוסיא 'לויב' - היא מקום מחסה וסוכה, וכן כאן הכוונה היא: "פרוס עליהם סוכתך", או: "הגן עליהם בסוכתך", [ונכון התפילה במעריב: ויפרס עלינו סוכת שלומך].

ובנוסף המקורי הקדוש של תפילה זו שמובא שם, נאמר בסיומו בזה"ל: "די וואך זאל קומען אויף אונז צו מזל און ברכה, און צו אלעס גוטן גוויין", תוך כדי ציון שהמילה האחרונה - גוויין - לא מובנת.

והנה, ביור"ד הלכות נדרים (סי' ר"ב ס"ה) סובר הט"ז שאם אוסר אדם על עצמו יין בנדר בלשון אשכנז ואומר: "קונם יין די וואך" - שאין יום השבת בכלל האיסור, (והשי"ח השיג עליו בנקמה). וכתב על כך ה"בית לחם יהודה", שיפה כיוון הט"ז ואין שבת בכלל "די וואך" וכו', ומביא ראיה שכן הוא לשון בני אדם מהתפילה שאומרים במוצאי ש"ס, וז"ל: "יוכן נוהגין לומר במוצאי שבת קודם הבדלה, די וואך זאל קומען לפרנסה וכו' און צוא גוויין. ובודאי ביום השבת אין לו משא ומתן להרויח, אלא כוונתו על ששה ימי חול". עכ"ל. ובכן, מכאן ראיה שאכן תפילה זו קדומה ביותר, שהרי בעל ה"בית לחם יהודה" חי בשנות ת"י בערך, ובשנת תצ"ג נדפס ספרו לראשונה. וכן מבואר בהדיא פירושה של מילת 'גוויין', והוא: להרוויח, דהיינו, בקשתו היא שהשבע הבעל"ט תהא טובה לפרנסה ולהרווחה. אכ"י.

נתן נטע מאשקאויטש, אנטווערפן [דומ"ץ]

עוד בענין ה"זבולון" -

אי זוכה ל'שפתותיו דובבות בקבר' / פנייה

כחוספה למה שהובא בגליון תק"צ (במדרו זה. ובגל תקפ"ג מדרו עלי הדף) בענין שותפות ישכר זבולון, שיש פלוגתא בין הני רבונות אם שייך בזה גם הענין של "שפתותיו דובבות בקבר", הני להביא בזה מהני מילי מעלייתא שאמר כאמור"ר הגה"צ רבי שמואל אברהם צבי גרינפעלד שליט"א. בספח"ק 'ברית אברהם' (פ' בראשית) כותב בשם "חכם אחד", דהנה יש להבין בשותפות שכזו, מהו אם כן הרבונות של לומדי תורה יתר על מחזיקי תורה, לדלאורה שניהם שוין. ויתיר, דאה"י לגבי לימוד התורה שניהם חלק כחלק יאכלו, אבל הלומד תורה - לאחר פטירתו יש לו מעלה יתירה, ששפתותיו דובבות בקבר מחידושי התורה שגאמרים בשמו על העולם, ושכר זה אין לו למחזיק תורה. וזה פירוש הפסוק (קהלת ז, יב): "כי בצל

המדרש נערך לזכר נשמת הרח"ה - ר' משה ברוך'ל ישרי' בבריש ברונשטיין צ"ה תנצ"ב.ה.

החכמה בצל הכסף ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה", כי אמנם כמו שלמדו חז"ל מפסוק זה (נ"י ספחים ג, ג), אבל "ויתרון דעת החכמה" - יתרון יש ללומד תורה על המחזיק תורה, ש"תחיה בעליה" - על ידי ששפתותיו דובבות בקבר, משא"כ למחזיק תורה, שהרי אין אומרים ד"ת משמו, עכ"ל.

ולפי זה יש לבאר הא דאיתא בגמרא (סוטה כא): "מאי בוז יבוז לו, אמר ערלא: לא כשמעון אחי עזריה, ולא כרבי יוחנן דבי נשיא, אלא כהלל ושבנא, דכי אתא רב דימי אמר: הלל ושבנא אחי הון, הלל עסק בתורה, שבנא עבד עסקא. לטוף א"ל: תא נערב ולפילוג, יצתה בת קול ואמרה 'אם יתן איש את כל הון ביתו' וגו'. ופירש"י: "שמעון אחי עזריה - תנא הוא במשנה קמייתא דזבחים, ולמד תורה על ידי אחיו, שהיה עוסק בפרקמטיא, כדי שיחלוק בזכות לומדו של שמעון, לכך הוא נקרא על שם עזריה אחיו, וכן ר' יוחנן למד ע"י הנשיא, שהיה מפרנסו", עכ"ל. ולכאורה צ"ב, מה חידוש הוא, הרי זו היא שותפות דישכר וזבולון.

אבל לפי האמור נחא, דעצם השותפות עשה גם שבנא, בעת שהחזיק ידי הלל בעת לומדו כשכבר היה בגדלותו, אבל אין זו יותר משותפות רגילה, ולכן בעת שלמד הלל היה לו גם כן חלק בתורתו. אמנם לאחר שנפטר שוב לא היה לו בכלל זכות בתורתו כנ"ל. משא"כ עזריה אחי שמעון התחכם גם לזה, והתחיל לפרנס את אחיו כבר בעת התחלתו, לפני שהתחיל ליגע ולשבת באהלה של תורה, וממילא נמצא שכל תורתו שלמד נקראה על שמו, ולכן גם אחר פטירתו של שמעון מן העולם, הרי כשיאמרו דבר על שמו, יאמרו 'שמעון אחי עזריה', וממילא יהיו שפתי עזריה ג"כ דובבות, כמו של שמעון, בוז לו יבוז לו.

ובזה מיושב גם מה שהובא בגליון ה"ה) שהפך חיים צ"ל שיבא לאיזה גביר שהחזיק לומדי תורה "בחיוו ובמותו, וזכה שפתותיו דובבות בקבר..." דמירי שהחזיק בבחור ישיבה, שהזבולון מחזיק אותם בתחילת עלייתם בלימוד, משא"כ הגר"ח מוואלוין (שהובא שם) דלא סבר כן, מיירי בסתם שותפות, וכמשנית. שלום משה חיים גרינפעלד, אנטווערפן

מעלת כתובה מודפסת

אל מערכת"ה הר"ח מוה"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א. ברצוני להעיר על מישר בגליון פ' ד' (גל תקפ"ג) בענין כתובה, דקדוקיה והלכותיה (א"ת ד-ו). חותני צ"ל זי"ע (שבמשך שנות חייו היו לו כמה וכמה מאות סידור קידושין), בשנים הראשונות השתמש עם הכתובות שהיו נמכרות בחניות של מוכ"ס, ותמיד הי' מתאונן על המקומות הריקים שהיו משאירים אחר השמות. בשנת תשי"ז הבאתי לו כתובה שהדפסתי על ידי המחשב, שאין בו שום מקומות ריקים, כי הכל היה באופן שוטף, ומני אז והלאה לא השתמש עוד בשום כתובה רק באלו.

ויש בכתובות אלו רתיל לטיבותא, שאין משאירים בה מקומות ריקים, כי הוא נעשה באופן שוטף בנוסח שטר, וגם כמעט דליתא בה טעויות. ואמנם בענין דקדוק האותיות בכתובות אמר לי כמ"פ, שבקשיש לא למצוא כתובה פסולה, כי סוף סוף הוא רק שטר, ורופ"ה הוא כשר [ואולי בהכתובות הראשונות, שהיו הכל בכתיבת יד, היה בנמצא יותר טעויות].

הק' יחושע רובין

[אבד"ק וחזב"ק כ"ק האדמו"ר מהר"צ מבאבוב זצוק"ל]

המברך פניו למזרח / מקור

נראה לי להביא מקור למנהג בעלזא, להעמיד המנורה בין דרום לצפון והמדליק יעמוד פניו למזרח (כמובא בלוח 'דבר יום ביומו'). דהנה איתא בשו"ע (א"ח סי' רכג ס"א): ילדה אשתו זכר מברך הטוב והמטיב. וכתב המג"א (סק"מ): ישתחוה נגד מזרח ויברך. ע"כ. והפמ"ג והפ"ח החיים הביאו את דברי הא"ר, דהוא הדין בכל ברכות אלו. דהיינו, שבכל ברכות ההודאה יהיה פניו

למזרח. וא"כ גם בברכות נר חנוכה, שיש בה ברכת "שעשה נסים" דהוי ברכת הודאה, צריך שיהי' פניו למזרח. יוסף יהודה רוטנער, בני ברק

עוד אודות תפילות אבות על בנים (ט)

כחוספה לסידרת המאמרים "תפילות אבות על בנים" וגודל החיוב להתפלל על בנים הגונים במיוחד בעת ברכת התורה (גל תקס"ט-תקע"ה, יתרון דעת', גל תקי"ז, עלי תהיון) הני להעתיק מש"כ בספר 'מרחב חיים' (ח"א תורה פ"ח) להגאון רבי אברהם חיים בריס זצ"ל, וז"ל:

"בכל הדורות כולם, כל המאורות הגדולים שקמו לבית ישראל לתפוצותיהם והאירו באור תורתם הבחיר לארץ ולדריס עליה, רובם ככולם באו לעולם רק בזכות נח התפילה של הווייהם מולידיהם, והן שלהם עצמם, ששפכו לבם כמים בתפילת 'והעב נא' ובשאר התפילות המסוגלים לתורה, והדברים ידועים שהרבה גדולי ישראל, שאת מימיהם אנו שותים עד היום הזה, לא התברכו מילדותם בכשרונות מחזירים, ורק כבח תפילות זכו להארת התורה וכו'. ועובדא ידענא באחד שסח לבו לפני מרן החזו"א זלה"ה, ובתוך דבריו נענה ואמר לחזו"א כמתנצל שלפעמים בשעת ברכת 'אהבת עולם' נפרצים מעיינות עיניו, ובוכה בבכי בבקשת רחמי שמים על עסק התורה. נענה לו החזו"א ואמר לו: אויב אזוי שטייט איהר' גוט! 'נא' יח' ראה מנצח טוב).

היה אדם גדול שגר בשכונתי לפני למעלה מששים שנה, ובכל יום בשעות הבוקר היה קולו המהדהד שמע בבואו אל הקודש לשפוך לבו כמים בברכת התורה, ונפשו יצאה בדברו בכיסופים ורשפי אש בהתלהבות, ושפך לבו בברכת 'והעב נא' וכו', עד שאמר אלו האומרים שעוד זמן קט כבר נוכל לראות את היוצאצאיו שלו, עליהם השקיע מוחו ולביו בעת אמירת הברכות. ואכן לא יצאו ימים רבים, והחל לראות פרי עץ חיים בעמלו, וזכה למה שלא זכו רבים, שהיוצאצאיו שלו היו לגדולי תורה ויראה ומרביצי תורה מהשורה הראשונה במלכות ישראל, עכ"ל. דורמן, ביתר עילית

כלים העשויים מעפר הלבנה אינם מקבלים טומאה / חידוש

בשנת תשכ"ט כשנחתו בני אדם על הלבנה וחפרו והביאו משם עפר ואבנים, העיר ע"כ הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, שהר"ש במסכת כלים כבר רמז ענין כזה, שיתכן להביא עפר מהלבנה. (שמעתי מפי בנו הרח"ג יעקב שליט"א), וז"ל המשנה במס' כלים (פ"ח מ"ד): 'ור"ש במה שנברא ביום הראשון טומאה. ביום שני אין בו טומאה. בשלישי יש טומאה. ברביעי ובחמישי אין בהם טומאה' וכו'. ופירש הר"ש (וכן הרמ"ב) וז"ל: 'ור"ש במה שנברא ביום א' טומאה, בעושה כלי מן הנבראים באלו הימים מיירי. דאי במינים עצמם שהן טמאין (כפ' הרמ"ב) כעין הארץ שנבראת ביום א', ואיכא [טומאת] ארץ חמשים, ובשאר ימים נבלות וטפלות, אם כן בחמישי איכא נמי נבלת עוף טהור בבית הבעליה. אלא בעושה כלי מהם איירי, דהן טמאים. דארץ נבראת ביום א' וכלי חרס העושה ממנה טמא. בשני נברא רקיע ואין בו טומאה. בג' נבראו אילנות ודשאים, וכלי עץ מקבלי טומאה. בד' נתלו המאורות ואין בהם טומאה. עכ"ל. הרי רמז בדברי הר"ש שיתכן להגיע להלבנה ולעשות כלי מעפרה. והוא פלא.

והנה להעיר שלפי פ' הר"ש והרע"ב במתניתין יצא לנו חידוש לדינא, שאם יעשה כלי מעפר שהביאו מהלבנה, אינו מקבל טומאה. וכמו כן כלי הנעשה משברי לוחות האבנים שמשם רביעה' הוריד מן השמים (אף באופן ששחקס לטיט וצורם כבשק), ג"כ אינם מקבלים טומאה. כי חצד השוה שבהם ששניהם באים מן הארץ.

ל"ג מימרות דרשב"י/הארה

בגליון תקצ"ב הובא בשם הרח"ק רבי שלום מקאמינקא צ"ל שבמסכת שבת דף ל"ג נזכר רשב"י בש"ס בפעם הליג. רציתי להעיר שהשם המלא 'רבי שמעון בן יוחאי' נמצא פחות מליג פעמים, ואם נחשוב גם המקומות שגאמר בשם 'רבי שמעון' סתמא זה יותר מליג פעמים. אכן כוונת הרח"ק מקאמינקא צ"ל היתה שזאת היא המימרה הליג מתחילת הש"ס שמובאת בשמו (לפעמים בשם רשב"י ולפעמים בשם ר"ש סתמא), וזה נכון מאוד.

מאיר רוזנטל, ירושלים

[ר"מ בישיבה חסידי בעלזא ירושלים]

עלי שיח

יתור על גדרים וסייגים למען הזולת

והגדרים שלו בשביל לשמוח יחד עמו. למשל, אם הוא נוהג להתפלל מאוחר - יתפלל בבוקר, ואם יש לו גדר שלא לאכול מאכל זה או שלא לשותות משקה זה וכדומה, יעזוב גדרו לאכול ולשתות ולשמוח עם החסיד יחד.

וזהו, כשהיו משובין הקדושים עם יוסף בסעודת שבת, כדאיתא במדרש (בר"ר צב, ז) ואותו יום שבת היה, והגם שלא ידע שהוא יוסף אחיהם, מכל מקום הכירו בו שהוא ירא שמים וצדיק, כי הרגישו התלהבות ודביקות, כמו שנאמר (והלן מג, מד): 'וישא משאות מאת פניו אליהם', פירוש, משאות מלשון 'משיאין משאות' (ר"ה כב), היינו, שלקחו מאת פני יוסף התלהבות ודביקות, על כן אף שהיה להם סייג וגדר שלא לשותות יין, עזבו מנהגם וגדרם וישתו וישכרו עמו, עכ"ל.

דברי ישראל, מאדוץ (מובא בספר 'שיח צדיקים', הוצאת מכון 'בחי משה' ברוקלין נ.י. עמ' קב)

דבר בעתו

"והדליקו נרות בחצרות קדשך" – וכי בחצר הדליקו ולא בהיכל?

בנוסח של "ועל הנסים" אומרים: "... ואחר כך באו בניך לדברי ביתך ופנו את ההיכל וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך", הדקדוק בזה ידוע, הלא הדלקת נרות היתה בהיכל עצמו, ולא בחצר המקדש.

בספר "זרע יעקב" להג"ר יעקב גינזבורג ז"ל מופיע (עמ"ס ברכות ושהב, נדפס בפראג תקע"ד. ציין לדבריו לדחות חת"ס לתוכה שנת תקצ"ק דף סז עמ"א) הביא הערה זו (עמ"ס שבת כא:) בשם הדיין הרב מו"ה וואלף פרענקל ז"ל, וכתב שאלו לא הקדימו תחילה "ופינו את ההיכל" היה אפשר לומר שמה שאומרים 'בחצרות קדשך' כולל גם את ההיכל, והכוונה היא שהדליקו בתוך ההיכל הנמצא בחצר המקדש, אכן, מאחר שמקדמים ואומרים 'ופינו את ההיכל', היה ראוי יותר לומר 'והדליקו שם נרות', ומש"ה כתב לתרץ, ודגה **הרמב"ם** (הל' ביאת מקדש פ"ד הטי"ו) פסק ש"טומאה דחיה היא בציבור", כלומר, שאינו דוהר גמור, וכל מה שאפשר לעשות בטוהרה צריך לחזור ולעשות בטוהרה, שהטומאה באיסורה עומדת, ודחיה היא עתה מפני הדחק. והנה שנית במשנה (כל"א א, ו-טו) "עשר קדושות דה" – והיכל מקדש יותר מן החצר, ולכן במקום שלא היה צורך להיכנס אל ההיכל – לא היו נכנסים, ומאחר שגם כאן, כשעמדו בעזרה, היו יכולים להדליק את המנורה על ידי קינסא ארוך – היו עושים כן, וזהו שאומרים: "והדליקו נרות בחצרות קדשך", כי אכן עמדו בחצר המקדש כשהדליקו את המנורה.

בדמיון כתב שם, שאמנם בבית המקדש הניחו הוצרכו להיכנס ולהדליק, כי אי אפשר היה לעשותו מבחוץ, אכן, בערב לא היו מוכרחים להיכנס, ולכן לא נכנסו, ובשביל הקטרת הקטורת בין הערבים לא נכנסו, כי לא היה להם שום מזבח כי אם ביום השמיני שנגמרו המזבחות, כמבואר בספר מגילת תענית.

הערה זו שכתב, שלא נכנסו בשביל קטורת בין הערבים, באה ליישב שלא נאמר שבשעה שנכנסו להקטיר קטורת – ונכנסו זו היתה בדחיה, כי לא היו יכולים להקטירו אלא מבפנים, וטומאה דחיה היא בציבור, ואז היו מדליקים המנורה, ולכן כתב שזממלא לא היו מקטירים בכל אותם הימים הקטורת, וכבר העירו על דבריו מלשון הרמב"ם (הל' תמידין ומוספין פ"א ה"ב): "מזבח שנעקר מקטירין הקטורת במקומו", ואם כן היו מוכרחים להיכנס אל המקדש להקטיר קטורת, ואז היו יכולים להדליק באותה שעה. **החתם סופר** (דרשות שם) כתב, עפ"י מה שחידש שמצד מצות הדלקת נרות היה ניתן להדליק את המנורה ולקיים מצותה גם בעזרה, ולמד כן מדברי הרמב"ם (הל' ביאת המקדש פ"ט ה"ז): "וכן הדלקת הנרות כשרה בזרים, לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן", ונתקשו האחרונים (ע"י ע"י חיים עזריה, אבולעפיא, פ"ה בעלותן ד"ה וליאת), הלא "הדלקה במקומו בעינין", ואי לא הכי אין יוצאים יד"ה, ועל כך כתב החת"ס: "הדלקה כשרה בחוץ אפילו תעמוד המנורה כן בחוץ, נהי דמנורה נוכח השולחן מעבב, היינו לכללות הבנין הוא מעבב, אבל מצות הדלקת הנרות מקיים אפילו עומדת בחוץ, והזה שפיר הדלקה במקומו".

וכתב החת"ס: "ולפי זה נראה לי, אז היה ההיכל מלא גלולים עד שפינו את ההיכל וטהרו את מקדשך, אז לא הדליקו נרות בפנים אלא בחצרות קדשך בעזרה, ומהו נתפרסם הנס שכל ישראל ראו הנרות דולקים ח' ימים רצופים, דאלו היתה המנורה בהיכל לא ראו הנס אלא הכהנים, אבל בחצרות קדשך נתפרסם הנס", ומשום הכי מדגישים "והדליקו נרות בחצרות קדשך". (כע"ז כתב בשו"ת 'תשובה מאנחה' להג"ר א"ר פלעקס ח"ב, אורח סי' תרעה, ועי"ש בחת"ס שמתרץ בזה בטוב טעם את קשיית הבי"ר).

עוד תירץ החת"ס ויחדש להפליא (דרשות שנת תקע"ד דף סז ע"ב ב), על פי דברי הפסיקתא (פס"ר פ"ה ב) בענין נס תנוכה: "בשעה שנצחו בניו של חשמונאי הכהן הגדול למלכות יו"ו... נכנסו לבחמ"ק, ומצאו ששמונה שפודין של ברזל וקבעו אותם והדליקו בתוכם נרות", ונתקשה בדבריו **שמציאו שמונה שפודין של ברזל**, הלא המנורה היתה בת שבעה נרות, ולאחר שרצה להגיה בדברי הפסיקתא, כתב: "ולולי דמסתפינא אמיתא גירסת שמונה שפודין של ברזל נמי אתי שפיר, ומילתא אחריתי היא, מיד אחר שעה לילית ראשונה כשהרגישו בנס שבפתילה, הדליקו נר אחד בשפוד של ברזל בחצר המקדש בשמן של חול – לא של זית, כדי לפרסם ולהודיע הנס לרבים, ובלייל שני כשראו הנס הדליקו כן ב' שפודים בחצר בית ה', וכן עד שמונה, ועל זה אמרין 'והדליקו נרות בחצרות קדשך', לא על נרות המנורה שהיה בפנים בהיכל, אלא על השפודין בחצרות בית ה' נאמר דה"ל, ואמנם מעין דבריו כבר נמצא במקור קדום, והוא בספר 'מקור חיים' לבעל החוות יאיר (קצור הלא א"ח סי' תרעג), וז"ל: "העיקר מצוה היא שיהיה המדליק אצל הנרות חצי שעה ולשמונה בהם, כי הם גם כן זכר לשמונה שהיו מדליקין אחר הנס, כמו שאומרים 'והדליקו נרות בחצרות קדשך', שנראה לי, שלא רצה לומר הדלקת מנורה בדרך נס (כלומר), שאין הכוונה בזה, שמכירים את נס הנרות שהיה באותה שעה), שאם כן העיקר חסר מן הסיפור בע"ל הנסים" (כלומר, כי אם הכוונה על זה, הרי עיקר הנס חסר מן הסיפור, ועל כרחי שהכוונה היא, שבני ישראל באותה דור הדליקו בחצר המקדש להטפת שמןה ששטו אחר הנס), והכי משמע מה שאומרים 'אין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד' (כלומר, מלשון זה נמצינו למדים שיש חובה לראות הנרות), ולכן הוראה גם כן מברר, ולא סגי שידליק ויחל לו למקום אחר", נמצא מדבריו, שהנוסח "והדליקו נרות בחצרות קדשך" מוסב על השמחה שהיו מדליקים אחר הנס, ולא על נס השמן עצמו, ומבואר ע"פ דברי החת"ס הנ"ל.

בדבריו ראינו גם מקור למנהג ישראל לשהות ליד הנרות אחרי הדלקת נרות, שהוא לזכר השמחה שהיו מדליקים אחר הנס (ע"ע קובץ המעדים – חנוכה, דף מכתן ירושלים, ע"ל לה).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות שונות לימי חנוכה

"הלל":

א. **בחנוכה משלימין את כל ההלל, ואם טעה ואמר חצי הלל וגמר וברך אחריו** – פליגי בזה גדולי ההוראה שליט"א אם צריך לחזור ולקרוא הלל שלם עם ברכה, וכיון שכן, הוי ספק **ויחזור ויקרא הלל בלא ברכה לפניו ולאחריה** (ע"י שו"ת שבת הלוי ח"י סי' סב, ונימוקו עמו דכיון דמצוה דמברכין גם על חצי הלל, אם כן ידי ברכה יצא, על אף שלא גמר הלל, ואין ברכתו לבטלה, אלא שלא קיים תקנת חז"ל לגמור ההלל, לכן יחזור ויקרא הלל שלם בלי ברכות).

ב. **מי שעומד באמצע קריאת ההלל, וקראוהו לתורה, יכול להפסיק ולעלות לתורה, אף אם עומד באמצע הפרק**, אך עדיף אם יוכל למחר לסיים את הפרק, ואם אי אפשר לו לסיים הפרק, עכ"פ יסיים בסוף הענין. **ויברך תחלה וסוף, אבל לא יקרא את הפרשה עם הבעל קורא, רק ישמע מהבעל קורא** (ע"י מ"ב סי' ס"א ס"ק כו).

ג. **אם גמר ברכת הלל שלאחריה ביחד עם הש"ץ, יכול לענות אמן, אע"פ דבשאר ברכות אם גומר ביחד עם הש"ץ אינו עונה אמן, דנראה כאילו עונה אמן אחר ברכתו, מכל מקום אחר ברכת "והללוך" שאומרים בגמר הלל, כיון דיש דס"ל דבזה עונה אמן אפילו אחר ברכת עצמו, אזי אף דאין לא נהיגין חכ"י, בכח"ג אם גמר ביחד עם הש"ץ יכול לסמוך על זה (ע"י שו"ת אורח סי' טא ס"א, ע"י ש"ב במג"א ובמ"ב ס"ק).**

"ועל הנסים":

ד. אם יודע לומר על הנסים בעל פה יכול לאמרה בע"פ, **אבל בפעם ראשונה, בלי א' דחנוכה, יאמרנה מתוך הסינדרו** (ע"י שו"ת י"ט ס"ק ס"ב), כיון דמילתא דזוטרת היא, שגורה היא בפומא דרובא דאנשי, ואף שעבר על שנה זוכרים אותה הויטב ואין צריך סידור).

ה. **מי ששכח על הנסים והיה סבור שצריך לחזור להלפניו, והתחיל להתפלל, ונזכר שטעה בדיון, יפסיק אפילו באמצע ברכה** (ע"י שו"ת י"ט ס"ק ס"ב, ע"י שו"ת י"ט ס"ק ס"ב).

ו. **אין לדלג על 'ועל הנסים' – אע"פ שאינו חוזר לראש אם שכח ולא אמרו – כדי לענות קדושה** (ע"י שו"ת צמח צדק החדש אורח סי' קט).

קדושת הנרות:

ז. **אע"פ שמתור השמש לאור השמש בלבד, מכל מקום לא ישתמש לאורו תשמש מגונה** (ע"י סי' תרעג, מ"ב סקט"ו ובבא"ה; באה"ט סק"ו). ובקב הישר (סו"פ צו) מביא שר השמש יש בו "קדושה יתירה יותר מנר חנוכה", וכמ"ש המהר"ל הרמז "שרפים עומדים ממעל ליו" (ישעי' נ, ב) דר"ל שהשמש עומדים ממעל להל"ו נרות של חנוכה, על כן המזלזל במצוה זו בוודאי עונשו נחיה קשה מאוד, וכל מי שמדקדק במצוה זו ואינו מזויז את השמש ממקומו יזכה לתורה נתינת חסידות בבית הדלוקי בבית המבחר בימינו אמן". (עכ"ל).

ח. **צריך להזהר שלא לחתל תינוק בפני נרות חנוכה, כדי שלא יהא ערום נגד הנר, כי יש בזה משום ביוזי מצוה, וי"א שיש גם סכנה בדבר רח"ל** (ע"י רמ"א ומ"ב סו"פ ע"י ע"י ש"ת דהנה לכות הקטנים שלא יהא ערומים בפני הנרות. וע"י ש"ת בלבוש דה"ה בפני כל נר של מצוה. וא"כ ודאי הוא כן בנר חנוכה שיש בה קדושה).

ט. **יזהר למתחלה שלא יצטרך לבטל הדלקת נר חנוכה, דהיינו כגון שלא יסע במטוס לפני זמן ידוע, ויבחר ויגיע אל יעדו לאחר עלות השחר; וכן אם למשל צריך לעבור ניתוח וכדומה, לא יקבענו באופן שיצטרך לבטל ליל אחד מהדלקת נר חנוכה, מלבד אם אין לו ברירה אחרת, דבכחאי גוונא מותר, ויצוה לאחד מנ"ב שידלקה בבית בשבילו** (נ"ל).
מאת: הג"ר שמואל קהת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

דרוש הצ"ח – דברי מוסר ודרשות אשר דרש במקלות עם בק"ק פראג גאון ישראל וקדושו רבי יחזקאל ס"ל לנודא י"ל על ה'נודע ביהודה'. יצא לאור מחדש ברב פאר וחדר, בתוספות מאירות עינים, בקטנים קטנים ובהכנסת מראי מקומות, ע"י מכון "מס' מדלי", ביתר עילית תשס"ו (רצ"ע).

חיבת גמא – ענינים נפלאים ופלאים מסוגיות גמא ופדושה אגדה על סדר פרשיות התורה שחיבר הגה"ק רבי יוסף תאומים ז"ע – ה'פרי מגדים', וקל התיבה חונם הביאורים 'פתח התיבה' לצוהר התיבה' מאת הג"ר שמואל ישכר שטארק זצ"ל דומ"ץ בק"ק בוטשטשט. ומחברו לו קונטרס **מתן שכן של מצות** – שמונה חקירות נכבדי העיון בענין שכר ועונש מהמתחבר הק' בעל הפמ"ג. יצא לאור במהדורה מפורגת, בתוספת מראי מקומות ומפתחות מפורטים ע"י הוצאת 'מישר', ארץ ישראל – ניו יורק תשס"ז (שפ"ע).

נר דלק הלכות הדלקת נרות שבת – מחולק לארבעה פרקים: א. 'הכנות לשבת'; ב. 'ההלכה', כל דיני הדלקת הנר בפירוט, עם ציון כל ה'השיות והדעות והשונות'; ג. 'התפילות והסגולות', כולל תפילות נדירות מכתבי יד וספרים נדירים ביותר; ד. 'חן המצוה', כולל פירוט וקריאה על הלכ"י יצויר והפקת פריטים וקריאות למצות הדלקת הנר. חיבור מיוחד במינו, בצירוף תמונות נחמדות למראה, אשר חיבר הרב יוסף ברכה, ירושלים. הוצאת להדפוס, תשס"ז (181 עמ').

למשה מתנה הלכות שבת – אסופת דברי לומדות עמוקים ונפלאים לצד חקרי ופסקי הלכה ובירורים שונים להסיק שמעתי אליהם להלכתא בענינים הנוגעים לזמנו, ופרקי עיון מגדולי מרביו: התורה ומורי ההוראה, רבנו ותלמידיו. נאסף ונערך להפליא, בצורה נאה ובלשון צחה ובשפה ברורה ונועמה, על ידי הרב אהרן (במחרת) פיבוש, כולל עיון דחסידי בעלזא ירושלים, תשס"ז, [ובסופו קונטרס 'ידיו של משה' – סיפור חייו ושירותיו קווים לדמותו של הר"ח המפ"ד] משה זאב חיים יעקב פיבוש זצ"ל, (תקמ"ע).

הלכות יחוד – הלכות נחוצות ושכיחות שנוער לזיכור הרבים על פי פסקי פוה"ד בעל 'שבט הלוי' שליט"א והבכירותיו מתוך ספריו המאירים. נמסרו בשיעורים וועדו בשפה ברורה וטובת טעם ודעת על ידי נכדו הג"ר מרדכי גלב שליט"א. עם מפתח ענינים מפורט. הוצאה ראשונה וחלקית, בני ברק תשס"ח.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

המחותנים החשובים	הרה"ח ר' אלטר ב.מ. אסטרייכער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמר זאב ג"י ע"ה תתי' – בת מחו' הרה"ח ר' דוד גראס הי"ו – מאנסי במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלטר ב.מ. אסטרייכער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמר זאב ג"י ע"ה תתי' – בת מחו' הרה"ח ר' דוד גראס הי"ו – מאנסי במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	המחותנים החשובים
הרה"ח ר' יצחק טעללער שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בתו תתי' עב"ג הבה"ח כמר ישי בערגער ג"י בן מחו'	הרה"ח ר' אלטר ב.מ. אסטרייכער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמר זאב ג"י ע"ה תתי' – בת מחו' הרה"ח ר' דוד גראס הי"ו – מאנסי במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלטר ב.מ. אסטרייכער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמר זאב ג"י ע"ה תתי' – בת מחו' הרה"ח ר' דוד גראס הי"ו – מאנסי במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלטר ב.מ. אסטרייכער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמר זאב ג"י ע"ה תתי' – בת מחו' הרה"ח ר' דוד גראס הי"ו – מאנסי במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' בנימין הלל בערגער שליט"א פטרון כולל אברכים דחסידי בעלזא – מאנסי במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלטר ב.מ. אסטרייכער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמר זאב ג"י ע"ה תתי' – בת מחו' הרה"ח ר' דוד גראס הי"ו – מאנסי במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלטר ב.מ. אסטרייכער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמר זאב ג"י ע"ה תתי' – בת מחו' הרה"ח ר' דוד גראס הי"ו – מאנסי במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלטר ב.מ. אסטרייכער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמר זאב ג"י ע"ה תתי' – בת מחו' הרה"ח ר' דוד גראס הי"ו – מאנסי במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' נח ווייס הי"ו חתן הרב ר' פרווא שליט"א לרגל שמחת לידת הבת תתי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' אלטר ב.מ. אסטרייכער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמר זאב ג"י ע"ה תתי' – בת מחו' הרה"ח ר' דוד גראס הי"ו – מאנסי במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלטר ב.מ. אסטרייכער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמר זאב ג"י ע"ה תתי' – בת מחו' הרה"ח ר' דוד גראס הי"ו – מאנסי במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלטר ב.מ. אסטרייכער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמר זאב ג"י ע"ה תתי' – בת מחו' הרה"ח ר' דוד גראס הי"ו – מאנסי במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת ויגש			
ה' שבת תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תקצ"ח			
הדל"ע מוצ"ש	ד"ר	אנטיסטרופ	16:17
17:47	17:33	לונדון	15:36
17:04	16:50	מאנשטער	15:34
17:02	16:52	ציריך	16:15
17:48	17:28	ווינ	15:46
17:13	16:55	אמסטרדם	16:09
17:42	17:27	פאריז	16:36
18:10	17:49	פראנקפורט	16:05
17:39	17:20		

תורת של ראשונים

יוסף לא גילה לבנימין שאחיו מברוה

ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף וגו'. ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכתם אותי מצרימה (פסוק ג-ד). קודם אמר אל כל אחיו: "אני יוסף" וגו', אלא שאחר כך רצה לדבר עמוהם על ענין מכירתו, ולא רצה לדבר על כך בפני בנימין, כדי שלא יתביישו אחיו מבנימין, וכן כדי שלא יספר זאת לבנימין לאביו, לכן אמר לשאר אחיו (פסוק ד): "גשו נא אלי, ויגשו, ויאמרו: אני יוסף אחיכם אשר מכתם אותי מצרימה", וגם אמר להם, שכשם שאני מכסה מאחי בנימין, כן אתם תכסו זאת מאבי, ואל תיראו ממני שאגלה לו הדבר. והכתוב מוכיח שכשידבר בענין המכירה לא היה בנימין נוכח, דעתו: "אשר מכתם", ובנימין הלא לא היה במכירה.

ורק אחר כך כאשר התחיל לומר (פסוק ט): "מהרו ועלו אל אבי", אז דיבר שוב גם אל בנימין, ושפיר סיים (פסוק יב): "זהנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימין כי פי המדבר אליכם", כי רק עתה היה עיניהם ועיני בנימין שוים, ואמנם בדיבור הראשון של "גשו נא אלי" וכל סיפור המכירה, לא היו עיניהם ועיני בנימין שוים, כאמור.

"רב עוד יוסף בני חי" - למי קרא יעקב "רב"?

ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי וגו' (פסוק כח) - "פירוש, יעקב קרא 'רב' למביא העגלות, כמו רב החובל, ושאל לו: 'עוד יוסף בני חי', כי אותך אני מאמין יותר מהם.

דבר אחר, בניו היו מאריכים בדברים ומספרים לו גדולתו של יוסף, לכך אמר להם: רב לכם לספר בזה, אך אמרו אם בני חי באמת, ואם אמת 'אלה ואראנו' וגו'.

דעת זקנים מפעלי התוס'

"יש לפרש ד'רב' דכתב הכא, רוצה לומר, עשו שנקרא 'רב', דכתיב (לעיל כה, כג): 'ורב יעבוד צעיר', כשנאבד יוסף היו חבל סבורים שנטרף, ומתוך זה שמח עמו מאד בדבר, לפי שהוא שטנו של עשו, כאשר פירש רש"י (לעיל כה, כג): דכתיב (עובדי א, יח): 'בית עשו לקח ובית יעקב לאש ובית יוסף להבה', ואש בלא להבה אינו שולט למרחוק, וכששמע יעקב שיעוד יוסף קיים, אמר ישראל: רב, כלומר, עשו הנקרא 'רב', עוד יוסף בני חי וקיים, ויש ללהבה אש, ואל תשמח שכלה הלהבה".

ביאורי מוה"ר לבעל 'תרומת הדשן'

האם ירדו התאומות שנולדו עם השבטים למצרים?

כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה יוצאי ירכו מלכד נשי בני יעקב כל נפש ונפש (פסוק כג). וברש"י ז"ל: "ולדברי האומר תאומות נולדו עם השבטים (ראה רש"י לעיל לה, יז), צריכים אנו לומר שמתו לפני ירידתם למצרים, שהרי לא נמנו כאן". ע"כ.

"ואין צריך לזה, שהרי אמרו (בר"ך פד, כא): רבי יהודה אומר לאחיותיהם נשאו השבטים. והנה היו אלה התאומות נשי בניו, והכתוב אמר עליהן: 'מלכד נשי בני יעקב'. ורבי יהודה מזה הכתוב אמר כן, כי מה מעט לאמר 'מלכד נשי בני יעקב' הכנעניות, אחרי שאמר 'יוצאי ירכו', רק בעבור (כיון) נשי בניו גם הן מיוצאי ירכו יאמר כן, אבל לא פרסם אותן בכאן, כאשר לא הזכירן בעת לדתן עם השבטים. ועוד, כי לא הזכיר הנה רק אשר יולידו ויתרכו במצרים, להודיע הנה הגדול הנעשה ברכי העצום אשר רבו במצרים, והם בזה שבטים נפש, ונשיהם לא ימנו כי האיש עם אשתו הוא אחד".

לקח טוב

עצם ערבות בני ישראל מצמיח ישועות

שכמו, כי איככה אוכל וראיתי את אחי בדחקו. זו היא הערבות המוטלת על בן ישראל, בלי לשים עין כלל וכלל על סיכוייו לעזור ולנסות לנבא תוצאות פעולותיו. ראובן בן יעקב ניסה לשכנע את אביו בכך שמוסר את שני בניו למיתה אם יקרנו הלילה אסון לבנימין, ויעקב אבינו איננו מקבל את דבריו. מאידך יהודה, משתמש במלים הנכונות כאשר הוא אומר: "אנכי אעריבנו". אני מקבל עלי ערבות, ערבות

בני אברהם יצחק ויעקב נודעים בכך שבכל עת ובכל שעה מוכנים ומוזמנים הם לעזור איש לרעהו הנקלע לאיזה קושי או צרה כלשהי. לבו של כל יהודי חם ועז אל זולתו, ונעדר רגש של אדישות לאמור לעצמו: אני את נפשי הצלתי, ומה לי לתחוב את ראשי במועקי זולתי. לא ולא. מוטבע הדבר בבני ישראל כמבעם, וגם בירושה הוא מאבותיהם הקדושים, להיות כל אחד ואחד עומד הכן לאחיעזר ולאחיסמך לחבריו. וכמו שאמרו חכמינו ז"ל שכל ישראל ערבים זה לזה.

ענין הערבות אינו רק דבר טוב ויפה, נחמד ונעים, תכונה נכבדה שאפשר להם לבני ישראל להתפאר בה. עוד זאת נודעת לו לענין הערבות, שהוא אשר ה' אלקינו דורש מאתנו, להיותנו חדורי מודעות עמוקה שאחראים אנו לא רק לעצמנו אלא גם לזולתנו. מוטל הוא על כל בן ישראל לדעת את חובת הערבות ולנהוג לפיה.

אלא שעלול האדם לפעמים להתבונן בדבר צרת חברו, כאשר משתהה להפש במה יוכל לסייע לו ולהצילו מצרתו זאת, ולהגיע לידו מסקנה שאין לאל ידו לעשות כלום, ואין בידו להושיעו ולהוציאו מדוחקו. יתכן לו אמנם לעשות פעולות מסוימות, אך תוצאות פעולות אלה, בסופו של דבר, לא יניבו פרי של ממש. ואם לא יועילו פעולותיו, מה מעט יש לנקוט בהן?

גישה זו סוברת בעצם שענין הערבות הוא להביא לידי הקלה במצוקת חברו. זאת אומרת שמיכה של הערבות תלוי בתוצאות. אם היטבת בפעולותיך והבאת להליצת זולתך מצרתו, הרי שהצלחת בתפקידה של הערבות. ואם לאו לא.

אולם לא זו הערבות אשר ה' אלקינו דורש. בתוצאות עצמן, מוטב שנשליך על ה' והבנו ונישען על אבינו שבשמים. הערבות הנדרשת מכל איש ישראל מתמצה בגישה פשוטה: אינני יכול לשבת בחיבוק ידים בראותי את זולתי במצוקה, ולא אתן שנת לעיני עד אשר אמצא דבר מה להקל משאו מעל

אותיות מחכימות

כי ענדך ערכ את הנער וגו'. ולא יכול יוסף להתאפק וגו'. יס להתבונן בענין טענת הערבות שטען יוסף נגד יוסף, מה חושלת ולמה מה נגד יוסף אביהם, הלא ענדך ערכא לך, ומה יעקב כי יחזיק את יוסף בעד בנימין, ומה יועיל בזה.

חולס כבר ביארנו במקום אחר דפי' הענין יעקב חיון תפילת ערכי, למה אשך ענין הערבות אשך בבני ישראל, התחיל מיעקב אבינו... כי בענין התפלה, בואת ועל ללון למעלה, אם היא בבחי' ערבות להתפלל כל אחד ואחד בעד חברו...

אם חלשך בא לחובן לפני אביו בלשקונה בטענת "את שני בני תמות", לא פנה אליו. אך יוסף כאשר בא בטענת הערבות "אנכי אעריבנו" וגו', כתיב אח"כ "ואל-י-י-י-י יתן לכם רחמים". כי אז בטעם לכו כי מהר ילמח להם היקוה על ענין מכירת יוסף, וי"ס כאן "כי ענדך ערכ את הנער", וכתיב מיד אח"כ "ולא יכול יוסף להתאפק" כי הים מיד היתקן לנחם על מכירת יוסף ככ"ל...

תפארת שלמה (עש"ס)

האומרת שלא אנוה ולא אשקוט בראות את אחי בצרתו, ודבריו אלו הם אשר שכנעו את יעקב לשלוח את בנימין, והם אשר הביאו וגרמו שלא יוכל יוסף להתאפק. כי ערבות אמיתית זו היא אשר בכחה להצמיח ישועה.

ללמדנו שבראות בן ישראל את אחיו בצרה, וחפץ הוא להצילו ממצור, אל לו לחשב חשבונות האם יעלה בידו דרם. חובת הערבות אינה דורשת תוצאות. אין חובתו אלא להתעמק בגישה האומרת: איככה אוכל וראיתי, ומילוי חובתו הוא זה שיצמיח ישועה.

רשת מוסדות התורה והחסד החסיד - אנטווערפן יג"א

טנא מלא ברכות

מתוך רגשי תודה והערכה מביעים אנו בזה ברכת מזל טוב לבבית לידידנו הרגול רודף צדקה וחסד, שמו מפארים לשם ותהילה, ה"ה הנגיד הנכבד

מוה"ר ר' ברוך יוסף וועקסלער הי"ו

לרגל הגיע שמחת יום אפריון בנו החתן היקר כמר משה נ"י

במזל טוב וגדיא יאה

ותפארת עשרת זקנים, הברכה אחת היא לראשי המשפחה המעטירה אביו ירדינו הנכבד מאוד נעלה, מוזיל זהב לכל דבר שבקדושה, כשמן הטוב תורק שמו ותפארתו הנגיד המפ"ר מוה"ר ר' שמואל וועקסלער שליט"א

והותנו היקר באנשים איש החסד והמעש לבו עז ופתוח, גבאי ביהמ"ד "אהבת ישראל" - ויזניץ הנגיד המפ"ר מוה"ר ר' שלום גראס שליט"א

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך אושר ועושר וכל מילי דמיטב, אב"ד

כעתירת וברכת הנהלות:

תלמוד תורה ישיבה לעיניים כולל אברכים מצוינים בית החינוך וסמינר "בנות ירושלים"

ארגון "שפחה ופועה" חברת "שוש אש" מבין "עלים לתרופה" ארגון החסד "למען"

הישועה באה בשנהגניות ממתלקת

כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי מן ארצה ברע אשר ימצא את אבי (מל' לז). למח ניםק יהודה את סורבו לעלות אל אביו בלי בנימין, בגלל הרע אשר ימצא את אביו, היה לו תללות הדבר בערבות שהוא קיבל על עצמו, וכפי שאמנם התחיל לומר (פסוק לב): "כי עבדך ערב את הנער וגו'". אלא שבמשך השתדלותו בדבר, עלה ונתעלה ממדרגה למדרגה, עד שהגיע לידי כך ששכח מכל נגיעות, ולא נגע ללבו צער עצמו וסכנתו, כי אם צערו של אביו. וזה שגם הוביא מיד את הישועה, שיוסף התגלה אליהם.

"וכל זה מושל לתהלוכות בני ישראל עם אביהם שבשמים", שכל אחד ואחד מישראל, כשבתפלותיו ובקשותיו, מתעלה ומתרומם מדרגה לדרגה, עד כדי התלקות נגיעותיו, ואין בלבו כי אם צער אביו שבשמים, מיד ייענה, ותבא ישועתו. שפת אמת (תרמ"ט)

הרגות שונות בחשראת השכינה

אנכי ארד עמך מצרימה (מל' ד). "מהכתוב משמע כי ירצה עמו שכינה, וקשה לדבריהם ז"ל (שמו"ר יב, ד) שאמרו, כי מצרים לחיותה מלאה גילולים לא היתה שכינה שם, ולזה היה משה צריך לצאת חוץ לעיר להתפלל, דכתיב (שמות ט, כב): "כצאתי את העיר וכו'".

"אכן אשכילך, כי הדרגות אור השכינה רבים המה, הלא תמצא שעשרה שיושבים ועוסקים בתורה, שנו רבותינו (אבות ג, ד) כי שכינה שרויה ביניהם, ואפילו שנים ואחד אמרו ז"ל (שם) כי מצויה שכינה. ומצינו (תנחומא סוף תצוה) שלא ירדה שכינה ביניהם של ישראל, אלא אחר שעשו המושכן, ואחר כמה הכנות האמורים, ובירידתה ראו מעשה ה' וכוונת ה' מלא המושכן, מה שאין הרגש כן ולא מיוצא בו בשעה שעוסקים בתורה אפילו אלק, אלא ודאי יש הדרגות אין מספר להם להשראת השכינה, בסוד 'כי גבוה מעל גבוה שומר' (קהל' ה, ז) ויתרבה האור בהשראתו כפי בחינת הסוכב השראת השכינה.

וצא למד השראת השכינה בהר סיני, ולמטה ממנו השראת בבית המקדש, ולמטה ממנה השראת השכינה על הנביא, ובית הכנסת, ובית המדרש, ובין עשרה העוסקים בתורה ולמטה בהדרגת המנין.

"וכזה נתיישבו דבריהם ז"ל, כי לא ירדה שכינה שהוא בחינת אור הגבוה ביותר, שהוא המנבא, ולזה אמר משה 'כצאתי את העיר', אבל בחינת אור המצוי אצל לומדי תורה וכיוצא, ירד עם יעקב אבינו, ושם היה עד יום צאת ישראל ממצרים...". אור החיים הק' (עני"ש)

ארץ גושן נתקדשה על ידו לימוד התורה

ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גושן ויבואו ארצה גושן (מל' כח). וברש"י ז"ל: "להורות לפניו, כתרומתו, לפנות לו מקום ולהורות הדרך יתיישב בה... ומדרש אגדה, להורות לפניו, לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה".

יש לפרש ששני הפירושים ברש"י עולים בקנה אחד, על פי דברי ב"ק זקני ז"ל (פרק מהר"י מבעלזא ז"ע) על הפסוק (מל' כח): "וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ויאהוזהו בה ויפרו וירבו מאד", דהנה בזהוהר הק' (ד"א ר"א) אמרו: "ויאהוזהו בה, אחסנת עלמין", ולכאורה, היכן מצינו שארץ גושן היתה להם לאהוזות עולם.

ופירש ע"פ מה שמצינו (דושי"ע מ"א, יא, מז), שארץ גושן נמנית בתוך גבולות ארץ ישראל, כדכתיב (שם יא, מז): "ויקה יהושע את כל הארץ הזאת ההר ואת כל הנגב ואת כל ארץ הגושן וגו', וכתב שם הרד"ק: "ובדרש אומר, כי היה גושן של ארץ מצרים והוא נכלעת בתוך ערי

המוריד נערך לזכר נשמת הרה"ח ר' משה בהר"ר יט"ב בע"ה ברוששטיין צ"ה ת.צ.צ.ב.ה.

ישראל... ובזכות שהלך יהודה בשליחות אביו להורות לפניו, זכה שיהיה לחלקו ארץ גושן שהיא טובה", והיינו שעל ידי ישיבת יעקב ובניו בארץ גושן מהרו וקדשו את המקום, ונמשכה לשם את קדושת ארץ ישראל ונכללה בתוך גבולות הארץ, וזהו: "ויאהוזהו בה, אחסנת עלמין".

וזהו הכוונה: "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גושן" - "לפנות לו מקום", פירוש, לפנות ולטהר את המקום מטומאות וקליפת מצרים, "להורות הדרך יתיישב בה" - איך להמשיך לשם את קדושת ארץ ישראל. "ומדרש אגדה להורות לפניו - לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה", והיינו שבכח לימוד התורה יטהר המקום מטומאות מצרים ותמשיך לשם קדושה. ב"ק מרן מהר"א מבעלזא ז"ע

יעקב אבינו כבש לנו את הדרך לנצח את היצר

ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו וגו'. ויאמרו יוסף מרכבתו וגו' וירא אליו ויפול על צוואריו ויבך על צוואריו עזר. ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם וגו' (מל' כח-ל). וברש"י: "להורות לפניו - לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה".

איתא בגמרא (ברכות ה): "לעולם ירגינו אדם יצר טוב על יצר הרע, אם נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה וכו' ואם לאו יקרא קריאת שמע, אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה" וכו'. וביאר האמור"ר זצ"ל (הרה"ק ר"י מאלכסנדר ז"ע) שיעקר העצה הוא לימוד התורה, אלא כשהאדם נתגשם מאד ואינו יכול לעסוק בתורה, אז יקרא ק"ש במסירות נפש בכח - שנחשב כאילו בפועל, ועל ידי זה יוכל לעסוק בתורה ולנצח את היצר הרע. והוא כל כך מוגשם שאינו יכול למסור נפשו בק"ש, וזכור לו יום המיתה, שאז על ידי פחדו יתיש את חומרו הגם, ושוב יוכל לקרוא ק"ש ולעסוק בתורה.

והנה יעקב אבינו בירידתו למצרים כבש את הדרך לבניו, שנוכל לנצח את היצר בזמן הגלות ולא נאבד בחטאינו ח"ו. ולכן מתחילה שלח את יהודה "לתקן לו בית תלמוד" - לכבוש את הדרך שנוכל להרגינו ולנצח את היצר הרע על ידי עסק התורה. אך כשהגיע קרוב למצרים, הרגיש שנגיע בגלות לשפל המצב, והיו זמנים שנהיה מוגשמים ח"ו ולא נוכל לעסוק בתורה כראוי, ונצטרך לעצה של קריאת שמע, לכן פתח לנו יעקב אבינו פתח זה וקרא את שמע, וכדכתיב ביוסף "ויבך על צוואריו עזר" - אבל יעקב לא נפל על צוואר יוסף, שהיה קורא את שמע (רש"י).

כרם יוסף שטרה גם כן לחכין לנו דרך בזמן הגלות, כשראה את אביו קורא ק"ש הבין כוונתו, ויען שהרגיש כבר את תוקף הגלות בשדותיו במצרים, ערות הארץ, ידע שלפעמים גם ק"ש לא תועיל, ויצטרכו לעצה של "זכור לו יום המיתה", לכן בכה על צוואריו, כי לא רצה להגיד לו בפיו כדברים האלו, כדי שלא לפתוח פה ח"ו. ויעקב אבינו הבין מיד כוונתו, ופתח ואמר "אמותה הפעם" - שאף אם ישתקנו להילחל כל כך בגלות, תהיה להם העצה של "זכור לו", ועל ידי זה יוכלו לזכות לק"ש ולעסוק בתורה ולנצח את היצר הרע. ישמה ישראל

רק הימים שעוסק בהם בתורה הם שנות חיים

ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייד (מל' מז, ה). לכאורה היה צריך לומר "כמה שני חייד", ומלת "ימי" למה לא. אולם אמרו חז"ל (תנחומא ה): "כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה", ואם כן יום שעוסק בתורה נחשב כשנת חיים.

וזהו הרמז שצאלת פרעה ליעקב: "כמה ימי שני חייד", הימים שעוסק בתורה, שבהם יום לשנה יחשב, והם שנות חיים. ועל זה השיב יעקב אבינו בענותותו: "מעט ורעים היו ימי שני חייד" - הימים שעסקתי בתורה מעט המה, וגם המעט הזה "רעים" - שלא היו כראוי וכוונתו. דברי ישראל

הולדת הבת (ז)

אבי הבת - מקור חיובו לעלות לתורה / קודם לאבי ילד שנולד / קריאת השם אצל התורה / למה, ועוד

הנהגת חיובים מספר הלבוש' עם מעט נופך משלי וכו'... ואיש של יולדת בת קודם לאבי הילד הזכר. מנחם אברהם (א"ח ס"ס רפב)

איש של יולדת בת או בן הוא חיוב בשבת שאשתו הולכת לבית הכנסת וכו', ואם יש חיוב מהולכת לבית הכנסת מחמת לידת בן ואחר חיוב מחמת לידת בת - יטילו גורל. במג"א משמע לכאורה דיוולדת הולכת לבית הכנסת של בת עדיף אך זה אינו דרש"ל דשל בת עדיף מכן לענין שבת שקודם המילה, הא לענין שבת שהולכת לבית הכנסת - שוים, אף על פי שאבי הבן כבר דחה חיוב בשבת שלפני המילה, עכשיו הוא חיוב אחר לפי שאשתו חייבת בקרבן ועולה לתורה ומגיד בעבורה שהוא דוגמת קרבן, וכן מבואר בלבוש שבעל יולדת בת קודם לאבי הבן לענין שבת שקודם המילה, ומדלא קאמר להולכת לבית הכנסת בשביל בן, אלאו דבבואי גונא אינו קודם. ובמחצית השקל' כתב בזה ולא ראה בבלבש ע"ש.

שניו אפרים (שער ב ס"ד ופ"תו שער"ם שם) עוד כתב מג"א דבעל יולדת בת קודם לאבי ילד זכר, וצ"ל דהיינו בשבת שקודם לה שם, אבל בשבת שהולכת היולדת לבית הכנסת - שוים, וכן הוא בס' שלחן הקריאה' (סי"ב) וכן מוכח ב'בלבש', ודלא כ'מחצית השקל' שהטעם כוונה אחרת במג"א, יעו"ש.

סדר החיובים לעלות לתורה שהם קודמין לאחרים. (ה) בעל היולדת שילדה בן וכו'. ובמדינותינו נוהגין שגם הבעל של היולדת בת הוא חיוב בשבת ראשון של אחר הלידה, מפני שאז קורא שם להילדה בעת שעולה לספר תורה. תוספות חיים על החיוב אפרים (כ"ל לא ה"ל קריאת סב"ב)

עוד כתב המג"א דאבי הבת קודם לאבי הבן. ודמחצית השקל' הבין דאבי הבת, רצ"ל דהיינו בשבת שהולכת האשה לבית הכנסת. ונראה דפירש כך, ולא בשבת ראשון שנולדה לו בת, משום דהלבוש לא הזכיר כלל דאבי הבת הוא מחויבים, גם האם אינו בעל שמחה או בעל מצוה, אך באמת טעה בזה, ואולי חסר מדברי הלבוש, שגם אם יולדת בת הוא מחויבים. וכן מהנהיג תמיד שהאב עולה לתורה ועושה "מי שברך" וקורא אז שם לבתו, אם כי ודאי הוא מחויבים ודוחה לאבי הבן, דאם לא כן מתי יקרא שם לבתו, ובודאי אין ראוי להמתין בקריאת השם לשבת אחר.

גנוזי חיים להאגון רבי שלמה רייזנער זצ"ל ראב"ד פלשטיק בגליצא (א"ח ס"ס רפב) * * *

בסוף ספר גלגולים (למהר"י ז"ע) בליקוטים, בסוד חיבוס הקבר, מבואר השם שקוראין לו אביו ואמו הוא נחשב למעלה בכסא הכבוד, וכן הוא גם כן נקרא למעלה, כי הדברים אינם במקרה, כי הקב"ה מוזהב אותו בפי אביו ואמו שיקראו לו שם זה, ולכן ר"מ ר"י ה"י בודקין בשמא (עני יומא פג), ואמרו חז"ל (ברכות ה): "אשר שם שמות בארץ" (תהלים מז, ט) - ואל תקרי שמות אלא שמות, ונמצא השם שורקין אותו אביו ואמו לאו השם של הנשמה הקדושה, עכ"ל.

ואפשר מהאי טעמא נוהגין לקרות בשם ששולח לתורה דהשכינה אצל התורה, כמ"ש 'רוקח' (סי' ר"ח) הובא בב"י א"ח סימן תרכ"א, וכיון דהמנהג במקום זה ליתן עליה לאבי הבת לקרוא שם, אין לבטל המנהג, דאפילו במידי דלאו ממון המנהג עיקר ואין לבטלו, כאשר הוכיח מהר"ק בשו"ש ט', ואם כן מחויבים הקהל ליתן לו עליה שיקרא לה שם חדש אשר יקבנו וכו'... שו"ת תשורת ש"י (ח"א סי' קצ)

טעם כשרוצה לקרוא שם לבתו הנולד לו למז"ט קורא לה בשבת בעת שעולה לתורה, משום דכתיב (ישעי' סב, ב) "וקרא לך שם חדש אשר פי ה' יקבנו", פי ה' - זו התורה. ספר המעשמים (מעי' - יולדות אות ח)

טעם שנוהגין כשנולד בת מקבץ בעל היולדת עשרה אנשים שיתפללו מוסף בביתו של היולדת. לפי שחובו קריאת השם לילדה היא בעת בא היולדת לבית הכנסת, ואז בעלה מחויב לעלות לתורה ולקרות שם להילדה, כדכתיב (בראשית ה, ז) "אז החל לקרוא בשם" - זה ספר וכו', היינו אצל הספר, כשקוראין אותו, נקרא שם להילדה, ועושה "מי שברך" כמו דכתיב (שם ה, א) "ויברך אותם ויקרא את שמם", ועכשיו כולנו בני מו"מ וגם האשה עוזרת אותו במעשה ידינו, ואי אפשר להמתין כל כך, כי כל זמן שאין אנו קוראים שם להילדה אינה יוצאת היולדת לחוץ, ועל כן עושה בעלה מנין בביתו, ויכול לו לעלות לתורה ולקרות לה שם. ספר מטעמים החדש (מעי' יולדות אות ב)

ואיש של יולדת בת קודם לאבי הילד הזכר וכו', כי לזכר יקרא שם אחרי שנימול, ויש סמך במקרא (בראשית י, ד) "אני הגני ברייתי אתך וגו' והיה שמך אברהם" וכו', אולם בבת המנהג לקרוא לה שם בישראל ב"מי שברך" אחרי הקריאה, וגם לזה יש סמך במקרא קודש (שם פסוק טו) "כי שרה שמה וברכתי אותה", לכן אביה קודם. נפש חיה (א"ח סי' רפב ס"ז)

אמירה נעימה

ויגש אליו יהודה ויאמר כי אדוני ידבר נא עבדך וגו' ואל יחר אפך בעבדך וגו' (פס', יח). פירש"י: "מכאן אתה למד שדבר אלו קשות".

יש לתמונה, שהרי מתיחלה פסקו השבטים הדין בעצמם, באמרו (לעיל פס' ט): "אשר ימצא אתו מעבדך ומת וגם אנחנו נהיה לאדוני לעבדים", ואח"כ פחתו ואמרו: "הננו עבדים לאדוני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו", וכי עתה משום שהמשיב עמדם ולא דרש לעבד רק את זה "אשר נמצא הגביע בידו" – נגש לדבר אליו קשות.

ונראה, שבאמת היה בגבורתם להרוג את פרעה ואת עמו כפי שעשו בשכם, אלא שהתנהו בהכנעה כי השבו שדין שמים הוא ליענש על חטא מכירת יוסף, ופסקו על עצמם דין מיתה, כדן הגונב נפש ומכור שהוא במיתה (פסחדין פס', ו) ואם אכן מכירת יוסף כעון זה, היה צריך שזאתם שהתחילו בזה, הדנינו שמעון ולוי שזממו להמיתו, היה צריך אצל אחד מהם להימצא הגביע וישובב עליו עונש מיתה, ולכן פסקו על מי שימצא אצלו – מיתה, ועל כולם עבדות, שהרי בהסכמת כולם נמכר לעבד.

אולם בעת שנמצא הגביע אצל בנימין, הוכח להם שאין זה כלל ענין למכירת יוסף, שהרי בנימין לא היה כלל במכירה, וסברו בדעתם שמה כל מה שעובר עליהם אינו אלא משום שבזה מתיחל שעבוד מצרים. ולפיכך פסקו על כולם שיהיו עבדים. אבל בעת שאמר להם: "זאתם עלו לשלום אל אביכם", ראו אם כן שעדיין לא התחילה גזירת שיעבוד מצרים. וכיון ששוב לא היה להם כמה תלות, לכן נגש אליו יהודה לדבר עמו קשות, ואמר שיהיה את פרעה ועמו ויוסף את בנימין.

ויגש אליו יהודה ויאמר כי אדוני ידבר נא עבדך וגו' ואל יחר אפך בעבדך כי כמוד כפרעה (פס', יח). הנה, יהודה נגש לדבר קשות אל יוסף, ואם כן לכאורה ישנן תיבות ואותיות מיותרות בפסוק כמו: "כרי ויגש" – שהן לשון בקשה; גם מה שאמר "ואל יחר אפך", כי אדרבה, היה צריך לומר "ויחר אפך" – ואינו חושש לכך, ואם כן אותיות "אל" מיותרות; גם מיותר הוא הכ' של "כפרעה", שהיה ראוי לומר "כי כמוד פרעה", שאיש כמוד הוא פרעה, שגזר ואינו מקיים.

אולם היתירות הללו – "כי נא אל כ" הם ראשי תיבות: במה יוכה נער את אדונו לשמור כדברך (תהלים קמ', ט) שמורנו בפסוק זה השם לתיקון מדת הכעס, ואמירתו היא סגולה שלא יבוא האדם לידי כעס, לכן כאן בגשת יהודה לדבר קשות אל יוסף רמו פסוק זה בדבריו, כדי שלא יבוא לידי כעס ח"ו.

ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבחרו מפניו (פס', יח). ויש להבין מה גרם להם שנבחרו בעת מפניו.

ו"ל, דכתיב (הלל' פסוק כז): "ותחי רוח יעקב", ודרשו: מלמד ששרתה עליו שכניה, שמים שנמכר יוסף לא שרתה עליו שכניה (רש"י). והנה יש שני טעמים למה לא שרתה השכינה על יעקב אבינו: אחד, מחמת העצבות שהיה שריו בה כל השנים, וימאן להתנחם (לעיל לו, לה), שהרי אין מקבלין תנחומין על החי; טעם שני, משום ששינתו את השכינה שלא תגלה ליעקב אבינו (ראה רש"י לעיל לו, לה). והחילוק בין שני הטעמים הוא, כי לפי טעם הכ' אפשר לומר שלא חטא השבטים במכירת יוסף, והא' ראה שלא גילתה השכינה ליעקב. ולטעם הא' – חטאו במכירת יוסף, ומה שלא גילתה השכינה ליעקב היא מחמת העצבות ששרתה עליו – עבד שאין מקבלין תנחומין על החי – ואין השכינה שורה מתוך עצבות.

ועתה יובן: "ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף", ובהו נתברר להם קתה כי מה שלא קיבל עליו יעקב תנחומין, הוא משום שאין מקבלין תנחומין על החי, וא"כ מה שלא גילתה השכינה ליעקב, אין זה משום משום שהסכימה לכך, אלא משום שאין השכינה שורה מתוך עצבות, ועל כן נבחרו מפניו, שהרי עד עכשיו היו סבורין שלא חטאו במכירתו, והא' ראה ממה שלא גילתה השכינה ליעקב, אבל עכשיו נתברר שזה היה מפני שאין השכינה שורה וכו'.

ולאביו שלח וגו' מטוב מצרים (פס', כג). ומדרש אגדה: גריסים של פול (רש"י).

שמעתי מפרשים שגרמו בזה ששלח לו שהשעבוד שנגזר עליהם נמתק קצת, וכל זמן שאחד מן השבטים

יהיה קיים לא יהיה שעבוד כלל, ולוי האריך ימים יותר מכולם, ועיקר קושי השיעבוד התחיל מומן לידת מרים, שנקראת על כן שם "זימורה את חייהם".

נמצא שמומן מיתת לוי – שלשים שנה עד שנולדה מרים, ופ"ו שנים משנולדה מרים עד שיצאו ממצרים, הם היו שנות השעבוד, קמ"ז שנה. וזה שרמו לו בשליחת "גריסין של פול", גריסין לשון גריסה ושיבירה, שהעבודה המשברת את הגוף לא תהיה כי אם פול"ל (פס', כג) שנה.

וישלח את אחיו ויוליכו ויאמר אליהם אל תרגזו בדרך. ויעלו ממצרים וגו' (פס', כד-כה). פירש"י: "אל תרגזו בדרך – אל תתעסקו בדבר הלכה".

לכאורה, תיבת "יוליכו" היא אך למותר, שהרי נאמר לאחר מכן "ויעלו ממצרים", עוד יש לדייק, דלכאורה היה לו לומר להופך: "ויאמר אליהם אל תרגזו בדרך ויוליכו", כי היאך יתכן שאחר שהלכו כבר מאתו אמר להם "אל תרגזו בדרך". אלא, איתא בגמרא (סוטה כ"ה): "אמר רבי יהושע בן לוי המהלך בדרך ואין לו לזיה יעסוק בתורה שנאמר (משל' א, ט): 'כי לזית חן הם' וגו'. ואיתא בליקוט (פר' בשלח רמז רכו) ד"אין בשלח אלא לשון לזיה".

ולפי זה יתפרש הכתוב כמין חומר: "וישלח את אחיו" – שעשה להם לזיה, "יוליכו" – יוסף עם אחיו ושהרי חבר לחבר צריך ללדת עד תהום שבת (שם בגמרא), "ויאמר אליהם אל תרגזו בדרך" – אל תתעסקו בדברי תורה (תענית א') כי רק מי שאין לו לזיה יעסוק בתורה, ואני הרי עשיתי לכם לזיה, ועשה כל זה כדי למחר הליכתם שיכשרו לאביו שהוא חי, ואמנם אח"כ "ויעלו ממצרים".

וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אליהם וגו' ותחי רוח יעקב אביהם (פס', כז). "סימן מסר להם כמות היה עוסק כשפירש ממנו, בפרשת עגלה ערופה" (רש"י).

מפרשת עגלה ערופה למד יעקב אבינו שיוסף עוד חי, כי כמו שמודיעין מדידה גשמיית, לראות לאיזו עיר קרוב החלל, ולתלות העין באותה עיר, כך מודיעין השקעה ומדידה שכלית לדעת באיזה עין מות זה, אם כעון עצמו או כעון קרוביו או כעון בני עירו, ומה שהוא קרוב ביותר אל החלל לתלות בו, הוא צריך כפרה. על כן שלח לו יוסף אל יעקב פרשת עגלה ערופה, שמתוכה יתבונן יעקב איזה חטא גרם לו להיות בצער כל הימים הללו, ויחפש וימצא שזה עבדו שלא קיים כיבוד אב כ"ב שנה, ולכן נענש שלא יהיה מוכבד גם הוא מכבדו החביב עליו ביותר כ"ב שנה.

ומזה התבונן יעקב שעוד יוסף חי, כי אילו היה מת, אם כן יהיה יעקב בצער יותר מכ"ב שנה, ולפי זה היה העונש מדה כנגד מדה. ולכן כשראה את העגלות וזנכר לפרשת עגלה ערופה, מיד "ותחי רוח יעקב אביהם".

כל יקר

ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרם אמות (פס', כח). הרא"ש מביא (קדושין פ"א נ"ז) שמהר"ם מרוטנבורג זצ"ל, מיום שעלה לגדולה לא ראה את פני אביו, ולא רצה שאביו יבא אליו, כדי שלא יצטרך לפני לעמוד מפניו, שהוא אדם גדול. ולפי זה אם כן, בני נמי היה ראוי שלא יבא יעקב לראות את פני יוסף שהוא מלך, ויצטרך לעמוד מפניו.

אמנם מאחר שיעקב היה רבו של יוסף, ותלמוד תורה גדול יותר מסיבוב אב, ובודאי מסיבוב מלך, ואם כן מהיוב יוסף בכבוד יעקב, ושפיר היה יכול לראותו.

אולם דין זה שתלמוד תורה גדול יותר מסיבוב אב למדין אנו (בפילה טז) שהוא דלא נענש יעקב אבינו על אותן י"ד שנים ששהה בבית עבר, ולא נעלה יוסף ממנו אלא כ"ב שנים, אם כן בעל כרחך שתלמוד תורה גדול יותר מסיבוב אב.

והנה כשהודיעו ליעקב אחר כ"ב שנה שעוד יוסף חי, ועדיין לא ראה את יוסף, יש עדיין לחשוש שלא יוכל לראות את יוסף רק אחר י"ד שנים, ויענש גם על השנים ששהה בבית עבר, ועדיין אינו יודע שגדול ת"ת יותר מסיבוב אב, אולם זה אינו אלא לא ידענו פנים בפנים, מכל מקום כיון שידע שהוא חי ומושל בכל ארץ מצרים, כבר פסק עונשו של יעקב, ומוכה שת"ת גדול יותר מסיבוב אב, ואם כן יוסף מהיוב בכבודו ואין שום חשש לראותו.

וזהו שאמר יעקב: "רב עוד יוסף בני חי", יש לו רב עונש ושמוחה שיוסף בני חי, וכבר פסק עונשו, ואם כן מוכח שתלמוד תורה גדול, ולכן "אלכה ואראנו", כי אין כאן חשש הנ"ל שעליה החמיר מהר"ם מרוטנבורג.

התם סופר

ענני שיח

יחוד האהבה וההשתוקקות לו ית"ש

"בהיות הרה"ק משינאווא בעל ה'דברי יחזקאל' זצ"ל זי"ע במרחץ קרעניצא בשנת תרנ"ח, בא לבית מדרשו ביום אחד אחר תפלת שחרית איש אחד מהולכי קדם [פארגאשיטניל] בלי צורת יחודי, ויתן שלום להרב זי"ל וישקוה על ידו, וירטע חרב זי"ל מאד כמי שלא נשקו אדם מעולם על ידו, ואמר: מה זאת חישק אדם, בשר ודם, אפשר ידי גוי פריך יש לנשק כשרוצים לחנוף אותו שיעשה בקשתו, אבל ידי ישראל למה לנשק? וחזר ואמר: אין זאת כי אם בעת בא אל האדם השתוקקות אהבה, אז רשאי לילך אל צדיק ויכול לנשקו להעלות האהבה אל הקדושה. ואמר שעל דרך זה פירש הרה"ק מאוהל בעמח"ס "שםח משה" הפסוק בפרשת ויגש: "ויפול על צואריו ויבך על צואריו עזר", ופירש"י זי"ל: 'אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמעו'. וזנה קשה, ממה נפשך, אם היה אז זמן קריאת שמע ונתיירא שלא יעבור הזמן, גם יוסף היה לו לקרות את שמעו, ואם היה שחות, גם יעקב היה יכול להמתין עד אחר שיתראה עם בנו אשר השתקק עליו זה זמן כביר.

ותיירך הרב בעל 'ישמח משה' זי"ל, כי באמת לא היה זמן ק"ש, רק יעקב אבינו ע"ה ידע בנפשו שכשיתראה עם יוסף בנו יהיה לו אהבה והשתוקקות גדול, ורצה להעלות האהבה לאהבת השי"ת בקריאת שמע. ע"כ דברי הישמח משה" ע"י 'אמרי יוסף' בפרשתו.

ועל פי זה אמר עוד הרה"ק משינאווא זי"ל על המשך הפסוק: 'אמונתה הפעם אחרי ראותי את פניך' וגו', אשר כל המפרשים מתפללים על מאמר הזה, אדרבא, עכשיו יש לו לחיות בראותו בניו על שולחנו, ויוסף חזק בניהם, ומה לו להזכיר מיתה, והלא לכל זמן ועל לכל חפץ, ועל לשמוח ועל לספוד. וע"י פירש"י ותרומם.

ופירש הוא זי"ל ע"פ דבריו הנ"ל, שאחר קריאת שמע התפלל תפילת שמונה עשרה כדי להסמיך גאולה לתפלה, ולא יכול יוסף לדבר אליו. והיה אחרי גמרו את תפלתו רצה יוסף לדבר אליו, ויאמר אליו יעקב אבינו ע"ה: 'אמונתה הפעם', והוא על דרך הבע"ש זי"ע, שאמר שאין לומר תפילת אפים, רק בעת שיכול למסור נפשו ונשמתו להשי"ת, אבל בזמן שמושיג בנפשו איזה פגם, אז לא יאמר תחנה. וזנה יעקב אבינו ע"ה, כל הכ"ב שנים שהיה סבור שמת יוסף, דמיה בנפשו שיירש ניהם, כמאמר חז"ל, וממילא לא אמר תחנה, ועתה אחר תפילת שמונה עשרה יוסף לדבר אליו, אמר: 'אמונתה הפעם', פירוש, עתה הגיע עשר שאומר תחנה, בראותי כי אתה חי ואין בי פגם ואוכל למסור נפשי, על כן מוכרח עתה להמתין עד גמר תפילתי".

שיחות יקרים (א. כו. מובא בדברי יחזקאל החדש) "פעם אחת כשהיה אא"ז זצ"ללה"ה הרה"ק ר' נתן דוד משינאווא זי"ע איזה שבועות בעיר קארלסבאד, נפל מחשבה באיזה מאנשי שלומו אוהביו ומידועי שישע אצלו על ש"ב"ק אחת לקארלסבאד, באמרו שש בודאי יהיה להרבי יותר שמחה ונחת רוח מנסיעתם, מאשר יסעו לביתו לשידלאוואצ, מחמת ששם אין לו שום יודע ומכיר, כי ארץ נכריה היא. וכן עשו סיעת אנשים מאנשי, וישע בשלום ויבואו לקארלסבאד על ש"ב"ק".

ויהי ביוםאם אל הרב הצדיק זצ"ל, תיכף נתן להם שלום, אך יותר לא דיבר עמם מאומה. והאנשים הנ"ל היה להם צער גדול מזה מאד, אחרי אשר כתתו וגליהם מהלך רב כזה רק לכבוד הרב ולהנאותו, וכעת ירחק אותם ולא ישית לבו אליהם ולדבר עמם ולדורש שלומם וטובתם, ויהי הדבר לפלא גדול בעיניהם ולא יכלו להבין מה זה.

אך כאשר בא ש"ב"ק אזי תיכף שלח אחריהם ויביאם אל ביתו ויקבלם בדורש שמחה ושמוח עמם מאד, והיה לו עמם ההערורות והתלבות גדול עד שאין לשער, והיה לו לפלא יותר בעיניהם. וכראות הרה"ק הנ"ל אשר הוא להם לפלא אמר להם: אל יהיה זה לפלא בעיניכם מה שלא פיתו אליכם בעת שנתתי לכם שלום באמצע השבוע. תדעו אהובי, אשר לגדול האהבה והשמחה אשר השגתי בעת ראותי אתכם, אזי נתנישכחתי תיכף ליקח האהבה הזאת לעבדת הבורא ית"ש ויתעלה, כי אהבה כזאת לא יאתה להשתמש בה רק לכבוד הבורא...".

אמרי צבי (פר' לך)

עשרה בנים לאב – אינם כאב לעשרה בנים

יחודי זקן פנה פעם אל הרה"ק מקאצק זי"ע בדמעות שלש, ואמר לו: רבי, אין לי להם לאכול לחתיית נפש, ובנים הרבה יש לי שהם בעל פה, אך אינם נותנים על לב לרחם עלי, ולו באפס מעט מפני נפשי מסורתי נפשי תמיד בעדם...

נענה לו הרה"ק מקאצק: מצונו כזאת בתורה, אצל יהודה כשנישג אל יוסף על אודות בנימין ואמר לו: "ויהיה כראותו – איש כי אין עשרה ומות", ולכאורה יקשה למה לא אמר כי יש לו לבנימין עשרה בנים, ואם יאסרונו ישבר מטה לחם וישארו יתומים, ושמה כראותם כי אין אביהם ימותו מרוב צער וכו'. אלא מכאן ראינו שאין הבנים מצטערין כל כך בצרת אביהם כפי שהאב דואג ומיצר בצער הבנים...

שיח שרפי קודש

"... שמעתי אומרים בדרך הלצה, שכאב יעקב למצרים הוא וביתו לסמוך על שלחן בנו הצדיק שהיה מכלכל את כולם, אמר 'אמונתה הפעם אחרי ראותי את פניך', כלומר הוא בעיני קשה כמות שהוכרחתי לבוא לראותו. אמרו במשל הדיוט, אב אחד מפרנס עשרה בניו באהבה וברצון, ועשרה בנים לא מפרנסים באהבה וברצון אב אחד שלהם...".

ש"ה חק' (שער האותיות אות ד – דרך ארץ. ע"ש)

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומיי"

מסכת כתובות

בענין מהות חובת כיבוד אשת אב ובעל האם

בגמרא (דף קג ע"א) מסופר כי "בשעת פטירתו של רבי, אמר לבני אני צריך, נכנסו בניו אצלו, אמר להם, והורו בכבוד אבאם...", והקשו על כך: "אשת אב נמי דאורייתא היא, דתנא, 'כבוד את אבך ואת אמך', 'את אבך' זו אשת אבך, 'זאת אמך' זו בעל אמך, וי"ז יתירה לרבות את אחיך הגדול". ותירצו: "הני מילי מחיים אבל לאחר מיתה לא". וכן נפסק בשו"ע (יו"ד סי' רמ ס"א): "חייב אדם לכבד אשת אביו אע"פ שאינה אמו – כל זמן שאביו קיים, וחייב לכבד בעל אמו כל זמן שאמו קיימת, אבל לאחר מיתה אינו חייב בכבודם, ומכל מקום דבר הגון לכבדם אף לאחר מיתה".

ומצינו חקירה יסודית בענין כיבוד אשת האב ובעל האם, אם חובב הכיבוד הוא חיוב עצמי, שהתורה חייבה לכבדם מצד עצמם – משום שהם נשואים לאביו או לאמו, או אינו אלא ענף נמצא מתחת כיבוד אב האב, כי זהו כבודם של האב, ומהם כשנכבדים את אשתו ובעלה. חקירה זו יסודתה בהררי קדם, רבותינו הראשונים וגדולי האחרונים, וכמה הלכתא גבירתא תליות בחקירה זו.

ח"ל ה"דרכי משה" (שם אות ז): "ובתשובת מהר"ק (שורש ל) ובהשגות הרמב"ם על ספר המצות שחיבר הרמב"ם (שורש ב) משמע, דא דחייב לכבד אשת אביו או אחיו הגדול היינו משום כיבוד אביו, וצ"ע לפי זה אם אביו יוכל למחול על כבודו, ועיי"ש". כותנהו היא על דברי הרמב"ם בהשגות על סה"מ (שם), שכתב בטעם הדבר שלא נמנו חובת כיבוד אשת אביו ובעל אמו, וכן כיבוד אח גדול, כמצוה בפני עצמה, כי חובת כיבוד אנשים אלו נובעת מחובת כיבוד אב ואם, שזהו כבוד האב והאם – לכבד את אשתו או בעלה, ולחייב – כשנמללים בהם יש בזה פחיתות כבוד לאב או האם, מדברי הרמב"ם נראה שבנה את יסוד דבריו על הא דאיתא בסוגיות: "הני מילי מחיים", אבל לאחר מיתה לא", כי אכן מטריה אין חובה לכבדם לאחר מיתה האב או האם, כי כל חובת כיבודם אינה אלא בחייהם, שאז הם נשואים זה לזה, ואילו לאחר המיתה, כשנפרדו זה מזה, אין בזה משום פחיתות כבוד לזוהרים.

לעומת בעור השעיר הד"מ, כי אם כנים הדברים, יש לעיין אם יוכל האב למחול על כבודו בזה, שהרי הכלל הוא ש"אדם שמחול על כבודו כבוד מחול" (עי' קדושין לב, ש"ע שם סי' ט), ולפי האמור שחובת כיבוד אשת אב ובעל אמו – שורשה הוא מחובת כיבוד ההורים עצמם, מדוע שלא יוכלו למחול על כבודם בזה, ושבו לא תהיה חובה לכבד את האשה והבעל. אכן, אם נאמר שחובת הכיבוד היא מצד עצמם, לא יתאב בחייהם ההורים למחול על כבודם זה, וגם אם ימחלו לא תפקע חובת הכיבוד.

והנה בעור שד"ח נשאר בצ"ע בזה, ה'הנחת חינוך' (מצוה לג אות א) מסיק כדבר פשוט שאם האב מחול אין צריכים לכבד את אשתו, כי כל חובת הכיבוד היא מחמת כיבוד האב, והוא הרי מחול. הלכה נוספת בונה המנ"ח מתוך יסוד זה, דהנה איתא בגמרא (קדושין לא), שבאופן ש"אבא אומר השקני מים, ואימא אומרת השקני מים" – האב קודם, כי "הנה כבוד אמך ועשה כבוד אבך", שאתה ואמך חייבים בכבוד אבך, אכן, "אם אמו אומרת לו השקני מים, ובעל אמו אומר השקני מים", מסיק המנ"ח ש"דאי מחויב ליתן לאמו", והגם שבאביו ממש – אביו קודם, כי חיוב כיבודו הוא מצד עצמו, על כן יקדים לאביו, כיון שגם אמו חייבת בכבוד אביו, אכן בזה שיעיק החיוב הוא בכיבוד האב, ואילו על אביו חורגו כל חיובו אינו אלא מצד כיבוד האב, ולכן הסבירא נותנת שהיא קודמת. יצוין, שב'שיטה לא נודע למי' (קדושין שם) מבואר שגם באופן זה יתכן שבעל אמו קודם, ויש מקום לומר שסבירא הדבר היא כי חיוב כיבודו הוא מצד עצמו, ומאחר שאמו גם חייבת בכבודו, לכן חיוב כבוד בעל אמו קודם.

ב'חפץ חיים' (פתיחה עשין, באר מים חיים אות י) הסתפק בענין חובת כיבוד אשת אב ובעל אמו וכן אחיו הגדול, האם חובה לכבדם גם שלא בפניהם, שהרי חובת כיבוד אב ואם היא גם שלא בפניהם (עי' ש"ע שם סי' טז), ולכן יש להסתפק בזה לענין שאר אנשים שנתרבו לכיבוד, ונראה מדבריו, שהדבר תלוי בחקירה זו"ל, כי אם חובת כיבודם היא מצד עצמם, יתכן שהתורה ריבתה שיהיו כל דיניהם שווים לחובת כיבוד אב ואם, וכשם שחייב לכבד את האב ואם גם שלא בפניהם, כך יש חובה לכבד אנשים הללו גם שלא בפניהם, אכן, אי נימא שכל חובת כיבודם היא שבו מתכבדים ההורים עצמם, יש מקום לומר שהזולל בכבודם שלא בפניהם אינו גורם זלוול ופחיתות כבוד להורים עצמם ובעיקר הדבר צ"ע, כי אם כנים הדברים הול"ל להגמרא לתרץ בענין צוואת רבינו הקדוש, שצויה לכבד את אשתו גם שלא בפניה, וע"ש בח"ח שהעיר בזה).

שאלה נוספת נידונית בפוסקים ותלוייה בחקירה זו, באופן שהאב הוא נמצע של "אינו עושה מעשה עמך", וישנן שיטות (עי' ש"ע שם סי' יח) שאין בו חובת כבוד, ואילו אשתו שומרת תורה ומצוה, וכמו כן לענין בעל אמו – שאמו אינה שומרת תורה ומצוה ובעלה שומרת תורה, האם יש בהם חובת כיבוד, כי אם יסוד חיוב כיבודם נובע מחמת כיבוד אב ואם, הרי כשפטורים מכיבוד אב ואם עצמם פטורים גם מלכבד אלו שחובת כיבודם נובע מחמתם, אכן אם חובת כיבודם היא מצד עצמם, ואינה תלוי באב ואם, יש בהם חובת כיבוד (שור"ת כי ידודה סי' ד הובא בשו"ת מע"י כ"ל עט).

ואם כנים הדברים יש להביא שאלה נוספת בזה, באופן שאשת אביו אינה שומרת תורה"א או בעל אמו אינו עושה 'מעשה עמך', ואילו האב והאם עצמם עושים 'מעשה עמך', האם חובה לכבד את אשת האב ובעל האם, כי אם חובת כיבודם תלוי בכיבוד אב ואם, חייבים לכבדם למרות שהאשה והבעל אינם חייבים לכבדם, ואם חובת כיבודם היא חיוב עצמי, אזי כשאנים עושים 'מעשה עמך' אין בהם חובת כיבוד (ראה לילקוט יוסף על מצות כיבוד אבא פ"ד ס"א).

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

חובת תשלום שכר לימוד בעתו ובזמנו

מאמר חלקי מזה שהופיע בעבר (בגל' קפה), וחזר ונשנה לקבשת רבים מנושאי' כלי הקודש, בגלל הרפיון שיש בענין והיותו מהדברים הצריכים חיזוק תמידין כסדרן
א. חייב אדם לשכור מלמד לבנו ללמוד תורה, ואם אינו רוצה כופין אותו לשכור לבנו מלמד, ואם אינו בעיר, יורדין לנכסיו ושוכרים מלמד לבנו (ש"ע יו"ד סי' רמה ס"ד). ומי שהוא עני ממש, שאין לו כסף ליתן שכר להמלמד, תקנו חכמים שהציבור חייב לפרוע בעדו (עי' באריכות בשו"ע הרב ה"ל ת"ת פ"א ח"י).

ב. אי' במדרש רבה (פר' אמור פרשה ט): **כתיב: 'ופקדתי על כל לוחציו' (ירמ' כ - א) אפילו על גבאי צדקה** [כלומר, שהקבי"ה עניינם כשכופין את זה שאין לו ליתן צדקה], **חוץ משכר סופרים ומשנים** [דהיינו, שכופין אפילו את מי שאינו עשיר שישלם שכר לימוד לזה שמלמד את בנו מקרא ומשנה].

ג. **שכר המלמדים - חוב הוא על ההורים וקודם לכל**, שהרי החיוב הוא על האב למד את בנו תורה, אך היותו והוא טרוד על המחיה ועל הכלכלה ואין זמנו פנוי, לפיכך צריך לשכור מלמד שילמד עם בנו, והמלמד הוא כפועל שלו, כי יד פועל כיד בעה"ב, ונחשב בדרך כלל האב מלמד תורה להבן, ואם אינו משלם לו שכר תו לא הוי יד פועל כיד בעה"ב, ולא נחשב בכך כאילו אביו מלמדו תורה. **וכשמשלם השכ"ל בזמן, מקיים בזה גם מצות עשה של "ביומו נתת שכרו"**, כי כשמשלמים השכר למלמד בזמן, בכך תהיה לו הרחבת הדעת ללמד התלמידים כדבעי (עי' שו"ת התשב"ץ ח"א סי' סד שחאר"י בזה).

ד. איתא בגמרא (בבא מצ' טז): "כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה וכו', **חוץ מהוצאות בניו לתלמוד תורה**, שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו". ופירש"י, שהוצאה זו "לא פסקו לו מה ישתכר לצרכה, ומהיוכן תבואהו, אלא לפי מה שרגיל, ממצאנים לו לשעה או לאחר שעה". (עי' שו"ת יו"ד סי' רמה סק"ו שבמא' בד"ר להלכה, ויעי' בב"י ובמא"י אח"כ סי' ת"ט).

והבי"ח מבא' (שם) שנוהגין לשלוח ע"י התינוקות מעות לרבם בראש חודש. וכתב המטה משה הטעם (מובא בטת"ם סי' תנא) לפי שאנו אומרים ברי"ח: "**זמן כפרה לכל תולדותם**", אם כן מעות הללו הם כפרה לתינוקות. והוי עובדא הרה"ק בעל היאמרי אמת: מגור צ"ל שהיה שולח בכל ר"ח מעות להמלמד עם בנו בעל הצל מנה"ס, ופעם סירב המלמד לקבל המעות משום שלא רצה להסתפק מהרב, ושולח בחזרה להרב. כשראה זאת היאמרי אמת, ציוה למסור שוב את הכסף להמלמד ולומר לו דכתיב גוונא - דזה נהנה וזה לא חסר - "כופין אותו על מדת סדום" (כתובות קג), שהרי המלמד נהנה והוא לא חסר, כי הוצאת בניו לת"ת אמרו חז"ל שאם מוסיף מוסיפין לו... ודפח"ח (שחאר"י בזה) (מובא בשו"ת משנת הלכות ח"י).

ה. איתא בספח"ק: **כשאב משלם שכר לימוד בזמן היא סגולה גדולה שהבן יהא תלמיד חכם ויירא שמים**. וכך מובא בספר 'דרך צדיקים' (פ"ה) בשם הרה"ק רבי מאיר שלי' מקאלישין צ"ל, "שקבלה בידו מאביו (הרה"ק רבי יחושע אשר מפאריסוב) ז"ל שהנותן שכר לימוד למלמד בטיב עין יצליחו בניו בלימוד".

וה"ל הגה"ק רבי יונה לאנדסופר צ"ל בעל 'מעיל צדקה' בצוואתו (אות טז): "אל ידקדק אדם בשכר לימוד בניו, ומכל שכן שיראה לשלם להמלמד שכר לימודו מקודם וכו', **ודי בזכות הקדמת פרעון - שיראה סימן ברכה בבניו**". ובספר 'פלא יועץ' (פרק מלמודי תינוקות) איתא בזה"ל: "וגם צריכים לפקוח עינים על המלמדים לתת להם פרנסתם די מחסורם במזומנים לידם מדי שבוע בשבוע וכו', ולא יחושו על ההוצאה מרובה, כי גדולה מצוה זו יותר מבנין בית המקדש (שבת קט' ז), **ורואיה היא שתתן להעיל מכל צרה וצוקה ולהניח ברכה**".

ז. מה נוראים ונשגבים הם דברי היתנא דבי אליהו (רבה פ"ט) - שבתוך תעירת לימוד זכות לפני נורא עלילה ית"ש מעתיר בור הלשון: "**אבי שבשמים, זכור כמה פסחים וכמה סומים יש בהן בישראל שאין להם מזונות, ואפילו הכי נותנין שכר למלמדים שילמדו עם בניהם תורה**". ואמנם להלן בסדר 'אליהו זוטא' (פכ"ג) איתא, שבהקבי"ה מלמד בכך זכות על ישראל ומשיב למדת הדין [נשאלה למה נושא להם פנים לישראל והלא יש חילול השם בדבר... בזה"ל: "יחלל כבר נשאו לי פנים הם גם כן... ועוד שהם מלמדין את התורה, ועומדין אגודות אגודות ועוסקינ בתורה, ונותנין שכר למלמדים שילמדו את בניהם את התורה, אם כן האין אתה אומר שיש לפני חילול השם בדבר הזה...".

ז. **אף על פי שמוטל על האב לשלם שכר לימוד להמלמד, מכל מקום אם האב אינו משלם, אל יתרשל ח"ו המלמד מללמד תורה לבנו** (כמו שהאר"י בשו"ת מהר"ם מ"ץ סי' מז בתוכחתו למלמד שרצה למנוע מללמד תורה מחמת תביעת ממון שיש לו על האב, וכתב שם דהא כתיב (דברים כד, ז) **"לא יחבול רחיים ויכב כי נפש הוא חובל"**, היינו שאסור לקחת משכונ מחמת חובו שיש לו עליו ולא ללמוד תורה, כי נפש הוא חובל - נפש השכל, שמבטל מדת' וגוול ממנו נשמות, וכ"ש דאסור למנוע בתורת ה' עצמו, עיי"ש באריכות).

עלֵי ספר

שלשלת הקודש - לקט חידושי תורה, סיפורי נפלאות, שיחות יקרות, הנהגות טובות וישורת, שאלות ותשובות, מכתבים ואגרות מרבוה"ל לבית **קאמארנא** ז"ל לזרורותיהם. מהדורא חדשה מפוארת, מורחבת ומתוקנת, על ידי נכדם המו"ל הרב חיים יעקב סאטרין, קרית בעלזא ירושלים תשס"ז (תע עמ').

הברכה שבעיטה הפרשת חלה - כללותיה ופרטיה, בפירוט יסודי ומקיף מתהלך קצירת החיטה ועד לעצם האפיה; זמן ומקום קיום המצוה ואופני עשייתה; סוגי עיסות לפטור ולחיוב, בצירוף תמונות; טגולות ותפילות בשעת קיום המצוה, וכדי לחבב המצוה על הנשים צורף אוסף מתכונים מגוונים, ואף תרשימים רבים של סוגי קליעות. חיבור מיוחד במינו, מאת הרב יוסף ברכה, ירושלים. הוצאת פלדהיים, תשס"ו (156 עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבמחב"י

לעילוי נשמת הרבני המפ"ר דר"ק צדקה וחסד וקיבל כל אחד בסבר פנים יפות מוהר"ר נתן ב"ר מרדכי ע"ה שטארץ מיקורי תושבי הענדין - גלדורן יצ"ו נלב"ע ח' טבת תשנ"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' אהרן (בר"ש) גרינפעלד הי"ו לרגל שמחת אידיש בתו תח"י ע"ג הבה"ח כמו אהרן הכהן גראס נ"י בן מחו' הרה"ח ר' מנחם מאיר הכהן גראס הי"ו - לזנוין במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת שמחת האירוסין בתקיים בע"ה ביום ראשון ה'בעל"ט באבולס' בבנות ירושלים' החל משעה 20:30	לעילוי נשמת מרת חיה שרה חנה ב"ר מנחם ע"ה נלב"ע בדמי ימיה ט' טבת תשנ"ו לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה ע"י חתנה הרה"ח ר' אהרן בערגער הי"ו
לעילוי נשמת מרת חנה חנה חנה ב"ר אליהו ע"ה נלב"ע בעשרה בטבת תשס"ו לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי חתנה הרה"ח ר' הלל מילר הי"ו - ב"ב	לעילוי נשמת הרה"ח ר' צבי ב"ר זאב ע"ה פרקש נלב"ע ביום ח' טבת תש"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' שמעון ב"ר אלכסנדר זושא ז"ל נלב"ע ביום ז' טבת ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת כש"ת הרב שמואל שמוחה בונם קליין זצלה"ה י"ד קהל מחזיקי הדת באר"י בן הגה"צ משיירי כנסת הגדולה הרה"ג ר' אפרים פישל זצלה"ה נלב"ע ז' טבת תשנ"א ת.נ.צ.ב.ה.		

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פרשת ויחי			
י"ב טבת תשס"ח לפ"ק – שנה י"ג גליון תקצ"ט			
הדפסה מועד	דפוס	דפוס	דפוס
17:50	17:36	16:19	אנטווערפן
17:06	16:53	15:38	לונדון
17:04	16:55	15:36	מאנשטער
17:50	17:31	16:17	ציריך
17:16	16:57	15:48	ווינ
17:42	17:30	16:11	אמסטרדם
18:12	17:51	16:38	פאריז
17:41	17:22	16:07	פראנקפורט

תורת של ראשונים

"מאשר שמנה לחמו" – של גד

גד גדוד יגורו והוא יגור עקב (מט, טו) "ואם תאמר, כיון שיהיו לו חיילות, במה יפרנסם, שהרי צריך עושר גדול, על כן כתיב אחריו: 'מאשר שמנה לחמו' – שיהא [גד] עשיר יותר מאשר ויכול להספיק מזון לכל חיילותיו. וכי תימא ואשר עצמו מנלן שיהא עשיר, תלמוד לומר: 'והוא יתן מעדני מלך' שיהא כל כך עשיר שיתן על שלחנו כל מעדני מלך" וכמו שמוסר בגמרא באנשי לודקא וכו' (מנחות פה).

מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך (מט, כ). פסוק זה חוזר על פסוק שלפניו: "גד גדוד יגורו" וגו', ורצוה לומר, מאחר שגד מתעסק במלחמות, אימתי יזרע ויקצר, ועוד את החיילות הרבים שהיו לו במה יפרנסם, על כן אמר אחריו: "מאשר שמנה לחמו" – והוא יתן לו מעדני מלך".

"לפי שלא בירך [את] גד הוא אוסר כך: מאשר שמנה לחמו – יותר משהוא אוסר, תהיה שמנה לחמו של גד, לפי שארצו מקום מרעה למקנה (במדבר לב). והוא יתן מעדני מלך, ולא מפני שארצו של אשר עקה, אלא גם הוא אשר יתן מעדני מלך, ואף על פי כן תהיה ארצו של גד טובה מאשר הימנה" (נביא בכור שור).

"דבר אחר: מתוך ארצו של אשר תהיה שמנה לחמו של גד עם שאר שבטי ישראל, שהרי מאשר היו מביאים שמן זית וממנוגין מאכלן בשמן... והוא יתן מעדני מלך – מוס של שמן היו גובים ממנו מלכי ישראל למושה בו ולעזר בו את בשרם..." (נביא ברשביס).

חזקוני

יוסף זכה לבני רבעים – וכולם נתגדלו בביתו

וירא יוסף לאפרים בני שלשים גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף (ג, כג). "ראה יוסף לאפרים בנים רבעים, ולמנשה ראה בנים שלשים, שהרי מלת 'בני' פסוקה שלששים (בני שלשים, היינו רבעים), והבונה בזה שראה מורע אפרים בנים רבעים, והיה לו ליוסף בחייו רמז מזה בברכת אביו שיהיה אפרים לגו גדול ועצום יותר ממנשה, הוא שאמר (לעיל מה, יט): 'גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו'.

ומלת 'גם' יוריד, כי הבנים כולם, בני אפרים ובני מנשה, כולם נתגדלו בביתו של יוסף, אבל לאהבת יוסף למנשה הבכור, ייחס גדול לבניו ליוסף, ולפיכך חזקו בהם: יולדו על ברכי יוסף. ומה שהוצרך לחזקו 'בני מכיר' (הוא לא נזכר אלא בן אחד) שהוא נולד בן מכיר בן מנשה, וקצת של בנות צלפחד, כדי להורות כי יוסף הצדיק גדל בביתו צדיקים שמהם יצאו בנות צלפחד שהיו חכמות וצדקניות שבדור" (במדבר בא, יא).

"ואלקים פקדו יפקוד אתכם" – מי אמר, יעקב או יוסף?

ויאמר יוסף אל אחיו אנכי מת ואלקים פקדו יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת וגו'. וישבע יוסף את בני ישראל לאמר **פקדו יפקוד אלקים אתכם וגו' (ד-סד).** הנה, כששלח הקב"ה את משה רבינו לגאול את ישראל ממצרים, צוה לו הקב"ה לאמר בשמו: "פקדו יפקוד אתכם וגו'." ושמעו לקולך" וגו' (שמות ג, יד). ופירש שם רש"י: "מכיון שתאמר להם לשון זה – 'פקדו יפקדתי' – ושמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף, שכלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר להם: 'ואלקים פקדו יפקוד אתכם', יוסף אמר להם: 'פקדו יפקוד אתכם'." והקדש שם המפורשים, הא לא מצינו אצל יעקב כלל שאמר לשון פקידה, ושני הכתובים הנזכרים הלא המה דברי יוסף (יעריש בחזקוני, ועוד).

ויו"ל, כי אמנם יוסף אמרם, ואמר פעמיים **פקדו יפקוד** – להגיד שהיתה מסורת בידו מאביו, וכך הוא פירש פסוק הראשון: "ויאמר יוסף אל אחיו אנכי מת", ויעקב אבי אמר: "ואלקים פקדו יפקוד אתכם" וגו', והפסוק השני, בו נאמר שהשביע את בני ישראל לאמר "פקדו יפקוד אלקים אתכם", זה אמר אכן הוא עצמו.

רמב"ן (שמות ג, יד)

לקח טוב

"באפרים וכמנשה" – בלי גאווה וקנאה

הרוצה להתברך או לברך את בניו בענין מיוחד, יש לו מבחר עצום של ענינים, גשמיים וגם רוחניים, שקשה לבחור מהם. בתחום הגשמי יתכן שיבחר בברכת פרנסה, בריאות, מקום מגורים, נאה, תנאי חיים נוחים וקלים, בנים חיים וקיימים, חברה מכובדת ומכבדת, וכיוצא באלו. ובתחום הרוחני שוב מבחר גדול, כגון תיקון המדות, הבנת הלימוד, זכרון טוב, חשק התורה, אהבת השם, יראת שמים, התלהבות במצוות וכו' וכו'.

ועל כן, אף על פי שברור הדבר שיתכן לו לאדם להתברך ולברך את בניו בברכות ממינים שונים, בכל זאת על עיניו להיות מייחלות למרום

אותיות מהכימות

כן יצחק ישראל לאמר וימך אלקים כאפרים וכמנשה. יס להסתכן דהנה הגם שצורכס וחילקס לנ' צנטיס כרללון ושמשון, למה וצרכו ישראל את בניהס רק בסיס, ולא ילמרו וימך אלקים כרללון ושמשון ושאר צנטי יסורו, ומהו יסורו בסיס: ועוד, למה לא אמר לעיל בצרכסס אחר פסוק המלך הגואל וכו', והמתין בצרכסס המו עד שסס את אפרים לפני מנשה.

והנראה דהנה ידוע, כל התורה כולה בעשרת הדברות, ועשרת הדברות כלולים בדבור האחרון הוא "לא תחמוד וכו' וכל אשר לרעך", וסוף להסתלות בגזרותיו ית' אשר מנע ממנו הטוב הסוף הניתן לחיבורו, ולחשוב כי הוא ית' הוא לבדו היודע הטוב והנאות לכל אדם, ולא יקנא את חבירו. וכבר ידעת שהקנאה מוזהאת את האדם מן העולם.

ובסקדס עוד זאת ידוע כי התאום והכבוד מוזהאין ג"כ את האדם וכו', וסוף כאשר יספיע הק"י טובה אל האדם, לא נקסס בזה תאום וכבוד להנאות על חבירו בזה הטובה, אדרבא יכנע לפני כוראו ויחשוב שהוא מלך הסוד מבוראו עליו.

והנה יעקב אבינו כאשר קס את אפרים לפני מנשה, ראה באפרים קלל תגאזה בטובה רק אדרבא וכו' וכי"ל, וראה במנשה קלל תקנאס באפרים. על כן צרכס "כך יצחק ישראל וימך אלקים כאפרים" מבלי גאווה, "וכמנשה" מבלי קנאה על טובת חבירו...

אנדרסן

שלא יתערבו לא מדת הגאווה ולא מדת הקנאה בכל ברכה אשר ינחל, כי בהתערב זר עם הברכה לא תישאר ממנה מאומה.

וזו היתה עומק כוונתו של יעקב אבינו ע"ה באמרו: "כך יברך ישראל לאמר, וימך אלקים כאפרים וכמנשה".

הרוצה להתברך או לברך את בניו בענין מיוחד, יש לו מבחר עצום של ענינים, גשמיים וגם רוחניים, שקשה לבחור מהם. בתחום הגשמי יתכן שיבחר בברכת פרנסה, בריאות, מקום מגורים, נאה, תנאי חיים נוחים וקלים, בנים חיים וקיימים, חברה מכובדת ומכבדת, וכיוצא באלו. ובתחום הרוחני שוב מבחר גדול, כגון תיקון המדות, הבנת הלימוד, זכרון טוב, חשק התורה, אהבת השם, יראת שמים, התלהבות במצוות וכו' וכו'.

לכאורה אין קו כללי שינחה את האדם לאמר: זה העיקר, ואם אותו קנית מה חסרת, ומאידך אם אותו חסרת מה קנית (אע"פ שדבר זה נאמר אכן על ה"דעת", הרי בבחירת האדם בברכות אכן עסקינן).

ברם גילה לנו יעקב אבינו ע"ה שישנה ברכה מיוחדת שבה יתברכו כל ישראל, והיא באותן מדות טובות שמצא בנכדיו כבניו, אפרים ומנשה.

וכל כך למה? כי יתכן לו לאדם להתברך בכל הטוב שבעולם מכל הבחינות, ואם יחסרו לו ענינים אלו, אין בידו כלום, כי העדרם יוציא אותו מן העולם. וכבר קבעו חכמינו ז"ל (אבות ד, כא) כי הקנאה והתאווה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם, ואין הבדל בזה באיזה עולם האדם נמצא, כי גם אם עולמו בנוי ומסודר, שמנה לחמו וטובל בשמן רגלו, ואף עניניו הרוחניים עולים לו יפה כראוי, עדיין כל קיומו ותועלתו של עולמו זה תלוי בהימצאותן של מדות אלו בו. ההכנעה וההסתפקות.

כי אם יתגאה האדם בלבו, הרי שכל הטובות – הגשמיות והרוחניות – שהושפעו עליו ממורם ייהפכו לו לרעה חלילה, בין בחברתו עם בני אדם שימאסו את רמות רוחו עליהם, ובין בהידבקו באביו שבשמים יתברך שתועבתו כל גבה לב.

מאידך, אם יתקנא האדם בתועלת הנמצאת בחיק חבירו, לא יתכן לו ליהנות ממה שיש לו, כי עיניו שלוחות בשדה חבירו, תוכו אכול

אמרות טהורות

ירידה שהיא לצורך עליה

הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל איביכם (מט, כ).
איתא בגמרא (ב"מ פ"ג, ט): "אוקרו לנשייכו כי היכי דתתעתרו" (כבודו נשתו כדו שתתעשרו. רש"י), ושמעתי בזה רמז, כי "נשייכו" – דוא לשון שכחה, כמו שנאמר (לעיל כא, נא) **"נשני אלקים"**, ואמר **"אוקרו לנשייכו"** – אף כשאדם נופל ממדרגתו ושוכח מה, תורה שכחה זו יקרה בעיניו, כי היכי דתתעתרו" – כי על ידי זה יתן אל לבו ויוסף להתעלות בעבודתו ה', ונמצאת ירידה זו שהיא לצורך עליה.
ענין זה הוא בחינת מנשה ואפרים: "מנשה" – לשון שכחה, דהיינו, כשנופל לקטנות, ו"אפרים" – לשון פרה ורבה (בכתיב לעיל שם נב: "אפרים כי הפניו אלקים"), בחינת גדלות, ואמר הכתוב (פס, יט): "אלם אחיו הקטן יגדל ממנו" – **ממנו** דייקא, היינו, שמבחינת "מנשה", שכחה וקטנות, יזכה ל"אפרים" – לעלות למדרגה יותר גדולה מזו שהיה. וזהו הרמז: "הקבצו ושמעו בני יעקב" – כשאתם בבחינת יעקב, שהיא מדרגת קטנות, עקב ושפלות, אזי "ושמעו" – תבינו (ראה רש"י לעיל כא, נא: "ושמעו לשון הכנה"), שהירידה היא כדי "אל ישראל איביכם" – שתתעלו למדרגות יותר גדולות, בחינת "ישראל".

המקדש עצמו – עיניו ברשותו

יששכר חמר גרם רובין בין המשפטים (מט, ד). רמ"ח אברים ישנם באדם, מהם רמ"ג אברים שהם ברשותו והמשת איברים שאינם ברשותו, ב' עינים ב' אזנים וראש הגוי, ו"איכא גירסא הוהוים, ותרווייהו איתנהו להמשיכל בדבר כחמה", שלפעמים יוכל לבוא לנגד עיניו בפתע פתאום דבר ערוה או באזניו ישמע שלא ברצונו דבר שאינו חנון, אמנם מי שמקדש עצמו ומתפלל תמיד אל הש"ת שישמרהו, "ואמן הוא בעל מלאכתו ישלם לנו שכר פעולתנו, והוא ימסור בידיו את האיברים שאינם ברשותו

אמירה נעימה

הקבצו ושמעו בני יעקב (מט, כ). א"י במדרש: ביקש יעקב לגלות את הקץ לבניו ונסתלקה ממנו שכינה, אמר: בני, שמוא יש פסול בכם. פתחו ואמרו: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד". ויבואר, הדנה איתא בספרים המעם שבני ישראל היו במצרים רד"ו שנים, משום שבמכירת יוסף צרפו השבטים עמדם את השכינה למנין עשרה, ופגמו אז בשם אהיה. עשר פעמים שם אהיה – שהוא בגימטריא כ"א (21x10) – עולה כמספר רד"ו שנים.
וזהו שכתוב (שמות ג, ד): "וירא ה' כי סר לראות", דהיינו, כי משה רבינו ידע ענין פגם זה, שהתקין לעלו ייחשב במספר שנות שעבודם במצרים, אך סבר שהם פגמו בשם הויה שהוא בגימטריא כ"ו, ואם כן יצטרכו בני ישראל להיות במצרים ר"ס שנים (26x10) – "י" פעמים כ"ו, לכן כשראה ה' "כי סר לראות", שהשבטו של משה עולה לר"ס שנים, אמר למשה רבינו (שם פסוק יב): "כי אהיה-עמך וגו', להודיעו שלא פגמו אלא בשם "אהיה-ה", והחשבון הוא "י" פעמים כ"א, ואם כן כבר הגיע זמנם להיגאל, וזהו (שם פסוק יד): "אהיה-אשר אהיה-ה".
והנה, יעקב אבינו ידע אמנם שפגמו בשם "אהיה-ה", אולם לא ידע שצדפו עמדם את השכינה, ואם כן לפי חשבוננו עלו שנות השעבוד – "י" פעמים כ"א – למנין ק"צ שנים. וזהו כוונת המדרש: "ביקש יעקב לגלות את הקץ" – שלאחר ק"צ שנים יצאו ממצרים, וטעה בזה מפני ש"נסתלקה ממנה שכינה", שלא ידע שצדפו השבטים עמדם את השכינה הק, וכשראה כשהיה שלא תורה נאולתם אז לארץ ק"ץ שנים, חרד יעקב ואמר: "שמוא יש פסול בכם" – אזלי עשיתם עוד איזה עון שעליה תצטרכו להישאר עוד זמן במצרים, "פתחו ואמרו: שמע ישראל ה' גו" – דהיינו, שגילו לו שצדפו את השכינה עמדם והחשבון הוא עשרה פעמים כ"א, ולכן לא נשלם חשבון הגלות לאחר ק"צ שנים, כי לא אחר רד"ו שנים.
הנח"ר רבי שמשון מאנטראפלי ז"ע (מובא ב"פנינת אדר")

יששכר חמר גרם (מט, ד). הדין הוא כשנפלה התיבת נבילה לתבשיל, שעצמות האיסור מצטרפים אל ההיתר

של אדם שיהיה ברשותו, לכל יראה רק הדבר המותר לנו לראות על פי התורה.

"וכן פרשנו בפסוק: "יששכר חמר גרם רובין בין המשפטים" – יששכר שהוא רובין בין נבולי התורה לכל לצאת מנבול וגדר שגדרה לנו התורה הוא עושה מן גרם – היינו רמ"ג איברים שהם ברשותו – חמר – היינו רמ"ח אברים, שכולם ינתנו ברשותו".

דרך פיקוד (מל"ת ל"ה)

על האדם לשמוח שזוכה לשמחה בה'

מאשר שמנה לחמו (מט, כ). "שמעתי ממורי ורבי הצדיק מורנו דוב בער זצ"ל (המגיד הק' ממעוררש וי"ע) פירוש הפסוק (ישעי' ס, א): "שוש אישיש בה" – דאני שיש ויש לי שמחה ותענוג ממה שזכיתי לחוות בנועם ה' ולהתענג בעבודתו, ומה עצמו יש לי שמחה, שזכיתי להתקרב להש"ת ולהתענג בעבודתו מרוב כל. וזהו: "שוש" – שיש לי שמחה ותענוג ממה שזכיתי ש"אשיש בה" – ואתענג מעבודתו יתברך, עכ"ד".

וזהו הרמז: "מאשר" – לשון אושר, מזה שיש לנו אושר תענוג ושמחה מעבודת הש"ת, "שמנה לחמו" – להם נקרא תענוג, כלומר, מזה עצמו יש לנו שמחה ותענוג שזכינו לכך.

הסתפקות במועט – לא לגבי הוולת

מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך (מט, כ). ה"מ"ם של "מאשר" היא לכאורה כמיוותרת.

ואמר אא"ז זצ"ל (תהלים ק"ו מקאמור וי"ע) שבא הכתוב לרמז, אחר שסיפר בשבחים של שבטמם, כל אחד במדתו המיוחדת לו, ואמר: "מאשר" – המדה הטובה שאפשר ללמוד מאשר היא, "שמנה לחמו" – שלעצמו פת להם יבש כבר נהאב לשמן, ומסתפק דין במועט כמה שנוגע לצרכו, אבל "והוא יתן" – כשצריך ליתן לאחרים, "מעדני מלך" – הוא מבין שלעני צריך ליתן מעדני מלכים. וכענין זה איתא באלשיך הק'.

לכבול את האיסור בשישים (ש"ע י"ד פ"א צ"א). וכמו כן י"ל על תלמידי העוסקים בתורה, שגם הענינים הגשמיים שהם מתעסקים בהם מצטרפים אל תורתם ומצוותם, ומקבלים שכר גם על אכילה ושתיה וכדו', שהרי בכה הצרכים הללו הם עובדים את בוראם.
וזהו הרמז בפסוק: "יששכר" – הוא התי"ח העוסק בתורה, "חמר" – עניני החומרות שהיו עסק בהם, כמו אכילה ושתיה וכדו', "גרם" – יש להם דין עצמות, שהם מצטרפין אל ההיתר לכבול האיסור, כך גם הענינים החומריים שלהם מצטרפים אל עסק התורה לקבל עליהם שכר.
כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ם מפעולא ז"ע

וירא יוסף בני שלשים גם בני מכיר בן מנשה וילדו על ברכי יוסף (ג, כג). הלשון "גם" צריכה ביאור.

ו"ל על פי מה שהביא המג"א (סי רנה קס"ד) לעשות סעודה ושמחה ביום שנעשה הכן בר מצוה "כיום שנכנס להפדה", וכבר מובאר בזה"ח (וה"פ פ"א ראשית) על הפסוק (ש"ש ג, יא) "בעטרה שטמרה לו אמו ביום חתונתו וכיום שמחת לכו".

ויש לפרש הענין שתלו את השמחה באמו ולא באביו, כי האב אע"פ ששמה שבנו הגיע לעול המצוות, מכל מקום מצטרף הוא כמה שנפטר ממצות חינוך שהיה מחוייב בה עד עתה, משא"כ אמו שאין חובת מצות חינוך עליה גם עד עתה, שמחתה שלמה כל כך.

אמנם חז"ל אמרו (קדושין ג, ה) "כל המלמד את בן בנו תורה, מלמד עליו הכתוב כאילו קבלה מר"ם סני", נמצא שאדם שזוכה לבני בנים, עדיין יכול הוא לקיים מצות חינוך, כי עד שיכנס בנו הקטן לעול המצוות יתחיל להנך את בניהם של בניו הגדולים. אבל דור רביעי כבר אינם בכלל חינוך, כמו שאמרו (בר"ר נד, ב) "עד כאן דחמי האב על הבן". ואם כן, כשזוכה אדם לראות דור רביעי, יצא שכרו בהפסדו כי פסק ממנו מצות חינוך ואין שמחתו שלמה כל כך.

הוא אשר חז"ל הכתוב על יוסף הצדיק, שזכה לראות מאפרים "בני שלשים" – בנים של שלשים, דהיינו דור רביעי, אך גם עוד זאת היתה לו ש"בני מכיר בן מנשה וילדו על ברכי יוסף" – שעדיין היה לו דור שלישי שנתחייב בדיונום, וזהו עלתה בידו.

חנה סופר

יתרון דעת

הולדת הבת (ח)

מנהגי אשכנז: קריאת שם עריסה – "חול קרייש" / "לגילה לתורה ולחופה" וכו', ועוד

לאחר צאת היולדת בת לבית הכנסת, מנהג לקרוא שם לחניוקה, ואותה קריאה נקראת **האלקרייש**. שמעתי טעם מאבי מורי ז"ל ששמע מרבתי דודו פירוש של האלקרייש, שכלומר, שצועקין החיא שעתא לחניוקה שם החול, וכן לחניוקה, כגון אם שם הקודש 'שמואל' ושם החול 'זנוויל' קורין לו החיא זימנא 'זנוויל', וכן כל כיצא בזה. והאל קרייש שתי תיבות הן: הא"ל פירוש חול, קרייש פירוש צעקה, כלומר שם החול צועקין ומכריזין עתה, כי בלשון אשכנז בגליל התחתון קורין לצעקה קרייש. עכ"ל.

קבלתי וכן שמעתי מהדיש האלף בתורה ה"ה מהר"ר יעקב צ"ח, אך שלשם (באשכנז) אין דרכם של רבנים ליתן שמות לחניוקה, רק תינוקות מתאספים ומגביהים לחניוקה וצועקין שם החול כגיל, ולחניוקה באים גברים קטנים ומגביהים לחניוקה וצועקים שמו החול וכו'... ש"ת מהר"ם מו"נ – תלמיד בעל תרומת הדוש' (מהר"ר מנחם ירושלים, י"ט ובהערות שם)

ואגב אורחא דקריאת שמות ראינו לכתוב פירוש לשון חול קרייש המורגל בינינו וכו'... מפני שאנו בגלותה המורגל לילדים לקרוא לחילדים שני שמות: שם של קדש שעולה בו לספר תורה – נותנים להם ביום המילה, ושם של חול המורגל בינינו על ידי האנשים נימולים, שמכנין שם של קדש לשם אחר, נותנים להילד בשבת שהולכת אמו מלידתה לבית הכנסת, וזהו לשון חז"ל קרייש, רצ"ל, צעקת חול, שבאמת המנהג להקריא קול גדול בשעת קריאת השם בשבת החיא. יוסף קאמור (הספד, וי"ע ש"ת נחלת שבעה ס"ד יז)

אחר סעודת שבת, נער של שמש קורא: צו דער הול"י קרייש"ש. ואז אם הוא זכר וכו', לנקבה, הילדות בתולות נערות קטנות באות צ"ו דער הול"י קרייש"ש, וקוראים לה **לילדה ג' פעמים**, כמו שהוריה יקרא לעיל אצל זכר (–) שעומדים מעל השלחן ומגביהין הילד עם ערסו ששוכב בה, וקוראים כולם בקול גדול בזה"ל: הול"י קרייש"ש, וי"א זא"ל ד"ל קינ"י היישי"ן (– כיצד יקרא הילד), פלוני פלוני פלוני ג' פעמים. ומגביהין וקוראים בסדר הזה ג' פעמים) רק שאין אומרים פסוקים, ומשמיין על הילדה בעת קריאת השם צעק, גם שאפ"ל (– פרחים) וטבלנות (– חגורה) לבן, ומחלקין פירות לילדות שקראו שם בתוך הבית, ואין זורקין להן פירות ברחוב לפני הפתח.

מנהגים דק"ק ורומניא רבי יוסף שמש (ח"ב ס"ט רפ"ה)

... ועל דבר פירוש שם העריסה המוזכר בפוסקים בהלכות גיטין, דא מה שנהגו באשכנז ופולין, שבוים שב"ק **היאשון**, שהולכת היולדת לביהמ"ג, שבעלה הוא חייב לעלות לתורה **במוקד קרבן אשתו**, כמו שהוריה יקרא לעיל אצל זכר (–) בס"ק ח"י, ומצוה לש"ץ לעשות מ"י שביח"ך לאשתו ולהילד, ואגב נתפרסם שם הילד בריבים, הן זכר או נקבה. ונודע שעה **למאור תמורת הקרבן**. ואף על פי כן אחר סעודת שחרית באים לבית היולדת, זכר – נערים קטנים קרובי ממוצאי האיש ואשתו ומגביהין העריסה ג' פעמים וקוראים את שם הילד מונח בעריסה בקול, ואצל הנקיבה באין נערות קטנות ועושין כן. ומי שאינו רוצה להיות חייב לעלות לתורה ראו לעשה, שאינו מקיים מנהג ישראל שהוא תורה, מטעם שכתוב במג"א...

ש"ת יבין יוסף לח"ד יוסף שטיינרס זצ"ל אב"ד פיראד (ס"ס ח)

ביום שב"ק שהולכת היולדת נקבה לביהמ"ג עושין מ"י שביח"ך לילדה וקורין לה שם בישראל. ואם אינה חולכת, מכל מקום לאדם או אחרים נותנים לה שם **ביתו ארבעה שבועות**, משקובה לצאת מספק נפל. ואין משגיחין להמתין לה שלשים.

מגדל שז להגריעב"ץ (ב: עיר"ש עור)

טעם למנהג כשיולדות בת שעושין "מול טוב", לפי דאיתא במדרש ראשית (פ"ר כו, ד) ע"פ (בראשית א, א): "יהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה ובנות יולדו להם", ר"ש בר אמי ילדה אשתו נקיבה, חמתה רבי חייא רבה, א"ל: התחיל הקב"ה לברך, כי לידת בנות היא ברכת הרביה. וכן איתא במדרש בתחומא (ע"י ב"ב טז) נולד בת, רביה בה לעולם. בת תחלה סמך יפה לבנים (ב"ב קכ"א). וזהו **"מול טוב"** שיהיה לו מול לבנים ובנות.

ספר מטעמים החדש (מ"ע יולדות אות א)

זהו קבלה בבעלו לברך (–ב"מ שבו"ך וכו') וגם בבית לתורה לחופה ולמעש"ט (–הגם שאינה יחיבת בתלמוד תורה), ומקרא מלא דבר הכתוב (משלי א, ח) זאל תטוש תורת אמן, וכן שמעתי מבי"ק אאמור"ר זצוקלה"ה (מרן מהר"ר מבעלזא וי"ע) ויב"ל"ח מ"ק מרן אד"י שליט"א (–מרן מהר"א מבעלזא וי"ע).

הגה"ק מהר"ם מביבליזא וי"ע (במכתב אל ההד"ח ב"ר ברוך צבי דרענדורף ע"ה ממאנטסטר מיום ד' פ"ר משיטת תש"ר)

מרן החזו"א זצוק"ל היה מברך למי שנודלה לו בת שיגדלה לתורה לחופה ולמעש"ט (ולא ל"בעל תורה" כנהוג) ואמר הטעם, שבזמננו מברכים כן גם לילדת בת, משום שהיום צריכים ללמד גם לבת תורה, משום שהדור פרוץ, אחריות רבינו (ח"ג עמ' קצ"ח). וראה בש"ת אגרות משה א"ח ח"ד ס"י באריכות בענין הנוסח

הקפיא בדקדוק השמות בכתובה – עד היכן?

כתוספת למכתבו של ב"ד ש"ב הרה"צ רבי יהושע רובין שליט"א, אבד"ק וחב"ד הגה"ק מבאבוב זצוק"ל (עלי הגיון ג' תקצ"ו), לכונן זכרה להחליות שנים רבות לכ"ק אב"ד הגה"ק מנאראל זצוק"ל לעריכת סידור קידושין, [אשר זה לשמש כמסדר קידושין לארבעה דורות באותן משפחות] ושמשתי בשמישה של תורה, זכיתי לשמוע ממנו כמה וכמה פעמים בדבר ההנהגות החדשות של קדדוקים שונים בכתובות השמות בכתובה ועוד, ותעשיית בודקי כתובות, ואמר לי שכמעט ואין כתובה פסולה, וכל עוד שהשטר נעשה בעיקרו בזמנו, ונטוסה כהלכה, אין לפוסלו בדבר דקדוק בכתובות השמות – כל עוד והדבר ברור ולא ניתן לטעות בדבר זהות החתן והכלה, כיון שכל עיקר הכתובה היא התחייבות הכספית ולא מעשה קידושין. עוד הדגיש כי עצם הדקדוק שמדקדקים לכתחילה לכתוב הכל כראוי הוא מחשש שמא חלילה בעת שמוזמן ג"פ אצל אותו הזוג, שמא יעתיקו השמות מתוך הכתובה, על כן עדיף שהיא נכתב לכתחילה באופן מדויק, אך מכאן ועד לפסלה הדרך רחוקה.

אהרן שפירא

[רב ביהמ"ד נאראל בני ברק]

"גאט פון אברהם" – מקור ראשון / ערב שבת במקום המוקדש

א. אודות מקורה הקדום של תפילת "גאט פון אברהם" נגל תקצ"ו, עלי הגיון, מצאתי בס"ד המקור הראשון, והוא בספר **ברכת המזון והמירות ופירושה**, שנדפס בפראג שנת ש"מ (ואח"כ בקראקא ש"ח), ושם כתוב בוה"ל: "גאט אברהם יצחק אוני יעקב, בהיט דין פאלק ישראל, דין דינים לוב. דאי זיבן טאג זאקל אונש וואל ביקומן, צו גליק אוני הייל אד צו גזונט אוני צו אלן פורמן. דו אונש דער שבת קודש גייט דא הין. די וואך קום אונש צו גזונט אוני צו גוין. (ואז זאגט מן דריי מאל)".

ב. אודות גודל הענין להתפלל אצל הכותל המערבי בערב שבת קודש (ייתרון דעת' ג' תקפ"ט), כתב להביא בזה מקור, שהוא חידוש נפלא, **מהתוס' הרא"ש** (ד"ה ג' וז"ל שם: "ידבנת לוד היו מדליקין נרותיהם בערב שבת והולכות ומתפללות בבית המקדש וחוזרות לבתיהם [קודם שבת], אלא שדרך מחילות תחת ההרים היה הדרך קרוב. ודרך שהולכין בו בני אדם היה מהלך יום, כי ארץ הרים וגבעות היתה ארץ ישראל". ואמנם מקור הדבר נמצא ב**ירושלמי** מעשר שני (פ"ה ה"ב) ובמדרש איכה ג' א' וז"ל שם: "הדא פליגא על נקיי. נקיי הוא שמש במגדל וצבעייה בכל ערבות שובא מן הדוה עביד קנדילו הוה סליק שבת בבית מקדשא" (ופירש **הפני משה**: "הא קדשיה מבתי לוד מן המערב מהלך יום אחד מירושלים, פליגא על מעשה של נקיי, כך שמו, כדמסיים וקאמר שהיה שמש במגדל דצבעייה, מקום הסמך ללוד, ובכל ערב שבת אחר שהיה מתקן קנדילו הנרות, ומלא עלו הוא, היה עלה לקנות שבות בבית המקדש, וירד והדליק הנרות של בהכ"י במקומו. אם כן היה [לוד] קרוב הרבה לירושלים. ואית דאמרי, סופר מלמד תיסקות היה, והיה עלה לפשוט הסדר להתיסקות בבית המקדש, וירד ושבט במקומו" וכו'). בנות צפורי היו עולות לשבות בבית המקדש, ולא היה אף אחד מאלה אצל התאנים לפניו. **"בנות לוד היו לשות יעסות ועולות לבית המקדש ומתפללות וירדות עד שלא יחמיצו וכו'** מכלל דפליגא" – דלכאורה ראה שמלך עד ירושלים אפשר להגיע בפתות מיום). ומתוך: "אפילו תימר לית הוא פליגא, מחילות היו וגזונט [היינו שהיו מחילות בתוך הארץ שהיו יכולין למצא דרכן בשעה מועטת, וגזונט אותן המחילות אחר חורבן בית המקדש], חדא הוא דתבין (איכה ג' ט'): 'גדר דרכי בגזית נתיבותי עוה'".

אשר ישע"י נוסבס, בני ברק

ברוך שכייון הכותב בענין תרגום תפלת "גאט פון אברהם"

למה שכתוב כבר בקובץ **"בית אהרן וישראל"** (שנה י' ק"ה נ"ה ע"ה קלו-קלז), שתרגום "דיינעם לויב" הוא מלשון סיכוך והגנה, ואם כן נכון אכן לתקן ולפרש בכתוב שם: "בעהיט דין לויב פאלק ישראל פון אלעם ביוזען אין דיינעם לויב" שתרגומו הנכון הוא: **"שמור את עצמך האהוב – ישראל – מכל רע בסוכתך"**. דומה: **צני דעשעביצער, ברוקלין ג'.**

תחנונו' של יעקב/ מקור

הריני להעיר בזה כי בגליון האחרון (תקצ"ח) בטור "עלי שית" חובא דבר נחמד ונעים בשם הרה"ק משינאווא זצ"ל, שעיקב אבינו, כשנפגש עם בנו יוסף, אמר "יתחנון" המרומז בתיבת "אמותה הפעם" וכו'.

ליהי ידוע שמקורו טהור בספר **"עשרה מפתחות"** להמקובל הרמ"ע מפאנו זצ"ל, מאמר סודור דין חלק א' פרק כ"ג, שם מחדש

המדרש נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך יצחק ערשי - ברושטיין יצ"ה. ת.צ.ב.ה.

הרמ"ע חידוש זה, וגם הוסיף, שהגם שאין אומרים תחנון נפ"א אלא במקום שיש ספר תורה, הרי יוסף בר הכים היו ספר זכרון (כמו ספר תורה), ולכן היה אפשר ליפול על פניו, עכתי"ד בקצירת האומר. (ועי'ש באור, ובספרי יאצור אפרים' פר' וישע, חלק יחוסף אסתר', עמ' תשנ"א - תשנ"ח, ועי'ש בספרי יעבדו אפרים' על הל' תחנון, ח"א פ"ג, עמ' קל"ד - קמ"ג, קריג - קפ"א, שם הבאתי דברים נחמדים מענין לענין באותו ענין, אשר יונעמו למענין).

אפרים פישל שטיין, קרית יואל, בני ברק [מח"ס "גליל אפרים" ושא"ס]

אודות סגולה אמירת הפסוק "אשתחווה אל היכל קדשך" וגו' בגליון תקע"ט חובא (במדרש אפיקורוס) מאמר בשם כ"ק מרן מהר"ש מבבלזא ז"לע בענין שמירה מעין הרע באמירת הפסוק (ותהליט ה' ה' אשתחווה אל היכל קדשך" וגו'). הקורא את הקטע אינו מוצא דיו ורגליו להבין מה אמר בעל ספר קרינים' שהובא שם, ומה אמר המפרש ידן דין, ומהו חידושו של מרן מהר"ש זצ"ל. חגרת עז לחקור אחר מקורות הדברים ומצאתי שמאמרו של מרן מהר"ש עבר גולה אחר גולה, ותחמתו חסרון הדיוק בהעתק דבריו נשתבש הרבה עד שקשה להבין כלל מה כוונת קדשו. ואציע כאן מה שהעליתי במצודתי בס"ד וה' יצילני משגיאות.

בספר קרינים' (ישתבשו ויסוד הקדוש והטורא אחרן קרינים' בעל ספר אגרת הטעמים, הספר הזה מעט הכמות ורב האיכות, והוא ז"ל סתם דבריו מאד וסגר ואין פותח, סתום וחתום וכמוס מאד" – לשון בעל הדין דין בתקדמה לפירושו), מאמר י', כתב וז"ל: [ואם תרצה להבין למה לא שלט על הרע ביוסף ממקורו בכולו, בסוד הפתחים והחלונות תמצאנו, והפתחים רמז דוד אשתחווה אל היכל קדשך בכולו, [וכו' וכו'], ובקבלה מרב הווא סגולה למר להמרמו לפתחים אחר הרעה, בני שיש דבריו אלה על לבבך כתבם על לוח לבך ובין תבנים מאוד מאוד, עכ"ל.

בפירושו על ספר קרינים', הנקרא ידן דין, כתב המקובל הקדוש רבי שמשון מאוסטרפליא זצ"ל (שם אה"כ ב' וז"ל: והפתחים רמז דוד אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך' בכולו. פ"י וסוד הפתחים אשר מספרם אלף תשי"ז עליהם רמז דוד בפסוק אשתחווה וכו', וסוד כל הפסוק הזה מספרו [אלף תשי"ז] והיינו כזה אשתחווה ג"י תשי"ד סוד צל"ים במ"ם רבתי של א"יין [וכו' וכו']. וכתב עוד שם [בא"יין טו] וז"ל: והקבלה מרב הווא סגולה למר להמרמו להפתחים אחר הרעה. פ"י בקבלה מרב הווא למר, מי שנתנו לו עין הרע, הפסוק המרמו לפתחים שהוא פסוק אשתחווה אל היכל קדשך וגו' שהוא מרמו לפתחים כדלעיל. אחר הרעה. פ"י אחר שנתן עין הרע, ובוה נבין מה שאמר וז"ל במדרש אלה הדברים פ"א ז"ל על פסוק יח' אלקים הרבה אתכם' – זהו הי"ח בכתוב אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך, פירוש, דקשה הי"ח הכניס משה עין הרע בישראל, ומתוך זהו שאמר הכתוב אשתחווה אל היכל קדשך' וגו', רצ"ל משה אמר הפסוק הזה המועיל לעין הרע, עכ"ל.

הרי שבספר קרינים' איתא רק דבר זה, שיש בקבלה מרב הווא שאמירת הפסוק אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך' מועילה לבטל עין הרע. ובעל דן דין, אחרי שביאר הענין הי"ח מועילה סגולה זו, ע"י חשבונות וגיימטריאות, הוסיף לבאר שש"י ענין זה שגילה לנו בעל ס' קרינים' יש להבין את דברי המדרש ודברים רבה א. יא: "יח' אלקים הרבה אתכם – זה שאמר הכתוב אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך", ולכאורה אינו מובן כלל מה הקשר בין שני הענינים, רבוי עם ישראל והשתחויות דוד אל היכל קדשך. אלא שהזכרת הירבו עוללה לטכנת עין הרע רח"ל, והי"ח ת"י המדרש שמרע"ה השמש בפסוק אשתחווה אל היכל קדשך' בתור סגולה כדי לבטל כל רושם של עין הרע רח"ל (ואמנם מעין זה מובא גם בשם הרב יר"ש מפרשיסחא ז"לע בשש"ק ח"א אות רסא, ובס' קול מבשר פר' דברים ועוד, בלי להכנס לפירוט למה והיאך מועילה סגולה זו.

גם בעל 'בני יששכר' ז"לע (בספרי ירגל ישראל, מע' ס אה"כ לג' מע' ע אה"כ לה) הביא מסמכין לענין "היכל קדשך" מבחינת הגיימטריא, אשר לכל עובד לבטל הקליפות שמצדם בא כח עין הרע.

והנה מרן מהר"ש דרך אחרת לו בכל הענין. ודבריו הק' שהבאתם מתוך המהדו"ח של 'לקט אמרי קודש', הודפסו בספר 'דובר שלום' (אות קט) שחיבר הרא"ח מיכללאוה ז"ל (בהגצ"י מיכללאוה זצ"ל אבד"ק פולנסק), ובריש דבריו הזכיר מקורו, שהוא מספר 'אסיפת חכמים' (מר' חל' שטארן ז"ל מבורקא, נדפס בלעמבערג בשנת תרמ"ב, פר' וירא). אלא שגם מחבר זה לא שמע הדברים מפי קדשו, כמו שצ"ח בסוף הקטע: "בשם הגאון בוצינא קדישא הרב מבבלזא נב"י". ומאחר שמרן מהר"ש נסתלק בשנת תרס"ו ומרן מהר"ש בשנת תרנ"ד, כ"כ שנה לאחר הופעת הספר הנ"ל, מוכח שכוונתו למרן השר שלום. [נפלא הוא שבספר 'קול מבשר', כשהביא את הרעיון שמשו של הר"ק מפרשיסחא, מצ"ח כמקור: "תורת שמחה בשם הרב מיכללאוה מפלאנסק"'].

והנה מרן מהר"ש גילה שבפסוק אשתחווה אל היכל קדשך' נמצאין בר"ת האותיות של השם א"י"ה, שיש בו משום סגולה

נגד עיה"ר. והראה מקום לעוד כמה פסוקים שבהם מוצאים ענין זה, כמו: "האף אמנם אלד" (בראשית יח, יג) שהבאתם ב'עלים', ועוד מקום אחד, שהושמט שם ואציינו כאן. דהנה מצינו במדרש (בב"ר מד, טז) וז"ל: "והם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי, ר"א בשם ר' יוסי בר זמרא, בשתי אותיות הללו הבטיח הקב"ה לאברהם אבינו שהוא גואל את בניו", ופ"י מרן מהר"ש ששתי אותיות הכינוי לשתי שמות, האחד הא"י' הראשי תיבות: **"את הגוי אשר"** (בסדר הזה א"ה א), והשני, שם יר"ת בסופי תיבות הנ"ל, אשר שניהם מועילים להגן נגד עיה"ר.

נמצא מכל הנ"ל שביאורו של מרן מהר"ש במדרש פר' דברים הוא שונה ממש"כ ב"דן דין' וברגל ישראל', אלא עיקר הסגולה היא ע"י השם הא"י' שבראשי תיבות. ולפ"י אין צורך לומר שמשה רבינו השתמש בפסוק אשתחווה אל היכל קדשך' כדי לבטל עיה"ר מישראל, אלא כוונת מרן מהר"ש היתה לכאורה שכבר בלשונו של משה בפסוק יח' אלקים הרבה אתכם', בו גופי' מרומז שם זה בראשי תיבות, וממילא כבר לא יוכל לשלוט בהם עיה"ר. ולפ"י אין צורך לומר שמרע"ה השתמש בפסוק אשתחווה וגו', שלכאורה לא נאמר כי אם בימי דוד, והמדרש רק הראה מקום לפסוק זה, שבו מרומז שם הא"י', ופסוק זה גרילים להשתמש בו לצורך ביטול עיה"ר.

ושמעתיה בשם חסיד אחד, דמה שרגילים לברך את הכלל לפני חופתה בלשון הכתוב "אחותנו את היי אללפי רבבה", כי גם בתיבות אלה יש בר"ת השם הא"י', ויועיל להצילה מעין רעה. **דוב בעריש ראעבערגער, ציריך יצ"ו**

הרעש בצפת – ולקחו

כתוספת על המאמר אודות הגה"ק בעל ה'ית' עין' ז"לע והרעש בצפת (ג' תקצ"ה-י), יונאט דשמתא, כדאי להביא מש"כ בספר **'נתיבות שלום'** (פר' וישלח ד"ה ע"ה לבן גרתי, עמ' ריח) וז"ל: ".... וכמו כן הענוה והתקיימות בעבודת השם אינם סתירה, ואדרבה מסייעים הם האחד, וכדאיתא **בידרי שמואל'** (בפרשתו ד"ה ע"ה לבן גרתי) שכאשר יהודי מבטל לגמרי את ישותו אין להסתייג שולטת עליו, וממילא יכול הוא להיות תקיף כנגד פיתויי היצר, כי זה שיש בו ישות נמצא תחת שלטון הסתייג ואינו יכול להלות בתקיפת נגד הרע, אבל אם יהודי מבטל עצמו לגמרי להש"י"ת אין לסתייג שליטה עליו, ונמצא כי ההתבטלות נותנת לו את הכח להתנהג בתקופתו. וכחשיורו היתוד מוהר"ק מארז"י בעל 'בת עין', שבעת הרעש בצפת בשנת תקצ"ז צוה לכל אלו שהיו עמו שישתטחו על הארץ, וכך עשו וניצלו כולם, ואח"כ הסביר, שראה כי האבנים אינם נופלות כדרכן מלמעלה למטה אלא ממעופפות לרוחב, והבין שאין זה דבר טבעי, אלא יד הסתייג בדבר, וכאשר הסתייג משתוללת אין עצה רק להכניע עצמו להש"י"ת, שאז אין לסתייג שלטון על יהודי, על כן צוה להם להשתטח, ועי"ז ייבטלו".

טבילה במקוה בשבת וקרי"ש בלא תפילין
בעקבות מדר' עלי אורח' (ג' תקצ"ד) בענין טבילה במקוה בשבת קודש שחרית, אביא בזה אימרא טבא שאמר פעם הגה"ק בעל ה'יוח"י יוסף' מנאפא זצ"ל בדרך נחוצה: הנה המתנגדים היו להם שתי טענות נגד החסידים: א. היתכן שקוראים קריאת שמע בלי תפילין על ראשם; ב. היתכן שהולכים במקוה ביום השב"ק. אכן, מצינו במגדל (ברכות כ"ב) שכאחד עומד במקוה ביום והגיע סוף זמן קרי"ש ממש, מניח ידו על לבו ויקרא שם, משמע מזה שאפשר לקרוא קרי"ש בלי תפילין. ואי תימצי לומר שהיה בשב"ק, שאין מניחים בשבת תפילין, הלא הוא עומד בתוך המקוה, א"כ ראה שמתור לטבול בשבת במקוה... ודפח"ח. **ישכר בעריש ווייט, ברוקלין ג'.**

ברכת "מזל טוב" לכל יאצאא נפנדר/ מעשה רב

ייש"כ על המדרש הנפלא "יתרון דעת", וביותר עתה כאשר העשרתם אותו בסידרה על עניני לידת הבר, ואמרת, להביא לכם מה שמצאתי בספר 'תפארת אבות' מהגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל (עמ' מד) וז"ל: אספר בזה מעשה אישי ממשפחתנו. לפני כתשע שנים, נולדה בתנו תחי', בסמוך לשמחת הבר מצוה של בנו יחי'. בעניני קידוש להולדת הבר, נהגתי במנהג החסידים, ולכל הבנות שנולדו ערכנו 'קידוש' בציבור. עתה סברנו לערוך קידוש אחד לשתי השמחות. אמנם ההנהגה שלי בענין עריכת קידוש היא, כפי שהבאר במפרשים על הפסוק (באשתי כו, ז) יועשה לי מטעמים ואוכלה ואברכנה לפני ה'. יצחק אבינו, ברוצות לבדך את בנו, ביקש לאכול מטעמים, כדי שבהרגשת הנפש טובה, תתחבר נפשו בנפשו וחולו הברכה. כך נעביאם עשרות אנשים, מטיבים לבם באכילה ומברכים בימול טובי (בספר 'בית אלקים' להמב"י מנאראל שכתב הברכה הוא כתפילה), ותפילתם של רבים בימול טובי מלווה ומחזיקה את הבת הנולדת לאורך ימי שנותיה. לכן גם טענתי, שאין סיבה שהבת הקטנה תפסיד את ברכות הרבים, בגלל שמחת היבר מצוה, וערכנו 'קידוש' כראוי. ע"כ.

מרדכי שובקס, חיפה

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת כתובות

העולה לארץ ישראל לתקופה – האם מקיים בכך מצות ישוב ארץ ישראל?

אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן, כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן העולם הבא (הָ קא ע"א). על פי מאמר זה יצאו הפוסקים לדון בשאלה מעשית, אם יש מצוה בשו"ת זמנית בארץ ישראל, ואם מקיימים בזה מצות ישיבת ארץ ישראל. הנה, הלכה פסוקה מצינו בשו"ע (או"ח סי' רמח שם ס"ד): "היוצאים בשיירה במדבר והכל יודעים שהם צריכים לחלל שבת, כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לבדם, שלשה ימים קודם שבת אסורים לצאת, וביום ראשון ובשני ובשלישי מותר לצאת, ואם אחר כך יארע לו סכנה ויצטרך לחלל שבת מפני פיקוח נפש, מותר, ואין כאן חילול. והעולה לא"י, אם נודמנה לו שיירה אפילו בערב שבת, כיון דדבר מצוה הוא, יכול לפרוש". ומביא שם המגן אברהם (פסקי"ו) שתי שיטות, הא', דלפי הפשיטות אין דין זה אמור כי אם כשעולה לא"י על דעת להתיישב בה, אכן, אם הולך על דעת לחזור, אינו נחשב דבר מצוה שהוא מותר לפרוש אפילו בערב שבת. אכן, י"א שאפילו על מנת לחזור הדין כן, "כיון דאפילו מהלך ד' אמות בא"י מצוה היא".

מקור דבריו הוא מדברי הכנסת הגדולה (שם) שכתב: "וכמדימה לי שראיתי בספר שליט הגבורים, וכעת אינו זוכר מקומו, דמהלך ד' אמות באר"י מצוה קא עביד, ולפי דבריו אפילו על מנת לחזור ממצוה מיקרי. אבל הדרב"ז ח"א סי' ק"א כתב על זה שכתבו הריב"ש והרשב"ץ שהעלייה לאר"י מצוה מיקרי, וזה קולא גדולה לא שמענוה (ויש מקום להעיר על משיב' שבמדימה שראה כן בספר שליט הגבורים, ודרי בשליט הגבורים שלפניו במס' שבוועות ק"פ, מבואר להדיא שהנדר או הנשבע ללכת לאר"י ולשוב הוי שלא כהוגן, ואנן סהדי דעת המקום אינה נוחה באותה שבעה, יע"ש).

ואמנם דברי הדרב"ז הם (ב"ח סי' תנח) לענין הנודר לעלות לא"י ולשוב לחו"ל, אי נחשב לנדר לדבר מצוה שאין מפריים אותו, וכתב שרק הנודר לדור בה נחשב כדבר מצוה, אבל באופן זה אינו נחשב כנדר לדבר מצוה.

כדעה זו – שעליה לארץ ישראל לתקופה מסוימת אין נחשבת כקיום מצוה זו (כפי שהעיר הכנה"ג), מצינו בשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' קלד): "שכל מה שאמרנו בשבחה של א"י לא אמרו אלא לענין דירה, ולא לענין עליה על דעת לחזור, והרמב"ן ז"ל בספר המצות (הוספות למ"ד, ובפירושו ע"ה' במדבר ז"ל, ג) הוסיף דמנה מצוה זו מן התורה שנאמר (ויברך יב, כט): 'וירשת אותם וישבת בארצם', והיינו ישיבה ולא עליה, ואע"פ שנמצא במדרש (עי' שהש"ר א' סד) 'נמשלה כנסת ישראל ליונה, מה יונה זו ואע"פ שמרחקת אינו שוכחת את קניה, כך ישראל אע"פ שגלו אינם שוכחת את קינה', ומפני כך היו נוהגים – בזמן שהשנים כתיקונן שהיו עולים בני מצרים וסוריא ובבל ברגלים לירושלים, מכל מקום חיוב א"י היא זו, כאותה שאמרו (כתובות ק"ב) רבי אבא הוה מנשק כיפי דעכו, דכתיב (תהלים קכ, טו) 'כי רצו עבדיך את אבניה', אבל 'איש ואיש יולד בה' ונגדל בה – לא אם ילך להשתקע בה והנאה יש לו בעליה, ולטעום אחריה טעם מיתה בצאתו ממנה...".

בתשובה נוספת כתב המהר"ש (ח"ב י"ד סי' כח) כלפי נדר לעלות לארץ ישראל רק לזמן: "דנדר לשנדר לעלות אין בו מצוה, שאין עיקר המצוה בעליה אלא בישיבה והדירה שמה... אבל מי שעולה לארצות – על דעת לחזור לא מצוה בו מצוה מפורסמת. ואפילו תימא שזכות הוא לו – ממה שאמרנו 'כל המהלך ארבע אמות בא"י מובטח לו שהוא בן העולם הבא', דכתיב (שע"ב, ג) 'ורוח הולכים בה', מכל מקום מצות עשה ליכא, ועוד ההיא מתפרשה בנקבר שם, אלא שלא הספיק לדור ולישב בה, דהכי משמע רישיה דקרא (שם) 'נותן נשמה לעם עליה', ודרשו חז"ל (כתובות ק"א): 'אפילו שפחה שבא"י מובטחת לה שהיא בת העוה"ב, והיינו שמתה ונקברה שם'".

מפורש יצא מדבריו, כי יתכן אבנכם שיש ענין בעליה לא"י לתקופה, אבל אין זה כי אם משום חיוב מצוה, וגם יש לו חובת של המהלך ד' אמות בא"י שמובטח לו שהוא בן העוה"ב, אכן אין בה קיום מצוה ישוב א"י ובתשובה דב' שהצאנו מבואר עוד, שמעלת הליכת ד' אמות בא"י שמובטח לו שהוא בן עוה"ב לא נאמרה כי אם כשנקבר בה, ולא למי שלא נקבר בה. כי שלחביא דברי החתם סופר בתשובותיו (א"ח סי' קצד) לענין מאמר סוגיותינו "כל הדר בא"י שרוי בלא עין, שנאמר 'וכל יאמר של חילתי העם היושב בה נשאר עין', וכתב החת"ס: 'ויפה דקדקו חז"ל 'כל הדר בא"י שרוי בלא עין... דקדקו לומר 'כל הדר בא"י, לומר שצריך שיקבע דירתו שם, ויהיה לכל הדעות מיושבי העיר (עי' בהמשך) שבשיבה בעיר ל' יום נקראים כבר יושבי העיר, לאפוקי היושב שם לשעה כעבור אורה, ואע"פ דאפילו החולק בה ד' הדר ובא, מ"מ אינו נשאר עין אלא אם כן הוא מודיעים ומדרגת מדרגת יושב... דרי מפורש ש"מובטח לו שהוא בן העוה"ב" נאמר גם כן שלא הלך בה כי אם ד' אמות, ולא התיישב בה, אכן, מעלת "שרוי בלא עין" אינה אלא במי שרוי בקביעות (עי' פסקי תשובה סי' רמח).

לסיים שלחביא דברי השו"ע הרב (סי' רמח ס"א) לענין פרישה לשירא במדבר בער"ש: "אפילו מי שהולך לא"י לסחורה ולא כדי להתיישב בה אין למחות בידו, לפי שיש מי שאומר שחז"ל דבר מצוה, שרוי אמור הכמים כל המהלך ד' אמות בא"י מובטח לו שהוא בן עוה"ב. ובקונטרס אחרון הוסיף על דבריו שהחולק לסחורה ש"א שנחשב כדבר מצוה, וכל שכן אם מתכוין כדי ללך בה ד' אמות. שהחולק לדבר מצוה, שאין בנו כח למחות בידו והואיל ויש על מי לסמוך. ואף לסחורה אין בנו כח למחות... אבל לטייל יש להסתפק, כיון שאינו מתכוין כלל למצות ההליכה בא"י, וצ"ע בבבא"י גונא" (עי' פ"ב כאן ד"ה כל הדר).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות קדיש דרבנן

א. רז"ל אמרו (סוטה טט): מיום שהיה בית המקדש, "בכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו וכו'. ואלא עלמא אמאי קא מקיים (נ' במאור שהקלה חולכת תמיד ורבה"י, רש"י), אקדושה דיסידרא וא"יאה שמיה רבא' דגאונא, ופי'רש"י: "י"הא שמיה רבה מברך שעונין אחר הגדה, שהתקין דורש ברבים וכו', ויש תורה וקדוש השם". ובסי' בן יהוידע מבאר מה תועלת גדולה יש בהך קדיש יותר משאר קדישים, "מפני כי הוא נאמר מתוך שמחה אשר תהיה מחמת האגדה, כי באגדה ישמח ישראל ביותר, ולכן עניית הקדיש הזה תהיה מעלתה מעולה ביותר". עוד מביא שם מהגאון חיד"א בשם מהר"י שארף זצ"ל לבאר לא דאמרו הקלפות עומד על "י"הא שמיה רבא" ולא אמרו סתם על קדיש דאגדה, מפני שבקדיש אנו מתפללים גם כן על הנוגע לנו, "ויצמח פורקניה ויקרב משיחיה", אבל כשהקהל עונה איש"ר "אין מוזכרין אלא רק גדולתו ויחבדו ורוממו, ועל כן אומר הקב"ה: 'אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כד' (ברכות ג), שכל חשבון והתפלה הוא לכבודו... ולכן בעבור זה נכעמים הקלפות ומשתקפים הקמטונים ומתקנים העולם", עני"ש. והא דנקרא קדיש זה 'קדיש דרבנן', מבואר באל"י רבה (סי' קנה סק"א) לפי שהוא תחנה ובקשה על רבנן. אי נמי, כיון שלא נתקן אלא על תורה שבע"פ שהוא לימוד דרבנן.

ב. עשרה אנשים שלמדו בצוותא, אומרים קדיש דרבנן בגמר הלימוד, משום שע"י הלימוד בעשרה נתקדם השם, ועל כן בעינן שיהיו עשרה אנשים בשעת הלימוד, וכפי שנדרש מהפסוק (ויקרא כב, לב): "ונקדשתו בתוך בני ישראל" (מ"א סי' רלד סק"א). ועי' א"ח סי' קנה שהביא, שאפילו תשקוט שלומדים - אומרים אח"כ קדיש כשש שעה. ומקורו בגמתי יו"ט ברכות פ"ח ס"ה אות ש' וכו"ה בבא"י סי' קנה סק"א. ועי' טור א"ח סי' סוסי"ו (רטו). ולכן כשלומדים בבית המדרש בלא מנין, ואח"כ קורין לכמה אנשים להשלים מנין, לא יפה עשים, משום דבעינן שיהא עשרה אנשים בשעת הלימוד. מיהו אפשר ללמוד משנה אחת וכו"ב אחר שהתאספו עשרה אנשים ולומר קדיש (מ"א שם ומ"ב שם סק"ה).

ג. אם היו עשרה אנשים בבית"ד בעת הלימוד, אך לא כולם למדו כי אם שנים ושלושה מהם, י"א שגם כן אומרים קדיש (עני' מ"א סי' סט סק"ד; מ"ב סי' ד סק"ט; ועי' בבא"י סי' קנה סו"ה ויקע, שכתב שאפילו אם רק איש אחד למד, ג"כ אומרים קדיש, וכו"ה בבא"י סי' קנה סק"א. עוד מבואר שם בבא"י, שאפילו איש אחד שלא למד יכול לומר קדיש, וכו"ב במ"ב סי' ד סק"ט).

ברם יש שסוברים שצריך עשרה אנשים שילמדו. ולפי"ז יש לגעור באנשים שכאשר יש להם יאראצית, לומדים לעצמם איזה פרק משניות ואח"כ אומרים קדיש, ואסור לעשות כן וע"י עזרה"ש סי' ד ס"ח, שמדייק כן מלשון הרמב"ם שכן בסדר התפלה וז"ל: "כל עשרה מישאל או יותר שעוסקין בתלמוד תורה של של פה, ואפילו במדרשות או בתבנות, כשתן סמינין, אומר אחד מהן קדיש וכו' וזהו הנקרא קדיש דרבנן", מבואר מדבריו שדוקא עשרה שלומדים ביחד אי רשות לומר קדיש זה, עיי"ש. וכ"ה בתורת חיים על או"ח סוסי"ו דד. ועני' קצות השולחן סי' ט סק"ד שחלקן אי בעינן שכל העשרה ילמדו יחד באותו ענין או אפילו אם לומדים כל אחד לימוד בפני עצמו בענינים שונים). אמנם אם אומרים איזה דבר אגדה אח"כ בפני עשרה שומעים, כגון המשנה (אבות ו' י) 'רבי חנניא בן עקישה אומר, רצה הקב"ה לזכות את ישראל וכו', וגם כן נחשב כלימוד עשרה ביחד.

ד. עשרה שלמדו יכולים כולם לומר קדיש, אך צריך שיסאר לכה"פ אחד שיענה עליהם אמנ' (עני' בן איש חי ש"י סו"פ ויח).

ה. אין אומרים קדיש דרבנן אלא אחר לימוד תורה שבע"פ, או דברי אגדה. אם למד איזה לימוד אחר איז בגמר הלימוד יאמרו מעט דברי אגדה, כי עיקר הקדיש נתקן על דבר אגדה. ונהגו לומר המאמר הנ"ל דברי חנניא בן עקישה וכו' (עני' מ"א סי' ד סק"ד; מ"ב סי' ד סק"ט; בבא"י סי' קנה סו"ה ויקע). [ועי' בשו"ע הרב (סו"ס ד שאחר פרק 'איזהו מקומן' אומרים קדיש דרבנן אפי' שאין סמינין בדברי אגדה, וכתב דסגי בסיום תפלת 'יהי רצון - שיבנה' וכו' (עני' שער הכוול סי' ג סו"ס)]. ויש שכתבו דהא דאין צריך לומר דברי אגדה לפני קדיש דרבנן זה, משום שקדיש זה הוא ג"כ מתוקני התפלה, כמ"ש האר"י ז"ל (מבאב בסיפור ושמרה העבודה).

ו. קדיש דרבנן יכול לאמרו גם מי שיש לו באם ואם (עני' פ"ת יו"ד סי' שעו סק"ד בשם תשי' אבן השוהם סי' כ), ומ"מ אם יש שם מי שאין לו אב ואם יאמרו הוא, כי יש בזה ענין גדול לעילוי הנשמה (עני' רכ"ב בשיירי ברכה סי' שעו סק"א). ועי' מ"א סי' תרב סמ"ג דקדיש דרבנן יאמר אבל, ואם אין שם אדם יאמר מי שאין לו אב ואם. אמנם עיי"ש בתשי' אבן השוהם שאפילו אם יש שם אבליים, טוב יותר שיאמר הקדיש אחד שלמד בהשיר משיאמר האבל, עיי"ש).

ז. אבל אחר י"א חודש - יש מקילים שרשאי לומר קדיש דרבנן כיון דגם שאר בנ"א אומרים אותו (עני' תשי' רב מפליס ח"ד יו"ד סי' לב. וכו"ה בס' גשיה"ח פ"ל סי' ט). ברם י"א שלא יאמר קדיש דרבנן בחודש הי"ב, כיון שהוא דבר שבפרהסיא (עני' שו"ת מהרש"ג א"ח ח"א סי' ב סק"ד). מאת: הג"ר מנחם קהת הכהן נרעא שליט"א

עלֵי ספר

גבורות הארי - תוכן רצון אהבה אמרות תהירות בדרכי עבודת הש"ת וחיזוקי תורה, הליכות ומנהגי קודש, סיפורי זיקוקים, עובדות נפלאות ותולדות חיי הצדיק ל"ק אדמו"ר מצאנז' ז"מגראד רבי אר"י לייבוש הלברשטאט אדמו"ר (שנל"ע ביום י"ח טבת תשס"ו). נערך ונכתב ויצא לאור ברוב פאר והדר על ידי הרב יעקב הלוי יחזקעל, בני ברק תשס"ז.

אבנים יקרות - לפפולי אורייטא ומשא ומתן בסוגיות הש"ס; חיידשים וביאורים נפלאים, ענינים שונים ודרושי אגדה נחמדים משולבים בדברי מוסר וחסידיות, מאת הרב אברהם משה שא"א, מאנסי תשס"ו (ער' עמ').

תודותינו וברכותינו לתנוות לאלו שנדבו היוצאת הגליון לזיכור רבבות מאחב"י

הר"ר יעקב חיים אינדורסקי הי"ו חתן הרה"ח ר' אהרן (בר"ש) גרינפעלד הי"ו לרגל שמחת לידת הבן תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלול זכר - בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"י)	הר"ר יחזקאל אינדורסקי הי"ו חתן הרה"ח ר' עמרם פריער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלול זכר - בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"י)	הרה"ח ר' אלימלך פריער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו הבן הבה"ח כמו אביגדור ני"ו ע"ב"ל תח"י בית מחו' הרה"ח ר' ברוך משה מאשקאוויטש הי"ו - לזונדן למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלימלך פריער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו הבן הבה"ח כמו אביגדור ני"ו ע"ב"ל תח"י בית מחו' הרה"ח ר' ברוך משה מאשקאוויטש הי"ו - לזונדן למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' אלימלך פריער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו הבן הבה"ח כמו אביגדור ני"ו ע"ב"ל תח"י בית מחו' הרה"ח ר' ברוך משה מאשקאוויטש הי"ו - לזונדן למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלימלך פריער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו הבן הבה"ח כמו אביגדור ני"ו ע"ב"ל תח"י בית מחו' הרה"ח ר' ברוך משה מאשקאוויטש הי"ו - לזונדן למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלימלך פריער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו הבן הבה"ח כמו אביגדור ני"ו ע"ב"ל תח"י בית מחו' הרה"ח ר' ברוך משה מאשקאוויטש הי"ו - לזונדן למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלימלך פריער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו הבן הבה"ח כמו אביגדור ני"ו ע"ב"ל תח"י בית מחו' הרה"ח ר' ברוך משה מאשקאוויטש הי"ו - לזונדן למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת שמות			
י"ט טבת תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון חשט מאות			
הולדת מוצ"ש ר"ת	17:54	17:40	16:23
אנטווערפן	17:11	16:58	15:43
לונדון	17:09	16:59	15:41
מאנטשעסטער	17:55	17:35	16:22
ציריך	17:20	17:02	15:49
ווינ	17:50	17:35	16:15
אמסטרדם	18:17	17:56	16:42
פאריז	17:46	17:27	16:11
פראנקפורט			

תורת של ראשונים

"הבה נתחכמה לו" - היאך?

הבה נתחכמה לו פן ירבה (א.י.). ולא רצה פרעה ועבדיו להכותן בחרב, כי זה תהיה בגידה גדולה להרוג הנם העם אשר באו בארצו במצות המלך הראשון, ולא ישמעו לו עם הארץ וכו'... אלא הטיל עליהם מס, כי כן דרך להעלות מס למלך. ואחרי כן צוה בסתר המילדות להרוג הנערים הזכרים, ואפילו היולדות עצמן לא ידעו בהן, ואחרי כן צוה לכל עמו: **כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו** (פסוק כב) - ולא צוה לשר המבחים אשר לו להרגם בחרב או שישליכם היאורה, אלא אמר לעם, כאשר ימצא כל אחד ילד יהודי ישליכוהו היאור, ואם יצא אבי הילד לשר העיר, יאמרו לו שביא עדים ויעשו בו נקמה - הכל להתחכם להם בערמתם. וכאשר הותרה רצועת המלך, היו המצרים מחפשים חבתיים ונכנסים שם בלילות ומתנכרין ומצויאים הילדים משם, על כן נאמר (להלן ב.י.) **ולא יכלה עוד הצפניו**. רמב"ן (פי' המור).

"ותקרא שמו משה" - בגזירת שמות

ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתוהו (ב.י.). כתב רבי יוסף קמחי: היה ראוי לקרותו 'משי', כי מן המים משיתוהו, כמו 'קנוי' מן 'קנייתוהו', אלא שבת פרעה לא היתה יודעת עיקר הלשון להפריד בין פועל ופועל, וגזרנו מן השמות, לפי שהיה מושה את ישראל מגלותם".
וכדבריו האחרונים פירש גם הספרדני: "ותקרא שמו משה" - ממלט ומושה את אחרים מצרה. ותאמר כי מן המים משיתוהו - המעם שקראתיו משה, להורות שימלט את אחרים הוא... וזה לא היה כי אם בגזירת עירון כדי שימלט הוא את אחרים".

משה ידע שפרעה לא ישלח את ישראל עד מכת בכורות

ואמרת אל פרעה כה אמר ה' בני בכורי ישראל. שלח את בני יעבדני וגו' הנה אנכי הורג את בכך בכורך (ד.י.). אמר לו הקב"ה שיאמר לפרעה שיענישנו מדה כנגד מדה, ומתחילה אני רוצה שתתרה בו על אותה מכה שתנצחנה, שלא יאמר סבור היה לנצחני תחילה בשאר המכות ושעה. אבל עכשיו שתתרה בו במכת בכורות, ידע שהייתי יודע שלא ישלח עד מכת בכורות. "זוהי משה על זאת היה מומך, כשהיה אומר לו פרעה: 'התפלל עלי' - היה מתפלל עליו, כי היה יודע שלא יצאו עד מכת בכורות, ולא היה מביא רק להרבות אותותיו ומופתיו".
בכור שור

למה לא קרא לבנו הראשון על שם הנמ?

ותלד בן ויקרא את שמו גרשם כי אמר גר חייתי בארץ נכריה (ב.י.). מתוך קו הדיון היה לו לקרוא לבנו הראשון - על שם הנמ שהצילו הקב"ה מחרב פרעה, והוא לא הזכיר את הנמ אלא על שם בנו הקטן, שהוא **אליעזר** ("כי אלפי אבי בעור" וגו'. להלן י.י.). אלא י"ל, לא היתה ההצלה חשובה בעיניו כל זמן שמלך מצרים חי, שהרי לעולם היה ירא ממנו בכל מקום שהולך. וכשאמר לו הקב"ה: "לך שוב מצרים כי מותו כל האנשים המבקשים את נפשך" (להלן ד.י.) כלומר, אפילו מלך מצרים, או הזכיר חשיבות הנמ מיד באותו זמן כשנולד לו בן שני, כדכתיב (שם פסוק כד): "יהי בדרך במלון וגו' ויבקש המיתו, שנענש על שלא מל [את] אליעזר בנו, שנולד באותו פרק".

דבר אחר: כשנולד גרשם, עדיין היה משה חדש במקומו, ונחשב כגר, והיה ירא להזכיר מפני מה ברח ממצרים פן יגרשוהו חותנו, אבל אחר שנתיישב לא הקפיד".
הזקני

לקח טוב

אנשים שאין האמת נר לרגליהם

כל העוסק בתחום ההשפעה על הוולת, אם בגידול הבנים, אם בלימוד עם אחרים, בחינוך ובנהגה וכדומה, יודע שקושי העבודה תלוי בעיקר בדבר אחד: רצון הוולת לקבל את ההשפעה. עצם ההשפעה אינו קשה כל כך, ואם רק יודע המשפיע מה לדבר ואיך למסור את הדברים יצליח בקלות. אך תנאי מותנה בכך שיחפוץ הלה בהדרכתו, ושירצה לשמוע את דבריו.

אין צריך לומר, כשמתוך דברי המשפיע נשמעת נימת תוכחה כלשהיא, שאז קשה הדבר לשמוע פי כמה. אולם אף אם אין תוכחה בדבריו, וכל עיקרה של ההשפעה הוא רק ללמד את האדם דעת בענינים חדשים אשר לא שערם מקדם, עדיין צריך שיוקדם להם רצון השומע לקבל. כי אם לא יחפוץ בהם כלל ועיקר, יתום להבל כה המשפיע וייגע לריק, כי לא ישיג בדבריו מאומה. אי אפשר לבצע שום מכירה אם אין הלוך מעוניין בה, ללא הבדל בחפץ הנמכר או במיב אופני הצעתה.

גלל כן ידוע לעוסקים בתחום זה, שהצלחת עסק ההשפעה תלויה בעיקר ביכולת המשפיע להוילד רצון בקרב הוולת, שתיווצר בו הרגשה כלשהיא שאולי תגיע לו תועלת מה מדברי המשפיע, כך שאולי בדאי לו להטות אזנו לשמוע, לקלוט ולקבל. לפי האמור, הרי שאלה הזקוקים להשפעה, מתחלקים בעיקר לשני חלקים. אלה שכבר נולד בהם רצון מה, ואלה שעדיין סר לבם משמוע, כי אינם רואים תועלת בכך. עיקרה של חכמת מלאכה זו מונח בחלק השני, להוילד בקרבם רצון, ולהניע אותם לקבל.

אלא שלפי האמת, ישנו חלק שלישי, שמבחינה מסוימת הוא קשה מכולם. שני החלקים האחרונים יש להם לפחות צד השהו, שיודעים את חסרונם ומכירים כמה שאין להם, אלא שנבדלים ברצונם להיטיב את עצמם. אמנם החלק השלישי כולל אנשים כאלה שרואים את עצמם מושלמים ונעדרים חסרון כלשהוא, כי מעצמם יודעים את המוטל עליהם. ולא בשוטים וחסרי דעת עסקינן, כי אם באנשים חכמים ונבונים שכבר רכשו לעצמם ידיעות מרובות ואף נבונות. אלא שבסופו של דבר, נזהים הם אחרי השקר.

אותיות מהכימות

ויאמר משה אל האלקים, הנה אנכי בל בני ישראל וכו' ואמרו לי מה שמו, מה אומר אליהם, ויאמר אלקים אליהם - אלהי-הם. הקסם הא"י זקוק"ל (הר"ק ר' יחזקאל מקאזמיר ז"ע) הול"ל זקאלו לי מה שמו".

ויאמר הענין הוא כך. כי משה רבינו אמר הנה אנכי בל בני ישראל וכו' ויודעי שמות הקדושים כמוני, והנה אנכי בל אל בני ישראל ואמרו לי מה שמו, פירוש, והם יאמרו לי שמות הקדושים, מה אומר אליהם, לא יהיה לי שם מה אומר אליהם. ויאמר אלקים אל משה, אלהי-הם - אלהי-הם, היינו אלהי-הם פפמים אלהי-הם, שמו גימט "אלהם". להם לומר, יק אלקים ססס בעלי קבלה, לכל האמת חסר להם, ויהיו עדיין לריקים ללמוד אלף האמת שמו העיקר, וספת אמת תכון לעד. עד כל דכיון הקדושים, וזקוק וססן.

על אלה בכה משה רבינו בעת אשר בחר בו ה' להנהיג את ישראל, בטענו שהם לא ירצו בהשפעתו, כי יחפכו את הקדרה על פיה בזה אשר תחת שישמעון ויקבלו את דבריו, יבואו המה ויאמרו לו את שמו של הקב"ה.

והאלקים יענינו בקול, שאמת נכון הדבר, וחלק זה הוא הקשה שבכולם, כי זקוקים הם מקודם להניע לידי הברה שעם כל ידיעותיהם עדיין רחוקים הם מהאמת, ורק אחר שייבנו מסר זה, מסר שכבר על האוזן מלשמוע, יוכלו אולי למצוא רצון בנפשם להטות אזנם ולשמוע לדברי חכמים, דברי אמת וצדק.

אמרות טהורות

הצדיק הגדול תמיד במיצר ודאגה על שלומות עבודתו

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו (א. אה. תהלה אמר "הבאים" – לשון הנהגה ואחר כך סיים בלשון עבר – "באו", וגם, כשפתח קראם בשם "ישראל", ולבסוף קראם בשם "יעקב").

אלא רמז הכתוב, כי יש צדיק גדול שעומד בצדק ימים רבים, ואזי אף שעושה דברים גדולים וצדקות רבות, אף על פי כן הוא ניצול מגדלות, כי אדרבא הוא מוצא בעצמו חסרונות לומר שהוא מקצר עדיין בעבודה והוא מיצר עצמו על זה. ומה גם שמצער עצמו על צרכי ישראל וגלותם המר במסים וארנוניות, וכל התלחבותו ודבקו בעבודה אינו שוה לו כלל מרוב דאגתו עליהם כנ"ל, והמה עמודי עולם הנקראים בשם "ישראל" (ע"י הוזה"ה, דף טו). ואותן הצדיקים המתחילים בעבודה חדשים מקרוב באו, בהיותם עושים איזה דבר קדושה נתלה בקרבם הגדלות, והמה סוברים שכבר הגיעו לתכלית העבודה האמיתית, ואף על פי שהם צדיקים המה נכשלים בעון הגדלות, המה אשר בשם "יעקב" יכונה.

וזהו הרמז: "בני ישראל הבאים מצרימה", דיבר בצדיקים הגדולים אשר "המה תמיד במיצר ודאגה על העבודה לומר שהם מקצרים עדיין, ובוהו הולכים למעלה תמיד בלי הפסק, וזהו "הבאים" – בלשון הנהגה. "את יעקב איש וביתו באו" – בעבר, לרמז על אותן הסוברים שכבר שלמו בעבודה מבלי שום חסרון אליהם הגיע, שלא כן מדרגת האמת אלא להשיגה תמיד על שפלותו למען ניצל מגדלות ואז טוב להם.

"כן ויבה וכן ופרוץ" – כפי הריחוק מן האומות

ובאשר יעני אותו כן ויבה וכן ופרוץ וגו' (יב. יב). "אתא בוודר הק' (כפרשתנו, טו.) כי גלות מצרים ועבודה הקשה היה

למובה, כדי שלא יתערבו בני ישראל באומות, ע"ש. וכן כתיב (תהלים קה, כה): 'הפך לבם לשנוא עמו', שנותנים על זה שבה והודיה שנעשו שונאים לבני ישראל, וגם המצריים לא רצו להיות שונאים, כי ידעו גם כן זה, וזהו שנאמר "כפרך" (פסוק יד) – "כפך רך" (ע"י פסח ויא.) רק השרית הפך לבם. וכתיב 'לאום מלאום יאמין' (בראשית כה, כג), פירושו, על ידי שנאתם – בני ישראל מתרחקים מהם, וכפי הריחוק כן ניתוקם להם כח". שפת אמת (תהלים)

השפלות – עצה להשגת התורה

ותתצב אחותי מרחוק לדעה מה יעשה לו (ב. ד). "הגאון האלקי היהודי הקדוש מפשיסחא זצוקללה" דיבר בקדשו: "ותתצב אחותי" – היינו התורה שנקראת "אחותי", על דרך הכתוב (משלי ג, ד): "אמור להכמה אחותי את", אם היא מתייצבת 'מרחוק לדעה' – (שמתרחקת מן) התלמיד הכס שנקרא 'דעה' (ואז) העצה – 'מה יעשה לו' – שישפיל עצמו בחינת 'מה', וזה עצה להשיג התורה.

ישמח ישראל

בכת הכביה – מתקבלת התפלה גם כשאנו ראו

ותפתח ותראנו את הילד והנה נער בוכה ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה (ב. ב). "אתא כספר חסידים (פ"ק קל): "ואזו צדיק דרכו (א"י ב. ט.) – יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפילתו, אלא בעבור תוקף התחנונים ודמעת עיניו אשר תמיד בוכה ומתחנן, אף על פי שאין בידו זכות ומעשים טובים, מקבל הקדוש ברוך הוא תפילתו ועושה חפצו".

ענין זה רמז בתורה הקדושה: "ותפתח ותראנו את הילד", היינו, הסמא אחרא רואה "הנהגה נער בוכה" ומתחנן להשיגת לקבלו בתשובה, ומתחנן על העבר ומקבל על עצמו על להבא, "ותחמול עליו" – הסמ"א בעצמה חומלת עליו: "ותאמר מילדי העברים זה" – ומניתתו להיות יהודי, ו"ברצות ה' דרכי איש גם איובי וישראל אתו" (משלי טו, ו).

קב ונקי

אמירה נעימה

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף (א. אה. ח). ובגמרא (ספסוף יא. הובא בריש"י) "ר"ב ושמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזירותיו. וצריך להבין במאי קמיפלגי. ונקדים, כי ר"ל אמרו (פ"ק יח): "פרעה שהיה בימי משה, אמנושי היה", ובמסכת שבת (ע"ה): נחלקו רב ושמואל מהו אמנושי: "חד אמר חרשי (פ"ב כ"ה) רש"י, וחד אמר גדופי". מ"ן האדוק בעבודה זרה, ומגדף תמיד את השם ומסית אנשים לעבודה זרה", והגמרא מוכיחה שרב הוא האומר גדופי, "דאמר רב, הלומד דבר אחד מן המגוש חייב מיתה, דאי סלקא דעתך חרשי, הכתיב 'לא תלמד לעשות' (דברים יח, ט) – אבל אתה למד להבין ולהורות", אלא ודאי רב סבר אמנושי הוא גדופי, ולכן חייב מיתה, שכל דבריו דברי ע"ז, ולכן אסור ללמוד ממנו, "וחסתלק מעליו שלא ישיאך" (פירש"י).

ונראה פשוט, שכשם שאסור ללמוד הימנו, כן אסור ללמד לאמנושי, כדאיתא בגמרא (ע"י ב"ב) "שאני מינות דמשכא", ואם כן צריך להתרחק ממנו כמה שיותר. וידוע שפרעה בחר את יוסף אם יודע הוא שבעים לשון, וזהו יוסף מדבר בלשון הקודש ופרעה לא היה מוכין, ולימוד יוסף – אך פרעה לא קלט (פסח לז). ובוהו יבואר שכל אחד הולך לשיטתו. רב סבר דאמנושי הוא גדופי ואסור ללמוד ממנו שום דבר, וכמו כן אסור ללמוד, ופרעה שהיה בימי משה היה אמנושי כנ"ל, וממילא לא יתכן שהוא היה בימי יוסף, דאם כן איך לימדו לשון הקודש, והלא בלמוד לאמנושי חייב מיתה, כמו הלומד ממנו, ולכן סבירא ליה "חדש ממש". אבל שמואל ס"ל דאמנושי הוא חרשי, ואפילו הכי יכול ללמוד ממנו להבין ולהורות, ואם כן יכול גם ללמד אותו, ולפי זה יכול להיות שאותו פרעה היה גם בימי יוסף, וחדש היינו שנתחדשו גזירותיו.

מעשה רוקח

ותיראן המילדות את האלקים וגו' ותחיון את הילדים. ויקרא מלך מצרים למילדות ויאמר להן מודע עשיתן הדבר הזה

יתרון דעת

"לא שינו לשונם" (א)

"בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים" (נדרה ד"ל על פסוק ועל לשונם) "ובחוקותיהם לא תלכו" – להיות מובדל מהם גם בדברי רב הונא אמר בשם בר קפרא, בשביל ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים: שלא שינו את שמם, ולא שינו את לשונם, והיו מלאכי השרת מרגנים אחריהם (פ', משבחים אותם) פרץ בעררה וכו'. לא שינו את לשונם, להלן כתיב (בראשית יד, יג): "ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי", וכאן (שמות ה, ג): "ויאמרו אלקי העברים נקרא עלינו", וכתיב (בראשית מה, יד): "כי פי המדבר אליכם" – בלשון הקודש. ויקרא רבה (לכ, ה). ועי' "עירות דבש ח"ב דרוש ב, עמ' לג)

... מהו "בעטרה שעטרה לו אמר" (ש"ש ג, א), כשהיו ישראל במצרים ויצאו ממצרים והיו במדבר, ולא שינו שמם ולשונם, והיו מלאכי השרת מרגנים אחריהם (פ', משבחים אותם) ואומרים: בודאי יש בהם באלו כמעשה אברהם יצחק ויעקב, לפי שלא שינו שמם ולשונם. לכן נאמר "בעטרה שעטרה לו אמר". תנא דבי אליהו (רבא ה, טז)

כשהיו ישראל במצרים נתקבצו כולם וישבו יחד, שהיו כולם באגודה אחת. וכתרו ברית יחד שיעשו גמילות חסדים זה עם זה, וישמרו בלבם ברית אברהם יצחק ויעקב, ולעבוד את אביהם שבשמים לבד, ושלא יניחו לשון בית יעקב אביהן, ושלא ילמדו לשון מצרים מפני דרכי עבודת אלילים. כיצד עבדו ישראל לאביהו שבשמים, שלא היו משונים את לשונם. תנא דבי אליהו (רבא כג, ט. ע"ש בפ' "זיקוק דנורא")

"וידי שם לגוי" (דברים ה, ה). מלמד שהיו ישראל מצריים שם. שהיה מלבושם ומאכלם ולשונם משונים מן המצריים, מסומנים היו וידועים שהם גוי לבדם חלוק מן המצריים. פסיקתא וסרתא (מדרש לקח טוב) (פ"ר תבא פסוקא "ועני ואמרת", וע"ש ר"פ וארא)

ואלו הן ההלכות שאמרו בעליית תנח"ה בן חזקיה בן גרין שעלו לבקרו, ונמנו ורבו בית שמאי על בית הלל, ושננה עשר דברים גורו בו ביום וכו', דתני רשב"י בו ביום גורו על פיתן ועל גבינתן וכו' ועל לשונן – שלא ידגלו אדם עצמו ובניו לדבר בלשון שבח (פ"א ה"ד). ורקדן העדה (שם)

"עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע" (תהלים פא, ו). כלומר, או כשנגאלתי הייתי שומע מדברים לשון אחרת שאינו לשוני. ואמר – "לא ידעתי" – שלא היה לי לדעת אותו, לולי שנשתעבדתי בהם. או אמר – "לא ידעתי" – כי רובם לא היו מבינים לשון המצרים, כי היו מדברים בלשון הקודש.

פ"ה הדר"ק (תהלים שם)

"ובחוקותיהם לא תלכו" (ויקרא יח, ג). פירש"י, מה הניח הכתוב שלא אמר, אלא אלו נמוסות שלחן וכו', ר' הניח אומר אלו דרכי האמורים שמנו חכמים. ובתוספתא פרק כלל גדול תני דרכי האמורי, ר' יהודה בן בתירה אמור שלא תגדל קומי, פירוש, שלא ידבר בלשון לט"ץ שלהם. מושב זקנים לבעלי החוט' (פ"ר אחרי שם. וכ"ה בפ' חרש' משאנן על החרות כתיב פ"ר קדושים דף צ"ג וא"ר)

... שלא ללכת בחוקות הגוים, לא במלבושיהם ולא במנהגיהם, שנאמר (ויקרא כ, כג) "לא תלכו בחוקות הגוים", ונאמר (שם יח, א) "ובחוקותיהם לא תלכו", ונאמר (דברים יב, ל) "השמר לך פן תנקש אחריהם", וגו'. הכל בענין אחד הוא מהיר, שיהא ישראל מובדל מן הגוים במלבוש בדבור במנהג, וכן הוא אומר (ויקרא כ, כג) "ואבדיל אתכם מן העמים". סמ"ג (מצות ל"ח ב)

... וכמו כן הסמ"ג לאונין נ' מזהיר שיהא ישראל מובדל מן הגוים במלבוש במנהג בדבור וכו', וכך שיטת הפוסקים וכו' שבכל מה ששנינו להם צריך הישראל להיות נבדל מהן, אף על פי שהם נזכר בדבריו ד"ל, כי ר"ל הוזכרו הדברים שהיו נוהגים הגוים באותם הדמים, והוא הדין בכל מנהג הגוים שנתחדשו בכל הזמנים שצריך הישראל להיות נבדל ממנהגם במלבוש במנהג בדבור וכו'. ב"ח (י"ד סי' קעח)

והעיקר שצריך האדם הישר אשר יראה ה' על פניו לכל יפול בשחת ציה ואבדון, להרחיק כל אשר ח"ה (הגוים) עושים, הן במנהג הן בבגדים הן בדבור הן בהלכות – דכתיב (משלי ה, ח): "הרחק מעליה דרךך ואל תקרב אל פתח ביתה". דבר המלך להגאון רבי אברהם ב"ר ישראל יוסף זצ"ל מברא"ש (שער ב"ל. ליוזרת תוס'ה)

בזכות ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים: בזכות שלא שנו את לשונם. פירוש המאמר הזה, כי גאולה של מצרים הי' בשביל שלא היו מתאחדים עם מצרים, כי אם היו מתאחדים עם מצרים והיו לישראל התחברות עם המצריים לא היו יוצאים משם, שהרי יש להם התחברות עם מצרים ואין יצאו מתוכם. ולפיכך אילו שינו שמם בשם מצרים, או היו מדברים בלשון מצרים, הי' לישראל חבור עמדם ולא היו יוצאים וכו'. לכן אמר, אילו לא היה נשאר לישראל שמם העצמי ולשונם העצמי ושאר דבר שהוא עצמי להם, לא הי' להם התחלה לגאולה. כי כבר נשתנו לגמרי ואין להם התחלה לגאולה. ולכן זכרו החכמים כי בזכות ד' דברים אלו נגאלו ממצרים. גבורות ה' להמהר"ל ז"ע (פרק מג, יע"ש)

עלי הגיון

הברכה בעת השלום-זכר והקדושה היא בריצון והפץ שלם

במה שהיא אחר הכותבים בעלי הגיון (גל תקצט) בשם "מפרשים" על הפסוק (בראשית ז, ו) "ועשה לו מטעמים ואוכלה ואברכה לפני ה' שיצחק אבינו ביקש לאכול מטעמים, כדי שבהרגשת הנפש בטובה, תתחבר נפשו בנפשו ותחול הברכה, הנה הדבר מבואר ברמב"ן הק', אך לא על פסוק זה, אלא בפרשה הקודמת (כה, לד), וז"ל: באמצע הדיבור:

"מה שאמר (יצחק) לברך אותו (את עשו) אחר עשות לו המטעמים, איננו שכן האכילה ושודד בהם, אבל רצה ליהנות ממנו, שתהיה נפשו קשורה בנפשו בעת ההנאה, ויברך אותו בחפץ מלא ורצון שלם" (וזהו "עבורך בברכה נפשי" הכתוב שם בפסוק כז, ד), אך שהיה יודע בנפשו כי אחר האכילה היתה מתענגת (נפשו) ושמחה, ויחול עליה רוח הקודש, כענין 'יעתה קחו לי מנגן, והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה' (מייב, טו)".

וכבר הובא בגיליונים (גל תקלד, יומא דשמיטא) עובדא דהוי אצל כ"ק מרן מהר"א מבעלזא ז"ע באחד שביקש ברכה לבנו הקטן שלא רצה לפתוח פיו לומר שום דבר שבקדושה וכו', וכשנכנס אל הקודש שאל מרן אם עשו לו לקטן זה 'שלום זכר', בליל שבת הראשונה. ואמנם התברר שלא עשו לו 'שלום זכר', וצויה מרן ז"ל לאב שיעשה שלום זכר לבן, כדי שיקבל ברכת ידידים קעים ואהובים שיוכה לגדלו לתורה וכו', ובזכות ברכות אלו יזכה אכן לכך וכו', יע"ש.

[ובמסגרת אצ"ע, הרי החברים והידידים כבר מברכים את הבעל-שמחה בבית המדרש וכדו', ולכאורה למה אם כן עליו לעשות דוקא מאוורר זה של שלום זכר אך קידוש. ולדברי הקדושים של הרמב"ן מובן היטב, כי באופן זה הנפש מתפעלת והברכה היא "בחפץ מלא ורצון שלם"].

טעם לעשיית קידוש לאחר הולדת הבת, בנוסף למה שהובא בסידרת המאמרים על הולדת בת במדור "יתרון דעת", ראיתי בספר **עיוני הלכות'** להגרי צבי רבינובץ שליט"א (ח"א עמ' שכת, וז"ל:

פסם בא אבי בת בגורת לפני הגה"ק רבי מרדכי דוב מהוריסנטייפל ז"ע (מח"ס שו"ת 'עמק שאלה', יתורי זהב' על ה' רבינו, 'עמק החכמה' עה"ת, ועוד), ושפך כאבו על כך שכבר עברו שנים שנים מאז שהגיעה הבת לפרקה, וכל תולדותיהן הרבות לשדכה ולהשיאה מעלות חרס בידו. כששמע הגה"ק מהוריסנטייפל ז"ע דברי האב, שאלו, אם לאחר לידת בתו זו ערך קידוש כנהוג. והשיבו אבי הבת, שבאמת כשנולדה בתו נתן לה שם בבית הכנסת ביום הקריאה, ותו לא מיד. אז אמר לו בעל העמק שאלה: שוב לביתך, ולדברי הקרובה תהנה את חבריך וידידיך בקידושא רבא, והם יברכוך כנהוג בהולדת הבת. כמובן שעשה כאשר צוה, ואכן נושע במהרה.

כשגב שנית להוריסנטייפל לבשר דבר שיעתו, אזר אומץ ופנה אל הר"ק ז"ע ושאלו, מהי השייכות בין אל עריכת הקידוש בשעתו לעירוב הנישואין. על כך השיב לו בעל העמק שאלה, שכשנולד זכר וזכה אבי הבן להתברך שיוכה להכניסו לחופה, הן בליל שבת הראשונה ללידתו במסיבת 'שלום זכר', כשמשתתפי השמחה מברכים אותו "ותוכה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ולגדלו לתורה, לחופה ולמעשים טובים", וכן בעת הברית כדאיתא במס' שבת (קט"ז:): "ועומדים שם אומרים, ששם שכנס לברית כי יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים", וכן פסק בשו"ע יו"ד (סי' רסה ס"א), וכן בסעודת הברית שלאחריה, וברכותיהם של היהודים אכן מביאות ומסייעות ברבות השנים בהכנסתו לחופה. גם הכנסתה של הבת לחופה צריכה סיוע וברכה, ולפיכך נהגו לערוך קידוש בבית הכנסת בעת הולדתה וכו', ובה משמעת זאת מובתק בשעתו, והתעבה עתה כניסתה לחופה, וכתו"ד.

ואמנם שמעתי שגם הגאון הסטייפלער בעל ה'קהילות יעקב' זצ"ל היה מורה לשואלים לערוך קידוש בהולדת בת, ומהטעם הנ"ל.

מעוות לתקון/ הערות מתקנות

בגל' תקצ"ג (מדור 'אמרות טהורות') הבאתם מספח"ק 'אור לשמים' שכותב "שמעתי מכאדמו"ר הרב ממעזבוש, כאשר האדם עושה איזה נישואין לבניו - משם באה לו פרנסה" וכו', והתקנתם הערה מהמהדורה החדשה - שיש להסתפק אם הכוונה היא להרה"ק רבי ברוך ממעזבוש או להרה"ק מאפסא שגם כן כיהן שם כרב.

תמינה, כי עם עיון קל הייתם מגלים שאמנם הכוונה ברורה על הרה"ק 'האהב ישראל' מאפסא ז"ע, שהיה לשמים' היה תלמידו ומוכיחו כמה פעמים בספרו הק'. [ראו בהרחבה בספר

יאר יקרות' להרש"ח פרוש זצ"ל חלק ג, מע' הרה"ק רבי מאיר מאפסא בעל ה'אור לשמים', ותמצאו שהכוונה היא כנ"ל.

עוד באתו גליון במאמר על הגה"ק רבי ישכר בעריש אב"ד פאדוויץ, בו של הגה"ק הפני יהושע, ציינתם שמו ביוזיכר שהיה בין גדולי הדור בענין פרשה מבראדי וכמבואר גם בתשובות 'הנדע ביהודה' מהדו"ק אבן העזר סימנים עב-עד. עד כאן. עיניתי שם ולא מצאתי רמז שהיוזיכר הוא עם רבי ישכר בעריש מאפדוויץ. התשובות שם הם אל הגאון רבי יצחק דוד בכר זצ"ל, וכפי הנראה שם אזי כל מה שהתרחש שם היה בארצות הרוחקות שתחת שלטת בני ישמעאל ולא מארצות אירופה.

אהרן וינר, קרית בעלזא ירושת"ו א.ה. תשי"ח על 'קרת הערות', ואמנם הצדק עמכם בשניה. בענין ההנהגה השני צ"ע, כי הסופר דוד קסטינר בנעקבו שלשה ספרים חשובים מדורות עברו, שקשורו אליו את התשוב 'בידע ביהודה', ואלו הן: 'כתבי הגאונים' (עמ' לג), 'אשל הגדולים' (עמ' רח), 'עשרת יהושע' (עמ' 33 בהערות). ללמדנו שלעולם צריך לעיין במקור גופא.

"יורא יוסף לאפרים בני שלשים" - דור שלישי או דור רביעי? הנני להעיר על מה שהובא בגליון שבוע שעבר (גל תקצט, פר' ויחי) במדור 'אמירה נעימה' בשם **החתם סופר** ז"ע לפרש הפסוק (בראשית כ, טז) "יורא יוסף בני שלשים גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף", ופירש, שהגם שנולד לאפרים בני שלשים, פ"י בנינים של שלשים, דהיינו דור רביעי, אפ"ה עדיין לא הפסיד מצות חינוך, כיון שגם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף, והם היו דור שלישי ליוסף, יע"ש.

הנהגה דבדבר החת"ס ז"ע מבואר, שמה שפירש רישא דקרא "בני שלשים", שהפ"ה הוא שראה יוסף דור רביעי, "בנים של שלשים", נחלקו בזה הראשונים, שהרי כן פירש ה'אבן עזרא', ובפ"י 'אבי עזר' הביא מספר 'אהל יוסף' שחולק ומפרש "בנים שלשים", פ"י דור שלישי ליוסף, דהיינו בנים של אפרים. ואכן, אצ"ע לענין מחלקת זו בפרוש רישא דקרא, שבמדרש (במדבר יד, ה) איתא: "ואילים חמשה [עתידיים חמשה, כבשים בני שנה חמשה], הרי ג' מינין כנגד ג' דורות שראה יוסף לאפרים, שהיו נקראים על שם יוסף וכו' שטאמר **יורא יוסף לאפרים בני שלשים**", וכן הוא אומר יאלה בני אפרים למשפחותם לשותלח וגו', אלה בני שותלח לערן וגו' אפרים ושותלח וערן, **הרי ג' בנים של ג' דורות**" וכו'. מבואר מהמדרש פירוש שלישי בפסוק הנ"ל, ש"בני שלשים" הוא כמו 'בנים שלשים' דהיינו, דור שלישי (כפ"י אהל יוסף), אבל הפסוק מתייחס לאפרים, ולא ליוסף, שראה יוסף דור שלישי לאפרים, שהוא דור רביעי ליוסף (כמו שסובר האבן עזרא).

דורות הרש"ע על המדרש הנ"ל הקשה מקרא דכתיב במלכים (ב' י) שהקב"ה אמר ליהוא "בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל", ושם הפירוש הוא ארבעה דורות חוץ מיהוא, ועל כן פ"י בדת המדרש, "בני שלשים", פ"י שראה יוסף שלשה דורות, חוץ מיוסף עצמו, דהיינו שראה דור רביעי, והוא כבר פירוש רביעי בפסוק.

אולם לענין סוף הפסוק "גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף", הרי מבואר להדיא דקאי על דור רביעי, בנים של מכיר בן מנשה, ובא"ב עזר הביא מספר **בנין שלמה** שמוכיח מסופא דקרא, שגם הרישא קאי על דור רביעי, והוא השיג עליו דאנו מוכרח להשוות רישא לסיפא, אבל איך יתכן לפרש סיפא דקרא דקאי על דור שלישי מיוסף.

והיות ולפני שנים רבות שמעתי שמועה שהג"ר יוסף נפתלי שטערן זצ"ל - מו"ל ספרי קונית החת"ס ז"ע - ישב ועמל להבין קטע זה ג' ימים וג' לילות ברציפות, עד שזכה לרדת לעומק דעתו, ועדיין לא מצאתי המקור לעובדא זו, וגם לא הפירוש שהעלה במצודתו, על כן ברצוני לצלל במה חשובה זו, ולבקש אולי יודע אחד הקוראים דבר וחצי דבר בענין זה.

שלמה בינעט, ירושלים

א.ה. הערת תמינה זו קבלנו מעוד קוראים יקרים, ואמנם מצאנו "ישבו של הגר"ש שטערן זצ"ל בהגהות 'שער יוסף' ומדפוסות בסוף חת"ס חלק דברים - בתוספת מלואים ותקונים לחלקים הקודמים - עמ' קטע ד"ה עמ' רמ"א.

המביר על עצמם

כחוספה על המאמר בענין "אדם חשוב שאני - להחמיר על עצמו בדברים המותרים" (גל תקצ"ו, עלי הדף), מהראוי לצייין כי אמנם מצוי בהדיא תנאים אחדים שהחמירו על עצמם, ואלו הם: א. במשנה בבא מציעא (פ"ה מ"ח): "שהיה רבן גמליאל מלוה את אריסיו חטיין בחיטין לורע ביוקר והוולו או בול והוקרו, נוטל מהן כשער הזול, ולא מפני שהלכה כן, אלא שרצה להחמיר על עצמו"; במשנה עירובין (פ"ד מ"א): "מעשה שבאו מפרנדיסין והפליגה ספינות בים. רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה הלכו את כולה, רבי יהושע ורבי עקיבא לא וזו מארבע אמות שרצו להחמיר על עצמן" (ויע"ש במפרשי המשנה למה אכן רצו להחמיר על עצמם).

חיים אביגדור מילר, אשדוד

"כרחם אב על בנים" - - -

בגליון תקצ"ח (עלי שית) הובא, מהש"ח הק' ועוד, הענין שאין צער ודאגת הבנים לאב כצער ודאגת האב לבנים. טוב וראוי להביא מה שאמר בזה הרה"ק **מאוסטרוואצא ז"ע**, כפי שמוכח בספר **'מאיר עיני חכמים'** (מהדו"ת), כששם פסם במה שהרבה פעמים רואים אשר לא מוטא את נפשו בעבור בניו, וסובל צער ומאובים אין קץ לעמם, מה שאין הבנים עושים לאביהם, בפרט צער וזקנות כשהוא בא בימים וכו', וביאר הענין, "ישלל הדורות מימות אדם הראשון הם כשלשלת ארוכה, וטבע האבות ומדותיהם ירשו הבנים דור אחר דור, וממילא נמצא, דאדם הראשון שלא היה לו אב כלל, שנברא מן האדמה, ולא היה בלבו מדה זו למסור נפשו בעד אביו, א"כ איפוא לא נשרשה המדה הזאת לדורות הבאים, משא"כ בנים היו לו לאדמ"ה, והיתה לו אהבה רבה ורחמנות עליהם כרחם אב על בנים, לכן נשרשה המדה הזאת לדורות הבאים אחריו כ"י.

דוד גרייז, אנטווערפן

ברכת "שהחיינו" בהולדת בת

במדור 'יתרון דעת' פ"י וישלח הובאה דעת כמה מהאחרונים בענין ברכת שהחיינו בלידת הבת שנקטו שיש לברך, וכדעת ה'משנה ברורה'.

אולם כדאי היה לציין גם את דעת הגר"ש אויערבאך זצ"ל שאין לברך "שהחיינו" בלידת הבת, כפי שהובאה בספר 'הלכות שלמה' (ח"א עמ' רט), ומבואר שם בידעית הלכה' בזה"ל: "ידרך אם הרואה מכירו ומתוך כך הוא שמח בראייתו, תקנו חכמים לברך שהחיינו, משא"כ בגד"ז, הרי רוב בני אדם הרואים תינוק בן יומן, או גם אחרי כמה ימים, עדיין אינם מכירים אותו, ותוך כמה דקות יכולים להחליפו בתינוק אחר ולא יבחינו כלל בכך, ואם כן עיקר השמחה הוא רק בזה שהאומרים להם שהיא בתם, ומנלן דשייך ברכה גם על ראייה ראשונה כזו. וכמו שאין מברכין על מי שלא ראה אותו מעולם, אף שהוא שמח עמו ביותר (סי' רכ"ה ס"א), וכ"ש כה שיעקר שמחתו הוא על עצם הלידה" וכו', יע"ש. **הרב משה פיינרשטיין**, קרית ספר; **דוד וורובל**, מלעטבוש

א.ה. כבר הודענו כמה פעמים שאין לפסוק הלכה למעשה ממדור "יתרון דעת", ולא משאר המדורים, אלא ממדור "עלי אורח". גם בענין זה כבר הובאה הלכה למעשה בגליון שני במדור "עלי אורח".

עוד אודות הקפידא בדקדוק כתיבת השמות בכתובה

אודות מכתבו של הרה"ק ר"א שפירא שליט"א, רב ביהמ"ד נאראל ב"ב, בענין שמות כתובה, שאין לפוסלה בגלל דקדוק כתיבת השמות וכו'. ללא כל הבאי מכתבו של הגבאי החסיד המפ"ר שלי' פויגל ז"ל שכתב לזקנו גאב"ד ואדמו"ר מנאראל זצ"ל (והתפרסם בעילום לתורה' גל תקפ"א, מדור 'מלכי קבדו'), בעת נישואי אביו האדמו"ר הרה"ק רבי דוב בעריש משה שליט"א מנאראל, לאחר ששם חותנו הרה"ק רבי משה רוקח מקוואלוב זצ"ל היה שוה לאחד משמותיו, וציוה כ"ק מרן מהר"א מבעלזא ז"ע להשמיט את השם השוה, באמרו בשם אביו הק', מרן מהר"א ז"ע, דבגנו דא "לא לכתוב השם השני, ובפרט שהכתובה היא העיקר ההתחייבות, [אף אם] לא יהי נכתב כל השמות לא יוכל לעכב בזה".

א.פד, קריתיהיסט-ב.ב.

נשמת האריז"ל ניצוץ משיח בן יוסף/ מקור

בגליון תקצ"ח (מדור 'יתרון דעת') הובא מספר **אבות ציון** טעם למה לא היה רשאי האריז"ל לבוא לירושלים, כי היה ניצוץ משיח בן יוסף וכו', יע"ש. ואמנם מקורו נמצא בספר **'פרי עץ חיים'** למהר"ר זצ"ל (שער העמידה פ"ה), וז"ל: במלך יוסאסא דוד עבד' (ב-שמו"ט) הזהיר לנו מורי זלה"ה מאד, ביום א' שהלכנו על ציון למעלה ואבטלנו בהתפללו שם, והכפיל שם לנו לומר, שזוכיר בכל תפלה ותפלה לכון במלך 'דוד עבדך', שיחיה משיח בן יוסף, ולא ימות ע"י ארמילוס הרשע, והוא קרא יוסאסא דוד עבדך, וזה סוד 'חיים שאל ממך' כמ"ש ברעיא מהימנא (וה"ק פ"ר תנא, ר"ע): שעתיד משיח בן יוסף למות. ולא הבנו דבריו, והשם יודע נסתרות, וסופו מוכיח על תחילתו, שמת מורי החסיד זלה"ה בעו"ה.

חיים אברהם, ירושלים

עוד אודות תפילות אבות על בנים (')

במה שהובא כבר כמה פעמים בגולל החיוב להתפלל על בנים הוגנים בעת ברכת התורה, מצאתי לנכון לפרסם עובדה יקרה מספר 'אבות אבות' על הג"ר שמואל צבי קובלסר זצ"ל (עמ' רצו), וכך מסופר שם:

שבוע לפני פטירתו אמר לאחר בזה"ל: דבר אחד אבקש ממך, שמע לך, הרי אתה אומר באב בוקר ברכת התורה, ואתה אומר 'ינהיה אצטנו ואבאצטני' וכו', אני יודע כמה זמן אתה מקדיש לילדיך כל יום, אבל דבר אחד יכול אתה לעשות וזה לא יגול ממך זמן רב, ומובטחי שתראה סיעתא דשמיא נפלאה, אם בכל פעם שתאמר 'ינהיה אצטנו ואבאצטני' תחשוב על כל אחד מילדיך בשמו ובשם אמו, אני אומר לך שזו סגולה גדולה ומויחדת להצלחת הילדים. ושהלכה אמר שזה ג"כ לא קל כל יום לעצור באמצע הברכה ולהכריז ולכוון על כל ילד בפרד, אמר לו: אני יודע שבתחלה זה יהיה לך קשה לעשות כן בתמידות יום יום, אבל אחרי זה תחפץ לטבע ולהלך...

ישעי' בים, בני ברק

עלִי אורה

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת נדרים

פירות וירקות של נכרי באר"י:

א. פירות וירקות שנוהג בהם קדושת שביעית אסור להאכילם או למוכרם לנכרי, אף על גב שאין הנכרי מוזהר לנהוג קדושת שביעית, מכל מקום אסור לישראל למסור לו דהוי כעין הפסד. ואם הוא לוקח בעצמו, יש דס"ל שצריך למנוע ממנו.

אבל אם הנכרי הוא השכיר שלו לשבוע או לחודש וכדו', דהיינו, שמזונותיו עליו, מותר

ג. ידוע שיש מחלוקת הפוסקים אי קדושת שביעית נהוגת בפירות וירקות שגדלו בשדה של נכרים, ברם לכובע לא הפקידה המצוה חק' את השדה שלהם. כמו כן הפקידה בשמינית מירקות ישראל בארץ – והם גם אינם מגדלים הפקידה את השדה שלהם, **ואם כן אסור ליקח ממירת וירקות שלהם – כיון דגזל עכברים אסור מזה"ת** [עני' וזאת המבטיח אסור סוסיא, יא] תשרי מהר"ם סי. מב. תשרי אבקה רובת לכלבי סי. כ; [שו"ת יעב"ס סי' טשא סי. ב], ובסי שמורות שביעית קראו יא' וזאת הנהני (סי. ט).

אם ראשית צמיחתם היתה בשישית, אף שנלקטו בשביעית, אין בהם איסור ספיחין ומותר להשקותם רק כבדי שיתקיימו ולא יבלו, אבל לא כבדי להשביחם. ואסור לגזום כדי שיצמחו יותר טוב. וכשקוטפים לצורך נוי היתבת, אף על פי שגורם במעשה זה שיגדל יותר פרי, מותר להשקותם, אך יעשנו בשנינו ולא ישתמש בכלי גזיוז בעת הקטיפה (נ"י מ"ס) שביעית פ"ד מ"ד; חזו"א ס"ז ט"ז ובס"י ט"ז ט"ח.)

ה. פרחי נוי שאין בהם ריח - אין נוהג בהם קדושת שביעית, ואין בהם איסור ספיחים, ולכן מותר להשקותם כדי שלא יתקלקלו, וכן מותר לסחור בהם. אך כשקוטפים אל ישתמש בכלי גירוס (ועי' שביעית פ"ט מ"א ובפ"ז מ"ו; רמב"ם הל' שמיטה פ"ד ה"ז ובס' דיני שביעית השלם ע"ט).

במה דברים אמורים, רק אם לא נזרעו ולא נעבדו בשביעית. אבל אם זרעו או נעבדו בשביעית, אסור לקטום, משום שמחוק ידי עוברי עברה. ואפילו לאלו הפוסקים שמקילין בעבדו בשביעית, אינם מקילים בפרחים שאינם חיי נפש. לכן אף לקטות פרחים ומיני עשבים בשוק, אפילו על שאתן הם ריר, אסור כשיש עליהם הכשר מחמת צורך.

שם: חזו"א במערכת י-ט.
מאת: הרב מנשה יהודה גולדברג שליט"א
תלמוד: מסכת בבא מציעא פרק ט' הלכה ו'
ראשונים: רמב"ם הלכות שמיטה פ"ח ה"ז
משניות: סנהדרין פ"ג ה"א

עלִי ספר

שירי משפיל – מסר והדרכה לרוממות קרן התורה והיראה וחזיון האמונה והדת להגה"ק רבי חיים ליטנעוויטש'ן מקאלאניא זצ"ל (שהבטיח בהקדמה לשולחן ספרו דאז מסגול לפרנסה ולכלכלה ברווח ובנחת) מהדורה חדשה מפוארת ומפוארת, מנוקדת ומבוארת; מראי מקומות ציורים, מקורות וביאורים ובשפת ברורה וגימימה. הוחדר וערך בידי הרב יוחנש העשיל זצקובור, יוצא לאור על ידי מכון 'בית סופרים' בנישיאות הג"ר שמואל לודמיר שליט"א אב"ד פרשבורג לונדון, ונ"י המחבר הק'. ירושלים תשס"ו (שני עמ').

אור גנוז - מאת הגה"ק רבי שלום מאסקאוויטש זצלה"ה אב"ד ק שאץ ואח"כ בלונדון [ושם מנוח"כ. הי"צ הוא ביום כ"ב סבת. י"ז ע"כ]. יצא לאור לראשונה ע"י הגה"צ ר' משה סל"ל דייטש זצ"ל רב בדיהמ"ד ב' שלום' דשאץ - לונדון. ועתה הודפס בשנית לקדשו, בשני חלקים מפוארים, בסידור נאה ומעובד על קובץ מראי מקומות וכתיב שיעדיל לא דאור אור, **חלק ראשון** - על התורה והנהגות (עמ' רבינו בחיי; **חלק שני** - על מעומדים, מאמרים, ליקוטים ואגרות קודש. לונדון תשס"ו (תת ע"מ).

בית שלום - תשובות מאמרים ומכתבים שעדיין לא ראו אור, מאת הגה"ק רבי שלום מאסקאוויטש זצלה"ה אבד"ק שאץ. ליקוט נפלא, ערוך ומסודר בטוב טעם ודעת, תוכו רצון אהבה צוואות הקדושה עם ההוה והעורר, מכתבים ממדול הדור ז"ע בעינים שונים, ועוד אוצר גדול של תשובות בהלכה, וסיפורים שישמחו ויגדלו, מכתבים מעתה ועתיד השמחה. יצא ארוב פאר ודאך לרגל יומא ה'הילול הממשיש של צדיק וטוב עולם זה בל"ב מות תשס"ח, על ידי רבימ"ד ד' שלום' ורש"ק, נודון תשס"ח (רנ"ו עז).

אוצר דברי הפוסקים על הלכות תערוכות - קובץ גדול מאסף חידושי דינים מספרי הראשונים ואחרונים עד אחרוני זמננו דבר בדור על אפניו על סדר שלחו ערך **וירח ידע ימי צה-קניא** [באתר מכונת חזקת הראשון על הלכות בשר וחלב]. בלעט ונערך קטוב בסופו, ודעת על ידי הרב יחזקאל ווייס, עם 'חצקת הפוסקים' בשולחן כף דרך, ומפתח עניינים מסובים בשופר, ורועת תשי"ח (תרפ"ע).

יבא, שניות והים על ידי מלאך (ע"ש שכן לדברי ההות יאיר בתשובה ס"ט) שהיה בריאת
 המים. והנה בעיקר פירושו זה, שעי' מלאך קיבל עליו נזירות, כבר תמה המהר"ש (ח"ב
 סי' כ"א) שיש קשר לנזירות על פי מלאך, יאיר יצתה נזירות מפיו אזהרתי מהביא, ולכן תמה
 הגאון רבי שאלו שאלו ז"ע מדוע לא הזכיר המהר"ש שדרב זה שני במחלוקת, ולדעת
 הרשב"א חל הנדר, ויש מקום להחמיר ולהתיר, ואילו לדעת הרא"ש לא חל הנדר.

ואם כנים הדברים, הרי קין זה אמור גם בגנדי רשות, כי גנדים שיצואים מפי מלאך יש לקיימם, ואין חילוק תמיד דבר מדובר, אלא שעדיין צריך בירור, דאי הכי לא היה מן הריאוי שלא אהיה לגנדי זה התרה, כמו בגנדות שמבור. ואמנם בעל השו"מ התייחס לזה, וכתב שבנענין גנדי זה התמוריד חז"ל כל כך, מאחר שיהיה שלא יהיה החלום על יד מלאך כי אם בכוח המדמה (עי' שרית תשוב' ושבת עין שלם). ולפי זה צ"ל שגנדות שישמרו היתה באופן שהיה בירור שקבלת התורה היתה על ידי מלאך.

בשר"ת **דברי מלביא** (ח"ב סי' עד) כתב בזה דבר מחדוש, כי בגדר בחלוס יתכן הדבר שנשמת האדם שולחת למרום בשעת שינתו ושעות את הנדר, וכתוצאה מכך ראה האדם את כל הענין בחלומו. ודויד בענין זה עזר, שנדר שנשעה על ידי נשמתו של אדם על האדם השובה עליו לקיימו, והוכיח את הענין ממה שקבלו בני ישראל בשעת מתן תורה את התורה לקיימה בשבועה עליהם ועל זרעם, ולכאורה איך הדבר אפשר להשביע את זרעם, והת' הוא: כי נשמות כל ישראל עד סוף כל הדורות עומד דבר חסיד, והם קבלו את השבועה, דר' שנדר ושבועה שנעשתה על ידי הנשמה, שלא לבלוש הגוף, וחובל לקיימו.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

לעילוי נשמת הרה"ח ר' יצחק שלמה ב"ר בנימין הלל ע"ה נלב"ע כ"ד טבת תשס"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצת על ידי בנו הרה"ח ר' יעקב יחזקי' בערגער הי"ד	הרה"ר יעקב (ב"ר לוי יצחק) שפירא הי"ד חתן הרה"ח ר' אלימלך פריער הי"ד לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב בחות דקדושה השל' זכר - בביהמ"ד חסידי בעלזא (מרכז)
לעילוי נשמת הרה"ח ר' יהושע ב"ר דוד פרייווער ע"ה נלב"ע ביום כ"ג טבת תשס"ו לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצת על ידי משפחתו החשובה הי"ד	לזכר עולם יהיה צדיק יבא על הברכה הנדיב הנכבד שהריס תרומתו בעין יפה לכבוד וימא דהילולא של הגה"ק רבי שמואל מסאכטשוב זצוק"ל ה"ס משמואל" בן הגה"ק רבי אברהם מסאכטשוב זצוק"ל ה"אבני נזר" נסתלק ביום כ"ד טבת תשס"ו לפ"ק זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

פ"ק

מכון "יד יוסף" – חיפה יע"א הוועדה משמחת ובקשה נחוצה בקרב יומא דהילולא דהא גאון וקדוש רבי יוסף יוזפא סג"ל שטערן זי"ע מאלקאווא מח"ס י"ד יוסף י"ע ע"מ בבא מציעא שו"ע ויד שטתלעך ביום כיצב נחמץ לפ"ק שמחים אנו להודיע בשער בת רבים, כי נעמדנו אנו להוציל להרפים מחשך בע"ה את ספריו הגדולים של רבינו הגדול, ר' יהודה אשר גדרלי עולם לז"ו על ברכיו... רוח אלקים אמור גורא: קול של חז"ל הודלה, מוזהר הדור... (כפ"י שנהק על מעצת קדשו), ומבקשים אנו בזאת לכלל מ"י שיש ברישותו הערות והארות, או חיידושים מגאני הדורות אשר הרבו לעסוק בהבחיוריו העמיקים: להתקשר עמנו על ידי מ"ס טל/פקס: 04-8666572. זכות המחבר קודא יעמוד לו להתברך ממעון הברכות בשפע ברכה והצלחה וכל טוב סלה. ברבנות מוהבב התחלה	לעילוי נשמת ה"ה רבי שלמה דוד ב"ר יצחק אייזיק ע"ה שריב ציריך ציו ב"ב כ"ז טבת תשס"א לפ"ק – ת.ג.צ.ב.ה. הונצח על ידי בניו החשובים עקב יצחקו יוסף יוסע מאנדעלאוויטש הי"ו ת.מוסדתי הורה והחשד יחסידי בעלזא אטווערפען יע"א הוועדה חשובה נגנו להודיע בזה לתושבי עירנו הע"י כי הדיבר השנתני טובת מוסדותינו הקדושים המתנססים תפארה בעירנו יע"א יתקיים בעזש"ת ביום ראשון פר' תרומה כ"ז שבט – נא להשאיר ערב זה פנוי –

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת וארא			
כ"ז טבת תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תר"א			
ר"ת	מו"ט	ה'תש"ח	אנטיסטיסטי
18:02	17:47	16:30	לונדון
17:18	17:04	15:50	מאנטיסטיסטי
17:16	17:06	15:48	ציריך
18:02	17:42	16:28	ווינ
17:27	17:08	15:56	אמסטרדם
17:57	17:41	16:22	פאריז
18:24	18:02	16:49	פראנקפורט
17:53	17:33	16:18	

מבית התורה הראש תשס"ח שביום שלישי
המוליד יום שלישי לפנות בוקר בשעה 7:22-4 חלקים

תורתן של ראשונים

"מקוצר רוח" - של משה רבינו

וידבר משה בן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקוצר רוח וגו'. וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים (ו-ט-כ).

מאז דיבר ה' אל משה, נתקדש ונתעלה כל כך, עד שנתדבק בו יתברך ולא היה יכול לסדר דבריו כחונן, וכמו שאמר אל ה': "לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשום גם מאז דברך אל עבדך כי כבוד פה וכבוד לשון אנכי" (לעיל ד, ג). פירושו: "גם לא הייתי איש דברים משלשום, שלא היתה לי השגה כך כהשגה שהייתה לי תמול. גם לא הייתי איש דברים מעת התהלת לדבר עם עבדך שהיה קודם שלשום. כי מן הנה היום נקשרה נפשי כך באופן שלא יבולתי להתיר הקשר הזה בדרך שישלם לי סודר הדברים כחונן בדברי עם בני האדם" - עד שמינה הקב"ה את אהרן למליץ בין משה ובין האנשים אשר היה שלוח לדבר אליהם (תנין שם ורכו בה).

והנה, כאן "דבר משה אלו הדברים אל בני ישראל, בזולת אמצעות אהרן. ולא האמינו בני ישראל בדברי משה מפני קוצר רוח משה להתבונן בסוד דבריו כראוי, כדי שייפה להם זה המאמר באופן שיכנסו דבריו באזניהם. והיה זה כן מפני רוב התבודדות משה בהשגות האלקיות כמו שקדם (כ"ג)...".

"ואחר זה דיבר השם ויתעלה אל משה שיאמר לפרעה שישלח את בני ישראל מארצו. והתנצל משה כי לא יוכל, כי הוא ערל שפתיים. וזה יתכן שיהיה סבה שלא ישמעו אליו פרעה, כי בני ישראל גם כן לא שמעו אליו לזאת הסבה. והנה השם משה כי מה שאמר לו השם יתעלה בפרשה הקודמת שיהיה לו אהרן לפה, יהיה לבד בשליחות הראשון שהיה שלוח לישראל ולפרעה. ובטח שיהיה השם עם פיו ויורנו את אשר ידבר בשליחות האחרות, כמו שיעיד לו מתחלה (לעיל ד, יב): "ואני אחיה עם פך והוריתך אשר תדבר". וכאשר ראה שלא היה השי"ע עם פיו במה ששלחו לדבר לישראל, בקש מהשם יתעלה שיתן לו מליץ. ובאחד דבר השם יתעלה שבכל השליחות אשר ישלח לפרעה ולישראל להוציא את ישראל מיד מצרים, יהיה אהרן מליץ בינותם. אולם אחר זה לא יצטרך לו מליץ בינו ובין בני ישראל כי הם ואמינו בו".

רלב"ג: והנה המוליד הרי"ל לוי: ולשיטתו את שפר הא דאמרי דה"ל (כ"ד צב, ז) זה אחד מעשרה ק"ד שבתורה (והקשו, הא ק"ל פירכא הוא, דבני ישראל לא שמעו מקצת רוחם, משא"כ פרעה). וקצר רוחו של משה והוא סוד דבריו ק"ד דין הוא שיעכב שמינית פרעה.

באלו מכות הותרה פרעה בצאתו המימיה, ולמה?

ויאמר ה' אל משה השכם בבוקר והתייצב לפני פרעה הנה יוצא המימיה וגו' (טו, כ). מצינו בכמה מכות (בדס, בערוב ובכרד) שנאמר לו למשה: "השכם בבקר... הנה יוצא המימיה".

"ועל דרך הפשט היה בעת צאת המלכים בבוקר לחשתשעשע על המים, וצוה הקב"ה למשה שילך שם, והמטעם, כי בדס - בעבור היותה המכה הראשונה, רצה שיעשנה לעינוי וכלי יראתו ממנו. וזה מטעם: "וצעבת לקראתך" (לעיל ט, טו), "והתייצב לפני פרעה" (פסוק טו), שיעמוד כנגדו ביד רמה; וכן במכת הערוב נאמר (כאן): "השכם בבקר והתייצב לפני פרעה הנה יוצא המימיה", ובכרד (לחל ט, יא): "השכם בבקר והתייצב לפני פרעה", והוא גם כן בצאתו המימיה, כי הערוב והכרד אשר בהן המימיה והענוש לבני אדם, רצה הקב"ה שיהיה לעינוי כל העם, כי בצאת המלך המימיה ילכו מרבית העם אחריו, והנה יתרה אותו לעניניהם, אולי יצטעקו אל אדוניהם לשונו מרדכי הרעה, ואם לא יעשו כן יהיו חייבין להיעש.

אבל בשאר המכות (צפרדע, דבר וארבה) די בהתראת המלך, ועל כן נאמר בהן: "בא אל פרעה" (בצפרדע - לעיל ז, כ; בדבר - לחל ט, א; ובארבה - ג, א), שיבא אל היכלו. ולא הוזכר בכנים ובשחן כן, בעבור שהוצרך אהרן להכות בעפר, והיכל המלך אין שם עפר כי היא רצפת בהט ושל, וכן הוצרך משה לרוקו הפיה השמימה, והנה עשו אלו השנים בפני פרעה בחיותו בחצר גינת ביתן המלך או כיוצא בו".

לקח טוב

לאחר הגאולה נבין ש"בכל צרתם - לו צר"

המיוצר, כי אז איננו נמנע מלהתרכז בו וללמוד את הצריך לימוד.

בני ישראל הנמצאים בגלות, הרי יודעים גם יודעים שהשכינה הקדושה כביכול, גולה עמם למקום שגלו, כפי שלמדנו הכמינו ז"ל שבכל צרתם

לו צר (תענית מזו). וכבר גילו אוננו גדולי ומאורי החסידות, שעל העובד האמיתי להצטרף ולהתפלל יותר על צער השכינה כביכול מעל צער עצמו. אלא שלפי האמת קשה הדבר עד מאוד, כי מכאובי הגלות הם בעוכרינו שלא נוכל להבין את אשר

בשעת כאבו של אדם, איננו מסוגל להתרכז, להתבונן ולהיווכח במקור הדבר שגם לכאבו זה. ולא רק בחולה במיוחדים שונים של הגוף אמורים הדברים, אלא בעצם בכל ענין שעליו יכאב לבו, גם אם איננו מחלה.

כגון אם יקרה לו לאדם מקרה לא נעים של איזה כשלון או בזיון, ולאמיתו של דבר הגיע לו מקרה זה בעטיו של איזו התרשלות מסוימת שהוא עצמו אשם בה. גם אם נכון וברור הדבר כך, שבו תלוי הקולר ואין האשמה מוטלת אלא על ראשו, ומכיון שכך ראוי הדבר שנגמדינו על אשמתו זאת שממנה ילמד לעתיד, הרי שבעת הזאת, כאשר כואב הוא את כאב הכשלון או הרפת הבזיון, אין הזמן גרמא להעמידו על מקור כשלונו וכאבו. כי בשעה שלבו כואב, מה תועלת תגיענו על ידי שיכיר את סיבת כאבו, ולא זו אף זו שידיעת האשמה התלויה בו בעצמו, עלולה עוד להגדיל את יגונו. בשעה זו אין לעזור לו אלא בהקלת הכאב עצמו, ולא בדברי מוסר ודברים כדרכונות האמורים להדריכו ולחנכו. ולא משום שאין דברי המוסר צודקים, כי נכונים המה גם נכונים. אלא שהוא, במצבו הנוכחי, איננו מסוגל לקלוט אותם, מפאת הצער האופפו לעת הזאת.

טעם הדבר מובן מאליו. כדי שיבין האדם שחוליו ותוגתו נובעים מענין אחר המשמש כעילה וסיבה אליו, דרוש ממנו שתתנשא דעתו מעל ומועבר למיצרו הנוכחי והמוחש מאד על גופו ובשרו, על מנת להתרכז ולהתמקד על גורם הדבר שהוא מכאוב אחר, שמהותו מופשטת ואיננו יכול לחוש. הכאב המוחש מכביד עליו מלהשיג את הכאב המסתתר מאחוריו.

כיון שכן, הרוצה להקל על האדם הכואב, אל לו לנסות לגלות לו את מקור כאבו וללמדו אנה לתלות הקולר, כי בשעת צער לא יועילו דבר זה מאומה. בשעה כזאת אין לו אלא לעשות כל אשר לאל ידו להקל מכאבו המוחש, שממנו סובל המצטרף כרגע. ולאחר זמן, כאשר ישתחרר מצרתו ויתרפא מחוליו וכאבו, או אז יתחיל לגלות את אוננו על גורמו של

אותיות מהכימות

לכן אמר לבני ישראל אני ה' ואלהי אתכם וגו', וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוליד אתכם מתחת סבלות מלכים.

...והנה כניסול גם השכינה - היא חיותן של ישראל - בגלות עמם. והנה כל ימי משך הגלות, ובפרט במלכים גלות הדעת, אפילו אם יאמרו להם שגם השכינה עמם בגלות, אינם מבינים כל זה, ואינם מבינים ומבינים אל נער השכינה כביכול, אך אל נערם, כי בקשר עליהם כמו חולה שמתחמת החולשה נתבלבל דעתו, אינו יכול להתבונן בעיקר חולשתו ומדמה עצמו אשר רק רגליו הם בחולשה. על כן אינו יכול להלך, וכשכא אלו הרופא לרפואתו מבקש ממנו לעשות לו תחבוקת על רגליו, ואם יתקל עמו הרופא להבינו שכל זה ממעשים הפנימיים ומחולשת החיות שבלב ומוח, הוא לא יבין הדבר הזה. הנה רופא טועה את שלו, וא"כ כאשר שב החולה לחיות, מבין הדבר על כוריו, איך כל חיותו ה' בחולשה, ואיך השתדל הרופא בעצמו, ומבין אשר כלב הרגלים הוא הכל מהלך ומוח כי הכל תלוי בהשגת עיקר החיות...

...בגלות המר - ובפרט גלות הדעת - הנה אז אם יאמרו להם אשר גם חיותם היינו השכינה עמם בגלות, וזה תלוי עיקר חיותם... הנה לא יבינו הדבר. והנה אמר הקב"ה: "אמור לבני אני ה'", ולא אמר "אלקים", כי לא יתבוננו בזה. אבל אמר "אלקותי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים" (כ"ל כאשר אקח אתכם לי לעם, תבינו למפרע אשר הייתי לכם לאלקים כבר גם בהיותכם בגלות...) "וידעתם כי אני ה' אלקיכם"...

אגדה דלה

בנפשינו. כאשר יושיע לנו גואל ישראל ב"ה, או אז נהיה מסוגלים להביט אחרנית ולהבין למפרע. ואם אמורים הדברים בכל הגלויות, הרי בגלות מצרים, שכידוע היתה גלות הדעת, אמורים הם פי כמה.

הוא אשר אמר השי"ת, שרק אחר שיוציא את בני ישראל ממצרים, יוכלו להבין שגלגלת השכינה עמם, "וידעתם כי אני ה' אלקיכם".

אמרות טהורות

בני ישראל רצויים גם כשהם בקטנות המוחין

ולקחתי אתכם לי לעם (ו, ז). "כִּי אֲבִי אֲדַמְרֹר" (בעל האבני נזר מאפסמב) וצלל"ה דקדק, דהנה אמרו ז"ל, כל מקום 'העם' הוא לשון גנאי. וכאן שמכיר להם על קבלת התורה, למה קרא אותם בלשון גנאי. ותירץ, כי 'העם' הוא לשון גנאי, משום ד'עם' הוא מלשון גדלים עוממות (פסחם כו), שפירושו, כבדות, מלשון (החפץ לא, ח): 'ארוים לא עוממו', וכאן נמו פירושו כן, אבל בשורה היא זו, שאפילו כשהיו בקטנות המוחין, בלתי התלחבות אש דת, מכל מקום יהיו נרצים ומעשיהם יעשו שורה למטה ופרי למעלה, והדפח"ה. **שם משמאל** (תרע"ז, ענ"ש)

הגאולה העתידה תהיה ב"ב בשיתבטל ה'ערוך

והפעלתי ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד עליה לבלתי היות שם ערוך וגו' (ת, יח). "יש לפרש על פי מה ששמעתי ממורי הגאון מוה"ר מאיר א"ש וצ"ל בעהמ"ח שו"ת 'אמרי אש', דהנה אמרו רז"ל (פסחתי צח) 'אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב', ודבריהם צריכין ביאור, איך יתכן לומר שלא יבוא בן דוד רק בדור שכולו חייב, אך הכוונה היא, שיהיה [אז] הברירה, כי מי שיהיה זכאי יהיה כולו זכאי, ומי שיהיה חייב ח"י יהיה כולו חייב, וזה כל עיקב הגאולה שצריך להתמחמה כדי שיהיה הברירה, והזכאי יהיה כולו זכאי והחייב יהיה כולו חייב... (ענ"ש).

וע"פ זה י"ל גם כן כאן ברמז הפסק, שאמר: והפעלתי ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד עליה, ורצ"ל, כי **ביום ההוא** הכוונה על גאולה העתידה, כמסע: **'ביום ההוא** יהיה ה' אחד ושמו אחד' (וברי' ט, ט), אז יפריש הש"ת הזכאי מן החייב ויהיה הברירה האמיתי, וזה שאמר: לבלתי היות שם ערוך, רצ"ל, שלא יהיה שום תערובות רק בטוב, רק מי שיהיה זכאי יהיה כולו זכאי, ומי שיהיה חייב ח"י יהיה כולו חייב.

אמרי יוסף (נכעין זה איתא ב'עשרת ישיעה' אות ב)

אמירה נעימה

וידבר אליכם אל משה ויאמר אליו אני ה' (ב, וברש"י ז"ל: "דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה". יש לדקדק בכפל הלשון שברש"י: **"לדבר ולומר** למה הרעותה לעם הזה". גם צריך ביאור, שהתחיל במדת הדין – "וידבר אליכם" וכפל ואמר: "ויאמר אליו אני ה'". שמורה על מדת הרחמים.

אכן משה רבינו, אף שהיטיב דברים כלפי מעלה ורצתה מדת הדין לפגוע בו, מכל מקום הקב"ה שהוא יודע תעלומות לב ידע שלא אמר זאת אלא מחמת גודל רחמנותו על צערם של בני ישראל, וגם משום שהשם על צער וכבוד השכינה, ולכן חזר ונזהר בו במשה במדת הרחמים, כדאיתא במדרש (שפ"ד א).

וזהו כוונת רש"י: "על שהקשה **לדבר ולומר**" – שהיה בדבריו של משה שתי בחינות: כלפי חוץ היה נראה שהוא **דיבור** קשה כלפי מעלה, אבל לאמיתו היתה **אמירה** רכה, שהתבטא בה גודל רחמנותו על ישראל. וזה "לדבר ולומר" – דיבור ואמירה. ובהו יתבאר הכתוב: **"וידבר אליכם אל משה"** – מתחילה במדת הדין, על דבריו שהיו נראים כדיבור קשה, אבל אחר: **"ויאמר אליו אני ה'"** – במדת הרחמים.

הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ביאור ונהפכו לדם (ו, ח). "תיבות 'אשר ביד' הן לכאורה אך למותר, כי היאך יכה במטה אם לא ביד. כמו כן יש לדייק בפרשת בשלה, דכתיב (ו, ח): "ויאמר ה' אל משה וגו' ומטה אשר הכית בו את היאור קח בידך והלכת. הנני עומד לפניך שם על הצור" וגו', גם שם תיבות "קח בידך" הן מיותרות, לכאורה, כי בוודאי קח את המטה ביד ולא ברגל.

אלא ידוע ששם הוי"ה מורה על רחמים, וזאת רק כשהוא נכתב כסדר, אבל אם אותיותיו אינן כסדרן, אזי מעורר הוא את מדת הדין. עוד ידוע שעל מטה משה היה רשום שם הוי"ה ברוך הוא. והנה, לפי האמור, כשהיה משה רבינו צריך להכות את היאור והלכנו לדם, היה צריך להפוך את המטה מצד העליון לצד התחתון, כדי שלא יהא שם הוי"ה החקוק עליו כסדר, ורק כך יוכל

עבודת הצדיקים – גם מגלוי כדי להמשיך את לב החמוץ

הירא את דבר ה' מעבדיו פרעה וגו'. ואשר לא שם לבו אל

דבר ה' ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו בשדה (פ, כ-כא).

"לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי" (תנר"ב אפ"א), הרי שלא נקרא ירא ה' רק אם עבודתו היא בפנימיות לבבו וגם בהתגלות. "והענין הוא, כי אף שצדיקי הדור בני דעה המה יכולים לעבוד רק בסתר, במהשבה לבד, כי זו היא העיקרית, כמו שנאמר (מכ"ה, ח): 'והצנענ' לכת עם אלקיך', עכ"ז לאשר צריך שילמדו גם פשוטי העם ממועשיו הטובים, ולמען ימשכו אליו לבבות ישראל... לזאת צריכים גם הצדיקים וירא ה' לעבוד בהתגלות לעין כל" (ע"י מ"ש במדורנו ג' דפח).

וזהו: "הירא את דבר ה'", איזה הוא הנקרא ירא ה', "מעבדיו פרעה" – אם עבודתו היא בהתגלות, כי פרעה הוא מלשון התגלות (מלשון הכתוב לקמן לב, כה): "כי פרעה אהר"ך, וגם "הנים את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים", שגם בסתר בפנימיות לבבו – הנקרא בשם **בית** (ע"י דגל מחנה אפרים פ"ה ח"י שרה ענ"ש "זאנני פניתי הבית", ובחזק"ח ח"א קמא: ותקצו"ט) – הוא מלא עבדות ומקנה מעשים טובים, וכאשר עבודתו היא בסתר ובגלוי אז נקרא ירא ה'. ואי תקשה למה צריכה להיות העבודה בהתגלות לעיני כל, הלא טוב הצנענ' לכת עם אלקיך, ובא כמתרין ואמר: "ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו בשדה", כי שדה רומז לספי"א, מקום הפקר כנודע (ע"י חזק"ח ח"א קמא), והיינו כי יש כאלה אשר לא שמו לבם לדבר ה' ויעזבו כל העבדות ויתנו היות להספי"א, כי לא יראו אצל הצדיקים מעשים טובים בפועל, "על כן, למען ימשכו גם אלו האנשים לעבודת ה', מחויב הירא את דבר ה' לעבוד בסתר ובגלוי ולהיות 'מעבדיו פרעה' ולהנים את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים, כנ"ל".

עשרת ישיעה (וע"י מ"ש במדורנו ג' דפח)

לעורר את מדת הדין עליהם. מה שאין כן כשהכה את הצור והיה צריך לעורר רחמים, להביא מים לבני ישראל, שם החיוק את המטה ישר, שיהיו אותיות השם כסדרן.

זהו שאמר כאן: "הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים", כלומר, החלק העליון של המטה היה אף תמיד מחוץ ביד, בזה אכה את המים. שהרי צריך היה להניח את המטה ולהחזיקו בצד אשר נמצא תמיד למטה, כי רק כשהשם הוי"ה אינו כסדרו ניתן לעורר דינים על המצרים. אבל בהכותו את הצור, שהיה צריך לעורר רחמים על ישראל, אז היה צריך להחזיק את המטה ישר, כדי שיהא שם הוי"ה נקרא כסדרו, לכן נאמר שם: "ומטה אשר הכית בו את היאור", והיינו החלק העליון, שבו הכה את היאור לאחר שהפך את המטה מלמעלה למטה, עתה "קח בידך" וגו', כלומר, החזיק בו ישר כדי שיהא שם הוי"ה כסדרו ויעורר רחמים על ישראל.

לקטני שושנים להנהיג רבי משושן מאוסמבאפלי וי"ץ בשם כתב הארז"ל (ענ"ש). וראה עוד בס' "ישא ברכה פ"א משנות

ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה (ת, ח). יש להבין מה נשתנה מכה זו מכל המכות שהיה צריך לצעוק אודותה.

ונראה, כי ידוע שהצפרדעים מסרו נפשם לקיים רצון הבורא, ונכנסו לתוך התנורים וכו', ומזה למדו הנחנה מישאל ועזריה ק"ו בעת שהשליכו לבבשן האש (פסחים גג), והנה, ודאי לא כל הצפרדעים היו שוים בדרגת מסירת נפש, כי לא הרי אלו שבאו אל ביתו של סתם איזה מצרי כאותם שבאו אל ביתם של הרשעים הגדולים ויעזי המלך, וביותר בבית פרעה עצמו, ואלו מסרו נפשם ביותר, "כי בערה כם קדושת השם ורצו לנקום בהם נקמת בני ישראל".

והנה כבוא משה להעיתור שיסורו הצפרדעים, אזי רוב הצפרדעים רבו מר מן הדרן, אך לא כן אלו ששלמו אצל שרי פרעה, ובפרט אצל פרעה שהיה ראש המצור לישראל, לאלו היה משה צריך לעבודה גדולה לבטלם, "כי עשו עבודת הבורא בחימיות גדולה במסירת נפשם עד מאוד", ובכלתי צעקתו ועבודתו הגדולה של משה לא היו פורשים, "כי היה קשה להם לעזוב עבודה מותקת כזו". וזהו שאמר: "ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה" – צעקתו באה על אודות אלו "אשר שם לפרעה" דייקא.

משנת למדל להנהיג רבי אלעזר מרישא וי"ץ

יתרון דעת

"לא שינו לשונם" (ב)

אבותינו הק' שינו לשון לעו כבונה תחילה להיות מובדלים בהגיון לשונם/ שפת המדינה מושבת את האדם לטבעה ומזהותה/ ועוד

אמרו רז"ל, בשביל ארבעה דברים נגאלו אבותינו ממצרים: בזכות נשים צדקניות, ובשביל שלא שינו את שמם, ובשביל שלא שינו את לשונם, ובשביל שהיו תולין בטחונם בהקב"ה (ע"י סוטה יא: ויק' לב, ח). וכמו שהיתה גאולה ראשונה, כן תהיה גאולה אחרונה וכו'.

הזכות השלישית היא, שנאלו אבותינו ממצרים בזכות שלא שינו את לשונם, ועבשיו ראינו מכושר גדול אשר הוא צפון ברוב המדינה, אשר בעזונותינו הרבים, הרבה בני אדם עושין שלא בהגון, והוא זה, כיון דק"ל (ספרי עקב, מו) שצריך האדם ללמוד עם בניו כשהן קטנים כל דבר בלשון הקודש, כדי שיבא בנו וירגיל עצמו בקדושה לדבר בלשון הקודש, וחרשים מקרוב באו, שמרגילין הקטנים לדבר בלשון צרפת ובשאר לשונות, וכשיגדל הנער, אין אביו שם על לב שילך בנו לבית המדרש, כי אם השגחתו הוא לילך לבית הלימוד לשון צרפת ושאר לשונות... והלימוד התורה עראי.

קב הישר (פרק פב)

... ותדע כמה הוא עמקי תורתנו איש בער לא ידע בו, ועל ידי כך נלמד תוקף מעלות ה'. ובעזונותינו הרבים כל אחד בנו בילדי נכרים יספיקו ללמוד לשון צרפת ולשון איטליא, ואין איש שם על לב ללמד לבנו לשון הקודש בצורת הלשון כראוי, וזה גרם ענין ביוון התורה, כי אין התורה נחשבת לכלום בעוה"ז. אוי לנו מעלבונה של תורה, הלא היא חיינו ואורך ימינו, והיא תוסף אלהי בין ישראל להקב"ה בכל אופן.

... וידעתי גם כן שכמה מילדיהם המגדלים על ברכי האומנים בני נכר בילדי נכרים יספיקו (ישע"ב ב, ו), ואחיהם ילדי ישראל ירחיקו ויבשו לדבר ענמה... היו לנדה ביניהם למדו לשונם דבר לעו נכרי דוקא, לא שפת יהודית (כמו שעשו אבותינו הקדושים ששינו לשון לזעו כבונה כדי שיזו נכרים ומובדלים עב"פ בכל ענינם והגיון לשונם. כל רואים יכירום כי הם זרע ברך ה') כי הוא קלון בעיניהם, ומה יעשו הבנים אם האבות והישיבות בין ברכי נכרים ולמדות כל ירכי הנכר וכו', כי ראיתי שמה ושעוררה בעם, לא זו אינם רודפים להכיר לשונם האמיתי לשון הקודש (אשר בלעזו לא ירים איש את ידו, אף בחכמי האומות לא יקרא חכם בשלימות אם לא יהיה נשלם בידיעתו וכו'), אכן כאשר המנאפת תורת אישה תקח את זרם, ככה עושים בני עמנו העשירים, מפזרים ממונם ללמד בניהם ובנותיהם לשון צרפת, להרגילם לשחוק וקלות ראש ונבול פה לבם יפת, כידוע לכל שזה כל פרי ותולדות אותו הלשון, וכ"ש בשעורף לזה למד המוזיקא, תרי סרטורי עבירה, כאש לנעורת, וכו'.

סידור היעב"ץ (חודש אב, חלק ז)

... וכמו שהגיד כ"ק אדמו"ר הרי"ם וצלל"ה מגור שלשון צרפת משבת לניאול רח"ל, ולדעתו הטעם, משום שהאומה הצרפתית משוקעת בטינוף זה יותר מכל האומות כידוע, על כן שפתה מושבת לטבעה ומזהותה, וממנה תקיש ליתר לשונות הגויים שכולן מתפשטות מזהותם וטבעם בלשונותיהם, ומושכין את תשוקת לב האדם לטבעם ומזהותם באוציות.

ובזה הנני מבין מה שסיפר כ"ק זקני האדמו"ר הגדול וצלל"ה ממצאקע, היות שבנימי קטנותו היתה גזירה במדינתו שלא לישא אשה טרם ידע שפת המלכות, על כן היה אז המנהג ללמד את הקטנים הלשון ההוא, וסיים שהוא ז"ל היה משגיח על עצמו שזה לא יקול לו, עכ"ד. ולפי האמור דבריו מובנים, ומכאן אזהרה ליתר ללומדים לשונות העמים לצורך פרנסתם שירעו לחזור לשלשון את עצמם כנ"ל.

שם משמאל (פ"ה דברים תרע"ז, עמ' טז)

... מעשה שהיה בק"ק לעמבורג הנקראת לבוב, מהצאורה שעשה האב"ד הקדוש מוה"ר חיים רייציל' זצ"ל בערב שבתות משנת אשתקד, ת"ע שנת פת"ח (תפ"ח) ה' אצור לקבל נשמת קדוש זה, שמויות רבי עקיבא ועד עכשיו לא קם כמותו, וירצא ה' את כלי זמנו, כי מלאכה אלה לה' אלוקים צבאות, בכללות ארץ פולין, שכן עלתה בימיהם וימינו, להיות צדיק יסוד עולם מקדש שם שמים ברבים, ולסבול כמה עניות ויסורי קודם מיתה ושריפה שגזרו עליו, וחבל קיבל עליו במשחיתו. והתוודע ברבים שמה שצו לחזנות, ומה היה מפני שסיפר מנחם לשררה לקבל להרבות, ומה שצו וגזרו לחתוך את לשונו, היה מקבל לענוש מפני שלמד לשון לאט"ף ושאר לשונות העמים וכו', ולכן היה מצוה לכל בני ישראל להתרחק מן השררות ומן המחלוקת, ומללמד את בניהם שום לשון מלשונות העמים וכו'.

משנת חכמים להמדר"ם חאגיז וצ"ל (אות תח)

ושמעת, שבילדותו למד והגה"ק רבי משה זכותא וצוק"ל אב"ד וויניציאה ומנסובה לשון לאט"ף, וכשהגדיל ועמד על דעתו הרחיבה, התענה מ' תעניות כדי שיהיה ממוגן, לפי שהיה אומר שהוא לשון הקליפה, ולא יעמדו יחידיו עם ר'י התורה וסודותיה שהוא היה מתאור אלילים. תולדות וסודותיה באטיליה אב"ד מרדכי שמואל גרובני וצ"ל אב"ד פאדל (מ"ע חמ"ט, עמ' 225)

יומא דנשמתא

הנה"ק רבי יוסף אישקאפה זי"ע מאזמיר – בעל "ראש יוסף" יומא דהילולא כ"ז טבת (תכ"ב)

הגאון הגדול רבי יוסף אישקאפה זי"ע – בעל ה'ראש יוסף' על הטור, אשר אור תורתו האיר לארץ ולדרים בעיר איזמיר שבארץ טורקיה, נולד בשנת ה'שכ"ח, לערך, בעיר שאלוניקי, לאביו 'איש חיל, רב פעלים, קדש הלולים, גבר בגוברין ודחיל חסאין, הגביר נבון ונעלה' רבי שאול זצ"ל (כפי שמתאר בנו, רבינו, בהקדמה לספרו).

מנעוריו שקד על דלתי התורה וההוראה וקיבל לקח מפי רבני וחכמי עירו. עם רבותיו המובהקים נמנים הגאון רבי אהרן ששון זצ"ל – בעל שו"ת 'תורת אמת', והגאון רבי שלמה הכהן זצ"ל – בעל שו"ת 'מהרש"ד', בצילם למד ביחד עם חבריו הגאון רבי חיים שבת זצ"ל – בעל שו"ת 'מהרש"י' ו'תורת חיים'.

לאחר נישואיו הרביץ תורה בשאלוניקי, שם נקבצו סביבו מגדולי התלמידים לבקש תורה מפיו, ושמו מתנוסס על פסקי דינים ותקנות שתוקנו שם. בסביבות שנת ש"פ עבר לכהן כרב הכולל בעיר המהוללה איזמיר, שעד מהרה הייתה למטרופולין של תורה ודבירה.

בן דורו, הגאון רבי דוד קונפורטי זצ"ל, שאב מבאר תורתו, מתאר כך בספרו 'קורא הדורות' (מהדור קאסער, דף ע"ו): "מכלל הרבנים הזקנים הנזכרים היה הרב רבי יוסף אישקאפה, חברו של מהרש"ד (רבי חיים שבת הני), רב מובהק, ובזמן חייתו בשאלוניקי הרביץ תורה הרבה בתלמידים, ואח"כ הלך לאזמיר ושם קבלוהו לראש ולרב עליהם, וכבדוהו ונשאוהו הרבה, ושם הרביץ עוד תורה הרבה בתלמידים. ואחר זמן שחלף מהר"י אישקאפה לאזמיר הלך גם כן משאלוניקי לאזמיר ה"ר עזריה ישועה אשכנזי, שהיה תלמיד ממחרש"ש, וגם הוא הרביץ תורה בתלמידים, והיה פסקן גדול, והיה מחלוקת בין ב"ר ארנס אלו בהרבה דברים, והיו שולחים פסקי דינים לרבני שאלוניקי שיכריעו ביניהם. ואחר כך נפטר ה"ר עזריה יהושע אשכנזי הנזכר ונשאר הר"י אישקאפה לבדו לראש כל ימי חייו, וחבר ספר 'ראש יוסף' וכו'. ואני הכותב כשהלכתי לאיזמיר פעם אחת זכיתי להקביל פניו, ולמדתי ממנו קצת חדושים, והיה אז זקן מופלג בשנים, והיה קרוב למאה שנה, ונפטר שם בשיבה טובה זקן ושבע".

לאחר אריכות ימים מופלגת עלי אדמות, נסתלק לשמי רום, ביום כ"ז לחודש טבת שנת תכ"ב (ר"ה ט"ז) כ"ז ע"מ ר"ה, ומשם בקובץ 'נור התורה' ק"י י"א ע"מ קסא. ראה עוד תוספת המידע שנקטק על מצבתו שבאיזמיר באנציקלופדיה לחכמי טורקיה, ירושלים תשס"ו. בספר 'עניני שבת' צ"ב (לבין תרע"ג) הובא נוסח אחר, וצ"ע. משרתו הרמה פוצלה לאחר הסתלקותו, ועל מקומו נתמנו הגאוני הגדולים בעל 'כנסת הגדולה' ורבי אהרן לפא – בעל שו"ת 'בני אהרן'. זכ"ע.

מהר"י אישקאפה השאיר ירושמו באזמיר לדורי דורות, בהנהגותיו, בפסקיו ובתקנותיו, וכפי שציינו מהן הרבה בספרי הגאון רבי חיים ב"ר ישראל מבגשני זצ"ל, המפורסם בתואר 'רבינו החב"ב', בעל ספרי 'כנסת הגדולה', שהיה בזמנו אחד מרבני איזמיר הצעירים ונמנה עם מעריציו הגדולים.

כן מצוי כמה דורות אחריו, שכתב הגאון רבי רפאל יוסף חזן זצ"ל – בעל 'חקרי לב', בספרו (ח"מ סי' א): "כי מורינו הרב הגדול כמורה"ר יוסף אישקאפה ז"ל, אשר מימיו אנו שותים בכל חי העיר...". גם כשאנו להדפיס את תקנות ק"ק איזמיר בספר 'עבודת משה' (שאלוניקי תר"ז) כותב עורך ומחיד הספר, הגאון רבי יהושע אברהם יהודה זצ"ל מרבני איזמיר, בדברי הקדמתו: "ישובב הולך על כל ההסכמות והתקנות אשר און ותקן מרנא ורובנא המאיר לארץ ולדרים הוא הקדוש משיירי כנסת הגדולה מעלת הרב הגדול רבן של בני הגולה כמורה"ר יוסף אישקאפה זצוק"ל".

יוסף הוא השליט:

בראשית שנות כהונתו באיזמיר, כיהן רבינו "החכם השלם, אלוהי התורה, מר קשישא, רבה דעמיה" (שו"ת 'בני חיים חיים' סי' א) כראש הרבנים בשלש הקהלות החדשות, בעת שבשלש הקהלות הישנות, כיהן הגאון רבי יצחק הלוי זצ"ל. בשנת שפ"ג בערך, כשנסתלק הגאון רבי יצחק הלוי זצ"ל, הושיבו על מקומו את הגאון עזריה יהושע אשכנזי זצ"ל, לתלמידו של הגאון מהרש"י הני.

כפי שהזכיר בעל 'קורא הדורות' (ש"ס), היה רבי עזריה יהושע בר פלוגתיה של מהר"י אישקאפה. ואמנם מחלוקת גדולה מצאנו ביניהם בענין נפיתת הריאות לאחר השחיטה, וכמו שמתאר בכנסת הגדולה' (י"ד סי' ט, תהות ב"י סי' רט): "זוכרני זה לי שנה בהיותי בקושטא שנפל מחלוקת בין חכמי איזמיר הוותיקים יע"א בענין הנפיתת, שמור"ר יאושע רצה לנהוג הנפיתת, ומחר"י אישקאפה היה מוחה בידו, וכתב לרבי קושטא על זה. וזכרני שמור"ר הרב (רבי יוסף טראג, מהר"ס) והרב הכולל כמורה"ר יום טוב י' יעש ומוה"ר זכריה גוטא ז"ל הסכימו לאסור, וכן רבים מחכמי קושטא יע"א, אבל הרב המובהק כמורה"ר חיים שבת ז"ל הסכים להתר עם מה"ר עזריה יאושע, וטענתו שכפי הכתב שבא מאיזמיר מקדמת דנא, היו אנשים מתי מספר שבאו מסביבות העיר ההיא ואח"כ רבו אנשים משאלוניקי שנהגים היתר בנפיתת".

ומספר שגם החכם הישן רבי שלמה קארן זצ"ל (בן מרן הביית יוסף יע"א), עם היותו אבן נאמן לרב רבי עזריה יהושע ובר פלוגתיה של 'מהרש"י', שלח לו לרבי עזריה יהושע לאמר: "אל תדמי בשביל שאני אהוב, לפחות אתניע מנגד, כי אני אחיה הא מן המומעים לעשות הנפיתת בעיר איזמיר, לכן מעע עצמך בדבר זה, כי לא טוב בעיני אלקים ואדם". והגאון מהרש"י אף גזר בגזירת ח"ש בעיר איזמיר שלא לנהוג הנפיתת, ועם כל זה לא נתקבלו דבריהם, כי רבי עזריה יהושע נשען עצמו על פסק הגאון מהרש"י והנהיג הנפיתת בקהלותיו, וכן נהגו בני עדתו "לבד מתי מספר מירא ה' וחושבי שמו, גם מה"ר עזריה יאושע אע"פ שהתירה לאחריו הוא עצמו היה נוהג בה איסור" (ש"ס).

לאחר שהגאון עזריה יהושע נתבקש לשיבה של מעלה, בסביבות שנת שצ"ח, נתקבל מהר"י אישקאפה לכהן כרב הכולל על כל הקהילות, הישנות והחדשות, 'ישבנו שמכאן והלאה ילך הנפיתת מכל וכל, והוא לא כן עשה, ואדרבא מאז והלאה נתחזק הנפיתת במסומרים לא מוט' (ש"ס). וראה עוד ב'קורות היהודים בתורקיה וארצות הקדם', ח"ג עמ' 209-210.

נוהג כצאן – יוסף:

"ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח בתורתו, דן דין אמת לאמיתו, גם לעת זקנתו, לא פסק גרסא מפומיה, יום ולילה לא ישבתי" (לשון תלמידו הג"ר שלמה בן עזרא זצ"ל בהקדמה ל'ראש יוסף' ב'קורות היהודים בתורקיה וארצות הקדם', ח"ג עמ' 209-210).

כן מזכיר הגר"ח פאלאגי בשו"ת 'חיים ביד' (סי' צח) מנהג שהיה נהוג באיזמיר, וקיבל תוקף ממהר"י אישקאפה, והוא "לקבור את המתים בבית החיים עפ"י גזרי ופרנסי החברה, מהכה המסור בידם מכוללות העיר, לתת לכל אחד מקום קבורה לפי כבודו ומעלתו, ולקחים דמי קבורה איש לפי ערכו".

עושה שלום במרומיו

הקישל נפחד עמו עשה שלום בברומיו (איוב כה, ב). שמעתי מהרב הגדול כמורה"ר יוסף אישקאפה ז"ל, שהכונה, במלך בשר ודם, כל הקרובים למלך אין להם כל כך אימה ופחד מהמלך, כאותם הרחוקים ממנו, אבל גבי הקב"ה: 'המשל ופחד עמו' כל כך, שיש ממשלה שהוא קרוב לו, יתברך, כמיטאל וגבריאל שהם שרי המרכבה, ופחד עמו, עומדים יותר באימה ופחד. ואם תאמר, כיון שיש כל כך פחד, לא יהיה מליצים טוב לשים שלום בעולם, אינו כן, אלא 'עושה שלום במרומיו' על ידי מליצות המלאכים. תהלות ה' להחיות רבי אליהו הכהן האיתמר זי"ע בעל 'השבט מוסר' (תהלים, מזמור א', ע"ב כ"ב, שאלוניקי תקצ"ט).

זוכרת מנהג זה באה בעקבות שאלה נוקטת שהופתה אלו, אודות אדם פשוט שנקבר במקום מכובד, בלי הסכמת הגוברים ופרנסי החברה, אי מותר לפנותו משם ולקבורו במקום הראוי לו. הגר"ח פאלאגי מנסה בתשובה ארוכה להחיר לפנותו ולהעבירו למקום אחרת, בין נימוקיו כותב בח"ל: "... נראה להחיר לפנותו לפי מה שהגד הוגד לי מפי מגדי אמת כי זה האיש שנקבר מחדש אצל הגביר הנזכר עבר על הסכמת מוריו ורבינו ה"ה כמורה"ר יוסף אישקאפה ז"ל, שהסכים בכל חרמות ואלות הברית, ששם בר ישראל לא יוכל לעשות חברה אחרת של קברים, ומחמת מחלוקת ביקש לעשות חברת קברים ועשה עניינים בפירסום וביד רמה מעשה גדול כדי להראות שעשה חברה חדשה, ולא עבר לו יום שנפטר, אי"כ לפי"ז שמת ועבר על ההסכמות כמורה"ר ראש יוסף הרי מיקרי ח"ו דעבר, ומיתנת כפרתו עכ"פ משאר דחטא...".

גם באחרית ימיו, למרות זקנותו המופלגת, היה כמעין המתגבר כאחד הנחלים, ושמו נאדר בקודש אצל חכמי דורו. הגאון בעל 'כנסת הגדולה' זצ"ל מכתבו בשנת ת"י: "החכם השלם, סיני ועוקר הרים, הרב הישוע" (שו"ת 'בני חיים' י"ד סי' רכא). וכך כתב הגאון מהר"י לפא זצ"ל בתשובה: "והשם האדם גדול בענינים אשר לו חוקים משפטים צדיקים, הרב המובהק מהר"ר יוסף אישקפה נר"ו, אלו ידושו וטורה יבקשו מיהו..." (נדפס בקובץ 'מוריה' שנה י"ט, ק"ו י"ט, עמ' כב).

לוחם מלחמה ה':

בערוב ימיו, בשנות ה'ת"ט, כשכל המדינה געשה עם הופעתו של משיח השקר שבהי צבי שני, וכאשר מתי מעט החכמים לראות את הנוהל, ראו רבני חכמים עדיף מנביא בחכמת ה' שבקברו והוא אשר גילה את הלוחם מעל פניו של אותו האיש בהפקירו את דמו, וכדברי המצביא הגדול הגה"ק רבי יעקב ששפורטס זי"ע: "והיום כמו עשרים שנה בקירוב (בשנת ה'ת"ט) שפתח פיו (ש"ס ש"ר) לומר משיחא אגא, והגא את ה' באותיותיו, והרב הגדול כמורה"ר יוסף אישקפה ז"ל, שהיה רב מובהק, גער בו והפקירו את דמו והיה מכריז, כל הקודם בו זכה, לפי שעדיין להחטיא את הרבים ולעשות אמונה חדשה, וכתב על זה לקוטסטאנטאטא יע"א...". (לקיפור ציצת טבל צבי דף פה).

ואמנם תחילה התרה בו רבן, מהר"י אישקאפה, שיחלף מלחגות את חסם, שהעשה כן חייב מיתה, אולם משלא שמע לקולו ואף התחצף כנגדו בעזות מצח, אסף רביו את כל רבני העיר ואת נכבדי העיר, וישלחו אחר צבי שבור לבא לדון, ולא בא, מיד נמנו וגמרו להחרים בריש גלי ולגדונו יחד עם כל חבר מריעו שנטפלו אלו. אולם, כידוע, אותו האיש לא שעה לא אזהרות, על הספר משנה תורה על פשע להחטיא את הרבים יע"א מהר"י ששפורטס בסוף ספרו 'לקיפור ציצת טבל צבי'. וראה: 'הוראה מהמבורג, תפרח תשי"ח, מעמ' 55 והלאה).

שאריית יוסף:

את חיבורו הגדול 'ראש יוסף' על טור ובית יוסף חלק אורח-חיים, מסר רבינו לדפוס באיזמיר, בשנת ת"י"ח, ובהקדמתו נותן הודאה להשיית "שהחיני וקיימני, ולשבע ושמונים שנה ה'עניני". בחלק זה לא הספיק להדפיס כי אם מהלכות פסח ועד הלכות מגילה. שנה לאחריה הדפיס שם חלק גדול מאוד על טור חושן-משפט (וגם הוא אינו אלא דף סי' ע). מפאת גודל ההוצאה לא עלה בידו להדפיס את שאר חלקי הספר. לאחר פטירתו, נדפס פראנקפורט דאדר, בשנת ת"ט"ט, חיבור קצר מספרו 'ראש יוסף' המכיל תשובות בעניני חו"מ וקצת חידושים. בספריית הגאון רבי דוד אופנהיים זצ"ל אב"ד פרא היה כך מחיבורו בכת"י על הספר משנה תורה להרמב"ם עם כמה תשובות וחידושים, ושרד עד היום (כ"י בודלי 624. תשובה אחת ממנה, בח"ל ערב, תפרסמה בקובץ 'צפונות' ק"י דף).

טעם לקריאת פירו בשם 'ראש יוסף' מנמק הוא בהקדמה: "כי האלקים יודע שיגעי וטרחתי בו ותשש כחי עד שחש ראשי..." ואמנם לא לריק היתה טרחתו ויגיעתו, חידושו ופסקיו נתקבלו והובאו להלכה בספרי גדולי הפוסקים לדורותיהם, כידוע לכל יודעי דת ודון. זי"ע ועכ"א.

מאת: ה"ה יצחק בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת נדרים

פרטי דיני נודר או נשבע בחלום (ב)

הבאנו במאמר הקודם מחלוקת הראשונים בענין נדר ושבועה בחלום: י"א שאין לכך שום תוקף, ואין לחוש להם (ר"ן נדרים ה: ד"ה כשם ובה"י לסנהדרין ל. ד"ה בא; שו"ת הרא"ש כלל ח סי' יא; ספר כלטו בסופו השוהה גאון אחר; שיטה א' בשו"ע יו"ד סי' רי"א; שיש לחוש להם (שו"ת הרשב"א ח"א סי' תרסה; נמוקי נדרים ה. בשם הרשב"א; שיטה ב' בשו"ע שם), ולמעשה נפסק בשו"ע (שם) ש"יש לחוש לדבריהם".

ביסוד השיטה שיש לחוש להם הבאנו פנים שונים: יש שכתבו ששבועה או נדר שנעשה בחלום, הגם שלא נעשה על ידי האדם עצמו, כש אם ע"י בעל החלומות, יש לחוש שמא "מן השמים הדירורו" (עיי' שו"ת התשב"ח ח"א סי' קנה; שו"ת הרדב"ז ח"ד סי' צג; שו"ת שיבת ציון סי' נב; דיות נדרים הל' נדרים סי' רי ד'י שאל סק"ב), ויש שביארו, שיש לחוש לכך מצד האדם, אי משום אמרם ח'ל (בכרות מ:), "אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו", ובדאי גמר האדם בלבו לעשות כפי שנדר או נשבע בחלום, וקבלה בלב – עכ"פ לדבר מצוה מועיל (עיי' שו"ת חת"ס יו"ד סי' רכב), ואם מצד שיש לחוש ששגמת האדם ההולם עשתה הנדר או השבועה למעלה, ויש לכך תוקף, גם אם נעשה בלא צירוף כלי הגוף (שו"ת דברי מלכאל ח"ב סי' עד; וראה ביאור נוסף בה' בשו"ת דובב משימים ח"ג סי' פה). כמה הלכתא גבירתא תלויות בחקירות אלו – בגדר תוקפם של נדר ושבועה בחלום, וכמו שנבאר בע"ה:

אופן ההתרה: הגה באופן ההתרה של נדר ושבועה בחלום איתא **בתשובות הרשב"א** (שם) בשם **תשובות אוראניום:** "ומהניין עשרה בן אדם ידידעי למקרי פירוש, אנשים שידעיים לכה"פ ללמוד מקרא, הגם שאינם ידיעיים הלכות ותושב"ע"פ – ודלא כמו שהחמירו חז"ל (נדרים ה.) לענין נידוי בחלום) ומרחמי ליה, ויתירו לו את נדרו ובחרטה ממי שנדר ונשבע בהקיק" (עו"ע נמוקי"ש שם), ודבריו הובאו בשו"ע (שם). והוסף על כך הרמ"א: "מיהו אי לית ליה בקלות עשרה ידידעי למקרי, ויתירו בשלשה כשאר נדר". וטעם הדבר שצריך עשרה, עכ"פ לכתחילה, מובן על פי היסוד שהבאנו, שיש לחוש לנדר שנעשה ע"י בעל החלום, ומזה גם שיש מקום לומר ש"מן השמים הדירורו", ומשו"ה יש צורך בעשרה בני אדם להתירו, כענין שכתב הור"ן (נדרים ה. ד"ה נדו בחלום) לענין נידוי בחלום: "לפי שאפשר שבשליחות המקום נתגדה, ולפיכך צריך עשרה להתירו – ששכינה עמהם", וכן הוא גם לענין נדר ושבועה בחלום, דמאחר שיתכן שהדירורו מן השמים יש צורך ב" בני אדם ששכינה עמהם. אולם, לפי הביאורים שהבאנו, שתוקף נדר ושבועה בחלום הוא מצד האדם, צריך ביאור ובירור מדוע יש צורך בעשרה בני אדם, ולמה יזא דינו שונה מנדר ונשבע בהקיק, ויתכן שאמנם לסיבה זו יש להקל בדיעבד גם בשלשה.

יציין, שמחמת יסוד זה, כתבו כמה אחרונים (ספר יהושע, פסקים וכתבים סי' קצט, ה"ד בידע תורה סי' תרטי; שו"ת ז"ער אמת ח"א סי' א) לענין התרת נדרים בערב ראש, השנה, שאומרים וכוללים בה להתיר את "שנדרתי או נשבעתי בהקיק או בחלום", לכן ראוי לעשות התרה זו בפני עשרה, כדיק התרת נדרי חלום. ולאור זה מבארים האחרונים פירוש סיום הנוסח שמשמשים הדיינים בערב ר"ה: "וכשם שמתירים בבית דין של מטה, כך ידיו מתירים בערב ר"ה של מעלה", כי מאחר שמתירים גם נדרי חלום (ויתכן שמתירים בערב ר"ה גם נדרי בחלום, כמו שמשמשים הדיינים: "אין כאן לא נדר ולא שבועה ולא נידוי ולא חרם ולא אסור ולא קום ולא נדוי ולא שמתא", וזכותו גם להתיר נדרי חלום, כמו שמבטק מקבל ההתרה. אכן, עצם הנוסח צ"ע, כי בנוסח שאומר המבקש לא נזכרת בקשת התרה על נדו), הרי צריך לזה התרה מבי"ד של מעלה, כי יתכן שמן השמים הדירורו ונידוהו, ולכן אומרים הדיינים: "כשם שמתירים בבי"ד של מטה כך ידיו מותרים בבי"ד של מעלה" (עיי' שו"ת ש"שי יצחק סי' תבו-תכו בארובה).

מסירת מודעה – האם מועילה לנדר בחלום: הגה המוסר מודעה שלא יחול מה שידור ושבוע בעתיד, אין נדרים ושבועות חלים, באופן ששונדר נשבע ואינו זוכר א' תנאו בשעת הנדר, כמו שמבואר לקמן בארובה (בדף כג). והנה, בנוסח מסירת המודעה שהגיהם לומר בערב ר"ה אנו כוללים גם נדרי חלום, כמו שאומרים: "הרי אני מוסר מודעה לפניהם, ואני מבטל מכללם ורחבם כל הנדרים וכל שבועות וכו' שאקבל עלי בעצמי הן בהקיק הן בחלום", הרי שגם לנדרי חלום מועילה מסירת מודעה.

והנה בשו"ת **שמש צדקה** (יו"ד סי' ה-) מצינו דין ודברים בזה, אם תועיל מסירת מודעה לנדר ושבועה בחלום, דעת השואל (שם) היא שלא תועיל, כי דוקא נדר שנדר האדם מדעתו מועיל להבטול במקום, בו מבטל מראשית את דעתו. אכן, נדר בחלום שחשם רצונו שיבטל תחת חומר אותו נדר ושבועה בעל כרחו ושללא מדעתו, ומשביעים אותו כשפיו ולבו על כן, עמו, מה מקום לומר שיבטל רצון שמים מקדם. ואילו דעת בעל השמש צדקה' היא, שממש הדבר שמועיל להבטול מקדם, כי אם יכולים לבטל נדר שידור האדם מדעת ומרצון, כל שכן שיכול לבטל מקדם נדר שנדר שלא ברצון כלל. ומה גם שיש לצרף השיטות שאין צורך בהתרת נדרי חלום כלל, וע"ש). כמובן, שהדבר תלוי בשני הצדדים הנ"ל, אם נדר חלום הוא מוכח שהדירורו מן השמים, או שהוא נדרי עצמו, והכן.

התרת הבעל: נחלקו הפוסקים, האם הבעל יכול להפר לאשה נדרים חלים בשמועו, דעת הט"ז (סי' רי סק"ד) שבעלה מיפר לה. ודעת הב"ב (שם סי' ג) והש"ך (שם סק"ה) שאין הבעל מפר לה. מדברי **הידות נדרים** (שם ד' שאל סק"ג) מבואר שתלוי בכל האמור, כי אם הנדר הוא מוכח האשה – הבעל יכול להפר לה כמו בשאר נדרים ושבועות, ואם הנדר הוא משום שהישיבין שמן השמים הדירורו, אין הבעל יכול להפר, כי בנדרים כאלו לא נתנו לו כח כמו בשאר נדרים.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני סכין בשרי שחתך גבינה או איכנא

א. אם חתך בשר קר בסכין חלבי שהוא בן יומו, דהיינו שהשתמשו בו לגבינה או חלב רותח בתוך מעת-לעת, צריך לקלף את הבשר במקום שחתכו. והוא הדין אם חתך גבינה קשה, שהיא צוננת, בסכין בשרי שהשתמשו בתוך כ"ז שעות לבשר רותח, יש לקלף את הגבינה במקום שחתכו עם הסכין (עיי' חכמת אדם כלל מז סי"ד).

ב. את הסכין צריך לנעוץ בקרקע קשה עשרה פעמים, ובכל פעם ינעוץ במקום אחר, כי במקום שכבר נעץ, נעשה הקרקע רך, ועוד שנתרחבה הגומא קצת ואינה מנקה השמנונית (עיי' שויעי יו"ד סי' קכא סי"ז; שו"ך יו"ד סי' צד ס"יק לא; חכמי"א כלל מז סי"ח).

ג. אם משחית את הסכין היטב במשחות נפחים, מועילה ההשחזה כמו נעיצה, כשאין בו בקיעים וגומות (עיי' שרי"ע שם שם, חכמי"א כלל מז סי"ח ובדרכי תשובה סי' קכא ס"יק פד) [ולבני שפשוף הסכין בצמר-פלדה (steel wool) במקום נעיצה בקרקע, פליגי בזה פוסקי דורנו שליט"א אי מועיל, ומסתבר דמועיל].

ד. אם מרח חמאה על פרוסת לחם בסכין בשרי שהיה בן יומו, דהיינו שהשתמשו בו בבשר רותח תוך מעת לעת, **הלחם עם החמאה שעליו אסורין באכילה,** שהרי קשה לקלף את החמאה. והסכין צריך נעיצה י' פעמים בקרקע קשה, כנ"ל. אולם חבילת החמאה שממנה הוריד חמאה עם הסכין, אם היתה קשה לאחר שהוציאה מהמקרר, די שיקלוף ממנה כדי קליפה.

ואם החמאה היתה רכה, וכן גבינה וכד', ומרחו ממנה בסכין בשרי שהוא בן יומו, **די שדיח היטב את הסכין ואין צורך בנעיצה,** כי רק כשחותך דבר קשה בולע מחמת הדוחק, **וכן דיח את החמאה והגבינה אם אפשר.** ואם אי אפשר להדיחה מותרת החמאה או הגבינה.

ה. כל האמור לעיל הוא בסכין בן יומו, אך אם הסכין אינו בן יומו, מותר, ואין צריך להסיר כדי קליפה, כיוון שבזמננו מנקים היטב את הסכין, ובדרך כלל לא דבוק עליהם שמנונית קרושה של בשר או גבינה, ומאחר שאין הסכין בן יומו היא נותן טעם לפגם, דמותר שבדיעבד (עיי' שו"ך יו"ד סי' צד סי"ז. ונדולי ההוראה שליט"א מקילין בססם סכין, דהיינאט הוי נקץ).

ו. סתם סכין, שאין יודעים אם הוא בן יומו, אמרינן דדינו כאינו בן יומו ומותר – אם חתך בו בשר או גבינה (שו"ע שם).

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

יריעות שלמה – חידושים וביאורים עמוקים על טעויות הש"ס, אשר איזן וחקיק הגה"ק רבי שלמה זלמן אוולמאן ז"ע אב"ק מאקאווא [נסתלק ב"א שבת תרל"ג]. רובם מכתב די קדוש שלא ראו עדיין אור הדפוס. נערכו מחשו ונדפסו בשני חלקים מפוארים, ובסופו ספר **קונטרס בתי די** – על י"ד חלוקים של הרא"ש בפרק הנוקין ומדרכי בתי די אחד נאמן באסורין, והוא מבוא גדול לכל דיני איסור והיתר עם מפתחות מפורטים, ויצאו לאור בתכלית השלמות והיופי על ידי נכד המחבר הג"ר חיים אר"י שפיטץ, ברוקלין ניו יארק תשס"ח.

רבינו הקדוש מראצפערט – סדר תולדות ומסכת חייו של הגה"ק רבי שלום אליעזר הלברשטאם זצוק"ל ה"ד מראצפערט, בנו של הגה"ק בעל הד"בוי חיים' מצאנז זי"ע. כולל סיפורי נפלאות, עובדות ומפלאות וענינים שונים, וגם לרבות עשרות אגרות ומכתבים שנעתקו מנוף כת"ק, עם מסמכים עתיקים ונדירים שעדיין לא נדפסו, בליווי תמונות ופוסמיליות. נלקטו מפי סופרים וספרים ונערכו בחן ובטוב טעם על ידי הרב צבי ברינער, ויצאו לאור ברב פאר וודד על ידי מחבר "זכרון משה" בני ברק תשס"ז (תח עמ').

כל נדרי – דיני נדרים ושבועות, קבלתם, התרתם והפרתם; מהני מצוה, קבלתם והתרתם; נדרי תענית, צדקה ומעשר כספים; שאלה על הפרשת תר"מ, על קבלת שבת; אמירה ומחשבה לקיים מצוה, ועוד. נערך בטוב טעם, בצורה מקצועית, תמצויתית ושוה לכל נפש, עם הערות בחן מקורות הדינים מש"ס ופוסקים, בשילוב מומ' בכללות ופרטות ובירורי הלכה. מאת הרב יצחק אליהו שטטמן, ירושלים תשס"ח (תתס עמ').

אמונת ישראל על שביעית – חלק שני – כולל ק"א סימנים, בהם שאלות ותשובות, חקרי ובירורי הלכה, בעניני שמטות קרקעות, פירות שביעית, שמטות שביעית, חזיר והח"ל בנדרים ועריסם. חיבר להפליא הר"ה ג' ר' ישראל שוורץ, רב ביהמ"ד קהל חסידים ואב"ד תל ציון, ירושלים ערב שנת השמיטה תשס"ח (צ"ח עמ').

דף על דף על הש"ס – אוצר בלום ובו אסופת מאמרים וליקוט נרחב של פירושים וביאורים מאירים, בירורי הלכה, פנינים יקרים ורומזים נפלאים, הערות והארות מאירות עינים ומשמחין לב מדולי' גאונים הדורות הקדומים וצ"ל וגאוי' דורנו שליט"א, בכרך נהדר ומפואר – קדומיו. נערך, נאסף ונסדר להפליא על ידי הרח"ה: רבי אברהם נח קליין – ניו יארק, רבי דוד אברהם מנדלבוים – בני ברק, ורבי יהושע לפקוביץ – ניו יארק. כרך יא' על מסכתות נדרים, נזיר, סוטה. ירושלים תשס"ח.

פרדס יוסף על התורה – פירושים ודרושים, חידושים ופנינים, ציצים ופרחים על סדר הפרשיות, מיוסד על ספרי רבותינו ה"ק תלמידי הבעש"ט ע"ד פרד"ס. חיבר והח"ל בנדר פאר וודד, עם קונ' "יוסף עלי עין" ובו מפתחות מפורטים, הרב יוסף זאב סקוטובסקי, אשדוד תשס"ז (תקע עמ').

פלאי פלאים חלק שלישי – אוצר ידיעות תורניות ובהם מאות חידושים וחידושות מופלאות ונפלאות, שנלקטו מספרי גדולי ישראל להבש"ט ע"ד פרד"ס. חיבר והח"ל בנדר עימוד "חדושות" בן ימינו, עם מפתח מפורט, על ידי "המרנז להצלת הנוער – תפארת בחורים", ירושלים תשס"ז (192 עמ').

כתובת למשלוח ספרים (2 עותקים – בנוסף לשכר פרסום) **ניתן גם ב–**

א"י: הרב אשר נוסביוס, טל: 7575 03) 03)

ארה"ב: הרב אלטר מראצפערט טל: 871 45 06 (718)

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' משה שווייצער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבח"ה כמו יעקב דוד ני"ץ – עב"צ תחי' בת מחו' רחמי"ה ישראל שטערן הי"ו – לטוין במזל טוב ובשעיה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' גרשון פדווא שליט"א לרגל שמחת לידת הבן ני"ץ למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלום זכר – בביהמ"ד חסדיי בעלזא (מרכוז)	ברכת "מזל טוב" נלבבחה ברנשי גול וחורו אברך עור ברכת מולד טוב מעומק הלב ללידיו עוז איש החסד והמעש עוסק בקריים, מקים ומשמר ציוני צדיק וגאוי' הדורות בארצות אירופה, אבי' כבודאפסטי ני"א	הרה"ח ר' שמואל סאבו שליט"א לרגל השמחה השוויה במעטנו ברחיבם הבן הניקן וחיכם כמו ישכר משה ני"ץ
ידידנו הנדיב הנכבד ומזוכה הרבים מוה"ר ר' משה אלי' הכהן שטערן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר נפתלי ני"ץ עב"צ תחי' בת	הרה"ח ר' משה מוינדל ב"ר שמואל ע"ה א"ח ההרה"ח ר' משה הכהן גראס מגעגנץ ע"ה נלב"ע כ"ח שבת תשנ"ב לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' משה מוינדל הי"ו לרגל השמחה השוויה בחולותי הנפד – ני"ץ בן לבנו האברך' כמררש הר"ר שלמה יוסף ני"ץ – ביב ויהי רצון שיזכו אור' לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת דקדושה, אבירי כעתירת וברכת הברי' המעריכת	הרה"ח ר' אברהם צבי עזריאל פטרפווינד הי"ו העלי' לתורה – בביהמ"ד חסדיי בעלזא (מרכוז) והקידוש – באולם 'בנות ירושלים'

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פרשת בא

ד' שבט תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תר"ב

הדפוס	מו"ש	דף
אנטווערפן	16:39	18:11
לונדון	15:59	17:28
מאנטשעסטר	15:58	17:27
ציריך	16:36	18:10
ווינ	16:07	17:36
אמסטרדם	16:32	18:07
פאריז	16:57	18:32
פראנקפורט	16:27	18:02

תורת של ראשונים

"וימש חושך" - הסרת החושך

ויאמר ה' אל משה וגו' ויהי חושך על ארץ מצרים וימש חושך (י). כא. פירש"י: "וימש חושך - ויחשך עליהם חשך יותר מחשכו של לילה, וחשך של לילה יאמש ויחשך עוד. וימש - כמו ויאמש וכו'. ואונקלוס תרגם לשון הסרה כמו לא ימיש בטר דיעדי קבל ליליא כשיגיע סמוך לאור היום" וכו'. ומדרש אגדה פתרו לשון (דברים כה, כט): "ממש כצהרים, שהיה כפול ומכופל ועב עד שהיה בו ממש". והוסף האבן עזרא: "והנה המעם שימשו ביום החשך, שכל כך היה עב כי האור של אש לא ידלק ולא הנה, והעד לא ראו איש את אחיו" (פסוק כג) - לא באור היום ולא באור הנרות".

פירוש אחר:

"יתכן לדחותו כמו לא ימיש עמוד הענן" (להלן יג, יח), ויהי פירושו: "ויהי חושך על ארץ מצרים וימש חושך" - ויסור אופל וחשך הלילה ממקום ישראל, כמעט "יאר את הלילה" (שם יד, כ). ראב"ע הקצר

פירוש נוסף:

"וימש חושך" - ויסור את החשך הטבעי של לילה, כי אמנם חשך הלילה הוא אויר מוכן לקבל האור, והוא חושך בהעדר האור בלבד. אמנם זה החשך ויהי אויר בלתי מוכן לקבל האור לרוב עיניו, ולא יפול עליו העדר האור בהיותו בלתי מוכן אליו, ולפיכך לא ראו איש את אחיו כי לא הספיק לזה אור נר ואבוקה".

"ולא יתן המשחית לבא" - מי הוא המשחית?

ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר. ועבר ה' לנגוף את מצרים וגו' ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף (יב, כב-כג). פירש"י: "מגיד שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל, אינו מבחין בין צדיק לרשע. ולילה רשות למחבלים הוא, שנאמר (תהלים קד, ט): 'בו תרמוש כל חיתו יער'".

משמע שהיתה מכת בכורות על ידי מלאך משחית, והוא בחיפה מומה שבא בקבלה (-בהגדה של פסח): "ועברתי בארץ מצרים" (פסוק יב) - אני ולא מלאך, וזהבתי כל בכור - אני ולא שרף, וזכבל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה' - אני ולא שליח" וגו'.

ונראה, כי אמנם ה' עצמו הכה כל בכור, אך ההורים "שעם היותם בוטחים בה', הנה לא יעצרו בה בלילה ההוא לצאת מביתם וללכת בתוך העיר, וזה: 'לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר', רוצה לומר, שלא יצאו מהבתים מפני המצריים, כדי שלא יראו אותם בעת קלקלתם ומות בכוריהם ויחררו ריב עמהם לאמר: אתם המיתם את עמנו. לכן לא יצאו מן הבית עד הבוקר שיצאו לדרך, כדי שלא ירשיעו המצריים עמדם. וגם צוה כדי שאותו לילה יתעסקו כולו במצות הפסח, ולא יפנו אל דבר אחר, וכפי דעת חז"ל (שמו"ר פ"ה) שנמולו באותו לילה, תהיה הסיבה (-) שלא יצאו מפתח בתם) כדי שלא יזיקם האויר, כי הנמול בצאתו לאויר הלילה ביום המילה יסתכן מאוד.

ואמר 'ועבר ה' לנגוף את מצרים וראה את הדם על המשקף' וגו', רוצה לומר, שבלילה ההוא יאכלו את הפסח, ויראה השם זכותם, שקיימו מצוותו, וכשכר זה ינצלו שלא יבוא הנגף בבתיהם. ולפי שלא יאמרו ישראל: הגם שלא נצא מבתינו, מי המונע שלא יבואו המצריים במרת נפשם להורגנו כבתינו, הנה מפני זה אמר: 'ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף', שהמשחית הוא עם המצריים, ובוה הבטיחם שיהיו משומרים בלילה ההוא מכל המזיקים, לפי שהקב"ה יכולתם מכל רע ולא יתן יכולת אל המצרי המשחית לבוא אל בית הישראלי לנגוף ולהרע".

אביבנאל (וראה עוד במדורנו גל' תקנה, מה שהבאנו בזה מרביתנו הראשונים וז"ל)

לקח טוב

"זרח בחושך אור לישרים"

רוחנית. לכל היותר יוכל לסייע לידי כך, ותו לא. אולם גם החיפוף נכון. חושך גשמי, גם אם מעיק ומכביד על האדם ומאיים על הארת האור בקרבו, הרי שיוכל האדם הסובל בחושך הזה להתגבר על הקושי שבדבר, ולמרות האפילה המכבידה, להתנשא עליה ולהוציא אור גדול בנפשו, ומעט מאור זה ידחה הרבה מן החושך, ולילה כיום יאיר אצלו.

עם ישראל בגלות נמצא בקרב אפילת העמים המחשיכים ומכבידים עליהם את עולם הגשמי והרוחני. וכמו שאין שה אחד יכול להתקיים בדרך הטבע בין שבעים זאבים, כך גם כלל ישראל אלא.

אותיות מחכימות

והי חושך אפלה. יס להנין לשון של חושך ואפלה. גם בכתוב (תהלים קה, כח) "שלה חושך ויחשך ולא מרו את דברו", גם כן אמר בפסל - "חושך ויחשך". גם פס"ס "ולא מרו" לשון רבים.

וגרסה על פי מ"ס (קס קיב, ד) "זרח בחושך אור לישרים". כי אף שאנחנו בגלות יושבי חושך תחת אור"ע, ולולא רחמינו וחסדיו הגדולים לא היינו יכולים להקיים אפילו רגע אחד, וכמ"ס ז"ל (ילק"ש מזה התנ"ך) הן הן גבורותינו ונוראותינו, שקה אחד בין שבעים זאבים יוכל להקיים" וז"ל: "זרח בחושך", אפילו בתקופת הגדול בגלות, זרח אור לשרים ומאיר לעמו מאורו הטוב ית"ש, ומלמדם הדרך אשר נלך בה. ואין נחזיק בלמונתו בלמת ובלב שלם, ונשמור מלכותו למען לא נפול לשולל ועד.

אבל על המלרשים "שלה חושך ויחשך", בפפליס, דהיינו על המכה של חושך, עשה עוד יותר חשבת להם שלא יקרה זרע חס אור השכל, רק אדרבה הכניד להם, וזהו: "שלה חושך ויחשך, ולא מרו" - על ד' פניני חשבת ה"ל, "ולכל בני ישראל היה אור כמנענעם".

שהן הן גבורותינו ונוראותינו ית"ש, שיוכלו בתוך חשבת הגלויות לגלות בקרבם אור חדש ולהוציא יקר מוולל, כי יוצר אור ב"ה זורה ומאיר להם אור בתוך החושך.

ובעצם סגולה זו הוטבעה גם בבריאה, כך שכל אדם יוכל למצוא זריחת אור גם כשהוא שרוי במצב של חשכות. אלא שבמכת חושך במצרים, הפלא ה' את מכותיו בפפליס, והחשיך על המצרים חושך כפול.

המושגים "אור" ו"חושך" מורגלים בפנינו, כאשר הכוונה מוסבת אל אור חיצוני וגשמי. ומהו תוכנו של האור? בעצם אין לו ממשות כלל, וכל ענינו והגדרתו הנם, שנותן לאדם לראות בעיניו חבשרים, כי לולא האור יהא כל סביבו שרוי בעלטה ובאפילה, ועיניו לא תהיינה מסוגלות להבחין בו. מאידך, החושך, גם הוא אין בו ממשות, וכל כולו הוא שמונע את פעולת העיניים לדחור ולראות את העומד נחק. אם תימצא לומר, הרי שכל עינים של האור והחושך אינו נוגע אלא לצורך ראיית העיניים.

אור וחושך האמורים עד הנה, הם בגשמיות, אלא שגם ברוחניות הם הם הדברים. כאשר יוכבד מאד על לבו של אדם בסיבת מה, ובצר לו לא תוכלנה עיני רוחו ושכלו להתנשאות ממצירו, כי אפופתו חבלי צער ומצרי שאול מצאוהו, הרי שאדם זה נמצא במצב של חושך רוחני. מאידך, כאשר לבו מתנשא, ושכלו מתלבש אבר כיונה לעוף למרומים "לראות" ולהשיג השגות נעלות, הרי שהוא במצב של אור. (אגב, רגילים אנו לחשוב שבמושגים רוחניים אלה משתמשים בלשון "אור וחושך" בהשאלה מהתחום הגשמי. אולם לפי האמת, מקורם של מושגי אור וחושך הוא ברוחניות דוקא, כאשר האור נותן לראות ולהשיג עניני רוח, בעוד שהחושך מונע את הראייה השכלית. ובתחום הגשמי, מכיון שהאור והחושך פועלים אותן פעולות כרעיהם הרוחניים, נקראים גם הם ככה...).

מטבע הבריאה שהטביע הבורא ית"ש, שלאור וחושך גשמי תיוודע השפעה מסויימת על הרוחניות. לדוגמא: בחדר מואר כראוי, שהאור שופע בו ומזריח בכל פינותיו, יוכל שכל האדם לפעול בנקל וברוחות. לעומת כך, במקום חשוך ואפל, יקשה לו אפילו לחשוב מחשבות ולהשיג השגות עקב החושך האופפו. ראייה לדבר היא ממה שאמרו רבותינו ז"ל על מיני דברים נאים שמרחיבים דעתו של אדם. אלא שהשפעה זו איננה מוחלטת כלל וכלל. אין צריך לומר שאור גשמי לא בהחלט תגרום להארה

הפצת הגליון ברחבי תבל נודבה לעילוי נשמת האשה הצרפנית מרת חנה ראדה יהודית ע"ה בת הרה"ח ר' מרדכי יהודה איינפלד ז"ל נלב"ע ביום ה' שבט תרש"ם - ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה הרבני הנכבד כביר החסד והמעט

ידידנו הדגול הרב חיים יצחק כהן שליט"א - ירושתו

הידברות

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי יהודא אריה ליב מגור זי"ע – ה"שפת אמת"

לקט שמועות מאלפות, ואמרות טהורות מזוקקות שבעתים

"ראיתי בספר 'תולדות יהודה' כתי"י שכתב: סיפר הגה"צ ר' פינטא זצ"ל אבד"ק פילץ מגדול השמחה שהיה לדודו היחידי הר"מ זצ"ל בשידוך עבור נכדו החביב עליו כבבת עינו (בעל הישפת אמת זי"ע) עם בת הרב ר' יודל (הלוי קאמינעו) מחעטשין זי"ל, וגם ידוע שמחמת חיתון זה, שהיה שם אחד של הישפת אמת' כשם ר' יהודה חותנו, צוה היחידי הר"מ זי"ע מני שעת ההתחתנות לקרותו תחת 'יהודה לייבוש' אך בהשם 'אריה לייב', וכן קראוהו לתורה, וכן חתם א"ע מני אז להלאה, עכ"ל, והוא מעשה רב".

שרית תירוש ויצהר לה"ר צבי יחזקאל מיכאלאון זצ"ל (סי' ריד), ובי"ה במאיר עיני הגולה (אות שלד). עוד מסופר שם (אות שמא): בעת חוליו של מרן הק"י (הישפת אמת) זצ"ל, ב' ימים לפני פטירתו, כאשר ראו שמחלתו אנושה, והרופאים אמרו כי הסנה גדולה רח"ל, עלה במחשבה אצל חשונ' החסידים להוסיף לו שם על שמו, ולאשר לא רצו לעשות כזה בלתי שאלת פיו הקדוש, נכנס אליו ניסח הרה"ק זצ"ל מפלץ והציע לפניו דבר זה, וכאשר שמע ממנו שאלתו שתק איזה רגעים, ואח"כ אמר אליו בוח"ל: יותר היה נכון בעיני להשיב לי בחזרה שמי הראשון אשר היה לי במילדותי, שקראו שמי 'יהודה', והיה מעשה שמי 'יהודה אריה', עכ"ל (צ"ל לכך בס' 'היולול' דצדוקיא ע"מ רלט. ענייני אודות שמו).

ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדותה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו (שמות יט, כג). "ויסיי מרן שליט"א (הישפת אמת זי"ע) תמה, למה הוצרכו כל כך אזוהרות, בלי ספק כאשר זכו לקבל התורה הקדושה, ממש היה בהם כל המה"י דברים שגוררו חתירה כבה, ואחד מהם 'המכיר את מקומו', אם כן בלי אזוהרות, יעמוד כל אחד על מקומו ותירץ, כי האמת שהיה עומדים כל אחד במקומו בלא זה, רק היה תולים שזה כוחם, והיה ח"ו נדנד גיאות שאין אני והוא יכולין לדור' (סוטה ה, ה). על כן לטובתם הוזהרו שיתלו שמטעם הזהוהר עמדו במקומן".

סיפר הרה"צ רבי מנחם אלעזר זצ"ל אבד"ק פילץ ששמע בעצמו מפ"ק רבינו זצ"ל, שחנהו מייגע את עצמו בדברי תורה שהתו אומר, ומעמיק במחשבתו להביאם לעיניו ממנו, כמו אברך פשוט ששומע ממנו אותם הד"ת. וסיים בוח"ל: **יודע אני היטב שבעת אמרתי הד"ת שולחים לי זה אז מן השמים**, עכ"ל".

"שמעתי מפ"ק אדמו"ר הגה"צ בעל 'שפת אמת' זצ"ל מגור בליל שב"ק שמיני, בקדוש פנימה בחדר, בהא דשתוי יין נכנסו למקדש, דאין הכונה ח"ו בשתו לשכרה, רק יני של תורה קרא טעמי התורה, ואהבת האדם להשם יתברך צריך להיות אף שאינו מבין הטעם, יעשה מצד המצוה - 'אשר קדשנו במצותיו', כאמור (ש"ש א, א), **'כי טובים דודין מיין'**, היינו עימות ידיות אהבת דודים להשי"ת, טוב יותר מייני של תורה כניל (ועי' במדרש רבה נשא פ"ג: שתי ושיכר דודים זה נדב ואביהוא וכו'), והם כשם טובים לעבודה, וזה: שתיין יין נכנסו. וזה ויקרא ו, פ: 'ויקריבו לפני ה' אש וזה אשר לא צוה אותם', היינו שלא נכנסו בהציון לבד, עכ"ל וכו'.

וזה פלא, דבאותו שב"ק שמיני בבוקר למדתי על הסדר שלי במשניות ע"ז (פ"ב מ"ה): **'שאל ר' ישמעאל את ר' יהושע וכו' מפני מה אסרו גביות ע"מ' וכו'**, הריאנו לדבר אחר. אמר לו, **'ישמעאל אחי, הלא אתה קורא 'כי טובים דודין מיין' וכו'**, ע"ש. ותמחו המפרשים מה שייכות זה וכו'. ולדברי אדמו"ר נתפשו לו היתב, וע"ש בהרע"ב דלא רצה להגיד לו טעמו של דבר, מפני שעדיין לא עברו י"ב חודש שגוררו גזירה זו, ולא מגיל טעמא עד י"ב חודש, עד שתתפשט גזירתו, דילמא איכא דלא סבירא ליה להטעם ואיתי ללולוי ביה, ע"ש ובגמרא. וזה שרמז לו: **'כי טובים דודין מיין'**, ולמה תתפשט טעמיה".

"פעם אחת בליל שב"ק אחר תפילת ערבית בתוך דברי קדשו של רבינו זצ"ל אמר בוח"ל: ביכולתי להסיר היצחק"ר מן בני העוורים שיהיו כל אבריהם מוכנים לקבל עול מלכות שמים, אבל לא זהו רצון השי"ת, רק שיהיה היצחק"ר בלב האדם ועם כל זה יתגבר עליו, עכ"ל".

"אחריו נרצעה" – ברמז בלשה:

"במדרש (שמו"ר טז, ב): **משכו ידכם מעבודה זרה, שהיה קשה להם לפרוש מעבודה זרה** כו'. והנה מיד אחר זה נאמר (שמות יב, לט): 'וּגִם צִדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם', ודרשו על זה הפסוק (ירמ"א ב, ג): 'ויכרתו לך חסד נעוריה' כו' (ומיד שבו של ישראל, שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכו. הוא שמפורש בקבלה 'ויכרתו לך חסד נעוריה' וכו'). ושי"י בשם המכילתא).

יש ללמוד מזה שבחן של בני ישראל, שעצם בני ישראל לעולם לא התמורה אחר הבורא יתברך, רק החושך כיסה ארץ וישי"ת, ס, ב, ותיכף ברגע אחת שנגאלו, מיד נתעורר כח אהבתם להשי"ת. לכן כתיב (ש"ש א, ז): 'משכני אחריו נרצעה', שהם שבגלות האהבה מסותרת, **מכל מקום על ידי רמז מעט שימוש אותנו הבורא יתברך, אנו מוכנים לרוץ אחריה בכל לב**. וז"ש (יב, טא) 'הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאות', ולהיות מתתפך ברגע אחד מכלל עבדי פרעה להכנס בכלל צבא ה' - אינו דבר קטן. להגיד 'שבחן של בני ישראל', כי **עצם לבות בני ישראל לעולם אינו משתנה**... וכיון שהכין הבורא את בני ישראל והכניסם באלה המלכיות, טעם יהיה לבם - כי יוכלו לנבור נגדם, כמ"ש (דברים לב, ה): 'יצב גבולות עמים למספר בני ישראל'. וזה גם כן שאמר הקב"ה למשה רבנו ע"ה: 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים' (ו, ג), פירוש, שיתחפכו מיד למדרגתם הטובה כני"ל".

בכל יגיעה זוכין לתורה:

"... שהם שאין אדם מרגיש התועלת בכמה יגיעות, אבל האמת כי בכל יגיעה זוכין לתורה בזמנים אחרים, כמ"ש (קהלת יא, א): **'שלח לחמך על מני המים'**, שהוא היגיעה בתורה שקראת מים (תענית ז, ז), וכמ"ש (משלי כ, ט): 'לכו לחמו בלחמי', וכל הכוחות שמניחין בלימוד התורה, הסוף **'ברוב הימים תמצאנו'**. כי התורה למעלה מן הטבע, אכן הקב"ה נתן זמנים ושעות שנתחיים שערי התורה, וכפי היגיעה בכל עת בתורה, זוכין לזו השעה שפתח שער התורה...".

פתיחת הפה – כשמירת הפה:

"... כי כפי שמירת הפה כך יכולין לפתוח הפה בתורה. וזה הרמז: **'שפתים יסוק משיב דברים נכוחים'** (משלי כד, כה), פירוש,

המדרש יעקב זכר בנשמת הר"ה" - משה בהר"ה ישיב בעריש ברנשטיין ע"ה ת.צ.צ.ב.ה.

הרה"ח ר' אבא חייא ב"ר שמואל ע"ה אויש נלב"ע ט' שבט תשנ"ד לפ"ק - ת.צ.צ.ב.ה. - הונחה על ידי חתנו הרה"ח ר' חיים פרץ הכהן לעבל שליט"א

הצימאון גדול, יש לך אפשרות להרוות אותו באמצעות - הידברות כוונה! להסביר. להשפיע. 40 972-3-754 - הידברות

תפילה, ענינה כמו שכתבתי, כי ענין תפלה להראות כי בלתי השי"ת אין כלום, ולזאת מבקשים מאתו מה שצריכים, וזוהו תבין מה שאמר חז"ל אין תפלתו של אדם נשמעת אלא עם הציבור, ויש לתמוה, כי העובדים השי"ת הטובים מתפללין ביחודות. עד תירץ הדבר בדרך החסידות, כי אין תפלתו לשמוע לו, כי איך נוכל לבוא ולגשת אל המלך כו', אלא הכל על הכוונה הנ"ל להראות שהכל מחשי"ת, ויש בזה אריכות דברים ואם תזכה תבין".

לקוטים, לחודש אלול (ממכת"ק שכתב בשנת תרכ"ה, בהיותו כבן ט"ו), בענין התפילה ביחודות, ראה 'מאיר עיני הגולה' אות כפא)

לימוד סודות התורה רק באופן שמביא ליראת שמים:

דע מה למעלה ממך (אבות ב, א) "... הפירוש כי הלימוד לידע סודות התורה, אם הם בדרך חקירה בלבד, אינו כלום, אבל אם בעל ידי עבודת האדם, טוב, שמביא לידי יראת שמים, כמו שהגיד אב"ז מו"ל (היחודשי הר"מ זי"ע) שלימוד הקבלה אם מרגיש האדם על ידי זה יראת שמים טוב ואם לאו יניחנו. וזה שאמר: 'דע מה למעלה ממך' שיהיה על ידי עבודת האדם".

אבות (שם)

הגלות – הכנה לגאולה העתידה

"... והשם יתברך צוה להגיד זה לבני ישראל במצרים, כי היו צועקים מעבודת קשה בפועל, ואח"כ ששמעו משה רבנו ע"ה כי אחר הגאולה יחול עליהם שמים, ולקחתי **כו' והייתי לכם לאלקים**, אינו אצלם צער זה, שעל ידי שיעבוד מצרים אין יכולין להתקרב להשי"י לקבל עול מלכותו, ודאגו על זה, והיה זה הכנה לגאולה. והוא ללמוד **גם לנו על זה שומעין לגאולה כדי להיות עבדי השי"י שיחול עלינו שמו יתברך, על ידי זה נזכה לגאולה במהרה בימינו אמן**".

פר' וארא, תרל"ד

"... (וכתיב (תהלים מד, ב) **באזינו שמענו אבותינו ספרו כו' פועל פעלת בימיהם בימי קדם** כו', וכתב רש"י זי"ל, שהתנאב על לעתיד, כי הלא בני קרח היו בשעת הנסים הללו, ע"ש בתהלים סימן מ"ד.

אבל יתכן לפרש כפשוטו, כי אבות הראשונים סיפרו להם מה שיעשה להם הקב"ה כל אלה הנסים, וכבר הכין הקב"ה הכל בימיו האבות, וז"ש 'פועל פעלת' כו'... ואל תתמה על זה, שהרי החכמים מגידין מה שיעשה להם הקב"ה בימות המשיח, מכל שכן שהאבות והשבטים גילו לבני ישראל מה שיעשה הקב"ה להם בגאולת מצרים וכניסתם לארץ ישראל. **וכמו שצריכין אנונה לספר מה שעשה עמנו הקב"ה מאז, כן דורות הראשונים סיפרו על לעתיד**".

פר' וארא, תרמ"ח

"... והאמת, כי בגלות ניכר כח ישראל, וגם הגאולה שיהיה במהרה יהיה גם כן בזכות זה שסובלין הגלות כראוי, **וזה צריך כל איש לידע, כי בוודאי הקב"ה יגאל אותנו בקרוב, אבל אופן גוף הגאולה זה תלוי בעבודתנו בגלות**, כי מן שיטתו עבר שבט כו', ובגלות היה הכנה להגאולה. והשי"ת יזכנו לעבדו בכל כוחנו כדי שיהיה הגאולה על צד היותו טוב, וז"ש: 'יהי רצון שנשומר חוקיך כו' לימות המשיח' כו'".

פר' ואתחנן, תרל"ה

"... וכמו כן דורות שלנו צריכין להטיל לדורות הראשונים להיות נושעים בזכות אבותינו, ואז הישועה מוכנת לנו ביותר מלהראשונים, וזה (תהלים קטז, ו) **'דלותי ולי יהושעי'**. והשי"ת אשר הוא עוזר דלים ירחם ויחוס ויושיע לעם עני ודל, שמה נוכל להיות יותר דלים מכווננו עתה ולה' הישועה.

סוכות, תרי"ז

"... והנה משה רבנו ע"ה אמר (שמות ג, יא) 'מי אנכי כו' וכי אוציא', ודרשו חז"ל (שמו"ר ג, ז) מה זכות יש להם. וחלילה שילשין רבני משה ע"ה על ישראל אשר בחר בו השי"ת יתברך, ומסר נפשו בעבוריו בכל עת. אכן בוודאי מאחר שהיה מיוחד לשליחות, ידע הגלות על בוריו, והבין כי עדיין אינם מוכנים להגאולה... והשי"ת השיבו 'כי אהיה עמך כו' בהוציאך' כו' (ג, יא), והינינו כי 'החושך כיסה ארץ' (ש"ש ס, ג), ותיכף שיעצאם הגלות ישתו למעלותא ויתרוממו ויתקיימו אצל הר סיני, כענין שכתב (יט, ז) 'ואשאל אתכם על כפי נשרים' כו', שבאו במהירות מרעמסס לסוכות (מכילתא בא ג, לו), והכל רמז על המדרגות שהכפכו כרגע להיות אנשים אחרים.

וכמו כן יש לנו לקוות בגלות המר הזה, שלא להיות נואש ח"ו בראות שפלותנו מלבד ומלגאו, שאין מוכנים לשום מדרגה קטנה של מדרגות אבותינו, לומר אף נוכל לעבוד בדיית המקדש ולראות פני ה' שלש פעמים בשנה, כי כשיתן השם יתברך ויגאלנו, יתעורר הפנימיות שיש בנו, להיות נהפכים כרגע לעלות למדרגות עליונות בשנים הקדמוניות כנ"ל, השי"ת מר' גאולתנו במהרה בימינו אמן".

פר' שמות, תרמ"ב

לעילוי נשמות הרבנית מרת יהודית ב"ר אברהם אהרן ע"ה פדווא נלב"ע ז' שבט - ת.צ.צ.ב.ה. - הונחה ע"י הרה"ח ר' אברהם יצחק ענגל שליט"א ומשפ'	לעילוי נשמות אבינו הרה"ג ר' יוסף דוב במה"ר משה הכהן ע"ה נלב"ע ברמ"י ו' שבט תשנ"ז לפ"ק - ת.צ.צ.ב.ה. - הונחה ע"י משפחת אלביצקי הי"ו	לעילוי נשמות הרה"ח ר' אבא חייא ב"ר שמואל ע"ה אויש נלב"ע ט' שבט תשנ"ד לפ"ק - ת.צ.צ.ב.ה. - הונחה על ידי חתנו הרה"ח ר' חיים פרץ הכהן לעבל שליט"א

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת נדרים

האם מותר לעשות נדר בעת צרה?

בדברי חז"ל מצינו כמה מאמרים אודות הזהירות בעשיית נדר, כגון: "תניא, רבי נתן אומר, הנדר באילו בנה במה, והמקיימו כאילו מקריב עליו קרבן" (בב ע"א). "אמר שמואל, הנדר אף על פי שמקיימו נקרא רשע" (שם). ו[הלן] (עו ע"ב) "... נקרא חוטא". ולעיל (ט ע"א) למדנו בבביתא: "תניא, טוב אשר לא תדר משתדור ולא תשלם" (קהלת ד, טו). טוב מזה – מנדר ואינו משלם (נדר) ומזה – (מנדר ומשלם) שאינו נדר כל עיקר, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, טוב מזה – (שאני נדר כלל) ומזה – (מנדר ואינו משלם) נדר ומשלם". וגם לרבי יודר, מבוואר בהמשך הסוגיא, שדבריו אמורים בקרבנות נדבה, אבל בנדר מודה שמוטב שלא לידור כלל. ואמנם כך נפסק בשו"ע (י"ד סי' רג ס"א-ג): "אל תדר רגיל בנדרים, כל הנדר אע"פ שמקיימו נקרא רשע ונקרא חוטא... הנדר כאילו בנה במה בשעת אסור הכמות, והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן, שטוב יותר שישאל על נדרו".

והנה, בשו"ע (שם ס"ה) נפסק בהמשך ש"בעת צרה מותר לנדר", והיינו, שמותר לאדם לקבל על עצמו גדרות וסייגים בנדר, וכן מותר לו לקבל עליו נדרי צדקה או שאר נדרים בשעת צרה (ע"י שו"ת המיוחסות להרמב"ם סי' נה; שו"י סי' רכב ס"ק קח). והמקור לכך הוא מדברי התוס' בחולין (ב) שהקשו על דברי רבי מאיר – שטוב מזה ומזה שאינו נדר כל עיקר – "ואם תאמר, והא כתיב (בראשית כח, כ) 'וידר יעקב נדר', וכתיב (וינה ב, י) 'אשר נדרתי אשלמה'. ויש לומר, כתיב צרה שרי, כדאמרין בבראשית רבה (ע, א) 'וידר יעקב נדר לאמר' – 'לאמר' – לדורות שיהיו נודרים בעת צרה" (ע"ע פסקי תוס' שם: "מצוה לידור בעת צרה", וע"י שלטי גבורים רפ"ג במס' שבעות, וכ"כ הרשב"א והרמב"ם שם בחולין, ורבינו יונה בשו"ע שו"ר אות עה. וכ"כ בחוקינו ובדעת זקנים לבעלי התוס' בפר' ויצא שם).

ויש להביא עוד דברי הרמב"ם במכילתין (ט). "וקשיא לך, היכי אמרינן דנדר אסור, והלא מקרא מלא דבר הכתוב (תהלים ע, יב) 'נדרו ושלמו לה' אלקיכם', וכל נדר במשמע, וכתיב 'וידר יעקב נדר'... וכתיב (מכריב בא, ב) 'וידר ישראל נדר לה' ויאמר אם נתון נתן' וכו'. תירצו בתו' דשעת צרה שאני, דאמרין בהגדה 'וידר יעקב נדר לאמר, לאמר לדורות, ויהיו נודרים בעת צרה, פירוש, אם היה חולה או בנו, וכיוצא בו מותר לו לאמר כך וכך אתן אם אתרפא או אם אנצל מצרה זו, וזה היה נדרו של יעקב ונדרים של ישראל – לפי שהיו בצרה, ומפני זה נהגו במקצת מקומות ליתן צדקות ושמן למאור בראש השנה והם הכיפורים בלבד, לפי שהוא יום הדין שספרי חיים פתוחים לפניו ויתברך, אף עת צרה, ולפיכך נודרים בזה להניצל מן הדין ונוהגים למחרתו לאלתר" (ע"ע דעת זקנים שם).

מאידך, לעומת שיטות אלו, מצינו בספר האגודה בסוגייתנו שכתב בזה"ל: "הנדר אע"פ שמקיימו נקרא רשע, יש מפרשים, אפילו בנדר בעת צרה, דהא על כל נדרים מייית לה". ואמנם כיו"ב יש לדייק בדברי שאר האשונים במכילתין, שביארו ביאורים אחרים בענין נדרו של יעקב אע"פ, ולדבריהם אין היתר לנדר גם בעת צרה (ע"י דוד קרליב' סי' ג' שאל סק"ז). והנה הרשב"א (לעיל ט. ד"ה ודוקא) כתב בענין נדרו של יעקב: "ובחכמי מותרצא לך הא דאמרין (בר' ע, א) שנודרין על הצרה בדרך שעשה יעקב, שנאמר (בראשית כח, ב) 'וידר יעקב נדר', לפי שאותו נדר אינו נדר גמור אלא נדבה והודאה". וכענין זה כתב המאירי (לעיל ב). "אע"פ שמצינו בנדרים 'וידר יעקב נדר', וכן למדו משם שנודרין על הצרה, אף זה אינו נדר גמור אלא נדבה לב לבטוח בשם ולהודות לו".

כן יש להביא דברי הרמב"ם במס' חולין (שם, הובא ברש"א שם, וברבנו בחיי פר' ויצא שם) לתרץ קושיא האשונים בענין נדרו של יעקב אע"פ, וז"ל: "ול' נראה, שלא אסרן אלא בקרשי מזבח, שמא יבואו לידר תקלה, ואין בקרבנות צורך לגבוה, כדכתיב (ש"א טו, כב) 'הנה שמעו מזבח טוב', אבל לצדקה ולהפריש עשיר לנדרים, ואין צורך לומר לקיים מצות – נשבעין ונודרין, כדנתן (אבות ג, יג) 'נדרים סייג לפרישות'. והנה עצם הדבר שנודר מצוה מותר לאדם לידור לזרז את עצמו כבר מבוואר בגמרא (לעיל ט. וע"י שו"ע י"ד סי' רג ס"ה). והרמב"ם מחדש בדבריו, שנדר להביא קרבן אינו נחשב כנדר, דאין בקרבנות צורך גבוה, ואילו לצדקה ולהפריש עשיר לעניים נשבעים ונודרים ודינם כנדר מצוה שמותר לידור בהם בכל עת וזמן, וגם נדרו של יעקב אינו במה שאמר "וכל אשר נתן לי גשם אעשרנו לך", היה נדר לענין ולא להביא קרבנות, ולכן לא היה בזה שום אסור (וע"י שו"ע בנדה סי' רג, בהגהות הד"א אות ח).

והנה על דברי הרמב"ם, שנדרו של יעקב אינו היה בתנית המעשר לעניים, יש לציין שבפירוש הרשב"ם (ו"צ שם) ביאר הכתוב: "עשר אעשרנו לך" – "להקריב לפניך עולה", הרי שנדרו היה שפירש ממנו קרבנות. אכן, דברי הרמב"ם בנויים על דברי חז"ל שסמכו על זה הדין ונתנית מעשר ממנו (ראה בתוס' נדר' ע, א. בתוס' ראיה יד. וראה שם ב' הדרק ע"ה וי"צ שם).

גם יסוד דברי הרמב"ם שנודר צדקה כלולים בנדר מצוה שמותרים בכל עת – אינו דבר מוחלט בדברי הפוסקים, כי ה"ב"ח (י"ד סי' רב אות ו) וה"ט" (שם סק"ה) והפרישה (שם סק"א) כתבו, שמצות התלויות במזון, כגון נדרי צדקה, אינן נכללות בנדר מצוה, שמותר ומצוה לעשות נדרים בהם בכדי להודות, וישנם אחרונים (שו"ת הרדב"ם סי' ט' תמא; חר"י דעה סי' רג ס"ה; נדרי וזו"מ נדרים ח. ד"ה האומר) שאכן לא חילקו בכך – וגם נדרי צדקה נכללים בנדר מצוה, ויש להם סמך בדברי הרמב"ם הללו.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות שריפת חלה והמסתעף

א. חתיכת החלה שהופרשה - מצוותה בשריפה. וכתב הרמ"א (יו"ד סי' שכב ס"ה): "ונחגין להשליכה לתנור קודם שאופין את הפת".

ונראה שלכתיבתה לא ישורף את החלה בתנור בשעה שאופים בו פת או עוגה, גם אם החלה אינה נוגעת בדברי המאפה שם, ואפילו אם התנור הוא די גדול ופתחו פתוח, דאע"כ דקיי"ל (ע"י שו"ע יו"ד סי' קח) דריחא לאו מילתא הוא, מכל מקום לכתחלה ס"ל להרמ"א (שם) דריחא מילתא היא, וריח החלה נכנס לתוך דברי המאפה שאופה שם. אבל בדיעבד, אם חתיכת החלה לא נגעה בפת, מותר, דריחא לאו מילתא היא, ואפילו אם התנור קטן ופתחו סתום (ע"י רמ"א יו"ד סי' קח ס"א, ובאור"י סי' תס"א ס"ה - לגבי אפיק חמץ עם מצה בתנור אחד, דריח פת אסור בפת היתר אינו אסור. עיי"ש במ"ב סק"ב, דהא דהתנור הוא רק בריחא דפת בפת, אבל ריחא דפת ותבשיל או שני בתבשיל, יש בהם כמה חילוקי דינים וישאל לרב כדת מנה לעשות).

ב. וכל שכן אחר שנשרפה החלה בתוך התנור והוציאה, שמונת לאפות בו בתנור, ואין צריך להכשירו מקודם, ואפילו תוך מעל"ע מעת שריפת החלה. כי האיסור לכתחילה הוא רק לאפות את החלה יחד עם שאר דברי מאפה, אבל בזה אחר אין כל חשש.

ג. כן מותר לשורף את החלה, גם בלא עטיפה בנייר כסף, על האש שעל הכיריים, שם שרי על האש, כי תיכף כשנבלע טעם החלה בתוך המנער שורף ונתלבן היתב.

ד. אם נגעה החלה בלחם או שאר דברי מאפה, צריך ליטול מהלחם וכדומה ולהסיר ממקום שנגעה החלה כדי נטילת מקום, דהיינו כעובי רוחב אצבע אגודל בינוני, והשאר מותר, אפילו אם היה החלה נטילת בשמן וכדו' (ע"י שו"ע או"ח סי' תס"א ס"ה לגבי חמץ ומצה שנגעו זה בזה בשעת אפייה, ועיי"ש במ"ב, במ"ב ובשע"י סק"ח). ואם אין יודעים היכן בדיוק הוא מקום הנגיעה שצריך להסיר משם כדי נטילה, אזי צריך לחמיר ולהסיר כדי נטילה מכל מקום שמסתפקים בו (נ"י).

ה. כששורפין את החלה בתנור, אל ישימו את חתיכת החלה על תבנית, כי טעם החלה נבלע בתוך התבנית על ידי האש, ואז אין די בהעלאת התבנית, אלא צריכה ליבון חמור, דהיינו על האש עד שיהיו ניצוצות ניתזין ממנה.

אך אם עוטף את חתיכת החלה בנייר כסף, אפשר לשורפה בתנור, שהרי החלה מכוסה. ברם לכתחילה לא יניחוה בתוך התבנית, אלא בתחתית התנור, דהלא קיי"ל (יו"ד סי' צב ס"ה) בשתי קדירות שמונחות בכירה, באחת יש בשר ובאחת יש חלב, ואפילו רותחין, אם הם יבשים מבחוץ ואינם רטובים מזוהה, אינו אוסרין בדיעבד, אבל לכתחילה לא יגעו זה בזה, א"כ הכי נמי לא ישורף לכתחלה את החלה העטופה בנייר כסף בתוך התבנית, אבל אם עוטפה פממים בנייר כסף, אין כל חשש אפילו לכתחילה (נ"י).

ו. אם שכח ושורף את החלה בתוך התבנית בלי עטיפה בנייר כסף, או שכח ותחב סכין או מזלג בשעה שהחלה נשרפה, שאז נבלע טעם החלה בתבנית או בתוך הסכין או המזלג, אזי חלה צריך ליבון באש. ואם אי אפשר ללבונו, נראה שישאל על החלה שהפריש, [דהיינו, שאילו היה יודע שייבלע טעם מחתיכת החלה לתוך התבנית וכדומה, ויאסר בשימוש, לא היה מפרושה], ואם כן מעשיית החלה טבל, והבליעתו הן של טבל, ואח"כ פירוש חלה מעשיה אחרת ונתחייבה בחלה, ויכול לטפור גם את כל הבליעות של חטבל שנבלע בכלל (נ"י).

ז. אם קשה לו לשורף את החלה, שיש אנשים שאינם סובלים את ריח שריפת החלה, יכול לקברה באופן שלא תבוא לידי תקלה, או יכול לעוטפה היטב בשקי ניילון וכדומה ולהשליכה בכח (ע"י חו"מ"א במשנת סי' ז' סק"ה, ובדמאי סי' טו. וע"י דרך אמונה סוף ח"ג; מצות הארץ פ"ב סי' ב' החו"מ"א זצ"ל; שו"ת מנ"י ח"ד י"ג אות יב; שו"ת מקלי"י יו"ד סי' קפז).

ח. על מצות שריפת חלה טמאה אין מברכין (ע"י חר"י דעה י"ז שכב בשם האבודרהם).

ט. יש מתיירין לשורף החלה גם בלילה, אע"ג דאין שורפין קדשים בלילה (ע"י מ"ב סי' תקו סק"א ובא"ח שם. וע"י שו"ת נב"י תניא יו"ד סי' כא).

י. לא נהגו ליתן לכהן לשורף את החלה, אלא הישראל שורף את החלה לעצמו. והטעם, דיש לחוש לתקלה (ע"י שו"ת נב"י יו"ד סי' ר"א).

יא. האם מותר להשהות את החלה עד שיתקצבו הרבה חלות וישרפן ביחד, או לא דחיישינן שמא יבוא אכילה בנתיים? דעת הט"ו והש"י - לגבי תרומה טמאה - בדחוי"ל לא דחיישינן לתקלה, כיון שדרכו ללכת שובמנו אין תרומה נאכלת (ע"י יו"ד סי' שלא סייק). וע"י שו"ת שו"ת הגר"א, דעת הנב"י (שם) שצריך לחמיר ולשורפה מיד, כדי שלא יבוא לידי תקלה עיי"ש.

מאת: הג"ר שמואל קהת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

הליכות קודש - מנהגי והלכותיו בקודש, נוסחאות התפילה, סדר עבודת היום, דבר יום יומיו ומד שבת בשבת ומועד במועדו של הר"ק רבי ישראל צבי הלוי ראטסענבערג זצ"ל ה"ד - בעל "אור מלא" מקאסאן. נכתב ונערך בטוב טעם ודעת ויצא לאור ברוב פאר והודו על ידי תלמידיו הרב דוד פלגלברבוים, ברוקלין ג. תשס"ז (שטן ע"מ).

איש לרעהו על מדות טובות ומצוות שבין אדם לחבירו - אמרות חז"ל ופירושים, רעיונות ופנינים; לקחי מוסר מאלפים, שילוב מאות מעשים והנהגות מגדולי ישראל, בצירוף מבחר סיפורי מופת - בני זמננו. ליקט ונערך בעלון הנפלא המזכר את תרומתו המכונה "איש לרעהו", ולאחר מכן בפנדק אחד מסודר לפי סדר פרשיות התורה הרב יצחק קריו. ירושלים תשס"ז. **ח"ב על ספר שמות** (תקפ"ע).

מלבושי מרדכי דיני קדימה בברכות - פסקי הלכות וחיזוי דינים ושאלות ותשובות, שנסדרו ע"י שיעורי תורה שנמסרו על ידי הר"ה ג' מרדכי גלבר שליט"א. נערך ויצא לאור דבר דבר על אופניו על ידי ביח"מ מנקאטש, בני ברק, מהדו' שניה, תשס"ז.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו היצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

איחוד מוסדות גור בארץ ישראל הננו להזמינכם לסעודת "מלוה מלכה" חגיגית במוצ"ש זו לכבוד יא"צ כ"ק אדמו"ר בעל השפת אמת זי"ע בשעה 20:30 בהשתתפות דיני ורבני העיר שליט"א מתוך התלכדות קהל ידידינו תושבי עירנו המצפים לבואכם ההנהלה המרכזית ברכת מזל טוב נאמנה מוגשת בזה לידינו היקר והנכבד, אחד ומיוחד מהחבורה, מרביץ תורה לעדרים במסירות ונאמנות הרה"ח ר' פנחס פריינד הי"ו לרגל שמחת ה'בר מצוה' של בנו הדין והכיס כמר משה אשר נ"יו ויהא רעוא שיבה לרוות ממנו ומכל יצירת רוב נחת דקדושת מתוך אשר ועשר ומתוך הרהבת הדעת וכל מילי דמיט, אבי"ד כעיתירת וברכת חברי השיעור	הרה"ח ר' אברהם הכהן אולמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי"ע ע"ג החתן היקר כמר יואב נ"יו בן מתו' הרה"ח ר' ליפא ראזענפעלד הי"ו - ב"ב במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת עלים לתרופה - להפצת תורה וחסידות ברכת "מזל טוב וגדי יאה" שלוחה בזה לידינו הנכבד והחשוב איש חי ורב פעלים לתורה ולחסד, רב חלקן ביומי הרבים זה רבות בשנים, שמו מפארים לשם ותהילה הרה"ח ר' חיים בלייכפעלד שליט"א נע"נו הנאמן והמסור בעניני - שו"ת יצ"ו לרגל שמחת נישואי הבת תתי"ע ע"ג החתן היקר כמר יהושע נ"יו בן מתו' הרה"ח ר' מאיר משה גראסמאן שליט"א - לזנון ויהא רצון שיזכו לבנות בית נאמן בישראל עם דורות ושרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרהבת הדעת וכל טוב סלה. כברכות: המערכת	מוסדות "הגות שלום" שא"א הדינער השנתי לטובת מוסדותינו הק' המתנוססים לתפארה פה בעירנו יתקיים בע"ה ביום שני פ"ב בשלח הבעל"ט בשעה 20:30 באולם "בית רחל" בהשתתפות מרבין ורבני שליט"א נואם הכבוד דומ"ץ והתא"ח בלונדון הגאון רבי שלום פריעדמאן שליט"א בפסקי הלכות בענינים הנוגעים לחינוך הבנים והבנות המצפים להשתתפותכם ההנהלה הרה"ח ר' פנחס פריינד הי"ו לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמר משה אשר נ"יו לעול התורה והמצוות במזל טוב בשעה טובה ומוצלחת

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת בשלח "שבת שירה"
י"א שבט תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תר"ג

החלפת מוצש רית	מוצש רית	מוצש רית
18:24	18:05	16:50
17:41	17:22	16:09
17:41	17:25	16:09
18:22	17:58	16:48
17:48	17:25	16:13
18:18	18:00	16:43
18:42	18:19	17:07
18:12	17:51	16:37

תורת של ראשונים

"ואתם תחרישון" - למה?
והאם היתה זו פקודה או תמיהה?

ח' ילחם לכם ואתם תחרישון (יד, יד). ח' ילחם לכם, כי כיון שראו במצות בכורות שהקב"ה בעצמו וכבודו הוא המוכה, ועדיין רודפים אחרים, ואם כן אין כונתם לבא לנגדם, אלא כנגדו יתברך, וכיון שהוא כן, המלחמה שלו היא, ואין לכם אלא לשתוק. או יאמר 'ואתם תחרישון', תצטרכו שתחרישו, שלא יהפך מדת הדין עליכם, לפי שהייתם הוטאים כמותם עובדי ע"ג ומגדלי בלורית".

"אולי אמר משה, האם יתכן שיהיה ח' נלחם לכם ואתם תעמדו בלא תפלה ובלא תחנה וצעקה (ולפ"י מ"ש לעיל בפסוק י "וצעקו בני ישראל אל ה'") אינו ענין תפלה כמו שפירש"י. ולזה בא לו המענה בה: 'מה תצעק אלי', רצ"ל, מה תסבך הצעקה, 'דבר אל בני ישראל ויסעו', כלומר, עלי מוטל להושיעם.

או אמר דרך תפלה או דרך הבטחה: ח' ילחם בעדכם, ואז תחרישון מלהודיע ולהוציא תרעומות על היציאה.

או שאמר 'תחרישון' ואני אשא בעדכם רנה ותפלה. וזה שאמר לו השם: 'מה תצעק אלי' כלומר, מה אתה צריך לצעקה ותפלה, חרי הדרך מוכן וכו', וזה שאמר 'דבר אל בני ישראל ויסעו' (וכדא' במכילתא רפ"ז: 'יד' וישען אומר, אמר הקב"ה למשה, משה אין להם לישראל אלא ליסע').

"יתכן שצוה להם שלא יצעקו ולא ידברו כדי שלא ירגישו המוצרים שהם קרובים להם מאד ויורו להם חצים או יזיקו להם באופן אחר".

מוזן בעלי התורה מונח ושומר לפני ח'

ויאמר משה אל אהרן קח בצנצנת אחת ותן שמה וגו' והנה אותו לפני ח' למשמרת לדורותיכם. כאשר צוה ח' אל משה ויניח אותו אהרן לפני העדות למשמרת (טו, לג-לד). "לא אמר יצחק משה צנצנת אחת ויתן שמה", שהיה ראוי לומר כן, שהרי אהרן לא נבחר עדיין לכהן, ואהרן זאת מצינו כי משה היה המקריב והמקטיר ראשונה באהל מועד עד שניתנה הכהונה לאהרן.

ויתכן שנאמר כי מה שצוה בזה לאהרן, שבא לרמוז כי הכהנים הלויים מורי התורה שעתידין לצאת מאהרן, יהיו מוזהרים בהריוח ולא בעמל כאוכלי המן, וכענין שכתוב (דה"ב לא, ד): 'ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלויים למען יחזקו בתורת ה'". והזכיר תחלה 'והנה אותו לפני ח', לבאר, כי מוזן תלמידי חכמים שבכל דור ודור הוא מסור לשם יתברך, והוא מונח לפני ח', ועל כן אמר: 'והנה אותו לפני ח' למשמרת לדורותיכם' כי הוא לפני ח' יתברך מונח ושומר לדורות. והוצרך לרמוז זה, לפי שהתורה היא ממקור החכמה העליונה, והחכמה תחיה בעליה' (קהלת ג, יב), והיא היא מקור הברכה והחיים האמתיים, וכענין שכתוב (תהלים קלד, ב): 'שאו ידיכם קודש וברכו את ה'". ועל כן ראוי להיות הפרנסה והמוזן, שהם חיי הנוהג, דברים בתורה - שהיא חיי הנפש.

ואחר כך: 'לפני העדות', כי הנה מן המן למשמרת לפני העדות להיות לאות ולעד לדורות 'למען יראו את הלאה' (לעיל פסוק לב). ומפני זה הזכיר בינתיים 'כאשר צוה ח' אל משה', והיה הכתוב ראוי לומר: 'ויניח אותו אהרן לפני העדות למשמרת כאשר צוה ח' אל משה', אבל באר, כי מוזן בעלי התורה שמור ומונה לפני ח' כאשר צוה ח' את משה בחר סיני, שאמר לו (להלן ע, א): 'פסל לך' - שיהיה הפסולת שלו (גדרים לה), וכמו שדרשו רז"ל (שמו"ר מו, ב) שמשם נתעשר, ומשם זימן לו הקב"ה פרנסתו.

רבינו בחיי

לקח טוב

פתיחת השירה - כנגד פתיחת עיניהם ולבם של ישראל

וזאת אומרת, עיניו ולבו של אדם, אם נשואים הם לקראת מטרם גדולה ונשגבה (על אף המרחק הנוכחי שבינו לבינה), בכחו להתנשא מעל הקשיים המותנים בהשגתה.

כמה דברים אמורים, אם יודע לו ויתברר אצלו בבירור מוחלט על אותו אוצר גדול המונח בפסיגת החר. אך אם מוטל דבר זה אצלו בספק מסויים, או אז עלולים הקשיים בהחלט לסתום את עיניו ולבו, עד שלא יוכלו להתנשא מעל המכאובים, ויגיעו מים עד נפש.

גלותם של בני ישראל אינה אלא טובה גדולה ועצומה, אלא שמוסרת היא בהסתר גדול. אילו היו ישראל יודעים את הטובה העצומה שבספק דרכה, לא היתה הגלות נחשבת כעיניהם לכולם (וממילא היתה בטילה מטרם

מכאובים הפוקדים את האדם ומצערם את גופו, אם יודע לו לאדם ויתברר לו בבירור מוחלט שמכאובים אלה אינם משמשים אלא כהכנה דרבה לטובה שתגיעו בסופו של דבר, אין ספק שלא ידאג ממכאוביו אלו. לא רק בגלל שכדאים הם המכאובים תמורת הטובה האמורה לבא אחריהם, אלא עוד זאת שבשמו אותה טובה מול עיניו ולבו, לא יוכלו המכאובים להכאיבו, ולא יגיעו מהם צער כלל ועיקר. ואם תגדל הטובה בעיניו עוד יותר, יתכן אפילו שתהיה לו הנאה מהמכאובים הקודמים לה, כי עיניו ולבו רואים ומרגישים אותם כהשקעה זעירה, ובעצם חלק הם מכלל הטובה הגדולה העתידה ליפול בגורלו.

דוגמאות מן החיים לרעיון זה ישנן לרוב. כגון זה שמוכרח לעבוד עבודה קשה ומייגעת על מנת להתכונן למבחנים מסויימים, שבסופו של דבר יזכוהו בתעודות מצויינות ומרשימות שבאמצעותן תשיג ידו פרנסה מכובדת ומעמד נכבד בציבור. ובכן, יכולה העבודה שלקראת המבחנים להיות קשה ומפרכת, ויהא עליו לשים לילות כימים ללמוד ולשנן את כל אשר עליו לדעת. אין לזלזל כלל בקושי כזה, ואם היה אותו קושי פוקד אותו ללא תועלת, אין ספק שהיה שובר את גופו ואת רוחו, ולא היה מוצא דיו ורגליו מעומק המיצר אשר מצאו. בכל זאת, מאחר שקושי זה נועד לתועלת גדולה שענינו ולבו תלויים אליה, ובה משים את כל מעיינו, הרי שהקושי להירתם לקראתה לא ייחשב אלא כחלק מאותה תועלת העומדת לו בסוף דרכו, וממילא לא ייתפס אצלו כקושי כלל וכלל. אדרבא, יתכן לו לראותם כאמצעי מבורך למטרתו הרצויה, ועקב כך לא יבואו לו אלא כמים קרים על נפש עייפה.

אין הדבר דומה אלא למו שעליו לטפס על הר גבוה על מנת להגיע אל פיסתו, שם מונח לו אוצר גדול שדרכו יובטח לו ולזרעו אחריו עושר ואושר עד סוף כל הדורות. הטיפוס בהר יכול להיות כרוך בקשיים בלתי נסבלים למעלה מכחות אנוש הרגילים, ולמרות כל הקושי לא יצטער כלל מהסבל הפוקדו במשך הטיפוס בהר, כי עיניו תלויות אל האוצר המחכה לו בסוף יעדו.

אותיות מחכימות

... וכבר כתבנו (בפרשתנו שנת תר"ט) כמו שכתב פרשת ויחי, שהיא פרשה סתומה, שהתחיל השעבוד, מול זה הקריח אחר הגאולה, שיש הפסק בין כל דיבור ודיבור, שהפסקות משמשות ליתן ריח להתבונן בין פרשה לפרשה.

ולפי שכללות נסתמו עיניהם ולבם של ישראל, הפרשה סתומה (ע"י ויחי, תמ"ט ותר"ג), וכשנגאלו נפתחו עיניהם ולבם של ישראל. וכמו כן נפתח לבם הפרשות שבתורה...

שפה אחת (תמ"ט). ופשוט בפר' ויחי, שמלבן של ישראל עושה רושם כמורה, דקוים ושלל ולאויסהא חד היא...

הגלות). כיון שכן, כאשר התחיל השיעבוד נסתמו עיניהם ולבם של ישראל. מאידך, בסופו של דבר, בצאת ישראל ממצרים וחלכו בתוך הים ביבשה, כאשר זכו ואף ראתה שפחה גילויים נוראים שעין זולתם לא ראתה, אז נפתחה סתימה זו, וראו עיניהם ולבם מה שלא הבינו משך כל שנות גלותם. וכשם שמצאתה הסתימה רשימה בתורה (בפרשת ויחי), כך מצאה הפתיחה רשימה בפרשת השירה, הכתובה אריה על גבי לבינה, ופתוחה מכל צדדיה, להורות כי בעמדם על הים נפערו ונפתחו עיניהם ולבם של ישראל.

אמרות שהוריות

**המשועק בתאוות העולם הזה – נמנו
ממנו הריבור בתורה ובתפילה**

נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר (ד, כ). נראה לרמז בזה: "נבוכים הם בארץ" – אם האדם משועק בארציות, תאוות העולם הזה, אזי: "סגר עליהם המדבר", רצ"ל כח הדבור, שלא יוכל להוציא הדבור מפיו כראוי, בדחילו ורחימו, ובכוננה ראייה. תפארת שלמה

"ולא הבאיש ורמה לא היתה בו" – זה היה סימן "כי שבת חיים לה" ועדיין לא זכו לבחינת "שבת לבם"

ויחי ביום השישי לקטו לחם משנה וגו'. ויאמר אליהם הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קודש לה' מחר את אשר תאפו אפו וגו' ואת כל העושה הניחו לכם למשמרת עד הבוקר. ויניחו אותו וגו' ולא הבאיש ורמה לא היתה בו. ויאמר משה אכלתו חיים כי שבת חיים לה' חיים לא תמצאוהו בשדה (טו, כב-כח).

יש לדקדק, וכי לא הגיד להם משה מה שנאמר לו מפי הקב"ה (לעיל פס' ח): "והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו והיה משנה" וגו' וע"י רש"י כאן, ועוד, מה החידוש בזה שלא הבאיש ורמה לא היתה בו, למה יבאיש וירום תולעים, ועוד דקדוקים (עיי' שם).

ונראה לפרש ע"פ מה שביאר הרמב"ן (לעיל פס' ו) במה שאמר רבי עקיבא שהמין נקרא "לחם אבירים" – לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו (ויפא עתה), דהיינו, ששורש אותו הלחם הוא "זיו אור העליון, מזה נהנין מלאכי השרת והוא חיותם, וזה האור נתגשם קצת לפי כח הסבל של ישראל. ואולי גם לעו"ב ירד להם מן כזה, למו שאין כוח רב, ואיך יזכו לאור עצמו, ע"ש במתק לשונו. והנה כשישראל קדושים ביותר נקרא **שבת לבם**, משא"כ כשאינם קדושים כל כך, נקרא **שבת לח**, ע"ד שאמרו בתורה שנקרא תורת ה' ותורתו של אדם" (ע"י ע"ז ו:). ויאמר רבא בתחילה נקראת על שמו של הקב"ה, ולפסא נקראת על שמו, שנאמר (תהלים א, ב) "בתורת ה' הפצו ובתורתו יתנה יוסם ולילוח".

אמירה נעימה

ויחי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא (יג, יז). והוא תמוזה, דהא איפכא מסתברא, אם קרוב הוא היה לו להקב"ה להוליכם דוקא בזה הדרך. ויש לתרץ ע"פ דאיתא במדרש (שמיני יג, ג), "אין שלוח האמור כאן אלא לזיוה". וקשה להבין דעתו של אותו הרשע, למה רצה לזוותם. ונראה ע"פ מה שאמרו ר"ל (פרשת מטה) ששכר לזיוה שלוחו פרעה אברהם ארבע פסיעות, וזה להשתעבד בישראל ארבע מאות שנה. ולפי זה יש לומר שזו היתה כוננתו של אותו רשע בלזוות אותם כאן, כדי שיוכח להשתעבד בהם.

אמנם זיל בחר מעטא, למה גדול כל כך כחה של לזיוה, שהיא מצוה גדולה, ונמצא כתוב המעט (א), כי המלוה נתן את המלאך שלו למחלך בדרך לשמרו בדרך. אכן מסיים שם, שזה אמור רק אם המחלך הולך בדרך זו שהיתה בדעת המלוה, מה שאין כן הדבר אם המלוה היה סבור שהאורה ילך בדרך וזיועה אצלו, וביתיים הלך האורה בדרך אחרת, שאז אין המחלך הולך אותו עמו, ואין כאן מצוה כלל בלזיוה זו. ולפי זה יובן שפיר למה לא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים, כי קרוב הוא, ופרעה ידע והבין שבדרך זו ינחם, אך היות ולא נחם בזה הדרך, לא קיים כלל מצות לזיוה.

הנחיק רבי שמחה כהן רפאפורט זצ"ל אב"ד לובלין (הביאו בנו בספרו "צבולת בנימין", ע"י גס ב"ש "אמרי בינה" תשי"ג) פ"ר ויש. וב"ש "שלי אורות" (לובלין, תרצ"ו) מביא כע"ז בשם הרה"ק ממאדריטשוב (ע"י)

ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל וגו' (יג, יז). מה שהשביע יוסף את בני ישראל ולא את בניו שלו, משום שידע שחלק מבניו – חצי שבט מנשה – ירשו נחלה מעבר הירדן, ויצרו לקיבורו אצלם, ולא יעבירוהו את הירדן. לכן צוה לכל בני ישראל, שהם יקברוהו אתם בארץ ישראל, ולא בעבר הירדן.

ויאמר משה אל העם אל תיראו התייבשו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם חיים כי אשר ראיתם את מצרים חיים

ובזה יובן, כי בתחילה נצטוו: "הכינו את אשר יביאו והיה משנה" וגו', כלומר, "אפשר שיהיה משנה בהשנה ויזכו בשבת לאור העצמו, שלא יתגשם המן כלל. לכן כשהגיע יום השישי, והם לקטו בידיהם לחם מוגשם, פחדו ורעדו הנשיאים, ויגידו למשה: "לקטו לחם משנה", ואנחנו קווינו להשיג השנה משנה, מבלי שנאכל אכילה באברים הנשמים, ואמר להם משה: "הוא אשר דיבר ה' שבתון שבת קודש לה' מחר, רצ"ל, כאלו זאת אומרת, כי לא זכינו להיות **שבת לבם** כי אם **שבת לח**, על כן ע"פ עשו את שלכם ואפו ובשלו לצורך שבת, והניחו למשמרת עד הבקר, ואז נראה כי אולי על ידי תוספת קדושת שבת תוספו השנה ותהיו ראויים למחר להשיג כהפצכם, ובזאת תבחנו: אם הלילה יבאש וירום תולעים, אז נדע כי מחר תקבלו השנה החדשה, ואם לאו, על כרחך תאכלו את זה, וכן הוה. על כן למחר כשלא הבאיש, אמר להם: "אכלתו חיים כי שבת חיים לה" דייקא, ולא לבם, ובא כמדובר על לבם: חיים לא תמצאוהו האור העליון, אמנם עתידים אתם למצוא אותו לעתיד לבוא (מדרש ר"ל בבבליא: "חיים לא תמצאוהו" – אבל אתם מוצאים אותו לעולם הבא), כמחזרה בימינו אמר. **חיים סופר** (ע"פ פ, תשס"ט, ועיי' עמ' פא ד"ה חיים, תשכ"ד)

שורש הפרנסה – מנח התורה

קח צנצנת אחת מן וגו' והנה אותו לפני ה' למשמרת להורותיכם וגו'. ויניח אותו אחריו לפני העדות למשמרת (פס', לג-לד). "אמר א"ל – (הרה"ק רבי יחזקאל מקאמרי) זצוק"ל: המן היה שורש הפרנסה לכל הדורות, והציווי היה להניח אותו לפני העדות אצל התורה, להורות שניקב שורש הפרנסה הוא מנח התורה, ועל כן כל הדבור יותר בתורה יש בו יותר שורש הפרנסה, עכ"ל.

וכן היה מרגל בפיו הקדוש, כשהיה בן תורה מבקש ממנו שיתפלל בעדו שיהיה לו פרנסה, השיב לו: הדבק עצמך בתורה ויהיו כל ישראל מתפללים עליו, כמו שאנו אומרים – (בגדיש דרבנן): "על ישראל ועל רבנן ועל כל מאן דעסקין באורייתא וכו' יהא לכוון חיון אריכין ומזונא ריחיה" וכו'.

לא תוסיפו לראותם וגו' ה' ילחם לכם ואתם תחרישון (יד, ג-ד). ובמדרש: תחרישון – מלומר שירה. ולכאורה יפלא, למה זה לא שמרו את פקודתו ולבסוף אמרו שירה.

וי"ל שמשך רבינו ע"ה היה מסופק אם בני ישראל ראויים לומר שירה לאחר מפלת המצרים, דאיתא בספרים שאם אין לו לאדם זכות למפלת שונאיו, ומפלתם אינה כי אם מצד החסד, אז אינו ראוי לומר שירה בעת מפלתם. והמבין לידע אם מפלתם היא מצד זכותו או מצד החסד הוא, שאם זוכה לראות מפלתם כמו עינוי, סימן הוא שמפלתם היא מצד זכותו.

ולפי זה, כך אמר להם משה: "התייבשו וראו את ישועת ה' אשר יעשה" וגו', באיזה אופן תבוא הישועה, "כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם" וגו', היינו שלא תראו מפלתם בעיניכם, איך תדעו "כי ה' ילחם לכם" – מצד החסד, ולא בזכותכם היא מפלתם, "ואתם תחרישון" – מלומר שירה. ואמנם לאחר שנתגלגל הדבר וזכו לראות במפלתם, כמו שכתוב: **"וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים" וגו'**, אז ידעו שרצונם של משה רבינו שיאמרו גם כמה שירה עמו: "אז שיר משה ובני ישראל".

הוא שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים יא, ז): **"ואני בחסדך במחתי יגל לבי בישועתך"**, היינו, כשהישועה היתה רק מצד החסד, אז לא אמרתי שירה, ואך יגל לבי בלבה, ואימתי "אשירה לה" בפ', "כי גמל עלי" – כאשר הישועה היתה בזכותי, מצד מעשי.

הנח"ק רבי יוסף מואלקוויז ז"ע – בעל "ח"י יוסף" (מובא במנחת יוסף פ"ר וירא)

ויאמר איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא (פס', טו). ויש אומרים לפי שאתיות מ"ך הם אותיות החוטם, כי כשיסור האדם החוטם אינו יכול לדבר מ"ם וגו' בשפה כרוורה. והמן היה בו ריח של כל מאכלים שבעולם (ע"י ויפא עתה), אבל בעיניהם לא ראו כי אם זה המן, כמו שנאמר (במדבר יא, ז): "באתי אל המן עיניו, וקראוהו **מן**", לומר שכשם ששני אותיות אלו אין הברתם ניכר על ידי סגירת החוטם, כך המן שאין בו כי אם הריח מכל מאכלים, במל שלימותו על ידי סגירת החוטם.

יתרון דעת

"לא שינו לשונם" (ד)

בין אותיות לשון"ק לאותיות לשונות האומות: למה רצה פרעה שעב"ל חלק מבני ישראל ישנו שם לשון לו/ש/ו

"ורומתנו מכל הלשונות" עיקר ההתברלות – ע"י הסייגים ... הראה אשר ממנה כל האומות לעת כזאת בעקבות משיחא, דוקא להשפיל ח"ו לשוניו הקדוש ולהגביר לשונותיהם, ללמד את בנינו מכל לשונות הגוים, הנה ע"ז יתוסף כוחם ח"ו, ויצא מפנימיות הקדוש חוצה לאיש זר. **ותדע אשר נפש כזאת בתרומת הקדשים לא תאכל, שוב אי אפשר לה להתבונן במעשרי התורה הקדושה.** כי שפחה תירש גבירתה ח"ו, ויתרבוך בנפש כל המדות הרעות ח"ו, וכן הנה הקוץ ממאיר לב"י, עד אשר השיג יבער הקוצים מן הדברים וכו'.

הנה שמעתי מכבוד אדמו"ר הרב הקדוש מורינו הרב רבי מנחם מענדל זצוק"ל (מריטוב) בפסוק (חזקאל לו, טו) "והסירותי את לב האב"ן משמכם", היינו לשונות הגוים, כי אותיות הדיבור שלהם הם אבנים, שאין להם מבטא באותיותינו הקדושים שהם בתים, שכל אות הוא בית היינו תיבה (ע"י ספר יצירה פ"ד מ"ב), דהיינו א' הנה בקריאת האות לבדה במבטא בנותי ב"ה שבהכרח תקרא א"ל, וכן ב"ת, וכיצא כל האותיות היות הנה, מולידות עוד אותיות, משא"כ אותיות לשונות הגוים הן המה אבנים נקראות בלא תולדה, א' ב' וכיצא, כנודע, עד כאן דברי מרן הג"ל זצוק"ל.

ועל פי הדברים הנ"ל יצדק סיום הפסוק: "ונתתי לכם לב בשר", ודרשו ב"ח (ח"א קל"ז) – לב לעשות בשר, היינו להוליד דברים לב, כי בעסקי רק באותיות הקדושים המולידות כנ"ל, רח"ו נשמותינו מולידות גם כן עבדים לה', משא"כ בעסקי "באבנים", אל אחר איסורם לא עבדי פירק, לאמור נא נפשוך ותשער בדעתך מה הן התולדות, ושמותי מחסום לפי. אגרא דפרקא (רמז תע"א – ע"ב)

אמר אויב אדרוך אשיג אחלק שלל וגו' (שמות טו, ט) והקשה רבינו הק' מרן מהר"י (ומבולזא) ז"ל ז"ע וע"ה, איך היה פשוט בעיני פרעה כל כך שישגם וחלק שללם. ואמר הוא ז"ל, שפרעה נודע על הסוד שישראל נגאלו בזכות שלשה דברים שלא שינו את שמם ולא את לשונם ולא את מלבושם, ועצתו היתה שירצה לפתות את בני ישראל שיסורו מדרךם הטובה, ובוה ידע בבירור שאם יעלה בידו להסירם מגורם אז חבואי ישגם. וזה כוונת הפסוק: **"אמר אויב אדרוך אשיג" – באיזה אופן? "אחלק שלל" – הוא ר"ת ש"ם לשון ליבוש, אם יכניס פירוד בגיהנם שעל כל פנים קצתם יתרצו לשנות שמם ולשונם ולבושם, אז בוראי ישג אותם, אבל לא עלתה בידו.** לקט אמרי קודש (פר' בשלח, מהדורח תשס"ז עמ' טב)

... דבכניסת ישראל לארץ גירש אותם השי"ת מפניו, אבל עתה כשהשי"ת יעזור לנו שלא לדמות עצמנו להם בלשונותם ובמלושיהם ובמנהגיהם, היינו זוכים על ידי מעשנו אלה שיהיה "גירש אותם. ולא זו בלבד, שאז השי"ת גירש אותם רק מארץ ישראל, ועל ידי מעשנו היינו זוכים שהשי"ת יגירש אותם לגמרי מן העולם.

וכן אנו אומרים בתפלה הנה: "אתה בדרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו ורומתנו מכל הלשונות", וכשנתבונן בחיובת אלו לא נוכל כלל לחשוך בלשונות הגוים, כיון שהשי"ת רומם אותנו מכל הלשונות ולשונות היא המובחרת שבעולם, אין אדם מחליף יפה ברע, ואנו אומרים: "קדשתנו במצותיך" – כי כשאדם מתחיל ללמוד לשונות הגוים מתרחק ח"ו מעשיית מצותיו ית', ורק כשאדם ידע ומאמין שעיקר החכמה היא תורת השי"ת ולשון הקודש, אז אין יכולים לומר "קדשתנו במצותיך". ויש אנשים שבלבם הם חושקים בלשונות הגוים, אך יש להם סבות שאינם יכולים למלאות רצונם בזה, הלא האמת שאנחנו צריכים למאוס אותם ואת לשונם בלבנו בתכלית השנאה והמאוס.

כ"ך מרן מהר"י מבולזא ז"ה (שם פר' תשא, עמ' קמא)

הנה המתבונן יראה כי במצרים נשתכח מהם גופי תורה שהיו גוי מקרב גוי, הללו עובדי ע"ז בו, וכן הפרו ברית מילה, אמנם הסייג והגדרים שמרו ביתרין גדול, כמו שאמרו במכילתא (פר' בא, זא, ה) שלא שינו שמם, שלא שינו לשונם, שלא גלו מסורות יע"ש. לא כן בגלות בכל היו שומרים גופי תורה, אמנם הסייגים והגדרים עברו, שבגדים היו מדברים אשדודית ושינו שמם והתחננו עם גויי הארצות, כמו שאמר בעזרא (נחמי יג, כג).

והנה בימי היות ישראל בגולה העיקר הוא הסייגים והגדרים שלא יתערבו בין העמים וכו', ולכן אמרו על י"ח דבר, שאף אליהו אינו יכול לבטל. פירוש, שהניצח הסייגים מוכרחין לאומה, עד כי אף אם יבוא המבשר על משיח גם כן לא יבטלו וכו', ולכן הרבה התורה בסייגים גבי פסח וחמץ ב"ב יראה, מפני שעל פי הגדרים והסייגים נגאלו. ולהורות נהן שלא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר, שכל אדם יגדל ומקושר ללאומות בסייגים וגדרים, כל הסכנה גדולה שלא יתערבו בין האומות ויאבדו קיומם, וזה "אני ה' לא שנית" (מלאכי ג, א) שתמיד אני ברחמים, והציווי הוא כדי – "אני בני יעקב לא כלייתם", שאם בני ישראל לא כלייתם, שלא יתערבו בין העמים בהתקרבת אליהם – "לממי אבותיכם סרתם מחוקי ולא שמרתם" – שלא עשיתם סייגים וגדרים, וד"ק היתב, משך חכמה (פר' בא ד"ה ואם לא תצאו)

הידברות תמורת \$ 100 בלבד, תרומה לארגון הידברות, אתה יכול לסייע להידברות

להפיץ יהדות בקרב מיליונים ברחבי העולם באמצעי תקשורת מתקדמים

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי אליהו מלובלין זי"ע - בעל שו"ת "יד אליהו"

יומא דהילולא בחודש שבט (תצ"ט)

חיבת ויקרת הספר הגדול שו"ת **"יד אליהו"** ידועה לכל בר בי רב, לאחר שנערך ונקדש מזה דור דורים, והיה לכנס צאצא ברזל אצל כל פוסקי הדורות. למרות שלא הודפס כי אם פעם אחת ויחידה בחיי המחבר זי"ע, באמסטרדם שנת תע"ב ורק לפני כ"א שנה נדפס שוב במהדורת צילום, הרי שפסקיו מובאים להלכה בלמעשה בספרי גדולי הפוסקים, כמו הביאר היטב, ה"פרי מגדים, הפתחי תשובה, שו"ת יב"ר יוסף, רבי עקיבא איגר בשו"ת ובחידושו, ועוד רבים ממגיני ארץ לדורותם.

ברם כגודל פרסומו של הספר, כך מעוטה היא הידיעה אודות המחבר הגה"ק רבי אליהו מלובלין זי"ע, אותו הגדיר המהר"ם חאגיז זי"ע, בדרוש הספד עליו (שעדיין בכת"י): **"אין זה ילוד אשה"**.

גם שאר גדולי הדור העריצוהו במאד וענו אחיו מקודש מקודש. הן עוד בחייו תארוהו חכמי קושטא, הגאונים הגדולים רבי אפרים נבון זצ"ל בעל 'מחנה אפרים', רבי חיים קמחי זצ"ל ורבי אברהם בכמה"ר יוסף רוזאניש זצ"ל, בזה הלשון: **"הרב המופלא, קדוש יאמר לו"** (בהסכמתם על ספר 'פרי שושנים' של בנו הג"ר משה זצ"ל. קושטא תצ"ד).

הנה ונפן לקבץ את הידיעות על חייו, חיבוריו ופעולותיו בקודש, ככל אשר יעלה מהקדמתו המאלפת לספרו, ומהקדמת בנו (לספר הנה), ואף גם לרבות העולה מבין שיטי חיבוריו האגרות ותשובותיו אשר נדפסו בספריו.

"נחה רוח אליהו"

אורו זרח בק"ק לובלין המעטירה, בה נוול לאביו הרבני המפורסם של שמואל זצ"ל, בן הגאון רבי משה היילפרין אשכנזי זצ"ל - בעל 'זכרון משה', שהיה תלמידו של רבינו משה איסרלש - הרמ"א זי"ע.

בימי עלומיו נתגדל בלובלין שהיתה מלאה חכמים וסופרים, ובבית מדרשה ספד וינק חכמה ובניה. כידוע, היתה עיר זו גם מקום התועדות לרבים מחכמי ישראל, רועי ישראל במדינות פולין וליטא, אשר מידי שנה בשנה היו מתכנסים בה בזמן הידיר.

ואמנם במשך זמן לא מעט היה זה לאחוזי בנעים כינוסם של גאונים וצדיקים, אשר היה נאה להם ונאה לעולם. באסיפות אלו היה שותה בצמא את דבריהם, מתבונן בהליכותיהם ומחפש את קרבתם. וכך מספר רבינו אליהו על תקופה זו בערגה, בהקדמה לספרו שו"ת 'יד אליהו':

"והנה מכל מה שלמדתי מרבותי ושמעתי מפיהם ומפי כתבם, אשר בימי חורפי נתגליתו **ברבתי עס, רבתי בידע, ק"ק לובלין**, ובניו היתה שם בית מדרש ועתה לחזני בנעים כינוסם של גאונים וצדיקים, אשר מידי שנה בשנה, ואחר כך ראיתי אלקים עולים בהתועדות קודש במדינות פולין וליטא בכמה שנים באסיפת הרועים, **יוש מעט קט בזמניו אשר ראה כינוס צדיקים כזה אשר היה נאה להם ונאה לעולם כמני היום**. ועם היותו זנב אריות מולחן עפר תחת כפות רגלם, ולא חסרתי מהם ככלל המלקק בים, עם כל זה היה לי לעינים דבריהם, שתיית בצמא שעת מעשה..."

בהמשך מספר שותת ודורתו שאב מנארים של המאורות הגדולים רבני ק"ק בריסק **דורתו**, "אשר יצא להם שם מוניטין ברוב הגולה", הלא הם הגאונים רבי מרדכי זצ"ל ורבי משה זצ"ל, וכפי שמוזכרים בסיום אחת מתשובותיו (ס"א מא): "... כל הניל כתבתי בימי חורפי, **בעת שהייתי דן בקרקע לפני שני צנתי זהב המאורות הגדולים רבני ק"ק בריסק דליטא מהר"ר מרדכי ומהר"ר משה ז"ל מנוחתם כבוד**".

כן קנה את דורתו מפי חותנו הגאון רבי יצחק אייזיק זצ"ל, מצאצאי רבינו יואל סירקיש - ה"בית זי"ע, אשר מנוחתו כבוד במקום כסאו בק"ק זאמוט, ואצל דודו, אחי אמו, הגאון רבי מענדל כי"צ זצ"ל אב"ד ר"מ במדינת רוסיה - אשר רבינו מכנהו בתשובותיו (סו"י ע"ה) בתואר: "מאור הגולה, מופת הדור".

כ"קדרום לאכול בו הימנו", וכפי שמקונו על מצב הדור: "כי בעונותינו הרבים, התורה צריך לחזור אחר לומדיה, כי מי יבוא אצלו. אף אם היה כולו מחמדים, בנוי על יסוד האמת, כאילו מסיני נתנו חדשים, הרי היא מונחת בקרן זוית... ומהתכרח שיקבל החכם ההוא גלות שלימה גם כן כדי להראות יפיו וטובו של הספר ההוא, אם לקבל דמי מחיר, ואף כי לא מילי דמזדבני בדינרין נינהו, הלא היא יקרה מפנינים למבינים. ומה גם שרוב תלמידי חכמים שמחם תצא תורה הם עניים, ולולי דבריהם הנאמרים באמת בכל בתי מדרשות כבר היו כלא היו, כי במה נחשבו בזמנינו זה. לא כן דורות ראשונים אשר מצאנו ראיו מיום גלות ישראל מעל אדמתם עד דורותינו זה, שהיה כבוד התורה יותר חשוב וספונה..."

מסיבה זאת משך ידו מלהדפיס את חיבורו, "ומנעתי עצמי מדיבת עס". עד שקרה לו מקרה לא טוב, שבעקבותיו החליט להדפיס את ספרו. בעיר אייבשיץ פרצה שריפה גדולה, בה נשרפה כל העיר על כל יסודותיה, והיה לאין מחמד כל עין. שריפה זו מנעה בו קשות, וכפי שמיצר על כך בהמשך הקדמתו: "נגע בי יד אלקים אשר שלח אש הגדולה ונשרף כל אשר לי בחצי הלילה, ליל שבת קודש, לא נשאר כר או כסות אחת או מטלטל אחד, והיה לי חיוק לאלפים. ועל דא ודאי קבכנא שלא נשאר לי ספר אחד מספרים הרבה ממאות ארבע, אפילו הספר תורה הקטנה החמודה אשר לי עם כלי כסף, הכל נשרף".

וממשך לספר: "ובעל הרחמים, אשר אינו פוגע בנפשות, המליט והציל **נפשי**, אשר ניצולו שלשה ספרים והמה בכתובים כתיבת ידי, מתוך המהפכה על ידי פלא ממש... ואני הייתי בק"ק ניקלשבורג באותו פרק, וכשהשמועה באה, שנשרפו כל הספרים, לאוני, ירדו דמעה עיני, וברכתי 'ברוך דיין האמת' ברבים, ואמרתי בזה הלשון: **אם גם ספרי כתיבתי ידי נשרפו, הריני מת וטוב מחי**, לא אהיה בחי, **למה לי חיים עוד**, אך גם גבר חסדו יתברך שנשארו לי הספרים שלי, אז מתנחם אני על כל אשר לי" וכו'.

כשחזר לעירו, לא הכיר את מקומו מגודל השריפה, אך התבשר ששלשה ספרים בכתב יד נצלו, ובשורה זו היתה עבורו נחמה על האסון שאירע לו. בעקבות מאורע זה קיבל על עצמו שחיוב הוא בכל מחיר להוציא לאור את כתביו, וזאת מתוך הנחה שבכמעט כל זה לא ירענו העם אחרי, אף שיעדין חושבים שכונתו בהדפסת הספר להרויח כסף, אלא לארש שאיבד את כל חוטו בשריפה. אוסל המחבר מעיד על עצמו: "אבל לא כן עמד, וקמי שמיא גלא, אילו נתנו לי כפלי כפלי כמאשר מאשר אקח לא לקחת, אך רצוני להפיצם בישראל ולשטתני על רבתי ותלמידיו, ויזכרו את אליהו לטוב, כי זה חלקי בחיים בזה ובבא, וזה המכונן האמיתי".

מן העניין לציון כי קטע מתוך דבריו, בו מתאונן הוא על השפלת כבוד תלמידיו חכמים עד "אשר יש חושבים אם מדברים נגד התלמיד חכם, [אחריו] כאלו עשה מעשה רב ועשיר עושר גדול"... העניין והבין הגה"ק רבי יוסף תאומים - בעל ה"פרי מגדים" זי"ע, בהקדמה לספרו 'עניני ורדים', תוך שהוא מוסיף עדות עצמו: **"ואני לא האמנתי אם יש מאותו המין מדברי בעולם, עד שבעיני ראיתי בעיני כן"**...

בשריפה הגדולה נשרפו גם כל ההסכמות הנ"ל שקיבל מגדולי הדור, ולאחר מכן נמר בפנשו של אף שבקלות יכול להמציא שוב הסכמות, עם כל זה לא יטריח שוב את הרבנים המסכמים, ולא ראה צורך להביא את ההסכמות. אך מכל מקום הסכמים, אחת קיבל מאת הגאון הגדול רבי גבריאל עשקשל זצ"ל, רבה של ניקלשבורג והמדינה (ש"י כ"ח נון הסכמות בראשונה), בה מפליג וכותב בעליו: **"הרב הגדול המופלא, נר ישראל, עמוד הימני, פאר העיר, כבוד מהור"ר אלי' אב"ד ר"מ דק"ק אייבשיץ נר"י, פעל וחבר במחברת הקודש איזה ספרים בשכלו הן..."**

עוד על ספרו, ודבריו עלייתו לאח"ק והתיישבותו בחברון ת"ו - בגליון הבא בע"ה

על מוידע

או בארד הראשון שהוא במקום שבט, ופשיט: "הלך אחר רוב שנים" (פירוש: מי ששמו שבט). והקשו בתוס' (ד"ה וחדשים): הלא ביטול התבואה והפירות הולך אחר החמץ, דכתיב (דברים י"ג) "וממגד תבואתו שמש", ותרצו: "הכי נמי כתיב (שם) 'וממגד גרש יריחם', וגם ישראלים מונין ללבנה". ולכאורה, פליאה דעת היא להבין תירוצם, שגם ישראלים מונין ללבנה, וכי מנין יוסיף זה מיעוברת אימת חל ראש השנה לאילנות, ופשיט: "הלך אחר רוב שנים", דהיינו זה ששמו שבט, וכי מה ענין שם לכאן, כיון שעדיין לא בא שרף לאילנות - מהיכן יחנטו, ומה לי אם רוב השנים שמו שבט או לא, כיון שעד"פ עדיין צינת חודש טבת היא בשבט אין השרף עולה באילנות ולא יחנטו הפירות, ולכאורה צריך עיון גדול.

אבל האמת יורה דרכו, על פי הכלל שמצינו בירושלמי (דרי"ם כ"ג), והפוסקים פסקו על פי זה הלכה למעשה (ע"י ש"ך יד"ס ק"פ סק"ג) שהטבע משועבד לתורתנו הקדושה, בכל מה שנוגע לדני התורה, וכשנתון הק"ה"ח כל ביד חכמים לקבוע עתים ולעבר שנים, הרי שבבית דין של מעלה מסכימים עמהם. והנה שתרצו, "הלך אחר רוב שנים", וכמו ברוב השנים חניטת האילנות היא בשבט הסמוך לטבת, כך תהיה גם בשנה מעוברת, כי זה דבר הנוגע לתורתנו הקדושה, לגבי אילנות שהולכים בהם בתי חנטה, וממילא הטבע משועבד לה, ומי שאמר לשמן ויחלק אומר לחומץ ויחלק (תענית כ"ה) וצינת טבת לא תזיק להם.

לעילוי נשמת הרה"ח המפור' ר' משה ב"ר אהרן הכהן ע"ה גראס מגענף נלב"ע ט"ז שבט תש"מ לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי בניו החשובים הרה"ח ר' גדלי' יוסף שליט"א והרומ"ץ הרה"ח ר' אהרן יהושע שליט"א	לעילוי נשמת הרה"ח ר' ישראל יצחק ב"ר אברהם ע"ה העכט נלב"ע י"ד שבט תשנ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי התנו ידיתו היקר הרה"ח ר' עמרם פריעד הי"ו	ברכת מזל טוב חמה ולבבית אניש בזה לידיד נפשי ריי כאח לי איש חרוב פעלים מוה"ר ר' פנחס קאניג הי"ו לרגל הגיע יום כלולות בנו החתן היקר כמר אברהם חיים נ"י עב"ה תח' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת המברך בלו"ה ידיו מוקדו: שלמה בערגער

הידברות בתמורת \$ 100 לארגון הידברות, אתה זוכה להשתתף בהגדלה על סוויטה מפוארת בפרוייקט היוקרתי "פנינת חמד" בלב השכונות החרדיות שבירושלים

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת נדרים

שבועת הר סיני וערבות מואב – תוקפם לדורות עולם

תניא בברייתא המובאת בגמרא (דף כז ע"ב): "וכן מצונו במשה רבינו, כשהשיבנו את ישראל בערבות מואב, אמר להם הו' יודעים שלא על דעתכם אני משיבכם אתכם, אלא על דעתי ועל דעת המקום, שנאמר (צנצנים כט, יג) ולא אתכם לבדכם וגו'". כאן הוא המקור לאמרום ו"ל בכמה מקומות (ראה לעיל ח) על כללות התורה: "מושבנו ועומד מחר סיני הוא", היינו שקיים התורה והמצוות הוא חוב על בני ישראל מחמת היותם מושבעים לקיימם. וא"ת איפה מצונו שקבלו בני ישראל עליהם את קיום התורה בשבועה. התירוץ לכך הוא, על פי ברייתא זו, שאכן בערבות מואב מפורשים הדברים (דברים כט, ט-יז), וכדכתיב: "אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם וגו', לעברך בברית ה' אלקיך ובאלתו אשר ה' אלקיך כרת עמך היום וגו', ולא אתכם לבדכם אנכי כרת את הברית הזאת ואת האלה הזאת" וגו'. ומוזה שהשיבנו משה רבינו בערבות מואב למדו חז"ל שגם בחר סיני השביעים, וכדכתיב (שם כח, טט): "אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לברות את בני ישראל בארץ מואב מלפני ה' אלקיכם וגו'". ודרשו חז"ל (בבבא ט, מו): "... כמה דתימא (בבבא תורה, שמות כד, ח) דנהג דם הברית אשר כרת ה' וגו', ואין ברית בלא שבועה... ומנין שבסני לקחו שבועת האלה, שכן כתיב 'אלה דברי הברית וגו' מלפני הברית אשר כרת אתם בחורב', הקיש ברית חורב לברית ארץ מואב, מה להלן באלה אף כאן באלה...". ובתוספת דברים מובא במדרש תנחומא (צנצנים ג): "ולעברך בברית ה' אלקיך ובאלתו וכו', שלש ברייתו כרת הקב"ה בשיצאו ממצרים, אחת כשעמדו לפני הר סיני ואחת בחורב ואחת כאן, ולמה כרת הקב"ה עמך כאן, מפני שאותו הברית שכרת עמך בסני בטלה ואמר אלה אלוהיך, לפיכך חזר וברית עמך בחורב". והנה יש לדון, האם ישנו תוקף לשבועת הללו, והאם נלמד מזה, שהעובר על אחד מאיסורי התורה עובר גם על הלאו ד"לא יחל דברו", כי מאחר שבני ישראל קבלו עליהם את קיום התורה והמצוות בשבועה, הרי בעבור האדם על התורה הריחו עובר גם על השבועה. כמובן שהנידון בזה הוא הן לדורו של משה והן לדורות אחריו, כי שבועה זו היתה לכל הדורות, וכדאיתא בגמ' (שבועות לט): "אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני, דורות הבאים וגרים העתידין להתגייר מנין, ת"ל ואת אשר איננו פה". ואמנם כבר דשו גדולי הדורות בענין זה: **השל"ה** הק' (עשרה מאמרים מאמר ב) הביא את דבריו בענין הקב"ה (פ"ר נצבים שער צט), ותוכן דבריו הוא, שלש יתכן שהיה על שבועת הללו דין שבועה ממש, מכמה פנים, הן מצד דורו של משה רבינו, והן מצד הדורות הבאים. ובניא מה שדן בענין הדורות הבאים לאחריהם, כי "אין אדם מוריש לבניו ולזרעו אחרי חובת נדר ושבועת איסור לדורות עולם, באופן שלא יכלו למחות בה כל זמן שלא קבלו עליהם בהנעת לפקדם, או בהודאה או בשתיקה". ודבר זה שאין אדם משיב את בניו, מצונו **בש"ע** (ד"ר סי' רכח ס"ה): "אני אפשר להשיב הנולדים אחר זמן, אבל נידוי וחרם חל על דורות הבאים", המקור הוא **בתשו' הרא"ה** (כל ס' לז). ויש חולקים על זה (ע' שו"ת נב"י י"ד הניגא סי' קמב בשם המהר"ם מרוטנבורג).

ועל כן ממשיך לתמוה: "איך יתפס בדברו וילכד במאמרו, וכל שכן שימשה זה עד סוף כל הדורות, כמו שיראה מהכתוב שאומר: 'כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום וגו' ואת אשר איננו פה עמנו היום, וכל מקום שתמצא בפי חכמים ד"ל שכל הר ישראל הוא 'מושבנו ועומד מחר סיני' על כל דברי התורה הזאת". ובדבריו רוצה לתרץ, עפ"י מאמרו ד"ל (תנחומא שם): "למה כתיב 'כי את אשר ישנו פה וגו' ואת אשר איננו פה – לפי שהשבועות הם שם, ועדיין גוף לא נברא לכך לא כתיב בהן עמידה", ונמצא "שהיו כל הנפשות העתידות נמצאות במעמד מלפניו וקבלו עליהם להשלים ולקיים עד סוף כל הדורות". אולם תמה על זה: "אבל עדיין יש במאמרו זה עיון רב, לדעת איך היו הנשמות שם בלי גופות, כי חיבור הנפש והגוף מהכרחיות האדם הנמצא אל המצוה... וכמו שבא בתורה בפירוש (ויקרא יד, ח) 'אשר יעשה האדם וחי בהם', יראה שאין חובת מעשה המצוה נמשכת רק בדמותו אדם, כלומר מחובר מגוף ונפש, ובחפזם זה מזה אינו אדם... ועוד שהרי הוא מובאר שהתורה והמצוות חובת הגוף הם, וגופא ודאי בהפיקרא ניהא ליה, ומן הדיון אין חקן את האדם שלא בפניו, והיה הוא צריך להיות שם לקבל עליהם...".

ברבנו ארי' עוד וכתב, שגם לאותו הדור תמוה מאוד אודות הצורך להשיבם לקיים התורה והמצוות, ומש"ה מסק דבריו שלא היתה שבועה ממש, אלא שבני ישראל קבלו את על התורה והמצוות עליהם ועל זרעם בקבלה מוחלטת וחזקה, עד שהיה נחשב כלם קבלת התורה והמצוות כמי שיש עליהם שבועה לקיימם, עד ש"לא ישוער בטלו בשום צד וענין בעולם".

השל"ה הקדוש חולק עליו, כי "בדברי ר"ל מובאר שהיתה שבועה ממש שבועה בתי ישראל", והוכחותיו היא מלשון הגמרא שלפננו: "וכן מצונו במשה רבינו, כשהשיבנו את ישראל בערבות מואב, אמר להם הו' יודעים שלא על דעתכם אני משיבכם אתכם, אלא על דעתי ועל דעת המקום..." – ממשוה רבינו השביעים באופנים שלא ידיו יכולים להשתמש מן השבועה. הרי שהיתה שבועה ממש.

ועל הקושיא היאך היה יכול להשיבם לזרעם אחריהם, כתב דבר מיוחד: "דעו בני יצ"ו, שכמו שנשמות של כל הדורות היו שם, כך היה שם המרכז והפנימיות של הגופות" (ע"ש ביאור הענין). ונמצא שהגופות של כל הדורות קבלו עליהם כל אותן השבועות (ע"ש חז"ר י"ד הל' שחיטה סי' ב' אות כו ד"ה סי' ק"ט ס"ח; שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' נב; קרבן מקבצאל גל' כ' עמ' כו והלאה; עינים למשפט לעיל ח).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני עשיית תה בשבת

א. העצה המובחרת לעשיית תה בשבת היא, להכין תמצית תה מערב שבת, ובשבת יערה מים וותחים לתוך הכוס מכלי ראשון שעמד על האש, ואח"כ יכול לשפוך תמצית תה לתוך הכוס, שהוא כלי שני. ואע"י שתמצית התה היא צוננת, ובלא קייוול שיש בישול אחר בישול, מכל מקום בכלי שני אין חשש. אבל לא ישפוך תחילה את תמצית התה אל תוך הכוס ואח"כ יערה עליו את המים וותחים מכלי ראשון שעומד על האש – אם לא שהתמצית נשארה חמה [כגון שהניחה בשעת הכנתה על גבי המים החם] – דהא קייוול דעירו מכלי ראשון מבשל כדי קליפה (ע"י מ"ב סי' ש"ח סי"ק לט).

ב. אם לא בישל את עלי או שקית התה מע"ש אסור לשים את התה, או שקית התה אפילו בכלי שני שיש בתוכו מים שהיו סולדת בו, מאחר שעלי התה נחשבים מיקלי הבישול, שמתבשלים אפילו בכלי שני (שם). ויש מחמירים שלא לשרות בכלי שני גם עירי עליו מים מע"ש ונתייבשו).

ג. כהן הפוסקים שיש להחמיר שלא ליתן את שקית התה – שלא נתבשלו עדיין – אפילו לא בכלי שלישי [דהיינו, ששפכו מים וותחין מכלי שעמד על האש לתוך כוס, ומהכוס שפכו לכוס שני, שחכום השני נחשב כעל שלשליש] (ע"י ערוה"ש סי' ש"ח סכ"ח; שביתת שבת, מלאכת בישול סעיף כג, וע"י שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' ע"ד במלאכת בישול סקט"ו) – דמקיל בכלי שלשליש).

ד. אם לא הכין את מע"ש, ישנה עצה שישים שקית תה לתוך כלי שיש בו מים חמים שאין הדי סולדת ומתנין עד שנעשה תה, ואח"כ יערה את תמצית התה לתוך כלי שיש בו מים חמים.

ה. מותר להוציא שקית תה מן הכוס, אע"פ שהיא פסולת, ואם כן הוי לכאורה בורר פסולת מן האוכל דאסור, מ"מ כיון שבתוך השקית נשארה עדיין תמצית תה, אין חשש. אבל יש חוששין כשמוציא השקית מהתה אז מסתפוט מהשקית טיפות תה, ואח"כ בורר בכלי, לכן עדיף שישאיר את שקית התה בתוך הכוס, ויכול לנענע את השקית, או שיוציא את השקית עוד כף של שלשליש טיפות מהשקית לתוך הכוס (ע"י שו"ת מ"י סי' צ"ט).

ו. מותר לשפוך תמצית תה מקומקום שיש בתוכו על התה, אם העלים הם למטה בתחתית הקומקום, ואע"פ שיש מסננת בתוך הקומקום, ואין כאן חשש בורר, כיון שאינו מפרדי בין התמצית להעלים.

אבל כשנתמנעו התמצית הצלולה ונשארה במקום רק תמצית מעורבת עם המים, או כשנתערבו העלים בתוך כל המים, אז לא ישפוך מהכלי שיש בתוכו מסננת, משום חשש בורר בכלי, שאלו לבורר בו אפילו אוכל מתוך הפסולת. ויש מקילין, הואיל והכלי עשוי לשימוש מיידי בלבד, שהרי עיקר שימושו של הכלי הוא לשפוך את התמצית לכוס, אלא אגב השפיכה גם מסתננת התה, ועל כן אין הכלי נחשב ככלי של ברירה (ע"י שביתת השבת, מלאכת בורר בבאר רחובות סי"ק מט נ"ב ש"כ' שהמדקדקים נוהרים. וע"י חזו"א סי' נ"ג ד"ה מן האמור דמסתפק. וע"י שו"ת פ"י ח"ג ח"ב בשם הגרשו"א זצ"ל בלשון חלק).

ז. יש להקדיש שלא ליתן תחיתות לימון שלא נתבשלו עדיין לתוך כוס תה, אפילו הוא בכלי שני, שיש לחוש שמא אין דינו כתבלין דמתבשל בכלי שני, אבל בכלי שלשליש אין חשש (ע"י קצות השולחן סי' קכד, בבדי השולחן סקט"ד. וע"י שו"ת פ"א סי' נ"ב ובה"ק קכ. וע"י חזו"א או"ח סי' נ"ב סקט"ו דמנעט דמקיל).

ח. אין חשש ליתן חתיכה או גוש של סוכר לתוך כוס תה ולבחוש, אע"פ שבפרק יש אוסרין משום נולד (ע"י שו"ת סי' ש"ח סי"ק קמ"ו) מ"מ בגוש סוכר אין חשש, כי הסוכר אינו נחפץ למים כמו גוש סוכר, אלא מתמוסס בתוך המשקה (ע"י שו"ת רב פעלים או"ח ח"ג סי' ס"ד. וע"י שו"ת צ"ח ח"ו סי' לז). כמו כן אין חשש של טחון בזה, דאין טחון אחר טחון (ע"י ערוה"ש סי' ש"ב סכ"ד; וע"י פ"י סי' ש"ב שבו"י סי' י"א וא"א סי' ק"ב; ברית עולם מלאכת טחון סט"ו; קצת"י סי' קכ"ט סי"ק טו).

ט. סוכר – מדינת מותר ליתן אפילו בכלי ראשון שהוסר מעל האש, וכל שכן שמותר ליתן בכלי שני ולערות עליו מים מכלי ראשון, מאחר שהסוכר כבר מבושל. אבל יש מחמירי שלא יכניס את הסוכר בכלי ראשון, אלא ישפכו המים תחתיו לכך שני, וליתן אח"כ הסוכר לתוכו. והטעם כיון שהסוכר יהיה נמוח דינו כדבר לח שנצטק שאסור ליתנו לכלי ראשון, ועל כן טוב להיזהר לכשתלח (ע"י שו"ת סי' ש"ח סקט"ח והרב בסידורו. ע"י ח"א אדם כלל כ' סי' י; מ"ב שם סקט"א ובש"ע שם). וע"י א"ח שנה ב' פ"ר ב' סי' ז).

עלֵי ספר

יוסף אברהם על התורה – דרושים ופירושים על פרשיות התורה, גם לרבות לפעמים על ההפסדו, מילתא בטעמא ופירושים נפלאים על המסדה מהגה"ק רבי יוסף שאלתיאל זצ"ל דין ומגיד מושימים בק"ק סאלוניקי. נקדו ונסדד מחדש באותיות מאירות, מנופה משגיאות, בתוספת ציונים, מקורות ותערות, תולדות המחבר ועוד, על ידי מכון ג'נוי המלך – מפעל תורת חכמי סאלוניקי, ירושלים תשס"ח (עדר עמ').

דברי ישראל על התורה – אמרות טהורות מהרה"ק רבי ישראל ממודיץ ז"ע. נקדו ונסדד מחדש ברוב פאר והדר בתוספת לקוטים ומפתחות, בהוספת הגהות ותערות מ"ק' אדמו"ר מהרש"א ממודיץ זצוק"ל מכת"ק בגליות הדברי ישראל שער כה על שפתם עין הדפוס. יצא לאור ב' חלקים מופאים: א – על בראשית שמות ויקרא, כללי ואורחאות ותורת הלכה מקומי ז"ע. לקוטים וקונטרס מפתח ענינים ושאר מפתחות מפורטים: ב – לקוטים דברי ישראל – על במדבר ודברים אשר לוקטו מספרי ותכתיב הרה"ק בעל הדברי ישראל, נולדו ולשו התחיבו ידו ישראל – מאמרים יקרים מפתחים על פי יסודות אשר בדברי ישראל מאת כ"ק אדמו"ר רבי ישראל דוד טאט שליט"א ממודיץ. הוצאת מכון 'אשר ישראל', ברוקלין נ"ג תשס"ח.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת חזקוני לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' יצחק שטערליכט הי"ד לרגל שמחת אידיש בתו תח"י עב"ג הבה"ח כמר אליהו פערלשטיין נ"י – ירושתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יעקב מ. א. שפירא הי"ד לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר אליקים געציל נ"י עב"ג תח"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הע"י לתורה והקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' אלכסנדר מאטייאס שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר משה יהושע נ"י עב"ג תח"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הע"י לתורה והקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)	ידידנו היקר הנריב הנכבד הרה"ח ר' פינחס קאניג הי"ד לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר אברהם חיים נ"י עב"ג תח"י בת מחו' הרה"ח ר' אליהו דוד ורשואר הי"ד ברוקלין נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הע"י לתורה והקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)
שיבה לעניינים דחסידי בעלזא – אנטווערפן קול צהלה ורנה שפתנינו תרננה ברכת "מזל טוב" לבבית מוגשת בזה לידידנו החשוב, חבר מסור כלב ונפש בוועד ההנהלה הישיבה ועוסק בציריב ציבור לשם שמים הרה"ח ר' יעקב מ. א. שפירא שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר והעמויין כמר אליקים געציל נ"י בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת וכל טוב שלה, אמן כעתירת וברכת הרה"ח ר' יוחנן הירש הי"ד ממזל טוב וברכה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יהודה מרדכי גראסס הי"ד לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמר יהודה אברהם דירנפעלד נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הרה"ח ר' מרדכי פריעד הי"ד לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר יהושע נ"י – עב"ג תח"י בת מחו' המנוח איש החסד והומעט נודע בעצירתו ופעילותו הכבדים הרה"ח המנוח רבי יעקב אלימלך קאהן ע"ה במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' פריעדמאן הי"ד לרגל שמחת אידיש בתו תח"י עב"ג הבה"ח כמר מרדכי אברהם נ"י בן מחו' הרה"ח ר' אהרן עהרנפעלד הי"ד – ירושתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הרה"ח ר' עבי אלימלך דאנציגער הי"ד והחתן האבר"ך הרה"ר שלמה בוימגארטן הי"ד לרגל שמחת חולדת הנכבד – הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' דוד פערלדמאן הי"ד לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמר אברהם מרדכי יחזקאל אינגבער נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

עלילתם להתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת יתרו			
י"ח שבט תשס"ח לפ"ק – שנה י"ג גליון תר"ד			
הולדת מנחם	18:36	17:01	אנטווערפן
18:36	17:33	16:21	לונדון
17:54	17:37	16:22	מאנשטער
18:32	18:07	16:58	ציריך
17:58	17:34	16:24	ווינ
18:30	18:11	16:55	אמסטרדם
18:53	18:29	17:18	פאריז
18:23	18:01	16:48	פראנקפורט

תורת של ראשונים

למה שלח הקב"ה את משה רבינו – שלא יחא עמו בשעת אמירת עשרת הדברות?

ויאמר ה' אל משה ר' העד בעם פ' יתרו לעלות וגו'. ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדותה בנו לאמר הנה אנחנו אל ה' ואלהי ה' ר' ר' ר' ונעלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל יתרו לעלות וגו'. יש להבין חילופי הדברים שהיו כאן בין הקב"ה ומשה, ותו, לבסוף כתיב (פסוק כה): "וירד משה אל העם ויאמר אליהם" ומיד לאחר מכן "וידבר אל אלקים את כל הדברים האלה", ולא כתוב שוב "ויעל משה" קודם עשרת הדברות. "והנראה", כי למה שעלה משה אל ראש ההר סמוך אל הערפל אשר שם האלקים, והיה מוצאן האל-ל יתעלה שיהיה בשעת הדברות יותר קרוב למחיצת הזקנים והעם, כדי שלא יחשבו שהוא המדבר, וגם שיראוהו ויזכרו לדבר עמו בשעת צערם, כמו שאמרו לו בסוף (לפסוק כ, טו): "דבר אתה עמנו ונשמע" וגו'.

לזה אמר לו השי"ת בדרך התחבולת המוסר, שילך להעיד עוד בעם, וכאשר נתירא משה כי בצאתו משם, מיד יתחיל הדבור, היה דוחה הציווי באומרו: "לא יוכל העם לעלות" וגו', אולי ישר בעיני האלקים ויקבל תשובתו למלא רצונו ויניחחו שם. והנה כאשר טען עליו טענת אמת, חזר ואמר לו: "לך ר' ונעלית אתה ואהרן" וגו'. והנה הוא שמח במעלת אהרן, ויצא ולא יספיק לשוב אל מעמדו הראשון, עד שהתחיל הדבור, הוא מה שנאמר (מיד לאחר מכן): "וירד משה אל העם ויאמר אליהם. וידבר אל אלקים" וגו'.

והפשתי במדרש ומוצאתי דברים כהווייתן (שמי"ח כה, ג): אמר רבי לוי, משה למלך שבקש לעשות אפימטיאטא (דבר מלכות אל העם), הוין מדעתו של אפרכום (בלי סיועו של אותו שר). אמר לו (המלך): "עשה דבר פלוני" (כדי שבשעה שיהא עמוק בקיום פקודת המלך יוכל המלך לעשות הפעול). אמר לו (השר): "כבר נעשית. ושוב אמר לו (המלך): "עשה דבר פלוני. כשהלך, עשה המלך מה שביקש. כך בקש הקב"ה ליתן הדברות, והיה משה עומד מצדו וכו', ואמר לו (הקב"ה): "ר' העד בעם". אמר לו (ומשה): "לא יוכל העם, ושוב אמר לו: "לך ר' ונעלית אתה ואהרן", עד שמשח חלק נגלה הקב"ה שנאמר וירד משה וגו', מיד וידבר אל אלקים וגו' (ע"ש).

כמה נמלצו דברי זה המדרש ליישב פשט הכתובים, בהורות על הפלגת תשוקת האיש השלם להגדיל מדרגתו וחסידיה הרב, כמה שהערימה חכמתו לדחותו ובדבר אמת וענות צדק, כאשר יאות לדחותו, וכמו שאמרו (אבות ד, יב): "יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך"....

מדוע לא אמר "אשר בראתי שמים וארץ"?

אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (כ, ג). "יש לחקשות, שיותר ראוי שיאמר 'אנכי ה' אלקיך אשר בראתי העולם', שזה יותר נגד, שכשברא העולם בראו מאין, אבל אחר כך כל מה שעשה היה יש משה: דם ממים, צפרדע ממים, כנים מעפר וכן כולם, ויותר טוב היה לשקבל מלכותו עלינו שיאמר 'אנכי ה' אלקיך אשר בראתי שמים וארץ' והשמש, שהוא מאה ושבעים פעמים יותר מהארץ, ומכאן עד השמים מהלך ת"ק שנה, וכן בכל עובי כל גלגל. תשובה: לא אמר כן, בעבור שלא ראו בעיניהם בראית העולם, ואף על פי שהאמינוהו וראו יציאת מצרים, ועוד, שבכלל "אשר הוצאתיך" [יש] חידוש העולם, שאי אפשר לעשות הנסים אלא אם חידש העולם". תולדות יצחק

לא קאמר "אשר עשיתי שמים וארץ", לפי שיאמרו ישראל מדוע נשתנינו מכל אומה, ולחכי אמר "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", כלומר, הפלאתי בשבילכם מה שלא עשיתי לשום אומה. תוס' השלם

לקח טוב

העצה והתבונה כנגד קליפת עמלק – דביקות בצדיקים

היא היא קליפת עמלק. לא הכחשה בלבד בהנהגה עליונה. קליפתו הרשעה מתייחדת בזה שמבטלת ומקדחת כל תולדה זעירה של אמונה הנוצרה בלבו של אדם.

יתרו חותן משה, אחר עבדו כל עבודות זרות שבועות – עד שהעיד על עצמו: "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים" – הגיע מנסיונו הרחב לשיא האמונה הבאה על ידי ראיה שכלית, עם אוצר מלא חכמה נשגבה כזאת. מה ראה להצטרף לכלל ישראל, אם בכוחות עצמו כבר עלה בידו להגיע לפיסגה רמה זו?

אלא שראה יתרו, כי אחרי המצב העילאי של קריעת ים סוף, בו התגלה השם יתברך לעיני כל ישראל בגילוי אדיר ונורא, ובו ראתה שפחה מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, עדיין היו בני ישראל

בן ישראל מאמין באמונה שלימה שהבורא יתברך שמו בורא ומנהיג לכל הברואים, עשה עושה ויעשה לכל המעשים. ואף על פי שאין הנהגתו מוחשת לעין כל רואה בעולם הגשמי, הרי שהאמונה הצרופה רואה מה שאין העין החומרית מבחינה בה.

הנהגה רווחת בעולם היא, שאמונה זו איננה בבחינת ידיעה גמורה, כי פועלת היא למרות העדר הוכחה מורגשת. הנהגה זו סוברת כמובן מאליו שאילו היתה עינו של אדם רואה במוחש, היתה ידיעתו גוברת ועולה ביתר שאת וביתר עז מידיעה שמתוך אמונה גרידה.

וכבר דנו בזה ספרים וסופרים, בבארם שלאמיתו של דבר אין האמונה יכולה להימדד כנגד הראיה, מאחר ששונות הן זו מזו, כי הראיה איננה אלא ידיעה חיצונית הזקוקה לתמיכות שונות מבחוץ על מנת שיווכח האדם באמיתותה, ואף אחרי הוויכוח בה עדיין צריכה היא סעד לסייעה. האמונה מאידך, היא ידיעה פנימית הממלא את לבו וישותו של אדם, ואיננה זקוקה סעד לתמיכה כלל ועיקר, כי חודרת היא את כל רום ועומק הלב.

אלא שלא בזה אנו דנים. גם אם נעניק ערך כלשהו לאמונה כזאת הבאה מתוך ראיה מוחשית, הרי לגופו של ענין, גם אחרי היוולדה איננה בת קיימא אצל האדם, כי סבוהו גם סבבוהו ראיות אחרות אין ספור מעולם הגשמי, והן דוחקות ומשכיחות ממנו אותה תולדה רצויה ומבורכת, ועד מהרה תימחק האמונה מעל לוח לבו, וכלא היתה.

ומעשים בכל יום המה. בני אדם רואים דבר יום ביומו תופעות המוכחות לעין בעליל כי יש מנהיג לבירה, וכי יד ה' נישאת ברמה מעל מערכות הטבע, ולבו של אדם אף מתפעל ומפיק לקחים מרחיקי לכת, ואף על פי כן אין מסקנות התפעלות שכאלו מאריכות ימים, ותוך זמן מועט פג טעמן. פשר הדבר הוא, כי האדם נמצא יותר בסביבה גשמית ומגושמת המכחישה את היד העליונה, ומתיימרת להיות מונהגת בחוקי טבע. תופעה נדירה הבאה לזמנים מרוחקים אין בכוחה להתגבר על ההכרזה התמידית היוצאת מבין מרכיבי הסביבה. כיון שכן, בטלה ידיעת האמונה הנולדת מראית תופעות נדירות כמים הזידונים.

אותיות מהכימות

... ועל פי מאמר חז"ל: מה שמעט שמע וכל, קריעת ים

סוף ומלחמת עמלק, פירשו רבותינו הק' ז"ל כמובן, ששמע שאלתי קריעת ים סוף, ששמעו עמים יכגון וחיל אחז יושבי פלשת, וסכל לאו כענינא פקחא את יד ה' מתוך האותיות ומופתים. בכל זאת גדולה הקליפה של עמלק, שענינה היא קריכות בלמונה, שכלו להילחם עם ישראל.

ומלחמה לה' בעמלק מדור דור, שכלל דור דור מתחדשת קליפה זו, שאף על גב שרואים ופועלים, בכל זאת הוא כופר. וכיון ששמע כן, ראה שאין ענה רק לכל למשה.

צ"ת אברהם

מסוגלים להוליד ספק בלבם ולתהות היש ה' בקרבם אם אין, תהיה שבעצם הביאה את עמלק להילחם עם ישראל. עמד יתרו תוהה ומשתומם, איך יתכן לעין הרואה גילויים שמימיים כאלה להיות יורדת ונופלת פלאים. והסוק מוכר, שכמה שלא תגדל התפעלותו של אדם מגילוי ומני, אין תוצאותיה במוחות וקיימות, כאמור.

שמועה זו שמע ובא, והשיג שאין ראית אמונה יכולה להתקיים אצל האדם רק אם יתדבק לצדיקי הדור. הצדיק בדביקותו העליונה נמצא תמיד בסביבה שמימית. אף מרכיבי עולם הגשמי נתפסים אצלו כפרטים נוספים של התגלות אלוהית. בקירבת הצדיק תישמר התפעלותה של קריעת ים סוף, ותתקיים לעד ולעולמי עולמים.

אמרות טהורות

על האדם להתבונן ביתרונ עמלו ובמותרותיו

וישמע יתרו (יה, א). רמז בדרך מוסר: **"וישמע"** – ראוי לו לאדם לשמוע תמיד, להבין ולהשכיל (ראה רש"י בראשית מא, טו: "תשמע" – לשון הבנה והאזנה), **"יתרו"** – מה ישרא לו מכל עמלו, כי הכל הבל וריק, ואין מלווין לו לאדם לא כסף ולא זהב וכו' (אבות ה, ט), אלא מה שמסגל לעצמו בתורה, ורואה להדריך בגיו בדרך הטוב והישר לפני אלקים, זה ישרא לו מכל עמלו. **"ויראו"** לו להשגיח תמיד ולשים רעיוניו על זה.

גם יש לפרש: **"וישמע יתרו"** – ראוי לו לאדם להבין ולהתבונן מה שהוא יתרון ומותרות אצלו, להשליך מעליו ולא לרדוף אחר המותרות, רק שתפסג במה שיש לו ושהוא לצורך.

"לא פחות ולא יותר" – ללכת בדרך הממוצע

אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל (וי, ה). פירש"י: **"אלה"** הדברים, לא פחות ולא יותר. יש לפרש על פי מאמרו ז"ל (ברר יב, ג): **"ש"ל מוקם שנאמר 'אלה' – פסל את הראשונים"** ודנה, נודע כמפורס (עי' שמונה פרקים להרמב"ם, פד), **"שהאדם צריך לאחוז בדרך הממוצע, שלא יהיה בעיני עצמו פחות הערך – מחמת ההטאים שעשה, שלא יתירשל ח"ו על ידי זה מתשובה, וכן לא יהיה ח"ו בגדלות ח"ו, כמאמר חז"ל (אבות ב, ה): אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך וכו'.** וכן בדרך זה ילך ללחם נגד היצר הבא לרשל את ידיו מתשובה, ואומר לו: הלא המאת הרבה וח"ו אין לך תקנה, אז צריך לומר שהקב"ה לא יזכור לו עונות הראשונים וימחול לו אם ישוב מהיום. ואם היצר בא להכניס בגדלות, ואומר לו שכך וכך טוב עשית וכדומה, אז צריך גם כן לשכוח את מעשיו הטובים שעשה, ולא חזק טובה לעצמו, שלא יבוא לגדלות ח"ו. וזה שאמר חז"ל: **"כל מוקם שנאמר 'אלה' – פסל את הראשונים"**, היינו שופסל מעשיו הראשונים ולא יזכרם, הן העבירות ח"ו – כדי שלא יתירשל מתשובה, והן שלא יזכור מעשיו הטובים, שלא יבוא לגדלות ח"ו.

אמירה נעימה

ויאמר אל משה אני חותנך יתרו בא אליך ואשתך ושני בניה עמך (יה, י). ואיתא במדרש (מכילתא, תובא ברש"י) **צא בניני, ואם אין אתה יוצא בניני צא בגין אשתך, ואם לאו צא בגין בניה וכו'.** ומקשים בכאן (עי' חזקוני), וכי יתרו שהיה גדול, היה רודף אחר הכבוד, שישלח לומר: **"צא בניני"**.

ברם אין זו קשיא, כי אין זאת רדיפת כבוד, רק הסרת גנאי ובזיון. שכל אדם, אפילו צדיק וחסיד, מקפיד על בזיונו. והיות והדרך היא לכבד את האורח, ובפרט כאן אצל יתרו, שהיה חותן משה, אם לא יצא משה לקראתו, יחל לו בזיון וגנאי, ולכן ביקש זאת כדי להינצל מן הגנאי והבזיון, ואין זאת רדיפת כבוד כלל.

"ואחי מו"ה רבי חיים מוהרנבארג" נר"ו תירק, והיו מלעזים על משה: **"בית יתרו מי התירה לך" (פנדרין פב),** לפיכך שלח לו יתרו **"צא בניני"**, שלא יאמרו שאתה מתבייש ממני שאני גוי, ואין אני ראוי להדבק בשכינה, ויהיה זה גנאי לי. ואם אין (ואתה) מקפיד עלי – **"צא בניני אשתך"**, שלא יאמרו מי מתיר אותה לך, שהיא גויה, ואם אין אתה מקפיד עליה, שתוכל לגרשה, **"צא בניני שני בניה"**, שיאמרו ולד גויה ח"ו – כמזה (חזקוני פה). והיו דקאמר **"וזה לא בניני"**.

גור ארצה להמורל"ל מפראז וז"ע

וירא חותן משה וגו' ויאמר מה הדבר אשר אתה עושה לעם וגו' ויאמר משה לחותנו כי יבא אלי העם וגו' (יה, יד-טו). איתא בגמ' (בבב קט) דבנינים ותשרי אין מוזמנין לדון, חוץ מאותם שבאים בלאו הכי לעיר, דנין. ולכן כאן, מפורת יום הכיפורים, שאלו יתרו **"מה הדבר"** שאתה דן היום בתודש תשרי. והשיב לו משה: **"כי יבא אלי העם"** מעצמו.

ויתיצבו בתחתית החר (וי, יז). **"אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את החר כנגיית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם"** (שבת פה). והקשו התוס' (ד"ה פה): למה

וזה שאמר הכתוב: **"אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל"**, היינו שתאמר להם שישמרו דרך זה הדרך הנרמז בתוכן **"אלה"**, שאמרו חז"ל **"פסל את הראשונים"**, שיתנהגו בדרך הנ"ל. ולכן פירש"י על זה: **"לא פחות ולא יותר"**, היינו שלא יהיה בעיני עצמו פחות הערך, וגם לא יראה בעצמו יתרון על ידי מעשיו הטובים. ואם ילך בדרך זה ככל ענינים, יזכה על ידי זה להנצל מרשת היצר ולטהר את נשמתו, להוסיף אומץ בעבודת הבורא יתברך.

אמרי יהודה

על האדם להיות תמיד עולה במעלות הקדושה

אם בהמה אם איש לא יהיה (וי, יז). **"פירוש"** מי שהוא לפעמים **"בהמה"** – בלא דעת, ולפעמים הוא **"איש"** בהשכל ודעת, **"לא יהיה"**, זה לא היו חיות, כי הוא בחינת קליפת נוגה, שלפעמים הוא בצד הרע ולפעמים נופל לתוך הקדושה (עי' ליקוטי תורה פר' ואתתן, מעט המצות ד"ה כשהי מורי), רק שצריך אדם להיות תמיד עולה בקדושה יתירה ולא לעשות מעשה בהמה, וזה נקרא **חיים**, כמ"ש (דברים ד, ז): **"ואתם הדברים בה' אלקיכם חיים כלכם היום"**.

עשרת יושוע

השגת הדיבור הראשון – לאחר קום שאר הדברות

אנכי ה' אלקיך וגו' (ב, ב). **"הראשון"** מעשרת הדברות הוא **"אנכי"**, והאחרון – **"לא תחמוד"**, בעולם העשיה צריך להתחיל באחרון. **"לא תחמוד"**, וליך ממטה למעלה, עד שכא למצות **"אנכי"** – לדעת אחדותו יתברך, ולא כאותם הקופצים תוכף לידע **"אנכי"** במוחם שלהם, בהיותם מקושרים עוד בהבלי עולם הזה. **"לגדולתו אין חקר"** כתיב (תהלים קטו, ג), **"ואם כן הרי מיד נשאר עומד במצוה הראשונה. רק העיקר להשגיח על עצמו בהתחלה לעבוד ולשמור שלא יעבור הלא-תעשה אחרונה, ועל ידי זה יוכל לילך אח"כ בסדר, עד שיבוא לדעת מצוה הראשונה של אנכי"**, על ידי קיום הלא-תעשין ועשין ממטה למעלה, ודי למבין.

הרחיק רבי שמואל אליהו מזוואלין

ויש"ע (דברי ישראל ר"פ קדושים)

כפה עליהם החר כנגיית, והלא כבר הקדימו **"נעשה"** **"לנשמע"** (לפני כה, ו).

ונראה לתרץ, דהנה, אצל המלאכים כתיב (תהלים קכ, ב): **"ברכו ה' מלאכי גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו"**, ויש לפרש, דהנה ידוע ש"אין מלאך אחד עושה שתי שליחות" (ברר ב, ב), ולפי זה, המלאכים אשר כל חשק והפצם לעשות תמיד דבר השם ושליחותו, אוי כשהיית מצוה להם איזו שליחות עושים הם אותה במהירות ובמהירות, כדי שיצוה להם ה' עוד שליחות אחרת, שהרי כל זמן שלא יעשו את השליחות הראשונה לא יצוה להם אחרת. וזהו הכונה: **גבורי כח עושי דברו** – שעושים את דברו במהירות, כדי לשמוע שוב בקול דברו.

והנה, בשעת מתן תורה הקדימו בני ישראל נעשה לנשמע, כי היו במדרגת מלאכים (שבת שם) ולכן רצו להיות גם כה כמלאכים, שלא לעשות שתי שליחות, והיו שהקב"ה יאמר להם מצוה אחת, ויקימו אותה, ואחר כך יאמר עוד מצוה וכן הלאה. ועל כן אמרו **"נעשה ונשמע"**, כלומר, **נעשה** את המצוה, **ונשמע** עוד מצוה אחרת. אבל לא רצו שיאמר להם הקב"ה את כל התרי"ג מצוות בפעם אחת. ועל זה כפה עליהם הקב"ה הר כנגיית, ואמר **"אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו"** וכו', רצה לומר, שיקבלו את כל המצוות בפעם אחת דוקא, והוא ע"פ מה דאיתא (מכילתא פה, כה-כז): **"תרי"ג מצוות נאמרו למשה בסני, דכתיב (דברים ה, ז) 'תורה צוה לנו משה'**, תורה בגימטריא תרי"א, ו"אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו". ולפיכך כפה עליהם החר כנגיית ואמר אם יקבלו ישראל התורה, שהיא תרי"א מצוות, מוטב.

אוצרות חיים להנהיג רבי חיים כהן רפאפורט וצ"ל אבד"ק אוסטרדהא (נפסם בסוף שו"ת 'חיים חיים')

הגבל את החר קדשתו (וי, כג). האותיות שקודמות לאותיות **"ה' ה' קד"**, והאותיות שאחרי אותיות **"ה' ה' קד"**, וביחד הן אותיות **"קדושה"**. והנה: **"הגבל את החר"** – **הגבל**, מלשון גבול, דהיינו האותיות שגובלות משני צידי אותיות **"ה' ה' קד"**, הן אותיות **"קדושה"**. והנה: **"קדשתו"** – **צמצום צדיק** – בשם חותן הר"ק ר"י מרזניץ וז"ע

יתרון דעת

"לא שינו לשונם" (ה)

בכוונה שבשו היהודים את לשון האומות/ אי אפשר להתקשר רק אם מרומם עצמו מכל הלשונות, ועוד

... מה לכם לחתום עצמכם אפילו בשטרי הידיעות או בהכשרים בשם לאטי"ן (-לועזי) אשר לא שער אבותינו ורובנים קרמונים שלפני פר"מ, ולדעתי גם הקרמונים היו בקיאים ללועזים בלע"ז, אך בכוונה שבשו הלשונות מפני גזירת י"ח דבר שבירושלי פ"ק דשבת דפוס וזינץ דף וי"ו ע"א, ועל לשונם יעורר.

שו"ת חתם סופר (אה"ע ח"ב סי' יא). וז"ע בצוואת החת"ס: **"וזהו משני שם לשון ומלבוש ישראל ח"ו, וסימן (בראשית לז, יח) ויבא יעקב שם של"מ"**

... ודנה מרוב קדושת לשון הקדש בער"ה נשכח ממנו במעט קט זמן, כמבואר אצלינו במקום אחר. ומרוב קדושת הלשון יש לשער חזקתו, טובאית לשונות העבריים, אשר המה חלק אלהים אחרים. ומשום הכי ראו אבותינו כי טוב לנו עכ"פ שלא למחר ללמוד דבר צחות לשונותם לגימורים וכו' וללמוד מלשונות חיצוניות וצדק עברית וארמית ובלול ומעורב בלשונות שונות כולל לשון, למען תהיה לנו לעצה בלבי התעורב בעינים. ואמנם חרשתי מקיבו עצה העמיק בלבר הלשונות ולדבר צחות כל לשון על מתכונתו, כדי להתעורב עמדם. ומיום התפסס הגע עצרת ממארת הדוא, פטשה מינות בישראל בער"ה, על זה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים יב, ד): **"יכרת ה' כל שפתי שקלות לשון מדברת גדולות"**, רצ"ל בעלי הגלות אשר מדברים בשפת חלקות חיצוניות וצדק עברית מדברת גדולות יכרת ה' לשון מדברת גדולות דם אותם האומרים **ללשונונו נגביר** – רוצים אנו להגביר ולהעמיק עצה אל לשונותינו ולבשר אותנו וללכלך כדי שיהיה שפתינו שפת לעו אתנו ברור מללו, ועל ידי זה מי אדון לנו.

תורת משה להחז"ס (מהדורת פר' ויגש, דף מר, א)

אלה הדברים אשר דבר משה וגו' (דברים א, א). כי משה הוכיח אותם על הדיבור שלא ידברו רק בלשון שלימדו אותנו אבותינו לדבר בלשון יהודית, ולהתפלל וללמוד בלשון הקדש, ולא כאשר עתה בעוה"ר בזמנינו, שלומדים הרבה בלשונות העמים, ומענה בפיהם כי מי ידע אם הלשון זה של האומות לא היה תיכף בשעת הבריא, ומי יאמר אם נבראו שמים וארץ בלשון הקדש, אולם כל זה הוא דעת אפיקורסות והבל יפצה פיהם, כי מלבד דמוכח מתיבת אשה שלח נקראת אשה לאשר **"מאיש לקחה"** (בראשית ב, כג), ומוכח מזה שנברא העולם בלשון הקדש כדרשת חז"ל (ברר י, ו) ודובא ברש"י ז"ל במקומו. אף גם מתיבת **"אדם"**, שנקרא אדם הראשון בשם **אדם**, מוכח דנברא בלשון הקדש, כי בודאי נקרא אדם לאשר נלקח מן האדמה, וכמבואר בבעל הטורים (בראשית א, כז) שתיבת **"האד"ם"** אתון **"אדמה"**, ע"ש, ואי נמצא בלשון אחר נתיבת העולם, אם כן אין שייך שם אדם להארץ, כי בלשונותיהם, בכל הלשונות, שם אנוש ושם הארץ אין להם שום שייכות ורוחקים זה מזה, נמצא כי משורש יתיבת אדם על כרחך מוכח שנברא בלשון הקדש. **עשרת יושוע** (פר' דברים אות ט, יעירש. וז"ע פ"ה שמות אות ו)

כל ענין לעבוד על השפעת צרכי הגשמיות בפרנסה, הוא ירידה לאיש צדיק, כמבואר בספרים, יען כי כל מעשיו הם תמיד להיות בבדיקות הבורא ובעבודת השית, אולם יען כי צריך הדבר לעבדותו ית"ש, על בלעדי זאת אין חיוק להנהיג ומצוות, כמו שאמרו חז"ל (אבות ג, יז) **"אם אין קמח אין תורה"**, אולם כעת חוטפים האומות העולם שפע פרנסתנו, ועם ישראל המה עניים דחופים ומדולדלים, והסיבה לזה ח"ו, יען שלומדים לעשות הענינים, וזאת היא הגורמת לנו **"בבוסם לחטוף השפע מאתנו רח"ל"**, כי מצינו בדברי חז"ל שנגאלו ישראל ממצרים בשביל שלא שינו שמם ומלבושם ולשונם וכו', ועל זה צריך לשמור שלא לדבר בלשונותם ותחזור שפע הפרנסה לידע יושוע.

בחיות כ"ק אחי שליט"א (מרן מהר"א מבעלזא וז"ע) בימי עלומיו, היה לו חבר שרצה ללמוד בתל לועזי, ונודע הדבר לכ"ק א"א ז"ל (מרן מהר"י וז"ע) וקרא לכ"ק אחי שליט"א (וצ"ל) והוכיח אותו, ואמר לו:

אנו אומרים בנפח התפלה ביום טוב: **"ורוממנתו מכל הלשונות קדשנו במצותיך"**, ולכאורה יש להבין מהו הקשר בין שני הדברים. אולם הכונה היא, כי אי אפשר שתקדש האדם במצותיך ית"ש, רק אם הוא מרומם את עצמו מלשון העכו"ם ואינו מוכר את לשונם. וזהו שאומרים: **"ורוממנתו מכל הלשונות"** – שעליו להתרומם מכל לשונות הגוים ולהכיר רק את הלשון היהודי, ורק אז זוכים ליקדשנו במצותיך. ואכן כ"ק אחי שליט"א (וצ"ל) לא למד יותר שפת העמים.

כתבי הגה"ק מהר"ם מביגלווריא וצ"ל (הובא בקוב' יבין של ישראל, פרשת מרדכי אות ו)

... רק זאת אבקשה: לבל יציין קשיית ותירצים בצינו לשון דייטש ויש להם בזמן הזה בעוה"ר, כי בחדי חוצא לקי כרובא (עי' בבב צב, ג) ויש להם שם משום **"בחוקותיהם את חלכ"ו"** וע"ד גזמא, ויענין במד"ר פר' שמות שלא שינו לשונם. ודי לחכימא ברמזא.

שו"ת מוהר"ם (ח"ח סי' רלג)

הידברות תמורת \$ 100 בלבד, תרומה לארגון הידברות, אתה יכול לסייע להידברות להפיץ יהדות בקרב מיליונים ברחבי העולם באמצעי תקשורת מתקדמים

יומא דנשמתא

ב"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע יומא דהילולא כ"ג שבט (תרנ"ד)

לקט עובדות מאלפות, שיחות קודש ואמרות טהורות

כוחה של ברכה ומנהג ישראל

סיפר הגה"ק מהר"ם מבילגוריא זי"ע:

פעם הגיע אל זקניי זי"ע (מרן מהר"ם זי"ע) יהודי אחד, תלמיד חכם, שלא היה לו שג ושיח בעניני העולם הזה, וזוגתו ניהלה חנות, אשר מרווחיה פירנסה את הבית די המחיה. ויהי ביום מן הימים, קמה בבוקר ולא יכלה להניד את ראשה, והיתה כמשתוקקת. כמובן שכן לא יכלה לעמוד בחנות, ומאחר שלא נמצא לה כל רפואה, מה גם שהוצאות הרופאים גברו ועלו למעלה ראש, הרי שתוך זמן קצר ירדה הפרנסה לטמיון. כך עבר זמן רב עד שבצר לו הגיע היהודי אל זקניי לבקש על נפשו.

כשמוע מרן את צרתו, פנה אליו ושאלו בפתע: אמור נא לי, מאין לוקחים אתם יין לפסח? ענה היהודי, שבשכונתו יש יהודי יר"ש וממנו הוא קונה. הגיב על כך זקניי כדברים האלה: פלא הדבר, לפנים זאת בישראל, היו היהודים קונים שק מלא צימוקים לפסח, והביאום לביתם, ונתיישבו כל בני הבית ליד השולחן, וברכו עליהם וטעמום, ואח"כ היו שורים אותם במים ומוחש עשו יין לפסח, אך כהיום הזה, חולקים וקונים יין מן המוכן... על כן שמע נא את אשר איעצך: השנה תסע ותקנה שק מלא צימוקים, תגישם לכל בני המשפחה, וכמובן גם לאשתך החורלית, שיעשו ברכה בכוונה, ואח"כ תעשו מהם יין, ובזכות עשיית הברכה ושמירת מנהג ישראל זה, ודאי יעזור השי"ת ותיוושע ברפואה שלימה! - - -

עשה היהודי ככל אשר נצטווה פקודת הקודש, ותוך זמן קצר נתרפאה אם המשפחה. ויהי לפלא!

מפי הגה"צ רבי ישעי' שנייבאלג זצ"ל, אב"ד בני ראב ובה"ד דקהל מחזיקי הדת באר"י. הגה"ק מבילגוריא סיפיה אלבני הגה"צ רבי דוד צבי זצ"ל, בהיותו במאגנסטר, בקיץ תש"ט פ"ק

"ולא תעלה במעלות" – להורות על אחדות הקדושה

ולא תעלה במעלות על מבזחי וגו' (שמות כ, כג). התורה הקדושה אסרה לעשות במעלות, כי במעלות מי שעומד במעלה העליונה אין לו שום שייכות עם זה העומד במדרגה פחותה ממנו, מה שאין כן בשיפוע, בלא מעלות, שהיא חטיבה אחת, אז היא "התחברות כלום, והכל נעשה אחדות הקדושה".

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ם מבעלזא זי"ע (מתוך כתבי נכדו הגה"ק מהר"ם מבילגוריא זי"ע)

הגה"ק רבי אליהו מלובלין זי"ע – בעל שו"ת "יד אליהו" / מאמר סיום
את ספרו, אלו הדפים רבינו אליהו עצמו באמסטרדם בשנת תע"ב, קרא בשם **יד אליהו**, משלש סיבות: אותן מנמק בהקדמתו, ואחת מהנה מפני שזה הספר "כתבתי ביד כחה, ואולי אוכל לכתוב ביד גדולה" - את החיבור השני, אותו נקב בשם **יד אליהו**, ובו ר' ח'לקים: על רוב מאמרים תמוהים בתלמוד בבלי וירושלמי, על מדרשים תמוהים, על ישי"י ותנ"כ ומפרשי משניות, ואף גם שו"ת הנותרות שעד כה לא היה בידו להדפיס מפני גודל ההוצאה. לדאבונו כל כך, לא זכינו לספר זה.

בספר מוצאים אנו רשימה נכבדה של גדולי ומאורי דורו אשר עמדו עמו בקשרי חכם, ושחרו למצוא ים, מהם נזכיר את הגאונים הגדולים: רבי משה רוטנבורג, אב"ד אח"י (בן מהר"ם זיסקינד מלובלין); רבי שמעון וואלף מפניטשוב, אב"ד חמלניק - בעל "כבוד חכמים" על אגדות ירושלמי; רבי שאול, אב"ד קראקא (בן רבי ר' תשלי); רבי זונדל, אב"ד פפערשי ומדמדינה; רבי צבי אשכנזי - בעל "חיסוק צבי", רבי אברהם נפתלי הירש הלוי שפיץ, אב"ד וורמייזא - בעל "מלא רצון"; רבי יהודה ליב, אב"ד פפערשי (והמדמדינה) (תשובותיו הובאו בספר בנו - שו"ת יחזקאל בית יהודה); רבי מענדל, אב"ד באמבערג והמדמדינה; רבי אהרן, אב"ד תנור; ורבי יהודה מילר, אב"ד דמדמדי דייץ בינגא ואגפיה. זכר צדיקים לברכה.

"יזעל אליהו"

באחרית ימיו נשאתו רוחו של רבינו אליהו לעלות אל ארץ הקודש לשכון בתוככי עיר האבות, חברון תובב"א, שם אוה למושב לו שארית ימי חלו.

בנסיעתו באניה שוב התרחש לו נס, כשבלב ים נשברה האניה, ובחמלת ה' ניצל ביחד עם ספריו. בנו הגאון רבי משה זצ"ל, שמספר על כך בהקדמה לספרו, כותב שבאבי הגדול שלח אחריו לבקש שישלח לקושטא להדפיס את הספרים שניצלו, ואכן עשה כמבקשו ושם נפשו בכפו ובא לקושטא, אך לא מצא את כתיב אביו שיוכל להדפיס, והדפיס שם בשנת "השמיח בחלקי" (תצ"ט) את ספרו "פרחי שושנים", חידושים נפלאים על כמה

סיים מרן ואמר להרה"ק מקאמינקא: **כן גם אנו לא נחקה את דרכי אבי הקדוש, אלא נשתדל לעבוד את השי"ת ולהשיג אלקותו ית' בכחות עצמנו באופן ובמדה המיוחדת לנו.**

לאחר מכן הוסיף ואמר עוד: דוד המלך ע"ה סיים ספר שני בתהלים (מזמור עב): **"כלו תפלות דוד בן ישי",** על אף שאחר כך המשיך דוד המלך ע"ה ואמר עוד הרבה תפלות. וזאת, כי אמנם כוונתו היתה, שהספרים הראשונים, הגם שהרבה מזמורים מהם אמרם הוא, אולם אמרם בכוחו של אביו ישי, אשר כידוע מת בלא חטא, בעטיו של חש (שבת נה). אבל מכאן ואילך "כלו תפלות דוד בן ישי", כלומר, שמכאן ואילך לא היה צריך להישען על כוחו וקדושתו של ישי אביו, כי כבר היה לו הכח לומר מזמורים בעצמו. **כת"י החש"י רבי נפתלי צבי פיש מדינב זצ"ל; 'לקוטי בתר לקוטי' לרבי שמואל אלטער ז"ל (אגדות הח"ס, ח"ב עמי קטו)**

קבלת התורה והמצוות במחשבה תחלה – יען "שכל התחלות קשות"

ועתה אם שמעו עמכם בקול ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים וגו' (שמות יט, ט). ופירש רש"י: "ועתה, אם עתה תקבלו עליכם, יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות". ולכאורה קשה, אם "כל התחלות קשות", הרי כל אימת שמתחיל האדם קשה הוא, ומהו אם כן היתרון בזה שיקבלו עתה - "אם עתה תקבלו עליכם, יערב לכם מכאן ואילך".

ונראה לכאור, שכל אימת שהאדם מתחיל להתעלות בקדושה, מתעוררת מיד התנגדות גדולה מצד היצר הרע העומד בדרכו לשטן לו, ומערים קשיים גדולים ונסיונות שונים (ראה זוה"ק וירא קצ, א); ולכן "כל התחלות קשות". אך העצה לכך היא, שתחלה יקבל האדם על עצמו במחשבה לעשות את רצון השי"ת, ועל מחשבה אין ההתנגדות גדולה כל כך, כי מלאכים אין להם שליטה על מחשבות בני אדם, ואין להם שום השגה בהן (ראה זוה"ק וירא קצ, א) וביצוצי אורות: שם אות ב, ש"ה חק עשרה מאמרות מאמר שני - מהדור מכוון יד רמח"א אות סט - בהג"ה - אות ה), וכיון שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה (קידושין מ, א), הרי המחשבה טובה נחשבת להתחלה, ומעתה כאשר יבוא האדם להוציא את מחשבתו מן הכח אל הפועל, כבר אינו עומד בהתחלה, ואינו קשה כל כך.

וזהו הכונה ברש"י: **"אם אתה תקבלו עליכם"** עול תורה ומצוות בלב ובמחשבה, "יערב לכם מכאן ואילך" כשתבואו לידי מעשה, והטעם לכך, שעליכם לקבל תחלה בלב ובמחשבה, הוא: **"שכל התחלות קשות"**, מחמת התנגדות מצד היצר הרע, ואילו במחשבה אין ההתנגדות גדולה כל כך, כאמור.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ם מבעלזא זי"ע

וא"ס, וז"ל: "שמעתי מזקני עיר שיש להם בקבלה, כי **הגאון המפר' כקש"ת מהר"ר אליהו מלובלין זצ"ל מב"ס תשובות יד אליהו**, אמר קודם הסתלקותו מן העולם הזה כמצוה מחמת מיתה, אשר בשעה שיכניסו אותו לקבר יעמוד שני אנשים אצל פתח הקבר ויאמרו בשמו דברי תורה המוזכרים בחיבורו שלו. וכן עשו לקיים דברי המת, ונזכר להם בעת פתחו הספר הנ"ל לקבל תורה את כל ההקדמה, וכשיסימו במילים **"ואדון השלום יפרוס עלינו סוכת שלומו ולימא ולבא יהי' שלום, וישלח לנו את אליהו לעשות שלום"**, הסתכלו אז בפני הנפטר וראו כי צהוב וזהיר פניו כמו בחיים. ראה כמה גדולים צדיקים במיתות אשר היה בהם התרגשות הנפש, ויהי רצון שזכותו הקדוש יגן עלינו ועכב"י. אמן כן יהי רצון".

- יצונו, שבספרו מחבר החכם צבי בעילום שמו, תחת הכותרת (לסי' כ): "בענין הכוונה" פירש והשנה **מאדן קדוש גדול בישראל**, אשר השיב על מה שכתבתי לעיל. ברם בהשקפות - בהן מתייחס רבינו כמה פעמים לספרו של החכם צבי - שבסוף הספר כתב המחבר: "בסי' כ"ז, ולא ידעתי אם הודה כבוד הרב הגדול מהר"ר צבי אב"ד דק' אמסטרדם לדבר, כי הוא היה המשיג עלי הנזכר בתשובתו...".
- שמתואר **החכם השגם אלוף בתורה** (לשון גאון) קושטא בהסכמה לספרו "פרחי שושנים". קיבל תורה מאביו, ואח"כ למד בשיבת הגאון רבי גבריאל ששקלש זצ"ל אב"ד ניקלסבורג. כי שימש ת"ח, הוא יהיה הגאון רבי אברהם זצ"ל בק"ק מ"ן. ובהיותו שם למד גם אצל הגאון רבי אהרן ורמייא זצ"ל. עלה שם אביו לעיה"ק חברון ת"ן, ושם מנוחתו כבוד.
- למרות שבאוצר הברנים (ב"ב תשל"ה, מספר 2145) ציינה פטירתו לשנת ת"ס, ובגדולי הדורות (ח"א עמ' 234) - שנת תס"ח, ואילו ש"תולדות חכמי ארץ ישראל" נקבעת לשנת ת"פ, כתבנו כן, מאחר שבאף השער של ספר "פרחי שושנים" (ש"ל בשנת תצ"ט) נזכר רבינו אליהו בברכת החיים: נר"ו (בספרי ר'חמא ופ'קריה).
- מזג אראליים ותורשיים. נולד בשנת תקצ"ה, ונזכר זקן ושבע ימים, ביום ים שבט תרע"ו. אביו היה הג"ר נטע שלמה זצ"ל חזקוני בק"ק שארנא, בן הג"ר יהודה ליבוב זצ"ל (המכונה: ליבוב חנה"ס) מדיני ק"ק דייקוב (בני הרה"ק רבי אליעזר מדיקוב זי"ע ולפניו), והוא האשה הצדיקה את ע"ה בת הרה"ק רבי יוסף קדוש זי"ע הי"ד שוב בק"ק דייקוב הג"ר נטע שלמה מחבר בשו"ת "דברי חיים" (ח"א אה"ע סי' לא) חתום בין הדיינים שם. (המכונה את היותו מתוך כת"י שנמצא אצל אחד מצאצאיו שיחי', ותשרוי לו על כך).

מאת: **ה"ה יצחק בעריש ווייס** הי"ו, ברוקלין נ.י.

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומִי"

מסכת נדרים

בגדרי מצות הלא-תעשה שנאמרה במצות צדקה

העוסק במצות השבת אבידה פטור מלתת פרוטה לעני בשעה שמטפל באבידה. כך לימד רב יוסף, ומכך הסיק ששומר אבידה דינו כשומר שבר – ויחייב גם בגניבה ואבידה, שהרי מוכח שמירת האבידה מרויח הוא פרוטה זו – שלא נתנה לעני, ונמצא שנהנה משמירתו. ענין זה שמכונה "פרוטה דרב יוסף", נדון בכמה מקומות בש"ס (ב"ק נ"ה ב"מ כט. פב. שבועות מד.) ובסוגיותיו (דף לו ע"ב – לו ע"ב) לגבי מודר הנאה מחבירו, שלפי שיטה אחת אסור לו להחזיר אבידה לבעליו, כי נהנה ממנו בכך שנפטר מלתת פרוטה לעני – בשעה שמטפל באבידתו. ומאן דאמר שמוותר להחזיר אבידה גם למודר הנאה, משום "דרוטה דרב יוסף לא שכיח", ואין לחוש שיבא לידו כן.

בטעם הדבר – שפטור מלתת פרוטה לעני בשעה שמטפל באבידה – שהוא משום ש"עוסק במצוה פטור מן המצוה", נחקשו האחרונים: דהא הכלל דהעוסק במצוה פטור מן המצוה לא נאמר כי אם לענין מצות עשה, שהעוסק בקיום מצות עשה פטור מלקיים מצות עשה אחרת, אכן, ממצות לא-תעשה לא נשתה, והרי בקיום מצות צדקה נאמרה עשה ולא-תעשה, מצות העשה – נכפלה כמה פעמים בתורה, כדכתיב (ויקרא כה, לה): "החזקת בו גר ותושב ודני עמך", וכן (שם, לו): "ודני אחיך עמך", וכן נאמר (דברים טו, ח): "תתנו תפוח את ידך לו" (ראה ספר החינוך מצוה טעט), ומצות ל"ת – כדכתיב (שם, יז): "לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ ידך מאחיך האביון", ואם כן מדרש נפטר העוסק במצוה מלקיים מצות צדקה, הלא יש במצוה זו גם ל"ת, והרי העוסק במצוה אינו פטור מל"ת.

יש שתייצו על פי יסודו של הרמב"ן (קדושין לו, ד"ה הא), שבמצות עשה שהתורה הוזהרה עליה בלא-תעשה, לא בא ה"ל"ת כי אם לחזק ולקיים את העשה, שבאופן שיש בו חיוב לקיים העשה, הטילה התורה גם אזהרה על קיומה, אכן את האזהרה – אזהרה כשלעצמה, ולכן באופן שלא נאמרה בו העשה, אין בו גם אזהרה. ובכך העוסק במצות השבת אבידה נפטר מהעשה של צדקה, וחיובו נפטר גם ממצות ה"ל"ת שבה, כי הלאין ד"לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ ידך מאחיך האביון" לא נאמרו כי אם כבדי לחזק את העשה במקום שנצטוונו עליה, והעוסק במצוה לא נצטווה כלל במצות צדקה (ש"ת ש"מ מהדור"ק ח"ג סי' עה; ש"ת בריית יעקב ח"א סי' בא; אמרי בינה א"ח סי' ג; ג; ש"ת דתן סופר סי' ד; אור שמח הל' י"ט פ"ג הל' קובץ הערות סי' חט – קובץ שיעורים ב"ב אות מה; קד"י קדושין סי' לב אות ד). ויתרין אור מצינו באחרונים, שכלל זה שהעוסק במצוה לא הותר לו לעבור על מצות ל"ת, הכוונה בו היא, שגם כשהאדם עוסק בעשיית המצוה אין לו היתר לעבור על דברי תורה, וזה אסור רק כשעובר על איסור תורה בקיום ועשה, אכן בדומה מן האדם מלתת צדקה אין זה אלא בשבר ואל תעשה, ובמצות ל"ת כגון זו – נפטרים כאשר עוסקים במצוה, ומש"ה כשמחזירים אבידה פטורים מלקיים מצות צדקה, דן חכם העשה דין מצד ה"ל"ת (ראה ש"ת ב"ר יצחק י"ד ח"ב סי' כה; קובץ שיעורים שם, וע"ע פריג פתיחה להל' שבת וד"ס חלק השני אות כה; ובר יצחק ד"א סי' ז).

יש שתייצו, שאזהרת התורה "לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ידך מאחיך האביון" אינה כי אם במי שמענה את עצמו מלתת צדקה בגלל אימוץ הלב שזרם לו כשקפץ ידו, מלתת צדקה לעני העובר לפניו (ראה ספר החינוך מצוה תעט סימכים ל"סוד זה), אכן, כשמבטלים מלתת צדקה בגלל סיבות אחרות, אין עוברים על לאוין אלו, ולכן הקופץ ידו מלתת צדקה משום שפטור ממצות נתניה משום שהוא עוסק במצוה, אין בזה איסור של אימוץ הלב וקפידת הדין כלל (ראה גליני הש"ס כאן; קהלות יעקב ודושינסקי ח"ו סי' ט).

קשיא זו הקשה גם הגאון מליאס ז"ע בספריו בית יעקב (עמ"ס כתובות מט; על תורה אכפיה, ושם נשאר ב"ע) ונחלת יעקב (עדות פ"ר ראה עמ"ס לא האמץ), וכתב לחדש, שהדבר תלוי בן עני שהוא ערום מכל וכל, לעני שיש לו כסף ורק אין לו מאתים זה, שגם בו ישנה מצות נתנית צדקה, אלא, שבעני כזה נאמרו השיעורים של חומש נמשער, ואילו עני שהוא חסר מכל וכל – אין שיעור למצות צדקה. וכמו כן הלאוין הללו לא נאמרו אלא בעני שהוא ערום מכל, ואילו בעני שאין לו מאתים זה אין בו כי אם מצות עשה, ובעני כזה שפיר פטורים מלתת צדקה כשעוסקים במצוה (וע"ש בהגות שו"ע מדברי הפד"מ ד"ר"ם פאה א, א שלא משמע כן).

מניין לו כתב בספר חמדת מלכא לבעל הדלי חמדה? (נר מצוה אות ט מצוה רלב), דהלאוין לא נאמרו כי אם בעני ואביון ידוע, אבל בספק עני – הגם שחובה לתת צדקה לכולם, דהא "אין בודקים למונות" (ע"י ב"ב טו), אין על זה אזהרה לאוין אלו (ומידין כן מלשון הרמב"ם בסו"מ מצוה רלב, ע"ש), ובאופן זה – כשעוסקים במצוה פטורים לגמרי ממצות צדקה, ואין כאן גם אזהרת ל"ת.

האמרי בינה (שם) כתב לחדש בזה, דהלאוין לא נאמרו כי אם בעני כזה הצריך ל"ד מחסרו אשר יחסר לו, ואינו מתבזה לחזר על הפתחים ליקח מכל אחד דבר מועט, אלא, שהולך לעשני גדול אחד ומבקש ממנו למלווא לו חסרונה, באופן זה והאזהרה התורה "לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ידך מאחיך האביון", כי אם לא ימלא לו חסרונו לא ימשך לחזר על הפתחים ממנה בשתו. אכן, בעני המזוהר על הפתחים, אפשר שאין בזה אזהרה זו, כי אם לא יקבל מזה יסבב אצל אחרים ויקבל מהם הצדקה (ע"י ש"ך י"ד סי' רנ סק"ד), ובאופן זה אמרו "פרוטה דרב יוסף", שפטור גם מל"ת, אכן באם לא יוכל לפנות לאחרים ולקבל צדקה, לא ייפטר מדיון "עוסק במצוה פטור מן המצוה" (וישבים נוספים בזה, ע"י ש"ת יד אליעזר לו; גליני הש"ס שם; ש"ת מהדור"ק סי' ג; זכר יצחק שם, וע"ע ט"ו ח"מ סי' רסח).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות כלליות ונחוצות אודות אמירת ברכות וברכת המזון

א. אמרו חז"ל (ברכות מז) **כשמברך האדם לא יזכור את הברכה מפיו**. ופרש שם רש"י, דהיינו שאומרה במהירות ומראה בכך שהברכה "דומה עליו כמשא", אלא שחוק קבוע הוא לו"י. וכן איתא בשולחן ערוך (נא"ח סי' ט): "יכוין בברכות פירוש המלות", והביא שם המשנה ברורה מספר חסידים (סי' טו מ"ו ז"ל): "**כשהוא נוטל ידיו או שמברך על הפירות או על המצות השגורות בפי כל אדם, יכוין לבו לשם בוראו אשר הפליא חסדו עמו ונתן לו הפירות או הלחם להנות מהם, וציווה על המצות, ולא יעשה כאדם העושה דבר במנהג ומוציא דברים מפיו בלא הגיון הלב**, ועל דבר זה חרה אף ה' בעמו ושלח לו ביד ישעיה הנביא ואמר (ישעי' כט, יט) יען כי ניגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדויו ולבו רחוק ממני, וכו' וע"ש עד מה שהצריך בגודל העונש עבור זה".

ב. **בשעה שמברך ברהמ"ז, והוא הדין שאר הברכות, אסור לעסוק במלאכה, ואפילו תשמיש קל, ואין צורך לומר בדבר שצריך לשים לבו אליו**. והטעם, מפני שראה כמבדך בדרך ארעי ומקרה. "וכתב חט"ו", שיש לזהר שלא לעיין אפילו בדברי תורה בשעה שמברך ברהמ"ז, כי זה מורה על היות הברהמ"ז אצלו רק על צד המקרה וההזמין. ולא דוקא ברהמ"ז, אלא הוא הדין כשעוסק בתפלה או באינו ברכה אחרת, וזה בכלל כמאמר תורתנו (ויקרא כ, טא) "ואם תלכו עמי קרי", דהיינו, שלא יהיו המצוות אצלנו על צד המקרה והזדמנות בעלמא". **ומכל מקום, בדיעבד, כשבידך והיה עסוק בשאר דברים, יצא**, דלא גרע משיכור שבידו דצ"א (שו"ע אורח סי' קצא סי' מ"ב; מ"ב סק"ה ובא"ח).

ג. וכדי שיתכין האדם בברכת המזון כראוי, ולא יתעסק בדבר אחר בשעה שמברך, **ידקדק לברך ברהמ"ז מתוך הספר, ולא בעל פה** (ע"י ב"ח סי' קפח. חובא ב"ב"ב שם סק"ה. עד הבאי: "כתב בספר החינוך, כל הזהיר ברהמ"ז, מונוטיו מצויות לו כל ימיו בבבד וכו'). כתב בספר חסידים, מנשה באחד שמת ונתגלה בחלום לאחד מקרוביו, ואמר לו: **בכל יום דנין אותי, על שלא הייתי מדקדק לברך כל הברכות בבית הלל וכו' ע"ש**". המורם מכאן תוכחת מגולה, **שאסור לשמוע ולהתעסק עם הטלפון הסלולרי בשעה שמברך או מתפלל, אע"פ שאינו מפסיק בדיבור**. וכן לא יגב ידיו בשעה שמברך "**על נטילת ידים**" או "**אשר יצא**". אבל לייבש את הידיים על ידי איור חם, לכאן לא נקרא מתעסק בדבר אחר (נ"י).

ד. **בשעה שמברך יהא פיו ריק משיירי מאכל**, וכך דרשו חז"ל מהפסוק (תהלים עח, ט) "ימלא פי תהלתך", שבשעה שמברך להי' יהא פיו מלא רק בתהלות (שו"ע שם סי' קעב סי' ב). ובבב"ב שם סק"י הביא בשם ר' האשכול "ומה שמענין ברכה, צריך לברך מלא פמיה ולא לגמלי".

ה. **המברך צריך שישמיע לאזניו מה שמוציא בשפתיו. אם לא השמיע לאזניו, יצא, ובלבד שיוציא בשפתיו**, דהיינו שיבטא בבירור את התיבות מה' מוצאות הפה. **אבל אם בירך בהרהור בלבד**: בברכת המזון – שהיא מדאורייתא – לא יצא, ושאר ברכות, צ"ב, וישנן דעות ש"צא. ואם מחמת חולי או איהו אוסר אחר בירך ברהמ"ז בלבד, יצא (נ"מ"א פירוש, לא לגמרי יצא, דהא ק"ל הרהור לאו כדבר אחר, אלא רצ"ל דע"כ בשעה שאינו יכול לברך ירהרה בלבו והקב"ה יקבע לו שכר עבור זה, אבל בעצם אינו יוצא. ועל כן, כשנתלקת האונס, אם עדיין לא נתעכל המזון, יברך ברכת המזון (ע"י שו"ע שם סי' קפח סי' ב ומ"ב שם סק"ב, ובס"י ר' סי' ג. וע"י בא"ח סי' סד ד"ה א' שהביא דעות בדשאר ברכות יצא בדיעבד ע"י הרהור. וע"י כ"ל שחילה וצריך לטעום משהוא באמצע התפלה במקום שאסור להפסיק, ירהרה הברכה בלבד).

ו. **מותר לו למחנך ללמד את הקטנים איך מברכים אפילו בשעה שלא אכלו, ומותר לו להזכיר את שם השם**. ואפילו קטנים בעלמא שאין חינוכם מוטל עליו, מדינא מותר לברך עמם, כשרוצים ללמד מהשור ואין יודעים לברך בעצמם. **והקא עם התינוק מותר להזכיר את השם, אבל דוול בשעה שלומד את הברכות בתלמוד או בש"ע אומר בלא הזכרת השם, אבל כשלומד את הפסוקים המובאים בתלמוד רשאי לאומרם כמו שהם כתובים, כל הפסוק עם הזכרת השם** (שו"ע שם סי' קסו סי' מ"ב סק"ג; סי' רסו סי' ג, שו"ת ומ"ב שם סק"ה בשם הפמ"י). ובערה"ש (שם) כתב דנכון להתרחק מלומד בפרוש את השם בפסוקים בעת הלימוד, רק יאמר 'השם', וכן נהגו רבים שאין מלכזרים השם. אפשר שהטעם הוא, מאחר דנפסק שו"ע אורח סי' ט) שיש לחזק בכל שם את הכוונה הראויה לו וכו' (ע"ש, ובבאור חרי"א, חובא ב"ב"ב שם סק"ה), ומאחר שקשה לכזר כל פעם, מחמת חלישות הדורות, נמנע מלהזכיר השם בפרוש בשעת הלימוד, אלא בשעה שמברך או שמתפלל (נ"י).

עלֵי ספר

שמלת אליעזר על התורה – אוצר ביאורים ושפע מאמרים, רעיונות וחיידושים, בעניני שחיטה טריפות וניקור וקדושת האכלה ומרכיביה לפי דור הפרשיות, שאומרו ונמסרו בשבתות ומועדים, בקיבוץ ואסיפת חברים שקשנים, בביהמ"ד לתבואות שור' וכולל 'אורח שלום צבי' על ידי רב ביהמ"ד ורה"ח' הרה"ג ר' יצחק אליעזר יאקאב שליט"א. כולל מאמרים על זמנים מיוחדים, כמו תיקון שובב"ם, המקורות על 'נ'סל', ועוד. יצא לאור בשני כרכים מפותחים, וכן יד מכוון 'תבואות שור', 'יחשולים תשס"ו'.

אמרי דעה על טור ושו"ע יורה דעה (סימנים פ"ז – ק"א) – ביאורי סוגיות הגמרא ושיטות הראשונים, וביאורי הלכה בעניני בשר וחלב, תעובות, רוב וקבוע (כולל קונטרס מיוחד ומקיף בענין 'קבוע'). פרי ביכורים לבאן ולתפארת מהני תרי צנתרי דרבנן הרב חיים מאיר לבין והרב יוסף מאיר הלוי פלדמן. כרך רבת תשנ"ח (שנת עת).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' מרדכי זאב שוואנמפלד הי"ו לרגל שמחת איירוס בתו תח"י עב"ג הבה"ח כמר של"ו זאב נ"י ממעיני ישיבת דחסידי בעלזא – חיפה בן מחו' הרה"ח ר' אהרן גראס הי"ו – מאנטריאל במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לת	הרה"ח ר' פנחס בערנשטיין הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג התחת היקר כמר ישי יצחק שלמה בערגנער נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לת	הרה"ח ר' נפתלי מאשקאוויטש הי"ו לרגל שמחת לידת הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלום זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (ז. לעומ)	הרה"ח ר' יחזקאל יחיאל ראטה הי"ו לרגל שמחת הנחת פיאות של בנו משה אליהו נ"ו והכנסתו לתלמוד תורה למזל טוב ורוב נחת דקדושה
הרה"ח ר' אהרן הכהן גראס הי"ו ואביו הרה"ח ר' גדלי' יוסף הכהן שליט"א לרגל שמחת היכנס הבן-הנכד יניק וחכים כמר עוזר חיים הכהן נ"י לעול התורה והמצוות למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' נפתלי מאשקאוויטש הי"ו לרגל שמחת לידת הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' יחזקאל יחיאל ראטה הי"ו לרגל שמחת הנחת פיאות של בנו משה אליהו נ"ו והכנסתו לתלמוד תורה למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' יצחק שטערלינג הי"ו לרגל שמחת איירוס בתו תח"י עב"ג הבה"ח כמר אליהו נ"י – בן מחו' הרב מרדכי פערלשטיין שליט"א – ויחסי במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לת

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת משפטים			
כ"ה שבט תשס"ח לפ"ק – שנה י"ג גלין תר"ה			
ר"ת	מו"ט	ה'ל"ג	אנטיסטרופ
18:48	18:27	17:14	לונדון
18:06	17:44	16:34	מאנטשטער
18:07	17:49	16:35	ציריך
18:43	18:17	17:09	ווינ
18:10	17:44	16:35	אמסטרדם
18:16	18:22	17:08	פאריז
19:04	18:39	17:29	פראנקפורט
18:32	18:12	17:00	

מבית התורה: בית אור האשון ביום רביעי ובוים חמשי המוליד: ליל חמשי בשעה 6-10:20 חלקים

תורת של ראשונים

גודל העונש – לפי שכחות העבירה

כי יגנוב איש שור או שח או שח' המושב בקר וישלם תחת השור וארבע צאן תחת השח (כא, לו). "בעבירה המצויה יותר צריך להגדיל העונש, ולכן חייבו לגנוב כפל, ולגנוב הבכחה כפל הכפל – לפי שהן בשדה ומצוי לגנוב אותה, ובבכחה נסה מצויה הגניבה יותר, לפי שאי אפשר לרועה להעביר כמו בדקה, ולזה הוסיף אחד, 'המושב בקר' וגו'". וראה מה שאמרו רז"ל בגמרא (ב"ק ע"ב).

"ישמעתי כי חנון אני" – מה ישמע?

אם חבול תחבול שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו לו וגו'. והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני (כב, כח-כ). קצת קשה, כי מה ענין "חנון" לשמוע צעקתו, אדרבה, אם במידת "חנון" בא, יש לו לחנון ולרחם ולסלוח לעוברי מצותיו.

ויש לומר דהכי פירושה: "כי יצעק אלי, ושמעתי", ואם נפשך לומר: מה לך לשמוע צעקתו, והלא אני עושה דין לפרוע ממוני, ולמה לי להחזיר לו המשכון עליו הלויית לו את מקונו, ובעל חוב קונה משכון (כ"ט פ"ב). תשובה לדבר: "כי חנון אני" ומרחם על כל בריותי ועושה לפנים משורת הדין, כך יש לך להחזיר כסותו, לחם עליו ולעשות עמו לפנים משורת הדין.

ולכן לעיל בסמוך, גבי עינוי אלמנה ויתום, כתיב (פסוק כב): "שמעו אשמע צעקתו", ולא כתיב "כי חנון אני", לפי שהוא מן הדין לשמוע צעקת המעונה ואינו צריך לפנים משורת הדין, אך כאן שמעו זה היא לפנים משורת הדין, כתיב "כי חנון אני". פירושים נפסקים לרבינו אביתר, חוקני רש"ב, ועוד.

ישמעתי כי חנון אני – לפי "שהוא קורא תגר לפני, ואומר: רבון העולם, אני אדם והוא אדם, הוא שוכב על ממתו ואני במה אשכב, ושמעתי כי חנון אני" וכו' (מדרש תנחומא פרק טו).

"ומהו לישנא ד'ישמעתי' כי חנון אני אינו מיושב לזה הפירוש. לכן נראה לפרש דקאי אדלעיל: 'עד בא השמש תשיבנו לו', ואם אתה עושה כן, 'זוהי כי יצעק אלי' ויתפלל עליך על כל הטובה שעשית לו, 'ישמעתי' תפלתו, 'כי חנון אני', כמו שאתה חונן ומרחם על בריותי, שהרי בעל חוב קונה משכון (כ"ט פ"ב), ואתה רחמת על זה, אני שנקרא חנון, ארחם ואחזיק עליך ואברכך, והוא הוא דכתיב (דברים טו): 'כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך'". דעת אגנים מבטל התוס'

בשמיטה ובשבת דיבר הכתוב בלשון נוכח

מה שאין כן ביוכל – למה?

ישש שנים תזרע את ארצך וגו' והשביעית תשמטנה ונמטתה וגו' בן תעשה לברמך לזיתך (כב, י-יא). "היה ראוי לומר 'את הארץ' – בן תעשה לברמך ולזיתים' והזכיר כל הלשון לנוכח (א"ר צ"ח... לברמך לזיתים)", וכן מצינו בשבת הלשון לנוכח (פסוק יב): 'ששית ימים תעשה מעשיך ובוים השביעי תשבות למען ינוח שורך והמורדך וינפש בן אמתך והגר'. הנה השבת והשמטה שוים בזה, מה שלא תמצא כן ביוכל, שאין הלשון שם לנוכח כי אם לנמטה, והוא שכתוב (ויקרא כה, יא): 'לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזיריה'.

והנה זה טעם הדבר, כי השבת והשמטה, אחר שתעבור השבת עתיד הוא לחזור למלאכתו במוצאי שבת, וכן בשמיטה אחר עבור השנה השביעית, שהוא אסור בעבודת קרקע, עתיד הוא שיחזור לעבודה במוצאי שביעית, ולכן אמר (שם פסוק יג-ד לז"ב שמיטה): 'שדך' ו'זרמך' ו'זיתך', כעין שלך, אבל ביוכל שהוא קודש, שישבתו כל הפעילות והכל שבת ומנוחה ואין המלאכה אחריו בא הלשון נמטה, הוא שאמר 'ספיחיה', להורות כי לה' הארץ ומלאכה ואין לך בה כלום. וכן יורה הלשון בעצמו שהזכיר כאן בשמיטה: 'תשמטנה ונמטתה', כלומר שאנו חייבים להשמטה, אבל אינה נשמטת ממנו, כי עתידין לחזור לעבודת קרקע אחר השמיטה, משא"כ ביוכל שהיא נשמטה ממנו וחזור לאשר לו אחות הארץ". רבינו בחיי

לקח טוב

מה שמועה שמעו בני ישראל שבגללה אמרו "נעשה ונשמע"?

אלא לאמיתו של דבר, נודעים להם לערכי הנשמעה כח מיוחד, כח כזה שאין לעניני הגוף בו חלק ונחלה כל עיקר. כח זה הוא, שבפעול האדם פעולה רוחנית כלשהיא, בקיום מצוות הבורא ית"ש, פועל מעשהו זה ענינים גדולים נשגבים וגוראים כאלו ששכלו של אדם קצר מהשיגם. די לו רק לדעת שפונה הקב"ה כביכול מכל עסקיו כדי ליהנות ולהשתעשע במעשה כלשהוא של הדין הזה, וכל כך מתפאר בו עד שלוקח את מצותו ונותנה עמרה מיוחדת בכתר ראשו, כביכול. זאת ועוד, שבעקבות מעשהו זה משפיע הקב"ה שפע רב בעולמו, ובכל העולמות התחתונים והעליונים, וכל מלאכי ושרפי מעלה עומדים משתוממים נוכח פעולת הבשר ודם.

תקותו הרוחנית של כל יהודי הרוצה להיות חרד לדבר ה' היא, למצוא את לבבו נאמן לפניו יתברך שמו. ובל תהיה תקוה זו קלה בעיניך, כי גם אם אדיר כל חפצו בכך בכנות, הרי אלו פעימות נשמות הקדושה, חלק א-לוה ממעל, שחצובה מתחת כסא הכבוד. אלא שיוצר האדם ברוך הוא הרכיב את נשמתו זו בגוף קרוץ מחומר ונוצר עפר מן האדמה, שכל מעייני גוף זה נתונים במאווי העולם הגשמי והחומרי הסובב, וכל ריח של קדושה ורוחניות רחוק ממנו כרחוק מזרח ממערב. אין פלא איפוא שמוצא האדם את חפצו לבבו מופוצלים לכאן ולכאן, ולצער הרב של נשמתו המהורה, אין לבבו נאמן ושלם עם ה' אלקיו, למרות תקותו האמורה.

היא היא המלחמה הרוחנית בה נתון האדם כל ימי חייו עלי אדמות, מלחמת חרמה לכבוש את לבו של אדם, כאשר נשמתו ומחמדיה מתאמצים להוציאו מהבלי העולם ולהעלותו מעל תחום החומר וכל הנתון בו, למען יוכל להקדיש את כל מעייניו להדיבק בחי החיים ברוך הוא.

לכאורה, בהתבוננות מועטת, נראית התמודדות זו – בין הנשמה להגוף – חסרת תקוה, כי סיכויי של הגוף למשוך את לבו של אדם גדולים יותר, באשר כל עניני החומר ומניעיו סובבים את האדם במוחש, ופוזורים הם מלפניו ומאחוריו, מימינו ומשמאלו, בעוד שעניני הרוח, אליהם תולה הנשמה את עיניה, מופשטים ונעלמים, וגם אם אמנם כתובים הם עלי ספר ונמסרים מדור דור מורשה קהלת יעקב, אך אינם נבחנו בחושי האדם. זאת ועוד, שעניני הגוף מספקים לו הנאה תיכף ומיד בפנותו אליהם, בעוד שעניני הרוח אין מובתם מורגשת תמיד.

ברור הדבר שעל כל בן ישראל להחזיק איתן באמונתו ובאמונת אבותיו, המלמדתו על שהבורא ב"ה טוב ומטיב, בגלל שרצה הקב"ה לזכות ישראל לכן הרבה להם תורה ומצוות. אלא שבכל זאת אין בכחם של ערכי הנשמה לקרין עין ללב של אדם כמו תאוות הגוף הרוקדות לו מול עיניו בכל עת ובכל שעה, וכיון שכן, מה יעשה הבן שלא ייכשל, ויבחר בטוב האמיתי?

אותיות מחכימות

ויחל תסע ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים. דעת רש"י ז"ל שהיה קודם מתן תורה, ושבע מלות שנלטו בני נח ופסע אדומה ושבת כו'. והסגס הרמב"ם וכו'... ולי נראה דברי רש"י כהגון... ללכאורה יש להבין... איננו שייך לקון ויספר לעם, כי אם יצא את בני ישראל, או יודע אל בני ישראל, ולקון ויספר' אינו מוכן. לכן נראה, כי באמת אלו נלטו במרה, וכן ז' מלות שנלטו ככר, רק שמסר רש"י הים מספר לעם גודל הפעולה שפעלו ישראל בקיום ה' מלות ובמלות שנלטו במרה, והאזין סהקב"ה שמשמע בקיום המלות, ושלל הסולמות והשקמות תלויין בן, וספר משג גודל מעלות המלות שקיימו ישראל... ומלא ויספר לעם' לא קאי אלויו מוות, שהרי כבר נלטו, רק מלת ויספר לעם' הוא שמספר להם גדול מעלות והשקמות שפעלו ישראל בקיום המלות הסס. אז כיון ששמו ישראל גודל השקמות שמשמע הקב"ה בקיום המלות והשקפת השקן והשקמה שמשפיעין ישראל בכל העולמות על וידיו קיום מלות הנזכר ב"ה, אז ענו ואמרו: 'כל אשר דבר ה' נעשה', כלומר, שאנחנו רוצים במלות הנזכר, כדי ששקטע כביכול הקב"ה וישישע הקב"ה עוד שפע רב נכסה ומים בקיום המלות... קדושת לוי

כל כמה שתגדל ידיעה זו אצל האדם, כך יגדל כח הנשמעה להניע את לב האדם אליה, כי מה נחשבים כל הנאות העולם הגשמי נגד שעה אחת של קורת רוח כזו שכביכול בכבודו ובעצמו עם כל פמליית מתפנים לראות ולפאר את מעשהו. ועל כן, בעת עמוד ישראל בהר סיני, סיפר להם משה רבינו את גודל שעשועים אלו, וגודל פעולת מצוותם, וסיפור זה הוא שהביאם לענות פה אחד: נעשה ונשמע.

אמורות טהורות

עניין קודמין – הקדמה ופתח כדי להתרגל ולתת צדקה

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך וגו' (כב, כד). ר"ל דרשו מבאן (כ"ט ע"א): "עניין" (קדמין) ועניין עירך, עניין קודמין; עניין עירך ועניין עיר אחרת, עניין עירך קודמין, יע"ש.

"ונראה שלשון קודמין הוא מלשון הקדמה ופתח השער ליכנס בו, והוא על פי משל לגאון אחד שעשה ספר, ואחר שגמרו ראה בעין שכלו אשר אין מי שיוכל להבינו לגדול הריפותו, על כן עשה הקדמה לספרו, שיחיה מפתח להבין דבריו הנאמרים בספר.

כן הוא הדבר בבאן, השי"ת צוה ליתן צדקה, וראה שקשה על האדם אשר לעמל וולד, ליתן מהונו לאשר לא עמל בו, על כן עשה השי"ת הקדמה לזה, ליתן לעניי קרוביו – 'כי ימוך אדוך' (ויקרא כה, לה), שיש להם אהבה בטבע, ואיש את אחיו יעזורו בבחי' רחמי הטבע שיש בו, ומה ירגיל את עצמו לרדם וליתן צדקה לעניי עירו, כי החרגל הוא טבע השני, וכאשר ירגיל את עצמו ברחמים, יבא מזה ליתן ולרחם גם על עניי עיר אחרת.

וזהו תדע כאשר תבקש מן אדם שיתן צדקה לעניים, והוא יענה ויאמר: הלא עניי קרוביי ועירי עלי, בודאי בשקר ידבר ואינו נתון להם, כי כל זה הוא הקדמה ומפתח שיוכל ליתן צדקה לכל הפושט יד, ואם היה לומד ההקדמה בודאי היה מורגל ומושיג גוף הענין אשר ההקדמה נעשית בשבילו, אלא ודאי לא למד ההקדמה ואינו מורגל ליתן צדקה כלל, כנ"ל.

עיקר התיקון הוא בלימוד הלכה

אם חבול תחבול שלמת ידך עד בא השמש ושיבנו לו. כי הוא כסותו לבדה הוא שמלותו וגו' (כב, כה-כז). יש לפרש על דרך המוסר: תיבת "שלמת" היא נוטריקון; שם"ה מצות לא תעשה, "רעך" זה הקב"ה, כדכתיב (משלי כו, א): "רעך ורע אביך אל תעזוב".

אמירה נעימה

ואלה המשפטים וגו' (כא, א). יש לפרש סמיכות הפרשה לפרשה הקודמת שזוהתמת בפסוק (כ, כג): "ולא תעלה במעלות על מזבחי", דהנה רש"י ז"ל הביא שם על הפסוק מדרש חז"ל: "זהו דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על ביונו, אמרה תורה, הואיל ויש בהם צורך, לא תנהג בהם מנהג ביון, חבירך, שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על ביונו, על אחת כמה וכמה".

ובאה התורה ללמדנו, דאע"פ שהזהרתך שלא לנהוג ביון באבני המזבח, ומכך מוכח שכל שכן שאסור לנהוג מנהג ביון בחבירך, אבל פעמים שיש מצוה לנהוג מנהג ביון בחבירך, וזהו שאמר: "ולא המשפטים וגו', כי תקנה עבד עברי וגו', ואם אמור יאמר העבד וגו', והגיש אדוניו וגו' ורצע אדוניו את אונן במרצע" וגו', וכך תעשה אע"פ שזה הוא ביון גדול, היות וכך היא המצוה.

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנושה

(כב, כד). יש לפרש שהפסוק בנותן צדקה, דאיתא בגמרא (כ"ט ע"א): "שלשה צועקין ואינן נענין, ואלו הן, מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים" וכו', וההיפך מהלואה הוא בנתינת צדקה, שצריכה להיות בסתר, כדי שלא יתבייש העני, וכדכתיב (משלי כא, יד) "מתן בסתר יכפה אף".

ולכך אמר הכתוב: "אם כסף תלוה" – אם באת ללוות כסף, היזהר שתהיה "את עמי", כלומר, בתוך עמי, שיהיו עדים בעת ההלואה ונתק "עמי", שיהיו כשרים לעדות, מה שאין כן "את העני" – כשהנך נותן צדקה – "עמך", כלומר, בידך לבין עצמך, ולא לעיני כל בשר, "לא תהיה לו כנושה" שמביא עדים שיראו את ההלואה.

קרבן שבת להגרי בצלאל וצ"ל מה"ס 'עמודי שבעה' – בשם מורי ורבי "מבואר הגדול המופלג בדורו וכו' מהר"ר שמעון ר"מ ואב"ד דק"ק פראג" (פ"ט סי' ג)

וזהו הרמז: "אם חבול תחבול שלמת רעך" – כאשר תפגום באחת ממצות השם אשר לא תעשינה, אזי "עד בא השמש ושיבנו לו", תראה לתקן ולשוב בתשובה טרם יבוא שמשך, על דרך הכתוב (קהלת יב, א-ב): "זכור את בוראך וגו'. עד אשר לא תחשך השמש". ועיקר התיקון הוא בלימוד הלכה, וכמורמו: "הוא כסותו לבדה הוא" – ראשי תיבות: "הלכה".

התפלה בדמע – "לא תאחר"

מלאךך ודמעך לא תאחר (שמות כב, כח). "כתב הרב ר' מנחם הכהנא: כלל הגדול שהבקשה והתפילה והודיו כשהם בדמע, לא תאחר להפיק רצון, שברית כרותה היא ששערי דמעה לא ננעלו (ברכות לב). לכן: 'מלאךך ודמעך – לא תאחר', עד כאן לשונו".

על האדם להתפלל על הצדיק וכן ויכל הצדיק לברכו ולהשפיע עליו

ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרתיו מחלה מקרבך (כב, כח). "שמעתי מכאמורי מוהר"ר וצלה"ה מלובלין שפירש הפסוק (דברים כה, ז): 'ברוך אתה בכוךך וברוך אתה בצאתך', ודוקדק ובי אדם בא לביתו קודם צאתו, ואיפא הוי לי למימר ו- קודם 'בצאתך' ואח"כ 'בכוךך'.

ותירך, ושבא לרמזן כשאדם נוסע לאיזה צדיק עבור איזה ענין שצריך לו, צריך מקדם לבקש רחמים עבור הצדיק, ועל ידי זה נפעל ענינו. וזה פירוש הכתוב: 'ברוך אתה בכוךך' – להצדיק שתהיה בבחינת ברוך, שתמשיך ותבקש רחמים עבור הצדיק, ואי יכול הצדיק להמשיך לך כל טוב ותהיה 'ברוך בצאתך' מן הצדיק, עכ"ד.

ואיתא בגמ' (פסחים כב) 'את ה' אלקך תירא – לרבות תלמידי חכמים'. ובמהרש"א (שם) מבואר דכמו כן נדרש הפסוק (דברים יא, א): 'ואהבת את ה' אלקיך' – לרבות תלמידי חכמים. ולפי זה גם כאן נפרש: 'ועבדתם את ה' – לרבות ת"ח, ועבודה – זו תפילה, היינו שתתפלל עבור הצדיק להמשיך עליו רחמים, ואז: 'וברך את לחמך ואת מימך והסרתיו מחלה מקרבך', ויהיה לך כל טוב מלה.

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנושה

(כב, כד). ובמדרש (שמו"ר לא, א): 'הוא הוא דכתיב (תהלים קכ, ה): 'טוב איש חונן ומלוה יכלכל דבריו במשפט'.

יש לפרש, דהנה כתיב (שם לו, כא): 'לוה רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן', ולכאורה יש לדקדק, למה קרא לו כאן בשעת הלואה – 'רשע', וכי בשעת הלואה הוא רשע, הלא רק כשיגיע זמן הפרעון ולא ישלם, יתכן לומר שהוא רשע; גם למה כתוב בלשון עתיד 'ולא ישלם', הוי ליה למימר ואינו משלם.

ויש לפרש הכוונה, כי אמנם מי שאינו משלם בגלל שאין בידו לשלם, אינו בגדר רשע, אבל אם לוה על מנת כי שלא לשלם, ודעתו היתה לכן מתחילה, זה נקרא רשע, כי גם אם אין לו היה צריך לקנות שיעלה בידו לשלם. עליו נאמר: 'לוה רשע' – בשעת הלואה הוא כבר רשע, כי בדעתו ש"לא ישלם". אכן לפעמים, אם המלוה ידע זאת שאין כוונת הלוה לשלם, וגמר בדעתו ליתן לו מתנת חנם, ועל ידי זה נפטר מתשלומים, עליו נאמר: 'צדיק מלוה' – כשהמלוה הוא צדיק, 'חונן ונותן' כמתנה.

הוא שאמר הכתוב: 'טוב איש חונן ומלוה' – שניהם כאחד, שבאמת הוא חונן מתנת חנם, ומה שהוא אומר שהוא מלוה לו, זה אינו אלא כדי שלא יתבייש לקחת ממנו, "ומכלכל דבריו במשפט", כדי שיטול הלוה, וזהו מועיל הצדיק.

וזהו שאמרה התורה גם כאן: "אם כסף תלוה את עמי", אזי הגם שבגלוי היה הלואה, אבל "את העני עמך" – עמך יהיה שהוא עני ואין לו לפרוע, על כן "לא תהיה לו כנושה", כי "טוב איש חונן ומלוה ויכלכל דבריו במשפט" וכאמור.

ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך (כב, כח). יש להבין, דפתח בלשון רבים – "ועבדתם", ומים בלשון יחיד – "וברך את לחמך", והוי ליה למימר: "וברך את לחמך". ונראה, כי העבודה – זו התפלה (תענית ב) – צריכה להיות בציבור, לכן כתיב: "ועבדתם את ה' אלקיכם" – לשון רבים, אבל אכילה, שורת הדין שתהיה ביחיד, שהוא דבר גשמי, לכן אמר: "את לחמך" – לשון יחיד.

תפארת היתנה

יתרון דעת

בן שלש עשרה למצוות (א)

אם מתגבר על היצ"ח"ר כשעדיין פחות מבן י"ג – וזכה למתנות ודורות מאת הקב"ה" בן י"ג – מוליכין אותו להתברך / יום קודם דנין אותו בשמים – איזו נשמה קבל

ואם לבנו ייעדנה כמשפט הבנות יעשה לה (שמות ט, ט). מי הוא הנקרא בן להקב"ה, שעליו נאמר "ואם לבנו ייעדנה", פירוש, שימין לו הקב"ה נשמה קדושה, ואמר: בא וראה, כל מי שזוכה לקבל בחינת נפש כשהגיע לי"ג שנים והלאה, הרי הוא נקרא בן לכנסת ישראל, וכל מי שהוא מבן עשרים ומעלה וזכה לבחינת רוח על ידי מעשיו הטובים, הרי הוא נקרא בן להקב"ה, ודאי על זה נאמר (דברים יא, א): "בנים אתם לה' אלקיכם".

כשהגיע דוד לי"ג שנים זכה לקבל בחי' נפש, באותו היום שנבט לשנת ה"ד, כתוב שדוד אמר (תהלים ב, ז): "יד' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך", מהו טעם הדבר, כי לפני זה לא הי' נקרא בן להשכינה, ולא שרתה עליו נשמה העליונה דאצילות, לפי שהיה בשני ערלה, שהם שנות הקטנות, ולפיכך כתוב – "אני היום ילדתיך" – פי', היום ודאי ילדתיך – כי היום נתתי לך נשמה חדשה ונחשב כאילו היום ילדתיך.

וזה שכתוב "ואם לבנו ייעדנה", שרומז על מי שהוא מבן י"ג שנים ולמעלה, שהרי אז כבר יצא מרשות הסט"א והיצר הרע שגודלם לו בימי קטנותו ושלט עליו, ולכן נקרא בן לכנסת ישראל, מה כתיב – "במשפט הבנות יעשה לה" – מהו "במשפט הבנות", תנינן, שבכל יום ויום וראה הקב"ה את הילד הזה שהוא פחות מי"ג שנים, שעומד עדיין ברישות הערלה, שהוא היצ"ח"ר השולט עליו, כי אין לו עדיין יצר טוב שיעמוד כנגדו, והוא יוצא מרשותו ואינו עושה מעשה נעורו ואינו הולך שובב בדרך לבו, ונמשך והולך לבית הספר כל יום ושובר את כח התגברות היצ"ח"ר על ידי לימוד התורה, והולך לבית הכנסת ושובר את היצ"ח"ר ומתפלל כראוי, מה עושה הקב"ה לנשמה ההיא, מכניס אותה לחדר שלו, למקום שהתינוקות לומדים לפניו ית' בשיבה של מעלה, ונותן לה מתנות ודורות רבות ומקטש אותה בנפשות חשובים, עד הזמן שמכניסה לחופה בתוך זה הבן משהגיע לי"ג שנים ומעלה.

וזכר הק' בפרשתנו (דף צח ע"א) – תרגום הלשון מפרש "מתוך מדבש" וכן היה מנהג טוב בירושלים לחנך בניהם ובנותיהם הקטנים להתענות ביום צום בן אחד עשר שנה עד עצם היום בין שנים עשר להשלים, בן שלש עשר – מוליכו ומקביו לפני כל זמן וזמן כדי לברכו לחזק ולהתפלל עליו שיוכה בתורה ובמעשים טובים, וכן כל מי שהיה לו גדול ממנו בעיר, היה עומד ממקומו והולך לפניו, והיה משתחוה לו להתפלל בעדו. ללמד שזה נאים ומעשיהן נאים ולכן לשמים, ולא היו מניחין את בניהם הקטנים אחריהם, אלא היו מוליכין אותן לבתי כנסיות כדי לזרוז במצות.

הענין כי תחלה תבא הנפש מיום הלידה, ואם יוכשר מעשיו יזכה לרוח טובה שנת י"ג, ואם יוכשר אז מעשיו יותר תבא אליו הנשמה בשנת העשרים. ואם לא יוכשר מעשיו ישארו הנפש והרוח בלתי נשמה, ולפעמים לא יזכה אלא אל הנפש לבדה ושאר בלתי רוח ונשמה, ואח"כ נשארים הרוח והנשמה באתר מסותר ידוע להקב"ה.

חסד לאברהם (מעין ה נהר ב) כל אב ואם מחויבים להתפלל להשי"ת ב"ה, על בניהם שיוזכו לנשמה קדושה. וזמן תפלה זו לערך חורש או שני חרשים קודם שיהיו בני שלש עשרה שנה, כי אז הזמן לסעוד ולזכותו לנשמה קדושה. וכדמצינו בריב אלעזר ברבי שמעון בן יוחאי, והוא מבואר בזהר חדש וכו'... על כן יראה כל אב להתפלל על זה. והכלל: כל אב יתן השגחתו על בנו, לחנכו לעבודת הבורא יתברך בילדותו וישים השגחתו עליו בתפלות וברכות, שיהיה בקי ויודע למי מברך ולמי מתפלל, כי הבל פיהם של תינוקות של בית רבן משבר תרעין תקיפין, ועולם קים על הבל פיהן...

אור הישר (עמוד העבודה פרק ג) וזכרתי ימים מקדם אשר זה כשלש עשרה שנה שנעשה בני יחיד היקר נפש טובה יח' בר מצוה, ביום שב"ק ח"י מרחשון, ונסעתי אתו עם אחות מרעי לראהטין (להר"ח קריב אור יו"ט), וביום א' חשב פארו ואמר עמו ה'לשם יחוד' של נוסח אשכנז ובמסוריו יחרום, ואח"כ עשיתי סעודה בין החברים ובני א-ל חי ומלכנו בראשנו, ובשב"ק שלפניו שלח אלי את חתנו הרב החסיד ז"ל שמכבד אותי להתפלל תפלת שחרית מן "שוכן עד", ופקד עלי שאומר לבני שיח"א דאיתא בספרים הקדושים ששלשים יום קודם שנעשה בר מצוה דנין אותו בשמים בכל לילה איזה נשמה יתנו לו, ונכנסו הדברים בלבו כארס של עכנאי, והתפללתי בהתלהבות מאוד עד שנשאלתי אחר התפלה מה זה היה לי, וגם בניני יפלא, ובשעת אמירת אהבה רבה בביתי מאוד, תא חזי עד הדין כחוד של צדיק אמת וכו'...

הילולא דרבי להגאון רבי יחיאל מיכל הלוינר וצ"ל אב"ד ניוטון (דף ע"ב)

הידברות הגיע הזמן שיתנו לנו להשמיע, כי יש לנו מה לומר!

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומיי"

מסכת נדרים

בענין הפקר פירות שביעית – 'אפקעתא דמלכא' או 'אפקעתא דגברא'?
שנינו במשנה (דף מב ע"א): "המודר הנאה מחבירו – לפני שביעית אינו יורד לתוך שדהו, ואינו אוכל מן הנוטות, ובשביעית אינו יורד לתוך שדהו, אבל אוכל הוא מן הנוטיות הנוטות" וכו'. והקשו בגמרא: "מאי שנא דאוכל מן הנוטות – דפרוי דהפקריא אינון, ארעא נמי אפקרה". ועל כך תירצו: "אמר עולא, בעומדין אילנות על הגבולים. רבי שמוען בן אליקים אמר, גזירה שמה יהא בעמידה".

כמה להלכתא גבירתא שמעינן מגמרא זו בדיני הפקר שביעית: ראשית, מבואר שכשם שפירות שביעית הפקר הם, כך הקרקע והשדה הם הפקר. ויוציין, שהעצים והעצמים אינם הפקר ואסור לקחתם (כ"כ הר"ש במס' בלאים פ"ז סוף משנה ה). ולפי זה מודר הנאה אסור מן התורה ליהנות מן העצים והעצמים (וע"ע מאירי מ"ק ב.). אכן, אין ההפקר אלא לצורך ליקוט הפירות, ומשום־ה באילנות העומדים על הגבולים לא להכנס תוך השדה (עי' ר"ן ורא"ש ד"ה באילנות עומדין), וכמו כן – על הלוטט לצאת מן השדה מיד עם גמר ההלקיטה (עי' רמב"ם הל' נדרים פ"ו הל"ג וכן בפירוש מייחס לרש"י כאן, שכל זמן שעדיין אוכל הפירות יכול לעמוד שם, וא"צ לצאת מיד אחרי ההלקיטה).

והנה, נוסחת הגמרא שלפנינו היא: "ארעא נמי אפקרה", אכן, הראשונים הביאו גירסת אחרת: "ארעא נמי רחמנא אפקריה", וכן הוא ברא"ש ותוס' כאן. כמובן שבשתי הגירסות תלויה שאלת האחרונים, האם ההפקר הוא אפקעתא דגברא, או אפקעתא דמלכא, דלפי נוסח הראשונים מפורש דרחמנא אפקריה ו'אפקעתא דמלכא' היא, ואילו לפי גירסתנו יתכן שההפקר הוא מצד האדם.

דנהה בענין המצוה הכתובה בפרשתנו "והשביעית תשמטנה ונטשתה", שענינה "להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה השביעית" (עי' חזקן מצה פד), כתב המנחת חנין: "ואני מסופק, אי המצוה אקרקפתא דגברא הוא, דרחמנא ציוהו להפקיר פירותיו שביעית ומחויבו לקיים להפקיר, ואם מפקיר הרי זה הפקר, אבל אם אינו מפקיר אינו מופקר, ונהי דעובר על עשה – מ"מ אינו הפקר, רק עובר על גזירה השי"ת, אי"כ אין אחר רשאי לטילת, והרי הוא גול ביד אחרים כל זמן שלא הפקיר. ומבואר בכמה מקומות בש"ס... דשביעית פטור מן מעשה, כיון דהוא הפקר והפקר פטור מן המעשה, אם כן כל זמן שלא הפקיר, כיון דלא היה הפקר חייב לעשה. או דלמא, הפקר זה אין צריכים הבעלים להפקיר, רק הוא אפקעתא דמלכא שהוא ממילא הפקר, אם כן פטור ממעשר בכל ענין, וכן אם אחר זכה בעל כרחו דבעלים. דהרי הוא שלו, דרובה מן הפקר אף דלא הפקירו הבעלים".

וכתב המנ"ח, שבדבר זה נחלקו כבר גדולי עולם: הבית יוסף בשו"ת 'אבקת רוכבל' (סי' כד) כתב שהפקר פירות שביעית הוא במה שהבעלים מפקידים שדותיהם, ואינו אפקעתא דמלכא, ואילו המהרי"ט (בשו"ת ח"א סי' מג) חולק עליו, והביא כמה הוכחות ד'אפקעתא דמלכא' היא, ואחת מהוכחותיו היא מנוטות הגמרא שלפננו, כפי שזכרנו בראשונים: "ארעא נמי רחמנא אפקריה", ווע"ע בפאת השולחן (סי' גב סכ"ט) שהביא המחלוקת, והעיר שלפי גירסת דין: "ארעא נמי אפקרה", אין שום הוכחה לכך, דמתפרש היטב שההפקר הוא על ידי בעלי השדה).

והנה בעיקר הדברים דייקן האחרונים לשונות רבותינו הראשונים שההפקר הוא מצד הבעלים, כגון לשון הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"ד ה"ד): "מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית, שנאמר 'והשביעית תשמטנה ונטשתה', וכל הנוטל כרמו או סג שדהו בשביעית ביטל מצות עשה, וכן אם אסף כל פירותיו לתוך ביתו, אלא יפקיר הכל...", וכן הוא בספר המצוות (עשה קל"ד): "שציונו להפקיר כל מה שתצמצו", וכן בסמ"ג (עשה קמח): "... שצוה הקב"ה 'שפקיר אדם פירות שביעית...'". וכענין זה הוא מבואר בספר החינוך (שם. עי' פאת השולחן שם).

דנהה, מלבד שיש ליישב כל לשונות הללו, שכתבנוהו היא שיש לנהוג מנהג הפקר בפירות שביעית, ולא שחובה על האדם להפקיר בפיו ממש (עי' שו"ת אגרי"מ סי' ח"ג ט"ז, כתבו כמה אחרונים ליישב עוד (ראו ביאר הגרי"ם על סה"מ לסי"ג מ"ע סא; בית רידב"ן סי' א' קבלו ככה שביעית סי' יג אות ב.) כי גם אם אמנם שביעית היא אפקעתא דמלכא, עדיין נדחה על האדם להפקיר בארץ פיו, כמו שיש מצוה להקדיש שבור, הגם שהוא קדוש מאליו (עי' נדרים יג).

ירש אחרונים שחלקו בזה, שבזמן שחובה שביעית תהא מן התורה – ודבריו רבי (עי' מ"ק ב) ששביעית אינה מן התורה כי אם בזמן שרוב ישראל הם באר"י (דעת רוב ראשונים לפסוק כרבי) – או חל ההפקר מאליו, ובזמן שחובה שביעית אינה אלא מדרבנן, כגון בזמן הזה שאין רוב ישראל בארצו, חייבים להפקיר בפה (עי' נגעים ירושלמי פאה פ"ה ד"ה ול"פ ופ"ז ד"ה ולפי קהלות יעקב שם).

בחזקתו זו תלויים כמה הלכתא גבירתא, כגון מה שהעיר המנ"ח (שם), שבחשר שוטה וקטן שיש להם שדה בירושה או שיתן להם במתנה, שדם אינם בני מצוות. וגם אין הפקרם הפקר, ואם 'אפקעתא דמלכא' היא – גם פירותיהם הם הפקר גמור, אכן אם 'אפקעתא דגברא' היא – אין פירותיהם הפקר, ואסור לקחתם, וגם חייבים בתרומות ומעשרות, מאחר שאינם הפקר (ווע"ש).

ולסיום נביא את חידושו של **המשך חכמה** (פר' בהר כה, ג-ב), ששביעית אכן היא אפקעתא דמלכא, אכן פירוש הדבר אינו, שהתורה מפקירה כל שביעית ושביעית מחדש פירות שנה זו אלא, שמתחילה לא היתה קנויה הארץ לבני ישראל כי אם לשש שנים, ולשנה הבאה לא זכו בו בני ישראל כלל. ולפי דבריו יוצא שבתחילת ירושתם וזכייתם של בני ישראל באר"י לא היתה וזכייתם כלל על שנת השמיטה.

עלֵי אורחָה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני שליח להתרת נדרים

קומץ פרטי דינים שנכתבו בעקבות הנלמד במסגרת הלימוד ב'דף היומיי'

א. מי שندر נדר ובא להישאל על נדרו, יבא בעצמו לפני שלשה אנשים לומר להם החרטה ויתירו לו את נדרו, ולא יעשה שליח כדי להתיר את נדרו (שו"ע יו"ד סי' רכח סט"ו). ויש מחלוקת אם מעיקר הדין אין הנדר יכול למנות שליח, משום דהוי מילי דלא מימסר לשליח (נ"י ערוה"ש שם סי'ט), או שמעיקר הדין יכול למנות שליח רק דו"ל תקנו שצריך הנדר לבוא בעצמו להישאל על נדרו (קרית ספר הל' שבועות פ"ו הל'י. וראה בארוכה בספר החדש והנפלא יכל נדרי' – על קבלת והתרת נדרים, פרק יט הל"ב ובהערות שם). ובדעיבנד אם התיר הב"י"ד את הנדר בפני השליח שלא בפני השליח, הוי התרה (עי' ח"י שפי"א על יו"ד סי' רכח סט"ז ובשערי דעה שם).

ב. מתירים את הנדר – כששאל עליו על ידי מתורגמן, דלא נחשב לשליח, כיון שהנדר עומד שם (שו"ע שם). ומסתבר שכן **אפשר להישאל על הנדר ע"י הטלפון**, ונחשב כאילו הנדר עצמו נשאל עליו בפני המתירין (נ"י ב"י שם בשם הרשב"יא שמועיל אם שולח את החרטה בכתב, ולמרות שבטו"ז סק"י הביא בשם הריב"ש דלא מהני, כבר כתב בפ"ת שם סק"י דרבו המתירין, ולכן בשעת הדחק אפשר לחלק, עיינין [ברם עיינין בשם תשר חת"ס דאין לחלק. ועי' דרבי"ו על הרמב"ם הל' שבועות פ"ו הל'י, ובהג"מ שם], וגם אם נאמר שבכתב לא מהני, הלא כתב שם הרדב"ז בטעם הדבר משום דא"י"א לחקור את הנדר אם שלח בכתב. ולפ"י"א אם מדבר דרך הטלפון דאפשר לחקור היטב, שפיר מהני. כן תעליזו בשבט הקהתי ח"י"ד סי' רלט).

ג. שליח התרה לדבר מצוה – יש פוסקים דס"ל דאע"ג דאי אפשר לעשות שליח להתיר נדרו, מכל מקום יכול אדם לעשות שליח אם רוצה לישאל על תרומ"א או חלה שחפריש וצריך להישאל עליהם, כיון דהוי התרה לדבר מצוה (נ"י דעת תורה סי' רכח סט"ז דבמקום מצוה יש לחלק. ועי' מנחת פתים יו"ד סי' שלא סכ"ט).

ד. אין האב נעשה שליח להישאל על נדר בתו, וממילא יכול האב להצטרף עם עוד שנים להתיר את נדר בתו (נ"י חכמת אדם כלל קנ ס"ב).

ה. אבל לאשתו – נעשה הבעל להישאל על נדריה, כיון דאשתו כגופו, ולכן נחשב כאילו היא באה בעצמה לפני המתירין, אבל אין הבעל מצטרף אל השלשה המתירין, דכיון שאשתו כגופו אינו יכול להתיר לעצמו (נ"י שו"ע יו"ד סי' רלד סעי' נ-נו. וצ"ב באופן שמתירין לבעל על מה שנדרה אשתו או צריך לומר מותר לה, או דלמי לומר מותר לך, דהא דאשתו כגופו, דהא מה"ש מהני שתשלם האשה את לבעלה. ועי' בנדרי זרזין להגרשי קלוגר זצ"ל עמ"ס נדרים ח ע"ב ד"ה רבינא שדן אם הבעל יכול לעשות באופן זה שליח אחר להתיר את נדרו אשתו).

ו. כשהבעל בא בשליחות אשתו להתיר את נדרה, יכול להישאל עליו רק אם מוצא שלשה אנשים מקובצים יחד, והטעם, משום איא אינה רוצה שיתפרסם על ידי שיקבצם. ולפי זה, אם נתנה לו רשות לקבצם, מהני. ב"רם יש אומרים שאפילו נתנה רשות, לא מהני שיהא רשאי לקבצם (נ"י שו"ע שם, ובנוכ"כ שם [ב"ח, סו"יז שידן]. ועי' שו"ת הר צבי יו"ד סי' קצג).

ז. כשהבעל בא בשליחות אשתו להתיר את אשר הפרישה תרומ"א או חלה, רשאי הבעל לקבץ שלשה אנשים, אם אינו מוצאם מקובצים יחד (נ"י"ש בשו"ת הר צבי חטעס. עי' בשו"ת באר יצחק סי' כח ענף ד, דכיון דזכות היא לא אגן סחדי שרוצה בהתרה, ודמי כאילו נתנה רשות לקבצם).

ח. כשם שהבעל יכול להיות שליח האשה, כן יכול הוא לעשות את אשתו שליח לומר חרטתו בב"י"ד (נ"י מנחת פתים יו"ד סי' שלא סכ"ט; שו"ת באר יצחק יו"ד סי' כח ענף ד, בית האוצר להגריי ענינל זצ"ל מע"א כל דלר. ד צווייט בסי' כל נדרו סוף פ"ק, ח"י כא. ועו"ש).

מאת: הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

תולדות יעקב יוסף על ספר שמות – מהגה"ק הכהן הגדול רבי יעקב יוסף מפולנא ז"ע, תלמידו הנאמן ומפני הראשון של תורת רבו מרן קוה"ק הבעש"ט ז"ע. יצא לאור במהדורה מהודרת ומשוכללת, בעריכה מהודשת והנה"ה מדויקת, בתוספת ציונים השוואות והשלמות, בתכלית ההידור והיופי, על ידי מכון להפצת תורת החסידות "נחלת צבי", קרית ויוניץ בני ברק תשס"ח (רעד עמ').

שיחת הסופר ועלהו לא יבול – קובץ ענינים וליקוט אמרים, אורות נגזרים ושיוחיו חולין, אשר נגננו בין השיטין, בשו"ת 'חתם סופר' ככתבם ולכוננם, בדברים המעמידים הליכות חיים והנהגות דרך ארץ, וכן פרטים רבים הנוגעים לתולדות חייו של החת"ס וחסידו ע"י גדולי דורו. התעסק בקדשים וערכם בטוב טעם ודעת על ידי הרב דוד יחיאל ליפניקר. ירושלים, תשס"ח (שנח עמ').

בארה של מרים – חיבור מקיף ובו לקט מדרשי ח"ל והמפרשים על 'בארה המופלאה', התגלותה, מסעייה, נסיה וסגולותיה, מקומה כיום והתגלותה לעת"ל; ע"מ בראשית ומחזור המים, ענין המים בכללותו, מן התהום, מחזור המים בבריאה, ועוד; ועל 'באר התורה' – הבאר והמים כמשל לתורה, וכן 'באר החינוך' – לימוד כללי החינוך הנכון ממעשה מי מריבה, ועוד. חיבור מיוחד במינו מאת הרב אשר שיק, בני ברק תשס"ח (רכב עמ').

מסגרת חינוכית נאמנה – מדרוך מעשי מפורט להורים, מנהלים ומחנכים, ליסד ולבנות בית חינוך מתוקן לטובת ולשכלת כל ילד. מלבן, מחדר ומאיר על פי מקורותינו את משנת החינוך הטהורה עם כל גורמי החינוך. נתוב ונכתוב ונבטוב טעם על ידי המחנך הדגול והוותיק הרב משה מרדכי פליסקין, אשדוד תשס"ז (210 עמ').

כתובת למשלוח ספרים (2 עותקים – בנוסף לשכר פרסום) **ניתן גם ב–**

א"י: הרב אשר נוסבוים, טל: 574 7575 (03)

ארה"ב: הרב אלטר האלפרנט טל: 871 45 06 (718)

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' אברהם יוסף הכהן זורגר הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן חיקר כמר עבי ני"ו בן מתיו' הרה"ח ר' מאיר דוב פיקסלר הי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שמעון נוסביום שליט"א לרגל שמחת לידת הבת ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' עבי אלימלך דאנצייגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלו' זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)
ישיבת באבוב "ים של שלמה" – אנטווערפן בנישואות מק"מ אומירר שליט"א ברכת מלך טוב ולבנה מונטת בזה האי' נגרא רבה ויקרא, ירא ושלם, אהוב למעלה ונחמד למטה, מרביץ תורה ומדריך מפלא, אמריו מתוקים מנותפ צופים הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א משפיע בישיבתו הק'	לרגל השמחת השורו' במעונו בנישואי בנו החתן המצויין כמר יעקב שלמה ני"ו עב"ג תתי' בורא קולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת ומתוך אושר ועושר וכל טוב שלח המברכים מקרב הלב רבנו ותלמידיהוין		

הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שמעון נוסביום שליט"א לרגל שמחת לידת הבת ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' עבי אלימלך דאנצייגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלו' זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)
ישיבת באבוב "ים של שלמה" – אנטווערפן בנישואות מק"מ אומירר שליט"א ברכת מלך טוב ולבנה מונטת בזה האי' נגרא רבה ויקרא, ירא ושלם, אהוב למעלה ונחמד למטה, מרביץ תורה ומדריך מפלא, אמריו מתוקים מנותפ צופים הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א משפיע בישיבתו הק'	לרגל השמחת השורו' במעונו בנישואי בנו החתן המצויין כמר יעקב שלמה ני"ו עב"ג תתי' בורא קולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת ומתוך אושר ועושר וכל טוב שלח המברכים מקרב הלב רבנו ותלמידיהוין		

הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שמעון נוסביום שליט"א לרגל שמחת לידת הבת ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' עבי אלימלך דאנצייגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלו' זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)
ישיבת באבוב "ים של שלמה" – אנטווערפן בנישואות מק"מ אומירר שליט"א ברכת מלך טוב ולבנה מונטת בזה האי' נגרא רבה ויקרא, ירא ושלם, אהוב למעלה ונחמד למטה, מרביץ תורה ומדריך מפלא, אמריו מתוקים מנותפ צופים הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א משפיע בישיבתו הק'	לרגל השמחת השורו' במעונו בנישואי בנו החתן המצויין כמר יעקב שלמה ני"ו עב"ג תתי' בורא קולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת ומתוך אושר ועושר וכל טוב שלח המברכים מקרב הלב רבנו ותלמידיהוין		

הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שמעון נוסביום שליט"א לרגל שמחת לידת הבת ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' עבי אלימלך דאנצייגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלו' זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)
ישיבת באבוב "ים של שלמה" – אנטווערפן בנישואות מק"מ אומירר שליט"א ברכת מלך טוב ולבנה מונטת בזה האי' נגרא רבה ויקרא, ירא ושלם, אהוב למעלה ונחמד למטה, מרביץ תורה ומדריך מפלא, אמריו מתוקים מנותפ צופים הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א משפיע בישיבתו הק'	לרגל השמחת השורו' במעונו בנישואי בנו החתן המצויין כמר יעקב שלמה ני"ו עב"ג תתי' בורא קולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת ומתוך אושר ועושר וכל טוב שלח המברכים מקרב הלב רבנו ותלמידיהוין		

הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שמעון נוסביום שליט"א לרגל שמחת לידת הבת ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' עבי אלימלך דאנצייגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלו' זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)
ישיבת באבוב "ים של שלמה" – אנטווערפן בנישואות מק"מ אומירר שליט"א ברכת מלך טוב ולבנה מונטת בזה האי' נגרא רבה ויקרא, ירא ושלם, אהוב למעלה ונחמד למטה, מרביץ תורה ומדריך מפלא, אמריו מתוקים מנותפ צופים הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א משפיע בישיבתו הק'	לרגל השמחת השורו' במעונו בנישואי בנו החתן המצויין כמר יעקב שלמה ני"ו עב"ג תתי' בורא קולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת ומתוך אושר ועושר וכל טוב שלח המברכים מקרב הלב רבנו ותלמידיהוין		

הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שמעון נוסביום שליט"א לרגל שמחת לידת הבת ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' עבי אלימלך דאנצייגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלו' זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)
ישיבת באבוב "ים של שלמה" – אנטווערפן בנישואות מק"מ אומירר שליט"א ברכת מלך טוב ולבנה מונטת בזה האי' נגרא רבה ויקרא, ירא ושלם, אהוב למעלה ונחמד למטה, מרביץ תורה ומדריך מפלא, אמריו מתוקים מנותפ צופים הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א משפיע בישיבתו הק'	לרגל השמחת השורו' במעונו בנישואי בנו החתן המצויין כמר יעקב שלמה ני"ו עב"ג תתי' בורא קולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת ומתוך אושר ועושר וכל טוב שלח המברכים מקרב הלב רבנו ותלמידיהוין		

הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שמעון נוסביום שליט"א לרגל שמחת לידת הבת ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' עבי אלימלך דאנצייגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלו' זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)
ישיבת באבוב "ים של שלמה" – אנטווערפן בנישואות מק"מ אומירר שליט"א ברכת מלך טוב ולבנה מונטת בזה האי' נגרא רבה ויקרא, ירא ושלם, אהוב למעלה ונחמד למטה, מרביץ תורה ומדריך מפלא, אמריו מתוקים מנותפ צופים הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א משפיע בישיבתו הק'	לרגל השמחת השורו' במעונו בנישואי בנו החתן המצויין כמר יעקב שלמה ני"ו עב"ג תתי' בורא קולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת ומתוך אושר ועושר וכל טוב שלח המברכים מקרב הלב רבנו ותלמידיהוין		

הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שמעון נוסביום שליט"א לרגל שמחת לידת הבת ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' עבי אלימלך דאנצייגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלו' זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)
ישיבת באבוב "ים של שלמה" – אנטווערפן בנישואות מק"מ אומירר שליט"א ברכת מלך טוב ולבנה מונטת בזה האי' נגרא רבה ויקרא, ירא ושלם, אהוב למעלה ונחמד למטה, מרביץ תורה ומדריך מפלא, אמריו מתוקים מנותפ צופים הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א משפיע בישיבתו הק'	לרגל השמחת השורו' במעונו בנישואי בנו החתן המצויין כמר יעקב שלמה ני"ו עב"ג תתי' בורא קולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת ומתוך אושר ועושר וכל טוב שלח המברכים מקרב הלב רבנו ותלמידיהוין		

הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שמעון נוסביום שליט"א לרגל שמחת לידת הבת ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' עבי אלימלך דאנצייגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלו' זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)
ישיבת באבוב "ים של שלמה" – אנטווערפן בנישואות מק"מ אומירר שליט"א ברכת מלך טוב ולבנה מונטת בזה האי' נגרא רבה ויקרא, ירא ושלם, אהוב למעלה ונחמד למטה, מרביץ תורה ומדריך מפלא, אמריו מתוקים מנותפ צופים הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א משפיע בישיבתו הק'	לרגל השמחת השורו' במעונו בנישואי בנו החתן המצויין כמר יעקב שלמה ני"ו עב"ג תתי' בורא קולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת ומתוך אושר ועושר וכל טוב שלח המברכים מקרב הלב רבנו ותלמידיהוין		

הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שמעון נוסביום שליט"א לרגל שמחת לידת הבת ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' עבי אלימלך דאנצייגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלו' זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)
ישיבת באבוב "ים של שלמה" – אנטווערפן בנישואות מק"מ אומירר שליט"א ברכת מלך טוב ולבנה מונטת בזה האי' נגרא רבה ויקרא, ירא ושלם, אהוב למעלה ונחמד למטה, מרביץ תורה ומדריך מפלא, אמריו מתוקים מנותפ צופים הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א משפיע בישיבתו הק'	לרגל השמחת השורו' במעונו בנישואי בנו החתן המצויין כמר יעקב שלמה ני"ו עב"ג תתי' בורא קולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת ומתוך אושר ועושר וכל טוב שלח המברכים מקרב הלב רבנו ותלמידיהוין		

הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שמעון נוסביום שליט"א לרגל שמחת לידת הבת ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' עבי אלימלך דאנצייגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלו' זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)
ישיבת באבוב "ים של שלמה" – אנטווערפן בנישואות מק"מ אומירר שליט"א ברכת מלך טוב ולבנה מונטת בזה האי' נגרא רבה ויקרא, ירא ושלם, אהוב למעלה ונחמד למטה, מרביץ תורה ומדריך מפלא, אמריו מתוקים מנותפ צופים הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א משפיע בישיבתו הק'	לרגל השמחת השורו' במעונו בנישואי בנו החתן המצויין כמר יעקב שלמה ני"ו עב"ג תתי' בורא קולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת ומתוך אושר ועושר וכל טוב שלח המברכים מקרב הלב רבנו ותלמידיהוין		

הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שמעון נוסביום שליט"א לרגל שמחת לידת הבת ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' עבי אלימלך דאנצייגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלו' זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)
ישיבת באבוב "ים של שלמה" – אנטווערפן בנישואות מק"מ אומירר שליט"א ברכת מלך טוב ולבנה מונטת בזה האי' נגרא רבה ויקרא, ירא ושלם, אהוב למעלה ונחמד למטה, מרביץ תורה ומדריך מפלא, אמריו מתוקים מנותפ צופים הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א משפיע בישיבתו הק'	לרגל השמחת השורו' במעונו בנישואי בנו החתן המצויין כמר יעקב שלמה ני"ו עב"ג תתי' בורא קולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת ומתוך אושר ועושר וכל טוב שלח המברכים מקרב הלב רבנו ותלמידיהוין		

הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שמעון נוסביום שליט"א לרגל שמחת לידת הבת ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' עבי אלימלך דאנצייגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלו' זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)
ישיבת באבוב "ים של שלמה" – אנטווערפן בנישואות מק"מ אומירר שליט"א ברכת מלך טוב ולבנה מונטת בזה האי' נגרא רבה ויקרא, ירא ושלם, אהוב למעלה ונחמד למטה, מרביץ תורה ומדריך מפלא, אמריו מתוקים מנותפ צופים הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א משפיע בישיבתו הק'	לרגל השמחת השורו' במעונו בנישואי בנו החתן המצויין כמר יעקב שלמה ני"ו עב"ג תתי' בורא קולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת ומתוך אושר ועושר וכל טוב שלח המברכים מקרב הלב רבנו ותלמידיהוין		

הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שמעון נוסביום שליט"א לרגל שמחת לידת הבת ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' עבי אלימלך דאנצייגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלו' זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)
ישיבת באבוב "ים של שלמה" – אנטווערפן בנישואות מק"מ אומירר שליט"א ברכת מלך טוב ולבנה מונטת בזה האי' נגרא רבה ויקרא, ירא ושלם, אהוב למעלה ונחמד למטה, מרביץ תורה ומדריך מפלא, אמריו מתוקים מנותפ צופים הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א משפיע בישיבתו הק'	לרגל השמחת השורו' במעונו בנישואי בנו החתן המצויין כמר יעקב שלמה ני"ו עב"ג תתי' בורא קולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת ומתוך אושר ועושר וכל טוב שלח המברכים מקרב הלב רבנו ותלמידיהוין		

הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שמעון נוסביום שליט"א לרגל שמחת לידת הבת ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' עבי אלימלך דאנצייגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלו' זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)
ישיבת באבוב "ים של שלמה" – אנטווערפן בנישואות מק"מ אומירר שליט"א ברכת מלך טוב ולבנה מונטת בזה האי' נגרא רבה ויקרא, ירא ושלם, אהוב למעלה ונחמד למטה, מרביץ תורה ומדריך מפלא, אמריו מתוקים מנותפ צופים הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א משפיע בישיבתו הק'	לרגל השמחת השורו' במעונו בנישואי בנו החתן המצויין כמר יעקב שלמה ני"ו עב"ג תתי' בורא קולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת ומתוך אושר ועושר וכל טוב שלח המברכים מקרב הלב רבנו ותלמידיהוין		

הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח ר' חיים יצחק זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יעקב שלמה חני עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח עבי (הגרסל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שמעון נוסביום שליט"א לרגל שמחת

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת תרומה			
ב' אדר א' תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תר"ו			
הדל"ע מוצ"ש ר"ת	17:26	18:38	19:01
אנטווערפן	17:26	18:38	19:01
לונדון	17:56	18:18	18:35
מאנשטער	18:01	18:35	18:54
ציריך	18:27	18:54	19:16
ווינ	17:55	18:21	18:56
אמסטרדם	18:34	19:16	19:41
פאריז	18:50	19:16	19:41
פראנקפורט	18:23	18:47	19:12

תורת של ראשונים

"ויקח לי תרומה" - ציווי לגבאי צדקה

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה (ב' כ). "ויקחו לי תרומה" מוסב על הגבאים שיקחו תרומה מבני ישראל, וזהו שאמר לו הקב"ה למשה רבינו: **"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה"** - אמור לישראל שהפצתי שגבאים יגבו בעדי תרומה. וכן עשה משה בדרתו מן החר, כאמרו (להלן, ל' כ): "ואחרי כן נגשו כל בני ישראל, ויצאו את כל אשר דבר ה' אתו בהר סיני, ואחר כך: ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל" - שדם המנהדרין, קדו מאתכם תרומה' (שם ל' ד), ובוזה צוה להם - לסנהדרין - שיגבו. וישראל לא המתניו שיגבו המנהדרין, אבל תיכף יצאו מלפני משה והביאו עד בל' ד', וזכרתיכם (שם לו ה): "מרבית העם להביא מדי העבודה למלאכה אשר צוה ה' לעשות אותה". ולפיכך לא נשאר על הנשיאים שהשבו לגבות, וזלתי האבנים והשמן שלא הביאו ישראל עידיהם, וזכרתיכם (שם לו ה): "והנשיאים הביאו את אבני השום ואת אבני המילואים וגו'. ואת הכיור ואת השמן למאור ולשמן המשחה וגו'".

ובכל שוב ואמר: **"מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי"**, ובוזה צוה על הגבאים שלא יגבו בורעו, כענין שמשמכנים על הצדקה (כ"ב ה). אלא יגבו מן המתנדבים בלבד - **"מאת כל איש אשר ידבנו לבו"**. **ספורנו**

שלוש מדרגות בנותני צדקה

ויקחו לי תרומה וגו'. וזאת התרומה אשר תקחו מאתם **זהב וכסף ונחושת** (ב' ג-ב). "הצדקה נמשלת לאלו שלשה דברים - זהב וכסף ונחושת. כשנותן האדם צדקה בעושר, בדינים, בבריאות, בכוח, בגבורה, או תיחשב לו **זהב**, משל לאדם שמקדים לשאת פני מושל, ונותן שוחד מרס יצטרף לו, כביכול נמו שאין צורך; **וכסף** - כשנפל למשכב ונותן צדקה, הורע כחה של צדקתו, כי כבר עלה עת הצורך. כן **נחושת** - כשנותנה מסוכן, כשעולה לגרום לידון, והקולר תלוי ואינה נחשבת כל כך, אך מוכך מקום טוב לו לאדם לתת צדקה בכל עת ובכל שעה, למען יזכר על טוב שמו כאשר הוא בעולמו שמה בעפר, כי שם מקומו, ותמצא מרנוע הנפש היגיעה בימי הפקודה ובוכרון הרעה, וזאת המנוחה וזאת המרגעה". **פי' הרא"ש**

למה היו אצל הפרוכות ארבעה עמודים ולמסך הפתח חמשה? ועשית פרוכת וגו' ונתתה אותה על ארבעה עמודי שמים וגו' (ב' לא-ל' ב). "עמודים אלו היו עמודים בתוך אויר רחבו של משכן, לפי שאין בכך שום מירוד ודוחק, שאין נכנס ויוצא שמה רק בהן גדול ד' פעמים ביום אחד בשנה. אבל לפתח המשכן היו חמשה עמודים וכדכרתי (להלן פסוק לו): "ועשית למסך המשכה עמודי שמים" וגו', שנים מהם - אחד כנגד כותל דרומי ואחד כנגד כותל צפוני, והשלושה כנגד אויר החלל של משכן, לפי שנכנסין ויוצאין בו תדיר, ואם יהיו שם יותר משלושה עמודים, הם מורדים ודוחקים הנכנסים והיוצאים".

"ויש מפרשים הטעם שלא היו לפרוכת רק ארבעה עמודים, לפי שהיה נתון בין שתי כותלי המשכן, ויכולין לתת הקלנס שהפרוכת תלויה בו על קרשי שני כותלי המשכן, לצפון ולדרום, אבל למסך שהיה נתון תחת אויר השמים, ולא היו כותלים לצדיו כמו שהיה לפרוכת, הוצרך לו חמשה עמודים. ולא סבירא, דאם כן מה היו משמשים העמודים שפירשי: "זאונקליות קבועין בהן עקומים למעלה להושיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך בה" וכו' (ו-א) וזוהי הפרוכת תלויה על קרשי שני כותלי המשכן, לצפון ולדרום, אם כן מה היו משמשים העמודים? אלא ראשון עיקר". **חוקיני**

לקח טוב

"נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה"

וביחד נעשית עבודה זו של "חולין על טהרת הקודש"? על ידי שישמור העובד על עיניו ולבו, שלא יהיו כלולים ושקועים במעשי החולין יחד עם כלי המעשה. פיו אוכלת, ידיו עוסקות בטהרה, רגליו הולכות לעסקים שונים, ובכל זאת אין כלי המעשה אלו אמורים למשוך את עיניו ולבו עמהם. ואם הפצו להתעלות במדה יתירה של קדושה, עליו להפריד ביניהם, כך שבשעת אכילתו יהא "נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה", וכך גם בכל עסקיו של חולין.

אותיות מחכימות

... ואמר לשון 'מחומה' היינו ממלת תרומה שאמרנו ז"ל (גיטין לא). שכן ישנה במחשבה, נותן עיניו בזה זה ואוכל בזה זה, דמחב (במדבר י"ז) "ונתתם לכם תרומתכם" ע"ש. כמו כן בשעת שאר עסק במשא ומתן, יהיה "נותן עיניו בזה זה ואוכל בזה זה", היינו מתקנת לבו ומנוח ויהיה בזה זה בעבודת הסורא, ויגיע כפיך כי תאכל בזה זה, בעסק המשא ומתן. ובכן יהי הוא עסק משא ומתן - חולין שנטשו על טהרת הקודש, ונתתם ממלת תרומה. זה שהוא מרומז בפסוק "ונתתם לכם תרומתכם", **לס** היינו הפרינסה ידוע (ע"י סוכה מ... **ונתתם** דייקא, על ידי המתקנת שנותן עיניו בזה זה ואוכל בזה זה כ"ל. וזו: "ויקחו לי תרומה" וכו' שהוא מלת תרומה כ"ל.

וכאשר אדם מתנהג במשא ומתן בדרך הזו כ"ל, אזי סורס בדינה במעשי ידיו, וכל מה שיוקח בינו לסחור מנלית. זה שאמר: "חלאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת", פירוש, "חלאת התרומה" - הפרינסה כ"ל, "אשר תקחו מאתם" מן הפרינסה זו, פרינסה ושקרה, "זהב וכסף ונחושת" וכו'. גם כמו דמארי אינש על איש מנלית: "ער נעמתי בלחט, וזכרתי גאלד", וזו: "אשר תקחו", יהיה מה שיהיה, כל אשר תקחו בידכם לסחור, "מאתם זהב וכסף" וכו' כלומר. **דברי ישראל**

הנהגה זאת, לא רק תעלה ותנשאהו לחיות מוזכך ומתקדש בקדושה של מעלה, כי אף גם המעשים הגשמיים עצמם יעלו ויצליחו, מאחר שקשורים ומחברים הם אל הקדושה עצמה, ויקרה להם כאשר קרה ליוסף הצדיק, שנאמר בו "וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו".

בימי חכמינו ז"ל היה מושג זה מצוי אצל תלמידי חכמים, שגם את החולין שלהם אכלו על טהרת הקודש, והיינו במדת טהרה כזו כאילו היו קדשים. בדרך הפשט, היה ענין זה מושג גדר, שיורגלו בזהירות הטהרה בכל דבר, כך שלא יבואו לאשמת קדשים חלילה. אלא שגם רמז על דרך העבודה טמון מאחורי מושג זה, והוא ענין הבאת הקדושה גם אל עיני חולין.

ההשקפה הפשוטה רואה הפרדה מוחלטת בין ענינים שבקדושה - שבהם ובעסקיהם נושא כל בן ישראל את עיניו כלפי מעלה ומשעבד את לבו לאביו שבשמים, לבין ענינים של חולין - שבעסקיהם הם אין כוונה עליונה דרושה ממנו כלל (לבד מזהירות בכל ההלכות והדינים השייכים לאותם ענינים). השקפה זו בעצם מאד מובנת, באשר רואה היא את הדברים כהווייתם: הקודש - קודש, והחול - חול. כשם שמובדלים זה מזה במהותם, כך מובדלים גם באופן העסק בהם.

אלא שהורונו רבותינו הקדושים בספרי מוסר והסידור, שאין ההשקפה האמורה נכונה, מאחר - בין יתר סיבות - שדרוש מבן ישראל להיות דבוק בה', והנהגה כזאת, המשווה את האדם "יוצא ונכנס" בקשריו אל המקום ב"ה, עתים ככה ועתים ככה, לא יתכן לכנות לה שם כלשהוא של "דיבקות". אין זה אלא שגם בשעה שהוא עוסק עם דברי חולין, על העובד להיות מסתכל כלפי מעלה ומשעבד את לבו לרבון כל העולמים ואדון כל המעשים, ובלשון מושאל: "חולין על טהרת הקודש". שעבוד חלב הרואה גם את מעשי החולין כחלק מעבודת הקדש, מאחר שמשמים הם הכנה נחוצה אל עבודת הקודש, כי בלעדיהם לא תגיענו. יש מרביתנו שאף הרחיקו לכת, ואמרו שגדולה עבודתו של בן ישראל בעסקו בחולין על טהרת הקודש מעבודתו עם הקודש גופא. והדיו נותן כן, כי מוכן מאליי שקדושה בקודש איננה רבואת כמו קדושה בחולין.

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית בת קדושים ואשת חבר

מרת רחל לייזרזון ע"ה

נלב"ע ביום ו' אדר תשס"ב לפ"ק

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים

הונצחה על ידי בנה העסקן הרגול והנמרץ, פועל גדולות ונצורות

למען הכלל והפרט ועוסק בצרכי ציבור באמונה, בנש"ק

הרב אברהם יוסף לייזרזון שליט"א

אמרות טהורות

השלמת הכסא תהיה בחשלת השם – שהיא על ידי תניית צדקה

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו' (כה, ב). פירש"י: "לי לשמי". יש לפרש, כי ידוע שאין הכסא שלם ולא השם שלם עד שימחה ורענו של עמלק (נתחומא סוף כי תצא, הובא ברש"י סוף בשלח). והנה, השלמת הכסא היא על ידי בנין משכן או בית מקדש, כדכתיב (וי"ו, יב): "כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו", אך השלמת השם, כתבו המקובלים, היא על ידי תניית צדקה, היינו, שהפרוטה היא אות יו"ד, אצבעות יד הנותן – אות ה', פשיטת יד המקבל – אות וי"ו, ואצבעותיו – אות ה', הרי השם שלם (עי' עשרה מאמרות' לרמ"ע מפאנו וצ"ל מאמר חקור הדין ח"ג פ"ב, הקדמת "זו העמודים" על השלש הק' פפ"ו; "פני דוד" להרח"ה"א פר' תצוה אות מ"ד ופ"ו).

ונראה, דהיינו מעמא שרצה הקב"ה לקבץ מעות לנדבת המשכן ולבנין בית המקדש, וכי כלום חסר מבית המלך עליון ית"ש, והרי לעתיד לבא ירד מקדש בנוי משמים, כפי רש"י במסכת ראש השנה (ז). אלא היינו מעמא, דכל זמן שלא נמחה שמו של עמלק, צריכים אנו להשלים את השם, ועל כרחק אי אפשר להשלים את כסא המקדש בלי השלמת השם שהיא על ידי תניית צדקה, כאמור. וזהו: "ויקחו לי – לשמי" דייקא, ועל ידי זה: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (פסוק ה).

תקחו את תרומתי – רק מאת אשר ידבנו לב

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (כה, ב). עיקר כל מעשה האדם הוא, כוונת הלב ומהשבת האדם, ואם כוונתו בכל מעשיו, גם בעת עוסקו במהותו, היא לצורך שמים הרי זה נחשב לתרומה, ואם לאו, "אף שבאמת בפרנסת אשתו ובניו עושה מצוה, אבל כיון שכונתו גם בזה בשביל הנאת גופו,

אמירה נעימה

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו' (כה, ב). ובמדרש (שמו"ד ז, ד): "ויקחו לי תרומה – רבי ברכיה פתח: והוא דכתיב (והיא כמ, יא) "לך ה' הגדולה והגבורה וגו', עיי"ש. והוא תמוה. ונראה, דמצינו שהקב"ה קידש את ישראל בכסף, כדן כל מקדש את האשה שצריך לקדשה בשוה כסף, והיינו שקידש את ישראל בכסף המשכן, אבל קשה, הא הקב"ה הוא המקדש, ובני ישראל הם הכלה, ואם כן למה נתנו הם את הכסף ולא הוא כביכול. אך איתא בגמרא (קידושין ז) דאשה שנתנה לאיש שהוא אדם חשוב מקודשת בהאי הנאה דמקבל מינה, וכמו כן גם כאן, בני ישראל נתקדשו בהנאה זו שהקב"ה קיבל מהם את הכסף.

וזה הפירוש במדרש: "ויקחו לי תרומה", דהיינו כסף קידושין, וקשה הלא המקדש צריך ליתן ולא ועל זה מותרין המדרש: "לך ה' הגדולה", ושפיר אמר "ויקחו לי תרומה" – שנתקדשו בזה הכסף.

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה (כה, ב). ובמדרש: (שמו"ד ז, ז): "והוא דכתיב (דברים ז, ד) 'תורה צוה לנו משה מורשה'". והוא אומר דרשונא.

ויש לפרש לפי מאי דקיימא לן (גטין מב) שהכותב כל נכסיו לעבדו – יצא לחירות, שייך קרקע כל שוה – לא יצא לחירות. והנה השר"ת הוציאנו מעבודת לחירות עי"מ שנתנה עבדים אליו (ויקרא כה, נה) ונתן לנו את ארץ ישראל, כדן הכותב כל נכסיו לעבדו, ואם כן, לכאורה, יצאו לחירות וממילא אין עליהם חובה לשמור תורתו ומצוותיו. לפיכך צוה הקב"ה "ויקחו לי תרומה", ובהו הוי כשייר כל שוה, וממילא אין העבד יוצא לחירות.

וזהו שאמר: "ויקחו לי תרומה" – הדא הוא דכתיב תורה צוה לנו משה מורשה, כי בלא זה דשייך כל שוה לא יצאו ישראל לחירות ואין עליהם חובה לקיים תורתו, אבל עכשיו דשייך כל שוה, ממילא התורה לנו מורשה.

הנח"ק רבי מרדכי בנעט זי"ע (הובא ב"פנח דרשים" שנה ב' דברכת ה' אדר תרפ"ו)

הוא ע"ד שאמרו חז"ל (גזיר כג) "שני בני אדם שצלו את פסחיהן, אחד אכלו לשום מצוה ואחד אכלו לשום אכילה גסה, זה שאכלו לשום מצוה – יצדיקים ילכו בם, וזה שאכלו לשום אכילה גסה – יפושעו יכשלו בם". על כן יעשה כמו שמלמדני התורה הקדושה והיה נחשב בעיניו ית"ש בתרומה, כיון שבכל מעשיו כוונתו למצוה.

וזהו שנאמר: **מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי**, דלכאורה משמע דממי שלא ידבנו לבו לא יקחו, ולכאורה קשה, וכי מה יקחו אם ממילא אינו נותן. רק יש באמת מי שלבו אינו מנדב, רק נותן מחמת בושה וכדומה לזה, ומאיש זה אין ליקח, כדכתיב (פסוק ה): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" היינו שבני ישראל הביאו להמשכן את כל אשר להם, וברצונם היה להביא עוד יותר, והקב"ה היה כביכול שוכן בתוך הרצון והתשוקה שלהם, משא"כ כשביא בלא חיות ותשוקה, ולכן מ"ל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, ועל ידי זה יעשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" כאמור.

זרע קודש (ראה מ"ש במדברנו ג'ל תיקא)

"ויקחו לי תרומה" – מעצמם בלא ציווי

וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה (כה, א-ב). "פירוש, שיקחו לי תרומה מעצמם, שלא על פי ציווי. ולכן לא כתיב כאן: 'צו את בני ישראל' כדכתיב (ויקרא כה, ב): 'צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית, כי כאן רצה הקב"ה שיתנו מעצמם, ברצונם הטוב, בלב ונפש חפצה. ומה שאמר: 'דבר אל בני ישראל', אין הכוונה שיצונו על לקיחת תרומה, רק שידבר עמהם מענין המשכן, מה טוב היה לעשות משכן לה, וכמה תועלת היה נמשך להם מזה אם גרמו השראת השכינה, עד שהם עצמם יתעוררו להשתתף בעשייתו.

וזהו: 'דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה' – שידבר עמהם באופן כזה שיקחו תרומה מעצמם, והבן'.

ארח עדות

ויקחו לי תרומה (כה, ב). פירש"י: "לי לשמי".

איתא בגמרא (פסחים ג, ב) כתיב (לעיל ג, טו) "זה שמי לעלם", וכתיב "זה זכרי לדור דור" – אמר הקב"ה, לא שאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"א, ונקרא אני באל"ף דל"ת. נמצא ששמי הוא שם הוי"ו ככתיבתו. ואמרין (ספסל לז-לח): "במקדש אמר את השם ככתבו, ובמדינה בכינויו", ופירש"י: "ככתבו ביו"ד ה"א, בכינויו באל"ף דל"ת". והנה, תרומה זו באה בכדי לעשות מקדש. וזהו הכוונה: "ויקחו לי תרומה" – לי לשמי – שעל ידי תרומה זו תעשו מקדש, ותוכלו לקרות שמי ככתיבתו.

ונתת על השלחן להם פנים לפני תמיד (כה, ז).

שינוי בחגיגה (כא): "מטבילין את הכלים שהיו במקדש, ואומרים להם הנהיר שלא תגעו בשלחן", ופירש"י: "ואומרים להם – לכהנים עמי הארץ ברגל. והנהיר שלא תגעו בשלחן – שלא יוכלו להטבילו לאחר הרגל, שאי אפשר לסלקן ממקומו, דכתיב ביה 'להם פנים לפני תמיד'". ולכאורה קשה, הא תניא (מנחות צטא): "רבי יוסי אומר, אפילו סילק את הישנה שחרית, וסידר את ההדשה ערבית, אין בכך כלום, אלא מה אני מקיים לפני תמיד, שלא ילך שלחן בלא להם", ולפי זה אם כן למה לא היו יכולין להטבילו.

ויש לתרין, דהנה איתא עוד שם: "מדבריו של רבי יוסי – דאמר משום דעמד הישן שחרית מעט בשלחן, והדשה ערבית מעט, קרי ליה תמיד. רש"י) נלמוד, אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, קיים מצות לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך" (יהושע א, ח). אמר רבי יוחנן משום ר'ש בן יודא, אפילו לא קרא אדם אלא קריית שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש".

ומסיים שם: "ודבר זה אסור לאומרו בפני עמי הארץ", ופירש"י: כי על ידי זה לא ירגילו את בניהם לתלמוד תורה.

ולפי זה מובן היטב מה שכתב רש"י במס' חגיגה: "ואומרים להם לכהנים עמי הארץ", כי להם הרי אסור לגלות זאת שמעט בשחרית ומעט בערבית נקרא גם כן "תמיד".

ש"ת מול א"ר (פראג תקע"ה) ח"ב דף ט – בשם אביו הג"ר אליהו וצ"ל בעיני' מענה אליהו")

יתרון דעת

בן שלש עשרה למצוה (ב)

סעודת הבר-מצוה על שום מה?

שוזכה לנשמה קדושה ועליונה; שנגמול מיצר הרע; שבא לכלל מצוה, ועוד / שמחה – בבית החופה / אין לך סעודה מצוה גדולה מזו / להזמין עצים – כדי להסיר המקור / נשמות החורים בגן עדן באות לסעודת הבר-מצוה, ועוד

אמר רבי אלעזר, עד י"ג שנה העסק של אדם בעולם הוא באותה נפש חיה, דהיינו בנפש הבהמית, מ"ג שנה ומעלה, אף רוצה להיות זכאי וצדיק – נותנים לו אותה נשמה הקדושה העליונה, שנחצבה מכסא כבודו של המלך ב"ה. אמר רבי יהודה, זה הטעם שלמדנו בספר שמדבר מענין י"ג מדות הרחמים, בברייתא שחיבר ר' אלעזר שמספר שם את המעשה הבא:

רבי שמעון בן יוחאי, הזמין לבעלי המשנה (ה-הנאים הקדושים) לאכול בסעודה גדולה שעשה להם, וכיסא את כל ביתו בכלים יקרים, והושיב את החכמים בצד זה של השלחן, והוא שבע צד השני, וזהו שמו שמחה גדולה. שאלו אותו החכמים, מה שמחתו של מורינו ביום הזה יותר משאר הימים. השיב להם: **לפי שביום הזה יורדת נשמה קדושה עליונה, על ידי ד' כנפי חיות הקדוש, לבני ר' אלעזר, שנמלא לו היום י"ג שנה, ובסעודה זו תהיה לי שמחה שלימה.**

הושיב את רבי אלעזר בנו אצלו, אמר: שב בני שב, כי ביום הזה אתה קדוש, לפי שאתה נכנס בגורל וחלק ישראל הקדושים, על ידי הנשמה שנכנסת בך היום. אמר ר' שמעון מלה דור – ר' דייני שזכוריו איזה שם – וסיבבה אש בתוך הבית, לכן יצאו החכמים משם כי לא יכלו לסבול את האש שלמעלה, וראו עשן שעולה מן הבית כל היום והוא מהאש שלמעלה וכו'...

זהו חזק פ' בראשית (דף יד – פירוש 'מתוך מדבש')

וְאִמְרָם אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֶת (בראשית א, יד). רבי פנחס פתח בהאי קרא (שה"ש ג, יא): צְאֲנִיה וְרִאֲנִיה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלְךָ שְׁלֵמָה בְּעֶקְרָהּ שְׁעָרֶיהָ לֹא אִמּוּ בָּיִם חֲתָנֶיהָ וּבָיִם שְׁמַחַת לָבו – "ביום חתונתו, חתונת זו של מי הוא? אמר רבי פנחס, מאותו האדם שהם הצדיקים, ודהיינו חתונתו של אותו אדם, הצדיקים. מהו חתונתו – מזה ומתי חתונת הצדיקים ושמחת לבם, ומשיבו – ביום שנעשים מוכשרים לעשות מצות התורה, שהיא שמחת הצדיקים. ומתי הם נעשים מוכשרים וראויים לזה. אמר רבי יצחק, מו"ג שנה ולהלאה, כי ביום ההוא יש חובה על הצדיקים לעשות שמחת לבב, כמו ביום שנכנס לחופה. ובשביל אותה חובת הצדיקים עושים עטרה להקב"ה על ידי תורה ומצוה, עתה הקב"ה לעורר את הצדיקים בתחית המיתה, ולהעביר כרוז לפני הצדיקים בשמחה, "צאניה וראינה בנות ציון" – צאו הצדיקים מקבריהם, וראו בזיו כבודו של הקב"ה.

זהו חזק פ' בראשית (דף כב – פירוש 'מתוך מדבש')

וַיְגַדֵּל הַיָּלֵד וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ אֲבָרְהָם מִשְׁתֵּה גִדּוֹל (בראשית כא, ח). רבי הושעיה רבה אמר, נגמול מיצר הרע (בראשית רבה פרק נג סי' ז).

פירוש, שהיה בן י"ג שנה, שאו מתחיל יצר הטוב בנער, וניכר אם בודר בטוב. ולפי שיער הרע בתינוק משננער לצאת מבטן אמו, והוא כח התאוה החמרית, עתה כשגדל יצחק והפריה בו נצני השכל, נפרד מיצה"ר לגמרי, ולשמחה זו עשה אברהם משתה.

אי נמי, לפי שבא לכלי מצוה, שמעתי מצוה במצוה, וי"ל שבר מצוה ועושה, לכן י"ל לשמחה, וכמ"ש בפ"ק דקידושין (לא) דאמר רב יוסף מאן דאמר לי הלבנת דסומא זדיב מצות עבידנא יומא טובא לרבנן וכו'. ויתכן שלחיות עד עכשיו ברשות האב, שנעשע בחטאו, ועתה נפטר מעשלו, כי אינו נתפס בחטא האב, לכן שמח אברהם שכבר נפטר מעשלו.

יפה תואר (על מדרש רבה שם)

על"י מועד

"משנכנס אדר מרבין בשמחה" – דביקות ושמירת המהשבה

אמרין בגמרא (תענית טז): **"משנכנס אדר מרבין בשמחה"**. לכאורה הכי הוי ליה למימר: 'מרבין שמחה', מאי בשמחה. ואפשר לומר, ע"ד הידוע (פליח שער הפורים פ"ה) שבכל עת שיבא הזמן שהיו הנסים אזי מתעוררין האורות והאשונים והנסים מחמת רשימה משמחת, וע"ד (אסתר ט, סח): "והימים האלה נזכרים ונעשים" כו'. והנה תיבת **"בשמחה"** הוא אותיות **"משמחה"** (תקלה"ח כב). והוא שאמרו: "משנכנס אדר" שהם היו מרצונו יתברך, אז "מרבין בשמחה" היינו **משמחה**, היינו שיבואו למוחין גדולים ולדביקות גדול וכו'...

בית אברהם (דרוש לחודש אדר)

אמר לי מרן - חר"ק בעל **"אהבת ישראל מוויניץ"** - זצ"ל, בימי אדר צריכים ליהרר מאוד מחשבת תהיה טהורה, יען כי ישראל ניצולו אז בימי אסתר מחמת שהמה לא עשו אלא לפנים (ממילא יב), אם כן עיקר הוא המשחבה, כמבואר בספרים, על כן צריכים לשמור המשחבה באלו הימים. וכמדומה שאמר אז מ"ש משנכנס אדר מרבין בשמחה, **בשמחה** אותיות **משמחה** לרמז על זה.

אור ישראל (אות כב) להנ"ח ר' מרדכי ארי' הלוי הורוויץ זצ"ל אב"ד באילני (בן האנון רבי אברהם יעקב הלוי הורוויץ זצ"ל אב"ד פרימינא בעל שו"ת 'צור יעקב')

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

טלטול כיס של טלית ותפילין בשבת, ועוד

ו. כיסוי או מפה שמכסין בהם את הטלפון בשבת אינם מוקצה, למרות שדבר המשמש כלי של איסור, או אפילו מונח תחת האיסור, אלא מונח על האיסור, כי שם משמש את האיסור הוא כלי לאיסור עצמו (כ"כ הפנינין במפתחה ליל שח, ועיי' שו"ת דמסרי בצ"ע, בדברי חובא להלכה במנחת שבת סי' פ"ח סק"ב; ויש הפנינין בענין זה בדבר ח"א פ"א וחי'ט פ"ב), מכל מקום כיסוי להלכה במנחת שבת סי' פ"ח סק"ב; עי' שו"ת או בדבר ח"א פ"א וחי'ט פ"ב), מכל מקום כיסוי כזה אינו מוקצה לכ"י, כי הכיסוי אינו משמש את הטלפון, אלא משמש את האדם שלא ישבח שחסור להשתמש בטלפון, או כדי שלא יתא הטלפון גלוי - שאינו לכבוד שבת, או המפה עשויה לקטש חדרו (כד' (י"ג)).

ש"ע אר"ח הל' שבת, ח'

[illegible]

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

טלטול כיס של טלית ותפילין בשבת, ועוד

ולעיקר הדבר ידועים דברי האגלי טל בענין זה בהקדמות: "ומי דברי זכור אזכור מה שמשתמיץ קצת בני אדם טועים מדרך השכל בענין לימוד תורה", ואמר, כי הלימוד ומחדש יחידושי שמע ומותענג בלימוד אז זה לימוד התורה כל כך לשמוע, כמו אז היה לומד בפשיטות, שאין לו מלימוד שום תענוג והוא רק שלם מצדו, אבל הלימוד מותענג בלימודי הרי מתערב בלימודו גם הנאת עצמו, ובאמת זה טעות מפורסם, ואדרבה כי זה היא עיקר מציאת לימוד התורה להיות שום נשמה מותענג בלימודו, ואז רבי תורה בנלעים בדמו, ומאחר שנחנה בדברי תורה עשעש וקל תורה..." (וראה עוד אגרא דכלה פר' חיי שרה ז"ה במנהג פירשה שם הבישטי וז"ל: ספר בישטי עת"ת פ' ואחתן אות כב).

הרה"ח ר' אהרן קליין הי"ו	ומרדכי יושב בשער המלך	פינו מן

עליהם לתרופה – להפצת תורה וחסידות. © יו"ל ע"י מכון "אור הצפון" דחסידי בעלזא אנטווערפן – פקס. (32 3) 226.62.55. Van Spangenstr. 9 2018 Antwerpen – Belgie.

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן! קר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

דביקות - רק על ידי יגיעה בתורה

אמרות טהורות

לימוד התורה ביגיעה – מקרב את הנאול

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתיב למאור וגו' (כז, ב). בדרך רמזו יתבאר הכתוב על דרך מאמר, הובא בספר הזהר חדש (הכ), כי ד' גלויות של ישראל כל אחד מהם נגאלו ממנו בזכות אחד: גלות הראשון נגאלו בזכות אברהם אבינו ע"ה, ב' נגאלו בזכות יצחק, ג' – בזכות יעקב, והד' תלוי בזכות משה, ולזה נתארך הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצוות אין משה הפך לנאול עם בטלנים מן התורה.

זה הוא שרמז הכתוב כאן באומרו: ואתה תצוה את בני ישראל – על דרך כ' מלאכי יצוה (תהלים צא, יא) וכו' (מלשון צוואה, כלומר, שיתחבר עליהם נאולם) ויקחו אליך שמן זית זך, ורמזו אל התורה שנמשלה לשמן, מה השמן מאיר לעולם כך התורה (דברי ג, ג) ודקדק לומר זך, שצריכים לעסוק בתורה לשמה, בלי שמרים – שהם לקנתר ח"ו, או להתגדל וכדומה, אלה הם שמרים. ואמר עוד כתיב, פירוש שצריכים לעסוק בתורה ולכתת גופם וכוחם, על דרך אומרו (במדבר יט, יד) זאת התורה אדם כי ימות (עי' ברכות סג, כתיב) ענינם על דברי תורה וכו'.

התעוררות תשובה – מתוך רחמים

ואתה תקרב אליך את אהרן אחיך וגו' (כז, א). איתא במדרש רבה: הלא הא דכתיב (תהלים סה, ה): "אשרי תבחר ותקרב ישכון הצריך".

יש לפרש, דהנה "חז"ל אמרו (אבות יב) מדתו של אהרן שהיה מושך ומקרב את כל אדם, אף על פי שידע שזה רשע – קירב אותו אליו, והיה זה האדם מתבייש, שהוא יודע בעצמו שהוא חוטא ולסוף אהרן הוא מקרב כל כך, ולכן היה חוזר בתשובה. וזה שאנו מבקשים מאת הקב"ה בעת הקריאה בתורה הקדושה: ואתה – מוסב כלפי מעלה, הקרב אליך, היינו הקרב אותנו אליך, כדי שגל ידי זה נשוב בתשובה אליך, את – לשון עם – אהרן

אמירה נעימה

ואתה תצוה וגו' להעלות נר תמיד. באהל מועד מחוץ לפריכת אשר על העדות יערוך אותו וגו' מערב עד בוקר לפני ה' חקת עולם לדתם וגו' (כז, ב-א).

איתא בגמרא (יומא לז): "ארבעים שנה שמש שמוען הצדיק (בכונה גדולה) וכו' והיה נר מערבי דולק (לאחר שכו שאר כל הנרות רש"י) מכאן ואילך פעמים דולק ופעמים כבד". וי"ל דענין זה מרמז בפסוק: "להעלות נר תמיד", מוסב על נר מערבי – כמו שאומר מיד אחרי: "מחוץ לפריכת אשר על העדות יערוך אותו" – שהוא לעדות לכל באי עולם שהשיגה שורה בישראל (ראה רש"י שם, כלומר, שעיקר המצוה היא שהיה הנר, שהוא לעדות, דולק תמיד ממש, כל היום וכל הלילה, והיינו בזמן שישאל חביבין לפני המקום ב"ה, אבל אם הלילה אינם חביבין, כמו לאחר שמת שמוען הצדיק, שכבר לפעמים, אז לא היה דולק רק מערב עד בקר לבד. וזהו שהאריך וכתב עוד, שעל כל פנים: "יערוך אותו" – מערב עד בוקר לפני ה' חוקת עולם לדתם", כלומר בכל דור ודור, אף שאינם וכאים, ולכן כתיב לדתם, חסר וא"ו. כלומר, אף שלא יהיו צדיקים בדרך מכל מקום מערב עד בוקר צריך שיהיה דולק.

מראה כהן להגיד בצלאל הכהן מוויילנא זצ"ל (בהנהגה עמים וימא שם)

והאבנים שהיונה על שמות בני ישראל שנים עשרה על שמותם וגו' (כז, א). מובא בגמרא (יומא עג) שכל אותיות האלף ב"ת היו על אבני החושן, וכששאלו באורים ותומים היו האותיות מאירות על ידי כתב שם המפורש, הוא האורים ותומים. והקשו בגמ' והא לא כתיב בהו – בשמות השבטים – את צדי, אמר רב שמואל בר"ה אברהם אבינו ויעקב כתיב שם. והא לא כתיב מ"ת, אמר רב אחא בר"ה שבמי ישורון כתיב שם. ולכאורה תמוה, למה לא הקשו בתחילה על אות מ"ת, שהוא קודמת לאות צדיק.

ונראה לפי המובא במדרש, לחז מ"ד היו כתובים גם שמות האבנים, דהיינו, על אבן 'אדם' היה כתוב אדם-ראובן, על אבן 'פמדה' – פמדה-שמעון וכו', ודרש כן מקרא: "והאבנים תהיו" – שמות האבנים תהיינה "על" – נוסף ל"שמות בני ישראל". ולזה מ"ד היו כתובים שמות

אחיה, היינו עם מדתו של אהרן שנקרא אחיה – ועל דרך הכתוב (תהלים קכב, ה): "למען אחי ורעי", ומכל שכן אהרן הכהן שנקרא בכינוי אהרן (ה) – תתנהג עמו.

וזהו שאמר המדרש על זה: הלא היה דכתיב "אשרי תבחר ותקרב" וגו', שגם דוד המלך היה בקיש זאת מהקב"ה: "אשרי" וגומ' ומה' מוילנא סליח"ה כפר"ה. וזה: "אשרי תבחר" שתבחר למחול, ו"תקרב" היינו לקרב אותו, ואז: "ישכון הצריך" היינו מחמת כושה כנ"ל, נהיה מושכני הצריך לחזור בתשובה... אמרי יהודה

"מערב עד בוקר" – תמונת ה' לנגד עיניו

מערב עד בוקר לפני ה' (כז, א). "אפשר לפרש על דרך שכתב בשל"ה (עשרת מאמרות, מאמר י) שיצויר לפניו שם הוי"ה ב"ה וכו', והסיד אחד, גילה שכל ימיו לא עבר עבירה מחמת שהוי"ה ב"ה היה תמיד לנגד עיניו, ע"כ.

וזהו שאמר הפייטן (בשר הכבוד): 'קשר תפילין הראה לעינו תמונת ה' לנגד עיניו, פירוש הוא יתברך נתן עצתו שיתקשר אדם תמיד בדבוקותו ית', וז"ש: 'קשר תפילין' – לשון דבוקות (מלשון הכתוב בראשית י, ח: "נתפלו אליכם נפתלות" וברש"י: "נתחברתי") – פירוש האך יתקשר בדבוקות, זה הראה לעינו, ועל ידי מה, לזה אמר: 'תמונת השם לנגד עיניו' כנ"ל. וזהו שאמר הכתוב: 'מערב עד בוקר לפני השם' – כנ"ל.

"ולא יזה" – שיהא פיו ולבו שוים

ולא יזה החושן מעל האפודה (כז, ב). מצוה זו נמנית בין כל התרי"ג מצוות, וידוע שהתורה הקדושה היא נצחית ושייכת לכל אדם ובכל עת, ויש להתבונן אם כן, מה שייכת מצוה זו בזמן הזה.

ויש לומר, שהחושן מרמז על הלב, שהיה מונח על לבו של כהן גדול, שנאמר: "ונתת את חושן המשפט" והיו על לב אהרן, ואפד מרמז על הפה – "אפד" מספרו עולה פ"ה. והיו הרמז: "ולא יזה החושן" – המרמז על הלב – "מעל האפודה" – הוא הפה, שלא יהא לבו חלוק מפיו, אלא יהיו שוים.

דגל מחנה אפרים

האבות הק, ודרש ליה "אבנים" מלשון אב וכן, דהיינו: אברהם, יצחק, ויעקב ובניהם י"ב שבטי י"ה.

ולפי זה לא היה יכול תחילה להקשות על אות מ"ת, דאפשר סבירא ליה כמ"ד שהיו כתובים שמות האבנים, ואם כן היתה בו אות מ"ת, באבן פמדה, ולפיכך מקשה מאות צדיק. ומתרי"ג שאלהם יצחק ויעקב כתיב שם, וא"כ על כרחך דרש ליה "אבנים" – אב וכן, ולא היו כתובים שמות האבנים, וא"כ הרי חסרה האות מ"ת, ומשגי: "שבטי ישורון" כתיב שם.

הנהיג רבי יעקב ב"ר יו"ע בעל השב יעקב (מוכא בתורת משה להחת"ס)

וזה הדבר אשר תעשה להם לקשר אותם לכהן לז לקח פר אחד כן בקר ואילנים שנים תמיתים (כז, א). דהיינו, פר לחטאת, כמו שפירש"י: "לכפר על מעשה העגל שהוא פר", והאילים – אחד לעולה (כמו שפירש בפסוק יח), והשני היה איל המילואים (פסוק כב).

והנה, כשנדקדק נמצא שבמצוות הסמיכה שניתנה התורה בין הפר לאיל ובין האיל לאיל. בפר נאמר (פסוק י) לשון יחיד: "וספג אהרן ובניו את ידיהם על ראש הפר", באיל העולה נאמר (פסוק טו) בלשון רבים: "וספגו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל", ובאיל המילואים נאמר שוב בלשון יחיד (פסוק יט): "וספג אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל", ויש להבין הענין, והלא דבר הוא.

ונראה לפרש ע"פ דברי חז"ל במדרש (ויקד"ג ט) על המושג "עומדים צפופים ומשתחווים רוחים" (אבות ה, ה) – "כדי שלא יהא אחד מהם שומע קול חבירו מתפלל", ולפי זה, גם כאן בפר החטאת, כיון שהתוודו בשעת סמיכה, נאמר: "וספג" – לשון יחיד, כדי שלא ישמע אחד וידויו של חבירו. באיל העולה, שאין בו חובת וידו, נאמר: "וספגו" – לשון רבים, לפי שהיו יכולים לספוג ידיהם, האחד בפני חבירו.

ומה שנאמר באיל המילואים "וספג" – לשון יחיד, אף על פי שאינו בא לחטאת, כי איל המילואים בא על עלייתם לגדולה, שנתקדשו לכהן לפני ה'. וכך דרכם של צדיקים שכלל שהקב"ה משפיע להם גדולה, יותר ויותר הם נגנעים לפניו (ויקד"ג פא). ולכן עלה בדעתם של הכהנים להתוודות גם כן על איל המילואים, ולפיכך אמר בו: "וספג" – לשון יחיד, כדי שלא ישמע אחד וידויו חבירו.

יתרון דעת

בן שלש עשרה למצוות

"ונשמע קולו בבואו אל הקודש" – לפרסם שנכנס לעול הקודש. / ענין דרשת הבר-מצוה, וגור

... והנהגה ראוי לאותו זמן (שנעשה בן י"ג למצוה) להתפלל וליתן תהלה לקל שהגיעו לזמן הזה, על סמך "עם זו צרכתי לי תהלה יספרו" (ישעי מג, כא). רצ"ל, כשיגיע ל"ז"ו שנים, או נקרא "עם", ויספר תהלה ה' / "זו" בגימטריא י"ג. ויתפלל, לפרסם שישמע שהוא בר-מצוה וימנה עם שאר העם למנון עשרה ולשאר מצוות, כדכתיב (בראשית יג, טו) "גם זרעך ימנה", מאות ג' עד אות מ' יש י"ג אותיות, והיינו "גם" ואז ל"ג שנה "זרעך ימנה" במנן שאר עדת ישראל.

כתיב (בפשוטו כ, לה): "ונשמע קולו בבואו אל הקודש", רצ"ל כשיבוא אל הקודש, לכלל חיוב מצוה, ישמע קולו, רצ"ל, יתפלל, אם יש לו קול נאה, וכל ישראל המחוייבים במצוות נקראים "עם קדוש אתה לה" (דברים ו, ו).

מותר כתי' קדוש שנמצא עם כתי' פסקי הלכות מפורשים רבינו אביגדור כחן צדק זצ"ל מוויילנא זצ"ל "שערי מוסר" (נרפס בקובץ אור ישראל ק"ד עמ' ט)

ראוי לאדם בהגיעו ל"ג שנים לדרוש לפני שלמים, להורות לפניו טבעו ומדריגתו ובמה יזכה את ארצו וכו', וזכר לדבר: "בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהם בכל חומר" (ספרא, פתיחה). כלומר, בהגיע מדת ימי האדם לשלש עשרה שנה ומעלה, התורה נדרשת באותן השנים ממנו בכל או חומר, על דרך – "אחד המרבה ואחד הממעיט" וכו'. נקי בפנים להנהיג רבי אברהם הכהן רפאפורט זצ"ל בעל "איתן האזרחי", והוא הדרשה שדרש ביום הבר-מצוה שלו (קראקא שניח)

כתב בילקוט חדש בליקוטים סי' כ"ט (להגאון המקובל רבי ישראל ב"ר בנימין בעלז'ן זצ"ל. לובלין ת"ח) שמצוה על האדם לעשות סעודה בביתו שבעה בנר מצוה ביום שנכנס לחופה, ומשמע דהיינו ביום שנכנס לשנת י"ד. ובי"ס של שלמה פ"ז דב"ק (סי' לו) כתב, דאם נהג דרש הוי סעודת מצוה אפילו אינו באותו יום, עכ"ל. וכן הוא המנהג ברוב תפוצות ישראל.

ונראה ליתן טעם לזה, כי איתא בזהר חדש (הובא במדרש) שרשב"י עשה משתה גדול והיה שמו מאור ביום שנעשה בנו רבי אלעזר בן י"ג על שבאותו היום זכה בנו לרית, והוא כמ"ש בשע"ג בשם זוהר שלפנש קדישא וזכה אדם מהולל. וזכר יתיר יתכן ליה רוח קדישא. וזהו בהיותו בן י"ג שנה, זכה יתיר יתכן ליה נשמה קדישא בדיותו בן כ' שנה. ובזה, אמר ר"ש כל מאן דלא זכי באורייתא לא זכי לא ברוח ולא בגשמה. ולפי זה, כשהבן דורש אז הוא בעל תורה, הוי ליה סעודת מצוה לכבוד הרוח חדש קדישא שבא אליו, משא"כ אם הוא אינו בעל תורה ולא זכי לרוח קדישא אם כן שמחה זו מה היא עושה. משא"כ סעודת מילה היא לכל הגדולים, כי כולם זוכים לקדושת נפש.

דברי חזמיני להגאון המקובל רבי יהודה לייב פוקאווטשער זצ"ל (ח"ב ה' ברכות סי' רבה סק"ב. המבורג ת"צ)

זה מה שרצינו לדרוש סמך על יום חנוכה האדם לתורה ועבודה וגמילות חסידים בשנת י"ג, והוא זמן חינוכו למצוות וזמן התחלה להנחת תפילין, שנאמר בהם "שמע ישראל" וגו' ה' אחד, עולה י"ג, וכן אמרו רז"ל (ברכות ו, א). תפילין תמירה קדישא בריך הוא כתיב בהם (ה"א יז, כא) "ימי כעמך ישראל גוי אחד" וכו', וסמכו זה למקרא (דברים כו, ה) "את ה' האמת היום וה' האמריך היום", כי כמו שהאדם עושה חטיבה להקב"ה כשיבא לכלל י"ג שנה, ואז יקבל עליו אחריותו יתברך, כך הבורא ב"ה מתחילא על בניו י"ג מדות של רחמים, כמספר "אחד". וזהו טעם הנחת תפילין לשנת י"ג כמנין "אחד".

וכפי הנראה שעל חינוך יום זה אמר דוד (תהלים ל, א) "מומר שיר חנוכה הבית לדוד, ארוממך ה' כי דיילינו ולא שמחת אויבי ל"י, וזה יאמר על יום חנוכה הבית האנושי, שהיצר טוב מדווג לאדם, ובעצם היום הוא קדש הילולים לה', להלל לפניו יתברך ולהתפלל בבית הכנסת לדרוש בדברי תורה בריבם, והם סיבות חקות להביא היצר הרע, אויב הפנימי. וזה שנאמר: "ולא שמחת אויבי לי וגו' זמור לה' חסידיו" וגו', ומשמע זה ערשן יום זה יום משתה ושמחה וגיל יגיל אבי צדיק (ע"פ משלי כג, כד). וזמן זה וכן בביתו היצר הרע דומה לביטול היצר"ל לעתיד וכו'... עוללות אמרים להנהיג בעל ה"כ"ל יקר" (ח"ג עמ' כב מאמר תצא)

משום דבהתחלת שנת י"ד זוכה לכוהנת נשמה, כידוע, ועל כן נהגין לדרוש ולעשות סעודה ביום שנכנס לבר מצוה, כדי שיהיה יום עסק התורה ומצוות סעודה שעושים לכבוד הכנסת למצוה יזכה לבחינת הרוח היותר גדולה במעלה וקדושה. ואם אינו יודע הבן לדרוש, דורשין לפניו, ואם אביו יודע לדרוש הוא יותר טוב משאר אדם. ועיין בסד"ק "זקן חיים" שסדרתו היא קצת דרושים שייכים לבר-מצוה והלהבטח תפילין, קדוה משם. וטוב לבלוש בגד חדש או לאכול פרי חדש באותו היום ולכוין בברכת "שהחיינו" על שנכנס בעול מצוות.

כף החיים (א"ח סי' רכב סי' ק"א י"ב)

הגיע הזמן שיתנו לנו להשמיע, כי יש לנו מה לומר!

הידברות

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי מאיר מקאנסטאנטין זי"ע יומא דהילולא י"ג אדר (תקנ"ה)

"הרב המאור הגדול המפורסם, החריף והבקי בכל חדרי תורה, מופת הדור והדור, מוכתר בנימוסין, שלשלת היוחסין, שר התורה, נר ישראל, מעוז הימני, פטיש החזק, תורה וגדולה וכבוד בקנה אחד עולה, מי כמוהו מורה..." - בתוארים נעלים אלו מונה הגה"ק רבי אריה לייב אבדי"ק סטאנב, בספרו שו"ת "יריעות האהול" (סי' יז, ועיי' סי' ח) אל רבינו מאיר מקאנסטאנטין זי"ע, בנו בכורו של הגה"ק רבי יעקב עמדין זי"ע - היעב"ץ.

מחותנו הגה"ק רבי נפתלי הירץ צי"ל אבדי"ק דובנא, כותב בתשובה אודות עגונה אחת, שרבינו מאיר האריך בה בכחא דחיתרא, בזה הלשון: **"... וכבר נפתח בגדול הדור ה"ה מוח' הגאון מוהר"ר מאיר נ"י, ואני באתי למלאות דבריו להחיות..."** (נדפסה בשו"ת ימים חיים' לנכד רבינו, הגה"ק רבי חיים הכהן רפאפורט, ח"ב אה"ע סו"ס כז).

גם דודו, הגה"ק רבי אברהם משולם זלמן אשכנזי צי"ל אב"ד אוסטרהא, אחיו של היעב"ץ צי"ל, מרבה לספר בשבחו, כשנושא ונותן בדבריו (בשו"ת ידברי רב משלים): **"... והייתה שימה מאתי מפי ומפי כתבי שכבוד בן אחי הרב ה"ה"ק המפורסם החריף ובקי ה"ה" מ"י מאיר נ"י אב"ד דק"ק קאשטנ"ץ... להיות גברא קא חזינא גבר דכולא ביה, וידיו רב לו בש"ס ומוסקיס בחריפות ובקיאיות, לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא וכו', אשר פה קדוש מדבר, ויתרון הכשר חיילים יגבר בגבורה של תורה..."**

מעט מאוד ידוע על האי גאון וקדוש אשר האיר לארץ ולדורים. מעולם לא נערך ספר תולדות אדם גדול בענקים זה, עד עתה בימים אלה ממש, כאשר אור חדש האיר לראשונה בחופעת הספר **"המאור הגדול"** על ידי הגה"ח ר' שמואל דוד פריעדמאן שליט"א, ובן מחידושי רבינו מאיר, אשר ערכו והובאו לפרסום מכתביו ברב פאר והדר על ידי מכון "בערות עולם" - ברוקלין נ"י. אשר נתנו בנו בטובת עין וזכותו באשר בסדר תולדותיו, מהמעט אשר עלה בידם, שנכתב בידי עט סופר מהיר הרה"ח ר' צבי אהרן רייז הי"י, והרבה יותר ממה שכתוב כאן מפורש שם. ואמרתם כה לחי.

שרא המאיר:

אור שמשו של רבינו מאיר זרח בערך בשנת תע"ז, כשנולד כבן הבכור לרבי הגה"ק רבי יעקב עמדין צי"ל - בן הגה"ק רבינו צבי אשכנזי בעל היחסים בע"ז צי"ל, ולאמו הרבנית מרת רחל, שהיתה בת קדושים, הגאון רבי מרדכי כ"ץ צי"ל, רב ואב"ד בעיר ברודא שממדינת מעה"ר (שנקראה אוגורני-בראד. לא זו שבתורא אליצא) - בנו של הגה"ק רבי נפתלי כ"ץ צי"ל אב"ד פוזנא ופפ"ר, בעל היסמיות חכמים. זכ"ע.

רבי מאיר נולד בברודא, שם דר אביו, רבינו היעב"ץ, לאחר נישואיו, מקום כהונת חותנו. ואמנם בבית רס ונשא זה של זקנו, רבי מרדכי כ"ץ, נתגל משחר לידותיו, לאחר שאביו הגדול נאלץ לקחת את מקדל הנדודים, וכפי שהעביר עצמו מתאונן ומספר על כך בארוכה בספרו 'מגילת ספר' (מעמ' 62 ואילך). מחמת קוצר היריעה נביא כאן רק סיכום מדבריו.

בחיית רבי מאיר ילד כבן שנה, נפטרו זקנו היחסים צבי, בילד ב' ד"ח אייר שנת תת"ח, והיעב"ץ שם לדרך עמיו, אל עבר העיר הגדולה לאלקים לבוב, שם נתקבל מר אביו היחסים צבי לכהן כרב ממדינה, חדשים ספורים לפני פטירתו, ובה השיב את נשמתו בטרה"ה. היעב"ץ הגיע לשם בשלהי אותו קץ, ונשא על גביו מספר גדול זמן ביום הקמת המעבה, אותו הדפיס

אח"כ בקונטרס בשם "ציצית פתגם" (אלטאונ, ת"ק).

הגאון יעב"ץ נשאר אז בלבוב להשגיח על אחיו ואחיותיו היתומים, שנשארו בלי אב ומחסה. בעת ההיא בקשו תושבי לבוב להכתירו עליהם לרבאב"ד, והיה בדעתם שיקבע דירתו בלבוב, ובמשך הזמן יתמנה לישב על כסא אביו כרב ואב"ד. היעב"ץ נעתר להם, ונשאר עדיין לשהות בלבוב עד אחר פסח שנת תע"ט, לאחר שבינתים, ביום ג' שט, נפטרה עליו גם אמו הרבנית. אך כעבור זמן מה, אחר שאשתו הרבנית לא יכלה לעזוב את מקום מגורי הוריה, חזר לביתו בברודא.

גם בשבוב לא ארכו לו ימי שלווה, לאחר שהוטלה עליו המשימה להפיץ ספרי דמר אביו, כדי שיוכל לפרנס את אחיו היתומים מאב ואם, ועוד חובות שהשתערו על צווארו, ודין גרמא שמתחלת ימי הקץ דשנת תע"ט, חזר לנדוד עלי אורח, מעיר לעיר וממדינה למדינה, עדי שבוב לביתו בחורף שנת תפ"ד.

כחשור לביתו, לאחר כמה שנות נדודים, כבד היה בנו, רבינו מאיר, כבן שבע שנים, ועוד גמרא עם מלמד מיוחד, ובה שררה אמו, לאחר שאביה הגדול לא רצה שלמד בחבורה אחת עם שאר בניו ונכדיו, כדי שלא לעורר קטאתם עליו גלל שכרונותיו הנדירים.

משם גדלה שמחת האב על חבליים שפגלו בן בעניינים להשתעשע עם בנו בכורו בשעשועי דאורייתא, אותו מצא מלא וגדוש בתורה, וכפי שזוכרים בספרו 'ילחם שמים' (מס' מכות פ"ב מ"ו), בהביאו קושיא ששמע מפי בנו בזה"ל: **"כאן שאל הבן יקרי לי הילד מאיר שיחי, כבר שבע היה ההוא שעתא, ת"ל**

הוא עתה רב גדול בישראל נר"ו". בקץ שנת תפ"ט נתקבל אביו, הרע"ב"ץ, לכהן כרב ואב"ד בעיר עמדין. רבינו היה אז כבן י"ב שנה ומעלה, כשאביו הגדול הקדיש עתותיו ללימוד עמו. כך במשך שלש שנים השקיע אביו במאד מים חיים, וכשמלאו לו ט"ו שנים שלח למקום תורה בק"ק האמבור, שם שקד ולמד תקופה מה אצל גדולי וזכמי העיר. משם חזר שוב לעיר מולדתו ברודא, להסתופף אצל זקנו הגדול, רבי מרדכי כ"ץ, אשר האציל עליו מאורו, ובצל כנפיו עלה ונתעלה מעלות רמות בתורה, עד שחלל העידו והגידו כי עתיד הוא להיות מאיר עיני הגולה.

בשנת תצ"ב, בטרם מלאו לו ט"ז שנה, כבר דברו בו נכבדות, אחר ששמע העילוי החל לפניו, וקונן הגדול שדכו עם בת

כיבשים, גם בספרי הקדושים היה כליל לאשים וכו', כי נשארתי בלי ספרים ראשונים מכלל דאיכא אחרונים גם בהם אחזה האור" וכו'.

עם מרן אור שבעת הימים:

קשר מיוחד היה בין רבינו עם מרן הבעש"ט הק'. למרות שמתחילה נמנה רבינו עם מתנגדי דרך החסידות, כרבים אחרים מגדולי ישראל בדורו, אך ברבות הימים התקרב אל הבעש"ט הק', והיה עמו בקשרי ידידות מיוחדים, ומרן הבעש"ט אף התאכסן בביתו בכל פעם שבא לקאנסטאנטין (עיי' שם בסדר התולדות אודות סיפור השתלשלות הדבר, ואכמה"ל).

עדות נאמנה לקרבתו עם הבעש"ט הק' נמצאת בשו"ת ימים חיים' (יו"ד סי' כז), בענין שאלה שהוצעה בפני רבינו מאיר, על ידי מרן הבעש"ט הק' ועוד מגדולי מעיבזו, על גודל הבערה ללחב יצאת אודות מורה הוראה שהכשיר בניגוד לדעת הרמ"א. בראש השאלה מובאת עדותו של ר' מרדכי בן יהודה ליב נאמן דק"ק מעזבזו, עליה חתמו רבני מעזבזו: **"נאום ישראל בע"ש מטלוט, ונאום משה יוסף מגיד משרים דפה"**.

וסיימו דבריהם: **"והנה על כל הנ"ל בקשתנו מן הרב המאור הגדול נ"י מ"ה כש"ר מאיר מו"ה מאיר נ"י להודיענו דעתו בזה אם יפה כיון המורה להכשירו אם לאו"** וכו'.

רבינו השיב תשובה ארוכה אל הבעש"ט הק', כשפנה אליו בהערצה גדולה: **"אלוף ביהודה, ובישראל עושה חיל, קטן וגדול שם הוא, מנציח מצויו ותפארתו לגבר און איל, גדול הורא בשלש ושם לו ברקת וגבר בכל, ה"ה הרב המופלג המפורסם בש"ט מו"ה ישראל נ"י"**, וזמן חבירי כולו רבנן רחמי ה"ה המופלג מו"ה גרשון נר"י, ואות אשר לא ידעום אכנס, כולחם יעמדו על הברכה העליונה". ולאחר ארכות לשון סיים: **"כ"ד הורש שלום לכל עם ה' אלה לחיי עולם, ואנכי אהיה בתוכם מן הנמנים"**.

עוד תעיד על קרבתו אל רבינו הבעש"ט והערכתו אליו, העובדה שכאשר היה לו איזה סכסוך עם מחותנו הגי"ר יוצפא מאוסטרהא (חותנו של דודו הגי"ר אברהם משולם זלמן הי"ל), ולא עלתה בידו להשלים עמו, בענין ממון הבעש"ט הק' שיעשה שלום ביניהם (ראה בקו"י 'צפת השמן' שבסו"ס 'שמן טוב' אות מז).

לאור באור החיים:

כארבעים וחמש שנה שפט את ישראל בקאנסטאנטין. ליחו לא נס עד היום בו השיב את נשמתו הטהורה ליוצרה ביום י"ג אדר תקנ"ה, ומנוחתו כבוד בקאנסטאנטין.

זרעו כיוצא בו, המה מבנו רבי שמואל, שנפטר על פני אביו, והשאיר אחריו יתומים קטנים שנתגדלו בבית זקנם, רבינו, ומחתניו הגאונים הגדולים: רבי דובעריש רפאפורט צי"ל אבדי"ק מעיבזו [בן הגי"ר ארי' ליב דומ"ץ בלבוב, נכד הגה"ק רבי נפתלי אבדי"ק רפאפורט אב"ד לובלין] ורבי צבי הירש (נ"י): מנשה) צי"ל, שמילא מקום חותנו בקאנסטאנטין. [הוא היה בנו של הגי"ר משה אבדי"ק סטאנב, נכד הגה"ק רבי צבי הירש אבדי"ק הבלרשטאט - בעמ"ס 'כוס ישועות' עמ"ס ב"ק וב"מ ועוד] (נתנו של הגה"ק רבי שמואל הכהן רפאפורט הי"ל).

רבינו, שהיה גם ספרא רבה, השאיר אחריו חידושים בכל מקצועות התורה, אך לדאבונו לא זכינו לאורם, כי אם זה המעט אשר נקבצו ביהמאור הגדול (שחלקם נשמטו והועתקו בידי נכדיו, רבני משפחת ביק לזרוביתים, שכתבו בעיר מעיבזו), ואלו הם: חידושי משניות על סדר נשים, חידושים נפזרים על סדר הש"ס, קצת סוגיות הש"ס, חידושים על הרמב"ם, כמה דרשות לשב"ה ושבט שובה, דרושים ואיורים על תנ"ך, מעט תשובות בהלכה וקצת פתיחות לפרשיות התורה.

בחידושי מרבה הוא להביא מחידושי זקנו היחסים צבי ושאר גאוני דורו, מפיהם ומפי תלמידי, ומעמים מפלפל בהם או מיישב דבריהם. בייחוד יש לציין שהוא מזכיר את הגה"ק הרבי ר' יונתן אייבשיץ זי"ע, ואף נשא ונותן בדבריו, למרות שהיה בר פלוגתיה דמר אביו הגה"ק כידוע.

זכותו יין עליו ועל כל ישראל, אמן

- ישנן שמועות וגירסאות שונות על השתלשלות הדברים, ואכמה"ל במאמרתו. וראה בסדר התולדות הנ"ל.
- ב'פנקס ועד ארבע ארצות' (מעמ' 359 ואילך), מפורסות הישיבות שהיו כל שנה ושנה בקאנסטאנטין. מהמפורסמות שבהן הייתה 'ישיבת הודת ביום' ג' כ"ו מנחם אב תק"א, בה יצאו בקול קורא לטובת משפחת פרופס מאמשרט, שהחלו בהדפסת ש"ס בבלי, לבל יחיו ימי להדפיס הש"ס משך כ"ה שנים מיום גמר מלאכתם (שם עמ' 359). בשנת תקט"ו חזרו לזון בענין זה, לאחר שחפשי' זולצבאך עברו על האיסור, וכידוע, פולמוס זה עורר סערה גדולה באותה תקופה. [עיי' בספר השימוש להיעב"ץ (אלטאונ תק"ח) שזוכרים אודות ישיבת הודת בקאנסטאנטין, בה דנו נגד גרור' כת ש"ס ופראנק ימ"ש].
- ב'שנת פראש הוד כ"ת ממדינה זו' הכוונה, כי עד אז יתן הגי"ר שאלו אב"ד בדובנא, שהיה במחוז וואהלין, וממילא שכן בקירבת רבינו, אולם בשנת תקט"ו, לאחר פטירת אביו הגי"ר צבי הירש צי"ל אבדי"ק מאמשרט, נבחר בנו הגי"ר שאול ליטש על כסאו, ואכן בסוף אותה שנה העתיק את מגוריו לאמשרט (ראה מבא' ליבני ארא"ל, ירושלים תשס"ו, ומכאן שההשפעה בקאנסטאנטין הייתה בשלהי שנת תקט"ו או ריש תקט"ו).
- גם בפרק זה, יש גירסאות וסיפורים שונים, שגבה טורא בין האב להבן, ושאינו, והגי"ק יעב"ץ הקדיש עליו ואף נזף בו לאור שהתקשר אל מרן הבעש"ט הק'. אך רבו הסתירות והפוקפוקים בהם, הן מבחינת הזמן והן מתוך כתבי היעב"ץ עצמם, והרוצה יעיי' בסדר התולדות הנ"ל שהאריך בזה.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת נדרים

האם מברכים על מצות התרת נדרים?

קוננות – מצוה לאיתשולי עליהן, משום דרבי נתן, דאמר רבי נתן, כל הנודר כאילו בנה במה, והמקיימו כאילו מקטיר (דף נ"ט ע"א). וכך כתב הרמב"ם (הל' נדרים פ"ג הכ"ה): "אמר חכמים, כל הנודר כאילו בנה במה, ואם עבר ונדר – מצוה להשאל על נדרו, כדי שלא יהא מבוטל לפניו".

הגאון רבי יוסף ענגיל ז"ע בספרו גלוני הש"ס (כאן) דן בכך אם יש חובה לברך ברכת המצות על התרת נדרים, מאחר ש"מצוה לאיתשולי עליהן", והרי על כל מצוה – גם על מצוה דרבנן חייבו חז"ל לברך ברכת המצות, היה מקום לומר שיש לברך קודם התרת נדרים. (וכ' שמצא בזה מחלוקת הראשונים, והיא, בספר תניא רבתי (ס" פ). שכתב בענין נוסח אמירת כל-נדר בליל יום הכיפורים: "ויש נהוגין לברך קודם 'על מצות היתר נדר ושבעה', ויש אומרים שהיא ברכה לבטלה". והדברים מפורשים יותר בספר שבלי הלקט (סדר יח"כ סי' שז): "ויש רגילים לברך על מצות היתר נדרים ושבעה. ונראה בעיני שאין טוב לברך והוא ברכה לבטלה", ובהמשך מביא בשם אחר ר' בנימין: "וכן הנהוגין לברך על מצות היתר נדר ושבעה, לא נודע לנו מה מקום לברכה זו, ואמאן הרגלים, כי הנודר מצוה עליו לקיים, ומה שאנו אומרים: 'לא חל דברו הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלים לו', אינה מצוה נשה שתהא שנתנה ברכה, ואפילו מדבריהם, אלא רפואה שנתנה התורה לאיחולתו של אדם הרגיל בנדרים, כדכתיב (משלי יב, יז) 'יש בוטה במקרהו דבר ולשון חכמים מרפא'".

ולעומת זה אלו הסוברים שאין מקום לברך ברכת המצות מטעם זה, מצינו באחרונים כמה אנפי בביאור הדברים. ראשית, יתכן מאוד שהגם שנקטו בגמרא הלשון "מצוה לאיתשולי עליהן", אין הכוונה שהיא חובה גמורה, אלא, שזהירות נכונה היא, להישאל על נדרים, בכדי שלא יכשל בעין נדרים, וכדברי הרמב"ם (ה"ל, כו) מבואר בלשון השו"ע בדין זה (י"ד סי' רג ס"א): "הנודר – כאילו בונה במה בשעת איסור הבמות, המקיימו – כאילו הקריב עליה קרבן, שטוב יותר שישאל על נדרו", ומאחר שאינה חובה למצוה גמורה אין מקום לברך עליה (ע"ש למשפט כאן).

נקודה נוספת בזה, כי גם אם נאמר שחובה גמורה היא, וכעין תקנת חכמים היא על הנודר להישאל על נדרו, אין זו חובה עצמית, כי אינה חובה אלא משום "שלא יהא מבוטל לפניו", דהיינו שיעקר החובה הוא בשביל המטרה שלא נבא לידי מבוטל, אכן אין עצם ההתרה המצוה, ובחובה כגון זו, לא נתקנה עליה ברכת המצות, וכעין שמבואר בשו"ע הרב (סי' תלה ה"ד) לגבי בדיקת חמץ אצל חמץ שעבר עליו הפסח, וז"ל: "ועל בדיקה שלאחר הרגל לא יברך כלום, כי אין יברך 'רצונו על ביעור חמץ', והרי הוא אוכל חמץ, ומה שהוא מצוה ומחוייב לביעור חמץ עליו הפסח – אינו אלא משום חשש תקלה שלא יבא לאכלו, אבל הביעור הזה – מצד עצמו אין בו מצוה כלל, שהרי אף אם משהה אותו בביתו ואינו מבעירו אינו עובר על שהיה זו מצד עצמה בכל-יראה ובכל-ימצא. אפילו מדברי סופרים, אלא שנקרא עובר על דברי חכמים שאסרו לשחוטו שלא יבא לידי מבוטל אכילה, אבל אם לא היינו חוששין שיבא לידי מבוטל, אין בשהייה זו מצד עצמה איסור כלל, ולכן אין לברך על ביעור זה, כמו שהממית עופות שנדרסו שאסרו להשחוטן משום חשש תקלה כמו שנתבאר ביורה דעה סי' נ"ז, ואין מברך על ביעורן במיתו" (ע"י רוב"מ פ"ג מהל' חמץ ומצה ה"ה; עינים למשפט כאן).

בגלוני הש"ס מסביר עוד, כי על פי דברי הרמב"ם שכל חובת ההתרה היא לכל נבא לידי מבוטל, מצינו יסוד מחדש בדברי המהרי"ק (שורש נב) שאם ברור הדבר שלא יעבור על נדרו, כגון "אם יבא אליהו ויאמר שזה לא יעבור, אין כאן מצוה". ולפי זה נמצא שכל ענין החובה להפר את הנדר אינו אלא ספק מצוה, כי באם הנודר הוא אדם שחייב לקיים את נדרו אין עליו חובה להפר את הנדר, ובספק מצוה אין חובה לברך. [וע"י בשפ"א (י"ד סי' רג ס"א) שדדקק שכתבו הראשונים (שם) שאין מברכים על נדרו מיד, עדיף הוא שיקיים את נדרו ולא ישאל עליו, כי אז מקיים מצוה "ומצא שפתך תשמור ו'לא יחל את דברו' כפשוטו, ורק כשאינו עומד לקיים מיד את נדרו – או לא חובה להישאל עליו, כדי שלא יבא לידי מבוטל].

אופן נוסף מצינו בזה, ע"פ דברי הראשונים שכל מצוה שאין בה מעשה אין מברכים עליה, והרי הפרת נדרים אין בה מעשה (ע"י תשובת ר"ן ב"פ פלט המובא בשרת הרשב"א ד"א סי' י"ח סי' רנ"ח סי' רפג ובמחשבות לרמב"ן סי' קטן; אבודרש שער ג' תמים דעים סי' קטן. וע"י עינים למשפט כאן). עוד יש מקום להעיר, על פי יסוד נוסף שכתבו הראשונים (שם) שאין מברכים על מצוה שאינה תלויה כולה ביד המקיימה, כי אפשר שחבירו לא יתעצב בה ותתבטל המצוה. כענין זה הוא גם בהפרת נדרים, כי מי יאמר לנו שהחכם ימצא פתח להתיר את הנדר, ונמצא שכאשר בא הנודר להפר את נדרו, אין המצוה תלויה כולה בידו, אלא גם ביד החכם, וא"כ אין מקום לברך על מצוה כזה (ע"י עינים למשפט כאן).

ובגלוני הש"ס העיר עוד בזה, על פי מה שמפורש בראשונים (שם) בכללי ברכת המצות, שאין מברכים על מצוה הבאה מתוך עברה, ובמה דוגמאות יש לכלל זה, כגון השבת הגולה וההוצאת הרבית, שלא נטעו לגזול כדי להשיב, וכן מצוה עריפת פטר חמור שבאה על ידי עברה שלא פרדה אותו, וכמו כן שריפת נותר שבאה על ידי הלאו דלא תותירו', וכל מוצא בהם שאין מברכים עליהם. וכן לענין מצוה זו של "קונמות – מצוה לאיתשולי עליהן", הרי מצוה זו באה אחרי שנדר את נדרו, שיערה יש בדרב, כי "כל הנודר כאילו בנה", נמצא שמאשרות קיום המצוה היא רק בעושה דבר שנצטוונו שלא לעשות, ובאופן כזה לא נתקנה ברכת המצות.

עלֵי אורֶה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני ציציות שנפסלו (א)

א. אם נודע לו לאדם שהטלית-קטן שלו פסול - כשהוא בביתו, דליכא משום כבוד הבדיות - **אזי צריך תיכף להסירו**, כדי שלא יעבור על איסור דאורייתא אם ילך בבגד של ארבע כמפות בלא ציצית, ואפילו אם הוא בגד שאינו עשוי צמר - שלדעת המחבר אינו חייב בציצית מזה"ח, מכל מקום הלא מדרבנן חייב בציצית, ועוד דהא לדעת הרמ"א (או"ח סי' ט ס"א) כל מין בגד חייב בציצית מזה"ח.

ואפילו באופן שיש ספק אם הטלית-קטן נפסל, כגון שנפסקו שני ראשים באופן דהוי ספק שמא הוא חוט אחד (ע"ש סי' יב ס"א), **גם כן יש להסירו** (ע"י רמ"א סי' יג ס"ג ובבא"ה ד"ה ודוקא).

ב. אם נקרה ונפסק כל הענף (ידיהוט, חוטי הציצית) **ונשאר רק הגדיל** (יחלק החוליות והקשרים) - שלדעת רש"י פסול (וכן נהגין. ע"ש סי' יב ס"ג) - יש אומרים (הלק"ט. מובא בבא"ה סי' יב סק"י) שאפשר לפתוח ולהתיר קצת מהקשרים והחוליות (=מהגדיל), עד שיהא בחוטים שיעור כדי לעיבה (לדעת הגר"ח ט"א - 4 ס"מ, ולדעת החו"מ"א - 4.8 ס"מ). וי"א שזה אינו מועיל, שהרי לא הכניס חוטים, אלא נעשו ממילא על ידי התרת הגדיל, ואם כן הוי "תעשה ולא מן העשוי" (ע"י ח"י רעק"א סי' יא על המג"א סק"כ. וע"י בשו"ע הנדמ"ח [מכון י"ם] שהוסיף מכת"י רעק"א מה שהאריך בזה. ובפמ"י יש סתירה, דבסי' יא סק"ג במשכ"י כתב שיתיר כל הגדיל עד שיעשו חוטין ואז יחזור ויקשרנו ויעשה חוליות, דלכא"ה הוי תולמיץ, ובסוף סי' יג במשכ"י כתב דלא הוי תולמיץ, וע"י בבא"ה סוס"י י"ב מה שהאריך בזה).

ג. באופן שצריך לפשוט הטלית עקב שנפסלו הציצית - שאין בו משום כבוד הבדיות (ע"י סי' יג ס"ג) - **אין מועיל אם ינעמו על עמוד ולא יצא ארבע אצבעות, אלא צריך מיד לפשוט**, דאין דין ארבע אמות אמור אלא להולך בלא ציצית [דהיינו, שלא ילך ד' אמות בלי טלית מצויץ], ומקורו במס' שבת (ק"ה). דרבה הוה קא סליק בדראגא ואיפסיק ליה חוטא דציצית ולא נחית ואתא כמה דלא רמיה הציצית. וצ"ל דלא תיקון הציצית בעד הטלית עליו, אלא פשט הטלית ואח"כ תיקון הציצית (ע"ש ב"ש"י ד"ה דקיימת. וע"י מקור חיים להו"ח סי' כד סק"א). ואמנם באופן הנ"ל לא יתקון הציצית בעד הטלית עליו, אלא פשוט ומתקן (ע"י בא"ה סי' יג ובמ"ב שם סק"ג בשם רמ"א).

ד. מי שנפסל לו הטלית-קטן, שצריך לפשוט אותו, כאמור, ולפניו שתי ברירות: להישאר ולשבת על מקומו - אפילו זמן רב - עד שיוזמן לו שליח שיביא לו ט"ק, ובבלבד שלא ילך ד' אמות בלא ציצית; או אפשר עדיף שילך בעצמו לביתו בלי ציצית ובלבד שיקדים וילבש טלית מצויץ. נראה **שעדיף שילך תיכף לביתו ללבוש ציצית, ואע"ג שילך ד' אמות בלי ציצית**, כיון שזהו חומרא בעלמא - שלא לילך ד' אמות בלי ציצית, ויש ענין לילך בציצית כל היום, כמו שכתב הטור (או"ח סי' כז) ש"טוב ונכון להיות כל אדם זהיר וזורז במצות ציצית שיהיה לו בגד קטן מצויץ שילבש אותו כל היום, כי עיקר מצוה על זכירת המצות, ובכל שעה ובכל רגע צריך לכך, דוגמא לדבר כאדם המזהיר לחבירו על ענין אחד, שקושר קשר באזרו כדי שיוכרנו", וכו', ע"ל. וע"ש. ונ"ע בתוס' מנחות דף מג ע"ב ד"ה (חולת). שהציצית מעיד על ישראל שגם בעדי הקב"ה נחשב לחותם חותם, ע"כ עדיף שילך תיכף לביתו בלי ציצית כדי שיוכל ללבוש הציצית (כן העליתי בשבחי"א ח"א סי' יד).

מאת: הג"ר **שמאי קהת הכהן גראס שליט"א** / המשך בגליון הבא ע"ה

עלֵי מועֵד

גם בפורים-קטן מתעורר הנס

"שמעתי בשם אדמ"ר הגה"ק מ' **חיים מצאנץ** זלה"ה שסיפר בפורים-קטן מעשה מהרה"ג ק"מ מ' **משה ליב מאסאטוב** זלה"ה, שהצדיק הל' בערב יום הכפורים אחר הסעודה הקל לשוק לחפש אויל ייזמן לו הש"ת! איזה מצוה לעשות גמילות חסד, ופגע בעני אחד, ושאל אותו אם רוצה לשתות יין שרף, אמר העני, הן. והלך עמו לבית הסמוך וצוה ליתן כוס י"ש. ואחר ששתה אמר לו הרה"ק הל'ל, אם רצונך לשתות י"ש יותר טוב וחריף בא עמי אל הפרפינאציע, ששם בגמנאצ י"ש חזק וחריף ומוטעם ביותר. אמר העני, הן, והלך עמו. ובבואם שמה צוה הרה"צ הל'ל ליתן לו כוס י"ש מן המובחר, ואחר ששתה, שאל העני את הרה"צ, מדוע לא הלכתי עמך תיכף בפעם הראשון להפרפינאציע. והרה"צ השיב לו: רציתי לעשות לך נחת רוח, שתסעוד לבך טרם בואך הנה. וסיים **הרה"ק מצאנץ זלה"ה**, הגם שנודע מספרים הקדושים שהימים הנזכרים ונעשים בכל דוד דודו, ובכל שנה ושנה נתעורר הנס, ובודאי יעשה לנו הש"ת נסים בפורים העתיד לבא, אמנם כדי להפסיק דעתנו נתן לנו הש"ת כעת פורים-קטן שגם היום נתעורר הנס".

אמרי נוסף (מועדים, ח"א, דרושים לפסח, ריש דרוש יד)

עלֵי ספר

אמת ליעקב - דברי תורה על סדר הפרשיות התורה ומאמרי חז"ל מאת הרה"ח ר' יעקב עמנואל קאפלע ז"ל, חדישי הרה"ק בעל חיבורי ישראל ממדויץ ז"ל, ובהם משולבים ציצים ופרחים, ד"ית ועובדיו קדשיון שראה ושמע מגדולי דורו ז"ל, ועליהם תוספת ברכה, לראשונה אגרות קודש שקיבל מרובה"ק ממדויץ: חותנו הק', גיסו בעל האמרי שאול ובי"ג בעל האמרי א"י, אכ"י"ע. נערך בטוב טעם ויצא לאור ברוב הדר על ידי בנו הרב ישראל קאפלע, ארה"ק תשס"ח (רפ"ע עמ').

כבוד חכמים מהדורא תניינא - בענין ההתייחסות הראויה בכבוד רבותינו האחרונים ז"ל, והתנהגה המעשית בעת גשתנו לעמול בדבריהם הק', בעומק העיון - חובת כחובת הלב. ביאור נפלא, מסודר ומקיף, כולל מאות ליקוטים, עובדות והתנהגויות נדירות מרבותינו גדולי תורות. נערך בהשכל דעת לתועלת תקופתנו, עקבאת דמשיחא, על ידי הרב מיכאל דוד בוש, קרית ספר. הפצת 'אור הספר' (שמו עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ר ישעי' של' דוקח הי"ו חתן הרה"ח ר' אליעזר נתום א"אלף הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלום זכר - בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מורכז)	הרה"ח ר' יעקב ווידבסקי הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן חיקר כמר ברין אברהם ני"ו בן מחו' הרה"ח ר' מנחם אל' שטערין הי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפת	הרה"ר אהרן ראטה הי"ו חתן הרה"ח ר' מרדכי זאב שוואנמפלד הי"ו לרגל שמחת לידת הבת ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש - בביהמ"ד דחסידי בעלזא (זאנעט לענעם)	הרה"ח אלעזר לכתוב - להפצת תורה וחסידות ברכת מזל טוב נלבכה שלוחה בזה לידותינו הנכבד איש החסד והמעש העומד לימינו בכל עת ועונה מאז היווסדנו, כשמן תורק שמן ותפארתו הרה"ח ר' שמואל שלמה קרן שליט"א נציגנו הנאמן בעיר הבירה ויועץ יע"א לרגל השמחה השדויה במעונו באירוסיו הבת תתי' עב"ג הבית"ח והמעייין במר ישראל ני"ו בן מחו' הרה"ח ר' של' אל' וועטענשטיין שליט"א בורא עולם בקני השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת וכל טוב סלה. אמן. כעתירת וברכת המערכת

הרה"ח ר' ישראל משה גרינוואלד הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן חיקר כמר שמואל ני"ו בן מחו' הרה"ח ר' דוד יעקב הערשטיק הי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפת	הרה"ח כל הזכויות שמורות כבר הודענו בעבר, ואנו שונים ומשלשים בזה שוב: זכויות ההדפסה וההעתקה של כל המדורים המופיעים בגליונות "עלים לתרופה", שמורות אך ורק ל"מכון אור הצפון" באנטווערפן. וזאת למרות, כי זכונו ב"ה ועשרות מחברים ומ"לים חשובים שאבו והביאו כספריהם חומר מלגיונות "עלים לתרופה" עם ציון מקורם , כראוי ומכובד לשמירת ישראל שאינם עושים עולה. אך לאחרונה הגיעו אל שולחננו קונטרסים ובטאונים (אשר לא נפרסם כאן בשם) שהעתיקו ופרסמו חומר שעלו לנו דמיים יקירי, ללא ציון מקורם, ולכן באה הדועה ואזהרה זו.	המערכת

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"ה נהרה"ת ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פרשת כי תשא

ט"ז אדר א תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תר"ח

הדפוס	מו"ט	דף
19:26	19:02	17:51
18:44	18:20	17:12
18:49	18:27	17:17
19:16	18:47	17:41
18:43	18:16	17:09
19:23	18:59	17:47
19:39	19:11	18:04
19:12	18:45	17:36

תורת של ראשונים

"וישרוף באש" - את הבמה וכל תכשיטיה

ויקח את העגל אשר עשו וישרוף באש ויטחן עד אשר דק ויזר על פני המים וגו' (לכ. ב). הנה, הראב"ע ז"ל הוצרך לבקש תחבולה בביאור שריפת הזהב (ששריף זהב אינו נשרף, אלא ניתך באש), ופירש שיש דבר שאם שמים אותו באש עם הזהב, מיד ישרף ויושחר, ולעולם לא ישוב להיות עוד זהב (עי' רמב"ם, חקוני ועוד).

"ואני אומר, שזה העם, אינן ספק שהוסיפו חטא על חטאתם, והשתדלו לכבד את העגל הזה בכנות לו כְּמַת הַדּוֹר, ותלו עליו כל כלי תפארתם, כי ירבו העם להביא כבוד אלוהים חדשים אשר בחרו להם, כמו שאמר הכתוב עליהם (יהושע טז, טז-יח) וַתִּקְחֵי מִבְּגָדֶיהָ וַתַּעֲשֵׂי לָהּ כְּמֹת סֻלָּאוֹת וגו', ונאמר (שם): וַתִּקְחֵי אֶת בְּגָדֶי רַקְקֹתָיָהּ וגו', והנה משה כאשר ראה אותו (-את העגל) כחות בתוך חופה מעוטרת בעדי עדים, לקח אותו, וישרוף באש את הבמה והעגלה, כדין צווי עבודת אלילים ותשמישת. ואותו מחן היטב עד אשר דק לעפר.

והוא עצמו מה שפירש משה במשנה תורה תכלית הביאור באומרו: זאת חטאתכם אשר עשיתם את העגל וגו' ואכרת אותו מחן היטב. לא אמר ששרף את העגל, אלא שהטאתם שהוסיפו לכבד את העגל בבמה מלואה לקח ושרף, אמנם אותו כותת ומחן היטב כדרך שטוחנים הצורפים, וכמו שתירגם אונקלוס (שם ט): ושפית יתיה בשופינה. וגם בכאן לא אמר ששרף אותו, אלא ויקח את העגל אשר עשו וישרוף באש, כי את תוספת ההטאת דרוש משה והנה שרף, ואחר כך מחן היטב את העגל אשר זכר. ואולי כי מה שלא אמר ויטחון אותו, הוא לכלול גם כן במחנה כל הזהב וכל אבן יקרה שישאר מהשריפה.

עקודת יצחק (שער נג)

מעלת הבכור וחובתו יותר משאר בני אדם

כל בכור בנך תפדה ולא יראו פני ריקם (דל. ב). "מי שזוכה שהוא בכור, מעלה גדולה היא. והוא רמז להקב"ה שהוא בכור של עולם, ועבודת הקרבנות מימות עולם בבכורות היתה, ולכן קנאה יעקב אבינו ומכרה עשו הרשע שביזה עבודת הש', ואחרי כן נפסלו הבכורות במעשה העגל והופשרו הלויים במקומם שתהיה העבודה בהם ולא בבכורות. ואף על פי שאין העבודה בהם, יש להם מעלה ויתרון על שאר בני אדם מצד שהם בכורות.

דרשו רז"ל (עי' ויקרא ב, ב): כל דבר שנאמר בו 'לוי' הוא בעולם הזה ובעולם הבא. ישראל הם בעוה"ז ובעוה"ב, שנאמר (ויקרא כ, ט): וְאֵבֶדְיִל אֶתְכֶּם מִן הָעַמִּים לְהוֹיֵת לֵי: הַלּוּיִם - שנאמר (במדבר ג, מה): וְזִוְיוּ לֵי הַלּוּיִם; הארץ - שנאמר (לעיל ט, ה): 'כי לי כל הארץ'; בכור - שנאמר (במדבר ג, א): 'כי לי כל בכור' - בעוה"ז ובעוה"ב, ע"כ. ואין מצות בכור נהנת בנקבות אלא בזכרים, שנאמר (לעיל יג, ב): 'פטר כל רחם בבני ישראל' וכתוב (שם יג): 'וכל בכור אדם בכניך תפדה'. ויצטרך הבכור שיחזיק בתורה וביצאת שמים יותר משאר בני אדם, מצד המעלה שבו, שהוא בכור, ושיחזיק אביו במצות פדיונו, כי הוא מצוה מוטלת על האב (קדושין כט), לא פדאו האב - הרי הוא חייב לפדות את עצמו, ואם אינו פדוי או מצד אביו או מצד עצמו הרי הוא נענש (שם), שכן דרשו רז"ל (ב): למה סמך עלית הרגל לפדיון הבכור, לומר לך שהבכורות שנפדו מקבלין פני שכנה וזוכין לראות בנך בית המקדש. הא לא נפדו - לא יראו.

לקח טוב

"כיון ששבת - וי אבדה נפש"

ורק עכשיו, ברגע האחרון, נודע לי על סיומם הקרוב של ימים נעימים ונפלאים אלה!

תמהו החורים על צליל ההאשמה שבפיו, והביעו את תמיהתם על כוונתו. מה תועלת היתה בזה אילו היה יודע בתחילת השבוע כי אמורים הם לחזור הביתה בעבור שבוע הנופש. זאת ועוד, ניסו להצטדק, שלא רצו לקלקל לו, אהוב נפשם, את ההרגשה הנעימה של מקום החופש עם ידיעה שבועד ימים מועטים יעזבו אותו ויחזרו לביתם.

תבינו - הסביר להם הבן - אילו הייתי יודע את זה מראש, הייתי מנצל את הימים בצורה אחרת לגמרי. הייתי מדלג על ההרים ומקפץ על כל הגבעות, ובעצם הייתי ממצה את כל האפשרויות הנעימות שמקום זה מציע. לשאלת הוריו, על אלו אפשרויות הוא מתכוון

אותיות מהכימות

וביום השמיני קצת וינפש.

... ובאמת על ידי השבת יכולין להתחזק להשאיר הארת השבת גם בימי המעשה, כמ"ס בשם סה"ס הנפש"ז ז"ל על מ"ס חז"ל (תענית כז): 'וינפש' - כיון שקצת וי אבדה נפש". וקשה דאם אין מקומו לכתוב בשבת, ופירש, שכל ידי שאלו זוכי זאת שאחר השבת יסתלק ממנו האור וז' לכן מתקדם בה ביומם.

קצת אמת (תל"ז)

בדיוק, ענה במחי יד: כעת אינני יודע לפרט, כי עד עתה לא היתה ידיעה זו נחוצה, מאחר שהייתי סבור שאין צורך להספיק מחר ועוד ידי נמויה, ויש מחר לאחר זמן. אולם אם הייתי יודע שימים כה מועטים אשהה פה ולא יותר, הייתי כבר מחפש ומוצא, ומנצל את כל ההזדמנויות שבמקום זה.

כיוצא במשל זה אמור לגבי ערכה של שבת קודש. עצם הידיעה - בכניסת השבת - שביציאתה ניטלת הנשמה יתירה, כבר מספיקה לו לבן ישראל להעניק ערך אחר לכל רגע וכל שעה של שבת קודש, עד שינצל אותם כראוי.

יום אחד בחר ונאה, הודיעו האב והאם לבנם אהובם, שעליהם לארוז את הפציהם ולהתכונן בכל מה שצריך, כי נוסעים הם למקום נופש מיוחד במינו. ארוזו ונסעו כולם יחד והגיעו לבית מלון מפואר, במקום נופש מרהיב עין, מצוייד עם כל מחמדי נוער, כאשר מסביב עולות ונישאות פסגות ההרים, ושכילי מייל נחמדים נפתלים סביבות ההרים. מעיינות ותהומות יוצאים בבקעה ובהר, ובכל מקום מדרך כף רגלי הנופשים ומטיילים מוכנים שולחנות, ומשחקי ילדים אין ספור צצים מכל פינה. וכדאמרי אינשי "גן עדן התחתון".

אין צריך לומר שהבן האהוב פתח ופער את עיניו הצעירות לרווחה בראותו יקר ותפארת מקום הגיעם, ומרוב שמחתו כי רבה לא ידע לאן יפנה ראשונה, ימינה או שמאלה. בלב שמוח הפיק הנאה מרובה מכל הסובבו, ובמצב רוח מרומם בילה את זמנו במשך שעות היום, בקר ערב וצהרים.

בעבור שבוע קראו החורים אל הבן, והודיעו לו שוב כי עליהם לארוז את כל הפציהם, כי ליום המחרת חוזרים המה הביתה, אחרי שבוע של נופש. שמועה זו הכתה על ראש הבן הצעיר כרעם ביום בחר. מרוב צער שהגיע לו בפתע פתאום פריץ בבכי, ולא ניתן להינחם. בתומתו חשב כל הזמן כי הגיע בזה אל המנוחה ואל הנחלה, ופה ישב כי ככה איוו הוריו. תוך כדי בכיותיו, הסבירו לו, כי לא היו ימים אלו מיועדים אלא לנופש זמני, בו מתנתקים מכל הקורות בשאר ימות השנה, ודואגים למנוחת שלום ושלחה, לאגור כחות ולהתרגען כדי להיות מסוגל לחזור אל חיי היום-יום.

בעבור זמן מה, כאשר הצליח קצת להירגע, אך בעוד דמעתו על לחיו, פנה אל הוריו בשאלה מאשימה: למה זה לא הודעתם לי מראש כי רק שבוע ימים נבלה ב"גן עדן" זה,

אמרות טהורות

בכח הצדקה תהיה הגאולה העתידה בלי יסורים וחבלי משיח

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם וגו' ולא יהיה נגף בפקוד אותם (ל, יב). יש לפרש "על פי מה דאיתא בשם הארזי", שהגם דאיתא בזהר הק' (ח"ב ג) שבעת ביאת הגאולה יהיו חבלי משיח ויסורין גדולים, תלאות הכבדות אחר תלאות, זאת היא באם הגאולה היתה בזמן המבואר שם בזהר"ק, אבל באם יתעכב עוד זמן הגאולה לא יהיו עוד שום חבלי יסורים, רק הגאולה תהיה בחסד גדול, וברחמים גדולים אקבע (ע"פ ישעיה' נד, ז).

ואיתא בגמרא (ב"ב יג) גדולה צדקה שמקרכת את הגאולה, כי הגם שצריך עיכוב זמן הרבה כדי שלא יהיה הגאולה על ידי יסורים, עם כל זה נזכר להקדים גאולתנו על ידי הצדקה. והנה "ציון במשפט תפדה" (ישעיה' א, ב), פירוש, שבאבות היה ראוי שגאולת ירושלים תהיה על ידי משפט ויסורין חלילה, כמבואר בזהר"ק בענין חבלי משיח, אמנם יצביה בצדקה, פירוש, על ידי הצדקה נזכר להשיב המשפט, שלא יהיה עוד בבחינת משפט ויסורין רק על ידי חסד ורחמים. והנה יצביה' מלשון יישובו המים (בראשית ה, ג).

וזהו: "כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם, היינו באם תרצה להרים ראש בני ישראל לפקדיהם, הוא פקודת הגאולה – כמ"ג (כח): "פקוד יפקוד אתכם" – ונתנו איש כופר" וגו', היינו לכפר על נפשותם בצדקה, ועל ידי זה ילא יהיה בהם נגף בפקוד אותם, היינו בעת הפקידה, שהיא הגאולה שתהיה במהרה, לא יהיה עוד ביסורים, כי אם בחסד גדול, וכמו שכתוב (דברי א, טו): "שבתי לירושלים ברחמים".

אמרי נועם (וע"פ מ"ש במדוברו פ' בהר תשי"ב בשם העירבי נחל)

שמירת שבת – בטעמיה הנגלות והנסתרות

אך את שבתותי תשמרו כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם (לא, יג). טעם מצות שמירת שבת קודש, הנגלה לנו ולבנינו, הוא מה שנאמר בתורה: "כי ששת

ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש", ועוד נאמר (דברים ה, טו): "זכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו' על כן צוה ה' אלקיך לעשות את יום השבת". אולם מלבד טעמים אלו ישנם עוד טעמים נשגבים ונעלמים, הנסתרות לה' אלקינו.

והוא דוגמת אותיות האל"ף ב"ת, שיש בהן, בכל אות, נגלה ונעלם – שכתוב: א, ומבטאים: אל"ף. מילוי האות הוא נעלם, וצריך ללמוד לצערי ישראל האות עם המילוי: "אל"ף, ב"ת", "גיומל" וכו' (ולא: א ב וזח). כמבואר בספרים הק', כדי להנך לנער על פי דרכו להאמין בנגלה ונעלם. והו הרמז בפסוק: "את שבתותי תשמרו" – לשון רבים – הנגלה והנעלם, שניהם תשמרו, "כי אות היא" – השבת היא דוגמת האותיות שיש בהן נגלה ונעלם. "ביני וביניכם" כי שמירת שבת ממלאכה לקדשו ולענגו, זה גלוי לכל העולם, אבל הנעלם בלב האדם הוא רק "ביני וביניכם".

רב טוב

מגולת ראיית פני הצדיק – שמעורת בתשובה

והביטו אחרי משה וגו' (לג, ח). אפשר לומר, על פי מה דאיתא בספרים (ע"י מ"ש במדוברו ג' ר' ורלש) שסגולת ההבטה בפני הצדיק היא, שמביאה לאדם הרהורי תשובה. והנה עיקר התשובה הוא, לעיוב דרך רשע, וגם "והמאני נגדי תמיד" (תהלים נא, ח) – כדי שיוכר לתקן המאן וידע מה לעיוב, שלא ישוב לכסלה עוד ח"ו. ולכן אחרי שהמאן ישראל הביטו בפני משה, כדי שיתקוררו בתשובה.

וזהו הרמז בפסוק: "והביטו אחרי משה", פירוש תיבת "אחרי" יכול להיות: אחר משה, היינו באותיות שאחרי אותיות "משה" שהן אותיות: תנ"י, ויכול להיות גם האותיות הקודמות לאותיות משה, שהן אחרי משה, והן אותיות: רל"ה. רל"ה הוא ראשי תבות: לעיוב דרך רשע והמאני נגדי תמיד.

וזהו: "והביטו" – שהביטו בפני משה שהוא הצדיק, "אחרי משה", היינו, שעל ידי זה נתקוררו בתשובה, שהוא "לעיוב דרך רשע", וגם "והמאני נגדי תמיד" שראשי התיבות המה אותיות שאחרי ושאחרי "משה", כאמור. אמרי יחידה, ברעואן

התוספת ניכר, והיא את שמשמר את השבת כשביל "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש".

ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם ויביאו אל אחיז (לכ, ג). לכאורה קשה, היאך נטלו בני ישראל מזהב מצרים שהגיע לידים על פי צווי השם, כמו שנאמר (לע"ל כ, ב): "דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו וגו' כל כסף וכלי זהב", ועשו מאותו זהב עגל. אלא אמנם מאותו זהב לא עשו עגל, אלא מהזהב שהגיע לידם בבית הים, שלא באה לידם על פי מצות ה', ואדרבה, וראיה לכך, שמשנה רבינו היה צריך להסיעם מן הים בעל כרחם, שנאמר (טו, כב): "ויסע משה ופירש" וזל: הסייען בעל כרחם, ומאותו זהב עשו את העגל.

הח"ק רבי אברהם מטשענבוב ז"ע (מובא בס' צדקת אברהם)

ועתה אם תשא הטאתם ואם אין מוחני נא מספרך אשר כתבת. ויאמר ה' אל משה מי אשר הטא לי אמהנו מספרי (לכ, ב–ג).

נראה לפרש על פי מה דאיתא בגמרא (ר"ה טז): "שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורים ואחד של צדיקים גמורים ואחד של בינוניים, צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר למיתו, בינוניים תלויין ועומדין" וכו' (וה"ל מאן דאמר הוא נדרש מהפסוק שלפננו. ע"פ).

והנה כי כן רצונו של משה רבינו ע"ה היה להיכתב באותו ספר בו נכתבו כל בני ישראל, ולכן אמר להקב"ה: "ועתה אם תשא הטאתם", כלומר, שא נא הטאתם ותכתבם עמי בספר החיים. "ואם אין" – שאינך חפץ לכתוב את בני ישראל בספר החיים, אזי: "מוחני נא מספרך אשר כתבת", כלומר, מוחה גם אותי מספרך של צדיקים, כי רצוני להיות ביהד עם כל בני ישראל בספר אחד.

כשראה הקב"ה מסירות נפשו של משה רבינו השיב לו: "מי אשר הטא לי אמהנו מספרך", כלומר, לא אותך אמהנו מספר החיים, רק אדרבה, בני ישראל אשר הטאו לי, אותם אמהנו מספרך של רשעים, ובני ליהדותך ביהד עמך כהם החיים. **בי"ח מרן אדמו"ר מהר"י מבעלזא ז"ע** (מביא נבדו הנה"ק מהר"ם מבלגוריא ז"ע כ' פרשת מרדכי)

יתרון דעת

בן שלש עשרה למצוות (ד)

בענין ברכת "ברוך שפוטני" – מי מברך, האב או הבן? בשם ומלכות או לא? ומה פירושה? ועוד

והיגדלו הנערים ויהי עשו איש יצר איש שדה ויעקב איש קם ישוב אהלים (בראשית כה, כו). והיגדלו הנערים – רבי לוי אמר, משל ליהושע ועזרובית (ש"ח קצ"ט) שהיו גדלים על גבי זה, וכיון שהיגדלו והפריחו, זה נותר רחוק זה חזרו. כך כל י"ג שנה, שניהם הולכים לבית הספר ושניהם באים מבית הספר, לאחר י"ג שנה זה היה הולך לבתי מדרשות וזה היה הולך לבתי עבודת כוכבים. אמר ר' אלעזר, צריך אדם להטפל בבנו עד י"ג שנה, מכאן ואילך צריך שיאמר "ברוך שפוטני מענשו של זה".

בראשית רבה (סג, ט). ובמדרש לקח טוב (על פסוק זה) איתא: "צריך אדם להטפל בבנו להעסיקו בתורה ובמצוות עד י"ג שנה", ובחזקוני (ע"ה) הביא הגר"א: "מכאן ואילך יאמר ברוך המקום שפוטני מענשו של זה". ובספר "תשב"ץ קטן" (ס' שצ) הגר"א: "מכאן צריך לומר ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שפוטני מענשו של זה".

מי שיש לו בן והגיע לשלש עשרה שנה, **פעם ראשון ששומר בציבור לקרות בתורה** צריך האב לברך "ברוך אתה ה' אשר פדאני מענשו של זה". והגאון ר' יחזקאל בר' ברוך (תלמיד רבינו גרשון מאליה) קם במעידה בבית הכנסת ובין ברכה זו כשעמד בנו וקרא בתורה תחלה, וברכה זו וחבה היא. פסקי רבינו יחיאל מפאריס (הוראות מרבני צרפת, כג) מהר"י ס"ל, בזמן שבנו נעשה בר מצוה וקרא בתורה היה מברך עליו "ברוך אתה ה' אמ"ה אשר פוטני מענשו של זה". וכן איתא במדרכי הגדול ברכה זו בשם ומלכות. מהר"ל (הל' קריאת התורה אות ה)

ובבראשית רבה איתא, שביים י"ג שנה של בניו, **עמד ויצחק ויברך**: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר פוטני מענשו של זה". וכן הפסק, שמצוה לברך על בנו, כשהוא בן י"ג שנה ויום אחד, אותה ברכה, ועומד וקורא בתורה, וצריך לעמוד על בנו לשום ידו על ראשו ומברך ברכה זאת כדפי'. וכן נהגו הצרפתים. **פירושים ופסקים לרבינו אביגדור צרפתי** – מבני העלוי (פ' תולדות פסוק)

כשקרא בנו בתחלה בספר תורה, כשהתחיל "ברכו" אומר "ברוך רחמנא מלכא דארעא שפוטני מענשו של זה", וכן אמר כל הברכות בלא מלכות, כיון שלא הוזכר בפירוש בתלמוד "מלכות", ואע"ג קודם לכן מברך היה בנו ברכת היימון והיה מתפלל בלילי שבת בבית הכנסת, מכל מקום המתין עם הברכה "ברוך רחמנא" עד קריאת התורה. **לקט יוסף (א"ח עמ' 40)** – שמביא מנהגי רבו בעל "תרומת הדשן זצ"ל

יש אומרים, מי שנעשה בנו בר מצוה יברך "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שפוטני מענשו של זה". **וטוב לברך בלא שם ומלכות.**

רמ"א (א"ח סי' רכ"ב ס"ב). ובדרכי משה' שם כתב נמוקו, יען שלא נזכרה ברכה זו בגמרא ובפוסקים. וע"פ שו"ת 'חתן סופר' סי' צו)

אמרו רז"ל במדבר רבה פ' תולדות: "והיגדלו הנערים", אותו היום נעשה בן י"ג שנים, ועשה אביהם בר מצוה, ומכאן למדו "ברוך אתה ה' שפוטני מענשו של זה", אפילו שרמ"א באו"ח בהגה"ה כותב שלא לומר בשם ומלכות, אין אני מודה לו בזה הפסק. מאחר שאנו מוצאין במדרש אגדת א"י סמך לברכה זו במקום זה כדאי לסמוך עליו וכו'... מגלה עמוקות (פ' ח"י שרה)

אבי הבר מצוה מברך "ברוך אתה ה' אמ"ה שפוטני מענשו של זה". ואומר אותו אחר שביך בנו ברכה אחרונה על חס"ת. דהיינו על פי הדין היה ראוי שיברך אותו תיכף אחר שביך ברכה ראשונה, כמו "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו" שמברך אותו אחר שביך המהולל "על המילה", אלא שאינו רשאי להפסיק בקריאת הפירוש, רק אנוני יהיו אל חס"ת, מברך אותו אחר ברכה אחרונה.

ונהגין לעשות סעודה בו ביום, דהא אפילו ביום המילה, שאינו מכניסו אלא למצוה אחת, והאב נושא עון ופשוט וחטאה של בנו, עושה סעודה, כמ"ש בהל' מילה, מכל שכן עתה שנתחייב בכל המצות והאב מעביר עונש בנו מעליו, שחייב לעשות סעודה, והוא סעודה מצוה. **נהגה כצאן יוסף (ערך בר מצוה אות ד)**

... ותמצא שהצדיקים כשהיו בנים מגיעים לכלל השנים שאינו נלכדים בעון אביהם, דהו מודים ואומרים ברוך המקום שפטרם מעונש זה.

ועל דרך תעלם יאמר: "ויאמר ה' אל אברהם" – שאומר הקב"ה לנשמה כששולחה לזה העולם: "לך לך מארצך" – שהיא ארץ העלינו, וזהו – "אל אברהם" שהיה שוכנת עמו: "וממולדתך" – הוא הבטן, "ומבית אביך" – הוא ארץ י"ג שנה, **שהבן מברך ברוך שפוטני מענשו של אבא**, "הוא הארץ אשר אראך", סופי תיבות: בגימטריא ע"ה זהו יצר הטוב וכו'.

"לך לך מארצך" ומחומרך, שלא תלך ותתפתה אחריך (אחר המורה וכו'...) "ומבית אביך" – זה יצאה' שנולד עמו, והיה עמך כשהיית ברושית אביך, דהיינו כשהיה קטן עד בן י"ג, "ואעשך לגוי גדול", מריבוי המצוות הם בני הנשמה. שפתי בהן (ריש פר' לך)

הידברות

הגיע הזמן שיתנו לנו להשימיע, כי יש לנו מה לומר!

עלי הגיון

"לשון הקודש" – כשהאדם שומר לשונו בקדושה

הנני להעיר על הענין הנפלא שהארכתם בזה "שלא שינו לשונם" (יתרו דעת גליון ת"ר - תר"ח), ואוסף ביאור אחר שנמצא בספרים הקדושים בזה.

ב'מאור ושמש' (רמזי פסח ד"ה עבדים היינו) כתב וז"ל: "גם אמרו שלא שינו את לשונם, אך היה באפשרי לדבר לשון הקודש תמיד, הלא בין עם ולשון אחרת התגוררו אשר לא הבינו לשון הקודש, והיו מוכרחין לדבר עמהם בלשונם וכו'... ולכן כשהאדם שומר פיו ולשונו, דהיינו ששומר עצמו שלא יפגום ברית הלשון במאכלות אסורות, וגם שלא ידבר שקרים ולשון הרע וליצנות ודומיהן, אז פיו ולשונו הם בקדושה וכו' ואז אף אם ידבר בשארי לשונות, דיבוריו הם בכלל לשון הקודש, שעיקר לשון הקודש ביאורו, שלשונו אשר בפיו שקשורים בה הכ"ב אותיות היא קדושה על ידי ששומרה מכל דברים הפוגמים ברית הלשון וכו', **שם האדם שומר עצמו מדיבורים אסורים, אז אף אם ידבר בכל הלשונות כולו, עדיין לשונו הוא לשון הקודש, וח"ו כשפגום פיו בשקרים וליצנות ודומיהן, אף כשמדבר בלשון הקודש אין זה לשון הקודש...**" יעו"ש באריכות.

כיו"ב מצאתי מאתי בספח"ק **"תפארת שלמה"** (פ"ר ויגש עה"פ א"י ויגש בסוה"ד), וז"ל: "ויזוהו שכתב רש"י: 'כי פי המדבר אליכם' - בלשון הקודש, פירוש, שהיה כל דיבורו תמיד בקדושה, והיה נוצר לשונו מרע. לכן כל דיבוריו נקראים לשון הקודש".

יצחק משה וכתב ויערטימים (מסלה בת"ת ויזניץ), לונדון

"שלא שינו לשונם" – בין בני ישראל

[בענין הנ"ל]: נכון להעתיק גם לשון **ה'ענף יוסף'** על המדשדש פר' בלק (פ"ב אות כ"ב. במדשדש מהדור זכר חנוך עמי תק"פ) וז"ל: "שלא שינו את לשונם, קשה שהרי בילקוט רמז רפ"ו איתא, אנכי י"א אי"ר נחמיה מהו אנכי לשון מצרי הוא, משל למלך וכו', כך הקב"ה, עשו ישראל במצרים כל אותן השנים ולמדו שיחתן של מצרים וכו'. וי"ל שלא שינו את לשונם, פירוש, כשהיו מדברים אלו עם אלו, אבל בודאי היו מוכרחין ללמוד עצמן לשון מצרים כדי שיוכלו לדבר עם המצריים המושלים בהם", עכ"ל.

ישראל צבי סג"ל, לונדון

שפת האדיש – כפרוכת המבדיל

בין קדושת התורה לשאר הלשונות
[בעקבות הענין הנ"ל]: ראוי לציון למה שכתוב בספח"ק **'שארית ישראל'** להרה"ק מו"לעניק ז"ל (שער הזמנים, דרושים לשבוש, מאמר א), שבמאמר ענין לשון הקודש ושבעים הלשון שהתורה ניתנה בהן באר היטב, ובתנ"ך כותב אודות לשון האדיש, וז"ל: "והנה כל הלשונות הם לבושים ומסכים לבחינת התורה הקדושה, גם שבאמת יש אלפי אלפים לבושים ועולמות עד שתצמצם לבחינת לשון הקודש, שהתורה הק' בעצמה גבהה מולתה לאין קץ יותר מבחינת לשון הקודש. אבל **לשון אשכנז המורגל בינינו, הוא בחינת פרוכת המבדיל בין הקודש - קדושת התורה, לבין שאר כל הע' לשונות**, ודל"כ, עכ"ל.

משה יצחק זילבער, ברוקלין נ"י

שדות כברים באר"י – יש להסתפק אם הם הפקר

במש"כ ש"ב הגאון רבי שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א (נ"ל ת"ר במדור 'עלי אורח' וז"ל: "ידוע שיש מחלוקת הפוסקים אי קדושת שביעית נוהגת בפירות וירקות שגדלו בשדה של כרים, ברם **לכו"ע** לא הפקירה התורה הק' את השדה שלהם - כמו שהפקירה בשמיטה שדות ישראל באר"י - והם גם אינם מצויים להפקיר את שדותיהם, ואם כן אסור ליקח מפירות וירקות שלהם שלא ברשותם, כיון גדול עכ"כ אסור מן התורה". והנה מה דפשיטא ליה להרד"ג שליט"א וכתב שד"ז הוא לכו"ע, ספקי מספקא ליה למו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בספר **'דדק אמונה'** בשם מרן החו"א"י בספרו על שבעית, ואדרבה מצדד להיפך. וז"ל בדרי"א (הל' שמיטה ויובל פ"ד ס"ק קסט): "ופירות שביעית של גוי, אף שנוהג בהן קדושה, דקיי"ל אין קנין לגוי להפקיע וכו', מכל מקום יש להסתפק אם הוא הפקר, שהרי

המדרש נעדר לזכר נשמת הרה"ק - ר' משה בהר"ר יצחק בערש ברונשטיין ע"ה ת.נ.צ.ב.ה.

מי שנעשה בנו בר מצוה יברך וכו', היינו כשנעשה בן י"ג ויום אחד. ועכשיו נהגו לברך **בשעה שהנער מופלל או קורא בשבת ראשונה**, שאז נודע לרבים שהוא בר מצוה. "שפטרינו מעונשו של זה" - פירוש, דעד עכשיו נענש האב כשחטא הבה, בשביל שלא חנכו. ובלבוש (ס"ב) פירש איפכא, דעד עתה הבה נענש בעד האב, וע"ש.

מגן אברהם (אר"ח ס"י רכה סק"ד-ה)

מי שנעשה בר מצוה, דהיינו שעברו עליו י"ג שנה מלידתו והגיע יום שנכנס בו לשנת ה'ד', **כשעולה לתורה בפעם ראשון** יש לאביו לעלות אחריו ולעמוד שם עד שייסימו הקריאה והנער מברך ברכה אחרונה, ואח"כ אומר האב "ברוך שפטרינו מעונשו של זה". ויש נהוגין לברך בשם מלכות "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שפטרינו" או "אשר פטרני". ואם הוא מברך בשם ומלכות אז השומעים עונין אחריו אמר (עי"א ר"י רכה סק"ה). כונת הברכה "שפטרינו", יש מפרשים שמברך על זה שהבה הוא פטור מנתי. שלא יענש בעון האב, וכשהבה נענש על ידו שוב האב נענש על זה, כמו שאמר חז"ל (שבת קמ"ט) כל מי

היה סולדת וימתין עד שנעשה תה, ואח"כ יערה את תמצית התה לתוך כלי שיש בו מים חמים" ע"כ.

אולם, יעו"ש **'ביאור הלכה'** (ס"י שיש ס"ד ד"ה היא) דבקלי הבישול משמע מטי"ז ועוד אחרונים, שדוקא בצונ מותר, ולא במים חמים שאין היס"ב. יעו"ש דסיים דצ"ע למעשה, ועל כן נראה דמן הנכון להחמיר להניחו בצונ דוקא.

י.ה. מאנטראל
[הע' הגרש"ק גראס שליט"א: "הערתו נכונה"]

גם אכילה צריכה להיות ברבים

בפרשת משפטים (ג' תר"ה) הובא ב'אמירה נעימה' מספר 'תפארת יהונתן' עה"פ (כ"ה) "ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך" וגו', דהא דפתח בלשון רבים וסיים בלשון יחיד, דתפילה צריכה להיות בציבור, משא"כ אכילה ביחיד, יעו"ש.

הנה, בספר **'דברי יחזקאל'** החדש (עמ' שכו) מובא (מספר 'דברי חנה') שאמר פעם הרה"ק מקאלאשיץ ז"ל, שראה פעם בחומש שמות עה"פ בפרשת משפטים "ועבדתם את ה' וכו' וברך את לחמך" שכתוב שם ב'פירוש יונתן' על תרג"ל, שמכאן ראה שלאכל צריך ביחיד ותפלה ברבים. ונכתב שם בצדו: **אבל אנוח לא קבלו [מן] מרביתיו הקדושים, אלא גם האכילה צריכה להיות ברבים**. וכתב ע"ז בצדו זקנו, רביה"ק משינאווא זצ"ל, שזה הג"ה מכ"ק רבינו הקדוש מהר"צ מו"דטיטש ז"ל.

אחון קטל, מאנסי נ"י

"כל הזכויות שמורות"

מאוד נהניתי למקרא המודעה מטעמכם - בגליון הקודם - אודות מה שנתפשט לצערינו בקריבנו, לקחת דברים ערוכים מתוך הגליון ולא להזכיר שם מקורו. בעוה"י דבר זה נפוץ מאוד, וגם אנו סובלים מזה, מקורם שנערכו במשך שנים, פרטים שעמלו עליהם חברי המכון, וכן סיפורים ועובדות שלא היו ידועים, והנה לאחר שפרסמנו דברים אלו, באים אחרים וכותבים זה בפשיטא, ולא טורחים להזכיר מאומה. כמו כן גם מאמרים מצדיקים שנתפרסמו על ידנו לראשונה מתנ"י או אגרות, והמלכטים מכניסים זאת בספרים, ומאותו יום והלאה על שמם יקראו. זה נזק עצום לכולנו. חושבני שכדאי לא להרפות בזה ולהוסיף לכתוב על זה עוד.

נפתלי הירץ פלינטשטיין, יו"ר מכון "שפתי צדיקים", ירושת"ו

א.ה. דברים כואבים שמדברים בעד עצמם. אולם ברוצנו להוסיף ולהבהיר:

ה"מכה בפטיש" אצלנו הפעם היה, קובץ נאה שיצא לאור והובאה בו - "לצורך ידיו הרבים" - סידרת מאמרים של הגרש"ק הכהן גראס שליט"א בהלכות "קביעות עתים לתורה", בלא שום ציון ומקור, לא שם הכותב ולא שם האסכס"א בה הפיעו והמאמרים, ללא שום שני, מלבד פתיחת כמה ראשי תיבות, "שינוי מעשה" שאינו קונה. בעבר, התרענו כבר על עוול דומה, בו נעשה רק "שינוי השם", שינוי הכותרת. אך למותר להרחיב על המק שנגרם על ידי מעשים אלו. ברם זאת

למודע:

זה כמה שנים, שבנוסף למלאכת הקודש תמידית כסדרן ומדי שבת בשבתו שעולה לנו הון תועפות, אנו עובדים על עריכת ספרים שונים שיצאו לאור בס"ד בהגיע העת, פרי תנובת של המדרשים המבוקשים "עלים לתרופה". הוצאתם לאור מתעכבת זה עידן ועדנים אך ורק מסיבות תקציביות. ונגלה כאן שבמים אלו שוקד גם הגרש"ק גראס שליט"א על חיבור גדול בהלכה שמומשת על קטע הלכותי בעל אורח' שבגליוננו. כן אנו מו"ל מפעם לפעם קובצים וקונטרסים מיוחדים מסידורות מאמרים שונים שהופיעו במדור 'עלים לתרופה', על פי הזמנת אישים חשובים ונכבדים בעט, לעלות שמחה וכדומה או לצורך ידיו הרבים. כך שאין צורך להכביר במילים על המק שנגרם לנו בכל העתקה שכונ, בנוסף לשאר העוולות המובנות מעצמן.

א.ה. דברים כואבים שמדברים בעד עצמם. אולם ברוצנו להוסיף ולהבהיר:

ה"מכה בפטיש" אצלנו הפעם היה, קובץ נאה שיצא לאור והובאה בו - "לצורך ידיו הרבים" - סידרת מאמרים של הגרש"ק הכהן גראס שליט"א בהלכות "קביעות עתים לתורה", בלא שום ציון ומקור, לא שם הכותב ולא שם האסכס"א בה הפיעו והמאמרים, ללא שום שני, מלבד פתיחת כמה ראשי תיבות, "שינוי מעשה" שאינו קונה. בעבר, התרענו כבר על עוול דומה, בו נעשה רק "שינוי השם", שינוי הכותרת. אך למותר להרחיב על המק שנגרם על ידי מעשים אלו. ברם זאת

למודע:

זה כמה שנים, שבנוסף למלאכת הקודש תמידית כסדרן ומדי שבת בשבתו שעולה לנו הון תועפות, אנו עובדים על עריכת ספרים שונים שיצאו לאור בס"ד בהגיע העת, פרי תנובת של המדרשים המבוקשים "עלים לתרופה". הוצאתם לאור מתעכבת זה עידן ועדנים אך ורק מסיבות תקציביות. ונגלה כאן שבמים אלו שוקד גם הגרש"ק גראס שליט"א על חיבור גדול בהלכה שמומשת על קטע הלכותי בעל אורח' שבגליוננו. כן אנו מו"ל מפעם לפעם קובצים וקונטרסים מיוחדים מסידורות מאמרים שונים שהופיעו במדור 'עלים לתרופה', על פי הזמנת אישים חשובים ונכבדים בעט, לעלות שמחה וכדומה או לצורך ידיו הרבים. כך שאין צורך להכביר במילים על המק שנגרם לנו בכל העתקה שכונ, בנוסף לשאר העוולות המובנות מעצמן.

א.ה. דברים כואבים שמדברים בעד עצמם. אולם ברוצנו להוסיף ולהבהיר:

ה"מכה בפטיש" אצלנו הפעם היה, קובץ נאה שיצא לאור והובאה בו - "לצורך ידיו הרבים" - סידרת מאמרים של הגרש"ק הכהן גראס שליט"א בהלכות "קביעות עתים לתורה", בלא שום ציון ומקור, לא שם הכותב ולא שם האסכס"א בה הפיעו והמאמרים, ללא שום שני, מלבד פתיחת כמה ראשי תיבות, "שינוי מעשה" שאינו קונה. בעבר, התרענו כבר על עוול דומה, בו נעשה רק "שינוי השם", שינוי הכותרת. אך למותר להרחיב על המק שנגרם על ידי מעשים אלו. ברם זאת

למודע:

זה כמה שנים, שבנוסף למלאכת הקודש תמידית כסדרן ומדי שבת בשבתו שעולה לנו הון תועפות, אנו עובדים על עריכת ספרים שונים שיצאו לאור בס"ד בהגיע העת, פרי תנובת של המדרשים המבוקשים "עלים לתרופה". הוצאתם לאור מתעכבת זה עידן ועדנים אך ורק מסיבות תקציביות. ונגלה כאן שבמים אלו שוקד גם הגרש"ק גראס שליט"א על חיבור גדול בהלכה שמומשת על קטע הלכותי בעל אורח' שבגליוננו. כן אנו מו"ל מפעם לפעם קובצים וקונטרסים מיוחדים מסידורות מאמרים שונים שהופיעו במדור 'עלים לתרופה', על פי הזמנת אישים חשובים ונכבדים בעט, לעלות שמחה וכדומה או לצורך ידיו הרבים. כך שאין צורך להכביר במילים על המק שנגרם לנו בכל העתקה שכונ, בנוסף לשאר העוולות המובנות מעצמן.

א.ה. דברים כואבים שמדברים בעד עצמם. אולם ברוצנו להוסיף ולהבהיר:

ה"מכה בפטיש" אצלנו הפעם היה, קובץ נאה שיצא לאור והובאה בו - "לצורך ידיו הרבים" - סידרת מאמרים של הגרש"ק הכהן גראס שליט"א בהלכות "קביעות עתים לתורה", בלא שום ציון ומקור, לא שם הכותב ולא שם האסכס"א בה הפיעו והמאמרים, ללא שום שני, מלבד פתיחת כמה ראשי תיבות, "שינוי מעשה" שאינו קונה. בעבר, התרענו כבר על עוול דומה, בו נעשה רק "שינוי השם", שינוי הכותרת. אך למותר להרחיב על המק שנגרם על ידי מעשים אלו. ברם זאת

למודע:

זה כמה שנים, שבנוסף למלאכת הקודש תמידית כסדרן ומדי שבת בשבתו שעולה לנו הון תועפות, אנו עובדים על עריכת ספרים שונים שיצאו לאור בס"ד בהגיע העת, פרי תנובת של המדרשים המבוקשים "עלים לתרופה". הוצאתם לאור מתעכבת זה עידן ועדנים אך ורק מסיבות תקציביות. ונגלה כאן שבמים אלו שוקד גם הגרש"ק גראס שליט"א על חיבור גדול בהלכה שמומשת על קטע הלכותי בעל אורח' שבגליוננו. כן אנו מו"ל מפעם לפעם קובצים וקונטרסים מיוחדים מסידורות מאמרים שונים שהופיעו במדור 'עלים לתרופה', על פי הזמנת אישים חשובים ונכבדים בעט, לעלות שמחה וכדומה או לצורך ידיו הרבים. כך שאין צורך להכביר במילים על המק שנגרם לנו בכל העתקה שכונ, בנוסף לשאר העוולות המובנות מעצמן.

א.ה. דברים כואבים שמדברים בעד עצמם. אולם ברוצנו להוסיף ולהבהיר:

ה"מכה בפטיש" אצלנו הפעם היה, קובץ נאה שיצא לאור והובאה בו - "לצורך ידיו הרבים" - סידרת מאמרים של הגרש"ק הכהן גראס שליט"א בהלכות "קביעות עתים לתורה", בלא שום ציון ומקור, לא שם הכותב ולא שם האסכס"א בה הפיעו והמאמרים, ללא שום שני, מלבד פתיחת כמה ראשי תיבות, "שינוי מעשה" שאינו קונה. בעבר, התרענו כבר על עוול דומה, בו נעשה רק "שינוי השם", שינוי הכותרת. אך למותר להרחיב על המק שנגרם על ידי מעשים אלו. ברם זאת

למודע:

זה כמה שנים, שבנוסף למלאכת הקודש תמידית כסדרן ומדי שבת בשבתו שעולה לנו הון תועפות, אנו עובדים על עריכת ספרים שונים שיצאו לאור בס"ד בהגיע העת, פרי תנובת של המדרשים המבוקשים "עלים לתרופה". הוצאתם לאור מתעכבת זה עידן ועדנים אך ורק מסיבות תקציביות. ונגלה כאן שבמים אלו שוקד גם הגרש"ק גראס שליט"א על חיבור גדול בהלכה שמומשת על קטע הלכותי בעל אורח' שבגליוננו. כן אנו מו"ל מפעם לפעם קובצים וקונטרסים מיוחדים מסידורות מאמרים שונים שהופיעו במדור 'עלים לתרופה', על פי הזמנת אישים חשובים ונכבדים בעט, לעלות שמחה וכדומה או לצורך ידיו הרבים. כך שאין צורך להכביר במילים על המק שנגרם לנו בכל העתקה שכונ, בנוסף לשאר העוולות המובנות מעצמן.

א.ה. דברים כואבים שמדברים בעד עצמם. אולם ברוצנו להוסיף ולהבהיר:

ה"מכה בפטיש" אצלנו הפעם היה, קובץ נאה שיצא לאור והובאה בו - "לצורך ידיו הרבים" - סידרת מאמרים של הגרש"ק הכהן גראס שליט"א בהלכות "קביעות עתים לתורה", בלא שום ציון ומקור, לא שם הכותב ולא שם האסכס"א בה הפיעו והמאמרים, ללא שום שני, מלבד פתיחת כמה ראשי תיבות, "שינוי מעשה" שאינו קונה. בעבר, התרענו כבר על עוול דומה, בו נעשה רק "שינוי השם", שינוי הכותרת. אך למותר להרחיב על המק שנגרם על ידי מעשים אלו. ברם זאת

למודע:

זה כמה שנים, שבנוסף למלאכת הקודש תמידית כסדרן ומדי שבת בשבתו שעולה לנו הון תועפות, אנו עובדים על עריכת ספרים שונים שיצאו לאור בס"ד בהגיע העת, פרי תנובת של המדרשים המבוקשים "עלים לתרופה". הוצאתם לאור מתעכבת זה עידן ועדנים אך ורק מסיבות תקציביות. ונגלה כאן שבמים אלו שוקד גם הגרש"ק גראס שליט"א על חיבור גדול בהלכה שמומשת על קטע הלכותי בעל אורח' שבגליוננו. כן אנו מו"ל מפעם לפעם קובצים וקונטרסים מיוחדים מסידורות מאמרים שונים שהופיעו במדור 'עלים לתרופה', על פי הזמנת אישים חשובים ונכבדים בעט, לעלות שמחה וכדומה או לצורך ידיו הרבים. כך שאין צורך להכביר במילים על המק שנגרם לנו בכל העתקה שכונ, בנוסף לשאר העוולות המובנות מעצמן.

א.ה. דברים כואבים שמדברים בעד עצמם. אולם ברוצנו להוסיף ולהבהיר:

ה"מכה בפטיש" אצלנו הפעם היה, קובץ נאה שיצא לאור והובאה בו - "לצורך ידיו הרבים" - סידרת מאמרים של הגרש"ק הכהן גראס שליט"א בהלכות "קביעות עתים לתורה", בלא שום ציון ומקור, לא שם הכותב ולא שם האסכס"א בה הפיעו והמאמרים, ללא שום שני, מלבד פתיחת כמה ראשי תיבות, "שינוי מעשה" שאינו קונה. בעבר, התרענו כבר על עוול דומה, בו נעשה רק "שינוי השם", שינוי הכותרת. אך למותר להרחיב על המק שנגרם על ידי מעשים אלו. ברם זאת

למודע:

זה כמה שנים, שבנוסף למלאכת הקודש תמידית כסדרן ומדי שבת בשבתו שעולה לנו הון תועפות, אנו עובדים על עריכת ספרים שונים שיצאו לאור בס"ד בהגיע העת, פרי תנובת של המדרשים המבוקשים "עלים לתרופה". הוצאתם לאור מתעכבת זה עידן ועדנים אך ורק מסיבות תקציביות. ונגלה כאן שבמים אלו שוקד גם הגרש"ק גראס שליט"א על חיבור גדול בהלכה שמומשת על קטע הלכותי בעל אורח' שבגליוננו. כן אנו מו"ל מפעם לפעם קובצים וקונטרסים מיוחדים מסידורות מאמרים שונים שהופיעו במדור 'עלים לתרופה', על פי הזמנת אישים חשובים ונכבדים בעט, לעלות שמחה וכדומה או לצורך ידיו הרבים. כך שאין צורך להכביר במילים על המק שנגרם לנו בכל העתקה שכונ, בנוסף לשאר העוולות המובנות מעצמן.

א.ה. דברים כואבים שמדברים בעד עצמם. אולם ברוצנו להוסיף ולהבהיר:

ה"מכה בפטיש" אצלנו הפעם היה, קובץ נאה שיצא לאור והובאה בו - "לצורך ידיו הרבים" - סידרת מאמרים של הגרש"ק הכהן גראס שליט"א בהלכות "קביעות עתים לתורה", בלא שום ציון ומקור, לא שם הכותב ולא שם האסכס"א בה הפיעו והמאמרים, ללא שום שני, מלבד פתיחת כמה ראשי תיבות, "שינוי מעשה" שאינו קונה. בעבר, התרענו כבר על עוול דומה, בו נעשה רק "שינוי השם", שינוי הכותרת. אך למותר להרחיב על המק שנגרם על ידי מעשים אלו. ברם זאת

למודע:

זה כמה שנים, שבנוסף למלאכת הקודש תמידית כסדרן ומדי שבת בשבתו שעולה לנו הון תועפות, אנו עובדים על עריכת ספרים שונים שיצאו לאור בס"ד בהגיע העת, פרי תנובת של המדרשים המבוקשים "עלים לתרופה". הוצאתם לאור מתעכבת זה עידן ועדנים אך ורק מסיבות תקציביות. ונגלה כאן שבמים אלו שוקד גם הגרש"ק גראס שליט"א על חיבור גדול בהלכה שמומשת על קטע הלכותי בעל אורח' שבגליוננו. כן אנו מו"ל מפעם לפעם קובצים וקונטרסים מיוחדים מסידורות מאמרים שונים שהופיעו במדור 'עלים לתרופה', על פי הזמנת אישים חשובים ונכבדים בעט, לעלות שמחה וכדומה או לצורך ידיו הרבים. כך שאין צורך להכביר במילים על המק שנגרם לנו בכל העתקה שכונ, בנוסף לשאר העוולות המובנות מעצמן.

אין הגוי מצווה להפקיר, ואפשר דאף אם אין הפקר מ"מ פטורות ממעשר, דהתורה פטרה כל פירות שביעית ממעשר, ואין הדבר מוכרע"ו וכו', יעו"ש.

ולקמן (שם ס"ק רח) כתב וז"ל: "ולכן גוי שלקח קרקע בא"י אין מקום כלל להקל וכו', ויש להסתפק אם הם הפקר, ד"ל דאין הגוי מחויב להפקיר, ומצדד בחו"א"י שזה הפקר אבל אינו מוכרע". **משה שמעון גרליץ**, ירושת"ו

יראת שמים במדה גדושה - שתעבור גם "עליכם ועל בניכם"
כדא' להבא מש"כ בספר **'צדיק באמונתו'** (עמ' רח) להגה"ח רבי צבי אלימלך הערצבערג זצ"ל (שזכה להסתופף בצל קדשו של מרן מהר"ד ז"ל. כיון כרב בבולטמבור מי"ב שנים ונב"ע בו"ד ניסן תשל"א לפ"ק), וז"ל:

ויהי מורא שמים עליכם (אבות א, א). יש מקשים, למה נאמר "עליכם" ולא נאמר ויהי מורא שמים בכם". ונראה לומר עפ"י מה ששמעתי לפרש בשנת תרע"ב בלי פסח מכ"ק אדמו"ר הגה"ח רבן של ישראל מרן מהר"ד מבעלזא זצוק"ל: "יוסף ה' עליכם ועל בניכם" ונחל"ס קט, ד"ה, וכבר תמחו רבים על כפל הלשון "עליכם". ואמר מרן ז"ל, כי מקודם אמר הכתוב, **"יברך ייאה ה' הקטנים עם הגדולים"**, דהיינו ברכה לירא' ה' היכולים להשפיע על הקטנים, דהיינו על העם כולו, שיהיו הם הקטנים מחוברים עם הגדולים וסרים למשמעתם. כי לכל אחד ואחד ממרכים ברכה הנוגעת ל' והצריכה לו, וזו הברכה הצריכה לירא' ה' שיוזכר להשפיע על דורם.

אלא שדא עקב, לעתים מצוי ירא' ה' שיש להם השפעה גדולה על הדור, אבל על משפחתם ובני ביתם אין להם השפעה כלל, או מעט מאוד, ועל כן אמר הכתוב: **"יוסף ה' עליכם"**, פירוש יוסף הש"ת עליכם כל כך הרבה קדושה, עד שתעבור גם "עליכם ועל בניכם" ודפח"ח.

ולזה הוא התנא באמרו: **"ויהי מורא שמים עליכם"**, דהיינו שיהיה בקריבנו יראת שמים במדה כזאת שתעבור גם לבנינו ומשפחתנו, ורמז לכתוב "עליכם ועל בניכם".

אשר ישע"י נטובים, בני ברק

"גאט פון אברהם" - דווקא בלשון חול:
הברכה ביום המילה - "ישמך אלקים" וגו' - כנגד השלשה דברים שמוציאין את האדם מן העולם

א. בענין הנידון לאחרונה בעלי הגיון מהו התרגום הנכון של "אין דינעם לוינע" שאומרים בתפילת "גאט פון אברהם", כדאי ונכון לפרסם דברי הרה"ק רבי פנחס מקארץ ז"ל **ב'אמרי פנחס'** (שער השבת אות כט) וז"ל:

אמר [הרה"ק מקארץ], הטעם שאומרים "גאט פון אברהם" במצוה"ק, כי כל הדיבורים של שבת הם דברי קדש, ודברי חול הם להיפך, וכדי שלא יצא מהיפך אל היפך, שלא יזוק, אומרים זאת התפילה **בלשון חול**, כדי לחברם, עכ"ל. ולפי זה אנו"ש שפה עשו ולא שפירושו פירוש תיבות הנ"ל, מכל מקום לכתחילה ודאי

ראוי לומר תפילה זו בלשון חול דוקא, ולא בלשה"ק.

ב. בגל' לפ"ר ויחי ש"ז (במדור ליקח טוב) הובאו דברי רבינו חב"ני יששכר"י ז"ל שכתבא יעקב שאפרים לא נתגאה ומנשה לא נתקנא אמר יב"ד בירך ישראל".

הנה בתרגום יונתן בן עוזיאל כתוב: "יברכוך בית ישראל ית יוקא ביומא דמהולתא למימר ישווינך ה' כאפרים וכמנשה". שמעתי מפי מו"ר הגאון האדיר רבי אפרים פישל הערשקאוויטש שליט"א לבאר עפ"י דברי הרמב"ם במצות מילה, שזה מחליש

כח התגאה באדם, ולכן ביומא דמהולתא מברכין "ישמך" וכו', שזה נדב כבוד וקנאה, והלא הוא חוט משולש נגד י' דברים שמוציאין את האדם מן העולם (אבות ד, כא): מילה כנגד תאוה, אפרים כנגד כבוד, ומנשה כנגד קנאה, ודפח"ח.

צבי יעקב דייטש, וויליאמסבורג

להחמיר בעשיית תמצית תה בשבת - רק בצינן
ברצוני להעיר על מה שהובא בעלי אורח' מהגרש"ק גראס שליט"א בגליון תר"ג (אות ד), וז"ל: "אם לא הכין תה מער"ש, ישנה עצה שישים שקית תה לתוך כלי שיש בו מים חמים שאין

המשיך

שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, ולכן האב מברך שמעתה נפטר מעונשו של זה. ויש מי שמפרש, שהכוונה שער עתה היה מחויב לחנכו במצוה, ואם מתרשל בחנוכה הוא נענש על זה. וכן אמרו במדרש פר' תולדות ויגדלו הנערים וכו'... ולפי שזכרנו לעיל לרבים שהוא גדול, שקודם לזה לא היו מעליין אותו לקרות בתורה, לא כהן שאיברך עכשיו ברכה זו, ויכוין האב בברכתו ע"ד **הפירוש שהזכרנו**.

שערי אפרים (שער ד אות כה-כו)

"שפטרינו מעונשו" וכו', פירוש, דעד עכשיו נענש האב כשחטא הבה, בשביל שלא למצות התורה, ועכשיו שנעשה איש, מחייב הוא להתחזק בעצמו למצות הש"י.

דע דאע"פ ששוב אין עליו ענין דיתן, מכל מקום יש על האב מצוה הוכחה כשהוא שאינו מתנהג כשורה, וכשאינו מוחה בידו - נענש עליו, דלא גרע משאר ישראל, וכידע מה שאמר חז"ל (שבת נ"ה) כל מי שיש לו למחות באנשי ביתו ואינו מוחה נתפס בעון אנשי ביתו. וכל מי שיש לו למחות באנשי עירו ואינו מוחה וכו'.

משנה ברורה (ס"י רכה סק"ז)

המשיך

המשיך

המשיך

המשיך

המשיך

המשיך

המשיך

המשיך

המשיך

עלֵי הדרָף

ענין שנלמד במסגרת "דרף היומית"

מסכת נדרים

**אימתי מותר להשתמש בבתרה של תורה?
והאם מותר לבן לחתום שמו ולהתפאר באביו הגדול?**

אמר רבא, שרי ליה לאניש לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעי ליה וכו' רבא רמי, כתיב (מ"א יח, יב) "ועבדך ירא את ה' מנעוריו", וכתיב (משלי כו, ב) "יהלך זר ולא פיך", הא באתרא ידעי ליה הא באתרא דלא ידעי ליה. אמר רבא, שרי ליה לצורבא מרבנן למימר צורבא מרבנן אנא שרי לי תיגראי ברישא... שרי ליה לצורבא מרבנן למימר לא יתיבנא אברגא... (דף סב ע"א).

ולפי זה פסק הרמ"א הלכה למעשה (י"ד סי' רמו סכ"ו), וכן הובאה בשו"ע הרב (הל' ת"ח פ"ד הי"ד) תמצית הכללים המבוארים בסוגייתנו, וז"ל: "ומותר לתלמיד חכם להודיע עצמו שהוא ת"ח במקום שאין מכירים אותו אם צריך לכך, ואי אפשר בענין אחר, כגון שמעילילים עליו וכן ידו משגת לפייס בממון. אבל אם ידו משגת לפייס בממון, אסור להודיע עצמו כדי להנצל בכבוד תורתו, שכל המשתמש בבתרה של תורה נעקר מן העולם, ק"ו מבלשצר שנשתמש בכלי קדש".

יסוד הדבר, שמותר לתלמיד חכם להודיע עצמו בגלל הזכויות המוכרות בסוגייתנו, כגון קדימה בדין ופטור ממסים, כתב הר"ן (רי"א א' דף) שחזו מוכותי ש"וכתה התורה לתלמידי חכמים, כשם שכתה לכהנים וללויים תרומות ומעשרות". וביתר ביאור מתבאר בשו"ת **הרשב"א** (ח"א סי' פד): "ש' דברים שתי"ח נהגין לכבוד תורה, והם מחוקי כבוד לומדיה, וכל ת"ח שמוותר עליהם כמותר בכבוד תורה, שלט על כבוד עצמו וחזקו הוא מותר אלא על כבוד תורה, ועל כן אמרו (יומא כג.) שצריך ת"ח להיות נוקם ונטר כנחשו, כלומר, אם ביזו אותו או הקלו בכבודו, שהמקל בכבודו מקל בכבוד תורה, ואסור לו למחול על כבוד תורתו, אלא א"כ בקשו ממנו שיתחיל לכבוד תורתו. ומן הצד הזה - הן כל אותן שתמצא, כי מחוקי התורה להיות לומדיה כבחינה לטול חלק בראש. ות"ח האומר שרי לי תיגראי ברישא, חוקי כבוד תורתו הוא שואל, והרי הוא כשואל חלק ירשתו ונחלתו, ובמקום שאין מכירין אותו שרי ליה לאודועי נפשיה... שאילו במקום שאין מכירין אותו לא יכבדוהו כדינו, ונמצאו מקלין בכבוד תורתו שלא מדרת, ועוברין כשונגין או תאמר כאנוסים, דחייב ת"ח עצמו להודיעם, כדי שלא ישנו או להסיר אותם מזה ויכבדו תורתו". כען סוף דבריו כתוב בתוס' **רא"ש**: "שריא ליה לאניש לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעי ליה, כדי שלא יחלול בכבוד תורתו ויחזיקו".

על פי ההלכה נחקשה **הרשב"א** (שם): (שם) "לדין תמה, איך לא אמרו חייב לאודועי נפשיה", שהרי לפי האמור, חובה היא לת"ח לעמוד על זכויותיו, כי בלא"ה הרידו כמותר על כבוד התורה, או שהוא נחשב כגורם שיהטאו בני אדם, כש"לחלול בכבוד תורתו ויענשו" (עיי' גלייתו הש"ס כאן).

נקודה נוספת מתבטאת בסוגייתנו, שבמקום שמכירים את הת"ח אסור לו להודיע שבו, לקיים מה שנאמר **"יהלך זר ולא פיך"**, ואין לו לדאוג כשאדם מכבדים אותו כראוי מדרת עצמם, כי עתה העון תלוי בהם. ונביא כאן עוד נקודה בענין המדרה טובה של **"יהלך זר ולא פיך"**.

בספר חסידים מבואר פרט נוסף בזה, והוא בכדי שילמדו אחרים ממעשיו, וז"ל (סי' טז): "... כבר אמרנו שלא ישבח אדם בעושה שלו, שנאמר **"יהלך זר ולא פיך"**, ואם רוצה לשבח עצמו לתלמידיו ולחביריו כדי שילמדו מדרביו, יכול הוא לשבח את עצמו, כמו שאמר דוד 'אזוי תמים עמו' (תהלים יח, כד), 'כי שמרתי דרכי ה' (שם פסוק כב), וכן מציונו (עיי' מגלה כח) אותו שהגיד לתלמידיו במה האריך ימים'. עוד כתב (סי' תקכג): "אדם מגיד לבניו או לתלמידיו כן אני עושה, כך היה אבי עושה, כך היה רבי עושה, כדי שיש עושה כן, ודכתיב (ש"ב כב, כב) 'כי שמרתי דרכי ה' ולא רשעתי מאלקי'. והדברים מובנים כפי היסוד שמוצא בסוגייתנו, שאם מטרת ההודעה אינה בגלל כבוד עצמו, מותר לו להלל את מעשיו.

כיוצא בזה יש להביא דברי בעל **חובת הלבבות** (שער הכניעה פ"ט): "הגאון שבמעלות הורחצו מן מתחלת לשון חלקים: אחד מהם - מגונה, והשני - משובח. המגונה - כשתגאה האדם בחכמתו והצדיק במעשיו, וגורם זה שירבה בעיניו וכו'; והמשובח - כשתגאה החכם בחכמתו והצדיק במעשיו הודאה לגדול טובת הבורא עליו בהם ושמהו בעבורם, ויגרום לו להוסיף ולהשתדל בהם... וימעטו בעיניו כל מעשיו הטובים, תמיד טורח להרבות מהם, נכנע בעבור חלישותו מהשיג מאוייו בהם, משפיל עצמו למי שמקוה תוספת על ידיו, מודה לאלקים על מה שחננו מן המעלות, ומשבח אותו על אשר הפיק לקנות ההמוניות. וזאת הגאון אינה מוקפת לכניעה ולא מרחקת אותה".

יחדיו נוסף למדנו **בספר חסידים** (סי' תקכג): **"יהלך זר ולא פיך"**, אדם שנקרא אביו 'רבינו', כגון: רבינו יעקב, ושם בנו ראובן, אל יתרום כך ראובן בן רבינו יעקב, כי אם ראובן. ואפילו כמשה רבינו (כלומר, אפילו יהיה אביו גדול כמשה רבינו) לא יתרום את שמו אני פלוני בן ראובן פלוני הקדוש או החסידי, שנאמר **"יהלך זר ולא פיך"** נכרי ואל שפתך, ואף בחתימת שמו, **"יהללוהו בשערים מעשיו"** (משלי לא, לא) - ולא היא, ואל ישבח הוא בעצמו לא את אביו ולא את אמו...". וכתב בספר **נפש חיים** (להגה"ר פלאני מע' י' אות י'): "א"ש ללמד זכות על חסידים ואנשי מעשה דאין נזהרים בזה, דהדר תלי לפי מקומו ושעתו, ולפי האדם, ואם הוא מפורסם בלאו הכי, או לאידך גיסא, שאינם מכירים אותו בשמו ובכינויו, אם לא בחוכיו שם אביו - יהיה מותר, לא לפעמים ההכרח לא יגונה כזכור בגינם שם אבותם, וכשאנו בהכרח כל כך באותו ענין הוא אדמיא קפידא. ובספרי גאונים שאנו מלאים זיו ומפיקים נוגה, ויתנו עיניהם ויצדקו לכתוב בחתימותיהם סדר יחוסם מן אבותם וקורין לאבי אביהם, כאשר ענין תחינה מיישר דבאתרא דלא ידעי ליה צריך לאודועי".

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני ציצית שנפסלו, ועוד (ב)

א. **הרואה בחבירו שנפסלו ציציותיו, לא יאמר לו כלום עד שיגיע לביתו,** דהיינו שיקראנו לביתו - שכקרב יותר מביתו שלו - ושם יאמר לו שיפשיטנו (עיי' מג"א סי' ג סק"ח, ומ"ב שם סקט"ז).

ב. **בשעת הדחק, כגון באופן שלא ניתן להשיג ציצית בעיר** - יש לסמוך על דעת הר"ן, דס"ל שאפילו אם נשאר כדי עניבה רק מהגדיל כשר (והשיעור תבגלו בגליון הקודם). ומכל מקום לא יברך עליו (עיי' סי' יב ס"ג ובמ"ב סק"ח), ולכל היותר יפקיר את הטלית, דאז פטור מלעשות בו ציצית, עד שימצא ציצית, ואז יחזור ויזכה בטלית, כדי שיתחייב בציצית (עיי' מ"ב סי' ג סקט"ז בשם אר"ח).

ג. **הקושר ציצית בער"ש עם חשיכה ואין לו פנאי לגמור ולעשות כל הציצית כתיקונו,** כל הקשרים והחוליות, **די שיעשה חוליא אחת אפילו של שלש כריכות, ועליה קשר על גבי קשר, ובכך יצא ידי מצות ציצית מה"ח.** אבל אבל לאחר החשבתי ישלים את כל הכריכות והקשרים, דמדברגן בעיניו שיעשה שלש דגלי ושני שלישים פתל, היינו החוטים (עיי' מ"ב סי' א ס"ק סד-סז).

ד. **חוט ציצית שנפסק ונקטע - האם תועיל קשירה, דהיינו לאחד התצאים על ידי קשירה?** יש בזה חילוק: אם נפסקו החוטים קודם שתלה חוטי הציצית בבגד, וקשרם בקשר של קיימא - כשרים, כי קשירה הוי חיבור גמור. והוא הדין אם לאחר שנעשה בהכשר והטיל חוטי הציצית בבגד, נפסק ראש חוט אחד, מועיל לקשרו עתה, והוא כשר גם אם לאחר מכן יפסק ראשו השני של אותו חוט, כיון שבעת הקשירה היה החוט כשר.

אבל אם נפסקו ונתקצרו החוטים באופן שנפסל הציצית, כגון שנפסקו שני ראשין ולא נשתתיר בהם כדי עניבה, או שנפסק החוט במקום הנקב, לא תועיל הקשירה, דהוי בכלל תעשה לא מן העשוי בפסול. וכל שכן אם היה החוט קצר משיעורו מתחלתו, בשעת עשייה, דודאי לא יועיל מה שחזר וקשרו לאחר הכריכה והקשירה של חוליא ראשונה, דהוי תולמ"ה (עיי' סי' יב, ס"ז סק"ג ומ"ב סק"ו). ועיי' מג"א סי' ט"ו סק"א. ברם דעת החזו"א באו"ח סי' ג סקט"ז שכל חוט שקשר לאחר שהציצית כבר מחובר לבגד הוי תולמ"ה, גם אם הציצית כשר בלעדיו, ולפיכך אם לאחר שקשר חוט הנוסף נפסק ראש השני פסול. ועיי' שו"ת בית יצחק ח"א סי' ז.

ה. **בימות החול - צריך להפריד חוטי הציצית זה מזה, שיהא כל חוט בפני עצמו, ולא יהיו מסובכים אחד בחבירו** (שו"ע או"ח סי' ח ס"ז). ומובא בא"ר (סי' ח ובמ"א א"א סק"י בשם האר"י) ש"ציצת" - ראשי תיבות: צ"דק יפריד ציציותיו תימ"ד. [ועיי' בבא"ה שמסתפק אם חוטי הציצית מסובכין אחד בחבירו - אם מברך עליהם, דאפשר שאם הם מסובכין אין עליהם שם ציצית. ועיי' חזו"א (או"ח סי' ג סק"ט) דס"ל שאין הפרדת חוטים מסובכים מעכבת בדיעבד, ואינה אלא לנוי המצוה, עיי'ש, וכן נראה דעת שאר הפוסקים דאין ההפרדה מעכבת. (עיי' במ"א סק"י ובשו"ע הרב סי' ח ס"ב) שיעקר החיוב להפריד הציצית היה בזמן שהיתה נוהגת התכלת, שהיה צריך להפריד חוטי הלבן מחוטי התכלת].

ו. **בשבת - אם החוטין מסובכין קצת אין כל חשש להפרידם זה מזה.** אבל אם הם מסובכין הרבה, דנו בכך הפוסקים אי מותר להפרידם, דיש חוששין משום מתקן מנא וגמר מלאכה, ויש חוששין שמא ייתקן ויתלשו שערות מחוטים, ויש שחששו משום תולדת מתיר, דהרמ"ם כותב שהמפריד את הפתיל הרי זה תולדת מתיר, ויש שלא חששו כל אלו החששות (עיי' שו"ת שם סק"ט). ועיי' באריכות בבה"ח סי' ח סק"ל ועיי'ש במאמר מרדכי).

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/ המושב בגליון הבא ע"ה

עלֵי ספר

מאמר יחזקאל קאזמיר - חלק א: דברות קודש ואמרות תהורות על סדר התורה, מועדי השנה, וערכי עבודת ה', מהר"ק רבי יחזקאל מקאזמיר ז"ל, ובניו הקדושים, יבד דוד צבי מייזשטאט, רבי שמואל אליהו מוואלין, רבי אפרים משענא, וחנתנו הר"ק רבי משה דוד מקאלישין, ז"ל. **חלק ב** - צ"ת קאזמיר' בו נאספו תולדותיהם של צדיקים, רביה"ק מקאזמיר, מקור מחצבתו, דרעי בקודש, וכן הליכות ומנהגים ועוד. לוקט, סודר ונערך להפליא בידי אמן הרב אליעזר עמנואל הלוי הורוויץ, ויצא לאור ברב פאר וחדר, עם מפתחות מפורטים, בהוצאת מכון 'דברות ישראל' שעי' מוסדות קאזמיר ב"ב. ירושלים תשס"ח.

ספר התפילות והבקשות - אוצר תפילות ישראל שסידר גדולי צדיקי הדורות. יצא לאור בשלשה חלקים מהדורים. **חלק א** - עניינים שונים, ובו תפילות לכל איש ואיש די מחסורו אשר יחסר לו, בהן ימצא מזור לנפשו בכל הזמנים ובכל המצבים, בסדר שנות ח"י האדם עלי אדמות, ורפואות וישועות שונות, הכנות לתפילות ולמצוות, בקשות למדות טובות וישורות, ועוד; **חלק ב** - סדר היום, כולל תפילות בקשות מקומו עד שכונו לפני קיום מצוה, לסדר התפילה, ועוד; **חלק ג** - סדר היום מועדי השנה, כולל שירות ותשבחות, תחינות ויוזרים לסדר היום שלאחר תפילת שחרית, סעודה, מנחה וערבית, ש"ב' ומועדי השנה, ועל הימים הסמוכים להם למצוותיהם ומנהגיהם ועוד. נלקט, נערך ויצא לאור בתכלית השלימות ע"י הרב נפתלי הערץ ישראל יהודה כהנא, לאנדאן, ועתה נדפס בסדר ומתורגם חדשה ומפורטת בהוצאת 'אוצר הספר' ירושלים תשס"ח.

כשרות אין קצף - הלכות פון כשרות וואס איז נוגע אין א אידישע קאך, מסודר אוף א לייכטע אידישע שפראך, כדי יעידעו איינער זאל האבן די מעגליכקייט צו לערנען און וויסען וויאזוי צו פירן א כשרע מהודר'דיגע קאך. ארויסגעגעבן - לויט די אנווייזונגען פון גדולי הרבנים שליט"א - דורך הרב שמואל נטע אייזענבערגער, מ"ס הכנה לחם הפסח, נועם המועדים ב"ח, שיכון סקווירא, תשס"ז.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

מוה"ר ר' משה אליעזר יוסף הלוי ליזר הי"ו לכבוד יום כ"א אדר - יומא דהילולא דהרה"ק הרב ר' אלימלך מליזינענסק זי"ע בעל הנועים אלימלך ולרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר מרדכי נ"י עב"ג תחי' בת מנחם מוה"ר ר' חיים שלמה הלוי פסגה הי"ו - ירושתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העליה לתורה והקידוש בביהמ"ד זכרון בנימין	הרה"ח ר' יצחק משה גרויז הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן היקר כמר שלמה זלמן הלוי נ"י בן מנחם הר"ח ר' יהושע מרדכי הלוי מאנן הי"ו - לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' פינחס ב"ר ישראל ע"ה פריעדמאן נלב"ע י"ט אדר א' תשמ"ז לפ"ק ת. נ. יצ. ב. ה. הונצח על ידי בניו ידידינו היקרים העסקנים החשובים הרה"ח ר' שמואל אברהם הי"ו והרה"ח ר' אליעזר הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעקב צבי בהרה"ח ישכר בעריש ע"ה וזוויצער נלב"ע כ"א אדר א' תשל"ג לפ"ק ת. נ. יצ. ב. ה. הונצח על ידי חתניו הרה"ח ר' מנחם זאב מאנדל הי"ו והרה"ח ר' חיים צבי גרינפעלד הי"ו
הרה"ח ר' חיים ב"ר שמואל יצחק ע"ה ירוש נלב"ע י"ב אדר תשס"א לפ"ק ת. נ. יצ. ב. ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יום טוב ב"ר שלמה ע"ה קאהן נלב"ע י"ג אדר ת. נ. יצ. ב. ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' שמואל בונם ב"ר מנחם הלל שטערן נלב"ע ט"ז אדר תשס"ה לפ"ק ת. נ. יצ. ב. ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' דוב צבי ב"ר מתתיהו ע"ה שטערן נלב"ע י"ט אדר תשל"ה לפ"ק ת. נ. יצ. ב. ה.

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת ויקהל			
כ"ג אדר א' תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גלין תר"ט			
ר"ת	מו"ט	ה'ל"ג	אנציון
19:39	19:13	18:04	אנציון
18:56	18:32	17:25	לונדון
19:02	18:40	17:30	מאנשטער
19:26	18:57	17:52	ציריך
18:54	18:26	17:26	ווינ
19:35	19:11	18:00	אמסטרדם
19:50	19:22	18:15	פאריז
19:23	18:57	17:48	פראנקפורט

מברכין התורה: ר"ח אדר שני ביום שישי וביום שבת
המולד: יום ו' בשעה 8:50-6 הללים

תורתן של ראשונים

מכאן למדנו:

רצונו תחלה - יצוה באחרונה:

ויקהל משה וגו' ויאמר אליהם את הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם. ששת ימים תעשה מלאכה וגו' (לה, א-ב).
האב שמצוה לבנו מעשים, מה שהפך שיעשה תחלה ויאמר לו באחרונה, שהרי מלאכת המושכן נאמרה לו למשה תחלה (כפר' תרומה) ושמירת שבת באחרונה (כפר' כי תשא. שמות לא), משה הקדים לצוות את השבת תחלה (כפר' שבת) וכו'.

וכן החלומות שאדם רואה באחרונה, קרוב להיות תחלה (עי' ברכות נה), ומה שרואה בתחלת הלילה יתקיים באחרונה.

ספר השירים (סי' תקס). ובמדרש של מכן ואמר הפוסק, ח"ב ע"פ תקיף, וכוונתו שם מלתות אורית, בזה אתי שפיר הא דברות (נתן) שד"ך משה לבצאל (ובשעה שאמר לו הקב"ה למשה קד אמור לו לבצאל עשה לי משכן ארון וכלים) ח"ב משה ד"ך, ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן (וכי' ומספר) וכל זאת לא הייתי מאמץ אלא צריך להיות כך.

אור השבת, וישרות ותשבות:

"זאת התשובה השיב רבינו משה"ל נ"ע למינין שאינן מדליקין נרות בכתות בשבת, מפני שאומר הפוסק לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, והשיב להם כך: כתיב (בראשית ב, ג) "ויברך אלקים את יום השביעי, אין אנו יודעים כמה ברכו, אלא כמה שאנו רואים בקלות שקלל אויב את יומו, שקילל בהשכחה, שנאמר 'הלילה הוא יקחוהו אופל' וגו' (איוב ג, ה) 'קול לאור ואין' (שם ט, ט) **מכלל שהברכה שביד הקב"ה השבת היא אורה** (וכדאיתא בב"ר יא, ב ש"כרבו בנר) **שהיא שלום הבית** (עי' שבת כג)."

וכל מה שאמר אויב בקללה יש לימור לד"ך גבי שבת לברכה, באיוב (ג, ז) כתיב: **אל תבוא רגנך בו - מכאן שיש לו לרנן בשבת בשירות ותשבחות**.
ספר השירים (סי' תשנא). וקנין ע"פ ר"א וסי' תשנא.

האיסור לגלות סתרי תורה בפני ההמון:

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון (לה, ב). "לא מצינו שהודור משה על השבת בכאן כמו שנמצאנו בפרשה של מעלה שיאמר להם (לע"ל לא, יז-יח): "שמרתם את השבת, 'אך את שבתותי תשמור'. על כן נראה לי, שנרמז לנו בכאן שאין לגלות ענינים נסתרים בהמון, ולכן הוזכר למעלה: 'אך את שבתותי תשמור' שהם רמז ל'זכור' ו'שמור', ואמר (שם): 'ושמרתם את השבת', ולא אמר 'את יום השבת', לפי שהוא בשבת העליונה. וכן: 'ושמרתם בני ישראל את השבת לעשות את השבת' (שם פסוק טז) כמו שרמזתי שם, וענינים נסתרים אלה הנכללים במצות שבת, נצטוו משה מפי הקב"ה לגלותם ליחיד ישראל, ולכן הוזכר שם: 'דבר אל בני ישראל' שידוע להם ענין השבת בנגלה ובנסתר. אבל כאן משה ידבר בהמון לכל עדת בני ישראל, האנשים והנשים, ועל כן לא הוזכר מרמזי השבת העליונה וכן הנסתר שבה דבר, ולא רצה לדבר להם כי אם בפשט המצוה, בנגלה שבת בלבד ובדרך קצרה. והנה משה פתח לנו פתח מתוך דבריו להעלים סתרי התורה. ועוד ראה משה שדרשו במסכת מגילה (ג, א) אנתקום כשתרגם החומש יצאה בת קול ואמרה מי הוא שגלה סתרי לבני אדם, ואם בתרגום החומש כך, קל וחומר למי שמרדכי באור יותר בסתרי התורה בפני ההמון, שהוא נקרא מגלה סתרים ור"ל מגלה סוד' (משלי יא, ט). **רבינו בחיי**

לקח טוב

נרבת הלב בצירוף התרומה

מחזור שאותו באה התרומה להשלים. כל כולה אינה אלא להכין מעון לקל חי.

כיון שאין הקב"ה שוכן אלא "את דכא ושפל רוח", ומאידך דבר שנודף ממנו ריח כלשהוא של התנשאות כבר דוחק חלילה רגלי השכינה, הרי עניקרה של התרומה הוא, שהמפריש יבטא בנתינתו שפלות רוחו, כי אין המתנה נחשבת כאן כי אם הכוונה לבדה. ואם ירגיש הנותן שמנדיבות לבו הטובה באה לו מצוה זאת, וכי משובח הוא בכך שהפריש מכספו וממונו להרים תרומה לה', הרי שכבר קלקל את תרומתו מכל וכל.

אותיות מהכימות

... וכעין יס נס לפסח את הכתוב "כל נדיב לבו יביא את תרומתו" (ויקרא כג, כג) היינו שם את נדיבות לבו יביא לה' בצירוף התרומה. הסודות של ירגיש ענינו שם נדב, וכמאמר הכתוב (דברים כט, יד) "כי ממך הכל ומיך נתן לך". וגם זה השכל, שהשכל שהכל מיד ה', גם זה מתת אלקים הוא.

זה נמשך מתחת שדעתו שפלה עליו עד שאין לו סוד מליאות, אלא שהוא נטל ללון הש"ת. ואז יתכן שלא ירגיש ענינו שם נדב, כי נדיב נקרא מי עמוות שם, וזה אין לו שם כלל, כמו שכתבנו בזה (פ"ג מ"ו) "מן לו משלו", כי אדם ושלם שם, ומצינו מקרא ה"ל "כי ממך הכל ומיך נתן לך".

... והנה ענין זה ענינו ה"ל נדבש המעשן כ"ל, כי ענין זה הוא מעון לשכינה, והסוד מה אמרנו ז"ל שהמתנה שם נדבש ל"ש, ומליאות בפני ענינו, "אין אני והוא יוכלו לדור כאחד", וכוונתו ח"ו דוחק רגלי השכינה, וידעתם שהפסוק אמת. ומובן שביטול מה הוא מעון לשכינה...

שם משמאל (הערה)

נדיב הלב המפריש את תרומתו, עליו להכיר כי מתנתו זו אינה שלו כי אם מיד ה' באה אליו, ועליו גם לצרף למתנתו הגשמית גם את נדיבות לבו עצמה, בהכרתו כי לא מחסדו וטובו הטבעי הגיעתו נדיבות זו, אלא היוצר יחד לבם של בני אדם הוא שהמביע נדיבות זו בקרב. ולא עוד, אלא גם הכנה זו האמורה, שהכל מיד ה' גשמי ורוחני, אין שכלו תופסה ומבינה אלא בחסדי ה' המרובים. או אז תהיה "נדבתו" רצויה, ותסייע להכין מעון לשכינה.

אף על פי שכלל גדול הוא במעלות העבודה שאחר כוונת הלב הן הן הדברים, ורחמנא ליבא בעי, שונה היא מצות הצדקה בזה, שעיקר ענינה מוסב על המעשה עצמו. ברור הדבר שכלפי שמיא עדיין דרושה כוונה רצויה גם במצוה זו, כבכל קיום רצון ה', אלא שמעשה הצדקה שלם בזה שניתנה מתנה לעני, מאחר שעיקרה של מצוה זו בא להשלים מחסורו, וכאח מתנה זו והשלמה, תהיה כוונת הנותן כך או ככה. והוא שאמרו חכמינו ז"ל שאף אם התנה נותן הצדקה תנאי "על מנת שיחיה בני", הרי שצדקתו שלימה וגמורה.

מובן מאליו שאינה דומה מצות צדקה כגון זו, לצדקת הצדיק המכוון לקיים בזה פקודי ה' ישרים, ואין כוונתו בעד עצמו כלל וכלל. יתירה מזו, צדקת העובד הנאמן המכיר את דל ערכו, ויודע נאמנה כי זה שיש לו אינו שלו, והכל מיד ה' נתן לו, ואינו רואה כסף צדקתו אלא כפקדון המסור בידו לשומרו עד עת תגיע יד העני פשוטה אליו, ומכיר הוא בהכרח מליאה כי רק בגלל הדבר הזה ברכו ה' אלקיו, ונושא עינו כלפי מעלה בשבח והודיה לקל חי שזיכהו בשליחות עליונה זו. אין ספק, ואף אין צריך לומר שצדקה הניתנת בצורה כזו, נעלה מעל גבוהה היא, ועושה פרי למטה ושורש למעלה.

ועם כל זה, עדיין אין הכוונה הנכונה והנעלה יכולה לעכב בשלימות מעשה הצדקה, כאמור, כי עיקר הצדקה הוא שתגיע פרוטה לידו של עני, ותו לא. כוונת רצויות ומשובחות, למצוה הן ולא לעיכובא.

השתא דאתיא להבא, מסוגלים אנו להבחין ולחלק בין מצות צדקה הרגילה לבין תרומת המושכן. אם אמרנו במצות "נתון תתן לאחריך האביון" שעיקר מטרתה הוא שתגיע פרוטה לעני להשלים מחסורו, הרי שברור לנו שתרומת המושכן איננה דומה לה כלל ועיקר. כי לא היתה התרומה מכוונת להשלים חסרונו כלשהוא, אלא לכוון מקום קדוש בו תשכון השכינה בתחתונים בקרב בניה. לאדון כל העולמים ברוך הוא לא נודע חלילה כל

בשורה טובה למבקשי הגזרת היי"ם!

הנהגה להודיע כי גם הספר הקדוש **דברי חיים - שמות גיטין** כבר עומד בשלי כהנה אחריהם ובקרב יומי בעזר ה'

יצא לאור ע"י **קהל נחלת ברך רודניק** בתחלת תשס"ז רבי דוד שמשון הלברשטאם שליט"א אב"ד רודניק

הספר הקדוש דברי חיים על מקואות

מאת רבן של כל בני הגולה מור' הגה"ק **מוצאנו זצלה"ה**
יצא מבית הדפוס כלול בהדרו ונמצא למכירה בכל חנויות הספרים
• בצירוף הערות מדברי האחרונים ששקלו וטרו בדברי קדשו ובהוספת שו"ת דברי חיים על הלכות מקואות
• עבודה גדולה ומאומצת הושקעה בהספר והכל נופה ב"ג נפח

אמרות טהורות

"קחו מאתכם – מלימוד הש"ס"
"תרומה לה" – רוממותו ית"ש"

זה הדבר אשר צוה ה' לאמר קחו מאתכם תרומה לה' וגו' (לה. יא.)
אנו אומרים בתפילה: "בתורתך כתוב לאמר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ופירש אב"ד ורמב"ם רבי יוחנן אב"ד מנצחוני יו"ע זצוק"ל כן: "בתורתך כתוב לאמר" ענינים ודינים שונים, כמו שנים אחדים במלית, ושור שנגח וכיוצא, אבל "שמע ישראל" מן הלימוד הזה "ה' אלקינו ה' אחד".
זהו שרמזו הכתוב: "זה הדבר אשר צוה ה' לאמר", היינו ללמוד תורה שבעל פה, שהם הלכות ודיני ענינים גשמיים שונים, אבל "קחו מאתכם תרומה לה'", פירוש, קחו מן הלימוד הזה תרומה לה', רוממותו ואחדותו ית"ש. וזהו שנאמר: "מאתכם" – אותיות: "מאתכם", גימטריא ששים, היינו ששים מסכתות תורה שבעל פה, וכאמור. דברי ישראל

הכנה רבה – טרם בא יבא האדם לקבל פני הצדיק

וכל חכם לב בכס יבואו ויעשו את כל אשר צוה ה' (לה. יא.)
יש לרמוז, כי כשאדם חושק ומתאווה לראות ולקבל פני צדיק הודו ולשמוע דבריו הקדושים, צריך הוא מקודם להתכונן ולהכין עצמו להיות כלי מוכן לקבל ממנו השפעות קדושות כעבודת הש"ת.

וזוהו "וכל" – לשון תשוקה (מלשון הכתוב תהלים קיט, פא: "כלתה לתשוקתך נפשי"), כלומר, כשיש לך תשוקה אל הצדיק, שהוא ה"חכם לב בכס", אזי מקודם "יבואו ויעשו את כל אשר צוה ה'" כדי להיות כלי מוכן וראוי לקבל.
קול יעקב להנהיג בעל "מלא תרועים" זצ"ל (ועי' מ"ש במדורנו ג' קיז)

חכמי הלב הכירו ועשו הכלים לפי מדרגות נדבות הלב

וכל חכם לב בכס יבואו ויעשו את כל אשר צוה ה' (לה. יא.)
לכאורה היה לו לומר: "וכל חכם לב שבע"ס או "אשר בכס".

אמירה נעימה

קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומתו
ה' זהב וכסף ונחשת (לה. יא.)

נראה לפרש ע"פ מה שמצינו בגמ' (קדושין נט) ש"מתנות שלא תרמו – כמו שהרמזו דמיו", האיל ועומדות הן להפרשה. וכמו כי יש לומר גם בשאר נדבות שאין חוב על האדם לנדב, אמנם אם האדם הוא נדיב לב, ודרכו ליתן תמיד, אזי אצלו גם קודם הלוקחה וההפרשה כבר נחשבת התרומה כמופרשת ועומדת, וכבר נקראת תרומת ה', ואינה מחוסרת כי אם הבאה, היינו להביא אל משרתו. אך התרומה עצמה – מעלה עליו הכתוב כאלו כבר הופרשה. אבל מי שאינו נדיב לב, אצלו אין נחשבת נדבת לבו כמופרשת ועומדת עד שתהא הפרשה ממש, ורק אז נחשבת להיות תרומת ה'.

זהו שאמר הכתוב: "קחו מאתכם תרומה לה'" היינו בסתם בני אדם צריכים קדוה ממש כדי שתהא נחשבת תרומה לה', כי רק בשעת הלוקחה וההפרשה תיעשה תרומת ה', אבל "כל נדיב לבו יביאה את תרומתו ה'", היינו שהיה כבר תרומת ה' עוד קודם ההפרשה ואינה מחוסרת רק ההבאה. אמרי שפר להנהיג רבי שלמה קלוגר זצ"ל

כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם להביא לכל המלאכה אשר צוה ה' לעשות ביד משה הביאו בני ישראל נדבה לה' (לה. כט.)
לכאורה אין הלשון מדויקת בפסוק, שאמר "כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם להביא וגו' הביאו בני ישראל נדבה לה'", וכי מי לא ידע שכל איש ואשה אשר נדב לבם היו מבני ישראל.

ונראה לכאור, שגם מן הערב רב נדבו לבם למקדש, רק שלא קבלו מהם נדבתם, כי לישראל לבדם ניתן לפאר (עי' וז"ח בפרשתנו דף קצח, ובפר' פנחס דף רלזו) אלשיך הק' ריש פירשתי; מני משרים ר"פ תרומה ומ"ש במדורנו ג' רכב).
אמנם מכל מקום כדי שלא יהיה הפסד להקדש, במה שלא לקחו נדבות אלו, נתנו בני ישראל להקדש את כל מחיר נדבת הערב רב.

ובזה מדויק יפה לשון הכתוב: "כל איש ואשה אשר

וי"ל, דהנה כתבו חכמי האמת שנדבת המשכן, הגם שכולם התנדבו ליד הגזברים ונתנום בקופות בידה, ונדבת כולם התערבה בידה, "עם כל זה כל אחד וזה נדבתו כפי דביקותו וכוונתו בנדבה, ומי שהיתה וכוונתו זכה, שזה הגיע נדבתו לארון ולקדוש הקדשים וכיוצא, ומי שהיה במדרגה פחותה מזה, וזכה שעלתה נדבתו לכלי הויכיל, וכיוצא במדרגה אחר מדרגה. ולפי זה יש לומר שהבעלי מלאכות היו חכמים בלבבות, וראו את הנדבות, והכירו איך היה לב המתנדב ועשו את כל הנדבות לפי פעולות הלבבות".

וזוהו שאמר: "וכל חכם לב בכס", אותם שהם חכמים להתכונן בלבבות שלכם, שיכירו בנדבות לב הפועל בנדבה, המה "יבואו ויעשו את כל אשר צוה ה'", רצ"ל, את כל הכלים לפי זכויות כל איש בנדבתו.

אנרי רבקה (עק"ש) ועי' מ"ש במדורנו ג' שם וג' תנח

התורה הקדושה היא אין סוף – אך האדם צריך להשתדל בה ככל יכולתו

והמלאכה היתה דים (לה. יא.) "והמלאכה" – ג' במסורה: א. "והמלאכה היתה דים", ב. "והמלאכה לא ליום אחד ולא לשנים" (עורא, יא.) "והמלאכה גדולה" (דח"א כט, א.)
יש לפרש ע"ד המשנה (אבות ב, סז): "לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן הורין ליבטל ממנה". כי בודאי אף אם יהיה האדם אף שנים לא יגיע אל תכליתה ושלימותה של התורה הק', כי אורייתא וקוב"ה חד הוא (וזה"ק ד"א כד, ז) וכמו שהוא יתברך אין סוף – כך אין סוף לתורתו (עי' עירובין כא, א.)
אך האדם צריך להשתדל בכל יכולתו ובוה יצא ידי חובתו. וזהו רמז המסורה: "והמלאכה היתה דים" – מלאכת התורה והמצוות היתה דים, פירוש, כל מה שאתה עושה הוא ד', כאמור ש"לא עליך המלאכה לגמור", אולם "והמלאכה לא ליום אחד ולא לשנים", כי צריך להשתדל בה כל ימיו, מחמת כי "והמלאכה גדולה" עד מאוד, כי היא אין סוף, כאמור.

נדב לבם אותם להביא, היינו גם הערב רב, ואמר שאת זאת "הביאו בני ישראל נדבה לה'", כלומר שהם הביאו תמורתו נדבה לה', לכל יפסיד ההקדש.

תפארת יונתן

ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה. וימלא אותו רוח אלקים בחכמה בתבונה וגו' (לה. יא.)
פרט את יחוסו של בצלאל, כי ידוע שמסורות נפש "צריך להיות שלא בחקירה והתחכמות יתירה, ויהיה מסר עצמו כים במסורות נפש (עי' סו"ט לה.)
וכן חור מסר עצמו בעל (סנהדרין א.)
ההקדשה תעכב ברצון פנימי מלמסר נפשו על קדוש השם יתברך, נקדוה [מותר"ר יוסף] "עב"ן החסיד" (וזה"ל בספרו "אור החיים" פ"ב: "אליכם אישית אקרא, מנולת ספרד אני, אשר נורשנו בעונותינו הרבים והעצומים, ורוב המתפארים בחכמה וכפי"ס כלם חמירו את כבודם כיום סר, והאנשים ועמי הארץ מסרו נפשם ומוטתם על קדושת בוראם" וכו' "עירש").
לפיכך פרט את יחוסו של בצלאל, ללמד כי יתן ושבט יהודה מסר נפשו בקריעת ים סוף, וכן חור מסר נפשו בעגל, ולא חקר ולא נתחכמו יותר מדי, לכן, מדה כנגד מדה: "וימלא אותו רוח אלקים בחכמה בתבונה ובדעת" וגו'.

והם הביאו אליו עוד נדבה בכתב בכרך (לה. יא.)
(כיצד כטא:) "גזל" ואינו ידוע למה גזל, יעשה בהם צרכי רבים, ואם כן יש מקום לחשוש, שאם היה ביד מאן דהו גזל כזה, נתנה לנדבת המשכן שהוא צרכי רבים, ובאמת לא רצה ה' בנדבה כזאת, שהרי אמר: "קחו מאתכם תרומה לה'",
מאתכם – מניע כפיכם, שלא יהיה בו שום חשש וספק גזל.

והנה, חז"ל דרשו (סנהדרין א): "דינו לבוקר משפח" (וי"ט כא, יב) – וכי בבקר דנין וכל היום אין דנין, אלא אם ברור לך הדבר בבוקר, אמור, ואם לאו אל תאמר. הרי שיבוקר מורה על דבר הברור בלי ספק כלל.

וזוהי כוונת הפסוק: "והם הביאו אליו עוד נדבה בבוקר בבוקר" – שהיה ברור להם "בבוקר" שהממונ שהביאו לנדבת ה', הוא בידם בלי שום תערובת ספק גזל כלל ח"ו. מעדני מלך

יתרון דעת

בן שלש עשרה למצוות (ה)

אימתי נכנס היצר טוב באדם? / ביום הראשון – הבר מצוה מולך על היצירה / למה נקרא היצר טוב – "ילד מסכן"? / בשבת שלפני ה'בר מצוה' נשפע הכח לשלימות הנפש

שלש עשרה שנה גדול יצר הרע מיצר טוב. ממעי אמו של אדם היה גדל ובא עמו, והתחיל מחלל שבתות – אין ממוחה בידה, הורג נפשות – אין ממוחה בידו וכו'. **לאחר י"ג שנה נולד יצר טוב**, כיון שמחלל שבתות, א"ל ריקה הרי הוא אומר (שמות לא, יד) "מחללה מות יומת". הורג נפשות א"ל ריקה הרי הוא אומר (בראשית ט, ו) "שופך דם האדם באדם דמו ישפך".

יצר טוב ניתן במעי אמו שיועד כל התורה, ובשעת לידה נכנס בו יצר הרע (עי' סנהדרין צא) ואז מגרש את יצר הטוב עד **שמונתה נכנס בו יצר טוב**.

פסקי תוספות (נדרים אות סב, ראה שה"ג להרחיק"א ח"ב ט"פ אות קכ שהביא כמה דעות אודות מחברו, י"א הרא"ש י"א התורה (ע"ש), ונ"ע בענין זה בש"ה אות ג) שער האותיות (ה, יב) ונ"ע דוד להרחיק"א פ"ר תולדות אה"ג

... שביום ראשון שנכנס היצר טוב בגופו של אדם, כשהוא בן י"ג שנה ויום אחד, אזי הוא מולך באותו היום בהכרח, ויצר הרע נכנס מפניו. ולכן אור ליד בודקין את החמץ לאור היר (פסחים ב, א) כי ביום א' של שנת י"ד, הוא נכנס בכותל התורה שלמד בקטנות הנקרא אור, כענין "תורה אור" (משלי ו, כט). ובכוח המצות שנתחנך בהם דרך חינוך שנקרא נר, כענין "נר מצוה", בזכות שנדרש בודקין את החמץ שהוא היצירה, ודחוקן אותו, ומכניעין אותו, נכנס בו נשמה היצר טוב. לקושי תורה להאיריל (ר"פ שמות)

בן שלש עשרה למצות וכו'... שיש לו טורח יותר ויותר (וחל) מבן י"ג, שהוא צריך לקיים המצות הבאות לידו חיוב גמור מן התורה ואינו יכול להפטר מהם, אבל עם כל זה נחלה שכלו יותר ויותר ממה שהיה קודם י"ג, **שיצר הטוב שורה עליו ומדריכו ומישרו ומורה לו הדרך הטובה אשר ילך בה**, כאמור ד"ל (קה"ד ד, יג) על פסוק "טוב ילד מסכן וחסם ממלך זק ובסיל" – "טוב ילד מסכן וחסם" זה יצר טוב, ולמה נקרא שמו ילד, כי אין מדרווג לאדם אלא מבן שלש עשרה שנה ולמעלה, ולמה נקרא שמו מסכן, שאין חבל שמועיל לו, ולמה נקרא שמו חסם, שהוא מלמד את הבריות לדרך שירה, "ילד מסכן" – זה יצר הטוב? ונקרא ילד בערך היצר הרע, אשר מלך עליו מעודו עד אשר יצא מבטן אמו, כמו שנאמר (בראשית ו, ז) "לפתח חטאת רוביץ", וכל אלו הי"ג שנים היה הוא לבד מולך בו כרצונו אל כל אשר יפנה ירשיע, ויצר הטוב בא אליו מקרוב, והוא נקרא מסכן, שאין לו יועצים ושועבינן כמו היצירה, שכל רמ"ח איברים שיש בגופו של אדם, כולם סרים אל משמעתו וחפצים בעשות רצונו, מה שאין בן ליצר הטוב שאין לו אלא חכמתו, והוא אשר מילט את העיר בו. והוא נקרא רוח, שהוא מושב ומשכן לנשמה כשתבא לשרות בתוכו, אבל בלא רוח אי אפשר שתשרה. ואמרו חכמי האמת כי **נפש באה לאדם ביום אשר זכה להמול בשר** ערלתו ובשם ישראל יכונה, ואחר שמגיע ל"ג שנה ויום אחד זכה לרוח הוא היצר הטוב שאמרנו וכו', אבל בבא לשכון עליו הרוח הקדוש ממדרגה ג' בולין בין שוביו להטותו מדרך הרעה לדרך הטובה כי הבחירה בידו ובידו לבחור בטוב ולמלאס ברע, ואם לא יעשה – בר עונשין הוא, ולכן עונשין אותו מ"ג שנה ומעלה אחר שזכה לנפש ורוח. סדר היום (פ"י שבת בן חמש עשרה)

ואמר לו אנטונינוס לרבי מאימתי יצר הרע שולט באדם, משעת יצירה או משעת יצירה וכו' (סנהדרין צא).

לפי מה שבארנו מהר"ו זצ"ל במהות יצר הרע ויצר הטוב, דחיי מאור מחצב המלאכים ואור הדינים המלבישים על אור מחצב הנשמות וכו', **נראה דהיור היצירה והיצר הטוב לא מתפרשין**, ומה שאמרו ר"ל דעד י"ג שנה היצירה בנער ואור ל"ד בא היצר הטוב, וכיוצא מדרשים אחרים, אפשר דעד י"ג מתגבר היצירה, ויצר הטוב כמאן דליתיה כלל. ואור ל"ד מתנוצץ היצר הטוב מעט מעט. ולפי זה מדויקת דא לא ילשנא דקאמר "מאימתי יצר הרע שולט באדם", דהיור הוא באדם, אלא אימתי שולט ומתגבר.

פתח עינים להרחיק"א (סנהדרין שם)

ענין השבת שקודם יום שנעשה הנער בר מצוה, בודאי הוא ענין אחד עם השבת שקודם הברית מילה. אדיתא במדרש (ובוה"ק) הטעם מילה לשמונה – כדי שיעבור עליו השבת. והיינו שבשבת הקודם שופע עליו הכח הזה. ואין המכוון שיהיה הנפש מרגיש בזה ביום השבת. כי בשבת שקודם המילה, אין הילד מרגיש עוד משהו ענין, והיה נצרך להמתין עד שיבוא בו הדעת להרגיש בעצמו מהקדושה. אך שהעיקר הוא להיות נשפע עליו בשבת הופעת רשע הבריאה שהוא למעלה מן הדעת ותפיסת האדם, ובשבת שקודם המילה נשפע הכח לשלימות הגוף שיהיה ניתקן על ידי המילה. **ובשבת שקודם בר מצוה נשפע הכח לשלימות הנפש**, כי בקדושת שבת מופיע רשע הבריאה של כל דבר, הן ברוחניות והן בגשמיות, ועל זה בא המצוה "זכור את יום השבת" וגו'. היינו להיות נזכר תמיד בנפשו הכח הנשפע לו משרש הבריאה בכל עניניו.

אמרי אבות להנהיג ר"ל אורג יו"ע (פ"ר בורחתי תרל"ו, ע"ט)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי מרדכי ווייצעל זי"ע מסלונים יומא דהילולא כ"ה אדר ראשון (תרע"ו)

אחד מגדולי התורה ומאורי ליטא בדורו היה **"הרב האמיתי שר התורה ואוצר היראה, מרן ומאורן של ישראל"** - כפי שמתאר על מצבתו) הגה"ק רבי מרדכי ווייצעל רויזנבלאט זי"ע בעל 'הדרת מרדכי'.

שמו הגדול נערץ ונקדש ביותר, כגאון עולם וכבעל מופת ופועל ישועות. כל מקום אשר כיהן ברבנות הפך לתלפיות שהכל פונים שם. רבנים ומורי הוראה שפנו אליו לבקש דבר ה' זו הלכה, תלמידים הרבה שבאו לשאוב מבאר תורתו, והמון בית ישראל - להתברך מפי קדשו בדבר ישועה ורחמים. רבות ונפלאות יסופר אודותיו, על שקידתו בתורה אשר היתה למעלה מכוח אנוש, על אורחותיו הנעלות ומדותיו הנאצלות, בפרט את אשר עשה עם מרי נפש ונדכאי רוח.

למרות שכל ימיו כיסה את מלא קומתו הרוחניות ואפפו במעטה הענוה, ואך מעט קוים זעירים מדמותו הטמירה זהרו חוצה לעין רואה, נודע בישראל גדול שמו, ובדורו לא היה כמעט מי שנעלם מאתו שם קדשו של "רבי מרדכייל אשמינער" - כפי שנקרא בהערצה על שם העיר אשמינא, בה כיהן רבות בשנים.

צ"ב שנים עברו מאז יום פטירתו, בכ"ח אדר ראשון שנת תרע"ו. הבה נעלה וזכרו לקראת יומא דהילוליה, אפס מעט מעובדות מופלאות אשר הביאו כותבי הקורות וכתבי העתים, ונקבצו ובאו בספרים - אשר בעקבותיהם צעדנו: 'דור רבניו וסופריו' (להרב"צ איוושהטאט ז"ל, ווילנא תר"ס, ח"ב עמ' 46); 'ר' מרדכייל מסלונים זצ"ל' (נ. בן עזרא, ת"א תשי"ח); 'רבותינו שבגולה' (ירושלים תשנ"ו, ח"א עמ' 1159-1171), ועוד, ויותר ממה שכתוב כאן מסופר שם.

"פרשת גדולת מרדכי"

הגה"ק רבי מרדכי זי"ע נולד בק"ק אנטיפאלע, במחוז קוברין שבפולין גרודנא, עיירה שחיו בה יהודים יראים ושלמים, והיתה מפורסמת גם ברבניה וחכמיה, ביניהם הגאון הגדול רבי שמואל זצ"ל, לימים רבה הראשון של ק"ק אקארלין הסמוכה.

רבי מרדכי נולד ביום ג' אייר שנת תקצ"ז לאביו הנכבד רבי אברהם מנחם מענדל ווייצעל זי"ל, שעסק למחייתו בחטיבת חטים, ועל שם כל כונה שם משפחתו "ווייצעל" - גרעין חטים (השם השני 'רויזנבלאט' - תלמה רבי מרדכי ע"ש ספרו 'עלה ובלעל' שחיבר בשערי גנוזו).

משחר נעוריו שם כל מאוויו בשקידת התורה, ונודע בהתמדתו העצומה וביראתו הטהורה, בינקו את תורתו מפי המרא דאתרא הגאון רבי יצחק הירש זצ"ל (לימים רבה של סעמיאטין). בהיותו כבן י"ד שנה נסמך על ידי רבו, והחל לעסוק בספרי חו"ן, אולם רבו שהחזין בדבר מנעו מכן.

לאחר שבא בפרק הכנסה עם בת גילו הרבנית חיה בת רבי שמעון ועולויל, אחד מעשירי העיירה, אשר פסק לו מזונות כל ימי חייו, נסע לפניסק, בה למד תורה כמה שנים אצל הגאון הגדול רבי מרדכי זקהיים זצ"ל, ושם החל שוב ללמוד תורת הנסתר, אולם עפ"י בקשת רבו לא למדו כי אם בצנעה, בשעה שאין עין אדם רואה. בתקופה זו שימש בפניסק זכה לשמש את הגאון רבי שמואל אביגדור זצ"ל מקארלין, בעל 'תנא תוספאה' ומנחת ביכורים³.

לאחר שהוסמך להוראה על ידי שני המאורות הגדולים הללו, חזר לעיירתו והמשיך לשקוד בה על התורה. כאמור, רבות מסופר על מסירותו ושקידתו באותן שנים. אפס מעט מספר על כך בן זקוניו, רבי שמואל יהושע, איך שהיה הוגה בתורה לילות כימים, ומחשש שמא תחספסו שניה, היה מכניס את גלגלו בתוך דלי מים קרים ולומד שעות על גבי שעות, וכותב: "כי כחה היה לצום ממש שנים או שלשה ימים רצופים, מפאת שקידתו העצומה, בשכחו פשוט מאכול לחמו". כן מספר על הליכותיו בקודש, על פרישותו והסתפקותו במיעוטא דמינוטא, "ולא טעם בשר אלא בשבתות וימים טובים" (קו' אב"ע עמ' 15-17).

למרות שמדת ההיצע לכת' חפפה על כל הליכותיו, נודע שם גדלותו בתורה ובקיאיותו העצומה, עד שנתבקש על ידי תושבי עירו אנטיפאלע לשמש להם דיין ומורה צדק. באותה עת, בשנת תרכ"ד, כשתמנה הגאון רבי פנחס מיכאל גרוסליט זצ"ל בעל 'לקט הקוצרים'⁴ לכהן שם כרב ואב"ד, מיד נתקשרו שני גאונים אלו בעבותות אהבה, ולא זזה ידו מתוך ידו.

בשנת תר"ל נקרא רבי מרדכייל לכהן כרב ואב"ד בעיירה בוטען, שבפולין גרודנא. בני אנטיפאלע שאהבוהו אהבה עזה, לא הרפו ממנו ולא נתנוהו לעזבם, עד שבלית ברירה נאלץ לצאת מן העיירה לבילה, בחסות החשיכה.

ח"י שנים ישב בבוטען, ולמרות היותה עיירה קטנה ועניה, יסד בה ישיבה שמכין כתליה יצאו תלמידים רבים וחשובים. היות ולקהלה לא היתה לשלם לרב די משכורתו, לפיכך נתנה לו הקהילה מונופול על מכירת השמרים בעיירה, מסחר שהיה נהוג באותם ימים, וממנה היתה פרנסתו, כשהרבנית עסקה בך, והרב לא ידע מאומה מכל אשר לו.

מסופר שפרנסה זו היתה דחוקה מאוד, ויהי היום, והנה הגישה לו הרבנית מאכל בשר בעצם יום חול. נשתומם רבי מרדכי על הדבר: מה היום יומימי! ולשאלתו הודתה לו הרבנית כי בלי ידיעתו פנתה לפרנסי העיירה וסיפרה להם על

לו מרגוע עדי רגע ומאד יכבד הדבר ולא יוכל עשהו, אחרי כי טרוד הוא מאוד גם במליל דמתא, ואשר לזאת העמלנו שומרים לביתו בהסכמתו לבלי נתן לכל איש איש, יהיה מי שיחיה, לבוא לפניו ולראות אותו. ויצא עליו להודיע גם בשערי מכתבי העתים לבני ישראל, כי אך לשוא ירבו הנוסעים הוצאות חנם מעתה, והיא לא תצלה למו לראות את פניו ולדבר אתו. ומצוה רבה היא לכל קורא דבריו להודיע זאת לכל אחיהם אנשי חרית בכל מקומותיהם למושבותיהם, למען ידעו כי אך לשוא יענו בדרך כחם ויורבו הוצאות חנם לבלי הועיל, אחרי כי לא יתנו למו אף לראות את פני האדמו"ר שליט"א. בשולי המודעה חתם רבי מרדכייל עצמו ואישר שכל הנ"ל נעשה בהסכמתו, כי "לא אוכל שאת זאת, והיה זה שלום על ישראל".

בשנת תרמ"א עבר רבי מרדכי לכהן פאר ברבנות העיר אשמינא שבפולין ווילנא, כשבק"ק קורליץ ביכו מרות את עזיבתו של רבם הגדול.

מיד עם הגיעו לאשמינא ויחן את פני העיר, פעל והפעיל גדולות ונצורות בחיזוק לימוד התורה, "הפיה נחלת אהבת התורה, דהוו מעמיין ואולי, ויעש מדורה גדולה, וחבורות לומדי תורה במשנה וגמרא אשר בעירנו מאז, עלו ונתעלו בימי רבני מיום בואו הנה... - כי מאז חנה את פני העיר אין ספורות להתיקונים והתועלות אשר הוא מחדש תמיד בקרב עירו לציבור וליחידים" - כפי שמתאר רבי יהודא אידל ציולנג ז"ל בהקדמתו לספר 'הדרת מרדכי'.

גם לאחר שנשא את אשתו בזוו"ש, וחזתו רבי אברהם גרינבערג ז"ל מסלונים, שהיה נגיד וגביר אדיר, ביקש להנאותו ולהחזיקו כבבד, המשיך רבי מרדכי באורח חיותו הצנוע והסתפק במועט שבמועט, כשאת רוב שכרו חילק לעניים. ולא רק זאת, אלא שגם הסכם מיוחד היה לו לצורך עניים, אותו עשה עוד בימי נעוריו עם חבירו רבי אפרים ליפשיץ מאנטיפאלע בעת שלמדו יחד בצוואת. רבי אפרים, שלח אז ידו בעסקי רעותו ונעשה לגביר, וגבולת אהבתו לתורה ולומדיה, היה נותן ביד רבניו מרדכי חון עתק מידי שנה בשנה, ואילו הוא הקדוש התחייב לו מחצית שכר תורתו.

הסכם זה שתחילתו עוד בימי אנטיפאלע, חודש על ידיהם כמה וכמה פעמים בבוטען בקורליץ ואח"כ באשמינא, עד יום מותו של ר' אפרים ז"ל ביום ב' תמוז שנת תרס"ו. את כל הכסף הרב שקיבל מר' אפרים שותפו, חילק לעניים (שילום הסכם ה"יששכר ורובליו" שביביתו מרבינו שבגולה ח"א עמ' 165).

בהמשך בע"ה - "אגרת החלום" שכתב, בה מגלה גילויים נוראים שנתגלו לו בחלומות חזיונות ונשנות, ועל דרכו הייחודית להגדיל תורה ולהאדירה בקרב העם

1. ונלבי"ע בשנת תקל"ח חתנו הג"ר יעקב יפה זצ"ל אב"ד לידווינוב בעל 'גופי הלכות' (והארשא תקפ"ב) כותב אודותיו על שער ספרו: **"הרב הגאון הגדול, חריף ובקי, מאור הגולה המפורסם בדורו מ' שמואל, אב"ד זק"ק קארלין ואנטיפאלע"**. ב'באורי הגר"א' (על המשניות יכ"ן ובוטע ע"ז פ"ב מ"ה, ד"ה אמר לו ישימנאל וכו') מעיר המסדר כדלהלן: "אמר הכותב, כבר אמרתי דברי הגאון ז"ל לפני הרב המאור הגדול החריף ובקי המפורסם מהו' שמואל נ"י, אב"ד זק"ק אנטיפאלע, והוא ש"ב של הרב הגאון ז"ל, ע"ש".

2. שמתואר בדורו כ"גאון החריפים", והכל חדרו לגאונותו המיוחדות וגדולות העצומה. ראה אודותיו בקובץ 'מוריה' (שנה כא, גליון ר"ב, סיון תשנ"ח, עמ' מט).

3. הג"ר שמואל אביגדור "קדוש יאמר לו ... היה חלוש המזג ורפה ההרבה, ובכל זאת התגבר כארי ושם לילות כימים ... ולא ישן מימיו יותר מחמש שעות בלילה. חזרו היה על תלמודו ללא הרף, ובכל חודש היה מסיים את הש"ס כולו (שדות מקורבו הג"ר יוסף זעליג ר"ם דנשוויער, שהיה נקרא אליו כל חודש לטעות מצוה לסיום הש"ס). בלילה היה עוסק בחכמת האמת" (מהקדמת ספרו 'שארית הפליטה' ו'ארשא תרמ"ח'). נסתלק ביום ב' דחזהמ"פ שנת תרכ"ו, ומנו"כ בקארלין. (ראה אודותיו ב'רבותינו שבגולה' ח"ב עמ' 240).

4. "הרב הגאון החריף ובקי סוטה" הרב הצדיק **עניו המפורסם קנשי"ר ר' פנחס מיכאל, הרב זק"ק אנטיפאלע**" (לשון רבינו מרדכי ביאגרת החלום, דלהלן), נולד בשנת תקס"ח בק"ק שרשוב הסמוכה לבריסק דליטא, לאביו רבי **יצחק אייזיק** ז"ל. היה תלמיד הג"ר אשר הכתה זצ"ל בעל 'ברכת ראש' על ברכות וניד. בשנות תר"ק שימש כרבה של שרשוב, ובשנת תרכ"ד עבר לכהן בק"ק אנטיפולע, בה יסד קיבוץ אברכים וגבי עליה שלמדו תורה ופיו. שמו נודע כצדיק נשגב, ומקצרי הארץ פנו אליו. מסופר: שפרצה פעם שריפה גדולה בארץ, כלום להציל את בתי העשירים, אך הוא עלה על גג בתי העניים, ואמר שאינו יורד עד שיבואו לכבות השריפה בבתי העניים...

5. נסתלק ב"ז אדר תר"ג. לאחר פטירתו הוציאו לאור את כתביו, הלא המה: **"לקט הקוצרים"** על הש"ס, ו**דברשות הרפים** (אודותיו ר' בספר ר' פנחס מיכאל זצ"ל [נ. בן עזרא, ניו יארק תשי"ג]; ובס' 'אשר יצוה' - אוצר הנהגות והדרכות מגדולי ליטא [מכון 'אפתח שלום' ירושלים תשס"ד, עמ' שמה]).

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת נדרים

בענין "כל הנודרת – על דעת בעלה היא נודרת" והמסתפק

בטעם הדבר שהתורה זכתה את הבעל להפך נדרי אשתו, למדנו (דף ג' ע"ב – ע"ד ע"א) "רב פנחס משמיה דרבא דאמר כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת". ומבואר בראשונים שגם זה שהאב מפר נדרי בתו הוא מטעם זה (עי' שו"ת רע"ב ח"ד סי' שני; דרישה סי' רלד אות בשם הרא"ש; פי' רבינו יוסף בבור שור עה"ת פר' מטות ל. ו. ע"ע אור שמח הל' נדרים פ"ג ה"ט; שלמי נדרים ר"פ נערה המאורסה בשם הגאון האר"ת). והנה, הראשונים דנו מה היא הדין באופן שהאשה או הבת אומרים בפירוש שאינם נודרים על דעת הבעל או האב. בשו"ת הרשב"א (שם) כתב: "הנשואה הנודרת תחת בעלה, אע"פ שאמרה בפירוש, שאינה נודרת על דעת בעלה, אפילו הכי בעלה מפר לה, שהתורה נתנה אותה ברשות הבעל, לכל נדר ולכל שבועת איסור שיש בו עינוי נפש, או שהוא בינו לביתו. וכן ברשות האב, כל שהיא נערה וברשותו של אב, שלא נשאת. מנצי' שהרוב – כך דעתו, ורובן על דעת כן הן נודרות". וכן מבואר גם בחידושי הר"ן (גיטין פ"ג ד"ה כל) "כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת, והפך אפילו הנתנה בפירוש שלא היא רשאי הבעל להפך, כיון שרוב הפעמים נודרת על דעת בעלה, לא נתנה תורה דבריה לשעורין, ונתנה רשות לבעל להפך כל נודריה" (וכ"כ הריטב"א גיטין שם בתי' השני), כלומר, מאחר ש"כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת", הוקבע הדבר לגזירת הכותב, שבכל ענין נתנה התורה זכות זה לבעל ולא, כיון שעפ"י רוב הוא כן, ולא נתנה התורה את דבריה לשיעורים.

דרך אחרת כתוב בחידושי הריטב"א (שם בתי' הראשון), כי "שמוא אף על פי שהיא אומרת כן, אכן סהדי שהיא אינה נודרת שלא ברצון בעלה", וכן כתב הריטב"א במכילתין (סו. ד"ה מת הבעל) שאפילו אם אומרת בפירוש שאינה נודרת על דעת בעלה "בטלת דעתה אצל כל אדם, ואין פיה ולבה שוים, והבעל מיפר כדניו". היינו, שאין סומכים על אמירתה – שאינה נודרת על דעת בעלה – כי ודאי אין פיה ולבה שוים בזה, ולכן הבעל יכול להפך כדניו. ומצינו כמה מקצ"מ למעשה כי שתי סברות אלו: א. באופן שלא ידעה הנודרת שיש לה בעל, כגון שנקשרה אביה שלא לדעתה. ולדעת הרשב"א – דאוליגין בתר הרוב – גם באופן זה, הדין הוא שבעלה מיפר לה, ולדעת הריטב"א – דאכן סהדי דאין פיה ולבה שוין – כאן הרי ברור שנדרה לא היתה על דעת הבעל (עי' קובץ הערות סי' כו אות א).

ב. כשקידשה היו קידושין דרבנן, כגון קטנה שהשיאה אמה ואחיה (ושמועיל מיאון להוציאה מרשות בעלה ואינה צריכה גט) דבכחאי גזנא גם כן אומרים הכלל ש"כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת", ובעלה מפר לה את נדריה, ובאופן כזה – כשתאמר בפירוש שאינה נודרת על דעת בעלה – לפי דעת הריטב"א בעלה מפר לה, כי סוף סוף אכן סהדי שאינה נודרת שלא ברצון בעלה, ואין סומכים על דבריה, ואילו לדעת הרשב"א – לא ידעה הדין כן, כי זכות ההפך היא מזכויות הבעל שזכתה התורה לבעל, ובנשיואין כזה שאינו אלא מדרבנן לא זכתה התורה לבעלה שיפר לה את נדרה, והתנינן כשהיא נודרת על דעת בעלה – מוכן הדבר שבעלה מפר את נדריה, אכן, כשתאמר בפירוש שאין דעתה על דעת בעלה, איזה זכות יש לבעל להפך את נדריה (עי' חזון חוקא' נדרים פ"ד ה"ו).

עוד נידון יש מקום לחלות בכל האמור, דהנה נחלקו הפוסקים באשה שנדרה או נשבעה בחלום – אם הבעל יכול להפך אותה או לא, וצריכה עשרה בני אדם שיתירו לה (ראה לעיל דף זח). לפי הס"ק (סי' ר"ק) בעלה מיפר לה, ולפי הב"ח (שם ס"ג) והש"ך (שם סק"ה) אין הבעל מפר לה. והנה לפי הריטב"א שזכות הפרת הבעל היא משום ש"כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת", ואפילו כשפירשה שאינה נודרת על דעת בעלה, אנו אומרים שאין לבה שלם עם דבריה, הרי בנדריו חלום דחיישין שכן שמעם הדיורו (עי' ר"ן לעיל ה' ד"ה כשם), אין הבעל יכול להפך, כי נדר כזה יתכן שלא היה על דעת הבעל. אכן, לדעת הרשב"א – שזכות הבעל להפך הנדרים היא מן הזכויות שנתנה התורה לבעל, וגם במקום שלא שייך הכלל של "כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת", הרי גם בנדרים בחלום ידעה הדין כן, כי סוף סוף זכות זה היא מזכויות שזכתה התורה אל הבעל (עי' ידוע נדרים סי' ר"ד שאלו סק"ג; יד יוסף סק"ה).

אופן נוסף יש מקום לחלוק בזה, באופן שנשבע האב או הבעל שלא יפר נדר הבת או האשה, והאשה יודעת מזה ונודרת, לדברי הרשב"א – אם עבר הבעל על שבועתו והפך לה, נדרה מופר, כי הבעל יכול להפך לה גם כשאינה נודרת על דעתו, ואילו לדברי הריטב"א – שכן ההפך הוא משום שהאשה נודרת על דעת בעלה, באופן כזה יתכן שאינה נודרת על דעת בעלה, דלא ניהא לה שיעבור בעלה על איסור שבועתו (ראה ספר אהבת הסוד' עמ"ס גיטין לד'; "כל נדרי פל"ג סי' ג' ובהערות שם).

עוד יש לחלוק בזה, מה שמבואר בב"ח (י"ד סי' רלד ס"ג) שבאופן ששלח הבעל גט לאשתו, ועדיין לא הגיע הגט לידה, והאשה יודעת שכבר נשלח לו גט ונדרה נדר, שבעלה יכול להפך לה את נדרה כל זמן שלא הגיע הגט לידה, ולדברי הרשב"א – הדברים מובנים, כי הגם שבאופן כזה קשה מאוד לומר שנודרת על דעת בעלה, מ"מ זכות הבעל להפך הנדרים גם כשלא שייך טעם זה, דלא נתנה התורה את דבריה לשיעורים, ואילו לפי הריטב"א שתלוי במה שהיא נודרת על דעת בעלה, הרי באופן כזה קשה מאוד לומר שנודרת על דעתו, כי יודעת שברצונה לגרש אשתה, ולמה תתלה את נדריה בדעתו. ושמוא שמאחר שיתכן שיבטל את הגט בפניה או בפני השליח, עדיין יש מקום לומר שנודרת על דעתו (עי' ערוך השולחן סי' רלד ס' ג. א.).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני הציציות בשבת

א. במקום שאין עירוב, אין לצאת בטלית כרוך סביב הצואר, דכיון שאין הדרך לצאת בו בחול הוי משא, אלא יהא משולש כלפי מטה, דהיינו שיכסה כתפיו וגופו, ואפילו אינו מכסה רוב גופו. ויש מחמירים שסבורים שצריך שיכסה רוב גופו, ואע"פ שמתקצר קצת מלמטה, מותר (עי' שו"ע אורח חיים י"ג סי' ב, מ"ב סק"י; שם סי' שא סק"ט, מ"ב סק"י קיב, ועיי' בט"ז סוף סק"יז), ולכן מותר להתעטף בטליתו תחת הגלימא, ואע"פ שמגביה שוליו מלמטה (שם). ועיי' שם סי' שא סק"ל, מ"ב ובא"ה (שם).

ב. אם הטלית מצויץ כהלכתו מותר לצאת בו לרשות הרבים, בין טלית גדול ובין טלית קטן, ואפילו כלילה דלאו זמן ציצית, ואפילו טליתות של שאר מינים, שאינם מצמר, משום דניי הוא לבגד. והוא הדין בטלית שאולה, דפטורה מציצית, מכל מקום נוי הוא לבגד (עי' סי' יג סי' ב ובנו"כ). ועי' סי' יד מ"ב סק"ט).

ג. קודם שיוצא בטלית לרשות הרבים, אין צריך לבדוק את הטלית אם לא נפסלו הציציות, מאחר שבדקו בבוקר, בעת שברך על העטיפה, ואין רגיל שיפסל בזמן מועט גם אם הסירו בינתיים, ומוקמינן לטלית אחזקתיה שהוא כשר (שם סי' ובא"ה). וגם לאלו שנחגו שלא לבדוק בשבת (ראה לקמן), מ"מ מותר לצאת כן לרח"ק, בלא בדיקה מוקדמת, כיון שאין לנו רח"ק דאורייתא (עי' תשו' מהר"ל סי' קלח, עיי"ש).

ד. בדיקת הציציות בשבת: איתא בב"ח (סי' ח אות ט ועיי' בסו"ס ערה) שגם בשבת יש לבדוק הציציות אם אינם פסולים, וכן משמע במג"א. [ועי' במ"ב (סי' יג סק"י) שתמה על שאין העולם נוהגים בזה. ברם יש שכתבו דמשי"ה לא נהגו לבדוק, כדי שלא יבוא להפריד החוטין, עיי' מאמר מרדכי (סי' ח סק"י). ועי' שו"ע הרב (סי' ח בקו"א סק"ב) שהעם נהגו לבדוק בשבת. למעשה, ידוע לנו מ"כ מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא זצ"ל שהיה נוהג לצוות להמשימש לבדוק את ציצית הטלית רק אם הן נוטפות על הקרן, אך לא יפריד הציציות. ועיי' שו"ת (סו"ס יא) שיש מדקדקין שלא לעשות כן בשבת שתהא נוטפת על הקרן, דהוי כמתוק, אבל אין לחוש לזה שאין זה תיקון בגופו של בגד, עיי"ש, ועוד כיון שאינו מעכב שיחא נוטף על הקרן, וזה רק דין דלכתחלה (עי' מג"א סי' א סו"ס ובמ"א), וא"כ לא הוי מתקן].

ה. אם הקשר שעל הטלית או הקשר שבסוף הגזיל רפוי יש להיזהר שלא להדקם ולחזקם בשבת, דעובר בכך על איסור דאורייתא של מלאכת קושר. ואסור לעשות אפילו רק קשר אחד ע"ג קשר (כמו שהאר"ך בס' תולדות שמואל מלאכת קושר סי' ט). ועיי' מ"ש בשו"ת שבת הקהתי ח"א סי' ידג אם הקשר רפוי יוצא יד"ח המצוה ומותר לצאת בו בשבת).

ו. אם נסתבכו ונקשרו הציציות מעצמם, אפילו אם באופן מהודק, אזי אע"ג שיי"א שאסור לפותחם בשבת, משום מלאכת מותר (עי' שו"ת מג"א סק"א מ"ב סק"ג), מ"מ כיון שהקשר נעשה מעצמו וסופו להתירו, הציציות כשרים (ורא"ה מהא דא"י בסי' כג סי' ב ומ"ב סק"ד בשם הב"י, שאם קשר הציציות לא נתבטלה מצות ציצית עיי"ש, דהא לאו קשר של קיימא הוא, דדעתו להתיר את הקשר אח"כ, עיי"ש, אי"כ כ"ש אם נקשרו הציציות מעצמם. נ"ל).

ז. העצה שלא יצטרך לבדוק הציציות בשבת – וכן שלא יהא הקשר רפוי – היא, שבמוצ"ש בשעה שמקפל את הטלית יבדוק הציציות ויפריד החוטין היטב ויחזק הקשרים, וכך יניחו בכיס שלו, ואז אין צורך שוב לבדוק בשעת עטיפתו (בא"ה סי' יג סי' סו"ד קודם). ואם אין לו טלית מיוחד לשבת, אזי בער"ש בגמר התפלה תעשה כן (ועיי' שו"ת סי' רסב סק"י בשם השאלות שצריך שיחא לו טלית מיוחד לשבת). מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

בקדושתו של אהרן חלק ב' - סיפורי קודש, אמרות טהורות, עובדות ועולות, הליכות ונתהגות מחולדותיו ואורחותיו של ל"ק מרן אדמו"ר אהרן קדוש ה' מבעלזא ז"ע, ומצורף לו בסופו ילקוט סיפורים **"גדולת מורדכי"**. עובדות ואמרות קודש מאחורי הגה"ק מהר"ם מבלגוריא ז"ע. נלקט וערך עמרי גורנה בטוב טעם ויצא לאור ברב פאר והדר על ידי בנש"ק הרב אהרן פרלוב, ירושלים, אדר א' תשס"ח (תקו עמ').

צפירת תפארה - תולדות ותפארת ימי חיי הגה"ק רבי יעקב צבי וואלדמאן ז"ע אב"ד האנשאוויץ ובארשא [מגדולי תלמידי הגאון"ק מצאנז ראשונים ז"ע], ובו גם תולדות חותנו הגה"ק רבי ברוך אברהם מינדלע ז"ע אב"ד האנשאוויץ [מתלמידי הגה"ק מלובלין ז"ע], כולל עובדות ונאמרות חז"ל רבי ברוך אברהם הגאון"ק מצאנז וראשונים ותלמידים, אגרות קודש ופתגמי אורייא. והוא גם ספר תולדות בית אב וציר מטע להני גדולי ישראל, צאצאיו: [א] חתנו הגה"ק ר' מנחם זאב וויסנבערג זצ"ל אב"ד טארקאן, [ב] חתנו הגה"צ אדמו"ר ר' בעריצ' לייפער זצ"ל מנדבורנא-אונגוואר, [ג] בנו הגה"צ ר' משה עזריאל וואלדמאן זצ"ל אב"ד בארשא, [ד] בנו הגה"צ ר' מנחם מנדל שלום זצ"ל דומ"ץ וועילישטקא - ר"ר מענדעלע דייך, [ה] בנו הגה"צ ר' ישראל שמעון מאיר זצ"ל מבארשא. ונכוני: רבי אהרן ארי' לייפער אדמו"ר טעמעשוואר, רבי יוסף מאיר פאללאק אדמו"ר מבעריענסא, רבי ישראל חיים פרידמאן אב"ד ראחוב - ה"לקוטי מהר"ח, רבי מנחם זאב שטעין אב"ד נעטע שאול, רבי משה'על מבוקובסק, רבי אלעזר אלימלך וואלדמאן דומ"ץ בארדיוב, ועוד. נלקט וערך בטוב טעם ויצא לאור ברוב פאר והדר על ידי נ"ל הרב פינחס קאהן, ברוקלין. נ"ש תשס"ח (רפח עמ').

שו"ת מור ואהלות - תמדה גנוה ובה שאלות ותשובות בארבעה חלקי שולחן ערוך מאת הגאון הגדול רבי אליהו פוסק זצ"ל אבד"ק במוח"ליוקיי שברוסיא. נדפס מחדש ע"י מכון 'אוצרות התורה' אשדוד תשס"ה.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

ביום שני הבעל"ט יופיע בע"ה גליון מיוחד ומוגדל לכבוד שמחת בית עדיקים זו	הרה"ח ר' שמעון מאיר גרינהוט הי"ד - ב"ב לרגל שמחת אירוסיו בנו כמר אפרים עקיבא לייב נ"י ע"כ תחי' בת מוחתו הרה"ח ר' פסח אייזנבך הי"ד - ירושת"י במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לת לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעקב אלימלך ב"ר חיים אברהם משה ע"ה קאהן (נאכמאן) נלביע ביום כ"ה אדר תשס"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בניו וחתניו הי"ד לעילוי נשמת מרת חיה בריינדל ב"ר דוד ע"ה גאלדרייך נלביע ביום ח' אדר א' תשס"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. מוקיר זכרה מתבקשים ללמוד משניות לטובת נשמתה היות ולא האריה אחריה זשי"ק	הרה"ח ר' ישכר שלמה זינגער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בתו תחי' עב"ג הבה"ח כמר יוסף שמואל קראוס נ"י בן מרן הרה"ח ר' מורדכי קראוס הי"ו - בנדין במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לת הרה"ח ר' מאיר פארגעס הי"ו חתן הרה"ח ר' אליעזר פריעדמאן הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה - הקידוש בביהמ"ד דחסדי בעלזא (מרכז) - לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעקב מיטלמאן ע"ה ב"ר חיים ישראל יהודה הי"ו היה בדוק כל ימיו בכל נפשו נפשו ברכותיו מבעלזא נלביע בש"ס עשי"ק ויקהל כ"ג אדר א' תשס"ה לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה.	הזמנת כבוד המסיבה השנתית וסעודת מצוה לטובת קמחא דפסחא - עזקת רבי מאיר בעל חסד תתקיים בע"ה ביום ראשון פר' פקודי כ"ה אדר א' בשעה 20:30 באולם "בית רחל" נואם הרה"ג ר' שלמה ישראל פרישוואסער שליט"א ר"מ בישיבת חיי עולם ומרא דאתרא דיחיד"מ סאטנר לונדון בהשתתפות רבני העיר שליט"א המעפים לנאמנם: הגבאים

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"ג הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת פקודי - "שבת שקלים"
א' דר"ח אדר ב' תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תר"י

הדפוס	מו"ט	ד"ח
19:51	19:25	18:16
19:09	18:44	17:37
19:15	18:53	17:44
19:37	19:08	18:02
19:05	18:37	17:30
19:48	19:24	18:13
20:01	19:33	18:26
19:35	19:08	18:00

תורת של ראשונים

תכלית לימוד מעשה המשכן וכליו - לביקורת וליראת שמים
אלה פקודי המשכן וגו'. לא יעלה בלבבך שהסיפורים האלה ממועשה המשכן וכליו, וסדר הקמתו ומשאו והקרבנות ועניני הנשיאים ובגדי הכהנים ושיאר הדברים שהיו בדורות ההם, עתה שאנחנו בגלות אין לנו תועלת בידעיתם, וכן המצוות התלויות בארץ או המוסדות כשהתרחקו הכהנים וטומאתם וכו'...

הנה עיקר הכוונה בהם שהיו בספר הכמה עליונה ולימוד אלפי בה כל בעלי דת, עד שישלימו נפשיותם בהשגות והידיעות החמה, וכמו שאמר (דברים כב, ה): ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם למען תשכילו את אשר תעשו, ואמרו חז"ל (ספרי שם): ושמרתם - זו משנת, ועשיתם כמשמעו, ובזאת המדרגה מהמעשה שיש בו לימוד והכמה התיחדו היחידים והחכמים בשלמות, ואין להם הבדל משעת המועשה לאחר המעשה, ולכן היה מה שידענו היום בעניני משכן וכליו עם רמזיהם מועיל לנו היום הזה כיום המעשה עצמו, ועל זה האופן באמת לא בטלה עבודת הקרבנות ודיני טומאה וטהרה, אף שהמעשה בפועל בהם בטל, כי השכלתם לא בטלה, וכבר יקנה האדם בזכרונם תמיד ההכנה לפניו יתברך וכו'.

והוא עצמו מה שאמרו חז"ל (מנחות ק"י): זאת תורת העולה וכו' מלמד שכל העוסק בפרשת קרבנות מועיל עליו הכתוב כאלו הקריבם, וזה כי כמה שיועיל המעשה הוא כמעשה, להעמיד נגד רעיונות יראת האלקים ורוממותו, כמה יכונה מחשבותיו להשכיל גדולתו והכמות ולהדגיש בו בהשכיל הענין הנכבד אשר אליו התייחסו מצותיו והמקרא והענין ללימוד ולמעיון באמתת המצוות והן יביאנה באמת אל ההצלחה האמתית, וכן הוא בכל המעשים התורניים עד שהיה מפני זה התורה אשר בדיני כלי אומנות להכין לפנינו את הדרך אשר נלך להיות כאלקים יודעי טוב לחיותנו בכל המקומות ובכל הזמנים.

אברבנאל (ס"ב תרומה)

לא העושר והגדול היו המיכה להשרות השכינה

כל הזהב העשוי למלאכה וגו' (לה, כד). "העיד על קצבת הזהב והכסף והנחשת שנכנסה במלאכת המשכן שהיה דבר מועט מאד בערך אל העושר שהיה בבית ראשון, כמבואר בספר מלכים (מ"א ג, כ-כ"ה, ג, מה-ה) ויותר ממונו העושר שהיה בבית הורדוס (נ"י סוכה נ"א), ועם כל זה יותר התמיד מראה כבוד ה' במשכן של משה - ממה שהתמיד במקדש ראשון, ולא נראה כלל במקדש שני, ובה תורה, שלא קצבת העושר והגדול הבנין יהיו סבה להשרות השכינה בישראל, אבל רצח ה' את יראיו ומעשיהם לשכנו בתוכם".

ספרנו

גם כתונת הכהן הייט חיתה משוכצת

ויעשו את הכתונת שש מעשה אורג לאהרן ולבניו (לה, כז). "נראה מכאן שהיו הכתונות שוות באב ובבנים, אף על פי שאמר באהרן (לעיל כה, יא): וישכבת הכתנת שש, ובבניו אמר סתם (שם ט): ויעשה כתונת, כי הכוונה תעשה כתונות כמו הנוכרת, וכן כתוב (שם ד): ויושן ואפוד ומעיל וכתנת תשכין מצנפת ואבנט ועשו בגדי קדש לאהרן אחיק ולבניו לכהנו לו, כי לאהרן ולבניו יחזרו אל כתונת תשכין מצנפת ואבנט, כי הם שווים בכולם. וכן מה שאמר כאן (בפסוק כח): וזאת המצנפת שש ואת פארי המגבעות כלל אהרן ובניו, כי המצנפת והמגבעות אחד הם במעשה, אלא שאהרן יצנף אותה (-שמגלגל בה את ראשו, וחוזר ומגלגל סביב ראשו כפל על כפל), ובניו יחבשו בהן ראשם, כאשר פירשתי (לעיל כה לא-לו). ולשון 'פארי המגבעות', שהיו עולות על הראש כפארים, מלשון 'הפארים והעצדות' (ישעי' ג, ה) 'פארי פשתים ידויו על ראשם' (יחזקאל מו, יח). רמב"ם (בענין המגבעות ראה מ"ש במדורנו בפר' תצוה, גל' תרו)

לקח טוב

"מטבע של אש" - התלהבות

בה יערוך תפילה לאביו שבשמים, ובה יקיים מצות ה' ברה. כשם שלמדת המורה ישנה השפעה אדירה על ערך הנפש, כך גם למדת ההתלהבות בעבודת ה', כי אש הקודש הבורחת בקרב לבו של אדם בגשתו לעשות נחת רוח לבוראו ית"ש, היא המסוגלת להגדיל את ערכה של הנפש פלאי פלאים, ובה להחזיר עטרה ליושנה.

אין לך מצוה מסויימת (הנעשית בהעדר אש קודש זו), תהיה גדולה כמו שתהיה, שבכחה להעלות שוב את ערך נפש מישראל אחרי רדתה, כמו שמדת ההתלהבות יכולה לעשות.

אותיות מחכימות

כפי"ט "עשמו אומר ונתנו אש כופר, פך במה יתלהב אשכול הכופר; ילך מה יתן פדיון נפשו, וימלא חנינה פני ע"ס נפשו; קדוש כחפץ לטלית עם זה, כמין מטבע על אש הלאה במחזה".

הפירוש, כי משה רבינו ע"ה בידעו את יוקר כל נפש מיוחדת, אש כל השולל ומלאו אינו כדאי עבור נפש אחת, ובמדרש (ויק"ר פ' ב'): ישראל בוקר עמנו לו, אילו לא פדעו משקל כל אחד וזכר לא הייתי נותן לו... על כן תמה אם יהיה לאיש שקלקל את נפשו כופר, כי ערך הקלקול לפי ערך יופי וקויו הדבר, כי אבנים יקרות מאד, במעט סכה אורס ייתכז הקלקול ויפחת עד חצי שויו. מה גם אם ישעסו חושך משקור תארו, כמה יגדל הקלקול והסכרון אלף אלפי פעמים לעומת שויו על נפשו. ועל כן תמה איך אפשר שיתן אש כופר נפשו.

על זה הלאה הסק"ת "מטבע של אש", וסוף רמז על התלהבות האדם בתורה ועבודה רשפי רשפי אש, האש הזו מלגן וזקוק את כל כלל וכל שחרות, מה שאין כזה שום מלוא בלתי התלהבות ואש דת לעשות, ואין שום ערך ודמיון לתורה ועבודה הנעשה בהתלהבות, הנעשה בלתי התלהבות...

עם משמאל (משפטים - שקלים, תרע"ג)

וכל כך למה? מאחר שהירידה שנגרמה בערך קדושת הנפש היתה בעקבות כתם של לכלוך המשחיר את לובן טהרה. קיום מצוות ומעשים טובים, כמה שלא יהיו משובחים, אין בכחם אלא להוסיף בכמותה וגם איכותה של הנפש, אך עדיין אין לאל ידם ללכנה משחרותה כמקדם. אש ההתלהבות כי תוקד באדם בעת קיומו רצון קונו, היא אשר תשרוף ותלכך את הנפש עד שתחזור למעמדה וערכה הראשון. והוא הרמז ב"מטבע של אש".

עסק המרגליות ואבנים טובות, כמה שנוגע למחיר שוויותן, דומה כמעט לעסק כל סחורה אחרת, בזה שעלות המחיר של הסחורה תלויה בעיקר בכמות הנמכרת. לפי גודלה וקוטנה של הסחורה, כך ירבה או ימעט כסף מקנתה. נכון שגם איכות הסחורה קובעת, אך הפרשים גדולים במחירים נקבעים בעיקר לפי הכמות.

ברם, מרגליות ויהלומים בחינה נוספת נודעת להם, והיא מדת הטוהר שבהם, וזכותם מכל סיג ופגם. אבן שהיא צחה ונקיה וטהורה מכל וכל, ואורה בהיר וצלול ומבהיק באופן נדיר, הרי ששוויותה עולה פי כמה מאבן אחרת באותו גודל ואיכות.

הרי שישנה בחינה אחת - הטוהר והזכות - המגדילה ערכה של אבן יקרה פי כמה. מאידך, אבן נקיה וזכה מכל פגם, אם יימצא בה כתם זעיר כלשהוא או שריטה קטנה שבקושי נראה לעין, הרי שפגם קטנוני זה בכחו להשפיע גדולות על שוויותה של האבן ולהורידה פלאים.

גם לנפש ישראל נודעת בחינה זו של טוהר ונקיות מכל סיג ופגם, המגדילה את ערכה של נפש פי אלף אלפי אלפים אין ספור מערכה של נפש זולתה. וממילא גם, שכל פגם זעיר שיפול חלילה בנפש יקרה זו, יגרום לנזק בל יתואר בשוויותה. זאת אומרת, בן ישראל שנכשל חלילה במכשול מזה, פקדוהו אסון ערבי, בזה שמכשולו הקטן הוריד את ערך נפשו הקדושה מאיגרא רמה לביא עמיקתא. כיון שכן, נשאלת השאלה: הרי זה חלילה מעוות לא יוכל לתקן. כי מה שלא יעשה האדם במטרה לתקן, הרי כמו שאי אפשר לאבן יקרה שנפגמה שתחזור למצבה הקודם, גם כאן לכאורה, איך יתכן להחזיר עטרה ליושנה ולהשיב את ערכה של נפש ישראל כמקדם, אם כבר נפגמה מדת הטוהר שבה. ובכן, "במה יתרצה אשכול הכופר"?

אלא שלנפש ישראל נודעת גם בחינה אחרת, שגם היא בכחה לגרום להפרש גדול ונורא בערכה ושוויותה, והפעם באופן חיובי. בחינה זו היא מדת ההתלהבות שבה ילמוד האדם תורת ה',

אמרות טהורות

שפלות אדם עם המעלה החביבה לפני הקב"ה

אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פוקד על פי משה וגו' (לח. כא). "שמועתי מפי קדוש מורי חמו מו"ה ישעי' אשר וללה" (מראשיתין) שאמר: משכן בנימטריא שפל, ועיקר מעלת השפלות הוא, אם אדם לומד את התורה ועוסק במצוות לשמו ואף על פי כן הוא שפל ונכנע בעיני עצמו ונגד כל אדם, ואינו מרגיש בעצמו שום מעלה, זה הוא השפלות החביבה לפני הש"ת, אבל אדם שהוא שפל ונכנע מחמת שבאמת אין בו שום ריה תורה ואינו לומד כלל, שפלות זה אין בו חשיבות כל כך לפני הקב"ה.

זה פירושו: אלה פקודי המשכן, פירוש אלה הם הראויים למנותם לפי חשיבותם על שפלותם, ומפרש הכתוב: 'משכן העדות' היינו מי שהוא שפל עם התורה והמצוות שעוסק בהם שנקראים עדות (תהלים יט. ח), הוא החשוב לפני הש"ת, וזה: אשר פוקד על פי משה, היינו כמו שמוציא אצל משה רבינו ע"ה שאף שהיה שורש התורה כולה אף על פי כן כתיב אצלו (במדבר יג. ג): 'והאיש משה עניו מאד מכל האדם, וגו' וכו'". שפת אמת, ברעואן

קיום התורה כולה רק על ידי כללות ישראל

ותכל כל עבודת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו (לפ. לב). הכתוב אומר 'ויעשו בני ישראל' הגם שלא עשו אלא בצלאל והכמני לב.

ונראה 'כי כאן עשה הכתוב מחברת הכללות בקיום התורה, והראה כי בני ישראל יזכו זה לזה, והתורה נתנה להתקיים בכללות ישראל, כל אחד יעשה חיובות שבידו ויזכו זה לזה.

ואולי כי לזה רמז באומרו (ויקרא יט. יח): 'ואהבת לרעך כמוך', פירוש לצד שהוא כמוך, כי בשלומי ויטיב לך, ובאמצעותו אתה מושלים שלימותך, ואם כן אינו אחר אלא אתה עצמך וכאחד מהלךך. וזכה מצאנו נחת רוח, כי ה' צוה תרי"ג מצוות, ומן הנמנע שימצא אדם אחד שישנו בקיום כולם, וזה לך האות, כהן ולוי ישראל, ונשים, יש מצוות עשה ככהנים שאין מצוות

אמירה נעימה

אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פוקד על פי משה (לח. כא). וברש"י: "המשכן משכן שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני הורבנין".

נראה לפרש בדבריו גם מה שאמר "אלה פקודי המשכן", כי 'פקודי' הוא לשון חסרון (מלשון (במדבר לא. טט): 'ולא נפקד ממנו איש'). והנה, רש"י פירש לעיל על פסוק "עתה תראה" (ו. א): "עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, וזה העשוי למלכי שבטך אומות כשאינם לארץ", וזאת יען שאמר "למה הרעות", ואיתא, שאם היה משה רבינו כובש למלכי כנען, והמקדש היה נבנה על ידו, לא היה המקדש נחרב לעולם, כי לא היו יכולים לשלוט במעשה ידיו של משה (עי' פסוק דף ט). נמצא כי חסרון המשכן היה "על פי משה" – שאמר "למה הרעותה".

וזהו: "אלה פקודי המשכן", כלומר חסרון המשכן "אשר פוקד" – שנחרב, וזה: "על פי משה" – כמה שאמר למה הרעותה.

אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פוקד על פי משה וגו'.

ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר וגו' (לח. כא). אפשר לפרש, כי המשכן הרי ניתן בחשבון, כפי שמופיע בפרשה, ובדבר שבחשבון ישנם לחיצונים שליטה (עי' וזקק בפרשתו רבא) כמבואר בפסוק (לעיל ל. יב): 'ולא יהיה בהם נגף כפקד אותם', אך יש לומר, שכונת הש"ת היתה בזה, לפי שגלו לפניה, שעתיד המשכן להתמשכן בעזותיהם של ישראל (כמש כאן רש"י) ולכפר עליהם, כמו שאמרו חז"ל (אכ"ה. ד. י) ששפך חמתו על עצים ועל אבנים. לכן כוונתה תחילה נעשה על פי חשבון, כדי שיכולו לשלוט בו.

וזהו: "אלה" – שרומז לעגל שאמרו עליו "אלה אלוהינו" (לעיל לב. ד), לכן היה 'פקודי המשכן' – שנפקד בחשבון, ועל ידי זה נגף בפקד אותם, אך יש לומר, שכונת הש"ת היתה וכן 'המשכן משכן' – שנתמשכן שני פעמים (ברש"י). ולכן 'פוקד על פי משה', על ידי קדושתו לא יוכלו לשלוט בו לפי שעה (עי' וזקק שם). ואמנם היו מכשירין מעשיהם לא היה צריך להדריב, והיה המשכן כפרה גמורה על העגל.

לישראל לעשותם, ויש מצות לישראל שאינם ככהנים, וכן בלויים, וכן בנשים, ומה מצוות יש ליחיד לקיימם להשלים תיקון לרמיה אכיריו ושם"ה גידיו, אשר יכונו להם. אלא ודאי שתקיים התורה במחברת הכללות ויזכו זה מזה.

והוא מה שאמר הכתוב כאן: 'ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה'', כינה לכלם יחד מעשה כולם, הגם שמהם הביאו הנדבה, מהם עשו מלאכה, ואמר על כללם שיעשו הכל, וכמו מאמר זה למלאכת הבגדים, אשר עשאוה יחידים מישראל, להעירך כי וגם על פרט זה יאמר שעשאוה בני ישראל באין הבדל, ומעתה כל אחד מישראל הביא כל הי"ג מינים שבנדבה, ועשה כל המלאכות האמורות".

אור החיים הק'

התעלות המצוות על ידי צדיק חרור

וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' בן עשו וגו' (לפ. לב). רמז כאן הכתוב, 'כי כל המצוות שהאדם עושה איננו באפשרי להיות נעשה כהונג, להיות להם עליה למעלה, בלתי על ידי הצדיק שמעלה אותם', וכמו ששנינו במעלות הלומד תורה לשמה (אבות ו. א) ש"כל העולם כולו כדאי הוא לו", פירוש, שכל התפלות אשר בעולם תלויות על תפלת הצדיק שתעלה אותן לשרשן למעלה.

וזהו שאומרים (כתפלת שמו"ע): 'ושנים חלקנו עמכם', ולכאורה, הלא כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב (במהר"א. ז). אלא, 'אנו מבקשים להיות חלקנו עם הצדיקים להעלות תפלותינו יחד עמכם'. וחותמים ברכה זו: 'משען ומבטח לצדיקים' – 'מבטח' – לשון דבקות והתקשרות, מלשון

הכתוב (ויקרא יד. מב): 'ושם את הבית', כלומר, שנוכח להיות דבקים עם הצדיקים.

וזה היה גם הענין שמצינו (עי' פסחים טו. א): שקודם שהלכו בני ישראל לבית המקדש הלכו אל הלל, להתראות לפניו, והכוונה היתה גם כן שעל ידי הצדיק תהיה עליה להמצוות, ולכן היה נקרא 'נשיא' (שם) – שהיה מנשא את המצוות.

גם מצות מלאכת המשכן לא היתה נעשית כהונג רק על ידי משה, וזהו שאמר: 'וירא משה את כל המלאכה', ועל כן היה "כאשר צוה ה'".

תפארת שלמה

וראיה, כי 'ובצלאל בן אורי בן חור עשה' וגו', ועל אף שהרגו את חור בעת העגל לא נחשב להם כמזכיר עון, וקשיגור נעשה סניגור אילו לא פגמו אחר כך.

מלא העומר

ובצלאל בן אורי וגו' עשה את כל אשר צוה ה' את משה (לח. כא). איתא בגמרא (ברכות נה. א): 'בשעה שאמר לו הקב"ה למשה לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך בשלח והפך, ואמר לו: עשה ארון וכלים ומשכן. אמר לו: משה רבינו... כלים שאני עושה להיכן אכניסם, שמה כך אמר לך הקב"ה, עשה משכן ארון וכלים. אמר לו: שמה בצל א-ל הית וידעת. אמר רב יהודה אמר רב, וידע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ' וכו'. וכבר הקשו רבים, מה הפעם אכן שהיפך משה מדברי הקב"ה; ועוד, מהי הסמיכות לזה שאמר "וידע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ".

ונראה, כי ידוע מה שכתבו המקובלים, שלכן אין מוקדם ומאוחר בתורה (פסחים א. א) דאילו נכתבה כסדר היו יכולין לברוא שמים וארץ ולהחריבם. והיינו, כי התורה הק' כסדרה היא כולה שמותיו של הקב"ה, והנם צירופי שמות שעל ידם יכולים לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ. (עי' ש"ה הק' פ"ר דקת פרק תורה אור, ש"ת הרדב"ח דף אף סה תרנ"ג, רמב"ן עתה בסוף התקדמה דף ע"ד יב, וכו', דבש לפי להחריב את א"ת סה).

ולפי זה יש לומר שמושה רבינו ודאי היה יודע סדרה של התורה, שהרי כתיב עליו (במדבר י. ו) 'בכל ביתי נאמן הוא'. ויובן מה שהיפך סדר התורה, כי לו נאמרה תחילה פרשת המשכן, ואחר כך פרשת ארון וכלים, ומשה היפך – כפי שעשה בכל התורה, שנכתבה ונאמרה לישראל שלא כסדר, כדי שלא לברוא עולמות על ידי צירופי השמות שבה. ואמר לו בצלאל: כלים שאני עושה להיכן אכניסם, ועל כרחך לא כך אמר הקב"ה וכו'. וכי תימא שבכוונה היפך הסדר, כדי שלא לברוא עולמות, לכך אמר, הא בלאו הכי יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, דעשיית המשכן היתה ממש בריאת העולם, שהרי היה העולם רותת עד הקמת המשכן (במדבר יב. יב), ועל כן היה צריך לדעת סדר הצירוף כמו בבריאת שמים וארץ.

תולדות יעקב יוסף

יתרון דעת

בן שלש עשרה למצוות (ו)

כל המסובים לסעודת בר מצוה נפקדים בדבר ישועה ורחמים אמירת ה' פרחיות / שקלי הקרבנות – שהוא מענין אהבה – מבן י"ג שנה וכו'.

הזכר נעשה בן עונשים ל"ג שנים, והבת חייבת במצוות השנים חייבות בהם ל"ב שנים, לפי שאין התורה מתשת כחה של נקיבה בדרך שמתשת כחו של זכר. וסימן לדבר "זה נכנס בזה, וזה נכנס בזה". פירושו, הזכר נכנס לעונשים ל"ג שנים, כמנן "זו", רמז לדבר "עם זו יצירתי לי" (שעי' מג. כא). והנקבה נכנסת לעונשים ל"ב שנים כמנן "זה".

וזמני העונשים הם ג', וסימן לדבר: גיכ"ק (איתת החיך). והיינו י"ג שנים לעונשים של מטה, ועשרים שנה לעונשים של מעלה (עי' שפת פס. מדרש משלי פ"א). ומאז לאותם שהיו קודם מתן תורה, וכן לימות המשיח שנאמר (שעי' סה. ב) 'הנער בן מאה שנה ימות' (עי' ב"ר כו. ב. וסוהרין צא. ובמהר"א שם).

אור החיים לרבינו חיים זצ"ל אב"ד פרידבורג – ספר המנהג"ל (חיים טובים סוף ב')

... בר מצוה, כשהוא זוכה שיגדל את בנו לימנות שלשה ועשרי, ראוי שילמד את בנו לומר לעצמו בזה"ל: 'יצירי, מרחם מבטן אמי אתה מידוע ומכירי, מאז ועד עתה אתה הולך עמי בתדירי, אבל הגיע שנת שלשה ועשרי, שראוי ליסר ממך ולילך עירי, ולעבוד באמת ובתמים את יצירי ובוראי, והוא יזכה בעוה"ב וכו'.

וגם ראו לו שיאמר פרשת "קדש" "וזהה כי יביאך" "שמע" "וזהה את שמוע" שהם פרשיות התפילין, באשר זה היום שמתחילין להניחם. וסימן לדבר: 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר' – שיאמר בן ביום ההוא, הוא היום שזכרנו "אני היום ילדתיך".

וב' שני נרמז: "וזהה כי יאשלך בך לאמר מה זאת" – כלומר כשיאמר בן לאמר הפרשיות הללו מה זאת לי, ואמרת אליו בחוקי ד' שבו היציר ה' ממצרים מבית עבדים – רמז על הסי' וכוותו הטומאה שהוציאו מהם, ובא על זה הרמז הניל: "אני היום ילדתיך", אני בלחוראי ולא סט"א כמה דהות. ע"כ (עי' וזקק משפטים דף צה. א). ועל כן "וזהה לאות על ידיה וגו' כי בחוקי ד' וגו', והזכירו פעם ב' שהיה קבוע בלבם, ותמיד על מחשבתו ורעיונו זה הדבר ש'בחוקי ד' יד', כלומר שהוא באביסר שנין.

ולזה התפילין מניחין ביד כנגד הלב, שהיה קבוע בלבם, ר"ב ענין" קרי ביה ענין, שהוא מקום המוח והתנוק רופס, ושם המחשבה. ובפול באזהרתו ב' שלש: 'וקשרתם לאות על ידך וגו'. ומשלש ב' רביעי – 'וקשרתם' וגו', כל זה כדי לעורר לבו של הבן שילך בדרכי ה' מהיום ההוא וללאה ביתר עז במקום ומאז, ויחזיק במנהגין אחרות קדושות וטהורות, ויורק מעליו מעשה הנערות והבחורות.

גם נ"ל דעל פי זה שזכרנו ראוי לו שיאמר גם המזמור ע"ח המדבר מענין יציאת מצרים, וכאשר זכרנו בפיו הבן וכו'... חזרת הקודש הקדמון (אמסטרדם תצ"ג. תהגות בני אדם, פרק יד)

זמר נאה לסעודת בר מצוה. נתייחד גם כן על סדר חתימת שמי נפתלי הכהן חזק ואמן אמן סלה. ועל הסדר א"ב בסידורין ג"ל, "א בתיב בכל בית ד' חרותות: נברך את האב והאם והבן כולם יחד באהבה, קדושים יהיו לאלוקיהם לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי התורה והמצוה. סעודה זו תחשב להם כהקדמת שמי לזמן רחם ירחם הא-ל בתן וחסד וכל טובה. למנוח ורבנן וכל המסובים בסעודה זו גם כן יפקוד הא-ל בפקודת ישועה ורחמים. שבטי ישורון כל העדה כולם קדושים שבים ועולמים. הרחמן הוא יפרנסם בכבוד מתחת ידו הנעמים. תמימים ינחלו טוב בחלה ומנוחה לחיי עולמים. בית רחל להגיד בעל הסמיכת בתיים: ז"ע (סוף ח"א סי' מה)

***

... י"ל על פי שהגיד כ"ק אבי ארמו"ר וצללה"ה (בעל האבני נור י"ע) ענין הארונים, שהם מלשון אדנות, מורה על יראה וקבלת עול מלכות שמים, שהוא ראשית הכל יסוד הכל, וזה היה יסוד המשכן, עב"ד. וי"ל דענין קרבנות הוא כשמו מלשון קירוב. ובזה"ל שהוא קירוב דרגין קדישין, ובראי שהוא לעומת רעותא ודליבא ודיבקות אהבה של בעל הקרבן, כי הוא מקרב גם דרגין קדישין. והוא לנו מדברינו אלה אשר שוא ענין השקלים לקרבנות מענין השקלים לארונים, שזה לדיבקות אהבה וזה ליראה וקבלת עול מלכות שמים וכו'... (ע"ש).

ולפי האמור יתבאר המקראות שנאמרו בענין השקלים לקרבנות השקלים להארונים, על פי מ"ש הרמב"ן ר"פ כי תשא (דהשקלים לקרבנות הם מבן י"ג ומעלה ולהארונים מבן עשרים ומעלה. והטעם י"ל כי ענין אהבה מתיחס בדיוותו בן י"ג שנים בגימטריא אותיות אהבה/ה והיינו כי בדיוות האיש מן י"ג מתחילים להחפץ כחות אהבה בתוך לבו. אבל יצא דעת ה' היא נצמחת מפאת השלמות הדעת, שלעומת גדול דעת האדם כן תגדל בו היראה וכו'... על כן לקרבנות, שהוא מענין דיבקות אהבה, הוא מבן י"ג, והשקלים להארונים, שהוא ענין יראה וקבלת עול מלכות שמים הוא מבן עשרים שם משמאל (פר' ויקהל ושקלים, תרע"ט. ע"ש).

"הדרת מרדכי"

בד בבד עם ריבוי עיסוקיו וטרדותיו, הן מצד הקהילה והן בגלל רוב הפונים אליו אם לדבר ה' זו הלכה ואם לדבר ישועה ורחמים, הרבה שאת בשקידתו העצומה בתורה, כאשר העמיק וצלל במימיה האדירים והעלה במצודתו פנינים ומרגליות טבין, כשהכל רואים במוחש כמה יתאו לו דברי 'ספר הקנה' (לרבינו אבנדר קארא, מצות תי"ח) שחכם נקרא רק זה "שנפשו קשורה בנפשו של תורה".

בן זקוניו, רבי שמואל יהושע ז"ל הי"ד, בתארו את הפלגת בקיאות אביו הגדול, מספר: "כי פעם חזר בישבו אצל סעודת פורים, על כל פסקי התוספות שבש"ס על פת" (קו"א אצל ע"מ עמ' 37).

אפס מעט מחידושי העמוקים נקבצו בספר 'הדרת מרדכי' שכולל "חלוקים ופולפולים לסיומי ש"ס ומשניות" אותם קיבץ הרב המו"ל רבי יהודה אידל ציוני ז"ל (מח"ס ילקוט ארץ ישראל, ויילא תר"ט), והדפיסו בחייו של הגה"ק רבי מרדכי זי"ע.

בהקדמה מגולל המו"ל ומספר על השתלשלות הוצאת החיבור.

רבי מרדכי ברוב הפצו להגביר חיילים לארצות, "ואחת מתחבולותיו להגדיל תורה ולהאדירה, הוא לפאר חגיגת כל סיום ש"ס משנה, ומסכתא במגא, בחילוקא דרבנן בהריפות ובקיאות להפליא, אשר זה כח קדושתו ותרנותו הקי למשוך לבות בני ישראל בחרוזי פנינים המלאים זיו ומפיקים נגה, ובזה ישגא ויגדל הדר התורה וכבודה גם בעיני נעמא דארעא... כי השומעים ישבעו עונג רוחני מדברי מרן הגאון, בעמדו במקהלים והוא חורז ממקרא למשנה ומהלכות לאגדות וכידודי אש מפיו יתמלטו, ובתוך דבריו מסורגים דברי כבושין ומוסר השכל יורד חדרי לב...".

לימים רחש לבם של לומדי הש"ס דבר טוב, ובקשו ממנו שיתן בידם את פלפולי ההדרנים אשר נשא, כדי להוציאם לאור עולם ולהפיצם על פני תבל. מה מאוד נשתוממו לשמוע כי מעולם לא העלה פלפולים אלו על גליון. לאחר הפצרות מרובות נעתר להם והעלה מן הזכרון חלק מאותן דרשות שנשא במשך השנים. לספר הדרנים זה צורפו גם מעט מחידושי ומתשובותיו, אשר בהם היה עיקר עיסוקיו בשנות רבנותו המרובות.

מן הענין להביא את השקפתו על אותם פלפולים עמוקים בהם עקר הרים וטחנם - אותה מביא הרב המו"ל - בה דימה יפה "באחת מפתחותיו את חלקי היהודים שהגנו המפלפלים לדורשן, לדוגמא מדרך העולם, בחשיא איש את בתו, עשה יעשה לה ערכי בגדים מחומר טוב וחזק למען יעמדו ימים רבים. לא כן השמלה אשר הוא עשה לה ללבוש בשעת חופתה, עושים מחומר דק ורך, ואין מביטים אז על טיב החומר וקיומו, יען כי אינה עשויה ללבוש בכל יום, ורק על יפה חוץ ערכה, ולכן יעודה ויפארה ברקמות וציצים ופרחים, ובכל זאת נמצא גם בהם כמה עדיים ופרחים העשויים גם מחומר טוב וחזק כראי מוצק. ובכן בשמלת חופה נפגוש בה שתי מעלות גם יחד: חן ויופי - חזק ועז. ככה בסיום איש, ומה גם חבורה שלמה, מסכתא אחת משי"ס, איתא בזוה"ק שהוא יום שמחה לפני המקום כעין אפריון ויומא חילולא, והקב"ה חזי בה כחותו עם הכלה, ולכן נהנו לעשות לה

שמלה חדשה (בדרשת חו"מ) בחילוקת דרבנן בפלפולא חרפתא, כי הקב"ה חדי בפלפולא (וכאיתא בזה"ק), על כן עליו לפאר ולהדר אותה **בציצים ופרחים** בעדיי הוד וחד לצבי ולכבוד, מבלי הבט אל חומר הענין שיהיה בניי כחומר בצורה מבלי הניד אותה ממקומה. ובכל זאת כמה ציצים ופרחים נמצאות בה, הבנויות מסבירות ישירות עמוקות וחזקות, ויישובים לכמה סוגיות חמורות אשר עזו והדר לחן גם יחד" (עניני ש"ס).

אמנם, בקיאותו האדירה לא היתה רק בתורת הנגלה, אשר בה הפליא בעט סופר מהיר, והדרת כבודו נראית ב'הדרת מרדכי', כי אם גם בדברים שהם מכבשונו של עולם - שכיסם עתיק יומין, היו רב גובריה וחיליה. כדורי, החל מנעוריו לעסוק בתכנת האמת הנפלאה, ואכן לא פעם נמצאו מתבודד בחדרו כשכל כולו נתון בהתעמקות בספרי רזין טמירין.

בסוף ההקדמה מגלה המו"ל ומיחל: "אנחנו תפילה כי יניח ה' לרבינו מסביב, ויחל לסדר חידושי הרבים, חיבוריו הגדול על חושן משפט, ותשובותיו המרובות ת"י בלתי סדורים, כן יתר חידושי על גפ"ת ויבחר על סדר קדשים...". ברם לא זכינו לאורם, וחבל על דאבדין.

בערוב ימיו:

לאחר פטירתו של הגה"ק רבי יצחק אלחנן מקובנא זצ"ל, ביום כ"א אדר תרנ"ו, וחלל גדול נפער בעולם התורה, ביקש הצדיק רבי אליעזר שולביץ זצ"ל מלומזא לחדש את תוכניתו של הגה"ק רבי ישראל מסלאנט זצ"ל, להושיב עשרה גאונים מגדולי הדור, שיהיו פגיונים מכל טרדות העולם, וכל אחד יתמחה במקצוע מיוחד בתורה בו יהיה הוא המיוחד שבו, וכך תהיה סמכות עליונה בכל מקצועות התורה. רבי אליעזר בא בדברים עם נדיב יקר רוח שהעמיד קרן מנכסיו לכלכל גאונים אלו משך חמש שנים בסך עשרים רובל לשבוע לכל אחד. גם משכן מיוחד הכין באחד הכפרים שבסביבת לומזא, בו יהא מושב גאונים אלו. בסופו של הדבר לא יצאה תוכנית זו אל הפועל.

בין עשרת גדולי הדור שהיו אמורים לישיב כסאות למשפט נמנה גם רבינו מרדכי. מסופר, שכאשר נאמר לו, בעת שהביע נכונותו לעזוב את הרבנות ולהצטרף למוסד נעלה זה, כי משכורתו תהא בסך עשרים רובל לשבוע, מחה ואמר: וכי אין מספיקין ששה רובלים לשבוע... (החפץ חיים - חיו ופעלו לרמ"מ ישר, ח"ב עמ' תקנא).

במשך כל השנים התחרו ביניהם הרבה קהילות, והפצירו בו ברבינו מרדכי שיבא לכהן פאר בעירם, כשכל אחת אומרת "עלי יניח צדיק את ראשו". גם מארץ הקודש שלחו ראשי הישוב הישן ציר מיוחד לבקש ממנו שיאות לקבל את עטרת הרבנות בארעא דישראל. לעומתם עמדו ראשי הקהילה באשמינא על המשמר, ולא נתנו להיעתר לכל ההפצרות.

אולם, לבסוף נפל הפור, וקי"ק סלונים המעטירה זכתה בו. בספר 'קהילת אושמינא' מסופר, שכאשר נודע בעיר שבאה משלחת מסלונים, ורבי מרדכי נעתר לקבל מהם את כתב הרבנות, הפקידו שומרים על בית הרב שימנעו ממנו לעזוב את העיר, ואמנם רק בליל סופה וגשם הצליחה המשלחת מסלונים להוציא בסתר את הרב מאושמינא. בכתבי העתים הרבו לדבר בשעתו על "מעשה הגניבה", אך ללא הועיל, רבי מרדכי נשאר בסלונים.

בשנת תרס"ה, כשהיה בן ס"ח שנה, עלה לישיב על כס הרבנות בקי"ק סלונים, קהילה עתיקת יומין שנמצאת במרכז מדינת ליטא, כסא רם ונשא, עליו ישבו לפניו גאוני ומאורי ישראל, כמו: רבי משה לימא - בעל החילוקת מחוקק, רבי יהודה לייב עדל זצ"ל - בעל אפיקי יהודה; רבי דוב בערש אשכנזי - בעל 'נודע בשערים'; רבי אייזל חרין - בעל 'עמק יהושע'; רבי אברהם מסלונים - בעל 'יסוד העבודה'; רבי יוסף רייזין - בעל 'פרת יוסף', ועוד. זכ"ע. רבי מרדכי נקרא אליה לאחר פטירת הג"ר יוסף שפופער זצ"ל, שנודע בשם 'העילוי מדיאבורג'.

אחת עשרה שנים כיהן בקי"ק סלונים, כשהמוני בית ישראל נהרו אליו, להנות ממנו עצה ותושיה, כשבחזא מחתא השריש בקרבם תורה, קדושה ויראת שמים. כששמע מדברים על מופתיו, היה אומר: "אל תאמין - אלא מאי? גם ברכת הדיין אל תהי קלה בעיניך..." את כל המתנות והפדיונות שהיו נותנים לו, פיזר נתן לעניים ולצרכי עיר, עד שהיו פרנסי סלונים אומרים בדרך הלצה: עסק נפש עשיתי: תמורת המסורות שמשלמים אנו לרבי מרדכי, מקבלים ממנו פי כמה וכמה...

על אף רכותו וחביבתו לכל אדם, קשה היה רבי מרדכי לכהן כהנהגיו הדברים אל עיקרי הדת, וכפי שהתבטא עליו פעם הגאון בעל החפץ חיים זי"ע: "יהודי לוהט הוא, ומכניס עצמו בסכנה פעמים רבות כדי להעמיד הדת על תילה" (החפץ חיים - חיו ופעלו ש"ס).

לאחר תקופת מלחמת העולם הראשונה, שנחתמה בדם ואש ותמורות עשן, ועל העיר סלונים נשפכה חמת הרוסים בצאתם את העיר, וגם צרות ישראל רבו למעלה ראש, עזובו כחותיו מרוב צער ויגון, עד שבאור ליום כ"ח אדר א' תרע"ו, עלתה נשמתו למרום, וגופו הטהור הוטמן בבית"ח שבסלונים, במקום בו צוה לקבורו סמוך אל גליונות ספרי התורה שנשרפו בשנת תרע"א ונקברו שם.

בחלום אדרב בו:

סיפורי מופת רבים סיפורי אודות גאון וקדוש זה, איש המופת הצדיק רבי מרדכייל אושמינער. ביותר נודע בשער בת רבים דבר החלום המופלא, לאחר שנתגלתה ופורסמה "אגרת החלום" אותה כתב בעצמו אל ריעו ואלופו הגאון הצדיק רבי פנחס מיטל זצ"ל מאשמינא, ביום כ"ח שבט תרמ"א, בכתוב בקי"ק בוטנא. באגרת מפציר הוא בו לקנות לו בהקדם את הספר תשובות 'מהרי"ן בן לב', בצירוף בקשה "שלא יגלו לשום אדם בעולם, רק

יצניעו המכתב במקום שאין יד אדם שולטת בו, או יקרעו אותו לקרעים, באופן שלא יתגלה זאת לשום אדם בעולם", בקשה שלא מולאה, וכך נתפרסמה בעולם¹. והרי קיצורו של הסיפור:

בליל ערב יום הכפרים של אותה שנה, כשישב רבי מרדכי ולמד את שיעורו הקבוע, נפלה עליו תרדמה, ויחלום חלום בו נראה אליו "איש הדר בתואר פנים וזקנו מגודל", שאחו בידו ואמר: "ימוך לך נרדס! קום קרא אל אלקים". רבי מרדכי נרתע מאד והתעורר, והנה חלום, ואמר לעצמו: חלומות שוא ידברון. בכל זאת נפלה עליו חרדה גדולה, והלך לישון על מיטתו, והנה שוב נראה אליו האיש שנית ושני אנשים עמו, שאמרו לו: "תדע שזה חלום אמת ולא תאמר נואש", והאיש הדור הפנים קרא אליו: "הוי מפשפש בעשיתך, כי אני בשליחות מעולם העליון אל אלקיך". כתב רבי מרדכי: "אז התחזקתי ואמרתי לו, באיזה שליחות באתם אלי? ומחמת קולי הגדול שדברתי עמו הקיצוני משנתי, וארא והנה חלום. ואמרתי עוד הפעם: החלומות לא מעלין ולא מורידין. בכל זאת, מחמת שהיה לבי נוקפי נפלה חרדה ולא ישנתי עוד בלילה זה. וביום הכיפורים בכיתי מאד בכי גדולה שלא הורגלתי בזה מעולם..."

בליל שמיני עצרת, כשישן בסוכה, כמנהגו, ובחלומו בא אליו שוב האיש הדור הפנים לבוש בבגדי לבנים, וקרב אליו ואמר לו: "הבכיה שבכית ביום כיפור הועילה מאד, עד ששלחו אותי להבינך ולהגיד לך אשר תוכל לתקן ולבטל הגזירה". הרחיק רבי מרדכי ואמר בחלומו: "איני יודע מה אתקן ומה הגזירה... לא ידעתי מה זה החטא הגדול שחטאתי עד ששלחו לי שלוחים מעולם העליון...". ומחמת גודל הבכיה הקי משנתו. "ובחלומי לא אמרתי עוד שזהו רק חלום ודברים בטלים, כי ראיתי אשר דבר הוא".

בליל שמחת תורה, נתגלה אליו בחלומו שוב פעם אותו זקן הדור, כשיזיו תוארו היה נורא מאד ומעוטף בלבנים, וקרב אליו ואמר: עד מתי יהיה לי טירחא עבורך לילך אצלך ממקומי הנכבד? ואז התחזקתי ואמרתי לו: **בזכות התורה ובזכות התנאים ואמוראים שלמדתי אותם ויגעתו בם, הנני אבקש מכם להגיד לי כל ענין השליחות שלכם**... ואמנם, לאחר מכן הולוכו חזקן לחדר יפה והושיבו עד כסא וגילה לו: "... **תדע לך שאני מהרי"ן בן לב, ובעת שהייתי בחיים בזה העולם יסבת על כסא דין לשפוט בין איש ובין רעהו. ובאו אלי שני אנשים דברו איתי משפט, ויצא אחד מהם חייב. ולא רצה לציית הדין מחמת שהיה איש אלם, ואז הזהרתי אותו באזהרה הידועה, ויצאתי לחוץ. בא אלי האיש הז'ל, שיצא חייב מאתי, והכה אותי על לחיי. וענין זה חקוק על עצמותי עד היום ואין לו שום תקומה עד היום** (דהיינו, עד שתתברר). שליו שנים)... **וכהנים נגזר עליך, שאתה מיוצא צאצאיי, לתקן אותו ויהיה לו תקומה על זה**".

לאחר שהחל לבכות באמרו: "לא ידעתי במה אתקן אותו, כי אין לי ידיעה ביהודים וכוונות, אז אמר לי המהרי"ן בן לב זי"ע: תדע, שכן נגזר אליך, אשר תקנה ספר 'תשובות מהרי"ן בן לבי' ותלמד בו בקביעות עד שיהיה גשור בפך מראש עד סופו, ואז תהיה תקומה גדולה אליו וכל לעלות ממדרגה למדרגה. ואמר לי בלשון רכה: בהדי כבשי דרחמנא למה לך...". לאחר מכן הודיע עוד: "אשר מוכרח אתה לקנותם דוקא אצל הרב דאנטיפאלע, שיש לו תשובות הנ"ל...". כששאל למה דוקא אצלו, קיבל מענה: "מחמת ששמשת את הרב דאנטיפאלע, זכית בזה להיות שליח אליו", והמהרי"ן בן לב גילה לו עוד: "תדע שגם על הרב הנ"ל שני איזה דברים למעלה, כי הוא התחיל להכין איש להדפיס ביאור עמ"ס תמורה ומעילה... ולא קיים הכנתו, על כן מוכרח הוא גי' לתקן ענין זה. ומהמעות שיקבל ממך עבור ה'מהרי"ן בן לבי' יתחיל להכין אי"ע להדפיס את הנ"ל...". וכו'.

בהמשך מספר על איחורים ועיכובים שונים שעיקבו בעדו, ואף על זוגות מספרת קשות, ולכן מיהר עתה לערוך אגרת זו, אותה חותם בזו"ל: "על כן, מורי ורבי, חמולו נא, רחמו נא עלי לפרוש כנפי החמלה עלי ולשלוח לי התשובות המהרי"ן בן לב, ומעות כמה שירצו אסלק לכס עבורו, ורק מהרו לשלוח לי ואתחיל לתקן התיקון. זוגתי מאד בסכנה גדולה, ה' ירחם עליה. אבקש מכת"ה להתפלל עליה. ידידים בעליוני הכותב ממעמקי הלב בדמעות שליש". רב כאן קיצור ותורף דבר החלום, שהכה בשעתו גלים. והדברים מאלפים:

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. בדרך לא דרך הגיעה האגרת אל אחד מנכדיו, אשר מסרה להעתקה. כשנודע הדבר לקונו הגדול, רבי פנחס מיטל, הקפיץ עליו מאד, ותוך כמה ימים חלה הנכד ונענש משמים (מסופר בס' 'ר' מרדכייל מסלונים' עמ' 55).
2. סיפור וקורות הדברים, שהיה בשנת ה' אפרים ש"ה, מובא ב'סדר הדורות' (ה"א ש"ה). נוסח אחר מובא בספר 'קורות הדורות' לרבי דוד קונופוביט' (מהדיר קנטל, דף לו ע"ב), בשם השלשלת הקבלה' (וראה עוד בידיד ימי ישראל בתורתה' לר' שלמה רוזנס, ח"ב עמ' 58).

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס הי"ו, ברוקלין נ.י.

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת נדרים

הגדרת איסור הכנה משבת לימות החול, ויתבאר להיתר להחזיר מאכלים למקרר בשבת וכדו'

בגמרא (דף עז ע"א) מבואר שהאב או הבעל יכולים להפר בשבת וביום טוב נדרי הבת או האשה, גם כשאין הנדרים לצורך שבת, כי מאחר שאב והבעל יכולים להפר רק ביום שמעו, ואם לא יפריעו בו ביום לא ידא ביום להפר הנדר אחרי שבת וי"ט. אמנם הגמרא תולה את הדבר במחלוקת תנאים, וכמו שאמרנו: "תנאי היא, הפרת נדרים כל היום, רבי יוסי ברבי יהודה ור"א ברבי שמעון אמרו מעת לעת, למאן דאמר כל היום אין, טפי לא – אפילו שלא לצורך השבת מפר, למאן דאמר מעת לעת – לצורך השבת אין שלא לצורך השבת לא". כלומר, שהדבר תלוי במחלוקת התנאים בשיעור זמן הפרת הבעל והאב: לאלו הסוברים שמן הפרתם הוא 'מעת לעת', אין להפר נדרים שלא לצורך שבת, שהרי אפשר להפר את הנדר אחרי שבת, ולאלו הסוברים שמן ההפרה הוא רק עד סוף היום, נמצא שבצאת השבת לא ידחה בכוונה להפר, הקילו החכמים והתירו להפר נדרים בשבת גם כשהם לא לצורך שבת. על פי גמרא זו הוכיח בשו"ת מהרש"ג (ח"א סי' סא וסג; ח"ב סי' קנה) ביאור גדרי איסור הכנה משבת לי"ט, דהנה לכאורה תמיה, הא סוף סוף האב והבעל כשמהפירים את הנדר הם מכניסים משבת לחול, והלא אסור להכין משבת לחול, ומאי איכפת לן שלא ידא אפשר להתיר הנדר אחר השבת. אלא מוכח מזה, שגדר איסור הכנה משבת לחול אינו אלא במי שמקיים ועושה דבר שהיה יכול לעשות בחול ומקיימו ליום השבת, דאז יש איסור לעשותו בשבת, משום שנראה שיעקר עשייתו אינו אלא למנוע ממנו טירחא לאחר השבת, ונמצא שעושה בשבת עבודת ימי החול. אבל דבר שאם לא יעשהו בשבת לא תהיה בידו היכולת לעשותו לאחר השבת, מותר לעשותו בשבת, גם כשעיקר הצורך הוא על ימות החול, דאינו עושה עתה עבודת ימי החול, כי בחול ממילא לא תהא לו היכולת לעשותו, וא"כ אינו נחשב כעושה עבודת ימי החול ביום השבת. תמצית דבריו היא, שאיסור הכנה אינו מצד הדבר שמכניסים על אחרי השבת, אלא מצד האדם שעושה את הפעולה שהיה עליו לעשותה בימות החול, ועתה לא להקדימה ליום השבת, ולכן הפרת נדרים שלא לצורך השבת, באופן שלא תהיה היכולת ביד האב והבעל להפירים אחרי השבת, מותר להפר, הגם שעיקר מטרת ההפרה היא על אחרי שבת, אכן, סוף סוף אינו עושה שום פעולה ביום השבת – במקום לעשותה בימות החול, לכן אין בזה משום איסור הכנה.

ראיה נוספת מבא ליסוד דבריו מדין כלי שמלאכתו להיתר, שמוותר לטלטלו אפילו שלא לצורך חבלי, כמו שנפסק בשו"ע (אורח סי' שח ס"ד): "כלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו אפילו אינו אלא לצורך חבלי – שמהו ישר או יגנב, אבל שלא לצורך כלל אסור לטלטלו", והלא אם עתה אין לו צורך בכלי זה, נמצא שכל דאגתו נתונה על הכלי עבור צרכיו לימים אחרים – ימות החול שיבואו אחרי כן, וחושש שמא יגנב חבלי ולא ידחה לרשותו כשיצטרך לו, ומדוע לא יהא חשוב הדבר כמכין משבת לחול. ועל כרחק צריך לומר שעתה בטלטל זה, אין כוונת האדם בפעולתו שהיא בבדי להימנע מעבודה בימות החול, אלא מאחר שפעולתו מוכרחת להיות עתה, כי אם לא – ייגנב ממנו, מותר לו לעשות עתה, ולמרות שהריח מפעולתו ידחה לימות החול. ענין זה דומה ממש להפרת נדרים שלא לצורך השבת, כשלא יוכלו להפירים במוצאי שבת. וכן נביא לזה המושג (סוכה מב): "מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזירתו למים בשבת, רבי יהודה אומר בשבת מחזירין ביום טוב מוסיפין", והרי פעולת הלל אינן עשויות לצורך היום, שהרי כבר יצאו ביום זה מצות לולב, ומטרתה היא שלא יפסד הלולב, וידיה לו לא לשאר ימות החג, ואף על פי כן אין כאן משום איסור הכנה משבת לחול, ועל כרחק שהגדרת הדבר היא, כאמור, כי הגם שמטרת פעולתו היא לצורך ימות החול, אכן, איסור הכנה אינו אלא במי שפועל פעולה שהיה עליו לעשותו בימות החול ועושהו בשבת, ומאחר שפעולתו עתה היא יצטרך לעשותו בימות החול, שימות הוא בזה, שפעולת הדבר צריכה להיות עתה – להחזיר הלולב למים, ולכן מותר לעשותה עתה – הגם שהריח מפעולתו ידחה לחול.

ע"י יסוד זה של המהרש"ג התירו הפוסקים דברים שהסכים אצלינו מדי שבת בשבת, כגון, בגדי חול שנמצאים בחצר או במרפסת לצורך ייבוש, וכבר נתייבשו, ובאמצע השבת נתקדרי העבים, וקיים חשש שהגשם ירטיבם, האם מותר להכניסם לבית, ולכאורה למה לא יתא בזה משום הכנה משבת לחול, שהרי לא ישתמש עם הבגדים עם למוצ"ש. ולפי האמור אין בזה משום איסור הכנה, כי פעולתו עתה אינה משום שרצה להרחיק שלא לעשותו למוצ"ש, אלא, שהינה סבה לעשותה עתה, דהיינו הגשם שיויר, ובכ"ז אין משום איסור הכנה משבת לחול (ע"ש פמ"ח מהרש"ג פכ"ח ס"א).

על פי האמור יובן גם טעם ההיתר של החזרת מאכלים למקרר בשבת שלא יתקלקל, וכן נהוג עמא להכניס לבית שבת את סיר עם המרק, אחרי שנתקרה, לתוך המקרה, ויתר מכן, הריב אנשים מעבירים את המרק מסיר הגדול אל תוך סיר קטן ומכניסים אותו למקרר כדי שלא יתקלקל, הגם שלא ישתמש במרק זה ביום השבת, וכל פעולה אינה אלא בגלל ימות החול. ולכאורה, מדוע אין בזה משום איסור הכנה לימות החול. ועל פי יסודו של מהרש"ג מובן היתב, כי מעשה זה לא נועד בשביל להרחיק איזו פעולה לכל יצטרך לעשותה במוצ"ש, וכל פעולתו היא שלא יתקלקל, ואם ישאיר את הקדישה בחוץ יתקלקל ומאכל ויפסד, ולכן מותר לעשותה בשבת, הגם שיתועלת הפעולה היא עבור ימות החול (ע"י שו"ת באר משה ח"א סי' בה).

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

דין אכל ועקר ממקומו קודם ברכה אחרונה

א. האוכל ושותה כשיעור השעון ברכה אחרונה, אזי לכתחלה אסור לו לצאת ממקומו עד שיברך ברכה אחרונה במקום שאל או שתי, דחיישין שמא ישכח לברך. ולכן יזהר כל אדם שתיכף כשגמר בדעתו שלא לאכול ולשתות עוד באותו פעם, שיברך תיכף ברכה אחרונה, ולא יעסוק בשום דבר עד שיברך, כי קרוב לודאי שישכח מלברך (ע"י שו"ת הרב ארי"ה סי' קפד ס"א; ח"י אדם כלל נט ס"א ומ"ב סי' קעט סק"ל).

ב. בדיעבד, אם עקר ממקומו ושכח לברך, ונוצר אח"כ – כשהיה בדרך או במקום אחר – שלא בירך עדיין, אם זה עדיין לפני שיעור עיכול (דהיינו שהוא עדיין שבע מאכילה זו, ולא נעשה עדיין רעב או צמא), אז אם אכל דבר שאינו חשוב כ"כ, כגון פירות שאינם משבעת המינים, או ירקות או כל דבר שברכתו הראשונה היא "שהכל", רשאי לברך ברכה אחרונה במקום שזכר (ע"י שו"ת ארי"ה סי' קפד ס"א).

ג. ואם אכל פת – דינו תלוי: אם היה מזיד, דהיינו שנתעצל לברך במקומו, ועתה אין לו עמו כזית פת, צריך לחזור למקומו ולברך שם, גם אם כבר יצא לדרך רחוקה, וכשחזר למקומו אינו צריך לאכול שם עוד. [ואם הוא באמצע נסיעה, וקשה לו מאוד לחזור, יכול לברך שם (ע"י ח"י כלל מז סק"ט; בא"ח פ"ו בהעלאת שנה ב סי"ו)].

אבל אם יש עמו פת אפילו פחות מכזית, [ויש מחמירים דוקא כזית פת (ע"י בא"ח סי' קפד סק"ד בשם הקל"ט)], יאכל קצת פת במקום שזכר, ואינו צריך לברך תחלה ברכת "יהמציא" ולא ברכת המזון על מה שכבר אכל, ואח"כ יברך ברהמ"ז, ותעלה ברהמ"ז גם על אכילתו הראשונה במקום אחר. ודוקא כשלא הסיח דעתו מלאכול עוד, אבל אם הסיח דעתו מלאכול עוד, צריך ליטול ידיים בלי ברכה, ומברך "המציא", ואוכל מעט לחם ומברך ברהמ"ז ועולה לו גם על מה שאכל מקודם (ע"י סי' קפד ס"ב; סי' קעט ס"ב ברהמ"ז ובא"ח שם).

ד. אם המקום רחוק כל כך, שעד שיחזור למקומו יתעצל המזון ויפסיד ברכתו לגמרי, אזי בכל ענין יכול לברך במקום שזכר (סי' קפד ס"א במג"א ובמ"ב סק"ט).

ה. אע"י שאם עקר ממקומו צריך לחזור למקומו, אם בירך במקום שזכר, אפילו ידע הדין שצריך לחזור למקומו ונתעצל בזה, בדיעבד – יצא (שם סי' קפד ס"א; פמ"ג ומ"ב שם סק"ד).

ו. אם עקר ממקומו בשוגג, שלא ידע שאסור לצאת, [ונראה, דה"ה אם שכח לברך ויצא ואח"כ נזכר], אזי לכתחלה, אם אינו קשה יחזור למקומו ויברך, אבל בשעת הדחק יכול לברך במקום שזכר.

ז. הטעם דפת חמיר כ"כ, שצריך לברך במקומו, כיון שהוא דבר חשוב ודרך בני אדם לקבוע סעודתם במקום אחד, ולכן צריך לברך ג"כ באותו מקום שקבע לאכול שם סעודתו, כדי שיחא ניכר שמברך להשיי"ת על מה שאכל שם (לבוש רס"י קפד).

ח. אם אכל מאכל שצריך לברך עליהם ברכת מעין שלש, דהיינו שאכל משבעת המינים או שתי יין, ושכח והלך ולא בירך במקומו, ונוצר במקום אחר, יש מחלוקת אי דינו כפת – וצריך לחזור למקומו לברך, או דינו כשאר דברים – ואינו צריך לחזור למקומו לברך, ויש פוסקים, דמונתי – דינם כפת, ויין ושאר המינים – דינם כשאר דברים. למעשה, לכתחלה אם לא קשה לו, יחזור למקומו ויברך (ע"י סי' קעט ס"ה, מג"א ומ"ב שם; סי' קפד ס"ב ומ"ב שם).

מאת: הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

אוצר הדברים ואוצר מפרשי הפסע על מגילת אסתר – לקוט מדרשי חז"ל המתרגמים ומסבירים מדרשים פסוקים, מתוך סי האגדה המפורסמת בש"ס בבלי וירושלמי, מסכתות קטנות, אבות דר"י, תוספתא, מכליתו וכל המדרשים. נלקט, נערך ונסדר דבר דבר על אפניו, דבר נאה ומתקבל, על ידי הרב נפתלי גרינבוים עם צוות חברי 'מכון המדרש' ע"י חברת 'תפארת בחורים' בארץ ישראל. מהדורת פריעדמאן, ירושלים תשס"ח (רס עמ').

זרע קודש על מועדים – מאת הרח"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע. ב' חלקים: חלק א – כולל גם לקוטי מהר"ם לקוטי הגה"ק רבי מנחם מענדל מלינסק זי"ע (אביו של הגה"ק מראפשיץ). חלק ב – אילה שלוחה על התורה מאת הרח"ק מראפשיץ זי"ע, וכולל גם קונטרס גדול של מפתחות ערכים וכללי ועוד. כל אלה יצאו לאור במהדורה חדשה ומפורטת, כלילת המעלות: מוגהת ומתוקנת ע"י כתי"י, אותיות מאירות עינים, ראשי תיבות מופתעים, מראי מקומות; פיסוק וחילוק קטעים, מפתח פסוקים ומפתח ענינים מפורט, ועוד, על ידי הרב שלמה משה קלאגנברוך, קרית יואל תשס"ז.

אוצר הלכות על שו"ע אורח חיים – אוצ"ר הלכותי מדברי השו"ע ונז"כ ומספרי הלכה ושו"ת מגדולי הפוסקים מקמאי ובתראי עד גדולי זמננו, בהלכות הנוגעים לשלחן ערוך אורח חיים, מסודר על סדר הסימנים והסעיפים בשו"ע, באופן קיצור ובלשון צח וקל השה לכל נפש. [תק"ג – סמימן ר"ב עד סימן רל"ט]. נלקט ונסדר ויצא לאור ברב פאר והדר על ידי הרח"ק אברהם צבי פריעדמאן, דומ"ץ דק"ק אור פני יהושע גאלאטא, ברקולין נ.י. תשס"ח [בא"י – הוצאת 'אור הספר'] (ששח עמ').

בית אברהם לחיים – תקונים ותפלות לחולים ולנפטרים בשם טוב מן העולם, עם הקדמת דברי חכמה ומוסר להנהגות טובות ומועילות, מאת הרח"ק רבי אברהם הכהן מסאלוניקי זי"ע, מח"ס 'טירת המים' 'שירי טהרה' ושא"ס, ובסופו נלוו עמו קוני' 'סגולות אזהרות והנהגות'. נערך בטוב טעם ודעת, בתוספת ציונים, מקורות ומפתחות מפורטים באותיות מאירות ובנקוד מדויקת על ידי הרב יוסף חיים מורחי, ויצא לאור ברוב פאר והדר על ידי מכון יגנו המלך – מפעל תורת חכמי סאלוניקי, ירושלים תשס"ז (247 עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הספר שעולם התורה מיצפה לאורו זר השלחן בשר בחלב-תערוכות התרת הספיקות דיני ספק ספיקא מהדורה מאירת עינים יצא לאור ברוב פאר והדר	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמור שלמה יהודה נ"י עב"י תתי' – בת מחו' הרה"ח ר' מאיר מוטלס הי"ו – ב"ב במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת לעילוי נשמת הרה"ח ר' מנחם מענדל ב"י ישעי' אלימלך ע"ה וזיינגארטן פטרון הת"ת עשרות שנים במסירת מופלאה נלב"ע בשם טוב ביום ז' אדר תשנ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. לעילוי נשמת הרה"ח ר' שמואל משה ב"י יעקב ישראל ע"ה נלב"ע ז' אדר תשנ"ז לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בנו הרב יצחק אהרן קליין הי"ו – ב"ב	הרה"ח ר' עבי (הערסל) מאירוביץ הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמור משה יהודה ליב נ"י עב"י תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הע"י לתורה והקידוש ביה"מ דחסידי בעלזא (מרכ"י) לעילוי נשמת הרה"צ רבי שמואל מנחם ב"ר פנחס ברוך זצ"ל אדמו"ר מליטא – ירושלים נלב"ע ז' אדר תשנ"ט לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' פנחס ברוך בערנשטיין הי"ו לעילוי נשמת הרה"ח ר' ישעי' יצחק ב"ר מרדכי ע"ה נלב"ע ז' אדר תשנ"ה לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' משה עדעלס הי"ו – ב"ב	L'CHAIM PRODUCTIONS לחיים מור"ם בש"זה בהודיה לה' ובשירה רבה מודיעים אנו בזה על הקלטות החזשות שהפקנו השבוע: פורים אותן טיש (2) מיטב יגוני חודש אדר ופורים מחצרות החסידים (קליין, חז"ר, ויזניץ, סטושניץ, נאכוב ויזניץ) מזל טוב (4) עם הבעל מנוגל הרב יומ"י דטן ובו מיטב היגונים הפלויכים החדשים שהולחנו לרגל שמחת בית בעלזא צור משלו די מוסיקלשע לענגענדע – נעהענצט ביום זיידן ר' חיים יהושע פשעמיש ז"ל ("ברח דודי" – נומער 2) סוויטעס נעכט (2 סי'די"ס) סרן השר שלום מכעלזא זי"ע – דערצייטל דורך המנהג הרב קלמן רוזנארטן

עלילם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת ויקרא – "שבת זכור"
ד' אדר ב' תשס"ח לפ"ק – שנה י"ג גיליון תר"א

הדפוס	מו"ס	דף
אנצווערפען	18:28	19:37
לונדון	17:49	18:56
מאנשעסטר	17:57	19:06
ציריך	18:12	19:18
ווינ	17:41	18:47
אמסטרדם	18:26	19:36
פאריז	18:37	19:44
פראנקפורט	18:11	19:19

תורתו של ראשונים

חומר עון הגזל –

שהוא בין אדם לחבירו ואף גם בין אדם למקום

והיה כי יחטא ואשם וחשיב את הגזלה וגו'. לאשר הוא לו יתנו ביום אשמתו (ת, כג-כד). כפל הכתוב ואמר "והיה כי יחטא ואשם" להורות שהגזל – חוטא לגזל, ואשם – לבורא ית"ש. ואמר: "ביום אשמתו" – ביום שיתבונן וישיב ללבו אשמתו שגזל ממנו, זהו 'ביום אשמתו'. ויכלול עוד בו היום שגזל ממנו, ולמודד שהוא עומד במרדו כל [עוד] שאינו מחזור, שהרי העבירות שני חלקים: האחד, עבירות שבין אדם למקום, שהנפש מתגברת להקב"ה במחשבות רעות ופעולות רעות, ואין החוטא חומס בזה כי אם לנפשו, וכענין שכתוב (משל, ג, לז): 'מִשְׁחָתוֹ נָפְשׁוֹ הוּא יַעֲשֶׂנָה; והשני, עבירות שבין אדם לחברו, כגון שביזה אותו בדיבורו, או שהכה אותו על גופו, שהחוטא הזה הוא חוטא לאחר. אבל הגזל הוא חוטא כולל כי הוא חוטא גם לאלקים, ולכן איסור הגזל חמור, כענין שאמרו ר"ל (ויקרא, ג, ז): כסא מלאה עונות אין מקטרג ככולן אלא גזל, ודור המבול לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל וכו' (תנחומא ר"פ נח).

וכן מצינו ביהוהאל הנביא ע"ה שהוכיח לישראל כמה עבירות בפרשת (יהוהאל כב) 'התשפוט את עיר הדומים והודיעתה את' וגו'. הוא שכתוב (שם): 'בדמך אשר שפכת אשמתו ובנגלולך אשר עשית טמאת' וגו', ואמר: 'קדשי ביות זאת שבתותי חללת', ואמר: 'אנשי רכיל היו כך למען שפך דם, צדק ותרבות לקחת וגו' ואותי שכחת נאם ה', ובאחרונה הוכיח הגזל, שנאמר: 'וְהָיָה הַיָּמִי כִּפִּי אֶל בִּצְעֶךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ; ודרך משל, לא הכה כפו עד שהוכיח הגזל, מותקן חומר האיסור אשר בו. והוכיח אחריו (שם): 'היעמוד לבך אם תחזקנה ידך לימים אשר אני עושה אותך'.

ואף על פי שענין הגזל הוא לאו הניתק לעשה, ויש לו תקנה בהשבה, מכל מקום ראוי להיות האיסור חמור מאד, כי לפעמים לא ימצא הגזל, או שמת או שהוא דר במקום רחוק או אם ימצא הגזל ולא ירצה למחול אותו, גם לפעמים יאבד ממונו ואין לו יד להשיב הגזל, שכן העושה בעל תמורה, מותקן במקום למקום, ואם הוא קרוב היום אל העושה, כדרך עין ירחק ממנו וכו'. גם לפעמים שלא יכיר הגזל לגזלו, כגון הגזל לרבים, ולמי יחזיר והוא אינו יודע למי גזל, ועל זה אמר הכתוב (בפסוק כה): 'זאת אשמו יביא לה' כי אחר שהשיב את הגזלה ונקח עצמו ממנה הצריכו הכתוב קרבן לחומר האיסור, כי בעוד שיש בידו גזל – אין הקרבן מועיל ולא התשובה מכפרת, שהרי אין התשובה יוצאת מן הדברים, רק מן המעשה, והמעשה הוא השבת הגזלה'.

הוא שאמרו חבירי לאויב (אויב יא, ד): 'אם אתה בידך תרחיקהו ואל תשכן באהליך עולה, ויחזירו בכתוב הזה בענין הגזל בנגלה ובנסתר: 'אם אתה בידך תרחיקהו' – זהו בנגלה, 'אל תשכן באהליך עולה' – זהו בנסתר, כלומר, מה שהוא נסתר בתוך האהל חייב להפיש אחריו ולהוציאו משם אם הוא גזל וכו'.

ומזה אמר דוד המלך ע"ה מדבר בתפלה ומתודה (תהלים נא, ו): 'לֹךְ לְבָדֶךָ חַטָּאתִי, לְמַד שְׁהִיָּה נָקִי מִחַטָּא הַגְּזֵלָה וְלֹא הִיָּה בִידִי חַטָּא אֲצִל שׁוֹם אָדָם, כִּי אִם בִּינוּ לְבִין הַמָּקוֹם יִתְעַלֶּה. וזהו שאמר: 'לֹךְ לְבָדֶךָ חַטָּאתִי'. וכן מצינו שהתפלל להשי"ת במקום אחר שינקה אותו מהסתפרות, והם העונות ששגג בהם, ולא יזכור אותם, והוא שאמר (שם יב, יא): 'שְׁנִיאוּתִי מִן יוֹכֵן מִנְּסִתֵּי נַפְשִׁי, כִּי מִן הַזְּדוּנוֹת הוּא נִשְׁמַר מִמֶּנּוּ וְנִזְהָר מִלִּבְשָׁל בָּהֶם, וְדַבַּר יְדוּעַ כִּי כָל הַנִּזְהָר מִהֶן שָׂכָרוּ אֹתוֹ וּפְעוּלָתוֹ לִפְנֵינוּ, וְזִכְהָ לָרֵב מִבְּהַצְפוֹ, הוּא שֶׁאֵמֶר (שם פסוק יב): 'גַּם עֲבָדְךָ נִזְהָר בָּהֶם כְּשֶׁמֶר עֲקֵב רֵב'.

רבינו בחיי (בפרשתנו, וז"ה ב"ב הקמח) ערך גזל. עני"ש באריכות

לקח טוב

"לא תשכח" – לא יהיה תש כחך

שהצטבר בה, פגומה ופגועה מרוב הכנעותיה אל דרישות הגוף. וכחבר טוב וידיד נאמן שם יצרו הרע ידו על כתפו, פורץ בבכי יחד אתו ומפליא להשתתף בצעריו, ולחוש לאזנו: לבי לבי עליך חברי היקר, חבל לי על נפשך האומללה שכבר אין לה מנוס ותקוה. מסע הקודש היה צריך להיות מושאת נפשך, אך מה נעשה, הרחקת נדוד ובעצם פסלת את עצמך מלצאת באותו מסע המיוחד, כי יאמר לך אלקים: מה לך לספר חוקי ולרמוס חצרי. מסכן ואומלל שכמוך, אין מה לעשות, כבר תש כחך.

אותיות מחכימות

זכור את אשר עשה לך עמלק וגו' תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח.

עמלק הוא יתר הרע שרש של עמלק, 'אשר קדך בדרך', כלומר עשה אותך קר וכבדו בדרך ה', והראה לך גודל החטאים וטעות שלך, איך שהכנית לפדוע נגדו ית"ש, וגדלה אשמתך עד שמי חוס וסכניסס. וזהו הספיל אותך מטה מטה, בלי שאת ראשך, ולא יערכ לך נשק לעמוד לנורא כל העולמים ולקוב בתקופה שלמה לפניו ית', וקבע בלבוך דעה הנפסדת שלו, שכבר אבדת סבירך ותקוהך. אבל בלחמם כל דבריו דברי עקר ותקומת... ועל זה מוכיח האדם ליתן דעתו היתר... ולהתגבר למוחו בלי לנפוש לעלות... ויחמין בלחמם שלמה שהבורא ית"ש הוא רב חסד ומרבה לסלח. וזהו שגמר חומר... 'תמחה את זכר עמלק' גמרי, ממלח קומתך, ותגריסיו מכל וכל מאתך, ולא יהיה שום שלטת ואחזק במלח קומתך לסדוקך מדרך ה', ולא 'לא תשכח' – אזהרת תש כח, כלומר שאף לא יהיה לך תש כח וחלש בעבודתו, כי אם תתחזק בכל עוז כחך בעבודתו ית"ש בכל עת ויזכר, ויזכר, ויזכר.

בדורנו אנו, ואולי גם בדורות קודמים, הרבתה דרכו זו של היצר – דרכו של עמלק – להפיל חללים חללים במערכה הרוחנית של כלל ישראל, יותר מכל הדרכים האחרות.

אין לו לאדם אלא להבין ולהשכיל, שבשמענו קול בכי תמוררים זה הלחוש אל אזניו ואינו מרפה ממנו, ידע נאמנה שאין אלו אלא דברי עמלק, המנסה ומשתדל להתיש כחו של ישראל ולרשל את ידיו. עליו למחות את זכרו, וככה "לא תש-כח".

עלילם לתרופה – להפצת תורה וחסידות

קול צהלה ורנה שפתינו תרננה

לרגל השמחה במעונו של ידידנו הנמרץ, העסקן הרגול, עושה חסד לאלפים ומזכה תורה לרבות

הרה"ח ר' ישראל ראזען שליט"א – מנהל העלילם לתרופה בארה"ב

בחולדת הבן נ"י במז"ט ובשעט"מ

ויחי רצון שיוכה לגלגל אותו ואת כל יוציא לתורה לחופה

ולמעשים טובים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת, ומתוך אושר ועושר וכס"ס, אכ"ר.

הכו"ח בשם כל הצוות וחברי המערכת, ידידיך ומוקיריך

יודא הכהן הרשקוביץ יעקב פריעדמאן

אמרות טהורות

עבודת ה' בעניני גשמיים – על ידי ביקור עצמי

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבכמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (א. ב.). חובת האדם היא לעבוד את בוראו ית"ש בכל דרכיו, גם בעניני גשמיים. אך היות וקשה מאוד לבוא למדרגה נעלה זו, על כן העצה היעוצה היא שקדם התיישבו לאכול ולשתות וכדומה יתרה בתשובה, ובהו יקנע יצרו ויזל לאכול ולשתות בקדושה. "גם ישכיל גדול מדרגת האדם שיש בו חלק אלקות, ואין יעשה עניני גשמיים בחלק אלקות, רק יעשה הכל בקדושה לעבודתו ויתברך".

זהו הרמז: **"אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" – שרוצה לקרב עצמו להבורא ב"ה – "מן הבכמה" – אף מן הבכמיות, שהן התאוות הגשמייות, אכילה וכדומה, ואין יזל לבוא למדרגה זו, על כן אמר: **"מן הבקר"**, לשון "ביקור", כמו שהקרבן צריך ביקור ממום, כן הרוצה להתקרב אל הש"ת צריך ביקור ממום, שהוא הפגם שעשה ה', ולחזור בתשובה, כאמור, וגם **"מן הצאן"** – רומז להשיבותם וקדושתם של בני ישראל שנקראו "צאן קדשים" (ויחזקאל לו, לה) "צאן מרעיתי" (שם לו, לא), "וכשישכיל שגדול החשיבות הוא מחמת החלק אלקות שבתוך האדם, כזה: **"תקריבו את קרבנכם"** אף מן הבכמה, כנ"ל".**

הקרבנות קרבן – מנחתו של אדם הראשון

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וגו' (א. ב.). פירש"י: "אדם – למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל". וצריך ביאור לענין מה הקישה התורה איסור גזל בקרבן לאדם הראשון. ונראה שרמז לנו בזה דבר גדול, כי באמת אם אדם הוטא ח"ו, אזי הוא נמסר למסירה ויצרו מתגרר עליו בכל יום, ואם כן היאך יתכן כמציאות החיזור בתשובה, הלא היצר הרע לא יניח לו. אבנם הקב"ה ברוב רחמים הקדים, וכשברא את אדם הראשון כלל בו כל הנשמות עד סוף כל הדורות, והיות והוא

אמירות נעימה

ויקרא אל משה ויברך ה' אליו מאהל מועד לאמר (א. א.). פירש"י: "אמר להם דברי כבושין, בשבילכם הוא נדרב עמי". ולכאורה, מה דברי כבושין יש כאן, אדרבה דברי חנופה הם. והנה, **הרשב"ם** מפרש שהפסוק נמשך אדלעיל, סוף ספר שמות, דכתיב (ס. פ. לה): "ולא יוכל משה לבא אל אהל מועד" וגו', לכן קראהו הקב"ה מתוך אהל מועד, ו"מאהל מועד" מוסב על "ויקרא", וכך הוא פירוש הפסוק: "ויקרא אל משה מאהל מועד ויברך אליו לאמר". ויש להבין מה רוצה להשמיענו בזה שקראו מאהל מועד.

וי"ל, הדנה, **הטורי זהב** מכיז בהלכות מילה (פסח"ס) בשם המדרש (ויק"ר כו, ה) מעם לסעודת "שלוש זכר" שעושים בשבת הראשונה שנולד בן, משום שאמר הקב"ה "ביום השמיני ימול" (להלן יב, ג), ולכן אמר בבהמות "וזהו בשבעי ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרב" וגו' (להלן כו, כו). כדי שתעבור עליו שבת ויקבל פני שכינה טרם ידבק בהש"ת. עוד מעם כתב בשם ה"דרישה, כי בזה מנחמים את הבן הנולד, שמתאבל על תורתו שנשתכחה הימנו בעת צאתו לאור העולם, ע"ש. ונראה ששני הפעמים קשורים אחד בשני, כי אילו לא היה שוכח תורתו היה תיפק ראוי לקבל פני שכינה, ואפילו בחול, אך הואיל ושכח תורתו אינו ראוי לקבל פני השכינה טרם יעבור עליו שבת.

והנה, ענין זה היה גם כן במשכן, שלא נגמר דינוכו והשראת השכינה אלא ביום השמיני למילואים, וזה כדי שתעבור עליו שבת אחת. אולם לפי הנ"ל קשה, וכי לא היה משה רבנו י"ה ראוי לכך בלי שבת, דבשלמא על אהרן וכל בית ישראל לא קשה מיד, כי יתכן דעשיית ושכירת הלחות היו לדידהו כשכחת התורה להבין חילוף, אך ממש רבנו קשה. וי"ל, שהמשכן לא היה לצורך משה רבינו, כי באהלו שלו היה אליו הדיבור בכל שעה, דכתיב (שמות לו, ז): "ומשה יקח את האהל וגו' ויקרא לו אהל מועד והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד" וגו', ולא היו כל הדברות שבמשכן כי אם

עשה תשובה באמת, על ידי זה השריש ניצוץ של תשובה לכל באי עולם, ובהו הניצוץ יש כח באדם לעשות תשובה שלימה.

וזו כונת הכתוב: "אדם כי יקריב מכם", דהיינו החלק של אדם הראשון שיש בכח, זה הכח הוא הנותן לכל חיל לשוב אל ה'. וכיון שכל כח התשובה בא מאדם הראשון, לכן הוזהר אותנו: "מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל".

"קרבן לה'" – רומז למדת השפלות

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וגו' (א. ב.). כתב כאן לשון 'אדם' ולא 'איש' כפי שכתוב ברוב המקומות. כי 'אדם' מורה על שפלות, שעולה בנימטריא מ"ה, כלומר "מה אנו ומה חיינו", גם כי נקרא **אדם על שם שנוצר 'עפר מן האדמה' (בראשית ב, 7), והנה, אמרו רז"ל (נדרים א) שאדם הנודר יאמר: 'קרבן לה' – ולא: לה' קרבן. והטעם הוא, דהיישין שמה ימות אחר שאמר תיבת לה' – ונמצא שיוציא שם שמים לבטלה (נ"י שלח"ק ס"פ פסחים פרק תורה אור ריש עמוד מצה עשרה. ונ"י נהל קדושים להרד"א פ"ר בראשית אות ה, וישר"ה מ"ח ה בפאת השדה סי' לה שהאריך בה). ומכך יש ללמוד גדול שפלות האדם, שאינו במחשבתו כרנוע בדיים, וזהו שאמר: **"אדם כי יקריב מכם"**, היינו כאשר ירצה האדם להתקרב אל מדת השפלות – הרמזו בשם **אדם** – ללמוד ממה שצריך לומר **"קרבן לה'" – ולא: לה' קרבן**. ומהו יתבונן ויכיר גדול שפלותו ויזכה לבוא לבחינת ענוה. צמח דוד, דינוב**

עשיית רצון הצדיק – תנאי לסמור עליו

וסמך ידו על ראש העולה ונרצה לו לכפר עליו (א. ד.). נראה לי, הדנה האדם הרוצה להעלות עצמו לעבודת הש"ת, ושהתורה ותפילה שלו היא רצויים לפני המקום ב"ה, צריך להשתתף עם הצדיקים, ועל ידי שיתוף עם הצדיקים תהיה כל עשייתו זכה ובוררה. והצדיק נקרא ראש העולה, כי הוא מעלה תמיד נשמות ישראל. וזה פירוש הפסוק: **"וסמך ידו על ראש העולה"**, שצריך לסמך תמיד על הצדיק ולהשתתף עמו, אבל **"ונרצה לו"** – לעשות רצון הצדיק בלי לעבור רצונו ח"ו. אור לשמים

בשביל בני ישראל, ואם כן בשבילם היה צורך גדול שתעבור עליו שבת כדי שתשרה שכנה עליהם, ועל כן: **ויקרא אל משה ויברך ה' אליו מאהל מועד לאמר** – לישראל דברי כבושין, כאמור, ודוק.

אדם כי יקריב מכם (א. ב.). פירש"י: "כשיקריב, בקרבנות נדבה דבר הענין. אדם – למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל". ונראה שדברי רש"י מוקשים יפה, הדנה רז"ל דרשו (כ"ט ק"ה): "אתם קרויין אדם – ואין עובדי כוכבים קרויין אדם". ולפי זה, אלמלא פירש רש"י, שבנדבה דיבר, אין להקשות "אדם – למה נאמר", כי הייתי אומר שבא למעט נכרים, אבל עכשיו שפירש שבקרבנות נדבה דיבר הענין, והלא קרויין (נדר כ"ט) שנכרים נדרים נדרים ונדרים כישראל, אם כן יפה מוקשה מיד: "אדם – למה נאמר", ועל כרחך שבא ללמד מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל אף אתם לא תקריבו מן הגזל. **בתנאי אור**

וקרבו וברעיו ירחיק במים והקטיר הכהן את הכל המזבחה עולה אשה ריה ניהיה לה' (א. א.). וי"ל הטעם שעולה כליל תקטר, משום שהוא בא על הרהור הלב (ויק"ר יג, א), והנה החוטא בהרהור לא חטא נגד אדם כלום, שבשאר עבירות שעושה מועשה ממש, או הוא חוטא נגד אלקים ואדם, שחוטא אחר יאבד טובה הרבה (קדלות פ, יח), כי העולם נדון אחר רובו, ויתכן שהעולם עמד עכשיו מחצה על מחצה וזה שחטא הכהן את העולם לכך חובה (קדושין לו), ולכך קרבנו חטאת או אשם, שבזה מפיים כביכול את הקב"ה, וכן בני אדם, כי החלב והדם ניתן על המזבח והבשר לכהנים. משא"כ החוטא במחשבה, רק בהרהור, בזה בודאי אפילו בע"ז נדיון גם על המחשבה (שם לפ) מ"מ היינו דוקא החוטא עצמו, אבל ודאי לא שאחרים יענישו מצד העקבות, דנמותרות דומיא דנבלות בעינין. ולפיכך חטא המחשבה זרה אינה כאה לכך מאונסם דציבור להכרעה, ואם כן אין הדבר נוגע אלא אליו ית"ש, ולכך העולה כליל תקטר לה'. **נחלת בנימין** (מצה קפו סי' יג)

יתרון דעת

פורים משולש (א)

למה אין עושים פורים תבשילין / בער"ש להקדים הסעודה קודם שעה עשירית – למה? / ועוד

אם חל פורים בערב שבת, כמו שחל בשנה זו לששון ולשמחה"ה לפ"ק (שנת פ"ט), וכבר כתבתי לעיל סימן תרצ"ט מנחה קטנה, שנמצא עיקרה ביום ט"ו, אכן אם חל בערב שבת אם יעשה או עיקר הסעודה ביממא אחר חצות בזה פוגם כבוד שבת שהוא דאורייתא, וסעודת פורים אינה רק מדברי קבלה שהוא מדברי סופרים, **ולכן טוב בעיני שיקדים לעשות עיקר הסעודה בבוקר השכם**, שגם בבל השנים היה ראוי לנהוג כך, רק שנמנהגו אינו כן, שנחפשו פה ע"י מתנות לאביונים שטרודים בהם ביום, לכן לפחות בערב שבת אל יעשה אדם כזה לעשות עיקר המצוה בסוף היום.

אכן מכל מקום צריך לחכם להיות עניני בראשון לדקדק שלא ישתכר לגמרי וימלא בטנו יותר מדאי בהשמחה, רק יבסם עצמו בבוקר ויראה שיתן חלק גם לסעודת שבת, שלא אמרו חז"ל רק צריך לבסומי בפוריא, ולא להשתכר בשכרותו של ליל, שידוע גנות השכרות בכמה דוכתי וכו'... וקפא אומץ (נחת תשדח)

כד הוינא טליא הלכתי לטייל עם מרן אבי אדמו"ר זצ"ל (בעל הכתב סופר ד"ע) ואמר לי, שנשאל למה אין עושים עירובי תבשילין בפורים שחל בערב שבת כמו ביום טוב שחל בער"ש. ותשובתו הייתה כך, לפי הטעם דנתן רב אשי בביצה (טו), דלכן תיקנו עירובי תבשילין, דיאמרו אין אופין מירט לשבת ק"ו מירט לחול, ומשום איסור מלאכה נגעו בה, וזה לא שייך בפורים, דהא לא קיבלו עליהו לאסור מלאכה בפורים, כדאינא בגמרא מנגילה (ה), אבל לרבא (שם) שאמר הטעם כדי שיבורר מנה יפה ליו"ט, מנה יפה לשבת, וזה שייך בפורים יותר, כי סעודת פורים גדולה יותר מסעודת יו"ט, שהנהיגו החכמים והנביאים על כל ישראל להיותם ימי משתה ושמחה יותר משבתות וימים טובים, כדאינא בטר"ז (ס"י תרג סק"ב), אם כן לרבא קשה למה לא תיקנו לעשות עירובי תבשילין ביום יום שחל להיות בער"ש, וכו'. אבל עיקר הקושיא יש ליישב באיך דרבא, דאמר רבא (שם) חייב אדם לבסומי בפורים, ופירש"י להשתכר ביו, א"כ מה יועיל עירובי כדי שיבורר, כיון שהוא משתולל בשכרותו עד דלא ידע וכו'.

ואח"כ האיר השם עיני שמעיקרא הקושיא ליתא, דבשלמא ביו"ט אם יאכל הכל בסעודת יו"ט, לא יזדה לו עוד לשבת, אבל בפורים שאין בו משום מוקצה, ולא משום חתומין, ולא משום מלאכה, ולא משום מקח וממכר, יוכל עוד הפעם להדיק הכל לשבת. **ש"ת התעוררות תשובה** (א"ח סי' תצד, ונ"ע בחי' בת"ס ביצה טו)

כשחל י"ד בערב שבת היותר נכון לעשות הסעודה בשחרית אחר התפילה, ואף הדגבאים והענינים מבבלים אותם, עכ"פ שיהיה קודם חצות, כדי שיאכל בשר וישתה יין ויהיה לו הרוחות זמן לאכול סעודת שבת. כן העלתי בספרי זוטא "רוח חיים" סי' תצ"ה וכו', **דלא מבעיא בכל שנה התחלת הסעודה זכר למדרכי ואסתר ליהודים היתה אורה, אלא אפילו כשחל בערב שבת** והסעודה היא בזמן דורח השמש ושרגא מבטיהא מאי מהניא, אפילו הכי ידליק ב' נרות יגמלא נהגה הלשון הזה דרך ישכון אור. ועוד כתבתי שם **דקודם שיושב בסעודה יקח הדינים ויברך עליהם** כמו בשבת ועי"ש שמועמ"ה חיים וכו'...

מועד כלל חי להג"ה פלאני זצ"ל (סי' לא אות מה)

בהודמן לאכול סעודת פורים בערב שבת קודש שן המנחה ולמעלה, יש לומר שהיא זמן סעודת פורים שהוא סעודת הודאה על הנס פורים, שנאמר עליו (תהלים קכ, ב) "לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם" – אדם ולא מלך זה המן (מגילה יא, א). והיונו שבסגן עמך תתברך והתיקן של הסיבה הראשונה, שהיה בערב שבת קודש הראשון ביום ברא אלקים את האדם, וידוע אשר עשה אלקים את האדם ישר, ולולי רצונו יתברך בהבחייה היה האדם תמיד הולך ישר מעיקרא, את היה סטרא דהמן בעולם, שייטרוס להיות להיות והתפלות חזרה מהיפוך לישר, ורק מצד רצונו יתברך בהבחייה היה מה דהוה באותו היום באכילת העץ, שעיקר כח שליטתו אז היה ע"י האכילה ושהיה מסעודתו של אחשוורוש כידוע וכו'.

ואפשר וזה ענין שאינא ברמ"א (סי' תצ"ה) כדעל פורים בער"ש יש לאכול הסעודה בשחרית, וכתב עליו ה"ד אפרים" בשם המהר"ל היינו **קודם שעה עשירית**. וכן נמצא בהל' שבת במג"א (סי' רמט סק"ו) בשם הב"ח לענין סעודת בריית מילה בערב שבת, דמצוה להתחיל קודם שעה עשירית, ויש לומר בזה ע"פ דברינו הנ"ל, **שכל סעודת מצוה בשעתה בערב שבת, הוא תיקון כל מה שנעשה באותו היום ערב שבת** של בריאת אדם הראשון, שכל שעות אותו היום נימנן במדרש רבא (פסחים פ"ט), בעשירית עבר, וי"ל שעל זה הכונה דמצוה להתחיל קודם שעה עשירית וכו'...

שבת מיוחדת להר"ק ר"ל מלובלין (פורים תר"ע, עיר"ש)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי אלכסנדר זיסקינד מהוראדאנא זי"ע – בעל "יסוד ושורש העבודה" יומא דהילולא י"ח אדר שני (תקנ"ד)

אין יהודי הירא וחרד לדבר ה' שלא שמע על הספר הקדוש "יסוד ושורש העבודה", אשר זה יותר ממאתיים ועשרים שנה, מאז הופעתו לאור עולם בשנת תקמ"ב, מצית אש קודש בלב כל מבקש ה' ומלהיבו בשלהבת עלילת לקיום התורה והמצוות. אולם, אם הספר נודע ביהדות קדושה שמו במקהלות ישראל, כמעט ולא נודע כל מאומה אודות המחבר הקדוש רבי אלכסנדר זיסקינד זי"ע, שזכה לייסוד ולהשריש העבודה ולהורות הדרך אשר ילכו בה, כל זאת ברוב צניעותו ומדת שפלותו, כפי שחתם שמו על שער ספרו "העציר באלפי יהודים הנכאבים, אסקופה הנדרסת לפני מצדיקי הרבים ככוכבים". ברם הוא וספרו חד, וכפי שהגדירו פעם קדוש ישראל הגר"א מווילנא זי"ע: **"רבי אלכסנדר זיסקינד גדול כספרו, וספרו גדול כמוהו... הוא נאם לשמו, ושמו נאה לו"**. ואמנם, ספרו – זה ספר תולדות האדם הגדול בענקים, וכמו שבגדול עיונותו חרט על שער ספרו **"יסוד ושורש העבודה"** של התפלה והתורה והמצוות, זה ספר תולדות האדם מעשים טובים, לפעולות אדם בדבר שפתיו ולבו לו נכון עמו לטובה שוים, בכוונות פשטיות נוח לכל כטל ורביבים, וכל איש מאנשי קודש ישראל לה' בכוונותיהם חייבים, והוא חבור תורה ומצוות לב האדם מהלכים, בכל התפילות של כל השנה...". ואכן כל דיבור ודיבור שבספרו הגדול והנורא יעידון יגידון על רום מדרגותיו בעבודת השם, ולשונו הקודש – לשונות של אש וכן אשר פרצו מתוך יקד יקדל הבוער מרוב אהבתו אל השי"ת, וכפי שהוביל מעדות עצמו בצוואתו הידועה (סי' ה) בלשון קדשו: **"ליבד כל הכוונות שכתבתי בחיבורי הנדפס, מעיד אני עלי שמים וארץ בני אהובי, שלא נעדר אחת מהנה שלא כוונתי בעצמי בכל התפילות ובכל ההודאות ביתר שאת וביתר עוז, ועוד רבים כהנה וכהנה שלא היה ביכולתי להציג בחבורי – כוונתי אותם בעז"ש מחמת גודל אהבת ה' יתעלה ברוך הוא ובורך שמו"**. ועוד להלן (שם סי' יט): **"אך דעו, בניי אהובי, שבדאי כפלי כפלים דברים כהנה וכהנה שהייתי נוהג בהם ולא העליתי אותם בכתב..."**.

לא בכדי התבטא פעם המגיד הק' רבי ישראל מאנשי קדוש זי"ע, באמרו: **"בעל 'יסוד ושורש העבודה' נהג לכתוב בספרו מהלשונות הללו 'כאן צריך להיות בהתלהבות, כאן ביראה, כאן באהבה'... לו היו קעשינעס (כיסים) מוכנים לעת מצוא, והיה בכחו להשתמש בהם כפי העת והצורך, מה נעשה אנו שאין לנו 'מוזמן', וצריכים הרבה להשתדל בזה..."**.

צדיקים וקדושים הפליגו לדבר ברומם עבודתו ושגב הליכותיו בקודש, אשר כולנה היו לשם שמים ממש ונבעו ממוטות האמת, האמונה והתמימות. ופעם גילה הרח"ק החוזה מלובלין זי"ע ר' שזכה לו מעט מעט, **"שחשוב מאוד אצל הקב"ה סדר הנהגות של הצדיק וגודל תמימות לבבו לפני ה', כי הוא היה מתנהג תמיד להשיג על זה האמונה של השגחה פרטית בכל עניניו"** (נשומר אמונים, מאמר השגחה פרטית, פרק ט).

נוראים ומופלאים ביותר המה דבריו אשר כתב בעצמו בצוואתו לאנשי הח"ק, בהם גזר אומר שלא ידברו עליו שום שבח כלל, "ירק את השבח הזה וידברו עליו, מה שבינה מעיד עלי שמים וארץ, והיוע העלמות יודע ועיד עלי גם כן אחר פטירתו, שהייתי מאמין באמונת אלקותו ית"ש ויתעלה זכרו לעד, ממש כמשה רבינו ע"ה, אך הוא (המשיח) ידע בבירור, כפי גודל שכלו, כמ"ש (מגדבר יב' י) **"בכל ביתי טמא הוא"**, ואני השפל בגודל אמונה שלימה ואמתות ברוה, בלי שום פקפק וספק כלל ח"ו, גם בבירור נמור לפי קט שכלי. גם שבח זה יאמרו עלי, שכמה וכמה פעמים ביום, בעת שהייתי בטל מלמוד התורה הקדושה, הייתי מקבל עלי אלקותו ית"ש ויתעלה".

כאמור, בגודל פרסומו של ספרו בכל קצוי ארץ, עד שהזכרת שמו בסילודין מעוררת נימל לב ושרעפי קודש, כן סמירה ועולמה דמותו של רבינו המחבר, וסדר תולדות חייו לוטה בערפלי טוהר, נלגל נלגל כי אם זה המעט אשר נלקטו ונערכו בראש המהדורות האחרונות, תחלה זו שבהוצאת מכון הרי פישל, ירושלים תשי"ט, ואחרונה חביבה, מהדורה מפורטת ומושלמת של הרב יהושע העשיל זינקבר, ירושלים תשמ"ז. הבח נעלה זכרו קדוש עלי גליון, קוים יעצרים וזהירים הבוקעים ונוצצים יסוד ושורש העבודה! וצוואתו הידועה, וכדלהלן בע"ה.

מתולדותיו והליכותיו:

"הרבני המופלא ומופלג בתורה ובחסידות המפורסם, איש קדוש יאמר לו, מהר"ר אלכסנדר זיסקינד" – כפי שמתאר על ידי רבה של עירו הוראדאנא, הגי"ר אלעזר ב"ר צבי הירש זצ"ל, בהסכמה נלהבת ליסוד ושורש העבודה – נולד, כנראה, בעיר ורומניא¹ בסוף המאה החמישית לאלף החמישי בלכתא העולם², לאביו רבי משה ולאמו מרת רבקה – כפי שנתקף על מצבתו, אך לא נודעו עליהם פרטים. לימים עבר וקבע מושבו ב"בית קטן ומוסגרי" בק"ק הוראדאנא העתיקה, אשר בערבות ליטא-רוסיה.

בין רבותיו בנגלה ובנסתר, ידוע מורו ורבו הגה"ק המקובל רבי אריה לייב הלוי פשטיין זצ"ל אב"ד קעניגסבערג, בעל ספרי ה"פרדס"³, אשר רבינו מביא מחידושי, כללים וערכים בתורת הנסתר, בספרו "קרני אור" – פירוש על הוזהר הק'.

על מויעד

הגם שבני ישראל נעטו "תמחה את זכר עמלק" עליהם לדעת

כי הכל מאת השי"ת והוא אשר ימחה את זרע עמלק – "כי מחה אמה" (דברים כה, יז).

זכור את אשר עשה לך עמלק וגו'. תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח (דברים כה, יז). ובספרי (תצא פה): **"זכור פה, ואל תשכח בלב, וכן הוא אומר (שמות טו, יד) שמעו עמי ירגון. תמחה את זכר עמלק, ולהלן הוא אומר (שם יז, יד) כי מחה אמה את זכר עמלק"**. ויש לדקדק במה שמסיים הספרי **"וכן הוא אומר שמעו עמי ירגון"**, מה השייכות של פסוק זה לבאן.

ו"ל בהקדם מה שאמר **אממור"ר ז"ל** (מין מהרי"ע) לפרש הפסוק (דברים לו, כז): **"וירש מפניך אויב ויאמר השמד"**, דהנה, אף על פי שבני ישראל נעטו ללחום עם אויביהם בדרך הטבע, בכל זאת עליהם לדעת שהנצחון על אויביהם הוא רק מהשי"ת, והוא ית"ש בעצמו ינצח את שונאי ישראל, ואך רצון השי"ת היה שבני ישראל יצטוו לעשות איוו פעולה בזה, אמנם באמת הוא הכל מהשי"ת (עי' רבינו בחי"ר פ' שלח שמבאר ענין זה).

וזהו: **"וירש מפניך אויב"**, שבאמת השי"ת בעצמו מגרש את האויב, אמנם אף על פי כן **"וירש השמד"** היינו, שהשי"ת אומר לבני ישראל שם ישמידו את האויבים, אד"ק ז"ל.

ולפי זה יש לפרש כוונת סוף דברי הספרי: **"תמחה את זכר עמלק, ולהלן הוא אומר כי מחה אמה את זכר עמלק"**, והיינו, שבאמת הקב"ה עצמו ימחה את עמלק, "כי מחה אמה", אלא שרצה הקב"ה לזכות את ישראל במצות מחיית עמלק, רצה להם **"תמחה את זכר עמלק"**, אבל באמת הוא ואלו המהשי"ת, והוא יתברך עצמו ימחה את זרעו של עמלק מכל וכל. וזו כוונת הספרי, שבאמת הוא **"כי מחה אמה"**, ורק לבני ישראל אומר **"תמחה"**. וזו הכוונה בדברי הספרי **"וכן הוא אומר שמעו עמי ירגון"**, דבהמשך כתיב שם **"בגדול זרועך ידמו כאבן"**, והיינו שהישועה היתה שם על ידי הקב"ה בעצמו, ולכן מביא הספרי פסוק זה, שמורה גם כן על ענין זה שהכל הוא מהשי"ת.

"כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ד מבעלזא זי"ע" (לקט שפתי קודש) על ארבע פרשיות, אדר א' תשס"ח, ענין שבע' "דברים קודשים" וביבארים (הוספות)

נסיונות קשים של שכול וצער גידול בנים נתנסה רבינו, וכפי שמספר שהיו לו **"בנים רבים, אך לא זכיתי לגדלם"** (שם סי' טו, ג), אך הוא נודע את יסוריו באהבה, וכדבריו (שם סי' כז): **"הייתי נוהר מאד ליתן הודאה ושבח להשם יתעלה ית"ש על כל מה שהגיע עלי, וכן איהו רעה רח"ל קטנה או גדולה, מכל מה שהפה יוכל לדבר והכל לחשוב, הייתי מצדיק עלי את הדין שבמחא, ונתתי להשי"ת ג"כ הודאה על זה בשמחה עצומה בזה"ל..."**.

שני בנים שחלו נתפאו, ומוזכרים בצוואתו (סי' יא), בפרט כוונותיו בתפלת שמונה עשרה: **"ובברכה שניה, בתיבות 'ורפא חולים', בניי אהוביי, היודע ועד הוא יעיד עלי שנתתי לו ית"ש ויתעלה הודאה עצומה במחשבתי בתיבות אלו, על ששלח רפואה שלימה לכם, היינו אתה בני משה, שנצרכת מאוד לרפואה בעת ג' שנים אחר החתונה שלך, שרפא אותך בבית ר' עובדיה מ"ק"ק שטוצין בעז"ה, ואתה בני אריה גם כן שנצרכת מאוד לרפואה מן השמים בעת שבאתי מהדפוס עם חבורי, שהיית יאוש בעיני רוב בני העיר, ושחל לך להשם יתעלה ברחמי הגדולים רפואה שלימה. ומשני תחלה לא עזר שום תפלה שלא נתתי הודאה עצומה במחשבתי להשם יתעלה בתיבות אלו 'ורפא חולים', על ששלח אז רפואה לכם"**⁵.

כלל, צוואתו הקדושה אותה כתב לבניו אחריו, מאלפת בינה למלמדת הרבה על מדרגותיו המופלאות והליכותיו בקודש, אשר כל תנועה ותנועה היה מייחד לעשות בה נחת רוח להבורא ית"ש, כפי שמרבה להדגיש בצוואה וכן ביסוד ושורש העבודה. ונביא כאן פרט אחד אשר מגלה לבניו, וז"ל (סי' ט):

"... קודם כבוד המזון, אחר אכילתי ביחודות בביתי הקטן מסוגר, כפי שידעתי, הנה מרוב פחדתי פן יבוא איזה אדם ויקנש על הדלת באמצע ברכת המזון שאפתה לו, ויבטל אותי מכוונתי, לכן קודם שהתחלתי ברכת המזון התפללתי להשי"ת בזה הלשון: יוצרי ובוראי, הצילני שלא יבא שום אדם אצלי בעת ברכת מזוני, שלא יבטל מכוונתי הטובה. ע"כ. ואחר ברכת מזוני, אם לא היה לי ביטול משום אדם, נתתי הודאה גדולה להשי"ת בשמחה עצומה על זה, בזה הלשון: מודה אני לפניך יוצרי ובוראי שהצלאתי מביטול הכוונה בברכת המזון זי"ע, עניי."

גליון הבא בע"ה – עוד פרטים מופלאים מהליכותיו בקודש, ועל קשרים עם רבוה"ק מאורי החסידות

1. בדברי הספד עליו בספר "הייל בן שחר" להג"ר הלל מקובאנא זצ"ל (ביאסטיקו תקס"ד) כתוב באמצע ההספד: **"... שנתגלז בקדושה בעיר מולדתי ק"ק ראזנא"**.
2. בתוך ההספד הי"ל נאמר עליו כך: **"ואם יתחמץ לבב אנוש לאמר, אם כן נהג צדקה בגופו כל ימיו, למה לא אהי מעשיו לפדות ממד המות ולהעיר לימי אקוה עכ"פ..."** מכך יש לשער שבשנת פטירתו, תקנ"ה, נדו"ן לא הגיע להיות "בן ששים לקנה".
3. ראה אודותיו במדורנו גל' תכו-תכו.
4. ראה על כך בקובץ 'בית אהרן' וישראל קובץ מז עמ' קנה. וראה שם עוד אודות דקותיו וקדושתו. רבי משה נסתלק ביום כ"ו טבת תקל"א בק"ק וואשלישוק, זי"ע.
5. בנו רבי אריה, שנקרא ע"ש רבו הגה"ק בעל ה'פרדס' זצ"ל, התפרסם לימים ברוב דקותו, והמשיך בדרכו של אביו ב"קלוד" שהוקם על שם אביו בהוראדאנא. וכן נזכרת על מצבתו: **"ארו בלבנון שמו ינון הילול... ראשי הקלוד על בנו של קדושים, גזע ישיש, נפוש חשובה, קורה כחמה ברה, איך נסתלקו מאתנו לשמים, וישארו עולליו קטנים כאפרוחים בלי כנפים ופרחים..."** ביום ו' טע"ח לחודש כ"ז סיון שנת עלה אריה מסבכו לארץ החיים (תקצ"א) ל"פ"ק.

"אל תשכח בלב" – כדי להמשיך יראת הבורא ית"ש ומומילא תפול אימותה ופחדו על אומות העולם

ויש לפרש כוונת הספרי באופן אחר, בהקדם מה דאיתא בספר **"אהוב ישראל"** (פר' כי תצא) על הפסוק **והיה יראת הבורא ית"ש, ובזה ינצל מקליפת עמלק, עי"ש**.

והנה, איתא בספרים הק' (עי' 'תולדות יעקב יוסף' פר' יתרו אות ו), שבאשר נופל על האדם יראת בשר ודם, או יראה ופחד מחיות רעות ומוזיקים וכדו', צריך האדם לדעת שמשמים שולחים לו יראה זו, כדי שיעז' יתעורר ויבוא מתוך יראה זו ליראת הבורא ית"ש, ועל ידי שישמך על עצמו פחד ד' והדר גאון, אזי יסתלק ממנו כל הפחדים וכל היראות החיצוניות. ואמר פחד ז' (מין מהרי"ד ז"ל) שבאשר האדם ממשיך על עצמו יראת הבורא ית"ש, ומסתלקים ממנו כל הפחדים וכל היראות החיצוניות, אזי כל הפחדים והיראות האלו נופלים על אומות העולם.

וזו הכוונה בספרי **"זכור פה ואל תשכח בלב"** – שרומז על ענין היראה שעיקרה בלב, כדאיתא בגמ' (קידושין לב): **"דבר המסור ללב באמר בו (ויקרא יט, יד) ויראת מאלקך"**, והיינו שהתכלית היא שהאדם ימשיך על עצמו יראת הבורא ית"ש, כדברי האוהב ישראל, ועל ידי זה יסתלק ממנו כל הפחדים וכל היראות החיצוניות ויפלו על אומות העולם, וזהו שמסיים בספרי: **"וכן הוא אומר, שמעו עמי ירגון"**, היינו שבקריעת ים סוף כתיב (שמות יד, לא) **"ויראו העם את ה'", ועל ידי זה שבני ישראל המשיכו עליהם יראת הבורא ית"ש, עי"ז היה 'שמעו עמי ירגון' שנפלו הפחדים והיראות החיצוניות על אומות העולם"**.

"כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע" (לקט שפתי קודש) שם. ויעז"ש עוד)

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת 'דרָה היומית'

מסכת נדרים

"שלא ברכו בתורה תחלה" – מהו חומר העון בזה?

ידוע מאמרם ד"ל במכילתין (נ"ד פא ע"א): "... ומפני מה אין מצויין תלמידי חכמים לצאת תלמידי חכמים מביתו", ומביאה הגמרא אחת הסיבות לכך: "רבינא אומר, שאין מברכין בתורה תחלה. דאמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב (ירמ' יט, א) 'מי האיש החכם ויבן את זאת', דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, דכתיב (שם, יב) 'ויאמר ה' על עזובם את תורתו אשר נתתי לפניכם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה', היינו 'לא שמעו בקולי' היינו 'לא הלכו בה', אמר רב יהודה אמר רב שאין מברכין בתורה תחלה". ונביא כאן ביאורים אחדים המבארים גודל וחומרו הענין בזה, עד כדי כך שבשביל זה חרבה הארץ. הר"ן מביא בשם רבינו יונה במגלת סתרים. וז"ל: "דקרא הכי דייק דעל 'שלא ברכו בתורה תחלה' – אבדה הארץ, דאם איתא 'על עזובם את תורת' כפשטא משמע שעזבו את התורה ולא היו עוסקין בה, כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא פירשוהו, והלא דבר גלוי היה וקל לפרש, אלא ודאי עוסקין היו בתורה תמיד, ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים 'על מה אבדה הארץ', עד שפירשו הקב"ה בעצמו" – שהוא ידוע מעמיק הלב, שלא היו 'מברכין בתורה תחלה', כלומר, שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כל כך שיהא לברך עליה, שלא היו עוסקים בה לשמה, ומתוך כך היו מוזלזלין בברכתה, והיינו 'לא הלכו בה', כלומר בבטלה ולשמה". ומסק' הר"ן: "אלו דברי הרב החסיד ז"ל, והם נאים ראויין למי שאמרו" (ראו 'לבשר ארץ' סי' ס"א שהעתיק את דברי הר"ן בתוספת ארוכה. תע"ש שרע הרב סי' ס"א).

וידועים נוספים דברי הרב"ח בזה (א"ח סי' מ"ג) – ואשר המגיד הק' מקאונ' זי"ע כתב עליו **בעבודת ישראל** (ליקוטים בפסוק למען תינקו): "דבריו המתוקים על פי קדושתו הנפלאה, ונראית מתוך דירתו, ע"ש ותמצא מרגוע לנפשו" – ונעתק כאן מקצתו: "נראה דכוונתו יתברך לשכנתו ית', שנהיה עוסקים בתורה בה שנתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות, וקדושת מקור מוצא התורה, ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל במתנה, שלא תשתבח מאתנו, כדי שתתדבק נשמתנו וגופנו ברמ"ח איברים וש"ס' גידין ברמ"ח מצוות עשה וש"ס' לא תעשה שבתורה, ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת, היו המה מרכבה והיכל לשכנתו ית', שדויתה השכינה מאמץ בקרבם כי היכל ה' המה, ודבריהם ממש היתה השכינה קובעת ידירתה, והארץ כולה היתה מאירה מכבודו, ובזה היה קשור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה – והיה המשכן אחד, אבל עתה שעברו חוק זה שלא עסקו בתורה, כי אם לצורך הדברים הגשמיים להנאמם, לידע הדברים לצורך משא ומתן, גם להתגאות להראות חכמתם... הנה בזה עשו פירוד שנסתלקה השכינה מן הארץ ועלתה לה למעלה, והארץ נשארה בגשמימותה בלי קדושה, וזה היה גורם חורבה ואבידתה" (ע"ש באריכות. וע"ש שלפ"ז יש לומר בנוסח הברכה: 'ולומדי תורתך לשמה').

וידועים נוספים כתב **התורת חיים** (נע"מ סי' פה) בביאור מאמר זה, חז"ל: "דבר זה אמרו חכמים לא פירשוהו אמרו נביאים ולא פירשוהו, תימה, אמאי לא פירשוהו, והלא כמה מקראות בירמייה מעידות על ישראל שהיו בזמן החורבן שעבדו עכו"ם כפרהיה ועברו על כל עבירות המורות שבתורה. ועוד דאן סברא כולל שבשביל חטא קל שלא ברכו בתורה תחילה נאבדה הארץ. ונראה, לפי שהתורה מצלת את האדם מן החטא, כמו שאמרנו (קידושין ל') 'בראתי יצר הרע בראתי תורה ונבלין', מידו דוקא כשעוסק בה לשמה, אבל שלא לשמה נוח לו שלא נברא (עי' אד"ח' הק' בפסוק ואם בחקותי תלכו, אופן הו'), ושלא לשמה כתבו ה'תוס' בפרק מושק שנהיה (פסחים ז' ד"ה ואן) דהיינו להתייחד ולקטט חברו ולקפחו בהלכה ואינו לומד לעשות... ואנשי ירושלים גדולים בתורה היו ועוסקים בה, ואפילו ירבעם אחאב ומנשה גדולים בתורה היו כדאינתא בפרק חלק (סנהדרין ק) 'מנשה היה שונה חמישים וחמשה פנים בתורת כהנים שמונים וחמשה', אלא שלא עסקו בה רק לשם ייחוד ולקנטור, ותורה כי היא אינה מצלת מן החטא, והיינו מה שאמר הכתוב 'מי האיש החכם ויבן את זאת' וגו', לא היתה השאלה על איזה חטא נאבדה הארץ, דודאי חטא הרבה, אלא לפי שהתורה תבלק ומצלת מן החטא – היתה השאלה, כיון דאנשי ירושלים גדולים בתורה היו ועסקו בה, אמאי לא היתה מצלת אותן מן החטא שלא תאבד הארץ. וקאמר דבר זה שאלו לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו, לפי שאין החכם ולא הנביא יודעים מה בלבו של אדם, וחושבים היו שעסקו בה לשמה ולא ידעו שלשם קינטור נחכונו, כי לא הוא ית' בוחן לבבות ידע כוונתם רעה, והיינו דקאמר 'ויאמר ה' על עזובם את תורתו ולא הלכו בה', ואמר רב שלא ברכו בתורה תחילה, דכיון שלא ברכו תחילה גליא דעתייהו שלא עסקו בה מפני חשיבותה הגאולה אלא לשם ייחוד ולקנטור, דכל העושה בה נהנה בו מברך תחילה לשמו יתברך שזיכהו לכך, וכדאינתא (בבבא בתרא) 'ברכת התורה מניין, אמר רבי ישמעאל ק"ו על חיי שעה מברך על חיי העולם לא כל שכן', ואינהו כיון שלא היה להן הנאה מגוף עסק התורה, לכך לא ברכו עליה.

וכתב התו"ח לאור דבריו: "ועוד נראה, לפי שכשנברכין על התורה צריך האדם לבקש רחמים בברכתו עליו ועל כל ישראל, כשישנה כולנו ללמוד וללכת להבין ולהשכיל, שכן הוא נוסח הברכה 'הערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפנינו ובפיות כל עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך', ואינהו כיון שנתכוונו להתייחד ולקטט חביריהם בהלכות – לא רצו לברך ברכה זו, כדי שלא יבקשו רחמים על חביריהם להיות גדולים בתורה, דאדראב כוונתם היתה לקפחם ולנצחם, ולהכי לא היתה התורה מצלת אותן מן החטא".

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות שונות במצוות יום הפורים

א. אם הגיע לבית הנכנס בעת שמתחילין לקרוא המגילה, ועדיין לא בידך ברכת התורה, ואינו יכול לברך עתה, כיון שכבר התחילו לקרוא, יוצא ידי חובת המגילה, חדא דברכות אין מעכבות המצוות, ועוד דברכות התורה הוי ברכת המצוות ולא ברכת התנחין (נ"י הלכות שלמה פ"ט ח"ח).

ב. מסר מעות מתנות לאביונים לידי גבאי הצדקה, ונאבדו המעות מהגבאי, לא יצא ידי חובתו. [ויליע' באופן שהגבאי התכוין לזכות לעניים, ואי"כ נחשב כאילו כבר הגיע לידי העניים, אם יצא כשנאבד מידי הגבאי, ומסתבר דלא יצא, שהרי במציאות, העני לא היה יכול להנות מהמעות (נ"ל). ועי' בסי' חוג הארץ אות יח, שחקר בזה לגבי משלוח מנות ונאבד מהשליח אי יצא בבחי"ג כשהשליח זכה בשביל המתקבל, ע"ש].

ג. מחילת חוב לעניים – האם אפשר לצאת בה מצות מתנות לאביונים? בסי' חוג הארץ למחר"י אלגאזי (אות יז) כתב, דאי אפשר לצאת בה, כיון דקיי"ל דמלוה להוצאה ניתנת, ולא יהיב ליה מיד. אך כתב דאפשר אם אמר לעניים בפורים הריני מקיים מצות מתנות לאביונים בהנאת מחילת המלוה שהלויית לכס, או אפשר שכל שהחלואה היתה יותר משתי פרוטות, יצא ידי חובתו (ע"ש).

ד. אין לשלוח משלוח מנות לאָבֵל ל"ע, אבל לבני ביתו מותר לשלוח. ואם שלחו לו רשאי לקבל. אבל לרב או למלמד מותר לשלוח, מאחר שזה בגדר משלם חוב.

ה. אָבֵל ל"ע – אפילו בתוך השבעה – חייב לשלוח משלוח מנות, שהרי חייב בכל מצות האמורות בתורה, ואע"ג שבכדי לצאת ידי"ח המצוה די לשלוח לאדם אחד, מ"מ מותר לו לשלוח לשלשה בני אדם (כ"כ הב"ח ב"י"ד סוסי"א תא בשם מהר"ם מרונבנר דאבל חייב לשלוח לבי' או לגי' בניא, כי הוא חייב בכל המצוות. ונראה הטעם, כיון שפסק הרמב"ם, וכן אי' בשו"ע סי' תרצה ס"ד, שכל המרבה לשלוח לרעים משובח, ומיעוט רבים שנים).

ו. גם אם יש מיהאריס חל בפורים – אין חשש לשלוח או לקבל משלוח מנות. ואע"פ שיום ה'יא"ץ יש לו דין י"ב חודש, אפ"ה מותר לשלוח משל"מ (נ"י מג"א סי' תרצ"א סק"א ופ"מ שם ומ"ב שם). [ובמטה משה (סי' תתרי) כתב, שאָבֵל לא ישלח מיני תפנוקים, אלא ישלח בשר או מעות למשלוח מנות. ע"ש], והוא חידוש, דבשו"ת תרומת הדשן (סי' ק"א) כי דלא יצא משל"מ במעות. ועי' דע"ת (סי' תרצה ס"ד) דג"כ ס"ל דלא יצא דלא גרע מבשר חי דלא יצא, ע"ש].

הלכות פורים שחל בערב שבת:

ז. נטילת צפרניים בפורים שחל בערב שבת – מותרת. אע"ג שבכל פורים יש מחלוקת אי מותר ליטול בו צפרניים (ואי הוי בגדר מלאכה האסורה בפורים. עי' שו"ע או"ח סי' תרצ"א ופ"מ שם ומ"ב שם) שצפרניו גדולים וחושש לחציצה בנטילת ידיים מזהומא שחתח הצפרניים (כדאי' באו"ח סי' קס"א סי"א) – מכל מקום בער"ש מותר, דהוי מצוה ליטול צפרניים לכבוד שבת (כדאי' בסי' רס) ואם כן הוי בגדר מלאכת מצוה שמותרת (כדכתב הרמ"א שם בסי' תרצו. שו"ת דברי מלכאל ח"ה סי' רלז).

ח. אם יש לו שער גדול מותר לו להסתפר לכבוד שבת, ומטעם הנ"ל, דבכדאי גונג הוי מצוה לגלח לכבוד שבת (נ"י שו"ע או"ח סי' רס). וכן מותר לכבש בגדים לכבוד שבת (נ"י). וביורשלים יש שנוהגים לא להסתפר, אבל נוטלין צפרניים (נ"י כ"פ חתמים סי' תרפ"א סק"מ). וראה בזה דבר יום ניומן).

ט. תגלחת לתינוק שנעשה ג' שנים בפורים (האלאק) – עדיף להקדימה או לדחותה לאחר פורים. אע"ג שמן הדין מותר לגלח, מכל מקום היות ואין קפידא לגלח דוקא כשנעשה בן ג' שנים, ואם יש צורך מאחרין אותה קצת מכל סיבה שהיא (נ"י שו"ת סי' קלא ס"ב; שו"ת ערוגת הבושם או"ח סי' רי; שו"ת מהר"ם בריסק ח"ב סי' צ"ח-צ"ט), אם כן הכא נמי יקדים או ידחה התגלחת לאחר פורים, ובפרט שבתגלחת הראשונה, כשמשאירין פאות, צריך הרבה ישוב הדעת ולעשותה בנחת וזהירות שלא לגלח ח"ו משעתור הפאות, ובפורים הרי כל אחד טרוד במצוות היום (נ"י מה שהארכתי בזה בשבט הקהתי ח"ו סי' רנ"ט).

עלֵי ספר

משפט הברכות הלכות סעודה וברכת הנהנין באידיש – אוצר פסקי דינים על ברכות הנהנין ע"י גדולי האחרונים ופוסקי זמננו, ובו שלשה שערים: א. 'משפט הברכות' – כל ההלכות והמסתפק מן המעשה דבר יום יומיו בכל בית יהודי, ערוך בסדר נכון ולשון צח ובהיר; ב. 'שימח המאכלים' – רשימה מפורטת וממוכנת של למעלה מ-600 סוגי מנהגים ומנהגים המצויים בימינו, עם ברכותיהם לפניהם ולאחריהם; ג. 'מקורות ובירורים' – מראי מקומות וציטוטים לכל ההלכות שבספר, וביוריו דינים במ"מ של הלכה בדברי הפוסקים (בלש"ק). כל אלה חוברו יחדיו להפליא בידי הרב אהרן ווידער, מח"ס משפט הריבית, משפט היחוד ועוד. שיכון סקוריא תש"ח (תרנ"ע ע"י).

לחם שלמה על פורים – אמרות טהורות ומפורשים נחמדים, בפשט רמז ודרוש מצומדים, על שקלים וחזק מגילת אסתר ועניני פורים מאת הגה"ק רבי שלמה זלמן עהרענרעיק זצ"ל ה"ד אב"ק שאמלו. נלקט מתוך ספריו ומכתביו, נערך ונסדר על ידי נכד אחיו הרב נפתלי עהרענרעיק, ויצא לאור ברב פאר וחדר על ידי חברה מפ"צי תורה ממספחת קול אור, ברוקלין נ"י. תשס"ח.

בקוש חזיתין על קדושת ושמירת העינים – מאמרי התחזקות ודברי התעוררות, הדרכות התגונות וסיפורים נפלאים מגדולי הדורות וחסידים הראשונים. נלקטו ממקורות ישינים וגם חדשים, ספריהם של עדיקים ומפי חסידים ואנשי שם, נסדרו ונערכו בטוב טעם ודעת על ידי הרב שאול מ. מענדל ויוגדער [ומחבר לטהור קונטרס 'צר לב' – במעלת שמירת המוחשבה מאת הרב צבי יעקב זעליקאוויטש, ועתה י"ל בהוספות חשובות מהרה"ח ה"ל', ברוקלין נ"י. תשס"ח (רס"א ע"י)].

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו ויצאת הגליון לזיכור מאחב"י

הרה"ח ר' אליעזר כהן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר משה ישראל ניי"ע ע"כ"א תח"י במזל טוב ובשעה טובה ומזל-טוב העל"י לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי זינץ (בריא"ל)	הרה"ח ר' דוד מאיר וועבער הי"ו חתן הרה"ח ר' אברהם של"י אייזענבערג הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' עקיבא יוסף סאפיר הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש בביהמ"ד דחסידי צאנז קלויזענבורג	הרה"ח ר' אהרן (בר"ש) גרינפעלד הי"ו לרגל שמחת הולדת הנכדה תח"י בת לבנו הר"ר יעקב ארי' הי"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה
הרה"ח ר' יצחק גרשון שטראסבערג הי"ו חתן הרה"ח ר' משה חיים הערצל הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' ברוך ב"ר דוד ע"ה נלב"ע י"ג אדר תשנ"ב לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה. ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי גיסו	הרה"ח ר' אברהם ח"ה נלב"ע י"ג אדר ב' תשנ"ב לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי גיסו	הרה"ח ר' אלטר ב.מ. אסטרייכער הי"ו נלב"ע י"ג אדר ב' תשנ"ב לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי גיסו

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת צו - פורים דפרוין			
י"ד אדר ב תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תר"ב			
החל"ע מוצ"ש	ד"ר	אנטווערפן	18:40
19:49	19:33	לונדון	18:01
19:42	19:19	מאנשטער	18:10
19:57	19:28	ציריך	18:22
19:26	18:58	ווינ	17:51
20:13	19:49	אמסטרדם	18:38
20:22	19:55	פאריז	18:47
19:57	19:31	פראנקפורט	18:22

תורת של ראשונים

שריפת העולה בלילה - שתיה הכפרה בזמן העבירה

זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר וגו' (י, ב). "זאת תורת העולה היא העולה - בעבור שהעולה היא הקרבן היותר מעולה מכל הקרבנות, לפי שמכפר על החרהור שבה מן הנפש, לזה אמר: היא העולה, שאם לא כן היה מספיק שיאמר 'זאת תורת העולה על מוקדה על המזבח'." והטעם שאמר בעולה 'מוקדה על המזבח כל הלילה', לפי שהאדם מהרהר בלילה וחושב ביום, כמו שאמר הנביא (מלך ב, א): 'חשבי און פועלי רע על משכבותם לאור הבקר ועשועה', ואמר דוד המלך ע"ה (תהלים פ, ה): 'און יחשוב על משכבו יתייצב על דרך לא טוב' - שבלילה חושב און ובוים יתייצב על דרך לא טוב, ולפי שהעולה באה על החרהור, לזה צוה שתשרף כל הלילה, שתהיה הכפרה בזמן העבירה". תולדות יצחק

לחתהדר בעת עבודת השם ולהשפיל כבוד עצמו לכבודו ית"ש ולבש הכהן מורו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדיש (י, ג). "והודיענו בכאן שאף הרמת הדיש שהיא עבודה קלה צריכה בגדי כהונה וכו'. ולמדנו מזה כי גם במצות הרמת הדיש, שהיא עבודה קלה, צוה הקב"ה שיתהדר בה הכהן לפניו, שילבש בגדי כהונה ובהם ירים את הדיש, וכל זה הערה ודרך חיים לכל מי שמתקרב להקב"ה באחת מהעבודות, או מי שמתעסק באחת ממצוותיה של תורה שיתהדר לפניו יתברך בעשותו אחת מכל מצות ה', שישפיל כבוד עצמו לכבוד השם" אפילו בעבודה קלה שבה. וכן דוד ע"ה אמר (תהלים נג, ט): 'עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר' - 'עורה כבודי אין כבודך חשוב כלום אצל כבוד קוני, וכתוב (ש"ב ג, יד): 'זודד מכבד בכל עץ לפני ה'', וכתוב (שם כב): 'נעלזתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני וגו'". רבינו בחיי

טעם למה "מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל"

ובל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל (י, טו). טעם הדבר, "שאם יקמוץ ממנה בשלש אצבעות כמו משאר מנחות, מה דורון יש בכך לפני הקב"ה, ומה יפסיד אם יעשה מכל מאכליו מנחת. ולא דמי למנחה של ישראל, שהרי הקומץ נקטר והשאר נאכל לכהנים שהם משרתיו של הקב"ה, נמצא כולה דורון. ואף לא דמי לחמאת ואשם של כהנים, דהתם האימורין נקטרין והעור לאנשי משומר". חזקוני

או יאמר: "כי כונת הקרבן לעורר לב המקריב אותו, ואם יאכל הכהן מנחתו לא יתעורר לבו עליה ויהא שואה דומה בעיניו כאופה פת לצרכו ואוכלו. ואף כי יאכלו חבריו שלו והוא שלהן, יעלה הכל לחשבון אחד. לכן צוה שתהיה כליל לא תאכל לשום אדם". ספר החינוך

"לכהן המקריב אותה" או "לכל בני אהרן"?

ובל מנחה אשר תאפה בתנור וגו' לכהן המקריב אותה לו תהיה. וכל מנחה בלולה בשמן וחריבה לכל בני אהרן תהיה (י, ט). יש לדקדק בכפל הכתובים, וכן השינוי בין שני הכתובים, כי בפסוק ראשון נאמר: "לכהן המקריב אותה לו תהיה", ובפסוק השני נאמר: "לכל בני אהרן תהיה".

ונראה, "ודאי כמו שפירשו רבותינו הוא, דלכל אנשי בית אב הוא, זו כזו (פי' פירש)". מכל מקום נראות המנחות הנאפות לאותן העומדים שם בשעת הקרבה מתחלקות, וכלם קרי 'המקריב', וזה מניש, וזה קומין, וזה מקמיר, וזה מצית האש, ואינם מומתנים ולא אותם שאינם שם, לפי שלא תצטנן ויתקלקל. ולכן אומר: 'לכהן המקריב אותה'. אבל [מנחה] בלולה בשמן והריבה, שאינה נאפית, צריך להמתין לכל אנשי בית אב, שאינה מתקלקלת, ולכן כתיב בה: 'לכל בני אהרן', והוא פשוט לפי הדרשה. ולפי המכבר ולפי פשוטו של מקרא נראה, דנאפית בתנור לכהן המקריב אותה, אבל הבלולה והריבה לכל אנשי המשומר, וסברא, לפי שטרח בה לאפות אותה בתנור, הרי היא בשר שור

לקח טוב

השמחה - הכנה לישועה

בדוק הדבר ומנוסה בין בני אדם, שסבר פנים יפות ומצב רוח מרום, וכל שכן "הלכנת שיניים" (ביטוי חז"ל לחיוך ובת שחוק. ראה כתובות קיא). יכולים לפעול יותר מדרשות ארוכות ופניות מתוכננות הדק היטב היטב הדק. וכל כך למה, כי השמחה שבה מופיע השואל, קובעת את כל האווירה של המשאלה, וממילא משפיעה היא גם על הנשאל לפתוח את לבו, ולהניע את רצונו לקראת המבקש. מאידך, גם בדוק ומנוסה, שפנים זועפות וחמוצות, ומצב רוח נמוך, אינם פועלים אלא לסגור את לב הנשאל, גם אם מוצדקת בקשת השואל. סוף סוף, הרי הופעתו העצובה היא שקבעה את מסגרת השאלה וממילא גם הביאה את סיומו השלילי.

אותיות מהכימות

... והנה זהו שהיה הענין במרדכי ואסתר כששמעה קול הרעש של מרדכי בבכי וזעקה על ארץ ישראל, הנה שגלה לו בגדים להסיר שקו מעליו, פירוש להסיר העלבות והיגון מעליו, רק כשחמה להסגר ולסתכל לפני הש"י, כי אין לבא אל המלך בלבוש שק, כי 'עוה ותדעו במקומו' כתיב (דה"א טז, כז). ולא נכון לבא בעלבות לפני מלך הכבוד (תנ"ך ב). אך הוא לא קבל, כי לךך מתחלה הכנה בהכנסה ויחלה, ואחר כך ממנה יבא אל השמחה, כלשך בלכדו.

לכן, אחר כך כלשך בא עת לתננה, הסיב הש"י בענין הזה שיקראו לפני המלך ספר הזכרונות דברי הימים וכו' וקראו את מרדכי לרבוט על סוס המלך ולבוס המלך ולאמר לפניו, למען הכניסו בענין השמחה. ומיד כלשך שמח לבו מעט, ממנו נעשה הגאולה והגם הגדול, לכן היה זה הענין של ספר הזכרונות הקדמה וסיבה אל הגאולה כנ"ל. תפארת שולח

אסתר המלכה ראתה את מרדכי בשקו ותעניתו, ושמעה את קול בכיו ואת העצב שבו, על כן החישה לעשות כל מה שבידה עשות בכדי להפוך את מצב רוחו מיוגן לשמחה, מאכל ליום טוב, כדי שתוכל משאלתו למרום להביא את הנרצה, שיצאו ישראל מאפילה לאורה, אך מרדכי הצדיק עדיין לא רצה לסטות מן ההכנעה ומן היראה. ובבוא העת, כבר סיבב הבורא יתברך שמו כך שייכנס הצדיק במצב של שמחה, ועל ידי כן יכלה תפילתו לפעול.

לימדונו רבותינו ז"ל שכל ענין רוחני נשגב בשמי שמיא, אפשר למצוא דוגמתו בעולם הגשמי. (וכבר כתב רבינו האור החיים הקדוש בפר' בא ויא, ה) - כלפי "אבן השואבת לברזל" המשמשת דמיון לניצוצות קדושות הנמשכות אל שורש הקדושה - שהקב"ה "עשה דמיונות בעולם" כדי שמהם נבין ונשכיל ענינים נשגבים. כיון שכן, בכדי לשבר את האוזן, מותר להשתמש בדוגמת בשר ודם, להכנת ענין האמור כלפי בורא העולם ית"ש, בידענו שלא ישיגונו משיגי הגוף.

אדם שיש לו בקשה מיוחדת מחבירו, אם הכם הוא המבקש, יתבונן בנושא הבקשה ויבחון אותו מכל צדדיו ובחינותיו, למען יוכל להסביר את שאלתו ולהטעימה בטוב טעם ודעת, ולמצוא נימוקים שדרכם יואיל הלה בטובו להיענות לבקשתו ולמלאות רצונו. יתבונן בהסברה מורחבת על הצורך שהוליד את משאלתו, ויחפש טענות שונות להצדיק את פנייתו זו אל חבריו ולהניעו למלאות את שאלתו, ויסדר כל הסבריו וטענותיו אלו כך שאמרי פיו יהיו לרצון ויניבו פרי לתפארת. כל הכנה זו שלפני פנייתו, לא היתה אלא להכין את צד ההכנה שבדבר, כך שאם יהיה לב חבריו פתוח אליו, לא יצטרך אלא להאזין לדיבורו ולהקשיב לאמרותיו המוכנות ומסודרות בטוב טעם.

אלא שאחר כל הדברים האלה, עדיין ישנה בחינה אחרת נחוצה מאד למיולי משאלתו, שלא נכללה בכל מחשבותיו וחכנותיו האמורות. ובכל זאת, בחינה זו עלולה להיות הקובעת לכאן או לכאן. אם תיעדר מפנייתו, יכולים הכנתו וסידור אמרותיו להיות מן המובחר, ולא ישאו דבריו פרי כלשהוא. מאידך, אם תהיה בחינה זו נוכחת, עלולה בקשתו להיענות ואף בנקל, גם אם היתה הכנתו שלפניה דלה וריקנית.

ומהי בחינה זו שכל כך קובעת, על אף שאיננה שייכת לעצם הבקשה והמשאלה? בחינת השמחה, סבר הפנים, ומצב הרוח, שבה מתלבש בעת גשתו אל חבריו להציע את עניינו.

פורים ביחד עם שבת – "סוף מעשה במחשבה תחלה" / שושן פורים שחל בשבת – בו מתעוררת קדושת חג הפסח / נס פורים היה בשבת / אימתי עושינן סעודת שושן פורים בערי הפרזות – בשבת, במוצ"ש, או ביום ראשון? ועוד

תורת אמת להרה"ק רבי יהודא ליב איגר
מלובלין זי"ע (פורים תרל"ו בהכנסת שב"ק)

וְיָשָׁם הָיָה לָהֶם עַל הַטֶּעֱמָה עַל עֲשֵׂיית הַפְּרִים בְּשֶׁת הַעֵיבֹר בְּאֶרֶץ שֶׁנִּי דֹקָא הַחֹזֵק בְּגִמְרָא (מְגִילָה ו), מִסְמָךְ גְּאוּלָּה לְגְאוּלָּה עֵרִיק, הוּא כְעֵיךְ דְּבִרְיֵנוּ הַזֶּה, שׁוּה הַעֲרִיפּוֹת שְׁהֵם פְּרִים הוּא כְּסִמְכָךְ לְגְאוּלָּת מַצִּיר, שׁוּהָה עֵרִיק וְכִפְרָה בְּתוּחִלָּה, שְׁדִיִּיקָא מִמַּחֲסוֹף מַעֲשֵׂה בָּאִים לְמַחֲשֶׁב תְּחִילָה, וְכִדְבָרֵי הַזֶּה.

תּוֹרַת אִמָּה (תּוֹרַת אִמָּה) שׁוּהָה תְּרִינֵי מִבְּהֻסָּת שׁוּב' (ק)

וְיָלַד שְׁלֹחַ זֶה רִמּוֹן הַדְּלִיקוּ אֶת הַנֵּר, הֵינִי בַּפְּשׁוּת לְהַדְלִיק הַנֵּר שֶׁל שַׁבָּת, וְבוֹדֵה הַדְּלִיקוּ וְתִשְׁרְפוּ אֶת הַנֵּר שֶׁל מִסְפַּר עֶשְׂרֵת בְּנֵי הַמֶּלֶךְ, כַּעֲשֵׂי (עוֹבֵדֵי אֱלֹהִים) הַהֵיכָל בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר וּבֵית יוֹסֵף הִבְהִיב וְעָשׂוּ לָקֶשׁ וְדָלְקוּ בָהֶם וְאֶבְלָלוּ וְלֹא יָהִי שִׁירֵי דְלִבֵּי עַמִּי.

שבט מיהודה להרה"ק רבי אברהם איגר
מלובלין זצ"ל (פורים תר"ע. יעו"ש)

ברכת משה להרה"ק רמ"ל מפאשקאן זצ"ל – בהרה"ק ר"י (הא"י) מבוהוז זצ"ל (לשורן פורים שחל בשבת). (ועי' 'פרקי דרבי אליעזר' (פרק 3) שהדבור נפל ביום אדר – ביום הלשמי במסל אריה. ותע' משי"ב בזה: 'ענינות דש' (ח"ב) דרשו יו ע"מ ר"ל, 'עני ציון' (ח"א ס"א אות 6).

בירושלמי פ"ק דמגילה הל' צ' גי' באלו מקדימין ולא מאחרין מקרא מגילה, אבל סעודת ר"ח וסעודת פורים וכו' מאחרין ולא מקדימין, ר' עזריה בעא קומי ר' אבהו: ויעשו אותן בשבת. א"ל: אל' לעשות אותם ימי משתה ושמחה" (אסתר כב – טז). את שמשחתו תלוי בבית דין, יצא זה שמשחתו תלוי בידיו שבט – הר"ף (פ"א דמגילה) הביא דרך ירושלמי להלכה. ודורמבם" לא הביאו כי אם כתב בפ"ב מהל' מגילה (ה"ד) ששמחה ומשתה אין עושין אלא ב"בד, ולא מחלק בין אם חל בחול או חל בשבת, וכן הוכיח מדבריו הגאון מהרל"ב בתשובה, וצ"ח לכתב, אמאי הביאו הר"ף לפסק הלכה דדורמבם" לא הביאו וכו' ...

... הרי הראיתי פנים לכאן ולכאן, ודעבד כמור עביר (ב-שבת) ודעביד כמור עביר (-ביום ראשון). הנלע"ד.

שו"ת עולת שמואל (ס' קי, פראג תקפ"ג, יעו"ש באריכות) - להגאון רבי שמואל ליב קידער וצל' (מתכניס פראג - בזמן הנוכ" - ואח"כ אב"ד קאלדי)

משנת יעקב להאזין רבי יעקב לעבאוויטש וצ"ל אב"ד קאפוש (ח"נ גנ"י סז). ורואה עוד במשך כחמדה (אסתר ט, לא) תסעודת פורים שלח בשבת בארבעה בליל ט"ו, ההלילה הולך אחר היום אצל אוד"ע, וגזירת המן היתה ביום י"ג ולילה שלאחריו וכו', יע"ש. וע"ע בשו"ת 'אבן הראשה' (סי' זי)

בשורש פורים עשה רבינו הקדוש מצאנו זי"ע סעודה גדולה, והיו מוכרים המצוות כמו זאת חנוכה. וכשהיה שורש פורים בערב שב"ק או בשב"ק, היה רבינו עושה הסעודה ביום

... ולענדר י"ל טעם חדש על הא דעות פורים לא
יעשה בבתו, וסודרת ר"ח ויז"ט וברית מפילה לא שייך
טעם בהן קדייל' "אחיב אינש לבסמוג מבורה עד דלא
ידע בין ארור המין לברוך המדינה", והוא בשעור דנחשב
כשיכור, דאמר חז"ל ש"ס עירובין ס"ד, שיכור הוא כל
שאין יכול לדבר לפני המלך, ופשיטא כי מאן דאי ידע בין
ארור המין לברוך המדינה עוד גרע מהשעור ואין יכול
לדבר לפני המלך. ואם יעשה הדעות פורים בש"ק
וישתכר עד דלא ידע בין ארור המין כו', פשיטא כי ספק
קרוב ודאי אשר לא ימלט שלא לידי אשה לחול
שבת, אשר שבת הוא בהררים תולים ביניהם כל
מלאכות ותולדותיה, אשר גם בלא שיכרות צריכים
להימנע משמיאל שלא לבוד לידי חילול שב"ק וכו'. על
סוגיות אחרות להקים הוכחה נוספת לדעתנו לא

הואוּב רבין אַרְבֹּן קָלִין ז"ל אבִּד נַתַּן מִלֵּךְ מִטָּה
 אַרְבֹּן – חֲתוּן הַרְחִיק בֵּי שְׁנֵי מִקְרֵסֵי זְמַן (נֶפֶס)
 קִבְּצָה 'פְּרוּתָה' לִי שֶׁ עַם אֶסֶר... וְהִיא עַד שֶׁ מִקְרָא
 קִבְּצָה הַלְוָתָא רַב יִשְׁרָאֵל מִתְחַדָּד אֶיִרְבָּרָא זְעִל (לִבּוֹ)
 תְּרִלְיָה, סִי לוֹ בִּלְקוּטֵי רִימָא סִקָּא, דְּכַפִּי מִזֶּה שֶׁנִּתְבָּאָר
 הַדְּפוּסִים צִיכִּים לְהַרְבוֹת קֶצֶת בִּסְעוּדָה בְּטָ"ו, אֵל כִּשְׁחָל
 סִי שִׁבְתָּה מְהֻמָּקֵים עוֹשִׂים הַסְעוּדָה בְּיוֹם א'; אֵל אוֹתֵן אֶשְׁאֵן
 מִמֻּקְפִּין צִיכִּים לְהַרְבוֹת קֶצֶת בִּסְעוּדָה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן. יַעֲזֹרָנוּ

***

בפורים שחל בערב שבת קודש נהגו בבעלאז להתחיל בתפילת מנחה מ"ידיבר", ולא אמרו "החרד" ו"ידיד נפש", (משא"כ כשחל שזשן פורים בערב שב"ק התחילו מ"ידיד נפש" ולא אמרו "הידיד") וקבלת שבת התחילו מ"מזמור לדוד", וכן הוסיפו לומר ב"בואי בשלום" תיבות **בשמחה** ו**בעבולה**, כמו ביו"ט.

בשנת תשי"ד, שחל פורים דפרוין בערב שב"ק, ולא היה זמן לערוך את שלחן הפורים, הכניסו את כל מאכלי פורים בליל שב"ק (-ששון פורים), וכן הביאו צלחת מלאה ביי"ש על השלחן, ושרו "שושנת יעקב" ג' פעמים.

ובכשת תרחיץ שחל שושן פורים בערב שב"ק, וכנהוג
 לערך כ"ק מרן מהר"א זי"ע "טיש" שנמשך אז עד שעה
 ובאמצע עריכת השלחן כבר הדליקו נרות
 של שב"ק, בשאת ה"שירים" חילק מרן זי"ע בליל שב"ק
 ובעת הדטש, וכן שרו אז גם "שושנת יעקב",
 הליכות בקיבוש (זכרונות הגה"ח"ר שמוחה בוים זצ"ל)

סיפר המשב"ק הרה"ח ר' יצחק לנדאו שליט"א, שכאשר הגאון רבי ישראל וועלץ זצ"ל הוציא לאור ספר "חוק ליישראל" על פורים בהמשול, אמר לו מרן מהר"א זי"ע, שישראלה שקנה את הספר, בהטעימו "אז איד מעבט אוריס א ספר, דארף מען איהם מחזק זיין, און א ודאי א טעלעטעם ספר" (א-שחידו מציא ספר, צריך לחזק אותו, ובפרט בספר נדיר).

פניני תוספות (עמ' 1)

יֵשׁ לְצִיּוֹן זוֹהָה הִיָּה בִּשְׁנַת תַּשְׁ"י, אַחֲרֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה שֶׁלָּא חָל פִּרְוִים הַמְשׁוּלֵּשׁ – מֵאָז שְׁנַת תִּרְצ"ז. גַּם עַתָּה תִּהְיֶה הַפְּסָקָה אֲרוּכָה, וְהַפְּעַם הַבֶּא יִחוּל בִּשְׁנַת תַּשְׁפ"א, בַּתְּפִילָּה וּתְקוּהָ שֶׁכָּבֵר נִיחָה גֻּאֲלִים בְּבִא", וְהִרִי גַם "אִם כָּל הַמּוֹעֲדִים יִהְיוּ בְּטִלִּים, יֵהִי הַפִּרְוִים לֹא נִבְטָלִים".

וידבר ה' אל משה לאמר. **בן את אחיך וגו' זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה וגו' כל הלילה עד הבוקר וגו' (א-ג).** וברשי' דל': 'אין צו אלא לשון זרוז, מיד ולדורות, א"ר שמעון ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כים'. ולכאורה, הלא כל המצוות נאמרו לדורות ועולם, ועוד, הלא ישגן עוד מצוות שיש בהם חסרון כים, אף יותר מקרבן עולה, ולא נאמר בהם 'צו' – לשון זרוז.

וזהו שאמרו: **יכל מנחת כהן**, רצ"ל העובד נקרא 'כהן' (ראה רש"י שמות כה, ג), **כליל תהיה** – כולו כליל לנבוכד, לא יהיה בו שום מחשבת הנאת עצמו ח"ו, לא תאכל – לכלבא, רק שיעלה למעלה, והבן".

זאת תורת העולה (ו, ב.). ברש"י: "אמר רבי שמעון ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון ביס".

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי אלכסנדר זיסקינד מהוראדאנא זי"ע – בעל "יסוד ושורש העבודה"
יומא דהילולא י"ה אדר שני (תקנ"ד)
– המשך –

בדרכי החסידות:

בספר "יסוד ושורש העבודה" ובצוואתו הקדושה מתגלה רוס דביקות התמידית בצורו וקונו ית"ש, עד שלא עשה זיו ותנועה כלשהי בלתי לה' לבדו, "לעשות נחת רוח לבוראנו יוצרנו עושנו ית"ש ויתעלה" – כפי שמרבה לעורר. כל הליכותיו והנהגותיו היו אפופות בקדושה עליאה ובטהרה מופלאה, ומי יעז לתאר את לימודו ועבודתו שהיו מתוך יראה ואהבה במדרגה נשגבה עד מאוד, בלחט ובהתלהבות קודש, בבחינת "כל עצמותי תאמרנה".

כבר הבאנו דבריו, בהם כותב שהרבה יותר ממה שהעלה בספרו נהג בעצמו בסילודין. ואכן בספרו הקדוש מרבה לעורר על גודל ההכנה טרם כל מצוה, על ההתלהבות בעת התפילה, ובעיקר על כך שעבודת התפילה ועשיית המצוות תהיינה בשמחה רבה – "עבדו את ה' בשמחה". מה נורא לשון קדשו בביאורו לתפלת "נשמות": **"ובוודאי ראוי להלהיב לב האדם כאש אוכלת, לדבר התיבות בכח גדול ועצום, ולהכניס שמחה לאיש במענה פיו בדברים האלה, שמחה עצומה מאד באלקותו ית"ש ויתעלה כ"כ, עד הגיעו להתפסות הגשמיות"**.

אולי הדברים למי שכתבם, וכפי שמסופר, שכאשר נכנסו אליו פעם, ביום חורף קשה, בשעה שעסק בלימוד התורה"ק, וסיפרו לו בהלה שאדם אחד קפא מקור במקוה העיר. השיב הצדיק מהוראדאנא ואמר בפשטות: "זאָל ער זיך נעמען זאָגן 'נשמות', וועט ער זיך באַלד אַנוואַרימען" – [שתחיל לומר 'נשמות' ותיקן 'תחם גופו']... וסיפר האנן רבי שניאור קאטלער זצ"ל, ראש ישיבת לייקוואד. מובא בספר 'שימוש חכמים' להרב אשר ברמן, ב"ב תשס"א, עמ' נב). לא בכדי התבטא פעם הרבה בלבו משה מקאפריין זי"ע: "בעל 'יסוד ושורש העבודה' היה בחבור לומר קאפריס תהלים אחד ארבעה פעמים וירגיש בכל פעם כאילו זה עתה אומר לראשונה, מיר קענען דאָס נישט [א-נ], איננו יכולים זאת]..." (נאמר מרדכי להרמ"ח סלונין זצ"ל, ח"ב עמ' תצא).

ישנה מסורת בשם צדיקי בית סלונין זי"ע שאמרו: שלשה צדיקים הגיעו לדרך החסידות אשר סלל מרן הבעש"ט הקי' בדרך משלהם ובכוחות עצמם, והם: רבי ישעיה זחוריצער, חברו הצדיק רבי משה איווער ותלמידו רבנו אלכסנדר זיסקינד, וזכ"ע (אודות שני הראשונים ראה בקובץ באר"י קו"מ עמ' קד; [קו"ט עמ' קטא]).

הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע השתדל מאוד לקרבו אל רבו המגיד הקי' ממעורר שזי"ע, ופעם אף הביאו לבקר בהיכלו ולשבות בצלו, ולפי מה שהיה מקובל אצל בני העיר הוראדאנא, אזי "בשעת הסעודה בליל שבת התיישב בסוף השולחן, ואז לפני קידוש פתאום הכריז המגיד זצ"ל: ר' אלכסנדר זיסקינד יקדש" (הג"ר שריה דבליצקי שליט"א מפי חותנו הג"ר חיים עזר יעקביס זצ"ל, ליד הוראדאנא. קובץ באר"י כד עמ' קז; נח עמ' קלב). אך למרות הכבוד וההערצה שהנחיל לו, לא אבה המגיד הקי' לקרבו לדרך הבעש"ט, באמרו "הוא הגיע לדרך החסידות בדרך שונה וקשה", והמשיכו: "הוא הגיע עם שק מלא, וכדי למלא את השק חייבים קודם לרוקנו, וחבל ששקו יאשר חלילה ריק אפילו שעה אחת!".

המגיד נערך לזכר נשמת הרה"ק ר' משה ברוך ר' יצחק בעריש ברוגשטיין ז"ה ת.ש.צ.ב.ה.

צו את אהרן ואת בניו (ו. ב.). וברש"י ז"ל: "אין צו אלא לשון זירוז".

יש לפרש לפי מה דאיתא (קידושין לא): "גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה", ופירשו התוס' (שם ד"ה גדול): "זנראה, דהיינו מעמא דמי שצוהו ועושה עדיף, לפי שדואר ומצטרף יותר פן יעבור ויצטרך לכופ את יצרו יותר" (תוס' הרא"ש) כמי שאינו מצווה, שיש לו פת כסלו שאם ירצה יניח".

זהו שאמר רש"י: "אין צו אלא לשון זירוז", כלומר, כיון שאמר 'צו את אהרן', ונעשה מצווה ועושה, אם יצטרך יותר פן יעבור ויצטרך לכופ את יצרו, לפיכך צריך ליתר זירוז לכבוש את היצר מאם לא היה מצווה ועושה.

ולבש הכהן מודו בו (ז. ג.). חז"ל דרשו (פסחים מה) "מודו בו – מודו כבודו, שלא יחסר ולא יותיר" וכו'. ופירש"י: "כבודו – שזה לארץ". לכאורה תמוה, למה חידשה תורה דין זה בפרשה זו, ולא בפרשת תצוה, כציווי עשיית בגדי הכהונה.

וי"ל שבשאר העבודות לא הקפידו כל כך אם היה הבגד ארוך יותר ממדת הכהן, שהרי ישנה עצה לסלקו ע"י אבנט, כמו שלמדנו (ובסוף מה) "ברשעלי" (נגרר בקרקע רש"י) כשר – שסילקו ע"י אבנט". לעומת זאת בתרומת הדשן, שבה עוסקת פרשתנו, יש מאן דאמר (ויפא כ.ג.) שהכהן היה

בנוסף לקשרי הידידות שהיו לו לרבו עם רבי אהרן הגדול, נפש לא פעם עם שאר הצדיקים תלמידי הבעש"ט שהעריכוהו וקלסוהו, ודברו בו נשגבות, כמו הרבי ר' ברוך ממעזיבו זי"ע (ראה כתביו ר"י ש"ס ח"ב פתי"א את רט), הרה"ק רבי לוי יצחק ממאדריטשוב זי"ע, שאף העניק הסכמה נלהבת לספר 'יסוד ושורש העבודה', בו העיד בין השאר: "וילו ידעתיהו בשם שמו הטוב הנודע בשער בת רבים וכן שלמים, **זשלימו ליה עבדותו עובדו טבין... ומעודו לא מש מתוך האהל של שם ועבר, ועבר עליו רוח טהרה טהר גברא איתמחי כוהנו מי יורה להורות לעם את הדרך ילכו בה בדרך חיים ותוכחת מוסר... ולהיות שכשמו כן תהילתו בקהל חסידים היראים והחרדים לדבר ה' זו הולכה למעשיו ויכחו אמת תפסי להאי גברא להעמידו אחזקתי בחזקת דבוק, שיכנסו דבריו בלב שומעיהו...**"... וכו'. הבאנו את אשר קילסוהו המגיד הקי' מקאפריין והחווה הקי' מלובלין. כן נפגש פעם עם הר"ק בעל התניא זי"ע (ראה ברייתו ס"פ דה, פ"ה, ע"ד).

אמנם רבנו היסוד ושורש העבודה' לא הצטרף לעדת החסידים, אולם מלבד קשרי הידידות שהיו לו עם צדיקי ומאורי החסידות, נמנה עם אוהדיהם ומוקיריהם ואף אימץ מדרכיהם. יעידו ויגידו על כך ההקבלות שישנן בין 'צוואת הרבי' לבין ספרו 'יסוד ושורש העבודה', וכן ההקבלות וההשוואות שבין צוואתו הקדושה לבין צוואת הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע, שכבר נסתלק לגנוי מרומים בשנת תקל"ב, המלמדים על הקשרים שהיו בין צדיקים אלו (ראה על כך בקובץ 'בית אהרן וישראל' קו"מ, עמ' קט-קלח).

כן נהג בהנהגות הרבה כגדולי המקובלים ומאורי החסידות, כמו טבילה במקוה, בלשכת בגדי לבן בשבת קודש, וכפי שסיפר לימים הצדיק הפלאי רבי נחום מהוראדאנא זי"ע על מנהגו של רבנו, שבכל ערב שבי"ח היה טובל במקוה ולובש בגדי לבן. הולך לבית הכנסת, כשבידו מגילת שיר השירים כשרה, שנכתבה כמו ספר תורה, אותה כתב הוא עצמו, והיה קורא שיר השירים במתינות, במתיקות גדולה ובהתלהבות ודבקות נוראה! והמשיך רבי נחום ואמר: **"קבלה בדינו מאבותינו, שמלאכי מעלה היו מוסקים מלומר שירה, והיו עומדים, שומעים ומקשיבים לקול נגינות אמירת שיר השירים שלו שהיה בוקע רקיעים..."**

מסירות נפש:

בין מפעלותיו הכבירים לתורה ולחסד, אור רבנו חיל לטובת עניי ארצה"ק, ופעל למען משימה קדושה זו גדולת ונצרות. פעם נסע להאמבורג, שבארץ אשכנז, כדי לזכות את תושבי העיר במצוה שחובה לו. הנסיעה היתה כרוכה – בנוסף לסיורי וטלטולי הדרך – במסירות נפש ממש, כי העברת כספים ממדינה למדינה נחשבה באותם ימים כבגידה ממש. ואמנם צדיק זה נתפס ונאסר תחת סורג וברח למשך תקופה של שנה וחצי! ורק לאחר השתדלויות מרובות ומאמצים אדירים שוחרר ממאסרו הקשה, אך הוא המשיך במלאכת הקודש של קיבוץ כספים ושליחתם לארצה"ק. כשהעירו לו על גודל הסכנה שיש בפעולותיו אלו, השיב ואמר ברוב צדקתו: וכי אני בשביל סכנתי ליהודי ארץ הקדושה לגווע ברע –

כן ידוע סיפור נורא, שמסופר בספר 'עיר גבורים' (קורות עיר הוראדאנא, ווילנא תר"ם, עמ' 12) על עלילת דם שאירעה בהוראדאנא: נערה נוצרית נעלמה ומסתתרת נמצאה בפרשתו של יהודי איש תם וישר בשם ר' אלעזר ב"ר שלמה מווערבאלאו. היה די בעובדא זו, שמספר עדים יעידו, שראו במו עיניהם איך

שהיהודי הרג את הנערה והשתמש בדמה. כל ההשתדלויות להצילו לא הועילו, ודינו יצא להחג במיתה משונה ואכזרית ביותר. משראה רבנו שגזירה גזרה ואי אפשר לבטלה, חשש שמא היהודי האומלל לא יוכל לעמוד בסניון הקשה ולקדש שם שמים, הסתכן בנפשו ובדרך לא דרך הגיע אליו, עודד את רוחו וחבש לעצבותיו והסביר לו גודל זכותו לקדש שמו יתברך.

יום הצאת רוע הגזירה אל הפועל, נקבע ליו"ט שני של שבועות שנת תק"ן, הכומרים המרצחים צמאי דם הסיתו וקראו לפרוע פרעות בהמוני היהודים רח"ל, וכולם התחבאו בבתיהם כאשר מחוץ תשכל חרב. אולם רבנו, לא ידע מנוח לנפשו, ושוב שם נפשו בכפו, ובעיצומו של יום עבר בין ההמון צמא הדם, ובגסי נסים הגיע אל היהודי, ולימדו לברך ברכת קידוש השם, ואמר אתו פסוקי יחוד, ומהמת לבו הטהור, זעק בקול רעם אדיר "אמן" –

"עובד השם יתברך"

ביום ח"י אדר ב', שנת תקנ"ד, עלתה נשמתו למרום, וגופו הטהור כיום בביתו החדש בהוראדאנא. סביב קברו השאירו מקום פניו ארבע אמות מכל צד, ושרת מצבתו הוצבו לו לצד מראשו וימין ומרגלותיו עם האותיות מבנינים, ועל פי צוואתו נחרת עליהם בוח"ל: **"אלכסנדר זיסקינד, במו"ח משה, הנולד מאשה רבקה, עובד השם יתברך"**. ציונו הקדוש היה לאבן שואבת עליה שפכו המוני בני ישראל צקון לחשם בזכות הצדיק הקדוש.

לא נאמרה בו מיתה, כי אשו ולחטו יוקדים לצנח וצדקתו עומדת לעד. מורשתו הרוחנית והנצחית, היא ספר 'יסוד ושורש העבודה' והצוואה הקדושה, מאירות לארץ ולדרים, כאשר נתקבלו לרצון על כל שבטי ישראל בכל ארצותם, וכפי שכבר נתב, בשנת תק"ע, האנן רבי ישראל בן מוהר"י ליב זצ"ל אב"ד מינסק, בריש הסכמתו: **"הנה כבר גלו לעיני ישראל שנתקבל בחיבה חיבת הקודש ספר 'יסוד ושורש העבודה', שחיבר ומעלה בתורה וחסידות, ולו יד ושם בנגלה ובנסתר, צדיק יסוד עולם..."**, ומוסריו הקדושים מלהיבים כל יהודי אשר קרבת אלקים יחפץ.

ונסיים בקטע מצוואה הקי', וז"ל (וסוף הצוואה להח"ק): "... גם מכל לומדי התורה"ק, אף מי שלא קיבל מעולם דבר מה מחבורי, בקשתי היא במאד מאד, שיקעו בו שיעור לימוד כל יום, ומבטיח אני אותם שאהיה מליץ טוב בתמידות בעד בעולם העליון, ולהשומע יונעם". **זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן**

1. כך לפי מסורת אחת "מפי זקני החסידים". ישנן כאן עוד מסורות שונות, אך אין כאן מקום להאריך בהן. כולן מובאות בקובץ באר"י נח, עמ' קלב.

2. באשר להסכמת הרה"ק ממאדריטשוב יש לציין שההסכמה ניתנה בפנינסק בארץ תקמ"ב, כשמונה חודשים לאחר כרו"ח החרם נגד החסידים שיצאו מקהל הוראדאנא וקהל פנינסק וסולצק בריד זעלואו בשלחי תקמ"א, כשבאותו מעמד יצא החרם של הג"ר אברהם קצנלבויג זצ"ל רבה של ברסע, שמפנה את חוז החנית לעבר הרה"ק ממאדריטשוב זי"ע. נוטני ההסכמות לצדי של הרה"ק ממאדריטשוב הנה אלו המזוהים כמשתתפים במהפכה נגד החסידים, הג"ר אלעזר ב"ר צבי הירש רבה של הוראדאנא זצ"ל – שחתם על הכרוז הנ"ל, והג"ר מרדכי ב"ר יצחק אב"ד מיטקין זצ"ל. עוד יצ"ע, שגם רבו ומומו הגר"ק רבי אריה ליב פפסטיין זצ"ל אב"ד קעניגסבערג בעל הפרדס, היה בידדות רבה עם רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע, וכפי שמספר על כך נדו בפרקי תולדותיו (גבורות האר"י וילנא תר"ל עמ' 1. וראה בקובץ באר"י קו"מ, עמ' קט).

3. מחבר הספר 'עיר גבורים' כתב על כך ספר מיוחד בשם 'הוראה ואינו נראה' (שנדפס בווארשא תרמ"ז), ובו מאריך לתאר את כל פרטי מעשהו ואת מעורבותו של רבנו. יצ"ע, כי יש מביאים סיפור זה בהקשר להנעתו על המוקד של הגר-צדק מוויילנא, הקדוש הגרף פאָטאָצקי הי"ד, שמסר נפשו למען קדושת השם, שג"כ אירע ביום ב' דשבועות (ראה 'שימושם של תורה' [ב"ב תש"ח], עמ' נא) מפי הגר"מ שך זצ"ל. ובשימוש חכמים' [ב"ב תשס"א, עמ' נא] בשם הגר"א קאטלער זצ"ל. וראה עוד בס' 'הצדיק רבי שלמה' על הג"ר שלמה בלאך זצ"ל עמ' מה, מדבריו רבו בעל היחפץ חיים' על מעשה נורא זה).

מאת: ח"ת ישכר בעריש ווייס הי"ו, ברוקלין נ.י.

אמירה נעימה

משמש רק בשני הבגדים הכתובים בפרשה, הכתונת והמכנסים, ולא היה אבנט כלל. לפיכך הוצרכה התורה לצוות, שתהא כמדתו, כיון שאין עצה ותקנה לסלקו על ידי אבנט. הג"ר בצלאל הכהן זצ"ל (הרבא ביבנין שלמה)

ויאמר משה אל אהרן ואל בניו בשלו את הבשר פתח אהל מועד ושם תאכלו אותו וגו' כאשר צויתי לאמר אהרן ובניו יאכלו (ת. לא). פליאה דעת היא, שצוה אותם על הבישול, ואף מפרט היכן יבשלוהו: "פתח אהל מועד".

ונראה, כי כבר ביארתי (פר קרה יח. ט) הטעם למה קדשי קדשים נאכלין רק לזכרי כהונה, ולא לנקבות. כיון שאין קדשי קדשים נאכלין רק בעזרה, ולא נאות שתבוא אישה לשם לאכול (ע"י קידושין נב. תודה"ה וזי אשה בעזרה מנין). [מה שאין כן בקדשים קלים שנאכלים בכל ירושלים].

ולכן שפיר דייק ואמר: **"ושם – אצל פתח אהל מועד – תאכלו אותו ואת הלחם כאשר צויתי"**, וכיון שצריך לאכלו שם, לפיכך רק **"אהרן ובניו יאכלוהו"** – רק בניו הוזהרו, ולא נזכרות, כי לא נאות לאשה לאכול בעזרה.

ומהאי טעמא כתב ופרט ברישא שגם הבישול, אף על פי שהוא מלאכות שהאשה עושה, כמו שמפורש במשנה (כתובות נ"א). מכל מקום גם כן לא יבואו הנשים אל פתח אהל מועד לבישל, רק אתם בעצמכם **"בשלו את הבשר פתח אהל מועד"**, ודוק.

משך הכמה

דבר בעתו

מצות 'מתנות לאבינונים' – האם היא מדין מצות צדקה או מדין שמחה?

אחת ממצוות ימי הפורים היא מצות מתנות לאבינונים, כדכתיב במגילת אסתר (ט, כב): "לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאבינונים". ומצינו חקירה ביסוד מצוה זו ויסודותיה בהררי קדם, האם מצוה זו יסודה הוא מדין מצות צדקה שבתורה, דהיינו שתקנו שביום הפורים חובה להרבות בצדקה, או דלמא מצוה מחודשת היא ממצוות ימי הפורים, ונתינת מתנות לאבינונים אין בה גררי מצות צדקה, על אף שבדאי יש בנתינתה זו משום קיום מצות צדקה, אכן אין חיוביה משום מצות צדקה.

איתא בגמרא (ב"מ ע"ה): "מגבת פורים לפורים מגבת העיר לאותה העיר ואין מדרקין דבר", וביאר שם הרמב"ן: "ואין מדרקין דבר – לומר עני זה ראוי ועני זה אינו ראוי, אלא נותני לכל, כדי שיהיו הכל שמחים עמו – בין ראוי בין שאינו ראוי, דימי משתה ושמחה כתיב, ומשלוח מנות" נמי כתיב, וכן מצאתי בירושלמי פ"ק דמגילה, "אין מדרקין במעות פורים אלא כל הפושט ידו לטול נותנין לו", וביתר ביאור כתב שם הריטב"א: "כל הפושט את ידו לטול נותנין לו, כלומר, שאין מדרקין דבר לומר אם הוא עני וראוי ליתן לו אם לא, אלא נותנים לכל אדם שיבא ויתבע, שאין יום זה מדין צדקה בלבד, אלא מדין שמחה ואנו, שהרי אף בעשרים כתב ומשלוח מנות איש לרעהו". כדברים אלו כתב הריטב"א במס' מגלה (ד. ה. גרסין): "ואין מדרקין דבר – פירושו בירושלמי שכל הפושט ידו לטול יתנו לו, לומר שנותנין לכל אדם, ואין מדרקין אם הוא עני וראוי ליתן לו, שאין נתינה זו מדין צדקה גרידא, אלא מדין שמחה, שהרי אף לעשרים יש לשלוח מנות".

מכארי מזה, שמצות מתנות לאבינונים אינה מדין צדקה גרידא, אלא מדין שמחה ומענין מצות משלוח מנות, ולכן יש בה דין מיוחד של "כל הפושט ידו לטול נותנין לו", שהרי אינה שייכת רק בעניים, ויסודה מדין שמחה ונתינת מנות, שנעטו בדן במיוחד בימי הפורים, ובאופן הנכון כך היא הגדרת חקירה זו, דהא מתנות לאבינונים ממשלוח מנות הם שתי מצוות שבתורה אחת הוא, וכל מטרותיהן נזכרות בגלגל שמחת פורים, אלא, כשם שנתקנה מצות משלוח מנות לכל מיני בני אדם, הן עני והן עשיר, כן נתקנה מצות מתנות לאבינונים – להרבות שמחה במיוחד לעניים. או דלמא, שתי מצוות הללו – הפירות הן, מצות משלוח מנות – בשביל להרבות שמחת פורים, ואילו מצות מתנות לאבינונים היא מצוה מיוחדת של קיום מצות צדקה בימי הפורים.

סימוכין לכך יש להביא דברי המנחת הלוי (אסתר ט, טז, ה): "ועוד הוסיפו הפורים על בני שושן 'ומשלוח מנות', כל זה רומז כי הם באגודה אחת ובאהבה ובאחדות, היפך מה שאמר הצורך 'מפחד ומפורר'... והוסיף עוד 'ומתנות לאבינונים', להשלים כוונת הפורים במה שהיו עושים יום טוב, שאין לו קילוס גדול ממתנות לאבינונים, שנאמר (משלי ט, יז) 'מלח' ח' חונן דל', ביאור דבריו, שישור מצות מתנות לאבינונים הוא כתמורה ליום טוב שקבלו הפורים עליהם תחלה, כמו שנאמר (אסתר ט, טז) 'שמחה ומשתה ויום טוב ומשלוח מנות', ואילו מדרכי הצדקה כתב להם שקיבלו עליהם 'לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאבינונים', ולא קבלו עליהם יום טוב (ראה מגלה טז, ה), ובמקום זה קבעו מצות מתנות לאבינונים, שיש בה משום קילוס לה, והיא ממדותיו של הקב"ה, כמ"ש 'מלח' ח' חונן דל', הרי שמצות משלוח מנות יסודה כדי להרבות רעים, ואילו יסוד מצות מתנות לאבינונים הוא לחינם את הדל בכדי לקלט את שם ה'.

כמה הלכתא גבירתא תליתא בחקירה זו, ונביא שתיים מהן: הנה, על דברי הטור (ריש סי' תרע"א) "חייב כל אדם ליתן מתנות לעניים, ולפחות שתי מתנות לב' עניים מעות" כותב הב"ח ח"ל: "כל אדם – אפילו עני המקבל צדקה חייב לתת ממה שנתנו לו שאר אבינונים בורים, דאין דין מתנות לאבינונים משלוח מנות כדן שאר צדקה, והכשר מצות פורים כן הוא לתת מתנות לאבינונים... ואפילו משלוח מנות חייבים בו העניים... אם כן ה"ה למתנות לאבינונים פורים, אבל שאר צדקה דכל השנה אין עני המקבל הצדקה חייב בה...".

לעומתו כתב הפ"ח (שם קס"ה): "יש מי שכתב שעני המתפרנס מן הצדקה, שחייב גם הוא במתנות לאבינונים, ואין לה טעם, אלא שכתב דהא דפטר"ה. והקשה עליו המ"ג (שם מש"ז סק"א), הלא הפ"ח עצמו כתב (סי' תרע"ה ק"ד) לענין משלוח מנות – שהעני חייב בו, ומדוע שונה היא מצות מתנות לאבינונים, הלא הכל היו באותו נס, כן עני ובין עשיר, ברם לפי האמור אפשר להבין דברי הפ"ח, כי אם יסוד מצות מתנות לאבינונים הוא קיום מצות צדקה, בשונה ממצות משלוח מנות שישוריה מחמת שמחה או להרבות רעים, מובן היטב למה אדם כזה, שלא שייך בו מצות צדקה, כגון עני הפטור ממצות צדקה, לא חייבוהו גם כן במצוה זו (עיי' משנת יעבץ או"ח סי' ז).

עוד יש תולדות בשאלה זו, והנה הרמ"א כתב (סי' תרע"ה ס"ב) לגבי מצות משלוח מנות: "ואם שלח מנות לרעהו והוא אינו ראוי לקבלה או מוחל לו, יצא", ויש לזכר בכגון דא לגבי מצות מתנות לאבינונים – מה דינו. הנה בשו"ת יקח נא (סי' תרע"א אות ד' וזו) הכריע שדינו שיהיה למצות משלוח מנות, כי שתי המצוות הללו נלמדים מפסוק אחד, ומה שנתנה זו מזה. ולפי האמור י"ש שהדבר תלוי, אם יסוד המצוה הוא כדשאלמה למצות משלוח מנות, אז לא נאמר שצדקה משלוח מנות הדין הוא שיצא יד"ח באופן שחלי מוחל, כך הדין גם במצות מתנות לאבינונים. אכן, אם נאמר שמצות מתנות לאבינונים יסודתה ממצות צדקה, אזי כשלא רצה העני לקבל – בודאי שלא קיים מצות צדקה, ולכל היותר ייחשב בגדר "חשב לעשות מצוה ולא עשה", ואילו קיום המצוה בפועל לא היה.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני מצא מצות בשבת / כולל הלכות נחוצות לשבת זו

א. אם בכל ערב שביק, אמרו חז"ל שמצוה לאדם למשמש בבגדיו סמוך לחשיכה – גם במקום שיש עירוב – ולבדוק שלא יהא דבר מוקצה בכיסו (עיי' שו"ע או"ח סי' רב ס"ז), אם כן כל שכן בערב שביק זו, שחל בה פורים דמוקפים, צריך כל אחד להזהר בכך ביותר, שהרי כל אחד ואחד – הן בפרושים והן במקומות – היה לו בכיס בגדי השבת מעות עבור מתנות לאבינונים וכדו', ובמקום שאין עירוב יזכור לרוקן את כל הכיסים.

ב. שכן לבדוק כיסיו, וזכור שיש לו מעות בבגדו – אם הוא במקום שמותר לטלטל שם ארבע אמות, אך חושש שאם יעיר שם המעות יבוא לידי הפסד, שאפשר לגנוב משם וכדומה, יכול לילך עם המוקצה למקום משומר, וינער שם כיסו עם המוקצה, דכיון דהמוקצה בידו יכול לילך עמו לכל מקום שירצה (עיי' סי' רסו סי"ב ובשו"ע הרב סי' ס"ט ומ"ב שם סק"ה). אולם המ"ב הביא שם דעת הגר"א להחמיר, ומ"מ כתב דאם יכול לבוא לידי הפסד לא יטלטל המוקצה עד שיבוא למקום משומר, אפשר שגם להגר"א מותר, ובפרט כשהמוקצה בכיסו, דהוי טלטול בגופו, דאין בו איסור כלל (שו"ע הרב שם). ונראה, שאם נזכר בבין השמשות, ודאי יש להקל לכ"ע ויכול לילך למקום משומר ולנער שם המוקצה (עיי' שם שם שם וב"ה) שם ה"ח מותר לו. ועיי' ד"מ סי' רס"א ובענייני שם סוף טו, עיי"ש, ובענין טלטול מוקצה בביהמ"ש עיי' מנה"ש סי' שפ"ב קי"מ סק"א ומ"מ סי' שפ"א אש"א סק"ב, חת"ס בחי' ביצה ט: ובענין סי' ס' ובנין סי' ס' סק"ד.

ג. מטבעות, שטרות והמחאות (ט-טעקו) הם מוקצים מחמת גופם, ואסור לטלטלם בשבת אפילו לצורך גופו ומקומו (עיי' סי' שח ס"ז).

ד. מצא בשבת ארנק ובו מעות, אסור לילך, אע"פ שחושש פן יקדמונו אחר. ואף אם נמצא במקום שאין שם איסור מעביר ד' אמות ברשות הרבים, שיש שם עירוב, אפילו הכי אסור לילטול, משום איסור מוקצה, ולא שייך להתיר משום פסידא, כיון שעדיין לא זכה בו (עיי' סי' רסו סי"ג וב"ה). אבל מותר לו לטלטלו ברגלו, באופן שיש רק חשש דמוקצה ולא טלטול ד' אמות ברה"ר (עיי"ש במ"ה בא"ה ד"ה פן).

ה. האם מותר לומר לגוי שיטלטלו עבורו? יש בזה מחלוקת הפוסקים, המג"א אוסר, והא"ר והפמ"ג מקילים, כיון שעדיין לא זכה בו ישראל, וכן מקיל בחי' רע"א בתנאי שאין שם איסור טלטול ד' אמות, אלא איסור מוקצה, אבל כשיש שם איסור טלטול ד' אמות ברה"ר אסור לומר לו שייבאו לביתו. אבל אם הנכרי מבואו מעצמו לביתו, לכ"ע אין צריך למונעו (עיי"ש במ"ה שהביא כל השיטות, ועיי"ש בתוספת שבת דמתי' לצורך גדול בהפסד מרובה).

ו. מותר לו לישראל לישב אצל הכסף ולשומרו עד מוצ"ש, דמותר לשמור המוקצה בשבת, וכ"ש שמותר לומר לגוי לשומרו (עיי' סי' שו ס"ג; שו"ע הרב סי' ס"ב ובקו"א סי' שם).

ז. אם מצא את הארנק במקום שרוב ישראל דרים שם, דן הב"ה (סו"ס"י רסו ד"ה אסור) אם יש להתיר איסור מוקצה לצורך מצות השבת אבידה. ברם עיי' שו"ע הרב (ד"ה מציאה ופקדון סוף ט) וז"ל: "ואפילו איסור של דבריהם לא יעשה בשביל ממונו חבירו, כגון להגביה מעות שמצא בשבת, שאין צורך איסור ממונו, שנאמר 'אני ה' – כוללם חייבים בבבתי'". עיי' [וכן אי, בשו"ת חת"ס לא"ה סי' פ"ב], ועיי"ש הטעם שאין חובה להחזיר אבידה אלא כל שבשלו מחזיר, אם היה שלו מחזיר נמי של חבירו, ומאחר שאצל שלו אינו מחזיר, דהא אסור לטלטל מוקצה משום הפסד ממונו, גם בשל חבירו אינו מחזיר (ועיי"ש כתב הגר"א זצ"ל שם כל שמלאכתו לחזיר אין לטלטל כדי להחזירו. עיי' שו"ע סי' פ"ב ח"ב, ועיי' שו"ע שם שם סי' שח אות טז ואות כב. ב). ועיי' בפתחי חושן (הל' אבידה פ"א סי' כ"ג) דמסתפק אי חייב לעמוד שם עד צאת השבת כדי להחזיר עד מוצ"ש לבעלי. ברם עיי' במשפטי אבידה (סי' רסו דף ק"ח) דאין חובה לשמור האבידה עד מוצ"ש, אך יש לכסותה בכלי וכדו', ואם משער שנשארה עד ערב חייב לחזור במוצ"ש לקחתה מע"ש. עיי"ש. ונראה דה"ה דיכיל לטלטל ברגלו כשיש שם חשש ובהנכיה במקום משומר, ככ"ח.

ח. מצא בשבת סתם מציאה שאינה מוקצה, במקום שיש שם עירוב, מותר לזכות מן ההפקר. ומסתבר שאסור להגביה לקנין, באופן שיראה לכל שהוא עושה מעשה קנין (עיי' שו"ע שם שם סי' רסו).

ט. לסיום (עתיק לשוני של בעל ה"פלא יועץ" זצ"ל בספרו 'חסד לאלפים' על או"ח (סו"ס"י רסו) בהא דאסור לטלטל מעות בשבת, אע"פ דחושש מהפסד, "ויעל כגון זו נאמר ואתחבת את ה"א וגו' וכל מאו"ד" (דברים ו, ה) עיי' ברכות ד"ה), "אם יתן את כל חון ביתו באהבה" וגו' (שחי"ט ח, ז)... ולא יאמר האין אני כל העושה הנה, נחא לי דאעבוד איסורא זוטא כי היכי דאקיים מצות גדולות, שארבה בצדקות וגמ"ח. לא כן הוא, כי לא לרצון יהיה ולא למצוה יחשב, אדרבה, המנחות שיתן מענין כזה היא מנחת זכרון מזכרת עון, וה' שונא גזל בעולה וכו', והעובר את פה ה' היא לא תצלח, ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב"י".

מאת: הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

ספר מצרף לחכמה וספר נובלות חכמה – על חכמת הקבלה בכלל ועל ספר הזוה"ק ותורת הארז"ל בפרט, ועוד. מאת רבינו יוסף שלמה רופא דילמנינו זצ"ל (הי"ד מקינא) אב"דק האמבורג ואמשטרדם, נדפסו מחדש בכרך אחד עם הערות, פיסוק וקישור, כדי להקל ההבנה בהם, בצירוף קונטרס קצור עולם התקון למחז"ל ושי"ר קונטרס קבלת רבי יעקב סרוג זצ"ל, על ידי רב' ב'ק, ירושלים תשס"ז.

תורת ההרהור – חיבור מקיף ואוסף רב בדרך משו ומתן. ונבדוריו שיטות הראשונים והאחרונים בגדרי איסור ההרהור עיבור, ובכמה עניינים המסתעפים, בהלכה ובאגדה, דבר דבור על אופניו, ונוסף בו וילקוט עצות הדרות וטולדות להנצל מאיסור חמור זה אשר נלקטו מהרבה ספרים קדושים. פרי תנובות הרב נתנאל חיים, בני ברק תשס"ח (רפ"ע עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

לחיים מרצ'ם בשאז"ה בחודיה לה' ובשריה רבה מודיעים אנו כזה על הקלטות החדשות שיצאו לאור: פורים אופין טיש (2) מיטב ניגוני חודש אדר ופורים מחצרות החסידים (קולין, תל"ה, ויזין, סטוטשין, כאכוב ועוד) מזל טוב (2) עם הכעל מעל חרב יעמי זמן ובו מיטב הניגונים המלהיכים החדשים שחולחנו לרגל שפחת בית בעלזא צור משלו ר' מוזיקאלישע לענגענע – געהערט בייס זייען ר' חיים יהושע פנעמיש ז"ל ("פרח דוד" – נעש"ה) חיים ערשט נעכט (2 ס' ד"ס) מיון שלוש מבעלזא זי"ע – דערציילט דורך המתחן הרב קלמן רונגארטן	לחפצת תורה וחסידות קול צהלה ורגה שפתינו תרגנה מעומד לבנו נריע, וברכות מזל טוב נביע, קדם ידידינו היקר איש תבונות, ברוך הכשרונות, בתורה ובחסידות לו עשר ידות, מרביץ תורה ברכים ומטעימנו ב"דלק טוב" זה שנים רבות, ה"ה אחר ומיוחד מהחבורה, האי ספרא רבה גבר אוריין המוכתר בכתר הילומים הרה"ר ר' משה מונד שליט"א לרגל השמחה השדויה במעונו בנישואי הבן החתן היקר כמר אברהם יעקב חיים נ"י ע"כ חת"י בת מחו' הרה"ה ר' אברהם ירימאן שליט"א – אב"י במאטריאל במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת בואר עולם בקנין השלם זה הבנין עם דיוות ישרים ומבורכים וכל מייל דמיטב, אמן כעתירת וברכת הברי המעריכה	יצאו לאור הספרים הנפלאים שו"ת ישיב יצחק חלקי י"ח – י"ט על ד' חלקי השו"ע מאת הגאון רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א דומ"ץ וחבר הביד"ץ דקרית צאנז נתניה, מראשי כולל"י ט"ס להשיג בחנויות הספרים טסים בודדים מהסדרה בטלפס: 00) 972-9-8820552 00) 972-57-3104656	מוה"ר ר' מרדכי יהושע מנחם שלאס הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר ויחיא מילא נ"י עכ"פ תחי' בת מחו' מוה"ר ר' גד זהרי הי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי לתורה והקידוש בביהמ"ד "אור שרגא" J. Jordaenstr.110 ונשנים באולם "זכרון בנימין" Breughelstr.38 הרה"ר ר' משה מונד שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר אברהם יעקב חיים נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי לתורה והקידוש בביהמ"ד חסידים בעלז' ז' לעטס 170 ונשנים בבית משפ' יונגער Lange Leemstr. 245

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת שמייני - "שבת פרה"
כ"א אדר ב תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תר"י

הדפוס	מוציא לאור	תאריך
אנטווערפן	18:51	20:26
לונדון	18:13	19:44
מאנטשטער	18:23	19:55
ציריך	18:32	20:07
ווינ	18:02	19:36
אמסטרדם	18:20	20:25
פאריז	18:58	20:33
פראנקפורט	18:33	20:09

תורת של ראשונים

למה היה משה צריך לומר לאהרן 'קרב אל המזבח'?

ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את הטאתך ואת עולתך וגו'. ויקרב אהרן אל המזבח וישחט את עגל החטאת אשר לו (ו-ח). המעש שמשה רבינו אמר לו 'קרב אל המזבח' ולכאורה היה די באמרו לו: 'עשה את הטאתך' וכן לא היה הפסוק צריך לומר 'ויקרב אהרן אל המזבח' ולכאורה היה די באמרו: 'וישחט אהרן'. לפי דעתי בדרך הפשט, אמר לו כך: קרב אל צפון המזבח ועשה שם את הטאתך ואת עולתך וגו', כי הם השיטתו בצפון, ואמר משה בן בדרך קצרה, כי כבר ידע זאת אהרן. ובתורת כהנים (בפרשתו) נתעוררו רבותינו בזה, ואמרו "שהיה אהרן רואה את המזבח כתבנית שור, והיה מתירא ממנו, נכנס משה אצלו, אמר לו: אהרן אחי, לא תירא ממה שאתה מתירא, הגם דעתך ובא קרב אליו, לכך אמר: 'קרב אל המזבח', ויקרב אל המזבח, בוריוות (ענייניש) ומעם דבר זה, כי בעבור שהיה אהרן קדוש ה' (תהלים קו, טו), ואין בנפשו טמא זולתי מעשה העגל, היה החטא ההוא קבוע לו במחשבתו, כענין שנאמר (תהלים נא, ה) 'חטאתי נגדי תמיד', והיה נדמה לו כאילו צורת העגל שם מעבך בכפרותיו, ולכך אמר לו: הגם דעתך, שלא יהיה שפל רוח כל כך, שכבר רצה אלקים את מעשיו. ואחרים מפרשים שהיה השמן מראה לו כך, כמו שאמרו שם (בתוס'): אהרן אחי, אף על פי שנתרצה המקום לכפר עונותיך צריך אתה ליתן לתוך פיו של שטן, שמה ישמך בביתך למקדש" וכו'.

ואת נבלתם תשקצו" - שאמור לסחור בהם

ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו (יא, יא) - אחר שאמר באכילה דגים טמאים (בפסוקים הקדמים), בא לבאר "ואת נבלתם תשקצו", לומר שאמור לסחור בהם, שכן דרשו רז"ל: דגים טמאים לא יעשה בהן סחורה, שנאמר "ואת נבלתם תשקצו". (וכן פירש רב מעידה גאון, דקא על איסור סחורה. ועי' בהע' הרח"ד שנועל, ובחוש 'תורת חיים' מה שהעירו כאן בפי רס"ג). "והנה הם שמונה דברים שאמור לסחור בהן, ארבעה למעלתן וחשיבותן, וארבעה לפחותותן. ארבעה למעלתן: הוא שאמור רז"ל (בבבא קמ"א) אין משתכרין בשל הקדש, לפי שהקדש הוא להקב"ה, והקב"ה אין לו צורך בריח וזרחבת ממונו, כי הכל שם, שנאמר (חיי ב, ח): 'לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות, וגובר ההקדש אינו רשאי לסחור בו ולא להרהיבו בו, אלא שיהיה מוצנע ברשותו לכדק הבית, וזה בהקדש סתם. אבל הקדש תנאי, כגון המקדש ממונו על תנאי שילוו אותו וירחיבו בו, הרי זו מותר. ולכך נהגו בכל הקהלות שהממונים על ממונו להקדש מלוים אותו ומרחיבים בו, שעל תנאי זה הקדשו הבעלים, אבל בהקדש סתם אמור ליגע בו ואין להרהיבו בו כלל, ועליו אמרו: אין משתכרין בשל הקדש, ולא בשל צדקה, לפי שהממונה על הצדקה אמור שיסחור במעות של צדקה, ולהוציאן מרשותו כלל, כי לפעמים יבא שבו ויצטרך לפדותו ולא יהיו בידו מעות ממונים, או יצטרך לזון את העניים ואין בידו וימותו ברעב, או יצטרך לכסות את הערומים, ואין זה ריוח אלא הפסד גדול (עי' רמב"ם יו"ד סי' רנ"ט ס"א).

וגם אין לסחור בכבודו ומעשר שנפל בהם מום ואי אפשר לשוהמין במקדש אלא שיאכלם (עי' בבבא קמ"א), כענין שכתוב (דברים יט, כב) 'בשעריך תאכלנו', אבל לא שיסחורו בהן. וגם פירות שביעית אמור לסחור בהן, שכן דרשו רז"ל (בבבא קמ"א): 'לאכלה (להלן כה, ו) - ולא לסחורה'.

והארבעה לפחותותן, ואלו הן: בשר נבלות ושרפות שקצים ורמשים אם ישנן ברשותו מותר למכרן, שכן אמר הכתוב (דברים י, ט): 'אז מכורו לנכרי', לומר שהתיר לך הכתוב למכור בהמה שהייתה כשרה וכונתך לאכול אותה לולא סבת המקרה שקרה בה, אבל אין הכתוב מותר בה שתוכל לסחור בהן כשאר הבהמות הכשרות והטהורות. ושקצים דגים טמאים, הוא שכתוב כאן: 'ואת נבלתם תשקצו', ולכן הוסיף זה להיות האסור בו שיהיה בין מת בין חי".

לקח טוב

פרשת פרה - "טהרתן של ישראל"

לתועלת כל תרופה זולתה. ואם בראה ה' תבלין ליצר הרע, הרי שבמחנה ומוחלטת פעולתה בנפש האדם, אלא שעליה להיחזק בקרבו. ובידיעה לבדה, לא תיכנס התורה לחקוק חקיקה בלב האדם. האמת ייאמר, גם אם יעמול בה, ויעסוק בה בכל כחו עדיין איננו מוכמח שיחורו הדברים אל תוך תוכו ויהפכו חומר לצורה, דבר שמעצם טובו מנוגד לטבע.

אם כן איפוא, כמה כחה של תורה יפה להשפיע בלבו ונפשו של אדם לחקוק חקיקה קדושה וטהורה אשר בעקבותיה יימלט וינצל מצפורני היצר? הרי אומר, ממצות פרה אדומה המטהרת טמאים ומשפיעה טהרה עליונה בנשמות ישראל. טהרה נשגבה זו שקולה כנגד כל הטהרה כולה, בזה

כמו בכל מצוות התורה, גם מצות פרה אדומה, נודעת לקיומה צורה חיצונית הנעשית עם הפרה הנשרפת מחוץ למחנה והואת אפרה לטהר טמאים. אך גם צורה פנימית יש לה, שאין לה עסק עם פרה ואפר גשמיים. ענין פנימי זה רומז לנו התורה בקראה מצוה זו בלשון "חוקה". ולא עוד אלא "חוקת התורה". בלשון זו טמונה הוראה שענין הפרה שייך אל כל התורה כולה.

ובכן ידוע לנו מהכמינו ז"ל שמפיהם אנו חיים, שברא הקב"ה יצר הרע וברא לו תורה - תבלין. זאת אומרת שתועלתה של התורה היא לשבר כחו של יצר הרע, ולגרשו מעל לוח לבו של האדם. אלא שתועלת זו איננה מושגת בלימוד פשוט בלבד, אלא צריך הוא הלימוד שיהא באופן שיוחקקו דברי התורה בלב הלומד. וכיון שנחקקת חכמה עליונה בלבו, עולה הטהרה ומצרפת ומזככת את כל הדרי חלב, טהרה המופרכת ומשברת את תוקפו של יצר, ומגרשתו למקום אשר לא יזכר ולא ייפקד עוד.

חקיקה זו לא מאלוה נעשית. כי בעצם נשגב הוא מכחו של אנוש קרוין מחומר להימלט מהשפעתו של היצר הרע, כי כמה נחשב הוא. יצר הרע נברא מלאך שתפקידו להסית את בני האדם, ולשדלם להתפתות אל עפר הארץ שממנו נוצרו. הוראה שכלית פשוטה, היתה קובעת שאין בכחו של אדם להתנגד מופני התקפותיו של היצר, ולהתרחק מן החומר, מקום אשר ממנו נחשב.

נכון הדבר שברא הקדוש ב"ה תבלין נגד היצר, תורת ה' תמימה. אלא שכמו כל תרופה רפואית שלוקח האדם למען יינצל מן החולי, הרי שעליו לכולעו פנימה, ולא יספיק לו לאחוז את התרופה בידו, כי כל עוד שלא תיכנס בקרבו, לא תפעול עליו כלום. יכולה התרופה להיות יעילה ופלאית ביותר, עדיין לא תיתכן השפעתה טרם תבוא אל תוך גופו של אדם ותפוזר תועלתה על ידי זרימתה בדמו. תנאי זה - שתיכנס לגוף - איננו מורה על הגבלה כלשהיא של התרופה כלל וכלל, אלא שלא תחל פעולתה באדם כל זמן שהיא נמצאת מחוצה לו.

הוא הדבר בתרופת הקדוש שהכין ה' כתבלין ליצר. אין ספק שתועלת תרופה זו היא מעל ומעבר

אותיות מחכימות

... ופרשת פרה יש בה כח זה שכל ימי קריאתה פקסו זו, פועל כלל שיוחקקו כל הד"ס והטעם מכל עומאות סילר הרע...
... בינושמי (סוכה כ"ג) מנלה (טו). דקין הוא שמקדים החוקש לפרה, שכל' בניסן חוקש המסכן ובשני נפרש הפרה, ולמה פרה קודמת, שיהא סתהרן על ישראל. ולכך להבין למה נקרא קריאת הפרשם סתהרן על ישראל.
אך בלמה למה תקנו קריאת הפרשם, אם להסיר את ישראל שעשו פסחיסן בטהרה (ממ"ז קס"ג) אם הלא בזמן הזה אין לנו פסח, ואם ייבנה בטהר"ם כ"ז הלא אז יתגלה אפר פרה, ולמה לריכין לפרשם פרשם פרה שעשו פסחיסן בטהרה. וא"כ עכ"פ בטהר"ם ה"י"ל להקדים פרה' הטהר"ם ולמה הקדימו פרה' פרה.
אך הענין כמו שאמרנו שקריאת הפרשם מועיל לטהר לב מוטמאות הטהר"ם כ"ז, ו"כ בינושמי שיהא סתהרן על כל ישראל...
פרי דקין

שפותחת את לבו של אדם שיוכל לקבל פעולתה של התורה. וכאותו סם רפואי שפותח את מעיו של החולה כדי שיוכלו לקלוט את התרופה האמורה לרפאותו. אמור מעתה, מצות פרה חוקקת את התורה בלבן של ישראל.

וממילא אף בזמן הזה, שבעוונותינו אין לנו כהן ומקדש. וצורתה החיצונית של מצות פרה נעדרת מאיתנו, עדיין מועילה קריאתה של פרשה זו, לפעול חקיקה בלב האדם, שדרכה ייכנסו דברי תורה אל קרבו ויטהרו את כל כולו מפיתויי היצר. ועל כן נקראת פרשת פרה "טהרתן של ישראל".

אמרות טהורות

הטא העגל ואיל עקידת יצחק

קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים והקרב לפני ה' (פ. ב.). יש לפרש בדרך רמז בהקדם הגמרא (ברכות טז.) "אם רואה אדם שיסירין באין עליו יפשפש במעשיו וכו' פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה" ע"ש. ולכאורה קשה, הרי "אין לך הטא גדול מביטול תורה, ומהו 'פשפש ולא מצא', הלא מצא די וחותר; ותו, כיון שפשפש ולא מצא הרי הוא בודאי צדיק, ואיך ביטל תורה". לכן נראה לפרש 'דיביטול תורה' היינו הטא העגל, שעל ידו נשתברו הלחות, וכך הוא פירוש הגמרא: "פשפש ולא מצא" – אם כן הרינו צדיק גמור – "יתלה בביטול תורה", כלומר, יתלה ויסרוי עין שעכ"פ לא נמלט מחטא העגל.

וזהו: "קח לך עגל – לחטאת" – זה שאינו מוצא בו שום חטא ועין יקח לו הטא העגל, ובו יתלה, כאמור. ולעומת זאת אמר לזה "שאינו מוצא שום זכות להעלות ולהגביה את עצמו" שיקח לו את זכות עקידת יצחק, הנרמז בתיבת 'איל', היינו האיל שנשחט לעולה תמורת יצחק, ובו יתחזק ויגביה עצמו, וזהו: "ואיל לעולה – והקרב לפני ה'". דברי ישראל

ויהטאהו בראשון – כמו לפני החטא

ויקרב את קרבן העם וגו' ויהטאהו בראשון (פ. טו.). יש לפרש בהקדם מה ששמעתי מפה קדוש של אדמו"ר הגה"צ הקדוש מוה"ר ש' מבעל זצוקללה"ה בפירוש הכתוב (תהלים נא. ד.) "הרב כבסני מעוני ומחמאתי מהרני" על פי משל, כשרוצים להסיר כתם שבבגד ומכבסין אותו פעם אחת, יורד הכתם במקצת ומתלבן מעט, אולם עדיין נשאר רשע הכתם. רק כשיכבסו הרבה פעמים יוסר הכתם לגמרי ולא ישאר בו רשע כלל. כן החטא ששב בתשובה פעם אחת נתכפר החטא, אך עדיין נשאר בו בגשמתו רשע החטא, ורק לאחר שישבו ויוכך נשמתו כמה פעמים, או אז לא יראה ניכר רשע החטא כלל. וזהו: "הרב כבסני מעוני" – לאחר שתרבה בכיבוס מעוני, אז "ומחמאתי מהרני" – תמחר אותי מחמאתי לגמרי. ואח"כ

אמירה נעימה

ויהי ביום השמיני וגו'. ויאמר אל אהרן וגו'. ואל בני ישראל תדבר לאמר (פ. א. ב.). יש להבין, מה נשתנה אמירה זו מכל אמירות שבתורה שאמר משה בעצמו לישראל, וכאן אמר לאהרן שהוא יאמר לישראל.

יש לבאר הענין בהקדם דברי דוד המלך ע"ה (תהלים נא. ד.) "השיבה לי ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכני. אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובו". דהנה מצינו בגמ' (ויטא פ.) החילול השם אין לו כפרה כי אם תשובה ומיתה. אמנם בכסרי מוסר מצינו תרופה גם לזה, דהיינו אם מקדש השם ברבים, ומורה לרשעים דרכי התשובה, בזה יוכפר לו עון החילול השם שעשה ברבים (עי' שג"י תשובה שער ה.). אך לזה צריך סיעתא משמיא שדבריו יעשו פרי, שהחטא ישוב על ידו, וזה לא יתכן רק אם ירצה הש"י לקבלו בתשובה, שאז יתן שהחטא ישמע לדבריו. וזהו שביקש דוד המלך: "השיבה לי ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכני" – שישיר עליו רוח הקודש, ואז: "אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובו".

ובזה יובן, כי באמת אהרן לא הטא כלל, כי כונתו היתה לטובה, לאחר שראה שהרגו את חור ויהי ירא שלא יתגרדוהו, ושוב לא תהא להם כפרה לעולם, כמו שאמרו חז"ל, אך היות וישראל לא ידעו כוונתו, הנה כזה קצת חילול השם ברבים, לכך היה הציווי מאת הש"י שהוא יאמר לישראל להביא שעיר לחטאת, ובוה יוכן לקבלת השכינה ויכופר גם עין אהרן, מפני שכל ישראל עשו תשובה על דוד.

ויהאמר משה זה הרב אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' (פ. ה.). כבר תמחו כל המפרשים, על שלא פירש הכתוב מהו הדבר אשר צוה ה'.

ונראה על פי מה שפירש רש"י על הפסוק (דברים א. כב.) "ותקרבון אלי כולם – בערבוביא, ולהלן הוא אומר (שם ה.) ותקרבון אלי כל ראשי שבטים וזקנים וקדושים ותאמרו הן הראנו וגו', אותה קריבה היתה הוגנת, ילדים מכבדים את הזקנים ושלוחם לפנייהם, וזקנים מכבדים את הראשים ולכת

אמר עוד: "תכבסני באזוב ואטהר" – כשתוסף עוד לכבס פעם אחר פעם, אז "ומשגל אלביך" – אהא מלובן היטב כשגל בלי שום רושם כלל. עכ"ה"ק.

והנה, תיבת "ראשון" פירושה קודם, כמו שנאמר (וייב טו.) "והראשון אדם תוליד" (פירוש פסחים ה.). "הקודם לאדם הראשון נולדת". והנה כי כן, אהרן הוכהן בקדושתו העליונה מיותר את העם מחמתם עד שנעשו מזוככים בלי שום רושם כלל והיו כמקודם החטא. וזהו שאמר: "ויהטאהו" – שחטא ומיחר אותם – "כראשון" כאשר היו קודם החטא.

אמרי יוסף

לימוד התורה מתוך חיות והתלהבות

זאת החיה אשר תאכלו (יא. ב.). "סופי תיבות הם אותיות תורה", ומרמז להחכמה שבני ישראל מכינים את עצמם בימי ספירת העומר על קבלת התורה, ועיקר עסק התורה צריך להיות בבחינת "זאת החיה", בחיות אלקות, כי כשעוסק סתם בתורה בלי שום מעש וחיות, לימוד הזה אינו שווה כל כך, כי כשם שצריך האדם לזכך חומרו וגופו בגשמיות – כן צריך לזכך עצמו גם ברוחניות".

מנחם אברהם, פריסק

במדת האמת – מן מרת השקר

זאת החיה כי מפריס פריסה הוא וגו' (יא. ה.). איתא במדרש (ויקרא יד. ה.) שארבעה מיני בהמות הטמאות רומזים לארבע מלכיות, וחזיר רומז לאדום ושקול כנגד שלשתן. נראה הטעם, משום שמידת יעקב היא אמת ועדה"כ (פסוק כ. ב.) "תתן אמת ליעקב", הוא בריח התיכון (וה"פ קפא) ומכריח מן הקצה אל הקצה ושכולל כל המדות, על כן החזיר שהוא פושט מלפיו ומראה שהוא מפור (כריס מה, א), והוא שקר גם כן בכל הדברים, כי ידיעת הפכים אחד, כי בכל דבר יש אמת ושקר. "דכמו בקדושה מידת אמת מבריה מן הקצה אל הקצה, כן להיפך מידת השקר מבריה מן הקצה אל הקצה".

נאות הירשאל להנהיג ב"קע האבני נור" מסאכטשוב י"ע

לפניהם, אבל כאן ותקרבון אלי כולם – בערבוביא, ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים".

והנה הכתוב אומר (ויקרא יט. לב.) "והדרת פני זקן ויראת מאלקיך" – שהכבוד והמורא שאתה נוהג בן, אינו כבודו ומוראו, אלא כבוד ה' ומוראו. וזהו שאמר כאן משה לישראל, כי מתחילה כתיב (פסוק א.) "ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל" – חלק כבוד והקדים את הזקנים. ואח"כ כתיב (פסוק ב.) "ותקרבון אלי כולם" – חלק כבוד והקדים את ה"ז" – בערבוביא. הלא חלקו כבוד לזקנים ולראשים. לפיכך: "ויהאמר משה זה הרב אשר צוה ה' תעשו" – לחלק כבוד לזקנים כי אין הכבוד שלהם, אלא: "וירא אליכם כבוד ה'", כי מורא רבך כמורא שמים, וכבוד זקני ישראל הוא כבוד ה'.

וידבר משה

ויהאמר משה אל אהרן זה אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש וגו' (פ. ג.). וברש"י: "עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך". נראה לפרש, דהנה האריכו המפרשים בזה, והא במיתת נדב ואביהוא נמנוא המשכן וכלו באהל ולא מצינו שפיהרום אז, ובספר הפליאה הוסף להקשות, דכביכול עבר השי"ת באיסור דמטמא מקדש. ברם אם נאמר שצדיקים אינם מטמאים (עי' בי"מ קיד תר"ה מהו), אתי שפיר, כי נדב ואביהוא שצדיקים היו לא טמאו את המשכן, אך מזה יש הכרח שלא הטאו וצדיקים היו.

והנה כבר בארנו, שנדב ואביהוא כדון עשו, שהרי כך הוא המצוה להביא אש מן ההדיוט, כדכתיב (לעיל א. ה.) "ותננו בני אהרן חכהן אש" וגו', ואע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט (עי' עירובין כג.). והטמא היה כזה שהיה להם להניח למשה ואהרן לקיים מצוה זו, שמיצוה היא שתיעשה בגדולים (עי' שער א"ח ס"ח תרנח).

ויש לפרש לפי זה: "בקרובי אקדש", שלא גרמו טומאה במקדש, קדושים וצדיקים היו, ומזה שלא הטאו כמה שהכניסו אש מן ההדיוט ולא הניחו המצוה לגדולים, כי באמת איננו גדולים, גדולים הם ממני וממך. ונמצא דמזה גופא אשר "בקרובי אקדש" מוכח "שהם גדולים ממני וממך" אשר על כן לא הטאו, ודוק.

יעיב פתגם

יתרון דעת

שליש יום קודם הפסח

ערב פסח שחל בשבת (א)

האם בזמן שקדשו הראיה גם חל ע"פ שבת?
וכיצד יתכן שנתעלמה הלכה זו מבני בתירא?

תנו רבנן, הלכה זו נתעלמה מבני בתירא. פעם אחת חל ארבעה עשר לחודש בשבת, שחל ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו, אמרו כלום יש ארץ שידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו, אמרו להם אדם אחד יש שעלה מבבל לחלל הבבלי שמו ששימש שני גדולי הדור, שמעיה ואבטליון, וידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו. שלחו וקראו לו, אמרו לו, כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו. אמר להם, וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת, והלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו בשנה שדוחה את השבת, אמרו לו מנין לך, אמר להם אמר "מועד" בפסח ונאמר "מועד" בתמיד, מזה "מועד" האמור בתמיד דוחה את השבת, אף "מועד" האמור בפסח דוחה את השבת, ועוד ק"ו דוא. ומה תמיד שאין ענוש ברת דוחה את השבת, פסח שענוש ברת אינו דין שדוחה את השבת, מיד הושיבם בראש ומתנודו נשיא עליהם, ודיה יושב דורש כל היום כולם בהלכות הפסח וכו'.

מ"פ פסחים (דף טו ע"א)

א"ר אבון, והלא אי אפשר לשני שביעית שיחול י"ד לחודש בשבת. ולמה נתעלמה הלכה מהם, כדי ליתן גדולה להלל. וזהו פירושא: והלא אי אפשר לשני שמיטות, שהן י"ד שנה, שלא יחול בן ערב פסח בשבת, וכיון שזמן קצר הוא, איך נעלם ונשכח מכל ישראל דין זה דפסח דוחה שבת. ומשני כדי ליתן גדולה להלל, שידע מה שלא ידעו כלם וידעו נשיא בישראל.

ירושלמי פסחים (פ"א וקרבן הדרה שם. וראה עוד במאמר "בוא השבוע מבעל יפה עינים" (שבסוף ירושלמי פסחים, וכן בערבין טו.) שהקשה שם, והלא לפי קביעות שלנו יעברו עשרים שנה לפעמים דאין חל ע"פ שבת, וע"ש שהאריך בזה. ועי' בשו"ת מחרי"ל (סי' קנח) שכתב דעל כרחיך צ"ל, דהואיל חזו מקדשין בימיהם על פי הראיה, לא היה חל אצלם ערב פסח בשבת, ולכן נבצרו מבני בתירא אם פסח דוחה שבת, ועי' בשו"ת תרומות הירשן (ח"א סי' קכז) דשנים מרובות לא חל להם ע"פ שבת (ועי' בנימוקי הגר"ב פסחים טו.).

נלע"ז בהונת הלכה זו נתעלמה מבני בתירא פעם אחת שחל י"ד לחודש בשבת, זה עצמו שהניחו לחול י"ד בשבת היה העלמת הלכה מהם. וכונתנו בזה על פי מה דאמרו בסנהדרין דף יב (ע"א) ת"ר אין מעברין את השנה מפני הטומאה, ר"ש אומר מעברין. ומבואר שם דפולגותיהו היא אש טומאה דחיה בעיבור או הותרה, דלמ"ד דחיה מעברין וכו'. ולפי זה, בני בתירא לפי שיטתן או שלא ידעו אם פסח דוחה שבת, ואם אין פסח דוחה שבת וראי שמעברין השנה שלא יחול בשבת, ואם כן דבר זה עצמו שהניחו לחול ר"ח ניסן באחד בשבת ולא יעברו השנה, היה העלמת הלכה מהם.

וזהו כוונת המאמר: ת"ר הלכה זו נתעלמה מבני בתירא פעם אחת חל י"ד בשבת, ושפיר קאמר "הלכה זו", ומורה באצבע איזה הלכה, ואומר שההלכה שנתעלמה היא שחל י"ד בשבת, ונתעלמה באיבור או הותרה, השנה שלא ידעו הפסח, ואפילו נימא שלא היה אפשר לעבר השנה, אולי היתה שנת בצורת וכיוצא בו שאין מעברין השנה, מכל מקום אכתי היה להם לעבר או לחסר החודש וכו'...

חידושי הצ"ח (פסחים טו.)

הירושלמי הקשה, הלא אי"א לשני שביעיות בלי שיחול פסח בשבת ואין לא ידעו. ותירץ, כדי שישב הלל בראש, וכבר כתבתי במקום אחר, שהענין הוא דעד עכשיו שלא הי' ההלכה רוחת בישראל אי פסח דוחה שבת, והו הסנהדרין מדרין החרישים ומאיימין על העדים בתחילת השנה שלא יאדע פסח בשבת. כדרך שעושים ב"לא אד"ו ראש", וכשהגיע מן השמים עזר, אפילו עדיין לא חדרה, עד שהגיעו ללפס באו עדים והעידו למפרע על הלכנו, כמ"ש הרמב"ם בהל' קידוש החודש (פ"א ה"ט ט"ו), ואיער למפרע ערב פסח בשבת בפתאום, כדי שישבו הלל בראש, והיינו "שכחו" – שהיו שוכחים להשגיח תוקן השנה בתחלה, עד שאיער ערב פסח בשבת, ושוב כשאיער לא ידעו אי פסח דוחה שבת אי לאו.

אך הא קשיא, הא פסח מדבר ופסח גלגל היה בשבת, ואין לא ידעו אי פסח דוחה שבת. ולפי הנ"ל יש שהם סברו כל ישראל יוצאים בפסח אחד, ולא ידעו אולי לא ידעו או כל הקהל אלא פסח אחד, או כל אחד בפני עצמו, ולמד להם הלל שהיה פסח דומה לתמיד וכו'.

חידושי חתם סופר (פסחים טו.) ונ"ע בשו"ת חתם סופר א"ח ס"ח ט"ו

הנה מדראי להתבונן, האין ס"ד שיתבחר הדבר מן כל ישראל אם הפסח דוחה שבת, ולא היה אדם שזכר שעשו ישראל את הפסח בשבת, והלא אפילו לפי קביעותינו על פי חשבון ר' הלל יאירע הקביעות ג' פעמים במחזור גדול; וזאת עלתה על כללנו, והיו הפסח שעשו ישראל במדבר בשבת וזה, והוא דבר מפורסם בישראל, ומאי מספקא להו לבני בתירא, על כרחיך צריכין לומר שידעו שפיר שבוחרות הקדושים במשכן שילה ובבית המקדש הפסח היה דוחה שבת, רק גדול להם ספק אם הם בזמננו ידעו פסח את השבת אם לאו, עד שבא הלל ולמד להם דלא שניא.

עלי הגיון

בן שלש עשרה למצוות בארץ ישראל – כשיזכה לנשמה זוכה בה מקדושת א"י

הנני להוסיף דבר נחמד על הלכת בעניני בר מצוה [יתרון דעת ת"ר"ה - תרי"ט], משי"ח הנהי"ק רבי יונה לנדסדורפר זצ"ל [מחכמי פראג. נפטר בשנת תע"ק לפ"ק] בשו"ת 'מעיל צדקה' (סי' כו) ובתשובה - בה דן בענין מצות ישוב אר"י בזה"י ואם יש בה חילוק בין קטנים לגדולים - כותב בתוך דבריו בגודל מעלת וחשיבות קטן העולה לדור בארץ ישראל בקטנותו, וזלשי"ק: "יואמדן דעת הוא לקטנים דניחא להו לעשות המצוה בקטנותו, דאיתו דומה קולטתו מקטנותו עד שלא טעם טעם חטא, וכשיזכה לנשמה בן י"ג שנים יזכה בה מקדושת ארץ ישראל". עכ"ל. חיים אברהם צבי שטיינער, שיכון סקווירא נ"י.

אין עורך להחמיר להסיר כדי קליפה בדוחקא לבד

בגליון תר"ח, כתב הגרש"ק גראס שליט"א (על אורח את א): "אם חתן בשר קר בסכין חלבי שהוא בן יומן, דהיינו שהשתמשו בו לגבינה או חלב ורותח בתוך מעט-לעט, צריך לקלף את הבשר במקום שחתכו. והוא הדין אם חתן גבינה קשה, שהיא צוננת, בסכין בשרי שהשתמשו בתוך כ"ד שעות לבשר רותח, יש לקלף את הגבינה במקום שחתכו עם הסכין" וציון לכך המקור בחכמת אדם כלל מז ס"ד.

הנה נשאתי ונתתי בזה עם הגרש"ק גראס שליט"א, דלכאורה הוא דבר פלא, שהרי דוחקא בלא חמיונות ובלא חריפות אינו אוסר (ועי' בהדחה ס"ג), וגם דוחקא לא מפליט וממליע כאחד, וזה מוכח מהסוגיא בריש חולין, שמסיק בגמ' שחום בית החשיטה רותח ובצירוף דוחקא יאסור קליפה, וכן נפסק בשו"ע יו"ד סי' י, הרי שדוחקא לבד אינו די. וכן נמי מוכח מהש"ך סו"ס צ"ד שצריך דוחקא ביחד עם דבר חריף, ואינא הגרעיקא בסוף הסימן שם כותב בהדלא להקל. והחכ"א הוא יחריץ בזה, מה גם שהוא עצמו כותב שבמקום הפסד יש להקל. ואמנם הודה לי הגרש"ק דנקט בזה להחמיר, אך הרבה מקילין בזה, ואין לחוש להקל בזה. [ואני שולח כמכתב זה על דעתו הרמתה].

ד. הירש ירושתי [תשו"ת גס להרה"ג ר' יוסף בנדיקט ממאנטראל על יקרת העריות כו"ב]

"חביבה עלי כת קטנה" – ולא "בת קטנה"

בגליון תר"ח (תרפ"ח ז.ה.) הובא בעילי הגיון, בענין עשיית "קידוש לבתי", בדברים נפלאים מספר 'נחלה להחמיר' (פרק כ"א וכו') שמביא בשם בחי פ' אמור (כ. ד) שהביא ירושלמי בסנהדרין, שאמר הקב"ה "... חביבה עלי בת קטנה בארץ ישראל מטהרתי גדולה בחיול", ועל זה בנה והוסיף דברים נחמדים מפי ברם המעיין בירושלמי שם בסנהדרין, וכן הוא בירושלמי נדרים (פ"י ח"ח), וכן ברבנו בחי נופא, שממנו נלקח הדבר, בכל המקומות הגירסא היא "חביבה עלי כת קטנה" וכו', דהיינו בכ"ף ולא בבית, ורצ"ל, שאפילו כת קטנה של דינים באר"י עדיפא מהרבה דינים שבו"ל. ואולי היה לו לאותו גאון גירסא אחרת הירושלמי שלפניו ליתא.

עוד בענין מקור הלימוד לדבר בלשון נקיה

בגליון תקצ"ז הובאה [בעילי הגיון] תערה על מה שהובאו בגליון הקודם (בפר' נח) דברי קדוש של הרה"ק רבי פנחס מקארץ זי"ע על הגמרא בפסחים (דף ג.) "לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו" שנלמד מהפסוק (בראשית ז, ח) "ויבא נח ובניו גוי", מן הבהמה אשר איננה טהורה" וגו', ובהם ייבש פליאה רבת למה לא למדו זאת בגמרא מהפסוק הקודם (שם פסוק ב) "יומן הבהמה אשר לא טהורה היא", והובאה שבאמת היא קושית החוקרים (וכו', עת"ש).

ואמנם כ"ק מרן זקני הגה"ק רבי יהודה אסאד זצ"ל בעמ"ח שו"ת 'יהודה יעלה' על ד' חלקי שו"ע ג"כ הביא קושית זו מהחזקוני וענה בה חלקו ע"פ"י מה שכתב החיות דעת. ביורה דעה [בבית הספק של ס' קו] דכל לישנא דקרא משמעותא על חודאי ולא על הספק. והנה בפרק אלו טריפות מצונו בהרבה מיני בעלי חיים שהם ספק טמאים

המבדיר בענין לומר בשבת הרבה... ר' בנאי הר"ר יצחק בעריש ברנסטין ע"ה ת.צ.צ.צ.צ.

או טהורים, ואם כן אי אפשר לומר על בע"ח כזה שהוא טמא, שהרי דלמא אינו טמא, ורק אצלו הוא אינו טהור מחמת הספק.

ולפי"ז אתי שפיר הקושית הנ"ל, קושית החזקוני, דפסוק הקודם שאמר הקב"ה לנח "מוכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה", שנה ילך בעצמו ליקח מן הטהורים ומן הטמאים, אם כן לא ידע מה יעשה עם הספיקות, על כן אמר לו השי"ת: "יומן הבהמה אשר לא טהורה היא שנים", דהיינו גם מהפסק נקיה שנים. ולכן משם לא ניתן ללמוד שצריך לדבר בלשון נקיה. אבל אח"כ דכתיב (שם פסוק ט) "שנים שנים באו אל נח", ופירש"י: "מאלהיה", והרי קמיה שמאי גליא איזה ודאי טמא ואיזה ודאי טהור, וליכא ספיקא, ואפילו הכי כתיב שם "יומן הבהמה אשר איננה טהורה", על כרחך משום שרצתה התורה לדבר בלשון נקיה. והוא כפנחור ופרח.

ישראל בוננער, לונדון [בנעמי' חידושי באר ישראל על ש"ס]

עוד במעלת הישכר: על חיובולין

בגליון תקצ"ז [עילי הגיון] הובא מספח"ק 'בירת אברהם' (פר' בראשית) בשם "חכם אחד" דלגבי לימוד התורה, הובולון והישכר - שניהם חלק חלק יאכלו, אבל הלמוד תורה - לאחר פטירתו יש לו מעלה יתירה, ששפתותיו דובבות בקבר מחידושי התורה שנאמרים בשמו בזה העולם, ושכר זה אין לו למחזיק תורה. וזה פירוש הפסוק [קהלת ז, ב]: "כי בצל החכמה בצל הכסף ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה", כי אמנם "בצל החכמה בצל הכסף" - שניהם שוין ושכרם רב לעתיד, כמו שלמדו חז"ל מפסוק זה (עי' פסחים ג.), אבל "ויתרון דעת החכמה" - יתרון יש ללמוד תורה על המחזיק תורה, ש"יתחיה בעליה" - על ידי ששפתותיו דובבות בקבר, משא"כ למחזיק תורה, שהרי אין אומרים ד"ת משמו, נכת"ד.

רציתי לציין בזה, כי בספר 'ילקוט אליעזר' להגרי"ר אליעזר זוסמן סופר זצ"ל אבד"ק פאקש, על ספר תהלים, מבואר אמרה נאה זו בשם הגאון רבי צבי הירש חריף זצ"ל בעמח"ס יטיב גיטין [ומשם הובאה בילקוט הגרשוני עמ"ס יבמות דף כז.].

עוד אציין כי מספר 'ארץ החיים' (על תהלים, נומור יז) בזה"ל: "לפי' (מעי' ח' אות ג) מספר 'ארץ החיים' (על תהלים, נומור יז) בזה"ל: "לפי' מעלות יש לחכם יותר מן המחזיק בידו שלומד: אחת, כי החכם שאומרים שמועה מפיו שפתותיו דובבות בקבר; שנית, שהקב"ה כביכול מחפה על החידוש שמחדש תהי"ח כמ"ש בזהר הקדוש; שלישית, כי בתורתו נבראו שמים חדשים; רביעית, ת"ח עצמן, עין לא ראתה אלקים וזולתן ארץ".

חיים י. פרידמאן, אנטווערפן

אין המקטרגים מרגישים בברכות שמבליעים תוך כדי שיחה

בקשר למה שהובא בענין ברכות ואיחולים בעת שמחה [עילי הגיון ג' תקצ"ט, תר, ועוד], ראיתי להעתיק מדברי הגה"ק ר' א"ש ח"י בדרשותיו לפ"י ויחי, על פי מ"ש במדרש (קה"ר ג, ד) שזמון בן חלפתא הלך לקיים מצות מילה במקום אחר, והיה אביו של אותו תינוק מושקע אותם בסעודת המילה יין ישי, ואמר להם: שטו מן יין הטוב הזה, שאני בטוח באדון השמים, שממנו אני מושקע אתכם ביום משתה הנשואין שלו. והם נעו אחריי: כשם שהכנסתו לבית כן תכניסוהו לתורה ולחופה וכו'. בלילה פגש ר"ש במלאך המות, ושאל לו: מדוע פניכם רעים וכו', אמר לו (מח"ס): היתניק הזה שהכרתם ערלתו היום, שטר פסק דינו הוא עמדי שאקח אותו לאחר שלשים יום, והנה שמעתי שאביו השקה אותם יין, ואמר לכם שטו יין הטוב שנתן בטוח וכו'. והנה המאמר הזה מוקשה, דלמה חשש המלאך המות מדברי אביו הבהן שאמר כך וכך, שמשמע כי מחמת דברי אביו הבהן חושש פן תתקבל תפלת העוים אותו כשם שהכנסתו וכו'.

ונ"ל שיש חיצונים המטים אונם לקול תפלת התחתונים, והם מתאמצים לקטרג על כל תפלה שלא תעשה פירות וכו'. אמנם יש תפלה שהחיצונים המקטרגים לא ירגישו בה לקטרג עליה, והוא דאין האדם מתפלל להדיא יחי רצון וכו' כדרך התפילות, אלא הוא מבליע תפילות בדברים שבין לבין תביר, שהוא מדבר עם חבריו דברים שגמלי על צורכי עוה"ז ונתון הדברים מבליע התפילה שמבורך, ואולי החיצונים לא ירגישו בהבלעה, מאחר שישמעוין ההתחלה היא סיפור דברים בעלמא בצרכי עולם הזה וכו', עת"ש.

יתרון דעת

המשד

[ואולי מכאן יש מקור לנהוג אצל ישראל עם קדושים כשמאחלים 'מזל טוב' פותחים תחילה במחמאה (כמו: היתה שמחה מאוד יפה וכדו') וממשיכים בברכה].

ישראל מאיר מענדלאוויטש, ברוקלין נ"י.

עוד בענין תפילת ג-ט פון אברהם

יפה נתבאר בגליון תר"ח [בעילי הגיון] הענין שתפלת ג-ט פון אברהם צריכה להיאמר במוציא דוקא בלשון אשכנז. אך היות ובזמננו רבים וטובים, יראים ושלמים, אינם דוברים שפה זו, וכי בגלל כך יפסידו תפלה קדומה ונחוצה זו. על כן יפה עשו אלו שתרגמוהו לשון הקודש לזכות בה את הרבים, ואמנם צריך לתרגמו כראוי וכנכון, כפי שהובא כמה פעמים בגליונים.

מאיר שזרי, ירושלים

במדור 'עילי הגיון' (פ' מקץ, ג' תקצ"ז) העירו, שהמלים "אין דיינעם לויב" בשבתפילת ג-ט פון אברהם אין פירושו "בתהלתך", אלא "בסוכותך" (ויסודה ב' פולין ורוסיא). ובגל' דפי ויחי הוסיפו להעיר, שכבר עמדו על כך בקובץ 'בית אהרן וישראל' (שנה י' קו ח).

ברם, הדיונים בשאלה זו נערכו עוד הרבה שנים לפני כן: בי"ח אלול תרנ"ו נכתב באחד מכתב"ע העבריים, ששגה יצאה מקולמוסו של אחד הסופרים שתרגם "בתהלתך", והתרגום הנכון הוא "בסוכותך".

בי"ח תשרי תרנ"ח שב המתרגם הראשון והצטדק, שאלו הגורסים "אין דיינעם לויב" (ל' נקבה), המשמעות היא אכן "בסוכותך". אבל באם גורסים "אין דיינעם לויב" (ל' זכר), תהיה המשמעות "בתהלתך". אגב כך יש להעיר, שאין אנו זקוקים לשון פולין ורוסיא (ל'זכר), מפני שהביטוי "לויב" קרוב יותר ל'לאוואב' שבלשון אשכנז.

יהושע מונדישין, ירושלים ת"ו

עשיית המצות תה בשבת בחמין שאין היס"ב

בענין עשיית המצות תה בשבת בחמין שאין היד סולדת בו, שכתב הגרש"ק גראס שליט"א (בגל' תרי"א אות ד) שאם שכת להכין תה מער"ש שיכול להשים שקית תה לתוך כלי של מים חמין שאין היס"ב. ועל זה העיר ח"א שמן הנכון להחמיר בזה, כיון ששבב"ל (שו"ת ד"ה היא) סיים דצ"ע למעשה בזה.

נלענ"ד להצדיק את הצדיק דמעיקרא, דאמנם מצונו למעשה שכל האחרונים הכריעו בזה להקל, וגם מתוך דברי הגה"ל עצמו מוכח דדעתו להקל בזה, אלא שכתב דמדברי הט"ז מוכח לכאורה להחמיר בזה, וכתב על זה: "וצריך טעם למה, וצ"ע למעשה", הרי שלעיקר דדינא הבין שיש להקל בזה, אלא שמסיק בוצ"ע, כיון שהט"ז החמיר בזה, אלא למעשה, עיניו בערוך השלחן (סי' ש"ח סכ"ז) ובקצות השלחן (סי' קכ"ד סקכ"ד) שדעתם להקל בזה, וגם הגרש"ק אומעראבא זצ"ל (שש"כ פ"א ח"ג קס"ח) אחר שהביא דברי הגה"ל הכריע להקל בזה, עיניו ראיותיו. וכן פסק בבית דין על לענין עשיית תה בשבת בחמין שאין היס"ב, בשו"ת נשמת שבת (ח"א סי' מ"ג), ע"ש שהביא שם פסק בתולדות שמואל (ח"א סי' כ"ט סקכ"ד). ועי"פ כל זה נראה דיש להקל בזה בשופר, ומשנה ראשונה לא זזה ממקומה.

מאיר דוב (במרג"ת) רכניצר, לונדון

"זהו ענין רואת את מורדך"

בגליון פ' כי תשא הובא ביאמרות טהורות מספח"ק יאמרי יהודה' בענין סגולת ראיית פני צדיק. כדאי אולי להוסיף משי"ח בזה בשו"ת דענין חלקו סי' ב' אלפים פ"ח, וז"ל: "שאלת על רבי שמואל האמרי שפ"ד מחדשנו טפי מן חבריה בדיל דחזיתיה לקדליה דרבי מאיר [בעירובין ג': "איתא בזה"ל: אמר רבי, האי דמחדשנו מחבראי דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה, ואילו חזיתיה מקמיה הוה מחדשנו טפי, דכתיב (שע"י ל, ב) ויחי עיניך ראות את מורדך"]".

תשובה, דע שלא היה בדורו של רבי מאיר מחודד כמוהו, וכן רבי דבור, ורבי היה בן גילו של ר' מאיר ונולד במזלו, ואם היה רואה את פני ר' מאיר ולומד לפניו, היה נתוסף בו רוח חכמה וחדוד, שטאמר נא"ב (ל' ד): אם ישים אָליו לבו רח"ו ויִשְׁמְנו אָליו וְאָסֵף, [אימרו] רוחו ונשמנו שם רבי יאסף אליו, ולכן היו החכמים מזהירים לבניהם להביט אל פני רבם בשעה שעומדים לפניו, זה נקרא אצלם נגלול מחיים. וזהו שאמר רבי, אם הייתי מסתכל פנים בפנים לרבי מאיר כשהייתי גדול וראוי להבין לפלפלו הוה מחדשנו טפי וטפי, דאלו בזמן שנסכס רבי מאיר לבי"ח עדיין רבי היה קטן".

משה בער, אנטווערפן

[י"ש"כ על יקרת מכתבו. ואמנם מרגלית זו, ועוד הרבה כהנה בענין נשגב זה, הובאו בגליונו במדור 'יתרון דעת' בגל' שנה-שנע, ועוד]

ישראל, הנה סברו בני בתירה דיש סברא לומר דאין פסח דוחה שבת לעת כזאת, שהחטא גרם שיהיה הכל בטבע באין שידור המולות וכו'. והנה סברת אנשי כה"ג שאמרו "ההבור והגורא" (עי' יומא סט:) כי הן הן גבורותיו ונוראותיו, הגם שאי אפשר להראות זה בגלוי לבאי עולם מחמת שגרים החטא. והנה בני בתירה לא ידעו להבחין משפט הזה, עד שבא הלל ולמד להם על פי התורה, והוא שאמר להם שנלמד בתורה דין דחיית הפסח את השבת מן למידת גזירה שוה, ולמה דוקא בגזירה שוה, להורות דגם בעת שגורם החטא ואין הנסים נגלים שלא כטבע, עכ"ז הפסח דוחה שבת. להוראה זו נלמד הדבר בגו"ש שהוא נגד מדת "רחום", כמו שכתבתי כמ"פ. וכתב במדת "רחום" (תהלים עה. לה): "והוא רחום יכפר עון", ובכל עת ידו נטויה עלינו בהשגחתו לרחמנו כימי עולם.

בני יששכר [ניסן מאמר ד' ריש ג' ע"ד הרמז. יע"ש עז"ר הפסח והדרוש והדור]

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת נזיר

קידוש היום על היין – מן התורה או מדרבנן?

בגמרא דנו (דף ג' ע"ב – ד' ע"א) אם יש צורך בפסוק להודיענו, שנויר אסור בין קידוש והבדלה, ואמרו בזה: "היי מושבע ועומד עליו מזה סיני", וממילא לא יתכן לומר שהפסוק בא להורות שיש קידוש והבדלה אסורים לנזיר. וביתר המפרש (שנרשע על שמו של רש"י): "והיי מושבע ועומד עליו מזה סיני הוא – דכתיב (שמות ב, ח) 'זכור את יום השבת לקדשו' – וזכרוהו על היין, אין לי אלא בכניסתו, ביציאתו מנין, ת"ל בר' (פסחים ק), וקיי"ל דנשבע לבטל את המצוה פטור, דלא אתיא שבועה ומבטלה מצוה..."

בתוס' (ד"ה מא) הביאו פירוש זה, והקשו עליו כמה קושיות, ואחת מהנה: "רקידוש היום לאו דאורייתא הוא, דנהי נמי דכתיב 'זכור', ודרשינן 'זכרוהו על היין' – אסמכתא הוא", והביאו בשם ר"ת פירוש אחר, דגריסין בגמרא בלשון תמידי: "וכי מושבע ועומד מזה סיני הוא", כלומר, למה יש צורך בפסוק מיותר לאסור יין מצוה, הלא אינו מושבע ועומד מזה סיני על שתיית יין בקידוש היום, "דנהי רקידושי היום דאורייתא, על היין לאו דאורייתא, דזכרוהו על היין אסמכתא".

ואמנם כשנשיין היטב בדברי רבותינו אשונים נמצא כמה שיטות דבר. רוב הראשונים סוברים אכן שקידוש על היין אינו אלא מדרבנן. וכן כתב הרמב"ם (הל' שבת פכ"ט ה'): "מדברי סופרים לקדש על היין ולהבדיל על היין", וכ"כ התוס' בכמה מקומות (כאן; פסחים ק). ד"ה וזכרוהו סוכה לה. ד"ה מא; שבועות ב: ד"ה נשים). לעומתם מציינו ראשונים שסוברים שחובו מן התורה וכן כתב ר"ת במס' פסחים (ק), וכ"כ תוס' רבינו יהודה החסיד ותוס' הרא"ש (ד"ה נשים) בשם רבנו קלונימוס איש רומי.

שיטה זו מובאת בתוס' ר"ד (פסחים ק). בארוכה, ומביא שם דברי רש"י הק' בספר הפרס: "דא דתניא 'זכור את יום השבת לקדשו' – 'זכרוהו על היין בכניסתו', לאו דוקא יין, אלא הוא היין נמי על הפת יכול לקדש, ואורחא דמילתא נקט יין המשמח אלקים ואנשים, ואפילו אם נזר הוא מערב שבת שלא לאכול, יכול הוא לקדש על הפת ולאכול, דאין שבועה בתוך שבועה, ומושבע ועומד מזה סיני הוא שקדש, ואין קדש אלא במה שהוא שקובע סעודתו, או פת או יין, דכתיב (ישעי נה, ג) 'זקראת לעונג' – 'במקום קריאה שם יתא עונג', הילכך חייב הוא לאכול לעבור על שבועתו ועל נדרו, כדי שיהא עונג במקום קריאה. וכן מציינו במסכת נזיר דאמרינן התם 'נזיר חייב בקידוש היום לשותה' – מאחר שקידש ביין... וכן מי שנדר שלא לאכול וקדש על הפת חייב לאכול מה שבצע – מאחר שקדש בפת, מיהו אכן לא שרין לכתחלה שקדש הנזיר על היין ושותה, אלא יקדש על הפת ופטור מן היין, אבל אם מיהו וקדש על היין נתחייב לשותה... ואם אין לנזיר פת יקדש ביין לכתחלה וישתה, דאין נזירות חלה על יין הקידוש, מאחר שמצוה הוא לקדש בו. וכן למי שנדר על הפת אם אין לו יין יקדש על הפת דאין חילוק בין פת ליין לענין קידוש..."

ומסיים הר"ד: "ודברי הפרשנים האלה מוכיח, דא דתניא 'זכרוהו על היין' – מן התורה היא לקדש על היין, ואע"ג דלא כתיב יין בקרא. כך קיבל משה בסני, דצריך לקדש על היין או על הפת שגם היא חשובה כבין" (עיי' ספר הפרס לרש"י קיב; שבלי הל'קט סי' קל).

פירוש נוסף במאמר הגמרא – "היי מושבע ועומד עליו מזה סיני" – מציינו בראשונים, שהוא מה שכתב הריוק (סי' ב): "קיימא לן בשלח פרק בכל מערבין (עירובין מ) 'המברך צריך שיתעם' – הוא או אחר, מדיקאמ' ליתיה ליוקא, ומאחר שיכול להטעימה לאחר, היינו דאמר בריש מסכת נזיר 'מין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיון רשות, מאי היא קדרשה ואבדלהו וכי מושבע ועומד מזה סיני, פירוש, להטעימה'. בדבריו מבואר, כי מה שלא יתכן לומר שהפסוק בא להורות שיש של קידוש אסור לנזיר, כי הגם שחובה היא לקדש על היין, אין חובה על המקדש עצמו לטעום, כי יכול להטעימו לאחר, וממילא, כלפי המקדש נחשב היין כיון של רשות, ולא נחשב כיון של מצוה שהתורה תתירנו לנזיר.

כעין פירוש זה מציינו בתוס' בפסחים (שם) "עוד מציינו למימר, רקידוש על היין דבר תורה, אבל הא דאמר 'המברך צריך שיתעם' זהו מדרבנן", אמנם מדברי הריוק נראה, שחובת השתייה היא אכן מן התורה, אלא שאינה על המקדש בעצמו, ולכן השתייה עצמה נחשבת כדבר רשות, ובדאי שנאסור בנזיר, ואין צורך שהאיסור יתפרש בתורה, ואילו מדברי התוס' משמע, שגם עצם חובת הטעימה אינו אלא מדרבנן, ולכן מצד הטעימה לא היתה התורה צריכה לפרש איסורו, כי הטעימה עצמה היא דבר רשות, ונמצא שלדבריהם חובת קידוש על היין מן התורה היא שיהיו נאמרים דברי הקידוש על היין, ולא יותר מזה, כי חובת הטעימה אינה אלא מדרבנן.

ונראה, שדעת הראשונים – ובכללם המפרש בסוגייתנו – הסוברים שנויר אינו נאסר ביין של קידוש היום, כי השתייה מצוה היא, ואיסור נזיר אין בכוחו לחלו עליה, כי חובת קידוש היום על היין מזה"ת, היינו, שגם שתיית כוס היין היא חובה על המקדש, אחרי אמירת דברי קידוש היום, ומש"ה חובה גמורה היא ואיסור נזיר אינו יכול לעקרה.

וכאן באים אנו להחריה שחובה שהעיר בספר פנים יפות (פר' נשא בפסוק מין ושכר), שראה שלפ' דנו – ש'זכרוהו על היין הוא מן התורה ונזיר מותר בשתיית יין קידוש היום – נא אפשר להוציא את אחרים בקידוש היום, שהרי מחובת הקידוש היא גם שתיית היין, וחובה זו היא מצוה שבגופו, ואי אפשר לצאת בו על ידי אחרים, כמו באכילת מצוה ושאר מצוות מעשיות שבגופו, שאי אפשר לצאת על ידי שליח, ומה שאנו מוציאים את אחרים ידי חובתם, הוא, משום שאין אנו נוקטים להחליט בשתייה זו, ונמצא שאין חובה ומצוה בעצם שתיית היין, ודוק.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני הרחקת בשר מחלב וכליהם (א)

א. אין להניח כלי מגולה שיש בו חלב או מאכל חלבי ליד כלי מגולה שיש בו מלח, ואפילו לזמן מועט, דחיישין שמא יפול בה קצת מהמאכל החלבי אל תוך המלח, ולא ידע מזה, וזה אינו בטל אפילו אם יש מהמלח ששים נגד החלב שנפל בו, כיון שהוא בעין, ואח"כ ישתמש עם המלח למלוח בשר או לתתו בקדירת בשר. אלא צריך להרחיק את הכלים המגולים הללו באופן שאי אפשר שיפול מהכלי החלבי אל תוך הכלי עם המלח (עיי' שו"ע יו"ד סי' צה סי"ה וכו"כ שם). ועיי' שם ב"פרי"ח וב"פרי"ת, בלבד ובדי יחודה). [ונראה ד"ה"ה שאין להניח כלי שיש בו מאכל בשרי ליד כלי שיש בו מלח, אם יש חשש שישתמש עם המלח לצורך חלב וכדו'. וה"ה שלא ישים מאכל חלבי ליד כלי שיש בו סוכר וכדומה, באופן שיש לחוש שישתמש עם הסוכר לצורך מאכלי בשר]. וכל זה אמור כששני הכלים מגולים, כאמור, אבל אם שני הכלים מכוסים, או אפילו רק כלי אחד מכוסה, ואין חילוק איזה מהם, שוב אין לחשוש שמא יפול ממאכל החלב אל המלח (ב"מ"א שם).

ב. כד חלב – וכן בקבוק או שקית חלב שנתונה במתקן שלה – שפיו פתוח קצת, דשכח שיישפך מנוגה קצת חלב, בפרט כשהוא מלא עד למעלה, דינו ככלי מגולה, ואסור להניחו ליד כלי מגולה שיש בו מלח (נ"י).

ג. אם עבר ונתן כלי שיש בו מאכל חלבי ליד כלי שיש בו מלח, אפילו היו שניהם מגולים – מותר [ואפילו למלוח בו בשר לכתחלה (נ"ד יחודה שם)], דלא מחזיקין איסורא לחוש שמא נפל מהחלב לתוך המלח (ר"מ"א שם). ופשוט שזה רק אם רואה שאין שום שינוי במלח, והמלח נקי. אבל אם רואה קצת שינוי במלח, דניכר שנפל משהו בתוכו, אז אין להשתמש עם המלח למאכל בשר בלי שאלת חכם.

ד. כלי שיש בו מאכל חלבי ליד כלי שיש בו מאכל בשרי, לדעת המחבר (שם סי"ח), מותר להניחם כן, ואפילו שניהם מגולים, כי בבשר וחלב נוהרים יפה שלא יפול מזה לזה. אבל לדעת הרמ"א, לכתחילה צריך להחמיר גם בזה, ולא ליתנם זה ליד זה כששניהם מגולים, ואפילו לא לזמן מועט. ובדיעבד מותר לאכול שניהם, ולא חיישין שנפל מאחד להשני. [ועיי' ב"ד יחודה דאסור להניח חלב ליד בשר, או מרק בשר ליד חלב, אם שניהם מגולים (עיי' דרכי"ט סי' צה סי"ח פה). ונ"ה"ה דיש להחמיר שלא ליתן איסור מגולה ליד היתר מגולה כשיש חשש שיפול מזה לזה (עיי' פ"מ"ג מ"ב"ט"ז שם סק"י)].

מאת: הגר"ר שמאי קהת הכהן גרסא שליט"א/המשך בגל הבא ע"ה

עלי ספר

ספרים שיצאו לאור לרגל שמחת בית בעלזא, אדר א' תשס"ח לפ"ק (א)

פארות – מאסף ובמה לחידושי תורה, הלכה וחסידות, צפונות וגני קדם, חלק ראשון. פארות רבותני – ובו פלפול מ"ק מן מהר"ד ז"ע שרואה אור לראשונה מתוך כת"ק של בנו הגה"ק מבילגוריא; פא"ר הדורות – תשובות וביאורים להלכה בעניני תפילין והמסתתף, מתוך כתביהם וספריהם של גדולי אגונים ורבנים ז"ל שהסתופפו בצל רבנו"ק מבעלזא לדרושתם, בציור תמצית קורות חייהם ותולדותיהם; ר'ב פארות – ביאורי הלכה, מאמרים ותשובות מכתבם של עשרות רבנים, דינים ומיורי צדק שליט"א דקהל מחזיקי הדת בא"י ובח"ל ועוד; פא"ר החסידות – ליקוטים נפלאים מספרי החסידות ח"ב בעניני בר מצוה ומצות תפילין, ועוד; למען פארן – עובדות ובעלות מ"ק מן אדמו"ר מהר"א ז"ע, מזכרונות המשב"ק הרה"ח ר"י לנדאו שליט"א, וסיפורי קודש ועובדות בעניני בר מצוה ותפילין מרבו"ק מבעלזא מגני הרה"ח ר"א (ב"ח) וינ"ה"ח.

חלק שני – צפונות וגני קדם כתי' חדשים שלא שפתם עין, כולל: פירוש מרש"י הק' על פיוט שבת שקלים, שנכתב על ידי חד מתלמידיו הק', רבי שמעי' ע"פ הגור' – פירוש על פירש"י פ' פקודי מאת רבינו נפתלי הירץ טריוויש ז"ל מפפ"ד; פארותין מתוקים – מאמרים יקרים ונחמדים מפז של עשרות מרביצי תורה ואברכים חשובים עמלי תורה, במגוון נושאים הלכתיים ולמדניים; פאר הלכה – ביאורים הלכתיים רבי-היקף בעניני בר מצוה (בדן ברכת 'ברוך שפטרנו', מקורותיו טעמיו ועניניו; מהות דוד סעודת בר מצוה בהלכה); 'מדולי פאר' – מאמרים חינוכיים מאמרים מקולמוס של מחנכים גדולים ומשפיעים רוחניים, ואחרון חביב 'מעשים להתפאר' החסידים והישרים – סקירות מקיפות בתיאור חיים של רבנים וחסידים מופלאים שביארו את מני המזרח הבעלים במרוצת השנים. הוצאה מפארות ומהדורת ביותר של ארגון 'נרות חסד' – מפעל חברות ומשפיעים בישיבות הק' דחסידי בעלזא (מהדורת ריק, ב' כרכים, יותר מאלף ושלש מאות עמ').

לקט שפתי קודש על חודש אדר וארבע פרשיות – בו נלקטו ונאספו דברות הקודש מרבו"ק מבעלזא ז"ע. יצא לאור בפאר והדר בתוספת נוסף, מעוטרי בשלשה ביאורים: 'ביאורים קדושים' – השוואות מ"ת של רבו"ק מבעלזא; 'ביאורים והוספות' – ציונים והשוואות לדברי רבו"ק; 'מקורות ופירושים' – מקורות שמהם נעקרו הד"ת ופירושים נוספים, ובסופו 'לקט פניני קודש' – והוא ליקוט פנינים יקרים ומתורות רבו"ק מבעלזא שנקראו בלשון קל וברור באופן השווה לכל נפש, במיוחד לתועלת התלמידים וצעירי הצאן. הוצאת מכון 'מעייני קודש', אשדוד.

בני אתה על עניני בר מצוה – מאמרים דרושים חידושים וביאורים על עניני בר מצוה בדך פרד"ס שוה לכל נפש, בלאר דברי חכמינו ז"ל וחיזותם, על פי יסודות נאמנים, בשבילי רבו"ק, קדמונים ואחרונים, מאורי הדורות האדיר'ל, הבעש"ט ותלמידיו, הגר"א מוילנא ותלמידיו, החתם סופר ותלמידיו, זכ"ע ועכ"א. מאת הגר' פנחס פרידמאן שליט"א בעמח"ס פ'ר הדור' על פ"מ"ג ועוד (ר"ל עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

ישיבת לעצמיה דחסידי בעלזא – אנטווערפן טנא מלא ברכות מוגש בזה קדש מ"ב איש האשכולות ורב תבונות, פרגוג אמן ומוחזק מופלא, עושה ומעשה מבססות ללא ליאות – לילות כימים, למען שגשוג ופריחת התלמידים, בתורה בחסידות וביראת שמים, ועומד לימינו בכל שעות היממה במחשבה בריבור ומעשה, ה"ה הרה"ג ר' ישכר דוב שטיינער שליט"א מנהל רוחני דיישיתנו הקדושה לרגל השמחה השיריה במעונו בהולדת הבן נ"י במז"ס ובשעט"מ יהי רצון שיזכה לגדל אותו ואת כל צאצאיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים ולדורות מהם ומכל תלמידיו ושומעיו לקחו רוב נחת דקדושה מתוך הרחבת הדעת, איסור ועושה, ואך טוב וחסד ידריפוהו כל הימים, אמן. כעתירת וברכת הרמ"ם והתלמידים העוהה הרוחני ועדי ההנהלה	על"ם לתרופה – הפצת תורה וחסידות פרה משה אהרן ברגשי כבוד והערצה מביעים אנו בזה בברכותינו מעומק הלב ללידנו הנכבד מאור נעלה, אחד מהחבורה ומפארותיה, עורך רבות בשנים את מדור "תורת של ראשונים" ועומד לימינו בכל עת ועונה במסירות נפלאה, זך הרוחני ורב התבונות, ר"מ ומרביץ תורה, עושה ומעשה לתורה ולחסד גדולות ונצורות, ה"ה כהן שדעתו יפה הרה"ג ר' אהרן כהן שליט"א לרגל עלותו לכון פאר כרב ק"ק ביחז"ד "מוריה" – אנטווערפן יהא רעוא שיזכה לשאת משרה רמה זו, להרחיב גבולות הקדושה ולהגדיל תורה ולהאדירה מתוך נחת והרחבה וכל מילי דמיטב, אכ"י כעתירת וברכת: המערכת	מו"ה"ר גד זדורי ה"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמר יחיאל מייכל נ"י מן מו"ה מוה"ר מרדכי יהושע מנחם שלום ה"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת לעילוי נשמות הרה"ח ר' דוב ב"ר יצחק ע"ה אבערלענדער נלב"ע ביום כ"ה אדר תשס"ב לפ"ק ת.ש.צ.ה. הונצח ע"י בניו החשובים הרה"ר יצחק והרה"ר עבי אלימלך ה"ו	הרה"ג ר' בערל שטיינער שליט"א מנהל הרוחני דיישיב"ק דחסידי בעלזא – אנטווערפן לרגל שמחת לילית הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלום זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (ז. לענעם) הרה"ג ר' נפתלי שווימער שליט"א מבי"ח ביישוב דעת שלום – שאן חתן הרה"ח ר' יודא ליב מאגדל שליט"א לרגל שמחת לילית הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלום זכר והבר"מ ב"ה ביום שבי"ג בביהמ"ד דחסידי בעלזא (ז. לענעם)
הפצת גליון השבוע בחסות: מכבסת BRAVERMAN ISABELLALEI 55, ANTWERPEN Tel 03/239 68 97 שלושים יום קודם החג – – –			

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת תזריע - "שבת החדשה"			
ב"ח ארר ב' תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גלין תר"ץ			
ר"ח	מו"ט	ה'תש"ס	אסטרונומיה
21:37	21:14	20:03	לונדון
20:56	20:33	19:25	מאנשטער
21:07	20:47	19:35	ציריך
21:16	20:49	19:42	ווינ
20:46	20:19	19:12	אמסטרדם
21:38	21:15	20:02	פאריז
21:43	21:17	20:08	פראנקפורט
21:20	20:54	19:45	

מבית החדשה, ראש השנה נסיון ביום ראשון
המולד: במוצאי"ק בשעה 21:34 ו-7 חלקים

תורת של ראשונים

טומאת נגעי בגדים ובתים - למה רק אצל בני ישראל?

ביאור רבינו עובדי' ספרנו

במהות עונש זה שמקורו מרוב המלות ית' ש'עליו

והבגד כי יהיה בו נגע צרעת וגו' (ויקרא טז, טז). "מזה שאין ספק בו, שלא יהיה זה כטבע בשום פנים, כי בבגד לא יקרא אלה המראות המשוונות - אם לא מצד מלאכה תשימים בו בצבעים שונים בכונה או שלא בכונה, וזה מצד איזה חמא (-טעות) שיקרה בסמים הצובעים או במלאכת האומן או בהתפעלות הבגד הצבוע.

וכבר באה הקבלה שלא ידונו בנגעי בגדים וזולתי הלכנים בלתי צבועים כלל (נגעים פ"א מ"ג). אמנם העיד הכתוב, שלפעמים יהיה זה כפלא בבגדים ובבתים, וזה להעיר אותן הבעלים על עבירות שבידם, כמו שסיפרו ז"ל שיקרה בענין השביעיות, כאמרו (קידושין כ): 'בא וראה כמה קשה אבקה של שביעיות, אדם נושא ונותן בפירות שביעיות, סוף מוכר את מטלטליו, לא הרגיש סוף מוכר שדהו' וכו'. וכל זה בחמלת ה' על עמו. וכן קבלו ז"ל (נגעים שם מ"א) שאין בגדי גוים מטמאים בנגעים.

וזה, כי אמנם המין האנושי הוא התכלית המוכן במציאות, בפרט במציאות הנפסדים, כי הוא לבדו מוכן מכולם להיות דומה לבורא במושכלות ובמעשיות, כאשר העיד הוא יתברך באמרו (בראשית א, כו): 'בצלמנו בראנונו', ויצדק זה בכל אחד מאישי האדם, בשכלו האישי - הנקרא צלם אלקים, ובכחו הבחוריי - הנקרא דמות אלקים, כי האדם לבדו בנבראים הוא בעל בחירה. וכאשר יתעורר להתבונן מציאות בורא וגדלו וטובו אשר בו הוא רב חסד ואמת ובהם עושה צדקה ומשפט, ואחר שהתבונן והכיר זה ילך בדרכיו לעשות רצונו כרצונו, הנה זה בלי ספק דומה לבורא יותר מכל שאר הנבראים, והוא התכלית המוכן מאת הבורא הממציא, כאמרו (משלי י, כה) 'צדיק יסוד עולם'. וכאשר לב הותל הפה את האדם מזה (נ"פ ויעי' מ"ד, כ), בהיותו נשמע אל הכח המתאווה הגשמי, בכל פעולותיו או בקצתם להתרשל מרצון בורא, או להתקומם עליו, יהיה העונש עליו נצחי או בלתי נצחי כפי המשפט האלקי, כאמרו (שמות כג, ז) 'כי לא אצדיק רשע'.

וכאשר יקרה זה לאדם בשגגה שיוצא מאתו, הנה יתיסר בממונו או בגופו, כפי החכמה האלקית להעיר אותו, כאמרו (איוב לו, י) 'יגאל אונם למוסר' וכו'. וכאשר בחר באומה הישראלית, כאמרו (דברים ג, י): 'בך בחר ה' אלקיך להיות לו לעם סגולה, וזה מפני שתקוות המכוון מאתו יתברך היא יותר ראויה ומצוייה באישי זאת האומה ממה שתדויה באישי זולתה, כי אמנם מציאות הבורא ואהדתו נודע בקצתה (-של האומה) ומקובל בבולה מהאבות (רצ"ל), גם אלו שאין בהם דעת להבין, וידעים זה בקבלה מאבותיהם, כאמרו (תהלים עו, ב): 'נודע ביהודה אלקים בישראל גדול שמו', כתב להורותם התורה, והוא החלק העיוני, והמצוה, והוא החלק המעשי, כאשר העיד באמרו (שמות כה, יב): 'התורה והמצוה אשר כתבתי להורותם, והדורר שבמנותם מזה יעיר אונם ביסורין, כאמרו (שם פ"ה, כו): 'אם שמעו תשמע... כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, ובחמלתי עליהם כשיחיה תרוב מהם לרצון לפניו אמר לעורר חייהם מהם, ראשונה בנגעי בגדים, אשר עליהם באה הקבלה (-כ"ג) שאין בגדי גוים מטמאים בנגעים, ובשלא יספיק זה יעוררם בנגעי בתים אשר בהם גם כן לא יבא נגע צרעת בטבע כלל. ולזה ראוי שלא יהיו בגדי גוים מטמאים ולא בתיהם מטמאים בנגעים כלל, כמו שקבלו הם ז"ל. וכאשר לא עלו הדורות למדרגה ראויה לחמלה זו, אין זכרון לראשונים שנמצאו לעולם נגעי בתים, עד שאמרו קצתם ז"ל (נ"י פנהדרין ע"א) שלא היו לעולם. ספרנו

לקח טוב

"ראש השנה למלכים" - עם כל ההשפעות וההטבות

לעצמה. הרי לעת כזאת, כל שכן שכל נוהגי העבר במלכים ומבוטלים, וממילא גם החמאים עם גזירות עונשם יפלו ויעברו, וישלכו למצולות ים ולא יזכרו ולא יפקדו עוד לעולם.

ברוך נכון זה - וביתר שאת - עליו לראות את התחדשות מלכותו יתברך, כאשר בחודש ניסן מתעוררת הבריה הראשונה, וכאילו כל העולם כולו נברא מחדש.

אותיות מהכימות

החלק הזה לנס לאש חקנים וגו'... כי כלל שנה כשכל חודש ניסן נתעורר דבר זה, ומתחיל להתחדש ולהאיר המלכה העליונה כמו שהיא אל. והשפעה תפלה מהשנה (ר"ה ג). 'בא' בניסן ר"ה למלכים, היוו שמתחלת אדנותו ומלכותו ית', סוד מלכות שמים, להאיר בזה העולם מחדש וכאילו היום נברא העולם, דכאמתי בניסן נברא העולם בפועל, ולכן בא אל התחדשות לכל דבר שבעולם. והיומים הראשונים יפלו, ומעתה מתחיל העולם מחדש להתנהג. ופריך: 'למאי הולכתא', ר"ל מאי נפקא מינה ומה נרויה בזה שמהלך הוא התנהגות חדש. 'אמר רב חסדא' - היינו המה של רב חסדא אומרת - 'לשטרות. כדתן שטרין חוב המוקדמין פסולין'... ומה שהיה מקודם עד ניסן הוא נחשב הכל כאלו וטוהו, ואם כן כל השטרין חוב שהיו ח"ו על ישראל, הן הנגזר עליהם מלמעלה על כלל ישראל, או על איזה יחיד, והן בעולם התחתון אלל אנוני ישראל אשר נכתב ונתתם בעצמכם להרע נגד זרע ישראל ח"ו, הכל כעל ומבוטל ואין כנס ממנו... 'והמאחרין', ר"ל השטרות שלא על זרע ישראל מר"ה ניסן והלאה, יהיו כשרין לעובתם, משום שאז הוא עת לזון ורחמים גבירים, להיות הכל יושא בעקרות, היינו להטיב להם ולהשפיע להם כל מיני טובות וישועות... ובזדאי לז"ך כל אחד ואחד לתקן כל מה שפגם עד הנה, אבל משוגשים נפטרם...

אין הכוונה חלילה שלית דין ולית דיין, וכל מה שהיה אפשר לשכוח לגמרי כאילו לא היה. וודאי שעדיין מונח על האדם לשוב אל ה', ולתקן את אשר עיוות. אלא שפנים וזעפות הלכו להן, ומעתה בהתחדש מלכות העליונה תינתן לו חנינה מאת מלכו של עולם ית', ושוב יזכה למצוא חן וחסד בעיני אדוניו. אין ספק, שכל גזירה רעה שנחתמה מקודם, במלה ומבוטלת, ומאידיך, גזירות העתידות לבא מהיום והלאה לא תהיינה אלא טובות ורצויות. אמן, כן יהי רצון.

מנהג העולם במלכות בשר ודם, שכאשר קם מלך חדש, מתחילה תקופה חדשה במדינת מלכותו. התחדשות זו באה לידי ביטוי בכל התחומים, מאחר שההנהגה הישנה חלפה ועברה, ויחד אתה נגמרו כל עניינה והליכותיה, והממשלה הנכנסת תחתיה תטביע את חותמה החדש על כל דת ודין.

מובן מאליו שאין פירושו של דבר שכל מסגרת החוקים והמשפטים שהיתה נהוגה עד כה, כלתה מעתה ועד עולם, כי אם היה הנהג כך, היתה תקופת המעבר - בין חלוק המסגרת הישנה להקמת החדשה - נעדרת לגמרי ממוראה של מלכות, וכתוצאה איש את רעהו חיים בלעו. ברור שהמלכות החדשה שומרת על הקווים הכלליים של הישנה, ודמות ממשלתה תהיה פחות או יותר תואמת לקודמתה, ורק במשך הזמן וברבות הימים תחל המלכות החדשה להראות את אופיה ולקבוע יתדותיה, עד אשר בסופו של דבר תשתנה כל המסגרת.

אלא שמיד בהתחדש המלוכה, כבר תתחיל תקופה החדשה להאיר, ולפרוש כנפיה על כל נתיני המלוכה. כל אלה שהמאז אי פעם נגד המלך, ונעבר רוחם בעיני המלכות, אף גם אלו שעברו עבירות חמורות שבגללן הושלכו למאסרים קשים וארוכים, מעתה יינשא הערפל המרחק מעל ראשם, וניצוצי אור יחדרו מבעד חבלי החשך האופפים אותם. חלק מהם יוכו ויקבלו חנינה מוחלטת כאות חסדיו ורחמיו המרובים של המלך החדש. וחלק מהם, גם אם לא יומחקו כתמי עוונותיהם לגמרי מפאת גודל חומרתם, ואולי יצטרכו לתקן את אשר עוותו, הרי בכל זאת תוסר בושתם ותורם הרפתם, ומהיום והלאה יוכלו שוב למצוא חן וחסד בעיני המלך והשרים כשנים קדמוניות.

כמה היתה תופעה זו - של התחדשות המלוכה - כפולה ומכופלת, אילו לא רק המלך בעצמו חדש, אלא גם כל המדינה כולה, כאשר - לדוגמה - מתוך חבל ארץ גדולה מתפרדת מדינה מסוימת וקובעת מלכות וממשלה

אמרות טהורות

"בכל קודש לא" – על הקדוש להיות נחשב בלא

בכל קודש לא תנע (וי. ד). "כי האדם צריך שיהיה קדוש בכל רמ"ה אבריו ושס"ה גידיו וימשיך לקב"ה ושכינתיה על כל אבר ואבר לדילה, ואף על פי כן צריך שיהיה בעיניו לאין דומה נגד גדולתו ית"ש, ואז ינהל גן עדן, כמו ששמעתי **מבני של החסיד מו"ה אלימלך מליזענסק שאמר בשם אביו**, כשישאלו אותו למעלה אם עבד הש"ת בחייו, ויאמר שלא עבדו אפילו רגע אחד, ויאמר הקב"ה: תנו לו גן עדן שאומר אמת, ובשביל אמת נוחל אדם גן עדן.

זהו שרמו: 'בכל קודש' – שיהיה וכל אבריו וגידיו קודש, ואעפ"כ יהיה לא ואין, בלא חשיב, או 'תנע' – ר"ת תנחל גן עדן. קול יעקב להנהיג בעל מלא הרועים יו"ע.

גם החוטא ילמד תורה – כפי שהמאמר שבה החזירו למוטב ולקחה וגו' אחד לעולה ואחד להטאת (וי. ח). פירש"י: "לא הקדימה הכתוב אלא למקראה, אבל להקריבה – הטאת קודמת לעולה". והקשו המפרשים, כיון שהטאת קודמת להקריבה, למה לא הקדימה הכתוב נמי למקראה.

וגראה עפ"י מה שאמרו רז"ל (בבבא מצ. פ"ג): הטאת למה באה לפני עולה, משל לפרקליט (מלך) שנגבם לרצות, ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו. והנה, כל זמן שהאדם הוא בעל הטא ח"י, נאמר עליו (ותהליג, פ"ג): "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר הקי", ואם כן אי אפשר לו לקיים שום מצוה, כל זמן שעדיין מלוכלך בטינופת הטאת רח"ל. אמנם, זהו בכל המצוות, מה שאין כן בלימוד התורה נאמר: "אותי עזבו ואת תורתי שמרו", ואמרו חז"ל (ע"י ירושלמי תהיג פ"א ה"ז): "הלאו אותי עזבו ואת תורתי שמרו" – שהמאמר שבה מחזירם למוטב. אם כן יכול האדם ללמוד תורה אע"פ שעדיין לא תיקן מעשיו. נמצא לפי זה, שהקדמת הטאת שייכת רק בזמן שביטול המקדש קיים, אבל עתה בימי גלותנו, שאנו מקיימים "ונשלמה פרים שפתינו" (הושע י"ג), לא שייך טעם זה.

אמירה נעימה

זאת תורת היולדת לזכר או לנקבה. ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תרים או שני בני ונה וגו' (וי. יב, יג). אצל המצורע שינה וכתב (יד. לב): "זאת תורת אשר בו נגע צרעת אשר לא תשיג ידו בטהרתו".

ויש לבאר הענין, כי יולדת, וכן כל מי שנתחייב בקרבן עולה ויורד, אף על פי שהם עניים ואין ידם משנת להביא די שה, מכל מקום משיגים הם כפרתם בקרבנם הודל כמו העשיר עם קרבנו הנכבד, שהרי הטאם שוה, והעני הרי מצטער בהוצאה מועטת כמו העשיר בהוצאה מרובה, ולכן כפרתם שוה.

אבל מצורע, שהנגעים באים על נסות הרוח (רש"י יד. ד), ואמרו חז"ל (פסחים ק"ג): "דל גאה – אין הדעת סובלתו", נמצא כאן הטא העני – שאינו אלא דל וגאה – קשה משל עשיר, וקרבתו עוד פחות ממנו, ואם כן אין העני משיג כפרתו וטהרתו בשלימות, לכן דיוק הכתוב ואמר אצל מצורע עני: "אשר לא תשיג ידו בטהרתו". **התם מופר**

אדם כי יהיה בעור בשרו וגו' (וי. כ).

ומקשים המפרשים, הלא אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה, כדאיתא במדרש (ויקרא י"ד): קדם בא הנגע על ביתו, ואח"כ על בגדיו ובסופו על גופו. ואם כן תהיה היה לו לכתוב נגעי בתים ובגדים ואח"כ נגעי אדם.

וגראה לפרש על פי מה דאיתא במדרש (שם טו. ח): כתיב "ואם לא תמצא ידה די שה", ומה כתיב בתריה: "אדם כי יהיה בעור בשרו", וכי מה ענין זה אצל זה, אמר הקב"ה: אני אמרתי לך הבא קרבן לידה ואתה לא עשית כן, הריך שאני מצריכך לבא אצל כהן, שנאמר: "והביא אל אהרן הכהן, ע"ש".

וידוע אמרם ר"ל (מדרש קד): אם נאמר "בכל נפשך" למה נאמר "בכל מאודך", אלא יש לך אדם שמוטב הדיב עליו מנוף, לכן נאמר "בכל מאודך". ומעתה, שמדבר כאן באדם

ובזה יובן שפיר מה שכתב רש"י ד"ל: "לא הקדימה הכתוב אלא למקראה". לתורות שבזמן שאנו מקיימים מצוות הקרבנות על ידי 'ונשלמה פרים שפתינו' – כי כל העוסק בתורת קרבנות נחשב לו כאילו הקריבם (תענית כז) – היינו האידאן בזמן הגלות, בהם אין קפידא להקדים דוקא לימוד תורת ההטאת ללימוד תורת העולה, כי אפילו קדם שתקן האדם מעשיו מותר לו ללמוד תורה, מפני שהמאמר שבה החזירו למוטב, ואין צורך תחילה בהטאת לרצות. "אבל להקריבה הטאת קדם לעולה", כלומר בזמן שביטול המקדש היה קיים, והיה מקריב בפועל ממש, אז הטאת קודמת לעולה, כאמור.

כ"מ מרן אדמו"ר מהר"י מבבלזא ז"ע

חריפות בצידו מביאה את האדם לתשובה ויראה בפנימיותו

אדם כי יהיה בעור בשרו שהוא או ספחת או כהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת והביא אל אהרן הכהן וגו' (וי. כ). "הנהגה לפעמים יבא אדם להתרועע בתשובה ועושה איהו עובדא להבורא ב"ה, דהיינו תפלה ושאר דברים שעושה, והם אינם בפנימיות לגמרי, מחמת שלא תיקן את עצמו עדיין ולא עשה תשובה על הטאת נעוריו.

זהו: 'אדם כי יהיה בעור בשרו שפחת, רצ"ל, שישא לבבו בקרבו באיזה הרחוק תשובה לעבודת השם; 'או ספחת', פירושו, שיבא לו הרחוק שיחבר עצמו לאנשים צדיקים, כמו 'ספחתי נא' כ"ו (ש"א ב. לו). ופירש שם הרד"ק: "הכריז נא... ענין החיבור והדיבור". 'או כהרת' – שיבא לו איזה בחירות לעבודתו ית"ש, רק שכל זאת אינו בתמימות לגמרי, רק מבחינך מראה עצמו כן 'בעור בשרו', ולבו כל עמו לגמרי. אמר הכתוב, שזה בא לו מחמת שלא טיהר עצמו לגמרי מחטאת נעוריו, והיו: 'לנגע צרעת', כמו בשביל נגע צרעת שבו נעוריו. ולכן: 'והביא אל הכהן', שזה האדם צריך לבא לצדיק גדול וגמור שבדורו, והוא נקרא כהן, ואז יחזור בתשובה אצלו לגמרי ויבא לו יראה תמימה בפנימיותו, והשם יוכנו לעבדו בלב ונפש בכל מאדיו ולבנו אמן כה"ר". **נעם אלימלך**

כילי וצר עין שהם להביא קרבן, וממונו חביב עליו מנוף, או מוכים בעיניו נגעי גופו יותר מנגעי ביתו, לפיכך הקדים כאן הכתוב נגעי גופו. ואין הכי נמי בסתם בני אדם שגופם חביב עליהם מממונם, אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תהלה. **וידבר משה**

וראה הכהן והנה פשתה המספחת בעור וטמא הכהן נגע צרעת היא (וי. ח). פירש"י: "ומשטמא הרי הוא מוהלט, וזקוק לצפרים ולתגלחת ולקרבן האמור בפרשת זאת תהיה". ודקדק הרא"ם למה לא פירש לענין פריעה ופרימה. וי"ל דכיון דכל הפרשיות נאמרו בין לזכר ובין לנקבה, כדכתיב "איש או אשה", וקיי"ל (מסע כג). דאין אשה פורעת ופורמת, לכן לא פירש לענין פריעה ופרימה.

ובזה יש לפרש גם הא דאיתא בגמרא (ערכין פו): "ואמר רבי יוחנן משה רבי יוסי כי יזמרא, כל המספר לשון הרע נגעים באים עליו, שנאמר (תהלים קא. ה): 'מלשני כסתר רעתו אותו אצמית', וכתוב התם (כפר בחר כה. ל) 'לצמיתות' ומתרגמינן 'לחלוטין', ותנן (פסליה ח). 'אין בין מצורע מוסגר למצורע מוהלט אלא פריעה ופרימה', וברש"י: "אלמא אצמית דמתרגם לשון הלימה, היינו צרעת". ולכאורה קשה, למה מביא רבי יוחנן ראייה מהמשנה – דתנן "אין בין" וכו' – ולא הביא ראייה מהמקרא, ממרים שענשנה בצרעת בשביל לשון הרע. וי"ל דכוונת ר"י יוחנן היא להביא ראייה שנעשה מצורע מוהלט שהוא חמור ממצורע מוסגר, וממרים אין ראייה כי אם לעונש דמצורע מוסגר, כדכתיב (במדבר יב. טו): "ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים", מה שאין כן מוסגר ד"מלשני כסתר רעתו אותו אצמית" דמתרגמינן 'לחלוטין' וכו', כאמור.

אלא דאכתי תקשי היא גופא, אמאי לא כתיב כמרים עונש החמור דמצורע מוהלט. על כך מתיקן, דכיון דתנן "אין בין מצורע מוסגר למצורע מוהלט אלא פריעה ופרימה", והלא אין האשה פורעת ופורמת, ואם כן אין שום נפקותא בין אשה מוסגרת למוהלטת.

פנים יפות

יתרון דעת

ערב פסח שחל בשבת (ב)

זמן גאולה וישועה / קביעות זו מסוגלת ביותר לישועת ישראל ולהמשיך שפע לעם ישראל /

וערבה לה' מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמוניות (מלאכי ג. ד). הפטרה זו אנו קורין בערב פסח שחל בשבת, ומסיימין 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא'. ובדרך פשוט נ"ל טעם הגון לזה, כי אנהנו בני ישראל, קול ד' יחליפו כח, מחכים ומצפים לתשועת ד' על גאולתנו ועל פדות נפשנו בעת הזאת, אשר היתה מאז ומקדם עת גאולה וישועה, ובמאמר חז"ל (ר"ה א'). 'בניסן עתידין ליגאלי', על כן נפשנו כהתה לה; יוסיף שנית ידו לקבץ נדחי עמי ישראל.

ואולם לפי זה, על כרחך הגאולה צריכה להיות בט"ו בניסן, כאשר היה בימי קדם עת רצון, והקבלה בידיו שאליהו יבוא לבשר את ישראל יום אחד טרם הגלות נגלות אליו המורה צדק (ע"י תוס' י"ט סוף מס' עדיות), ואם כן שיבוא אליהו בערב פסח, וכבר מובטח להם לישראל (עירובין מג). שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים. אך כל זה בשאר ערב יום טוב, וטעמא דמילתא משום שישאל טרודין בהכנות שבת ויום טוב, מה שאין כן בערב פסח שחל להיות בשבת, שכבר מוכן הכל מערב שבת, ויכול לבוא בערב פסח. לכן קורין היום הפטרה זו ומזכירין בה ביאת אליהו, בא יבוא ברנה.

מנהגם ציון להרה"ק רמ"מ מרימנוב ז"ע (סעודת ע"פ שבת ע"פ שנת תקס"ה, ע"ש)

ביום החודש הראשון באחד לחודש תקים את המשכן (שמות מ. ב). הנה קביעות זה השנה, שנת תרל"ו, שהוא שבת ערב פסח, הוא דבר חשוב ויקר מאוד, כי גם גאולה העתידה תהיה בקביעות כזו, כאשר מבואר בשם הצדיק מהרמ"מ מרימנוב אשר לזה אומרים פטורות 'ערבה' בשבת הגדול דוקא כשחל בו ערב פסח וכו'...

וכמו כן בניסת ישראל לארץ ישראל (בשנת ב"א תפ"ט) היתה זו קביעות שבת ערב פסח, כי ז' באדר מת משה (מגילה יג). וז' באדר היה אז ביום ו' ערב שבי"ה, כמבואר בספר 'עצרות דבש' (ח"ב דרוש י), כי אי אפשר שיהיה ז' אדר בשבת, ומה שאמרו ר"ל (תוס' מנחות ל. ד"ה מבואר) אשר בשבת במנחה מת משה, היינו סליקת הנשמה לעילא לרום המעלות, אבל מיתת הגוף היתה יום מקודם, שהוא ערב שבת, היינו ז' אדר, ע"י בספר הג'ל. וכיון שכן, כשחל ז' אדר בערב שבת, ממילא חל יום ג' דפסח ביום ראשון, ושבת היה ערב פסח, ועיין במסכת קידושין (לח).

וכמו כן הקמת המשכן, שיהיה בחודש ניסן (שנת ב"א תמ"ט) ביום א' בו (שמות מ. יז), ואמרו בגמרא (שבת פז) אשר אותו יום נטל עשר עטרות, כי היה יום ראשון בשבוע, עיין בגמרא שבת. אם כן היה פסח גם כן ביום ראשון, ושבת היה ערב פסח. הראיתי לפניך אשר קביעות כזו מסוגלת לישועת ישראל, כן יתן השם ברחמינו, אמן.

דענו נא וראה אשר הסימן שאמרו ו"ל קריאת הפרשיות בחג הפסח (מלאכי ג. ד) 'משך תורא קדש כבספא פסח במדברא שלח בוכרא', זה הוא דוקא כשהקביעות יום א' דפסח ביום ראשון בשבוע, כי לא בדר"ו פסח, והקביעות הוא בימים אגד"ו. והנה כשהוא ביום ג' או קורין בשבת חוה"מ ראה אתה, ולמה נתן הסימן פסל. ואי ביום ד' או קורין בשבת ראה, ולא קדש, והוא יום ג'. ואי כשחל בשבת או קורין בשבת אחרון שהוא שבת עשר תעשר, ולמה נתן הסימן בוכרא. רק כשחל שבת ערב פסח אז הוא הסימן על צד הנכון. הרי דגם אצלם היה זה הקביעות לחשיבות, ועל זה יסדו הסימן.

אמרו נעם להרה"ק ר"מ מדזיקוב ז"ע (פר' פקודי, וראה עוד בסוף 'אמרי נעם' ח"ג תשובה י"א שהאריך בענין דברי הרה"ק מרימנוב ז"ע. וראה עוד במהרש"א ובקריית ארם (פסחים יג). כצ"ל וביפה עינים שם)

ולפי דבריהם הקדושים (של הרה"ק מרימנוב ואביו הרה"ק ר"מ מדזיקוב ז"ע) יובן שפיר דברי חז"ל שהתחלנו – "אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד גאולתן" (שם פסח קט) – כי אי אפשר לחלוש שתי שבתות בידו, היינו שם הכפרים שנקרא שבת אינו חל לא ביום א' ולא ביום ע"ש, ורק כשחל ערב פסח בשבת אז היו שתי שבתות בידו, כי יום א' דפסח ג"כ נקרא שבת, כמו שנאמר (ויקרא כג. טו) "ממחרת השבת". וזה: "אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות" ובהלכתן מיד גאולתן, היינו, שהגאולה תהיה בשנה שיש בה ב' שבתות בידו.

עשרת ישיעה להרה"ק ר"מ מדזיקוב ז"ע (מערב, שבת הגדול את יא)

בהפטרה 'וערבה לה' מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמוניות' (מלאכי ג. ד). יש לומר – ימי עולם – שתחלת חינוך המשכן היה ביום שנטל עשר עטרות, ביום שנברא בו העולם (שבת פז), לומר שחביב כבדאיתא כל העולם. וכן יו"ט א' של פסח בשעת בניסתן לארץ, שהוא פסח גלגל, היה ערב פסח בשבת, ויו"ט ראשון ביום ראשון.

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זי"ע - "אורח ישראל" יומא דהילולא ה' ניסן (תקפ"ה)

לקט אמרות טהורות, עובדות מאלפות ושיחות קודש

"חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו"

"פעם אחד חוכים (הרה"ק רביא מוידעטשוי זי"ע) אותי השפל ברבים, שהיה דרכי אז לאכול מעט מזער, ואמר לי בשם הרה"ק מו"ה אברהם יהושע העשיל מאפטא זצלה"ה שאמר על הפסוק (וימ"ד, כב): 'חכמים הפה להרע ולקייטב לא ידעו', על דרך המבואר במסכת שבת (כז) [נח"פ וקרא (ז) 'להרע או להיטיב'] להרע - שלא אוכל, ולהיטיב - שאוכל, וזה: חכמים המה להרע, היינו שהם טובים שאם לא יאכלו, בזה שינו שלמות נפשם ויהיו חכמים, ולהיטיב, היינו להשיג השלימות עם האכילה וכדומה מעניי העולם הזה, לצורך גבוה, מזה 'לא ידעו'. וכעת נדפס בספר 'אורח ישראל' בלקוטים שם."

הנה"ק בעל האמרי יוסף מספינקא זי"ע בהקדמתו על 'לקוטי תורה ונח"א'

"נוטל חייו מן העולם"

"מליצה נאה בשם הרה"ק זי"ע ממעוזו בעל 'אורח ישראל', שפירש המאמר חז"ל באבות (פ"ד מ"ה) 'ואם למדת כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם'. ואמר הרה"ק זצ"ל: פשיטא, אם יבוא אחד ליתן לי מתנה או נדבה בשביל שאני בר אוריין, בשביל זה יטול חיו' חייו מן העולם, היתכן? רק אמר, שכן הפסד: 'כל הנתנה', ידוע הוא בפשיטות שהוא אורח ושמח בדברי תורה, אז 'נוטל חייו מן העולם', היינו שהוא נוטל את פרנסתו מן העולם, וכל העולם משועבדים לסעדו ולתמכו וליתן לו מזונות חייו, ודפח"ח."

מסכת אבות - אורח ישראל (הח מכוון שפתי צדיקים, ירושלים תשס"ה, עמ' סח)

על האדם להיות במדת ההשתוות

"שמעתי בשם הקדוש מאפטא זצ"ל, מי שבורח מן הכבוד - הכבוד רודף אחריו (עי' עירובין נ"ג), למה נתנו לו מן השמים דבר שאינו רוצה, ואמר, שפעמים אותו על מה שהוא בורח, שצריך האדם להיות במדרגת הנשתוות, השבח והגנות, כמ"ש בספר חובות הלבבות."

אמרי אש להניח אחרון שמחה וצ"ל אבי"ד אמניון (עב: מובא בילקוט אורח ישראל ערך כבוד)

תשובה - על מה שנחשב לאחרים לזכות

ויקצו משה על פקודי החיל (במדבר לא, ד), אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא, אמר להן משה לישראל, שמא חזרתם לקלוקלכם הראשון, אמרו לו 'לא נפקד ממנו אש', אמר להן, אם כן כפרה למה, אמרו לו, אם מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו (שבת סד), ויש להבין מה הכוונה 'מידי עבירה' - מידי הרהור, הלשון 'מידי'; גם צריך להבין וכי אנשים כאלו הרהרו בעבירה חיו'."

אננם אבי (מן מהרי"א מבעלזא זי"ע) אמר בשם הרה"ק ממעוזו ז"ל שאמר בזה"ל: מה שנחשב לאחרים לזכות, על זה צריכים אנו לעשות תשובה.

ויש לפשר כוונתו, דהנה את מבקשים 'ויכוף את יצרתו להשתעבד לך' - להכריע את יצרתו לטוב בעת שצריכים לעשות איזה מצוה, שנוכל לעשות בלי מניעה, ונפרש עצמנו מעבירות רח"ל, אבל הוא היה רצונו שלא יהיה צורך להכריע כלל, עד שלא יגיע אליו מחשבה רעה חיו'. וזה נקרא מחשבה דמחשבה. והוא הכוונה מידי הרהור, ולכן עטרה הרהור לא יצאנו, שעדיין צריך לנו כח הכרעה, ולזה צריך כפרה, כמאמר הרה"ק ממעוזו ז"ל.

כ"ק מן מהרי"א מבעלזא זי"ע (תרי"ד ט"ב: מובא בילקוט אמרי קודש פ"י מ"ט, ח"ג עמ' קט). וראה עוד שם בלקוטים, ח"ה עמ' קצ"ב, במכתב היצטטל קטן, שהעתיק הנה"ק מביטלוריא בדעת קודש מאביו מן מהרי"א שפירש דיבורים קדושים אלו של הרה"ק מאפטא קצת באופן אחר)

כוונת הפילה "אדון עולם אשר מלך"

"טעם שתקנו לומר 'אדון עולם' קודם התפלה ואחר התפלה, כי הוא כמסור מודעה שעל כוונה זו יזכיר השמות. והנה 'אדון עולם' - כי הוא הקדמה לשם אדני", בלי

המדריך נערך לזכר נשמת הרה"ק רבי משה ברוך זי"ע וישיב בערש ברונשטיין ע"ה ת"כ צ"ב.

והסביר הרה"ק מאפטא זצלה"ה את המדרש בטוב טעם ודעת, בהקדמתו משל אחד מבניו עזרם שירד מנסיון רח"ל, עד שהיה מחזר על הפתחים מכפר לכפר ומעיר לעיר. פעם אחת, בחיותו משב לסבת ולכל החוסר אשר נעה בו, הגיע אל הר אחד ומצא שם אבנים נחמדים למראה, ולקט לתרמילו כמה מאבנים אלו. אולם בחליכתו ברגליו הכבד עליו המשא, וכדי להקל מעליו, השליך בכל פעם מעט מן האבנים, עדי בואו לשוב אחד גדול וכבד, ונתאספו שם אצל מלמד אחד עני. ובהיותו עיף ויגע, רעב וצמא, התחיל למשש בכליו אולי ימצא איזה מטבע כדי לרוות צמאונו ולמלאות נפשו כי רעב, ומצא בתרמילו אבן אחת מן האבנים אשר השליך אחר גיוו, אולם פרוטה אחת לא מצא, והתנצל מאוד לפני המלמד העני, על שאין בידו לשלם לו.

ויהי בראות המלמד את האבן שבידו, ויאמר לו: שמע נא לעצתי, ואלך אתך לסוחר אבנים טובות שיטנו פה, כי לפי ראות עיני האבן הלוה טוב הוא, ומה יזיק לך אם תלך עמי. והעני הנדבך הלוה דחמו בשתי ידיים, יען כי רעב היה. והפציר בו המלמד עדי כי נתפתה לו לילך אל הסוחר מהאבנים טובות.

ויהי בבואם לבית הסוחר והראו לו את האבן הטוב הלוה, אמר הסוחר שיתן עבורו אלף רובל כסף. ועמד בעל האבן משתומם, וחשב הסוחר, אולי לא יתרצה בהמקם שנתן לו, והתחיל להוסיף על הסכום, עדי כי עלה מחירו של האבן לחון רב ועצום. כשמוע בעל האבן יקרה את האבן הלוה, נפל ארצה ומרט בשערותיו, ומירר בכבי: הלא כמה אבנים מאלו היו בידי והשלכתי אותם אחרי גווי...

כמו כן, בבוא האדם אחר מאה ועשרים שנה, ובידו אין כל כי אם מצוה אחת קטנה, היינו שניקה את מנעלו בערב שבת, ורואה איד שמריב לו שכר עבור זה, במר תיילל נפשו על עזבו כמה מחמצות הגדולים ולא פנה אליהם.

ועתה מתבאר המדרש היטב, שכאשר יראה האדם את השכר הגדול שיתנו לו עבור מצוה קטנה הלוו של נקיית המנעלים בערב שבת, יקרא "ביום ההוא לבכי ולמספד" וגו', על אשר לא פנה לעסוק בתורה ומצוות.

ובזה יתפרש על המדרש: 'והיה עקב תשמעון' - הדא הוא דכתיב (תהלים קכו, ו): 'הלוח ילך ובכה' וגו'. כי רש"י פירש: 'והיה עקב תשמעון' - אם המצוות הקלות שאדם דש בעקביו תשמעון, ושם ה' אלקיך' וגו', והיינו כשהאדם הלוח ילך מזה העולם לעת פקודתו, ויראה השכר המובטח לו על כל אותן מצוות קלות שאדם דש בעקביו, אזי ובכה - יבכה מרה על שלא עסק כל ימי חייו בתורה ובמצוות ובמשעים טובים. ומסיים הפסוק בכי טוב: 'נושא משך הזרע', אם בימי חלדו עסק במצוות הקטנות, המשוילים לזרע קטן שזרעים בקרקע, אזי אח"כ בעולם העליון, לעת פקודתו, 'בא יבא ברנה נושא אלומותיו' - כי שם יראה שאותם הזרעים הן אלומות אלומות גדולות.

ילקוט אורח ישראל (לקוטים ערך מצוה עמי קט, ובפר' עקב עמי סח - ענייני באריתות)

"וחזונו את אשר אהון" - גם כאשר הצדיק מוטרד ויאמר הראינו נא את כבודך. ויאמר אני אעניב כל טובי על פניך וגו' וחזונו את אשר אהון (נ"ב, יט-כ). "שמעתי ממורי הגאון מו"ה העשיל זצלה"ה הפירוש: 'הראינו נא את כבודך', כי ביקש משה הדבר לטובתו של ישראל, שיהיה הכח והאומץ בידו שיוכל להיטיב להם, והשיבו השנייה: 'אני אעניב', לשון הכרזה, כמו: 'ועיבדו קול במחנה' (שמות לו, ו), רצ"ל: [אני אכריז שיש כל טובי על פניך, שדרך הצדיק יוכל כל השפעות וכל ישועות ישראל בכלל ופרט. רק 'וחזונו את אשר אהון', כי גם הצדיק הוא בן אדם, ולא יוכל להשיג כל העולמות בכל עת בלי הפסק, כי לפעמים צריך לישן ולפעמים מוטרד בענין אחר, והשאר השני כביכול לעצמו, אשר שנה אין לפניו ולא יטרדוהו טורד, שהוא יתברך לא יחוש אשר ייטיב לפניו".

אור לשנים (פר' שמעתי) (פ"ר שפירא זי"ע וירא אלקים)

"ולא ידע לבבך" - - -

הרה"ק מאפטא ביאר את הפסוק (דברים טו, ו): 'ולא ידע לבבך בתתך לו', ואמר, דהיינו, כשבאים לבקש ממנו איזה סכום מסויים לצדקה והכנסת כלה, ואף שיתן סכום כפול מזה, אך אם בכל זאת כואב הלב, תבין אין זה מספיק, אלא צריך ליתן וליתן עד שהלב יבין שכבר נתן די הצורך, והבין.

ופעם ביקש עני אחד נדב מהרה"ק מאפטא ונתן לו, וראה העני שהרה"ק מצטער, וחשב שקשה בעיניו ליתן לו. ושאל: רבי, הלא כתיב 'ולא ידע לבבך בתתך לו', ואמר לו הרה"ק: אדרבה, כל ימי אני מצטער על פסוק זה מתי יבוא לידי ואקיימו, אך כשהידי מבקש ממני והוא צריך למאה רובל ואין לי לתת לו רע עשרה, אז דואב לבי ועל זה אני מצטער.

מאמר מודי (ח"ב עמ' קלד)

ראשית בו' ולו העזו והמשרה' - הוא הקדמה לשם אלקים, דהיינו תקין ובעל היכולת, 'והוא היה והוא הוה' וכו' - הוא הקדמה לשם הוי"ה ב"ה. על כן צריך לכון מאד באמרו 'אדון עולם' ואח"כ על הקדמה זו יזכור על השמות."

סדור עבודת השם - בשם הרה"ק מאפטא זי"ע (באדון עולם)

"הדש ימינו בקדש" - -

תשובה מועילה על העבירות החמורות

השיבו ה' אלך וישבו אלך קדש (נח"א, ה, כא). הרה"ק מאפטא אמר פעם לאיש שעבר עבירות חמורות, שבפסוק זה מרומנו כי לא ירח ממנו נדח, ויש כח ביד כל אחד לשוב בתשובה שלימה ולחדש ימיו קדש. כי כ'קדש' הם ראשי תיבות: ק"י דוד מנישה. ק"ן, התחרט ושב על שפיכות דמים; דוד, שב על ענין גי'ע, מנישה, עשה תשובה על ע"ז. ומכאן שאף מי שעבר על עבירות חמורות אל לו להתיאש, אלא ישוב בתשובה שלימה ויחדשו ימיו קדש."

ילקוט אורח ישראל (ערך תשובה, עמ' קכו - בשם הרמ"ח מספינקא זצ"ל)

"יבוקש את עון ישראל" - כדי להגדיל מספר הזכיות

בְּיָמֵינוּ הָקָם וּבָעַת הַהִיא נָאֵם ה' יִבְקֹשׁ אֶת עוֹן יִשְׂרָאֵל (אֲנִינוּ וְגו' ירמ"א, כ). "ולכאורה אינו מובן כוונתו בבואה זו, למה ועל מה יבוקש העון, ולא טוב ויפה הוא שיהיה נעלם ונאבד זכרו ולא יעלה על הלב לעולם."

אך מצוי שיש בהאזניות (המספרים) שמחשבתן בהם הסוחרים כל החשבוניות הצריכים להם, יש אות א' הנקרא בלשונם יע"ל (אסא), ואת יע"ל בעצמו אינו נחשב בהמספר כלום, רק פעולתו הוא להגדיל מספר האות הכתוב אחריו מיחדית לעשירית, ומעשירית למאות כו', כידוע להעוסקים בזה. כמו כן העבירה בעצמה אינה נחשבת כלום, רק פעולתה הוא להגדיל מספר הזכיות שנשעו מהעבירות, בעשותו תשובה שלימה מאהבתו יתברך, וכמאמר חז"ל (ברכות ד"ג) מקום שבעלי תשובה עומדים בו. [ולזה 'יבוקש עון' ישראל אחר 'שיאינו', כדי להגדיל מעלתם], וכיזהו שנוכח לשון 'שמי' באמת בכל לבבנו מאהבת השי"ת במהרה בימינו אמין."

אורח ישראל (לקוטי נ"ד, ירמ"א שם)

"כי אם ושב וקייבך" - - -

"הרה"ק רבי שלמה ענגל ז"ל מטאקאי - בבואו לפני אדמו"ר הק' (רבי דוד ששה ממשורטקוב זי"ע), פנה אליו ושאלו, האם הוא זוכר את הרה"ק מאפטא בעל הש"ח 'אורח ישראל'. אמר האיש, שאננם כן הדבר וזוכר הוא את הרה"ק הנ"ל. הוסיף אדמו"ר לשאלו עוד: הזוכר אתה איזה דבר תורה ומאמר קודש ששמעת מפיו. ענה האיש ואמר: וכי איך אוכל לזכור זאת, והלא הייתי אז ילד קטן כבן עשר. אך אדמו"ר הפציר בו שישנה בכל אופן להעלות בלבונו איזה דבר תורה ממנו. ואחר שהתאמץ והשתדל הרבה עלה הדבר בידו והשמיע לפני אדמו"ר הקדוש מאמר אחד ששמע מהרב מאפטא בעת שישב אצל שולחנו הסוחר, וכה אמר:

איתא במדרא (מגילה כט) 'ואף שכחן עתידין ליגאל שיכנה עמחן, שנאמר (דברים ל, א) 'ושב' ה' אלך את שבותך' - והשיב לא נאמר אלא ושב'. ע"כ. ואמר הרה"ק מאפטא: 'והשיב לא נאמר, רבונו של עולם, מן דעם קען מען נישט שמועסן אז אידן זאלן תשובה טאן, 'כי אם ושב וקייבך' (בפסקא 'עוה צור חסד'), נאר אז דו וועסט מאכן קייבך גלויטן...'. [השיב לא נאמר, רבשי"ע, אל תמתין עד שישאל ישובו בתשובה, 'כי אם ושב וקייבך', אלא תקדים אתה ותקבץ גלויות ישראל מבין האומות, ואז בודאי ישובו לפניך בלבב שלם].

דברי דוד, ליקוטים (ירושלים, תש"ס, עמ' מג)

גודל שכרן של מצוות קלות שאדם דש בעקביו איתא מדרש פליאה: ישראל אינם יודעים השכר המגיע להם עבור נקיות המנעלים בערב שבת. שנאמר (ש"ה ש"ז, ז): 'מה ימו פעמך בנעלים', הדא הוא דכתיב (ש"ה כב, יב): 'ויקרא ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרה' וגו'. עד כאן דעת הרמב"ם.

יתרו דעת

המחדש

ועכ"פ היה בערב פסח בשבת, אשר מזה נראה, שזמן כזה ראוי לגאולה יותר, שהוא יום שנבראו בו שמיים וארץ והעולם. על כן אמר - 'וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם' - דייקא, כימים שנברא בהם העולם כשנים קדמוניות, כמו שהיה בשנים קדמוניות, כנ"ל

דרשות חתם סופר (ח"ב דרוש לשבת הגדול תקפ"ה ד"ה בהפטרות וערבה)

שבת ערב פ"ס - הראשי תיבות: שפ"ע. רמז כשחל קביעות כזה בקל להמשיך שפע עטרת ישועה (ליקוטים לפסח אות א)

לעם בני ישראל.

וכן היה יום נשיאותו של הלל, במעשה דבני בתירה ריש פרק אלו דברים (פסחים סו).

בערב פסח שחל להיות בשבת. והיינו משום שאותו דבר היה סיבה להחזיר קרן מלכות בית דוד למקומה, כן כתב ב'עשרה מאמרות', יען כי בבית שני המלכות הכהנים, ושב תרגלגל להורודוס ובניו, והעלימו עינם מפסוק (בראשית מט, ו) 'לא יסור שבט מיהודה', כן כתב רמב"ם פ"ר ויחי. על כן ראו חז"ל להחזיר עטרה למלכות בית דוד, על ידי נשיאת התורה, הלל ומשפחתו. וזה די' סיבה, על ידי ערב פסח שחל להיות בשבת, שעלה הלל מבבל ומלך עליהם. ועל דרך מליצה אמרתי: 'מעלה נשיאים מקצה הארץ' (תהלים קל"ה ז) מבבל עלה ונעשה נשיא.

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

האם יכול בן חו"ל למנות שליח שיקיים עבורו מצוות התלויות בארץ?

למדנו אחד הכללים בדני שליחות ד"לא משוי אינוש שליח אלא במילתא דמצי ביד השתא, במילתא לא מצי עביד ליה השתא לא משוי" (דף פ"ג ע"ב). כלל זה מובא בסוגייתנו לגבי דינו של רבי יוחנן (דף פ"ג ע"ב): "האומר שלחוני 'צא וקדש לי אשה' סתם וסוגייתנו בגמ' שבעולם, חזקה שהיה עושה שליחותו, ויכין לאמר פריש ליה לא הוה ידע ניהו קדיש ליה", סיבת האיסור היא, כי כשיבא עתה לקדש איזו אשה בעולם, יש לו לחשוש שבא קדיש השליח את אמה, בתה או אחותה של אשה זו, ובמצב כזה יאסרה וימביאה הנמרה: "אמר רבא, ומודר רבי יוחנן פריש שאין לו לא בת, ולא בת בתה, ולא בת, ולא אבא, ולא אחא, ואין על פי שהיתה לא אחות ונתגשרה, ואחר מכתא, והוא שריא", וטעם הדבר, שהשליח לא היה יכול לקדש אחותה, כי אחת נשואה באותה שעה – ולא חלו בה קידושין, וגם לא היה יכול למשלח לומר שליח שקדשה בשבילי ונתגשר, כי אין עושה שליח כי אם בדרך שהיכולת הידו לעשותו עתה, ואילו לקדש גרושה זו לא היתה היכולת בידו כשמינהו לשליח.

הדקדקו **התוס'** (ד"ה מ"ט): "דאא מענטשן בכל יום שטאנענא אומרעד לחברתה לרשע לי קמא" ופארשיי חלה בעבורי, וועג מערמיידט של בית רבן, און פארשע שליש בדבר הזה, און בענעט שטענענא שטחיתות און דייטע ביכלע בעצמאח לחברתה חלה קמא: וו, שאנינו רחובא. שאין מפרשין חלה קמא. ואומר ר"ת, דיש בידה לחייבא עיסה מגולגלת, ולומר יסעו וז תואא חלה קמא כשהדיה נילוש, ודריסן שבידו קיימס, דאין רח שלא בא ויעולם, כיון שבידה ללוש ולגלגל העיסה קרוי שפיר בא לעולם כיון שבידה לעשות".

לאור דברי התוס' כתב הגאון הר"ר יהונתן אייבשיץ ז"ע בספרו **כרתי וכלתי** (סי' אס וסק"א): "לכמה אנשי מעשה שנתנו להני הכמנים שלימים אדלזו לארץ ישראל מעות, ומינהו יצאוהם לקנות בשבילן בהמות. והתפרש בעבורן דרוגו ללחין ראשית הנו **עו**, וידי' סי' אס כ"ב"א שמתנתו אלו כרעת האמוראים שאין המתנות נוטות בחי"ל, ואני יחיתין וסופק פיהן לאי דלזו לא מצי עביד, כי רחוק ממש הדרוך, אלא מצי משה שליחא, וכמו כן ייקוו התוס' בבזיר על הפרשת חלה..." נמצינו למדים שבני חז"ל אינם יכולים לעשות שליח לקיים את המתנות החליותו בארץ, כי מתוך הירחוק מקומם אין בידם לקיים את ולו המתנות, ולכן גם אין כבוחם למנות שליח עליהן.

אולם הרבה אחרונים חולקים על פסקו של הר"ר יונתן זייע, וסוברים שבני חורל כולים למנות שליח לקיים מצוות התלויות בארץ, ושפיר נכלל הדבר בגדר שליחו של נדם כמזוה עמו. ונימוקיהם: מצד ריחוק מקום אינה נחשבת ימים שאין היכולת לאדם לעשותו, כי ביד האדם להתקרב ולבא אל המקום ההוא, שפיר הוא בידו לקיימו (עי' שו"ת חקרי כל אה"ע סי' מזו שו"ת עמודי אש סי' יח אות ה).

והביאו יסוד לדבריהם ממש"כ בשו"ת **מזה"ר ברונא** (סי קעה), וז"ל: "נשאלתי מי שקנה יענות גלילה והוצאה, ונעשה חולי, אם מצי לעשות שליח במקומו. והשבתי, דלא מצי, ואמרין בפ' הגזול כספו (ב"ק קי)... '... אי דלא מצי עביד ועודו היכי מושי שליח.../... כן ה"ל גמי ארורה, נתי דלא מצי לילך לבית הכנסת ולעורה גלילה. אבל אי יויתני ליה ס"ת לגביה מצי עביד גלילה, לכן גמי מצי מושי שליח, יהיה אם חלה כ"כ ואלו מצי עביד ביום צד פשיטא דלא מושי שליח וכו'. ואם הולך חוץ לעיר - נראה דמוצי מושי שליח, מגו דאי בעי לא אויל וזוי ליה לגופיה שליח נמי מושי, ואפי' אם כבר אצי לא עשה שליח, ודחוק הוא מכאן מצי מושי שליח... מטעם דאמרין ביבמות (קטו). וזויל ומצי אתי כפיצה, אי נמי דאזיל בגמלא פרחא... וק"ל רביה (ספסחים מ) כדאמר" וזויל לא איקלעי ליה אורחיס... הגרי פרחא, וכל שבידו לא כמחוסר מעשה דמי. אבל כהאן, אם כפיצה ואם ע"י גמלא פרחא, וכל שבידו לא כמחוסר מעשה דמי.

וכתבו האחרונים (הגיל) שבעל כרחן כן הוא. כי לדברי הכר"ם היאן יתכן למנות עליה הולכה להוליך גט לאשתו שהיא במדינת הים, הלא אין בידו לתת את הגט לאשתו, מאן, שנמצאת בריחוק מקום, ועל כרחן שמאחר שבידו לבא למקום שאשתו נמצאת שם, לך שבידו לאו כמסור מעשה דמי (עי' שו"ת יביע אומר ח"ו ס' ל בארוכה) וע"ע במצא אדם שער משפטי הארץ פ"ח ס' ו' ובענין אדם שם.

כיצד בשאלה זו לענין ריחוק מקום מצינו גם במחוסר זמן, בדבר שאין זמן חיובי ונתתי, ועתיד להחליט, אי אפשר ללמוד למנות שליש בזמן שערדין לא נתחייב. וז"ל בגמ' ונגזגלו וז"ל הפמ"ג י"ז בספר **שושנת השלום** (כלל בג) "ויש לחקור קהירה אחת, וקדושתה וז"ל א"ל, באומר שלשלו בשבת כתוב גט למזרח וכן לאשתי, אי הוה שליחות, שהשקל בעל יכתוב ויתן ביום א', או דלמא כיון דרששתא איזו לא מצי עביד, דשבת חזרה, אי מצי שויא שליח וכו'. שוב ראיתי, שאין כאן ספק כלל, דוודאי אין צורך למנות וחדש. דכל שהזמן ממילא אכתי הוה שליחות."

בעוד שהפמ"ג הכריע מחוסר זמן נחשב כמו שהדבר בידו, בשאר הפוסקים אין הדבר מוסכם כ"פ. **דרגול מרובה** (י"ד סי' שוה) יצא לדון אם יכול לעשות שליח בתוך השלשים יום לפדות את בנו לאחר שלשים, שהרי עתה אין בידו לפדותו, ויש מקום לומר שאי אפשר למנות שליח זה ודלא משוי שליח אלא במלתא דמיצי עבדי השתא', בכתב כמה ניימוקים בזה להחרי, ולא אחיש ניימוק זה, שאין כאן כי אם מחוסר זמן, ובסופו דבר דהיה הדבר בידו, ולכן הדבר נחשב כמו שבידו לעשותו. וכינ"ז כי לידן לענין ניימוני שליח המלית הכן קודם שמונת נשים, וכן מינוי שליח להשנות את הפסח קודם י"ד לחודש ניסן, האם נחשב כמו שאין בידו (עי' שו"ת פני נויז ברא באר בשם הר"ר חזקוני).

אורחות חיים הלכה למעשה

א. כבר כתב רבינו המהרש"ל (ישי"ש חולין פרק כל הבשר סי' סו), שהעולם נזהרים

מאכל של שומן (גִּישָׁה) עם מאכל של חלב בתיבה נחתים – אלא שיש הפרש מחיצה ביניהם, ולא דוקא בבת אחת נחתים – אלא גם בזה אחר זה – וזוהי – שלא להעמיד כלי עם מאכל של חלב במקום שעמד שם כלי עם מאכל של בשר, שמא יפול שם מן המאכל של בשר, ואח"כ יעמיד שם את מאכל החלב, ואע"פ שצונן לא בלע, אפילו הכי החמירו בדבר, דלפעמים תהיה הקדירה מוחה ולא אדעתיה, ע"כ. הביאו דרכי תשובה (סי' צ"ה סק"א) וסיים: "וכן תנפשת המנהג בכל מיתותינו, שיש לכל אחד מקום מיוחד להעמיד שם כלי עם מאכלים של בשר ומקום מיוחד להעמיד כליים ומאכלים של חלב, והוא מנהגם וותיקניהם עכ"ל.

ב. עי כל האמור, צריך להיזהר במקוררים שלנו, שיש בהם מדמים חלולים או מחוררים, שלא להניח קדירה מגולה עם מרק של בשר ובמזן העליון כשמאכלי חלב בדרך שתחתיו, או שאר מאכלים שהודך אלכלם עם חלב, כגון אייפאט, שלא ישיים חלב במדך העליון כשהוא מגולה ומאכלים של בשר תחתיו, כי מאוד בוכי שיישך מהעליון על התחתון. כמו כן צריך להיזהר שלא ישיים קדירה עם מאכלי חלב ליד קדירה ובו מאכל בשרי כשימים מכוסים, ואפילו כשהקדירות מכוסות יזהר כשמוציאן שלא יוציאן במהירות, אלא בנחת, בטרם תפוצץ העליונה מלאה.

ואם, למשל, נשפך קצת מהחלב או מהמרק הבשרי על ריקות וכדו', ישאל לרב כדת מה לעשות, כי לפעמים אינו אוסר ולפעמים אוסר - גם אם החלב או המרק היה צונן ולא שחה עליהם מעליו. מכל מקום לא מוטילה הדעה אם וכל על מאכל ששעו בו רבתיים ויבדקוהו (עיי' מנחת שא"צ פא"ח).

ג. מלח - אפילו יבש - שניתן בכלי בשרי, גם אם הוא נקי, ואי תנוהו לכתחלה בקערה של חלב, והוא הדין איפסא - דחשישין שמוא אל היהל הקדש קצת במלח. אבל בדיעבד מותר אם הוא נקי ויבש, אפילו הכלי הוא בן יומן (שחינוע סיו צה שם).

ד. כתב המהרש"ל: "משבח אני מנהג אשכנז שיש להם כלים עשויים למלא אחד לבשר ואחד לחלב, דלפעמים בתוך הסעודה שידיה מלוכלכות מן הבשר, לוקח שם מלח ואח"כ יקח לחלב, וכן איבנא" (מבוא בטו"ז שם סק"יח). ונראה שהמליצות המצויות בזמנו, שיש להן מבסס עם חורים, דרכם בוזקים את המלח, אע"פ שאין חשש שיש במלח כשידיה מלוכלכות בבשר, מי"מ כדאי להחמיר בתכלתה, עובר דלזי מיוחד לבשר וכלי מיוחד לחלב, כי לפעמים מתכלכל המכסה בגניעה ואח"כ עובר דרך שם המלח למאכל של חלב וכדו'.

ה. כן יש לייחד מפה מיוחדת לבשר ומפה מיוחדת לחלב, ואפילו אם מקפיד להניח את המאכלים רק בקערות וצלחות וכדו', משום שזכיה שיישפך קצת מהצלחת על המפה (כן משמע בבית ארז' ס' קעג סק"ה). וכן ייחד מגשים להגשת האוכל למאכלי בשר ומיוחד למאכלי חלב (עיי' שו"ע יו"ד ס' פט ס"ד). וכתב הרמ"ח (שם סי' כד): "והמקדקים יש להם שלוש סכינים, אחד של גבינה, אחד של בשר ואחד לחתוך בו לחם (ואשר ידבר פירושו), ומנהג נכון הוא.

שמחת בית בעלזא,

ספרים שיצאו לאור לרגל שמחת בית בעלזא, אדר א' תשס"ח לפ"ק (ב)

[illegible]

יקר טוטפתא - מאמרים, דרושים, חידושים, ביאורים וציונים, על שלש הוראות קדושות שהורה ר' זק"ק שוה"מ זצ"ל לכל נפש שהתחיל להנהיג תפילין: [השמוע על עצמו שהי' לו גוף נוק, ולא לשיח שמהחמלי' לזעזע דבר, והשוות, ולמוד במקום בוקר בשעת התפילה. ולעמוד הסוּחֵם נ, להחלפת מלך הסיודור' (מתוך מכתב' ש' ל"ק מרן שליט"א בראש הספר), בהם מתבאר מקחם של חז"ל בדרך פרד"ס מן חשב הספרות. מערכת הארשונים, מערכת ההלכה, מערכת הדרוש והמוסר, מערכת החסידות ומערכת המשקיעות. חיבר הליאלי הרב חיים איזנבאך, אשדוד ש"ע].

יצחק גזר - חלק א: 'שער הייחוד' שיטות וביאורים בתפלת 'לשם ייחוד' לפני כל דבר מצוה, תורה ותפלה. פרומלסמן בן גדולי ענין, ביאור הקהות ביאורים וביאורים בשיטת הקדמונים והאחרונים. מקורות וביאורים על 'לשם ייחוד' האומר קודם הנחת הידים. **חלק ב:** 'שער הדושי' - דברות קודש ודרושים מאת רבנו"ק מבלעזל ליום הבר מצוה; אוסף מיוחד של דרושים בעניני תפילין ובר מצוה, דברי העתירות ודברי הדרכה ועוד, מאת אנונים, ערוכים וצדיקים בגל"ם ובלח"ט"א ממשפחות בית המלכות. לקט קטן בטוב טעם ודעת הרב משה [גורלין] פרידע, דרושים.

נועם החסידות - לקט אמרות קודש מרבותינו הקדושים תלמידי הבעש"ט זי"ע, דברי חיוק והתעוררות בעיני עבודת השם. מסודר באופן נאה, דבר דבור על אפניו, בערכים לפי סדר אלפא ביתא. יצא לאור על ידי מכון 'נועם החסידות', ירושלים.

בעלזער קלוין אין טארנא - כולל סדרת מכתבים השופכת אור על עולמם הפנימי הכול שחבר הקלוין, ההווי החסידי הצרוף והרווי בתורה וביראת שמים בין כותלי הקלוין, ומצב היהודים בגאליציה; תיאורים חיים ממרן מהרא"י זצ"ל, משולבים בדרך' שמפתרונם יכול לראשונה, ועוד. מתוך גולי החסיד' השמחה אשר צימרמן נ"י. (עקד)

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליץ לזיכוי רבבות מאחב"י

מוה"ר מאיר דאָויד ה"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן היקר כמר שמואל דוד וויזנינפעלד נ"יו במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לת לעילוי נשמת מרת מרים ע"ה בת הגה"צ ר' עמרם נייטלאס זצ"ל חיד מפאקס נלב"ע ב' ניסן תשס"ד לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי בנה הרה"ח ר' יעקב ישעי' וויזנינעריניץ ה"ו	מוה"ר אהרן בערגער ה"ו לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמר אברהם מנחם נ"יו לעול התורה והמצוות למזל טוב ורוב נחת קדושה לעילוי נשמת הרה"ח ר' חיים אביגדור ב"ר בנימין ע"ה פיליפ נלב"ע ב' ניסן תשכ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי נכדיו ה"ו באנטווערפן	חברת "גדול תורה" - אנטווערפן ברכת מזל טוב ולבבה מוגשת בזה ברוך שיר ושבת קדם מעליך יידינו היקר, איש חמודות ורב תבונות, גבר ארזיין, ירא וחסיד, משמיע דבר ה' זו הלכה - דבר יום ביומו, היה הרה"ח ר' אהרן (כריש) גרינפעלד שליט"א לרגל השמחה השוריה במעונו בארזי חבת תתי' עב"ג הבה"ח כמר דוב שמואל מילער נ"יו ויחסינו במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לת יודו רצון טיבול ולבנות בית נאמן בישראל ע"ה התורה והחסידות עם דורות ישרים ומבורכים, אכ"י מעיתית וברכת גבאי החברה שומעי לקח	עליהם לתרופה - להפצת תורה וחסידות קול צהלה ורנה שפתינו תרננה מעומם לבנו נריע, וברכת מזל טוב נביע, קדם יידינו היקר איש תבונות וכביר הפעילות, בתורה ובחסידות לו עשר דיות, מרביץ תורה בריבים, היה אחד ומיוחד המבורה ממייסדי המכון ומראשי מפעלי פירותיו חברים זה ודבר כשנים הרה"ח ר' אהרן (כריש) גרינפעלד שליט"א לרגל השמחה השוריה במעונו בארזי חבת תתי' עב"ג הבה"ח כמר דוב שמואל מילער נ"יו מעונוי ישיבה חסידי עולא חיה בן מחו' מגוע חיוס מרביץ תורה לעירי עשרות שנים הרה"ח ר' וועלזעלע מילער שליט"א אכ"י בקרת עולא בקרת דסופיאר ת"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לת ויהא קרוא טיבול לבנות בית נאמן בישראל עם דורות ישרים ומבורכים וכל מילי דמיטב, אמן מעיתית וברכת חברי הערכה חברי ההנהלה
הפצת גליון השבוע בחסות: מכבסת BRAVERMAN ISABELLALEI 55, ANTWERPEN Tel 03/239 68 97 לרגל פרוס החודש אשר ישועות בו מקיפות		מפרסמין עושי מצוה - שנטלו חלק בזיכוי הרבים HERSHKOWITZ-KATZ ISABELLALEI 47 tel. 03.218 79 62 מרכז הקניות הגדול באנטווערפן למוצרי המזון	

עללים לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת מצורע

ו' ניסן תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תרס"ז

הדפוס	מו"ס	דף
21:49	21:27	20:14
21:08	20:46	19:36
21:20	21:01	19:48
21:26	21:00	19:52
20:56	20:31	19:22
21:50	21:29	20:14
21:54	21:29	20:19
21:31	21:07	19:56

תורת של ראשונים

המצורע הובא אל הכהן או הכהן יצא אליו?

זאת תורה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן. ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה וגו' (ד, ב-ג). תחלה אמר "והובא אל הכהן", ואחר כך "ויצא הכהן אל מחוץ למחנה", הא כיצד.

אלא כך הוא שיעור הכתוב: "והובא" - דבר טהרה - "אל הכהן", אבל המצורע עצמו לא בא אל הכהן, שהרי נאמר עליו להיכנס למחנה. ואמנם, אחר שישמע הכהן את הדבר: "ויצא אל מחוץ למחנה" וגו'.

דבר אחר: "והובא אל הכהן", כלומר, ביום טהרתו הביאודו ממקום מושבו שמתוך למחנה, אל קצה המחנה, והכהן היה יוצא לקראתו, וכך נתקיים שניהם: "והובא" - "ויצא".

חוקינו ואמנם בפנים פות' דיוק כן מלשון הכתוב "ויצא הכהן אל מחוץ למחנה" וגו' דתבית אל' היא לכאורה מיותרת. אלא באמת הכהן לא היה צריך לצאת מחוץ למחנה, אלא עמד בסוף המחנה, והביא אליו את המצורע. וכו', כנ"ל, והיו דבית אל' מחוץ למחנה, כלומר, שהכהן יוצא אל המצורע שהוא עומד מחוץ למחנה.

ונראה ליישב המקרא, מפני שהיה מושבו של המצורע טמא, "יצא" שיוכח אל הכהן - בצאת הכהן אל מחוץ למחנה, ועוד, כי לכבוד הכהן יחייב שיוכח אליו, וכבר היה בא אליו תוך המחנה, אם היה לו רשות להכנס בו, ולזה יצא הכהן מעט אל מחוץ למחנה, ושם יבוא אליו המצורע לטהרתו.

רמזי סדר טהרת המצורע

וציה הכהן ולקח וגו' ועין ארז ושיני תולעת ואזוב. וציה הכהן ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים וגו'. ושלח את הצפור החיה על פני השדה (ד, יד-ט).

מעם לקיחת אלו הדברים הוא, כי עין ארז - הוא הגבוה שבאילנות, ואזוב - הוא הנמוך, לסימן שמגבהות בא לגמילות, ומי גרם לו - החטא, שהוא כשני תולעת, כדכתיב (ישעי' א, יח): "אם יהיו הטאבים כשנים", ועתה מזה לו הקב"ה, שהרי גרפא מצרעתו, וחזור למקומו ולגבוהותו. ושחט הצפור ומערב דמה במים חיים, לומר, שטהרת - הוא המצורע שהוא חשוב כמות, דכתיב (במדבר יב, יב): "אל נא תהי כמות" - מתערב עתה עם החיים לבא במחנה ולזהות כשאר בני אדם. ומה שנתנו לכלי חרש, סימן הוא שאם יחזור לקלול שוב אין לו תקנה, דומיא דכלי חרש שנשבר שאין לו תקנה.

ושלח את הצפור החיה על פני השדה, לומר, המצורע שהוא יושב בדד "כצפור בודד על גג" (תהלים קכ, ה), והיה עד עתה אסור ונקשר מלבוש עם שאר בני אדם, עתה הותר לבוא עם חבריו, כמו הציפור שהיתה קשורה בידי אדם ועתה משולחת על פני השדה לילך ולעוף עם חברותיה.

ענין שלש הכפרות של המצורע

ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם וגו'. והותר בשמן וגו' וכפר עליו הכהן לפני ה'. ועשה הכהן את החטאת וכפר על המטהר מטומאתו ואחר ישחט את העולה. והעלה הכהן את העולה ואת המנחה המזבחה וכפר עליו הכהן וטהר (ד, יח-כ).

יש להבין למה באו כל הכפרות הללו, שאמר הכתוב בקרבן האשם "וכפר", וחזר ואמר בחטאת "וכפר על המטהר מטומאתו", ושוב אמר בעולה ובמנחה: "וכפר עליו הכהן וטהר". ואולי יש לומר שקרבן האשם בא לכפר על מעלו אשר מועל קודם נגעו, שעל כך בא הנגע, ועל כך אמר "וכפר עליו הכהן לפני ה'"; החטאת באה לכפר על הטא אשר הוא כימי הנגע, אולי בצערו התרעם כלפי שמיא ונתן תפלה לאלקים (ע"פ איוב א, כב), ועל כן אמר בה: "וכפר על המטהר מטומאתו", והעולה והמנחה יהיו לו כופר נפש, שיוכח ליטור ולשוב אל אדלו, ולכך אמר: "וכפר עליו הכהן וטהר".

לקח טוב

טהרת המצורע - שמחה מתוך שברון לב

אימתי תעלינה השמחה והעצבות גם יחד, כאשר ייחשב ישראל השבון נפשו, ועירך בדקה ופשוש כמעשיו. בחפשו בחורין ובסדקין עד מקום שידו מגעת, ויניע אל מסקנתו שמבק רגל ועד ראש אין בו מותם, ותחת עשות נחת רוח לפניו יתברך, עוד המרה את פיו בעברו על רצון עולין פעמים אין ספור. מתבונן הוא בגדול רעתו ועומק שברו, ובנהי בכי תמרורים מבכה את עברו, ובכל מאודו מחליט לשוב אל חיק אביו שכשמים, להשיב את דרכו, ולתקן כל מה שביטלנו לתקן.

אותיות מחכימות

ויאל הכהן אל מחוץ למחנה ולקח הכהן וסגס נרפא נגע הניצט וגו'.

... כי בודלי רפואת המלועז הוא עיקר תלויים בתקופה שלמה ועוצמת הנגיף, ובודלי מלריה תקופה לטות לבו נכבד מאל מחמת מרידות הטעם, ובודלי כאלס מתבדל לבדו ויול לפשע כמעטו טיט, ולכך לבו כלמת בהכנה גדולה, וזה טהרתו. אל קס על זה כי ע"י שפיר לבו ועליו על שוט, יגבר החול ויח, כי כן מדרך הטבע כ"ל. אל זאת הוא כלמת, מי שמשכר לבו לגמרי בהכנה גמורה לפני הבורא ית', בודלי יבוא לו שמחה גמורה מה העלמות, כימות מוסיק (ח"ג ה) על פסוק "עבדו את ה' בשמחה" ע"ס. אל זאת הכהנים, אלו מבין אדם על עמלו ולא קום אדם אחר - אם יס לאדם בעל תקופה שמחה מתמת שחמך מתממך נשכרן לב על שוט - רק גדול מלוקים, או כאלס הולך זמן רב בתמויות בזה הדק, שמשכר לבו לגמרי בהכנה גמורה לעבודת הבורא ב"ה כלמת, אף מרגיש ג"כ בטוב השמחה בלבו בעת תפוקת הרמחה בהכנה גמורה.

ופירוק הפסוק כך הוא: "ויאל הכהן ולקח וסגס" ואלו "והניצט" אלף לטון שמחה, כימות מלריה (קט"ו ג, יז) על פסוק: "והנה אסכן אחרך וט' ואלך וקמח בלתי". וזה הפירוק: שלח הכהן וסגס, דהיינו זה מלועז נכבד בלבו נכבד כ"כ, עד שגס ג"כ לשמחה מתמת תקופה, או "נרפא הנגע" בודלי שמח לו הקב"ה, כי בודלי עס תקופה נטע כתיקט כשכונן.

ודאי שאם כוננו כנה ואמיתות, הרי שברון לב האופי הוא אין לשער, ומדת המרידות תולדתו יומם ולילה על הרעות אשר גמל את כורא תחת הטוב והחסד התמידי, שקבל ממנו יתברך. אמנם בתוך תוכו, מוצאת פנימיות נשמות מנוחת שלום ושלמה, ומלאה גילה רנה יצא הודותו על שמצא בעלה את הדרך הנכונה, והחל עלות במסלה הישרה בשוכו אל ה'.

שמחה זו הנכונת על ידי הכהן המשרת את פני ה', היא היא המטהרת את המצורע.

שמחה ועצבות. בהשקפה רגילה אין שתי מדות אלו אלא דבר והיפוכו. השמחה אינו יכול להיות עצוב, ומו שנשבר לבו בקרבו אין רוחו טובה עליו, והשמחה היא ממנו והלאה. אפשר להיות שמחה בנושא אחד, ולהתמרמר בנושא שני, גם בעת ובקונה אחת. אולי גם בענין אחד, ימצא האדם חידה מבחינה מסוימת, בעוד שמבחינה אחרת באותו ענין תפול רוחו. אבל שתימצאנה שתי הרגשות אלו יחד, כששתיהן נובעות מאותו מקור, ואותה סיבה הגורמת לראשונה תגורר אחריה גם את חברתה, זה לא נראה מציאותי. אם רנה וצחלה מנת חלקו מה לו להוריד דמעה, ואם רעות שבעה נפשו - כמה ימלא פיו צחוק. נכונה היא הנחה זו, ובאמת נוגדות הרגשות אלו אחת את רעותה. כמה דברים אמורים, כאשר שתיהן אמורות להימצא באותו תחום. מה שאין כן אם מסתכלים על תופעה מסוימת משתי נקודות מבט - שונות אחת מן השניה בזה שהראשונה צופה מתחום הגוף והשניה מתוך עמקי הנשמה - או אי יתכן שתעמודנה השמחה והעצבות, מקבילות זו לעומת זו.

אלא מאי, גם אם אפשר ששתיהן תימצאנה יחד, עדיין קשה על אדם אחד שיבחיך בשתיהן בעת ועונה אחת, כי עין המשקפה מוויית זו איננה רואה את פני הדברים מוויית שונה, משל שני קדים המעידים משתי הלונות ואינם רואים זה את זה, שאין ראיותם מצטרפות. אם כן, תיתכן תופעה זרה בסביבה: האדם עצמו ירגיש עצבון ודכאון, ויהיה מודע להרגשתו זו, בעוד שבתוכו נשמתו יפצחו רנה וימחא כף, מבלי שידע ויחיש את הרגשת השמחה המשתפכת בעמקי נפשו.

הרואה אותו מה יגיד. האם מתעשפת רוחו בכי ומספד, או גיל יגיל על השמחה האוירת. ובכן תלוי כמובן טאזיו זוית מסתכל הרואה הלזה, אם יעמוד בוויית ראה גופנית, שאינה מטיבה לחזור אל עמקי הנשמה, ותחזינה עיניו את האדם בעל התופעה הכפולה הנזכרת, לא תיראנה את השמחה החבויה וההשקפה הטמונה בקרבו, כי אין דרכן לחוות בנועם ה'. ולפניהן תתגלה רק ההרגשה הנפולה של העיב האופי, והמתנסך על מראה פניו.

מאידך, אם יהיה הרואה מעדת משרתי ה' עושי רצונו, ויהא נמנה עם הצדיקים השתולים בכל דור ודור, למען ירעו את צאן אביהם, ויורו אותם כדת מה לעשות, ואת הדרך אשר ילכו בה - או אי יוצאת ראייתו מוויית אחרת לגמרי, ועיניו אינן רואות את המוחש אשר ניצב לפניו, אלא תמיד הודרות והודרות, נוקבות ויודרות לראות את האמת הצרופה, הממונה בעמקי פנימיותו של האיש העומד לפניו. ראה כזו תבחיך בשמחה האדירה המסתתרת בקרב לבו של העיב השמח.

בגלל אברכים מצוינים החסידים בעלזא - אנחנו צרפצו

הזשע נא גומרת הלכות שבת בלב תומה רגשי גיל ושמחה, הערכה והערצה, מביעים אנו בזה את ברכותינו הנלבבות קדם הני תרי צנתי דדחב, יראים ושלמים, מופלגים בתורה ובחסידות, עושים ומעשים לילות כימים לטובת והתעלות אברכי הכולל במסירות נפלאה, הלא המה הרה"ג ר' שמואל מרדכי מאשקאוויתש שליט"א - נ"ר והרה"ג ר' ברוך נתן פייבוש שליט"א - נ"ר ואתם עמם האברכים החשובים והמסולאים מפו, הני צורבי מרבנן הרה"ר שלום יוסף רובין ה"ו הרה"ר יצחק פארבער ה"ו הרה"ר אליעזר שטערנליכט ה"ו הרה"ר פלטיאל פריעד ה"ו

על רוב עמלם וכביר פעלם למען הצלת המעמד הגדול והמפואר "בכור התורה" שנערך השבוע ברוב עם הדרת מלך, הני מלכי רבנן, לרגל שמחת התורה של אברכי הכולל. שאחר כמה שנים של התמדה עצומה ויגיעה רבה וכו' לסיים כל הלכות שבת ולעמוד בכור המבחן אצל הרבנים הגאונים דיני קהלתנו הק' שליט"א ודומי' בית דינו של הרה"ש וואזנער שליט"א שהפליאו רוחם ידיעתם בעין ובבקיאות בטוב טעם ודעת וזאת הברכה אשר ברך משה תהול עליהם, ושיוכו להמשיך ולשבת באהלה של תורה, לעלות מעלה מעלה על במתי התורה והזיאה מתוך רוב נחת ודרכה הדעת, ויתרבה על ידם כבוד שמים וקרן התורה והחסידות עדי נוכח לביאת המשיח ובנין ביהמ"ק בב"א

הכו"ח לכבודו של תורה מעשה שטארק - ראש הכולל יעקב יחזקי' בערגער - מנהל הכולל

אמרות טהורות

עליית "תורת המצורע" – כשילמד לשמה – "ביום טהרתו"

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן (יד, ב). איתא בזהר הק' (ח"ב רמ"ה, ב) שיש רקיע ששם מנוחות כל התפילות שהתפלל האדם בלא כוונה – דאינן פורחות לעילא, וכן כל לימוד תורה שלא לשמה, ואח"כ כשמתפלל האדם בכוונה או לומד לשמה, מעלות הן אל הקדושה גם את כל התפילות הפסולות ולימוד התורה שהיו שלא לשמה, ע"ש.

וזהו הרמז: "זאת תהיה תורת המצורע", פירוש התפילה בלא כוונה או תורה שלא לשמה, "ביום טהרתו", היינו ביום שילמד לשמה או יתפלל בכוונה, אזי: "והובא אל הכהן" – זהו הקב"ה (מנהדרין לט), וכאמור.

ראשי בשמים

הצדיק מרגיש מיד בצאת החסיד מביתו לבא אליו

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן. ויצא הכהן וגו' (יד, ב-ג). "כהן רומז לצדיק הדור, ומצורע רומז לחוטא, המולוכך בעונות ופשעים רח"ל, וצריך לבוא לצדיק הדור שיתקן, ויחזרו לשורשו. אולם אנו רואים, שהתינוק שאין בו דעת, בורה מבית הספר ואינו רוצה בתורת רבו, ואך כשמגדיל ומתבונן שהוא טובתו, הוא רץ מעצמו ללמוד תורה. כן החוטא, הוא מחוסר דעת, כי אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות (פס"ג, ג), ולכן הוא מורחק מן הקדושה, ואינו יכול לנכנס בגבולו של צדיק, ואך כשמתעורר בו הרדור תשובה, ומתחרט על חטאיו, אז יסור הדעת שלו לחכיר את האמת, ונפשו משתוקקת מאד לבוא אל הצדיק שילמדנו תורת התשובה איך לתקן מעשיו.

זהו: "זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו" – דוקא שאך לאחר שמהדרר בתשובה ומסדר הדעת שלו, רק אז יבוא אל הכהן ללמוד ממנו תורת תשובה. ולכן כתוב: **"והובא אל הכהן"** – שיהיה מוכא על ידי אחרים, והיה ראוי לכתוב: **"ויבוא אל הכהן"**, אך על ידי שמהדרר בתשובה, ויסור את דעתו, תתעורר

אמירה נעימה

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן.

ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה והנה נרפא וגו' (יד, ב-ג).

כבר העירו המפרשים על שהפסוק מתחיל "תורת המצורע ביום טהרתו", דהיינו שכבר נרפא מצרעתו, ולמה אם כן קורא אותו **מצורע**; ועוד, שמתחלה אמר: **"והובא אל הכהן"** – משמע שהוא בא לתוך המחנה, ואחר כך כתוב: **"ויצא הכהן אל מחוץ למחנה"**.

ונראה לפי פשוטו, שהפסוק ראשון מוסב על סוף הפסוק האחרון שבפרשת תזריע (יד, נט): "למהרו או לממא". דהנה, תנן במסכת נזיר (ס"ה): "כל ספק נגעים – בתחילה טהור עד שלא נזקק למומאה, משנזקק למומאה – ספק מומא, ואיתא בגמרא: "מומא הני מילי – אמר קרא: 'למהרו או לממא', הואיל ופתח בו הכתוב ב'למהרו' תחילה" (מוהו ילפינן דהויא דיש ספק, מטהרין תחלה).

וזהו כוונת הפסוק שסיום: "למהרו או לממא" – היכא שיש ספק מטהרין אותו תחלה. אך שלא תמעה לומר שאך משנזקק למומאה יהיה ספק טהור, לכך אמר: "ויידבר ה' אל משה לאמר: זאת – דקאמרת ספק טהור – תהיה תורת המצורע ביום טהרתו", כשעדיין לא נזקק למומאה, **"והובא אל הכהן"** מתחלה, כזה הוא שפוסקים טהור, אבל משנזקק למומאה, אזי: **"ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה והנה נרפא"** לגמרי, ואז מטהר אותו, אבל ספק מומא.

מעשה רוקח

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו (יד, ב). ובמדרש

רבה (פר' ג): "הדא הא דכתיב (תהלים ג, טו): 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי ותשא בריתי עלי פיך', והוא צריך ביאור.

ויש לומר, דהנה מצינו בחז"ל (ערכין טו): "מה תקנתו של מספרי לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה שנאמר (משלי טו, ד): 'מרפא לשון עין חיים', והנה, לפי זה

בו תשוקה עצומה אשר תאלצו לבוא אל הצדיק, וכמו על כנפים תשארו עד שהוא כאילו הובא בעל כרחו, והבן.

והנה שמעתי בשם אא"ז חרב הקדוש ר' ירחמיאל **וצוק"ל מפרשיסחא** שאמר, שכונן שחסיד שלו נוסע אליו בהשתוקקות, אז מיד כשיוצא מביתו ומניה ידו על המוזהר, מרגיש הוא בו ויודע שנוסף אליו. עד כאן שמעתי. וענין זה מרומז בפסוק כאן: **"והובא אל הכהן"** – ויצא הכהן, הכוונה, שעל ידי שיהיה מוכא בהשתוקקות הנ"ל, על ידי זה ירגיש הכהן את ההבאה עוד טרם יבוא אליו, ויצא לקראתו לתקנו, וזה: **"ויצא הכהן"**.

במשתנה לעבוד את השי"ת מתוך עושר וכבוד

להורות ביום הטמא וביום הטהור (יד, ט). "אפשר לומר על דרך ששמעתי בשם **אאמ"ר ז"ל** (בעל השפת אמת) מברענא זי"ע על פסוק (תהלים ל, יג): 'למען יזכרך כבוד ולא ידום ה' אלקי לעולם אווד', כי יש שתי בחינות לעבוד את ה': האחד בבחינת יידום אהרן' (לעיל ג, א), בחינת צער ח"י, ויש בחינה מתוך עושר וכבוד. והחילוק ביניהם, דאם עובד את השי"ת מתוך עושר וכבוד יכול לעבודו תמיד, אבל אם מתוך צער ח"י לפעמים אין אדם נתפס מתוך צערו (בר' טו). וזה: **"למען יזכרך כבוד"**, היינו מתוך עושר וכבוד, **"ולא ידום"**, פירוש, לא בבחינת יידום, ואז יהיה ח"י אלקי לעולם אווד', ודברי פי חכם הן ושפתים ישק.

ונודע, דתיבת 'יום' רומז לחסד (וה"ק ח"ב כא). וזהו: **"להורות"**, לשון מורה דרך, היינו שהקב"ה יהיה מורה אותנו **"ביום"**, הוא בחסד, **"הטמא"**, היינו אף על פי שהטמא ח"י, אף על פי כן יתן לנו כל טוב ונהיה בוישים מפני הטמאנו, כמאמר הכתוב (יהושע א, טו): 'ונקמותם בפניכם בכל רעותיכם אשר עשיתם, אך הטמא נגד הכבוד יתברך הנותן לנו כל טוב, וזה יהיה בחינת תשובה מאהבה, שנשוב אליו יתברך מחמת שהוא אוהב אותנו', ומכל שכן **"ביום הטהור"**, בוודאי הקב"ה יעזור לנו בכל טוב, אבי"ר עליו ועל כל ישראל.

אמרי יהודה (ע"י מ"ש במדרשו גל' קס"ט, רד, שכת, שד"ם)

היה אפשר מקום להתיר לעצמו לספר לשון הרע, ואחר כך יעסוק בתורה – שתהא לו לתקנה. ברם, הכתוב אומר: **"זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו"** – שביום טהרתו יעסוק בתורה, אבל בעודו ברשעתו אין מרפא בלימוד התורה, וזאת משום דכתיב: "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי ותשא בריתי עלי פיך", וזהו כוונת המדרש.

תכלת מרדכי

יצא הכהן ולקח למטהר וגו' ושני תולעת ואזוב (יד, ד). ברש"י: "מה תקנתו ויתרפא, ישפיל עצמו מנאותו בתולעת ואזוב". ובגמרא איתא (ערכין טו): "מה תקנתו של מספרי לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה וכו' ואם עם הארץ הוא – ישפיל דעתו".

ויש להבין, בשלמא תיקונו של בעל לשון הרע – להשפיל עצמו מובן, שהרי נענש על גסות הרוח, שמהו יצא לו לדבר לשה"ר, אך למה נשתנה תיקונו של הת"ח שאין צריך להשפיל דעתו, ותו, לא מצינו בשום מקום שני מיני תשובה על אותה עבירה.

אלא, באמת דרך תשובה אחת היא לתלמיד חכם ולעם הארץ, ויבואר, דהנה איתא בקידושין (ל"ב): "רב שמואל על כבודו אין כבודו מחול", ומבואר שם בגמרא, שזהו – בתחילת לימודו, כי אז אין תורתו שלו – אלא **"תורת ה'"** – ואינו יכול למחול על כבודו, אבל לאחר שלמדה וגמרה, נקראת כבר **"תורתו"**, דכתיב (תהלים א, ב): **"ובתורתו יהגה וימם וילילה"**, ושפיר יכול למחול על כבוד התורה.

ולפי זה מובן שפיר, כי באמת התשובה האמיתית היא שישפיל עצמו, וזו היא לת"ח כמו לע"ה. אלא שבתלמיד חכם יש מניעה, שאינו יכול להשפיל עצמו משום שאסור לו למחול על כבוד התורה – שאינו שלו, ועל כן צריך שיעסוק בתורה ויעמוד בה, שאז תהיה תורתו שלו, ויוכל למחול על כבודו וממילא יוכל לקיים התשובה האמיתית. נמצא שהעצה של "יעסוק בתורה" היא רק אמצעי כבדי שיוכל להשפיל עצמו, כאמור.

יתרון דעת

ערב פסח שחל בשבת (ג)

הכהנות ערב שבת י"ג ניסן / אכילת חמץ בער"ש לאחר שריפת החמץ / שלא להאריך בשבחות בשבת ער"פ, ועוד פסח תפ"ז היה במוצאי שבת, ודרשתי ברבים מ"ש מהרש"ל וב"ח (סוף סי' תע"ג) ומגן דוד (טו"ו סי' תע"ג קס"ט) ומגן אברהם (שם סק"ל) דלמ"ד מ"ן הפסחים וכו' דתנינא אינו באה בשבת עכ"ל. ליתא, דאנו מתפללין לשנה הבאה נוכח, ואז לא יהיה במוצאי שבת. ומחרי"ו (סי' קצ"ג) כתב פסח הבאה במוצ"ש, פירוש, שיהיה לשנה הבאה במוצ"ש וק"ל. וגם דברי מחרי"ו ליתא, כי אנו מתפללין שנוכח לאכול פסחים שיבנה המקדש, ואז יבנה המקדש, ופן לא יהיה במוצ"ש, כי יקדשו על פי הראיה וד"ק, על כן אין אנו נוהג כוותם.

עוד בשו"ת צדק, שבערב שבת הזה יזהיר כל אחד אשתו שתפרש חלה, כי טעם שאין אנו נוהגין כסתם משנה (שבת לד.) ג' דברים צריך אדם לומר וכו' עשרתם וכו', מטעם דחלת ח"ל יש לה תקנה אוכל ומשקה, וזה לא שייך בשבת שחל ערב פסח. עוד דרשתי, הוזהיר לצלות בערב שבת, כי במוצ"ש אסור לצלות אחר שאין אונליין צלי בליל פסח.

ש"ת בנסת חזקאל לנהג"ר רבי חזקאל קאנעלבוין זצ"ל אב"ד איז"ר (סי' כג, וע"ע בדרוש הצ"ח סי' לו אות טו)

י"שבות האדם וישמור היום הזה (ש-ע"ה) **בשמירה יותר מעולה** וכל יבשל ח"ו באיסור השבת כדי לבער החמץ וכו', ויש נזהרים לבשל גם בהשלים הנצרכים לליל שבת ולשבת בקדירות של פסח, ובכף חרשה מוציאים אותם מן הקדירות ומניחים אותם בכלי חמץ, כמ"ש הר"ב פ"ר חר"ש, אמנם א"א מ"ו זל"ה הנזהיר בביתנו לבשל אותם ביום ה', באופן שבוים השישי אינם מבשלים כלום לצורך שבת.

זכר דוד לנהג"ר רבי דוד זכות זצ"ל אב"ד מודיעה (מאמר ג פרק ב)

קבלתי שאם י"ג ניסן בערב שבת לא יתן לתינוק אחר שריפת חמץ ובטולו פת, כל שכן שימנע הוא, מחשש דאית התינוק בראותו – שאוכלים חמץ אחר שריפת חמץ) זמלי"ך.

מקור חיים ידועות יאיר זצ"ל (אור"ח סי' תמ"ד, וע"ע בס' הלכות ומנהגי מדר"ש מנויטשטאט ורבו של המהר"ל סי' ענ"ע אות ב)

הרה"ג **מוצרי"ה ארישטיוו"ל אבד"ק לבוב** שלח לחרה"ק מרן מחרי"י אבד"ק בעלזא זצ"ל אשר דעתו נראה שלא לאכול חמץ ביום ערב שבת אחר שריפת החמץ עד הלילה, כל ש"ב, שאז יוכלו לאכול חמץ, וביקש מהרה"ק לפרסם הדבר ויזהיר על כבוד החר"ק לא הסכים עמו להשמיע ולפרסם ברבים דבר זה, רק אמר כיון ששלח אליו על ככה יעשה כדבריו ויחמיר לעצמו בלבד בזה, ולא לאחרים כלל.

אורות חיים ספינקא (סי' תמ"ד, [מסופר שההג"ק בעל האשל אברהם' מבוסשאטש זי"ע שלח פעם שליחות אל מרן מהר"ש **במעלזא זי"ע** לבקש הימנו שששה דברים: א, לומר "ברוך ה' לעולם" גם במוצאי שבת ויום' (בחז"ק, לאחר ברכת "השכיבו"); ב, כשחול ערב פסח בשבת, לחמיר ולא לאכול חמץ בערב שבת לאחר חזון של שריפת חמץ עד הלילה; ג, להניח תפילין בחזל המועד. מרן מהר"ש זי"ע השיב לו, שאת הבקשה הראשונה הוא מקבל על עצמו וכן על קהילתו, והיינו לומר "ברוך ה' לעולם" במוצאי שבת ויום', את הבקשה השנייה הוא מקבל על עצמו, שיחמיר בה, שלא לאכול חמץ ביום י"ג ניסן ערב"ש, אלא על בני קהילתו, ואת בקשתו השלישית – להניח תפילין בחוה"מ – אינו מקבל כלל, על לא עצמו ולא על החסידים]

כשחל ערב פסח להיות בשבת, אל יאריכו בשבחות, שמא יבא יתא חסיד להיות בשבת, אל יאריכו בשבחות,

ספר חסידים (סי' שיד, וע"י א"ר סי' תמ"ד) [ומתאמר בשם מרן מהר"ש **במעלזא זי"ע**, שיש שני זמנים בהם צריכים להתפלל במחירתו, והצ"ח מתאמץ א שיתפללו בבחן, ובחן תפילת מנחה של יום הכפורים ותפלת שחרית של ערב פסח, וכל הנבחר דורש ה' ובלבד שיוכח]

ערב פסח שחל בשבת שהאנשים קורים אותו **"שבת של שתי הלחם"** מפני שמוכרחים לבשל בו בצמצום כדי שלא ישאירו כלום, יש לעשות הבדיקה בליל ששי שהוא י"ג ויש להמיר קצת כדי שלא יבואו לאכול חמץ בזמן איסורו. ובפרט אם זה יום המעונן, וביחוד אם יש איזו שמחה, כי אז יש להקדים את התפלה מן הבוקר יותר משאר ימים. ואם יש שמחה יש לעשות הסעודה בפסח ולא להכניס חמץ בביתו אלא יעשה הכל מצוה, כי בשמחה יש הרבה אנשים ושפחות ונשים, וכל אחת מביאה התינוק שלה, ואם יהיה לחם לא ימלט מעון. וראיתי בקושטא גביר אחד ירא שמים שהשיא בן בנו בשבת הגדול שחל בערב פסח, ועשה את כל המשתה במצוה (מצוה עשירה), כי מאז ליל ששי לא הכניס חמץ בביתו, וזה דבר הגון וראוי מאד.

אמרי קדוש השלם (אות טו)

אמר הרה"ק **מסטרעליקס זי"ע**, הטעם שלא היה מתפלל לפני התיבה בעצמו כשחל ערב פסח בשבת, מפני שבכל "הלילה" צריך לעלות מעולם לעולם, וקרוב שישכח שהיום ערב פסח ויבא להאריך בתפלה.

אמרי קדוש השלם (אות טו)

אם יסדרו י"ב לחמים ביו"ט שחל להיות בשבת. נלע"ד שאך לבטל הסדר בכל יו"ט בשבת שעשש"ג סעודות, **לאפוקי שבת וראש השנה או ערב פסח שחל להיות בשבת...**

אמרי קדוש השלם (סי' ע"ה, וע"ע שו"ת ארבעה ימים ועד ס"א)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי חיים אבואלעפיא זי"ע יומא דהילולא ו' ניסן (תק"ד)

אחת המשפחות המפוראות והמיוחסות בשישאל, שחכמיה וגדוליה האירו פני המזרח לדורותיהם, היא משפחת אבואלעפיא המעטרית. מבין אבות המשפחה מתנוסס לתפארה רבינו מאיר הלוי אבואלעפיא, מגדולי הראשונים, אשר נודע יותר בשם: רבינו הרמיה"ה - על שם חיבורו המפורסם "יד רמיה"ה.

גזע קדוש זה, שורשו עלה מזרע המלכה לבית דוד, כפי שהגה"ק רבי חיים אבואלעפיא זי"ע - עליו נסב מאמרנו - מרמז על יחסו הרם בספר הגדול **"עץ החיים"** (סוף ויחי): "... מה שכתב הרמב"ם פ"א דמלכים, שהבטיח השי"ת לבית דוד שלא תפסק המלוכה לעולם וכו', הבטחתו לנו שתקיים מלכותו ממלך בל מלך וכו' ומשוריה הבטיחנו שלא יפסק מלכותנו לעולמי עד" (נצי"ן לכן הרחיב"א בשו"ע מע"ס מע"ס פה). אחד ומויחד מחכמי משפחה רב פארוז זו היה הגה"ק רבי חיים אבואלעפיא, בן החכם הגאון רבי משה, מחשובי רבני עיה"ק חברון - בה נולד רבי חיים בשנת ה' ת"כ לערך. [נשמע נקרא ע"ש זקנו רבי חיים אבואלעפיא הזקן, בנו של החכם רבי יעקב אבואלעפיא, ראשון החכמים באר"י ממשפחה זו - שהגיעה לאה"ק מגולת ספרד לאחר נדודים מרובים לדורותיה - אשר נסמך על ידי מחדש הסמיכה, ראש רבני צפת הגה"ק רבי יעקב בירב, שאף בחר בו כחתן לבתו].

בילדותו עברה משפחתו להתגורר בירושלים עיה"ק. שם קיבל תורה מפי רבותיו הק' אדירי התורה: רבי משה גאלאנטי - המכונה "הרב המגין", רבי שלמה אלאנזי, רבי אברהם אמגנו ורבי יעקב חאגי. ידיד נעוריו מבית מדרשו של הרב המגין היה הגה"ק רבי חזקיה די סילו - בעל ה"פרי חדש".

לימים, כשחיפשו חכמי עיר מולדתו חברון, שלח קודש, איש אשר שמו הטוב חולק לפניו, בחרו בו, לצאת לעיר טורקיא לעורר לב העם להתנדב ולהציל את עיר האבות הכותרת מחמת הדחק והעוני (ראה בארכיון בספר תולדות חכמי הספרדים באר"י לחבר שרוא ווייס, אשר עליו מבוסס מאמרנו). בשנת תע"ב הופיע אורו בדרך שליחותו באזמיר שבטורקיא, שם הכיר לראשונה את הגה"ק רבי ישראל בנבנישתי רבה של אזמיר (בהגה"ק רבי חיים בנבנישתי בעל "כנסת הגדולה") שהתפעם לנוכח גדולתו כאחד מגאוני הזמן. וכן רבים מגדולי המקום השימו לבתו, והיו משתעשעים עמו שעשועין דאורייתא ושוחטין לפניו שאלות ובידוריו הלכה.

צפת - אזמיר:

עם שובו לארץ ישראל עלה ונתעלה לכהן פאר ברבנות עיה"ק צפת, מקום בו שימשו אבותיו הק' - גאון דורו רבי יעקב בירב וחתנו רבי יעקב אבואלעפיא - כמריצי תורה ומורי הוראה. שם הוכר כמנהיג בעל שיעור קומה, כשכל כחו וחילו היו נתונים להפיץ מעיינותיו חוצה ולהורות את עם ה' את הדרך ילכו בה. בשנת תפ"ח, אחרי טיגרה רב של אזמיר, רבי ישראל בנבנישתי זצ"ל, שלחו אליו ראשי ק"ק אזמיר שיבא לקבל עליו עול הרבנות בקהילתם המפוראת, שהיתה בשעתו תל תלפיות לחכמים וסופרים.

רבינו מהרח"א נעתר לקהל משרה רמה זו. אחת הסיבות שהסכים לכך היתה, עקב המוניטין שיצאה לעיר זו בטיב מכבש הדפוס אשר בה, ורצונו כביר היה להדפיס שם ספריו, דבר שנבצר ממנו בצפת (ראה בדברי בהקדמה לספרו "מקראי קדש", אזמיר תפ"ט). תיכף עם בואו השכיל להנהיג את הקהילה ביד רמה, ותיקן תקנות אשר נתקבלו ללא עוררין - אותן העלה אחר כך בספרו **"חן אלקים"**. שמו היה מערץ ונקדש על הכל, ולא רק אצל אבא"י. גם הגוים היו מכבדים אותו ונהנים ממנו עצת ותושיה, ומתפללים על חכמותו ברי עולם ובתהלוכות הנפש, ואף בחצר הסולטן, מושל המדינה, היה ממוכד וחשוב מאוד. רבינו ניצל רבות את רום מעמדו כדי להיטיב ולדאוג לצרכי עדת מרעיתו. וכן מעיד הנוסע רבי משה ירושלמי, בספרו "ידי משה" (ירושלים תקס"ט): "... היה אהוד מפורסם בכל הארצות בשם רבי כה"ק אזמיר, קהילה בת ט"ו אלפים בעלי בתים... לא נמצא כמוהו בכל ארץ תוגרמא, כי גם הישמעאלים וגם הערבים נוהגים כבוד בחכם, בידעם שהוא גדול דורו והם יראים מפניו ומכבדים אותו כבוד גדול..."

איש אלקים קדוש:

הגאון החיד"א זי"ל, בבואו לתאר גדולת "הרב החסיד מר קישע" מהר"ש אלאנזי" שהיה "אחיו מאמו של הרב הגדול עיר קדושה" רבינו חיים אבואלעפיא, כותב בזו הלשון: "והנה תרי אחי קדישי **מלאכי אלקים עולים בכל הארץ יצא קנס ודבריהם נשמעים בשמים**"... (נפש הגדולים' מניע מע"ס סי' כד). כתוקף גדולתו ועוצם צדקתו - אשר השתלב עם גיונו מלכות והנהגה - כך רוב ענותנותו. היה חרד קנה ונמוך כאזמיר. דואג לעדתו כאב רחמן ומיישר הדורים בין איש לאיחו. וכה מעיד עליו חתנו רבי חיים וינטורה בהקדמה לספרו הק' **"עץ החיים"** (אזמיר תפ"ט): "... האדם הגדול דין הוא אבא, המאור הגדול ראש המדברים בכל מקום... תורתו קבע להשיב לכל שואל, ושאלים דורשים ספק דאורייתא... וכי ירבו אנשים, על כל פצעים פצע ובורח... קדיש רבים, גדול השלום... ואיש ישראל המוכה בבוא אליו, וידבר על לבו, שיחתו של תלמידי חכמים מתוק לנפש, ריפא שבריה, רפאות תעלה... ורבים מעמי הארץ דלא ידעי מאי קאמרי רבנן, בשנות' את טעמו משיב חכמים שנה ופיר' ש פרק מאה פעמים, אומרו וכו'..."

כן למדנו נוראות על רום קדושתו ותוקף דרכו מדברי הגה"ק רבי חיים פאלאגי מאזמיר בספרו "נפש החיים" (ערך עניינים): "... שמעתי מפי צדיק עטרת החיים הרב אבא מאיר זי"ל, שהיה מספר לו מר אביו נ"ע, שהיה בזמן מוה"ר

אגרת לאיטליה אל הוועד, בתקוה שישכימו להקמת הישיבה בטבריה. ואלו דברי האגרת:

"... היום יצאתי במגילת ספר להשימע במקום מכוון שבתם, מאשר תאיר אל עבר פנינו הרב הכולל, אין גומרין עליו את ההלל, כמוהר"ר חיים ו' עטר נ"וי, מדי עברו פה עיר קדשו טבריה תוב"ב להשתטח על קברי הצדיקים התנאים והאמוראים קדושים אשר בארץ קמרי, ומקצת הימים אשר היה בביתו ותלמודו בידו בירת ה' כל היום, נפשי נקשרה בו, ואומר אליו: מה טוב ומה נעים להיות הוא עמי בגורלי, שישמע קול כסיה שהיא לשם שמים, היא מדרש יכנסת ישראל, בעיר קדשו טבריה תוב"ב, כי ימצא מרגוע לנפשו ונחת רוח ללימודו בתורת ה', מסיבת היות הארץ הזאת שאנן מפחד רעה בהשקט ובטחה, מבלי היות בה מסטין ומעליל, עד שאנו הולכים ברחובות קריה באישון לילה ואפלה ואין פחד, עד ששערי החצר נשארים פתוחים ובל יסגרום, משא"כ בג' הארצות יח"ץ ירושלים, חברון, צפת תוב"ב, שאני נולדתי בחברון ותגלתי בירושלים והייתי מרביץ תורה בצפת, ולא צמאתי נחת רוח והשקט ובטחה כמו טבריה... ובפרט מאשר נתנני אלקים לחן ולחסד בעיני שרי הארץ, ונפלאה אהבתם עם היהודים, מה שאין חפה יכול לדבר... כל זה הגדתי לחרב הנזכר. ויהי כנשיב כי הן אמת כל אשר דברתי, ואין בדברי נפול ועקש, וגם הוא ראה את עה"ק צפת תוב"ב והפרש פי בינה ובין טבריה תוב"ב, כי משם בא לעיר קדשו, ונפשו קשרה בנפשי, ושמעא קורת רוח מלראות הארץ הזאת נעמי טבריה תוב"ב, ושהיא מקום הכנה לתלמוד תורה מסיבת הדברים הנאמרים לעיל, ועל הכל יוקר השירים. האמנם אין מעכב אלא דבר, כי מה אענה להגברים הרמים המקדישים קודש לה' מדרש כנסת ישראל, משמש התנאי הוא להיות בירושלים תוב"ב..."

הפצרותיו ומכתביו של מהרח"א לא נשאו פרי, והואה"ח הק' שם לדרך פעמיו וקבע מקום ישיבתו בירושלים עיה"ק.

צדקה תציל ממות

"מצינו מעשה רב בספר 'חיים וחסד' למוה"ר הגדול מהרח"א זי"ל, דאמר מר, בדשנה אחת התחילה מגפה באזמיר, ועל ידי שחלקתי ארבע אלפים אריות מקמח לעניים מכת שלי, נתבטלה המגפה, וידעו הכל כי אין הנחש ממית אלא החטא ממית, כדכתיב (משלי י' א) 'וצדקה תציל ממות', ע"ש".

ברכת מועדיך לחיים להגר"ח פאלאגי זצ"ל (ח"ב, קמט.)

עוזו נפלאותיו:

ויהי מקץ שתיים ימים, מעת בואו של רבינו, ושלוותה של טבריה הופרה, כשפרצה מלחמה בין מושל טבריה להפחה של דמשק - שבא על טבריה בחיל גדול, וצר עליה שמונים וחמש יום. יום ויום ירה על העיר "אבני בליסטראות", אולם בחסדי ה' לא נגרס כל נזק לעיר ואיש מיושביה לא נפגע.

נסיים רבים התרחשו ליושביה, ורבות יסוּפּר על פעולות רבינו חיים אבואלעפיא בעת המלחמה: "... ובעת ירו המורים באבני בליסטראות, היה ביד הרב ר' חיים אבואלעפיא מטה וכתוב עליו שמות הקדוש, והיה מורה עליהם במטה שבידו, והיו נופלות אל תוך ים כינרת ולא היוקו שום אדם בטבריה. ואם היו מהלכים שנים יחידיו, היה אבני הקלע עוברים מבין כתפיהם או מבין רגליהם. וכאשר ראו הגוים אנשי עיר כי ה' נלחם לישראל, לא אבו שמעו לשר המלחמה הנלחם על טבריה, אשר דרש מהם להחריב את המגדל והחומה עד היסוד ואז ישלים עממה, ולא שמעו לקולו ולא יכול להם, וכל מה שזרק על העיר נאות אבני בליסטראות על המקום הנז', ירדו בתוך הים..." (ספר צדק' לה' יוסף בן יוסף, ירושלים תרפ"ו).

לא כאן המקום להאריך בניסי ה' ונפלאותיו אשר הראה בעת ההיא, הלא המה כתובים וחקוקים למשמרת בספר 'זמרת הארץ' (מובא בליקוט מע"ס לעו"ע על מגילת אסתר). גם הרחיב"א מרמז על כך ב"שם הגדולים", ערך זקנו של רבינו, רבי חיים אבואלעפיא הזקן - **"והוא זקנו של מופת דורנו הרב הגדול מהרח"א שחיבר 'עץ החיים'... ולעת זקנתו בנה ק"ק טבריה, ורבו נוראותיו ועניניו וקדושתו כאחד מהראשונים כמפורסם"**.

ביום ו' ניסן שנת תק"ד לפ"ק, השיב את נשמתו טהורה ליוצרה, ומנוחתו כבוד בביה"ח הישן דטבריה.

השאר אחרינו כרכה לדורות אל המה חילוריו המופלאים המלאים מון אל זן, ועולה על כולנה חיבורו הק' **"עץ החיים"**, חידושים ופשט בכל הפרשיות ע"פ ההלכה והרמב"ם, עליו כותב המדפיס בשעתו: "יכשמו כן הוא סמא דחיי אשר אין וחקר ה"ה הרב המופלא מופת הדור והדרו, נר ישראל... הדור אדם ראו דבר חדש אל היה לעולמים, דרוש דרש על כל קוץ וקוץ דקדוקי סופרים כנתינתם מסיני... הכל עשה יפה בעט"ו ועלה דידן רמיה לברך על המוגמר, ברוך חונן לאדם דעת".

הגאון חיד"א זי"ל - אשר מרבה להביא מדבריו בתוספת תואיר כבוד והערצה: "מופת דורינו", פאר דורנו - כותב על ספרו זה ב"שם הגדולים" (מע"ס את ע"ס פה), כי **"הקורא צריך להעמיק העיון, ואז חיד אוכל יטעם לו אמריו ורמיותיו כי נעמו"**.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומִי"

מסכת נזיר

בענין אכילה גסה במצות אכילת קרבן פסח

אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן, מאי דרבינא (הושע יד, י) **"כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם"**, משל לשני בני אדם שצלו את פסחיהן, אחד אכלו לשום מצוה ואחר אכלו לשום אכילה גסה, זה שאכלו לשום מצוה – 'וצדיקים ילכו בם', וזה שאכלו לשום אכילה גסה – 'ופושעים יכשלו בם'. אמר ליה ריש לקיש, הא רשע קריית ליה, נהי דלא קא עביד מצוה מן המובחר, פסח מיהא קא עביד וכו' (דף כג ע"א).

בפשטות מבואר ממסקנת הגמרא, שהאוכל קרבן פסח באכילה גסה יוצא ידי חובה. אכן הראשונים נתקשו מאוד בזה, דהא ישנן כמה הוכחות שאכילה גסה אין שמה אכילה, כמו הא דאיתא (יומא פ): **"אמר ריש לקיש, האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור, מאי טעמא? אלא לא תענה! כתיב, פרט למזיק, וכן אמרו (ב"ק ק"ג): "אכילה גסה לאו כלום הוא"**. ונביא חלק מהתירוצים שנאמרו בזה: ר"ת תירץ (ענין תוס' ד"ה פסח): **"דחרי ענייני אכילות גסות יש, והוא דיומא – כגון שנפשו קצה באכילה מרוב שובעו, והכא שאין נפשו קצה, אלא שאינו רעב לאכול לתאבון"**. לפי תירוצו זה צריך לומר, שישנן שלש מדרגות באכילה, כמו שכתבו התוס' במס' פסחים (ק), ב"ד"ה אכילה: **"ואומר ר"ת, דחרי גזניו אכילה גסה, אחת – שנפשו קצה מלאכול, ועל אותה פטור ביה"כ, ויש אכילה גסה שאינו מתאוה לאכול, אך יש בה טעם, והיא ד'פסח נאכל על השבע', היינו שמתאוה לאכול קצת", שהרי הפסח מצותו לאכול על השבוע ואינו רעב לאכול, ועל כרחך שעדיין מתאוה האדם לאכול ובזמן הזה חובה לדקדק בן לענין אכילת האפיקומן (ראה רמ"א סי' תעו ס"א ומ"ב סק"ל).**

מדברי רש"י למדנו תירוצו נוסף, דכתב (ד"ה ואח) בבאור ענין אכילה גסה: **"מחמת תאוה שאכלו ברעבון"** (עיי' הגהות מהר"ב גושבורג), וכ"כ במס' הוריות (י' ד"ה לשם אכילה גסה) – **"שלא לשום מצוה אלא נתבונן לאוכלו לשם קנאות סעודה"** (ענין תוס' הרא"ש על הגליון בהוריות שם; מאירי כאן). וכן תירוצו התוס' בב"ק (שם ד"ה אכילה): **"דהתם לא מיירי באוכלו אכילה גסה ממש, אלא, כלומר שאין אוכלו לשם פסח אלא כדי להיות שבע, תדע דלא קאמר 'אכילה גסה', אלא לשם אכילה גסה"**.

כיד"ב מצינו בספר הרוקח (ס' פג): **"וכשאוכל האפיקומן לא יהיה לו טורח דאמר בנידור (כג.) אבל מצוה לשם אכילת גסה עליו כתוב 'ופושעים יכשלו בם', ואם אכל ממש אכילה גסה לא יצא"** (מובא במג"א שם סק"ב). והיינו, שאכילה גסה ממש ודאי שאין יוצאים יד"ה, דאין שמה אכילה, ובסוגיותינו מיירי כשאוכלו לשם אכילה גסה, והיינו, כשהאכילה היא עליו לטורח ולמשא (ראה חק יעקב סי' תעו סק"ב; מחצת"ש שם סק"ב).

דבר מיוחד מצינו בזה **"בה' הרוקח עתה"**, בפרשת בא, עה"פ (יב, ח-ט): **"ואכלו את הבשר כלילה הזה צלי אש ומצות על מוריהם יאכלוהו. אל תאכלו ממנו נא" וכו', וכתב הרוקח: "ואכלוהו – אל תאכלו ממנו", לימד דאכלוהו לשם פסח, אל תאכלו ממנו, לשם אכילה גסה רשע מקרי, במס' נזיר". כלומר, שיש לדייק מסמיכת הפסוקים, "ואכלוהו אל תאכלו ממנו", שחובה לאכול לשם פסח, ולא לשם אכילה גסה. כמובן שבפירושו עתה מבואר גם כן בסוגיותינו אינה באכילה גסה ממש, כי אם בדברים התלויים בכונה.**

ויש להעיר בעיקר התירוץ, דלכאורה הדבר תלוי במחלוקת הידיעה אי מצוות צריכות כוונה או לא, וריש לקיש שסובר שיצא ידי חובה, על כרחך דסובר דמצוות אין צריכות כוונה. ברם דבר זה נסתר מהא דאמר ריש לקיש בהדיא בפסחים (ק"ה): **"זאת אומרת מצות צריכות כוונה"** (ראה טורי אבן ר"ח בט. ובהגהות אמרי ברוך שם; בית הלוי ח"ג סי' נא אות א). ואמנם בדברי הרוקח הדבר מתיישב היטב, כי בנידון שלפננו אין כוונתו סתור כוונה כלל, כי עיקר הדבר הוא – מה שנחשב על האדם מצות אכילת פסח כטורח וכמשא, ומש"ה אין כאן שום סתירה לדבריו במס' פסחים שמצות צריכות כוונה.

תירוצו נוסף מצינו בראשונים על קושיות אלו, והוא מה שמביא בתוס' הרא"ש (כאן וכו') בשמ"ק: **"דחיי קאמר, נהי דלא יצא ידי חובת אכילת פסח, רשע קרי ליה, מה היה יכול לעשות אם הוא כבר שבע, אין לו לימנע מלאכול, ואין ראוי לקרות רשע אם אכלו"**. ולכאורה כוונתו היא, כי אמנם אי אפשר לצאת יד"ה הפסח באכילת גסה, אכן עתה כשהאדם נמצא כבר במצב של שובע, וכל אכילתו תהיה אכילה גסה, אין לנו לכבדו רשע, כשנעדר ממנו עתה קיום המצוה, כי עתה הריחו כבר במצב של אנוס, ר"מא היה יכול לעשות אם הוא כבר שבע, ומה יהיה לו אם ימנע עתה מלאכול הפסח. הלא בין כך ובין כך לא יוכל לקיים המצוה. אי מצד שלא יאכל כלל, אי מצד שתהיה אכילתו אכילה גסה.

אכן, בנקודה זו יש לעמוד, דמצינו שדנו גדולי עולם, באדם עושה תחבולות לפני בא זמן קיום איזו מצוה – שלא תהיה בידי האפשרות לקיימה, אם נחשב כמבטל מצוה או לא, כי עתה הריחו אנוס דבר, ובכמה מקורות מצינו שנחשב כמבטל מצוה עשה, שהכניס עצמו לדין אנוס. יתר מכן מצינו בספר **מנחת חינוך** (מצוה ה' האת יג) לגבי פרט אשר במצות קרבן פסח, שאי אפשר לקיימה כי אם מי שעומד בעזרה, והסיק במנ"ה: **"דוראי מצות עשה על כל ישראל לעשות הפסח בכל מצות עשה שבעולם, ומחויב לילך מקצה הארץ לחרקרב במצוה כדי לקיים מצות עשה, אך אם עבר והוא ברך ורוקח יש דינים שצויתו התורה, אבל בודאי מחויב להתקרב ולקיים מצות עשה"**, ומש"ה מי שמונע עצמו מלבל, נחשב כמבטל מצות עשה. והוסיף עוד: **"אטו לולב ושופר, וכי לא יהיה מחויב לקנות קודם החג, ובזמן אינו בנמצא, וכי אינו מבטל בזה המצות עשה, אמתחא..."** ואילו מדברי הרא"ש מבואר, שבמה שהאדם אוכל ומשביח את עצמו קודם זמן חובת אכילת הפסח, הריחו כמבטל עצמו לאנוס, ואינו נחשב לו כביטול מצוה, ומש"ה אינו ראוי להקרא רשע על זה, וד"ק.

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני הרחקת בשר מחלב וכליהם (ג)

א. **מדיחי כלים** (dishwasher) - **לא ישמש במידה אחד לכלים בשריים ולכלים חלביים** (ראה פרטי הלכות הנוגעים לה' בסי' תפנאל 'עונם הלכה' על הל' בשר וחלב סי' יא ענין כח ובהערות שם).

ב. **כיוור** (sink) - **ישתדל שיהיו לו שני כיוורים** אחד מיוחד לכלים בשריים ואחד לכלים חלביים, ויעשה מחיצה בין הצד הבשרי לצד החלבי. וכן ייחד צמר פלדה או סקוטש וכדו' מיוחד לנקות כלים חלביים ומיוחד לכלים בשריים (שם סעי' לא. ועיי'ש' איך ישתמש כשיש לו רק כיוור אחד).

ג. **כיריים** (gas-range) - **לכתחלה טוב שיהיו לו שני כיריים, מיוחד לחלב ומיוחד לבשר**. מי שאין לו רק כיריים אחד, יחמיר לפחות שהשבים עליו מניחים הקדירה (הצובה) יהיה מיוחד לבישול בשרי ולבישול חלבי, כיוון שלפעמים נשפך חלב או מרק בשרי מן הקדירה על הצובה. **ובכל אופן יהיה שכאשר מבשל סיר של בשר ליד סיר של חלב שיהיו רחוקים שלא יתזו ניצוצות, וכן שלא יגעו האדים, מאחד על השני, או שישים מחיצה** (כגון של נייר כסף או פח) **ביניהם**. אם אין לו רק צובה אחת ונשפך עליה חלב או מרק בשר - ישאל שאלת רב כדת מה לעשות (ועיי'ש').

ד. **לחם שהיה מונח על השולחן בשעה שאכל ממנו בסעודה בשרית - לא יאכל ממנו בסעודה חלבית, וכן איפכא, מלבד אם נזהר מאוד שלא לגעת בלחם שנשאר בידיים מלוכלכות מבשר או חלב, או שהיה בכלי או בשקית וכדומה באופן שלא נגע בשאר הלחם** (עיי' שויע' יו"ד סי' פט ס"ד).

ה. **אסור ללוש עיסה וליתן בתוכה חלב באופן שאינו ניכר החלב**, דיש חשש שישכח ויאכלנה עם בשר, והיה דאסור ללוש עיסה וליתן בה שומן של בשר באופן שאינו ניכר, דחיישינן שמא יאכלנה עם חלב. **ואם לש - הפת אסור באכילה, אפילו אם אוכלו בפני עצמו, מלבד אם עשה בפת איזה שינוי, שיהא ניכר שיש בו חלב או שומן בשר**. [יש עוד אופנים שמותר, כגון שאפה דבר מועט, וכמה הוא דבר מועט ישאל שאלת רב] (עיי' ביו"ד סי' צו ס"א-ב).

ו. **אם חתך מאלח חרף** [כגון בצל, שום או לימון, מלפפון חמוץ, דג מלוח וכדומה] **בסכין חלבי או בסכין בשרי, אזי אפילו אם הסכין נקי ואינו, כל יומיו** [שלא השתמשו בו בעשרים וארבע שעות האחרונות] **אין להשתמש עם כל המאלח החרף לבשר - אם חתכו בסכין חלבי, או לחלב - אם חתך בו בסכין בשרי**. וכמו כן אם ריסק את המאלח החרף עם מיקסר בשרי אין להשתמש במאלח - למאלח חלבי. (עיי' יו"ד סי' צו ס"א). [ופשוט שאחר שנשתבל המאלח חרף, אין לו דין של דבר חרף, דהבישול מבטל החרפותו] (עיי' פ"ת סי' צו סק"ד).

ז. **אם חתך, למשל, בצל - בסכין חלבי, ואח"כ חתכו בסכין בשרי, אזי אפילו אם חתכו בצד אחר, הבצל אסור באכילה**, כי יש בו בליעתו של בשר וחלב (ולגבי הגעלת הסכין הבשרי, כבר האריכו הפוסקים בזה. עיי' זו השולחן על הל' בשר וחלב סי' צו ס"א סק"ד; שהאריך לכאור ולהביא כל השניות בטור"ד).

ח. **השחות סכין בשרי על משחזת שהשחיתו בה סכין חלבי או איפכא, או אפילו אם יש חשש שהשחיתו בה סכינים שהשתמש בהם לאיסור, אם כשמשיחיים - אין מרטיבים את המשחזת, אין כל חשש, אבל מרטיבים אותה במים אסור להשחית עליה** (עיי' מש"כ בשבט הקהתי ח"ג סי' שמב ובח"ד סי' קצב).

ט. **מותר לכבש במכונת כביסה מפות או מגבות שהשתמשו בהן לאכילת בשר ולאכילת חלבי, אע"פ שודאי נתלכלכו מבשר וחלב ויש עליהם לכלוך בעין ממש, ואין כל חשש שמא בשעת הכיבוס יעבור על איסור בישול בשר וחלב, על ידי המים התחתים, [ובישול ביו"ח אסור מה"ת אפילו שלא על מנת לאכול], כי בודאי יש שישים מהמים גז הבוען של הבשר וחלב, ועוד שהרי בדרך כלל שופכים אבקת כביסה בשעת הכביסה וזה פוגם את הבוען שיש מהבשר וחלב** (עיי' שבט הקהתי ח"ד סי' קט).

עלֵי ספר

ישמח יהודה על התורה - תומש וקרא - רעיונות, ביאורים ופירושים, וגם הדרכות ולימודים הנלמדים מפסיקת התורה, לאחר שכבר נתקבלו לרצון החלקים על בראשית ושמות. נערכו וסודרו בטור"ד מתוך דברי רבותינו גדולי הדורות [מפורסם בספריהם, לא לפי סדר הפרשיות, וכאן הובאו דברי דיבור על אומנים] על ידי ידי צחק יהודה יאקאבאוויטש, בהוצאת מכון 'באר התורה', לייקוואד תשס"ו (תעו עמ').

אור חיינו - קצות דרכי ואורחות חיי מאורן של ישראל **הרו"ק בעל 'אמרי חיים' מו"לעין יצ"ע** (שיומא) הדלילה חל בט' ניסן]. עובדות נפלאות וסיפורים מופלאים, הליכות מאלפות והנהגות יקרות, מוסר ויגרות ה', המאירים לכל איש ישראל חיי היום יום ומועדי ה'. נלקט, נאסף ונערך להפליא, ויצא לאור ברוב פאר והדר על ידי בניש"ק הרב אהרן מרלוב, ירושלים ניסן תשס"ח (תש"ע עמ').

פרדס מרדכי על התורה - ביאורים ופירושים יקרים, רעיונות ודרושים נחמדים, הערות וחיידושים נפלאים על חמשה חומשי תורה, ומצורף לו 'קונטרס המפתחות' על פי סדר תנ"ך ש"ס ופוסקים, לפי סדר א"ב. חיבר בטוב טעם ורוב פאר ויופי ה"ר מרדכי משולם זלמן באב"ד, אנטווערפן תשס"ח (תתסט עמ').

למען ברייתו הליכות והלכות לברית מילה - פסקי דינים והלכות, טעמים ומנהגים, מלוקט מדברי הראשונים ועד אחרוני האחרונים, על סדר סעיפי השיל"ע בחל' מילה בלשון צח ובורו; **מיום ליום** - מנהגי ודיני מילה במעגל השנה (שבת, מועדים ועוד); קיצור דיני ומנהגי קריאת השם; **אמרי מילה** - ליקוט נבחר ומצמית נפלא מספר"ק על סדר פרשיות התורה והמועדים בעניני מילה; **'מדריך לאבי הבן'** - כל אשר נאלץ לעשות בכל מיום הלידה עד לאחר הברית; 'תפילות ובקשות' - כולל גם כל סדר לימוד ליל ה'וואך ענינו. כל אלה עם ציונים מקורות ומראי מקומות על כל דבר ודבר. נלקט ונערך להפליא על ידי הרב יהושע חיים שטעין והרב יעקב אשר וועבער, מאנסי נ"י תשס"ו (שפ"ע עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הדפסת גליון השבוע בחסות מוזי הרבים: הסענטער – בו תמצאו הכל בכל מכל תחת קורת גג אחד !!	ברכת מוזל טוב נאמנה מוגשגת בזה לידרנו היקר והנכבד, רוח החיים שבחבורה, הרה"ח ר' אהרן בערגער הי"ו לרגל שמחת ה'יבר מצוה' של בנו בכורו היניק וחכים כמר אברהם מנחם נ"ו ויהא רעוא שיוכה לזיוות ממנו ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך אושר ועושר ומתוך הרתבת הדעת וכל מילי דמיטב, אבייך כעתירת וברכת חברי השיעור	לעילוי נשמת האשה החשובה נודעה בשערים במעשי צדקה וחסד מרת חיה פלוטשעניק ע"ה בת הרה"ח ר' מנחם עזרי' (השיל) האלעגערטאל ע"ה ואשת הרה"ח ר' יצחק פלוטשעניק ע"ה נלב"ע ו' ניסן תשס"ו לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה. הונצחה ככלות השנה על ידי בניה החשובים הרה"ח ר' משה חיים שליט"א והרה"ח ר' שמואל יוסף שליט"א	הר"ר פלטיאל פריעדמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שלמה גראסמאן הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"י במוזל טוב ובשעה טובה ומוציא לאור הקידוש - בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז) הר"ר שלמה בהרה"ח ר' ישראל קליין הי"ו חתן הרה"ח ר' יהושע העשיל גאלד הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"י במוזל טוב ובשעה טובה ומוציא לאור הקידוש - בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)
מפרסמין עושי מצוה – שנטלו חלק בזיכוי הרבים HERSHKOWITZ-KATZ ISABELLALEI 47 tel. 03.218 79 62 מרכז הקניות הגדול באנטווערפן למוצרי המזון			

בס"ד

לתשומת לב!

שימו לב בתפלת פסוקי דזמרה בימי החג הבעל"ט,
מתפלל הקהל נשמת עד האל בתעצומות,
ואז מתחיל הבעל תפלה של שחרית בניגון הא-ל,
ומנגן כך עד ובמקהלות, ואח"כ מתחילין כל הקהל מן ובמקהלות,

**ובהיות שבסדר התפלה
אין זמן קבוע לכל הציבור
לומר ביחד מהא-ל עד ובמקהלות**

**ולכן צריכין להיזהר לאמרו יחד
עם הש"ץ כשמנגן עד ובמקהלות**

ובהיות שהרבה נכשלים בזה בלא יודעים, ומתחילין ובמקהלות
מבלי לומר הא-ל בתעצומות וכו' ושוכן עד וכו', לכן נחוץ לעורר על זה

וכבר הזהיר ע"ז
בסידור נהורא השלם
עיי"ש

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פר' אחרי - שבת הגדול וערב פסח

י"ג ניסן תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליץ תרס"ז

החל"ע מוצ"ש	מוצ"ש	ר"ח
22:00	21:42	20:26
21:20	21:02	19:48
21:33	21:18	20:01
21:36	21:12	20:02
21:07	20:44	19:32
22:05	21:45	20:27
22:05	21:42	20:29
21:42	21:21	20:07

אנטווערפן
לונדון
מאנשטער
ציריך
ווינ
אמסטרדם
פאריז
פראנקפורט

תורת של ראשונים

פסקיו "שפוך חמתך" -

למה אומרים אותם דוקא באמצע הלל על כוס רביעי?

לאחר ברכת המזון, קודם שממשיכים לומר חציו השני של הלל, מו"א לנו, ואיך, מוזנים כוס רביעי (ואותו שותים לאחר הלל) ואומרים הפסוקים: "שפך חמתך אל הגוים אשר לא ידעוך" וגו'.¹ והמעט שאומרים פסוקים אלו, דהנה מרבים אנו בלשונות של שבח להקב"ה (כ"לפיך אנתו חייבים להודות להלל לשבח' וכו') לפי דאמרינן במכילתא (כשלה מנסכת חידה א): "ובני ישראל יוצאים ביד רמה (שמות יד, ח), מניד הכתוב, שכשדו המצרים רודפים אחרי ישראל היו מנאצין ומוחרפין ומגדפין, אבל ישראל מרוממים ומפארים ומשבחים ונותנים שיר ושבח וגדולה" וכו', לפיכך פותחים אנו ואומרים "שפך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך" וגו'. ולמה דוקא כאן?

שתהא חלוקה גמורה:

דהנה, מבוואר בנאונים שאין מברכין על ההלל בעריכת הסדר, כיון שהולקים אותו באמצע (עיי' תשובות האנשים שערי תשובה סי' קב, ועוד), ולפי זה, צריך שיהא הפסק וחלוקה גמורה בין סוף "בצאת ישראל" לילא לנו, ולכן דוקא כאן אומרים "שפך חמתך". וכי ברכת "אשר גאלנו" ואכילת מצה ומרור וכל הסעודה אינן נחשבות כהפסק, מפני שכולן הן ממצוות הערב, ועדיין יכול אדם לשעות לברך קודם ההלל, אבל אמירת הפסוקים ההלל, היא הפסק של דבר אחר לגמרי והוא היכור.

כי הגאולה העתידה תלויה בעקירת מלכות הרשעה:

עוד י"ל דחילוק דוקא באמירת פסוקים אלו של עקירת האומות, "לפי דלא לנו" מדבר על העתיד, ועיקר הגאולה תלויה במלכות חייבת שתעקר, כדאמרינן בבראשית רבה (כא, א...).

פי רבינו יהודה בן יקר

לבקש שח' ישקה אותם בכוס התרעלה:

דהנה בירושלמי (פסחים י, א) מפורש אחד המעשים לארבע כוסות, שהם כנגד ארבע מלכויות שנסתעבדו בישראל, ורמזו על ארבע כוסות של פורענות שעתיד הקב"ה להשקותם ו"קא את כוס היין ההמה" וגו' (ירמי' כה, טו), "כוס זהב בכל ביד ה'" (שם נא, ז), "ורוח זלעפות מנת כוסם" (תהלים יא, ד), "כי כוס ביד ה' ויין חמר מלא מסך וגר מזה אך שמריה ימצו ישתו" וגו' (שם עה, ט), ולרמזו על ענין זה תקנו לומר על הכוס האחרון, בו אנו משלימין המצוה, כדי לבקש שיגיע אותו זמן שישקה ה' אותם בכוס חמתו, הוא כוס התרעלה (ישעי' נא, ז), ואומרים: "שפך חמתך על הגוים" וכו'. מאיר (פסחים צג, א), ר"ן (רמב"א, שם), ארחות חיים (סדר ליל הפסח סי' לב), אבודרהם, ועוד.

דוקא לאחר שברכנו וקראנו בשם ה' -

להורות שהאומות אינם מברכים ואינם יודעים את ה':

"ויש מפרשים בו, על שם שאנו רגילים להודות ולהכיר טובה למי שנמלנו, עד שאחר אכילה אנו מודים ומברכים, ואותם שאוכלים אותנו בכל פה, דורסים ואוכלים ואין בפייהם שבח לשם, והם שנאמר עליהם (תהלים יד, ד): 'אוכלי עמי אכלו להם ה' לא קראו'. ועל זה נהגו לומר (-לאחר ברכת המזון): 'שפך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך ועל הממלכות אשר בשמך לא קראו, רמזו לאמור על אכילתם ה' לא קראו'".

"ויש אומרים מעט אחר: לפי שעשינו כמה מצוות, קדוש וברכה דכרפם, ומצה ומרור, ובאלו המצוות ידענו הש"ת וקראנו בשמו, לפיכך אנו פותחים בפסוק זה: 'שפך חמתך אל הגוים אשר לא ידעוך' וגו'.

ארחות חיים (שם)

המשך בעמוד ג'

1. יש מדבותינו שגורסים "אל הגוים" יש שגורסים "על הגוים", ואמנם שני פסוקים הם, אחד בתהילים (עט, ז) ואחד בירמיה (י, כה), בתהילים כתוב "אל הגוים", ובירמיה - "על הגוים", וסימן: "אל על יקראוהו" (הושע יא, ז), ובתהילים כתיב - "על משלכות אשר בשמך לא קראו", ובירמיה - "על משפחות אשר בשמך לא קראו", והסימן: "מלך וכוהן" (אכה ב, ו) - תוד - מלך, וירמיה - ממשפחות כהונה (רשב"ץ).

לקח טוב

הנמים והנפלאות במצרים - בזכות סיפור יציאת מצרים

חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, חייב שמטבע הדברים קשה להולמו, מאחר שעומדים אנו דורי דורות אחרי עצם העובדה, ונבצר מאתנו להרגיש הרגשה אמיתית שגם בנו אמורים הדברים. אמנם כאשר נשים דעתנו לזה, שבזכות מה שאנו מספרים סיפור יציאת מצרים בליל זה, היתה למפרע גאולת מצרים יכולה להתקיים, הרי שלמצוה שאנו

בני ישראל בהיותם במצרים, אף על פי שהיתה גאולתם מובטחת ועומדת, הרי שלא היו ראויים לכך כגלל מצבם הירוד בתוככי עם שפל אליהם נשתעבדו, כעדותו של א-ל מוציאם משם: גוי מקרב גוי. גם שר של ים, כאשר נדרש ממנו להציל עם קדוש ולכלות את המצריים, ידע להעמיד תמיהתו בקביעה פשוטה של "הללו - והללו...". וכבר היו בני אברהם יצחק ויעקב שקועים במ"ט שערי טומאה, עד שאילו לא יצאו באותו רגע היו בניהם ובני בניהם נשואים משועבדים לפרעה במצרים לדורי דורות העתידים. כל כך היה מעמדם שפל, שלא היתה הגאולה המובטחת יכולה להתקיים בהם.

אלא שאלקי אברהם ברוך הוא, א-ל רחום וחנון, היה הוה ויהיה, ואין חילוק זמנים לפניו. גם אם באותו הזמן לא היו ישראל ראויים לכך, צירף והביא זכויותיהם העתידות אחר גאולתם, וזכות מצוות יוצאי חלציהם לדורי דורות הבאים אחריהם. כל אלה נאספו ונלקטו עד שבזכות העתיד, שבו להיות בני ישראל שבאותו הדור ראויים לנסים ונפלאות ושיתגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה.

והיא שעמדה להם ביותר, זכות הדורות העתידים, שישבו כל ליל התקדש חג, וירבו לספר ולדרוש נמי מצרים בקיימם מצוות סיפור יציאת מצרים בליל הסדר. מצוה זו מיוחדת בכך, שהיא היא אשר הכריעה ושינתה את גורלם של עם ישראל להיות נגאלים וניצלים מעול מעבידיהם, ופדוים לציון ברנה.

הבן הרשע המסרב להשתתף בעבודת ליל שימורים זה, אילו הוא היה שם לא היה נגאל, כדברי בעל ההגדה. וכך הדין נותן, כיון שכל הגאולה ממצרים לא נעשתה אלא מכה סיפור יציאת מצרים בדורות העתידים, שכמצוה זו אין בן הרשע רוצה.

משמעות מיוחדת ישנה לדברים אלו, כאשר קוראים אנו חייב חכמינו ז"ל ש"בכל דור ודור

אותיות מהכימות

ולמען תספר בלחץ בך וכן את אשר התעללתי במצרים, ואת אותותי אשר עשיתי בם, וידעתם כי אני ה'. ויש לפרש ע"ד שאלמו חז"ל (וה"ק אר"א לב): בפסוק (תהלים סח, לה) "תנו עוז לאלקים", שהלוקים במעשיהם הטובים כניכול מוספין כח למעלה, ולא עוד אלא שהלוקים מזה דורי דורות שלפניו, כמו שאיתא בתלמוד בבלי, שהעולם נבדל בשביל ישראל שנקרא ראשית שיבואו אחר כך, מאז נתנו עוז ותענומות לנביאת העולם. וכן בשביל קיום מצוה סיפור הגדה בדורי דורות, הוא אשר נתן כח למעלה בעשיות הנפלאות אלו, שהנסים והנפלאות שהם במצרים, הם בזכות המלות שקיימו הדורות כסיפורי יציאת מצרים.

והיינו דקאמר, שהנסים והנפלאות שעשה הקב"ה בימים ההם, אע"פ שלא היו ישראל ראויים לכך, אלא בשביל מצוה הסיפור שקיימו בניהם לדורי דורות, וזו אבותיות בעת ההיא שכבר מצוה זאת לעשות להם נפלאות, והיינו דקאמר (שמות יג, יח) "בעשור זה עשה ה' לי", בשביל זכות מצוה הסיפור שאני מספר, עשה ה' בעת ההיא. והלכה הכתובת שאינו מספר, אומר לו: לי ולא לו, שאילו היה שם לא היה נגאל (הג"ש), כיון שלא היה הגאולה אלא בשביל שכר מצוה הסיפור. והיינו דקאמר (שם) שכל המרבה לספר בלילת מצרים הרי זה משובה, שהסיפור שהוא משנה להקב"ה ומספר נפלאותיו, שבה הוא למרבה לספר, כיון שבשביל זה היה הנסים והנפלאות, וכיון שהוא היה הגורם לדבר לכן אין שם גדול מזה.

פנים נשות

מקיימים חלק גדול בעצם היציאה והגאולה, ולוקחים אנו בעצמינו חבל בהוצאה לפועל של הנסים והנפלאות להם וזו אבותינו במצרים.

ומובן איפוא קביעת בעל ההגדה במילואה, ש"כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובה", כי בזה שהוא מרבה בסיפור, הולך וגדל חלקו בעצם הגאולה בעת ההיא.

עַלִּי מוֹעֵד

ערב פסח שחל בשבת (ד)

תוקף קדושת היום

השבת מסייעת בביטול היצר הרע

ארבעה עשר שחל להיות בשבת, מבערין את הכל מלפני השבת, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים בזמנו (פסחים מט.). יש להבין במה נחקקו ר"מ וחכמים. כי אמרו (שבת קיח.) שבת מכפרת אפילו עובד ע"ז כאנוש, או שבת לבדה לא מהני, רק צריך ביטול יצה"ר ותשובה בצדה. וידוע כי ביעור חמץ מורה על תשובה, וביעור חמץ ושאור בעיסה יצה"ר מקרבו לבערו ברוח נשבר ונדכה (עיי' שו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תקמח).

וזוהו דס"ל לר"מ מבערין מלפני שבת אין צריך ביעור חמץ, **כי שבת מבטלת כח יצר הרע.** אמנם חכמים ס"ל **דשבת צריכה ביטול יצה"ר ותשובה**, ולכן מבערין הכל בזמנו.

^{יְעִירֵת דְּבַשׁ שֶׁנֶּחֱסֵי (ח"ב דרוש יז, עמי רס)}

ביעור השאור שבעישה – בכח קדושת יום השבת

כי הנה היום בָּא בער פִּתְנוֹנוֹ וגו' (מלאכי ג, יט. מתוך הפטורת י'ערבה). הנה, מתיקוני שריפת החמץ בערב פסח הוא, כנודע מספ"ק (עיי' תשובת הרדב"ז ח"ג סי' תקמח), לבער את יצר הרע ואת כל החיצונים המעכבים מלהידבק אל הטוב, **ואם כן כשערב פסח חל בשבת קודש, שאין שורפין בה את החמץ, הרי ודאי שיש בכח עצם יום השבת, לעשות כל התיקונים ולשרוף ולבער כל החיצונים המתנגדים לקדושה ומעיקים לשכינה.**

וזוהו פירוש הכתוב: "הנה היום בא בוער פִּתְנוֹנוֹ", רומז על עצם יום השבת בוער פִּתְנוֹנוֹ, ועל אף שאין שורפין את החמץ היום בפועל, הרי שיש בכח יום השבת לבער ולהעביר רוח הטומאה מן הארץ, וכל הרשעה כעשן תכלה מאלהי בזכות עצמו של יום.

^{כ"ק מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע}

מחיית עמלק – בערב פסח שחל בשבת – על ידי מחשבת עמלק ה"ה

ראיתי בספר בשם הזוהר (פ' פסח רמט. ובתקוני תיקון כא, נא.) שמחייית עמלק יהיה ב"ד ניסן, ומרומו בפסוק (שמות יז, טו) **"כי י"ד על כס-י ה', והיינו י"ד ניסן.** ויש לעיין **בערב פסח שחל להיות בשבת, ואז אחר ציצות בזמן שחיטת הפסח היו עת רצון גדול** בדכתיב (ישעי' מט, ח) **"כֹּה אִמַּר ה' בַּעַת רִצּוֹן עֲנִיתִיךָ"** וגו', אך צ"ע איך יוכל להיות אז מחיית עמלק, דהגם שהיא מצות עשה, אך נטילת נשמה בשבת הוא עשה ולא-עשה, ואין עשה דוחה ל"י ועשה, ואפילו בנין בית המקדש אינו דוחה שבת ויו"ט כמבאר ביבמות (ו.) ובשבועות (טו.).

ויש לומר שהקב"ה בעצמו ימחה את עמלק, בדכתיב (שמות יז, יד) **"כי מוחא אמחה את זכר עמלק"**, הגם שיש לפקפק ולומר שגם הדבור יחשב למעשה, דאיתא בסנהדרין (סה.) מגדף הוא לא שיש בו מעשה כי עקימת שפתי הוי מעשה, ואיתא בירושלמי (ר"ה פ"א פ"ה ח"ט) שהקב"ה מקיים כל המצות, **"י"ל שהקב"ה ימחה אותם על ידי מחשבתו שיעלה לפניו למחות את עמלק.** ויש להמתיק זה בפסוק הנ"ל: **"כי מוחא אמחה את זכר עמלק"**, והיינו בדזכרון אמחה אותו, **"ולא זכר"** - היינו: עם זכר.

ובלא הכי י"ל שמחייית עמלק הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה, שהרי אינם צריכים לפגריהם, רק שלא יהיו בעולם, ויותר טוב היה אם לא היו נולדים מעיקרא, כדפרי"ש בשבת (נב.) ד"ה ור"ש פוטר, דטמטס אז הוי הוצאת המת מלאכה שאינה צריכה לגופה, אבל לרבי יהודה דס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, צריך לתרץ כנ"ל.

^{שו"ת התעוררות תשובה (לא"ה סי' רמד. בענין מחיית עמלק בערב פסח, ראה: יעקשה ורחמי"ר בא - שהאריך בזה; יבסא דודי' להרחי"א דרוש ז' לשבח"י)}

בשב"ק ערב פסח – קדושת יתירה בדבקות אהבה

פסח הנקרא שבת - "ממחרת השבת" (ויקרא כג, טו), וכשפסח נופל ביום א' הם שני שבתות מחוברים יחד, **וצריכים בשב"ק ערב פסח לשלש עצמו ביותל פסח השבת השני שמים מחר** שיהיה ב' שבתות - שמיד נגאלין, כמאמרם ז"ל (שבת קיח.). וזה מרומו בפסוק (שמות טו, ט.) **"הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קדש לה' מחר"**, הו"א - נוטריקון: זיירעו אותו/ה המצרים (ודברים כו, ג); גם, **וַיֵּאָפוּ אֶת ה'בֶּצֶק (שמות יב, לט) - המצה,** "הוא אשר דבר ה' שבתון", בשבת הקרב אפשה ויצאת מצרים, אשר הרענו לנו מאד, **לקדש את עצמנו בדבקות אהבה גם ל"שבת קדש לה' מחר"** - **לפסח הנקרא שבת, שיהיה ביום מחר** וכו', ושני שבתות אלו ביאו הנואל לנאול השכינה עם בני ישראל ויגיענו למועדים שמחים בבנין עירך וכו'...

^{אמרי חיים (לשבת הגדול. וראה משי"כ שם בפ"י ויקהל, שכאשר שתי שבתות אלו נצמדות יחד, חצת מסולתם "להמתקת הדינים על ידי היחיד הקדוש קובה", שבת שמא דקובה" וכו')}

"יושבת וממתנת עד כלות שבת" – – –

בשבת ערב פסח בבוקר עבר **רבינו האמרי חיים' זצ"ל** לפני התיבה בכל התפלה - במחירות רבה - יחד עם זאת בשלשלת אש ויקודת. במשך כל השבת היה בהתרגשות רבה. כדי להפיג את מתיחותו שלחו אליו בני משפחתו - אנ"ש מבאי ביתו, לשוח אותו בדברי תורה וסיפורי צדיקים. אגב כך פירש את הכתוב בהושענות לשב"ק: **"יושבת וממתנת עד כלות שבת"**, לכאורה קשה להבין, וכי הנפש ממתנת שתכלה השבת, הרי אדרבה היא מתענגת מקדושת השבת.

כמיו. חלף הרחור במוחו: מה מקום יש לאמריה כזאת בציבור, אטו "כל חמירא" דבר שבקדושה הוא, וצריך עשרה! אך מליבא לפומא לא גליא.

והנה באותו רגע קם רבינו זצ"ל מכסאו לצאת מן ההיכל, ויעצור דרך הילוכו אצל האברך האורה, כשהוא מונה ומסביר לו: **"איתא בספרים הקדושים שביעור חמץ רומז לביעור יצר הרע, שאור שבעישה..."** ודבר זה מעבודות קשות הוא לאיש היחיד, כמעט שאין בכוחו, מי יאמר זכיתי לבי, אם לא בכח הרבים, דכל בי עשרה שכינתא שריא...

ואמנם, בכל ערבי פסחים, מרוב הטרדות בהכנות לחג, קשה הדבר לעשותו, שיתאספו לומר בציבור **"כל חמירא..."** לא כן האידאנא כשחל ערב פסח בשבת, ויש סיפק בדינו להתעורר בתשובה ולבטל יצר הרע מקרבנו ברוב עס...".

^{ששולת ספינקא (עמי סזו)}

אתקינו סעודתא

סעודה שלישית – ביצד?

דתניא ארבעה עשר שחל להיות בשבת, מבערין את הכל מלפני השבת, ושורפין תרומות טמאות תלויות וטהורות, **ומשיירין מן הטהורות מזון שתי סעודות כדי לאכול עד ארבע שעות**, דברי רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא שאמר משום ר' יהושע. (מזון שתי סעודות - **ולא שלש**, דכל שלש סעודות דשבת, ערבית שחרית ומנחה, וערב פסח אסור לאכול מן המנחה ולמנוחה. רש"י.).

^{מס' פסחים (דף יג ע"א. ועיי"ש ביפני יהושע', בחכמת' אורח' סי' תמד, ובחדושי' תת"ס על הלכות פסח סי' תמד)}

ולענין מה צמצמנו בשיעור זה לשתי סעודות, ולא הוזכרה סעודה שלישית, מפני שסעודה שלישית אינה אלא במנחה, **ודחוייה היא ביום זה** מתורת איסור מצה לדעתנו, ואף לשיטת האחרים שמתיירין במצה, דחוייה הוא מכבוד יום טוב.

ומה עושין הרבה בני אדם, שאף בשחרית מפסיקין בברכה ועושין מאחת שתיים, אע"פ שמנהג חלוש הוא ואין השכל מורה עליו, מכל מקום אין סתירה מכאן עליו, שאפשר שבהפסק זה אין צורך להרבות בשיור, אלא שמצמצום סעדונו ומפסיק לשתיים, **או שמא חששו שמא ימשך אחר שלחנו ויבא לידי איסור תורה**, ומה שאנו צריכים לכך, הוא לדעתנו שאין דבין סעודה שלישית אלא בדבר הטעון המוציא וברכת מצוין, וצ"ל שכן, ומכל מקום מקצת רבני צרפת כתבו (עיי' ספר הישר לר"ת תשרי סי' ע'א ת"ד, שאפשר לעשותה בפרות מיני תרגימא וכו')...

^{חדושי' המאירי (נ"ס. ועיי"ש בבימוקי יוסף' בשם רבינו יהונתן מלגיל, שכתב, דכדי שלא יאריך על שלחנו ויעבור הזמן, התירו לו שלא יעשה אותו יום שלש סעודות)}

"י' שחל להיות בשבת... ומשיירין מזון שתי סעודות לצורך השבת, דסעודה שלישית זמנה אחר המנחה ואז אינו יכול לעשותה לא במצה ולא בחמץ, **אלא במצה עשירה, וצריך לעשותה קודם שעה עשירית**, סעודה ובמדינות אלו שאין נוהגין לאכול מצה עשירה, כדלקמן סימן תסי"ב סעיף ד' בהגה יקיים סעודה שלישית **במיני פירות או בבשר ודגים** כדלעיל סימן רצ"א סעיף ח' בהגה. **שלחו ערוך** אורח חיים (סי' תמד סי' ט"א. ועיי"ש בגי"ל). ובכ"ף החיים' (נ"ס סק"יב ד"ה אלא במצה עשירה) כתב: **"ואם אפשר לו לאכול נעם איהו דבר מבוטל שעור כזית, כי כן אמר לו המגיד למון ז"ל (עיי' מגיד מושרי"ר פ"צ) דבסעודה ג' צריך לאכול כזית תבשיל"**.

ערב פסח שחל להיות בשבת, **נהג רבינו תם לעשות סעודה שלישית במצה עשירה** (פסחים נט: תה"ה לא יאכל). אבל במדינות שאין נוהגין לאכול מצה עשירה, איז יקבע סעודה שלישית **בבשר ודגים**. ואם קובע סעודה על הפירות, איז יקח **פירות שהם משבעה מינים**, וכמו שכתב היבית יוסף' וכו'... ובזהר איתא **שישלים הסעודה השלישית בדברי תורה ובין**. וזה לשונו בפרשת אמור (דף נ"א, א - בתרוט): סעודה שלישית של שבת נדחה בו מכמה טעמים: א', משום מצות ומרורים, שאדם צריך להמצא בהם בתאבון; וא', משום חמץ בפסח, שהרי לא נמצא להם חמץ מו' שעות ולמנוחה, ועריכת שלחן בלי לחם אין זה סעודה. ואם תאמר ביין, ביין מותר, משום שמרעיב הלב. אבל מימי הייתי משרת של בטלתי סעודת שבת, אלו ימים שנמצא בהם יו"ט. ביום הזה הוזה מתברך שדה תפוחין קדישא, ומתברכים העליונים והחתונתונים, ויום הזה הוא קשר התורה. א"ר אבהו, כך היה עושה ר' שמעון, בזמן שהיה צריך לאכול סעודה ג' של שבת, היה עורר שלחנו ועסק במעשה מרכבה, והיה אומר, זו היא סעודת המלך שיבא לאכול אצלי משום שבת. עכ"ל.

^{ועי' ספר הישר לר"ת תשרי סי' ע'א ת"ד, שאפשר לו לאכול נעם איהו דבר מבוטל שעור כזית, כי כן אמר לו המגיד למון ז"ל (עיי' מגיד מושרי"ר פ"צ) דבסעודה ג' צריך לאכול כזית תבשיל"}

אחר שאסף איש טהור דעות חלוקות בדין סעודה ג' ערב פסח שחל להיות בשבת, ותמה על הרדב"ז ח"ב סי' תפ"ט דכתב, דהנכון לברך המוציא על מצה עשירה ולאכול ממנה כזית ולברך בהרמ"ז על הכוס, מסיק הרב ז"ל דמלתא כדנא קשיא מכל הצדדין, **ולכן הירא שמים כעשה כמ"ש הרב של"ה ביום השם הזה, דרשב"י היה עוסק בתורה במקום שמים ג', תע"ש.** והרב ח"י כתב **דאנשי מעשה נהגו ללמוד בזוהר פרשת יתרו (דף פח) בענין סוד הג' עשרות**. ועיי"ש. מורינו הרב ר' חיים אבואלעפאי זצ"ל בקונו' אחרון של הרב אשדת הפסגה.

^{עיקרי דינים להגאון רבי דניאל טירנר זצ"ל (לא"ה סי' יז סל"ג. פרינצי תקס"ג)}

... ולפעמים כשחל ערב פסח להיות בשבת, אז הוא אוכל סעודת שבת ומאריך אף במקום שבו **מורו לקצר**, והוא עוסק בשביתת שבת, ואינו עוסק בהשבתת שאור וחמץ מתוך בית, וגדול עונשו של שבת זה יותר משל שביעיתו האוכל לשבוע בטנו, ואוכל אכילה גסה מזון שתי סעודות מאחר שיועד שיבטל סעודה שלישית, וכופל סעדונו בסעודה שחרית, **ואפילו היראי שמים לא יכונו לקיים הסעודה שלישית**, כמובא בשו"ע (סי' תמ"ז), והזוהר כתב לבטל הסעודה שלישית האם יש הממ"א בקיצור, וז"ל בזהר וכו' (והוא לעיל בדברי השלח"ק), הרי בהדיא שבשביל המצה דישתכח תאיבא דוחין את הסעודה שלישית, והוא עושה ואוכל דישתכח תעיבא, ושתים רעות עושה, האחד שאינו יוכל לאכול מצה לערב לתיאבון, והיחור גורם רעז שמשחה באכילתו ושתיתו קבע עד אחר זמן איסורו בעוד שהחלות מונחות הוא אוכל. והחוביב על הרעז קודשים בבעלזא, לפני המלחמה, היה המנהג כשחל ער"פ בשבת, שבערב שבת פזירו היי (תבן וקש) על הרצפה במקום שאכלו החמץ, ובשבת בבוקר, לאחר ה"טיש", נכנס הגוי ואסף את כל ה"חיי" עם הפירורים (מפי נאב"ד טארא"ל זצ"ל).

^{ה"טיש" בשבת בבוקר נערך על אותו שולחן עליו נערך הסדר, ואחר הסעודה הורה מרן זי"ע לכבד ולטאטא את הבית, והזהיר שלא ישפשפו יותר מדאי כי שבת היום. כן הזהיר שלא לנקות את השלחן עם מטלית לחה, מחשש אטומה. עוד הורה להכריז, שכל אחד יצא חלוצה, ולענר את הגדים מפירורים במרחק ארבע אמהות מהבית (מפי המש"כ"ה הרח"ח ר"י לאנדו שלישי"א והרה"ח ר' אליעזר לעוונינגר שלישי"א).}

בשנת תשי"א ג"כ חל ער"פ בשבת, ומרן זי"ע לא הסיפק אז לסעד את הסעודה בצפרא דשבתא, וכנס לאכול מכן לסעוד במאכלי הפסח, וכשרצה לקדש על היין פתח ושאל: והאם מותר לשתות יין בערב פסח (עיי' סי' תנא ס"א), ותוך כדי דיבור השיב: כששותים בעל כרחו כוס יין נוסף, כדי שיהא נחשב קידוש במקום סעודה, וכו' כוסות יין מלא הרי הוא נחשב אצלו ממילא ומצד הדין בלחינת "מגידא גרי", ולכן מותר יין פסחים קו: שיי"ע שם). ואמנם מרן זי"ע ששה אז שני כוסות מלאים ביין, דבר שכלל לא היה רגילים לראות.

אמרות טהורות

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבם לפני ה' וימותו (פס, טו). כאן כתיב "בקרבם לפני ה'", ובפרשת במדבר (ג, ד) כתיב: "וימת נדב ואביהוא לפני ה' בהקריבם אש זרה לפני ה'", וכמו כן בפר' שמיני (י, א-ב): "ויקריבו לפני ה' אש זרה וגו'. ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו" וגו'. ולכאורה, שניו הלשון מורה ששני מעמיהם הם על סיבת מיתותם. אמנם י"ל דהד טעמא הוא, והא בהא תליא. דהנה, צריך להבין למה באמת הביאו אש זרה; עוד תמוה, שהרי כתיב (שמות כד, יא): "ואני אצילי בני ישראל לא שחיתו ידו ויהיו את האלקים ויאכלו וישתו", ואיתא במדרש (תנחומא פר' אחרי ואת. ה. הובא ברש"י שם פסוק ו): אלו הם נדב ואביהוא שהיו ממתכלים בשכינה, ולא רצה הקב"ה להמיתם אז בעת שמחת התורה, והמתין להם עד יום הנוחת המשיכן. והיא פליאה, היאך לא היו יראים מפני האש הגדולה. וי"ל שהם חשבו והבינו בדעתם שאש של מעלה אינה מכלה (עיי' שמד"ר ב, ה. ער"פ "זהנה הפנה בוער באש והפנה אינו אצל"), ולפיכך הסתכלו בשכינה, ומה הפעם חשבו גם כן שאש של מעלה אינה שורפת הקרבנות, שהרי אינה מכלה, ולכן הביאו אש זרה. נמצא שהבאת אש זרה הסתעפה מ"בקרבם לפני ה'" – שהיתה מזה הפעם שלא ראו להתקרב לפני ה' בעת מתן תורה, והכל מעם אחד הוא.

אחרי מות שני בני אהרן בקרבם לפני ה' וימותו (פס, טו). איתא במדרש (ויקד"ר ב, ח): אחד המעשים שמתו בני אהרן ועין "שלא נמלו עצה זה מזה, שנאמר 'איש מחתתו' – איש מעצמו עשה, שלא נמלו עצה זה מזה". ויש להבין הכוונה בזה. וי"ל, דהנה איתא בגמרא (פסחים נב.) שנדב ואביהוא דברו ביניהם על משה ואהרן: "אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואהרן ננחית את הדור. א"ל הקב"ה: נראה מי קובר את מוי" עיי"ש. והנה מצינו אצל קרה, שהיה נחלק על הכהונה ולכן נתחייב בחגג (והיינו, בליעה), ועדתו שנחלקו על המלוכה נתחייבו בשריפה. ולפי זה, לכאורה קשה, למה מתו נדב ואביהוא שניהם בשריפה, הא אחד מהם רצה להיות כהן ואחד רצה להיות מלך. וזו היתה כוונת המדרש לכאור, למה נשרפו שני בני אהרן במיתה אחת, ואמר: "על שלא נמלו עצה זה מזה", היינו, שלא אמרו זה לזה אני אחיה כהן ואתה מלך, או להיפך, אלא שתמא, ועל כן נשרפו שניהם במיתה ההמורה שבהם, וק"ל.

שני ממאורות בשם הגה"ק רבי ישראל מזאסלאב זי"ע (מהדור"ו וירושלים תשס"ח. וראה שם בהערות)

את משפטי תעשו ואת חקותי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלקיכם (ית"ד, וברש"י: "ללכת בהם – את הפטר מותכם, שלא תאמרו למדתי חכמת ישראל, אלא ואלמד חכמת המצריים והכושדים". יש לפרש עוד, שכונת הפסוק ללמדנו, שההליכה עצמה נחשבת כחלק משפטי לימוד התורה, וכמו שמצינו בגמרא (הגיגה ה.) על רב אידי שהיו קוראים לו: "בר רב דחד יומא" (מפ"ק ג' דהשם היה מביתו לביהמ"ד, ונוסע מביתו אחר הפסח ולומד יום אחד, וחזר לביתו לשמח את אשתו בת המכות, רש"י). וכמו כן מצינו בספרי חסידות, שעצם הנסיעה אל הצדוק תופס מקום עיקרי והחשוב, וכפי שאמר הרמ"ק מספרעליסק זי"ע: "שיש לסייע לצדוק אמת אפילו אפליים פרסאות ולבלב להליכותו וחזירתו מתורה ותפילה, והכל כדי דבור אחד של אמת אשר ישמע מפי צדוק אמת" (אמרי קדוש, ערך צדקים, אות קט, מהד' נתיב תשס"א). ומדבריו למדנו גדול המתניות והקדושה שמרנישים אצל הצדוק, עד שכדאי לאבד בעבורן שניות של תורה ותפילה בעת ההליכה. והוא שדרשו חז"ל (הגיגה ג.) "מאי דכתבי (שה"ש ג, ב.) 'מה יפו פקדונך בנעלים בת נדיב' – כמה נאון רגליהן של ישראל בשעה שיעלו לרגלי'". ואמנם גם להלכה מצינו כן, שההליכה לצורך מצוה נחשבת כחלק מהמצוה, שהרי קי"ל בהלכות בדיקת חמץ, שכבירה אחת יכולים לבדוק כמה בתים, דכולהו חדא מצוה היא, שמחוייב חלק ולבדוק כל המקומות שיש בהם חמץ, ולכן אין ההליכה נחשבת כהפסק, אלא היא חלק מהמצוה (עי' מ"ב סי' תלב סק"ז שמביא שיטות האחרונים בזה, הגש"פ אגודת אוזב, דינים והנהגות נתיבים, אות ב.).

וזהו: "את משפטי תעשו ואת חקותי תשמרו ללכת בהם", בא הכתוב ללמדנו שההליכה במקום למקום לצורך לימוד התורה, נחשבת גם כן כלימוד התורה, וכמו שמצינו בגמרא (כ"ב ה.) במעלת תלמידי החכמים: "יהם תכו לרגלך" (ירמיה לז, ג.) – תני רב יוסף, אלו תלמידי חכמים, שמכתתים רגליהם מוקיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה" (וראה אה"ה הק' ער"פ ויקרא כג, ג.) "אם בחוקתי פסחים" (אופ"ן).

ובזה יש לפרש הכוונה בדרשת חז"ל (מגילה כה.) על הפסוק "הליכות עולם לו" (תהלים ג, ו) – "אל תקרי הליכות אלא הלכות", והיינו, שההליכה לצורך הלימוד, היא עצמה נחשבת כלימוד הלכות ממש. ברם ההליכה צריכה להיות ככוונה תחילה לשם כך, שהרי מקרא כתוב (ירמ' ט, יב): "ויאמר ה' על עונם את תורתו אשר נתתי לפנים ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה" (ראה נדרים פא, ב"ס פה) – שלא היו הולכים במקום למקום בכוונה ללמוד תורה, ודבר זה בעצמו היה חסרון לאותו דור, כי ההליכה עצמה היא בכלל לימוד התורה ממש, ודוק. וזו היא שאמר דוד המלך ע"ה: "חשבתיו דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך" (תהלים קט, נט) – אני מתבונן והושב בדרכים – "חשבתיו דרכי" – שאני הולך בהם לצורך לימוד התורה, ומוצא שהדרך מובילת ממני לימוד התורה, אולם באמת: "ואשיבה רגלי אל עדותיך" – הנני מחשב את ההליכה ברגל, ומצאף אותה כחלק מלימוד התורה, מכיון שגם ההליכה ככלל הלימוד היא.

תורתן של ראשונים

המשך

זכר רשע לקללה: "צריך לפתוח ב'שפוך', והמעם לפי שהזכרנו מצרים פעמים רבות, והמזכיר רשע צריך לקלל, לפיכך אנו פותחים ב'שפוך'". אור וירוש' (סוף הל' פסחים)

להורות שפורענות הוונת לא תבא עלינו: "נראה לי מעם יותר מחייב, היותו בזה הכוס יותר מהאחרים, לפי שהוא כוס רביעי, והשורה בפלים (הנות) מתחייב בנפשו (פסחים ק), ובגמרא (שם קט) הוצרכו לתת מעם למה יתיקנו הכמים דבר שיש בו סכנה: אם מפני שכל אחד מארבעה כוסות הוא מצוה מפני עצמו ואין מצטרפין להיות זוגות; אם מפני שכוש של ברכת המזון מצטרף לכרכה ואינו מצטרף לפורענות, וכאילו הן שלשה ואחד ואין כאן זוגות; או מפני שנאמר 'ליל שמורים' (שמות יב, מב), למה שהוא משומר מפני המזיקין, לכן אנהנו אומרים שאין לנו בזה הכוס תריבני דאנה מפורענות, והשם יפחד חמתו על הגוים, לא עלינו, ולזה הוא נקשר: לא לנו! לא לנו! לשפוך חמתך על הגוים". רשב"ץ

מסתימת לשון הפסקים משמע, דאי ליכא כל הנך, או שכבר המתין עד שעה עשירית, דחנין סעודה ג' משום אכילת מצה לתיאבון, ואע"ג דסעודה ג' נמי דאורייתא, ומאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה, צריך לומר כיון דבלאו הכי מתבטלת האי סעודה, דקי"ל עשה שבתך חול ואל תצטרך לבטל כדאיתא פרק כ' כתבי (שבת קיח.), לכן כל שכן הוא שתיחד לצורך מצות עשה, שלא יאכל מצה אכילה גסה ויהיה מכלל "פושעים" וכשלו בס" (נויר כג). ועיי' בכתובות מ, א לפי התיישב שם ד"ה נתיי יכו... **יכול לקיימו בדברי תורה**, והואיל לקיימו פורטא דיהי לא ידחה אפי' איסור דרבנן.

חידושי חתם סופר (על הל' פסח סי' תמד. נדפס בסוף מס' פסחים)

וסעודה שלישית יקיים בבשר ודגים, ואם אין לו בשר ודגים יקיים במיני פירות. ומכל מקום לא ימלא כריסו מהם, כדי שיאכל בלילה מצה לתיאבון, אבל יותר מכוית משמע דמות לאכול. אך מה שכתב הימנן אברהם (סי' תמיד סק"י) וימקור חיים (שם) ושאר פוסקים, שרשבי"ה היה עוסק בתורה במקום סעודה שלישית, ולכן יכול לצאת בדברי תורה במקום סעודה ג', **אין לסמוך על זה**, דכתב ביניירות שמשוין (שם) **דמזוהר משמע דוקא במעשה מרכבה**. וכי"כ בימטה אפרים" (סי' תקצ"ז סק"ד) דאין לסמוך על עסק התורה, כי מי הוא שידמה בעסק התורה לרשב"י.

תוספות חיים על החי' אדם (כלל קטט סק"י)

ונראה דח"ד לרשב"י ע"ה, דהוה נהירא ליה שבילי דשמיא כשבילי דארעא ויודע הלימוד שעושה תיקון במקום סעודה, אבל אנתו צריכין דוקא לעשות סעודה, ומכל מקום **אם יהיו שנים באחד טובים**.

כשחל ערב פסח בשבת, היה נוהג הרמ"ק **מספרעליסק זצ"ל** שהפסיק **הסעודה של שחרית וביד ברכת המזון, ואחר כך ידיו שנית** לסעודה שלישית של יום שבת קודש. **אמרי קדוש** (אות יז)

סעודה שלישית יעשה בפירות אחר מנחה, וטוב לעשותה בפירות שברכתן מעין שלש. ויביאום לפני בקערה על השלחן, **ויאמר ג' כ קודש שיאכל: "אתקינו סעודתא"** וכו', כשאר שבת. ולא ירבה באכילתו, כדי שיאכל בלילה לתאבון...

בזמ"ר "שבת היום": "לעשות היום שלש סעודות, את השם הנכבד לברך ולחודות". אפשר לומר בזה עפ"י המג"א בשו"ע או"ח בחל' פסח (סי' תמיד סק"י) לגבי ערב פסח שחל להיות בשבת, שאי אפשר לקיים סעודה שלישית בפת, והביא בשם השלח"ק שכי' בשם הוזה"ק שרבי שמעון בן יוחאי היה עוסק בתורה במקום סעודה שלישית. ובאמת גם באמירת **זמירות יכולים לצאת ידי חובת סעודה שלישית**, שהרי הזמירות מיוסדים המה על פסוקי התורה ודברי חכמיו"ל בנגלה ובנסתר. וזהו: "לעשות היום שלש סעודות" – דהגם דהמצוה היא לקיים חובת היום בשלש סעודות כדבעי, מכל מקום לפעמים, כגון ערב פסח שחל בשבת יכולים לצאת א' מהסעודות, דהיינו סעודה שלישית, על ידי "את השם הנכבד לברך ולחודות" – דהיינו הזמירות, וכדמשמע מזוה"ק.

כתב המ"ב סק"ד שכהיום נהגו בכמה מקומות במדינתנו שאחר התפלה אוכלים מאכלים קרים של חמץ, ואחר חצי היום אוכלים תבשילים חמים שעמדו בתנור ושנתבשלו בכלים של פסח ויוצאים בזה בסעודה ג', עיי"ש. והכל לפי המנהג, **דיש נוהגין גם בבוקר לאכול חמץ לכבוד שבת, ונכון**. **דברי המאנים** (סי' תמד אות תטו). כן הוא מנהג בעלזא, ושאין מחלקין סעודת שחרית לשתיים, אלא יוצאים סעודה שלישית **בשירות ותשבחות ובדברי תורה** (לוח ידבר יום בימיה)

שמעתי ממגיד אמת, שהמנהג בסדיגורא אצל קדושת אדמו"ר שלי"ט (הרח"ק רבי אברהם יעקב זי"ע) **בערב פסח שחל להיות בשבת אינו משנה מנהג, ונמנהג הפלתו כמו בכל שבת, ואוכל מאכלי פסח**. ומאוד תמהתי: הלא בשבת חייב לאכול פת. ואח"כ מצאתי בשו"ע או"ח סי' רפ"ח סעיף ג' ישוב על תמהתי והנאני. **ותבאתי זאת למשמרת, למען ידעו מנהג קדושים תורה היא**. גם עיין בס"ז סי' הנ"ל סק"ד דבר נחמד בשם זוהר חדש.

אילה שלוחה להרח"ק רבי נפתלי מליטאוויסק – בהרח"ק ריש מעירסלב זי"ע (מועדים, עמ' קכב)

סעודתא דדוד מלכא משיחא

"שלחן עורך". יאכל סעודתו בקדושה ובטהרה, ויכוין לתקן משתאות הרשות אשר מילא כריסו מהם. **ואם חל פסח במוצאי שבת, יהיה מרבה קצת בשביל סעודה רביעית שהוא כנגד דוד המלך ע"ה**, ודבר בעתו מה טוב, דמצה בעד דוד, כמו שאמרו בזוהר חדש סדר תשא (פאמר ג' רגלים).

הנהגה של פסח חיים לראש"י להרח"ק פאלאנז צ"ל

[עוד בענין ערב פסח שחל להיות בשבת – בגליון תסח, פר' אחרי תשס"ה]

בענין אכילת חמץ בערב שבת י"ג ניסן

אודות המנהג בעיר בעלזא לגבי אכילת חמץ בערב שבת, כשעבר פסח חל בשב"ק, ועל דבר שליוותו של הגרצ"ה אורנשטיין צ"ל אל כ"ק מרן מהר"י מבעלזא זי"ע בזה (ראה בגליון הקודם, מהד' יתרון דעת), הנוו להעמיד דברים על דיוקם:

איתא בכתבי הגה"ק מבילגורייא זי"ע: **בענין שנוהגים כשחל ערב פסח להיות בשבת, שלא לאכול חמץ בערב שבת, כן הכריזו בבעלזא**. עיי"כ.

ואמנם במכתב מהחסידי רבי צבי אלימלך הערצבערג ז"ל (משנת תרפ"ז) שנה שחל בה ער"פ (שב"ק), מפורט ומתואר בעט סופר סיפור הדברים, אותו שמע מפי זקני החסידים "שכבר היו בחג הפסח בבעלזא במשך יותר מארבעים שנה", כיצד הגרצ"ה אורנשטיין צ"ל אבי"ד לבוב שלח שני שליחים חשובים, הנגיד החסידי ר' שמואל מארגאשעס ז"ל והדיין רבי אורי וואלף סאלאט ז"ל, אל מרן אדמו"ר מהר"י זי"ע עם נוסח של "קול קורא אל אחיב"י" בכתב, כדי שימסרו למרן זי"ע את נימוקי האיסור ושישתדלו אצלו לחתום ולאסור אכילת חמץ בערב שבת.

ומספר, כי לאחר שהתייעץ מרן מהר"י זי"ע עם בנו, מרן מהר"י זי"ע, שלח מענה אל הגרצ"ה כדברים האלה: **אינני יכול להצטרף עמו להוציא איסור כזה בעולם, רק היות שהעני בעלזא היא בגלילות לעמבערג, לכן אנהיג כן בעירי, לאסור אכילת חמץ בערב שבת, מאחר שרבי הירש'על הוא הרב מלעמבערג והוא אסרה**.

כותב החסידי רצ"א הערצבערג, שאכן בבעלזא ובכל גלילותיה נוהגים שאין אוכלים חמץ בערב שבת במשך כל היום, עד לסעודת ליל שבת **"וכשחל ערב פסח להיות בשבת, מכריזים בבעלזא בשבת שלשני שבת ערב פסח: הכרזה בידיעת הרב, שהשנה לא יאכלו בערב שבת חמץ, כמו בכל שנה בערב פסח"**. ומעיד הכותב, כי בשנת תר"ע, שחל בה ער"פ להיות בשבת, "הייתי אז בבעלזא מפורים עד אחר חג הפסח, ושמעתי בעצמי את הכרזתו..."

חמדה גנזה זו, שתורף תוכנה מתפרסת כאן לראשונה, הומצאה לנו בחפץ לב ובתשורה של ידי טורח הקובץ התורני **עץ חיים**, לטובת ידני הרבים, ומשמים יתברכו בכל טוב סלה.

משום "אל תמנע טוב" נודיע בזה כי המכתב ברובו (שבמקורו נכתב באדיש ותורגם ללשוננו) מתפרסם השבוע בבטאון "מחתה החרד".

דבר בעתו

בענין "הנהגה ממשדו חמץ מובטח לו שלא יחטא כל השנה"

ידועים בדברי הבאי היטב (א"ח ריש סי' תמו): "האר"י ז"ל כתב, הנהגה ממשדו חמץ בפסח, מובטח לו שלא יחטא כל השנה". ומקור הדברים, ראה 'משנת חסידים' (מס' חורש ניסן פ"ג מ"ד): "השומו פסח מחמץ כהלכתו ויחמיר בו בכל ההמרות שמחמירין המחמירין, ויעיל לנפשו מאד כל השנה" (ע"ע 'מחברת קודש', שער יציאת מצרים סז, ב; 'מקדש מלך' וזהו ח"ג רפ"ב, ב; 'שער הכוונות' ענין הפסח דרוש ד'). ויצוין שהגאון חיד"א זצ"ל כותב בספרו 'מורה באצבע' (סי' קצו) בזה"ל: "כתבו ז"ל, שהנהגה מחמץ בפסח, אפילו ממשדו, בטוח שתעלה לו שנה טובה".

בספרים הק' ישנם רמזים נחמדים בפסוקי התורה על פי דברי האר"י ז"ל הללו, בבחינת "ליכא מיא דלא רמזי באורייתא" (ראה 'דבש לפי מע' ח את ח"י; פנים יפות' פר' בא בפסוק ושמרת את החקה הזאת, ועוד, כדלהלן). ונביא בזה דברי 'הבית שמואל אחרון' (ספר ויקרא) שכתב בלאר דברי המדרש (איכר א, ח): "גלתה יהודה מועני" (איכה א, ג), על שאכלו חמץ בפסח... ע"פ יסוד האמור. וז"ל: 'קשה, הא איתא בגמרא (ומא טו) 'מקדש ראשון חרב מפני ע"ז וג"ע ושפ"ד, ומקדש שני חרב מפני שנאת חנם, והכא אמר 'על שאכלו חמץ בפסח'. ואמרתי לפרש ע"פ כתיב האר"י, שפירש 'שמור את חודש האביב' (דברים טו, א), שפירשו, אב-יב, רצ"ל, החודש ניסן הוא אב לכל י"ב חודש, דאם נהוג כל המצוות שבחודש הזה כדון וכדו, הוא מובטח שלא יחטא כל השנה כולה, וזה פירוש 'גלתה יהודה' - שעברו עבירות, וקשה, היאך עברו עבירות - הא 'הנהגה ממשדו חמץ בפסח מובטח שלא יחטא כל השנה כולה, לזה אמר, שאכלו חמץ בפסח' - שלא נזהר ממשדו חמץ... נמצא, שסיבת החורבן אכן היתה מחמת העוונות המפורטים בגמרא, אלא שמתוך אי זהירות באיסור חמץ כראוי - לא נכו לשמירה לכל יחטאו בעבירות אלו.

קושיא מפורסמת מתבדרת בבי מדרשי על דברי האר"י ז"ל הללו, ומובאת בשם "אשה חכמה", דהנה מצינו בגמרא (שבת כ"ב) ברייתא אודות התנא רבי ישמעאל, כי אלישע: "לא יקרא לאור הנר שמה טיה, א"ר שמעאל בן אישע אני אקרא ולא טיה, פעם אמר, קרא, ובקש להטות, אמר, כמה גורלים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר. רבי נתן אומר, קרא וזהו...". ונתקשו בתוס' (שם ד"ה רבי נתן, חולין ה' ד"ה צדיקים), הלא אמרו ז"ל (חולין ה'): "השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן, צדיקים עצמן לא כל שכן". ואיך נבשל התנא רבי ישמעאל. ותירצו, שכלל זה לא נאמר "אלא בני אבילות איסור, שנגאי הוא לצדיק ביותר", ולא בשאר איסורים, כגון חילול שבת וכדומה, יע"ש. ברם, לפי דברי האר"י ז"ל עדיין יש להקשות, הלא איסור חמץ הוא אבילות איסור, ועל איסור זה ודאי נאמר "אין הקב"ה מביא תקלה על ידן", ובדאי זכה רבי ישמעאל להנצל ממשדו חמץ, ולא כן למע לא עמדו לו סגולה זו, שה"נהגה ממשדו חמץ בפסח, מובטח לו שלא יחטא כל השנה", והיאך ובמה נבשל רבי ישמעאל.

ובעיקר הדברים יש להביא מה שמוכח בענין זה בספר 'אמרי פנחס' (פסח את קעב) דברי הגד"ק רבי פנחס מקארין זי"ע, שביאר על פי האמור, הא דמבואר בזה"ק (תוצה קפ"ב) שבוים רש"י השנה ששה עשר עומדים לשפוט - אין הקטרגו אלא במי שלא נזהרו באיסור חמץ, והביאור בזה הוא, שמי שנהג במשדו חמץ יש לו סגולה שלא יחטא, ולכן אין להקטרג מזה לקטרג עליו. וכתב שם עוד: "וזהו הרב (הגד"ק מקארין) מקפיד על הכארה הטובה בשם האר"י ז"ל 'מובטח שלא יחטא וכו'', כי איך אדם מובטח מהחטא, ובכתבים לא כתב רק 'ועיל לנפשו מאד כל השנה'".

ואמנם החוזה מלובלין זי"ע כותב בספרו 'זכרון זאת' (ס"פ משפטים): "איתא בכתבי האר"י ז"ל, הנהגה ממשדו חמץ מובטח שלא יחטא. ודאי יש בחירה, כי אם מייירי באדם שאינו רוצה לחטוא הוא לו לתועלת. וזה יש לפרש 'את חג המצות תשמור' (שמות כ טו) - כל השנה מלחטוא".

הגאון בעל 'הישואל ומשיב' זצ"ל השיב שתי תשובות בדבר: האחת, על פי דברי התוס' (חולין שם), שהכלל האמור ש"אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים" לא נאמר אלא באיסורי אכילה, וגם באיסורי אכילה לא נאמר כלל זה כי אם באיסור שאסור מצד עצם הדבר, ולא בדבר שמותר בעצם ואין איסורו כי אם מחמת הזמן, כגון אכילה ביוה"כ, או איסור טעימה קודם קידוש והבדלה. והרי חמץ בפסח - אין איסורו כי אם מצד הזמן, כי לפני הפסח ואחריו אין בו איסור, והדבר נחשב כמאכל של היתר בזמן של איסור, ולא נאמר בו הכלל ש"אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים".

עוד תירץ, כי האיסור של משדו חמץ הוא באופן שנתערב משדו חמץ בדברים אחרים, וחול' החמירו שלא יתבטל ברוב, והרי מן התורה החמץ בטל ברוב או בששים, ונמצא שגם התורה אין כאן חמץ כלל, אלא, שחכמינו ז"ל גזרו על משדו חמץ שלא יתבטל, ונמצא שבעצם אין כאן איסור חמץ, ואיסור כגון זה - לא נחשב גם כן כאיסור עצמי, ולא נאמר בו ש"אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים" (ראה עוד 'יטב פנים' מאמר דורש טוב סוף אות ג; שרת 'ערוגת הבושם' א"ח סי' קלח).

- מאמר נוסף בשם האר"י מובא בתורת משה' להתח"ס (על שבה"ג), אך מקורו אינו נהיר לנו, וז"ל: "איתא בכתבי האר"י ז"ל, מי שטובר במיד על משדו חמץ בפסח סוגרים לפניו שערי תשובה".
- יש מביאים אותה בשם אמו של הגאון רבי עקיבא איגר זי"ע (ראה ספר 'שיחת חולין' של תלמיד חכמים פ"ח. דפס בשנת תרפ"ט). הגאון רבי יוסף שאלו זי"ע (שירת שו"ם תניא ח"ג סי' יא; דברי שאול, אגדות, לקוטים עמים חולין) מביא הקושיא בשמה של "האשה חכמת לב בת הגאון מ"ה יוקל אבד"ק בראד".

עלי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות לשבת ערב פסח

א. מכירת החמץ חלה השנה סמוך ללילית השבת, וזאת מפני שבחגיגות עדיין מוכרים חמץ בערב שבת (ע"י דעותי סי' תמד ס"ב, ועוד). ישנן כמה דעות בפוסקים אודות עת חלות המכירה. ונהרא נהרא (ופשטיה). את החמץ שמשוירים לאכול בשבת - לא ימכרו לנכרי. וטוב להתנות במפורש עם הנכרי בעת המכירה, שיוכלו להשתמש בחדר - שנמכר או נשכר לו - בו מונח החמץ, וכך אפשר לאכול שם סעודות השבת ללא כל חשש.

ב. אלו שאוכלים השבת את החמץ במקום אחר, יקפידו לכתחילה שיוכלו שם נרות שבת, או עכ"פ ידליקו שם את אור החשמל לשם מצות נר שבת. [וישתדלו לאכול במקום מוכבד, לכבוד שבת, ולא ישב בין תנור לכיריים וכדו], כמו בערב ת"י].

ג. אם אין לו "לחם משנה" - יכול לצרף מצה ל"לחם משנה" (אך לא יצטרף מצה המיוחדת לליל הסדר שהיא מוקצה, כדלהלן), ויעטמנו בניילון וכדו. וע"י כובץ אגרות החזו"א ח"א סי' קפה, וכ"ה בארחת רבינו ח"ב מהקהלות יעקב. וע"י בסי' ח'ל' ב'ל' בחג פסח' ובתענית - דף תקפ"א. ואפילו בשבת שחרית, שמן חזין אסור באכילת מצה, מכל מקום אפשר לצרפה, דהא ראוי ליתן לקטן שאינו מבין מענין יציאת מצרים, כדלהלן. וראה בסי' יתמד מזהב [כח:] שהר"ח ר"י מקאמרי זי"ע, צוה פעם - כשלא נשאר לח"מ - לשפוך על מצה אחר יתר-חמץ, וליקח לח"מ, כדיון שאין יכול עוד לקיים בה מצות אכילת מצה אין חשש אוכל מצה בער"י. וע"י ששי"ב בזה במדרשו נ"ל רסו, ובשבת הקהתי ח"י סי' קט).

ד. אלו שנוהגים שאחר אכילת החלה במקום אחר נכנסים לחדר שהוכשר לפסח וגומרים שם סעודתם, אין צריכים לברך ברכה שלפניה על שאר המאכלים, ואמרין דכל המאכלים באים ידיהם מן הפת, כיון שהסילוק אינו אלא מחמת האיסור, ואמרין דכל המאכלים באים מחמת הסעודה ונכנסים להפת (כ"ה בלילית והנהגות מהגר"י אלישיב שליט"א. וע"י באה"ט סי' קטח סק"ד). וע"ע שו"ת חשב האפוד ח"י סי' י' שמבאר בטעמיו דלא נחשב לסילוק יחד מהפת אם בדעתו להמשיך עוד הסעודה, וכן מבואר בסי' שלמי מועד פרק עז, ע"י ש"י.

ה. לכתחילה צריך להקפיד ולברך ברכת המזון במקום שאכל הפת. ואם הלך להמשיך סעודתו בחדר אחר, ואפשר לראות משם מקומו הראשון בו אכל הפת, יכול לברך שם. ובשעת הדחק יש להקל ולברך שם גם אם אינו רואה מקום הראשון, אם היה בדעתו שבעת ברכת 'המוציא' לברך ברכת המזון בחדר אחר בבית זה. אבל אם ממשין סעודתו בבית אחר, אם לא אכל שם פת, חייב לחזור ולברך ברכת המזון במקום שאכל פת (ע"י שו"ע א"ח סי' קפ"ד סי"א ובב"ב שם). ובשלימי מועד שם כותב שכן נהג הגר"ש אויערבאך זצ"ל דאכל החמץ בחדר מקורה שבפתח הבית, ואח"כ נכנס מניחם להמשיך סעודתו ושם בירך ברכתו.

ו. מותר לשפוט את החמץ בשבת - שחל בה ערב פסח - עד תחילת שעה שישית, למרות שכבר אסור באכילה מתחילת שעה חמישית, היות ועדיין מותר בהנאה. משעה שישית ואילך - שנטער מדרבנן אף בהנאה - אסור לטלטל, דהוי מוקצה מחמת גופו. אבל מותר לזרוק על ידי גוי לבהכ"ס וכדו' (שו"ע א"ח סי' תמד ס"ה, פ"מ"ג שם ומ"ב סק"א). וע"י חזו"א סי' קיח סק"ו.

ז. כלי שיש בו בליעת חמץ אך לא דבוק בו חמץ בעין - נחלקו חכמי זמננו אי הוי מוקצה ואסור לטלטלו אף לצורך מקומו. יש מתירין, כיון דמדינת אפשר להשתמש בו באופן דבדורים צוננין (ע"י שם תנ"ס"א ברמ"א ובב"ב שם), ויש אוסרין, כיון שלמעשה מקצה האדם דעתו ממו, אם כן הוי מוקצה (ע"י קו"י הלכות והנהגות מהגר"י אלישיב שליט"א - שמו"ר, וע"י בסי' שלמי יחזקא פ"ו סי' כ"ח).

ח. מצה אינה מוקצה - בשבת שחל בה ערב פסח - אע"פ שאסורה באכילה בערב פסח מעלות הפסח (ע"י שם תנ"ס"א ובב"ב סק"א), כיון שראוי לקטן - שאינו מבין מענין יציאת מצרים (שמו"ר) באכילת מצה, כדאי שם), וכן אפשר ליתנה לנכרי. [אמנם, יש מקפידין שלא ליתן לנכרי לאכול ממצות אחר, במיוחד לא מצה שנאפתה לשם מצוה (ע"י שלח' הק"י מסי' פסחים חלק מצוה עשירה דרוש ה; וכן מביא הט"ו א"ח סי' קס"י קס"ב בשם טעמי המצות להר"קאנטי. וע"י שם בב"ב ח"א סי' קס"ב) וזוהי חזו"א וזוהי אסור אלא מטעם מהנה בעלמא, והרבה אין נוהגין בחומרא זו. ברם, מצות-מצוה, המיוחדות לליל הסדר, כיון שמקדיש עליהן הרבה יש סוברין שדינן כמוקצה מחמת חסרון כוח (ע"י פ"מ"ג בא"ח סי' שח סק"י ובא"ח סי' תמד סק"ד; שו"ת שו"ם ישיבת ח"י סי' עז. וע"י שו"ת שלמי פ"ב סי' כ"ח).

ט. בשבת שחרית - אם איחר לקום, ולא יספיק לו הזמן להתפלל תפילת שחרית ולאכול סעודת שבת - עד סוף זמן אכילת חמץ, יתפלל תחילה אף על גב שלא ישאר לו זמן לאכול סעודת שבת לפני סוף זמן האכילה. אך אם כבר התפלל שחרית, ולא יספיק הזמן לקריאת התורה ותפלת מוסף וסעודת שבת - מותר לאכול סעודת שבת לפני קריאת התורה ותפלת מוסף. ופשוט, שאם ידלג בפסוקי החכמה ח"ד סי' קס"א; לוח דבר יום ביומו; שו"ע א"ח סי' רפ"ו סי' - ובב"ב וט"ו (שם). ופשוט, שאם ידלג בפסוקי דזמרה ויהיה שאמר ברוך שאמר, אשרי וישתבח וכו' יספיק לאכול סעודת שבת - ידלג (י"ל).

י. אברשי שמגר לאכול חמץ - קודם סוף זמן אכילה - ינקח היטב את השיניים, ומותר לנקות במחשת שיניים העשויה בחוטי ניילון, בלי משחית שיניים (שלמי מועד בשם הגר"ש אויערבאך זצ"ל, יע"ש). ברם אחד שידוע שכשמנקח שיניו במברשת יוצא לו דם, לא ינקח במברשת (י"ל).

יא. הגעלת שיניים תותבות בשבת ערב פסח - דעת הגר"ש אויערבאך זצ"ל נוטה להקל, כיון שבשעת ההגעלה עדיין אין הכלי אסור, שהרי מותר לאכול חמץ, ונמצא שהתיקון אינו נעשה מיד אלא לאחר זמן, וגם התיקון שנעשה אח"כ הוא רק בזה שכשיגיע זמן האיסור לא יחא נמצא בשיניים שום תערובת חמץ וכו' (ע"י מנחת שלמה ח"ב סי' מו).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

ההפצה השבוע בדבריה העולם לטובת ולעילוי נשמת הרה"ח ר' פינחס ב"ר ראובן ע"ה נלב"ע י"ז ניסן תשמ"ט לפ"ק - ת.צ.צ.ב.ה. הונעת על ידי בני ידירנו העסקן הרגול הנגדי המפואר הרה"ח ר' ראובן ברייש הי"ו - בני ברק	לעילוי נשמת מוה"ר אשר אנשיל ב"ר מנחם מענדיל ע"ה פרובסטער נלב"ע באסורו חג הפסח - כ"ג ניסן תשס"ד לפ"ק ונטמן ברה המנוחות בעיה"ק ירושלים תוב"א תהא נשמתו צרורה בצרור החיים הונעת על ידי זוגתו מרת בלומה ת"י הובנים - האחים הקרירים הר"ר מנחם מענדיל הי"ו והר"ר ניסן קלמן הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' ישעי' יצחק ב"ר ישראל ע"ה פריעדמאן נלב"ע י"ח ניסן תשס"א לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הונעת ע"י בנה הרה"ח ר' אברהם יצחק ענגעל שליט"א	הרה"ח ר' בנימין הכהן ווייסמאן הי"ו לרגל שמחת לילת הבת תח"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הקידוש ביו"ט ראשון דחג הפסח ב"המח"ד דחסידי בעלזא (מרכז)
הרפסת גליון חג הפסח בחסות מרובה הריחות De Meubelaere Van Diepenbeeckstr. 59 Antwerpen	לעילוי נשמת מרת זיסל ב"ר אהרן דוד ע"ה נלב"ע ע"פ תשי"ז לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הונעת על ידי בנה הגאון רבי שלמה זלמן וועבער שליט"א דומ"ץ ביהמ"ד דחסידי בעלזא אנטווערפן	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יצחק ב"ר ישראל ע"ה פריעדמאן נלב"ע י"ח ניסן תשס"א לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הרה"ח ר' בן ציון ב"ר יעקב ע"ה נלב"ע י"ט ניסן תשכ"ז לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הונעת ע"י בנה הרה"ח ר' יעקב פריעדמאן הי"ו	

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת קדושים (אבות א)
ד"ר ניסן תשס"ח לפ"ק – שנה י"ג גליון תר"ץ

מועד	החל	אנציון
22:23	22:08	20:49
21:43	21:28	20:11
21:58	21:47	20:26
21:55	21:33	20:21
21:27	21:06	19:52
22:26	22:12	20:51
22:25	22:05	20:50
22:03	21:45	20:28

מברכין התורה ראש חדש אייר ביום שני ושלש
המולד: ביום ב' בשעה 10:18 8-ה חלקים

תורתו של ראשונים

"לא תאכלו על הדם" / פשט ודרוש

ובי תבואו אל הארץ ונמטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל וגו'. לא תאכלו על הדם לא תנחשו ולא תענונו (וי, כג-כז). פירש"י: "לא תאכלו על הדם" – להרבה פנים נדרש בסנהדרין (פנ יצא): אזהרה שלא יאכל מבשר קדשים לפני זריקת דמים, ואזהרה לאוכל מבחמת חולין מרס שתצא נפשה, ועוד הרבה".

"והעולה משם לפי הסוגיא (בסנהדרין), שהם כולם מן התורה, שכלל הכתוב כל אכילת הדם בלאו אחד (ודלא כפירש"י ובהלכות קדא דיה השוחט ושם כ"ב ד"ה וטמאין) – שהאסור לאכול מבחמת שנושמת ועודה מפרכת הוא מדרבנן וקרא אסבתא בעלמא, ואם כן, מה שאמר הכתוב בשאול (יש"ד יג, לג): 'הנה העם חוטאים לה' לאכול על הדם', שהיו חוטאים באחד מן השמות הנכללים בלאו הזה, כי היו אוכלים מן הבחמה קודם שתצא נפשה, וזה מה שאמר (שם פס' לב): 'ועם העם אל השלל' – שהוא כעין הדורס ואוכל, 'ויקחו צאן ובקר וגו' וישחטו ארצה ויאכל העם על הדם', מרוב השלל בבחמות כשהיו שופכים דמם ארצה היו תולשים אבריהם ואוכלין קודם שימותו.

ועל דרך הפשט, הוא מין מומיני הכשוף או הקסמים, כי הוא דבר למד מענינו (-מהמשך הפסוק), והיו שופכים הדם ומאספים אותו בגומא והשדים מתקבצים שם כפי דעתם, ואוכלין על שולחנם להגיד להם העתידות, וזהו הענין מורגל אצל המצריים, וישראל למדו מהם עד שהיו זונים אחריהם, ולכן הוצרך הכתוב לאזהרה זו (רכינו בחיי). וכאשר היו ישראל עם שאול במחנה ההוא, היו מתפללים מאד מן הפלשתים, ולא היה שאול עושה דבר בלתי שאלת אורים ותומים וכו', והעם היו שואלים כשדים או ככשפים לדעת דרכם ומעשיהם, ואוכלים על הדם לעשות המעשה ההוא, ולכן אמר הכתוב: 'ויגידו לשאול לאמר הנה העם חוטאים לה' לאכול על הדם ויאמר בגדתם, לומר הנה השם עשה לכם תשועה גדולה היום ואתם שואלים ללא אלוהים, בגידה היא זו'.

לא תאכלו על הדם – "דבוק עם הכתוב למעלה, כי הוזהר על עין נמוק, שלא יאכלו מפרי עד השנה החמישית, גם כן כל בשר מהור לא יאכל עד שיוורק דמו על מזבח השם, אם היה קרוב אל מקום הקודש".

לא תאכלו על הדם – "בלא שהיטה, וכן הוא אומר (יש"ד יג, לא): 'והשחתם בזה ואכלתם ולא תחטאו לה' לאכול על הדם'. ד"א: 'לא תאכלו על הדם' – לא תנחשו' אתם גזאלי הדם לא תנחשו לאכול על הדם. פירוש, על קבר הרצוח, כדי להנצל שלא להגם מכם, שכן מנהג אמורי הוא. ובשביל שהזכיר לא תאכלו על הדם שהוא מנהג אמורי הזכיר אחריו משאר מנהגיהם".

חוקינו וכן פירש הרשב"ם שהוא דבוק עם הכתוב למטה, כי "אף זה יעשו בחקות הגוים שאוכלים על קבר הרוצח לשם מכשפות שלא ינקום או מכשפות אחר". וכ"כ ר"י בבב"ר שור ומעיד: "ואני ראיתי גוים, כשרוצחים זה את זה, הולכים ואוכלים על קבר הנרצח אכילה ראשונה שאוכלים, ואחרים ששוב לא ינקם".

"ואמר רבתינו ז"ל (ברכות יג): 'לא תאכלו על הדם' – הוא אזהרה שלא יאכל אדם קודם התפלה, והוא שאמרו (שם): לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם.

ועוד דרשו בו: 'לא תאכלו על הדם' – אזהרה לדיינים שלא יהיו דניי דניי נפשות אלא בבוקר (עיי' מנהגין שם; וזה"ק פ"ר משפטים קכב). וממנו זה צוהר תורה להתענות ביום הכפורים, שהוא יום הדין בדיני נפשות, כדי שלא תמרידנו אכילתו ממנוצא חפצו בדרכי התשובה והסליחה, ואם בנפש אחד הוא מוזהר מהכתוב הזה, ק"ו שיש לו להזהר בנפש עצמו שלא יפגע, שאם פגע איהו דאפסיד אנפשיה, כמשחית נפשו הוא יעשנה (מש"ל יג, לב), ואין צריך לומר בדיני נפשות, אלא אף בדיני ממונות אמר כן, משום שנאמר (ירמ' כא יב): 'דינו לבקר משפט', ואמרו: אכל ושתה – אל יורד" (עיי' וזה"ק שם).

לקח טוב

יראה מתוך אהבה

וקדושים. אהבתם את אביהם שבשמים היא כל כך מרוממת ונשגבה, עד ששומרים הם על אהבתם זו כעל בבת עינם ומחמדם נפשם. כל דבר שיכול – אף בספק ספיקא – לפגוע בפגם כלשהוא בחיבה זו, רואים הם כאיום נורא נוראות שממנו חייבים להישמר ולהזהר כמאיתמות מוות. מדת יראתם פורחת ועולה בד בבד עם מדת אהבתם.

אותיות מהכימות

מפני צינה תקום וסדרת פני זקן כו'. כי הנה לפי מה שכתבנו עיקר היראה הוא יראת הרוממות, בנין ליראה רב ושלטן עיקרל וקשרא דכל עלמין וכולסון קמים כלא תשיצין (וח"ל יא:), ובשאלה הוא במדריגה זו, הוא נקרא בן אסוב למקום. והנה בן חזיב שאביו אסבו אסבה רבה ואסבה עולם, הנה ירא מאל לעבור לזון אביו ח"ו, שלא יהיה נער לאביו ח"ו אשר אסבו אסבה עזה, וכן מגמתו לעשות נחת רוח לאביו שבשמים, כמאמר חז"ל (וח"ל יא: ז): 'שאל מפרנסין לאבין שבשמים – בתורה ובשבעה וגמ' וקיום המלות. אכל ח"ו להפך, אמרו חז"ל (בסנהדרין מו): 'שכנה מה הלסון חומרת, קלני מלאכי, ככיוול יס לו נער להבולא ב"ה, והלדיק ירא תמיד שלא לעבר ח"ו לאביו שבשמים, רק לעשות נחת רוח לאביו שבשמים.

ובחינה יראה זו הוא צירא ממדת הרחמים... שלא יהיה נער ח"ו למדת הרחמים, כי עיקר בריאת העולם היה להטיב לבחוליו כדוד, ויותר ממה שהעגל רואה כו'. עיקר כוונתו היה להשפיע חסדו ורב טוב לבית ישראל... כי זה עיקר התענוג של הבולא ב"ה...

ודוע שזקן וצינה הוא מדת הרחמים, כדוע מאמר חז"ל (מכילתא יתרו כ, ב) שבניי נדמה להם כזקן מלא רחמים. וזה פ"י הפסוק: 'מפני צינה תקום', ל"ל עיקר היראה הוא ליראה מפני צינה, הוא מדת הרחמים, 'וסדרת פני זקן' – שלא תאמר קלני מלאכי ח"ו, כי אם 'עוז וסדר לפניו עוז וסדר במקומו' (דס"א טו, כז), וזה: 'וסדרת פני זקן'.

קדושת לוי

לכשתמיצי, הרי שמדת היראה הרגילה – יראת העונשים – איננה מכוונת אל המקור, אלא אל האמצעים שיסובבו את העונש. סוף סוף אין דואגת מדה כזאת אלא לאדם עצמו ולא אל זולתו. יראת הצדיקים לעומתה, שהיא הנכונה והמשווכחת, מוסבת דוקא אל מקור אהבתם, אבינו שבשמים הקדוש ברוך הוא. כל דאגתה של יראה כזאת איננה אלא אליו יתברך, ובכך מוסיפה בו עוז והדר.

מדת האהבה ומדת היראה נראות לכאורה סותרות זו את זו. הראשונה מקרינה חסדים ורחמים, נעימות ולבביות. היא גם משפיעה חמימות המתפשטת בלבו של אדם ומרחיבתו, בידעו שזולתו דואג לו דאגה כנה ואמיתית ולא זו מחבבו. השניה לעומתה, מקרינה דין של גבורות ומשפטים וגישה מדאגינה של 'יקוב הדין את ההר', וזורקת מרה ואימה קרה המכווצת את לב האדם, בפחדו ממה שאמור להגיעו.

בראיה שטחית איפוא, אין שתי מדות אלו יכולות להתפשר ביניהם, וכתוצאה של השקפה פשוטה זו, מקובל לחשוב שלא תוכל המדה האחת להופיע במילואה יחד עם חברתה. השקפה זו אומרת: אין האהבה יכולה להתגבר בשעה שהיראה פועלת את פעולתה, ומאידך אין היראה יכולה לפעול בשעה שהאהבה בוערת ומלהיבה. וכמו שהם שחום וקור הם שני ענינים מתנגדים זה לזה, ואינם יכולים להופיע בגבורתם יחד, רק במדה פושרת, כאשר שניהם נוכחים רק במדה מסויימת, כן הדבר לגבי האהבה והיראה. והפשרה היחידה היא קצת מזו ומעט מזו. עד כאן הראיה השטחית.

אלא שקיימת גם מדת יראה אחרת, ובעצם היא הנכונה והמשווכחת. ואין ראייתה יוצאת מתוך עונשים ואיומים המולידים אימה בלב ומגרשים את חום האהבה, אלא יוצאת היא דוקא מתוך זווית ראייתה של מדת האהבה, כך שלא רק שאינן סותרות, אלא אף תומכות זו בזו, עד שבתגבורת האחת תגדל גם השניה.

מצויה תופעה זו בין בני אדם, כאשר תימצא ביניהם אהבה רבה ועזה, כגון זו שבין הורים לבניהם, או בין חברים מושבעים ונאמנים. תגבורת האהבה תביא לכך שצערו של האחד יכאב גם לשני, וכל שכן שייזהר האחד מלגרום לצער כלשהו לחבירו. ובכן, זהירות זו מעצם מהותה אינה אלא ממדת היראה. אולם איננה יוצאת אלא מתוך התגבורתה של מדת האהבה.

כך היא המדה של יראת הבורא ברוך הוא הנמצאת בקרב משרתיו עושי רצונו, צדיקים

אמרות טהורות

ענוה אמתית – ולא כוז שמביאה לירי גאון

לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול (ויקרא יט, טז). "הנה, יש בני אדם כשמוגיעים לבחינת ענוה, מיד נדמה בעיניהם כי הם בשלימות גמור, ומהקטנה גופא בא להם גאות. וזהו 'לא תשא פני דל' – שלא תהיה לך שום התנשאות מזה שאתה פונה לבחינת דל ושפלות, רק שתהיה בבחינת ענוה באמת

'לא תהדר פני גדול' – היינו, שלא תבוא לך שום בחינת הידור והתנשאות ממה שאתה פונה מחשבתך ולבך לרוממות וגדלות הכורא ברוך הוא". אמרי אלימלך, נראדיוס

"הוכח תוכיח את עמיתך" – וממילא ירגיש בעל העבירה וישוב

הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא (ויקרא יט, יז). "פירוש, כשתוכיח את האדם, אל תוכיח אותו לנוכח, פן יתבייש, אלא תוכיח אדם אחר שהוא נקי וצדיק מן העבירה ההוא, וכאשר תוכיח אדם אחר בפניו, אז ירגיש אותו האדם – שאתה רוצה להוכיח – שהוא בעל העבירה בעצם, נמצא שאינו מתבייש בתוכחתך. ופירוש הפסוק כך הוא: 'הוכח' – כשאתה רוצה להוכיח אדם מן העבירה, כך תעשה: 'תוכיח את עמיתך' בתורה ובמעשים טובים כמותך, אדם כשר כמותך, והאדם הצריך לתוכחה ירגיש בעצמו, וזהו 'לא תשא עליו חטא' – שלא יתבייש בעל עבירה בתוכחה זו".

רק על ידי קיום 'ואהבת לרעך כמוך' אפשר לקיים כל התרי"ג מצוות

ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יג, יח). "פירוש, לצד שהוא כמותך, כי בשלומך ייטיב לך, ובאמצעותו אתה משלים שלימותך, ואם כן אינו אחר אלא אתה בעצמך וכאחד מהלךך".

אמירה נעימה

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו וגו' (ויקרא יב, ב). איתא במדרש (שפירא לה, ב): "רבן הקולס, אתה מבקש שנהא קדושים, חסר ממנו המות". והוא פליאה עד מאוד. ושמעתי ליישב, דהנה איתא למה נמשלו ישראל לצאן [שנאמר (ויקרא לד, לא): "אתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם"] – מה צאן קדש, שהרי רוב הקרבנות מן הצאן, אף ישראל קדושים. מעם אחר למה נמשלו ישראל לצאן, מה צאן למביחה אף ישראל למיתה (עיי' שפירא לה, ב). וזה פירוש המדרש: "רבן הקולס, אתה מבקש שנהא קדושים", נמצא שאתה דורש מעם זה – מה צאן קדש אף ישראל קדושים, אם כן "חסר ממנו המות", דכלא הכי הייתי אומר שישראל נמשלו לצאן, מה צאן למביחה אף ישראל למיתה, אמנם עכשיו שאמרת "קדושים תהיו" – הרי שיש לומר שנמשלו לצאן, לומר מה צאן קדש אף ישראל קדושים.

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלריך אני ה' (ויקרא כג, ב). בגמרא מסופר (ברכות כח): "דר' זורא כד הוה הלויש מגירסיה הוה יתיב אפיתחא דבית המדרש ואמר: 'כי הלפי רבנן אז איקום מקמיהו ואקבל אגרא'. ולכאורה פליאה היא, דבשלמא מה שהשתדל שלא להתבטל לרגע מתורה ומצוות, ולכן כשנחלש רצה לפחות לקיים מצות הידור וקיום, ניהא אבל למה סיים ואמר שעושה זאת כדי שיקבל שכר – 'ואקבל אגרא', וכי עבד את בורא על מנת לקבל פרס? וי"ל דהנה איתא במדרש (מכילתא פ"ג, יז) דהשרש על מצות קימה הוא שזוכה ליראת שמים. ואם כן, שכר ופרס כזה מחויב ומוטל על כל אחד להשתדל להשיגו. ולכן אמר: 'ואקבל אגרא' – שאזכה ביראה. וזהו: 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן – ויראת מאלריך'.

ובזה יש לפרש גם המשנה (אבות פ"א מ"ג): "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס וכו' ויחי

ובזה מציאנו נחת רוח, כי ה' צוה תרי"ג מצוות, ומן הנמנע שימצא אדם אחד שישנו בקיום כולם, וזה לך האות, כהן ולוי וישראל, וגושים; יש מצוות עשה בכהנים שאין מציאות לישראל לעשותם, ויש מצוות לישראל שאינם בכהנים, וכן בלויים, וכן בנשים, ומה מציאות יש ליחיד לקיימם להשלים תיקון לרמ"ח איבריו ושם"ה גידיו – אשר יכוונו להם (עיי' מדרש נחומא פ"ר כי תצא אות ב), אלא ודאי שתתקיים התורה במחברת הכללות ויוכח זה מזה".

אור החיים ח"ק' (פר' פקודי לט, לב). וכן איתא בספר 'עמוד העבודה' להר"ח רבי ברוך מקאסוב זי"ע (ליקוטם, רלב). וזה לשון קדשו בא"י: "... ואפשר מי שמקיים 'ואהבת לרעך כמוך' הרי אז נחשבין לאחד מהמת אהבתך, ואז מעלין על כל אחד גם מצוות של חפירו. ואפשר זה יהיה הכוונה במה שאמרו ר"ל (ירושלמי נדרים פ"ה ה"ד): 'ואהבת לרעך כמוך' – זו היא כל התורה כולה, שעל ידי 'ואהבת לרעך' מעלה עליו הכתוב כאילו קיים כל התורה כולה". וראה כעין זה באריכות בתולדות 'עיקב יוסף' פר' פקודי אות ג ובי"ב פורת יוסף פר' יצא דף נח. ועוד.

העניו והפרש מתאוות עוה"ז ופוליס להגיע למדרגת האבות

אל תפנו אל האבת (ויקרא יט, לא). כשהאדם הוא בעיני עצמו כ'אין ואפס, אזי יכול להתעלות ולהגיע עד למדרגת האבות הקדושים.

וזהו הרמז: **"אל"** – כשתהיה בעצמך כ'לא' נחשב, אזי **"תפנו אל האבת"** – תוכל לבוא למדרגת האבות, "אך כל זה הוא אם אינו הולך אחר תאוות עולם הזה, אבל אם הוא משוקע ח"ו בתועבות העוה"ז, היאך יוכל לבוא למדרגת האבות שהיו פרושים מהעולם הזה, וזה שנאמר: **"אל תפנו"** – כשלא תפנה לתאוות עולם הזה, אז תוכל לבוא **"אל האבת"** – למדרגת האבות". קול ענק להנהיג בעל 'מלא הרועים' זי"ע

מורא שמים עליכם, רצה לומר, אע"פ שאין לקיים המצוות על מנת לקבל פרס, אבל כוז המצוה הובה להשתדל לקיימה משום שכרה שהוא יראת שמים. **בני יששכר** (סין מאמר ח"י יד)

ואבדיל אתכם מן העמים לחיות לי (כ, כה). וברשי: "אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי, ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו ותגלו מארץ הקדושה" וכו'. יש לפרש, דהנה הקב"ה הוא רועה ושומר של ישראל כאילו נמסרו לידו ית"ש לשומרם, כדכתיב (ירמ' לא, ט): **"מִן־הַיָּמִן יִשְׂרָאֵל יִקְבְּצֶנּוּ וְיִשְׁמְרוּ בְרָעָה עֲדָרָה"**, והוא ית"ש מסר את הצאן לשומרים אחרים, כדכתיב (שיח"ה יא): **"כִּכְרֵם הָיָה לְשִׁלְמָה בְּכַעַל הַמֶּלֶךְ הַזֶּה אֶת הַכֶּרֶם לְמִרְיָם"** וגו', ופירוש: "כרם היה לשלמה – זו כננת ישראל וכו'. נתן את הכרם לנזירים – מסרה ליד אדונים קשים, ככל מדי ויזן ואדום".

והנה, ידוע דאע"פ דשומר משמר לשומר חייב, דיכול לומר לו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, מכל מקום אם הבעלים בעצמם גם כן מפקדים ביד השומר השני, אז אע"פ שעכשיו הפקדון ביד השומר הראשון, והוא מסרו לשומר השני, פמור השומר הראשון, דשוב אין הבעלים יכולים למעון אין רצוני שיהא פקדוני בידו (עיי' בי"א לה). ולפי זה, מאחר שהקב"ה, שהוא שומר ישראל, מסר את ישראל לשומרים אחרים בגלותם, הרי חייב השומר הראשון על כל מה שאירע לצאן בבית השומר השני, נמצא שהקב"ה חייב להחזיר את ישראל לקדמותם ולהסיר מהם יד השומר השני, היינו אומות העולם. אך אי הבעלים בעצמם כל יומא מפקד נביה דהשומר השני ומחזיקן אצלם, אין על השומר הראשון כלום, כאמור.

וזהו שאמר: אם אתם מובדלים מהם – הרי אתם שלי. אך אם אין אתם מובדלים מן העמים, ואתם האמנתם בהם ולמדתם אותם עליכם אלופים לראש (עיי' ירמ' יג, כא), אזי אין על השומר הראשון שום חוב, והרי אין אתם שלי אלא של נבוכדנצר וחבריו, אותם העמדתו שומר במקומו, כביכול. **דרשות חתם סופר** (דף כה)

יתרון דעת

קדושים תהיו

בענין הסתכלות במראה – "שפיגל" (א)
איסור 'לא ילבש גבר שמלת אשה' – דאורייתא או אסמכתא בעלמא / באיזה אופנים מותר להסתכל במראה, ועוד

תניא בתוספתא פ"ג (רע"ז ה"א) ובירושלמי דפירקין (ע"ז פ"ב ה"א): ישראל המסתפר כוכבים וכוכבים רואה במראה, ומן הכותלי אף רואה במראה, פירוש, לפי שאינם חשודים על שפיכות דמים. התירו של בית כ"ג שיהיו רואין במראה, פירוש, אף מן הכותלי – מפני שהיו זקוקין למלכות. **משמע שאסור לאיש לראות במראה**, ונראה כי הטעם משום 'לא ילבש גבר שמלת אשה' (דברים כב, ה) דמרתגם 'לא יתקן גבר בתקיני אתתא', וזה דתניא בפרק שואל (שבת קמט) אין רואין במראה בשבת, ומפרש בגמרא במראה של מותב מפני שאדם עשוי להשיך בה נימץ המדולדלות, ומשמע דוקא בשבת – הא בחול שר, דהם באשה איירי, וראו' לאו דוקא. דאיש אסור בכל ענין.

וכן משמע בירושלמי (שבת פ"ו ה"א) דמפרש טעמא דאין רואין במראה וכו', ומסיים בה **והאיש אף בחול אסור שאינו דרך בבוא**, ג' דברים התירו לבית גרבי: שיהיו רואין במראה, ושדיו מספרים קומי, ושילמדו לבנייה חכמת יון, ומפנין שהם זקוקים למלכות וכו'. ומיהו אינו אסור כי אם להתנאות דעבר משום 'לא ילבש גבר', אבל להסתפר ולגלח ולראות במראה שלא יחבל בעצמו או משום מידוש עיניים ודאי מותר, ובוחן לבו אומר.

תוספתא (ע"ז כט, ד"ה המסתפר) **מהר"ם** ומרסנבורג אומר, שמותר להסתפר במראה כשהגוי מספר אותו, או הוא בעצמו, כדי שלא יחתוך עצמו, ואין בו משם 'לא ילבש גבר שמלת אשה'. ואומר, שרבינו **שמשון משאנץ** היה נוהג, כשהיו עיניו כואבין לו, היה מכסה פניו ולא העיניים, והיה מסתכל במראה. **תשב"ץ** קטן (אות שסו)

"לא ילבש גבר שמלת אשה" – מן הכתוב הזה למדו ר"ל מפי השמעה שאסור לו לאדם להתקטש בקשט המיוחד להן, כגון **לראות במראה** וכיוצא בו, והוא אחד מן השלשה דברים שהוצרכו חכמים להתיר לבית רבי (בב"ב, טז) ושמע מינה שאסור הוא לשאר בני אדם שיתכללו במראה לפי שהוא קשטו גושים, אלא אם כן היה סופר – שהתירו לו להסתכל כדי לחזק בה הראות, או שהוא חולה וחלש – ורוצה להסתכל בתואר פניו, הרי זה מותר, שאין זה בכלל קשטו ואינו דרך תאוה ופתוי יצר הרע.

רבינו בחיי (דברים כב, ה) איסור דאורייתא שלא לראות במראה שקורין 'שפיגל', ולצורך כגון שיש לכלוך בפניו וכיוצא שר, אבל אחרי שנסתפר אסור.

אסור לאיש להסתכל במראה משום 'לא ילבש גבר', אלא אם כן משום רפואה, כגון שחושש בעיניו או שמספר בעצמו או אם מסתפר מן העכ"ם בינו לבינו. וכדי ליראות אדם חשוב מותר לראות במראה.

הגה: ויש אומרים הא דאסור לראות במראה היינו דוקא במקום דאין דרך לראות במראה רק נשים ואית ביה משום לא ילבש גבר, אבל במקום שדרך האנשים לראות גם כן במראה, מותר. ואפילו במקום שנהגו להחמיר, אם עושה לרפואה, שמוציא עיניו או שעושה להסיר הכתמים מפניו או נצרות מראשו, שרי, וכן בהגו.

ש"ש יורה דעה (קט"ו ס"ב, ועיי' ב"ביאור הגר"א בשם הר"ן) – "דהחברים מנעים בכל מקום, יע"ש"

וג"ל, שהר"ן סובר דהא דאסור בתוספתא ובירושלמי להסתכל במראה הטעם משום 'לא ילבש גבר שמלת אשה' דמרתגמין 'לא יתקן גבר בתקיני איתתא', דרשה מגוריה היא ומדאורייתא אסור. אבל שאר פוסקים סוברים דאין דרשה מגוריה, אלא אסמכתא בעלמא, ועיקר הדבר גזירת חכמים. **הגהות כנסת הגדולה** (על יו"ד סי' קפב)

דתני, אמר שמעון הצדיק, מימי לא אכלתי אשם נזיר אלא אחד. פעם אחד עלה אלי אדם אחד מדרום, וראיתו אדמוני עם יפה עינים וטוב רואי וקוצצותיו מסודרות תליל תליל, ואמרת לי: בני, מה ראית להשחית את השיער הנאה הזה. וגם לי (אומר לי): רבי, רועה הייתי בעירי, והלכתי למלאות את השאוב מים, וראיתי את הבובייה שלי בתוך הדמים ופחו יצרי עלי וביקש לאבדיני מן העולם. אמרתי לו רשע אתה מפחו בדבר שאינו שלך עלי להקדישך לשמים. והרבתני בראשי ואמרת לי: בני כמותך ירבו עושי רצון המקום בישראל, עליך הכתוב אומר (מכילתא ב, א) **"איש או אשה כי יפליא לנדר נזיר נזיר להחיר לה"** (ירושלמי נדרים פ"א ה"א).

זה המעשה מביא לבחורים שבזמננו לגינה, דהרי זה הנזיר העני על עצמו דלא ראו פניו מעולם במראה, והרי זה שער נאה כדי שלא יתגבר יצרו הרע עליו, מה יענו אלו שבזמננו דעוברים על 'לא ילבש גבר', דרואין במראה, ודוקא לקרובים למלכות הוא דהתירו. ויותר רע ומר בשבת דעומדים לפני המראה במסרק לתקן את שערן דמחללי את השבת, ואיסור מוסיק לראות במראה דבחול גמי אסור נגד אותו נזיר דהשחית שער ע"י שראה פניו במים ולא ראו עיניו מראה, הנה אלה רשעים מתקנים שערם בשבת ובמראה, וידיים עתידין להשרפ בגיהנם וכו' רח"ל...

לחיים בירושלם להגרי"ה פלאגי זצ"ל (על בירושלמי שם. ועיי' שפתי כהן דברים כב, ה)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע

מאה וחמישים שנה להסתלקותו – ביום כ"ט ניסן תרי"ח לפ"ק

הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע נולד - ביום ט"ז כסלו שנת תקמ"ד לפ"ק - לאביו רבי אליעזר ישראל ולאמו ע"ה [אשר למרות גודל עניינים ודחקים היתה אופה כל יום לחם ומבשלת תבשילים, בכדי לכלכל את העניים הנודדים וסובבים בעיירות ליטא].

היה דבוק בכל נימיו נפשו ברבותיו הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש זי"ע ובנו הרה"ק רבי נח זי"ע. לאחר הסתלקות רבי נח, בח' תשרי תקצ"א, הוכתר בכתר ההנהגה (ראה עוד על תולדותיו וכו' במדורנו ג' רס), במאמרו של האי ספרא רבי רבי שליו חיים פרוש זצ"ל. עם גדולי תלמידיו נמנים: א. ממלא מקומו הרה"ק רבי אברהם מסלונים זי"ע בעל היסוד העבודה' (מאמר אודותיו ראה במדורנו ג' רמז) - שהעיד נשגבות על רבו הק', שהיה צריך למצוא עצה כיצד להחזיק את נשמתו בקרבו לכל תצא מגופו מתוך כלות הנפש: כן התבטא: מלאכים ושרפים לא יכלו להשיג את גודל מדרגותיו של רבינו מקאברין; ב. הרה"ק רבי יהושע מאוסטרובא זי"ע בעל 'תולדות אדם' (ישי"ד חל השבת ב"ח ניסן [תרל"ב]). ראה מאמרו אודותיו בג' קסח) - ששם פעם לפני נכד רבינו, הרה"ק רבי נח נפתלי מקוברין זצ"ל, שאביו הקדוש רבי שלמה לייב מלענשטא זי"ע נסע אל הרבה צדיקים, והיה אומר שאת "לבו" מצא אצל הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימיטוב זי"ע, ואילו אני - אמר הרה"ק מאוסטרובא - גם כן נסעתי להרבה צדיקים, אך את לבי מצאתי בקאברין!

ניצוצות מאירות משלהבת אור תורתו נדפסו לראשונה רק בשנת תרי"ע בשם **"אמרות טהורות"**, וכעבור שנים מספרים גם הספר **"אורי' ישרים"** מארבעה מטיבי לכת: הסב"ק מלעכוויטש ובנו הרה"ק רבי נח, רבינו מקאברין ובעל "יסוד העבודה" מסלונים. לימים הובאו מדרגותיו גם בספר **"תורת אבות"** - תורתם של הצדיקים הנו' וממשיכי דרכם, אדמו"רי סלוצק, זכ"ע. מכל אלה נקבצו ובאו, ועוד בתוספת מרובה, על ידי נ"ח הרב שלמה זלצמן שליט"א, בספר **"אמרות משה"** אשר כבר נדפס בכמה מהדורות, וביותר במהדורתו החדשה והמורחבת משנת תשס"ו, אשר ממנה לקטנו מן המוכן את אשר אנו מגישים לפניכם היום, בדברים כלשונם.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

"הכם" - בתורה, "פקח" - במילי דעלמא:

אמר לפנינו על אחד שהוא חכם, ויען: איך שייך לאמר עליו שהוא "חכם"? אפשר לומר עליו שהוא "פקח", כי גם על שור נאמר "ישור שהוא פקח" (ב"ק נ"ד), אך אדם חכם אין לקרותו כי אם חכם בחכמת התורה שהרי "ראשית חכמה יראת ה'" (תהלים קיא, ט), אבל אם הוא רק בשארי דברים, אין לקרותו בשם "חכם" כי אם "פקח".

הרואה בהנים עוסקים בעבודתם -

היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה:

אחד מהלומדים המתנגדים שאל למרן מקאברין זי"ל, כאשר נתהוו דרך החסידות, שנושעין אל צדיקי הדור ומנהלים "שולחנות" ואוכלים ושותים יחד במסיבה בשבתות ויו"ט, מנין קבלו הדרך הזה, הלא לא נמצא זאת לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה ולא בפוסקים, אין זאת כי אם את אשר סללו להם דרך חדשה מקרוב אשר לא סללו אבותינו. השיב לו: הלא זה אשר כתבו התוספות בבבא בתרא דף כא ע"א ד"ה "כי מצוין תצא תורה" - **"לפי שהיה רואה קדושה גדולה, והכנים עוסקים בעבודה, היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה, כדדרשין בספרי (דברים א, ק) 'למען תלמד ליראה' וגו' - גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד, לפי שהיה עומד בירושלים, עד ליראה - שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה"**, כע"ל. מזה תבין ענין דרך עבודת הצדיקים והנושעים לצדיקים, ואם תזכר בתבן ולא תקשה.

על האדם להאמין שתורת צדיקי הדור גם היא נתנה למשה רבינו ע"ה:

אומרים אנו (בסדר שלש עשרה עיקרים): **"אֲנִי מֵאֲמִין בַּמָּוֶןה בְּאֵמֶןה שְׁלֹמֶה, שֶׁכָּן הַתּוֹרָה הִתְקַוְּתָה עֲתָה בְּיָדֵינוּ הִיא הַתּוֹרָה לְמֹשֶׁה בְּכַנּוּ עָלָיו הַשְּׁלֹם" - מהו הלשון עתה, האם קודם היתה ח"ו תורה אחרת:**

אלא בודאי צריך להאמין באמונה שלמה שהתורה שבע"פ על ידי חז"ל, נתיאם אמוראית ואת שחידשו הגאונים ובעלי תוספות, הכל ניתנה על ידי משה רבינו ע"ה, אכן אפילו מי שמאמין כ"ל אך חלילה לא יאמין בדברי צדיקים חכמי הדור דבור הזה אשר אנו נמצאים בו, שזאת התורה, דברי צדיקי הדור, נתנה על ידי משה רבינו ע"ה, מי שאינו מאמין בה הוא אפיקורס גמור, כי צריך להאמין באמונה שלמה שכל התורה הנמצא עתה בידנו, בדור שלנו, על ידי צדיקי הדור המורים אותנו, היא הנתונה למשה רבינו ע"ה.

מכאובים לרשע - חסד להבטח בה:

בן איש כפרי היה מתאונן לפניו כי מימים ימימה היה יושב יחיד בכפר שלו, ולא היה לו מעולם שכן יחודי, והיה טוב לו, וכעת נתישבו סביביו יהודים הרבה, ונתקפחה פרנסתו. השיב לו: תבי' (תהלים לב ט) **"רַבִּים מִכְּאֻבִּים לְרַשֵׁעַ וְהַבֹּטֵחַ בַּה' חֹסֵד יִסְבְּבֵנּוּ"**, פירוש, **רבים מה שהיהודים מתרבים, זאת מכאובים רק לרשע, אבל והבטח בה' חסד יסובבנו**, מה שיהודים רבים סובבים אותו, לחסד יחשב לו, ששוכן בתוך בני ישראל.

משולחן גבוה קא זכו:

כל ישראל מבקשים "ואל תצריכני לידי מתנת בשר ודם", ובאיזה אופן מבקשים התלמידי חכמים אשר אין להם שום עסק אחר רק מתנית תמכי דאורייתא. אלא, על זה נאמר:

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ק - ר' משה ברוך' יצחק ערשי ברושטיין ז"ל ת.צ.ב.ה.

"תהלתי תהי נא לראשך עטרת ותפילתי תכון קטורת", לא יכולתי לדבר עוד, כי חשבתי מי אני ומה תהלתי אשר יהיה לך א-ל גדול כמך - עטרת, ומה אני ומה תפילתי, ובפרט לפניך הי' יהי נכון קטורתך, עד ששמעתי מאחורי אחד שואג בקול **"תיקר שירת רש בעיניך"** רצ"ל אפילו לרש שאין בו כל, שירתו ותפילתו גם יקר בעיני ה', אז נחה דעתי.

להרשיש את ה"שוית" בלב:

הגאון בעל 'בית הלוי' זצ"ל היה סמוך על שולחן חותנו, שהיה מחסידיו מרן מקאברין זצ"ל. והיה דר אצלו בחדר מיוחד שבו ישב על התורה ועל העבודה. פעם נודמו לשם הרה"ק מקאברין, וחזונו רצה שה'בית הלוי' ייראה עם מרן זי"ל, ועל כן הניח את חפצי הצדיק בחדר חתנו.

כשעמד הרה"ק מקאברין לנסוע למחוז חפצו שאל על חפציו, והראה לו בידו שנמצאים בחדר חתנו, וניסה להיכנס לשם, אלא שהדלת היתה נעולה. דפק בדלת ופתח לו ה'בית הלוי' ושאלו למבוקשו, ואמר לו שחפציו נמצאים כאן ורוצה להראותם.

כשנכנס הצדיק מקאברין לחדר, ראה שם "שולחן ערוך" אורח חיים חלק א' פתוח לפניו, ושאלו האם למד כבר סימן א' סעיף א', וחשיבו שכן. ושאל אותו: הרי הרמ"א מביא שם בשם המורה נבוכים "כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה עומד עליו ורואה ומעשיו וכו', **מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת** ובושתו ממנו תמיד", ומשמע מלשונם שזו הבטחה, שמדי כשיקיים זאת תבא אליו היראה, ושאלו, האם כבר נתקיימה בו הבטחה זו. ואמר לו שאכן קיים מה שכתוב שם, אמנם לא ראה שנתקיים בו. והבטחה שמדי תגיע אליו היראה וכו'. אמר לו הרה"ק מקאברין, שצריך לדקדק במה שכתוב שם שהלשון הוא **"כשישים אל לבו"** ולא **"אל ראשו"**, ולכן כשחושבים רק במחשבה אינו פועל, אלא צריך להרשישו בתוך הלב.

לימים כשחזר הגאון בעל 'בית הלוי' על מאמר זה בפני חסידי מרן מקאברין אמר להם: **איהר וילט העין א תורה מן אייער רבי'ן, דאס איז דאך תורת אמת!** (הפסיק אתם לשמוע מאמר של רבכם, הלא תורת אמת היא!).

"עלה בכבש ופנה לסובב"

פעם אחת בא אצלו אחד מאנשי שלומם מקאברין, ושאל שיתן לו עצה לאיזה שידוך יפנה עבור בנו, וחישב לפניו כל המעלות והחסרונות מכל שידוך, אך על שידוך אחד אחר אשר אף אם הנדן והמוזנות מועטין אך הקרן, הכלה, היא במעלותיה נעלה על כולה.

והנה בשמעו זאת מאתו התחיל לזעוק עליו בקול: וויא רעדט דאס א איד אויס מן מויל באלד קרן, ווייטט וואס "קרן" איז? פריער איז (ובחיים פ"ג מ"ח): **"עלה בכבש" - א איד בדארף זיין א כובש את יצורו, דער נאך "ופנה לסובב" - בדארף ער זאך קערער צום מסבב כל הסיבות, ואחר כל אלה "ובא לו לקרן" - דער נאך קען ער ערשט קומען צום קרן.**

"המהרהר אחר - רבו"

פעם אחת היה מרן מקאברין זי"ל בעיר אחת ברייסיק, ונתאכסן בבית החסידים ריישישי, ועשו עבורו סעודות ערבית, וכל החסידים התאספו ובאו שם לכבודו. גם ראשי העדה אכלו עמו, ומרן זי"ל אמר תורה בישראל, כשכל החסידים ישבו שם עם רוב דרך ארץ. אך בקצה השולחן עמד שם חסיד אחד ודיבר עם השני שאצלו בחשאי. ואמר לו איש אחד: שתוק, כי לא דרך ארץ שידברו בעת הישולחן. וחשב האיש המדבר: הלא הוא אינו רבי שלי, והדרך ארץ שיש לו לפני רבי אחר הוא די והותר.

ופתאום באמצע אמירת התורה הפסיק הרבי ואמר: **"המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר השכינה"** (ספרדוק ק), הייט, אז ער טראכט ביי זיך אז **"אחר - רבו"**, איין אנדערער איז מיין רבי, נייט דער (הייט, שרשעס לעצמו שדאס אחר הוא רבו ולא וכו'), **"כאילו מהרהר אחר השכינה"**, הוואכס, כל אחד הביט בפני חבירו למי התכוון הדיבורים האלו, שהרי לא ידעו את אשר חשב האיש הזה. והאיש אשר הרגיש בעצמו שכונת הדיבורים היתה עליו, עם כל זה חשב עוד בלבו האם יודע תעלומות הוא, על כן בטח נתכוון הרבי לאיזה איש אחר בדבריו אלו. ופתאום נשמע עוד הפעם מאתו זי"ל: **"המהרהר" או איינער טראכט "אחר - רבו"** אז איין אנדערן האט דאס דער רבי געמיינט, נייט מיר, **"כאילו מהרהר"** וכו' (אם חושב "אחר - רבו", שהרי התכוין למשהו אחר, "כאילו מהרהר" וכו').

"מוציאין את האדם מן העולם" - - -

פעם אחת אמר: הלא כולם אומרים בפייהם: **"יִקְרָא מֶה' פֶּל הָאָרֶץ מִמּוֹן יְגִוּר פֶּל יִשְׁבִּי תַבְלִי"** (תהלים ט, ח), ומדוע לא יתיישב האדם באמרו זאת ויחשוב: מה נמצא אנכי! וכי אנכי אומר בפני כל הארץ יראו ויפחדו מהשכינה, ואני בעצמי אין לי שום יראה ופחד! וכי אני לא בארץ ולא בתבל!

וכשאיש ישראל אומר "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם", הלא יראה ורתת היה צריך לאחוז בו בשעה שהוא אומר "מלך העולם".

אך תהיירן הוא, כי **"הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם"** (אבות ד, ט), פירוש, אם יש באדם אפילו אחד מן השלשה דברים, ובפרט אם יש בו כולם, מוציאין את האדם מן העולם, שלא נעשה בו שום רושם בעת שאומר **"מלך העולם"**.

"לידי מתנת בשר ודם", פירוש, שלא יזדמנו לפנינו אנשים נותנים כאלו שמדמים בנפשם כי המה הנותנים מתנותיהם, כי אם ידעו ויבינו כי אך שולחן דרחמנא אינון.

לימוד תורה - בלא דעלות:

פעם אחת שבת בעיר אחת, ונכנס אליו איש אחד והתחיל לפלפל עמו בתורה, והתחיל לומר לפניו פשעטליך. כאשר סיים התורה שלו אמר להאיש אשר היה מפלפל עמו: הלא תדעו מהגמרא **"בירא דשתי מנינה לא תשדי ביה קלא"** (ב"ק צב), פירוש, **"בירא"** הן התורה, בדכתיב (ישעי נה, א): **"הוי כל צמא לכו למים"**, **לא תשדי ביה קלא"** - לא תזרוק את האמור בתהלים קפ"ט **"קלא" (פסוק א): "ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני"**, היינו לא תכניס בתוכה גדלות.

בין עבודה ה' עם שמחה - לעבודה בלעדה:

בשם הרה"ק בעל יסוד העבודה זי"ע, שיפר ששמע פירוש זה מלצים שאמרו לו בשם רבו הק' מקאברין זי"ע והתלוצצו מפירושו, והוא על הפסוק ותהלים קכ, ה-ו: **"הִזְרִיעִים בְּדָמָה בְּרָנָה יִקְצְרוּ. הַלֹּחַד יִלֵּךְ וְנִכְבָּה נֶשֶׁא מִשֶּׁךְ תִּזְכֶּר בֶּא יָבֵא בְרָנָה נֶשֶׁא אֶלְמִתִּי"**. ואמר: העובדים את השי"ת **"בדממה - ברינה"**, היינו, הן העובדים ואינם שמחים, והן העובדים ושמחים, **"יקצורו"** שניהם יקבלו שכרם על עבודתם. אלא שאם הוא בבחינת **"הלוח ילך ונכבה"**, דהיינו שאינו עובד את ה' בשמחה, אז **"נושא משך הזרע"** - רק שזרע יש לו. אבל **"בא יבא ברינה"**, היינו אם הוא עובד בשמחה, אזי **"נושא אלומותיו"**, הרבה יותר ממה שזרע. **"ויסיים על זה מרן היסוד העבודה זי"ע: הם התלוצצו מזה, ואצלי היה זה יסוד גדול לעבודת שלי"**.

"צדיק כתמר יפרח" - עם קושיות ורינונים:

על כל צדיק יש קושיות ורינונים, כדרך שמצינו אצל תמר שהוציאו עליה לעץ כי **"הנה הרה לזוננים"** (בראשית לח, דב), וכמאמר הכותב (תהלים צג, י): **"צדיק כתמר יפרח"**.

"כן בקודש הויתך" -

באותה השקפה שהיתה "בארץ ציה ועיף":

פעם אחת שאל מאתו חסיד אחד, מדוע אשר טרם נסיעתו בכל פעם אליו את יתלחב לבו בקרבו לנסוע, וידמה בנפשו אשר אם אך יבא לרבו יפרח למרום... ואחר בואו לרבו, אזי נכבה ממנו האש ונתטמטם לבו עוד יותר מהיותו בביתו.

והשיב לו: הלא זה התפלל דוד המלך ע"ה (תהלים סג, ב): **"צמאה לך נפשי כמה לך בשירי בארץ ציה ועיף בלי מים. כן בקודש הויתך"** וגו', ביקש דוד המלך ע"ה מהשי"ת, כשיבא למקום המוקדש, אזי יחזה גם כן התשוקה וההתלהבות כמו שראה **בארץ ציה ועיף בלי מים**, כי מתחילה, בחמלת ה' על האדם, שולח לו בלבו התעוררות לקדושה, ואחר זה כשהתחיל לעשות מה, ינטל את מאתו בכדי שיעשה הוא בעצמו ושיבא בעצמו לבחינת התעוררות הראשונה שהיתה לו מתחלה. זאת עיקר עבודת האדם.

[א.ה. יש אולי לציין כי רעיון נשגב בענין כיוצא זה נתפרש ביתר הבהירות על ידי כ"ק מרן אדמו"ר **"הוה" מבעלזא זי"ע**, בפירוש המדרש בפר' ויצא (ברך סג, א) **"ד' יוסי בר זמרא פתח צמאה קש נפשי כמה לך בשירי בארץ ציה ועיף בלי מים"**, רבנו אמר כשם שנפשי צמאה קש רמ"ח אברים שבי צמאים לך" וכו', בבארו הענין שרואים בעת ההכנה לכל מצוה או מועד, שלב האדם משתוקק ובושר בקרבו, ובהגיע עת קיום המצוה בפועל, מתקרב לבו ופנה להתלהבות ועלול לבא ליד התרשלות בקיום המצוה ח"ו. ראה 'באורי החסידות' פר' ויצא עמ' תרה ואילן].

"תיקר שירת רש בעיניך"

פעם אחת כשישב אצל שלחן קדשו בראש השנה, וכל העם עומדים ממעל לו, אמר: כשאמרת 'שיר הכבוד' והגעית לחרוז

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת נזיר

בזמן הזה – שלכולם דין טמא מות – האם יש איסור לכהנים לטמא למת?
במשנה (דף מב ע"ז א') "היה מטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת. אמרו לו אל תטמאו אל תטמאו והוא מטמא, חייב על כל אחת ואחת". כלומר, נזיר שנטמא במת וחזרו ונטמא, והתירוהו על כל פעם, חייב על כל טומאה וטומאה.

ונחלקו בגמרא במה הדברים אמורים: רבה בשם רב הונא אומר: "מקרא מלא דבר הכתוב בנזיר (במדבר ו, ז) 'לֹא יִטְמָא', כשהוא אומר (שם, ו) 'לֹא יבֹא', להזהירו על הטומאה להזהירו על הביאה, אבל טומאה וטומאה לא", כלומר, שאין הדברים אמורים כי אם כשנטמא במגע מות ואחר כך נכנס לאהל המת, דשתי אזהרות נפרדות הן, איסור טומאה ואיסור כניסה לאהל המת, ולכן יש עליהם שני חיובים נפרדים. אכן, אם נגע במת וחזר ונגע במת אחר אינו חייב אלא אחת, כי כשנטמא פעם שניה לא ניתוספה בו טומאה חדשה שיתחייב עליו. ואילו רב יוסף הוכיח בדעת רב הונא – "אפילו טומאה וטומאה", כלומר, שגם הנוגע במת וחזר ונגע במת אחר חייב על טומאתו השנייה.

בהמשך הסיגיא מתבאר שיש לחלק בזה בין נוגע במת – ובעוד שהוא נוגע במת נוגע במת אחר, למי שכבר פירש מן המת הראשון, ואחר כך נוגע במת השני, וכמו שאמרנו אחרי שהקשו סתירה ממשנתנו לברייתא אחרת: "כאן בחיבורין, וכאן שלא בחיבורין", כי בעוד שהאדם מחובר למת נוגע במת אחר – דרי אינו מוסיף שום טומאה על טומאתו, ולכן אין עליו אזהרה נוספת. אכן, אחרי שפירש מן המת נגע במת אחר, הריחו מוסיף טומאה על טומאתו, כי בעוד האדם מחובר אל המת הדין הוא שהאדם הנוגע באותו אדם טמא טומאת שבעה, ואילו כשפירש אין הנוגע בו טמא כי אם טומאת ערב.

ברכותיו הראשונים נחלקו בענין החילוק האמור, בין חיבורין ללא חיבורין: בפירוש **התוס'** בסוגיא מבואר שנאמר לשטת רבה, ולפי זה לא הקל רבה כי אם כשהוא אחר מחובר אל המת, אבל, כשאינו מחובר – מותר הוא שחייב על כל טומאה וטומאה, ואילו רב יוסף מחייב גם בחיבורין על כל טומאה וטומאה. ואילו בפירוש המיוחס לרש"י – וכן הכריע הרא"ש (בפירושו כאן) – מבואר שכלל זה נאמר לדעת רב יוסף שמחמיר בזה, שגם לדבריו יש לחלק בחיבורין, ואילו לשטת רבה יש לחלק גם שלא בחיבורין.

ענין זה נאמר בין באיסור טומאה לנזיר ובין באיסור טומאה לכהן, כמו שמבואר בסוגיא, ומובן שהדבר נוגע למעשה בזה הוזה לאיסור טומאה בכהן, ונחלקו הראשונים אין נפסק להלכה. רוב הראשונים סוברים שרק בחיבורים יש להקל, ואילו כשפירש מנגיעת המת אסור לכהן לטמא למת אחר (עי' מב'ם נזירות פ"ה ה"ז, אבל פ"ג ה"ד; יראה סי' שבר, ועוד. וראה באנציקלופדיה התלמודית ערך טומאת כהנים הע' 345). ויש ראשונים שספקן להקל גם כשפירש מנגיעת המת (ראב"ד בהשגות נזירות פ"ה ה"טז ואבל פ"ג ה"ז; ר"ת הדובא בתורת האדם להרמב"ן וברא"ש שו"ת 'טומאה סי' ו').

יש לציון בזה דברי **הראב"ד** (שם): "... כיון דק"ל רבה ורב יוסף הלבתא כרבה, מעתה 'טומאה וטומאה' אפילו פירש חזר ונגע פטור, והכהנים בזמן הזה טמאי מות הן, ועוד אין עליהן חיוב טומאה, והמחזיק אותם – עליו להביא אותם", כלומר, שכהנים בזמן הזה מאחר שממילא הם טמאי מותים, אין עליהם חיוב טומאה (וכבר דנו האחרונים באיכות דבריו שכחתי ומצינו הם טמאי מותים. עי' שו"ת תר"ס י"ד סי' שמן ארצות הדתים ארץ יהודה סי' א את ה').

וכתב עליו **המשנה למלך** (הל' אבל פ"ג ה"א): "ואיכא לאתמוזי טובא בסברת הראב"ד הלוז, דהא מצינו בגמרא בכמה מקומות, שהאומר רבינו ר' יוחנן דמי, ופירש"י 'חברים שבגליל מטהרים ממת, דאי לא איך היו מטהרים יין ושמן, אלא ודאי דהיה להם אפר הפרה'".

וממשיך וכותב עוד: "וחזרנו, פירשתי במקום אחד דכשגלו לבבל הליכו נעמהם אפר הפרה וכו'. ורבינו שמשון בפרק ד' דחלה משנה ז כתב, דימי האמוראים היו אוכלים תרומה שטורה, כי היה להם אפר הפרה, וכן כתב הרא"ש בסוף הלכות חלה..." (ועי' בי"ד סי' שכב). ויש לציון לזה דברי הרד"א ז"ע **במזבז קדמות** (מע' א את כו) – עפ"י האמור שהאמוראים היה להם אפר הפרה: "ובהכי ינח לנו דראמוראים היו כל קדושים, וזו עתה שטורה, כי היה להם אפר הפרה, וכן כתב הרא"ש בסוף הלכות חלה, אף שיתיר טורה גדול לא יעלה בידו, כי הטומאות חדשות גם ישנות אשר אנהו ואבותינו הם היו בעוברינו, כי טהורה מעטבת. ואני בעניתי פשיטא לי, **ורבינו הארי"ז זצ"ל היה נטהר באפר פרה על ידי אליהו ז"ל, ואז נחה עליו רוח הקודש להפליא**, והגם כי לא ראיתי כתוב רמז מזה, ולא שמעתי, לבי אמר לי, שיהיה ז"ל היה מעלים הדבר העלם נמרץ לרוב ענותנותו".

ובעיקר הערת המשנה למלך, בענין ציון הקברות, כבר דנו האחרונים (ראה מנחת חינוך מצות רסג את יוח, ועוד). שגם לדעת הראב"ד יש להסתפק אם מותר לבתחילה לטמא למת אחר שכבר נטמא, או שחייב עליו אלא פטור ממלקות, ולאמיתו של דבר ישנו איסור דאורייתא לטמא גם כאשר טמאים כבר, או לכל הפחות יש בזה איסור מדרבנן, ולכן ציינו הקברות – בכדי להנצל מאיסור זה.

עלֵי אורֶה

אורחות חיים הלכה למעשה

אזהרות נחוצות לאחר חג הפסח

עדיין עומדים אנו בשבוע שאחר חג הפסח, ומן הכוון להזהיר ולעורר על כמה דברים נחוצים בנוגע לכלי הפסח, אותם מאחסנים במשך כל ימות השנה עד לחג הפסח הבא.

א. כלי חג הפסח – קודם שמאחסנים אותם, צריך שיסומנו שיהא ניכר וברור, איזה מהם הוא כלי חלבי, איזה הוא בשרי ואיזה פרוה.

ב. אם נעתרבו איזה כלי מסכ"ם חלבי בתוך סכ"ם בשרי או איפכא, יגעילו עכשיו, ולא יסמוך להגעילו לפני חג הפסח בשנה הבאה. ואם אי אפשר לו להגעילו עכשיו, יסמן עליו פתק שיהא ברור שצריך להגעילו. ולא יסמוך שאין צורך להגעילו מטעם דנתבטל הכלי בתוך שאר הכלים, כי כיון דהוי דבר שיש לו מתיירין, דהיינו שאפשר להגעילו (ובזמננו אין בהגעלה הוצאה וטרחא מרובה), אם כן אינו בטיל (עי' שו"ע יו"ד סי' קב ושו"ב סי' שם בשם מהר"ם).

ג. כלי שנאסר בפסח על ידי משוה חמץ, כגון שנפל על הרצפה כשהיה חם או אפילו נאסר מנותן טעם לפסח [שהרי אנו מחמירים בפסח דנותן טעם לפסח אוסר בו עי' אור"ח סי' תמו סי"א], אם רוצה להשאירו לשנה הבאה – ישנן דעות שונות בין הפוסקים אם צריך להגעילו עי' שו"ע מע' חמץ ומצה סי' ז סק"ב; שהביא בזה מחלוקת, דז"א דכיון שנפל בו חמץ בפסח דאסור במשהו, מאחר שלא היה לו ביטול בשעת התערבות, אם כן בפסח הבא ג"כ אין לו ביטול. ויש מקילין. ועי' באריכות, וי"ל דכיון להגעילו).

ד. יש כאלו שמאחסנים את הכלים של חג הפסח בארון המטבח ממעל הכיריים שעליו מבשלים כל השנה, והגם שהארון נעול היטב, מכל מקום הרי ישנם סדקים בין הדלת והארון, כי עפ"י רוב אינו סגור הרמטי, לכן צריך להיזהר ולעטוף היטב את כלי הפסח בשקיות ניילון, כדי שלא ייכנס בהם זיעה ואדים של חמץ (סי' ט).

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי מוֹעֵד

"ולא תשא עליו חטא"

שמעתי בעת שהיה הרח"ק הרבי ר' שמואל בונם מפרישיטא זי"ע אצל הגה"ק רבי עקיבא איגר זי"ע בפונטא, כשבא הר"ר בונם לפרוודזור אמר ש"מריח ריח תורה לשמה". וכשבא אצלו לפנים דיבר עמו הגרע"א ושאלו: למה בפולין ייטיבו היהודים דרכיהם ופה במדינת אשכנז דרכיהם. השיב לו הר"ר בונם: בפולין אם רואה אחד שחבירו מתנהג שלא כשורה, אזי תיכף ומיד מביח, ואינו משגיח אם מלבין פניו, משום חכי מתבייש האיש להתנהג בדרך רעה. אבל באשכנז מתנהגים בדרך ארץ, וכשרואה האדם את חברו שאינו מתנהג טוב, חושש להוכיחו, שמא יביישנו.

ועל זה כתיב (וי', יז): **"הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא"**, כדי שלא יבוא עוד לחטאים אחרים, כי כן הדרך, עבירה גוררת עבירה, ומוטב שיוכיחו בעבירה הראשונה שלא יבוא עוד לחטאים ועבירות, כי אם עבר עבירה ושנה בה נעשה לו כחיתר. ולפי זה הפירוש "ולא תשא עליו חטא", כלשון "נושא עון", שלא יחיה העון נושא עליו כלשון היתר החטא. והודה לו הגרע"א לדבריו.

שמאי צדיקס – לחסידיו רבי'ד לאזור ע"ה (מפוזר ב"ב תשנ"ח, עמ' צ)

"ואבדיל אתכם"

לפני הרח"ק **מלכוויטש זי"ע** בא אחד מהבליע בתים כשהוא תמה: מה טעם שמלפנים היה אדונו הנכיר אהובו ומחבבו מאד ולא זזה ידו מלקרבו, ועתה סרה אהבתו ממנו, ועוד נחפזה לו לשנאה. השיבו הרח"ק: הנה כתיב (כ', כו) **"ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי"**, היינו שזהו דבר המוכרח שיהיה הבדל בין יהודי לכו"מ, ואי אפשר שיהיו שניהם שוים, על כן עד עכשיו שבך לא היתה אהבה אליי, יכול הוא לאהוב אותך, מה שאין כן עתה, שגם אתה החילות לרחוש אהבה כלפניו, ממילא נאלץ הוא להיות לשונאך, כדי לשמור על ההבדל שבין ישראל לעמים.

הנהגה של פסח 'שיח אבות', קורדיובי (עמ' מה)

עלֵי ספר

דברי חיים על הלכות ומסכת מקוואות - מאת שר התורה הגה"ק **רבי חיים מצאנז ז"ע**. נדפס לראשונה בחיי המחבר הקדוש בשנת תרל"ד [כחלק שני של הספר 'דברי חיים' על דיני גיטין, שמות אנשים ונשים], ועתה יצא לאור בסידור חדש ומרהיב עין; אלפי תיקוני גיטאות ומראי מקומות, מפתחות שונים ומפורטים, ועוד הרבה מעלות. גם הובאו הערות מדברי האחרונים ששקלו וטרו בדברי קדשו, ותשובות המחבר הק' בעניני מקואות שנדפסו בתשו' 'דברי חיים'. כל זה נערך בתכלית השלמות והיופי ונופה ב"ג נפות על ידי נכדו הגה"צ רבי ברוך שמשון הלברשטאם שליט"א אבד"ק רודניק, מר"ל ספרי 'דברי חיים' ע"ה" וממועדים ועמ"ם בא במציע. ברוקלין נ"י. תשס"ח (רענ עמ').

דגל יהודה - אוצר חידושים יקרים ופולפולים נבחרים, גם הערות והארות, בכל מקצועות התורה, משולב בהלכה ואגדה, פלפול וחסידות, מסודר על פרשיות התורה, ש"ס שו"ע, מאת הגאון הגדול **רבי יחזקאל חלוי קאמניר מנעטשין זצ"ל**, (תלמיד מובהק וחתן אחי הגה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם', בן בתו של הגה"ק בעל ה'ברוך טעם', וחתנו של הגה"ק בעל ה'שפת אמת', זכ"ע), ומהווה מקור יחיד להרבה מדברי רבוה"ק: הקדושת לוי, הנועם אלימלך, הברוך טעם, הר"ב מפשיסחא, הרח"ק מקאנק, הדברי חיים, השפת אמת ועוד. סודר ונערך מחדש, בתולדות קטעים ארוכים, פיסוק מלא, מראי מקומות, הערות ומפתחות, ויצא לאור ברוב פאר והדר על ידי נכד המחבר הרב יעקב מנחם קמניר, ירושלים תשס"ח (תל עמ').

שני המאורות על התורה והמועדים - מאת שני המאורות הגדולים הרח"ק **רבי צבי חינש קאמנינקא זי"ע** - מבני היכלא דמזן הבעש"ט הק' זי"ע, ונכדו הרח"ק **רבי שמואל קמנינקא זי"ע**. ספר קדוש זה, אשר מרוב בקיאות וגאונות המחברים, נכתב בקיצור, עד שבמקומות הרבה היו דברים סתומים וחמומים, הנה עתה זכינו לאור חדש ובהיר, לאחר שיצא לאור ברב פאר, עם הוספת אלפי מראי מקומות, הערות והארות, פירושים וביאורים, דבר דבור על אפניו, ואף גם לרבות תולדות המחברים ומשפחתם הרמה, לקוטנם ופלאים ומפתחות מפורטים. ירושלים, תשס"ח.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגלילין לזיכוי רבבות מאחב"י

לעילוי נשמת הרה"צ רבי משה קלינבערגר זצ"ל הארמו"ר מזאלאשיץ-אנטווערפן בהרה"ק ר' שם מזאלאשיץ-קראקא זצ"ל נלב"ע ביום כ"ח ניסן תשנ"ד לפ"ק ולעילוי נשמת אביו הרה"ק רבי שם בהרה"ק רבי אברהם מרדכי מזאלאשיץ זצ"ל ה"ד נעקח"ש ביום כ"ח ניסן תש"ג לפ"ק זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן	יקר וגדולה למרדכי לעילוי נשמת האי גברא יקירא רחם ומוקיר רבנן ותלמידיוהו, סמן וסעד שבזרי ונדכאי לב בעין יפה ומתוך סבר פנים יפות, חלוק ככיר בהקמת עולה של תורה וחסידות, ירא וחרד לדבר ה' ומתבקש בעל קדושת ישראל, היה הרה"ח המופלג נודע לשם ותהלה מוה"ר ר' מרדכי רייז [שנקרא בחיבה בפי כל 'ר' מאטלן] ב"ר מאיר ארי' ע"ה נלב"ע בשם טוב ובשיבה טובה ביום כ"ז ניסן תשס"א לפ"ק גליזת ה'עלים לתרופה' מפניך אור התורה והחסידות על פני רחבי חבל במשך כל ימות השנה לעילוי ולזכר נשמתו תהא נשמתו צרורה בצרור החיים הונע ע"י בניו הנגידים החשובים, מופלגים בתורה ועבודה וגמילות חסדים הרה"ק ר' אברהם צבי חיים שליט"א הרה"ק ר' מאיר ארי' שליט"א מח"ס "עניני מלכות" ושא"ס פטרון מערכת "עלים לתרופה" העולמית לזכר עולם יהיה צדיק לעילוי נשמת הגה"צ המפ"ר רבי לוי יצחק בהגה"צ רבי משה זצ"ל – אב"ד דק"ק צעהלים נלב"ע כ"ז ניסן תשי"מ לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	הר"ר יצחק הרטמן ה"ו לרגל שמחת ה"בר מצוה" של בנו היקר כמר דוד נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת לעילוי נשמת הרה"ק ר' שלום בשם המלצא ימצא מי שרוצה להתקשר ולפרוש מדרך העולם, אף שיתיר אסור גדול לא יעלה בידו, כי הטומאות חדשות גם ישנות אשר אנהו ואבותינו הם היו בעוברינו, כי טהורה מעטבת. ואני בעניתי פשיטא לי, ורבינו הארי"ז זצ"ל היה נטהר באפר פרה על ידי אליהו ז"ל, ואז נחה עליו רוח הקודש להפליא, והגם כי לא ראיתי כתוב רמז מזה, ולא שמעתי, לבי אמר לי, שיהיה ז"ל היה מעלים הדבר העלם נמרץ לרוב ענותנותו". ובעיקר הערת המשנה למלך, בענין ציון הקברות, כבר דנו האחרונים (ראה מנחת חינוך מצות רסג את יוח, ועוד). שגם לדעת הראב"ד יש להסתפק אם מותר לבתחילה לטמא למת אחר שכבר נטמא, או שחייב עליו אלא פטור ממלקות, ולאמיתו של דבר ישנו איסור דאורייתא לטמא גם כאשר טמאים כבר, או לכל הפחות יש בזה איסור מדרבנן, ולכן ציינו הקברות – בכדי להנצל מאיסור זה.

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פר' אמור (אבות ב)

ר' אייר תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גיליון תר"ח

החל"ע	מו"ש	ר"ת
21:00	22:21	22:34
20:23	21:42	21:54
20:39	22:03	22:10
20:31	21:45	22:05
20:02	21:17	21:36
21:02	22:26	22:38
21:00	22:17	22:35
20:39	21:58	22:14

תורת של ראשונים

חמש סיבות מפורשות בפסוק

למה חייבים הכהנים לשמור על כבוד הקודש

לא יקרה קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרמט. קדושים יהיו ולא לקיחה ולא יחללו שם אלקיהם כי את אשׁי ה' לחם אלקיהם הם מקריבים והיו קדש (כא, ה-ו). בפסוק השני (-קדושים יהיו וגו') מפורש המשׁ סיבות למה לא יעשו הכהנים כל אלו הדברים למת, ואלו הן:

1. "הראשונה, שמי שהוא אהוב למלך אין ראוי שיהיה בו שרמט וקרחה, לפי שראשו הרואים שאדם אחר שרמט לו או קרה לו והוא קלון למלך, וזהו שאמר: 'קדושים יהיו לאלקיהם', רוצה לומר, פרושים משאר העם וקרובים למלך ואהובים לו.

2. השנית, לפי שהעושה הרגש גדול בזה קרחה ושריטה, והשבו הראים שעשו לו עול, ובה מחלל את השם, שהשם א-ל אמונה ואין עול' (דברים לב, ד) ולזה אמר ו'ל' (מ"ח כ"ג) שהמתקשה על המת יותר מדאי, על מנת אחר הוא בוכה, לפי שמורה שהקב"ה עשה לו עול, ולכן אמר לו הקב"ה עדיין אתה חייב יותר.

3. השלישית, שנראה ממעשיו בקרחה ושריטה שהולך המת לאיבוד, וזה חילול השם, ולזה אמר (דברים יד, א-ב): 'לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת, כי עם קדוש אתה לה' אלקיך, וזה דומה לאדם שאבד מרגלית והיה בוכה עליה, בחושבו שהיתה שוה אלא פרחה, ומנחמים אותו ואומרים: לא תבכה שלא היתה שוה אלא עשר אלא פרחה. אבל הכוונה: אל תתגודד ותקרה על שהולך לאיבוד, (כ"ג) אינו הולך לאיבוד, כי עם קדוש אתה לה' אלקיך, והוא נשאר אחר המת, ואלו השתי סיבות קלל באומר: 'זלא יחללו שם אלקיהם'.

4. הסיבה הרביעית, שהעושה על שלחן המלך ומשמש למלך, ראוי שיהיה נאה ומתודד, וזה הוא שאמר: 'כי את אשׁי ה' לחם אלקיהם הם מקריבים'.

5. הסיבה החמישית, שראוי לגדול שלא יתפעל מן המקרים, ולכן המלכים והשרים אינם מתפעלים במיתת קרוביהם, ולזה אמר: 'יהיו קדש', כלומר גדולים'.

ימי הספירה - בחולו של מועד

ביום השמיני מקרא קדש יהיה לכם וגו' עצרת היא כל מלאכת עבודה לא תעשו (כג, ד). פסוק זה נאמר בהג' הסוכות. אמנם גם בהג' המוצות ציוה "שבעה ימים בקדושה לפניכם ולאחריהם, כי כולם קדושים ובתוכם ה' ומנה ממונו תשעה וארבעים יום, שבעה שבועות כימי עולם" (כמספר ימי בריאת העולם) וקדש יום שמיני כשמיני של חג, וזוהי **הספירה בינתיים בחולו של מועד**, בין הראשון והשמיני בחג, והוא יום מתן תורה, שהראם בו את אשו הגדולה ודבריו שמעו מתוך האש. ולכן יקראו רבותינו ז"ל בכל מקום חג השבועות - 'עצרת', כי הוא כיום שמיני של חג, שקראו הכתוב כך.

כל ימי המשכן היו כיום הכפורים לדורות

צו את בני ישראל ויקחו אליהם שמן זית זך וגו' יערוך אותו אהרן מערב עד בוקר וגו' (כד, ב-ג). נאמר כאן 'יערוך אותו אהרן', ואף על פי שהדלקת הנרות, וכן קטרת התמידי, הותרה לדורות כשרה בכהן הדיוט - וכפי שאכן כתיב בהדיא בפרשת תצוה (שמות כג, כא): 'יערוך אותו אהרן ובניו' (ועי' ספרי בהעלותך ט) - 'מכל מקום נאמר בשניהם 'אהרן', כי אמנם כל ימי המדבר היה ענין המשכן בכל יום - כענינו לדורות כיום הכפורים שנאמר בו (לעיל טז, ב) 'כי בענן אראה על הכפורות', וזה, כי בכל ימי המדבר נאמר (שמות טז, לה) 'כי ענן ה' על המשכן יומם, ואש תהיה לילה בו, ולכן היה מן הראוי שיהיה מעשה הקמורת והדלקת הנרות בו הנעשים בפנים נעשים על ידי כהן גדול, כמו שנעשים לדורות כיום הכפורים'.

ספרינו

לקח טוב

"בני אהרן" - שלא ירום לבב הכהנים

ובאחרת לזלזל בעצמו; זאת ועוד, הרי ההחשבה או הזלזול עוסקים בעובדות קיימות, ואין לך אלא לברר מהן העובדות הנכונות. ממה נפשך, החזק הוא הרפה, המעט הוא אם רב, הטוב הוא אם רע. שיחליט כבר דבר לאמיתו, אחת ולתמיד, ולפי החלטתו זו יהיה ויתנהג.

אלא שהתשובה לכך היא ברורה. שבתו של אדם הזקוק את השבת אליו מצד עצמו הוא בכל מקרה גרוע ומגונה. מאידך, ענין "ויגבה לבו בדרכי ה'" אינו דורש מן האדם לראות את עצמו

רבים וטובים מתקשים להגיע להבנה ברורה ובהירה בעובדות העניה הדרושה מן האדם העובד את בוראו כראוי. מצד אחד, חוזרים ונשנים הדברים לפנינו שאין הקב"ה יכול לדור עם בעל גאווה במקום אחד, ושנאותו דוחקת את רגלי השכינה, ורק דכא ושפל הרוח יכול להיות בשכונתו של מקום. מצד שני, "ויגבה לבו בדרכי ה'", ואין בן ישראל מסוגל לגשת לעבודה כלשהיא כלפי שמיא מבלעדי גבהות דקדושה, שתהיינה עיניו מסתכליו כלפי מעלה ולבו מלא התרוממות על שזכה וזוכה להיות ממשרתיו יתברך עושי רצונו, ומרואי פני המלך.

נכון הדבר שלכאורה ישנה הפרדה די ברורה. בכל מה שנוגע לעניני דעלמא, אין לך שיו ושיח עם גבהות חלב כלל ועיקר, ועל דברים אלו אומר השי"ת "אין אני והוא יכולין לדור...". מאידך, במה שנוגע לעבודת השם, עליך לאחוז במדת מה גבהות הדרושה, כדי שתמצא ידיך ורגליך נכונות לגשת אל מלאכתך, ויגיעו איברייך לקראת מילוי חובתך, בידעך שזכאי אתה וגדולה נשמתך הקדושה עד כדי כך שיכולה היא להתרועע עד מקום שורשה מקור מהצבתה.

ואף בדברים הנוגעים לעבודת השם יתכן למצוא הגדרות ברורות בנקיטת מדת הגבהות לצורך עליון, לחיוב ולשלילה. כגון מה שמבואר בספרים הקדושים שגבהות הבאה לפני העבודה היא משובחת, מאחר שכל כולה לא באה אלא להגיע את האדם לקראת עבודתו בקודש. וגבהות שלאחריה מגונה, בהיעדר מומנה תועלת כלשהיא.

אמנם, לאחר כל ההגדרות עדיין מעמיד נושא זה את האדם לפני קשיי הבנה והתנהגות כללית. כי בסופו של דבר, הרי מדובר באיזון צורה יסתכל האדם על עצמו, ובאיזה אור יראה את מצבו ומעמדו. יכול הוא להחשיב את דמותו העצמי או לזלזל בה. אך להחשיב ולזלזל בבת אחת אי אפשר, כי שניהם סותרים זה את זה. וכיון שכן, איך יידרש מן האדם בשעה זו להחשיב את עצמו,

אותיות מחכימות

או יבואר "אמור אל הכהנים", כהיות כלשך לזה ה' למשך לאמר לכהנים שיקדשו עצמם, אך פן ירום לבב הכהנים, ויתגאו בלבם לאמר, מי כמוהם אשר כהם בחר ה' מכל ישראלי להקדישם בקדושה, והאכילם קדשי שמים שאסור לזרים, בודאי הם חשובים לפני המקום מאלו, וחשיבתם להם יותר מכל ישראלי, וירום לבבם על אחיהם בני ישראלי.

לכן, להוסיף זה מלכס, לזה הקב"ה שיקדים להם הקדמה אחת שלא ירום לבבם, ואח"כ יגיד להם את אשר לזה ה'. והנה דבאמת לא שייך שיתגאו האדם אלא בדבר שהוא עמל ועמל ויגיע עצמו, מה שאין כן דבר שלא עמל בו, כגון ירום אבותיו, לא שייך בזה התעאלות, כי במה נתעב הוא.

וזו "אמור אל הכהנים בני אהרן", כלומר שמקום הקדשים להם, מה שמחפץ ה' בם הוא לא מלד עצמם, רק מלד היותם בני אהרן, שאהרן היה קדוש כל כך, עד שנקדשוהו הכהנים בבניו קדושה גדולה קדושי עליון, ולא הם עצמם פעלו כל זאת, ולכן אין להם במה להתפאר. ... ולזה ה' ה' להכניסם במדת ענוה לכלתי ירום לבבם.

קדושת לוי

בעל הישג מסויים מצד עצמו. איננו קובע לאדם אלא גבהות כזאת המושפעת על ראשו מן השמים, כגון שנשמתו חלק א-לוח ממעל, ששייך הוא לעם ישראל שבו בחר ה' מכל העמים, שנבד הוא להאבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, יהיה מעמדו הנוכחי אשר שיהיה, וכיוצא באלה. הצד השווה שבהם שאין הם זוקפים את שבתו של האדם אליו עצמו, אלא אל מתנה עילאית. שבת זה הוא המשובח ובו ינקוט האדם בגשתו אל עבודתו.

אמרות טהורות

שפע הפרנסה תלוי בשמירת הלשון

ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים וגו' לנפש לא יטמא בעמיו (כא, א). איתא במדרש: הדיא דא דכתיב (תהלים יב, ז) "אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ", וכו', ובהמשך מאריך שם המדרש בענין הטא לשון הרע. ויש להבין השיבות לזה הפסוק.

ונראה על פי מה שמסופר בגמרא (ביב ת:). רבי פתח אוצרות בשני בצורת, אמר: יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה בעלי גמרא וכו'. דהק רבי יונתן בן עמרם ונכנס, א"ל: רבי פרנסני. אמר לו: בני, קריה? א"ל: לאו. שנית? א"ל: לאו. אם כן במה אפרנסך? א"ל: פרנסני ככלב וכעורב וכו', עיי"ש. "הרי דנוכל להמשיך פרנסה לישראל, אף שאין בהם תורה ומצות, עכ"פ כמו בהכמה שיש לה פרנסה. וזהו: 'אדם ובהמה תושיע ה' (תהלים לו, ז), כי לא גרע האדם מן הבהמה, ואם כי האדם הוא בעל תאווה והולך אחר תאוות ההומר אכילה שתיה ושינה וכו', עם כל זה גם הבהמה מעשיה כזאת.

אמנם אם האדם פוגם בלשונו שמדבר לשון הרע וניבול פה, וזה אינו מצד החומר כלל, כי מה יתרון לבעל הלשון (ע"פ קהלת י, יא), אז בזה הוא גרע מן הבהמה, כי איננה חוטאת כפנס הלשון, כי אין לה כח הדיבור, ועל ידי זה נסתם שפע הפרנסה, כי אין לה למעון כלפי מעלה פרנסני ככלב, כמחמת שהוא גרע מבהמה. וזהו: 'אמרות ד' אמרות טהורות', שהזהיר לנו השם ב"ה שיהא לנו אמירה טהורה, ועל ידי זה: 'כסף צרוף בעליל לארץ', היינו נשמך עי"ז עשירות ופרנסה.

והנה, 'נפש' נקרא כח המדבר, כמ"ש (בראשית ב, ז): 'ויהי האדם לנפש חיה' ותרנום אונקלוס: 'לרוח ממללא'. והו' שהזהיר: 'לנפש לא יטמא בעמיו', שלא יפגום את הלשון, ועיי"ז: 'כי אם לשארו הקרוב אליו' כמו שדרשו חז"ל (כתובות מג, ב): 'שארה' – זו מונוי', היינו אשר על ידי זה תהא פרנסתו ומונויות אליו בנקל ולא בצער".

אמרי נועם

אמירה נעימה

דבר אל אהרן לאמר איש מזרעך לדורותיה אשר יהיה בו מום לא יקרב וגו'. כי כל איש אשר בו מום לא יקרב וגו' (כא ז-ח).

בפסוק ראשון נאמר בלשון עתיד: 'אשר יהיה בו מום', ובפסוק שני בלשון הווה: 'אשר בו מום', וכן קשה, מהי תניית טעם באותו דבר עצמו: 'אשר יהיה בו מום לא יקרב' – כי כל איש אשר בו מום לא יקרב, ועוד דיוקים.

על כן אומר אני, שהקדמונים שהיו בקיאין בהכמות היו יודעין בכל מום שנתהווה באדם מרם היותו, מצד איוו עון שראו בו. דרך משל אם ידעו שהוא מקבל שוחד, ידעו בו שסופו בא ליד עוררו; ואם ראו בו רגל גאווה, ידעו בו שסופו לבא ליד שבר רגל, והכרת פניו ענתה בו, שהכירו במראה פניו איוו תכונה רעה שיש בקרבו הפגומה איוו אבר ידוע וסופו לבא ליד מום נגלה, וראוי לגאלו מן הכהונה על שם סופו. לכך נאמר: 'איש איש מזרעך אשר יהיה בו מום', שהכרת פניו ענתה שלמקד יהיה בו מום, כי מתוך מעשיו ניכר שלמקד יבא ליד מום זה שיהיה בו, הרי הוא נפסל על שם סופו.

ונותן הכתוב טעם לדבר: 'כי כל איש אשר בו מום לא יקרב' וגו' – רצ"ל, כדשיש בו כבר מום הרי בודאי אינו דין שיקרב משום 'הקריבהו נא לפתחך' (מלאכי א, ח), 'על כן גם זה אשר יהיה בו מום להבא, ראוי שיתנאל מן הכהונה'.

כלי יקר

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ חדר כפת תמרין וגו'. (כב, ט). הקדים הכתוב מצות לולב למצות סוכה והמורה לאחר מכן (בפסוק כב): 'בסוכות תשבו שבעת ימים'. וצריך להבין, לדלאורה היה צריך להקדים מצות סוכה שנוהגת מיד בלילה כשנתקדש היום, ולא מצות לולב שנוהגת רק למחרתו ביום.

וי"ל דמצות לולב עדיפא ליה לקרא לאקדמו, מפני שהיא חובה על האדם, ואי אפשר להיפטר ממנה, משא"כ מצות סוכה אינה אלא אם רוצה לקבוע סעודה על הפת, אבל אם רצה שלא לאכול אינו מחוייב בסוכה.

ואם תאמר ליל הראשון של חג שמחוייב לאכול כזית

קדושת פסח הראשון מסייעת לנו בימי ספירת העומר

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תחיינה (כב, טו). וברש"י ד"ל: "ממחרת השבת – ממחרת יום טוב", והוא מהגמרא (מנחות סד, א) ויש לתת טעם למה קראו התורה הקדושה 'שבת', כן, מה הצורך להוסיף בספירת העומר "ממחרת השבת", היה לו לומר: 'וספרתם לכם מיום הביאכם את עומר התנופה'.

אמנם, שני הבדלים יש בין שבת ליום"ט. האחד, דקדושת שבת היא מאת הקב"ה, כמו שנאמר (בראשית ב, ג): 'ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו', וקדושת המועדים היא על ידי בית דין, שמקדשים את החודש, והמועדים הלא חלים לפי קביעות החודש. והשני, קדושת השבת ניתנה לישראל באתערותא דלעילא בלבד, כדאיתא בגמרא (שבת יא, א): 'מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה להם', וקדושת יו"ט נשפעת באתערותא דלתתא.

והנה, כשנתבונן בגאולת מצרים נמצא שהיתה כולה בכחינת שבת, שהרי בקדוש חודש ניסן דמצרים, איתא בפסיקתא דר"ב (דף נה) שהקב"ה צירף אליו את מיכאל וגבריאל וקידשוהו, וכל שרי מעלה ענו 'מקודש, מקודש'. כן ידוע כי בני ישראל היו משוקעים אז במ"ש שערי מומאה, ולא היה כידם מעשים טובים, כדכתיב (יהושע א, ז): 'וזאת ערום ועיריה', וכשרצה הקב"ה לגאלם, העלה אותם למעלה ממדברתם והכנתם. הרי שיו"ט הראשון של פסח מצרים היה באתערותא דלעילא, בתורת מתנה בכחינת שבת.

והנה, תכלית ספירת העומר היא לעשות הכנה לקבלת התורה בחג השבועות. ובא הכתוב לומר שאם יקשה לנו להתבונן בראוי, בגלל מיעוט ערכנו ושפלותנו, תהיה בעזרינו קדושת חג הפסח הראשון, שניתנה לנו בכחינת מתנה, וגם קדושת שבת שיש לנו שהיא באתערותא דלעילא, ועל ידי אלו ייקל עלינו להתבונן לקראת קבלת התורה כדבעי. והו' שרמזה התורה: 'וספרתם לכם ממחרת השבת' – אחר שכבר נשפעה קדושה במתנה בבחי' שבת, לכן על ידי 'ממחרת השבת' – **שבע שבתות תמימות תחיינה** שתוכלו לספור בראוי.

ב"ק מור אדמו"ר מהר"ד מבעלזא ז"ע

בסוכה, כדילפינן חמשה עשר חמשה עשר מהג המצות (סנהדרין כז, א) מצוה זו אכן הקדים הכתוב למצות לולב, שהרי הפסוק: 'אך בחמשה עשר יום' שממנו למדים את הגזירה שוה' כתוב (פסוק לו) קודם מצות לולב.

והנחתם אותו חג וגו' חוקת עולם לדורותיהם וגו'. בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות. למען ידעו דורותיהם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בחוצותי אולם מאריך מצרים (כב, מא-ג). יש לדקדק למה כפל ואמר: 'בסוכות תשבו' וגו', ושוב: 'כל האזרח בישראל ישבו בסוכות'. ונראה לפרש על פי מה דאיתא בילקוט (אמור רמז תרנג): 'למה אנו עושים סוכה אחר יום הכפורים. אתה מוצא בראש השנה יושב הקב"ה בדין על באי העולם, וביום הכפורים הוא חותם את הדין, שמה יצא דינתו של ישראל לגלות, ועל ידי כן עושים סוכה וגולות מביתן לסוכה, והקב"ה מעלה עליהן כאלו גלו לבלב'.

והנה לפי דברי הילקוט ששייבת סוכה נחשבת כגלות, אפשר לומר דלכך ישבו ישראל בסוכות כשיצאו ממצרים, משום שנגזר עליהם גלות ארבע מאות שנה, והם יצאו קודם הזמן, לפיכך הושיבם הקב"ה בסוכות כדי שייחשב להם כתשלום זמן הגלות. והנה, טעם זה שבילקוט לא שייך אלא כשישראל שרויים באר"י, דאז צריכים הם לצאת לסוכה כדי לקבל עליהם גלות, אבל כשישראל הם בחוץ לארץ וגם כבתייהם הם בגלות – לא שייך טעם זה. אמנם בודאי גם שם מחוייבים לישוב בסוכה, כי חוק הוא מאת הקב"ה לקיים מצות סוכה גם בלא טעם.

וזהו שאמר הכתוב: 'חוקת עולם לדורותיהם', והיינו מצות סוכה היא כחך כלי טעם לדורותיהם – גם כשתהיו בגלות, אעפ"כ: 'בסוכות תשבו שבעת ימים', אבל 'כל האזרח בישראל' היינו, כשתהיו בא"י, דאז נקראים בשם 'אזרח'; או: 'ישבו בסוכות למען ידעו דורותיהם' וגו', רצ"ל, אז תשבו בסוכות כל מועם חק, אלא מוטעם 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל' – כדי שייחשב לגלות, לכך גם אתם תשבו שיהא נחשב כגלות, כאמור.

דברי מהר"א

יתרון דעת

קדושים תהיו

בענין הסתכלות במראה – "שפיגל" (א) איסור "ובחוקותיהם לא תלכו" / מקרבת את החטא דר"ל / עובדות מופלאות ומאלפות, ועוד

ובחוקותיהם לא תלכו (ויקרא יד, א) – שלא תלכו בנימוסות שלדן, בדברים החקוקין להם וכו', ר' עמרם בן בתיא אומר שלא תנקוד ופירש, לא תנקוד, אדם שרואה עצמו במראה אלא לנאות את עצמו, והוא דרך הגוים שמקטשין את עצמם וכו'. תורת בחינים (ס"פ אחר, ובפי' הראב"ד שם אות ט)

... בגין דבהאי היכלא (ה-היכל החשי של חט"א) קיימא כל קטיגורין, וכל שליחאן בישן דמשכחו לגבי דבר נש, ועבדי ליה דיתקן בתקוני, ויסלסל בשעריה, ויתחסי, ויתתקן, בגין דיסתכלון ביה, הכא קיימא רוחא חדא... ודא היא ממנא על כל תקנא וסלסולא דבני נשא. לנו דהאי היכלא קיימא חד ממנא אחרא, דהאי ממנא אחרא איהו אתער ליה לבר נש לבתר לאתערא לון, דהאי דאיהו מתקן גרמיה ומסלסל בשעריה, ויסול לבין חדא רוחא לאסתכלא ביה, ושוי ליה בידיה ואסתכל ביה, והמי דיקנייה בההוא חזיו, ובהאי אתער לההוא רוחא חילא אחרא וכו'...

וזרזי חק (פר' פקודי דרס' ואלף, יע"ש נה"א) בארומיות. דובא ב"סוד ושורש העבודה שער הכולל פ"ה)

הסתכלות במראה, כי זהו מדרכי נשים, והוא נכלל בלאו ד"לא תלבש גבר שמלת אשה", וכו', וביותר הסתכלות המראה שזה מדרכי בעלי גאווה לעשות כן להסתכל בשערו ולפיות עצמו וכל כד"ג, הלא זכרנו שכל אלה הם הנהגה גדול ומקרבת לאדם מאד ליד עבירה, ודבר ברור הוא. וסימן לדבר "מראה" ראשי תיבות: מקרבת רוע אבהות הומה, או: ממחרת רוחו אל התאוה. ואין לך דבר בעולם שיתאו האדם יותר מזה, והרבה תחבולות וסיגים תקנו חז"ל בדבר זה כנודע וכו', וכל זה הוא משום גדר וסיג להתקדש האדם אף במותר לו, בכדי להרחיק השטן ממנו בכל מה דאפשר להרחיק. סודות הקודש (סדר הדין אות ה, עמ' רנז) אמשטרדם, תצ"ז

ואחשה מיד"ד, כי יש בהן דברים, לא דיני איסור והיתר הנמסרים להורים ומורים. רק שאר דינים השווים לרצוני כל נפש אדם, כענין הסתכלות במראות הצובאות, רבו המזהמים ואומרים דאסור לאיש לראות במראות הצובאות, אבל אם לא לצורך כשמתספר או להעביר כתמי גופו וכדומה, אבל לראות במראות אם לבושי מכוננים וכדומה, הוא גנאי "לא ילבש גבר שמלת אשה", וכנהג דברים רבים, כל מה שהאיש עושה להתקשט או להתנאות. הוא לדעת רוב פוסקים בגדר "לא ילבש" וכו', וביותר צריך שימור על הסתכלות במראות, כי כבר נודע מ"ש הוזהר ומקובלים, כי בכל דיוקן ודיוקן אית רוח השררה, ולכן הסתכל במראה לא צורך כלל, ודעת מתלבש בדיוקנא, ומזיק לו במותר וגורם רעה לעצמו, כי ידוע תדע, כי אין לך פריצות וצלם תבנית עץ ואבן, שאין עליו שורה רוח ומזיק. יערות דבש (ח"א דרוש ב, עמ' לו)

... ולכן מתחילה לא רצה משה רבינו ע"ה לקבל מראות הצובאות שיעשה מהם הכיור, עד שציוה הש"ת לקבל מהם (תלמודא ובידור ט'). כי כמחמת שתראה אותה הוא דבר עלול לקבל טומאה, ובעו"ה רוב בני אדם נכשלים בעון הזה הנראה ונמנה להם שאין זה חטא כלל, ואינם יודעים עד היכן הדברים מגיעים שפוגמים בחטא זה וכו'.

נעים אלימלך (פר' תשא ד"ה ונשית)

דברי היצ"ח אל האדם: בני, הנה המראה הלטושה נצבת עמך בזה, לכה נא אפיא. הביטה הוד יפיך, כליל תפארתך, עיניך כזינים על אפיקי מים, תרהיב בהם כל רואיך וכו'.

עובדה מופלאה מסופרת על רבינו המחז"ר א' (הגאון רבי יהודה אסא זצ"ל) בפגישתם עם הקיסר. קירות הקומה התחתונה בארמון המלך היו מסוככות במראות, ורבינו ותוארו היה דומה למלאך ה', כל מעולם נהיה להסתכל במראה, נודעו לראות במראות את תוארם של חבריו הרבנים, כשעמם מתלוחה איש שמראו קודש, ובתמחון הכרוז לפני חבריו בהצביעו על הדמות: בטוח אני שבע"ה נצליח בדרכינו, כי הרי מלאך ה' מתלוחה עמנו. דברי מהר"א (נה"ח – תולדות המחבר עמ' כא)

מעדיף לא הנחתי שיהיה מראה בתוך ביתי תלוי על הכותל או עומד על התיבה כנחוג בכל הבתים, מפני איסור הסתכלות במראה לפיפא את עצמי, שחזו את הטומאה לכל התבטל וחד"ל, כדעת הבראשית רבה פ' 'חזא' מישול ב' וע"ש פרק כ"ב. נפש חוד להנאק בעל האדירת זצ"ל (אות מז)

בגמרא (נדרים טז) ופחו עלי יציר. הנה להסתכל במראה לא חשש ד"לא ללבש גבר" כדא"ר סי' קפ"ב, ועי' המבאר כאן גם לראות צורתו במועדין יש חסידיה למנוע מזה. אף דלא שייך בכה"ג חשש דלא ילבש כי דרכה של אשה להסתכל במראה. טל תורה (נדרים טז)

פעם אמר הר"ק מביאלא זצ"ל (בעל החלקת יחושע) – במעשה שהיה שראש ממקדוה שנצב בו מראה בבנייה – שהמצוה הראשונה אחר הטבילה במקדוה, הוא להמנע מלהביט במראה. וכן אמר כמה פעמים, דכאשר יש מראה בביתו, עיקר הנסיון והעבודה, להמנע מהביט בו. סידור חלקת יחושע (עמ' ב)

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת נזיר

"בהן גדול והוא נזיר" – האם מותר לו לגלח ראשו כמו שאר בהן גדול?

הגמרא עוסקת (מח ע"ב – מט ע"ב) בדיני בהן גדול שקיבל עליו נזירות, שמותר להיטמא למת מצוה, הגם שיש עליו שתי קדושות, קדושת בהן גדול וקדושת נזיר.

מצינו במפורשים שתי הערות יקרות אודות "בהן גדול והוא נזיר". האחת היא מדין "אין איסור חל על איסור", דבין מי שהיה בהן גדול וקיבל על עצמו נזירות – איך חל איסור טומאה של נזיר על איסור כה"ג, ובין במי שהיה כבר נזיר ונתמנה לכה"ג – איך יחול איסור טומאה מצד כה"ג על איסור נזיר, הלא אין איסור חל על איסור.

בשער המלך (הל' מאכלות אסורות פ"ח ה"ז) כתב לתרץ, דעל כרחק ברייתא זו סוברת כדעת האומרים (עי' שבוועת כד: ועוד) שבאיסור כולל חל איסור על איסור, והיינו, שאם האיסור האחרון כולל דברים אחרים עמו, מתוך שהאיסור חל עליהם, חל גם על אותו הדבר שהיה עליו האיסור הראשון. וכן כאן, איסור נזיר כולל איסור יין ותגלחת, ומתוך שחל על איסור יין ותגלחת חל על איסור טומאה (אמנם במנחת חינוך מצוה שחט את טו, האריך לבאר שבאיסור נזיר לא שייך איסור כולל, עיי' שם מילתא בטעמא, ולדבריו לא נוכל לתרץ כן).

המנחת חינוך (שם), וכעין זה בשו"ת 'שאנת אריה' סי' ס' תירץ, דמיייר באופן שקבל עליו נזירות טרם שנתמנה לבה"ג, וקיבל על עצמו שהנזירות תחול ברגע שיתמנה לכה"ג, ונמצא ששני האיסורים באים כאחד, דאז לכו"ע – שניהם חלים (עי' יבמות לז: חולין פט: ע"ד). עוד כתב, שיתכן שמה שמפורש בסוגייתנו שיש בכה"ג נזיר שני לאין, הכוונה היא לשמים, כי האיסור אכן חל עליו, ואם נטמא עבר בשני לאוים, ואילו לענין מלקות לא יתחייב שנים, כי לענין זה אין איסור חל על איסור. **ובשאנת אריה** (שם) ציין עוד, להא דמבואר במכילתין (לעיל ד') לפי לשון אחד בגמרא, שבנזירות אמרינן לכו"ע איסור חל על איסור, והדין כן כלפי כל איסורי נזיר, הן איסורי יין, והן איסור טומאה, ולפי זה לא קשה קריאת זו.

הערה השנייה – מצד המצוה הנאמר בנזיר (במדבר ו, ה): **"קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו"**, שעליו לגדל שער ראשו כל ימי הנזירות, ולעומת זה הבהן גדול היה מצוה שלא לגדל שער ראשו לעולם (עי' סנהדרין כב), ושיעור האיסור של גידול פרע הוא שלשים יום, שהוא שיעור סתם נזירות, ואיך אם כן יקיים הבה"ג שתי מצוות אלו, לגדל שער ראשו למשך ימי נזירותו שהוא לי יום, ובוה עובר הוא על המצוה שלא לגדל את שער לי יום.

ואמנם בדברי המאירי (ברכות ג), כבר מצאנו הערה זו, וכתב שלא יתכן לומר דמיייר בנזיר נזירות לפחות מל' יום, שאיסור גידול שער ראשו יהיה פחות מל' יום, ועדיין אפשר לקיים המצוה של הבה"ג שלא לגדל שער ראשו, כי הדין הוא שהנזיר נזירות ליום אחד הרי הוא נזיר לי יום. וישב ענין זה בשני אופנים (ראה שו"ת 'רחש לבב' בלחן הגרעק' סי' טו בשאלת השואל): האחד, כגון שנדר סתם נזירות שהיא לי יום, ומגלח בלחן הלי' עצמו, ונמצא שסוף סוף לא גדל את שער ראשו לי יום, כי ביום הלי' כבר גילה את ראשו, ויצוין, שהמאירי כתב תירוץ זה בלשון 'שמא' – שאין הדבר ברור לגמרי, כי גם לזון באיסור גידול שער הראש של הבה"ג יש להבחין דאם לי יום, האם יום הלי' עצמו הוא בכלל האיסור או לא, ואם יום הלי' נכלל בכלל האיסור אין התירוץ עולה יפה (ראה 'מנחת חינוך' מצוה קמט אות ג, שו"ת 'בית יצחק' יו"ד ח"ב במפתחות לסי' כב שצידדו שיום הלי' בכלל האיסור).

אופן שני, כגון שמנה מקצת ימי הנזירות ונותרו לו פחות מל' יום להשלם – ונתמנה לכה"ג גדול, ונמצא ששיקום הבה"ג את שניהם, שיגדל שער ראשו מצד מצות הנזיר, וגם לא יעבור על האיסור לגדל שער ראשו לי יום. יצוין, שגם תירוץ זה כתבו המאירי בלשון 'שמא', כי גם בזה יש להעיר, שבעיקר החיוב לכה"ג שלא לגדל שער ראשו לי יום, של דלון באופן שנתמנה לכה"ג אחרי שנתגדל שער ראשו לי יום, שיעבור על האיסור של גידול פרע. הואיל וכבר גדלו שערות ראשו יותר מל' יום, והרי הוא מגדל פרע, ונמצא שמצד מצות כה"ג עליו להעביר שער ראשו קודם שיקים מצות נזירותו (עי' שו"ת 'רחש לבב' שם שצידד כן).

המנחת חינוך (אות ו) האריך בזה ומסקין, שכה"ג שקיבל עליו נזירות בודאי שאסור לו לגלח את ראשו, כי מצות עשה ד"קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו" דוחה את הל"ת של פרועי ראש הנאמר בבהן גדול. זאת ועוד, גם בנזיר יש מצות ל"ת שלא לגלח שער הראש, ואין ל"ת דפרועי ראש דוחה את הל"ת של נזירות, ומוטב שיעבור על הלאו דפרועי ראש בשב ואל תעשה, שמיעבור על הלאו של נזיר בקום ועשה. ולאור דברי המנ"ח הוסיף לדבר בשו"ת בית יצחק (שם), שאם כן יש מקום לומר שאסור לבה"ג גדול לקבל על עצמו נזירות, כי גורם לעצמו שידחה את הלאו דפרועי ראש הנאמר בבהונה, ואסור לאדם להכניס את עצמו בדחיית לא תעשה, והגם שיהיה מוכרח לעשות כן, אסור לו להכניס עצמו לכך (עי' מאירי שם).

בשו"ת **שואל ומשיב** (רביעאה ח"ב סי' קטב) כתב בזה חידוש גדול, שבהן גדול שהוא נזיר חייב לגדל שער ראשו גם מצד מצות כהונה, וז"ל: "אמנם העיקר נראה, דהרי כל הטעם בדבהן גדול מצוה שלא יפרע, נראה מהרמב"ם (הל' ביהמה פ"א הל' ח"ז) דהוא משום כבודו של כה"ג, שיהיה לו אצל חתונה... דאם כן, כיון שהוא מחמת קדושת הבהן גדול ותפארתו, שיהיה מגלח שלא יפרע ראשו, ולפי זה נזיר שקדושתו ותפארתו הוא במה שמגדל שער ראשו, ודכוותו אמר (במדבר ו, ה): 'כי נזר אלקיו על ראשו', ואם כן בודאי גם על הבה"ג מצי לחל, שהוא תפארת לכה"ג שקבל עליו להיות נזיר ולהרחיק עצמו מכל תאות הגופניות, ובודאי יכול לחול עליו קדושת נזיר" (עי' באריכות בס' 'זכר ישעיהו' על הרמב"ם פ"א הל' נזירות).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

כיבוד חברים

בימי ספירת העומר, ימים שעל האדם לעבוד בהם על מדותיו ובפרט בענין כיבוד חביו, שהרי תלמודי רבי עקיבא מוה בתקופה זו על שלא כבדו זה את זה, אמרנו ללקט כמה גרגרים מדברי רז"ל בענין זה.

א. אמרו חז"ל (ברכות ט:): **"גדול כבוד הבריות שדוה לא תעשה שבתורה"** (נעו"ש בסוגיא שדוהה איסור בשב ואל תעשה. ועיי' שם דף כ' ע"א רש"י ד"ה ש' ואל תעשה). [וידוע שהתורה חששה אפילו לכבודו של גב, כדילפינן מתשלומי ד' וחי' (ביק עט:): "אמר רבן יוחנן בן זכאי, בא וראה כמה גדול כבוד הבריות, שור שהלך בגרוליו חמשה שה שהרכיבו על כתפיו ארבעה", אלמא דאפילו לגנב חששה התורה לכבודו. והדברים מאלפים!].

עוד מצינו (בבב פ"ב מ"י): **"רבי אליעזר אומר, יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך"**, ומפרש שם רבינו יונה: "לחזר אחר כבוד חברו, ויחפץ כי יכבדוהו כאשר יחפץ בכבוד עצמו", עכ"ל. עוד אמרו (שם פ"ד מ"א): **"איהו מוכבד, המכבד את הבריות"**, ולהלן אמרו (שם מ"ב): "יהי כבוד תלמידך וכו' וכבוד חברך כמורא רבך", ופירש שם רבינו יונה, כי כבוד חברך צריך להיות בעיניך כהכבד כמורא רבך, "ואין יך לבטל את זה כמו לזה", נעו"ש.

ב. **ומכל מקום, לא כל כבוד שוה, וודאי צריך לכבד לכל אחד לפי מעלתו, ולא ישוה קטן לגדול**, וכדמצינו במסכת עירובין (פג): "פנו מקום" (נעו"ש ברש"י), וכן מצינו שנספק בשו"ע (או"ח סי' קלו) לגבי חלוקת העולות לתורה, שהחשובים יותר יש להם דין קדימה (נע"י סנהדרין סט). דחשיב לזה דרך חכמתו. ועיי' או"ח סי' קסז סי' ס"ד שהגדול בוצע.

וביותר יש לכבד ריאי השם ותלמידי חכמים, כדאיתא בגמרא (מכות כב): "ואת יראי ה' יכבדו" (תהלים טו, ד) - ז"ה יהושפט מלך יהודה בשבעה שחיה רואה תלמיד חכם היה עומד מכסאו ומתבקו"ו וכו'. ואם מכבד כבוד לזקנים מחמת חכמת זקנתם הוי בן עוה"ב (כדאי במס' ב"ב י: עיי' ברש"י ד"ה כבוד זקנים).

ג. שנינו באבות (פ"ו מ"ט), **שאל למד מחבירו צריך לנהוג בו כבוד, ואפילו אם למד ממנו רק פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד, אפילו אות אחת**. ובגמרא (פסחים ק"ג:) יליף שאפילו לא למד ממנו, אלא יודע בחבירו שהוא גדול ממנו אפילו בדבר אחד חייב לנהוג בו כבוד.

ד. **אסור לו לאדם להתכבד בקלון חברו**, כגון, אם חבירו רוצה לעשות איזה דבר בשבילו - מה שאינו רגיל לעשות כן לעצמו, לא יציתו לעשות (כדאיתא במס' מגילה כח). והמתכבד בקלון חברו הוא אחד מכ"ד דברים המעכבים את התשובה, כמו שכתב הרמב"ם (פ"ד מהל' תשובה), ומפרש, כגון ש"יערד מעשיו הטובים ותכמתו למול מעשה חברו או חכמתו, כדי שיראה מכללם שהוא מוכבד וחבירו בזוי", ופשוט דהיינו אף על פי שאין חברו עומד שם ולא הגיע לו בושות ולא בייש, הוי מתכבד בקלון חברו.

ה. מכלל כיבוד חברו הוא, כגון, **כשעדים חותמים על השטר, שיניח לחתום את הגדול או הזקן ממנו קודם** [כדמצינו במס' גיטין (ז:) דרווחא שבק למאן דקשיש מיניה].

עוד מכלל כיבוד חברו, **שאל ישנה אדם מאכסניא שלו**, שחבירו יש לו חלישות הדעת אם משנה האכסניא (ותובא להלכה במג"א סי' קע סק"י, ועיי' שם אפילו היתה אכסניא של אקרא). ופשוט, שאם מחמת איזו סיבה שיהא צריך לשנות, ומודיעו הסיבה, מותר לשנות ואין כל חשש. והנהיגו **מהר"ם מביבלינוויא** צ"ל מספר בכתביו (ותובא בקובץ יבין של ישראל) על עובדא דהוי אצל אחיו כ"א דמיו"ר מרן **מהר"ם מבעלזא** צ"ל, וז"ל: "בהגיעו לעיר שכבר ביקר בה בעבר, וקיים שינה את אכסנייתו למקום אחר, ביקש מבעל האכסניה הקודמת, שישבילו בביתו איזה מאכל עבורו, מאחר שאמרו חז"ל (ערכין טז:) לא ישנה אדם מאכסניה שלו".

ו. ונסיים בדברי אגרותו הידועה של רבינו הגר"א צ"ל (בסופה): **"... וגם עם כל אדם תתנהג בדרך ארץ, בנחת ובכבוד וכו'... וישואלין לאדם בדין נו' המלכת את חברך בנחת רוח"**, הרי צריך שימליכנה בנחת, ובוה רוב התורה לשמח לאדם.

מאת: הג"ר מנאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

שו"ת אגורה באהלך עולמים - חלק ראשון (קמח ענינים), שאלות ותשובות באורח חיים ויורה דעה, אשר השאיר אחריו ברכה הגאון הצדיק רבי **יעקב יצחק יימאן** זצ"לה"ה אב"ד דקהל מחזיקי הדת דחסידי בעלזא מאנטריאל ומלפנים אב"ד פאפא ומעלבארן. יצא לאור במלאת השנה לפטירתו חודש שבט תשס"ח (שד עמ').

שו"ת אמרי על אורח חיים וחושן משפט - מאת שר התורה הגה"ק רבי **מאיר א"ש** זי"ע נאב"ד אגונאור - **המהר"ם א"ש**. נדפס מחדש ברב פאר וחדר, באותיות מאירות עינים, מנופה מאלפי טעויות הדפוס ובתוספת אלפי מראי מקומות, מפתחות מפורטים ותשובות חדשות. ועליו חונה **מאורי האש** - הערות, ציונים ובניאורים; ובסופו **ילקוט הערות** - לקט חידושים ותערות בדברי רבינו מספרי האחרונים וגדולי תלמידיו; קונטרס **תולדות אמרי אש** מכת"י הגי"ר אשר אנשיל גריוואלד צ"ל; הוצאת מנחם יצ'ר אברהם' מהדורת פערל, ב"ב תשס"ז (תקט עמ').

ילקוטי שושנים - דברי אלקים חיים על התורה, מועדים ועניני עבודת ה' ועוד, מהאי סבא קדישא מרגא רבי **משה צבי מסאוראן** זי"ע. נערך ויצא לאור מחדש ברב פאר וחדר עם הרבה הוספות חדשות מפי ספרים וסופרים, כולל עובדות וסיפורים, אגרות קודש ומסמכים, ליקוט תורות אביו וצאצאיו הקדושים מאור דור דור, על ידי מנחם יצ'ר שושנים' מהדורת טטישעלענק, ירושלים תשס"ח (שפ עמ').

אישי חמודות - זה ספר תולדות האדם הגדול בענקים וקורות חייו של הגה"ק רבי חיים מיכאל דוב ווייסמאנדל צ"ל ראש ישיבת נייטרא, עם תמונות ופסקימיליות בצירוף ד"ת ופנינים יקרים שלא נדפסו בספריו. יצא לאור ברוב פאר וחדר ע"י הרב אברהם חיים אלי' ווייסמאנדל. הפצת 'אור הספר' ירושלים תשס"ח (תק עמ').

תודותינו וברכותינו לתנועת אאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

לזכר עולם יהיה צדיק הרה"ק רבי יוסף מאיר בהרה"ק רבי שמואל צבי מספינקא זצלה"ה בעל ה'אמרי יוסף' זי"ע ועכ"פ נסתלק ביום ו' אייר תרס"ט לפ"ק הונצח על ידי נכדו החשוב הנגיד הנכבד הרה"ק ר' ישכר בעריש ברוגשטיין שליט"א	לזכר עולם יהיה צדיק לעילוי נשמת הרה"ק רבי יוסף ארי' ב"ר אליהו בערגמאן ע"ה נלב"ע ז' אייר תשכ"א לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בניו ונכדיו שיחיו לאו"ט"א	לזכר עולם יהיה צדיק לעילוי נשמת הרה"ק רבי משה בהרה"ק רבי ברוך זצ"ל בעל ה'ברכת משה' - ראש ישיבת סערס וינו"ץ נלב"ע ביום ט' אייר תשנ"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בני משפחתה הי"ו	ידידנו הנכבד הנריב מוה"ר ר' יוסף משה קליינפעלד הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן היקר כמו יצחק דוד ביוז נ"יו בן מחותנו הנכבד מוה"ר אהרן מנחם מענדל ביוז הי"ו אב"י בגולדסרן-גרין - לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
לזכר עולם יהיה צדיק לעילוי נשמת הרה"ק רבי יוסף ארי' ב"ר אליהו בערגמאן ע"ה נלב"ע ז' אייר תשכ"א לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בניו ונכדיו שיחיו לאו"ט"א	לזכר עולם יהיה צדיק לעילוי נשמת הרה"ק רבי משה בהרה"ק רבי ברוך זצ"ל בעל ה'ברכת משה' - ראש ישיבת סערס וינו"ץ נלב"ע ביום ט' אייר תשנ"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בני משפחתה הי"ו	לזכר עולם יהיה צדיק לעילוי נשמת האשה החשובה מרת מרים שרה ע"ה פולק בת מוה"ר ר' שמואל מאיר ע"ה שיינפעלד נלב"ע ז' אייר תש"ס לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה ע"י בני משפחתה הי"ו	ידידנו החשוב האבר"ן כמדרשו ענמ"ס הרב אברהם שמחה בריעף שליט"א לרגל שמחת לידת הבת תתי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה
לזכר עולם יהיה צדיק הרה"ק המפ"ר ד' נפתלי ב"ר אלתר אליעזר ז"ל דוקח מוקצין וחשובי חסידי בעלזא נלב"ע ז' אייר תשס"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לזכר עולם יהיה צדיק הרה"ק המפ"ר ד' נפתלי ב"ר אלתר אליעזר ז"ל דוקח מוקצין וחשובי חסידי בעלזא נלב"ע ז' אייר תשס"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לזכר עולם יהיה צדיק הרה"ק המפ"ר ד' נפתלי ב"ר אלתר אליעזר ז"ל דוקח מוקצין וחשובי חסידי בעלזא נלב"ע ז' אייר תשס"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	הקידוש יתקיים אה"ה בשב"ק זו אצל חתונת הרה"ק ר' שמעון אברהם גרינפעלד שליט"א בבית המדרש 'קהל חסידים'

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פר' בהר (אבות ג)			
ר"א אייר תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תרי"ט			
הדפסה מוצי"ס	22:45	21:10	20:33
אנטווערפן	22:05	21:55	20:50
לונדון	22:22	22:18	20:40
מאנשטער	22:14	21:55	20:11
ציריך	21:46	22:29	21:14
ווינ	22:49	22:41	21:10
אמסטרדם	22:44	22:28	20:49
פאריז	22:24	22:10	
פראנקפורט			

תורת של ראשונים

"ושבתה הארץ שבת לה"

ושבתה הארץ שבת לה" (כח, ב), ובפירשו"י (מנח"מ כח, ז): "שבת לה", לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית (א) (שמות כ, ז) ויום השביעי שבת לה'. ולכאורה קשה, מאי קאמר, הא שניהם שוין באותה לשון - "שבת לה".

ויל' דסבירא ליה לרש"י, שהשמיטה היא זכר למעשה בראשית, כמו השבת, והיינו דקאמר: "כשם שנאמר בשבת בראשית", כלומר מזה שהשנה הכתוב שניהם בלשון אחת, שמע מינה דחד טעמא הוא.

שבת לה, בכל המועדים נאמר בהם "שבת" ו"שבתון", ולא נאמר באחד מהם **שבת לה**, ועם כל זה גם הם צריכים להיות לשם ה'. אלא כונת המדרש היא, כי כמו שהשבת היא עדות לה' שברא עולמו בששה ימים ונה בשביעי (שמות כח), כן השמיטה היא עדות לששת אלפים ימי העולם, ואלף השביעי הוא כל שבת ומנוחה לה' העולמים, "וכל הכופר בשמיטה, ככופר במעשה בראשית ובעולם הבא, כדרך שאמרו בשבת. ולכך החמיר בשמיטה יותר מכשאר חייבי לאוין ודייבי עליהם הגלות, כמו שהחמיר בעריות (לעיל יח, כח), שנאמר (לחג' כ, יד): "אז תרצה הארץ".

רמב"ן פי' הטור

שבת לה - "שגם עובדי האדמה, כאשר ישבתו בשנה ההיא, יתעוררו לדרוש את ה' באופן מה".

שבת לה - "שתהא ניכר שהוא של הקב"ה, כמו שפירשו רבותינו (ספרא בחקתי פי', ב; סנהדרין לט, א): מאי טעמא דשביעית, זרעו שש וישבתו שביעית כדי שתדעו שהארץ שלי היא".

בכור שור

"וכלל הענין הוא, שאינו רשאי שיהגז בשדורו ובכרמו מנהג אדון כלל, אלא שיהיו כל פירותיו הפקר לכל העולם, ושיזכה בהם אפילו הדייט שבישראל כמוהו. ולכך צותה התורה מצוה זו, שיהיו כל מיני הממשלה ואדנות שבתחנותם בטלים בעבודת הארץ, כדי שיתבונן האדם בלבו כי אין עקר האדנות והממשלה אלא לארץ הכל ברוך הוא".

מצוות שמניחה - לרמוז על תכלית ימיו ושנותיו של האדם

ענין מצוות השמיטה, כי "האנשים השלמים, ראוי שיחזרו על אברת זמנם ויתר מאבדת כל הנכסים והממנות שהיו להם. שימי שנות האדם והיוו הוא הדרך אשר ילך בו האדם להשיג שלמותו... ולהיות ימי האדם ושנות חיו מעט מועד בערך השלמות שיקנה, לכן ראוי שלא יאבד האדם את זמנו, כי היום קצר והמלאכה מרובה... וכדי שיהיה זה לאדם תמיד לנגד עיניו, ראתה ההכמה האלקית להעיר במצוותיו על קוצר ימיו ומספר שנותיו, ומפני זה נכתב בתורה, שברא היוצר יתברך את עולמו במספר שבעת ימים, כדי שהיה יתן אל לבו שימי שנותיו הם שבעים שנה, ושלא יוציא אותם לריק אלא במעשים נבחרים כמעשה בוראם, ואז ביום השביעי ינוח וישבות בעולם הנשמות. ולזכר זה גם כן באו שביעיות רבות בתורה וכו'. והיו גם ימי חג הפסח שבעה ימי ספירת העומר שבעה שבועות תמימות - כולם לזכור שימי שנותיו בהם שבעים שנה...

הנה מפני זה עצמו צוה ית' במצוות השמיטה ובמצוות היובל, שהיה השמיטה שש שנים לעבוד את האדמה, ובשנה השביעית שבת שבתון, להעיר ולרמוז שימי שנותיו שבעים שנה, והמשים שנה אחרי ילידותו הוא איש זרוע לו הארץ, ולכן יורע שדורו ויומורו כרמו ויאסוף את תבואתו, אמנם בשנה השביעית, שהוא רמו לעשרת השנים האחרונים מימיו, אין ראוי שיעבוד עוד, כי הוא אם כנבול הישיות ואם כקבר, ולכך שבת שבתון יהיה לארץ וישבת לה', כי אז תדבק הנפש עם בוראה ותעזוב העסקים הגשמיים.

הנה אם כן **טעם מצוות השמיטה הוא שיוזכר האדם כמה ימי שני חייו**, ולפי שהתכלית בזה הוא להשגת שלמותו אמר: **זוהי שבת הארץ לכם לאכלה** - שיאכלו ויונו במזון הצריך לנפשם, ולא לבד יהיה זה לשרידים אשר השם קורא, כי גם לעבדים ולאמהות, כי מלבד שיהיה עיקר המצוה שבת הארץ והתבואות שתוציא מעצמה בשנה השביעית יהיה הפקר להם ולבנהות לאכול.

המשך בעמוד

לקח טוב

הרצון בעבודת ה' מביא את הקיום של "עבדי הים"

קבלה אמיתית בפועל ממש לקבל עול תורה ועול מלכות שמים.

קבלה בכח זו למה היא דומה? לבן אדם שיושב במסיבה של שמחה שבה כלי הזמר מוזמרים ומנגנים. לידו יושב חבירו ומדבר, אלא שקשה לו לשמוע את דברי חבירו, מאחר שאזינו קולמות את קול כלי הזמר הממלאים את כל פינות האולם. אלא שאם יהיה רצונו עז לשמוע בכל זאת את דברי חבירו, ויאמץ את חוש שמיעתו להתרכז אל מוצא פיהו, תוכלנה אזינו במדת מה להתעלם מקול השירה והזמרה ולהיות דרוכות ומכוונות אך ורק לשמוע את שירת רעהו. רצונו העז לשמוע אותו,

מהותה של עבדות וקבלת עול איננה העבודה עצמה שבה משרת העבד את אדונו. בן חורין גם יכול לעשות שירות מסוימת לחבירו, ועדיין אינו הופך בכך להיות עבדו. מהות העבדות מתבטאת בכך שהעבד משועבד כל כולו לאדונו, עד שאין לו רצון עצמי כלל. וכיון שכן, מובן שעבד איננו מסוגל להתנדב ולעבוד לשום מטרה אחרת, מאחר שאין עצמותו שייכת אליו שיוכל לנדב אותה לזולתו.

באותה מדה, מי שמשועבד את עצמו לעול דרך ארץ, ולכל מאוויי הגוף ודרישותיו הגשמיות, עד שכל כולו נתון תחת עולו של החומר, גם הוא כמו כל עבד, איננו מסוגל לנדב את לבו לקבל עליו עול תורה ועול מלכות שמים, כיון שכבר אין עצמותו שייכת אליו. אם כל כולו משועבד למטרות גשמיות, איך יוכל להקדיש דבר שאינו שלו.

הנה כי כן, איך יוכל האדם שבמצבו הנוכחי נתון אומנם תחת עול דרך ארץ, לשחרר את עצמו משעבוד גשמי זה, למען יוכל באמת לקבל על עצמו עול תורה ועול מלכות שמים.

אלא שישנן שתי משמעותות למושג של "קבלת עול". כל זמן שמדובר במשמעות הפשוטה, היינו קבלה כנה ואמיתית שיוכלה להתגשם בפועל ממש, נכונים הדברים האמורים שלא תיתכן קבלה כזו כל עוד הוא נתון תחת עול זר.

כרם, משמעות אחרת גם כן נודעת למושג של קבלה, והיא, כאשר האדם רואה את הטובה והתועלת בדבר העול הרוחני הנרצה, ואף על פי שאין בכוחו כעת להשיג בנפשו קבלה בפועל, עקב שעבודיו הגשמיים, בכל זאת נולדת בנפשו תשוקה עזה, ולבו חפץ ומתאוה להיות זכאי לכך להינתן תחת עול קדוש ונשגב זה. חפץ לבו ותאוות נפשו לעול תורה, גם אם עדיין אין בכך משום קבלה בפועל, מכל מקום יש בכך משום קבלה בכח. וכדאמרי אינשי: על אף שעדיין איננו רוצה באמת, הרי יש בי רצון לרצות. קבלה בכח זו, היא שתעביר ממנו עול דרך ארץ, ותשחרר אותו משעבודו הגשמי, עד שיגיע לידי כך שיוכל לקבל על עצמו

אותיות מחכימות

פסוק "לי בני ישראל עבדים" - "עבדי הים". על פי המסנה: המקל עליו של תורה מעבירין ממנו עול מלכות. ליתא: מאן דכפית באתרא, אינו יכול לקבל עול מלכותא דשמיא, כזוה"ק פרק טז. ובמסנה ה"ב 'מעבירין', משמע אף שהוא תחת עול מלכות.

ועל כרחק שיהיה אמת, שאינו יכול לקבל בשלימות עול תורה, רק אף על פי כן, על ידי שקבל על עצמו חפץ להשתעבד לתורה ה', מעבירין ממנו, ואז יוכל להיות הקבלה כלאו.

זהו שאלה: "לי בני ישראל עבדים", שחפץ להיות עבדי ה', ומתקיים אחר כך "עבדי הים" כפועל ממנו...

שפת אמת (תרמ"ד, ועש"ס)

עדיין אינו מהווה שמיעה אמיתית, אך תועלת יש בו שמסייע לאזינו להשתחרר במדה מסוימת מקולות שמסביב, כדי שיוכל לכוון ולרכז את שמיעתו אל מקום אחד.

גם קבלה בכח האמורה, תועלת ישנה בה שמסייעת לאדם להשתחרר משעבודו הנוכחי עד שסוף סוף יוכל לקבל על עצמו קבלה אמיתית בפועל ממש.

אם לי בני ישראל עבדים, אומר הקדוש ברוך הוא, ורק רצונם בכך לקבל על עצמם עול מלכותי, הרי שרצון זה יוביל אותם שבסופו של דבר יגיעו לידי כך בפועל להיות באמת "עבדי הים".

אמרות טהורות

"לשם ה' – ולא לשום טובת הנאה"

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם וגו' ושבתה הארץ שבת לח' (כח, א.) וברש"י: "שבת לח' – לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית". יש לפרש ענין לימוד מצות שמיטה מושבת בראשית, ע"פ מה דאיתא בעקידת לוי' לפרש את הפסוק (ושבתה הארץ שבת לח'), בהקדם דברי האר"ז (לקו"ט תורה פר' תשא ע"ה פ: "ויאמר ה' אל משה לאמר. ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתותי תשמרו וגו' לדעת כי אני ה' מקדשכם" (שמות לא, יג-יז), דהנה כלל הדיבורים לא נאמר בהם כלשון הזה "ואתה דבר", וצריך לתת טעם לדבר... וכבר ידעת מה שאמרו חז"ל (שמו"ר כח, א) על "ישמח משה במתנת הלק", כי משה שאל לפרעה שיתן לישראל יום אחד בשבוע שינוחו בו ממלאכת הלכנים, כדי שיהיה להם כח לעשות מלאכה יתרה במשה ימים אחרים, והודה לו פרעה ונתן לו את יום השבת, וזהו יוצא בפסוק באמרו: **ואתה דבר אל בני ישראל, ירצה, כי אתה אשר שאלת מפרעה לתת להם יום אחד של מנוחה, והוא יום השבת, אתה בעצמך חוזר עתה ודבר לבני ישראל שלא יקיימו עתה מצות השבת לתועלת עצמם, אלא להיותם שבתותי** – שלי, כי אני הוא הגורם עליהם מנוחה זאת, ולא תהיה כוונתם רק לשמי ולא לתועלתם... **לדעת כי אני ה' מקדשכם** – ולא לתועלת הנאתם", והיינו, שיום השבת לא יהא יום מנוחה בעלמא, להנאת הגוף, אלא: "יום מנוחה וקדושה לעמך נתת... ועל מנוחתם יקדישו את שמך".

כענין הזה צוה השי"ת גם במצות שמיטה: **ושבתה הארץ שבת לח' –** "כי דרך העולם להרוש שדה שנה אחת ולהניח בור שנה שנייה, כדי שיהיה כוחה יפה להוציא הורע (כ"ב כט), על זה בא מאמר השי"ת: "ושבתה הארץ שבת לח', שבשנת השמיטה – לא תהיה השביתה מומתת טובת הארץ, רק **שבת לח'**, מחמת צווי השם יתברך".

הוא שכתב רש"י: "לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית", והיינו, שהכוונה בשביתה הארץ תהיה לשם ה',

אמירה נעימה

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר (כח, א.) וברש"י ז"ל: "מה ענין שמיטה אצל הר סיני וכו', אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני".

ולכאורה קשה, למה לו להשימיענו דבר זה דווקא אצל שמיטה, ולא במצוה אחרת שיוודעים בה שנאמרה בסני. ונראה, "דהנה יש הרבה כופרים שהקרינו בענין האמונה, ושבשו עצמם בה, וזה מאמינים שיש בורא עולם כי אי אפשר לעולם שיברא את עצמו, רק שכופרים בהשגחת הבורא ית' ואומרים שהקב"ה מסר עולמו ליד הטבע, והמשיל את האדם על כל הברואים לעשות בהם כרצונו וליהנות מהם כחפץ לבבו, ולא נתן שום פקודה וציווי לאדם מה לעשות ומה לננוע מנישות, ומצוות התורה כולם בדם משה מלבד, אמנם, הכל יפצה פיהם, וישנם ראיות חזקות כי התורה ניתנה מפי השי"ת, ואחת מהן היא מצוות שמיטה, אשר התורה הבטיחה לנו: **יצי** **תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו' וצוית את ברכתי** **לכם בשנה השביעית ונעשת את תבואה לשלש השנים** (להלן פסוקים כ-כא), ומי יכול להבטיח כזה אם לא השי"ת בעצמו. הרי שמצוות השמיטה בודאי ניתנה בהר סיני מפי הקב"ה, וממנה נלמד לשאר המצוות שגם הם נתנו בסני".

וזהו כונת רש"י ז"ל: "מה שמיטה נאמרו כללותיה – בסני", וזה מוכח מזה ההבטחה האמורה, מזה תדע שכל המצוות נאמרו בסני.

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר (כח, א.) וברש"י: "מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני" וכו'. אך עדיין צריך להבין למה דווקא במצות שמיטה שמימיענו הכתוב שכולן נאמרו מסיני. ויש לפרש על פי הדיוע שחוק חק הקב"ה בעולמו, להנהיגה בדרך הטבע, וכוונתו ששם "אלקים" בנימטריא 'הטבעי'. ואם שמימיענו לפעמים שהקב"ה מושר את הטבע, אין זה אלא שקדם לכך תנאי מיד בשעת הבריאה. ועל מה

ולא לטובתה, כשם שהכוונה בשביתה השבת לא תהיה להנאת הגוף, אלא לשם ה'. ומהאי טעמא למדים ג"כ כל המצוות ממצות שמיטה, כדאיתא ברש"י: "מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני", לרמו בכך, שאת כל המצוות צריכים לקיים רק לשם ה' – בגלל צווי השי"ת, ולא בגלל שהשכל מחייב, ולא לשם קבלת שכר או שאר טובות הנאה.

כ"ק מין אדמור" מהר"א מבעלזא ז"ע

בשהאדם נופל במדת הבטחון – נפסק ח"ו השפע

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו' וצוית את ברכתי לכם בשנה השביעית וגו' (כח, א.) בשם אהי החסיד המפורסם והרבי ר' **יושע ז"ע** ויש לדקדק, היות שהתורה יצאת בכאן מדרכה, שדרך הקרא לכתוב איזה יתור לשון בפסוק, אפילו אות אחת, ועל ידי זה מותריין כמה קישויות, אבל הקושיא לא נכתב בעצמה בתורה, וכאן נכתב הקושיא בתורה, וטוב היה שלא לומר כי אם "צוית את ברכתי", וממילא לא יקשה שום אדם לומר "מה נאכל".

ונראה שהשי"ת ב"ה, כשברא העולם השפיע מוטובו צינורות מושכים שפע לצורכי בני אדם, ודרך השפע שלא להפסיק כלל, אלא כשהאדם נופל ממדרגתו ואין לו בטחון כבורא ב"ה המושגת אמיתי הון ומפרנס בריהו בלי הפסק כלל, אז עושה האדם ההוא, במהשבתו ההיא אשר לא מטורח, פגם הלילה בעולמות עליונים, ומתישין כח פמליא של מעלה הר"ל, ואז נפסק השפע הלילי, וצריך השי"ת ב"ה לצוות מחדש השפע שתלך כמו מתחילת הבריאה".

וזהו שבאה התורה ללמדנו "דרכי השם, שיהיה שלם בבטחון על אלקיו ולא יאמר כלל מה יאכל, כי כאשר הלילה יפול מן הבטחון לחשוב מה יאכל, הוא עושה פגם הלילה בהשפע, ואמרו כלפי שמיא לצוות מחדש: **וכי תאמרו**, פירושו, כאשר תאמרו כך: **מה נאכל**, ואז תמרינו אותו – **וצוית את ברכתי** כו', אלא לא תתנהו כך, ותבטחו בה' בכל לבבכם, ואז תלך השפע בלי הפסק כלל, תמיד לא יחסר כל בה'.

נעם אלימלך

שלא הותנה כך בשעת הבריאה, שוב אינו מושג. והנה כאן בשמיטה נאמר (להלן כח, א): "וצוית את ברכתי לכם בשנה השביעית ונעשת את תבואה לשלש השנים" – שהוא שלא בדרך הטבע, ולא מצונו שהתנה השי"ת על כך בעת הבריאה, וא"כ היאך יושנה אח"כ הטבע. אמנם בשעת מתן תורה נתתה מצב כמו שהיה בעת הבריאה, שהרי כל העולם כולו היה תלוי ועומד על ששי בסיון, שאם לא יקבלו התורה יחזור העולם לתהו ובהו, ואם כן היה אז כבריאה חדשה, ויכול היה להתנות כמו במעשה בראשית. ואכן אז התנה דבשנה השביעית תתברך התבואה לשלש השנים.

וזהו ענין שמיטה אצל הר סיני, כי בשעת מתן תורה התנה הקב"ה עם מעשה בראשית אודות השמיטה, שתעשה הארץ בשנה השביעית תבואה לשלש שנים, כדי שיוכלו בני ישראל לקיים מצות השמיטה.

אמרי יוסף להלוי יוסף משה מפרעמיאל זצ"ל

כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לח' שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך וגו' ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ (כח, ב-ד).

לכאורה היה לו להקדים ולומר: שש שנים תזרע שדך וגו', ואח"כ: "ובשנה השביעית ושבתה הארץ שבת לח'", ולמה הקדים לומר "ושבתה הארץ", וכפל אח"כ הדברים: "ובשנה השביעית שבת שבתון".

אמנם כוונת הכתוב היא על פי דברי המדרש שמוכא בפור (א"ח סי' רצ) שאמרת תורה לפני הקב"ה: רבונו של עולם, כשישראל יכנסו לארץ זה פונה לביתו וזה לכרמו, תורה מה תהא עליה. ופיסה השי"ת שנתן להם השבת ואז יוכלו לעסוק בתורה.

וזהו שהזהיר כאן הכתוב: "כי תבואו אל הארץ וגו' ושבתה הארץ שבת לח'" – שבת בראשית, כלומר, שתהיו פנויים בשבת לעסוק בתורה, ואח"כ אמר: אף אם קימתם מצות שבת בראשית, עליכם גם לקיים מצות שמיטה: "שש שנים תזרע וגו' ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ" – כדי שימות התור יתקנו ע"פ פס' פס' אחת בשבוע שנים בעסק התורה. וזהו כונת רש"י שפירש על **שבת לח' –** "לשם ה' כשם שנאמר **בשבת בראשית**".

יתרון דעת

קדושים תהיו

בענין הסתכלות במראה – "שפיגל" (א)

הסתכלות במראה לבדיקת מקום נחת תפילין של ראש / בבואת האדם הנראית ממוכית השו"ת / ראית הקשת או המלך ע"י מראה, ועוד

אם לראות במראה שהתפילין יהי' באמצע, הוא **דברי בורות**, כי אפילו אם אינם מכוונים ממש כשר, וידוע דיש מקום בראש להניח שתי תפילין ואפילו ברוחב, ואין שיעור לתפילין ברוחב, וכן משמעות המדרכי בהדיא... והגאון בספרו לא הקפיד ממש בצמצום.

שו"ת דברי חיים (ח"ב א"ח סי' ו.)
ועי' "אשל אברהם" א"ח סי' כז)

... וכיון שנתבאר ד"כ ענין" לא נאמר לעיכובא, צדקו דברי מין הדברי חיים' דאפילו אינם מכוונים כשר, ובפרט דיש לבחון בידו שיהי' באמצע ממש, **על מה ולמה נכניס תועבה – שפיגל – בבית ה'.** ועי' "באר היטב" (א"ח סי' צ סק"ל) בשם הרדב"ז דאסור להתפלל כנגד המראה אפילו **בעינים מכוונות** (ועי' דעת תורה סי' יא סק"ז), ואם ההסתכלות בשפיגל יפתח בגדולים – בשעת הנחת תפילין, יסתים בקטנים – להיות המראה (שפיגל) בין עיניהם בשעת התפלל במקום מראש שמים, ויהתפר המראה להמראה, להמרות את ה' ולנאצו, ועל כן ישתקע הדבר.

שלחן ערוך (א"ח סי' קצ"ד) לא נאמר ז"ל מקליתא ארדיין (דף ט"ז) לאות צד. ועי' שו"ת "חלק יצחק" סי' א)

... אודות התשובה של כ"ק מין הדברי חיים' ז"ע (ח"ב א"ח סי' ו) בענין ההסתכלות במראה כדי לבחון התפילין של ראש במקומו הראוי... עתה באתי לגלות דעתי איך לנהוג למעשה בזה. הנה מלשון הדברי חיים' שם יש לרש"י קצת דערער מחמת ב' נקודות: (א) שאינם צריכים להיות מכוונות באמצע ממש, (ב) ועוד יותר מזה דמקום יש בראש להניח שתי תפילין (עירובין צה). ואם כן אפילו ברחוק קצת מהאמצע הדרחב, ואכמ"ל, אולם בחלק האחר (המדרש כ"ל) בדבריו שאין צורך שיהיו מכוונות באמצע ממש, לא מצונו עליו מקשה וחולק בזה, וברור הוא לדינא בלי פקפוק... וא"כ **בכל אפשר להרגיש במשמוש ידיים אם מונחין במקומן כראוי ואין צורך למראה בזה**. וזהו בנוגע לצד נגד החיוב והעדיפות להשתמש במראה בשביל זה.

ולאידך גיסא לצד השלילי, אין הכל יכולים לבחון וליזהר בהסתכלותם במראה שברך אגב לא יעלה במחשבתו גם לראות האם צורתו ופניאיתו וזקנו הכל בסדר ועל מקומו יא במשלו, ואז נוגע הדבר לדין המפורש במחבר (י"ד סי' קטו סי' סו' קפ"ט) דאסור לאיש להסתכל במראה (ולא נעלם ממני מש"כ הרמ"א שם בסיון קנ"ו בזה –) דמקום שדרך האנשים לראות ג"כ במראה, מותר יע"ש, ושכן נהגו להקל בזה כיום, אמנם עיי' שם בסיון קפ"ב בהדושי רעק"א ד"במקום דגם אנשים מסתכלים ליכא אסור רק החברים נמנעים מזה, וכו' ב' בנו זצ"ל בגליון מהרש"א שם, וא"כ **למה לן להקל בזה ללא צורך**, ועוד ידמה בנפשו שמצוה הוא עשה, ואולי יא שכו' בהפסוק: **על כל מי שאינו בורח לו שלא יסתכל גם על עצמו וצורתו ולא רק על התפילין, בודאי מן הנכון למנוע את עצמו מזה**.

המשך בעמוד א

תורת של ראשונים המשך

הנה זהו הרמז אשר תרמו המצוה אליה, ושכן היה אחרי מות האדם, שנכסיו וכל אשר לו היו לאשר לא עמל בהם ולא גדלם...".

אברבנאל

ענין השמיטה – שהעשיר ירגיש דוחק העני וירחמנו

"ענין השמיטה והיובל, יש להם סודות עמוקים ודברים שהם כבשנו של עולם. ויש הנגלה הוא **שורש כל התורה כולה ויסוד העולם כולו**, כי העולם אי אפשר להתקיים אלא עניים עם עשירים. ובענין השמיטה והיובל **יצא השי"ת שיהיו שוים עניים ועשירים**, כדכתיב יד' ולעבדך" (כ, ז) כדכתיב ואלו אביוני עמך" (שמות כג, א), וידוע, כי העני כל ימיו במכאובים וכעס ענינו, כי אין לו מה לאכול, ובכל עת ובכל עונה ענינו נשואות לשמים וחיו תלויים לו מנגד... והעשיר כל ימיו בשמחה וטוב כל משהת תמיד, בענין שבעשורו וברוכו לבבו שוכה עתה ואינו יודע במכאובי, ולכן רצתה התורה להביא שנת השמיטה והיובל, שיהיו ב' שנים רצופים קדושות, באופן שאפילו העשיר נושא ענינו לשמים, אחר שאין זורקים וקוצרים, ואמר מה אוכל ומה אשתה, כדי שידע ויזכור צער העני שכל ימיו נשואות בצער ובדאגה. ואחר שהעשיר צוה או בשלשה שנים נושא ענינו לשמים, ואמר מה אעשה לאנשי ביתי כי אין לי לרוע ולקצור, מה יעשה העני שכל ימיו מכוואים מוחך עניות, באופן שכשהעשיר יראה ענימו בעושה, יזכר הדינים שבערו עליו מהשמיטה והיובל, ואמר אני בשתי שנים של שמיטה ויובל לא היית יודע מה לעשות לאנשי ביתי, והיית בצרה וצוקה וצער ובדאגה... מה יעשה העני שכל ימיו מכוואים ולא ראה בטובה, ועניו נשואות לשמים ולבריות... בענין שבוה יזכור העני וירחם עליו...".

צור המור

עלי הגיון

מדבר חול שנטמא וכו', וא"כ ודאי חלילה וחלילה להניח לימוד זה בחדר המקודש בקדושת ביהכ"נ למעול מעל בקדושי.

ה. מ. מוטריאל

זכירת לזכות ולרחמים

בגליון ש"ח (מדור עלי שבת) הובא מ"ס ש"ח שרפי קודש' בשם הרח"ק רבי חנוך הענין מאלכסנדר זצ"ל שגם פסקו "זכרתי את ברייתי יעקוב ואף את ברייתי יצחק" וגו' הכתוב בתוכחה בפרשת בחוקותי (ויקרא כ, מ) הוא מענין התוכחה, יעו"ש.

ובאמת כבר כתב בן השל"ה הק' בהאי פרשתא, וז"ל: "ויקבלתי כי אף על הפסוק הוא בתוכחת מוסר, כי אינו דומה רשע בן רשע החוטא לרשע בן צדיק, כי הרשע בן צדיק עונו מרובה - שראה אביו מתנהג בחסידות, והוא אין מנהג אבותיו בידיו. וכן אין דומה מי שהוא דר במקום מכוער למי שהוא דר במקום תורה. ע"י אמר אני אזכור לך אלו הדברים לך חובה, שאתה מורע אבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, וגם **יהאריץ אזכור**, כי נתתי לך ארץ ישראל - שאוירא דארץ ישראל מחכים (בי"ב קנ"ה), ועכ"ל את הלכת בדרך ישר", ומסיים שם: "על כל אש ישאם לא לבד, ולבשר מי שישא לא אבות שהיו יראי אלהים, וגם מי שיושב במקום חכמים לומדי תורה צריך לראות ביותר לילך בעקבותיהם, לתורה ולמשעים ולמודות, ולילך בדרכי החמודות". עכ"ל. ובספח"ק ירמיה אברהם, כתב בן בקיבור בפ"י אמור ירמיה מוסרה זכרון) בשם ר"מ אלשיך זי"ע (נראה ב"ס טעמי המנהגים עמ' קנ). וכן מ"ס ב"ס פרדס יוסף.

ושמעתי בשם הרח"ק ר' יעקב יצחק הלוי רודערמאן זצ"ל (מח"ס עבודת לוי) דמיושם הכל אומרים בריה: "ועקידת יצחק ברחמים תזכור", דלפי דברי השל"ה היה שייך שיצא קטרוג חייו מזכירת העקידה, ע"כ. ולפי זה מובן גם מנהגו בעת קריאת פרשת בחוקותי לקרוא פסוק "זכרתי" וגו' בקול (ע"י קיש"ע סי' ע"ח סי"ד), לומר, שאנו מזכירים האבות לזכות, ולא לקטרוג חייו. אברהם יצחק ויעקב גולדנבערג, באלטימאר

כל צדיק ודרכו בקודש

חמיתי ונהניתי מן האמרות טהורות מזוקקות שבעתיים שהובאו לרגל יום ההילולא של הרח"ק רבי **משה מקאברין** זצ"ל (בגל' תר"ץ), ובו ציינתם שהוואה מופלאה ממשנתו של הרח"ק מקאברין זצ"ל, ונזכרתי בעוד רעיון נשגב שמצאתי איד ששני צדיקים אלו נתבנו בסגנון אחד. במאמר על המהרי"ם ממעלות זי"ע (גל' תר"ץ) הבאתם דבריו הק' שעל כל אחד לעבוד את השמ"ת בכחות עצמו ולבחור במדה המיוחדת לו, ולא לחקות דרכי האבות כמעשה קוף בעלמא, כי בן למדנו מן האבות הקדושים וכו'. והנה הן הן הדברים הכתובים במאמר קודש מהרח"ק רבי אברהם מסולנים זצ"ל בשם רבי חס"ק מקאברין זצ"ל וז"ל (הובא באמרת משה עמ' קט):

"... שהאיש החפץ חיים אלו צריך להאמין בו, שלא ירהר אחריו, הגם שרואה בו שינויים כמה בהנהגות, ועוד אפילו בהרגשות הפנימיות. ושעמתי ממנו"י הרח"ק **מקאברין** זי"ע אשר אמר בזה"ל: האבות קבלו את מאלו, ובכל זאת לא היה דומים בהנהגות בפרטיות המדות. ומפני זה לא נתקבל יצחק על לבבות תלמידי אברהם, ורק שמכל מקום ראו שיש ליצחק גם כן אור גדול בעבודת ה', על כן נתנו דעתם ולבם לשוב לפני ה' ולהתייגע בשקידת העבודה שכלל ולחפור להם בארץ בעומק לבבם להתנדב אל יצחק כמו שהיו בדוקים לאברהם, וזו זכר להיות עובדי ה' מחדש. וזהו (בראשית כו, יח): וַיֵּשֶׁב יַצְחָק וַיִּחְפְּרְ אֶת בְּאֵר תְּנִיקָה וַיִּשְׁרַח קְפָרִי וַיִּמֵּי אֲבִינָהּ וְגו'. וַיִּחְפְּרְ עֶבְדִּי יַצְחָק בְּחָלָל וַיִּמְצָא שָׁם בְּאֵר מֵימֵי חַיִּים. הטעם בזה, כי אחרי מות אברהם נסתמו פְּתָיִם וְעֵינָיו וְאָזְנוֹ, ומפני כן הצדיק כשנסתלק, החיצונים סותמים את מי השפע הקדוש".

א. לוריא, ירושלים

לקוראנו היקרים

אל שולחן המערכת מגיעים מדי יום ביומו, מכתבים יקרים רבי חנוך, אך קוצר הידיעה מעכב את פרסומם סמוך לשלוחם. בל"ג נזכר בגלגל ובומן קרוב לעולמות על העליונים בירת שאת וביתר תדירות, ככל אשר תכילנה היריעות החזירות. התאזרו נא בסבלנות וקבלו את העיכובים והדחיות בהבנה. **המערכת**

נגדם כאיש מלחמה והיה מכניעם ומשברים, ועתה מי כמוהו איש מלחמה, יעורר השי"ת שעצומו של יום כניעוים וישרם. משה אהרן ירגל, קרית בעלזא ירושת"ו

בענין הפרדת חוטי יציאת בשבת/השתמשה בבתרה של תורה

א) במש"כ הגרש"ק גראס ביעלי אורח' גליון תר"ח לגבי הפרדת חוטי יציאת בשבת - שאם החוטין מסובכין קצת אין כל חשש להפרידם זה מזה, זהו לאחר שכתב לפני כן שאין חיוב להפריד לכל הציציות. אמנם להעיר אחר שנמצא **במהרי"ל** החדשות (צינו ב"ס 'הלכה בורה' שם באוצרות יוסף), להחמיר להפריד את הציציות, הלא"ה א"א לברך על טלית זו, קשה להחמיר, כיון שהוא ראשון שנעלם מהאחרונים. ובמאסף לכל המעשרות כתב שמש"כ משנ"ב להסתפק בשם העני"ת והגר"א אין מקום לספק ואסור לברך לדעתם, ושכ"כ ב"תעופות דא"ס ר' דוד לוריא, ע"ש, כנגד רוב פוסקים, וממילא יש לחוש בזה גם בשבת משום מתקן מנא, וכדברי 'אור' להעיר ח"ב פרק ל' ס"ז לחלק בין סבוכים הרבה למעט, וא"ש שיתיר הדברים בבא"ח, ודוק.

ב) עוד שם ביעלי הדף' בענין השתמשות בבתרה של תורה, אם מותר לו להודיע שהוא חכם, הנה יעו"ש **בש"ת הרמ"ב** (סי' וז"ל: "אין לפקפק ולומר, הרי אמרין במסכתין שיש להפריד דאשתמש בתגא חלף וכו', וא"כ בודאי הגאון בעי חי וואינו רוצה להיות מתורגמן. הנה זה הבל, כי כבר קדם על הנשר הגדול **הרמב"ם** והשפיע לנו משכבו בפירוש המשניות שלו, **כל דבר זה שימכור שחרותו בראשונה הוא חלקו ונחלתו שכלי נגבה, בתרומה מן הגוהן לכתן ומעשר ללו** (ו"ל הרמב"ם באבות שם: "ואמנם הדברים אשר התירה אותם התורה לית"י - ושתמכר שחרותם לפני כל שחרור ושיקע להם בתחלת השוק, אלה הם חוקים שקבע להם השי"ת כמו שקבע המתנות לכתן והמעשרות ללו, לפי מה שבא בקבלה כי שתי הפעולות האלה יעשו אותם סוחרים קצתם עם קצתם על דרך כבוד ואע"פ שאין שם חכמה, וכדאי הוא ת"ח להיות כע"ה נכבד", **ועוד ראוי על כל אדם להנות הגאון הנ"ל מנכסיו להטיל מלאי לכיסו** (ע"י פסחים ג:) **כדי לקיים מצות 'והיית בו יומם ולילה'**, דכ"ן פסק בטור וי"ד סימן רמ"ו, דמי שמספיק לאחרים מנכסיו מקיים בו 'והיית' וגו', עכ"ל. משמע מהרמב"ם שאם היה עושה כן לחבירו הטוב והדומה, מותר להשתמש בו אם הוא חכם, דלא גירע. ודוק. **עובדיה יוסף, בית שמש**

"לשון הקודש" - כשמשמשים בה לדברים שבקדושה

ברצוני להעיר ולהוסיף על החוספה שהובאה במדור 'עלי הגיון' (גל' תר"ח), בענין 'שלא שינו לשונם' ("יתרון דעה' גל' ת"ר - תר"ח), מספח"ק 'מאור ושמש' (רמ"ו פסח ד"ה עבדים היינו) אודות מהותה של לשון הקודש - שקדושתה היא רק כשמשמשים בה בפה קדוש וכו', יעו"ש.

הנה בשרש"ת **הפצלת השור'ן** להנה"ק מטארנאפל זצ"ל (ח"א א"ח סי' ט) כותב תשובה 'על דבר שאלתם בחדר הסמוך לביהכ"נ וכו', ועתה רוצה ללמוד שם לערים ולעירות לשון עברי העיברא"ש אם יש למחות בידו אם לאו', ולאחר אריכות תשובתו מסכם בסוף לאיסור, ומוסיף בזה"ל: "ואיסור גמור הוא להשתמש בחדר הזה שמשמש חול, ואף דרוגה ללמוד לשון עברי הנקרא אצלנו לשון הקודש, **היינו משום שה' משתמש בו בקדושה**, וה' נהוג גבן תמיד להשתמש בשלשון הזה רק לדבר שבקדושה, להפצלת בשלשון הזה וללמוד בו תורה, ולדברים שחול היו נהוגים תמיד להשתמש בשלשון ארמי וסוריא, אז ה' נקרא **לשון הקודש**. אבל עשוי בעוה"ר שמוציאים לשון הזה מקדושתו, ומלמדים אותו לערים ולעירות להשתמש בו לצרכי הדיוט ולדבר בו יחד דברי עגבים וחשק, רח"ל, ודאי בדאו פריצים ויחללוה ואפקוה מקדושתה, ומיגרע גרע משאר למודי חול, כמ"ס מדברי העקידה דכל דבר קודש שנתקלקל ונטמא, טומאתו יתירה

התקשרות נפש התלמיד בנפש הרב

בקשר למרגלית יקרה שהובאה בגליון תר"י"ג (מדור 'עלי הגיון') מדברי שו"ת רדב"ז חי"ו (סי' ב"א פח) בענין 'והיו עיניך ראוות אלו מוריק', הנה להוסיף עוד מדברי שו"ת רדב"ז חי"ג (סי' תתקי ד"ה עד. ורובא בגליוני השי"ס לרב היה גאון רבי יוסף ענגיל ז"ל ע"ז י"ט. ד"ה א"ח) ומשם בתפארת יוסף פ"י חי' שרה עמ' רנד), וז"ל:

"עוד אמרו בספרי החכמה, **כי בהיות האדם מתכוון אל רבו ונותן אליו לב, התקשר נפשו בנפשו, ויחול עליו מהשפע אשר עליו, והיה לו נפש יתירה**, וזה נקרא אצלם סוד העיבור בחיי שניהם. וזהו שנאמר (ישעי' ל, ב) 'והיו עיניך ראוות את מוריק' כו', וכן התחלל רבינו הקדוש (יעריבן ג:) שאם היה רואה את פני רב (ע"י תהי"ד סי' מ) שילך אדם למקום אחר ללמוד תורה, אף על פי שאינו אומר לו שלא ילך".

הערש וואלף פריעדמאן, מאנסי

"דאס שטיקל פון שבת הגדול" - הנהגה מופלאה

יתיה לזכר על סדרת המאמרים הנפלאים בכל העניינים השייכים לערב פסח שחל בשבת (גל' תר"ץ - ת"י) ואמרתיו להוסיף עובדא מופלאה ביותר ממרן **מהר"א מבעלזא** זי"ע שדפסה זה עתה בקובץ התורני 'למען פארד', בפרק מזכרונותיו של המשמש בקודש הרב חסיד ר' יצחק לאנדוי שליט"א, וכן מסופר שם (ח"א עמ' תקנח):

מרן ז"ל למד כל יום בתפילין דר"ת במנהגי הרח"ק **מקודינב** זצ"ל, שהיו מודפסים בסוף הסידור 'אור הישר', שבתה התפלה בימות החול. (בשכ"י התפלל מרן בסידור 'ימות ישראל', וביו"ט במחזור ליל ב'ו). והדבר היה שהמשמש היה מקריא לפניו אחת מהנהגות שחורה להקריאם, והיו אלו קטעים קבועים, פעם קטע זה ופעם קטע אחר, לכל הנהגה היה שם מסוים שמרן קרא לזה כך, כגון פעמים הרבה קראו לפניו הקטע של ברכת האילנות, ומרן יזל זה ידאס שטיקל פון די ביימער', פעמים למדו את הנהגה של הפטרת שבת הגדול, ומרן קרא לזה 'דאס שטיקל פון שבת הגדול' שבו כתוב שפטרין הפטרת 'וערבה' בשבת הגדול אפילו כשחל בערב פסח, והדבר היה לפלא, כיון שזה לא כמנהגנו, כי בבעלזא נוהגים לא להפטיר 'וערבה' רק כשחל שבת בערב פסח, ושם כתוב **אפילו** כשחל שבת בערב פסח. עכ"ל.

א. גרינוולד, אשדוד

"הנה היום בא בוער כתנור" - תיקון והוספה

בענין הד"ת שהובא (בגל' תרס"ז עמ' ב) מכ"ק מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע ע"ה"ש במלאכי (ו, ט) "כי הנה היום בא בוער כתנור" וגו' - שאומרים בהפטרות 'וערבה'. הן הנהגה להביא כי 'תורה' זו אמרה כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע בעת שריפת חמץ בשנת תרנ"ד, בשנת ההסתלקות של אביו, כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, ואמרה בשם אביו, וכדרכו בקודש בכל התורות מאותה שנה, שהזכיר בתוך הדברים את אביו הק', וכך אמר:

על מה שנהגנו אם חל ער"פ בשבת דמפטרין 'וערבה', **אמר אבי ז"ל הטעם** כמו שאנו אומרים ביה"ר בשריפת חמץ, שכמו שאנו מבערין חמץ כן תבער כל וכו' להכניע כל המסטינים, וכשחל ער"פ בשבת אזי מבערים את החמץ ביום שלפניו, אזי השי"ת עוזר לנו שיעצמום יום מבער ומשבר כל מה שצריכין להכניע. וזה שאנו אומרים בהפטרות 'הנה יום בא בוער כתנור ולהט אותם יום הבא', שיעצמום של יום עצמו **מכניעם ומשברים, ובעת שהיה א"א ז"ל בזה העולם היה עומד**

המוריד נערך לזכר נשמת הרח"ה - ר' משה בהרי"ד יסבר בערש ברנשטיין ע"ה ת.נ.צ.ב.ה.

יתרון דעת

ואסור להסתכל יותר מדאי בקשת. בחלום בחזיון לילה נסתפקתי אם נראה הקשת במים, אם מותר להסתכל במים שנראה בתוכו הקשת או דילמא אסור. ומעובדא דניר (נדרים ט) דהסתכל בבבואה שלו אין ראייה, **דוא אין בבהאי גונא אינא ודאי איסור הסתכלות וכו'**, אך ברבר רוחני אימא דאין קפידא. והדבר צריך ראייה ברורה.

רוח חיים להג"ח פלאני זצ"ל (א"ח סי' רכט) בהשגחות שם. וע"ע 'לקוטי הגרש"ק סי' רכט)

***

שתי חבורות שאוכלות בבית אחד או בשני בתים, אם מקצתם רואים אלו את אלו מצטרפות לזימון. נראה דאם דרך מראה שאנו קורין איספיו' בלע"ז 'חזו בי' החבורות אהרדי - לא מצטרפ, דראיה זו לא חשיבא ראיא ודאית.

פתח הידבר (א"ח סי' קצ"ה סי"א)

הרואה את המלך דרך מראה האסקלריא הנקרא איספיו"י שרואים מתוכו כל מה שהוא מנגה נגדה, אי חייב לברך על ראייתו כזו.

תשובה - הנה בזה נסתפק הרב 'בית עובד' ז"ל שם לפי"ד הרמב"ם ז"ל סוף מ' כלים מ"ב, דאסקלריא שאינה מאירה, דהוי ספק ראי' שלא יראה במקומו ושיעורו האמיתי, ואם כן יש להסתפק אם מברך על ראייתו ע"י אסקלריא שאינה מאירה, וע"י ב'ערון' ערך ספקלריא ובקונטרס 'עקב לחק' שבסוף ספר 'שבת של מי' לימוד ל' יע"ש וכו'... ונראה דהוא הדין גם כן לכל ברכות הראייה שמתקנה בו הרב 'בית עובד' ז"ל שם דנראה דכל דאפשר דלא מקרי ראיא, אי לא לברך מספק.

שם (א"ח סי' רכ"ב אות י' וע"י 'בכרי יוסף' שם סי"א)

והרצאה אע"כ לדייק שיהיו במקומם ובאמצע ממש, יש לו עצה, כמו שראיתי באיזה מקומות אצל הבחורים או האברכים שמראין את עצמם לחבריהם לראות האם התפילין דאין במקומן או לא, אבל באמת גם זה לא ראיתי במדינתנו בהשיבה הק' דפאפא שוכינית ללמוד שם בצמח מ"ה ה'יוגד יעקב' זי"ע.

ומרב אחד בנש"ק שמעתי, ששאלו פעם **לאחר מאדמו"רי בית רוזין** אודות ההסתכלות במראה, והשיב דבכונן להסתכל ולראות את הצלם אלקים שעליו. ויש ללמוד מזה: א) **דאם אין הדבר ברור שהצלם אלקים שלו היא נקי מכל פגם** (ומי יאמר זכיתי לבין) ויתר טוב שלא להסתכל. ב) וממילא **דאין להבטיח ראיא לחק ממש אצלם** ז"ל היה נהוג כן להסתכל במראה לצורך התפילין, וכמ"ל.

ש"ת אגודה באהלך הגר"י ניימאן זצ"ל (א"ח סי' ב. יצא זה עתה לאור עולם)

***

נהגו לקבוע על העמוד שהש"צ מתפלל אצלו תחת זוכית לבנה ניר או קלף וכתוב עליו פסוק 'שויתי ה' לנגדי תמיד', ובבית הכנסת של אבא מאיר ז"ל לא ראיתי כן. ניל הטעם בזה. דוא וכו', ועוד. כי על ידי הנייר והזוכית נראית בבואה של האדם בהזוכית, ואסור להתפלל כנגד מראה, משום דנראה כמשתחוה לבבואה שלו, כמבואר בסי' צ' באבא ה"ט' סק"ז בשם הרדב"ז, ואפילו בעינים סגורות כמבואר באחרונים שם, וגם בזה יש חשש הוזה.

***

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת נזיר

בענין הקפת פאת ראשו של קטן על ידי אשה וכדו'

מצינו בגמרא (דף נז ע"ב) שנחלקו רב הונא ורב אדא בר אבהו בענין האיסור של "לא תקיפו פאת ראשכם" (ויקרא טו, כז) בשני דברים: א. בענין "גדול המקיף את הקטן" – אם עובר על האיסור ולוקה עליו, דרב הונא סובר "המקיף את הקטן הרי הוא חייב", ורב אדא בר אבהו סובר שאשה מותרת ללוקה; ב. בענין אשה המקפת את האיש, רב הונא סובר שאשה לא נזהרה על איסור זה, ואינה לוקה, ורב אדא בר אבהו סובר שגם האשה נצטווה באזהרה זו ולוקה כשהיא מקפת את האיש.

ומביאה הגמרא את שנינו ונתנה רב אדא בר אבהו ורב הונא בענין זה: "אמר ליה רב אדא בר אבהו לרב הונא: ודדרינן מנא מגלח להון וכלומר, ישראל רב אדא את בני רב הונא שהיו מגולחים, ושאל אותו מי גילח אותם הלא שיטתך היא ש"המקיף את הקטן חייב". אמר ליה: חובה! [חובה] היתה אשתו של רב הונא, והיא גילחה אותם, ורב הונא סובר שאשה מותרת להקיף את האיש. תקבירינן חובה לבניה וכן השיב רב אדא, כי לדידיה גם אשה נצטווה ב"לא תקיפו" כשהיא מקפת ראש האיש, ולפי דעת רב היא שגם על הקפת ראש הקטן ישנה אזהרה – גם אשה מצווה על כך. כולוה שני דרב אדא לא אקיים ליה ודבריו של רב אדא בר אבהו היו כשגגה היוצאת מפי השליט, ונתקיימו דבריו כל עזר שהיה בדברים.

מפורש יוצא, שלדעת רב הונא מותרת אשה לכתחילה להקיף את הקטן, כי כן נהג רב הונא לכתחילה. ודנו אחרונים בזה, הלא קיימא לן (עי' יבמות קיד, רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ו הכ"ז ש"ע או"ח סי' שמ) שאסור להאכיל לקטן איסור בידים, וכמו שנאמר (ויקרא יא, מב) "לא תאכלום", ודרשו חז"ל (יבמות סב:) "לא תאכלום, להזהיר הגדולים על הקטנים", ואם כן היאך מותרת האשה להקיף את הקטן, הלא כלפי הקטן עצמו ישנו איסור כשמקפפים את ראשו, אילו היה כבר גדול, ונמצא שמאכלים אותו איסור בידים. הערה זו מובאת בספר **שער המלך** (על הרמב"ם פ"ב מהל' ע"ז ה"א וע"ש מש"כ בזה, ועיי' 'מנחת חינוך' מצוה רנא מה שהעיר עליו, ובעיקר ההערה נשאר המנ"ח בצ"ע, וראה עוד שו"ת 'בית אפרים' י"ד סי' מב; 'בית מאיר' י"ד סי' קפא ור"ק אורה כ"א).

ונאמרו ראה כמה תירוצים, והרי אחדים מהם: **המהר"ם שיק** (מצוה רב) הביא מכח קושא ד רבא לדעת הרמב"ם שהאן המתגלח על ידי אחר עובר על "לא תקיפו" אלא כשמסייע ביד המגולח, וזה לשון הרמב"ם (הל' עובים פ"ב ה"א): "... לפיכך המגולח שני צדעיו אפילו בבת אחת והתראה אחת לוקה שתיים... במה דברים אמורים באיש המגולח, אבל איש המתגלח אינו לוקה אלא אם כן סייע למגולח...". **הראב"ד** משיג עליו: "אמר אברהם: אע"פ שאינו לוקה, כיון שמדעתו עשה עובר בלאו", ומבאר **הבס"פ משנה** שדעת הרמב"ם אכן היא, שבאם אין הניקף מסייע כלל להקיף את ראשו, אין עליו איסור כלל. וכמו כן לענייננו אלא לא יסייע הקטן בעדו לא יעבור על שום איסור, ואין בזה משום האיסור להאכיל קטן איסור בידים.

בשו"ת **בית הלוי** (ח"א סי' טו) האריך בענין זה, והוכיח מזה כדעת הפוסקים (ראה בארוכה לבוש א"ח שמו"א בש"ס י"ט, ופנ"ג ש"ס מ"ז סי' א ובפתיחה כוללת ח"ב את ט) שהאיסור להאכיל את הקטן בידים לא נאמר מן התורה כי אם בשתיים: שרצים, דם וטומאת כהנים. ואילו בשאר איסורים אין האיסור להאכיל לקטן אלא מדרבנן, ואם נאמר כן, יש מקום ליישב, שאשתו של רב הונא הקיפה אותם להברותם אחר חליים, וכן כתב רש"י (ב"ה א"ל), והרי איסור מדרבנן מותר לחולה שאין בו סכנה, ולכן לא היה בזה שום איסור.

עוד כתב וחדש שם, שיש מקום להאכיל את הקטן מזהר בזה, אכן, אם הגדול עצמו אינו מזהר בזה, הגם שכלפי הקטן עצמו יש גזירה איסור, לא שייך להזהיר את הגדול במה שהוא עצמו אין לו להזהר בזה, והביא סימוכין לזה משר"ת **אמונת שמואל** לענין איסור "ולפני נער לא תתן מכושלו", שלא נאמר כי אם באיסור כזה שנצטווה בו גם המכשול עצמו, אכן אם הוא עצמו לא נאסר באותו איסור לא שייך להזהירו שלא יתן מכושלו לאחרים בזה, ולכן מאחר שהאשה עצמה אינה מזהרת להקיף את האיש – לדעת רב הונא לא שייך לאסור עליה שלא תאכיל קטן בידים, שהרי לא נצטווה על זה (עי'ש בארוכה, ועיי' 'אחיעזר' ח"ג סי' פא אותיות ז-ז. וכן האריך הגאון בעל ה"תורת חסד" בתשובותיו, אה"ע סי' מה).

בשו"ת **חלקת יואב** (ח"א סי' טז) יסד על פי קושא זו יסוד גדול, שהאיסור להאכיל את הקטן איסור בידים לא נאמר כי אם בעבירה שנאסרה לכל ישראל, כגון חלבים ועריות ואיסורי שבת, שהאיסור נאמר על הכלל כולו, וגם הקטן נכלל בכלל ישראל, ולכן מצד הכלל יש עליו האיסור – למרות שלא שייך לאסור עליו מצד עצמו, ולכן מזהירים אחרים שלא להכשיל את הקטנים באיסורים אלו, מה שאין כן באיסור כזה שלא נאסר על הכלל כולו, ואין איסור כי אם מצד הפרט, לא שייך לאסור להאכיל לקטן, שהרי על הקטן לא שייך איסור, שום איסור, ולכן אין איסור להכשילו בזה. וכתב החולקת יואב, שבענין איסור "לא תקיפו" אכן יש שני חלקים, כי האיסור על המקיף הוא איסור כללי, כי כל אחד ממשאל נאסר להקיף את פאת ראש של כל אחד ממשאל – יהיה מי שהיה. אכן, האיסור של הניקף, אין האיסור כי אם מצד הפרט, כי אין כל אחד מזהר כי אם על פאה שלו, ואיסור כגון זה לא נצטווה הקטן, ולכן אין בזה איסור להאכיל את הקטן, כי כל איסור שהוא מצד הפרט לא נאמר בו הדין שאסור להאכיל את הקטן בידים (וראה עוד מש"כ החלקת יואב סי' א).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני הפקרת פירות שביעית

והנה שנת הארץ כלל לאכלה וגו' (פרשת השבוע, ויקרא כה, ו). "אע"פ שאסרתם עליה, לא תכליתם וכוונתם אסרתם, אלא שלא תגזרו בהם כעבד הבעלים, אלא הכל יהיו שווים בה, תחת וקנין וקנין" (ד"ר רמ"ק)

א. כתוב בתורה (שמות כג, א): "והשביעית תשמטנה ונטשתה" - ולמדו מכאן מצות עשה שצריך להשמט [להפקיר] **כלל אדם, בין עני ובין עשיר, כל מה שתוציא הארץ בשביעית**, והמצהר היא, הן על האיש ועל האשה, להפקיר פירות שביעית הגדלים בחצר או בשדה, בגינה או בעציץ שיש בו קדושת שביעית (עיי' מנחת חינוך מצוה פד; דרך אמונה על הל' שמיטה פ"א הי"א בביתאור הלכה).

ב. **האם צריך להפקיר בפה?** ישנה מחלוקת בזה - אם צריך להפקיר בפה, ואם לא הפקיר אין הפירות הפקר [ואם כן אינו פטור מהפרשת תרומות ומעשרות], או לעולם הם הפקר - אע"פ שלא הפקירו הבעלים - כי התורה הפקירה פירות שביעית, אלא שמצוה על האדם שינהג בהם מנהג הפקר. להלכה נקטו כמה פוסקים דהוי הפקר, משום שהתורה הפקירה, ולפי זה פטור מלהפריש תרומת פירות שביעית שחנטו בשביעית, ויש עליהם קדושת שביעית. ומכל מקום יש אומרים שלכתחילה מצוה להפקירם **בפה בפני שלשה בני אדם** (עיי'ש במנחת חשבתיא בזה מחלוקת הב"י, המבייט והמהרי"ט. עיי' חו"א ש"ס י"ט ובתורת הארץ סי' ח. ועיי' משפטי הארץ פ"י ה"ב וחו"ט השני פ"ד הכ"ד). ודעת הגרי"ש אלישיב שליט"א שצריך להפקיר **דוקא בפני שלשה**, היות ורבים אחריהם סומכים על היתרים שונים בשביעית, אין להשוות איסור שביעית לאיסור שבת החמור אצל כל אדם, לכן המפקיר שדחו לבין לבין עצמו בשביעית לא ברור לנו שדעתו להפקיר, ועל כן צריך להפקיר בפני שלשה דוקא.

ג. "מן התורה, שלא יהא אדם שומר שדהו ונעול בפני עניים בשביעית, ואפילו רוצה להפקיר אותן בשעת לקיטה, אלא יהא השדה כל השנה מזומן ומופקר לעניים" (רמב"ם בריש פרשתו, פסוק ה. וצ"ע דרך אמונה הל' שמיטה פ"ד הכ"ד סי' קס"ט).

ד. לא רק הפירות בלבד הם הפקר, אלא גם השדה נעשית הפקר לצורך לקיטת הפירות, שאין הבעלים יכולים לעכב הכניסה אל תוך השדה לצורך לקיטת הפירות, ומכל מקום על המלקטים להפקיד שלא להזיק לשדה (עיי' דברים מב; חו"א מ"ט שביעית סי' כז).

ה. **אסור לנעול את השדה או הכרם, אלא צריך להשאיר את הפתח פתוח, ולא ינהג מנהג בעלות**, והחושש שמא יבואו נכרים או גנבים לקחת פירות שביעית, או שמלקטי הפירות או הפירות שחשיתו את השדה או האגילות, מותר לו לנעול השדה, אבל חייב לציין במקום בולט שהפירות הם הפקר, וכל הרוצה לקחת פירות מן השדה יכול לקבל את המפתח במקום פלגיו (עיי' רמב"ם הל' שמיטה פ"ד ה"ל; חו"א סי' ד סק"ד; משפטי ארץ פ"י ה"ג; חוט השני פ"ד הכ"ד).

ו. גם כשנמסרה השדה ל"אוצר בית דין", אין רשות לבי"ד או לשליחים לנעול אנשים מלקחת הכמות המותרת (עיי' חוט השני ח"ב ד"ב שמה, משפטי ארץ שם בשם החזו"ן ז"ל).

ז. חצר שגדלים בה פירות שביעית, והחצר היא מאחורי הבית - באופן שאין לשם גישה מן החצר; או חצר שלפני הבית שאין לשם גישה אלא מן הבית, צריך לנעול שם פתח במקום שראה, ולהודיע שהפירות הנמצאים בחצר הם הפקר, ואפשר לקבל את המפתח במקום פלגיו (שם).

ח. היתה לו שדה והפקירה, ועכשיו אינו רוצה לגלות היכן היא נמצאת - עובדא הכי הוי באחד שהיה לו פרסד אתרוגים, ואמר הגאון בעל הקהלות יעקב צ"ל שאכן אינו חייב לגלות איה מקומה (ראה ארוחת רבינו ח"ב ע"ב שכה; דרך אמונה הל' שמיטה פ"ד הכ"ד בציון ההלכה סי' רצח).

ט. **אסור ללקוט** - הן הבעה"ב והן אחרים - בבת אחת, פירות הפקר מן השדה, יותר מהכמות שריגל ללקוט לצורך ביתו לכמה ימים. אם עבר והביא יותר, הפירות מותרים. וי"א שלא זכה בכל הפירות, ועדיין הם הפקר (עיי' ב"י ד"ב שביעית השלם פ"ד ובמשפטי ארץ פ"י ה"ז).

י. יש אומרים שאסור ללקוט פירות שביעית בלא רשות הבעלים, והטעם כדי שלא ירגילו עצמם ליקח משהו הפקר, אבל למעשה פסקין **דאין צריך לקבש רשות**, אך מותר להתחיק טובה לבעלים בדברים, אבל לא בממון (עיי' שבתות השנים פ"ד ה"י; דרך אמונה פ"ד סי' קט; חו"א בשם הראב"ד). מנחת: ח"ג"ר שמואל קהת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

שמיטת כספים כהלכתה - אוצר כל בו בעניני שמיטת כספים ופרוורבול, על כל כלליהן, פרטיון ודקדוקיון; פסקי הלכות, עם הערות, מקורות וצינונים, בלשון נקיח וקל; ביורוי הלכות ותערוות, בדרך משא ומתן של הלכה, כולל תשובותיהם של גדולי הדור; תורות של רבותני הראשונים בהלכות שמיטת כספים ופרוורבול וכו', ובסופו נוסחאות מדויקות של שטרות הפרוורבול השונים להלכה ולמעשה על כל האופנים. מאת הג"ר שמואל אליעזר שטרן שליט"א, רב אב"ד מערב ב"ב, מהדו"ח תשס"ח.

תגלחת מצוה ועניני ל"ג בעומר (מהדורה שניה) - מהדורה חדשה של הספר המפורסם, אוצר בלום של כל המנהגים של החילאלאק, וסדר הכנסת הער לתלמוד תורה. נספח לו קורטוס ביאור הלכות הקפת פאות הראש והזקן בליווי תמונות. מאמר מורחב על יומא דהילולא של הרמ"א, ענין השתטחות על קברי צדיקים, ומאמר חדש מורחב בענין השתטחות כהנים על קברי צדיקים, ועוד הרבה חופפות. חיבר בטוב טעם ודעת הרב שמעון גוטמן, בני ברק תשס"ח (תכ עמ').

ל"ג בעומר בהלכה ואגדה - קורטוס מהדורת כיס (224 עמוד), רב כבוד ואביוח, כולל י"ט פרקים על כל עניני ל"ג בעומר בהלכה ואגדה; תולדותיו, רבותיו, תלמידיו של רשב"י וכו'; ענין שמחה בל"ג בעומר, מהדורה, ח"ו וקטע, יומא דגמרא; הוכחות של"ג בעומר הוא יום ספירתו וכו', פרק מיוחד הודגש על כל השתלשלות הוזה"ק ועוד; פרק מלוקט עניני מוסר ודרך ארץ מכל דברי רשב"י, בבלי ירושלמי מדרשים תוספתא, ובסופו אדרא וזאת מנוקד באותיות מאורות עינים. מאת הרב שמעון גוטמן, בני ברק תשס"ח.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

לעילוי נשמת רב האי גאון זצ"ל, שני ונקוד הר"ם, נודע בשערים המצוינים בהלכה, ענוותן וסופל ברוך, שייח יניאל שייח ונפיק ולא מחוייב סיבותא לנפשיה, רבי אלטר אליהו הלוי רובינשטיין זצ"ל בהרה"ר אפרים פישל הלוי ע"ה נאב"ד ר"ק מחוייב הרה באנטווערפן ומח"ס מגדלות אליהו נלב"ע במיטב שנותיו בל"ג בעומר תשס"ה לפ"ק ובו ביום נטמן בהר המנוחות בירושלים ע"ה"ק ת.ג.צ.ב.ה. הונצח על ידי מוקיר זכרו ההטור הי"ו	לעילוי נשמת הגה"ח רבי אשר ישעי' ב"ר נפתלי נוסבוים זצ"ל הרבין תורה והעמיד תלמידים מופלגים במסירות נפש ממש בגלות סיביר בימי הזעם ואח"כ בשיבת בעלזא באנטווערפן ובארה"ב נלב"ע בדמ"ב בפסח שני תשכ"ו לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה. לעילוי נשמת הרה"ח ר' מרת' קליין ע"ה נלב"ע י"א אייר תשס"ב לפ"ק בן הרה"ח ר' שלמה זלמן ב"ר אלעזר הי"ד נעקד'ש באשוויץ י"ד סיון תש"ד לפ"ק הונצח על ידי בנו-נכדו הרה"ח ר' שלמה זלמן קליין הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יצחק ב"ר משה ע"ה שווארטץ נלב"ע י"ד אייר פסח שני תשנ"ב לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' שלום יוסף שווארטץ הי"ו	כולל שווארץ החזו"ת לענין רבי מאיר בעל הנס מודעה רבה הדיין השני יעקב ב"ר ביום שני פ"ד בחקות י"ד אייר פסח שני ה'תשנ"ב י"ד ה'תנא האלוין רבי מאיר בעל הנס ז"ע בשעה 20:30 באולם "בית רחל" אורח ונאות הכבוד הרה"ח ר' יואל מיכל זילבר שליט"א ראש ישיבת זנווהיל הכו"ח בברכה ומחכים להופעתכם ועד גבאי קודש - אנטווערפן

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"הרה"ת ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פר' בחקותי (אבות ד)			
ל"ג בעומר תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון כ"ד			
הדפוס	מו"ס	דף	תאריך
אנטווערפן	21:20	22:47	22:55
לונדון	20:43	22:08	22:14
מאנשטער	21:01	22:33	22:33
ציריך	20:48	22:05	22:22
ווינ	20:20	21:39	21:54
אמסטרדם	21:24	22:54	22:59
פאריז	21:18	22:39	22:53
פראנקפורט	20:58	22:22	22:33

תורת של ראשונים

זכות שמירת שמיטה - יזכו לברכת השלום ולכל הטובות

אם בחקותי תלכו וגו' (ו, ג, ד). "לפי שכל הפרשה למעלה מוכתבת בענין השמיטה, והוא ענין נסתר ועמוק ובלתי טעם, כי מה טעם יש בשמירת הארץ שיוצגו או שלא יוצגו, או מה כבוד יש לארץ. וכל זה נראה שהוא כמו גזירת מלך בלי טעם, לזה סמך מיד: 'אם בחקותי תלכו', כלומר, אע"פ שהם רחוקים ומשכח האדם, בכל זאת יש לכם להלך בדרכם" וכו'.

ואמר, כי אז: ונתתי גשמים בעתם - "כי כל זה נמשך מצד שמירת השמיטה, כי כמו שהשמיטה היא עיקר כל המצוות (עי' דרכי בזה לעיל בפר' בראשית), כן הגשמים בעתם הם עיקר כל הטובות (עי' רמב"ם), ושלא בעתם הם עיקר כל הרעות. ולכן אמר למעלה (כה, יח-יט): 'וישבתם על הארץ לבטח וגזרת מלך בלי טעם... ולפי שהגשמים הם כלל כל הטובות, פירש בואת הפרשה כל הטובות הנמשכות מהם, והם: 'זנתנה הארץ יבולה ועין השדה יתן פריה'. כי אחר שאתם שומרים שמיטת הארץ, כל הטובות ימשכו לכם מן הארץ. והנה: 'זנתנה הארץ יבולה', 'זחשיג לכם דיש', 'זנתתי שלום בארץ', כי אחר שאתם שומרים השמיטה, לא תראה מגלות הארץ ויהיה לכם שלום, כי בשלומה יהיה לכם שלום".

ואמנם להלן, לאחר שהזכיר זכות אבות (כו, טז-טז) "וזכרתי את בריתי ועקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור", אמר "והארץ תעוב מהם ותרין את שבתותיה" וגו', ולכאורה אינו מובן איך חזר לומר כך אחר זכירת זכות האבות. "אלא הרצון בזה, כי השם יתברך היה רוצה לעשות חסד עם ישראל בעקבות זכות האבות, ואע"פ שהוא ירצה לעשות עמדם חסד, 'משפטי ה' אמת צדקו יחדיו' (תהלים יב, א), ויש לו להשלים מדת הדין, וידוע שאע"פ שישאל חסדו האמין גדולים ועצומים, והשי"י יכפר להם עונותיהם, עם כל זה היה בידם עון גדול, שהוא עון השמיטה, שהוא שקול כנגד כל העבירות, שאמר בה: 'שבתה הארץ שבת לה' (לעיל כה, ב), ולכן כשהשי"י רצה לגאלם ולכפר עונם ולזכור להם זכות אבות, באתה הארץ ונתרעמה לפני השי"י, ואמרה: רבונו של עולם, כתבת בתורתך שאתה עושה משפט לעשוקים, ולמה לא תעשה לי דין מישראל שעברו תורתך שלא רצו לשמור שמיטת הארץ, ואתה כתבת 'אז תרצה הארץ את שבתותיה' (לעיל כה, ד), וכשראה השי"י דבריה ומענותיה צעקו יחדיו, אמר: ראוי לי לזכור הארץ ולעשות לה דין ישר, והנה: 'והארץ אזכור', ולכן: 'והארץ תעוב מהם ותרין את שבתותיה', כדין התורה. ובהו רצו עונם".

בירור המור (עניני"ש באריות)

כדי לקבוע בלבנו מורא ענין הקודש

והיה הוא ותמורתו יהיה קודש (כו, א). "משרשי המצוה שרצה ה' ברוך הוא להטיל מורא בלב בני אדם בכל עניניו הקודש... ועל כן כדי לקבוע בלבנו מוראת ענין הקודש צוה הכתוב לכל נשנה הדברים, אלא מכיוון שנתקדשה הבמה תהיה בקדושתה לעולם, ולא נחשוב להפקיעה מקדושתה ולהחליפה בבמה אחרת, ואם יוצאי הדבר מפיו - שתהפך מחשבתו וכל מעשיו ותהינה שתיהן קודש, כי הוא בא במעשיו להפקיע קדושה, ותהיה להפך שתתפשט יותר ותתפוש הכל".

והרמב"ם ז"ל (פ"ד מהל' תמורה ה"ג) כתב בטעם מצוה זו, וכמה שנגמורנו להוסיף חומש בפדיון הקדש, שירדה התורה לסוף מחשבת האדם, ויצרו רע, שטבעו להרבות קנייניו ולחוס על ממונו, ואע"פ שגדר הקדש אפשר שיהיה בו יגנה, וירצה לפדותו בפתח משיווי, לפיכך יוסיף חומש, וכמו כן החליף בהמה שהקדיש בפתחה ממנה, ואם יתן לו רשות להחליף רע בטוב, יחליף טוב ברע, ולפיכך סתם הכתוב הדלת בפניו. ועוד האריך בענין זה וכתב: אף על פי שכל חוקי התורה גזירות ה', ראוי אתה להתבונן בהן, וכל שאתה יכול ליתן בו טעם תן. ויזכר הרב לטובה שסייע ידי עם דבריו במלאכתו זאת".

ספר החינוך (מצוה שנא)

לקח טוב

מענה רך ישיב - - -

וגם מבחילו, וגזול ממנו ישוב הדעת הדרוש בכדי לעשות חשבון נפש ולבדוק: המועיל הוא בהענשה זו או רק מוסף הוא עצים לאש הבערת וגוברת. כי לאמתו של דבר, הרי ברור הדבר מעל כל ספק שכל כולו של עונש אינו אלא להשיג שיפור בדרכי הענשה. ואם כבר עברה מדת זמן די ארוכה, שבה הוכח ברורות כי אין האמצעים משיגים את המטרה הרצויה, ואף לא מביאים התקדמות מה לקראתה, הרי שהענין הזמן להחליף באמצעים למען השיג את המטרה הרצויה. אולי ניתן להתווכח כמה

מושיגי שכר ועונש ידועים ומוכרים היטב, אלא שלפעמים מיטשטשת המטרה העיקרית אותה אמורים השכר להשיג, ובמיוחד מוסבים דברינו על הענשה. משטושה של המטרה יכול להביא לשימוש באמצעים באופן שלא רק שאיננו מועיל אלא אף עלול לגרום נזק.

האמת ייאמר, שהלקח ממטושה זה נובע מעירוב פרשיות, בין עונש הניתן בשמים לאדם אחרי הסתלקותו מעולם הזה, לבין עונש הניתן בידי אדם בחיי עולם הזה. אלה הניתנים בידי אדם, קרי הורים ומורים, אין ספק שכל ענינם אינו אלא להביא להטבה ושיפור בדרכי הענשה, וממילא אין העונש אלא אמצעי להשיג מטרה ברורה. אך בדיני שמים, לאחר מאה ועשרים שנותיו של אדם, יתכן לדבר על עונשים כמטרות לכשעצמן. מובן מאליו שענינם הוא לנקות את נשמתו מכל סיג ופגם שצברה בחיים עלי אדמות, אך בהגיע האדם לדיון וחשבון של מעלה, כבר אין ברירה אחרת מלהעניש אותו על כל עוול בכפיו. אי אפשר מבלעדי העונש, וגם מוחלט הדבר שהעונש ישיג את מטרתו, לנקות את נשמתו ולהחזיר עטרת הויכוח ליושנה.

כיון שכן, מובן הדבר שלפעמים תיתכן מחשבה מסוימת להתפתח, כאילו גם בתוך תפקיד הורים ומורים כלול ענין העונשים כדבר ודאי ומוחלט שאין לסגת ממנו בכל מקרה, בלי לבדוק אם מושגת המטרה על ידם אם לא, בבחינת "כך עלה במחשבה". כשם שהמטרה מרוויחה שכר - כך הרעה מחוייבת עונש. ואם משום מה נסתייג מלהפעיל את העונש, עלולה הרגשה אי נעימה לקנן בלבנו שמוא מעלנו בתפקידנו.

אלא שלא רק עירוב פרשיות יש כאן, כי אם גם מיצר נורא אותו מרגישים הורים ומורים כאשר נקלעים למצב אין אונים, בנוכחם לראות כי אין לאל ידם לשנות את פני הדברים. מצב זה מביך את האדם

אותיות מחכימות

ואם עד אלה לא תשמעו לי ויספתי לנסות אתכם. יס לומר למשל, אב האלוהים את בני אלוהים כדך הדין, מה עשה, מייסדו כשצטו מוסר בסכסכות ויסורים לנשותיו למחלה לדרך הטוב. והנה בראשיתו שאלו פועל כלפיו זכ מאלוהים. אז מה הכ עשה, משלך הקצט ומתחיל לנסות עמו במענה רך ומיץ חומה, רק כדרכים טובים ומגדלות. וכן כלמת פועל בזה טוב יותר מברע. וכן הקב"ה עשה ומתנהג עם ישראל, ומורה הק' בלק ר"ג ב' על הכתוב (מכאן א, ה) "עמי זכר נא" וכו', ע"ש. חס: 'אם עד אלה לא תשמעו לי, ויספתי' - מלפון 'זל יקף ער' (ובלשית לה, טו) לא פסק, פירוש, 'ויספתי' - אפסוק 'ליסרס אתכם', רק במענה רך ובכל טוב שמשפיע לישראל בזה פועל להטיב דרכם יותר מעל ידי היסורים כנ"ל.

ארכה של מדת זמן זו המוכיחה חוסר תועלת בנקיטה בעונשים, ואפשר גם לנסות הגברה מסוימת בהומרת העונש. אך בסופו של דבר, חייב המעניש לתכנן לעצמו מתי עליו לעצור ולהשב חשבונו הגורלי, ולהיות מוכן להפיק מסקנות. אף הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, בהתנהגו עם בניו האהובים עליו, בראותו ית"ש שאין השבט פועל את אשר היה אמור לפעול, מושלכו מידו, כביכול, ונוקט בדרכי נועם ובהשפעת טובות, חסדים ורחמים, כדי להשיג הטבת דרכם.

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

בחרדת קודש ויראת הכבוד מביעים אנו בזה בתוך מקהלות רבבות ישראל ברכת "מזלא טבא וגדיא יאה" קדם אבינו רוענו, רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה, קדוש ישראל ותפארתו כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א ולבנו פאמ"ק הרה"צ רבי אהרן מרדכי שליט"א לרגל שמחת הולדת הנכד-הבן גי'ו

ויהא רעוא מן קדם אבוהון דבשמיא שירוהו כ"ק מרן רבינו שליט"א ממנו ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאורך ימים ושנים טובות. אכ"ר. ועתירתנו צרופה שמשמחת צדיקים זו יושפע שפע ברכות ושובע שמחות, השפעות טובות בגשמיות וברוחניות לנו ולכל בית ישראל.

המברכים בגילה ורעיה בשם רבנן ותלמידיהו ד' בכל אתר ואתר: מערכת "עלים לתרופה"

עלי מועד

"מאן פני האדון ה' – דא רשב"י"

לקט נבחר אודות מאמר פלאי ונשגב זה

פר' כי תשא (כו), ניוול ונקבל אנפי שכנינתא (וזה"ק ואתחנן דף רסה, ב), ואיזה שיתוף הוא וכו'...

גודל מעלת דיבוק חכמים והתחברות אל הצדיקים אשר בקבלת פניהם יכול האדם להיות זוכה ליראת שמים, כמו שכתוב אצל משה רבינו ע"ה (שמות לו, ל) "וייראו מגשת אליו", פירוש, על ידי שהיו נגשים לפניו לראות תמונתו באו לידי יראת שמים. וזה היה ענין עליית הרגל, דכתיב (שם כג, יז) "יראה כל זכורך", ואיתא בגמרא (חגיגה ד) בדרך שבא לראות כך בא ליראות יראה יראה. וזה דאיתא בזה"ק: "יראה כל זכורך את פני האדון" כי – זה רשב"י, לרמז כי קבלת פני הרב הוא גם כן ענין מעלת עליית הרגל לבא לידי יראת שמים.

תפארת שלמה (ח"ב שער הק"ש ד"ה רב אל בני") שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון וגו' (שמות לו, כג). איתא בזה"ק: את פני האדון – זה ר"ש בן יוחאי. הענין בזה עפ"י מ"ש במצות עליית הרגל ה' כי להעלות התורה והמצוות שנעשו בלא דחילו ורחימו, ולא פרחו לעילא ונשארו למטה בבחי' הרגלים, בלי תיקון בראוי, ועל ידי עליית הרגל ה' תועלת להם להעלותם למעלה, ושיחיו בבחי' זכרות להשפיע למטה כל טוב לבני ישראל. ויש' בשלש פעמים רגלינו: רגלים שנשארו למטה. והענין הוא ע"פ מ"ש (וזה"ק ח"ג רע"ח, ב) "זה שמ"י – לא תעשה, וזה זכר"י – הם מצות עשה. ולכן נקרא מ"ע "זכר"י כי בהעלות המ"ע למעלה פ"א לפני ה', או נזכרת לעולם, כי אף שכחה לפני כסא כבודך. והוא בבחי' דבר להוריד השפע לעולם. ומצות ל"ת היא בחי' שמירה, לבל ילך ח"ו ההשפעה להחיצונים על ידי פגם האדם ממילא עוצר ח"ו השפע מלהוריד למטה.

וזה הענין "יראה כל זכורך" הם כל ההשפעות ע"י מצות עליית הרגל, בדרך שבא לראות כך בא ליראות בבחי'מק, וגם היחוד למעלה ולהוריד השפע טובה וברכה לבגלות ישראל. וזה דאיתא בזה"ק "את פני האדון" – זה רשב"י. כי גם על ידי ההתקשרות לצדיק הדור יכול ג"כ להיות עליה לכל התורה ומצוות שלא נעשו בדורו ולא פרחו לעילא. וע"י ההתחברות עמו יעלה אותם למעלה. וזה הענין שאמר ר"ל (רי"ה טו) חייב אדם להקבל פני רבו ברגל. בחי' הרגלים יהי' להם ג"כ עליה ולמפרע הוא גובה להגביה למעלה כל הת"מ שנשארו למטה. והוא בבחי' שמירה מעולה להבא להיות נשמר מעתה מכל רע ח"ו.

ביאור נכון על מאמר הוזה"ק פרשת בא (לה) על הנאמר (שמות לו, כג) "יראה כל זכורך את פני האדון ה'" – דא רשב"י. והדברים תמוהים. אך הביאור הוא. דלכאורה יש להבין את הציווי שנאמר בתורה "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה'", והלא בכל מקום ובכל זמן רואה ה' אותנו. וכן הציווי של "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שם כה, ח) והלא מלא כל הארץ כבודו.

אך י"ל המלת "פנים" הנהגה בכל דבר על בחי' התגלות הדבר. כמו "פני המים", "פני אדמה", שנאמר על שטחים העליון הגלוי לנו. וכן באדם פניו הם המגלים לנו את האדם, כי בפניו נכירנהו. על כל נאמר במקדש "יראה כל זכורך את פני האדון ה'", כי אע"פ שמלא הארץ כבודו,

אמר ר' חייא ור' יוסי, עשה הקב"ה ירושלים למטה בעולם הזה כעין ירושלים של מעלה, ועשה חומות העיר הקדושה ושעריה, מי שרוצה ליכנס אינו יכול ליכנס עד שיתפתו לו השערים, מי שרוצה לעלות על החומות אינו יכול לעלות עד שיתקנו לו המדרגות של החומות. מי יכול לפתוח השערים של עיר הקדוש, ומי יכול לתקן את המדרגות של החומות – דא רבי שמעון בר יוחאי דאידו פתח תרעין דרזי דחכמתא, ואידו אתקין דרגין עלאין – זה רשב"י שהוא פתח את השערים של סודות החכמה. והוא התקין מדרגות עליונות. וכתב (שמות לו, כג) "יראה כל זכורך את פני האדון ה'" – "מאן פני האדון ה', דא רבי שמעון בר יוחאי", שמי שהוא גבר בגברים, והיינו מובחר שבחכמים שיכול להשיג סודות התורה, והיינו "יראה כל זכורך", צריך להראות לפניו ולשאוב מחכמתו ותורתו.

וזהו הק' (פר' בא, דף לה, א – תרגום 'מתוק מדבש') "מאן פני האדון ה', דא ר' שמעון בן יוחאי", פירש הרמ"ק וזה"ל: פני האדון ה' – שכניה שעמו. וזה"ל וזה"ל: פירש, מאן פני האדון וגו', זה יובן במה שידעת כי הצדיקים נקראים פני שכניה, כי השכינה מתראה על ידם, ובנוכח בזה"ק ר' בראשית (ו, ב) כי קרא רשב"י לר' אלעזר ולר' אבא פניאל, וכן קרא עתה את רשב"י פני האדון ה'.

והרב ר' אברהם גאלאנטי וזה"ל: פירש, מאן פני האדון ה' – דא רשב"י, בנוכח בהדיא בזה"ק סוף פר' תרומה דף קס"ג, כי הצדיקים נקראו אנפי שכנינתא, על שם שהיא מתקשטת ומתתקנת אנפיה לגבי קוב"ה, וז"ל את פני האדון הוא ר"ש שבו מקשטא.

אור החמה למקובל רבי אברהם אזולאי וזה"ל: (על וזה"ק שם)

"מאן פני האדון – דא רשב"י", לשון זה חירוף וגידוף הוא בדאי וכו', חלילה להעלות על הדעת, שהם דברי חכמי תורתנו הקדושים הנאמנים לה, לתת כבודו ית' לאחר, לא תהא כזאת בישראל, והמשחק שם שמ"ס וד"א כו' ח"ו, והרי כאן פתח פתוח לפרוצי גדרו של עולם, וכו' וכו'... אבל האמת יורה דרכו, שלשון זה צריך תיקון, וצריך לומר כמו שהגדתי שם בספר הוזהר שלי, כי מלת "את" שבפסוק חסרה שם (ונשמטה מסופר המעתיק בשגיאה אגב שטיפה, ודבר קל ומצוי הוא זה) וכן צריך להיות: "מאן את פני האדון וגו'". ובמציאות זו, חסר הלשון בלתי זו, אך קרוב הוא קצת, ע"ד שנמצא לר"ל שדרשו בכיצא בה (פסחים כב) בפסוק "את ה' אלקיך תירא" – לרבות תלמידי חכמים, ועכ"ז שאני מרחק, ע"פ הגהה זו, מ"מ אינו מקרוב בשתי ידיים, ולא נתקרה דעתי עדיין בלשון זה, לבי מהסס בו וכו'...

מסמכת ספרים להגרייב"ץ צ"ל (דף כב)

"מאן פני האדון ה' – דא רשב"י", כי צדיקיהא הם אנפי שכנינתא. והוא מלא בכל הש"ס (ירושלמי עירובין פ"ה ה"א) המקבל פני רבו – כאילו מקבל פני שכניה, ורשב"י הוא הפנים של האדון ה', שהוא השכינה, ופשוט. ולא ידענו קול רעש שדורעיש בכאן – הצדיק גאון עולם, ואיזה חירוף וגידוף מצא בדבר שהש"ס בבלי וירושלמי מלא: המקבל פני זקן – כאילו מקבל פני שכניה (תנחומא

עכ"ז הוא נעלם ונסתר. אכן במקדש ה' התגלות כבודו ית' אלינו, לזה נקרא "פני האדון".

ובזה יובן גם מאמר החברים בזה"ק "מאן פני האדון ה' – דא רשב"י". שלא אמרו "מאן האדון ה'", אלא מאן "פני האדון", ורצ"ל שבו ברשב"י היה התגלות אלקותו יתברך. ואפשר שמטעם זה אמרו בגמרא (רי"ה טו) "חייב אדם להקביל פני רבו ברגל".

בירכת משה להור"ק מפאשאקא צ"ל (ל"ג בעומר)

וה' בהיכל קדשו (הבקק ב, ג) – הא ר' יצחק בר לעזר בכנישתא מדרתא דקיסרין (ירושלמי ביכורים פ"ג ה"ג).

נ"ב, דוגמת זה בס' הוזהר: "יראה כל זכורך את פני האדון ה'" – דא ר' שמעון בן יוחאי. ולחנם תמזהו על הוזהר, כי גם בירושלמי כאן הוא ממש כזה.

גלוני הש"ס להגרייב"ץ ענגיל צ"ל (על ירושלמי שם)

ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה וקרא לו אהל מועד והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה (שמות לו, ז). עיין ירושלמי עירובין (פ"ה ה"א) 'כל מבקש משה' אין כתיב כאן אלא "כל מבקש ה'", מכאן שכל המבקש פני רבו כאילו מקבל פני שכניה. ובהוה היה מקום לעמוד קצת על כונת מאמר נפלא מאד בזה"ק פר' בא: יראה כל זכורך את פני האדון ה', מאן פני האדון ה' דא ר' שמעון בן יוחאי וכו', ועפ"י דברי הירושלמי שהבאנו, דברי הוזהר נכונים וברורים, וכונתו, כמו שאמר הכתוב שיש מצוה לקבל פני השכינה שלש פעמים בשנה, כן יש מצוה ג"ס לקבל פני רבו, כי קבלת פני רבו היא קבלת פני השכינה, ותפס שם ר' שמעון בן יוחאי, כי הוא היה הרב המופלג בדורו.

ויש להוסיף עוד עפ"י דברי היעירות רבש' חלק ראשון דרוש י"ב שכתב, דמח"ט אמרו חייב אדם לקבל פני רבו ברגל, משום שיש חיוב לקבל פני רבו, דהמקבל פני רבו כאילו מקבל פני השכינה, ולכן אמר הוזהר על מה שנאמר במקרא שיש לראות את פני האדון ה' שלש פעמים בשנה. והיינו שיש חיוב לקבל פני השכינה, האדון ה' – דא ר"ש בן יוחאי, כי לאחר החורבן שא"א לקבל פני השכינה החיוב היה נוהג בקבלת פני הרב, ותפס את ר"ש בן יוחאי שה' הרב המופלג בדורו, וכמו שכתבתי. הדרש והעיון להגאון רבי אהרן לעווין צ"ל אפי"ק ריישא (פר' כי תשא אות רסו)

מאן פני האדון ה' – דא רשב"י. הגיעב"ץ הגיה "מאן את פני האדון ה'" – את לרבות ת"ח. אולם יעוין לקמן בזה"ק פר' משפטים קכד, ב – "לזמנים תתאן אקריין בשמא דעלאן האדון ה'". וביתרו א, ב – "מאן דזכו באורייתא על זכי בשמא קדישא". ובגמ' ב"ב עה, ב – "שלשה נקראו על שמו של הקב"ה", ואילו ה', צדיקים משיח' וכו', ויעוין לקמן ג, א – "אנפי שכנינתא", ובזה"ק תרומה קסג, ב – "דאר"א ודאי אנפי שכנינתא חמינא כו' בכל אתר דב"נ אתקשר אנפין אתחיו באנפין ואתון קדישי עלינון שכנינתא בהדידין ואנפין דלכון כאינון אנפין וידלח", ובאחרי עט, ב – "כל הוה ד"א וחבריינו חמאן לר' שמעון הוה רהטי אבתייה ואמר אחרי ה' ילכו וכו'. ועי' ב"רבינו בחי' תשא פסוק "והיה כל מבקש ה' וגו' ה' הנהגה ראו לומר כל מבקש משה, אלא מכאן שנקרא משה בשם המיוחד, וכן מצונו שנקרא יעקב בשם א"ל". שנאמר "ויקרא לו א"ל אלקי ישראל" וכו', וכן מצונו בשם הצדיק שנקרא בשם המיוחד, הוא שכתוב "ותלך לדרוש את ה'" וכתב "ויאמר ה' לה' וכו'. וטעם הדבר, כי הדבק בדבר נקרא על שם הדבר שנדבק בו וכו'. ועי' לעיל וירא צט, ב – צדיק אדון וכו'.

נציצי זחר על הוזה"ק (פר' בא לה, אות ג)

אמרות טהורות

והנחת עיניך עליונים בחלה (כו, טז). יש לפרש "והפקדתי" לשון פקדון, שאפקיד בידכם את הכח הזה, שתוכלו להפחיד ולהבהיל את האויבים האורבים עליכם, כמו שנאמר (דברים ח, ז) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". וזהו שאמרו: "והפקדתי עליכם", פירוש אצלכם, כמו "ועליו מטה מנשה" (במדבר ב, ג), כלומר, דבר זה – ה"בהלה" – יהיה בפקדון אצלכם.

אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל וגו' (כו, לה). לענין סוף הספר לתולדות, כי ידוע מה שאמר הנביא (יש"ה כב): "שמעו מִקֶּבֶץ טוֹב לְהִקְשִׁיב מִקֶּלֶב אֵלִים", ומכאן מוכח שהמצוות חביבות יותר מן הקרבנות. ובעת שישראל דוטאים, אדרבה, אין הקב"ה חפץ בקרבנות. וכמ"ש הנביא (יש"ה א, יא): "מלח לי רוב זבחים יאמר ה'". מכל זה מוכח שהעיקר אצל הקב"ה הוא המצוות. לכן אחרי שהתחיל הספר "ויקרא ה' אל משה" ופרט לו כל דיני קרבנות, אל יפגע אדם לומר שהעיקר אצלו יתברך הוי קרבנות, ושאר המצוות טפל, לכן מסיים: "אלה המצות אשר צוה ה' את משה" וגו' אלה הם העיקר. והקרבנות – טפל. אמרי שפר להג' ר' שלמה קלוגר צ"ל

והנה, ידוע שהאבות הקדושים קיימו כל התורה כולה קודם שניתנה (עיי' יומא כה: וברשי ס' פ'רשת דריס), ומצד הדין לא היו צריכין לקיים, אלא שעשו זאת לפנים משורת הדין וההמירו על עצמם לקיים התורה אף על פי שלא נצטוו עליה. והנה, רבים תמוהים היאך הבטיח הקב"ה "אם בחקותי תלכו וגו', ונתתי גשמים בעתם ונתנה הארץ יבולה" וגו', והלא שבר מצוה בהאי עולמא ליכא. אלא, לכן כתיב "אם בחקותי תלכו" ור"ת "אבת", לתורות שתלכו בדרכי אבות, וכמו שהם עשו לפנים משורת הדין כך תעשו גם אתם לפנים משורת הדין, ועל כך שפיר יש שבר גם בעוה"ז – "ונתתי גשמים בעתם". ילקוט הגרשוני (על אותיות ח"ג, בחדקמה)

והפקדתי עליכם בחלה וגו' וזרעכם לרין וזרעכם ואכלוהו אויביכם (כו, טז). "והפקדתי" לשון חסרון, כמו "ויפקד מקום דוד" (יש"ה כ, כה). היינו אהרם מעליכם את הבחלה ושאר מכות, שלא יהיה אצלכם; "וזרעכם לרין", כי עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת (שבת לו) ותהיה הוריעה לרין, כי לא יהיה צורך לזרועה רק אויביכם וירעו.

אם בחקותי תלכו וגו', ונתתי גשמים בעתם וגו' (כו, ג-ד). הן ידוע ששכר מצוה בהאי עולמא ליכא (קדושין לא), ואף על פי כן מה שאינו מוגן המצוה אלא הידור ושראה במעשה המצוה – יש על כך שכר בעוה"ז, כמו שמצינו (ברכות כה) בר' יורא "כי הוה הלוי מוגרסיה, הוה אויל ויתבי אפתחא דבי ר' נתן בר מובי, אמר כי חלפי רבנן אז איקום מקמייהו ואקבל אנרא" (ב"שנחש' הלך וישב כפתה ביהמ"ד ואמר: כאשר יעברו הת"ח על פני אקום ואקבל שכר), היינו, שיקבל שכר הליכה, מה שהלך לשם כדי שיבא לידו חיוב מצוה. וזהו שאמר: "אם בחקותי תלכו", היינו שכר פסיעות, "ועשיתם אתם" – אתם כתיב, קרי ביה אַתֶּם, לא על ידי שליח, עבור זה "ונתתי גשמים בעתם" שכר בעוה"ז.

אם בחקותי תלכו וגו', ונתתי גשמים בעתם וגו' (כו, ג-ד). וכתב 'בעל הטורים': "אם בחקותי תלכו – ראשי תיבות: אבת, שתלכו בדרכי אבות". נראה לפרש, דהנה אע"ג דשכר מצוה בהאי עולמא ליכא (קדושין לא) מכל מקום על מה שעושים לפנים משורת הדין – יש שכר גם בעוה"ז (עיי' בני יששכר סוף מאמר ה' אות כו-כה: "עריב נהל" פר' בהעלותך סוף דרוש א' וראה מ"ש במדורנו גל' שפ, שטא ושמו).

הבטחת רבי שמעון בר יוחאי: "המקרב יהודי לתורה נחשב כאילו בראו, ועי"ז גורם לקיום

יומא דנשמתא

רבינו יוסף גיקטיליא זי"ע – בעל "שערי אורה" יומא דהילולא י"ט אייר (ה"א ס"ו)

דבר בעתו מה טוב. יומא הילולא רבה, כשכלל ישראל מרבה בעתירה בזכותה דהתנא האלוקי רבן שמעון בר יוחאי אשר תורתו מגן לנו, היא מאירת עינינו, נעסוק באחד הקדמונים אשר לו זכות ראשונים לבאר תורת הקבלה ומשנת הזוהר הקדוש, הוא ניהו איש האלקים **רבינו יוסף גיקטיליא זי"ע – בעל השערי אורה**.

סיבב מסבב כל הסיבות ית"ש, ובדורו של רבינו יוסף גיקטיליא, תחילת המאה הראשונה לאלף הששי, האיר אור מופלא אור היקוד בהתגלות הזוהר הקדוש, ועוד טרם פרסומו על פני תבל נתחבר הספר 'אשר האיר באספקלריא המאירה את שבילי חכמת הקבלה למתחילים לצעוד בה. וכך כתב עליו החכם השלם רבי יוסף שלמה רופא דילמדנו זצ"ל, הנועד בשם "היש"ר מקאנדיא", בספרו 'מצרף לחכמה' (פרק יב): "והוא היה הראשון שכתב בסדר בהתחלות חכמת הקבלה" (ראה 'שערי אורה', ירושלים תשס"ח, בהקדמת המו"ל הרב ירחם בן פרק 'גילויי ספר הזוהר - פתיחת 'שערי אורה' עם חיוב ההסכמה', ועי' ערך).

וכך המליץ הגה"ק רבי יהודה חייט זי"ע, ממגורשי ספרד, בהקדמת ספרו 'מנחת יהודה', לפירושו על ספר 'מערכת האלוקות', לאחר ששלל את הספרים שאינם ראויים לדעתו ללמוד בהם תורת הקבלה: "ואנח הספרים אשר תקרב אליהם, ספר יצירה המכונה (המיוחס) לר' עקיבא ע"ה, וספר הבחיר המכונה לר' נחוניא בן הקנה ז"ל תעשה עטרה לראשך, וספר הזוהר לא ימוש ממך והגית בו יומם ולילה, וספר הרב יוסף ג' גיקטיליא והרב שם טוב זיליאון ענדם על גרגרותך, וסודות הרמב"ן כתבם על לוח לבך, וס' הר"ם מירקאטי ע"ה תקשרם לאות על ירך, וספר המערכת (האלוקות) עם פירושו זה יהיה לטוטפות בין עיניך, ואז תצליח את דרכיך וזאת תשכיל".

לא בכדי פקד האר"י הקדוש על הלימוד בספר קדוש זה, וכן ציוו רבים מגדולי ומקובלי הדורות להגות בה, בד בבד עם הזוהר הקדוש, כי ראשית חכמה ושלל טוב הוא לעוסקים ברוי התורה, ומסילה הוא לכל יודעי בין וח"ן.

וכך מוצאים אנו בהנהגות הגה"ק רבי חיים מוואלאוין זצ"ל, המובאות בספר 'אורחות חיים' (המכונה 'כתר ראש', אות ס): "קבלה נסתר, לצאת ידי חובת שיעור לימוד, אמר רבינו (הגרי"ח) ללמוד ספר הזוהר וספר 'שערי אורה', להבין קצת הכוונות בזוהר הקדוש" וכו'. וכן נמצא ברשימות תלמידו הצדיק רבי יוסף זונדל מסלאנט זצ"ל (רבו של הגי' ישראל מסלאנט זצ"ל) על הנהגות הגרי"א: "ללמוד בכל יום זוהר ושערי אורה".

בספר 'שם הגדולים' השלם (מהדור הגמ"ש קרעניל, שארית ציון, מע' ספרים סי' קטו) כותב: "שמעתי מכבוד אדמו"ר הה"ג מוה"ר שמעון סופר אבד"ק קראקא שצטווה מפי כבוד אביו הגאון בעל שו"ת 'חתם סופר', זכר כלם לברכה, דאם יתאווה ללמוד חכמת הקבלה, יבחר רק בספר 'שערי אורה', המשמחת לב ועינים מאירה, ולדבקה בו כל ימיו, וע"כ פקדונו שמרה רוחו דאף גם בשבתו בין שרי ויועצי המדינה בקרית מלך רב ויונה והיתה אתו וקרא בו כל ימי שבתו שמה. ותא חיי מה שכתב הגאון מוה"ר אברהם ברוך מהסכמתו לספר 'שערי אורה' (אופיאק ותי"ה), וזה לשונו שם: האיש האלוקי קדוש האר"י ז"ל צוה על לימוד ספר הקדוש 'שערי אורה', עיין שם".

כיוצא בו מוצאים אנו בשו"ת 'יהודה יעלה' להגה"ק רבי יהודה אסאד זצ"ל אב"ד סערדאהעלי (ח"א י"ד סי' ה) שכותב לאחד: "מה שכתב מעלתו ע"ד ספרי הקבלה שרצונו לידע מי המה אלה. ידע נאמנה שאין לנו עסק בנסתרות, ומי יתן והנגלות לנו ולבנינו וכו' יגיענו ד' למדרגה זו אחר מילי רב כרס בש"ס ופוסקים למתחילים כידוע יאר ד' פניו עלינו ויחננו דעת בינה והשכל...".

ואלה תולדות יוסף:

המקובל האלקי רבינו יוסף ב"ר אברהם ג' גיקטיליא זי"ע – בעל 'שערי אורה', שכונה בשם 'בעל הנסיים', נולד בתחילת האלף הנוכחי, ונחשב לאחד מגדולי רבותיו הראשונים ומקדמוני המקובלים.

רבי יצחק דמן עכו זצ"ל, שהיה בן דורם של הרמב"ן והרשב"א, מזכיר כמה פעמים בספרו 'מאירת עינים' את הספר 'שערי אורה'. וכן מובאים דבריו בפירוש הריקאנטי על התורה (ראה ריש הקדמת המו"ל הני"ס).

לפי הקדמת רבינו לספרו 'גנת אגוז' עולה שגולד בשנת ה' אלפים ח'. ספר זה היה פרי ביכוריו, וכדבריו שם, שחיברו בגיל העיר סאלו שבספרד (ולא זו שברוקו, כפי שיש טעות בכך. מדינת גליציה משמעותה עיר) – להורות ליראי ה' את דרך הלימוד בחכמת האמת.

ככל הנראה היה רבינו יוסף תלמידו של רבינו אברהם אבולעפיא זי"ע, המכונה "ר' אברהם הרואה", וכפי שמועתק בספרים לשונו של רבי אברהם בספרו 'אוצר עדן גנוז', בהזכירו את התלמידים אשר יצקו מים על ידו, וכותב באמצע דבריו: "במדינת שלם (סאלס, סאלס), שנים, האחד ר' שמואל הנביא שקיבל ממנו קצת קבלות, והשני ה' יוסף ג' תל"ה י"ש ש"ז מ"ע, והוא בלא ספק הצליח הצלחה מופלאה במה שלמד לפני, והוסיף מכוח ומדעתו הרבה, וה' היה עמו". ציוין שבספר רבינו עצמו אינו מבורר שם רבותיו, ואינו מכתיר אף גדול בתורא "מור"י וכדומה.

רבינו יוסף גיקטיליא נסתלק ביום י"ט אייר ז"ל בשנת ה"א ס"ו, דהיינו, כשהיה בן נ"ח שנה. לפי דעה אחרת האריך ימים וחי עד שנת ה"פ"ה, כשהיה בן ע"ז שנה.

"יוסף הוא המשביר"

ספרים הרבה חיבר רבינו יוסף בחכמת הקבלה, בנוסף להנ"ל, והם: 'שערי צדק' – פירוש הספירות וענין השכינה, וגם השגות על 'מורה נבוכים'; 'שער השמים' – הודפס בקונטרס עם פירוש נ"ר ישראל' מהמגיד ה' מקאונץ זי"ע; 'פירוש המרכבה' – על מרכבה דיוקאלי; 'ספר הניקוד' – על סודות הניקוד ומאמר סוד החשמל. כן חיבר עוד מאמרים קצרים קבלה, פיזטים שונים ותשובות בהלכה, וידועים עוד ספרים שעדיין בכת"י.

מלבד ספרים אלו, שהם בתורת הסוד, חיבר עוד ספרים בנגלות התורה, והם: 'ספר המשלים' – הקדמה יקרה בענין המשלים וקמ"ט משלים שכוונתם "לבאר דברים הנסתרים,

ומבטיח נאמנה: "וכשתזכה לייחד את השם בדרך זה, תיכנס לכמה חדרים בתורה ואז תקראוה' יענה, ותהיה מן הזוכים שנאמר עליהם 'אשגבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו' וגו'.

בין תפלות ארץ ישראל לתפלות חו"ל

"... אבל כשישראל בחוצה לארץ, כמה מערערים וכמה מקטרגים ועומדים אצל תפלת הציבור, כל שכן אצל תפלות היחידים, שהרי כשישראל הם בחו"ל הרי הם ברשות שרי האומות (של מעלה) ואין דרך לעלות תפלתם, שאין שערי שמים אלא בארץ ישראל" וכו'... כי התפלות שהן חו"ל אין להם דרך לעלות לפני השם ית' זולתי כשישראל משלחים אותם מחו"ל נגד ירושלים, וכשמגיעות לירושלים משם הם מסתלקות ועולות למעלה וכו'...

עד כי תפלת ארץ ישראל דומה למי שהוא צריך לדבר עם המלך, וביתו קרוב אל בית המלך ואין שטן ואין פגע עד ולא משחית בדרך, ותפלת חו"ל דומה למי שצריך לדבר לפני המלך, וביתו רחוק מבית המלך, ויש בדרך כמה ליסטים וכמה מפגעים רעים וכמה חיות רעות. עתה ראה כמה אדם צריך לזוהר כדי שימלט מנוק הדרך וכו'... ולפיכך יש לך להתבונן כמה אנו חייבים לטהר עצמנו ולהתכוין בתפלותינו בהיותנו מתפללים בחו"ל כדי שנהיה ראויים להתקבל לפני השם יתברך".

שערי אורה (סוף שער ב. יע"ש באריכות)

יוסף בחי"ר:

זכה רבינו יוסף, ומשמים הסכימו לו, וכפי שגילה המגיד הדובר למרן הביית יוסף זי"ע, ונדפס בספרו 'מגיד מישרים' (סוף פר' דברים): "וכל מאי דכתב יוסף גיקטיליא בחי"ר במדת מלכות תנאה, דשפיר ידע במילתא אלא דאעלים לה" (כלומר, שהסתייג את ידיעותיו בעומק הדברים).

יצוין, כי מרן הביית יוסף מביא דבריו להלכה כמה פעמים. באחת מתשובותיו פסק הגי' גיקטיליא שאין לברך ברכת הלבנה אלא עד שיעברו שבעה ימים "בסוד הכלה שאין פוחתין לה משבע ברכות, וכן המנורה - שבעה קנין, וכן השמיטה מן ז' שנים תעשה שמיטה". הביית יוסף ציון לתשובה זו בחלק או"ח (סי' תכו אות ז): "והר"י גיקטיליא, בעל 'שערי אורה', כתב בתשובה שעל פי הקבלה אין לברך על חידוש הלבנה עד שיעברו עליה ז' ימים" נ"י. גם או"ח סי' ס"ה, ושם סי' נ"ד, ונעני, שבמאמר מדבריו להלכה. ועי' שבמאמר מספרו שם סי' תתקכ"א ד"ה נהגים באשכנז).

בספר חרדים (בהקדמה) מובא סיפור מופלא ביותר מרום השגותיו, וז"ל: "וכתב הרב רבינו יצחק דמן עכו, מעשה היה ברב רבינו יוסף גיקטיליא שחלה עד קרוב למיתה, וגים ולא נים תיר ולא תיר, וראה שני אנשים שוקלין ענותיו וזכויותיו במאזנים, [והיו] שקולין שוה בשוה, מיד תעורר, ונתחוק, ושאל התפילין ושם אותם, מיד התחיל להרפא ועלה ממות לחיים, כי הכריע כף הזכויות".

ונסיים בעצה נפלאה לכל המבקש לזכות להשראת השכינה שמובאת בשמו בספח"ק 'ראשית חכמה' (שער עונה פ"א): "וכתב הרב יצחק דמן עכו ע"ה, ששמע מפי רבי מאיר תלמידו של הרב יוסף גיקטיליא ע"ה, שאמר לו רבו הרב יוסף גיקטיליא ע"ה, כי האיש אשר ידבנו לבו לתקן מדותיו ולישר דרכיו ומעשיו, ולרדוף אחרי הענוה בתכלית השלימות, להיות עלוב ולא יעלוב, שומע הרפתו ולא ישיב, מיד תשרה עליו השכינה, ולא יצטרך ללמוד במשך ודם, כי רוח אלקים תלמדנו".

ומוסיף ומביא 'ישאחד מהתיקונים הגדולים מתוקן אשר יש למבקש דעת את ה' הוא, שהיה מן העלובים, ואפילו מאשתו ובני ביתו, אשר לא יירא מהם ולא יתבייש, והוא לא יהיה עולבן, אף כי מבני אדם, אשר לא מבני ביתו, שהיה עלוב ולא עולב. ואם יצטרך לעלוב את בני ביתו, להסירם מדרך המות אשר בה עוברים על רצונו של מקום, ולהישיירם ולהדריכם בדרך החיים, שהיא הדרך אשר בה עושים רצונו של מקום, יעלוב בענין שלא יכעוס בלבו, אבל תמיד יהיה לבו שמח דבק בכל".

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. רבי חיים אבן מוסה זצ"ל בספרו 'מגן ורומח' (שנכתב בשנת ה'ק"ק) תיאר את מהר"י גיקטיליא כאחד מעושי הפלאות בזמנו, לצד הרמב"ן ורבי משה בוטרייל (מספרי ספר היצירה). ראה 'אריז' הלבנון ח"ב עמ' 954.
  2. כן מתברר מתוך דרוש שבכת"י ומיוחס להגאון המקובל רבי רבי אברהם סג"ר זצ"ל, מחכמי ע"ה"ק צפת ת"ן, אותו דרש בארץ מארקו (לשם נסע בשליחות צפת) ביום י"ט אייר שנת תק"ש לרגל 'הילולת המקובל האלקי מורנו ורבונו יוסף ג' גיקטיליא ז"ל, בעל 'שערי אורה' ו'שערי צדק'.
  3. הגרי"ש"ן בהנהגותיו לספר 'עבודת הקדוש' כתב שספר 'גנת אגוז' אינו של מחבר ספר 'שערי אורה', וכן כתב במספחת ספרים פר' ט. וראה בענין זה בהקדמת המו"ל הנ"ל עמ' ב-4 הע' 4.
- מאת: ה"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת נזיר

ביאור הענין ש"גדול העונה יותר מן המברך"

אמר ליה רב לחייא בריה, חטוף וברך (כלומר, כשמושיטין כוס של ברכה הוי מחזור שיתנהו לך ותברך), וכן אמר ליה רב הונא לרבה בריה, חטוף וברך. למיזמא דמברך עדיף, והתניא, רבי יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך, ואמר ליה רבי נהוראי, חשמים כן הוא, תרע שחרי גולייים מתגרין במלחמה וגבורים נוצחין (פירוש, החלשין מתגרין במלחמה תחלה, ואחר כך גבורים באין ונוצחין, אף כאן העונה אמן בא לאחר המברך ומנצח, למר שהעונה אמן משובח מן המברך). תנאי היא, דתנאי, אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע אלא שממחרין למברך תחילה (כלומר, אחד המברך ואחד העונה אמן נוטל שבר, אלא שממחרין למברך תחילה ליתן שבר). הנה, ענין זה שנדרן במכילתין (דף סו) ישנו גם במס' ברכות (נג), ורבותינו הראשונים האריכו לברך הענין שגדול העונה יותר מן המברך.

בתוס' הרא"ש (ברכות שם) איתא: "לפי שהיו גומר המצוה", וגומר מצוה מעלתו גדולה מאד (ע"י סוטה יג). ודבריו נזכרו על ידי האבודרהם (תפלת שחרית ופירוש, חורת הש"ץ) בביאור מאמר זה: "ויש מפרשים, כי המברך דומה לשטר שלא נתקיים בבית דין, ויכול אדם להכחישו, ואחר שהוא מאושר ומקיים עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע, כך אמן הוא קיום חותם הברכה", וכתב האבודרהם על פירוש זה: "וכן עיקר".

כיצא בזה כתב רבינו בחיי (פר' בשלח יד, לא): "ומפני שהאמונה יסוד כל התורה כולה תיקנו לנו חז"ל בתפלה ובברכות לענות אמן, שהוא נגזר מלשון אמונה ומלשון הוראה, שמקבל עליו דברי המברך ומודה בהם... ועל זה אמר: 'גדול העונה אמן יותר מן המברך', וביאור הענין, כי המברך מעיד בברכתו של הקב"ה שהוא מקור הברכה, והעונה אמן הוא מקיים השטר – והוא העיקר, שאין קיום העדות בעד ראשון אלא בעד שני – שהעדות נגמרה על ידי העונה אמן הוא העד השני, וצריך הוא שיצטרף עם העד הראשון שהוא המברך כי עמא עדותא קיים" (ע"י דברי בספרי 'כד הקמח' ע"י אמונה: 'שולחן של ארבע' שער א).

גם הרשב"א נשאל בענין, והשיב (תשוב' ח"ה סי' נג): "גם בזה יש ענין נעלם לבעל החכמה, ואמנם לפי פשטן של דברים, כן הדעת נותנת, שלשון 'אמן' יש בו קיום דבר ועל דרך הכתוב: 'ואמר לו כל העם אמן' (ע"י שמעון לו). והמברך – אין בלשון אלא הוראה, כגון: 'יוצא אור', 'יוצא האדם', ועל כך נתנו בו הטעם ואמרנו שם בגמרא: 'תרע, שגבורים עושין מלחמה, וגוליאין מנצחין, במשל זה, שהמברך כמעורר, והעונה אמן, כגומר את הכל" (והוא פירוש התפלה לרוקח, קדיש).

עוד מצינו בראשונים, כי מספר "אמן" עולה צ"א כמנין השמות הוי-ה-אדני-ו, ובעוד שהמברך לא הוסיף בברכה כי אם את השם בכתבתו – "אדני-ו", העונה מזכיר את השם בכתבתו ובקריאתו (ראה ספר הרקח הל' סעודה ה' של; פירוש התפלה לרוקח בכמה מקומות; אבודרהם שם; בלבד סי' יא: "תשב"ץ קטן סי' רנא; פירוש חסידים סי' יד; תוס' רבינו יהודה חסיד ברכות שם, וכתב על זה "ולא נהירא").

ביאור נוסף כתב המאירי כאן: "העונה אמן אחר המברך הרי הוא כמי שברך – כל שכוין לשמוע את הברכה, ולא עוד אלא שרוב פעמים כונת המטה הוא לשמוע גדולה יותר מכוונת המדבר, ועל סמך זה אמר: 'גדול העונה אמן יותר מן המברך'. הפרשה (א"ח סי' כב אות ז) הביא כעין זה במעל מנורת המאור (פכ"א אות קיא): "העונה אמן בכונה אור כל קרבה עושה הדבר כפול, בכונה לברכה כפול, ובחאמונה בפיו, המברך, פעמים אומרה בלא כונה, בחיות הדבר שגור בפיו ולא בלבד".

עוד ביאורים מביא הפרשה (שם ח"ל: "עוד נ"ל דמהאי טעמא גדול העונה אמן, משום דאיתא במדרש (דב"ר ז א): "אמר ר' יהודה בן סימון, אמן הוא יש בו שלשה אספליאות, שבועה וקבלה ואמנה, שבועה מנין, שנאמר (במדבר כו, כב) 'והשביע הכהן וגו' ואמרה האשה אמן אמן; קבלה מנין, שנאמר (דברים כו, טז) 'ואמר כל העם אמן'; אמנה – [אמונה] מנין, שנאמר (מ"א לו) 'ויען בנייהו בן יהוידע את המלך ויאמר אמן כן יאמרו ה' – אם כן כיון שבאמן נכלל כל הדברים הללו, אם כן בענייניה אמן מקור הברכה עליו באמונה ובשבועה, מה שאין כן המברך...".

וממשיך וכותב: "ועוד ר"ל כיון דקדיל' דשמוע כעונה... אם כן כשעונה אמן שכוין מרובה מהמברך, דהמברך אסור לענות אמן אחר ברכותיו...", ואילו העונה אמן מקבל שבר מחמת שני דברים, הן מחמת שמיעת הברכה ויצא בברכה זו מדין שומע כעונה, וגם שעונה אמן, ולכן גדול שכרו מן המברך. ואמנם יסוד דבריו אלו בנוי על דברי האבודרהם (תקן התפלה ועניניהם ד"ה וגם), ח"ל: "זגם סמך לשלש תפלות אלו וסודיות, מנחה וערבית) מידו שאמר (תהלים נה, יח) 'ערב ובוקר וצהרים אשיחה ואחמה וישמע קולי', ופירש ר' אברהם בן שושן, כי ואחמה: עולה למנין כ"ז. כמנין הברכות שבג' תפלות אלו, שבכל תפלה יש י"ט ברכות נמצא שלש תפלות – נ"ז ברכות. ויש לאדם לידע ולהבין שהחידוש בתפלות כתקנם, שכוונתם הוא נון, והקב"ה ממקין לו מנוחיות, תרע שחרי מנין הברכות אלו, ולפיכך הש"ת כוונת ברכות אלו הוא זן אותו ואת אנשי ביתו...".

ומסיים: "וראה כמה גדול שבר המתפלל עם הצבור, כי בתפלה אחת שמתפלל עמדם נחשב לו שבר כמתפלל ערב ובוקר וצהרים ביחיד, כיצד תפלתו בלחש מברך ר' ברכות. וחייב האדם שלא לדבר בעוד שהש"צ מחזיר התפלה, ושיכוין לשמוע ברכותיה ושומע כעונה, הרי י"ט ברכות אחרות. וחייב האדם לענות אמן אחר כל ברכה וברכה, ואמר חז"ל גדול העונה אמן יותר מן המברך, הרי כאלו בירך י"ט ברכות אחרות, נמצא כי בתפלה אחת עם הצבור כתקנה נותנין לו שבר ז"ן ברכות". מפורש יוצא כדברי הפרשה, שהעונה אמן יש לו שבר בפלגים, על שמיעת הברכה עצמה ועל עניית אמן.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

חומר איסור הלבנת פנים

ממשנתו של התנא האלוקי רשב"י ז"ע

לכבוד הילולא דרשב"י אמרנו להביא כאן כמה ממאמרי האי תנא אלוקי בענין חומר האיסור לבייש אדם והלבנת פניו, ואגב גררא עוד כמה גרגרים בגדול עון זה.

א. איתא בגמרא (ברכות מג: בי"מ טז, ועוד) "ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילביש פני חברו ברבים" וכו'. ומבאר רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג אות קט) שהלבנת פנים נחשבת כאבק רציוה, "כי פניו יחווירו ונס מראה האדם, ודומה אל הרציוה וכו', והשנית, כי צער ההלבנה מר ממות וכו', וכמו שאמרו (סנהדרין עד:) כי יחרג ולא ירצח, ודומה לזה אמרו שיפיל עצמו לכבשן האש ולא ילביש פני חברו ברבים" וכו'. עיי' שו"ת.

ביותר צריך להזהיר על הלבנת פנים ברבים, ובפרט במקום קדוש כמו בבית הכנסת, מה גם שלפעמים זה קורה בפני הש"ת, 'שזה ג"כ עון חומר בפני עצמו, כי אפילו המבזה חבירו בפני ת"ת, אמרו חז"ל (סנהדרין טז: ט) שהוא אפיקורוס ואין לו חלק לעולם הבא, וכ"ש למבזה חבירו בפני הש"ת וכבוד השכינה" (גליון מהרש"א יו"ד סי' רנב, מ"ב סי' קנא סק"י).

ואמנם, לאו דוקא ברבים אסור לבייש חבירו, אלא אפילו בינו לבינו גם כן אסור לבייש. ומשי"כ "ברבים", היינו כשמוכיח את חבירו על עבירה ששעה, שאז מותר להוכיחו בינו לבינו לא ברבים, אבל לבייש חבירו אסור אפילו בינו לבינו (כ"כ בשו"ע הרב א"ח סי' קנא סק"ח).

[ועי' בזהוה הקדוש פרי' קדושים (פ"ה ע"א) שהמלביש פני חבירו מעורר על עצמו דינים ל"ע, ועיי' נוראות באריכות בפר' שלח (קס"ו ע"א) חומר העונש בעלמא דאית לזה המבייש חבירו ברבים, ואת אשר מסופר שם מית"ח אחד שבייש פעם את חבירו, והיה אותו ת"ח מחוץ ישיבה של מעלה מ' יום וכו', עיי' דברים חוצבים ומלהיבים].

ב. חומר ביותר הוא ביוון תלמידי חכמים, וכמו נפסק בשו"ע (יו"ד סי' רמג ס"ח): "עון גדול הוא לבזות תלמידי חכמים או לשנאתן, וכל המבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא, והוא ככלל 'כי דבר ה' בזה' (במדבר טו, לא)". ומצינו ברבי אלעזר בנו של רבי שמעון בר יוחאי שטענש לאחר פטירתו על ששמע ביולות דת"ח ולא מחה כדבעי (ע"י בי"מ פד:). והטעם שטענש על כך, משום שהוא היה 'רגיל לדקדק בכך, ולפיכך הקפיד הקב"ה עליו על אותו הפעם שלא מיחה (רש"י מכות כד, ד"ה כגון ר"א). וראשי וממוני הקהל דינם כתלמידי חכמים לענין זה (ע"י שו"ת חו"מ סי' תכ סק"ט).

ג. ואפילו עוברי עבירה אסור לבייש, וכדאיתא בגמרא (סוטה לב:): "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מפני מה תקנו תפלה בלחש, כדי שלא לבייש את עוברי עבירה" וכו', ופירש"י: "שלא לבייש את עוברי עבירה – המכילין את תפלתם על עבירות שבידם". [ועי' מג"א (סי' תרו סק"ב), דלפי זה אמנם בחטא שאינו מפורסם לא יתוודה בקול רם, אבל בחטא מפורסם יכול להתוודות בקול רם, ועיי' שו"ת חו"מ סי' תכ סק"ט].

ד. עוד איתא (בי"מ נ: ט): "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, גדול אונאת דברים מאונאת גמון, שזה נאמר בו 'ויראת מאלק' וזה לא נאמר בו 'ויראת מאלק'". ורבי אלעזר אומר מן גמון זה נאמר בו 'ויראת מאלק' ואמנם כן נפסק בשו"ע (ח"מ סי' רנח), ומפורש שם הטעם שאונאת גמון ניתנת להשבון, מה שאין כן באונאת דברים, ועוד, דזה בגוף זה בממונו. [ואע"ג, שאח"כ נבקש ממנו מחילה, מכל מקום מה שהיה היה (כן מפורש בשו"ת בי"מ ס"ח)].

ואיתא בספר החינוך (מצוה שח): "ואפילו בקטנים, ראי להזהר שלא להכניח בדרים יותר מדי, ולתת במה שצריכין הרבה כדי שיקחו מוסר, ואפילו בבני ובנותי ובני ביתו של אדם (עיי' בגמ' דהלא דאונתא קאי גם אקטנים), המיקל בהם שלא לצערן בענינים אלה, ימצא חיים ברכה וכבוד".

ונסיים בהא דאיתא בשם הגאון בעל ה'חזון איש' זצ"ל (מובא בס' אילת השחר ע"י לחגרא"ל שטיינמאן סק"א) שאמר, ששיא המדרגה שיכול איש להשיג בעוה"ז הוא, אם יכול לעבור כל חייו בעוה"ז מבלי לצער או לבייש שום איש. מאת: הג"ר שמאי קתה כהן גראס שליט"א

עלי ספר

נתיבות ים על מסכת סוטה - כולל ביאורים נרחבים על הסוגיות, הערות והארות, פירושים וביאורים על סדר הדף, לתועלת התלמידים - כתורות בשולי הגליון, ומפתח מפורט על עניני סוטה, משום מלחמה, נגלה ערפתי, וענינים כלליים. לא נראה כבושם הזה. מאת הרב יצחק מאיר סימקאוויטש, אשר הפליא לעשות כמעשהו לאשונה בספר 'נתיבות ים' על מסכת סנהדרין [שכולל גם ביאורים נרחבים על עניני מלך, נבואה, שבע מצוות בני נדב, קידוש השם, זקן ממרא, עיר תנחתא ועוד]. ברוקלין, נ.י. תשס"ח (תפ עמ').

היתר עיסקא כהלכתו 'ברית פנחס' - קונטרס נפלא ומפואר רב האיות, כולל כל עניני היתר עיסקא, ונוסח שטר עיסקא לכל סוגי החששות בהלוואות ומכירת נדבונת, הן כדי ביורו ולבון על כל פטריהם וקדוקיהם להלכה למעשה. [לדברי עדותם של גדולי הפוסקים ומאמרי אבות בכתובים, נחוץ הספר בכל בית יהודי, כי יש בכוחו לחצול עם רב מישראל מהיכשל באיסור רבית החמורים והמקשים למכיר, ואין לחצוץ בחיתר עיסקא בלי לדעת את ההלכות המנימליות]. איין וחיקר ופרס כשכלה בסגנון צח חזק הרב פנחס ויד, ירושלים תשס"ז.

חיים שיש בהם... על פרקי אבות - אוצר רעיונות ופנינים יקרי ערך, עובדות וסיפורים, הליכות וארחות חיים של מאורי ישראל וגדולי הדורות, ערכים ומסודרים על פרקי אבות; 'צור הונחם' שלשלת הליחותין של גדולי חכמי ישראל בתקופה של למעלה מארבע מאות שנה ועד דורנו, ביניהם: ענפים וגזעים המתפרסמים לראשונה על פי מקורות נאמנים ומסוככים ישנים; 'מפתח כללי' על סידרת חמשת חלקי 'חיים שיש בהם', כולל מפתח פסוקים ומאמרי חז"ל, מפתח נוסאים וערכים ומפתח אישים. נלקטו ונערכו להפליא בידי הרב יצחק שרגא גראס, ברוקלין תשס"ח (תתשע עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכור רבבות מאחב"י

HIDABROOT from heart to heart ה'ידברות מלב ללב הבטחת רבן שמעון בר יוחאי בזהוה הקדוש: "המקרב יהודי לתורה נחשב כאילו ברא, ועל ידי זה גורם לקיום העולם. זוכה לבנים ובני בנים, לעשיית צדקה, לכל העושים ואין עוצר בעדו". התקשר ותורם 40 40 754-972-3	ברכת מול טוב נאמנה מוגשת בזה לידידנו היקר והנכבד, אחד ומיוחד מהחבורה ומעמודי התווך של שיעורינו הרה"ח ר' משה ווייס היו"ר לדגל שמחת הולדת חבת תחי' והברכה אחת היא לחותנו הנכבד והחשוב הרה"ח ר' אליעזר י.פ. פריעדמאן שליט"א מנבאי בית מדרשו ויהא רעוא שיבחה לגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת וקדושה, אושר ועושר ומתוך הרחבת הדעת וכל מילי דמיטב כעתידיה וברכת חברי השיעור לעילוי נשמת הרה"ח ר' חיים אברהם ב"ר משה הלוי ע"ה נלב"ע כ"ה אייר תשמ"ז לפ"ק ת.ש.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' ביילוש שליט"א	לעילוי נשמת מרת איטא ליבא ב"ר מאיר ע"ה נלב"ע ביום ט"ז אייר תשס"ח לפ"ק ת.ש.צ.ב.ה. הונצח במלאת השנה על ידי בנה הרה"ח ר' מאיר פרידמאן היו"ר לעילוי נשמת מוה"ר ר' גרשון ב"ר משה קעסלער ע"ה נלב"ע כ"ה אייר תשס"ח לפ"ק ת.ש.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנו הנגיד הנכבד הרה"ח ר' יהושע הכהן עינגל היו"ר לעילוי נשמת מוה"ר ר' דאובן גמבו ע"ה נלב"ע בשם טוב כ"ה אייר - ת.ש.צ.ב.ה. ולע"ז מרת פראדיל גיטל בת הרב ר' שמואל ע"ה נלב"ע כ"ה ניסן - ת.ש.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנם הרבני החשוב מוה"ר ר' מרדכי אהרן גמבו היו"ר לעילוי נשמת	ידידנו הנכבד והנעלה הרה"ח ר' אלטר ב. מ. אסטרייכער היו"ר לכבוד ל"ג בעומר יומא דהילולא דהתנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי הוא ימליץ טוב בעדנו אדוננו בר יוחאי ולכבוד יו"ד הרה"ח ר' מנחם מענדל בהרה"ק רבי יוסף מרימיונו וצוקל בל"ז בעומר זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל. אמן
		לעילוי נשמת מוה"ר ר' דאובן גמבו ע"ה נלב"ע בשם טוב כ"ה אייר - ת.ש.צ.ב.ה. ולע"ז מרת פראדיל גיטל בת הרב ר' שמואל ע"ה נלב"ע כ"ה ניסן - ת.ש.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנם הרבני החשוב מוה"ר ר' מרדכי אהרן גמבו היו"ר לעילוי נשמת	לעילוי נשמת מוה"ר ר' דוד שאול ב"ר מנחם יקותיאל ברסלואר ע"ה נלב"ע כ"ה אייר תשנ"א לפ"ק ת.ש.צ.ב.ה.

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת במדבר (אבות ה')

כ"ה אייר תשס"ח לפ"ק – שנה י"ג גליון תרכ"א

ר"ת	מו"ט	ה'תל"ז	אנטיסטיסטיק
23:03	22:58	21:20	לנדרין
22:23	22:19	20:52	מאנטיסטיק
22:42	22:46	21:11	ציריך
22:29	22:14	20:35	ווייני
22:01	21:48	20:27	אמסטרדם
23:06	23:06	21:33	פאריז
23:01	22:49	21:26	פראנקפורט
22:41	22:32	21:07	

מברכין התורה: ראש חודש סיון ביום רביעי
המולד: אור ליום ה' בשעה 23:02 9-9 חלקים

תורתן של ראשונים

למה מנאם באחד באייר ולא באחד בניסן?

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר (א, א) פירש"י: "מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה וכו', כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאם. באחד בניסן חוקם המושכן ובאחד באייר מנאם". לכאורה, אם כשבא לשרות עליהם שכינתו מנאם, היה לו למנותם באחד בניסן ולא באחד באייר, שהרי בו ביום שותקם המושכן בו שרתה השכינה, כדכתיב בפרשת שמות (ו, א) ויער שבת פה. ויש לומר, כי לא רצה למנותם כששרתה עליהם השכינה לפי שעה, אלא כשקבעה השכינה משכנה בתוכם, ולכן הוצרך להמתין שלשים יום, דהוות מוכן לא מיקרי שריי וקבוע, כדאשכחן בפרק קמא דבבא בתרא (ה) דומן המועט שיהא נקרא מיושבי העיר הוא שלשים יום.

מתי מקדים הכתוב את אפרים ומתי את מנשה?

לבני יוסף לבני אפרים וגו'. לבני מנשה תולדותם וגו' (א-ב-לד). הקדים אפרים למנשה ויחם יוסף עליו, וכן להלן בדגלים (ה, יח-כ), לפי שאפרים היה בעל דגל והוא הכבוד, ואחיו מנשה משנהו – כברכת יעקב (בראשית מט, כ), ועוד, כי בני אפרים (ש-נ) ארבעים אלף וחמש מאות, היו רבים מבני מנשה (ש-נ) שלשים אלף ומאתים. ואמנם במנין השני, בערבות מואב (להלן כג, לד-לז) הקדים את מנשה, כי בעת ההיא היו בני מנשה הרבים (ש-נ) וחמשים אלף ושבע מאות, ובני אפרים – שנים ושלשים אלף וחמש מאות, ולקחו נחלתם תחילה. וכמו כן בנשיאי הארץ (להלן כג, כד) הקדימו למנשה ואף ייחם את יוסף עליו.

אבל במרגלים הקדים את אפרים ויחם את יוסף על מנשה (להלן יג, ה-יא), "והנראה אלי על דרך אגדה, כי בעבור הדיבה שהביא יוסף על אחיו, ייחם עליו מוציא הדבה (ה-א) גדי בן סוסי משבט מנשה, ולא את ייחם בן נון משבט אפרים שלא הציא דבה, או שהלך כבוד לשניהם, והיה די לאפרים בכבוד נשיאיו". רמב"ן

"תולדות אהרן ומשה"

ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני. ואלה שמות בני אהרן וגו' (א-א-ב). פירש"י: "ואינו מוכיר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה, לפי שלימות תורה, מלמד שכל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו".

הרבה פירושים נאמרו לפשוטו של מקרא. והרי כמה מהם: "ואלה תולדות אהרן ומשה" – התייחסות העם של אהרן ומשה. ומוסב על הפקידה שנפקדו לעיל, והכוונה היא על כל ישראל, ולא יתכן שיהא מוסב על הא דלקמן, שהרי לא נתפרשו כי אם שמות בני אהרן.

"לפי פשוטו לא ידעתי למה לא פירש תולדות משה, ואומר אני שדרך המקרא הוא לקצר דבריו ופעמים משלימין. אי נמי מפני שהיה צריך לספר בכהנים, ובני משה הם לויים". רבינו מיוחס

"תחילה מנה תולדות ישראל ואחר כך תולדות הכהנים ואחר כך תולדות הלויים, ועתה מונה תולדות אהרן. ותולדות משה לפנינו עם הלויים, כדכתיב (להלן פסוק כז) וזקקת משפחת העמרמי, והו משה ואהרן ובניו אשר יקראו על שבת הלוי, כי לא היו לעמדם בניו רק משה ואהרן, ויבדל אהרן להקדישו ומשה ובניו יקראו על שבת הלוי (ע"פ לשון"י דה"א כג, יד-יד)". רש"י (וכ"ה ברמב"ן ועוד)

"הזכיר תולדות אהרן ולא הזכיר תולדות משה, לפי שהבנים הם נזכרים לשלימות האבות, ומשה הוא היה השלימות האמיתי, ולא היה צריך שלימות אחר היצוני לפי גודל מעלתו, לכן לא הזכיר בניו כבאן. אבל אחר מיתתו הזכיר בדברי הימים (דה"א כג, כז)". צרור המור

לקח טוב

"ודגלו עלי אהבה"

בדרך כלל, הרי שכל בן-ישראל רוצה להיות דבוק בה' ובתורתו, ויודע את מקורו ואת ענינו, ואינו חפץ בהיפרדו ממנו. אך ההכרח לא יגונה, והרי מוכרח האדם קרוין מחומר להתעסק גם בעניני הגוף, למען יהיה ולא ימות. התעסקות גשמית זו, בכל אופן שתיעשה, ברור שמפרידה את האדם מדביקותו הרוחנית, וממילא גם ממקור הפצו. מובן איפוא שזקוק הוא ליכולת לחזור אל דביקותו, על אף היפרדו ממנה לזמן מה.

ובדרך פרט, יש ותועה האדם בדרכו כשה אובד, ומבחינה רוחנית כבר הרחיק נדוד ומקום מוצאו איננו עוד נראה לעין, עד שנדמה לו כי דרכו חזרה חסומה לפניו לחילה. גם כאשר יתעורר חפץ בלבו לנסות לחזור, דומה עליו שלא יתכן הדבר, וכבר מזמן אחר את

דגלה של מדינה, מעצם מהותו איננו יכול להיות בעל משמעות חשובה לכאורה, מאחר שאינו אלא פיסת בד המתנופפת על עמוד. אולם כמשך שנות ימות עולם, הצטרפה לדגל משמעות של גאווה לאומית, לאלה הנמנים ומזדהים עם המדינה אותה הוא מסמל, כאילו כל ענינה של הארץ וכל כבודה וחשיבותה תלויים בקיומו של הדגל. עד כדי כך שהנפתו או הורדתו היא הקובעת סופו של דבר, אם תקום הארץ או תפול, ועקב כך תהיה הגנת הדגל למטרה חשובה בכל מלחמה שבין המדינות.

אלא שאין זאת משמעותו המקורית של דגל, כי אם תוצאה. ענינו העיקרי הוא, שיהיו כל הנמנים בין שורותיה של המדינה מלוכדים יחד בתוך הכלל, ולא יתפרצו באופן שיאבדו יחידים ויתרחקו, ללא דרך חזרה. אם ימצא איש בדרך רחוקה, הרי שזקוק הוא לאמצעי שיכוון אותו שיוכל לחזור אל בני קבוצתו, ולא ייפרד מהם פרידה עולמית. דגל זה המתנוסס ברמה, מהווה אות ומשוואה לרחוק ולקרוב שידע כל איש את מבואותיה ומוצאותיה של כל בני המדינה, ויוכל לתמיד לחזור ולהצטרף אליה, ללא הבדל במקום מעמדו הנוכחי.

ביותר חשובה מטרה זו האומרה, כאשר חיילותיה של הארץ נמצאים במצב מלחמה. אין ספק שדבר זה גורלי ביותר, שיוכל כל חייל לראות מרחוק את מקום המחנה אליו הוא שייך. במלחמה ישנן סיבות למאות שהאחד יקלע למקום זר ללא חסות בני קבוצתו, ואם לא ידע מקום הימצאם, הרי שאחת דתו למות.

הוא הוא ענינם של דגלי המדבר אליהם התאוו בני ישראל. כמו שבגשמינות, מובן הדבר שזקוקים האנשים ליכולת תמידית לחזור אל מקורם, מכל מקומות מושבותיהם וללא הבדל בתנאים ובמצבים בהם הם נמצאים, כך הוא הדבר גם ברוחניות, ואולי אף יותר.

אותיות מהכימות

להבין ענין הדגלים. במדקס רבה (פ"ב ובס"ה פ"ו) כשירד הקב"ה על הר סיני, ירדו עמו כחות כחות של מלאכים, מיכאל ודגל, גבריאל ודגל. מיד התאוו ישראל כו'.

הענין, כמו שבגשמינות, הדגל הוא סימן שיתקבלו אליו הנפשות כמ"ש רש"י, וביותר במלחמה, שהנפחד לא יהיה נאכד בהפחדו, רק יוכל לשוב אל מחנהו ככל עת, כמו כן הוא ברוחניות.

והנה כתיב (ס"ה פ"ב) "ודגלו עלי אהבה". ודגל הוא לשון חיבור, היינו קוים תמיד דבוק באהבה הש"י. זה קראו ישראל מיכאל ודגל, כי המלאכים אינם נפרדים כלל ועומדים תמיד במדגגתם. זה שהתאוו ישראל, היינו שאפילו בעת הפרדס לעסוק בעניני חומיות, ישאר לבס דבוק באהבה הש"י, ולא יהיה ניכולת החומיות להאפיל את אור האהבה...

המועד. דוקא במצב כזה, זקוק האדם לדגל רוחני המאותות לו מרחוק, ומציע לו מקום מבטחים כאשר אך יכתת רגליו לחזור, וישוב מדרכו וחיה.

זאת היא המטרה המקורית והאמיתית של הדגלים, סמל של אהבה בלתי פוסקת, אותה ראו בני ישראל אצל מלאכי מעלה והתאוו לה.

אמרות טהורות

תשובה – מתוך הכניעה ושמוחה

ידיד ר' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני וגו' (א. א.) "נראה, שהתורה מלמדת לאדם [אין] שיתנהג עצמו, כי להיות שהתורה ניתנה בסני, למען ילמד אדם להיות תמיד מוכנע גדול ונבזה בעיניו, כדרך שעשה השי"ת ב"ה שזאם בהרים הגבוהים ובהר בהר סיני הנמוך מכולם (פנייה כפ.) וזהו: "במדבר סיני".

רק לזה צריך האדם שלא יתעצב, מחמת גדול הכניעה יפול בעצבות, וזה הוא מניעה גדולה מעבודת הבורא יתברך, לכן הזהירה תורה עליו שיראה להיות תמיד בשמחה, כי אין השכינה שורה מתוך עצבות (שבת ל.). וזהו: **"באהל מועד"**, פירוש, שיוכנס עצמו לאהלו של מועד, הוא לשון שמחה, כי "מועד" הוא לשון יום טוב.

ואם יאמר האדם: ואין אוכל לשמח, כיון שהרביני לפשוט, ולזה אמרה תורה, אף על פי כן יראה לעשות תשובה בשמחה ויתחזק עצמו לאמר: הרי אני כאילו נולדתי היום הזה ולא אשוב עוד לכסלה, וזה נקרא חידוש שנתחדש כבריה חדשה. וזהו: **"באחד לחודש השני"**, כי האדם הזה הוא נתחדש ב' פעמים, האחד ביום שנולד והשני ביום שעושה התשובה ונתכפר לו.

הנסיפה לצדיק הדור – לטהרת המחשבה

אלה קראי העדה נשיאי מטרות אבותם ראשי אלפי ישראל הם (א. א.) פירש"י ז"ל: "הנקראים לכל דבר חשיבות שבעדה". עד כאן.

"נראה בדרך רמז, נגד המתנגדים ומתקשים על ענין הנסיפה לצדיק הדור לדעת מה זה ועל מה זה, הלא יוכל לישיב בביתו וללמוד ספרי מוסר ומהם ילמוד לעצמו דרכי עבודה. אמנם התירוץ לזה הוא, כי באמת מתוך הספרים יוכל ללמוד לעצמו הנהגות ישרות ומדות טובות, אולם העיקר הוא להיות הכל במחשבה טהורה וקדושה, והמחשבה היא דבר שאינו ביד האדם, כי ממשממת אנה ואנה בלתי רצון האדם ומכלכל

אמירה נעימה

ידיד ר' אל משה במדבר סיני וגו' (א. א.) פירש"י: "מתוך חביבתו לפניו מונה אותן בכל שעה כשיצאו ממצרים מנאן וכשנפלו בעגל מנאן וכו' כשבא להשרות שכניתו עליהם מנאם".

הנה, את המנין השני היה צריך מפני שנפלו בעגל, וגם מפני שבתשרי התחילה שנה אחרת ויש שלא היו בני עשרים במנין הראשון ועכשיו כבר נעשו בני עשרים. אבל המנין השלישי, שהיה באחד באייר בה בשנה (כפירש"י בפר' כי תשא ל. טו.), לכאורה לא היה לצורך כלל.

אמנם, המנין השני שהיה בתשרי היה לכל ישראל גם יחד, ולא נודע אז מספר כל שבט ושבט. מה שאין כן המנין השלישי, שנמנו כל שבט ושבט בפני עצמו. והטעם, מפני שקודם שילוח מרגלים היו מוכנים להיכנס לארץ ישראל תיכף ומיד, וכמו שאמר משה רבינו (דברים א. ח): "ואומר אליכם בעת ההיא לאמר בואו ורשו את הארץ" וגו', וכיון שאר"י נתחלקה לשבטים, היה צריך לידע מספר כל שבט ושבט, כפי שאכן היה המנין מטרם כניסתן לארץ (בפ' פנחס).

והנה, לאחר שנמנו י"א שבטים, נודע ממילא מספר השבט האחרון, מאחר שידעו כבר מספר כל ישראל – ממנין הקודם בתשרי – ומספר י"א שבטים. ולכן כתוב בכל השבטים: **"לבני"** – לבני שמעון, לבני יהודה וכו', ואצל שבט נפתלי, הנמנה אחרון כתיב: **"בני נפתלי"** – בלא למ"ד, וזאת מפני שלא היה צריך למנותם, כי כבר ידעו מספר י"א שבטים, וממילא נודע מספר שבט הי"ב שנשאר מן הכלל, לכן כתוב סתם **"בני נפתלי"** – שמספרם היה ידוע.

פנים יפות בשם אביו הגה"ק רצ"ה מטשארמקוב ז"ע

ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דיבר ה' את משה בהר סיני (ג. א.) פירש"י: "ואלה תולדות אהרן ומשה – ואינו מוזכר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו".

התפלה והעבודה, על כן לזה צריך סיוע מהצדיק אשר בקדושתו יופיע עליו נהרה שיוכל לבוא לטהרת המחשבה.

וזהו: **אלה קראי העדה**, היינו שנאמרים יחד עדה קדושה, הוא כבדי נשיאי מטרות אבותם – **אבותם** לשון רצון (מלש"ח דברים ב. י"א אבה) – להגבית ולהנשא המחשבות ורצונות שירדו מטה מטה, **"ראשי אלפי ישראל"** – הכה הנה נמסר לראשי הדור, ועל כן נקרא **ראש** הדור – שעושה עמם טובה במחשבות שבראש. וזהו שפירש רש"י: "הנקראים לכל דבר חשיבות" – לשון חושב מחשבות, היינו שנקראים ונאמרים יחד כבדי לתקן המחשבות של העדה".

דיקות בה' – על ידי ניעה ולא די ברצון לבד

והללוים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם (א. א.) "לויים" הוא מלשון דביקות והתחברות (מלש"ח במדבר ב. יז) "וילוו עליך" (וברש"י: ויתחברו) – "אבותם" – מלשון רצון (בבלי).

וכן נדרש הפסוק: **והללוים** – "אותם הרוצים להתדבק בבורא ית"ש בלי ניעה, להסיר מסך החומר, בחשבם שיוגבר להם הענין ברצונם לבד בלי ניעה וטוהר, היינו שרוצים להיות בעלי דביקות – **למטה אבותם** – מחמת שנטה לזה רצונם בלבד, בלא ניעה להתייש החומר: **לא התפקדו בתוכם**. והשי"י יעזרנו".

עצה יעוצה נגד גדלות וגאות – התבוננות בדרכי האבות הקדושים

איש על גדלו באותות לבית אבותם וגו' (ב. ב.) "דגלו" הוא אותיות "גדול", הרמז על גדלותו. ואמר הכתוב, כי אם אדם רוצה להיות בבחינת **"איש"** היינו להתגבר על ענין הגדלות (ע"י ע"י ים, וזכ"ב קבט) – **"על גדלו"**, העצה לזה היא **"באותות לבית אבותם"**, היינו להביא את רואיה נכונה להסתכל לבית אבותם, היינו שיוסתכל אל האבות הקדושים אשר רוח ה' היה בהם, ואין אדם שיוכל להשיג קדושתם, אף על פי כן בעיניהם בבחינת עפר ושפלות, ואם כן היאך האדם אשר מלא בתאוות ירצה להתגדל.

חפז לאברהם (ע"י מ"ש במדברנו גל' תמא)

ויש לדקדק למה תפס כאן הלשון "בן חבירו", ולכאורה היה לו לומר: "המלמד לאחד תורה". וי"ל, כי אם מלמד תורה לבן עם הארץ הוא נחשב יותר מאביו שילדו, והא אמרו (ב"ש לז.) "אבדת אביו ואבדת רבו, של רבו קודמת, שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא", וכאן הרי השוה הכתוב את אהרן למשה, ודכתיב "ואלה תולדות אהרן ומשה", לזה אמרו, שאפילו "המלמד את בן חבירו" – שהוא כמותו, שגם הוא למד עם בנו וגם אביו מביאו לחיי עולם הבא, מכל מקום כל שלמדו תורה נחשב לו כבן.

וימת נדב ואביהוא לפני ה' בהקריבם אש וזה לפני ה' וגו' ובנים לא היו להם (ג. א.) יש להבין, בדשלאו על שהקריבו אש וזה לפני ה' מהראוי לענוש על חטא כזה, אך מפני שבנים לא היו להם – ודאי אין ראוי ונכון להעניש עליהם. וי"ל, דהנה כתיב (שמות ל. ז) "פוקד עון אבות על בנים" וגו', נמצא שהקב"ה פוקד עון אבות על בנים, ואינו מעניש את האדם שעושה בעצמו. וקשה אם כן מה נשתנה דינם של נדב ואביהו שנענישו בעצמם. על כך אמר הפסוק: "ובנים לא היו להם", ולכן היה מוכרח לפקוד עליהם את עונם.

עיר דוד (בית ההכמה סי' תקעמ, וזכ"ה בבלי יקר כאן)

ויאמר ה' אל משה פקד כל בכור זכר לבני ישראל וגו' (ג. ב.) הנה, קי"ל (בסו"ט ד.) שלווה שילדה מישראל – בנה פטור מפדיון הבן, כי ב"פטר רחם" תלה רחמנו. ויש לומר, שזהו דוקא עכשיו לאחר שנתקדשו הלויים וולדותיהן, בין זכרים ובין נקבות, אבל במדבר בעת שנתקדשו הלויים, לא נתקדשו כי נאם להם משה, לוי, ונתקדשו הם וזרעם – בין זכרים ובין נקבות – שיוולדו להם משם זה ואלך, אך הכנות שנוולדו קודם שנתקדשו, לא נתקדשו עם אבותיהן, ואם כן בנה שנוולד לה מישראל חייב בפדיון הבן.

ולכן אמר: "פקד כל בכור זכר לבני ישראל" ולא כתיב **"לבני ישראל"**, להורות שגם בכור שאמו לוי או כהנת חייב בפדיון הבן.

משך הכמה

יתרון דעת

בענין הסתכלות במראה – "שגיל" (ד)

לקט ענינים שונים: רואה לבנה דרך מראה, נגעים, "מאורי האש", הקפידא שתנוקך לא יבטי במראה, ועוד

הרואה לבנה מנגה נגדה מתוך אספקלריא או מראה של זכוכית אם יוכל לברך עליה.

תשובה: גרסין במס' ר"ה (כד.) ראינוהו במים ראינוהו בעששית ראינוהו בעבים אין מעידים עליו וכו', ומתוך לישנא דגמרא הנו' נראה בפירוש שאם העדים הבאים להעיד בראיית הלבנה בפני בית דין לא ראו אותה במקומה ברקיע אלא דמותה הלבנה נגדה בתוך המים או בעבים או בעששית, דהיינו כלי או חתיכה של זכוכית, לפי מה שפירש הערוך ובע"ס 'צמח דוד' – אין מעידין עליו, דחיישין שמפני נגהה בהירותה של המראה המלוטשת בחרת כהה על לבן כלשהו נראית בה עזה ומוזרר כאור לבנה להטעות את עין הרואה.

וכפי זה גם בנידון דין לברך ברכת הלבנה, נראה דיש לחוש לבתחילה לספק זה וכו', וקי"ל ספק ברכות להקל ולא לברך. אמנם הסבא נותנת שאם באותו פרק באותו מקום שיה' רואה אותה מתוך המראה היו העדים מבחוץ וראים הלבנה עצמה ברקיע ומעידים לו עליה, או ח"י כדאי בעדותם לסמוך עליהם הרואה במראה שהיא היא דמות הלבנה ולברך עליה כדי שלא להחמיץ המצוה וכו'.

ש"ת דבר שמואל למד"ש אבדח ז"ל (סי' רמב.) וע"י ש"ת שבו"ת יעקב ח"א סי' קכז. וראה עוד ש"ת 'הלל אמר' סי' קמז – לבני "ברכת המזמרה", דכשרואה המזמרה דרך ראי א"ל לברך

עדים שראו עובר עבירה בתוך מה שנצטייר במראה של זכוכית, והכירו הכל בפירוש, מהו. תשובה: קצת יש לברר זה מהרואה ר"ה (כד.) דקידוש החדש מקצתה ברקיע ומקצתה במים וכו'.

ש"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' פד)

וכונת הרב (בעל הל"ק"ט) הוא להביא ראי' ממאי דתניא בדרך ברייתא דפ"ב דר"ה דף כ"ד שאם אמר ראינוהו בעששית אינה ראי', ופסקה הרמב"ם פ"ב מהל' קידוש החדש, אלמא דמתוך העששית לאו ראי' הוא. וכנה ד"קצת יש לברר" וכו', משום דיש לדחות דשאני התם, דבעששית יש לטעות שמה שראו אינה הלבנה, וכמ"ש המפרש שם, שכל תוך נרמזה להם הלבנה ואינה הלבנה ודאית. אבל בנדון זה אם הכירו הדבר באופן שאי אפשר לטעות יש להסתפק אי מקרי ראי'.

ברכי יוסף (ח"מ סי' לה) "הרי"ם סי' קמז וע"י בס' 'שמע אברהם' (פלאני סי' מ)

השאלה אם ראיית מראה שפגעל היא ראי' לענין נגעים, ולכאורה יש ראי' מחולק (י.) דיליף חוקה מנגע, הלא י"ל דיצא בדרך כל אדם לא מאחוריו ורק ראה במראה, וע"כ דאינו ראי' היא. אך יש לדחות דהוי כחך דחולקין שם – כנגע נראה ל"ל לא לבר, דנגע צריך לראות בעין לא על ידי מראה. בגדר מראה זה הוי כמו דך דר"ה כ"ד במים ע"ש. ובמראה ג"כ כן, דזה דמות הדבר, וכן בעששית, וע"י ברכות כה. ב גבי עששית, וגבי נגעים יש מיעוט בירושלמי פ"ב דנהר, דנגע צריך לראות נגע ולא מראה מראה, אבל בכתמים מהני גם מראה מראה, וגבי עריות ודאי אסור ואכמ"ל.

ש"ת צפנת פענח להאגן מראגטשוב זצ"ל (סי' יג)

נר בתוך חיקו או בתוך פנס או בתוך אספקלריא, אין מברכין עליה ברא מראי האש (ירושלמי ברכות פ"ח ה"ו).

ובסוף מס' כלים שנינו אספקלריא טהורה וכו', ופי' הרי"ב ז"ל מראה של זכוכית שהאשה רואה בה את פניה אספקלריא בלע"י. וכך פי' הר"ה ז"ל שם, וכ"כ מפי' הרמב"ם ז"ל וכו'. ואספקלריא היא המראה, וכגון שהאור יוצא ממנה מנגד הבר שעומד בחדר שנגדה ואינו רואה השלכתה והאור שמאיר מתוך האספקלריא אין מברכין עליו.

מראה הפנים (על הירושלמי שם)

שאלה: אם יש מקור להמנהג שלא להניח להבטי לילד במראה טרם שהתחילו שנינו לצאת. השבתי: כן היה המנהג, והנשים היו מקפידות ע"ז מאוד. דיענא שכן היו מרדקין בבית הורי חק זצ"ל ובבית קמח"ז זצ"ל שתנוק עד שלא התחיל לרבר ולא התחילו השניים לצאת שלא להניחו להבטי "במראה", כי אומרים שהשניים לא יצאו בזמנו זקנת ודבר בזמנו וכו'... וכל אלו חג' מנהגים בכלל מנהג נשים וקדושת שעלילים וכתב הרשב"א (ח"א סי' ט) שאל ילדולי דברידון ובמנהגיהן, כי בודאי יסודתם בהררי קודש גם אם נעלם הטעם ממנו.

ש"ת באר משה (ח"ח סי' לו.) יע"ש

שאלה: נסתפק במ"ש הרמ"א ב"יור"ד גבי הסתכלות במראה והחברים נמנעו בכל מקום, אם י"ל דבזמן הזה אין דין ת"ח לדרבן הלז, גם בדרך דברכות (מג"ו דברים גנאי לתלמיד חכם לאשר כמדומה שאין נוהגין שלא לספר עם אשתו בשוק וכו'). תשובה: נראה דשיק גם בזמן הזה לחברים.

ש"ת שלמות חיים (סי' המב)

שאלה: כשרמב"א ב"יור"ד ק"י בהג"ה גבי הסתכלות במראה להסיר הנגועות שרי, והטעם דאינו להתנאות כ"א שלא יתגבה. נסתפקת בשקונה מלבש אם שרי לראות במראה אם מתיאם עליו, גם צ"ע אם עיקר האיסור בזה הוא רק הבטה מרובה. תשובה: נראה העיקר שיש בו צורך ואין בזה חשש להתנאות.

שם (סי' תמג)

הבטחת רבי שמעון בר יוחאי: "המקרב יהודי לתורה נחשב כאילו בראו, ועי"ז גורם לקיום

יומא דנשמתא

הנה"ק רבי שמואל היידא זי"ע – בעל "זקוקין דנורא" יומא דהילולא כ"ט אייר (תמו"ה)

"נאמן הוא לה" ומושלם הוא בחסידות ועונו, ויש לו ידיעה גדולה בחכמת האלקיות בלימוד הקבלה הקדושה" – כך מעיד הנה"ק רבי אהרן שמואל קאדינבור זצ"ל, בעל "ברכת הזבח". על "ההוא נברא אשר זקוקין דנורא וביעורין דאשא נפקין מפומיה" הלא הוא המקובל האלקי רבי שמואל היידא זי"ע מחבר פירוש 'זקוקין דנורא' על תנא דבי אליהו. גם הנה"ק רבי יששכר בער ב"ר יחזקאל סג"ל הורוויץ זצ"ל אב"ד הענא ופראג נותן עדיו בהסכמתו על פירוש 'זקוקין דנורא' בזה"ל: "מעודו עד היום הזה נטה שכמו לסבול עול התורה ועול מלכות שמים באהבה, כאשר נתפרסם הפלגת חסידותו לכל באי שערי עירנו. ונהירנה כל הויזא טליא ראיתי ממנו מעשים גדולים מחסידות ובעניית מן ליל מוצאי שבת קודש עד הכנסת שבת קודש הבא, מלבד שאר פרישות וזירוזים על טהרת הקודש ממש". ואמנם גדולי דורו נתנו בו עדים והפליגו לתארו, כאשר תחזינה עינינו בהמשך. ולדורות כתב עליו נשגבות הנה"ק רבי חיים פאלאגיי מאיזמיר זי"ע בספרו "לוח ארץ" (פירוש על תנ"כ). וזאת סוף פרק ב: "ולייב אומר לי דמר ניהו רבא יש בו ניצוץ אלישע הנביא על דנחה עליו רוח אליהו זכור לטוב, זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל אחינו, אכ"י". לא נפליג בדברים ותיאורים משלנו, ונעלה כאן אך ורק אפס מעט ממה שאבנו מהקדמותיו הארוכות הנקראות 'מר קשישא' ו'מר ינוקא', ובדברי גאונים ומאורי הדורות. [לעזר ולסיוע היו לנו המבוא לספר 'תנא דבי אליהו המבואר' (מכון 'מנחת ישראל', ירושלים תשס"א), וספר תנ"כ עם פירוש 'משנת אליהו' (להרח"ק ר' ישעיה כהן שליט"א, בני ברק תשס"א)].

"עיר וקדיש"

"הרב עיר וקדיש בעל זקוקין דנורא" – כתיאורו של הגאון חיד"א זצ"ל בספרו 'מזרחי ברכה' (רא"ח סי' תקפ"א אות ז) – היה בנו של האוה"ק "החסיד הישיש כמחר"ר משה היידא זלה"ה" (כפי שמתאר בנו-רבינו בריש "פתיחתא דספרא זקוקין דנורא"), ששימש כדרשן ומגיד בק"ק פראג המעטירה ונשתלק בשנת ת' ערך.

משחר ימיו הוכר כניקן וחכים ויצק מים על ידי רבותיו, וכעדות עצמו בהקדמה בשם 'מר ינוקא' ("שיחביתי החיבור הזה ביעקובתאי כשהגעתי קרוב לזמן שנת השלשים"): "כל ימי גדלתי בין החכמים מנעורי ועד עתה, ונתאבקתי בעפר רגליהם, ותמיד הייתי חבר לכל אשר יראת אלקים נגע בלבביו".

מיום ליום התעלה בקדושה ובטהרה עד הגיעו אל רום המעלות, וכל זה על ידי התמדתו ויגיעתו בתורה בד בבד עם מדותיו הנאצלות, עליון מספר במעט בהקדמותיו שהינה – 'מר קשישא' ("שיחביתי בקשישותאי כשהגעתי קרוב לזמן שנת החמשים") שמדרכו בקודש להיות "שייף עייל שייף נפיק שפל ברך, וגריס באורייתא תדירא". כך למדנו גם מדבריו ב'פתיחתא דספרא זקוקין דנורא' בה כותב: "כיון שאני מתפלל שלא יכשלו בנתיבי דבר הלכה שלא אשמה בהם, אם כן על כרחך מוכח בזה שאני לומד לשמה ולא לקנות, לפי זה מאחר שאני לומד לשמה צריך הקב"ה גלגול לי רזי תורה, לכן אני מתפלל גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך...".

רוב ימיו שימש בתור דיין ומורה צדק בק"ק מירוויץ (moravia) הסמוכה לפראג, ורבים השיב מעון בתוכחתו ואינו מחזיק טיבותא לנפשיה, ועליו נאמר הי חסיד הי עניו מתלמידיו של הלל, ויצא עליו קלא דלא פסיק ומורגלא בפומא דאינשי שראוי להיות רוח קדושה וטהרה שורה עליו" (מכתואר על דף השער, דפוס ראשון, פראג תל"ו).

"זקוקין דנורא"

ביותר נודע שמו בישראל על שם ספרו 'זקוקין דנורא וביעורין דאשא', אותו הכין וחקר על הספר הקדוש 'תנא דבי אליהו' על פי גילוי ממעל, והדפיסו יחד עם הנוסח המוגה על ידו בתנ"כ, בו האריך לבאר כל מאמר ומאמר שבספר זה, וכל תיבה ותיבה אשר גזונום בה רזין עילאין וטמירין.

כידוע, הנוסח הישן של הייתא דבי אליהו – - שנדפס בוינצ'יאה בשנת תשי"ח עי"י כה"י יטן שנכתב בשנת ד"א תתקמ"ו, קשה להבנה והוא כספר תורה חתום וכמדרש העלם מצד לשונו וסגנונו, עד שהיו אומרים עליו "שהוא ראוי לגנוז בעבור רוב הטעויות שבו, כדין ספר תורה הנמצא בה הרבה טעויות שהיא צריכה לגנוז" – דברי רבינו בהקדמת 'מר קשישא'. אי, לכן, "יקא קנאני לה" צב-אות לכבוד יחודא דקב"ה ושכינתיה ולכבוד התורה הקדושה ואח"כ לכבוד אליהו זל"ט ולכבוד רב ענן תלמידו שכתב הספר הזה מפי רבו אליהו" (מכתואר בגמ' תבובות פ"ה, וטרר עצמו להגיה ולתקן את נוסח הספר, מתחילתו ועד סופו ולהעמידו על תילו, אלא שהוסיף אחרת חמורה בהקדמות הארוכה לכל יקבל אי מי את נוסחתו לפני שיעיין היטב בנוסחא הישנה, ולהדפיס את הנוסחא המוגהת על ידו בצדה של הנוסחא הישנה, "כי שמא הנוסחא הישנה היא נוסחא האמיתית".

מלאכת קודש זו לא עלתה לו בנקל, וכדבריו בסוף הקדמת 'מר ינוקא': "ויענית בו מתוך הצער ומתוך הדחוק פרנסת ופרנסת אנשי ביתי, ומתוך בלבול מחשבה וטרדה גדולה מכמה הרפתקאות עדו ועברו על ראשי, ובצוק העתים ורעידת אברי וכן טרדות הלימוד עם בני ותלמידי אלקים יחננס".

הזאת מלבשו גדול ארוך ורחב קדוש וטהור ספר הקדוש הזה וחלקתי את הפרק הזה... "ויעני בארובה בתחילת הקדמת 'מר קשישא'. בהקדמתו הראשונה לפירושו שנקראת 'פתחי שערים' (שער א) כותב רבינו נפלאות בהקשר לפרק העשרים: "ויפרק הזה הוא נימא אחת קדוש שפרשתי עליו ועל נשמותי לקדש בו נשמותי מקדושת אדרתי, ואולי אוכה בעבור זה שיצא אליהו לקראתי".

"אשרי ילוד אשר שהשיג כל זה"

עם הולעת הספר ממכשך הדפוס, בפראג שנת תל"ו, הפליגו גדולי דורו, וכן דורות אחריו, בשבח הספר ומחברו הקדוש, בידעם נאמנה שנתגלה לו להרב המחבר הנוסחא האמיתית והשלמה, ברוח קדושו וטהרתו.

הנה"ק רבי שמשון בכרך זצ"ל אב"ד וורמייזא (נבי בעל החיות יאירי זצ"ל) כותב בהסכמתו: "בהיות שאני מכיר חסיד מוה"ר ש נר"ו... אשר חיבר ספר זקוקין דנורא וביעורין דאשא אשר נחמד ויקר, במעשה מרכבה הקדושה ובמעשה בראשית דרש וחקר, ותרות נקיים בלי דופי ושקר, אשרי לו שכל הדברים עינו ראתה וסקר...".

[צינון כאן, כי כנו הנה"ק בעל החיות יאירי זצ"ל, כשיצא לחלוק על רבינו שזה מתוך רוב הערצה. ראה תשובתו בס' (סי קנב) וז"ל: "והרב בעל זקוקין דנורא עם גדול חסידותו במחילה ממכדו אישתבש במה שכתב בשבח הפלפול... ואני אומר שהדברים האלה תלויים על בלי מה, ולא מצאנו שום רמז כל זהו בשום מקום מדברי רז"ל שיהיה בו נדנד מצוה...". ובספר אחר הנקרא 'מר קשישא' (לכלים בתלמוד ובהלכה, הוצאת 'מכון ירושלים תשי"ח, עמ' מד) יצא החיות יאירי להשיג עליו, אמנם עשה זאת מתוך הערצה מופלגת וז"ל: "והיטב חרה לי על רוב דבריו בזה ובכאלה בכמה מקומות, ומפני כי איש חסיד היה לחילה לי למנוע בכבודו ולנוגע בקהלו".]

אף הנה"ק רבי אהרן תאומים זצ"ל הי"ד אב"ד וורמייזא – בעל 'יגדי אהרן' האריך מאוד בשבח המחבר וספרו, וכתב בין הדברים, "ועל דא בריך רחמנא דיהיב לחכימן חוכמתא, נפיק ועייל בהנך אריותא, בחיבורא קדישא ביעורין דאשא וזיקוקין דנורא, הראה לעיני עמנו חריפתא ובקיאנותא... אשר כל ימיו לא נתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומתה, ועל הדין נאמר איכא זקוקין דנורא וביעורין דאשא ביה פלניא איתא לישיטא טבאה ולא לישיטא בשתא, כשמו כן הוא אמר לו מה נורא מעשיו לפועל טבא ישר כחו וחילתא...". ומסיים: "ואולי יעמוד לנו זכותא, ונחזה את ה' בציון במראה ולא בחזיונות".

ועוד כהנה וכהנה מגדולי דורו שפארוהו ושבוהו, כמו גם הגאון רבי שמואל ב"ר יעקב הנקרא גרונו זצ"ל אב"ד אוינשנך שנפליג לתארו: "אמרתי בקרובי אקדש, הלא הוא ש"ב האלוף מוה"ר"ש איש חסיד קדוש, אשר מלא חכמה בנולה ובנסתר, סודות נוראים בספרו זקוקין דנורא וביעורין דאשא...".

דורות אחריו כתב אודותיו הגר"ח פלאגיי זי"ע דברים נפלאים ונוראים בפירושו 'לוח ארץ' (סדר אליהו רבא ר"פ לא): "היבטה וראה מה שכתב הגאון זקוקין דנורא בזה בארובה... עי"ש נפלאות ומתורת, ברך שחלק מחכמתו ליראיו, כי באמת מבחיל העריו הקורא בו, אשרי ילוד אשה שהשיג כל זה, ברך שככה לו בעולמו, והיא מילתא זוטרת לנבי פרק ד' של סדר אליהו זוטא שעשה ח"י שער, הא דאיי משמאי זכו ליה, ואין ספק דמה שהשביח השביח מר באליהו זוטא פרק י"ז אות ע' לאשלי ברבר, הרי הוא כאחד מהם" (ועי"ש פרק כז).

זקן ושבבי מים היה רבינו שמואל, כאשר ביום השביעי נתעלה והשגי למשי מורמים, בליל שב"ק ערב ר"ח סיון שנת תמ"ה לפ"ק. על גבי אבן מצבתו בבית העלמין הישן דפראג נחרת בין השאר: "החסיד והקדוש מוה"ר שמואל בן כהר"ר משה היידא זצ"ל, בפירושו תד"א גילה רזי א-ל, שמש ודיין ודורשן בישראל" (מקור הדברים הוא מקי' 'משפחות ק"ק פראג על פי מצבותיה', פרעשבורג תר"ב, עמ' 94).

השאר אחריו זרע ברך ה' "שהיו כולם יראי ה' וחושבי שמו ולומדים מופלגים" (הגר"ש בכרך זצ"ל אב"ד וורמייזא בהסכמתו). הידועים מהם: רבי נפתלי, שעסק בקדשים, הדפסת ספר אביו הגדול, ונפטר ביום ד' ניסן שנת ת"פ. על מצבתו חקוק: "א' מחי"ק דג"ח ה"ה מוה"ר נפתלי בהחסידי המקובל תעלומת חכמת אלקים מו"ה שמואל הייד דיין רבי"ה בעל המחבר סי' זקוקין דנורא; רבי יוסף, שנפטר לפני שנת תע"א; ורבי יהודה, שנפטר ב"ד שבת שנת תפ"ו, ועל מצבתו רשום: "כי" יודל בהלףו המיר מו"ה שמואל ז"ל דיין כ"דיר בעל ספר זקוקין דנורא וביעורין דאשא" (סס).

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. צ"ב בזה, כי לאור דברי החזו"ת יאירי (בתשובה ה"ל, וכן סי' קכז) נמנה רבינו עם הגדולים שהחזיקו בעו בשית החילוקים והפלפולים. ובאמת בדבריו אנו מוצאים דברים כדברונות נגד הלימוד "בחיפופת של הבל הנקרא פלפול החילוקים", ואף קובע שראוי "להחזיקם על זה בחומות גדולות ונדירים קשים לבטל ענן זה" (ראה: אליהו זוטא, פרק י"ז אות ט).

מאת: ח"ה ישכר עזריש ווייס הי"י

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת סוטה

"תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית" – בדרך פרד"ס (א) חכמינו ז"ל האריכו במכילתין (דף ה ע"א) במעלת מדת הענוה ובגנות מדת הגאווה. בהמשך הגמרא מובא המאמר הידוע: **אמר רבי חייא בר אשי אמר רב, תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית** [פירש"י: "משקל קטן הוא, והיינו עובל,א, כלומר, צריך שיהיה בו מעט גאווה שלא ידו קלי הראש מסתוללין בו. והוא דבריו מתקבלין עליהן בעל כרחם"]. **אמר רב הונא בריה דרב יהושע, ומעטרא ליה כי סאסא לשבולתא** ו"גסות מועט נאה הווגנת לו לת"ח. ומעטרתו כסאסא המעטרת את השבולת" וכו'. בדברי רש"י מתבאר ששיעור זה הינו המשקל הקטן ביותר שמנו חז"ל במס' בבא בתרא (צ.צ). שאין לתלמיד חכם לאחוז במדת הגאווה כי אם מעט מועיר – בשיעור הקטן ביותר. הבה נלמד גם את אשר פירשו מפרשים אחרים במדות השיעור של "אחד משמונה בשמינית" בדרך פרד"ס.

המאירי (כאן ובחבר התשובה עמ' 136) הביא בשם קצת גאונים רמז גאה ב"דרך צחות" ששיעור זה נאמר במדה מדויקת, על פי אמרים ז"ל (קדושין מט:): "עשרה קבים גסות ירדו לעולם, תשעה נטלה עולם ואחוז כל העולם כולו, נמצא ששיעור קב' של גסות רוח נתפזר בעולם כולו. והנה "שמינית קב הוא חצי לוג, ושמינית של חצי לוג הוא רובע רביעית". ונמצא ששיעור "שמונה בשמינית" ממדת הגאווה שנתפזר בעולם הוא כשיעור **רובע רביעית**, שזה חלק רביעית משיעור רביעית דם שהוא שיעור חזות של אדם, ובמקום הצורך כשהחזיר רז"ל להשתמש במדת הגאווה, לא החזיר להשתמש כי אם כשידעה מזוג בשיעור מזיגה הנאותה, ובדרך שמצינו ברביעית יין (שבת עט:): "כל תמרא דלא רדי על חד תלת מיא לאו חמרא דוא", והיינו: ששיעור רביעית יין מזוג באופן הנכון הוא שמוזג ברובע רביעית יין עם שלשה חלקי מים (ע"י רש"י שם) ואם יתמוזג האדם במדת הגאווה יתר מכפי המדה, לא תהא המזיגה מזיגה יפה ונכונה, כי אז תשלט מדת הגאווה, ותתגבר על דמו של האדם, וכלשון המאירי בחבור התשובה: "וכך היא המדה שראוי לה לסבול, על דרך מדת היין שהוא נמוזג בכך, וכל אדם יכול לשנותה, ואין למנהג בזה יותר מכדי מצינו, **אמר שאין הענין בה אלא ליקר עצמו ותורה שבו, שלא לחק ראש בו ובמה שבתוכו**" (תע"ש חשבון נוסף בשיעור המזיגה).

המהרש"א (בחי' אגרות) הביא שני אופנים ברמז שיעור זה: האחד, הדנה מעלות התורה הן שמונה, ובגנן יסד דוד המלך ע"ה "תמניא אפי", ות"ח מותר לו לאחוז במדת הגאווה ולהתפאר באחד ממנהלות התורה שדן **שמונה**, וכמו שמצינו שמעלת התורה נאמרה **בשמינית** – שהיא תמניא אפי. כעין זה – ובשינוי קצת – כתב גם **המהר"ל בנתיבות עולם** (נתיב הענוה פ"ג), כי רק זה "ראוי שיהיה לבעל התורה חלק אחד משמונה בשמינית, אבל לא חלק אחד משמונה שזה נחשב גאווה לגמרי", ע"ש.

אופן נוסף הביא המהרש"א מה ששמו ב"דרך צחות", כי "שמונה בשמינית" הוא חלק ס"ה, כי שמונה כפול שמונה עולה ס"ד, וגם כשצריכים לאחוז במדת הגאווה לא יאחוז רק בחלק ס"ד, כי אילו יאחוז האדם ביותר מכן, יתא לו לפחות חלק אחד מג"ס – שהוא "גס הרוח". ואמנם מקורו נסתר של ביאור זה הוא **בכתבי האר"י ז"ל** בשער מאמרי רז"ל (מס' סוטה כאן). וז"ל: "...והענין הוא, כי הגאווה היא בהויה דס"ג (כלומר, שורש מדת הגאווה הוא בשם הוי"ה במילוי ו' שעולה כמנין ס"ג. ע"ש ביאור ההדברים)... ולכן בעל הגאווה נקרא **גס רוחא**, כי **גס** הוא אותיות ס"ג. והנה ח' פעמים ח' הם ס"ד, וכשתחק חלק אחד מהם שהוא שיעור "אחד משמונה בשמינית", עדיין אינו בכלל גס הרוח, כי לא נכנס בגבולו של ס"ג. אבל אם יהיה בו יותר משיעור הנזכר – אפילו כל שהוא יכנס בכלל **גס הרוח**, ונקרא בעל גאווה" (ע"ע של"ה ח' תורה שבכתב, פר' עקב, תורה אור).

בחידושי **בבב שור** (על הש"ס, לבעל התבואת שור, כאן) האריך בענין שיעור זה, ואחד החשובות שכתב בזה הוא. שבשיעור קב' (שהוא שיעור גסות רוח שירדה לכל העולם כולו, כ"ל) ישנו ס"ג כויתים (הדברים אינם תואמים עם דברי המאירי ז"ל, כי שיעור כוית ביבש הוא כשיעור רביעית בלב, ולפי חשבון של הגאירי שיעור שמונה בשמינית הוא רובע רביעית, רצ"ע). וגאווה נמשלה לעבודה זרה, כדמבאר בסוגיותינו, ושיעור טומאת ע"ז הוא כוית (ע"י שם פג). ולכן הוזכרו חז"ל שגם אם יש לאחוז במדת הגאווה, אין לאחוז בה בשיעור גדול שייטמא באמצעותה. מעניין ביותר הוא פירושו של **היערות דבש** (ה"א דרוש יב). שמפרש ששיעור זה מורה על מדת הענוה שעל הת"ח לאחוז בה, וז"ל: "הפירוש אמיתי כן, במזמור 'אשר תמנין דרך' אמר 'תמניא אפי', אותו החי"ת היא השמינית ביה, ובחי"ת יש ג"כ שמונה חיתין, ואחת מהן היא 'חבר אני לכל אשר יראוך', וזו המדה שצריך להיות בת"ח, שיהיה חבר לכל יראי' ה' וחובשי שמו, ולא יחשוב מה לו ולחם, אני גדול הדור ומנהיג, אין כבודי להשתתף עם שלל אנשים, אהיה נחבא אל הכלים, במה יחשב, כי אין גאווה לפני המקום, וד' אוהב נדכאים והם פמליא שלו".

בדרך דרוש איתא בספר **רוח חיים** (עמ"ס אבות ד' י) כי הנה שמיני בשמינית ה'לוג' הוא שיעור 'קורטב', (ע"י מוקאט א' א בפירוש הרמב"ם, וראה עוד ב"ב), והנה מצינו שה'קורטב' יכול להחף את המראא אפילו בשלשה לוגין, כמו ששינונו (שם ו' דא): "שלשה לוגין מיס חסר **קורטב** שנפל לתוכן יין ומראיהן כמראא יין", והגם שאין בכוחו להחף את המים שיהיה דינו כיון, על ת"ח מופך את המראא למראא יין, וזהו הרמז בשיעור "אחד משמונה בשמינית", כי ת"ח צריך שתהיה לו גאווה רק בשיעור "מראא גיאות מבחוץ", היינו שצריך להראות לפעמים מראא גאווה, ובשיעור זה אכן הותר להשתמש במדת הגאווה, שלא יהיה כי אם מראא של גאווה, ושלא יתהפך לעצם מעצמות האדם.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני ברכת "אשר יצר"

א. ברכת "אשר יצר" – לכתחלה נכון לזהר לברך תיכף אחר שנטל ידיו ונגבם. אם לא בירך תיכף, אפילו אם נמשך זמן רב, יכול לברך כל עוד לא נתחייב לברך שוב. אם כבר נתחייב בה שוב, ס"ל לרוב הפוסקים שברכה אחת פוסרת את שניהם, כי בברכת הודאה יוצא ידי חובתו בהודאה אחת על כמה פעמים.

נזמחאי טעמא, און שפטור מלברך "אשר יצר", יכול לברך אחר שנקבר המת, אפילו כל היום כולו. וי"א דאינו צריך, וס"ל דכיון שהיה פטור מלברך בשעה שהיה אונן, פטור מלחשלים (ע"י פ"ת יור"ד סי' שמא סק"ה בשם הח"א ודח"ח. וע"י שד"ח מע' אונטו או"י דס"ל דלא יברך). אבל לגבי ברכת המזון, אם אכל כשהיה אונן, מברך אחר הקבורה אם עדיין לא עבר זמן עיכול. והספרדים נוהגים – על פי דעת הברכי יוסף – לברך "אשר יצר" רק עד חצי שעה.

ב. כשיוצא מביה"כ יטול ידיו תיכף, כדי להקדים ולהסיר את הרוח הטומאה ששורה על הידים (ע"י מג"א סי' ד סק"ה בשם הסה"י. ויעי"ש בארצ"ח וביוסף אומץ אות רב). ונראה שבכל הדברים שחייבו חז"ל ליטול ידיים משום רוח רעה, כי להקדים וליטול ככל האפשר.

ג. יזהר שלא לברך באמצע הניגון, כי אסור להתעסק בדבר אחר בעת הברכה, דכתיב (ויקרא כו, כא): "וְאִם תִּלְכְּדוּ עִמִּי קָרְיָי" וגו' (נמפרש הטי"א) ואף שתלכו עמי, דהיינו בשעת עשיית המצוה, מכל מקום הוא בדרך מקרה ועראי וכו'. וע"ש דהוא הדין שאסור ללמוד ולעין בדברי תורה בשעה שמברך, דזה גורם שמברך על צד המקרה והמזדמן, ומחדש שם שאפילו אם עוסק במצוה אחת ועוסק במצוה אחרת עמה, ג"כ אינו נכון, דאחת מבטלת את רעותה. ואפילו **תשמיש קל אסור בשעת הברכה** (ע"י אורח סי' קפג סעי' יב; סי' קפא סעי' ג ובט"ז ע"ש. וע"י אורח סי' ז סעי' וז"כ, ומ"ב סק"א וסק"א בשם הלבוש והשניא הנרי"א. ועי"ע עשית סי' ח סק"ד).

ד. נסתפק אם בוך ברכת "אשר יצר" – אינו חוזר ומברך, דספק ברכות להקל. ומכל מקום יש שכתבו שיברך בלא שם ומלכות, ויחרה בלבו את השם ומלכותו (ע"י ברכ"י סי' ז סק"ג ובא"ק סי' ז מה שדן בזה).

ה. גם נשים צריכות לברך ברכת "אשר יצר". ויש בברכה זו מ"ה תיבות כמנין אד"ם. ורבו סודותיה של ברכה זו, וכל אדם צריך להבין פירוש נוסח הברכה, ולכוין היטב במשמעות הברכה (וע"י בטור ושו"ע סי' ו שמפרשים פשט הברכה), ומקובל דמי שמכוון היטב פירוש המילות ינצל מאכל מיני מחלות ותהיה לו רפואה (ע"י בן אש חי ש"א פר' ויצא הטי"ו).

ו. אבל דבר שחייב בברכה אחרונה, ושכח, ונתייחס נתחייב לברך ברכת "אשר יצר", וקודם שבירך "אשר יצר" נזכר בה, צריך לברך תחילה "אשר יצר", משום דהוי ברכה תדירה יותר משאר הברכות, ועוד דברכת "אשר יצר" אין לה שיעור, וברכה אחרונה צריכה שיעור, וברכה שאינה צריכה שיעור חשובה יותר (תשרי מהרש"ל סי' צו ובמ"א סי' ז סק"ב. ובמ"א סי' קסת סק"ז ובתנחתא ע"י נסתפק אי ברכת "אשר יצר" קודמת לברכת המזון שהיא דאורייתא, אבל ע"י בת"ח דמסקי שיקדים ברכת א"י מטעם השני, דברכת א"י אינה צריכה שיעור. וע"י מוקציעה להעב"ץ סי' ז; עשית סי' ח סק"ד).

ז. היצא מביה"כ ורצה לאכול, נכון שיתן ידיו פעמיים, בראשונה ידיו באופן שאינו יוצא לגבי נטילת ידיים לסעודה (כגון, שלא יטול נטילה גמורה, כי אם מעט משום מקרה), ויברך "אשר יצר", ושבו יטול ידיו לסעודה כדון. ואם קשה לו ליטול פעמיים, יטול ידיו פעם אחת כדון, ויברך תחילה "על נטילת ידיים" ואחר הניגון יברך ברכת "אשר יצר" (אורח סי' מאת: ה"ד שמאי קהת הכהן גראס שליט"א).

עלֵי ספר

מה יפו פעמיך - שבועות השניה בסידרת האוצר על המועדים. יצירה מחודשת רבת גוונין. מכיל בתוכו מנועים אמרתיים של למעלה משישים יגורים סביב לה - רבותינו האדמו"רים וראשי הישיבות; שיעורים, דברי תורה, שיחות ומכתבים, וכן לקט נרחב של נושאים למדניים, עיוניים, פלפולים, הלכות ומנהגים, פנינים, רמזים, משלים, עובדות וכו'. נדפס בפורמט כ"ס להנות באמרי שפר בכל פינות ומחנות. פרי עטו של הרב אלימלך שפיטצער. יצא לאור על ידי מכון 'מדושני עונג נ"י. תשס"ח (תקבי עמי).

משנת ישראל הלכות מוקצה - חידושים, הערות וביאורים על הלכות מוקצה, על פי סדר השו"ע ונו"כ, סימנים שיי-ש"א; בירור וליבון שיטתו של הראשונים, הפוסקים והאחרונים; הערות והארות מדברי המקור בגמרא על הלכה למעשה. מאת הג"ר ישראל סענדעראוויטש שליט"א. מהדו"ק י"ל כקונטרס, ובו שיעורי הגהמ"ח לפני תלמידים מקשיבים על הלכות מוקצה, וכתב פנים חדשות באו לכאן, כאשר נכתב, נערך ונסדר מחדש בטוב טעם ודעת, ויצא לאור ברוב פאר והדר. מאנסי נ"י. תשס"ח (תכנ עמי).

פניני מנהג - חג השבועות - ליקוט נפלא של אלפי עדויות ממאות ספרים ויורחנים, קונטרסים ורשימות; ס"ד פרקים מעמיקי ממהגי שיטתו של הראשונים, הפוסקים והאחרונים; הליכות והנהגות גדולי-ישראל עיני-העדה וקהילות-הקודש - מכל החוגים והעדות - בימי חג השבועות. חלל מההכנות לחג-קבלת-התורה עד לאסור-חג וימי התשלומין. כל הקטעים הועתקו כפי שהופיעו במקורם והובאו בלשון כותביהם. מפרקי הספר: יום המיוחס; שבת שלפני החג; הכנה לשבועות; שלשת ימי הגבלה; קישוט עשבים, פרחים ואילנות; אי-הפסקה בדבור; סדר ליל-שבועות; נטילת באשמתר הבוקר; זמן הפילת שחרית; כוונה בברכת 'אהבה רבה'; אמירת 'היאקדמות'; קריאת עשרת-הדברות; סעודה חלבית ביום-טוב ראשון; אכילת מצה בשבועות; קריאת 'היתבונה'; הכנסת ספר-תורה; ויצירת ופיוטים; קריאת מגילת-רות; הילולת דוד המלך ע"ה; ימי התשלומין. ועוד. מעשה ידי-אומן של המלכת המנהגים הנודע הרב יצחק סטלר שליט"א, מוסיף ניו-יורק תשס"ח (תקבי עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

ידידנו הנדיב הנכבד מוזיל זהב לכל דבר שבקדושה ועומד לימינו תמיד בכל עת הנגיד המפואר הרה"ח ר' יעקב יצחק (איטשע) קאניג הי"ו לרגל השמחה השוריה במעונו בהולדת הנכד נ"י בן לחתנו האב"ד כמדרשו הרי"ר אחוז הלל דעבלנגער הי"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' חיים מרדכי ווייס הי"ו – ש"ב לרגל שמחת הולדת התאומים שיחיו והכנסתם בכריתו של אברהם אבינו ע"ה במזל טוב ובשעשומ"צ
לעילוי נשמת הרה"ח ר' צבי יהודה ב"ר מרדכי קליין ע"ה נלב"ע ברמי ימיו ב' סיון תשנ"ה לפ"ק ת.ב.צ.ב.ה. הונצח על ידי בני משפחתו הי"ו	הרה"ח ר' שלמה קאהן הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה
לעילוי נשמת הרה"ח ר' שמואל ב"ר גדלי' יוסף ע"ה נלב"ע כ"ו אייר תשל"ז לפ"ק ת.ב.צ.ב.ה. הונצח על ידי נכדו הרב יצחק גדלי' יוסף שטערנבערג הי"ו	הקידוש יתקיים בע"ה בשב"ק בבית חותנו הרה"ח ר' חיים פרץ הכהן לעבל שליט"א Terliststr. 42

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פ' נשא (אבות ו)

ג' סיון תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תרכ"ב

החל"ע	מו"ש	ד"ת
23:10	23:07	21:36
22:30	22:28	20:59
22:57	22:57	21:18
22:35	22:21	21:01
22:07	21:56	20:34
23:16	23:16	21:40
23:07	22:57	21:33
22:48	22:41	21:13

תורתו של ראשונים

קרנן הנזיר - על העבר או על העתיד?

וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו וגו'. והקריב את קרבנו לח' וגו' (וי-יד). "מעם הקרבן הזה בנזיר ביום מלאת ימי נזרו" לא נתגלה, כי לא מצינו בכל התורה כולה קרבן כי אם על עון שקדם לשעבר, וזה שקדם וזה לעשות מצוה וזה כל ימי נזירותו קדוש ופרוש מתאוות העולם, ועתה ביום מלאת ימי נזרו תחייבנו תורה להביא קרבן, הגה זה ענין נפלא ומחודש, וכן אמרו רז"ל במס' נזיר (ע"י נדרים ד): חדוש הוא שהדשה תורה בנזיר.

והרמב"ם ז"ל נתן בו מעם ע"ד הפשט ואמר, כי האיש הזה חוטא נפשו במלאת הנזירות, כי הוא עתה נזיר מקדושתו ועבודתו השי"ת, וראוי היה לו שיזור לעולם ויעמוד כל ימיו בקדושתו נזיר וקדוש לאלקיו, כענין שנאמר (עמוס ב, יא): "זאקים מבניכם לנביאים ומבחרים לנזירים" - השוה אותו הכתוב לנביא, ובדכתיב (לעיל פסוק ה): "כל ימי נזרו קדוש הוא לאלקיו". ועל כן הוא צריך כפרה בשוכו לחטאיו בתאוות העולם. עד כאן לשון הרב ז"ל.

ועם כל המעם הזה, לא יצא קרבנו של נזיר מן החידוש, כי היכן מצינו קרבן על העתיד. אבל מעם הקרבן והחדוש איננו מתבאר כי אם על דרך הקבלה, והזכרתו בנזירותו כבר (ע"י משי"ב לעיל בפסוק ג), כי הוא למעלה מהמדות ודבק בעצם הרהמים העליונים, והוא רוצה עתה לצאת מקדושתו, נראה כמתרחק ורוצה לסלק עצמו ח"ו מאותה מעלה שכבר דבק בה, ולכן הצריכתו תורה קרבן ביום מלאת, ולא לכפרה, כי לא תמצא בו לשון כפרה או סליחה, אך הכוונה בקרבנו לקרב הכחות וליחד ולהמשיך להם שפע מן המקור ויסתפקו המדות ואח"כ יחזור להנאותו בכתחלה, ועל כן היה הקרבן שנצטוו בו: עולה ושלמים והטאת, כבש לעולה, איל לשלמים כבשה לחטאת (פסוק יד, ובסוף אמר: "ואחר ישתה הנזיר יין" (פסוק כ), כלומר, ואחר שישלם חיובו לכל צד ויסתפקו המדות, ישתה הנזיר יין ויחזור להנאותו כמנהג בני אדם בעולם הגופות". רבינו בחיי

למה נקרא אחד עשר - "עשתי עשר"?

ביום עשתי עשר יום וגו' (י, עב). כבר ביארתי בספר מאזנים, למה השתנה זה המספר, ולא אמר 'ביום אחד עשר'. וביאור "עשתי" כמו: "ביום ההוא אבדו עשתי נתיבות" (תהלים קמו, ד) - מה שיולידו מוחשבותיו (עשתינות, פירושה: מחשבות), וכן כאן: "עשתי עשר" - כאילו מספר העשר (שהוא סוף המספר) הוליד את המספר הבא אחריו, "והוא סוד גדול".

אבל רבי יונה הספרדי (הוא המדקדק רבי יונה אבן גנאה) פירש שתיבת "עשתי" נחלקת לשתי תיבות: "על שתי עשר". וכאומר, המספר שהוא קודם לשנים עשר, דהיינו: אחד עשר. "והנה טעה שתי טעויות גדולות. האחת, כי חשבון שנים עשר הוא על אחד עשר, היפך דיבורו (שמוסר "א הוא על "ב, ולא להיפך). והעד הנאמן: "מבן עשרים שנה ומעלה" (לעיל א ג) והמטעם השנית, כי אילו היה על שתי, היה ראוי שיאמר "עשתי עשר" (-על שני) ולא "עשתי עשר", כי "עשתי" לשון נקבה (והבא קאי על "ש" שהוא לשון זכר). רק [צריך לפרש] עשתי מלה אחת". ראב"ע

לקח טוב

"מה אלו חנם לכל באי עולם - כך דברי תורה חנם"

כלום, ולא נודע לו וכות כלשהוא לקבל הכמה עליונה כל עיקר, ואין זה אלא מחסדי השם יתברך עליו, כבר הכין עצמו בזה הכנה דרבה. כי אף מו שהכין לבו כראוי, זקוק להכנה זו, לדעת קוצר

לכל דבר גדול דרושה הכנה מיוחדת למען יזכה האדם לדבר ההוא. ולפעמים אין הכנה אחת מספיקה עדיין, וזקוק למערכת שלימה של הכנות שונות עד שיגיע מוכן ומוזמן לאותו דבר הרצוי והמיוחד.

על אחת כמה וכמה שלקבלת התורה, שכל כסף וזהב שבעולם לא ישוו לעומתה ויקרה היא מפז ומפנינים, אינו דין שתהיה מערכת הכנות האדם לקראת קבלת קדושה זו ארוכת דרך וגדושת פעולות, וכולי האי ואולי יזכה לאור גדול ונורא של קבלת התורה. מובן הדבר איפוא, שניתנו לישראל שבעה שבועות מפסח ועד עצרת, בה יספרו ספירת העומר ויודרכו מכל סוג ופגם ויתקדשו בקדושה העליונה לקראת המעמד הנשגב.

אלא שעלול בן ישראל להגיע לימים האחרונים שלפני העצרת, ויוזכר בנפשו שעדיין לא החלה נשמתו לפעום ולבו לנהום לקראת קבלת התורה, ואינו מוצא ידיו ורגליו מרוב צער ועגמות נפש, כי אומר הוא אל לבו: אבדה תקותי מהסתפה לנחלת ה', כי לא הכינותי.

על כן אומרים לו לאדם, סוף סוף מהי ההכנה החשובה ביותר לקראת התורה הקדושה, ושבלעדי הכנה זאת יהיו כל מעשי האדם ויגיעותיו לריק ולהבל - ההכנה של שפלות הרוח, שבה מודע האדם לכך שבזכות עצמו איננו כדאי והגון לכך בשום פנים ואופן, וכל מה שיש לו חלק במעמד נשגב ונכבד של קבלת התורה אינו אלא מחסדי ה' ומרחמיו המרובים עליו. הכנה זו גורלית היא, מאחר שמנהגה של תורה - כמים - ללכת ממקום גבוה למקום נמוך.

ומאחר שנמצאו למדים כי היא היא ההכנה הגדולה ביותר לקראת קבלת התורה, גם זה שלא התחיל בהכנה כלשהיא בימים הקודמים לזמן מתן תורתנו, ומגיע לימי ערב החג בידיים ריקניות, הרי בזה שיחידור בקרב לבו שבזכות עצמו איננו ולא

אותיות מהכימות

במדרש רב (במ"א ח. ז): מכאן שטו חכמים, בשלש דכנים ניתנה התורה, באש במים ובמדבר. ולמה ניתנה בשלש דכנים הללו, אלא מה אלו חנם לכל באי העולם, כך דכני תורה חנם הם וכו'... (ע"כ).

... כן אם האדם מכין שמליו חי אפשר לו להשיג שום הקנה בתורה, רק מה שחננו ה' מתנת חנם הוא הדעת, אבל מלך עצמו אין לו כלום... אז בלי ספק לא יתגלה ח"ו בתורתו, ואז התורה שורה במקום נמוך... אף אם הכין את עצמו בעבודה ויגיעה רבה, יודע הוא שגם זאת הוא צדקה הקב"ה, ממילא הקנה התורה שלו חנם הוא, כי הוא לא עשה כלום. וזהו כוונת המדרש, מה אלו חנם לכל באי העולם...

וכאשר אמרנו על דברי המדרש חזית (בפדר"א מ"א) שהיו ישראל יגשים כליל קבלת התורה וערכה להם שניתה, והלך משה לנזירם ולהוילאם בעל כרחם... ואנחנו בשלמותו אמרנו, כי "בעל כרח" הוא שלא מדעתו, וכאשר ישראל הכינו את עצמם בשעה שצטוו הספירה, ומה גם אחר ראש חודש שקרב לפני הר סיני ויחדו לבס כחלה, והיה יכול לעלות על דעת חזית משה ישראל שהיו עצמו לקבלה כראוי, וזה הוא עבודתו ודמי מקח התורה. וזאת הראה להם הקב"ה שכל עבודת האדם והכנתו הוא אין, וכלעדי עזרתו אין עזרה, וישנו וערכה להם שניתה, ונתבטל כל הכנות. וזהו (שמות יט, יז) "ויולא משה את העם", בעל כרחם - שלא מדעתם והכנותם, רק קבלו התורה חנם בלא שום הכנה שלהם, למען יראו וידעו כי רק מתנת חנם הוא. וכן מתעורר האור ז"ל תמיד, שכאשר נדע שאנחנו מלכנו לא נוכל להכין עצמינו ולא היה לנו שום הכנה, אע"כ נזכר לקבלת התורה...

השגתו והעדר זכותו. ולגופו של ענין, בנוגע להכנה זו, המתכונן כראוי והבא בידיים ריקניות, שניהם שווים. כי אין התורה אלא מתנה נתונה ממורם, מתנת חנם.

קובץ 'אור הצפון'

קנקן חדש מלא ישן, אמרות טהורות וחיזיו"ת, אגרות קודש וכתבי חסידים המלאים זיו ומפיקים נוגה, מאורם הבהיר של רבוה"ק מבעלזא זי"ע

הופיע

ויענו כל העם יחדיו "נעשה ונשמע". הארגון היחיד שמסביר ומדבר יהדות

מראש חודש סיון עד חג השבועות – להמשיך הקדושה שנתגלה ביום זה

ביום הזה באו מדבר סיני (שמות י"א, א). פירש רש"י: "ביום הזה – בראש חודש. לא היה צריך לכתוב אלא 'ביום הזה', מזה 'ביום הזה', שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום נתנו".

"נראה לרמז בדברי קדשו, כי באמת בכל שנה ושנה כל ימי עולם נתגלה הדבר ההוא שהיה בימים ההם, כגון בימי פסח שיצאו ממצרים – גם בכל שנה יש נפשות מישראל שיוצאים ממצרים. וגם בחודש הזה, כיון שקרבו לפני הר סיני, נתגלה גם כן שיוכלו לקרב את עצמם להקב"ה ולקבל התורה ולקרב עצמם לפני הר סיני, 'סיני' – מלשון שנאה, שישנא לכל דבר רע, כמ"ש חז"ל (שבת פ"א): סיני – שבו ירדה שנאה לעובדי כוכבים, רצ"ל למעשה עובדי כוכבים. ולזה צריך כל אדם, כשבא ראש חודש סיון עד חג השבועות, לקרר באותו עסק התורה ולהמשיך לו זה הקדושה שנתגלה ביום זה. וזהו שפירש רש"י: 'שהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום נתנם', הדיינו שבאמת נתגלה כל דבר בעתו כמו שכתבתי".

רפואה קרובה לבא – בשבת קודם מתן תורה

שבת הוא מלועזק ורפואה קרובה לבא (שבת י"ב) – "הוא ביחוד בשבת זה שקדם מתן תורה, כידוע שבמתן תורה נתרפאו כולם, והנה עפ"י פשוט, שעל ידי קבלת התורה נעשה רפואה לכל המיחדשים כמו שנאמר (משל"ה): 'רפאות תהי לשרי'. אולם הלא חז"ל הוציאו את הדרש מהפסוקים שקדם מתן תורה, שלא היה בהם אלמים שנאמר ויעניו כל העם; גדימן וחרשין – שנאמר 'נעשה ונשמע', ואם כן בהכרח לומר שנתרפאו קודם מתן תורה על כל האברים – שהיו מוכנים לקבל, כי באמת גם על זה נצרך רפואה לכל החושים שהיו מוכנים מוצד האדם, כמו כלי השמיעה והראיה, וכן כולם, שלא יהיה שום עיכוב מוצד האדם.

אמנם יש עוד בשורש כח השמיעה והראיה בעצם שממנו נשבע כל הכוחות להכלים, והם נשבעו בקדושת שבת שהוא מקורא דכולא (מקור הכל). ועל זה רמזו חז"ל (שבת פ"א): 'הכל מודים שבשבת ניתנה תורה', כי כל כלי המקבל שהיו מוכנים לקבל, הוא בהכרח רק על ידי קדושת שבת, ובוודאי בכל שנה נשבע הכח הזה בשבת הקודם למתן תורה, שיהיה שבת הוא מלועזק ורפואה קרובה לבא".

תורת אמת להרה"ר רבי יהודה לייב אייגנר מלובלין זי"ע (במדבר תרל"ב)

ויעמדו מרחוק – שהתעוררות מתן תורה תתעורר בזמן זה לדורות עולם

וילכו שניהם יחדיו ויבואו אל המקום אשר אמר לו האלקים (בראשית כ"ב, ה-ט). "הנראה לרמז בפסוק זה שהוא הכנה לקבלת התורה: 'וילכו שניהם יחדיו', הדינו הנשמה

המדריך נערך לידיד נשמת הרה"ק – משה ברה"ק רש"י בברית – ברוחניות צ"ה תנצ"ב.ה.

והגוף. דהנה כתיב (שמות י"א, י): 'לך אל העם וקדשם, וקדושה הוא מסירות נפש, והדינו דכתיב (ש"ה ה, ה): 'צפוי יצאה דבריו'. וזהו בדבור הראשון פרחת נשמתם (ש"ה ה, ה)... וזהו: 'וילכו שניהם יחדיו', היינו היתר הוא שהגוף ישתעבד להנשמה. 'ויבואו אל המקום' – זה הר סיני, ששם עמדו כל הנשמות ושמועו עשרת הדברות. וזהו: 'אשר אמר לו האלקים', היינו: 'יודבר אלקים את כל הדברים האלה' (שמות כ, א), שבהם השבועות נתעורר כח עשרת הדברות ומתן תורה לכל ישראל כל הימים. וזהו בראש השנה, בהשובר מעוררים כח השופר של מתן תורה, וכמבואר ב'אמת נגלית', כדי כשתגיע הזמן של מתן תורה בהם השבועות יתעורר תמיד כח ההוא של מתן תורה.

וזהו שנאמר (שם כ, טו): 'יורא העם וינעו ויעמדו מרחוק' – מנוול הפחד ומנוול בהירות הקדושה, ויעמדו מרחוק – העמידו מענין הקדושה ובהירות הוה למרחוק – לדורות הבאים לעולם, כמ"ש (ד"ה, י, י): 'ותדבר על בית עבדך למרחוק', כן העמידו בני ישראל מהקדושה הוה לדורות עולם, שיתעוררו במתן תורה בזמן הזה לעולם".

תפארת שלמה (מועדים, שבועות)

רצון השי"ת היה שבני ישראל ישמעו דוקא מפי משה – כדי לחזק האמונה בו ובנביאים אחריו

ויענו כל העם יחדיו וגו' וישב משה את דברי העם אל ה'. ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך כענן בעבורך וישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם ויגד משה את דברי העם אל ה' (שמות י"ב, ט).

ופירש רש"י, ומקורו מן המכילתא: 'ויגד משה את דברי העם אל ה' – תשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרצונם לשמוע ממך, אינו דומה שומע מפי השליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו'. ויש לדייק במה שאמר "שמעתי מהם שרצונם", וכו', שלכאורה שפת יתר היא, שהיה לו לומר מיד: 'אמר, רצוננו לראות את מלכנו וכו'.

ונראה לפרש, שישאל עם קדושים היה פחד ה' על פניהם, ולכן בושו וגם נכלמו לומר מפורש את משאלת לבם: 'רצוננו לראות את מלכנו', ולא אמרוהו אלא ברמזה, באופן שמשנה רבינו יבין מנעמנו את רצונם. ואחר שראה משה רבינו שאין הרצון העליון להתגלות אל ישראל, השיב אל ה': את אשר הבין מתוך דבריהם. והוא שבני ישראל רבינו: "שמעתי מהם" – כלומר הכנתי מהם, שמענו אצל שמועה שהיא מלשון הכנה (מלש"ה) בראשית מא, טו: 'ותשמע היום לפתור אותך' ופירש: 'ותשמע לשון הכנה והאמת...'. ולכן בתחילה כתיב: 'וישב משה את דברי העם', שהשיב את דבריהם כפי שאמרום מפורש בעצמם, ואילו אחר כך לא כתיב: 'וישב, מאחר שאת אלו הדברים לא אמרום מפורש בעצמם, אלא 'ויגד משה את דברי העם' – כלומר שמשנה רבינו הגיד לפניו ויתברך את אשר הבין מתוך דבריהם.

אמנם בסופם של דברים נעשה הקב"ה כרצונם של ישראל, שנגלה אליהם מתוך האש, ופנים בפנים דבר עמו, אלא שגם רצון העליון נשלם, לפי שלא היו ישראל מסוגלים לשמוע את קול ה' מדבר אליהם מתוך האש, עד שמעצמם

הודו ואמרו (שמות כ, טו): "דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו האל-ל' וגו', ונזקקו לשמוע את דבר ה' מפי משה רבינו, וכך נתמלא גם רצון העליון שתימשך על ידי זה התחזקות האמונה במשה רבינו וגם בנביאים הבאים אחריו.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מפעלא זי"ע (מתוך ספר 'מדבר קדש' – מועדים ח"ב שנערך ונקודת לצאת לאור בקרוב בע"ה ע"י ה'כרת מחזיקי תורה' ירושת"י)

"ולמחרתו הוא ערב שבועות"

ב"ח יעקב (א"ח סי' תפ"ט ס"ק י"א) איתא בזה"ל: "וכתב מהר"ל כשיגיע למ"ט יום, יאמר: '... שהן שבעה שבועות ולמחרתו הוא ערב שבועות', עכ"ל. וכתב חפ"י מוגדים (שם בב"א סק"ה): "ולא ראיתי נזהרין כן לסיים 'ולמחרתו' וכו', וצ"ע".

והנה בשו"ת 'שבועות יעקב' (ח"י סי' נב) נשאל על ידי תלמיד אחד אודות מה שכתב בספרו 'ח"ק יעקב' כנ"ל, ד"משמע מדבריו שצריך שיאמר כן בשעת ספירה, ולא ידעתי מעם הדבר, דאפשר לומר דמהר"ל בונהו כפשוטו, לומר שלמחרת הוא ערב שבועות, ולא שיאמר כן בשעת ספירה, ועל כך היתה תשובתו לאותו תלמיד: "תשובה על זה, אמרו חז"ל (גי' י"ב): 'אפילו שיחות (חולין) של תלמידי חכמים צריכין לימוד', דאם כוונת מהר"ל יהיה כמו שעולה בדעתך, אם כן הוי ליה לכתוב: 'למחרתו ערב שבועות', ומדכתב 'למחרתו' – ביו"ז תחלה, משמע שהוא דבק לדלעיל, משמע שצריך שיאמר כן, דאם יהיה כוונת מהר"ל כמו שכתב, הוה ליה לכתוב ג"כ בסוף הלכות ראש השנה: 'ולמחרתו צום גדליה'. אלא ודאי שכונת מהר"ל שצריך שיאמר כן בשעת ספירה. ומה ששאלת מעם הדבר, נ"ל שהמעם הוא כפשוטו, שהרי כתבו האחרונים (מג"א ריש סי' תצ"ד) שכליל ראשון של שבועות לא יאכל ויקדש עד הלילה, שצריך שיהא שבעה שבועות תמימות תהייה, לכך אומרים כן, לזהירות שכל יום המחרת ילויי חמץ הספירה, ואם הם תמימות, ואף אם יהיה דברי מהר"ל כפשוטו, מכל מקום אין תמיהא עלי שהעקתה רק כלשוננו ממש, אבל עד לעצמו שכונת מהר"ל כמו שכתבתי, ותו לא מיד. עד כאן דבריו.

אולם **בישערי תשובה** (סי' תפ"ט סק"ד) כבר שולל דברי ח"ק יעקב מכל וכל, וכותב כפשוטו, "שלושן זה 'למחרתו' כו' הוא לשון לקוטי מהר"ל שכתב זה בדרך המנהגים, שכן הוא הענין שיום מ"ט הוא ערב שבועות, אבל לא שיאמר כן בשעת ספירה וכו' וכן עמא דבר שאין אומרים זה כלל".

ואמנם בספר **מוגד אר"ן** (על פניו, מונקאטס תרס"ז) איתא בזה"ל: "ואני הדל שמעתי מפ"ק אדמו"ר הגאון מופת הדור רבי **יהושע מפעלא ז"ל**, דהך 'למחרתו' וכו' הוא רק כתיבת מהר"ל ז"ל – סדר הימים כמנהגו, ונכשל הגאון בעל 'ח"ק יעקב' ז"ל וסבר דמהר"ל צוה לומר כן אחר ספירה מ"ט, והיה לו זאת לעונש של פסקה על אמירת תיקון ליל שבועות ושכתב (כ"י תצ"ד סק"א) בענין שנהגו ללמוד את התיקון ליל שבועות יחד בעשרה, ש"בבית מוה"ר הגאון לא נהגו כך ללמוד בעשרה, רק כל אחד ואחד לומד ביחודות כי עיקר תיקון לא תקנו רק בפני עמי הארץ שאינן יודעין ללמוד, על כן אומרים התיקון". כל זה שמעתי מפה קדשו" (תובא בעל"ס לתרופה נ"ל רבד, מדור דבר בעתו).

עלי אורה

המשד מעמ"ד

ליום הדין וכו', אפילו דינו יוצא למיתה, התורה שלמד בה היא משיבה את נפשו, שנאמר (שם י"ט, ט), 'יתורת ח' תמימה משיבת נפש' וגו'".

למוד תורה מתוך ענוה:

מסופר בגמרא (ברכות ד) שאע"פ שלפעמים ביישו רבו בעת שלמד עמו לא היה מתבייש לשאול כל ספקותיו מרבו, "לפיכך זכה דוד ויצא ממנו" וכו'.

ואיתא (מדרש משלי פ"א): "כל מה שקרא אדם יהא תפוס בידו ... שלא תשיגהו בושה וכלימה ליום הדין וכו', **ולעז זה ביקש דוד מלך ישראל בתפלה ובתחנונים לפני המקום**, ואמר (תהלים ה, ד) 'ה' בקר תשמע קולי' וגו'.

וכן מסופר: "כשתיה וישב בשיבה לא היה יושב על גבי כרים וכסתות, אלא על גבי קרקע וכו'... אמר ליה בקייה, **הואיל והשפלת עצמך תאמר כמנוי, שאני גוזר גזירה ואתה מבטלה** וכו' (נ"י מ"ק טו). **בשעה שהיה עוסק בתורה היה מעין עצמו כחולעת**" וכו' (נראה בארבעה בתנאים פ"ח).

ואמרו (מגילה י"א): על דוד "כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה, כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה".

ז. ונסיים בקטנים על מרן אור שבעת הימים רבינו הבעש"ט הקי' זי"ע, שחג השבועות הוא גם יום פטירתו: אמרו רבותינו ז"ל (פסחים ק"ד): כל מקום שנאמר בתהלים 'מזמור לדוד' היה מנגן ואח"כ שרתה עליו שכינה, **מזמור להביא רוח"ק לדוד**, וכל שנאמר בו 'לדוד מזמור' שרתה עליו שכינה ורוח"ק ואח"כ אמר שירה, ע"ש. והנה באמירתנו ספר תהלים יש לנו ליבוש ולחלל, דאימתי רוח"ק שורה עליו קודם האמירה או אח"כ, **על כן יראה לומר התהלים בקדושה ובסתירה באימה וביראה**" (עלכ"פ מ"ה ס"ב ח"ד, אות לו. ועי' בס' רשפי אש על תהלים אות קלה שהבעש"ט קדוש אמר דוכה למדרגתו שלו על ידי לימוד גמרא פריש"י ז"ל וחס"י, עכ"ל). זי"ע.

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת סוטה

"תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה שבשמינית" – במשנתו של ה'חתם סופר' (ב) בעסקנו בביאור מאמר הגמרא (דף ה ע"א) "אמר רבי חייא בר אשי אמר רב, תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה שבשמינית" העלינו בלקוטי בתר לקוטי גרונס מתורתו של רבינו ה'חתם סופר' ז"ע, אשר כדרכו בקודש דרשו בכמה וכמה פנים.

בתורת משה פרשת נצבים (בפסוק לא בשמים הוא), מבאר בשתי דרכים, ראשית, ע"פ המשך הגמרא: "א"ר נחמן בר יצחק לא מינה ולא מקצתה, מי וטרר דכתיב ביה (משלי טו, ה) 'תועבת ה' כל גבה לב', והיינו, שאסור להחזיק כלל במדת הגאווה, גם לא אחד משמונה שבשמינית – לשיטת רב נחמן בר יצחק (ע"ר רמב"ם פ"ב ה"ג שפסק בשטת זו, ע"י הגה"מ שם), וביאר ה'חתם' שגם מעיקרא כשאמרנו ש"ח צריך שיהא בו אחד משמונה שבשמינית", דרשו כן מפסוק זה: "תועבת ה' כל גבה לב" – ראשי תיבות: **י** כי **ל** גבה **ל**ב עולה ס"ג, שכשיער זה הוא תועבת ה', ואילו פחות מיכן, שהוא חלק ס"ד – "אחד משמונה שבשמינית" – מותר להחזיק במקום הדיוך.

עוד כתב, על פי אמרו ד"ל (מנחת מאג): "בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו עומד ערום, אמר, אי לי שאעמוד ערום בלא מצוה, וכיון שנזכר במילה שבבשרו נתיישבה דעתו", וביאר, כשדוד המלך ע"ה בא להתרחץ מערותיו, חשב בפניו ומצא בידו עונות, והביט וראה על מצותיו, וראה שאין בהן מצוה נקיה מכל מום, דהיינו, נקיה מפניות, עד שהסתכל במילה שבבשרו נתיישבה דעתו, כי מצוה זו נעשתה באדם בקטנות, כשאין לו שום פניה וגניעה. וכנגד זה כוונת חז"ל: "אחד משמונה שבשמינית", כי מצות מילה היא המצוה השמינית – שמונה הרמב"ם (פ"ט מהל' מלכים ה"א) – שנאמרה לאברהם אבינו, וגם מקיימים אותה ביום השמיני, ומאחר שנעשה באופן המועיל מותר להתנאות בה.

בחתם סופר דעתו (פ"ר תצוה) בביתא מדרת החושן (שמות כה, טו): "זרת ארור חרת רחבו", הביא את דברי רבו **בפנים יפות** (תצוה שם) "אשר לרמוז במה שאמר 'זרת ארור' – רמו למה שאמר חז"ל במידת הענוה ל'ח" – שיהיה בו שמינית שבשמינית, כי אמרו (ברכות ה.) 'אין להקב"ה בעולמו כי אם ד' אמות של הלכה', כמ"ש (מדרב כג, ט) 'מי מנה עפר יעקב' – היינו, קדושת ארץ ישראל, ומספר את רובע ישראל" – הם ד' אמות של הלכה, והוא כולל את כל העולם, חזרת הוא חצי אמה, הרי בד' אמות ומרובעות הם שמונה פעמים על שמונה חצי אמה ודיינו, שארבע אמות מרובעות יש שמונה על שמונה ורתיים, שהם עולים ס"ד ורתיים, והרמז שיקטין את עצמו מחובות שמינית שבשמינית בתורתו".

היות "ולא ביאר לנו כוונתו", מבאר לנו ה'חתם' את דברי רבו, כי ארבע אמות של הלכה רמוזות על חלקי התורה, כי התורה נחלקת לארבעה חלקים: 'עדות' 'פקודים' 'מצוות' ו'משפטים', וכנגדם – הארבע אמות של הלכה, וכל חלק מארבעה חלקים הללו כלולים מארבעה חלקים, שהם: תלמיד, מיקרא מ'שנה, הלכה, הנרמז ב"ר" של 'תנא', וכנגדם נאמר (תהלים יט, ח): "תורת ה' תנמה", נמצא שחלקי התורה הם ד' פעמים ד', כי לכל אחד מארבעת החלקים (עדות, פקודים, מצות ומשפטים) צריכים לארבעת החלקים: מיקרא משנה תלמיד והלכה, שהם ט"ז חלקים.

והנה **החובות הלבבות** בהקדמתו חילק את התורה לשני חלקים, המניעות מן המגונה והזהירות אל המשובה – שהם שני החלקים עשין ולא-תעשין, נמצא שיש לנו לכלול את ט"ז חלקי התורה הנ"ל לשנים, ויהיו לנו ל"ב חלקים בתורה.

אכן, עוד עתה לא הבאנו בחשבון אלא את חלקי התורה הכתובים במפורש בתורה, אמנם, **הרמב"ן** (ע"י פירושו שו"ת יקרא ט, ט, ב דברים י, טו) כבר ביאר שכל התורה כולה יש בה שני חלקים: עיקר הדין ותוספות, ונמצא שיש להכפיל את חלקי התורה, שני פעמים ל"ב שהם ס"ד חלקים בתורה, ונגד ס"ד חלקי התורה רומזים ס"ד ורתיים שיש בארבע אמות של הלכה.

והנה בדברי הפנים יפות מבאר שמה שהדיוך "אחד משמונה שבשמינית", הכוונה, שער שיעור שמונה שבשמינית מותר להתנאות, ואילו בשיעור זרת שלם ממש אין להתנאות, ובאן גילה לנו ה'חתם' נקודה מופלאה – באיזה חלק מותר להתנאות, בהקדם יסודו של הרמב"ן (שם) בענין חלק התוספות של התורה, שיש בוזה שני חלקים, התוספות בדברים שבין אדם למקום – לקדש עצמו במותר לו, שהוא בכלל "והייתם קדושים" "קדושים תהיו", ותוספות בדברים שבין אדם לחבירו, שהוא בכלל מה שאמר "ועשית הישר והטוב", ובתב חתם: "תלמידי חכמים שזוכה להלכה למעשה לפנים משורת הדין בקום ועשה במשפטים שבין אדם לחבירו יכול בוזה השמינית שבשמינית", והיינו, שבהלכה זה שהוסיף ומדקדק בקום ועשה בדברים שבין אדם לחבירו – מותר לו להתנאות, ואילו מה שמדקדק ולחזק בבין אדם לחבירו שבת ואל תעשה, וכך גם במה שהוסיף בענינים שבין אדם למקום אסור לו להתנאות, ונמצא שאין כאן אפילו זרת שלם שמותר להתנאות (ע"י מכתב סופר ה"א דף טז שדן בדברים הקדושים, מדרג מותר בהלכה זה להתנאות).

כעת זה ובשני קצת מובאים הדברים **ברישות** (ד"ג לקוטי בש"ס בסופו ד"ה והנה סלם קב, א), כי ישנם ארבעה חלקי התורה, שהם פרד"ס, פ"ש רמז דרש סוד, ובכל אחד מארבעה חלקים אלו יש ארבע חלקי לימוד, שהם 'תנא', 'תלמיד מיקרא מ'שנה הלכה', ונמצא שיש בסך הכל ל"ב חלקים בתורה. והנה חלק הפשט של ההלכה שהוא חלק אחד מל"ב חלקי התורה נחלק לשנים: האחד, מה שנוגע לענין התורה ממש בכל דקדוקיה, והשני, מה שאינו נוגע לשום מצוה. רק הוא מהלכות דרך ארץ ומוסרי תלמיד חכם, כגון אלו הנמנים במס' ברכות (מג) לא לאכול ממנו, לא יאכל בשוק, לא יצא מבגדו בשוק, וכדומה הרבה בדברים הנה' דרך ארץ, וגם הם נחשבים כחלק מחלקי התורה, כי כולם ניתנו מרועה אחד באמת. נמצא שחלק זה הוא חלק ס"ד שהוא שמיני מחלקי התורה, כי חלק זה הינו חצי חלק מחלק אחד מל"ב חלקי התורה, ובו מותר להתנאות, וכלשונה הוזהב של ה'חתם: "והנה לכאורה באשר אין לנו דין ת"ח, יראה כמתנאה לכל המתנהג בדרכים כאלו, ולא ראי הוא ליטול השם, ובאמת מותר בוזה להתנאות – להתנהג במוסרי החכמים".

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי"

בחג השבועות, זמן קבלת תורתנו הק', חל יומא דהילולא דדוד מלכא משיחא. על כן אמרנו ללקט כעמיר גורנה כמה גרגרים מדברי רבותינו ז"ל אודותיו בענין לימוד התורה הקדושה.

א. התמדה בלימוד:

רז"ל אמרו (ברכות ג:) שדוד המלך ע"ה אמר: **"מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה"**. לרבי זירא, "יעד חצות לילה היה מתנמנם כסוס, מכאן ואילך היה מתגבר כארי" [ופירש"י: "עוסק בתורה כשהוא מתנמנם כסוס הזה שאינו נרדם לעולם אלא מתנמנם ועורר תמיד"], ולרב אשי: "יעד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה מכאן ואילך בשירות ותשבחות". ואיאת במדרש שוחר טוב (נכ, ח): ש"היה יצרו היה מפתה אותו כל הלילה, ואומר לו: דוד דוד, דרך מלכים להיות שחר מעורר, והם ישנים עד שלש שעות ביום, ואתה עומד בחצי הלילה?".

בשבת קודש היה יושב ולומד כל היום, מאחר שגילו לו משמים שימות בשבת, וכך לא היה מלאך המות יכול להתקרב אליו, "ידלא הוה פסק פומיה מגירסא" (שבת 6, ל). והתורה מגינה ממות (נדאמרין בסוטה כא. רש"י).

ותנא דבי אליהו (רב פק ח): **"אמר דוד המלך ע"ה, יהי חלקי עם אלו שהם ממיתין את עצמנו על דברי תורה**, שנאמר (תהלים יו, ד) 'ממיתים ידך ה' וגוי חלקם בחיים' וגו'..." וכז'.

עוד איאת יוסיק"ר לה, א: **"אמר דוד: רבנו של עולם, בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות**, ודא הוא דכתיב (תהלים קט, טו) 'ואשיבה רגלי אל עדותיך'".

ב. לימוד תורה בכל מצב:

דוד המע"ה אמר בתהלים (קט, נד): **"אמירות היו לי חוקך בבית מגורי"**, ופירש"י במס' סוטה (לה): **"כשהייתי בורח מפני אויבי ואגור מפניהם, הייתי משתעשע בחוקך, והיו לי למזירות לשעשעני"**. ע"כ. וכן איאת בספרי (פר' קרח פסקא קיט) שהיה לומד במערות ובמצודות בברחו מפני שאו, עניש. ואמר לו הקב"ה: **"עסוק בתורה ואני לוחם את מלחמתך"** (שוח"ס לה, א).

"רבי הונא בשם רבי יוסי אמר, באותה הלילה שברח דוד מפני שאול, למד משמואל הנביא מה שאין תלמיד ותיק לומד ללאה שנה" (מדרש שמואל ב' כב, ד).

עוד איאת במדרש (שוח"ס קיט, מז) שאומר היה דוד לדואג ואחיתופל: **"מה אתם דוחפים לי, הניחו לי שעה אחת שאשב ואעסוק בתורה"**.

ג. גדלותו ויגיעתו בתורה:

איאת בגמרא (סנהדרין צג:) שדואג אמר על דוד המלך ע"ה שיועד לישא וליתן במלחמתה של תורה (- להחיות בלימוד. רש"י) ומראה פנים בהלכה ומבין דבר מתוך דבר, 'וה' עמו' - שהלכה כמותו בכל מקום [וע"י במדרש (שוח"ס טו, א) שעל כך ביקש דוד המע"ה 'שמרני א-ל' - שלא אכשל בדבר הלכה].

עלי ספר

דמשק אליעזר על המסורה

"והוא פירוש יפה וברר, בשפה ברורה, דרך ארוכה וקצרה, על כל המסורה, אשר מסיני נמסרה, לארי שבטבורה, אשר בכמה קהלות היה רב ומורה, לפנים ונגיד הוא בישראל פרנס הדור בגליל קראקא ומנהיג וראש ביד בקק פניטשוב כמוהר"י אליעזר כמוהר"י יהודה זצ"ל, נכד האנן מהור"י צבי הירש זצ"ל אב"ד ור"מ דק"ק וולג' וצ"ח (נפס חשק) של רפס ראשון בשנת תפ"א".

ועתה, כעבור כ-300 שנה, נרפס טוב שנית לקרשו, בעריכה מהודרת ומושלמת לפי סדר תורה **נביאים ומכובדים**, באותיות מאירות עינים, בהוספת פיסוק וקטוע, תיקונים ומדאי מקומות; מפתחות ספרים, שמות הגאונים וענינים; ויצא לאור בשני כרכים כלילות היופי וההדר על ידי מכון "עמ"ק יעקב" בראשות הרב אברהם יעקב [בהנחיית המפ"ד הר"ח י"ח] זינער, ברקולין ג. תשס"ח.

הבינו תורתך על חג השבועות – מערכי לב ודעת על פי המספרים הקדושים – שפת אמת, ישם משמואל, 'פירי צדק'. כולל שבעה שערים מצוינים בעיני מחשבה, ואילו הם: הכנה לשבת תורה, מתן תורה, עשרת הדברות, יום תבוכורים, שתי הלחם, מגילת רות, שמות החג. נערך בטוב טעם בהשכל ודעת ויצא לאור ברוב פאר וחדר. מאת הג"ר נחמן יוסף וילהלם, בני ברק, סיון תשס"ח (רע"ע עמ').

אוצר המצוות ואוצר מפרשי הפשט על מגילת רות – לקוט מדרשי חז"ל המתרגמים ומסבירים דברים מוקשים בפסוקים, מתוך סי האגדה המפורסם ב"ש בבל וירושלמי, מסכתות קטנות, אבות דרב נתן, תוספתא, מכלית וכל המדרשים. ומחובר לטוהר **תיקון ליל שבועות המפואר**. נלקט, נערך ונסדר דבר דבור על אפניו, דבר נאה ומתקבל, על ידי הרב נפתלי גרינבוים עם צוות חברי 'מכון המדרש' שעל ידי חברת 'תפארת בחורים' בארץ ישראל. מהדורת פרעמדאן, ירושלים תשס"ח (רע"ע עמ').

לקצר המצג מהשתרע, אך משום אל תמנע טוב נצייץ עוד איזהו מקומן בספרי ה'חתם' בהם כתב רמזים בשיעור זה, והבו: חתם סופר ע"ה"ר פ"ר ויצא בפסוק וישכב במקום ההוא; דרשות לשבה"ג שנת תקס"ג ד"ה מצות ושנת תק"פ ד"ה אגב.

עוד יצויין, כי הרמז הידוע בשיעור "שמיני שבשמינית" עה"פ "קטנתי מכל החסדים" (-הפסוק השמיני שבפרשת השמינית) מובא בשם ר' חתם"ס (ראה 'אוצרות הסופר') קובץ יב עמ' עד – מכת"י של תלמיד ה'חתם' שמביאו בשם רמז) ובי'דברי מהר"א" – ברמזי מסכתות ה'תורה סופה לתחילתה – מובא מהגר"י אסאד זצ"ל דאמרו מנפשיה. ויש שמביאים אותו משמיה דהגר"א מוה"ל זצ"ל.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

לעילוי נשמת הרה"ח ר' יום טוב ליפא ב"ר בנימין ע"ה פרידמאן נלב"ע ד' סיון תשס"ד לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה. הונצה ע"י נכדו הר"ר מאיר אויש הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יהושע בהרה"ח מוה"ר דוב בערל ע"ה קארניאול מלונדון נלב"ע בחג השבועות תשנ"ח לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יחיאל מיכל ע"ה ביבולחס"א מוה"ר ר' ארי' בלום הי"ו נלב"ע ד' סיון תשס"ג לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה. הונצה על ידי חתנו הרה"ח ר' אברהם יעקב קאניג הי"ו אנטווערפן	ידידנו הנריה הרה"ח ר' חיים שלמה ווענגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש יתקיים בע"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכזי)
לעילוי נשמת הרה"ח ר' יהושע בהרה"ח מוה"ר דוב בערל ע"ה קארניאול מלונדון נלב"ע בחג השבועות תשנ"ח לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יהושע בהרה"ח מוה"ר דוב בערל ע"ה קארניאול מלונדון נלב"ע בחג השבועות תשנ"ח לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' פנחס זעליג ב"ר אברהם יהושע בלייכפעלד ע"ה נלב"ע בערב חג השבועות תשנ"ד לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' פנחס זעליג ב"ר אברהם יהושע בלייכפעלד ע"ה נלב"ע בערב חג השבועות תשנ"ד לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.

עלילתם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פר' בהעלותך (אבות א)
י"סיון תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תרכ"ג

הדפוס	מו"ס	דף
אנטוורפן	21:41	23:14
לונדון	21:04	22:35
מאנטשטער	21:24	23:04
ציריך	21:06	22:39
ווינ	20:38	22:12
אמסטרדם	21:45	23:23
פאריז	21:37	23:11
פראנקפורט	21:18	22:52

תורת של ראשונים

"הנרות" - לא היו מעשה מקשה עם גוף המנורה

דבר אל אחרי ואמרת אליו בהעלותך את הנרות וגו' (ה, ב), לכאורה היה לו לומר: 'בהעלותך את הנרות' (ומהא מעטא פירש רש"י: "בהעלותך" - עליו של השלחן, עולה, כתוב בהעלותך לשון עולה וכו', עיי"ש).

ונראה על פי פשוטו, שה"נרות" הם כלי הבית קבול, בהם נתנו את התפילה והשמן, ולא היו מחוברים ומעשה מקשה עם גוף המנורה, ועלילה אמר הכתוב: 'בהעלותך את הנרות' - שקודם ההדלקה היה הזכחה משלשום ומעלה אותם לקובעם במנורה. ולפיכך אמר לאחר מכן (פסוק ד): "וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחיה מקשה היא" - לאפוקי הנרות שלא היו מחוברים ומעשה מקשה, ואם לא כן, מה לו להזכיר כאן בענין ההדלקה מעשה המנורה שהיה מקשה עד ירכה עד פרחיה. וראיה לדבר שהנרות לא היו קבועים בגוף המנורה, שהרי כתיב בפרשת ויקהל (שמות לו, יז): "ויעש את המנורה וגו', ולאחר מכן כתיב (שם כג): "ויעש את נרותיה שבעה ומנחתיה וגו' פענח רואה וזקוני

"לכפר על הלויים" - על עון שכם

ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה לח' לכפר על הלויים (ה, יב), "לכפר על הלויים" - נראה שבא לכפר על עון שכם, כי לא מצינו אצל לוי עון אחר, כי במצרים קיימו הם לבדם מצות מילה, שנאמר: "זכריתך ונצור" (דברים לו, טז) וק"ש שם, ובהטא העגל גם כן לא הטאו, שנאמר: "ויראפו אליו כל בני לוי" וגו' (שמות לב, כו), רק במעשה שכם: "ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי" (בראשית לו, כח), רבינו אפרים

"במתאוננים" - מות החטא ושושן התיבה

ויהי העם במתאוננים רע באוני ח' (יא א), פירש"י: "אין 'מתאוננים' אלא לשון עלילה, מבקשים עלילה האיד לפרוש מאחרי המקום, וכן הוא אומר בשמשון (שופטים יד, ד) 'כי תואנה הוא מבקש', עיי"ש. וכן פירש רש"י: "במתעוללים ברעה לפני ח'".

במתאוננים רע באוני ח' - "אמר רבי אברהם (האבן עזרא) מגזרת און, וכן: 'מחשבות אונ' (ירמיה ד, יד), שדברו דברי און, ואינו נכון, כי למה יכסה הכתוב על חטאם ולא יגידנו כאשר עשה בכל המקומות.

והנכון בעיני, כי כאשר נתרחקו מזה שחייה קרוב לישוב (ראה שם טו, ב) ובאו בתוך המדבר הגדול והנורא במסע הראשון, היו מצטערין בעצמם לאמר מה נעשה, ואידך נחיה במדבר הזה, ומה נאכל ומה נשתה, ואידך נסבול העמל והעניו ומתי נצא ממנו, מלשון 'מה יתאונן אדם חי גבר על חטאו' (איכה ג, טו), שהוא לשון קוואב ומצטער על עצמו, וכן: 'בן אונ' (בראשית לו, יח) - בן צערי, 'זאנו הדיינים ואבלו' (ישעיה יח, יח), וכאשר אמר הכתוב כי היו כואבים ומצטערים כבר הזכיר וסיפר החטא, ואמר: 'במתאוננים', כי היו מדברים בזה נפשם כאשר יעשו הכואבים, והיה רע בעיני ח', שהיה להם ללכת אחריי בשמחה ובטוב לבב מרוב כל טובה אשר נתן להם, והם היו כאנוסים ומוכרחין מתאוננים ומתעצבים על ענינם. ולכן אמר בשניה (פסוק ד): 'וישובו ויבכו גם בני ישראל, כי היה חטאם הראשון להתרעם על חסרונם הנאותים במדבר, וישובו עוד לעשות כענין ההוא, ולא לקחו מוסר על אש השם שבערה בהם'.

במתאוננים - "כאוננים על מות, היו קצרי רוח ומתאבלים על שהיה רוצה הקב"ה להכניסם לארץ ויבואו למלחמה, כי היו יראים ומקמני אמנה".

אלדד ומידד - אחי משה ואהרן היו

וישאר שני אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם השני מידד וגו' (יא כו), אלדד ומידד אחי משה היו, כי כשפירש עמרם מיוכבד נשא אשה אחרת והוליד ממנה את אלדד ומידד. "ומצאתי קונטרסים מר' עמרם מר' הלל שהיה מארץ ישראל: אני הלל ראיתי קבר אלדד ומידד והיה כתוב עליהם: אלדד ומידד אחי אהרן מן האב ולא מן האם". דעת זקנים מבעלי תוס'

לקח טוב

המתאוננים לא הבינו שההתרחקות גם היא מן השמים

הצד השווה שבין מסקנות הסתירה: שלעת עתה אין לו ולהתעוררות שום שיג ושיח.

לאמיתו של דבר, כך הוא סדר הדברים בכל התעוררות כנה ואמיתית, כי כך דרכו של עזר אלקי להאזיר את נתיב האדם למען ילמד ללכת במסילות ישרים. וכמו שהמלמד את התינוק ללכת בכחות עצמו, חייב להתרחק ממנו כדי

אין לך אדם בישראל שאין לו שעה שבה מתעורר בו אש קודש המתלקחת בתוך לבו, ומלחיבה את נפשו להתרומם מפהיים מעל פני האדמה, לעבוד את קונו בעבודה זו תפילה, לימוד התורה או קיום מן המצוות ומעשים טובים. באותה שעה של התעוררות מוצא האדם את לבבו נאמן לפניו יתברך, ומתמלא שמחה וששון בהיווכחו שגם הוא נמנה בין אלה הזוכים לקחת חלק ונחלה באדמת קודש.

אלא שאין שעה זאת נמשכת לעד ולעולמי עולמים. תעבור שעה מועטת, ואותה התעוררות נמוגה, נעדרת ונעלמת למקום אשר לא לא תיזכר ולא תיפקד עוד. פתאום מוצא האדם את לבבו ריקני, כאילו סרק שאינו טוען אף פרי אחד.

אין האדם מוכן אל שינוי נורא כזה. תמול באיגרא רמה, והיום בבירא עמיקתא. הסתירה שבין שני מצבים אלו טופחת לו אל פניו, ומכווה את בשרו, כאמרה אליו: שמחתך של אתמול ריקה היתה. לא יתכן שהיתה נכונה, מאחר שאם היתה בה נימה של אמת, איך היתה לשמה, כאבק פורה וברוח נושבת וכחלום יעוף. אין זה אלא שהייתלל בעצמך, ודמיונך הוליד תעתועי הבל אלו כאילו גם אתה בין עובדי האמת. ועכשיו שהקצת מחלום הבלים זה, ונוכחת לדעת את מצבך האמיתי, אל תדמה עוד בנפשך להימנות בין עובדי השם, כי לא באלה חלק ונחלה לך.

יתכן והסתירה בין שני המצבים לא תרחיק לכת למסקנה כל כך איומה, ותהיה פחות חמורה, בקבעה שגם אם היתה ממדת האמת בהתעוררות של אתמול, הרי שגם מצבו הריקני של היום אמת הוא, ואין זה אלא שהודמן לו אתמול רגע של בהירות והתרוממות, שבו התנשא מעל מאוויי הארץ הגשמי והציץ ונפגע בעולמם של עליונים, ולשעה קלה נפגע. אולי יתמזל מזלו שוב בעתיד ויחזור לו עוד רגעים כאלה, אולם עתה במצבו זה רחוק הוא מהתעוררות האמורה כרחוק מזרח ממערב. אין לו ממנה, לא מינה ולא מקצתה.

הוצאת גליון השבוע ברחבי תבל היא לזכות ולעילוי נשמת הר"ר מרדכי ב"ר ש'לום ז"ל נלב"ע ביום ט"ו סיון תשס"ב לפ"ק - תחא נשמתו צרורה בצרור החיים

אמרות טהורות

"להגיד שבונו שלא שינה" – למרות גדול דיבקותו

ייעש כן אחרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה וגו' (ת. ג.) וברשי: "ייעש כן אחרן – להגיד שבונו של אחרן שלא שינה". ולכאורה, מהו השבח הגדול לאחרן קדוש ה' שלא שינה, וכי סלקא דעתך אפילו לפחות ערך לשנות ממאמרו הש"י.

"ונראה לפרש הדגה איתא בספר חסידים (ע"י דאשית חכמה: שער הקדושה פ"ג אות יג) שדוה צדיק אחד דבוק מאוד בדבקות נפלא להש"י, והבריות לא היו יודעים ערכו הנפלא. ועשאוהו לשמש בבית הכנסת והיה ממלא הנרות של בית הכנסת שמן, ומחשבתו היה מושווה באהבת יוצרו, והיה שופך השמן אצל הכלים מבלי הודע עד שהשבוהו למשווג, עד שהכם העיר הרגיש שהיה מגודל דיבקותו, ואמר להם שאותו השמש יהיה להכם כמקומו, והוא יהיה לשמש תחתיו. והנה תבונן מזה כי יש צדיקים אשר לגודל דיבקותם בקנים, מתבטל הרגש גופם ואינם יודעים לאמן ידם במעשה מורגש בעשית. יתר מורעהו צדיק אחר לגודל קדושת גופו, הגם שהוא דבוק בקונו, עם כל זה יפעול בגופו במעשה מורגש מבלי שינוי, והכן.

והנה כוונת הדלקת המנורה בבית המקדש הוא כוונת עצומות לייחד כל המאורות, והנה אחרן קדוש ה' כיוון כל הכוונות האלה בדבקות נפלא, ואעפ"כ לא נתבטלו הרגשותיו ונתן השמן בהמנורה ולא נשפך לחוץ. וזה: **"להגיד שבונו של אחרן שלא שינה"**, היינו שלא עשה כמעשה דאיתו חסיד, הגם שהדליק עם כל הכוונות הנוראות בדבקות נפלאות.

ומה יונעם לזה פירוש הפסוק: **"ייעש כן אחרן"** היינו שלא שינה כלל, הן במעשה הגופני הן ברוחני, ומפרש מה עשה: **"אל מול פני המנורה העלה נרותיה"** – ולא שפך לחוץ, וגם במעשה הרוחני לא החסיר הכוונה בדבקות – **"כאשר צוה ה' את משה"** – מבלי מגרעת, והכן.

אגרא דבלח (ראה "ישמח ישראל" אות א)

אמירה נעימה

דבר אל אחרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות וגו' (ת. ג.) איתא (ויפא כד): הדולקה לאו עבודה היא, וכשרה בזר (ע"י רמב"ם ה' ביאת המקדש פ"ט ה"ז), ואם כן קשה למה כתיב: **"דבר אל אחרן – בהעלותך את הנרות"**, הא כשרה בזר (כן הקשה בתוס' ישנים ע"פ"ס יומא שם, ועיי' שם בחי' הירשביא).

וי"ל, הדגה בספר **"פנים יפות"** (כאן) כתב שביום הקמת המשכן, כשהתחיל אחרן להדליק המנורה, היתה המנורה טמאה, שנשמאה באהל מועד על ידי מיתת נדב ואביהוא. ואיתא, שנשכים שנשמאו – עושה להן מערכה בפני עצמן ושוורפן במזבח (ע"י רמב"ם ה' אסוה"פ ח"ה ובלח"ט שם), אם כן כשהדליק את המנורה כסומאה נטמא גם השמן שבה, והן ממוצות הדלקת המנורה היה מקיים בהן גם מצות שריפת קדשים. והנה קדשי קדשים – מצוה לכהנים שישרפיהו (מעייל י). ולפי זה היה אסור אז לזר שידליק את המנורה – כשהוא טמאה, כי על ידי זה מבטל מצות עשה דשריפת קדשים שהיא בכהנים.

הג"ר אברהם יצחק בהר"ק מאסטראווצע זצ"ל (הובא ב'ס' מאיר עיני חכמים מהדורא תליתא, בקדשי יחזקאל מהדורא תנינא ע' שד"ט)

קח את הלויים וגו'. וכה תעשה להם לטהרם הוה עליהם מי חטאת (ו. ו. ו. ו.) פרשי ז"ל: "הוה עליהם מי חטאת – מפני טמאי מתים שבהם".

יש להבין, למה ניתנה אזהרה זו דייקא לבני לוי, והלא גם אצל הישראלים היו טמאי מתים, והיו צריכים לעשות הפסח, ולמה לא נצטוו כולם יחד בהזאה. וי"ל, הדגה רש"י הביא להלן (וי. כב) הטעם שהיו צריכים לעין ארו, אויב ושני תולעת למי החטאת, ללמד "שהגבוה שנתנאה וחמא ישפיל את עצמו כאזוב ותולעת ויתכפר לו". ונראה, שאפר הפרה גם כן רומז לזה, וכענין שמצינו אצל אברהם אבינו ע"ה שאמר "ואנכי עפר ואפר", ואמרו רז"ל (תלוי פה) שבשכר זה וכו' בניו לאפר פרה.

על ידי מדת האמת זוכה האדם שעבודתו תהיה תמידית

כן יהיה תמיד הענין יכנסו ומראה אש לילה (פ. פ. פ.) יש לפרש על דרך, כי על ידי מדת האמת האדם "זוכה" שדיבקותו ועבודתו הוא בתמידות ויושלל מבחינת הכפף, וכמו שכתוב בספר **"תניא"** (פרק יג) על הכתוב **"שפת אמת תכון לעד"** (משלי כ. יט).

וזה שאומר הכתוב: **"כן יהיה תמיד"** (י"ח) הוא מלשון "כנים אנחנו", בראשית מב, יא. וע"י דבריו שם, הובא במדורנו ג'ל' תעה, פירוש כשרוצה להיות תמיד 'כן' כרצונו בדבקות ה', 'הענין יכנסו', היינו, יראה להשפיל את עצמו, כנרמז בענין כנ"ל (הובא במדורנו שם), והענינה והשפלות הוא הדרך האמת לעיקב... "ומראה אש לילה" – שעל ידי ההכנעה יוכה שיצמא נפשו תמיד לה' כאש בעורת".

משמרת איתמר (עניניש)

הצדיק בקדושת אכילתו מעביר הדינים על שונאי ישראל

זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם וגו' (יא. ה.) "יש לפרש על דרך זה, הדגה ידוע דאיש המשכיל יש בכח ידו להמתיק הדינים ולהשתוקן ולהפוך אותן על ראש רשעים באמצעות אכילתו שהוא אוכל (ע"י שער הכוונות, דרושי העמידה דרוש ה' אגרא דפרקא רמז ר"ו, ובמדורנו ג'ל' ע), וזהו הכל על ידי התורה הקדושה שנתן לנו השי"ת, לאפוקי קודם מות תורה לא היה זה הכח. וזה: **"אשר נאכל במצרים חנם"** פירוש שלא היה עושה שום פעולה, אבל עכשיו אחר קבלת התורה יש בידיו להפיל שונאים הללים באמצעות אכילתו, וד"ל".

אהבת שלום

עיקר השנה העבודת – על ידי מניעות ועיכובים

במראה אליו אתורע וגו' (יב. ו.) "עיקר השנה העבודת וההתקרבות אליו יתברך שמו, הוא על ידי מניעות ועיכובים דווקא, כמו המראה (–שפינעל) שנעשה על ידי מניעה ועיכוב מן הצבע החום בעד הראות. וזה הכוונה, בבחינת המראה, – **אליו אתורע"**.

מאמר יחזקאל, קאמיר

והנה, בני ישראל היו אז שפלים בעיני עצמם ורוחו היה נשבר במה שנתרחקו מעבודת המשכן על ידי חטא העגל. מה שאין כן הלויים, שהיו להם גאה בבחינת "ויגבה לבו בדרכי ה'" (דהיי"ו יג), על כן הוצרכו לאזהרה יתירה על אפר פרה שרומז לענוה.

שם משמאל (תרנ"ו)

והאיש משה עניו מאוד (יב. ג.) מצינו במדרש (פר' הקת במד"ר יפ. ו): דברים שלא נגלו למשה רבנו ע"ה נגלו לרבי עקיבא, ע"ש. ולכאורה יפלא, היתכן כזאת שרבי עקיבא ראה יותר ממשה רבנו ע"ה אדון כל הנביאים.

"ויש לומר, שהתורה העידה על משה רבינו, וזהאיש משה עניו מאוד" וגו', ומפרשת שמות עד סוף התורה כמעט חצי התורה מלאה ממנו, וכאשר כתב משה רבינו את התורה מפ"י קב"ה, וכבואו לפסוקים האלה המדברים בשבוה, דהיינו פסוק (שמות לג. יא) **"כאשר ידבר איש אל רעהו, ופסוקים אלו (כאן פסוק ו) "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא" וגו' (פסוק ח) "פה אל פה אדבר בו" וכדומה, ומחמת כי פי ה' דבר אליו ההכרח הביאו לכתוב את כל אשר צוהו. אמנם מגודל ענוותנותו לא רצה משה לעלות כמעלות העליונות במושכלות הרמזים והסודות מהפסוקים האלו כמו בשאר התורה, כדי שלא יראה ויבין את כחו וגדלו. אך הלך בתום בפירוש היותר פשוט.**

אבל ר' עקיבא ירד לעומקי הסודות הנפלאים היוצאים גם כן מפסוקים האלו המדברים בשבוה של משה רבינו. ובוזה צדקו דברי חכמינו ז"ל: **"דברים שלא נגלו למשה רבינו נגלו לר' עקיבא"**, לא שר' עקיבא גדול ממנו, גם כבוא משה לפסוק (דברים לג. י): **"לא קם נביא עוד בישראל כמשה" וגו'**, כל הענין עד סוף התורה לא רצה משה לכתוב, עד שאמרו חז"ל (ב"ב פ. טז) משה כתבם בדמיו, וכל זה משום ענוותנותו".

תפארת שלמה (ועיי' עשרה מאמרות' להרמ"ק מפאנא סוף מאמר ימין ד' וספמה: אדר החיים חק פ"ר תרע"ו ח' ג'ל' שבת מוסר פרק מב אות י – ג' קובץ "מקבצאל" ג'ל' ח' עמי קובץ – קנה' תפלה למשה' לבעל הישעוה משה' תהלים עג א אות ג)

יתרון דעת

"ראת הבצלים" (א)

טעמי אכילה בצלים בשב"ק וסודו שמעתי מרבי דוד ישראל בן מ"ו רבי בנימין זאב ז"ל ששמע בשם הרב ז"ל (–הרה"ק רבי פנחס מאקארין ז"ע), טעם שיש לאכול בצלים בשבת, כי בצל רמו: **בצל, רצל**, בצלל דמדימנותא. וזכ"ה לשון תלוי (פסוקים קד.) **אכול בצל ועב בצל**, ובשבת סוכת שלום פריסת וכו' כדאיתא בוודד (ח"א מת) והוא צ"ל דמדימנותא.

מרגלא בפומיה ודהרה"ק ר' משולם פייבוש מובאריא ז"ע: **"שבת ר"ת שבת בצלים תאכל, והכוונה, דידוע דשבת נקראת תבלין (שבת קט.)**, ומדוך הטעב תבלין לבדם אינם ראויים לאכילה רק שמתקן התבשיל, והשבת יש בבורו וסגולתו להמתיק כל התבלין שיהיו ראויים לבדן, וזהו: שבת בצלים תאכל. יושר דברי אמת השלם (עמי רל)

בסעודת שבת קודש שחרית פורשת בחקותי תרכ"ז, הסיבו עם מרן זצוקלה"ה (–הרה"ק ר' יצחק מנעשני ז"ע) מנהיגי הדור, וסיפר מרן בשם הקארלינר זלה"ה (–הרה"ק ר' שלמה מאקארין ז"ע) שבלב האדם יכול להתהוות מיוחש צמיחת עצם ומתרפא על ידי מאכל בצלים בסעודת שבת קודש.

זכרון טוב, נעשכזי (עניני מאכל אות ב) מאמ"ז הרה"ק מחר"ח מאקאמיר ז"ע, טעם למה אנו אוכלים בצלים בשבת קודש, והנה על שבת קודש אומר הקב"ה: **"לח עלי ואני פורע (ביצה טו.)**, ובצלים הוא בלשון אשכנז **"באצאל" – הוא פריעת חוב, ולכן אנו אוכלים בצלים, לרמז למאמר הקב"ה לזו עלי ואני פורע, שהש"ת יפרע על חוב של שבת קודש.** אמרי צבי (לח. א)

טעם על מנהג ישראל הק' שנוהגין לאכול בשבת בצלים ושומים, כי הנה חייב אדם לענג את השבת קודש בכל מיני תענוגים שישנן בעולם, וכמו שאמר הכתוב (ישעי' נה. יג): **"זקראת לשבת עונג"**, דהיינו שצריך לאכול את כל מיני מאכלים שישנן בעולם ולשתות את כל מיני משקאות טובות שישנן בעולם, ואז הוא בכלל מענג את השבת בשלימות, כיון שמענג את השבת כל כך עד גדר שלא ימצא עוד בעולם שום תענוג ושום הנאה שלא יזכה ממנו בשבת קודש. אמנם יקשה, הלא זאת אי אפשר לקיים להשיג שיהיו לו כל מיני מאכלים ומשקאות שישנן ונמצאים בעולם עד גדר שלא ימצא עוד שום מאכל ומשקה שלא היה לו.

אמנם האמת הוא שתבשילי שבת שמכנים על שבת יש בהם טעם מן, והנה המן היה כולל כל הטעמים שבעולם (ויפא עה), ונמצא יוצא אדם ידי חובתו בתבשילי שבת על כל מיני מאכלים משקאות שישנן בעולם. והנה זאת ידוע שהמן היה כולל כל הטעמים שבעולם רק טעם שומים ובצלים לא היה בהמן, כדי שלא יזיק למעוברת בידוע (ע"י פסקתא וזוטרטא פ"ר בהעלותך ובספרי שם), ועל כן צריך לאכול שומים ובצלים בשבת כדי להשלים עונג שבת בכל מיני מטעמים שבעולם.

גאולת ישראל (אסטרהא, תקפ"א) פתח התלמוד הגאון ר' יצחק אחרן איטונגא זצ"ל אב"ד לעמבערג אצל הדיברי חיים ז"ע בשבת, ושאל את מרן הדיברי חיים ז"ע, מדוע הוא חותך בעצמו את הבצלים על השלחן בסעודת היום בשב"ק, השיבו רבה"ק ז"ע, היות שהרבה שאלות קשורות בעשית מאכל זה: א', שצריך להיות סמוך לסעודה; ב', להכניס השמן בתחלה ואח"כ המלח; ג', לחתוך התיבות גדולות מבוהל, על כן עושהו בעצמו.

בהמשך הסעודה פנה רבה"ק לאחר החסידים, ואמר שהטעם שהוא חותך את הבצל בעצמו הוא משום ששבת הוא היום השביעי, ולכן אוכלים דג שעולה בגימטריא ז', וכן **בשר ויין** במספר קטן עולים בגימטריא ז', אך **בצל** עולה במ"ק י"ה, ולכן צריך לחתכו לפשוט ולעשות ממנו ב' פעמים ז', חזר רבה"ק ואמר לאדם ששני שדוה נוכח בלשוננו, בצל חתוך העומד זמן מה, טעמו נפגם, ולכן הוא עושה זאת סמוך לאכילת ממש, כדי שהטעם לא יפגם.

מהר"א איטונגא זצ"ל אמר אז, אכן נודע לי שאת הטעם האמיתי אינו מגלה הרב לשום איש, אלא יש בזה סוד עמוק עמוק מי ימצאו.

הרה"ח ר' שמואל הערבסט ז"ל מגדולי חסידיו צאנו, היה פעם בשב"ק **בבאבוב**, והוא ראה איך שב"ק מרן מהר"ש זצ"ל מכין ועושה בעצמו את הביצה ובצלים בתחלהבות גדולה ובדיבקות, כמו שנהג זקינו רבינו הגה"ק **מצאנו** ז"ע. נענה ר' שמואל ואמר: שמעתי שהטעם שהדיברי חיים עושה מלאכה זו בעצמו הוא בגלל שבצל ששומם הרבה זמן ואינו נאכל מקבל טעם מר, והיות שלא היה לו זמן קבוע שסיים תפילתו לכן הבין מאכל זה בשעת הסעודה. ענה לו כ"ק מהר"ש זצ"ל, אם כך לפי דבריך, למה הקפיד זקניי לשלם לתורבו שומן עוף דרקא (שמאלץ), והוא מאד הקפיד ע"ז עד כדי כך, שפעם אחת לא היה בביתו שומן עוף והלכו לחפש אצל השכנים עד שמצאו. ועוד אם כן למה היה לו ענין להרדים בשעת עשית מאכל זה, אלא מי שידע סוד של הרש"י בפר' וישלח "אדם אומר לחבירו בלילה קרא התרגול", וידע את חזונו בפר' בשלח, הוא מבין למה הבין זקניי הדי"ח את הביצים והבצלים בעצמו, ולמה הקפיד לשים בו שומן של עוף, ולמה היה נרדם באמצע.

תהלת חיים (ח"א עמ' שד)

"את פני האדון" – דא רבי שמעון / שיהת צדיקים
נחתי למקרא הליקוט הנפלא על מאמר הוזה"ק ימאן פני האדון - דא רשב"י, והנני להביא בזה עובדה נפלאה שהייתי נוכח בה.

היה זה בימי הסליחות בשלהי שנת תש"ל, כ"ק רבינו ה'אמרי חיים' מוויזניץ ז"יע היה בחודשי הקיץ למנוחה בעיה"ק צפת, ואף השתטח על ציון רשב"י ז"יע במירון. מרן זצ"ל שב לביתו בראשית חודש אלול, וכעבור מספר שבועות, בימי הסליחות, ביקש לנסוע שוב למירון, לקראת הימים הק'. כאשר ראינו שהרבי חלש מדאי כדי לעמוד בנסיעה כזו, הפצירו בו בני המשפחה והמשמשים שיותר על הנסיעה. לבסוף נענה אדמו"ר זצ"ל להפצרת בנו, כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, ולא נסע, ובמקום זאת החליט לנסוע אל הכותל המערבי.

לאחר התפילה ליד הכותל המערבי, נסע מרן לבקיע אצל נכדו כ"ק האדמו"ר מסלונים שליט"א. כששמע אביו כ"ק האדמו"ר בעל 'תניבות שלום' ז"יע, שהרבי ז"יע אצל בנו, עלה גם הוא אל הבית לברך ולהתברך. אמר לו הרבי: שימנו מה אירע עימי היום, באמת הייתה לי כוונה לנסוע אל ידבי שמעון, אף פשוט בלא כלום אי אפשר, וכשלא הרשו לי לנסוע למירון באתי לכותל המערבי.

כשראה הרבי מסלונים ז"יע את סערת הנפש שבה דיבר הרבי מירבי שמעון, אמר לרבי: טייערער מחותן! זו הרי הזדמנות נפלאה להיות אצל ר' שמעון באופן כזה, כפי שהגמ' אומרת במקום שנהגו (פסחים נא): **"כדאי הוא ר' שמעון לסמוך עליו בפניו ושלא בפניו"**. זוהי אם כן הזדמנות לסמוך עליו שלא בפניו, כשהרבי לא נסע למירון. הרבי מאד נהנה מההברקה ופניו זחרו.

לא עברו שתי דקות והרבי נענה ואמר שבוזה"ק (שמות לח) איתא, עה"פ "את פני האדון" (שמות לג, כג) - דא ר' שמעון. **אצל ר' שמעון תמיד נמצאים בפניו, לא קיים אצלו שלא בפניו**. וכאן ראו את האנחה המרובה של הרבי מסלונים ששמעון הדברים.

מנחם אליעזר מוסס, ירושלים ת"ו

זחירות יתירה בסלסול הפיאות/ מעשה רב

בעקבות התאמר בפרק א' על הסתכלות במראה וכו' (גל תריז), ייתכן (דעת), אביא את אשר סיפר לי הגה"ק רבי **אלעזר טווערסקי זצ"ל מופלגטישאן**, בעל חברות, נען שהותו בביתו נאהו קודש של דודו-זקניו הגדול מרן **מהרי"ד ז"יע בעלעזא**, כאשר באה אמו מארץ רוסיא בקרן, הסתכלה על פאניו שערות ראשו הבלתי סדורות ומסובכות, והתלוננה על כך אצל מרן ז"יע. קראהו מרן ואמר לו: **"דרייער צואם די פאות, אבער גיב אכטונט זאל זיך נישט מיט דרייען א קליפה"** (בתי"ח: תוספת סודר כל דבר אסור, אבל היזהר שבסלסול לא יסלסל גם קליפה...), עכ"ל.

יחזעע שלמה גרויז, ברוקלין נ.י.

בענין חשיבות "לשון הקודש"

כשמשמשים בלשון הקדושה (א)

לענין חשיבות "לשון הקודש" דוקא כשמשמשים בה בקדושה (מורן על הניחן גליון תרי"ח - בשם המאמר ושמש, ובגליון תרי"ט - בשם שו"ת 'תחבולת השחר' ח"א סי' פ' דברים חובבים) אציין בזה מה שכתב כ"ק אדמו"ר **בעל אמרי חיים' מוויזניץ זצ"ל** בספרו **'אמרי חיים'** (באגדות הש"ס לפרקי אבות - ומשם בספר 'יחזקאל אבהן עלאין על פרקיא') על המשנה (אבות פ"ב מ"א) 'יהוה זהיר במצוה קלה כבחמורה', וז"ל: **"רמב"ם פירש 'מצוה קלה' - למידת לשון הקדש ושמחת הרגל. החפשיים מפרקי ועל תורה ומצוות תפסו מכל המצוות לדבר בעברית, ומה הם מדברים כפילה נבלה, וגם שמחת הרגל, לעשות טיולים מערבוביא בליצנות וחוללות, עושים כל מיני כיעור ר"ל, רק באלו המצוות הקלות הם מחשיקים ונוהגים בהם בקדושה ראש, והמצוות החמורות, שבת, מועדים, תפילין, ציצית וכדומה, לאי משליכים אחריו גוון, על זה מזהיר התנא: 'יהוה זהיר במצוה קלה כבחמורה', אם הנך מקיים המצוות החמורות תקיים גם אלו הקלים באופן שיהיה הלשון קודש, כמו שאמר כ"ק האדמו"ר [בעל 'אהבת ישראל'] זצלה"ה שהוא מחמם אחר שפה שלא יוכל לדבר עמה שום דבר אסור, ומצא לשון קודש, כי אם מדברים דברים אסורים, לא דבר לשון קודש רק לשון טמא, בכל שפה שמדברים יחא לשון קודש, וכן שמחת הרגל, לשמח בשר ושבע לבואר כל העולמים, ואילו המלענים על מצות החמורות לא יקיימו גם הקלות, וטעמים המה ללשונו הקדוש אם משתמשים בה לדברי ניבול וגיעול נפש, ואנחנו בשם ה' נלך ונקיים כל המצוות החמורות והקלות", עכלה"ק.**

אחון הכהן פעל, ברוקלין

עוד בענין הסתכלות במראה/ עובדות מאלפות

אוסף עוד כמה עובדין מגברין רברבין בענין איסור הסתכלות במראה (ייתרון דעת' גל תריז-תרכ"ג):
בספר **'צדיק יסוד עולם'** (ח"ב עמ' 176) מסופר: אחד

למשה
המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח -
ר' משה ברוך' יצחק בעריש
ברוקלין ת"ת. צ.ב.ה.

ממקורביו של הרה"ק רבי **שלמה מזווינע** זצ"ל הזכיר עצמו לפניו על גודל חולשתו ועל מראה פניו הרעים. שאלו רבינו: מאין תדע שפניך רעים? השיבו האיש: אני מסתכל במראה ואני רואה. אמר לו רבינו: **הן אסור להסתכל במראה, מהיום והלאה אל תסתכל במראה ותהיה בריא.**

בספר **'ארתות רבינו'** (ח"א הוספת עמ' לו) מסופר: מרן **החזן איש** זצ"ל לא הסתכל במראה ולא הכיר את צורתו הק', וסיפר מרן על עצמו, בהיותו בברלין (לפוך רפאה) נודמן לבית שבו היה תלוי מראה על הקיר מול הכנסה, ובהכנסו ראה במראה שאחד הולך כנגדו, ונטה הצד, וכן עשה זה שבה ממולו, עד שמרן התנגש במראה וראה שזה הוא בעצמו.

עוד מסופר שם (ח"א עמ' נז): בארון הקודש שעשו בביהכ"נ לדרמן הישן, יש בצדי ארון הקודש עמודים שמצופים בבורמיקה, והם במריקים, והמסתכל בהם רואה בבואה שלו כמו במראה, ואמר לי מו"ר בעל **'הקלות יעקב' מסייפלא** זצ"ל להעיר לקהל **שלא יתפללו כנגד העמודים כמו שאסור להתפלל כנגד המראה.**

וכשהתפלל מו"ר זצ"ל מנחה כנגד זכוכית החלון בביתו, וסגר את התריס שמחוץ לחלון והיה התריס סגור כנגד זכוכית החלון. ובביהמ"ד לדרמן במקום של מו"ר יש חלון עם זכוכית, ולא היה מתפלל שמו"ע כנגדה אלא עומד מצדה או כנגדה ומכסה אותה עם וילון.

אשר ישע"י נוסבים, בני ברק

המאריך בדקדוקי חמץ בפסח -

מאריכין לו ימיו ושנותיו/ מקורו טהור

כחוספה למה שהובא במדור 'דבר בעתו' בגליון של שבי"ק ערב פסח (תרי"ח) אודות התבטחויות המופלאות בענין הנהור ממשחו חמץ, וכל הפתגמים הקדומים שלוקטו בו. הנני שולח לכם מה שהובא **ב'שאלות ותשובות מן השמים'** (סי' עא), שכלל הנראה קדום הוא לכל המקורות שלקטתם שם, וז"ל:

"ועוד שאלתי על חמץ בפסח, אם הלכה כדברי הגאון שאוסר במשחו, או אם הלכה כדברי החולקים עליו ואומרים בנותן טעם. והשיבו: הן אמת חפצתי בטחות ובסתום חכמה תודיעני, מצות מצה ומצות חמץ הרי הם המצוות שניתנו לישראל תחילה וקבלום עליהם באהבה ובחביבה, והחמירו בהם בכלליהם ובפרטיהם, הלא תראה שהחמיר הכתוב בחמץ שלא יראה ולא ימצא, מה שאין כן בכל האיסורים שבתורה, חוץ מעבודה זרה שכתוב בה 'לא תביא תועבה אל ביתך', וכל המאריך בדקדוקיהם מאריכין לו ימיו ושנותיו" (ייעו"ש בהערות). יוסף הלוי שישא, לונדון

באלו איסורים אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים?

בגליון ער"פ שחל בשבת (תרי"ח) הובא במדור 'דבר בעתו' מש"כ בשם הגאון בעל **'השואל ומשיב'** זצ"ל בתי הראשון בדחמץ בפסח שאין איסורו כי אם מצד הזמן לא נאמר בו הכלל שאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים. רציתי להביא מש"כ בספר **'אמת ליעקב'** [לכ"ק אדמו"ר מסאדיגורה ז"יע] פסח בתרי"ט (ח"ב עמ' מה) וז"ל: **"איתא בתוס' על ענין לו שלא שמר בסיום תשעילא דבבלאי ביומא רבה דמערבא, שלא ידעו בבבל שעברו ב"ד שבא"י חודש אלול ואכלו לחם למעדים ביוה"כ, ולכאורה קשה, השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, צדיקים עצמן לא כשי"כ. ותירצו התוס' דהתם אכילה היתר הוא אלא שאוכל בשעה האסורה, ע"כ. ולכאורה [היה] נראה שבפסח שהוא ג"כ איסור זמן אין הקב"ה משמר על איסור חמץ."**

אבל באמת אומר אני, כי בפסח בודאי משמר הקב"ה את בני ישראל מאיסור משחו חמץ אע"פ שהוא איסור זמן, כי כל הטעם שמה שאסור מחמת זמן אין הקב"ה משמר הוא, מחמת שהאדם בעצמו צריך להשיגה שלא לשכוח הזמן שצוה לו הקב"ה בו איסור, אבל איסור משחו שאדם אינו מרגיש ואינו רואהו מה יועיל לו שלא ישכח הזמן, אם אינו רואה ואינו מרגיש האיסור, ואין שייך כאן טעם זה כלל. ע"כ בודאי ישמר השי"ת את עם בני ישראל ממשחו חמץ בפסח תמיד, והאדם צריך לשמור עצמו במה דאחל לו לשמור, והבא לטהר מסייעין לו. עכ"ל. הרי שמתפלל רצ"ל להגאון הני"ל ומסקנתו איתה כן [ואולי משו"ה קמתר תי' שני, כי לא הוטב בעיניו התי' הראשון.

חיים של' פרינד, בני ברק

אודות הגה"ק רבי אשר וואלרשטיין

זצ"ל אב"ד קארלסרוה/ הספד כהלה

הנני להספיק על המאמר אודות הגה"ק רבי **אשר וואלרשטיין** זצ"ל אב"ד **קארלסרוה**, בנו של הגה"ק בעל **'השגת אריה'** זצ"ל (גל תקע"ח, יומא דשמיטא), כי בהספד על הגה"ק רבי **עקיבא איגר** זצ"ל, שנשא אדמו"ר רבי **יעקב יצחק ראזנבערג** זצ"ל אב"ד דיסלדורף, פולאד וגרונינגאן שבהולנד (נפסד לארשון בקובץ נטעי נמנים, מאת תלמידי בית מדרש גבוה בליקוואד, כסלו תש"ס, עמ' תתקמ"ז), למרות צוואתו המפורשת של הגה"ק"א שלא להספידו רק במקום קבורה, חסתמן אותו גאון על דברי שו"ת **'תשובה**

מאהבה' (סי' קעד, בו מובא מעשה רב שהטוע ביהודה' הספיד את הפני יחושעי' בניגוד לצוואתו) ושו"ת **'בית יעקב'** (סי' פט) שמותר בכח"ג להספידו כהלה, עיי"ש, אמנם "אף אם הגדולים האלה, ה'בית יעקב' והנידע ביהודה, כדאי הם לסמוך עליהם, בכל זאת למלאות רצון הגאון [תקע"ח] חס"ק אעשה פשר דבר, כאשר עשה ג"כ היתשובה מאהבה, להספיד עצמו עוד גדול הדור אחר כמו"ה אשר מקארלסרוה בן של הגאון הרב 'שגת אריה' אשר חלך לעולמו בקיץ העבר (ת"ח מ"א תקצ"ד)... וראוי ונכון לבכות ולהתאבל על שני גדולי הדור האלה אשר כמעט מותו בתקופה אחת, ועליהם אני אומר (איכה ה, טו) 'נפלה עטרת ראשו או נא לנו כי חטאנו', פירוש, 'כי משמש במקום אם, עד עתה אם חטאנו בהיות הצדיקים האלה בתוכנו היו הם מגינים עלינו, כי אפילו צדיק אחד מגין על הדור, ועתה נפלה עטרת ראשנו, יתומים היינו ואין אב ואול לנו כי חטאנו כי מי יגן בעדנו...".

גם בספר **'תאומי צביה'** מאת המגיד מוויילנא, הגאון רבי זלמן זאב זצ"ל מצינו מילי דחספידא עליו בין שאר גאוני ארץ שנשלקו לעולמם בעת ההוא וז"ל: **"... רתה רוחניו בקרבינו מגודל התלוא אשר מצאתנו משהתלקות גדולי דורינו, ואספנו לעמם בעלי אסופות גודרי גדר עומדי בפרץ, צדיקים וחסידים אשר המה היו לנו לעינים, הלכו למנוחות, נשמתם כוהר הרקיע מזהירים, ואוי ואהה שוד ושבר לנשאים, אשר זה מקרוב נפטרו מארץ חמ"ר אבלי מפאסול אב"ד דפח, ובמשך מה נפטר הגאון דק"ק בריסק... והגאון מו"ה אשר בן הגאון מרנא ורבנא בעל 'שגת אריה' אב"ד דקארלסרוה, ואחריו הגאון החסיד רשכבה"ג מו"ה עקיבא איגר זצלה"ה..."** (בהקדמה לספר, עמ' כ"ב. ב"ב תשס"ו. ועיי"ש על חלון עמ' רחא).

ישכר בעריש ווייס, ברוקלין, נוא יארק

ברכת "על נטילת ידים" לאחר ברכת

"אשר יצר" - כיער/ עצה קב"ל

בדיני ברכת "אשר יצר" (גל תרכ"א, ע"ל אורח) כתב הגרש"ק שליט"א שהיוצא מביה"ח נוצה לאכול ככור ויטול ידיו פעמיים, בראשונה יטול ידיו באופן שאינו יוצא לגבי נטילת ידים לסעודה וכו'.

הנה בספר **'אור צדיקים'** (תקון סעודה) כתוב עוד עצה, וזלה"ק: **"אם רוצה לאכול צריך לבדוק מקודם קביו לעשות צרכיו כדי שיאכל בקדושה וטהרה בגוף נקי, ויטול ידיו ויברך 'אשר יצר' וכו', ואחר כך יגע את עצמו בראשו או בשאר מקום מכוסה, ויחזור ויטול ידיו לאכיל ויברך 'על נטילת ידים'..."** ע"כ. **בארהם לוי, סידני, אוסטרליה**

"בת קטנה" או "בת קטנה" (ג) / הארה בענין גדול העונה

א. בענין הגירסא "חביבה עלי כת קטנה" או "בת קטנה" (ע"ל הניחן גל תרי"ח וגל תרי"ט) ראינו **בדרשת הרמב"ן** לראש השנה (קרום לסוף הדרוש, מובא בספר 'כתבי הרמב"ן') שהעתיק ג"כ לשון 'בת קטנה' וז"ל:

"וזהו מאמרם של רבותינו ז"ל שאמרו (כתובות ק): כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלה, שנאמר 'ליתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים', וכתב 'כי רשוננו היום מחסתפח בחלת ה' 'לא באתי כי עובד אלהים אחרים, ואמרו בירושלמי פ"ק דסנהדרין, כתיב ואל יתר זקני הגולה אמר הקב"ה ביותר הם עלי זקני הגולה, חביבה עלי בת קטנה בארץ ישראל מסנהדרין גדולה בחו"ל, ובתוספתא דע"ז, יעו"ש. [ואמנם במהדורות מהו"ק עמ' רמ"א השמינו את כל השורה מ"ואמרו בירושלמי" עד 'ובתוספתא', וצ"ב למה].

ב. במה שהובא (גל תרי"ח, ע"ל הדף) בבאור הענין שגדול העונה יותר מן המבדק, בשם האבודרשם שבתפלה את האדם מתפלל ג' תפילות, ו"ב ברכות שאמר בעצמו, וי"ט ברכות ששמע מהשי"ך ושומע כעונה, ועוד י"ט ברכות שענה עליהם וגדול העונה וכו'.

הנה שמעתי דע"ז [מהג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א אב"ד רמת אלחנן ב"ב] שאמר באיזה ספר שזה מרומם תהלים (קמ"ק) "שבע ביום הלחנת" (ע"י ברכות יא. רש"י ד"ה שחח) שבכל יום הוא מתפלל ז' פעמים שמו"ע, בשחרית ג' פעמים, וכן במנחה, ובמערב עד פעם אחת, ודו"ק.

עלי עין

- הנני בזה להציע דבר שצ"ב אצלי זה שנים רבות, והוא במה שכתב הרה"ק מראדאמסק זצ"ל בספרו **'תפארת שלמה'** ר"פ שמיני (ד"ה ויהי): **"על פי הרוב אנו קורין פרשת שמיני אחרי הפסח, כי כן מרומם שמיני למילואים אחר החג, כי הנה שבעת ימי המילואים היו בניסן וכנגדן שבעת ימי הפסח..."**, יעו"ש בדבה"ח, וצ"ע שהרי ז' ימי המילואים התחילו בכ"ג אדר, ויום שמיני למילואים היה ב"ח ניסן כמפורש בשבת פז ע"ב, יעו"ש, ומצוה ליישב.

הערש וואלף פריעדמאן, מאנסי

- מובא בספרי המנהג, וכן נוהגים למעשה, שכאשר חל יו"ט בשב"ק, שבה אומרים **"יקום פורקין"**, אין מנגנים "אתיבנה" (ק"ק קל). כמו כן נוהגים שכשאומרים "הזכרת נשמות" ביו"ט אין מנגנים "אתיבנה" (ק"ק קל). אבקש בזה מהקוראים, אם יש מי מנגנים שראה טעם למנהג זה, נא להודיעני דרך מדור זה.

מ.ב. גרוס, ירושלים

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומִי"

מסכת סוטה

שותפות יששכר וזבולון – למה אינה מועילה על עסק התורה העברי?

אחד המקורות בדברי חכמינו ז"ל בענין שותפות יששכר וזבולון, הוא בגמרא דירן (דף כ"א ע"א), בה דובא הפסוק (שה"ש ח' ז'): **"אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבזו לו"**, בו מפורש שגם כשיתן אדם את כל הון ביתו ויוציאו בגלל אהבתו את ה' לא יתן לדבר שום חשיבות. ודנו בגמרא: **"מאי בוז יבזו לו"**, ומשנ': **"אמר עולא, לא כשמעון אחי עזריה ולא כרבי יוחנן דבי נשיאה"** [שמעון אחי עזריה – תנא הוא... ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטיא כדי שיהלוק בזכות למודו של שמעון, לכך הוא נקרא על שם עזריה אחיו. וכן ר' יוחנן למד על ידי הנשיא שהיה מפרנסו]. רש"י: **אלא כהלל ושבנא, דכי אתא רב דימי אמר, הלל ושבנא אחי הוה, הלל עסק בתורה ו"מתוך עוני רב..."**, **שבנא עבר עיסקא, לטוף אמר ליה תא נעירוב ולפילוג, יצתה בת קול ואמרה: אם יתן איש את כל הון ביתו בוז יבזו לו"**.

ההבדל בין הלל ושבנא לבין שמעון אחי עזריה ורבי יוחנן דבי נשיאה, מבואר בדברי המפרשים שנעוץ בלשון הגמרא אודות הלל ושבנא: **"הלל עסק בתורה שבנא עבר עיסקא, לטוף א"ל תא נעירוב ולפילוג"**. וכדברי **המאירי** (בסוגייתנו): **"זכ"ל שלא למד תורה ומשתדל להיות מלומד על ידי חולק בשכר, ולא עולא שעסקא נקרא על שמו, כמו שאמרו בשמעון אחי עזריה – שמתוך שהיה אחיו מתפרנס ממנו בשעה שהיה לומד, הוזכר אחיו בהלכותיו ונעשה הוא טפל לו, וכן יוחנן דבי נשיאה על שם שהיה מתפרנס מן הנשיא. ומי שאין לו מי שסייעתו אפ"כ יטרח וילמד מתוך הדיח, ומקומו מושבר לו, ועל זו אמרו (וימא לה) 'הלל מחייב את העניים', וכל שהוטל עליו לשמכו ולעזרו... אפילו היה חולק על בנכסיו אחר כן אינו חולק בשכר, דרך הערה אמרו 'הלל ושבנא אחי הלל עסק באורייא שבנא עבר עיסקא לטוף אמר ליה תא נעירוב ונפילוג יצתה בת קול ואמרה אם יתן איש את כל הון ביתו' וגו'."** וכ"כ **רבינו ירוחם** (תולדות אדם וחוה תיבב ד"ה בג): **"העוסק בתורה קודם שיעסק יכול להתנות, שיעניק חבירו בסחורה ויטול חלק מלמודו – כמו יששכר וזבולון, אבל אחר שעסק כבר נשתן לו חלק בסחורה ממון אינו כלום, כדכתיב 'אם יתן איש את כל הון ביתו' וגו', וזה ענין הלל ושבנא כדאמר בסוטה"** (ע"י ב"י י"ד סי' רמז ס"א; שו"ע שם ס"א שמוכרים הדברים למלמד).

בביאור החילוק בין שכר התורה שכבר נלמד לבין התורה שעתידים למלמד, נביא דברי גדולי האחרונים ז"ע. הרח"ד א' **בראש דוד** (פר' קדושים) כתב במליצת לשונה: **"ק"ל הדעשירי יכול להשתתף עם הת"ח, זה ילמדו וזה יעסוק בתורה, ויחידו יחלוקו בתורה ובסחורה – חלק כחלק, וזאת לפנים בישראל, הני תרי אחי ושותפי יששכר וזבולון הם עבדו... דהוה דוקא על התורה שילמדו להבא הת"ח, אז היה דמועיל השיתוף, כי הת"ח לא יוכל למלמד כי אם בפניסת העשירי, ולכן ברין הוא שיטול שכרו, נשבע ונטול חצי התורה שלמד החכם משך ימי מיגד שותפותו, כי עליו סמוך לכלכל את שיתבו, ואמנם אם הת"ח כבר למד תורה בין ברין בין בצער מחוסר כל, לא אפשר לעשירי לתת לו הון ועשרה לחלק התורה שלמד כבר..."**.

הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל בספרו שו"ת **"טוב טעם ודעת"** (סי' ריו) הוסיף להסביר עומק הדברים, והשווהו נטובו על שאלה שנשאל, אודות אחד שמכר רבע חלק מעה"ב שלו לחבירו, ולא קיבל קנין עדיין, אלא שכתב לו על הנייר: **"הני מוכר לך רבע עדה"ב שלי, וקיבל ממנו כסף, ועתה חורו בו המוכר ומחזיר לו הכסף, והלוקח אינו רוצה לחורו בו, ונשאל בזה – הדין עם מי, עתה המוכר או הלוקח."**

והשיב, שאם הלוקח אינו רוצה לקחת את הכסף הניח מעותיו על ארץ הצבי, כי חלק בעולם הבא אינו בר מכירה, ויסוד הדברים הוא על פי דברי הגמרא שהבאנו, כי לכן אחר המעשה אי אפשר להיות שותף בזכות התורה של הלומד, ומבאר סברת הדבר, כי ענין עדה"ב אינו בתורת חיוב כשכירותו פועל, כמאמרם ז"ל (ויד' כו. ב): **"היה"ק אומרת (איוב מא. א) 'מי הקדימני ואשלם', מי קלס לפני עד שלא נתתי לו נשמה... מי עשה לי מעקה עד שלא נתתי לו גג, מי עשה לי מוזהר עד שלא נתתי לו בית, מי עשה לי סוכה עד שלא נתתי לו מקום..."**, כי אילו היה אדם מקדים להתחיל במצוה, אז היה חיוב מדינת לשלם לו, והיה יכול לזכות וכות התשלומים לאחרים, אבל מאחר שהק"ה הוא המקדים, אין התשלומים כי אם ממדת החסד, ואולי רצונו של מקום אינו אלא לעשות חסד של עשה מעשה המצוה, ולא למי שהשתתף במחיתו, ומי יוכל להגיד לפניו בבכיוול שיתן לאחר את החסד, וגדר תשלומי עדה"ב הוא **כדבר שאינו שלו ואינו ברשותו**, ואינו יכול להקנותו לאחרים. ואילו כשמספק לו מזונו טרם שעסק בתורה, יכול למכור לו חלק בזכות תורה, כי מאחר שעל ידו הוא עוסק בתורה, ומבלעדו לא היה יכול לעסוק בתורה, הרי זה נחשב כמי שעסק בעצמו בתורה, וזכות זה לא שייך למי שמספק מזונו למי שכבר עסק בתורה, שהרי עסק בתורה גם מלפניו.

הגדרה נוספת בזה מציע בשו"ת **"מהרש"ם** (ח"ב ס"א) שהשווה השואל לגרן זה, במי שמכר לחבירו את עבירותיו שכבר עבר, ונתן המוכר לקונה שלשים ר"ב ועשה תקיעת כף, האם יש לוה תוקף. והשוה השואל את הנידון של סוגייתנו – והסכים המהרש"ם לדבריו – ששכר ועונש עדה"ב הם דבר שאין בו ממש, שהרי הם ענינים רוחניים, וממילא אינם למכירה.

השואלה נוספת מציעו באחרונים (ראה א"ש דת' להגר"א אלפנדי בשם שו"ת מהרימ"ט, הובא בברכי יוסף י"ד סי' רמז ובגליון רק"א י"ד סי' רמז ס"א) לענין זה, במי שמוכר חלקו בסעודת ליתן, שאין במכירתו חלה, כי גם זה הוא משכר עדה"ב שאי אפשר למכרו, ודומה הוא להמוכר חלקו מה שכבר עסק בתורה שאי אפשר למכרו.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני מלאכת קושר (א)

א. **מלאכת קושר** – שחייב עליה – היא כשקושר קשר על גבי קשר. והוה דוקא כשקושר שני חוטים ביחד. אבל בחוט אחד, אם עשה קשר אחד בראשו, דינו כשני קשרים, דאז מתנהק שפיר (עני' א"ח"ח סי' שני ס"יא ברמ"א).

ולפי זה, אם ראש חוט הציצית נפתח, אסור לקושרו אפילו בקשר אחד, ואפילו נפתח קצת – אסור להדקו. וכן הרוצה לקשור שקית ניילון של אשפה אסור לקושרה אפילו קשר אחד, אבל כשקושר ביחד את שני הקצוות בקשר אחד, מותר.

ב. **וכן מותר לסגור שקית אשפה על ידי כריכת חוט וכדומה סביב ראשה, ואח"כ תוחב ראש החוט בתוך הכריכה. וכן מותר לסגור את השקית ע"י גומי שכורך סביבו** (עני' שבת קיג. כרך עליו פונדא וברשי"ש שם, וכי"פ הרמ"א בא"ח סי' תרנח ס"א לגבי איגוד הלבלב).

ג. **אבל לא יכרוך את השקית בחוט של ברזל וללפפו** (-לסובבו), דהוי חשש של קושר (להרמב"ם הוי תולדה דקושר. עי' שלחן שלמה סוסי"י שני סק"י; שו"ע פט"ו הני' קסו – דיש לאסור אפילו אם מלפפו פעם אחד, חסד יוטר מקשר אחד, ע"ש. ויש מקילין כיוון שחוט זה עשוי על מנת לפתוח ולסגור. עי' חוט השני ח"ב עמ' רכח). **וכן אסור לעשות בה עניבה שהיא לקיום** (עני' שני ס"ה במג"א ובמ"ב).

ד. **קשר רופף – אסור להדקו. וכן קשר הדוק היטב – אסור לרופף הקשר** משום מתיר. לכן יש להזהר בציצית, אלו שבדקים את הציצית בשבת, שאם הקשר רופף – לא יחדקוהו (עני' תשרי מהרש"ם ח"ו סי' לז).

ה. **גם באופן שכבר היו שני קשרים – אסור להוסיף עוד קשר**, כי בכך מתחזק הקשר ביותר. **וכן אם היו ג' קשרים זה על גבי זה – אסור להתיר אפילו קשר אחד** (עני' שלחן שלמה שם דמסתפק בזה. אבל מסתבר דאסור. כ"ל).

ו. **גם הקושר ביד שמאל – חייב מה"ת** (עני' מ"ב סי' שם סוסי"ק כב בשם הח"א דכל המלאכות חוץ מכותב, חייב בין אם עשאה ביד ימין ובין אם עשאה ביד שמאל).

ז. **נשים שקושרות מטפחת ראשן, ואינו מחזיק היטב אם תעשנה רק עניבה ע"ג קשר, ומותרות לקושר קשר ע"ג קשר – על דעת להתירו באותו יום. וכן הכורך מטפחת על צוואר, מבקש שאין יעירבו, מותר לעשות קשר ע"ג קשר, כיון שאינו מעשה אומן ועשוי להתירו באותו יום. אבל לא יעשו קשר חזק. ויש מחמירין שלא לעשות קשר ע"ג קשר** (עני' חוט השני ח"ב עמ' רכה), ונראה שהמקיל יש לו על מי לסמוך (עני' שו"ע סי' שני סק"א ובמ"ב בהקדמה. ואע"י דהרמ"א בסי' א' הביא ד"א דאסור אפילו קשר שאינו מעשה אומן וקשר שאינו של קיימא, היינו דוקא בקשר חזק ודוק, דשםא הוי מעשה אומן, משא"כ קשרים תי"ל דלא הוי קשר חזק יש להקל. עי' שלחן שלמה סי' שני סק"ד. ויש להוסיף דקשריה במטפחת של נשים היא מטעם צניעות, שיהא הראש מכוסה לגמרי, והוי קשר של מצוה דמקיל השו"ע בסי' א' אינו קשר של קיימא. וכ"כ בשבט הלוי ח"ח סי' י, וכן מובא בי"ב הגר"ש אלישיב שליט"א לקולא).

ח. **ואמנם אם רגילה להסיר מטפחתה מבלי להתיר הקשר, אסור לקשרו בשבת אפילו בעניבה ע"ג קשר**, דהא דמותר לעשות עניבה על גבי קשר אחד (סי' שני ס"ה), היינו דוקא אם עשוי להתירה בו ביום, אבל אם הוא לקיימא אסור לעשות עניבה ע"ג קשר. **אבל עניבה ע"ג קשר, וכן מותר לעשות שתי עניבות זו על גבי זו** (עני' במג"א, ב"מ"ו ובמ"ב).

ולפי זה קשרית הנעלים, שהיא עניבה על גבי קשר, באופן שישאיר אותה קשורה יותר מכ"ד שעות, כגון אם נוסע לדרכו במוצ"ש ולא יתירו בלילה וכדומה, תהיה אסורה בשבת.

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן נראס שליט"א/ המשד בגליון חבא בע"ה

עלֵי ספר

אשרי יולדתו הלבנות והנהגות ועניני רפואה לילדות – אוסף פסקי הלכות והנהגות הנוגעות למעשה לילדות ומינקת. נלוו אליו מקורות וציורים, להראות מקור ומקום לכל הלכה ככל העולה מדברי חז"ל עד גדולי האחרונים; כולל גם סגולות, תפילות ועניני רפואה. חלק ב' – **מדור התשובה**, שוית ביאורים ובידורים בהלכות אלו. מפתח ענינים. מאת הרבני יוסף יפה דומ"ץ בבית תלמוד להוראה, ברוקלין נ.י. תשס"ח (שמו עמ').

שערי רבי יעקב משה שורקין – לקט שיעורים שנאמרו על ידי הרב הגאון המובהק מגדולי מרביצי תורה בדורו מוה"ר יעקב משה שורקין וזלה"ה ר"מ דשיבת רבינו חיים ברלין. ערוך ומעבד בטוב טעם ודעת על פי רשימות התלמידים שומעי לקחו קצת חוספות מכת"י עם מראי מקומות והערות. **חלק ראשון עמ"ס קידושין וליקוטים עמ"ס יבמות** – מהדו"ח – עם הוספות – לליקוץ תשס"ח (קצב עמ').

צוטרות תורה – תולדותיהם וסיפורי נפלאותיהם, הליכותיהם בקודש ורום מדרגותיהם. יקר תפארת גדולתם וזוהר מראיהם של רבותיהם האחרים הקדושים הרבי' ר' אלימלך מליזנסק והרבי ר' זושיא מאינפאלא, זצ"ל. **חלק שלישי**. מאת הא"י ספרא רבה הרב מרדכי ברלין, בני ברק תשס"א (ת"ב עמ').

קובץ בית סופרים פרשבורג – אוצר מאמרים, דרשות ואגדות על פרשת חמן ועניניה; אסופת גנוזות מכת"י, חידושי תורה, מאמרים, מכתבי קודש וענינים שונים מאוצרות רבותינו הח"צ זצוק"ל. נסדו ונעדר על ידי מכון בני משה ירושלים, ויצא לאור ברב פאר והדר על ידי מכון 'בית סופרים' שע"י ק"ק 'חשב סופר' – פרשבורג לונדון, קובץ ג' כסלו תשסח (תרנ"ד עמ').

מאורות השבת הלבנות בורר, דש ומלבן – הלכות שבת מעשיות ללימוד בני המשפחה בצוואת בשלחן השבת, כולל זמירות שבת, בליווי סיפור קצר העוסק בזמירות כבדו השבת. חלק רביעי מסידור ספרים זו שבהוצאת 'מאורות זו היומי', לשבתות קץ תשס"ח לפ"ק.

עולם חסד יבנה חלק ה' – פרפראות נאות וחיידושים נחמדים על התורה, תורה שבכתב ותורה שבעל פה (חלק הדרוש – בדרך לפלוג דאורייתא). מאת הרב יששכר דוב רוזנברג, קרית צאנז תנ"י, תשס"ח (תל"ד עמ').

הודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

לעילוי נשמת הא' גברא רבה ויקרא רב היחס ועתיר המעשים, בן אחר בן להרה"ק רבי פנחס מקא"ר ז"ע הרה"ח ר' נפתלי הירץ בהרה"ח ר' דוב בער שפירא ע"ה נלב"ע בשם טוב ובשיבה טובה ביום י"א סיון תשס"ז לפ"ק ונטמן בבניה"ח דטבריה תהא נשימותו צרורה בצרור החיים הונצב על ידי צאצאיו ה' עליהם יהיו לזכר עולם יהיה צדיק הרה"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא ז"ע – ה'הקל יצחק' בהרה"ק רבי יוסף מאיר מספינקא ז"ע – ה'אמר יוסף' נעקשה"ש י"ג סיון תש"ח ה"ד הונצב על ידי נינו הנגיד המפ" הרה"ח ר' ישכר בעריש ברונשטיין שליט"א – ברוקלין נ.י. הרה"ח ר' חיים פרץ הכהן לעבל שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר אשר ישע"י נ"י – ע"בג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת == העל"י לתורה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכזי) – קידושא רבה באולם "בנות ירושלים" ==	הרה"ג רבי מרדכי גרינפעלד שליט"א רב ביהמ"ד אהבת ישראל – ויניץ לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמו יהודא משה חיים נ"י – ע"בג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העל"י לתורה והקידוש בביהמ"ד אהבת ישראל ויניץ (י: יאקאב) הרה"ח ר' יואל עבי (הערשל) מאטקאזוויטש שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר יצחק נ"י – ע"בג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
לעילוי נשמת הא' גברא רבה ויקרא רב היחס ועתיר המעשים, בן אחר בן להרה"ק רבי פנחס מקא"ר ז"ע הרה"ח ר' נפתלי הירץ בהרה"ח ר' דוב בער שפירא ע"ה נלב"ע בשם טוב ובשיבה טובה ביום י"א סיון תשס"ז לפ"ק ונטמן בבניה"ח דטבריה תהא נשימותו צרורה בצרור החיים הונצב על ידי צאצאיו ה' עליהם יהיו לזכר עולם יהיה צדיק הרה"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא ז"ע – ה'הקל יצחק' בהרה"ק רבי יוסף מאיר מספינקא ז"ע – ה'אמר יוסף' נעקשה"ש י"ג סיון תש"ח ה"ד הונצב על ידי נינו הנגיד המפ" הרה"ח ר' ישכר בעריש ברונשטיין שליט"א – ברוקלין נ.י. הרה"ח ר' חיים פרץ הכהן לעבל שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר אשר ישע"י נ"י – ע"בג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת == העל"י לתורה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכזי) – קידושא רבה באולם "בנות ירושלים" ==	הרה"ג רבי מרדכי גרינפעלד שליט"א רב ביהמ"ד אהבת ישראל – ויניץ לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמו יהודא משה חיים נ"י – ע"בג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העל"י לתורה והקידוש בביהמ"ד אהבת ישראל ויניץ (י: יאקאב) הרה"ח ר' יואל עבי (הערשל) מאטקאזוויטש שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר יצחק נ"י – ע"בג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
לעילוי נשמת הא' גברא רבה ויקרא רב היחס ועתיר המעשים, בן אחר בן להרה"ק רבי פנחס מקא"ר ז"ע הרה"ח ר' נפתלי הירץ בהרה"ח ר' דוב בער שפירא ע"ה נלב"ע בשם טוב ובשיבה טובה ביום י"א סיון תשס"ז לפ"ק ונטמן בבניה"ח דטבריה תהא נשימותו צרורה בצרור החיים הונצב על ידי צאצאיו ה' עליהם יהיו לזכר עולם יהיה צדיק הרה"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא ז"ע – ה'הקל יצחק' בהרה"ק רבי יוסף מאיר מספינקא ז"ע – ה'אמר יוסף' נעקשה"ש י"ג סיון תש"ח ה"ד הונצב על ידי נינו הנגיד המפ" הרה"ח ר' ישכר בעריש ברונשטיין שליט"א – ברוקלין נ.י. הרה"ח ר' חיים פרץ הכהן לעבל שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר אשר ישע"י נ"י – ע"בג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת == העל"י לתורה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכזי) – קידושא רבה באולם "בנות ירושלים" ==	הרה"ג רבי מרדכי גרינפעלד שליט"א רב ביהמ"ד אהבת ישראל – ויניץ לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמו יהודא משה חיים נ"י – ע"בג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העל"י לתורה והקידוש בביהמ"ד אהבת ישראל ויניץ (י: יאקאב) הרה"ח ר' יואל עבי (הערשל) מאטקאזוויטש שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר יצחק נ"י – ע"בג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
לעילוי נשמת הא' גברא רבה ויקרא רב היחס ועתיר המעשים, בן אחר בן להרה"ק רבי פנחס מקא"ר ז"ע הרה"ח ר' נפתלי הירץ בהרה"ח ר' דוב בער שפירא ע"ה נלב"ע בשם טוב ובשיבה טובה ביום י"א סיון תשס"ז לפ"ק ונטמן בבניה"ח דטבריה תהא נשימותו צרורה בצרור החיים הונצב על ידי צאצאיו ה' עליהם יהיו לזכר עולם יהיה צדיק הרה"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא ז"ע – ה'הקל יצחק' בהרה"ק רבי יוסף מאיר מספינקא ז"ע – ה'אמר יוסף' נעקשה"ש י"ג סיון תש"ח ה"ד הונצב על ידי נינו הנגיד המפ" הרה"ח ר' ישכר בעריש ברונשטיין שליט"א – ברוקלין נ.י. הרה"ח ר' חיים פרץ הכהן לעבל שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר אשר ישע"י נ"י – ע"בג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת == העל"י לתורה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכזי) – קידושא רבה באולם "בנות ירושלים" ==	הרה"ג רבי מרדכי גרינפעלד שליט"א רב ביהמ"ד אהבת ישראל – ויניץ לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמו יהודא משה חיים נ"י – ע"בג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העל"י לתורה והקידוש בביהמ"ד אהבת ישראל ויניץ (י: יאקאב) הרה"ח ר' יואל עבי (הערשל) מאטקאזוויטש שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר יצחק נ"י – ע"בג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן! קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פר' שלח (אבות ב)			
י"ז סיון תשס"ח לפ"ק – שנה י"ג גליון תרכ"ד			
דת	הולדה	מוע"ש	רית
23:17	23:16	21:44	אנטווערפן
22:38	22:38	21:07	לונדון
23:07	23:07	21:27	מאנשטעטער
22:41	22:29	21:08	ציריך
22:14	22:04	20:41	וויינ
23:26	23:26	21:48	אמשטערם
23:14	23:05	21:40	פאריז
22:55	22:49	21:21	פראנקפורט

"כי לחמנו הם" – כטבע המן

אך בזה' אל תמרדו ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם' ספר צלם מעליהם וד' אתנו אל תיראו (ד. ט.) אמרו 'כי לחמנו הם' וצרה לומר, שטובך וזמן יש להם, שששם העיטוש וגמם. כן הקב"ה נקרא שמשו, שנאמר: 'כי שמש ומגן ד' אלקים' (תהלים פז. יב.) וזה הורא: 'סר צלם', כי בהכרת הצל תורה הישמש, וד' אתנו שיהיו הישמש, ועדי לך ויכנסו.

המעפילים לא נהרגו – כדי שלא יתחלל שם שמים

ויעשילו לעלות אל ראש ההר וגו'. ויורד העמלקי והכנעני היושב
בחר ויכוּם ויכתוּם עד החחרמה (יד, מד-מה). פירש"י: "ויכתוּם –
כמו 'זאכות אותו שחור' (דברים מ, כא) – מכה אחר מכה. עד
החחרמה – שם המקום נקרא על שם המאורע". ע"כ.
"ויכוּם" – העמלקים, ויכתוּם – הכנענים. דבר אחר הרגו
מהם מחצו מהם".

ואמנם לא הרגום, כמו שנאמר (דברים א, מד): **"וַיֹּצֵא הָאֱלֹהִים אֶת הָאָדָם מִן הַגֶּן"** וידרפו אתכם כאשר תעשינה הדבורים ויכתו אתכם" וגו', פירושו: **"כאשר תעשינה הדבורים"** – שעוקצין את האדם מכאן ומכאן ואינם מומיתין אותו. ולכן אמר כאן **"ויכתו ויכתו"** – שהכריתו אותם, הכה פשוטו, אבל לא הרגום, שלא רצה להפליט חברב אייבים, כדא נגידלו פיהם עליהם, ושלל יחלו שם שמים. תדע, כדא מנה הנזילים במלחמה, כדרך שאר מלחמות".

כבוד שור (דברים שם. וכן אצל כפירדוש רבותינו בעלי התוס' שם; ואז גם בפי החוקנים שם (ויעד): ומוסיפים: "ולו נראה שזהו: וישמעו ויבטלנו... כי מא ישראל דרך האתרים... וישמעו ויבטלנו" (לפני כמ, א), אבל לא הרגו מהם. ואחר כך נקמם הקב"ה, כדברית (שם פסוק ג-ד): "וידר ישראל נדר לה' ויאמר ויהי ויהא אז הכבדתי וגו' ויקרא שם החורם". הברכה והי' שתי המלחמות. ועל כך פלג החוקני (לפני שם) וכותב: "ויקרא שם המקום חורמה – על שם החורם, ואינו אותו שנאמר גלו ויבטלו ויכרתו שם החורמה" [

כפל מצות חלה ג' פעמים

מבצות הפרשת חלה נכפלה ונשלשה בפרשתנו. תחלה אמר: **והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה' (כז, כ)**. אחר"כ נאמר: **ראשית ערשתיכם חלה תרימו תרומה כתרומות גזרן** (פסוק כא), ושוב ציווה ואמר: **מראשית ערשתיכם חלה תרימו לה' תרומה לדורותיכם** (פסוק כב), ולבאורה היה די במאמר אחד מאלה.

אלא, תחלה אמר שלא יפרישו אותה מהחמה ולא מהחולס והקמה שיעשו ממנה, אלא מראשית הבצק המתוקן בעריבה יהיו תייבים להרים הלה, וזה: **"וזה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה"**, וכיאר המצוה שירימו מהקפה בראשונה פת אחת ויודיה תרומה לה, ויתן אותה לכהן המשרת לפניו, ואמר: **"כתרומת גורן כן תרימו אותה"** – להגיד שיתן חלק מועט מהקפה כתרומה הנתנת מההמה כדמות בגורן, והנה לא הנבילה התורה שיעור התרומה ולא שיעור הלה, והוא אמרו שתתא התרומה – תרי ממה, שהוא השיעור הבינוני, ובחלה אמרו שיתן בעל הקפה אחד מ"ב" ממנה. ושוב אמר: **"מראשית עריסותיכם תתנו לה"** תרומה **לדורותיכם** – להגיד שאף כשהיו בחוץ בגלות, לא יבטלו מצוה הפרשת הלה, כפי שיתבטלו מצוות המעשר ותרומת הגורן ודובק, אלא כמו שבדוחים בארץ יתנו הלה מראשית עריסותיהם כן תמיד בעתיד בכל מקום שיהיו יתנו לה' מראשית עריסותיהם ההיא.

אברמלה (נעמי רמב"ם פ"ח מלה' בפרים הל' לה-לו)

אברבנאל (ועי' רמב"ם פ"ה מהל' בכורים הל' לה-לז)

אמונה ביכולת לקיים כל המצוות

הקטגוריות במסילות המבצע, והיתה דרכו נפתחת לפניו
עוד שהיה באמת יכול לקיים את אשר צווה עליו.

קצת היצר היא שיסתכל האדם ויבחן את הדבר
לפי מראה עיניו הברורים, ושמסתכלות זו תופק
ותיקבע מסקנתו. ולא עוד, אלא שהסתכלות זו יחד עם
המסקנתה, אין בהן משום טעות, כי נכונות וצודקות הנה
במילואן, אלא שסיבת הדבר היא שלא התאזר באמונה
האמורה, והתחיל לחפש ולחקור בהסתכלות טבעית,
וממילא אין לו אלא מה שעיניו רואות.

אותיות מחכימות

אל תתורו וגו' ואחרי עיניים. בראש ב' מרגלי הגוף כו'. וזה דבר גדול להיות נמשך תמיד אחר הפנימיות שלא לתור אל הסתכלות החיצונית שנראה לעיני בשר רק או כד. רק להיות בעל אל הש"ת הסתכלת רק מה שהש"ת אף להסתכל...

ובאמת זה חטא מרגלים הי' הסתקן אמונה כמ"ש אה"י מוח"ל ע"פ. כי ודאי הי' נראה לעיני שכלם שאין בחסם לנעום סגרי באתם אל נעסום. אבל אל מ' מאמינים ומטבילים הסתכלותם לנען הש"ת, הי' זה עולמו מסייע להם ללאת מהטבע, כמ"ש הקב"ה לזכרם: לא מחלונגנוטות שך ב' דכחיב ב' והאמיני כו'...

ודבר זה אין אדם ליעב בכל מלוא ועבודת הש"ת, אף שגמרה לעיני בשר כי תירך לבנות ע"י חטא או משפלות עולמו, כל זה לקיים כל מלוא בעיני הש"ת. אבל תירך לאלם האמיני כי יוכל שפת אמת (הר"א)

המרגלים ראו שלא יוכלו ליכנס לארץ, ובסופו של דבר צדקו. אלא שהם עצמם גרמו לזה בכך שנכנסו לבחון את הדבר בשכלם, וגילו את מה שטבע הדברים הראה להם. אילו היו מאמינים בדבר השם היו יוצאים מאיצטגנינות שלהם והיתה היכולת – למעלה מדרך הטבע – מתגלה להם, והיו באמת מסוגלים. אמונתם זו היתה מבטלת את כל אריותם, והיו נדבקים בכחות העליונים שהטביע בהם הבורא למען יוכלו לעלות ולרשת את הארץ.

אלקים עשה את האדם ישר, וברא והטביע בו יכולות וכשרונות די צרכו, שיהיה מסוגל על ידיהם לפעול בכל אשר נצטווה. וכך הדין נותן, שהרי אין הקב"ה בא במרונגו עם בריותיו, ואם צוה הבורא ית"ש על האדם לעשות דבר מה, אין ספק שהעניק לו כל מה שהוא זקוק בכדי למלא אחר הציווי.

כיון שכן, עצם העובדה שביאר ופירט הבורא יתברך את חובת האדם כעומלה בקיום התורה ומצוותיה, הרי זאת הוכחה ברורה ודוֹתת שמשפיל האדם לעמוד בהן, כי לא היה מצטוו עליהן אילו לא ניתנה לו היכולת לקיים אותן.

כאמור, אלקים עשה את האדם ישר. אלא שהמה בקשו חשבונות רבים. וכאשר מתחיל האדם להתבונן בכחות עצמו, ובזוהן את יכולתו לפי עיניו, שכל, איננו מסוגל לראות מעבר לתחומי הטבע והמציאות הנראית לעין. לא ימלט שלפעמים יגיע למסקנא שבדרך הטבע נבצר ממנו למלאות אחר ציווי השם, עקב סיבות שונות, אם בגלל שנעדר ממנו כשרון מסויים הנצרך לו לקיום ציווי זה; תנאי מצבו אינם נותנים לו לפעול בהתאם; המאוי בעבר מונעים אותו מהתעלות מסויימת, וכל כיוצא באלה. ויתכן שבעיניי שכל הרואות את הדברים בדרך הטבע, אמת נכון הדבר, ומסקנות חשבונותיו צודקות. זאת אומרת שהנחתו והשערתו – שנבצר ממנו הדבר – נכונה, כי מבוססת היא על נתונים אמיתיים. אלא שנתונים אלה יוצאים מתוך נקודת מבט טבעי, של דרך הטבע.

אם היה האדם מאמין בכך שבכדי לקיים את מצוות ה' סיפקו עבורו בכל מה שדרוש לכך, ולא היה צל של ספק בידו כי יכול ויוכל לה, היה מתדבק במורשתו של אברהם אבינו ע"ה שהדריכו הקב"ה ליצאת מארצות ננות שלו. ולא לשום לב אל חשבוניות שונות

[illegible]

אמרות טהורות

תשובה שלימה עם שוירת הלב

ויאמר ה' מלחתי כדבריו. ואולם הי אני וגו'. כי כל האנשים הרואים את כבודי וגו'. אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם וכל מנצחי לא יראוהא (יד, כא). פליאה דעת היא, הלא המא העגל היה גדול וחמור המרגלים, ומדוע בחמא העגל הועילה תשובתם ונתכפר להם החמא, ואצל המרגלים נענשו כל האנשים ומתו במדבר. אלא הענין הוא, כי בחמא העגל עדיין לא היו יודעים תשובה מועילה, וממילא היה צערם ושכרון הלב גדול מאוד, וממילא היתה התשובה ביתר שלימות, ולכן נמחל להם. אבל כאן אצל המרגלים, כבר ידעו שמועילה תשובה, אחר שכבר ראו כן בעגל, ולא היה להם כוח שכרון לב, כי חשבו בנפשם שמיד יעשו תשובה, וכמו שאמרו מיד לאחר מכן (פסוק טו): "הגנו ועלינו אל המקום אשר אמר ה'", ולפיכך לא נתקבלה תשובתם.

המדת דוד בשם אביו הרה"ק ר"י מקאמיר ז"ע (הובא בספר 'מאמר יחזקאל', וראה שם בהערה ג)

לימה בכומר - מתוך פחד ה'

ראשית עירסותיכם חלה תרימו וגו' (פז, כ). שמעתי בשם הרה"ק הצדיק מו' מנחם מענדל מרומנעב זצ"ל על דרך הרמז: **"ראשית עירסותיכם"** - מלשון עירס - ראשית כאשר תקומו מעירסותיכם וממסותיכם, **"חלה תרימו"** - מלשון חיל ורעדה - תקומו בחיל ורעדה מפחד ה' ומהדר גאון.

בית יעקב להרה"ק ר"ח מאלכסנדר ז"ע (פר' אמור, מובא בספר 'לקוטי מנחם')

"ולא תתורו" - שלא לחפש אחר הטעם והתועלת שבמצוות הש"ת

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וגו' (פז, לפ). כ"ק אבי אדומ"ר (בעל האבני נזר) זצלה"ה דקדק דל'לבבכם' הפירוש שני לבבות, יצר מוב ויצר הרע (ע"י ברכות נדג, וכמו דכתיב במצות הקהל (דברים לא, יא) 'באזניהם' ודרשין מיניה

אמירה נעימה

וראיתם את הארץ מה היא וגו'. ומה הארץ השמנה היא אם רזה היש בה עץ אם אין וגו' (יג, יח-כ). לכאורה תמוה, וכי יבדוק את כל קרקע הארץ, והלא הזמן יכלה והם לא יכלו. אלא מכוון במדרש (ילקוט סוף רמז רכו) שכשיצאו ישראל ממצרים ושמונו הכנעניים "שישראל נכנסין לארץ, עמדו ושרפו את הורעים וקצצו את הנטיעות" וכו', ע"ש. ולפי זה נמצא, שאם יבואו המרגלים ויראו שכבר גדל בה עץ, יוכיח הדבר שארץ שמנה היא הממחרת להצמיח.

וזהו שאמר: "וראיתם את הארץ מה היא וגו'. השמנה היא אם רזה". ושמן תאמר, מנין ידעו זאת, לכך אמר: "היש בה עץ אם אין".

ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זאת חלב ודבש היא וגו' (יג, כז). תיבת "וגם" אין לה ביאור, לכאורה, שהרי לא אמרו לו קודם שום שבה ומועלה קודם לכן, שיאמרו עתה "וגם"; גם תיבת **"באנו"** אינה מובנת, שהיה להם לומר: "הלכנו אל הארץ וגו'.

אלא, ידוע שקדושת ארץ ישראל היא במעלה על כל העולם, שהרי השם דורש אותה תמיד ו"ענין ה' אלףך בה" (דברים יא, יב), והנה, כאשר באו המרגלים אל הארץ, השיגו אומנם רוב קדושתה, אבל לא היתה להם בכך שום התחדשות - יען כי גם במדבר, במקום הנייתם, נתקדש המקום בקדושת ארץ. וזהו שאמר: **"באנו אל הארץ"**, היינו, למדבר, מקום הנייתם, וממש מקום **"אשר שלחתנו"** השגנו כאן, כי קדושה אחת למו. ואמרו: **"וגם"**, היינו, כי מעלה נוספת יש במעלת הארץ - שהיא "זבת חלב ודבש", ולכן מאנו המרגלים ללכת לארץ, כיון שלא היתה להם בה שום התחדשות וקדושה יתירה, והפצו להיות במדבר עם משה רבם.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מפעלזא ז"ע (מתוך כת' החסיד רבי נפתלי צבי פיש מדינת ויל)

ויחיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת (פז, לב). איתא במדרש (חובא בתוס' כ"ב קט; ד"ה אפילו,

(הגינה ג.) שחרש באזנו אחת פמור מן הראיה, ולא אמרין אוניהם דכל ישראל, אם כן הכי נמי 'לבבכם' לא אמרין לב כל ישראל, וע"כ שני הלבבות שכאדם, היינו יצ"ט ויצה"ר, ואיך שייך לומר 'לא תתורו' אחר יצר המוב, עכ"ל.

ונראה ליישב, דהנה ישראל אמרו "נעשה ונשמע" והקדימו עשיה לשמועה, והפירוש, דהנה, איתא (ע"י תנכבאר פ"ה) שישאל קבלו עליהם עול מלכות שמים בשמחה ואמרו "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" (שמות כד, ז), והיו, "שעשייתם תהיה לא מצד הכנתם שכך צריך להיות, כי המוכן את הדבר שוב אינו אצלו לעול, אלא קבלו עליהם לעשות מפאת ציווי המלך ואדנותו ית"ש, אף שמדוך המלכות שלא לגלות המעם, אלא פקדה וציווי גורא, וכמיש **המאירי** (שבת יא) בהא שאמרו (אבות ג, ב) 'הוי מתפלל בשלומה של מלכות, ולא יהרר אחריהם, אעפ"י שרואה לפעמים מצד פעולותיהם דברים שלא כהוגן למראה עיניו, יהפוך בזכותם וידונם לכך זכות כמה שאפשר לו, שלא ניתנה כוונתם להיות נודעת לשעתה, עכ"ל. הרי שציווי המלך הסדר בלתי הכנת המעם. וזהו הפירוש שקבלו עליהם עול מלכות שמים.

והנה **השמייעה** היא הכנת מעמו של דבר (ע"י רש"י בראשית מא, טו), והם הקדימו עשיה לשמועה, היינו שהשמייעה לא תמיל תנאי בעשיה, אלא העשיה היא מפאת ציווי המלך, ואחת היא אם יוכו להכנת מעמו של דבר או לא, וכרישא 'עושי' והדר 'לשמוע' (ע"י שבת פת), שמצד העשיה בציווי וזכין לפעמים לשמועה.

והנה הלשון **ולא תתורו** הגיד אבי אדומ"ר זצלה"ה שהוא כלשון: 'לתור את הארץ' (לעיל יג, טו), וישובו מתור הארץ (שם, כה), והוא ענין ריגול וחפוש, והיונו שלא יתורו לחקור ולדרוש בענין הבא עליו ציווי ה' אם הוא מביא תועלת או להפוך, אלא דבר שנצטוו עליו לעשותו יעשה בתמימות מפאת הציווי, וכן להפוך - דבר שנצטוו עליו שלא לעשותו ישליכוהו מדעתו ולא יהרר בו כלל. ומועתה מובן שגם ביצר טוב שייך לומר 'ולא תתורו', שלא ירגל ויחפש בענין המצוות אם תהיה לו תועלת או לא, אלא יעשה כדבר מלך שלטון (קדלות ד, ד), וההכנה בדבר איננה מטילה תנאי בעשיה.

שם משמאל (ליל ז של תוכה תרע"ד)

וע"כ בתרגום יונתן (כאן) שהמקושש לשם שמים נתכוון, לכל וידון בני ישראל לחלל שבת. שהיו ישראל אומרים, שכיון שנגזר עליהם לאחר מעשה מרגלים שלא יכנסו לארץ, שוב אינם חייבים במצוות, לכך עמד וחלל שבת, כדי שיהיה ויראו אחרים.

וי"ל שלא טעו ישראל אלא בהעברת ארבע אמות ברשות הרבים, וחשבו שמצוה זו בטלה במדבר, כי מיניו בגמרא (שבת יז, א) חילוק שלפעמים הוי המדבר - כרמלית, ופעמים - רשות הרבים, והיו, כשישראל שרוין במדבר - נחשב לר"ה" (רש"י שם). והנה, הא דנחשב המדבר לר"ה, ואחלהם - רשות היחיד, אף על פי שלא היו קבועים, וכיושבי צירפין דמי (דירה של הוצין וערכה ואינו קבע, רש"י, מכוון בגמרא (עירובין נה) דכיון דכתיב (לעיל כג, ג) 'על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו', הנה כקביעי.

והנה, אחר מעשה מרגלים חשבו ישראל שמעיתה לא יסעו עוד על פי ה', ולכן העפילו לעלות ההרה מבלי שנסת הענין לפניהם (לעיל יד, מד), ואם כן ממילא אין כאן דין רשות הרבים ורשות היחיד אלא כרמלית. וידוע המחלוקת בגמרא (שבת צו-צז) אם צלפחד היה המקושש או שהיה אחד מן המעפילים. וי"ל ששניהם אמת, שקודם היה מהמעפילים, אבל חזר בו ורצה לקדש השם בפני כל, לחלל שבת על ידי העברת ארבע אמות ברה"ר כדאיתא בגמרא (שם צז, א) וזימת ויראו וישמעו כל ישראל שעדיין דין רשות הרבים ורשות היחיד להם.

תורת משה (תת"ס)

בהפסוק: וישלח מלך יריחו אל רחב לאמר הוציאי האנשים הבאים אליך וגו' כי לחפור את כל הארץ בא' (הענין ג.)

אפשר לפרש עפ"י דאיתא בגמרא (גיטין מז, ר"א) אומר אף על פי שיש קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל - להפקיע מתרומות וטעמשרות, אבל אינו יכול לחפור בה בורות שיחין ומערות, שנאמר (תהלים כד, א) 'לח' הארץ ומלואה'. והשתא, בני ישראל שה' ברחמינו נתן להם את הארץ יכולים לחפור בה. וזה שנאמר: "כי לחפור את כל הארץ בא'", כלומר הם סוברים שהארץ שלהם הוא והם דוקא רשאים לחפור.

יתרון דעת

"ואת הבצלים" (ב)

מנהג אכילת בצלים בשב"ק, טעמו וענינו

שמענו בשם **הבעל שם טוב ז"ע** שהזהיר מאוד לכלי לאכול בצלים חיים.

בעש"ט עה"ת (פר' ותר אות מז, י"ג) שאין לאכול כי אם מבטלים, ואפילו בשבת, וע"י עירובין בט, רמב"ם הל' דעות פ"ד הל' ט"ז, ו"ה יחידע" חלק טבעי המאכלים אות ב - בצל)

פעם אחת שמע (הרה"ק רבי מאיר מגלאנא זצ"ל) מוקינן מו"ה רבי אשר ישוע **מראשין** זצ"ל ששאל את זוגתו הרבנית, אם כבר נתנה למשרתו לאכול סעודת שחרית, והשיבה: הן, ושאל אותה: מה נתת לו, והשיבה: לחם עם בצל. ואמר: הן, הן, האנין יודעת שהבצלים מביאים לאדם תאוות רעות. אור שיש להרה"ק מראשין ז"ע (בענין, ע"כ נא, ומבוא ששמן אותו יום לא אכל והרה"ק רבי מאיר) בצלים גם לא בסעודת צפרא דשבתא, ואכל ביצים לבד בלא תערובת בצלים וכו'.

בשם הבעש"ט זצ"ל ב' טעמים לאכילת בצלים בשב"ק:
א. מפני שבצלים מוסיף לזון פירות ואוכלים אותם בשבת להראות כי "שבת הוא מלעזוק", ב. מפני שיש שבעה קליפות בכל בצל ובצל, וזה שאוכלים אותם בשבת אות הוא לימי השבוע ז' ימים (ע"י וזה"ק בראשית כד, ב - והרי אינו ארעין שבעה על גבי שבעה בגלל בצלים. וכן בזה"ק וזה"ק ט, ב - וכלהו רקיעין אלן על אלן בגלל בצלים).
שארית ישראל להגאון ר' ישראל גוריוניצקי זצ"ל - הלמדיה הרה"ק מצאנא ורה"ק מטריסק, זכ"ע (ע"כ 72)

פעם בעת סעודת היום בצפרא דשבתא, הרגיש הרה"ק [מרן מהר"ש] **מבעל זצ"ל** ברבנו (תלמידו הרה"ק רבי שלום מקאמניקא ז"ע) שאינו אוכל את הבצלים. לשאלת הרב על פשר הדבר, ענה רבנו: לדעתי אין הבצל מין מאכל, כי אינו פרי, רק כמה שכבות של קליפות זו על גב זו. על זה התוכח עמו רבו ואמר: הלא בשבת אוכלים הכל מה שעולה למנין ז', כגון: ד"ג, בשר" (במספר קטן), י"ח (במ"ק), ואם כן איפוא גם בצ"ל אחד מן המאכלים, דהרי הוא עולה ב' פעמים ז' (במ"ק). ומדוע לא תאכלו? ע"ז ענה רבנו בצחות לשונו: אם חושבים גם מה שעולה כמה פעמים ז', הרי יכולני לאכול מין מאכל אמת, כי תיבת "מאכל" עולה י"ג פעמים ז', ולמה, לאכול בצ"ל העולה רק ב' פעמים ז', ושלעצמו אין לו חשיבות של מאכל. וה"ל נהוג לאכול במקום בצל מאכל "בארשט" קודם ה"שאלנט", ואמר לרבו הטעם בזה, כי תיבת "בארשט" עולה במ"ק ז', ותיבת שבעה עולה גם כן במ"ק ז' (אח"כ שלום ע"כ 72)

וכרינא שותא ידידיה בהיותו בצוותא חדא בשב"ק פר' שמות, וכאשר התחילו לאכול הבצלים כמנהג כל ישראל, אמר הרה"ק ר' **אברהם מסטרעטין** ז"ע בצחות לעש"ט, כי בלשון אשכנז נקראים ציב"ש, וד"ה הוא: "נחנין במעגלי צירק למען שמו" (תהלים כג, ג), והאריך אז בצחות לשונו, וגם אמר אז כי ר"ת של "שמות" היא: תכלית מעשה שמים וארץ בני ישראל, צ"ל ע"ד אומרים (לח, ד) "בראשית" - בשביל ישראל שנקראו ראשית גברי העולם, ודפח"ח. משכנות הדועים להאגון מנינוצו זצ"ל (עת מצוא דף יג, ב)

הרה"ק ור' דוד צבי שלמה **מלעלוב** זצ"ל היה אוכל בצל בסעודת שחרית בשב"ק כמנהג תלמידו הבעש"ט, והיה אומר: **"שבת"** ראשי תיבות - שבת בצל תאכל. ואם כי בכל ימות השבוע סלדה נפשו מבצל, ובשם צדיקים ה' אומר, כי אלמלא מתפרנסים בני הכפרים מבצל היינו מבטלים גידול בצל ומעבירים אותו מן העולם - בשבת קודש שניה טעמו. תפארת בית דוד (ע"כ קיא)

מרן **הדברי שלום** **מסטרעקוב** זצ"ל אמר בשם אביו הרה"ק **משניאנא** ז"ע, שצריך להיות מאכל מיוחד לשבת מה שאינו אוכל בימות החול, און עזר האט זיך אנגעקליבן אייער מיט ציבעלעס (ובדור לעצמו מאכל ביצים ובצלים). ח"ל הט"ו אר"ח סי' שי"ח סק"ח על הרמ"א שכתב דנהוג להזהר לבתחילה שלא פת אפי' בבלי שני כל זמן שהיה סולת בן, עכ"ל. וכתב הט"ו: פירוש, שאין נותנין לחם במרק בשל השולית. וז"ל שאותם שחותרים בצלים דק דק ונותנים בתוך המרק לא ישימו רק אחר שלא תהי' הדי סולת בן כו' ע"ש. נראה מזה שהי' מנהגם לאכול בצלים בשבת קודש. דברי שלום החדש

טעם שאוכלים בשבת בצלים ושומים וירקות. כי חייב אדם לעגן השבת בכל מיני עונג ולעשות בכל עניני שבת שינוי מה נהג מן החרול כדאיתא (שבת קיג, א) שלא יאז האלוך של שבת כהילוכך של חול וגו', וכן בכל דבר צריך להיות שינוי. והנה במדבר כשאכלו ישראל את הדגן בכל ימות השבוע והיו טועמין בו כל מיני מטעמים. וא"כ במה היו יכולים לעגן את השבת ולעשות שינוי במאכלים ממות החול. וע"כ מוכרחים אנו לומר שהיראים והשלמים לא היו רוצים לטעום בכל ימות החול מכל מיני מטעמים שהי' במן רק בשבת לעגן שבת, אבל ההמון אכלו בשבת הבצלים והשומים והירקות, כי אלו דברים לא היו טועמין במן, ע"י ברש"י פר' בהעלותך, ויכול להיות כי גם הייראים והשלמים אכלו אותם הבצלים והשומים להיות שינוי במימות החול, ועל כן אנו אוכלים ג"כ בצלים ושומים וירקות **ספר המטעמים (מ' שבת אות קט)**

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי אפרים הכהן מווילנא זי"ע – בעל "שער אפרים" יומא דהילולא י"ג סיון (תל"ח)

"האדם הגדול בענקים, רב ועוצם בישראל, האשל הגדול, מעו ומגדול, הכהן הגדול, הרב המובהק הגאון כמוהו"ר אפרים הכהן זצוק"ל, אשר האיר עיני כל ישראל במשפטי ובהוראותיו להוציא דין אמת לאמתו... ושפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפינו פה מפיך מרגליות מתלמודו השגורה בפיו..." – כך כותבים עליו רבני וחכמי ירושלים, ובראשם המאורות הגדולים רבי משה גאלאנטי ורבי משה ן חביב זצ"ל, בהסכתם לספר שו"ת ישער אפרים, שבע שנים לאחר פטירתו, בשנת תמ"ז.

ואילו הגה"ק רבי גרשון אשכנזי זצ"ל בעל שו"ת עבודת הגרשוני, מתארחו: "רבי כהנא, בחכימא טובינא, רב חסד"א ורב חנינא, ה"ה אהובי ידידי הגאון הגדול המופלא ומופלג, כל סתום ונעלם מברר ומכלל... אוני ועוצם חילי כמהו"ר אפרים יכהן פאר ויבוקש תורה מפיהו פה קדוש יאמר לו ולכל העומדים צפופים ומסתופפים בצלו צל החכמה..." [כל זאת למרות שמתנצל אח"כ: "מרב התלאות וטירדות חילות אגודות אינני אוכל לכיון דעתי בכתב ולארגז מליצות ולתאר בתוארים הראויים לו מקצת שבחו בפניו..."], ומסיים: "ואני שותה בצמא את דבריו ובוזה אצא ואומר שלום מאדון העולם וממני אוהבו כנפשו נצח לא ישקר נקשר בעבותות אהבתו בקשר של קיימא" (שו"ת ישער אפרים סי' גב).

בן זקוניו, הגה"ק רבי אריה יהודה ליב הכהן זצ"ל, שהביא לדפוס את ספר שו"ת ישער אפרים (וולגבאך תמ"ט), ערך בראש הספר הקדמה ערוכה ומפורטת, שממנה וכן מספר 'מגילת ספר' להגה"ק רבי יעקב עמדין זצ"ל, נינו של רבינו אפרים, שאובים רוב הידיעות אודות תולדות האדם הגדול בענקים, רבינו הישער אפרים.

בין השאר מתאר חבן, הגרא"ל הכהן, אפס קצחו מגודל צדקתו המופלאה ופרישתו העצומה של אביו: "אבא מארי ורבי מר קשישא, ספרא וספרי מתניין ומתניתא רב מלקיא וכולי תניי על לוח לבו חרשה, הי עני המאשר בכל עניניו, הי חסיד רב חסידא יושב בתענית היה מדי יום ויום ולכל חודש בשיקדות שקדן וזכרן הגדול פוס ממל ברבן צפרא ורמשא, דרופתקי דאורייתא..."

ומציין עליו נכד אחותו, רבי יעקב עמדין זצ"ל בריש 'מגילת ספר' בהוסיפו: "ובכל זאת היו פניו מאירות כחמה נאלו כל יום שותה שחר, ולא פסיק פומיה מגרסא יום וילהל. והרוצה עוד לידע מעמשי והרבצת תורתו ועומק למדו והוראותיו וקורותיו ואשר פדה נפש בנו יחידו (ויספור בהמשך), ועי' בעל הקדמת הספר 'שער אפרים'..."

"הבן יקיר לי אפרים"

"רבי אפרים בן יעקב הכהן מבית אהרן¹, שנודע למשגב על שם ספרו שו"ת 'שער אפרים', נולד ככל הנראה בוויילנא בשנת שניי, למשפחה מעטירה, 'שלשלת היחס מיחסי כהונה נשתלשלה, איש מפי איש קיבלה עד אהרן הכהן עולה' (סוף ההקדמה המאורה לשער אפרים: מהקדמה זו גם הצטיינו הבאים). גם בנו הגריעביץ רשם בגליון 'שאלת יעביץ' (תיא' סי' צט): "כמדומה שמעתי מאמ"ה ז"ל שזקינו החסיד שבכהונה הגאון בעל שער אפרים ז"ל היה לו ספר יחוס משלשלת אבותיו עד זמן הבית, ונאבד בתמורת קורות הימים".

שמו נקרא אפרים על שם זקינו הגה"ק רבי אפרים פיש זצ"ל, שכיחן כרב הראשון לעדת האשכנזים בירושלים, בסוף ימי הרדב"ז ועד אחר פטירת הגה"ק רבי בצלאל אשכנזי - בעל 'שיטה מקובצת'².

את תורתו קיבל רבי אפרים מפי רבה של ווילנא בעת ההיא, הגה"ק רבי משה לימא זי"ע בעל 'החלקת מחוקק', אותו מכנה בתואר "מורי" (ראה סימנים: כד, קג). בהגיעו לפרקו, בנה את ביתו עם בת קדושים, מרת רחל ע"ה בת רבי אליהו זצ"ל, נכד "הגאון המפורסם הנקרא בפי כל ר' אליה בעל שם"³.

בחיותו בן תשע עשרה שנה נבחר לכהן כחבר הבית דין בוויילנא, בראשו עמד רבו הגדול בעל 'החלקת מחוקק', בד בבד בצוותא עם הגאונים הגדולים, מחותנו רבי אהרן שמואל קאיינדנבור - בעל 'ברכת הזבח', רבי בשתי חלקי - 'הש"ך', ורבי הלל ב"ר נפתלי הירץ - בעל 'בית הלל', זכיי"ע.

לא בכדי אמרו שמב"ד זה יצאה הוראה לישראל, והיה למאור בכל פזורת הגולה. וכה מתאר הגרא"ל הכהן הנ"ל: "... הרבנים המובהקים, זיום מבחיקים, במשפטים ישרים וחוקים, כלפידים וברקים, מחותניו הרבנים כמוהו"ר אהרן שמואל קאיינדנבור נ"ע בעל 'ברכת הזבח' וכמהו"ר שבתי הכהן בעל 'שפתי כהן' נ"ע, רגזה הארץ תחת אלה שלשה, ועל צבאם יעלה מורה עז והדר לבושה, חרף ומקשה, אבי"ד ור"מ דעיר ואם בישראל ק"ק ווילנא ה"ה כמוהו"ר משה נ"ע בעל 'חלקת מחוקק'..."

גם היעביץ מתארם במגילת ספר' בה"ל: "חכמי ווילנא היו נחשבים למאד, כי עלו לשם ולתפארת על כל אנשי פולין בכלל, אמנם חכמיה אנשי השם לומדים גדולים שלא משו מתוך האהל

לעילוי נשמת הגאון הצדיק רבי יצחק שלמה ברבי אברהם צבי אונגור זצלה"ה ראש ישיבת 'מחנה אברהם' ונאב"ד חוג התם סופר ב"ב נסתלק בעט"ק פר' שלח כ"ב סיון תשס"ד ונטמן בבית"ה בב"ב הונצח ע"י אחד מאלי' תלמידיו מוקירי זכרו הטהור החפץ בעילום שמו, הי"ו

לעילוי נשמת מרת חיה רבקה ב"ר שמואל אריה ע"ה נלב"ע י"ט סיון תשנ"ט לפ"ק - ת.ש.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה מוה"ר ר' יעקב יחזקיה בערגער הי"ו

ארשת שפתי שפתי כהן ישמרו דעת ותורת אמת יבקשו מפיהו מבוראה ומפורשה, חכמתו בחוף תרונה, דולה ומשקה מתורתו לאחרים... ולכל בני ישראל היה אור בשיבתו המפוארה".

לאחר הרפתקאות דעזו עליהו, כשבתו הרבנית מרת נחמה כבר בקלה היתר עונגה, אבל לבה היה נוקפה ולא רצתה לקבל עליו תנחומין... הגיע ההורג, בעלה רבי יעקב, ברגליו, למעחרין, לאחר שבדרך נס נצל מהריגה מידי רודפיו, שכבר הניחו חרב חדה על צוואתו, ועד ראה חשבתו להרוג. לימים, בשנת תק"י, נולד להם בנם צבי הירש - הוא הגה"ק בעל שו"ת 'יחכם צבי' זי"ע (ראה סיפור הדברים והשתלשלות במגילת ספר' לנכדו הגריעביץ זצ"ל).

ברם גם במדינה זו לא מצא מנוחה שלמה שהיה רוצה בה, ולאחר שש שנים לשבת במערתו נאלץ שוב לקחת בידו את מקל הנדודים, בשנת תכ"ג, כי "נשמע קול תרועת מלחמת בראצני והארץ רטוחה", וליך גולה אחר גולה עדי הגיעם אל "לעיר הגדולה רבתי בדיעות ק"ק פראג", ושם המשיך בפעולותיו לתורה ולתעודה "יהרביץ שם תורה עם בעלי בתים בבי מדרשא".

לא ארכו ימי שהותו שם עד שנקרא אל עיר הבירה ווינא, בה בנה מחותנו "הקצין הנדיב" רבי קאפיל סג"ל ז"ל בית המדרש בביתו, והזמין לעמוד בריש המתיבתא, בה למד עם בנו של הקצין, רבי ישראל סג"ל, שזכה לתורה וגדולה וכיחן כרב ואבי"ד ברודא, וגם לרבות עם שאר בעלי תריסין. גם שם נבדחו ורוממוהו, וכמו בכל מקום בואו היציעו לפניו חכמי העיר את שאלותיהם (עיי' סי' נח שאלה מחכמי מעריטש שבלכתו טריטו).

בשנת תכ"ו, הגיע אל המנוחה ואל הנחלה, לאחר שנקרא בקריאה של חילבה לכהן פאר ברבנות העיר אויבן (היא בודין, בודא) - לימים ח"ב מהעיר בודא-פעסט, בירת הונגריא.

בגליון הבא בע"ה - על כהונתו באויבן והסובב אותה, ועל קשריו המיוחדים עם חכמי ירושלים וגאון ספרד, ועוד

1. כך חותם שמו באחת מתשובותיו (סי' קא), וכן נראה גם מלשון בנו הגאון בהקדמתו שם. ומאן דתני "אפרים במו"ה אהרן" השתבש (ראה 'קריה נאמנה' עמ' 78).

2. מהמר"ט"ן מתארו בתשובותיו (סי' קס): "הרב רבי פ"ש היה רב מפורסם וי"ן בעירו, ואני שמעתי שהיה לו יותר ממאתים תלמידים גדולים וחכמים בישיבתו". נסתלק בע"ה ירושלים תובב"א בשנת ת"ס לערך (עוד אודותיו ראה: 'תולדות חכמי ירושלים' ח"א עמ' 107-108; 'אנציקלופדיה לחכמי ארץ ישראל' ח"א עמ' כר-כא).

3. הוא הגה"ק רבי אליהו (בהג"ר יהודה אהרן) בעל שם מחזקט - שם כיהן כאב"ד וראש ישיבה. הוא היה תלמיד המהרש"ל (ראה שו"ת מהרש"ל סי' מה) וה"ב"ב (ר' שו"ת ביח' החדשות סי' עג-עג). ומשם נראה שבשנת שכי' כבר נמנה על גזול הדור. התפרסם בדורו ביחוד ע"י עוז נפלאותיו אשר עשה ליושנתו של ישראל, בעיקר על ידי הגולס שיצר על ידי ספר 'צירח', כדי להציל יהודים מצרה (מכר בחשבות היחכם צבי - שמונת על צאצאי כלהן - שנסחפס אס ניתן לצרף את הגולס למנין נראה סי' צג אבב, הוא מס' ישינו מספרו לעשרה לכל דבר שבקדושה' (ועי' בשו"ת בד' דבר רב משלם סי' ג), ובנו היעביץ מוסיף על כך בס' 'מספוח' סופרים' (פ"ח אות ז). וכן בשאלת יעביץ ח"ב סי' צב). וס"פ לנו אבי מורי הגאון ז"ל איך בראות הרב שיציר כפיו מתגול מאד מתגבר והולך בכח השם שדבק במצחו, דאג פן יהיה לו למוקש וישוב למשחית ומחבל, לכן מיהר הרב להתגבר עליו, וניתן ממנו הקלף שהיה כתוב השם עליו המונח במצחו, ומיד נפל הנברא ההוא לארץ, גוש עפר כשהיה. אמנם בנתקו את השם ממנו שרט את רבו בפניו. כך שמעתי מפה קדוש בילדותי כמה פעמים" (וועי' בספרו 'מגדל עוז' חלק ע"א ע"א טבט), גם הגאון החדידי אב"ד ב"ש הגדולים' (משיג' סי' א) וס"פ 'יושעתי מעטירי אמין' ששמע מפי בנו של הגאון 'שער אפרים' ז"ל נפלאות עשנשה הגאון מהר"ר אליהו המכר בכח בקלה מעשית אמיתית לעת הצורך וסכנתו..."

4. רבי הלל עז את ווילנא כנראה בשנת ת"א ואז נתקבל הש"ך למלא את מקומו.

5. מלשון היעביץ במגילת ספר' משמע שהיתה בת יחידה. אבל אין זה ברור, בפרט שמתוך הקדמת הבן הגרא"ל ל'שער אפרים' למדים אנו שהיתה לו אחות בשם אסתר. ואפשר שהיתה אחותו מאם אחת, ולכן קוראה "בת אמ"י".

6. כך היו נוהגין לחתום שם משפחותם, כי היו זרע קודש בני בחונים וצורפים בימי הגזרות ומדמות והמה נשאים נאמנים לה' מכמה דורות מגדלי חסידי אשכנז הקדמונים... (לשון הגריעביץ במגילת ספר).

מועצה ובקשה

לקראת הצאת הקובץ השני "אור הצפ"ר סי' ב, יתוספו מדורים חדשים רבי תובן, וביניהם מדור **עדות משפחות** שבו יובאו עובדות ותהנות מרבותיו הק' במעלה ז"ל, שנשמעו מחסידים ואנשי מעשה ודיבוריהו היו עובדי, שיעלו ויבואו מאת הקוראים הנבדלים - מעידים מכלי ראשון. על כן תצא מכאן הקריאה לכל אשר ברושות עובדין טבין וסיפורי קדוש, אנא אל תמנעו טוב, והוריקו כלים בה, לזיכוי הרבים פקס ומערכת או במס' פקס: 972-57-796116 או בטלפון: 972-3-616.0739 (בשעות הערב) - כן יתקבלו לרצון ובשימת לב כל הארה והערה על הקובץ הראשון -

תודה וברכה

המערכת

מלא חפניים ברכות

אגיש בזה לירידי וריעי איש החסד והמעש משמח כל לב נשבר ורוח נדכא אהוב למעלה ונחמד למטה **הרבי יחזקאל ראטה הי"ד** לרגל השמחה השדויה במעונו באירוסו בתו תח"י עב"ג ההתן המיוצין כמר **יצחק מאיר הכש נ"ו** במזול טוב ובשעה טובה ומוציאלת בורא עולם בקנין השלם זה הבנים עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת עושר ואושר וכל טוב טלה. מנא, ידיך עוז; נחמן חיים קאניג

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומִי"

מסכת סוטה

בענין "שכר פסיעות"

אמר רבי יוחנן למוני ריאת חטא מבתולה, וקיבול שכר מאלמנה וכו' דהויא אלמנה דהויא בי נישתא בשיבבותה, כל יומא הות אתאי ומצלה בי מדרשיה דרבי יוחנן, אמר לה: בתי לא בית הכנסת בשיבבותך. אמרה ליה: רבי ולא שכר פסיעות יש לי (דב קב ע"א).

מאמר נוסף בענין שכר פסיעות איתא בבבא מציעא (קז): "אשכחיהו רבי אבא לתלמידיה דרב, אמר להו, מאי אמר רב בהני קראי (דברים כה, ג-ד) 'ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה'... ואמרו ליה, הכי אמר רב, 'ברוך אתה בעיר' – שיהא ביתך סמוך לבית הכנסת, 'ברוך אתה בשדה' – שיהו נוסף קרובים לעיר.... ואמר להו, רבי יוחנן לא אמר הכי, אלא, 'ברוך אתה בעיר' – שיהא בית הכנסת סמוך לשולחנך, אבל בית הכנסת לך, ורבי יוחנן לטעמיה דאמר, שכר פסיעות יש". היינו, רבי יוחנן שלא דרש "שיהא ביתך סמוך לבית הכנסת", סבור כשיטתו וכו' במס' סוטה, שהביא דברי האלמנה במעלת ההליכה לבית הכנסת רחוק, בגלל שכר פסיעות. ואמנם כן פסק המגן אברהם (סי' צ סקכ"ב) להחליט ולמעשה וכתב ש"אם יש שני בית הכנסת (ובעיר) מצוה לילך להרחוק, דשכר פסיעות יש" (דברי רובאן בש"ע הרב שם סקכ"ב ובמב' סקל"ז). ודנו הפוסקים בכמה אופנים אי כי בהם המעלה של שכר פסיעות, והרי אחריהם מהם.

נסיעה באוטו לענין שכר פסיעות: הגאון ה"ב איש חי' בספרו שו"ת תורה לשמה (סי' מ) דן בענין מצות ההליכה לבית הכנסת, האם המצוה היא ברגל דוקא או שאומרים בזה גם כן "רכוב במהלך דמי", ומסיק שיש להקפיד שתהיה ברגל דוקא. בצינו לדברי הגמרא בהא דהפליא רבי יוחנן את דברי האלמנה: "ולא שכר פסיעות יש לי", ושכר פסיעות בוודאי לא שייך כי אם בהולך ברגליו – שמטריח רגליו בפסיעות יותר, דאילו ברכיבא אין כאן שכר פסיעות.

דבריו מובאים בשו"ת בצל החכמה (חיד"ס כא) שדן גם כן בענין זה בנוסע באוטו, האם יש בזה המעלה של שכר פסיעות – לנסוע לבית הכנסת רחוק. תחילה הביא דבריו מה ששינו בענין שריפת פרה (פרה ג, ד): "חוקי ישראל ושלכו עם הכהן" – תחילה פרה אדומה! היו מקדימים ברגליהם לחר המשוחה, וכתב התוס' יו"ט טעם הדבר שהיו הולכים ברגליהם, משום חיוב מצוה לא היו רוכבים, ולא הטעים שהוא משום שכר פסיעות, מוכח מהו זה, משום ברכיבה שייך שכר פסיעות. וביאור הדבר י"ל, דמאירי שהוריע להלכה (ע"י קידושין לג) "רכוב במהלך דמי", לכן גם רכיבה נחשבת במהלך ויש בה שכר פסיעות, ולכן הסיק שמאחר שפסק הט"ז (א"ח סי' צד סק"ד) שגם נסיעה בספינה או בקרוך, דינה במהלך, לכן יש מקום לומר שגם נסיעה באוטו נחשבת במהלך, ואיכא שכר פסיעות (יע"ש דבריו דא"ח"י יש להעריך ההליכה ברגל, משום חיוב מצוה, כדרי הת"י"ט). ובדמשק' מסיק, שבפשיטות עיקר שכר פסיעות הוא על הטיורא לילך בדרך רחוקה למען קיום המצוה (ראה מנחם אבות' טורה, וממלא אין כאן שכר פסיעות, וגם כשהוא עצמו נוהג את האוטו אין בזה שכר פסיעות, ע"ש) (ועי' שו"ת צ"ח אליעזר ח"ב סי' י).

עיקום דרך כדי לקצר: בשו"ת מהרש"ג (א"ח ח"א סי' כו) הביא קושא על דברי המג"א – שמוצה ללכת אל בית הכנסת המרוחק – ממה שנוסע בש"ע (א"ח סי' קמא סי') לענין העולה לתורה: "העולה למגדל (ל-בנימה) עולה בפתח שהוא לו בדרך קצרה ממקומו", ומדוע לא נאמר בזה שיעלה בדרך ארוכה כדרי שיקבל שכר פסיעות. ומיישב המהרש"ג בפשיטות, כי העולה אל הבנימה, הריהו הולך אל המקום שברצונו ללכת – ואין לו שני מקומות איפה ללכת, ובוה דאי מסתבר שאם יכול לילך בדרך קצרה למה ילך דרך ארוכה, הרי סוף סוף לא יגיע אלא לאותו מקום שרצוה להגיע, ומה לו להטריח בחנם, משא"כ בשני בתי כנסיות בעיר, הרי כשיטריח ללכת אל הרחוקה הריהו הולך לבית הכנסת אחר לגמרי.

ולפי זה, גם בבית הכנסת, כשאין לפניו כי אם ביהכ"ג אחד, ומבקש את הדרך להגיע אליו, בוודאי שלא יקבל על זה שכר פסיעות. הגע בעצמך, מי שרצוה לקבל את פני רבו באיזה מקום או לעלות לירושלים וכדומה, הכי נאמר שיש מצוה לנסוע בדרך ארוכה יותר באופן שירבה בפסיעות? בשביל מה יקבל שכר על פסיעות אלו, הלא פסיעות הללו לא הועילו בידו כלום בעבור קיום המצוה.

שכר פסיעות בשאר מצות: כתב רבינו מהרש"ל בספרו נתיבות עולם (נתיב העבודה פ"ה) כלפי דין זה, שיש ללכת אל בית הכנסת המרוחק יותר, מפני ריבוי שכר פסיעות: "ויראה, כי אין הדין הזה גבי סוכה, שאם יש לו שתי סוכות, האחת קרובה והאחת רחוקה, שיש לו לילך אל הסוכה הרחוקה בשביל שהוא נוטל שכר פסיעות, כי אם גבי ביהכ"ג אמרו... וזה, כי השי"ת מצוי בביהכ"ג כמו שאמרו ז"ל (מגלה טז), כי ביהכ"ג הוא מקדש מעט, ולכן השי"ת מצוי בביהכ"ג, ולפיכך כאשר הולך לביהכ"ג הוא נמשך אל השי"ת להיות לו בדיקות בו ותיברך...". וכן כתב בדרך החיים על המשנה באבות (ה, ד): "ארבע מדות בחולכי לבית המדרש, הולך ואינו עושה – שכר הליכה בידו, ועושה ואינו הולך – שכר מעשה בידו, הולך ועושה – חסיד...". שדבר זה, שיש שכר על ההליכה לקראת המצוה, אינו כי אם בלימוד התורה, ואילו "בשאר מצות אין נראה שיהיה שייך לומר בזה 'שכר הליכה בידו', שאפילו אם הולך לקנות לולב", אין בזה שכר הליכה.

אכן, במקורות רבים מצונו שכר ההליכה ופסיעות גם בשאר מצות, כמו שכתב רבינו בחיי בהקדמתו לפרשת עקב בביאור הכתוב (תהלים מט, ו) "עון עקבי יסובני", שכלל בזה, "שבא להודיע על אותן מצות שהיו חייב לפסוע בהן ודון פסיעות של מצוה, כגון ללכת אל בית הכנסת ולבית המדרש ולבקר את החולים וללוות את המתים ולנחם אבלים, כל אלו מצות של פסיעות ושכר גדול...".

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני מלאכת קושר (ב)

א. כל קשר שאסור לעשות בשבת - אסור גם כן להחיות בשבת (סי' שיו ס"א). ואם בטעות נקשרו שרוכי נעל כשרצה לפותחם, ואי אפשר לו להסיר או לנעול את הנעל, מותר לו להחיות או לנתק הקשר, אבל לא יחיתו אלא בצנעה, ולא בפני עיניו (ועי' סי' שיו ס"ג במג"א בשם המחש"ל, ובמב' סקכ"א).

וזאת למודעי שהרבה ראשונים ס"ל שאם מתיר בשבת קשר של קיימא - אע"פ שאינו מתיר על מנת לקשור, הוי איסור דאורייתא (ועי' ביאור הלכה סי' שיו ס"א ד"ה דינן).

ב. בעבר היתה קשירת החגורה שעל הספר-תורה עשויה עניבה על גבי קשר, ודנו הפוסקים היאך גולל וקושר לאחר קריאת התורה בשבת במנחה, שהרי קושר אותו ליותר מיום אחד, ויש שלימדו זכות דהוי לצורך מצוה. ואמנם יש שנהגו רק לתחוב ראש החגורה. אבל בזמננו רוב חגורות הסי' עשויות עם סוגר של פלסטיק או מתכת, ואין שום חשש של קושר (ועי' מנחת שבת סי' פ ס"ק קה; תשרי מהרש"ח ח"א סי' ס; חוט השני על שבת פ"ב, עמ' רכו). ועי' שלחן שלמה סי' שיו סק"א, דהוכיח דמותר לקשר, דאילו הוי אסור לקשור עניבה ע"י קשר בסי'ת, הא"כ היה אפשר לחתור בשעת קריאת' שחרית, וכיון דמותר על כרחך משום דאינו קשר, יע"ש. אך באמת יש לדחות דלצורך מצוה מותר לקשר, וה"ח (לחית).

ג. שוטט או קטן שאין בו דעת - שעשו קשר, והיה ביעתם להשאירו לעולם, יש להסתפק אי נחשב לקשר של קיימא, מאחר שאין בהם דעת (ועי' חוט השני שבת ח"ב עמ' רטו נחשב לקשר של קיימא, ובסי' מקדשי שבועי ח"ב עמ' מד הביא שכן היא גם דעת הגר"ח קניבסקי קליט"א, והטעם, דאע"פ דקטן אין לו מחשבה, מימ יל מעשה, עיי"ש. ועיי"ש בחוט השני עמ' ריט דהקושר קשר של קיימא בבגד של חבירו - לא נחשב לקשר של קיימא, עיי"ש הטעם).

ד. תחיבת סיכה בבגד, כדי להצר אותו או כדי לחבר שני חלקי בגד שנקרע וכדומה, יש אוסרים אם עושים שתי תחיבות (ועי' מ"ב סי' שמ סקמ"ב בשם הקרבן נתנאל), ויש מקילין בשתי תחיבות, ואוסרין רק שלש תחיבות (ועי' מנחת שבת סי' פ ס"ק קסא. ועי' חו"א א"ח ב' בהשפוטות לסי' שמ, אגרות משה א"ח ח"ב סי' פד; ועי' שלחן שלמה סי' שיו סק"י - שהאריך ללמד דאין על המסירה).

ה. חוטי ציצית שנשתבכו ביותר - אל יפרידם בשבת, דיש חוששים משום איסור מתיר ויש שחוששים משום תיקון מנא (ועי' מנחת שלמה סי' שיו ח"ב סי' טו).

וידוע שבי"ק מרן מהר"א מבעלזא ז"ל היה נוהג לצוות בשבת להמשימש לבדוק את ציציות הטלית רק אם הן נוטפות על הקרן, כדן (ועי' א"ח סי' יא ס"ט"ו), אך לא להפריד חוטי הציצית. ואם לא היה הציצית נוטף על הקרן אמר להמשימש שיעשוה שיהא נוטף על הקרן (ועי' שיע"ת שם סו"ס יא). וזאת זה מותר לעשות בשבת, משום שאין זה תיקון שאין בו גבול.

ו. מותר להדק שני חלקי בגד וכדומה על ידי שקאטש, וכן מותר להפרידם, ואין בכך משום תופר או קורע, כיון שעשוי לסגור ולפתחו (ועי' שו"ת פט"ו ס"ע"ה).

ז. חיבור עטרה של טלית אל הטלית לזמן מרובה - פוסקי זמננו נחלקו בזה אי יש בזה משום חששא דתופר או מתקן מנא (ועי' שו"ת שבת הלוי ח"ג סי' טא; שו"ת חלקי"י חיד"ס סי' כד; שו"ת בצל החכמה ח"ג סי' צב; ועי' שו"ת פט"ו ס"ע"ד בשם הגרש"א ז"ל דמקל).

ח. שקית ניילון שיש בה אוכל וקשור היטב קשר ע"ג קשר - אסור להחיות בשבת, אבל יכול לקרוע את השקית דרך קלקול (ועי' מג"א סי' שיד סק"יד).

מאת: הגר"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

שְׁנֵי לַחֲוֹת הַבְּרִית הַמְּנוּקָה וְהַמְּפֹאָרָה - אמרות טהורות, מפנינים יקרות, על חמשה חומשי תורה, הנקרא 'חלק תורה שכבתי, לראשונה עם הנהגות החיד"א בשולי ספר השליח. מהדורה מחודשת, מפורטת ומושלמת, בפורמט קטן ונוח ללימוד ועיון, כוללה במעלות: מנוקדת, תיקוני שגיאות ושיבושים, פיסוק מלא, תרגום מאמרי הוזה"ק, מלומדים והשלמות, חקרות וביאורים, פענוח ראשי תיבות, תוכן העניינים, מראי מקומות וציורים, קונטרס מפתחות כולל 'מפתח ערכים' מפורט ביותר, ועוד מעלות רבות. נערך ונסדר על ידי הרח"ה ר' מאיר כ"ץ - מכון 'יד רמה' חיפה, מהדורת בריש - תשס"ח, (כ"ב - תתקע עמ').

מי באר על מסכת סוטה - ביאור לפלא ובחיר על סדר דפי כל המסכת, גמ"ת, מספרי רבותינו הראשונים והאחרונים, בתוספת נופך, וכן סיכומי סוגיות בגמ'ת; כן רובא בו דברי הירושלמי נעם מירוש 'קרבן העדה', מכילתא, ספרא, ספרי, תוספתא וכו', המובאים בפירושי' ותוס'. פרי עמלו לתפארת של הרב אליהו גומבו, ויצא לאור ברוב פאר וחדר על ידי מכון 'שפע חיים' קרית צאנז נתניה, מהדורה שניה ומורחבת, תשס"ח (כ' חלקים).

ביקור חולים בהכלה ובאגדה - הלכות ותנהגות ומקורותיהן, מוסר ומחשבה, עיונים ופנינים, סיפורים, תפילות, תשובות מגדולי ישראל, ועוד נוספים יקרים במצוה גדולה וחשובה זו - מצות ביקור חולים. כולל גם מידע ערכים מפורטי' לתועלת הולמים והמעיינים. נלקט ונערך להפליא על ידי הרב אשר זעלני מורסקי - קרית ספר מודיעין עילית, ויצא לאור ברוב פאר וחדר על ידי מכון משנת רבי עקיבא בני ברק תשס"ח (שנב עמ').

כנסת סופרים פרעשבורג - לקט נפלא ואוצר יקר בעניני בית הכנסת בהכלה ובאגדה מתורת רבינו החתם סופר ז"ל ועצאיו האנשים הצדיקים אשר ישבו על כס הרבנות בק"ק פרעשבורג; אסופת גוונות ומכתבי קודש מדרים מענינים שונים. נערך ונסדר בטו"ד על ידי מכון 'בני משה' ירושלים, לרגל חנוכת ביהמ"ד 'יחשב סופר' - פרעשבורג, בארא פארק תשרי תשס"ח (רס"ע עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' יטשכר דוב גראסמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמר יוסף אלי' ני"ו בן מחו' הרה"ח ר' אהרן פריעדמאן הי"ו - לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' גרשון פדווא שליט"א לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמר חנני' יום טוב ליפא ני"ו בן מחו' הרה"ח ר' חיים העניג שליט"א - לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' בצלאל מנחם בערנשטיין שליט"א ראש ישיבת כאבוב - אנטווערפן לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמר חיים יוסף יוזפא ני"ו בן מחו' הרה"ח ר' ישראל מאיר ראנד שליט"א - לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אברהם שבתאי עובד בערגנר הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמר שלמה זלמן משולם ני"ו בן מחו' הרה"ח ר' שמואל פאללאך הי"ו - לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אהרן פריעדמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמר אשר ישיעי ני"ו בן מחו' הרה"ח ר' משה מילר הי"ו - אשדוד במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יחזקאל 'חיא'ל ראטה הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בתו תח"י עב"ג הבח"ח כמר יצחק מאיר ני"ו בן מחו' הרה"ח ר' שמואל הכט הי"ו - לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' משה אלי' הכהן שטערן הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמר ארי' ני"ו בן מחו' הרה"ח ר' חיים ברון פינק שליט"א נלב"ע כ"ג סיון תשס"ד לפ"ק תהא נשמתו צרורה בעצור החיים

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת קרח (אבות ג)			
כ"ד סיון תשס"ח ל"פ - שנה י"ג גלין תרמ"ה			
ר"ת	מו"ט	ה'ל"ג	אנטיסטרופ
23:17	23:15	21:44	לונדון
22:37	22:37	21:07	מאנטיסטר
22:57	23:06	21:27	ציריך
22:42	22:29	21:09	ווינ
22:14	22:03	20:41	אמסטרדם
23:25	23:25	21:49	פאריז
23:14	23:04	21:40	פראנקפורט
22:55	22:49	21:21	

מברכין תורה: ראש תורה תפריז ביום תמישי ושישי
המוליד: ביום תמישי בשעה 11:50-10 הל"ק

תורתן של ראשונים

מחלוקת קרח ועדתו, שלשת העונשים והאזהרה

ויקח קרח בן יצחק בן קהת בן לוי וגו'. וזה הדבר היה במדבר סיני, כאשר נתחלפו הבכורים ונבדלו הלוים (לעיל ה-הכ), כי חשבו ישראל שמשם אדונינו עשה מדעתו לתת גדולה לאדוני, וישרי ממה שאמר להם משה: 'כי לא מלבי' (הל"ג פסוק כה) נובל ללמוד כוונתם הרעה, שהיו אומרים כי מלבי עשה' (רבינו בחיי) וגם לבני קרח שהם קרובים אליו ולכל בני לוי שהם ממשפחתו (אותם הנדיל "על כל שאר הלוים, לשאת הדברים המקודשים, לפי שהם הקרובים אליו יותר, כי קחת היה זקנו (-אבי עמרם) והלוים קשרו עליו, בעבור היותם נתונים לאהרן ולבניו וכו'... וקשר דתן ואבירם - זאת לתת גדולה לאהרן ולבניו" וכו'... וקשר דתן ואבירם - בעבור שהסיר הבכורה מראובן אביהם ונתנה ליוסף, אולי חשדוהו בעבור ידועו משרתו (-שהיה מכני אפרים בן יוסף ולכן נתן הבכורה ליוסף) וגם קרח בכור היה, כי בן כתוב (שמות ג, כא) - ונפגע גם הוא מלקיחת עבודת המזבח מן הבכורים וכו' (נכ"ד הראב"ע).

ועל כן אמר: 'רוב לכם כי כל העדה כולם קדושים' (פסוק ג) - "על הבכורות אמר כן, כענין שכתוב (שמות ג, ב): 'קדש לי כל בכור'. ומדוע תתנשאו - להיות המלכות למשה והכהונה לאהרן'.

ועל כך אמר לו משה: 'בקר וידע ה' את אשר לו' (פסוק ד) - "כלומר, אתם אומרים שאנחנו מתנשאים על קהל ה' ואני עושה המעשים מלבי, למחר תדעו זה, כי בבקר יודיע השם יתעלה אתכם את אשר לו", כלומר, אם הלוים שלו, שכתוב בהן (לעיל ה, יד) 'זהו לי הלוים, או אם הבכורות עדיין שלו, שכתוב בהם (שמות יג, ב): 'קדש לי כל בכור', זאת הקדוש', להיות כהן גדול, הוא אהרן שכתוב בו (דברים כג, יג) 'יבדל אהרן להקדישו קדש קדשים'. ואמנם כן פירשי: 'את אשר לו - לעבודת לוויה, ואת הקדוש - לכהונה'.

ועל כך בא הדיבור: 'זאת עשו קחו לכם מחתות' (פסוק ו) - "אמר משה: אתם אומרים שאני ההלפתי הלוים תחת הבכורות כדי לתת גדולה לאהרן אחי ולבניו, ועשיתי שיהיו הלוים משועבדים לאהרן, ועשיתי כל זה מלבי ולא מאת ה' היתה זאת, אם כן זאת עשו: הקריבו אתם הקטרת שיש בו עונש מיתה בידי שמים לזרים, שעל זה אמרה תורה (לעיל א, נא) 'זהו הקרבן יומת', ואם אתם נצולים מן העונש אז אודה לדבריהם שאין הקב"ה מקפיד בין שבט לשבט ואינו מבדיל בין איש לאיש...".

ולבסוף לאחר שנענשו מציינו עוד שאמר: 'זהו האיש אשר אבחר בו מטהו ויפרח והשכתי מעלי את תלונות בני ישראל' וגו' (י, 2) - "הכתוב הזה יורה כי עדיין היו מתלוננים אחר שנעשו בהם שלשה שפמים, בליעה ושרפה ומוגפה, ועל כן הוצרך השי' לעשות להם אות פריחת המטה אחר שלשת השפמים האלה. כי בליעת קרח וחבריו - היה אות ומופת שהקב"ה פסל הבכורות ומעבודת הקרבנות, שהרי קרח בכור היה (שמות ג, כא), וכמו שבארתי למעלה; והשרפה למקריבי הקטרת - אות על הכהונה, שהקב"ה בחר באהרן להיות כהן גדול ולהקטיר לפניו, ועל כן נשרפו מקריבי הקטרת ויותר הוא (-אהרן) לבדו; ועל התלונה שעשו שלא היו רוצים בחליפין (לזים תמורת בכורים) בא להם עונש המוגפה, ועדיין היו מתלוננים אחרי המוגפה, שנאמר: 'והשכתי מעלי את תלונות', ועל כן הוצרך אות פריחת המטה, להורות צמיחת פורענות לכל החלוקים, וזהו לאות ברית' על הלויה, כי הקב"ה בחר בלוים תחת הבכורות, וזה שאמר הכתוב (פסוק כג) 'פרח מטה אהרן' לבית לוי, למדך הכתוב שפריחת המטה היה אות ומופת על הלויה.

והנה נתבאר בכל האותות האלה כי נבואת משה אמתית וקיימת, ונשתברו דברי החולקים המסתפקים בדברי משה האומרים עליו כי הוא היה עושה המעשים מדעתו ואז ידעו בכירו כי הכל מאת השם יתברך'.

רבינו בחיי (ע"פ הראב"ע והרמב"ן)

לקח טוב

לעשות נחת רוח להבורא ית"ש - ללא הבדל מי העושה

שבין השבת הבן לאביו, לבין השבת האב לבן. כאשר יגמול הבן חסד עם אביו, אין ספק שאת טובת אביו הוא דורש, ובכל זאת יתאווה לכך שיהיה אביו יודע שממנו יצא הדבר. מאידך, כאשר ירצה האב בטובת בנו, אין לו ענין כלל וכלל שידע הבן ממי הגיעתו טובה זו, ולפעמים אף יתכן שינסה האב להסתיר את הדבר, כי בכך עלול הדבר לגרום לשמחה יתירה כלשהיא בלב בנו האהוב.

אהבת האב לבן - איפוא - עולה על זולתה בכך שאיננה עוסקת כל עיקר בשאלת "מכמון מי יצא הדבר", כי כל ענינה אינה אלא תועלתו של הבן. אין בזה אומנם כדי לגנות

יש לך אדם הרוצה לגמול חסד עם חבירו, וחפצו זה בן ואמיתי לעשות לו חטיבה, כי רוצה הוא בטובת חבירו. אלא שגם מודגשת ומועדפת אצלו עובדה זו שהוא הוא הגומל חסד עם החבר. רוצה הוא בכך שחבירו יהיה מודע לכך שהוא זה שגרם והביא לו טובתו זו.

אם ישאלך משהו לאמר: האם אין בזה חסרון בטוהר כוונתו? סוף סוף, הרי כל המטרה והחפץ של פעולתו זו אינה אלא טובת חבירו, ומה בכך אם ידע חבירו מיהו המטיב עמו אם לאו. ויתירה מזו, מדוע תיוודע חשיבות כלל וכלל לשאלה של מי הוא זה ואיזהו. תבא הטובה מכל מקום שהוא, ועיקר הדבר שתגיע אל יעדה הרצויה. הלא עצם העובדה שהמטיב עסוק בקביעת זהותו יורה על כך שאין כוונתו שלימה וטהורה, כי מעורבת בה מחשבת פיגול.

אמור לו: אולי נכון הדבר שאין כוונתו בתכלית הטוהר, וכי גם את טובת עצמו הוא דורש במדת מה. אלא שאין בזה משום גנאי, כאילו נאמר שרמאי הוא חלילה, ובערמה בנה את כל מעשה החסד. לא ולא. עובדה איתנה היא שעיקר מטרתו הוא טובתו של החבר, ובו בחר מכל מטרה אחרת. אלא מאי? אהבתו זו המכוונת אל חבירו כוללת גם את הקשר שבינו לבין חבירו, וטבעי הדבר שגומל החסד ירצה לפעול את זה בעצמו, ולהודיע על כך בשעה שהלה יקבל טובתו, מאחר שבכך מתחזק הקשר שביניהם. והנה בעצמך, גם אם טובת עצמו הוא דורש, הרי זאת נכללת במסגרת של אהבה שבלבו לקראת ידידו.

ואם כן, איך אפשר למצוא מדת גנאי בזה שרוצה בעבודת עצמו כלפי אביו שבשמים יותר מבעבודת חבירו.

קשה אומנם למצוא מדת גנאי. אך אולי יקל הדבר קצת כאשר נתבונן בהבדל הגישה

אותיות מהכימות

אז יבוא: ויקח קרח. כי יק' לדיק שעובד רק לעשות תענוג להכורא כבוד הוא. אכל מי שכוול לקבל עקר על ענדוקו, זה רולס שקול בעלמא יעשה תענוג להכורא. וזהו "ויקח קרח" ש'לה שקול יקח ולא אחר, וזהו פירש'י שלקח מקח רע לעלמו, ש'שקול זה חלק על משה, וזהו להיות כסן גדול. ואם היה עובד רק לעשות תענוג להכורא כ"ס כוללי לא היה חולק שיהיה הוא כסן גדול. קדוקת לוי

את כל אהבה אחרת שאיננה עולה למדריגה זו, אלא שמשמשת היא דוגמא לחבין שאהבה וטובה אחרת עדיין לא הגיע למדה שלימה של טוהר הכוונה.

קרח לקח מקח רע לעצמו בזה שהיה עסוק בשאלת "מי יעבוד" בכהונה ובשירות הקודש. רצון זה, אף שמן הקדושה יוולד מאחר שכל כולו אומר לעשות נחת רוח להבורא יתברך שמו, איננו שלם וטהור לגמרי. כי אם רק נחת רוח להקב"ה הוא דורש, אחת היא לו מיהו העובד, הוא עצמו או זולתו.

הארגון היחיד שמסביר ומדבר יהדות למאות אלפי יהודים בארץ ובעולם

על כס הרבנות באויבן:

כאמור, הגיע רבינו אפרים, בשנת תכ"ו, לכהן פאר ברבנות העיר אויבן, לימים חלק מהעיר בודא-פעסט, בירת הונגריה, שהיתה נתונה באותה תקופה תחת שלטון התורכים, ובה קהילה גדולה מורכבת מעדת אשכנזים וספרדים גם יחד.

מצבה של קהילה חשובה בה, אותה מתאר רבינו באחת מתשובותיו (סי' סו): "קהל אויבן הם מסוימים ומפורסמים בכל הארצות והמה מאחת הקהילות החשובות אשר המה בכל תפוצות ישראל, לא היתה יציבה, בעטיין של המלחמות הבלתי פוסקות בין התורכים והאוסטרים וכיבוש העיר בידיהם לסירוגין, ולמעשה היה רבי אפרים רבה האחרון של קהילה קדושה זו לפני חורבנה בשנת תמ"ו.

זמן קצר לאחר שעלה לישב בה על כס הרבנות קצצה עליו הרוגז גלל תקנה שנתקנה שם שנים אחדות קודם, בחודש סיון תט"ו, בידי חכם גדול שבדרכו לארץ הקודש, שימש בה תקופה קצרה כרב, הוא ניהו הגאון רבי אור שרגא פייבוש אשכנזי זצ"ל מווילנא, תלמידו של המהר"ם מלובלין זי"ע, ותיקן בה כמה תקנות להועיל, ואחת מהן היתה שלא לקבל רב ומורה הוראה שלו קרובים בעיר. תקנה זו נתקנה בשעתו בגזירת חרם עקב הצורך במניעת מחלוקת בעיר.

ואם אמנם כשנתקבל רבי אפרים לרב ואב"ד לא היו לו קרובים בעיר, אך "לא ישב פה חדש ימים עד אשר הקרה" לפניו בת זוג לבנו" (סי' סז), ואח"כ עוד שידוכים שעשה בעיר לאצאצאיו, וכך על ידי קשרי החיתון שעשה נעשו לו קרובים בעיר, ואם כן עיכרו אחדים מאנשי הקהילה שעל הרב להסתלק מן הרבנות.

בספרי הפוסקים מאותה תקופה נידונית פרשה זו בהרחבה - אך בהעדר שם הרב המדובר. גם רבינו מעלים זהותו בכמה מתשובותיו בענין זה בשער אפרים' (סימנים סג, סד, סה). וכך כותב הגאון רבי גרשון אשכנזי זצ"ל בתשובתו בזה (שו"ת עבודת הגרשוני סי' א): "והנה איהו שנים שעברו קבלו הקהל הג"ל - אויבן הרב המובהק הג"ל, והיה רחוק לכל בני הקהלה, ולאחר מכן נעשה קרוב ע"י החתונות דהיינו שבנו של הרב הג"ל נשא אשה שיש לה קרובים בקהלה, והנה כהיום הוא בא איש אחד והרעיש העולם באמרו שהקהל במצודת החרם של מהר"ר" - והנה הרב ר' פייבוש הג"ל, והנה אשתקד בין כסא לעשור זעקת הרב המובהק הג"ל בא אלי. וגם הגאון רבי משה חיים שבתי בן המהר"ש זצ"ל, אשר איתן מושבו היה בעיר שאלוניקי, נדקק לכך לאחר שרבינו רבי אפרים שלח אליו את חתנו הדיין הג"ר יעקב ז"ק זצ"ל ע"י שו"ת יתורת משה סי' יד).

לבסוף קטנו הרוחות רק לאחר שהגיע מכתב מירושלים ממחקר התקנה עצמה, וכפי שמספר על כך רבי אפרים בתשובתו אל רבי משה חיים (סי' סז): "זכיתי לקבל כתב מקרית קדישא דירושלים ת"י, מן הגאון הרב מוה"ר פייבוש נר"ו, שמפרש דבריו מה שכתב בגזרתו, שמעולם לא היתה כוונתו על חכם ורב שנתקבל בהיתר, ובפרט כמו ביד"ד שהרב עקב ממדינות אחרות, ועזב את ארצו ומולדתו כו'. כאשר אתיק למר גוף הכתב של הגאון מהר"ר נר"ו, ויקרא בו, ושמוחי ת"ל אשר הנחני בדרך האמת".

מני אז זכה צדיק זה לישב בשלוה, והרבה פעמים בהרבצת תורה, "ויהי שמעו בכל ארץ טורקיא ובארץ ישראל גדול שמו. רבים מגדולי הארץ מריצים אליו אגרותיהם בשו"ת כאשר ישאל איש בדבר האלקים" - כדברי נכדו הגרעיב"ץ.

כן יסד בה מחדש ישיבה גדולה אשר היתה אבן שואבת לתלמידים הרבה, ובין כתליו צמחו ועלו גם בנו הגאון רבי אריה יהודה ליב, וכנדו - בן בתו - הגאון רבי צבי הירש, שנודע לימים כבעל היחס צבי. וכך כתב בנו הגרא"ל (בהקדמה לשער אפרים): "ובאלו הגנים, אני ובן אחותי בן גילי ושמוחי עטרת צבי אברך אב בחכמה ורך בשנים החכם השלם הדיין המצויין הרב המובהק כמחרי"ר צבי נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק שאר"י במדינת ישמעאל (גרבתו הראשונה של החכ"צ), ותדבק נפשינו בדינא ופוסקים וים התלמוד וסדרי משנה ששה. על ברכו נתגדלו ונתקדשו בקידוש דים ורגלים מן הכיור אשר עליו יצקנו, גדולה שמושה יום מלמודה, הרבה תורה למדנו ולא חסרנו ממנו כטיפה מים ליכבשה".

רבינו אפרים, שהיה בקשרי ידידות מיוחדים עם חכמי הספרדים, שלח את נכדו רבי צבי הירש, בימי חורפו, לעיר שאלוניקי, לשאוב מים מבאר חכמיה, ובהיותו שם כתב אליו מכתבים בתארו את נכדו "תוארים שכותבים לגדולי אנשי שם", למרות שהוא היה צורב כבן ח"י שנה.

גם להגאון היחס צבי היו כל ימיו רגשי תודה והערצה כבירים אל זקנו הגדול, והוא מזכירו תמיד בכבוד רב מאוד, כמו "הגאון הגדול חסיד שבכהונה לתפארת ישראל" (ראה הקדמתו לשו"ת יחם צבי), והתייחס אליו גם כרבו, וכמפורש בריש הגהותיו על שו"ת "שער אפרים": "אמר צבי" (צבי בן יעקב) "נכדו ותלמידו..." (ראה "שורוק" א עמ' תסט - במאמרו של הרב ליפא געלדוורטה ירחם ספר: "שער אפרים והחכם צבי").

"שפתי כהן ישימו דעת"

מידותיו הנאצלות הפליאו עיני הכל, בנוסף לדרכי חסידותו ופרישותו למעלה מדרך הטבע, כפי שהבאנו בפתח מאמרנו. בגדול ענותנותו היה חותם שמו: "אנכי עפר ואפרים הוא הצעיר מבית אהרן מווילנא". מדרכו בקודש היה הופך בזכות כל אחד ואחד, וככלונו (סי' סה): "ובהיות שמורעא דאהרן קאטינא, לאהוב שלום במקומו ולרדוף שלום במקום אחר ועשיתי את עצמי כאילו לא אדע את יוסף והפכתי בזכות הדורש הג"ל וקיימתי בעצמי תיתי לי דלא מזיגנא רישא אבי סדיא עד דמהפכנא בזכותא דצורבא מדרבנן". ובמקום אחר (סי' קי): "אמנם אין אני צריך לאזהרתו כי מורעא דאהרן קאטינא אוהב שלום ורודף שלום, ואני מעכב הדבר שאקוה אולי אשתדל לזווגם יחד מחדש ע"י קידושין אחרים".

בהוראתו קלע בכל עת אל השערה והיו גברא רבה דמאריה סיעיה, וכמו שמצאנוהו כותב (סי' קיד): "והנה אף שאיני צדיק בעיני נתקיים בי המקרא לא יאונה לצדיק כל און, כי כמו שמונה ימים אחר זה סובב בעל הסיבות איהו סיבה שהוכרח הבעל לחזור לביתו ונתתי שמחה בלב".

בד בבד עם כך עמד כגבור מוויין על משמר חומת כרם בית ישראל ולא חת ללחום בעד כבוד שמים. ידועה ביותר הכרתו בעת שפרצה מחלוקת ביניציאה אודות אמירת "אקדמות" בחג השבועות, אשר האשכנזים שם נהגו לאומרה לאחר קריאת הפסוק ראשון בתורה - "בחודש השלישי", והספרדים מוה על שמפסיקים בקריאת התורה ורצו לשנות המנהג, שיאמרוהו קודם קריאת התורה, והשאלה נשלחה להכרעתו: "אשר שאלוני ודרשוני חכמי ק"ק ויניציאה, העיר רבתי בדעות שרתי בתכונות... אודות דברי ריבות אשר בשעריהם בענין הפיוט 'אקדמות' וחדשים מקורב באו לבטל המנהג ההוא... אם יש כח בידם לבטל מנהג הקדמונים מטעם הנוכח, או נאמר שלא יכלו לבטל מנהג אבותינו, הקדושים אשר בארץ המה, מטעם יאל תיטוש תורת אמן, ואף שהוא נגד הדין - מנהג עוקר הלכה", ולאחר אריכות בה הדברים בא הוכיח להלכה ואף נתן טעם לשבח למנהג זה הוכיח ש"המנהג הזה יש לו עיקר ונעשה כדת וכהלכה, וזהו תשאו ברכה מאלקי המערכת, והגלעצ"ל תכתבי אנכי עפר ואפרים, ברכה הצעיר מבית אהרן מווילנא" (סי' י, ע"ש באריכות).

האיר פני המזרח:

בתוקף תפקידו באויבן היה בקשרי ידידות מיוחדים עם חכמי הספרדים בתורכיה וכן עם חכמי ירושלים, בתקופה שהשד"רים היו מצויים ממערבא להתם, וכך אנו מוצאים הרבה בתשובותיו שהיה נושא ונותן עמם בדברים שעלו על הפרק תמידים כסדרם, מהם עם הגה"ק רבי משה י' חביב זצ"ל, ראש רבני ירושלים, שפנה אליו בתואר "המאור הגדול המאיר לארץ ולדירים עליה הוא הרב המובהק הכהן הגדול מרנא ורנבא אפרים" מעור ראשי" (סי' עד).

קשר מיוחד היה לו עם ה"ראשון לציון" - הראשון שתואר כן - הגה"ק רבי משה גאלאנטי זצ"ל, המכונה "הרב המג"ן, שסע בעצמו בשלוחת בני ירושלים, בשנת תכ"ח לערך, ואף שיקר באויבן, בעת כהונת רבינו שם, כפי שנראה מתשובה שערך לאחר מכן, בשנת תל"ה, אל רבינו: "הראשון שבראשון אין למעלה הימנו... אשר נקשרה אהבתו בקירות לבנו... חוט המשולש - כנראה כוונתו שלשלת הדורות, רבינו הישר אפרים, בניו וחתניו, ונכדו החכ"צ) ראינו אז את זה, ושוב התורה אינה פוסקת ממנו... אין ערוד אליו בדורות, וכן ויקי כמאן דמנאי בכיסתיה דמני... רוח קדשו הופיע בבית מדרשו... ובתוך רבים אהללו מקצת שבחו שלא בפניו ותמיד תהלתו בפי, יעלה גם עלה לשכון כבוד בארצנו נגילה ונשמחה בו בתורתו בו בקדושתו...", ומסיים: "כל זה

נדחקתי לבקש מעתיקים להודיע ולהודיע שבתונוי דליבא יתיב, ואם אשכחתי תשכח ימיני" (סי' טא).

באויבן שהה גם, לאחר שנת תל"ה, שד"ר מצפת הגאון רבי שלמה ב"ר בנימין הלוי זצ"ל - בעל שו"ת ילב שלמה, שהיה לאחר מכן רבה של איזמיר. בתשובה שכתב רבי שלמה אל רבינו מכתירו בהערצה עמוקה: "הארו אשר בלבנו, אין די באר אחד מני אלף ממעלותיו... על כן ראינו לננוע אפילו בקצתו ולהשמיע קול בן לוי לספר בתולדותיו, ה"ה הרב המופלא נר ישראל ע"ה פ"ה ריש מתא ואב"ד כמחרי"ר אפרים כ"ץ נר"ו..." (שו"ת ילב שלמה סי' י, שו"ת שער אפרים סי' מז).

גם כאשר נתבקש רבי שלמה להכריע בנידון איזו מחלוקת, החזיק בדעתו של רבינו כנגד דעת גאוני שאלוניקי, רבי אהרן הכהן פרחיאל זצ"ל ורבי אליהו קורב זצ"ל, וכמו שכתב בתשובה בענין זה: ראיתי את השאלה ואת אשר נגזר עליה מאת הרב הפוסק כהנא רבה כמחרי"ר אפרים כ"ץ... ובכן יפה דן ויפה הורה הרב הפוסק הנז"ל... ומה לי להכניס ראשי בין ההרים הגדולים... ובפרט שתי"ל כאשר שמעתי כן ראיתי ברב הכהן הגדול והמוסף על השמועה חכמה יש כאן זקנה יש כאן חסידות יש כאן כמלאך האלקים...". (שו"ת ילב שלמה סי' ג).

לא בכדי זכה ובסוף ימיו "קיבל אגרת הרבנות מירושלים קרתא קדישא, איך שמקבלים אותו עליהם לרב ולמ"ץ לישב על כסא רם ונשא, וימלא מקום זקינו ושמו בקרבו התייר הגדול רבינו אפרים ניע"ז, שכיח כאמור כרבה של ירושלים שמונים שנה קודם לכן. רבינו אמנם נעדר לקבל הצעה חשובה זו, אולם רצה לקבל את כתר הרבנות בירושלים רק אחר שיפוצו מעינותיו חוצה ולבוא "אל שער המלך... אשר בירושלים" עם תלמודו - כתביו בדפוס - בידו.

בניו ובניו פרצה מגיפה קשה רח"ל בעירו, ובנו הגדול רבי יחזקיה הכהן זצ"ל נפטר על פניו בדמ"י, והוא אז כבן שלשים שנה, ועוד בימי האבל נחלה אנושות בנו היחידי שנשאר לו, הג"ר אריה יהודה ליב, כפי שהבן עצמו מספר על כך (בהקדמה האמורה), שאביו התפלל עליו שיהיה הוא תמורתו וכופר נפשו: "... התעטף בטליתו וכפיו פרושות השמים בתחת ובקשה, וכך היה אומר הכהן גדול בתפלתו: אטא חשם, יהי נפשי תחת נפש בני ידידי יחידי בן זקוניו הוא לי, הקשיבה נא ועשה, מי יתן מותי תחתך...". ורצו ראוני עשה, רבנו חור לאיתנו, ואבתי, רבינו אפרים נפל למשכב, ונשבה ארון האלקים בשנת הסי"ב לחייו, במעלי דשבתא ביום י"ג לחדש סיון שנת תל"ה, לאחר שפקד על בנו הגרא"ל למלא מנמת נפשו ולהוציא את כתביו לאור עולם.

מפאת טרדות נודדי מלחמה וצרות רבות נדחה גמר הדפסת הספר עד שנת תש"ח, בה בשעה הופיע הספר שו"ת שער אפרים' בולוצבאד, בהסכמות גאוני הדור, ביניהם, מהר"ם זכות ומהר"ם גאלאנטי זכ"י, שאף עזר להגרי"ל בסידור הכתבים, ואף גם לרבות חכמי חברון וצפת שמתארים נשבות גם את הגרא"ל המו"ל: "אישי אלקים קדוש הוא החכם השלם סיני ועוקר הרים כמחרי"ר יאודה לייב הכהן צדק..."³.

מזרע אחריה הנחריים עליה, בניו וחתניו הג"ר רבי יעקב ז"ק זצ"ל - אביו של היחס צבי, ומחתנו השני הג"ר יצחק הלוי שולחאף זצ"ל, בן רבי זלמן זצ"ל דיין בפראג⁴, נשתלשה לדורות שלשלת רבנים, גאוני עולם, שהאירו באור התורה לדורותם ואחריהם עד עולם.

זכורו ויג עליו ועל כל ישראל, אמן

1. במשך זמן הכיבוש הטורקי על עיר הבירה נקראת זו בשם בודון BODON בטורקית, אויבן, אופן OFEN בגרמנית, ובהונגרית BUDA. ומכאן על שמוה"ה וכתיבה בספרים הקדומים.
2. רבי אפרים פ"ש ז"ע. ראה מאמר בקודם הע' 2.
3. יצו"ץ שהגאון הרח"ד"א מזכירו בספריו כמה פעמים בסילוקין: "והיה חסיד שבכהונה" (שו"ת ח"א ערך רבי ילב וע"ש בערך רבי ישראל המכונה אסר"ק), ואף מביא מדברי תורתו: "ושמעתי משם הרב החסיד מהר"ר יאודה ליב כ"ץ בנו של הגאון בעל 'שער אפרים' ז"ל בח"ש בריש גיטין ר"ג אומר אף המביא מהקד"ם...". ופ"ד ע"ד פ"ד, מהדורת ירושלים תש"ס, ע"ב. לתולדותיו ראה בהרחבה בקובץ 'צפונות ג-ג' במאמרו של הרב משה א. זושא קינסליכער "לתולדות ראי"ל הכהן מאיבן ועליותו לירושלים", שהוא המשך למאמרו הקודמים והמקיפים על "קשרי רבני איבן עם יושבי ארצה"ק".
4. בעת חורבן קהילת אויבן נהרגה אשת נעוריו, מרת אסתר ע"ה, בתו של רבינו אפרים, וגם בנו היחיד "הנחמד בשמו משו"ן" נהרג לנגד עיניו. רבי יצחק הובל בשבי נופדה ע"י גומלי חסד, חוזר עירי לעיר מולדתו פראג. שם לקח לו לאשה את מרת רבקה, בת הקצין רבי ליב וועלי זצ"ל, והוליד בינם ובעת בניהם בתו מרת גיטל ע"ה אשת רבי שמחה כ"ץ פפורש זצ"ל דיין בפראג ורב בטיפ"ץ.

מאת: ח"ת ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומִי"

מסכת סוטה

בענין כתיבת התורה על גבי האבנים – היאך היתה, ובענין מחיקת השם מעל גבי האבנים

כתוב בתורה (דברים כז, א-ב): **"והיה ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך והקמת לך אבנים גדולות ושרת אתם בשרי וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת"** וגו', ומפורש במשנתנו (לכ ע"א) שהתורה היתה כתובה על גבי האבנים בשבעים לשון. ותכלית הדבר איתא בהמשך הסוגיא (לה ע"ב) – בה האריכו לבאר אופן כתיבת התורה על גבי האבנים: **"כיצד כתבו ישראל את התורה, רבי יהודה אומר, על גבי אבנים כתובה, שנאמר 'וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת' וגו', ואח"כ סדו אותן בסיד. א"ל רבי שמעון, לדברייך – היאך למדו אומות של אותו הזמן תורה. א"ל, בינה יתירה נתן בהם הקב"ה ושיגרו וספדו (סופרים, רש"י) שלהן, וקילפו את הסיד והשיאוהו (העתיקוהו) – ועל דבר זה נתחתם גזר דינם שיהיה שחת, שהיה להן ללמוד ולא למדו. ר' שמעון אומר, על גבי סיד כתובה, וכתבו להן למשה (דברים כ, יח) 'למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל' וגו', הא למדת שאם היו חוזרין בתשובה היו מקבלין אותן"** (ועי' בשפתי כהן עה"ת משי"כ שם עה"פ "ויצו משה וקני ישראל שמור את כל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום" בתכלית כתיבה זו).

באופן זה היתה כתיבת התורה על האבנים מצינו בזה לדון, בצירוף שאלה בהלכה אודותיה דנו הפוסקים על פי דברי רבי יהודה – "על גבי אבנים כתובה..." ואח"כ סדו אותן בסיד" – והיא בענין שמות הקדושים הכתובים על גבי כותל, אם מותר לסייד אותם בסיד. שאלה זו היתה מצינה בתקופות קדם, כשבהרבה בתי כנסיות היו כתובים חלקי תפלה וברכות מחויבות על גבי הקירות, כדי שיהא הנוסח לעיני הקהל, והיה מצוי שהוצרכו לסייד מחדש את כותלי האותם בסיד. רוב הפוסקים הכריעו, שאם שמות הקדוש היו נמחקים כשסדו עליהם מחדש – יש איסור בדבר משום מחיקת השם. ובכן נתקשו הפוסקים, היאך היה מותר לסדו את האבנים בסיד, הלא בתורה הכתובה ע"ג האבנים היו בה הרבה שמות קדושים.

בשו"ת **מעיל צדקה** (סי' כג-כד) האריך לדון בענין, וכתב כמה דרכים למה לא היה בזה איסור מחיקת ה'. ראשית כתב, כי אותו הסיד שטחו על גבי האבנים, בקל היו יכולים להסירו, והיו מוצאים את הכתב שתחתיו, כפי שאכן השיב רבי יהודה, שקלפו האומות את הטטס והעתיקו את התורה, והיו זה דומה למדבק שעשה על גבי שם משמות הקדושים ויכולים להסירו. או כבדרך מפה ע"ג שם, שאין שום איסור בדבר. יתר מכן כתב, כי התורה היתה חקוקה על גבי האבנים, ולא היתה כתובה בדיו כלל, וכמו שפורש בתרגום יונתן (ח, ו) וכסדו אותם בסיד הרי לא הסירו את החקיקה, והסיד לא היה כי אם כמסה וכמסתור על גבי הכתב, ולא היה על זה שם מחיקה כלל (ראה תי' נוסף במנחת חינוך כאן ע"פ האמור שהיה כתב חקוק).

והנה, בעיקר הדבר, שהיה כתוב בבית חקוק, אינו דבר מוחלט, כי ישנם מקורות בדברי חכמינו ז"ל שהיה כתוב בדיו (ראה מנחת חריבה), אכן, יסוד התירוץ שלא היה נחשב כמחיקה, כי מתחת הסיד עדיין היה הכתב קיים, כתבו כמה אחרונים (ראה שו"ת פנים מאירות ח"א סי' מה; שו"ת נודע ביהודה יו"ד סי' קפא) גם ללא תוספות זה שכתבה היה חקוק, כי סוף סוף אפילו אם היה כתב רגיל, שייך לומר סברא זו (עוד בעיקר התירוץ זה, ראה: שו"ת רע"א תנינא סי' טו; שו"ת גור אריה יו"ד סי' מט; שו"ת אור המאיר סי' יז; שו"ת דובב משימים ח"א סי' קיד, וישנם בזה כמה חילוקי דינים, אימתי נחשבת מחיקה באופן שמתקיים הכתב מתחת הסיד ומתי לא, עי' בדבריהם).

עוד חידש **המעיל צדקה**, "דשאני הכא, שהיה מצותו בכך, להאי מאן דאמר 'ושרת אותם בשרי', לאחר 'וכתבתם' (כלומר, שיטת רבי יהודה מבוססת על הפסוק, ועל כרחק שגזירת הכתוב היא), ומה נעשה אם גזירת המלך הוא".

בספר **פנים יפות** (פר' כי הוא שם) ובספר **ליות חן** (עה"ת שם) כתבו בזה, כי התורה הכתובה על גבי האבנים היתה כתובה בשבעים לשון, ולא היתה כתובה בלשון הקודש, ומש"ה לא היה בזה איסור מחיקת ה', כי שמות הכתובים בלשון העמים אין בהם איסור זה. ואמנם על תירוץ זה ישנן כמה תמידות, וכמו שכבר הביא במעיל צדקה (שם) – בשללו תירוץ זה – ע"פ דברי המג"א (סי' שלז סק"ז) בשם **השלח גבורים**: "יש לשאול על ספרים שלנו שכתובים בלשונם אם טעונים גיהנום... ואם יש לחוש לאדריהם שלא ליטבע בהן לשקר ושלא למחוק אותם, וטוב להחמיר" (עי' ב"י יו"ד סי' רעו בבדק הבית; ש"ך יו"ד סי' קעט; פ"ת סי' רעו סק"א, ועוד); זאת ועוד, העניי **בשו"ת דובב משימים** (שם), מלשון התרגום יונתן (שם): **"והכתבת על אבנים ית כל פתמי אורייתא היא כתב חקיק ומפורש מתקרי בחד לישן ומיתרגם בשבעין לישנין"**, הרי מפורש שהיה כתוב בלשון הקודש וגם מתורגם בשבעים לשון, ודלא כדבריהם שלא היתה כתובה כי אם התרגום בשבעים לשון, ולפי זה אין התירוץ עולה כלל.

והנה כמה אחרונים (שו"ת עמוד אש סי' אות ה; מנחת חריבה), דהנה נחלקו הראשונים מה היה כתוב על גבי האבנים, **האבן עזרא** (שם, א) הביא בשם **רס"ג**: "ויאמר הגאון ז"ל, כי כתוב עליהם מספר המצות כמו הכתובות בהלכות גדולות בענין אוהרות, ויפה אמר", כלומר, שלא היה כתוב כי אם קיצורי דברים, כמו האזהרות מבע"ל **"הלכות גדולות"**, ולעומת זה כתב **הרמב"ן** (שם, א): **"ומצינו בספר תאגני, שהיתה כל התורה כתובה בהן במבראשית"** עד **"לעיני כל ישראל"** – בתאגיה ויונייה, ומשם נעתקו התאגים בכל התורה, יתכן שהיו האבנים גדולות מאד, או שהיה ממעשה הגנאים". ולפי הרס"ג מובן הדבר בפשטות, כי באותם קיצורי דברים לא היה בהכרח שיהיו בהם שמות הקדושים.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני שיניים תותבות לגבי בשר וחלב ולגבי שבת

א. **מותר לאכול בשיניים תותבות מאכלי בשר ומאכלי חלב, ואין צורך להוציאם.** כך העלו הפוסקים שדנו בכך, מפני שנעשו ממין קשה ושיע, דהיינו שהוא חלק ואינו בולע, וגם כי המאכלים שאוכלים בהם עפ"י רוב הם מכלי שני ואין חיד סולדת בהם. ומביאים גם דברי רופא מומחה שהשיניים התותבות נעשות מחומר קשה שאינו בולע, דאי לאו הכי יכולות לבא לידי עמוש ורקוב ואף לגרום לחלואים שונים רח"ל (ועי' שו"ת שאילת שלום סי' קצה; שו"ת מהרש"ם ח"א סי' קצז [וכי' שרק לגבי פסח יש להחידים קודם הפסח עיי' עירוי ברותחין, יע"ש]; שו"ת צור יעקב סי' קפח; שו"ת זקן אחרן ח"ב יו"ד סי' נח; כה"ח יו"ד סי' פט סק"ב; דרכי"ת סי' פ"ט סק"יא. ועי' נשמת אברהם יו"ד סי' פט בשם הגרש"י אויערבאך צויל שהתיר מטעם אחר). ונ"ל דה"ה פלטה-הגשר ליישור השיניים, גם כן מותר לאכול בהם מאכלי בשר ומאכלי חלב, אבל צריך לנקותה היטב שלא יחא בה חתיכות בשר או חלב.

ב. **ומ"מ נראה, שאחר שאכל בשר או מאכל בשר ורוצה לאכול חלב או מאכלי חלב, אפילו אם עברו שש שעות, יסיר תחילה את השיניים מן הפה וישטפם היטב,** כי המציאות מוכיחה שבדרך כלל אחרי שאוכלים בשר וכדומה, נשארות עדיין חתיכות בשר תחת השיניים והן ממש בעין. [ואין זה דומה למשי"כ החת"ס במס' חולין דף ק"ה שהאכל הנמצא בשיניים החלולים נמאס ונפסל מיד ואין צריך כלום, דהתם שאני, כי הם בחלל השיניים ועי"כ נפסדים תיכף, משא"כ מה שנשארו בעין ממש תחת שיניים תותבות רואים שלא נפסדו (ועי' ב"י יוכח מ"ס חיים על התורה חטאת [כלל ע], דאיתן ב"יא שיש להם נקבים בשיניים יש להם לחזור ביותר לחטט בין השיניים. ועיין דרכי"ת סי' פ"ט סק"ז שהביא החת"ס הגי'ל דס"ל דאיתן צריך עייש], וידיד דומה למה שכי הרמ"א ב"י פ"ט סי"א שאם מצא בשר בין השיניים אפילו אחר שש שעות יש להסירו, יע"ש].

ג. **וה"ה אחר שאכל דגים, ורוצה לאכול אח"כ בשר, ינקה היטב מה שנשארו מהדגים בעין מתחת השיניים,** ואע"ג שעושה קטח וכדומה, מכל מקום אינו מועיל למה שנמצא תחת השיניים. (עי' דעת תורה (סי' פט) שכ' דש' לרחצם כל פעם אחר שאכל בשר ואפילו אחרי דגים, וכן אחר אכילת גבינה וכדו'. אמנם לאחר שתיית חלב אין צורך, דלא משאר מהחלב תחת השיניים).

ד. **הלוטע בשר – בשיניים תותבות – לצורך תינוק ואינו בולע,** אע"ג דקיייל (סי' פט סי"א) דהלכות בשר לתינוק אע"פ שאינו בולע צריך להמתין שש שעות, מ"מ בלוטע עם שיניים תותבות נסתפק ב"י מטה ראובן אי צריך להמתין שש שעות, דהא יוכל להחליט אח"כ ולקנחם, ועיי"ש שמצדד להקל דסגי להמתין שעה אחת.

ה. **אבקה המיועדת להדבקת שיניים תותבות אל החניכיים** – [שמפורסם את האבקה על גבי השיניים התותבות ואח"כ נותנים אותן בפה, והאבקה מתערבת ברוק ונחפכת לעיסה דביקה] – דנו הפוסקים אם יש בכך חשש איסור לישא בשבת, יש מחמירים (ועי' שו"ת פ"י"ד אות לה בהערה – דאוסר, דאף דלישה בפה מותרת, היינו דרך אכילה אבל לא לצורך הדבקה) ויש מקילים בזה (ועי' שו"ת בשט חלו ח"ד סי' לב דנטח להקל, כיון שנוגע בלחול ענג שבת. ועי' שו"ת הר נבי ארי"ח טל הרים מלאכת בונה שדן אם יש איסור בונה, ומסיק דאין חשש של בונה, ועי' שו"ת צץ אליעזר חט"ו סי' כ"ה דהאריך ומסיק דליכא חשש לישא וגם לא חשש בונה).

ו. **אין חשש של הוצאה לצאת בשבת במקום שאין עירוב בשיניים תותבות** שדומות לשיניים אמיתיות (שו"ת ארי"ח סי' שש סעיף יב). מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

הון עשיר - "פירושים וחיזוקים על שיטת סדרי משנה בעומק הלכה ותחת שוליהם פעמוני זהב מאגדות רמזים וסודות מקשקים, ושירים משוררים בין סדר לסדר ובין מסכתא למסכתא הרמוזים במקום שיהם תמצית עניני המסכתות והסדרים, ורמוזי פרד"ס בהם מאירים..." מאת הנה"ק רבי עמנואל חי ריקן זי"ע בעל 'המשנת חסידים'. יצא לאור במהדורה חדשה מושלמת ומפוארת ביותר, בצירוף סדר תולדותיו, על ידי מכון 'אוצרות התורה' אשדוד, תשס"ח (ב' כרכים).

שפת שלמה חקירות ועיונים בסוגיות הש"ס - חידושים וביאורים וחקרי עיון מלוטש ביד רחבה מראשונים ואחרונים, בתוספת ציצים ופרחים המחכימים, על ענינים וסוגיות הש"ס, ומחובר לטהור קונטרס 'יוה קדש'י' ובו כללי התורה השונים בקדשים משאר המצוות [כמו 'לשמה בקדשים - כוונה במצות', 'חציצה במצות ובקדשים', 'יום ולילה לענין מצות וקדשים', 'גורמא במצות ובקדשים', ועוד], עם מפתחות מפורטים. פרי חילולים וביכוריו הרב שלמה זלמן אונסדארפר, ברוקלין נ.י. תשס"ח (תנ"ד עמ"ל).

ישמח יהודה על התורה - **חומש במדבר** - רעיונות, ביאורים ופירושים, וגם הדרכות ולימודים הנלמדים מפסוקי התורה, לאחר שכבר נתקבלו לרצון החלקים על בראשית, שמות ויקרא. נערכו וסודרו בטעו"ז מתוך דברי רבותינו גדולי הדורות [מפורסם בספריהם, לא לפי סדר הפרשיות, וכאן הובאו דבר דיבור על אופניה], עם מפתח ענינים, על ידי הרב יצחק יהודה יאקאבאוויטש, בהוצאת מכון 'באר התורה', לייקוואד תשס"ח (תק"ב עמ"ל).

תפארת צבי על התורה - חיבור נפלא מאוד, פירושים ודרושים נחמדים ונפלאים בדרך פרד"ס, מאת הגאון החסיד רבי צבי אביגדור אויערס צ"ל - תלמיד בעל החידושים הר"ר' יו"ע.

תאמי צביה - "חידושים על איהו שיטות בשי"ס, גם על איהו הלכות מורה דעה וגם קצת על התורה", מאת הגאון החסיד רבי אברהם יצחק קליינבערג צ"ל. שני ספרים אלו נדפס מחדש בכרך אחד על ידי מכון 'אברון קדושי פולין אשדוד, תשס"ז.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

ידידנו הנדיב הנכבד הרה"ח ר' שלום יואל פיין שליט"א אב"י בציריך יע"א לרגל שמחת הולדת הנכדה תחי' – בת לבנו הרב חיים אליעזר פיין שליט"א למזל טוב ורוב נחת דקדושה	לעילוי נשמת הגאון המפ"י רבי יצחק שרגא פייל ב"ר קלנימוס קלמן וורדהפטיג זצ"ל ראש הרמ"ם בישיבת הדסידי בעלזא – ויזשליס יע"ה נלב"ע ב"ש סיון תשס"א לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הונצח על ידי תלמידיו מוקדיר זכרו הרה"ח ר' אהרן הכהן גראס הי"ד	ידידנו הנדיב הנכבד הרה"ח ר' שלום יואל פיין שליט"א אב"י בציריך יע"א לרגל שמחת הולדת הנכדה תחי' – בת לבנו הרב חיים אליעזר פיין שליט"א למזל טוב ורוב נחת דקדושה
הרה"ח ר' יעקב ישע"י ווינטערניץ שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בנו עב"ג בת מחו' – הרה"ח ר' שלמה קאליש שליט"א – ב"ב במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לחת	לעילוי נשמת מרת דבורה רייזל ב"ר אלימלך פינחס ע"ה נלב"ע ל' סיון תשנ"א לפ"ק תהא נשמתה צרורה בצרור החיים הונצחה על ידי בנה ידידנו הנדיב הנכבד הרה"ח ר' נפתלי הירץ זינגער שליט"א	הרה"ח ר' יעקב ישע"י ווינטערניץ שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בנו עב"ג בת מחו' – הרה"ח ר' שלמה קאליש שליט"א – ב"ב במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לחת
לעילוי נשמת מרת אסתר ב"ר מרדכי יעקב ע"ה נעקד"ה בשנות הזעם ביום כ"ב סיון ת.צ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת אסתר ב"ר מרדכי יעקב ע"ה נעקד"ה בשנות הזעם ביום כ"ב סיון ת.צ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת אסתר ב"ר מרדכי יעקב ע"ה נעקד"ה בשנות הזעם ביום כ"ב סיון ת.צ.צ.ב.ה.

עלילתם להתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פר' חוקת (אבות ד)		
ב' דר"ח תמוז תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תרכ"ו		
הדפוס	מו"ס	דף
23:14	23:11	21:42
22:34	22:32	21:05
22:54	23:00	21:24
22:40	22:26	21:07
22:12	22:00	20:40
23:20	23:20	21:46
23:12	23:01	21:39
22:52	22:45	21:19

תורתם של ראשונים

מצוותה בסגן - כדי שלא ישמא בה כהן גדול

ונתתם אותה אל אלעזר הכהן וגו' (וי, ג) - "זו נעשית באלעזר, כמו שפרש"י, ושאר פרות נעשות בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט. ויש מפרשים לפי הפשט, לפי שמטמאה כל העוסקין בה, לא רצה הקב"ה שיטמא בה כהן גדול. כאן פירש"י דמצוה בסגן, כלומר בסגן היה נגיד ומצוה בכל עניניה. יש מפרשים, צריכה שבעה כהנים לעשותה לו ענינים שבה; והוציא אותה, ושחט אותה, ולקח מדמה, ושרף את הפרה, ולקח עץ ארז, ואסף איש מדור, והניח האפר אל מדוץ למחנה". חזקוני

פרסם הקב"ה עונשו של משה - מחמת כבודו וחבתו אליו

ויאמר ה' אל משה יען לא האמנתם בי להקדישני וגו' לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם (כ, יב). לכאורה לא שייך כאן לשון אמירה, שהיא לשון רבה וחיבה, שהרי דיבר כאן עמוס קשות. ונראה, דאין חזי נמי, וגם לשון אמירה זו לשון חיבה היא, כי בקש משה להקב"ה, ואמר לו: תודיע להם לישראל באיזה עון נקנסה עלי מיתה, שלא יאמרו עבר עבירה בסתר. ולכן כאן שייך אמירה, כי לכבודו של משה נכתבה, ואלמלא כבודו של משה לא היתה ראויה להכתב, לפי שהיה נועלת דלת בפני בעלי תשובה, שיאמרו: ראו משה עבד השם, דכתיב ביה (לעיל יב, ג) 'והאיש משה ענו מאד מכל האדם', בעבור דיבור אחד קטן שיצא מפיו נקנסה עליו מיתה, אנו על אחת כמה וכמה. ולולי שהם הקב"ה על כבודו של משה לא היה כותבה בתורה". רבינו אפרים

נענשו בנחשים - בגלל רוע לבם

וידבר העם באלקים ובמשה וגו' ונפשונו קצה בלחם הקלוקל. וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וגו' (כא, ה-ו). "נתיחד בהם זה הפורענות בנחשים שרפים יותר מיותר הפורענות, לפי שהם דברו באלקים ובמשה ללא דבר. כי ביתר התלונות אמנם המאו למיכת דבר צריך להם, בתלונות על הבשר ועל המים, אבל כאן לא חסרו דבר, רק הראו רוע בנפשם, ולא היה זה כי אם רוע לבב, עד שתראה שגינו המשובח שבמינים, והוא המן, והמאו בלשון הרע, ובעל לשון הרע ענינו שזה נחש. שכמו שהנחש מוזק ללא תועלת רק לתכלית רוע ענינו, כן בעל לשון הרע ישלח פיו ברע ללא תועלת עצמו, רק לגדול רשעו. והוא מה שאמרו רבותינו ז"ל בתעניות (ת, ל). לעתיד לבא מתקבצין כל החיות אצל הנחש ואמורות לו, ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנחש יש לך, אומר להם: 'מה יתרון לבעל הלשון' (קהל יא, יא). ולפי שהם הראו רוע לבם, שלח בהם הרעים שבנחשים, שהם השרפים שהם בתכלית הרוע... ואחר כך כשהתודו על עונם ושבו בתשובה, כאמרו (פסוק ז):

ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דיברנו בח' ובך, אמר הש"ת למשה: 'עשה לך שרף ושים אותו על נם ויהי כל הנשחך וראה אותו וחי'. ויפח אמר הרמב"ן (פסוק ט) כי זה היה ראוי להוסף בחללים, כי נשוכי הבעל ארס אין ראוי מדרכי הרפואה שיביטו אל המוזק ההוא, כי יזיק להם מאוד, וכאן צוה להם להביט אל צורת הנחש, להראות להם כי כל ענינים בידי שמים, ואינם נמסרים לדרכי הטבע ולא למקרה כלל, אבל בקיום כל התורה לא נירא מהסכנות הממיתות גם כי יהיו חזקות, כענין רבי חנינא בן דוסא שהגיע בערוד (ברכות לז).

דרשות הר"ן (הדרוש הששי, ובחמשך שם: 'זנוכל מכאן להכיר, אך הצדיק שקל כנגד כל העולם, כי זה המעשה שאדע להבי חנינא עם הערוד ענינה מעצמו, שזה עם מה שעשה משה רבינו על פי הש"י לכל ישראל, וגדול ממנו, כי כמו שהכנסת שנתחש הנחש דחה בעלי ארסים, אף על פי שהיה ראוי להוסיף ארס ודחיו, כן רבי חנינא בן דוסא היה ראוי לפי הטבע האנושי להיות נזק מן הארס, ולא די שניצל ממנו אבל דחה לגמרי והמית לארס. ולפיכך אמר ר' (ברכות ז) מאי 'כי זה כל האדם' (קהל יב, יג). שכל זה כנגד כל העולם, ואמרו, כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה...")

לקח טוב

"אין לך רשות להרהר" - תנאי מוקדם להבנת הטעם

ולחיצא במקום שאין בו ריחות ועשנים זרים העלולים לפגום במדת מה בטעמו הנדיר של המאכל. כל שכן, שהגשת המאכל זקוקה להיות בזיכך וזיקוק שבעתיים.

וכל כמה שיאכל האדם ממאכל זה יום יום, כאשר מוסף זהירות על זהירות שיהיה מוכן לפניו כראוי בלי שום סיג ופגם, ושלא יתערבו בפיו טעמים אחרים המבטלים את טעמו של זה, הרי שבמשך הזמן יתחיל טעמו האמיתי של המאכל להיות מורגש ומוכר בלשונו יותר ויותר.

אותיות מחכימות

נכס"י: לפי שמזין את ישראל, מה טעם יש בה, כתיב חוקס כ"י אין לך רשות להרהר כ"י. אין מוכן התיקון.

אך כי ודאי יש טעם לכל חוקס, רק שאי אפשר להבין הטעם עד שמקבלי המלוא כחוקס בלי טעם. ועל סמך זה נקרא חוקס. כי כן ראונו ית' לקיים המלוא בלי ידיעת הטעם, וכפי המלוא וזלזל לקיים המלוא בלי ידיעת הטעם, כמו כן זוכין אחר כך לקיים ידיעת הטעם.

כי הטעם הוא דבר רוחני שאין בו ממש, וכפי שאדם מתרחק מגשמיות, יוכל להרגיש טעם חוקי הש"ת...

שפת אמת (תל"ב)

כאמור, אין כל דמיון בין שני התחומים, ולא ראי זה כראי זה כלל וכלל. אלא שדרך משל זה יתכן אולי להמחיש את הרעיון, שלפעמים טעמה של מצוה מסוימת הוא כל כך נדיר ומיוחד, שאין האדם מסוגל להבינו עד שיקיימנה פעמים רבות, ובאופן שלא יתערבו בקיומו טעמים אחרים וזרים.

טעמי המצוות שנקראות "חוקה", הם בלתי ניתנים להשיג עד שיקיים אותן האדם בגישה טהורה של "חוקה ואין לך רשות להרהר אחריה". כל כמה שיצליח לעשות ולקיים את המצוה בטהרה הכוונה וימנע מלנסות להבין את ענינה, הרי שברבות הימים תחל נשמתו למעום בטעמה האמיתי של מצוה החוקה, ויורוה לו.

יבא על הברכה הנדב הנכבד החפץ בעילום שמו הי"ו שיזכה הרבים לכבוד

יומא דהילולא דכ"ק האדמו"ר מגור בעל ה"לב שמחה" זי"ע

הרה"ק רבי שמחה בונם בהרה"ק רבי אברהם מרדכי יצוקללה"ה - נסתלק ביום ז' תמוז תשנ"ב לפ"ק זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

גם אם אין כל דמיון בין גשמיות לרוחניות, ואין מקום להשוות ביניהן, הרי שלצורך הבנה כל שהיא מותר להשתמש בענין גשמי כדי לשבר את האוזן, ולהמחיש רעיון מסוים ברוחניות.

יושב לו אורח ליד השולחן ומגשים לפניו מאכל שלא ראתה עינו ולא טעם חיכו מעולם. מנסים להסביר לו כמה מאכל זה עשוי, ואיך מכינים אותו וכמה זמן נמשכת הכנתו, וכל כיוצא באלו. אלא שמסרב האורח לקחת ממנו לתוך פיו עד שיוודע לו טעמו של המאכל. שואל הוא שאלות על מנת להבין: האם הוא מתוק או מר? חמוץ או מלוח? טעמו כטעם פרי, ירק, בשר או דגים...?

יש ואפשר לתת מושג מסוים על טעם המאכל, על ידי השוואתו למאכל מוכר אחר. אך יש וטעמו של המאכל הנוכחי הוא מיוחד ומקורי, שקשה מאוד להשוותו אל דבר הדומה לו, שדרכו יינתן לו מושג כלשהו על טעמו האמיתי. במקרים כאלה, יגידו לו שאולי אפשר לדמותו לזה או לזה, אולם עד שלא תושיט ממנו לפיך ייבצר ממך להשיג גופו של דבר. הכנס לפה, לעם בשיניים, סבב בלשון ובלע בגרון, ואז תתחיל להרגיש טעמו של המאכל לאמיתו.

פעמים אשר מדובר במאכל כל כך נדיר בייחודו ומקוריות טעמו שאפילו מושג מעורפל לא יתכן לתת אודות טעמו טרם יטעם ממנו. ואז אומרים לו: אף פעם בחייך לא טעמת טעם הדומה לו אפילו באפם קצתו. אם רצונך להבין את טעמו, אין לך ברירה אלא לקחתו לתוך פיד, ורק כך יהיה לך מושג...

ויש אשר טעם המאכל הוא בבחינת דקה מן הדקה, וכדי שירגיש בו האוכל, עליו מקודם להימנע מלהשוותו לכל מאכל אחר. כי כל מה שיחשוב בטעמו טרם יאכל, רק ימנע ממנו להרגיש את הטעם האמיתי בשלימותו ובייחודו.

אין צריך לומר שכדי להיות מסוגל להרגיש את הטעם הדק במאכל המיוחד, על האדם להיות זהיר ביותר שפיו יהיה נקי מכל שיירי מאכלים אחרים,

אמרות טהורות

הצדיקים מחזיקים עצמם תרי

בחזקת מלאי המאים – בבחינת "אדומה"

זאת חקת התורה וגו' ויקחו אליה פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום וגו' (וי, ב). ופירש"י מיסודו של רבי משה הדרשן (להלן פסוק ב): "אדומה – על שם אדם יאדימו כתולע" (ישעי' א, יח), שהתאמת קרוי אדם". נרמז בו, שגם מי שהוא בתכלית השלימות והתמימות, בבחינת "תמימה", צריך להיות בעונה ושפלות הרה, ולהחזיק עצמו שהוא מלא המאים ועוונות ופשעים, בבחינת "אדומה", ועליו לתקן את מעשיו ביותר.

וזה פירוש הפסוק (משלי לא, כא): "לא תירא לביתה משלך כי כל ביתה לבוש שנים", דהנה שלך רומז למצוות ומעשים טובים, כדכתיב (קהלת ה, ט) "בכל עת יהיו בגדך לבנים" (נתי שבת קנב), ואמר: "לא תירא לביתה משלך" היינו, שהצדיקים אינם יראים שמתוך שהם מלאים מצוות ומעשים טובים, יבואו לידי גאות ח"ו, "כי כל ביתה לבוש שנים" – לפי שתמיד הם מחזיקים את עצמם מלאי המאים ועוונות ופשעים, בבחינת "אם יהיו המאים כשנים" (ישעי' א, יח). כ"כ מרן אדמו"ר מהר"י מבבלזא ז"ע.

הצער ודאגת האדם מחטאיו – ממרקות ומכפרות

דבר אל בני ישראל ויקחו אליה פרה אדומה וגו' (וי, ב). ורש"י ז"ל הביא הטעם מיסודו של רבי משה הדרשן ולקמן פסוק ב): "משל לכן שפחה שטינף פלטיץ של מלך, אמרו תבא אמו ותקנה הצואה" וכו'. הנה, מעקרי התשובה הוא שיתמרמרר ויצטער האדם על חטאיו, כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים לה, יט): "כי עוני אניד אדא מחטאתי", ודאגה זו נחשבת למירוק עון, ואז אמר הקב"ה: "יסר עונך והמאתך תכופר" (ישעי' נ, י). והנה, "תבא אמו", הפירוש: אם שלו. א"ם – ראשי תיבות: "אדאג מחטאתי", לרמוז, שעל ידי דאגה זו יכופר לו עונו. ולכן גם ר"ת שלו: "תבא אמו ותקנה הצואה" – עולה בגימטריא: "יסר עונך".

ומהאי טעמא ציוותה התורה הקדושה לקחת לשריפת הפרה – הרומוזת לכפרת העון כנ"ל ברש"י – "עין ארו ואזוב ושני תולעת" (פסוק ו), לרמוז: "עין ארו" – ר"ת: "עוני אניד"; "ואזוב ושני תולעת" – עולה בגימטריא "יסר עונך", כי על ידי שטקנים "עוני אניד", אזי כמילא מקיים "אדאג מחטאתי", ואז יזכה שיאמר הקב"ה "יסר עונך והמאתך תכופר". אמרי יתירה, כרעיון

"בואו חשבו" – כי הכל תלוי במחשבה שבמה

כי חשבון עיר סיוחן וגו' והוא נלחם במלך מואב הראשון וגו'. על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תכנה ותכונן עיר סיוחן (כא, יג-יז). איתא בגמרא (ב"ב עה:) "המושלים" – אלו המושלים ביצרים, "בואו חשבון" – בואו ונחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, "תכנה ותכונן" – אם אתה עושה כן תכנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא" וכו'.

ויש לפרש, כי מדרך העולם, שבמלחמה שר הצבא הוא מסדר את המערכה, והחיילים חמה הם הנלחמים, ובכל זאת הנצחון נקרא על שם שר הצבא. וכן גם במלחמת היצר, העיקר תלוי במחשבת המוח שבראש, שמהשב הפסד מצוה כנגד שכרה וכו', וממילא גופא בטר ירשא אזיל (עירובין מא, ז) וכמו שמוכח בספר "תשוואת חן" עה"ת (ס"פ יתירה) בשם תוס' שאנץ, שהשר מקוצי שאל בחלום את הקב"ה במה ינצח את היצור, ואמר לו הקב"ה שיוכר תמיד ממנו ית"ש וממילא ינצחהו, וזהו כמו שכתבנו, כי הכל תלוי במחשבת הלב והדמה.

וזהו שנאמר: "כי חשבון עיר סיוחן וגו' והוא נלחם וגו' ויקח את כל ארצו" וגו', הרי שהמלחמה והנצחון נקרא על שמו ולא על שם החיל, "על כן יאמרו המושלים" – ביצרים: בואו ונחשב חשבוננו של עולם, כי הכל תלוי במחשבת האדם, וכאמור.

* ראה מ"ש בנ"ל שצטט מדור "יומא דנשמתא", ובנ"ל תב מדור "עלי הגיון לדברי הסמי" בסוף ההקדמה לספר "ספר מצות גדול", ועי"ש.

ויאמר ה' וגו' יען לא האמנתם בי להקדישני וגו' לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ וגו'. הנה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' ויקשיבו בם (כ, יב-יג).

הנה, כתיב בתהלים (קל, ז): "ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם", ויש לדקדק, וכי למה בשביל שהקציפו בני ישראל כמי מריבה הרעו למשה בעבורם. ונראה, איתא בגמרא (פנחות מא, ז) שאין מענישין על מצות עשה כי אם בעידא דריתחא. והנה משה ואהרן עברו על מצות עשה, שאמר להם הקב"ה "ודברתם אל המלע"י, והם לא דיברו אלא חכה, ואם כן אין מהראוי להענישם. אבל כיון שהיה אז עידא דריתחא, שבני ישראל התרעמו על משה ואמרו (פסוק ח): "ילמה העליתנו ממצרים להביא אותנו אל המדבר הזה", ובעידן ריתחא רענו מענישין גם על עשה, על כן נענשו משה ואהרן. וזהו שאמר: "ויקציפו על מי מריבה", ועל ידם נעשה עידן ריתחא, ולכן "וירע למשה בעבורם" (עי' מ"ש במדורנו בל' שט).

ולכן לאחר שגור ה' שלא יביאו את הקהל, וכדי שלא יקשה למה העניש אותם, הלא לא עברו אלא על עשה, ואין מענישין על זה בבית דין של מעלה, לכן אמר הכתוב: "המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה'", כלומר, שעל ידי מריבת ישראל היה קצף לפני ה' ועל כן נענשו גם משה ואהרן.

ותנח את ידיו ויבא אל הארץ וגו' ונפשונו קצה בלחם הקלוקל (כא, יח). פירש"י ז"ל: "לפי שהמן נבלע באברים, קראו קלוקל, אמרו, עתיד המן הזה שיתפח במעינו, כלום יש ילוד אשה שמתכנס ואינו מוציא". ולכאורה תמוה מאוד, והלא ראו שנתפחנו מן המן ארבעים שנה והמעינים נשארו בריאים. ואם כן מה היתה תלונתם עכשיו.

אכן תלונתם היתה על המאכלים שיאכלו אחר כך, לאחר שיכנסו לארץ ישראל, וכענין שמוספר על רבי צדוק, שהתענה ארבעים שנה ולא יכלו מעיו לעכל שום מאכל (עי' גיט' ט, ג). כמו כן סברו בני ישראל, היות והמן היה נבלע באברים, חששו שבני מעיהם אכדו פועלתם, ממש כמו רבי צדוק שהיה לו היות רוחו, ובדאגתו על העתיד אמר: "עתידי המן הזה שיתפח במעינו, כלום יש ילוד אשה שמתכנס ואינו מוציא".

יתרון דעת

"על הזוועות" – רעידות אדמה (ב)

ועל הזוועות אומר: "ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם" (משנה, ברכות נד). פירש"י: "מלא עולם, לפי שאלו נראין או נשמעין למרחוק".

ובגמרא (נט, ז) "ועל הזוועות" – מאי זוועות, א"ר קטינא: גוהא (-)בלשונם קורין רעידת הארץ גוהא. רש"י. רב קטינא הוה קאזיל באורחא, כי מטא אפיתחא דבי אובא טמאי (-) "בעל אוב של עצמות שנושה בשוף בעצמות המת..." גנח גוהא ("ותגשש ותרשש", כלומר נודעות הארץ מאד מאד...) אמר: מי ידע אובא טמאי האי גוהא מהו. רמא ליה קלא: קטינא, קטינא, אמאי לא ידענא, בשעה שהקב"ה זוכר את בניו ששוריים בצער בין אומות העולם מוריד שתי דמעות לים הגדול וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו והיינו גוהא.

א"ר קטינא: אובא טמאי כדיב הוא ומיליה כדיבין, אי הכי גוהא גוהא מיבעי ליה (-)שני פעמים היה לו להודיעו כנגד שתי דמעות. ולא היא, גוהא גוהא עבדי, והאי דלא אודי ליה, כי היכי דלא ליטעי כולי עלמא אבתריה.

ורב קטינא ידידיה אמר, סופך כפוי ("ומאותו קול מודיעות הארץ...") שנאמר (יוחאל כא, כב) "וגם אני מכח כפי אל כפי והניחתי חמתי בם". רבי נתן אומר, אנהא מתאנח (-)ומאתה אנהא מרעית הקרקע... שנאמר (יוחאל ג, יג) "והניחתי חמתי בם והנחמתי" (-)והנחמתי – אנהא על הירעה שעשיתי לך"ל" ורבנן אמרי, בוטע ברקיע, שנאמר (ירמ' כה, ל) "הידד כדורכים יענה אל כל יושבי הארץ". רב אחא בר יעקב אמר, דוחק את גרגלי תחת כסא הכבוד, שנאמר (ישעי' סו, א) "כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי" (-)כגון שדחק תחת כסא הכבוד ומגיע בעוטו עד לארץ שהיא הדום רגליו".

מ"ס ברכות (נט, א)

ועל הזוועות וכו'. כי בעת שרואה הקב"ה צער ישראל, שמצערין אותן האומות ביותר, מחשב להביא מבול, וזכר ברית, ומוריד שתי דמעות, חס ושולם דמעה ממש, אלא מעין טיפות כעין דמעות, ומתנחם הקב"ה שלא לאבד עולמו, ומתגלגלות ויורדות לים הגדול וקולן הולך מסוף העולם ועד סופו, זה הוא גוהא. וזהו כולו להראות לישראל שהקב"ה לא עזבם ולא שכחם ולא נטשם וכי עתיד להחזירן, כל זה לחזק את לבם שלא יתיאשו מן הגאולה, אלא יסבלו על הצרות עד שישראל הזמן שגור הקב"ה להיוותם בגלות. כמו שגור בראשונה "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה" (בראשית טו, יג), זמן אותו הגלות היה ידוע וזה אינו ידוע, אלא עכ"פ יש קצב גלות, וממנו הקב"ה מעלמו כמו אמר, וידוע כי יש לפני הקב"ה כמין קדש מפני ישראל שהם בשעבוד וגולין ומטולטלין, וכי רחמיו עליהם, לא נטשם, וכי עתיד להחזירן כבתולה. והם כשראו כך אומרים, הנה הקב"ה רחמיו עלינו וזכרוננו לפניו ומתחזקים ביראתו ומחזיקים בתורתו וחוקיו ומשפוטיו.

פי' רבינו חננאל (מכת"י, ברכות נט, א, וע"ע בספר "הערוך" ערך גוהא. וע"ע בפ' הכותב על העין יעקב"ש. וע"ש בפ' 'אהבה איתן', שבזמן המוקדש, כשהיו עושין רצונו של מקום, לא היה זוועות, ועי' חולין (פו, יג) בשעלה ר"ח מבבל לאר"י פסקו הוועות, ששעם שגם בעשיו מתיי זכות הצדיקים שלא יהיו זוועות. וכי, וע"ע בס' 'באר הגולה' להמחזיק מפרא, באר ד' ס' שהארץ בביאור דברי הגמרא

תני בר קפרא מתיריעין על הזוועות (-)שהם מפליץ הבנינים והרגים, מתענין ומתיריעין עליהם. פני משה. אליהו זכור לטוב שאל לר' נהוראי מפני מה באין זוועות לעולם. אמר ליה, בעון תרומה ומעשרות, כתוב אחד אומר (דברים יב, יז) "תמיד עיני ה' אלקיך בה", וכתוב אחד (תהלים קד, לב) "המביט לארץ ותרעד יגע בהרים ויעשנו", הא כיצד יתקיימו שני כתובין הללו. בשעה שישאל עושין רצונו של מקום ומוציאן מעשרותיהן כתיקונן – "תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחריית שנה" ואינה ניוקת כלום, בשעה שאין ישראל עושין רצונו של מקום ואין מוציאן מעשרותיהן כתיקונן – "המביט לארץ ותרעד". אמר ליה, בני חיך כך היא סברה דמלתא. אבל כך עיקר של דבר, אלא בשעה שהקב"ה מביט בבתי יתירות ובבתי קרקסיות וישבות בטח ושואן ושלחה, ובית מקדשו חרב הוא אפילוץ לעולמו להחזירנו (-)ורצה להחלי עולמו ולהחזירנו, וזהו סימן רעיה הארץ. פני משה. הדיא הוא דכתיב (ירמ' כה, ל): "שאו ישאג על נורו" – בשביל ניהו. אמר ר' אחא בעון וכו'.

ורבנן אמרו, מפני המחלוקת (כדכתיב בוכרי' יד, ח) "ונקטתם גיא קרי' כי יגיע ימי הקרים אל אצל" (ויספיה דקרא: ונסתם כאשר נסתם פניו הרשע בימי עתיד מלך יהודה), וזה היה מפני המחלוקת שפער על הכוונה והיה רוצה להכנס לפנים ולהקטיר קטורת. פני משה.

יומא דנשמתא

רבינו יצחק קאנפנטון זי"ע – בעל "דרכי התלמוד" יומא דהילולא – ראש חודש תמוז (רכ"ג)

חד מגאוני קמאי רבותינו הראשונים כמלאכים, רביה דרבותינו של מרן ה'ית יוסף זי"ע, היה **"גאון קשטיליא"** רבינו יצחק קאנפנטון זי"ע, בעל מחבר 'דרכי התלמוד' (שנדע גם בשם 'דרכי הגמרא'), שהתפרסם בזכות תלמידיו הגדולים שהעמיד, ובזכות דרך לימודו ושיטתו המיוחדת שהרביץ תורה ויראה בקהילות קשטיליא שבספרד.

וכך כתב אודותיו תלמידו (מהרי"א אבוב זי"ע) החכם הגאון רבי אברהם זכות זצ"ל ביספר יוחסין (מאמר ד): **"רבי של ישראל המאור הגדול החסיד די רוח אלהים קדישין ביה, הרב הכולל כה"ר יצחק קאנפנטון ז"ל בן החכם הגדול כה"ר יעקב קאנפנטון ז"ל... ואני ראיתי אותו, ופניו כפני שכינה, ונקרא גאון בקשטיליא..."**

"מושיע לישראל"

אור שמשו החל לזרוח בשנת ק"כ בקאשטיליא שבספרד, בה נולד לאביו הרב הגדול רבי יעקב קאנפנטון זצ"ל, שהיה תלמידו של רבי חסדאי קרשקש זי"ע בעל 'אור ה', אודותיו כתב בעל הספר 'יוחסין' הנוכח: "שעשה ספרים במספר ובתוכנה ובתורה".

כל ימיו אשר חיה, עסק רבינו יצחק קאנפנטון במלאכת התרביצא, "הרביץ תורה והמידע לתלמידים הרבה" (לשון הגאון רבי אליהו קפאלי זצ"ל, בספרו 'סדר אליהו זוטא', פאדובה תרס"ט, פרק נה). הוא היה המורה והמדרש לתלמידיו ותלמידי תלמידיו, סלל בפניהם דרך לימודו הישר, ומסר להם את המפתחות של אוצר הכללים בגמרא, כיצד לפתוח בשמעתא וסוגיות הש"ס, ואיך למשת בדרך העיון לצלול במים אדירים מי התלמוד. לשם כך אף חיבר חיבור קטן בכמות ורב באיכות שנקרא בשם **"דרכי התלמוד"**, בו הציג את עיקרי דרכו בלימוד התלמוד, לתור ולגייש קושיות וסתיבות שיש בדרכי הכללים אשר כרוה שרים גדולי חקרי לב, כמו רבינו שמשון מקינון זצ"ל, ואף הוסיף והרחיב בעיונו את גדר הכללים, כתוצאה מהתבוננותו והתעמקותו יתירה.

רבינו יצחק היה מגדולי גאוני דורו ומראשי המדברים בהוראה, בפסיקת הדין ובהנהגת הציבור, ומצודתו היתה פרושה על כל הקהלות שבמחוזו.

לאחר הגירות והפרעות הנוראות ביהודי ספרד, שהחלו בשנת קנ"א, בהן נרצחו אלפים, ויותר מכך המירו דתם מחמת אונס, ורבים ברחו על נפשם, דבר שגרם והביא להתרופפות גדולה בלימוד התורה בספרד, או אז החל רבינו יצחק לפעול ולהפעיל גדולות לטובת שיקום אהלי תורה והחרות נטרה ליושנה.

ואמנם תלמידיו הגדולים הם אלו שהנחיגו את יהדות ספרד, עד תקופת הגירוש כמאה שנה לאחר מכן, בהפיצם גם את דרך הלימוד של רבם, רבינו יצחק קאנפנטון זי"ע.

וכך מסופר ב'סדר אליהו זוטא' (סו): **"הוא ה' מושיע לישראל בשנת קנ"א לא היו עוסקים בתלמוד, ויקם ה' מושיע לישראל את האשל הגדול, סיני ועוקר הרים, אמיץ לבו בנבונים עשה סייג לתורה, ר' יצחק קנפנטון, ומגדולי תלמידיו: ר' יצחק אבוב (השני, לא הראשון שהוא בעל 'מנחת המאור'), ר' יצחק די ליאון, ר' יוסף חיון, ר' שמעון מימי, ר' יצחק קנפנטון יצאה תורה בספרד ובפורטוגאל, ולולי הם כלתה תורה... דאחר הגירות שהיו בספרד ובטלו הישיבות, אלו תלמידים ארבעה החזירו כח התורה אשר בספרד כי כל מקום שהלכו, שם הלכה תורה, ולולי הם כלתה חררה..."**

לא בכדי הומלץ על ישיבתו הרמה, ששכן כבוד בעיר סמורה שבמערב קאשטיליא - "משם רועה אבן ישראל", לאחר ששורה ארוכה של אבירי רועי ישראל יצאו ממנה, מאורות אשר שהעניקו חמה בגדולתם והרביצו תורה וטהרה בקרב ישראל, נוכח שקיעת זוהר התורה במצוק העיתים. בין יתר תלמידיו ידועים גם את אלו הגאונים מדור הגירות: רבי יצחק קארו - בעל ה'תולדות יצחק' (דודו של מרן ה'ית יוסף) רבי משה ואלאנסקי, רבי שמואל ואלאנסקי, רבי שלמה ארדוטיאל (מטרוטאל), רבי שם טוב בן יוסף אבן שם טוב, רבי יעקב לואל. ויש שמשער שגם רבי יצחק קנפנטון - בעל 'עקידת יצחק', היה תלמידו.

ואתו סביב בגבוליו בענין שתדע מהו הנושא ומהו משפטו". בהמשך מפרש הוא את הפסוק (איוב כח, כז): **"אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה"** - "בתחילה ראה אותה דרך כלל, ולקחה פרט בשכלו - שזהו **"ויספרה"**, ואחר כך חזר לתקן מה שתבין על השלון - שזהו **"הכינה"**, ואחר כך חקור עליו לדעת אם הוא צודק או כוזב, ולדעת גם כן טעמי הענינים ההם וסבותיהם ושרשיהם, וזהו: **"וגם חקרה"**, ואחר כך **"ויאמר לאדם..."**

אחד מ'מסודותיו' הידועים (דפוס ויניצאה עמ' ת): **"לעולם בכל לשון הנהוג בתלמוד שיבוא לך בשמועה, הוי משתדל לדעת מה טיבו ובאזיה אופן דרכו לבא במאמרו על הרוב, וראה גם ראה אם הוא בא באותו דרך גם כן כאן, ואם לאו צריך אתה לדעת למה נשתנה. ואם אתה מסופק בו שאינך יודע מנהגו וטבעו חפש הדין בתלמוד באי זה דרך הוא."**

ובהמשך כותב: **"ולעולם בכל ספרי מפרש או מחבר אשר תעניין בו הוי משתדל לדעת תחילה דרכי המפרש ההוא שמוליך בדבריו"** וכו'.

רבים מגדולי הדורות מביאים מכלליו, ויש אשר אף יסדו ספריהם על אדני 'דרכי התלמוד', ומרבים להביא מדבריו. [כן הובאה ממנו שמועה בי'ית יוסף] (יו"ד סי' ערה) בזה"ל: "וכן מצאתי כתוב בבית אורח חיים למהרי"ן חביב ז"ל שגדעו על שופר אחד מומחה שהיה סופר על פי הרב הגדול החסיד **הה"ר יצחק קאנפנטון ז"ל** היה נוהג לעשות כן..."

כרב ורועה נאמן היה ער לענשה בקהילות ישראל שבספרד, לחם את מלחמתו של תורה והגין על כבודה², גם לאחר שעברו עליו כמה צרות ורעות, והיה עו נדב מאריך לארך ומדחי את דחי מפני אימת המלכות והשרים שרדפוהו.

רבינו האריך ימים ושנים, ונסתלק בשנת רכ"ג, כשהוא למעלה מבן מאה שנה. ביספר הקבלה לרבי אברהם ב"ר שלמה זצ"ל (הודפס בתוך ספר 'סדר החכמים וקורות הימים' אקספורד תרמ"ח, עמ' 107) מסופר עליו, שלפני הסתלקותו היה רבינו בעיר פניאפיאל (penafiel), והשתטח על קברו של הגאון הקדוש רבי יצחק הכהן גיקטיליא זצ"ל, וכשעם מעל קברו, הודיע לתלמידיו, שהוא עתיד להסתלק מן העולם כעבור שמונה ימים, וביקש שיקברוהו לידו. כדבריו בן חיה, ותלמידיו מלאו את בקשתו.

מזרעו אחריו לא נותר, כי אם בימי תלמידו מהרי"א אבוב זצ"ל חי רבי שלמה קאנפנטון, ונזכר בתשובת מבי"ט (ח"י סי' נח) ביחד עם רבי יוסף קמחי. אולי היה בנו או נכדו של רבינו יצחק.

זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

"בי שרה שמה"

"וה"ר יצחק קאנפנטון ז"ל אמר, כי פירוש הפסוק [בראשית יז, טו] 'שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה' [ולכאורה היה צריך לומר 'ויהי שמה שרה', כמו שנתאר באברהם (ש פסוק ה-ז): 'ויהיית לאב המון גוים. ולא יקרא עוד את שמו אברהם והיה שמוך אברהם' וגו', ומהו כי שרה שמה?], לפי שידוע כי כשהמלך עושה אלוף לאדם אחד, אין ראו שיעשה לאשתו אלוף, כי אחר שהבעל כאשתו ואשת חבר היא היא כחבר (בשבעה ל, א) אין צריכה היא שיהי חסם. וזה שאמר: 'שרי אשתך' הרי היא חסם, ולכן לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה - מיום שאתה נקראת אברהם. וזהו כי שרה שמה, לא אמר: 'יהי שמה שרה'.

צדוק המור (פרשת לך לך יז, טו)

קנאת ספרים תרבה חכמה

"אין חכמת אדם מגעת אלא עד מקום שספריו מגיעין, ולכן ימכור אדם כל מה שיש לו ויקנה ספרים. כי דרך משל, לא שאין לו ספרי הגמרא אי אפשר להיות בקי, וכמו כן מי שאין לו ספרי הרפואה לא יוכל להיות לו בקי בה, וכמו כן מי שאין לו ספרי ההגיון או החכמה לא יהיה חכם בה. ולזה אמרו זכרונם לברכה: 'מרבית ספרים מרבית חכמה' (תובא גם על ידי רבי אברהם בבישון זצ"ל בעומר השכחה, ליוורט תק"ח, דף ע"ט ט"ז. ולא ידעו מקורו. ופרש רש"י ז"ל על 'ויקנה לך חבר' (אבות א, ו) - חבר ממש, ויש אומרים - ספרים, כי הספר הוא חבר טוב. והקורא בספרים שאלים, הוא בכלל יהיו חידק תלמים לך מנדי" (דברים כח, טו))."

דרכי התלמוד (בסוף הספר)

מבארו של יצחק:

כנזכר, מכל חידושי תורתו לא נשאר לנו כי אם ספר קטן בשם 'דרכי התלמוד' שנדפס לראשונה בקושטא בשנת ר"ס¹. סיבת העדר יתר חידושי תלו בסיבות צוק העיתים, עת גירוש יהודי ספרד, שאז נאבדו הרבה מספרי חכמי הדורות הקודמים.

בספר 'דרכי התלמוד' נותן הוא הדרכה ללימוד הגמרא והעיון, בהבנת סוגיות הש"ס לעומקן, משפטים וצורות מפתח במבנה התלמוד, והוראות מפורטות לניתוח הסוגיות ומסקנותיהן. וכך הוא כותב בהקדמה: "כלל גדול בעיון שתדקדק הלשון היטב, ותשאל אם יש בו ייתור לשון, או כפל ענין, ואם יש חדוש בענין ההוא או לאו, ותדקדק בכל שני לשון ושני דין או שני ענין שבין נושא לנושא, ודרשת וחקרת ושאלת היטב. ותשתדל להוציא כל הלשון בענין שכל מלה וכל חלק ממנו יורה על דבר חדש שלא היה מובן מכל הקודם, ותדע ותשכל הדבר ההוא בשורש ובצעם, והגביל

1. כך נקרא גם במהדורה השנייה, ויניצאה שכי"ה. במהדורות הבאות (החל מ'מסבחה שנת שני') נקרא בשם 'דרכי הגמרא'.
2. ביספר יוחסין (מהדור נדון תר"ו עמ' 116) מביא המור"ל רבי שמואל שולם מסורת שמואל אודות החכם רבי שמואל סרסא מ"ח"ס 'מקור חיים' על הראב"ע, ומכיל יופי' על תהלים, וז"ל: "שמעתי שהרב הגדול כהה"ר **יצחק קנפנטון** היה סיבה לשרפת זה האיש (רבי שמואל סרסא [צדקה]), שפעם אחד בהיות שנתקצפה כל הרבנים האלו לקריאת כתובה אחת, ואמרו כך וכך לברית עולם כמנהג הכתובות, וזה סרסא נתן ידו על זקנו ואמר יזכר לך גם כן רמז אל קדמות העולם! באונוה שערי זקנו, וקם הרב על עמדו ואמר: 'מדוע לא יבער הסנה? יבער הסנה' (ע"ז מלצה על פי הפסוק בשמות ג, ג כי 'יצדע' פירושו בלשון 'אבן סנה'), והולכיהו בערכאות ודנו אותו לשרפה עד ששהודו בקדמות העולם בדיניהם גם כן."

ואמנם יש מפרשים באימת ה'ספר' (ראה 'אוצר הגדולים' ערך ר"ש צדקה), וגם אם היה, הסתמא חילופי גברי יש כאן, ולא היה עם רבינו יצחק קאנפנטון, כי לפי מ"ש בסדר הדורות ר"ש צדקה נולד לאחר פטירת רבינו יצחק (אודות ר"ש צדקה וחבוריו, ראה 'סיני' קט, עמ' סד וא"ל).

מאת: **ה"ה ישכר בעריש ווייס**, ברוקלין נ.י.

המשך

יתרונו דעת

יתלו זה בעון: ועוד, כי לדעת ר' נהוריי בזמן הזה, דליכא תרומה ומעשרות, מה היא סברת הוועות; ולפי מ"ש אליהו - חורבן ביהמ"ק, בזמן שביית המקדש קיים מי לא היה רעש בעולם, ובמי עזויהו מלך יהודה למה היה. ואולי לא באו לתת טעם אלא על הרעש שימצא לפעמים בוללת סבותיה והטבעיות.

יפה מראה להקדמון רבי שמואל יפה אשכנזי זצ"ל (על הירושלמי שם). וראה עוד בספר **אגרות אליהו** (לבעל ה'שבת מוסר') על הירושלמי שם, שדן בדבריו היפה מראה, וביאר שם בארובה השייכות והמדה כנגד מדה שיש בכל העבירות המנויות שם בירושלמי וכו', יע"ש.

אמר רבי שמואל אין רעש אלא סימן הפסק מלכות אחת, כמה דאת אמר (ירמ' נא, כט) **"ויתרעש הארץ ותחל" - מפני מה - "כי קמה על בבל מחשבות ה"י."**

ירושלמי ברכות (פ"ט ה"ב). וראה בספר 'מנחת חדשה' להרה"ק ר' נפתלי חיים הורוויץ זצ"ל - בן האמרי נועם, בביאור לירושלמי ברכות ה"ל, שפירש דבר נפלא: תרומות ומעשרות, היינו אם מכבדים כל הימים טובים כראוי שהם המעשרות של כל השנה. יע"ש (החשבו)

מפני מה זועות באין לעולם וכו'. יש לתמוה שענין הוועות טבעי מהעצר הרוח בבטן הארץ עד צאתו משם בבקיעת הארץ, כאשר הוכיחו הטבעיים במפותחים נאמנים, ואין

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומִי"

מסכת סוטה

האם דין ערבות בישראל כולל גם בהנים ולוים, גרים, נשים ואנשים פחותים מבין כ"ב בסוגיית הגמרא (דף לו ע"ב) האריכו בענין כריתת הברית שכרתו בני ישראל לקיום המצוה, ובהמשך איתא: "ואין לך כל דבר מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות. ר' שמעון בן יהודה איש כפר עכו אמר משום רבי שמעון, אין לך מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים", וברש"י: "ארבעים ושמונה בריתות לכל אחד של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים כמנן שהיו במדבר, שכל אחד נעשה ערב על כל אחיו", כלומר, שכל אחד קיבל על עצמו מ"ח בריתות על כל מצוה הכתובה בתורה, ובנוסף לזה קיבל על עצמו מ"ח בריתות על כל מצוה בתורה לכל אחד ואחד מישראל שהיו במדבר.

ממאמר זה דנו המפרשים לגבי אנשים שונים אי נכללו בכלל ערבות, היות שלא נזכרו בסוגייתנו שבני ישראל קבלו עליהם בריתות. שהרי מנו כאן "ארבעים ושמונה בריתות של שש מאות אלף ומצוה ומצוה וחמש מאות וחמשים", שזה היה מניין בני ישראל במדבר, ומדוע לא קבלו עליהם בריתות בשביל הכהנים והלוים שלא נכללו במנין זה, וכן הזכירים עד בן עשרים – לא נכללו במנין זה, וכמו כן גרים – לא נכללו במנין.

דחנה בביאור מאמרם ז"ל (נדה יג) "קשין גרים לישראל כספחת", כתב רש"י: "קשים לישראל כספחת, שאין בקיאים במצות ומביאין פורענות, ועוד שמא למדים ישראל ממעשיהן... ויש אומר, שכל ישראל ערבים זה בזה" (כלומר, שנענשים עליהם מדיון ערבות גם על הגרים). ולא מילתא היא, שלא נתרעבו בשביל הגרים, דאמרין במס' סוטה, 'נמצא לכל אחד מישראל שש מאות אלף ושלשת אלפים ותק"ן בריתות', שכולן נתרעבו זה בזה, אלמא לא נתרעבו על הגרים" (עי' תוס' יבמות מז: וקידושין ע: ד"ה קשים), והיינו, כי היו עמדם הרבה גרים, הערב רב שגויים משה רבינו, ולא קבלו בריתות עליהם. ההוסי' (נדה שם ד"ה קשים) דחו הוכחה זו וכתב שלכן לא נזכרת קבלת הברית על הערב רב, "לפי שלא ידע חשבונן" (וע"ש בתוס' שהענין זה ש"במכילתא אמרו דערב רב היו כללים כיוצא מצרים", הרי שידעו מנינם, ובכל זאת לא נמנו. וע"ע ח"י מהר"ט קידושין ע: בארובה שהוכיח שגם הגרים היו בכלל ערבות, ובג"י והגרים ערבים זה לזה. עע"ש).

בשו"ת פנים מאירות (ח"א סי' ס) האריך בזה, וכתב שיעקר שאלה זו נוגע להלכה, אם גר יכול להיות שי"ן להוציא את הרבים ידי חובתם, וכן להזכיר אם בן ישראל מוציא את הגר ידי חובתו בדבר שכבר יצא בו הישראל, שהרי מדיון ערבות מוציא אחד את חברו, ואם אין בהם דין ערבות – אי אפשר להוציא אותם ידי חובתם (ועי' שו"ע א"ח סי' נג סי' ופמ"ג שם סי' טז). וכתב מהר"ם מפ"מ על עיקר דברי רש"י: "ואין ראיה כלל מהא דמס' סוטה, דלא חשיב ערבות דערב רב, דהא לא חשיב נמי ערבות ודכהנים, דהא ישראל היה מנינם שש מאות אלף ושלשת אלפים ותק"ן חוץ משבט לוי, א"כ ימי נתימא מדלא חשיב ערבות ודכהנים ולוים שלא נכנסו לערבות, וזה דרוק גדול, דהא ילפינן במס' שבועות (לט.) 'וכשלו איש באחיו' – בעין אחיו, מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה'. ואטו כהנים לאטו בכלל ישראל? נינהו, ואפילו על המצות שהכהנים מוזהרים, ב"ד של ישראל מוזהרים להפריש... אלא על כרחך שנכנסו לערבות, וזה"ה הגרים".

ואנחנו מצינו בצ"ח (ברכות כ: על תורה תפלה) שהעיר בזה, וכתב שלפי דברי רש"י כנים הדברים שכתבנו לוויים לא היו בכלל ערבות, וישראל וכו' ולוי אינם מוציאים זה את זה כשיצאו כבר ידיה. וכתב טעם בדבר: "דחנה הערבות הוזה התחיל בערבות מואב שאו הכניסם משה בביתו ובשבועות האלה והודיע לעונש את הרבים בשביל חטא הדיוח... ונגמר הערבות בחר גריוס ובהר ועל... ובמדרש הנחומא, הובא בילקוט ר"פ נצבים (רמז התקס) איתא לפי שברבות שקבלו בחורבן הפרו ואמרו 'אלה אלוהיך ישראל' לפיכך חתמנו בשבועת האלה וכו', ולפי"ז כהנים ולוים שעמדו באמותם ולא הפרו ברית שקבלו בחורב... א"כ לא הוצרכו להכניס בשבועת האלה" (עיי' שם בארובה. ועי' עין יעקב בסוגייתנו שכתב כן).

חידוש נוסף מצינו בתב הצ"ח בספרו **אהבת ציון** (דרוש יא): "שלפי הנראה אם פחות מבין עשרים אינו בכלל ערבות, לפי מספר הבריתות אשר מונה במס' סוטה, עיי"ש היטב שכל החשבון הוא מבין עשרים ומעלה". היינו, כי מנין בני ישראל במדבר לא היה כי אם מבין כ' ומעלה, ואכן בספר **חקרי לב** (א"ח סי' מח) דן בזה בארובה, וכתב שלפי זה, גדול מבין י"ג ולא הגיע לבן כ', אי אפשר לו להוציא את אחרים ידי חובתם כשהוא עצמו כבר יצא ידי חובתו, "והוא חידוש גדול, וצ"ע".

גם לגבי נשים מצינו נידון גדול בדברי הפוסקים אם נכללו בכלל ערבות. ידועים דברי **הרא"ש** (ברכות פ"ג סי' א) שנשים אינן בכלל ערבות. הצ"ח בספרו **דגול מרבה** (על שו"ע א"ח סי' רנא) ציין בקצרה שהדבר תלוי בכל האמור, שאם נאמר שהמנין המובא בגמרא הוא דוקא, הרי גם הנשים נשללו ממנין זה, ואם נאמר שהמנין אינו בדוקא, יש מקום לומר שהנשים בכלל ערבות. למרות שלא נזכרו מנינם בסוגייתנו (עי' מנחת הרבה כאן). כלפי הערה זו כתב החקיקי פ"ג (שם) שלענין נשים אין לו, הערה, כי המ"ח בריתות כלולות מארבע בריתות שיש בכל מצות – והע"ז ללמוד וללמד, לשמור ולעשות, שנכלל שש פעמים – ועולה מ"ח. כמו שמפורש בסוגייתנו, הרי נשים – אינן מצוות לא ללמוד ולא ללמד, ולא שייך עליהן כי אם כ"ד בריתות, ולכן לא נזכרו הנשים – כי מנין מ"ח בריתות לא היה בהן.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

מהלכות השבת אבידה

א. באופן שחייב המוצא אבידה בהשבתה - חובה עליו לשמרה היטב ולטפל בה שלא תיפסד (עי' ח"י"מ סי' רסז סי"ז).

ב. אם נודע לו למוצא האבידה מי הוא בעל האבידה, אינו צריך להוליכה אצלו, אלא די אם מודיעו שהאבידה נמצאת אצלו, כדין כל שומר פקדון (עי' פתחי חושן הל' אבידה פ"י סק"ב; משפטי אבידה סי' רנט בשערי צדק סק"יד. ועי' שו"ת ח"י"מ סי' רצד סק"י שהביא תוספתא שהמאמר יכול להחזיר את האבידה לבעלים גם במדבר ואינם יכולים לסרב).

ג. אם המוצא הודיע לבעלים שיבואו לקחת את האבידה, ולא באו לקחתה, אזי לכו"ע דינו כשומר חנם, שפטור על גניבה ואבידה ואינו חייב אלא על פשיעה (אפילו לדעת המחבר בסי' רסז ט"ז) - ששומר אבידה דינו כשומר שכן שחייב בגניבה ואבידה, והרמ"א פליג וסבר דסתם שומר אבידה הוי כשומר חנם. עי' משפטי אבידה סי' רסז במאזני צדק מה, ח; ונ' בסי' אבידה ומציאה פ"ד סי"ד).

ד. כשמחזיר אבידה לבעליה, אינו צריך להשיבה לידו ממש, אלא די אם מחזירה לרשותו במקום המשתמר, ואינו צריך להודיע לבעלים שהחזירה. ואם הבעלים נכנסים ויוצאים שם תדיר, מותר להניחה אפילו במקום שאינו משתמר, דכיון שנכנסים שם תמיד ודאי ירגישו שזה אבידתם (עי' ח"י"מ סי' רסז סי"א). ומהאי טעמא כתב הגאון בעל 'אגרות משה' (בקיני על הל' השבת אבידה) שאין להניח את האבידה עצמה ליד לוח המודעות, שהרי הוא מקום שבו שומרו, רק אם ברור שהבעלים ימצאו שם את החפץ - מותר.

ה. לאור האמור נראה, שאם בעל האבידה גר בבנין מגורים משותף, אין המוצא רשאי להשיב את האבידה ולהניחה בחדר המדרגות ליד דלת בעליה, כיון שאין זה מקום המשתמר, אלא אם ידוע לו שהבעלים יוצאים שם תמיד וירגישו שזאת היא אבידתם. [וכמובן שמדובר בחפץ שאין הדרך לנגוס אם עומד ליד הדלת זמן קצר, עד שהבעלים יצאו].

ו. רשאי מוצא האבידה להפקיד את האבידה ביד אדם נאמן שישמרה, ואע"ג שבפקדון הדין הוא שאסור למסור לאחר לשומרו, מכל מקום באבידה - מותר, שהרי לא נעשה שומר עליה אלא מפאת מצות המקום, ובמצוות מקום ששלוהו של אדם כמותו (עי' שו"ע הרב דיני מציאה פ"ד סליה, וכן א"י בבן איש חי שו"ר פ"ר כי הבא סי"ז).

ז. אסור לקחת שכר על השבת האבידה (עי' ח"י"מ סי' רסה סי"א). ואם טרח בה הרבה, ורוצה לקחת שכר טירחא - יש מחלוקת א מותר לו לקחת שכר (עי' משפטי אבידה סי' רסה סי"א במאזני צדק; אבן האול הל' גניבה ואבידה פ"ד). אבל אם היו לו הוצאות עליה, מותר לקחת מבעלה את סך ההוצאות (ואם היה יכול להרזיה בו בזמן שהתעסק בה, עיי' שאך שם). ואפילו אם בעל האבידה רוצה לתת לו שכר מה הראוי להמנע מליקח השכר (עי' מחנה אפרים הל' שכירות ח"ו טל, שאפילו אם הבעלים רוצים לתת שכר אסור ליקח. ועי' משניות ופרס ד"ר מ"ב, בתו"ש ובתפא"י שם). אמנם אם בעל האבידה מפציר בו שיקח שכר, מותר לו לקחת. וכן אם מלכתחילה הציע פרס למי ששישב את האבידה, אזי כשמשיב האבידה יודיע לו שאינו דורש ממנו שכר עבור המצוה, ואם האובד מפציר בו שיקח שכר, מותר לו לקחת (עי' מה שהאריך בזה בתשובות והתנאות ח"י"מ סי' תסט).

מאת: הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

שכב כארי על קריאת שמע שעל המטה - אוצר בלום של דינים ומנהגים בעניני קרי"ש שעל המטה, ונלות אליו חיבור בשם 'אבן השתיה' ובו מקורות, חידושי דינים וביאורים הלכתיים. חיבר וערך להפליא הרב שמעון יוחאי יפרח, אשדוד תשס"ז (תנע עמי).

סימני חיה ובהמה - מדרין מעשי תלכנת סימני החיה והבהמה, והכרת החיות והבהמות הטחורות, שיעמנו מרחבות להמושה והסברים באופן תמציתי ובשפה נחמ; מבאר סימני כשרותן מאוריותא ומזרבתן על פי שיטות רבותיו הראשונים והאחרונים, תוך כדי ביורר הסוגיות הקשורות בענינים אלו. מעשי ידי אומן הרב שמש, אשדוד פוסטולסקי, רמת בית שמש, מהדורה שניה ומתוקנת, תשס"ז.

שו"ת אבני ברזל חלק שני - יכול בתוכו ביורר הלכות בענינים הנוגעים בכל המקצועות שבד' חלקי שו"ע וביאורים בסוגיות הש"ס, אשר השיב לשואלי דבר' ה' זו הלכה, הגאון הגדול רבי אברהם יונה שווארץ שליט"א, אב"ד"ק קהל חסידים - קהל ישראל ויונה יצ"ו. ק"מ סימנים, נוספס ומפתח סימנים ותוכן ענינים. יונת שוש"ת תשס"ח לפ"ק. (רמד עמי).

שו"ת משנת שכיור אורח חיים - חושן משפט. ביורר הלכות וחידישי סוגיות, ותשובות להלכה אשר השיב לשואלי מכל אפסי ארץ, הגאון הקדוש רבי ישכר שלמה טייכטהאל זצ"ל הי"ד ראב"ד ור"מ פיטיאן, סלובקית. מהדורה חדשה, תשס"ח לפ"ק.

בני בבויר ישראל - פ"ד האורות מחכימות והערות יקרות בעניני פדיון הבן בהלכה ובאגדה. נכתבו ונערכו בטוב טעם ודעת על ידי הרה"ר י' נחמן יוסף וילהלם [גוס לרבות פפראות בעניני פדיון הבן מאת הרב אפרים ווארטל]. בני ברק תשס"ח (קכב עמי).

ישר דברי אמת השלם - מאמרי מוסר ואמרות טהורות מאת הגה"ק רבי משולם פייבוש הלוי מוהאריאז יצ"ע. יפרד והיה להנהיג הדגול, איש האשכולות, מסור בלב ונפש לבנינו ומקריש לטובתם יומם וליל הרה"ר **פנחס קנאבליך** שליט"א על ה"שבת התאחדות" שארגן ועשה לתלמידיו הכתות הגבוהות עצמיות בגשמיות וברוחניות שבת נפלאה לזימלתם שתיחקק בלבם וזכרם לאורך ימים ושנים טובים והברכה אחת היא לכל המסייעים והעומדים לימינו ברכת השבת תלוכם ומשימים תתברכו בכל מילי מדיטב מוקדריכם: הורי התלמידים

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח רבי משה שטארק שליט"א ראש כולל אברכים דחסידי בעלזא לרגל שמחת נישואי בנו החתן הדיקר כמר שלמה צבי נ"י ע"בג' תתי' במוזל טוב ובשענה טובה ומוציא לתחת העלי' תורה והקידוש בביהמ"ד חסידים בעלזא (מרכיז)	הרה"ח ר' ישעי' יצחק גוטמאן הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמר יהודה צבי נ"י ע"בג' תתי' מתי' הרה"ח ר' יצחק קארגנבל הי"ו - מאנסי במוזל טוב ובשענה טובה ומוציא לתחת	הרה"ח ר' שמואל אברהם נוסבובים הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן הדיקר כמר אליהו דוד שלמה נ"י ע"בג' תתי' במוזל טוב ובשענה טובה ומוציא לתחת העלי' תורה וביהמ"ד הגדול אסטן והקידוש באווס שם	הרה"ח ר' יוסף ישראל הערצל שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן הדיקר כמר מרדכי יוסף הלוי הרשקוביץ נ"י במוזל טוב ובשענה טובה ומוציא לתחת
הרה"ח ר' מייכאל סערלעצקי הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' ע"בג' החתן הדיקר כמר מרדכי יוסף הלוי הרשקוביץ נ"י במוזל טוב ובשענה טובה ומוציא לתחת	הרה"ח ר' אלעזר שאול ב"ר חנוך העניני ע"ה מתשובת חסידיו בעלזא קראאק-אסטווערפן נלב"ע ג' תמוז תשס"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונעה על ידי בנו הרה"ח ר' חיים העניני לעמבערגער הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' אלעזר שאול ב"ר חנוך העניני ע"ה מתשובת חסידיו בעלזא קראאק-אסטווערפן נלב"ע ג' תמוז תשס"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונעה על ידי בנו הרה"ח ר' חיים העניני לעמבערגער הי"ו	לעילוי הנדב הנכבד הרה"ח ר' חיים משה יקותיאל שווארץ שליט"א לרגל שמחת חיינס בנו יקדיו הב' כמר אברהם אהרן נ"י לעול התורה והמצוות למוזל טוב נחת דקדושה
ידידנו הנדב הנכבד הרה"ח ר' חיים משה יקותיאל שווארץ שליט"א לרגל שמחת חיינס בנו יקדיו הב' כמר אברהם אהרן נ"י לעול התורה והמצוות למוזל טוב נחת דקדושה	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יצחק ב"ר שמואל יוסף פלוטשעניק ע"ה תלמיד ישיבת חב"ד מוה"ר נלב"ע ח' תמוז תשנ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יצחק ב"ר שמואל יוסף פלוטשעניק ע"ה תלמיד ישיבת חב"ד מוה"ר נלב"ע ח' תמוז תשנ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי הנדב הנכבד הרה"ח ר' חיים משה יקותיאל שווארץ שליט"א לרגל שמחת חיינס בנו יקדיו הב' כמר אברהם אהרן נ"י לעול התורה והמצוות למוזל טוב נחת דקדושה

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פר' בלק (אבות ה)

ח' תמוז תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תרכ"ז

הדפוס	מו"ש	דף
23:14	23:04	21:37
22:20	22:25	21:00
22:48	22:51	21:19
22:36	22:21	21:03
22:08	21:55	20:36
23:12	23:12	21:41
23:07	22:55	21:35
22:48	22:38	21:15

תורת של ראשונים

בלק שלח את השרים, והזקנים הלכו מעצמם

ויאמר מואב אל זקני מדין עתה ילחכו וגו' (כב, ד). יש להבין, הלא אמר בתהילה "ויאמר מואב אל זקני מדין" - שהם החכמים והזקנים, וכמו שאמר לאחר מכן (פסוק ז) "וילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמים בידם ויבואו אל בלעם וידברו אליו דברי בלק", ואם כן, אחר כך דכתיב (פסוק ח) "וישבו שרי מואב עם בלעם", מי הזקנים לכאן את השרים, והיה ראוי שיאמר: "וישבו זקני מואב עם בלעם" כמו שהתחיל. "ואחשוב, שבעבור שבלק הרימוהו או למלך, ולפי שהוא בתחילת מלכותו רצה להראות גבורה גדולה, ולזה עשה התחבולה, ששלח בשרי לבלעם לשיקללם, ובשעת הקבלה יצא בלק וילחם בלשון וינצחם, והראויים יחשבו שבלק בגבורתו נצחם. והוא שכתוב (פסוק י-יב) "וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור וגו', ועתה לכה נא ארה לי את היום הזה", פירוש "לי", שלא ידעו אחרים, ולזה אמר (שם): "אולי אוכל נכח בו", והיה ראוי שיאמר "אולי אוכל אכח בו" או "אולי נכח נכח בו". אלא הכוונה, יחשבו הרוואים שאני אוכל, ולפי האמת אתה גם כן תעשה המלחמה, והוא נכח בו ויחשבו האנשים שאני אנרשנו מן הארץ. ולפי שהזקנים ידעו זה, אמרו, השרים אינם בעלי עצה, ולא יהיו יודעים איך יאמרו הענין לבלעם, או באיזה דרך יתנחמו עמו לשיבא עמם, לפיכך נלקח אנחנו מאלוהינו, והוא שכתוב: "וילכו זקני מואב וזקני מדין", שהם גדולים ורצו ללכת מעצמם. ואם תאמר: ומי הגיד להם דברי בלק, שהוא צוה בשרי לעבדיו. והוא שכתוב: "זקסמים בידם", כלומר, מכשפים היו ובכישוף ידעו זה, והוא שכתוב: "זקסמים בידם", שנדחקו בו כל המפרשים.

ואחר כך באו השרים וישיבו בשרי עמו, כמו שצוה בלק, והוא שכתוב: וישיבו שרי מואב עם בלעם, בדרך שאומר להביר תשב עם פלוני בשרי.

תולדות יצחק

"אם לקרא לך" - ליטול עצה

ויבא אליהם אל בלעם ויאמר לו אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם (כב, ב). תימנה, והרי כבר אמר לו (לעיל פסוק יב): "לא תלך עמם". וי"ל, דהכי קאמר ליה: "אם לקרא לך", כלומר אם ליטול עצה מוכן "באו האנשים, קום לך אתם" ותיעצם. ולשון "קרא" באה לנשילת עצה, כמו שמוצינו אצל יעקב: "וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה" (בראשית לא, ד) - ליטול מהם עצה אם לברוח מבית לבן, כמו כן גם כאן קיבל רשות ליעצם, אך לא לקבל או לברך. ריב"א

מריב רע ואכזריות לקח בלעם את ענין נם האתון בדרך תמות

ויפתח ה' את פי האתון (כב, כח). "על דרך הפשט, דיבור האתון נם גדול וחזק מן הטבע, והיה זה לכבוד ישראל, כי הקב"ה הפליא לעשות ורצה לשנות סדרי בראשית בדיבור הבהמה, לומר שאפילו הבהמה תכיר ותדע שאין השליחות הזה ראוי להעשות, והנה זה כאדם שאומר להרים שיכסוהו ולגבעות שיפלו עליו (נ"פ חושני י, ח), ואין צורך לומר המין האנושי שהוא מושלם, כי אפילו הבהמה שאין לה שכל תשכיל שאין ראוי להסכים בקללת עם, כי ברוך הוא... והיה ראוי בלעם שיתמה בלא הגדול הזה של דיבור האתון, ושריעיש מן הנם המתודש והמבדיל את כל התולכים עמו בדרך, והיה לו לחשוב ולהתבונן כי מאת ה' היתה זאת לשכל עצתו ולהשיב דברו, אבל מתוך אכזריותו ורעו מבע, ומרוב הפצו ללכת, לקח הענין בדרך תמות, ולכן השיב כאדם שמדבר עם הביר: כי היתה קללת ביי. רבינו בחיי

לקח טוב

"ותרועת מלך בו" - בכל יהודי

תיחשב לו עבירה - למשוך אליו את הטומאה שבה - כל עוד שאין כוונתו בכך, כי לא הפעיל בעצמו שום כח מושך אל הטומאה ההיא ולא התכוון אליה כלל וכלל. ומצד טבעו ועצמותו, מה לו לכהן בבית הקברות? ועל כן: "לא הביט און ביעקב, ולא ראה עמל בישראל" כאשר נעשתה העבירה בצורה כזו.

אותיות מחכימות

... כמה דעות סבירא לכו דמנחות אין לריכות כוונה. ודבר זה הוא פלא, אחר שאינו מכוון בזה למנוח כלל. ובדלתי אנו מחבין זאת לשם עבודה כלל, כגון התקוע לשיר והקומע לשם שיר או כפארוט עו"ם עד שאלכ מנה, אחר לגבי עבירה, התעסק בדבר שאין בו הנאה, או ע"י כפיית מיתא, הרי זה אולם ופטור. ואילו גבי מנוח הרי זה ילא. ואילו בזה מנוח "ולעבדו בכל לבבם..."? אלא היינו טעמא, משום דנפש ישראל היא ענמה קדושה והיא דוגמת לוח השופע מה... ולפני יעקב אברהם (המנוח) ואפילו כלל כוונה ודעת, אפ"כ כח הנפש בזה גדולה... ומן האור הזה (של המנוח) נמשך על האדם, הגם שהאדם אינו מכוון בזה כלל לשם מנוח, ומכל מקום הדבקות הענמית שהיא סגולה מה' לגבי ישראל... היא סגולה מטה כלפי חסד לבני ישראל אשר באופן אחר בעבירה אינה נחשבת לכלום, ואילו גבי מנוח נחשבת למנוח. וזהו ש' לפרש על דמיון מאמר הכתוב: "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל" וכו'... יש כמה עוונות שהם מה שאדם עושה לך מתעסק בעלמא... לא הביט בזה לחשק לעבירה, ולא ראה עמל... והטעם בזה "כי ה' אלקינו עמו" ואינו נפסק ע"י החיבור שלו. ואילו גבי מנוח, דהיינו "מנוח המלך", אז הוא "בו", ור"ל הגם שהוא אינו מכוון אליו למנוח כלל, השי"ת חושב עליו למנוח... יסוד הענין (ח"פ פ"ה אות כד)

מאידך בשעה שכן ישראל מקיים כל מצוה שהיא, באותו אופן של הוסר כוונה, העדר מודעות, ואף אם יוכרח לעשות את מעשהו זה, מאליו יימשך אליו אור הקדושה של אותה מצוה, כי כך היא סגולתה הטבעית והעצמית של נשמתו החצובה מתחת כסא הכבוד, להיות קשור ודבוק אל הקודש - "ותרועת מלך בו".

הרועה לנקות את שמיחי הבית עליו להשתמש במכונה הנקראת "שואב אבק", ולעבור אתה על פני כל השמייה עד שהמכונה תשאב אל קרבה את כל הלכלוך והזוהמה אשר על השמייה, ואף גם את האבק שבתוכו.

מדי כוחה ו"סגולתה" של מכונה זו למשוך אליה את האבק והלכלוך? לגופו של ענין, אין לה סגולה כזו לכשעצמה. לא החומר ממנו היא עשויה שואב את הכל. אלא שהמכונה מפעילה רוח מושך ושואב. אם יוציא האדם את המכונה ויעבירה שעות רבות על גבי השמייה בלי שידליקנה ויפעיל את הרוח האמורה, לא יישאב מאומה אל תוכה. המשתמש במכונה חייב להיות רוצה בכך, ומוכרח להפעיל את הכח המושך. דבר לא ייעשה מאליו.

אך ישנה שאיבה מסוג אחר, והיא כח אבן השואבת - ה"מגנט" - שאין ענינה דומה לשואב האבק. סגולת המגנט היא למשוך אליו כל ברזל. אדם העובר במקום, כאשר מוגנים כאלה כרוכים ברגליו, סופו למשוך ולשאוב כל פריטי הברזל הפזורים סביבת מדרך כפות רגליו, ללא הבדל אם רצונו בכך אם לאו.

שאיבת המגנט תהיה תמיד פועלת, ולא מוטל על האדם להפעילה, ואף לא להיות מודע או רוצה בשאיבתו. ולמה? כי היא היא סגולתה הטבעית והעצמית של אבן השואבת.

נשמה יהודית יש לה סגולה עצמית וטבעית להיות קשורה ודבוקה בחי עולמים ברוך הוא, וממילא להיות מושכת ושואבת אליה כל אור של קדושה וטהרה. מאידך אין לה שום שיו ושיח עם טומאה והעברה על רצון קונה, כי אף רחוקה היא מזה כרחוק מזרח ממערב.

מובנת איפוא תופעת ההלכה הקובעת כי בעבור בן ישראל חלילה על עבירה מסויימת, לא

הופיע!!! הקובץ השני - חודש תמוז

קנקן חדש מלא ישן, אמרות טהורות וחידו"ת, אגרות קודש וכתבי חסידים המלאים זיו ומפיקים נוגה, מאורם הבהיר של רבוה"ק מבעלזא זי"ע

אמרות טהורות
מנדלות מרקמים
אספו לי חסיד
שלשלת הזהב
הוד קדומים
יזכרם
עדות משמיות

64 עמודים
מלא תוכן!

לאור באור
זכרון קדוש
זה ספר תולדות אדם
שאל אבן יצחק
משה יזכר...
קרייטא דאגותא

אמרות טהורות

יראת מואב – מפני אחדותם של ישראל

וינר מואב מפני העם מאד כי רב הוא וגו' (כב, ג). "כי נודע, כתיב (תנ"ך, ד, יז): "חבור עצבים אפרים הנה לו", שדרשו חז"ל כשיש חיבור, אפילו עובדי עבודה זרה ח"י, "הנה לו" (ע"י בר"ר ל"ה, א, במדבר י"א, ו, וזוה"ל: "גדול השלום שאפילו ישראל עובדים ע"י ושלום ביניהם כביכול אמר הקב"ה אין השמן נוגע בהם..."). והטעם כי על ידי האחדות שלהם נקראים בניו למקום, שאחדותם מורה שמושרשים ודבוקים באחד האמת, ואם האב יש לו בן שאינו הולך בדרך טוב ח"י, אף על פי כן אינו מניח לשונא ללחום נגדו להכותו כיון שהוא בנו.

וזוהו שאמר: "וינר מואב מפני העם", שרומז לפשוטי עם שאינם עובדים הבורא כראוי, כי לשון **עם** מלשון "גזלים" עוממות (פסחים כ"ג), הישכל נכבה אצל העם, ורצוה לומר – אף אם היו פשוטי עם, צדיקים, אף על פי כן מתירא מפניהם, מפני "כי רב הוא", רצ"ל אף שהם רבים, מתאחדים כאיש אחד בלב אחד, והם כחית "הוא" לשון יחיד. וזה מורה ש"ל", שעל ידי אחדותם ילחם האב שלהם "עבורם".

דוראים בשרה

"לשטן לו" – להחזירו למוטב

ויחזר אף אלקים כי הולך הוא ויתיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו והוא רוכב על אתונו ושני נעריו עמו (כב, כב). פירש רש"י: "מלאך של רחמים היה, והיה רוצה למנועו מלחטוא, שלא יחטא ואיבד". יש להבין למה אם כן נאמר בפסוק "ויתיצב – בדרך לשטן לו".

ו"ל על פי מה ששנינו במסכת אבות (ה, יט): "תלמידיו של אברהם אבינו, עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה. תלמידיו של בלעם הרשע, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה", ולכן נאמר באברהם אבינו: "ויקח את שני נעריו אתו" (בראשית כ"ב, ג) – "נער" ראשי תיבות: נפש עין רוח, שהכנים הכל אל הקדושה, ולעומת זה גם אצל בלעם נאמר כאן: "ושני נעריו עמו" – שכל שלשה דברים הללו, נער, התנהגות היפך צד הקדושה.

אמירה נעימה

א-ל מוציאם ממצרים וגו' (כב, כב). וברש"י ז"ל: "אתה אמרת 'הנה עם יצא ממצרים', לא יצא מעצמו אלא האלקים הוציאם".

כוונת הדברים תבאר על פי מה ששמעתי לפרש את הפסוק (דברים ל"ג, כ): "ויגרש מפניך אויב ויאמר השמך" – משל למה הדבר דומה, לתינוק אחד שהיה לו שונא, ורצה האב לעשות נחת רוח לבנו ונתן לו שבת בידו שיכה בו את שונאו, אף שאין כח ביד התינוק להכותו, וכל ההכאה באה מכה האב האוחז ביד התינוק ומכה, מכל מקום עושה כן האב כדי שירגיש התינוק כאילו הוא מכה, ויהיה לו נחת רוח. כמו כן עושה הש"ת האב הרחמן לבניו: "ויגרש מפניך אויב" – שהוא בעצמו מגרש אותם, אבל "ויאמר השמך" – תעשה איוו פקוליה שהיא נראה כאילו אתה עושה זאת.

זהו שאמר בלעם: "לא יצא מעצמו אלא האלקים הוציאם", ומה שנראה לך כאילו יצאו מעצמם, אם זה אלא מחמת רוב הביבותם בעיני המוקם עשה כן, כדי שיהיה להם נחת רוח לישראל.

מלא העינר

וישא משלו ויאמר אוי מי יהיה משמו אל (כד, כג). איתא ב"לקוטי תורה" להאריז"ל (ע"פ כאן): "משמו אל" – אותיות "שמואל", "עיר"ש.

נראה לפרש בהקדם מה שמבואר בספר "עשרה מאמרות" (חקר דין היא פ"ה) הטעם שעיקר התשובה הוא היודי (ע"י חינוך מצוה שס"ה) כי בזה האדם מודה בקנס, ומודה בקנס פטור (כ"ק ע"ה). ע"כ, והנה, דבריו נכונים אליבא דרב דאמר (שם) מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, אבל אליבא דשמואל דאמר שחייב, אין מועיל היודי מטעם מודה בקנס, דהא איתא בזה"ק (ח"ב ק"ה) דיש מלאכים שמשוטטים בכל העולם ורואין מעשה בני אדם, וכשכית דין העליון דא את האדם המה מעידים מעשה בני אדם דאיתא (נתיב חנה פ"ו) – "שני מלאכי השרת המליץ לו לאדם הן מעידין עליו" (וכו'), נמצא שיש עדות על מעשה בני אדם, ולשמואל שאמר מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב אינו מועיל היודי.

והנה "שטן" הוא ר"ת: שפלה טובה נמוכה. זהו שאמר הכתוב: "לשטן לו" – שהיה המלאך מתכוין להחזירו למוטב, שתהיה לו עין טובה, רוח נמוכה, נפש שפלה, ומוכן בזה היטב מה שפירש"י: "מלאך של רחמים היה, והיה רוצה למנועו מלחטוא".

אמרי ויפס בשם הרמ"ק

צבי הירש מוירשטוב וי"ע

הקומת בבוקר – כפי השכיבה בלילה

הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף (כג, כד). פירש"י: "כיצד, קורא את שמעך על מוטתו ומפקיד רוחו ביד המוקם" וכו'. יש לדקדק, למה שינה הכתוב והקדים קומת לשכיבה, הלא כתיב "וישכבך ובקומך" (דברים ג, ז), וכך הוא גם כן הסדר, שאין הקומה כי אם אחר השכיבה, והיה לו להקדים "לא ישכב", ואח"כ "כלביא יקום".

אמנם כוונת הכתוב היא, על פי מה שכתבו בספרי יראה, סגולה לקום בבוקר בשעה שרוצה, על ידי שיקרא קריאת שמע בכוונה, ויפקיד רוחו אצל הש"ת, שאז הקב"ה מחזיר לו פקדונו בשעה שרוצה לקבלו. וזהו שאמר הכתוב: "כלביא יקום וכארי יתנשא", והטעם, כי לא ישכב – מתחילה בליל אתמול – "עד יאכל טרף", על ידי קריאת שמע, כמו שפירש"י.

ביש אחדות השכיבה הקדושה שורה בישראל

מה טובו אהליו יעקב משכנותיו ישראל (כד, ה). כתב רש"י ז"ל: "על שראה פתחיהם שאינם מכוונים זה מול זה". הנה, "עיקר השלום, שנראה כל אחד ואחד מעלות חבריו ולא הסכום, ועל ידי הענוה בין האחדות והשלום, וכל זמן שישראל בשלום, אין שום אומה ולשון יכולה לשלוט וכו' (ע"י בר"ר ל"ה, א, וירושלמי פאה פ"א ה"א), 'הן עם לבדד ישכון' (לעיל כג, ט) – מחמת האחדות, ולא כמו בגוים, ולכן: **מה טובו אהליו יעקב** – שפתחיהם אינם מכוונים זה מול זה – שעל ידי זה שאין רואה פתחו של חבירו, דהיינו החסרון שבחבירו, בא השלום ואחדות ועל ידי זה: **משכנותיו ישראל**, שראין הם להשראת שכניה וממילא אין כל אומה ולשון שולטין בהם".

מעגלי צדק

זהו שאמר: "אוי מי יהיה משמו אל" – אותיות "משמואל", אבל דבשמואל לדעת רב יש לו תקנה ביהדי אע"פ שהטא, אבל לשמואל אינו מועיל, ו"אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהל ג, כ), אם כן מי יכול להיות "משמואל".

אמרי פתחם השלם ויכניעו מואב כס' ילקוט שמעון צבי בשם הרמ"ק רצ"ה מוירשטוב, והטעם לפרש הפסוק (דברים כ"ג, יא): "למען שכן ה' ומלחתי לעיני כי רב הוא" – להלכה כרב דמודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור. וי"ד חל השבוע ב"א תמו. וי"ע ועכ"ל

וישא משלו ויאמר אוי מי יהיה משמו אל (כד, כג). איתא ב"לקוטי תורה" להאריז"ל (ע"פ כאן): "משמו אל" – אותיות "שמואל", "עיר"ש.

ונראה לכאור לפי מה דאיתא בגמרא (פנחסין י"ז): "אמר רב, כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים. ושמואל אמר, דיו לאבל שיעמוד באבלו (פירש"י: "כלומר, אם לא יעשו תשובה אינו עומד באבלו כל הימים, אלא ודאי ק"ל לדבר וכו'), עיר"ש. וי"ל דלשונותיו אולי, דהנה ב"ש (כ"ג, כ) פליגי בה רב ושמואל במוכר שטר חוב לחבירו, וחזר ומחלו, אם מחול, דשמואל סובר דמחול ורב סבר דאינו מחול, עיר"ש. והנה המפרשים כתבו, שמה שהאומות משעבדים את ישראל הוא רק מחמת שבחטאם נתייבו ישראל להקב"ה, והוא מוסר אותם לאומות העולם, וכנאמר (ויקרא כ, כז): "והייתם לי קדושים וגו' ואבדיל אתכם מכל העמים", וברש"י: "אם אתם מורדים מהם, הרי אתם שלי, ולא אלא – הרי אתם של נבוכדנצר וחביריו", עיר"ש, אבל באמת אין לאומות העולם שום שעבוד על ישראל, ובהיות כן, לשמואל שייך בזה הדין דהמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו – מחול, דאף ששטר את ישראל להאומות, לגבות חובו, יכול לחזור ולמחול. ולכן לשיטתו סובר ש"דיו לאבל שיעמוד באבלו", ואף כאן עושים תשובה הקב"ה גואלים מיד האומות, וזאת ע"י מחילת השטר חוב. אבל רב דפליג וס"ל דאינו מחול, לכן סובר שלא יועיל אלא אם יפרעו ישראל את החוב בתשובה ומעשים טובים.

ולזה אמר: "אוי מי יהיה משמו אל" – משמואל, והיינו, שעיקר פחד האומות הוא אליבא שיטת שמואל, כיון שלשיטתו חזר ומחול – מחול, אף כשעדיין לא פרעו החוב. **יציע פתחם** להנח"ק מצאנו קלויזנבורג זצ"ל (וי"ד חל שב"ק ז"ז, ט, תמו. וי"ע ועכ"ל)

יתרון דעת

"על הזוועות" – רעידות אדמה (ג)

דברי ח"י" – מפני מה הוועות באות לעולם/ הסיס הגדולים שהיו ברעש הגדול באומרי בשנת תמ"ח – מתאורו של בעל השבט מוסר זצ"ל

דבר אחר: "אריה שאג" וגו' (עמוס ג, ה) אמרי רבנן בשם רבי הושעיה, שאל בלעם את רבי עקיבא, אמר לו: מהיכן הרעש נעשה? ופירש ה"פיה תורא: "לא נעלם מהם ד"ל שסיבה קרובה הכנס הרוח בבטן הארץ, וכשאנו מוצא מקום לצאת, פולח ובוקע הארץ וירצא, אבל על הסיבה הרחוקה שואלים, כי כל מקרה בעולם, חוץ מחטאת הנוהג, אינו אלא בהשגחה כפי מעשי האדם, כי יעני על דרכי איש, ולא יניח ה' שיצא ממקור הטבע, דבר שיוקנו אם לא בחטא ופשע". אמר לו: בשעה שהקב"ה מסתכל בבתי עבודת כוכבים ובעבודתו, הלא נתון בשקט ובשלוה בעולם, ורואה ביתו חרב ונתון בידם של עובדי כוכבים, כביכול הוא מקנא, ושואג, ומיד השמים הארץ כורעים, שנאמר (יחזקאל ט, טו) "וה' מציק יצאג ומיורשלים יתן קולו ורעשו שמים וארץ". **וישראל מה היה עושה, כביכול הוא מגן עליהם, שנאמר (שם) "וה' מחסה לעמו ומעו לבני ישראל"**.

שמות רבה (ט, כט)

ילמדנו רבינו, מי שרואה זיקים וברקים ועל המברך עליהם, כך שנו רבותינו על הזיקים ועל הזוועות ועל הברקים ועל הרעמים אומר: "ברוך שבוחר מלא עולם", הרי זה מן המשנה, על המקרא מנין, שנאמר (תהלים קד, לג): "המביט לארץ ותרע"ו", ומה כתיב אחריו: "הדי כבוד ה' לעולם". שאל אליהו זכור לטוב את רב מרי, מפני מה הזוועות באות לעולם וכו', בשעה שהקב"ה מבט בעולמו ורואה את עברו יושבים על תלם בטח שלוח ושאגן, ובית מקדשו חרב, באותה שעה רוצה להפיל את העולם ומזעזע. אמר הקב"ה, כל הרעש הזה בשביל לקדש את שמי, שנאמר (ישעיה מג, ז): "כל הנקרא בשמי ולבבדי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו". ובמה שאני ראוי להתקלל, האומות מכעיסין אותי, זה אומר ה' עושה כן וכן, וזה אומר לפלח למזלות, וזה אומר להחמא ולשמים אני פולח, לפיכך אני מבאי את הרעש בעולם וכו'.

תנחומא (בראשית ס"י יב), וראה עוד בילקוט פ"ר ואתחנן (רמז תתל"ה) שחביא ג"כ, "שבשעה שהקב"ה מבט בעולמו ורואה בתי שטניות וכו' מבקש להחריב העולם, כיון שישראל נכנסין שחרית לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומחזיקין שמו ואמרים 'שמע ישראל ה' אלקינו וגו', מתקבצין כל מלאכי השרת אצל הקב"ה ואומרים לפניו – אתה הוא עד של ברא העולם אתה הוא ששברא העולם, אתה הוא בעדו"ה ואתה הוא לעוה"ב, קדש שמך על מקדשי שמך. מיד נוחה דעתו של הקב"ה ואינו מחריב עולמו ומיישב דעתו בשביל ישראל, חז"ל (תהלים כב"ד) "ואתה קדוש יושב תהלות ישראל", שמיישב דעתו בשביל תהלות ישראל וכו'.

כתיב "בראשית ברא אלקים", וכתיב "ויברא אלקים את התנינים הגדולים", בכל עובדא דאינון עשר אמרין, קיימין לקבליהו אינון עשר יאורין, וחד תנינא מתפרסא ברוחא לקבל כל חד וחד, ועל דא חד לשבעין שנין מזדעזע עלמא, בגין דהאי התנין הגדול כד הוא סליק סנפיריו ואודיעו, כדון כללו מזדעזעו באינון יאורין, וכל עלמא מזדעזעא וארעא מתחלחלת, וכלהו כלילין ביהאי תנין הגדול. וזהו חק' (פ"ר) בא דף ק"ב, ב, וי"ע בזה"ק פ"ר שלח קע"ב, א)

אמר רבי שמואל, כתיב (איוב ט, ט) "המרגיז ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון", כד הקב"ה בעי למיגרז כל עלמא ולארגשא ולארגשא סמכיהו (-להרעיש את עמדי העולם), לא ארעש ליה אלא ממקומו. מאן מקומו (-איפה הוא מקומו) דא נקודה דציון (-היא ארץ ישראל), וי"ע (פ"ר) שלח קע"ב, א)

זהו חק' (פ"ר) בא דף ק"ב, ב, וי"ע בזה"ק פ"ר שלח קע"ב, א)

וכיון דאתא לידן מענין הרעש, למען דעת כל הבא אחריו, אכתוב לך מה שאירע מהרעש בעיר **אימור** י"א בשנת ה'תמ"ח לצידה, **"ב לחודש תמוז ביום שבת קדש**, עת הנמצא כל ישראל בבתייהם אחר סעודת שחרית, נשמע בפתע פתאום קול רעש גדול וזקוק מאד, נמשך כשיעור צליל ביצה, כמחוד לא נהיה בדורותינו, אלא גם אבותינו לא ספרו לנו, עד שחזק הרעידה הפיל ארצה כל בנין מבצר גבוה ונהרסו הבתים וכו', ונפלו כל בתי ע"ז וכל בית תיפלתם של ישמעאלים, ולבתי כנסיות ובתי מדרשות לא הגיע להם נזק וכו'. ובה שעתא אחר הרעש נפלה אש מן השמים במקום מושב הערלים ותאכל יסודותיה, ותל"ת לא הגיע האש במקום היהודים וכו'.

ותרע קורא נעים, כי במשך ימי הרעש היו קמים אנשים כמתנבאים לאמר, בעתים אלו ואלו יתחשור רעשים גדולים והרסות ורוח ולעפות, חזעם שכבר היה לכם כדונם כשנמנם ארכבותיהן דא לדא נקש, ומתוך היראה היו ממחרים לברוח למרוק סרס יגיע ימי הפקדות אשר נעוה. ויהי בעת לידם בבא המון אשר נעוה, דנה הכל הבל ורעות רוח, ולא היה בא מכל אשר היו אומרים, לא כל אשר ולא מאשר, אורבא היו שעות של השקט אשר לא היו כמותם מאז התחיל הרעש.

המשך

עלֵי הדרָה

מסכת סוטה

"לא תיתני ענוה דאיכא אנא" – האין זו סתירה למדת ענותנות?

שנינו במשנתנו (דף מט ע"א): "משמת רבי בטל ענוה ויראת חטא", ולמדנו בגמרא: "אמר ליה רב יוסף לתנא, לא תיתני ענוה, דאיכא אנא. אמר ליה רב נחמן לתנא, לא תיתני יראת חטא, דאיכא אנא". כבר תמזה גדולי המפרשים, ובהם המורש"א, הל"א, אין דרך החכמים להתפאר ולהשתבח במעלתם, וכדכתיב (משלי כ, ב) "יהללך זר ולא פיך", ועוד, הלא עצם ההתפארות נחשב לגאווה, ואין אמר "לא תיתני ענוה דאיכא אנא". וכתב על זה המורש"א: "מכל מקום, כדי שלא ידא שונה הברייתא בטעות אמרו כן – דלא בטלה משמת רבי", כלומר, שכונתם לא היתה להתפאר, כי אם להעמיד את אמיתות נוסחת הברייתא (עי' רמב"ן ועי' לו). שבא זו תוספת היא שהוסף בר קפרא או לוי שהיה תלמיד רבי במשנה. ועי' תורע"ק על המשנה, שלא תודה נשנית ברייתא בטעות, כי מדות אלו אכן היו נשנות נוסחתם גם בדורות שאחר רבי.

בעיקר תמידה זו ומצינו דרבה מגדולי הדורות שדשו בו, ונלקטנו כאן קצת מהם. השל"ה (פר עקב תורה אור) האריך לכאר מה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קלא, א-ב): "ד' אלהי גבה לי בו לא רמו עיני ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני אם לא שויתי דוממותי", וגו', דלכאורה גם בזה יש להתמה, והאין התפאר דוד המלך והאמר "לא גבה לב", הלא ענין זה הוא הדין מדת ענוה. וכתב, שהענין יתורץ על פי כלל גדול האמור בחובת הלבבות (שער יחד המעשה פ"ה): "זכור אמרו על אחד מחסידיהם שאמר לחבירו, 'השתחית', אמר לו, באיזה ענין, אמר לו, שהשתחית בענין השבח וגונת, אמר לו, לא. אמר לו, א"כ עדיין לא הגעת מעלת הענוה, השתדל אולי תגיע אל המדרגה הזאת, כי היא עלינה שבמדרגות החסידים ונכלית החמדות". והיינו, שתכלית מדת הענוה היא, שתהיה השפלות מוטבעת בנפש האדם – עד כדי שהכל ידא שיה עניניו, בין השבח שמשבחים אותו, ובין הגנות שמגנים אותו, וזו היתה מדרתו של דוד המלך, וכמו שאמר במשנה: "אם לא שויתי דוממותי", רצ"ל, שאכן היתה בו מדת 'השתחית', ולכן היה יכול להגיד מעלתו, ולא היתה בזה סתירה למדת ענותנותו.

ובזה יגיד גם את מהאמר שלפנינו, כי האמוראים הקדושים הללו זכו לתכלית מדת הענוה שהיא בחינת 'השתחית', שלא היה אצלם הברדל בין כשהיו מפארים אותם לבין כשהיו מבזים אותם, ולא היו הרברים עושים רושם בנפשם כלל, ולכן היה יסודם לומר: "לא תיתני ענוה דאיכא אנא... לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא", ועשו כן כדי שבני דורם ילמדו מהם, "שלא יאמרו העולם שכבר אי אפשר להיתן כן ויתיאשו".

נקודה זו, שעשו כן כדי שאחרים ילמדו מהם, עולה גם מדרבי הרש"ד"א בספרו 'כבר לאדן' (סי' ז' וקדושים ע"ס סוטה), וז"ל: "נראה דרב יוסף ורב נחמן ח"ו שבאו להגיד מעלתם, אלא, חדשו שאם יהיה שגור בפי התלמידים חלוקות אלו, שמא יהיה כפותות פיו מפני השטן, ויתבטלו מהם מעלות אלו, ומפני הדין הוכרח לומר כן".

דבריו השל"ה הק, אם נזכר להבינם כראוי, נבין את דברי האבני נור בהשבותיו (ח"מ סי' צה) ששאל בענין האמור, והשיב בלשונו הקדוש העמק: "אנחנו אין הידיעה מכל אלה סותרת הענוה ושבחן לב כלל, ומשה רבינו ע"ה ידע מכל מה שעשה נסים ונפלאות, וקיבל תורה מלכותו אלו, וכתב בעצמו בהתורה וברם לו (ס' ז'ל"א קס בביא עד בישראל כמשה, והתורה העידה עליו (במדבר יב, ג) 'האיש משה עניו מאד', ובאבות דר"ב (ט, ב) 'כ"ד מוכי שדחן היו בירושלים ונפשו של משה היה שפלה מהם', כי מפני ערצם ביטלו לא קיבל מכל אלה שום מלכות... ולא יוסף אמר (פסחים סה) 'אי לא האי יומא דקרימס כמה יוסף איכא בשוקא, ואמר לא תיתני ענוה דאיכא אנא' (היינו, שגדל אחד התפאר בעצמו במעלתו שנתעלה בתורה יותר משאר בני דורו, ומזה שני היתה בו מדת ענוה), והרבים אלו צריכין ויגיעה רבה להבינם על בוריהם".

השפת אמת בחידושיו על מכילתין כתב: "ולי נראה, דבוודאי אין הפירוש 'בטלה ענוה ויראת חטא' לגמרי, רק הפירוש הוא – מרוב עולם, לאפוקי יחידים שבדור, שמקורם היה מורשל ענוה ויראה על כל העולם, וזה בטלה, ולהכי אדרבה רב יוסף ורב נחמן שהיו שפלים בעיניהם אמרו מ'דאיכא אנא', על כרחן נמצא כן ברוב העולם, ולהכי אתי שפיר דבוודאי דברי ההנא אמת ד'בטלה', רק הם לענוותם אמרו כן".

וכן מבואר הענין בספר **מראה יחזקאל** (פר נשא), ח"ל: "הענין היא כדאמרין גבי אברהם אבינו שהנשח לו לנסיון גדול מה שרצה להשחוט את בנו בשביל ציוויו של הקב"ה, דלכאורה מדת כל אדם היה שאם יאמר לו הקב"ה להשחוט את בנו בהדיא ישמע לו, וכמו צדיקים מסור נפשם על קדוש השם לרבות – רק בשביל אמונה, אבל הענין הוא, שאברהם חידש את הדבר שקדם לו לא מסר שום אדם את נפשו בשביל הש"ה, והוא הטבע בבני מדה זו שהיה נוחה לעשות ולקיים... כמו כי הצדיקים והחסידים הללו המזכירים במשנה זו – הם הפליגו במדת חסידותם וענוותנותן ויראתן עד שגברה מעלתן על כל שיוכלו להשפיע על דורם, שכל הדור הזה היה נוח להם לאחוז במדה זו, כי הם הכניעו כח היצר הרע מלפחות בני אדם לעבור על זה. והיינו דאמרין 'בטלה ענוה', רצ"ל שבטלה מכל העולם, שבימיהם היתה מדה זו מפורסמת ומוטבעת אצל הרבה בני אדם על ידיהם, וכמו כן שאר המדות, ומאז הלאה אם רצה אדם להתרשע ולאחוז במדה אחת היה צריך בעושה רבה, שלא היה בחורו מי שישפיע עליו סמך וסעד... וכמו כן ר' יוסף ור' נחמן שהדגישו בעצמם מדת ענוה ויראת חטא שפשו בענוותנותן, שבדאי אינם יחידים בדורם – והרבה יש כמותן, ואדרבה בהדיא יש בזה – אחד גדול שהשפיע עלדם מדות הללו, ועל כן אמרו להנא 'לא תיתני' – ד'בטלה', כי הרבה יש במינוי הזה".

תודותינו ותוכנותינו נהנות לאלו שנדבו הוצאת העליון לזיכוי רבבות מאחב"י

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני השתמשות באבידה, ועוד

א. מי שהוחלף לו מעיל וכדומה במעילו של אחר, כגון באולם שמות, בבית הכנסת או במקוה, **אסור לו להשתמש במעיל האחר**. וכשיבא בעלו של אותו מעיל, צריך להחזיר לו המעיל אף על פי ששלו אבד (עי' ח"ו"ס סי' קל ס"ב).

ב. **טלית או כובע שהוחלפו**, כפי שמצוי בבית הכנסת או בישיבה, **יש להקל ולהתיר להשתמש בניתנים עם זה של הוולת** - וניכר ששלו הוחלף בזה, ואין בזה חשש גזלה, משום שכן נהגו, ובפרט אם זה חפץ של מצוה דניחא ליה לאיניש דליעבד מצוה בממונו, ויש ג"כ בזה משום כבוד הבריות, וכן נהגו, שאין מקפידין, היות ותיכף אחר השימוש מחזירו למקומו (עי' ערוך השולחן ח"ו"ס סי' קל ס"ב, ועיי"ש בכסף הקדשים ובס"ס אבידה ומציאה פרק י"ט ובהע"ה).

ג. **באופן שהלה אינו מודע כלל מהחלופו ובשמי בחפץ שלו, יכול גם הוא להשתמש בחפץ חבירו**, דהוי כתשלום עבור דמי שכירות של האחר (כן פסק הגר"ש"י אויערבאך זצ"ל, עי' בסי' השבת אבידה כהלכתה פ"ז ה"ז ס"ק כד, ועי' בסי' משפטי אבידה סי' רס בשני"ץ ס"ק קסט שכי"פ"ם הגר"ש"י אלישיב שליט"א). **ואנחנו לגבי טלית**, דבענין שיהא 'משלחם' כדי לברך עליה, לכא, דהטלית תישאר לעולם כשאוהה (כ"ה שם בסי' השבת אבידה כהלכתה במש הגר"ש"י אויערבאך זצ"ל, והוסף דגם לא מהני שיתנו לאחר במתנה, עיי"ש). ונראה דאע"ג דקיי"ל (או"ח סי' יד ס"ט) שאם שאל טלית מצויצת מברך עליה מיד, מ"מ חתם הסטט דאדעתא דהכי השאילה לו כדי שיברך עליה, א"כ הוי כאילו נתנה לו במתנה על מנת להחזיר, אבל בניד"ד דבעל הטלית אינו יודע בכלל ששאל טליתו לאחר, א"כ לא שייך חך טעמא דשאל בתורת מתנה.

ומי"מ נראה **דאחר שהטלית היא אצלו שלוש יום, שפיר מברך עליה**, דעיי"ש (בסי' יד ס"ט) דטלית שאולה אחר ל' יום חייבת בציצית ומברך עליה (עיי"ש במי"ב סק"י, כ"ל).

ד. **נאבד לו מעיל, ומצא שם מעיל שדומה למעילו שלו, אבל היות ואין לו בו סימן אינו יודע בוודאות אם הוא שלו, או למשל אם נאבדה לו מגבת במקוה, ויש שם מגבת אחרת שדומה למגבת שלו, והוא מסתפק אם היא שלו, יכול לקחת את זה לעצמו** (עי' פתחי חושן ה"ל אבידה פ"ז ה"ח ובתערות שם, ועי' שו"ת מנ"י ח"ג סי' ז' שמתיר לו לקחת ולהשתמש רק עם עברו כמה ימים ואין דורש אין מבטל).

ה. **אבל אם יודע בוודאות שאין החפץ שלו, ואף על פי שגם ממנו נאבד חפץ כזה, אינו יכול לקחת לעצמו** כנ"ל בסעף א' (ועי' ח"ו"ס סי' קל ס"ב).

ו. **אם נתן את בגדיו למכבסה ונתחלפו לו שם עם בגדים של אחרים, אזי אם כבר עבר זמן רב מותר לו להשתמש בהם**, לדעת הרבה פוסקים, דמסתמא כבר נודע לבעלים שהוחלפו בגדיהם, ויש להניח שהכובס כבר פייסו בדמים (עיי"ש בח"ו"ס סי' קל ס"ו סק"י, בקצות ובנתיבות. ועיי"ש ערך פי' ח"ו"ס ש"י שבחפץ שמוציא לרוב בשיקו ודאי מותר, דהיה ספק ספקא, שגם סיקל אותו הכובס בדמים, והיה שלא שם שמה לא יתודע לעולם שהוחלף, ובכח"ז לא קפידא לעלם את תבא עד לידו. ועי' פתחי חושן ה"ל אבידה פ"ז ה"ח ח"ע מג), ממת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי שיח

"ותרעת מלך בר" – – –

"שמעתי מהמגיד זלצה"ה (הרה"ק רבי שלמה לוצקער זי"ע) שנטע פעם לשבות לעיר אחת שבקרבתה היה צדיק שלא נתפרסם עדיין כל כך בעולם, ובשמעו שהמגיד ישובת בשבת קודש סמוך לעירו נטע גם הוא לשם שלחן, ובזל שניק כשהתפלל עם המגיד, שמע צדיק זה קול שופר מרוב שכבר נסתלק לעולם העליון, ועל שוכה לכך במציאותו של המגיד נעשה דבוק ומקושר אליו מאד, ובא ח"ו"ס לשלחו של המגיד. ובשעת אמירת התורה אמר המגיד על הפסוק (נב, כא): **'ה' אלקינו עמו ותרעת מלך בו**, שמי שמקשר עצמו לתורה זו, ואלו 'ותרעת מלך בו', היינו שיוצא מדבורים ותפלות שלו קול שופר, כי בשעת מתן תורה המשך הקב"ה קול השופר של מתן תורה בתורה שלומד איש ישראל בקדושה וטהרה. וזהו: **'ותרעת מלך' היינו**, התרועע על הקב"ה שהיתה בשעת מתן תורה, **ה' יוצ'א**, באיש ישראל שדבוק בתורה, עיי"כ. וכן ראיתיו כעין על במדבר (ט, ב) אחר כל הברכות שברך בלעם, אמר בלי, אפסר היה זה רק בשעה שמשח קיים, ונראה מי יהיה אחרינו, על זה אמר לו בלעם: 'ותרעת מלך בו', היינו שעתידי יהושע תלמידו של משה להפיל חומת יריחו בתרועה שלו, עיי"כ. והיינו כנ"ל, שנתן הקב"ה כח בתרועה שלו מכח התרועה של מעלה, ועל ידי זה הפיל החומה, **וכן הוא בכל עת וזמן על ידי תורה ותפלה של צדיקי הדור, נשברים ונכנעים כל כחות המקיפים כוחהם**, ונשברים ונכנעים לפני בני ישראל".

עלֵי ספר

הילולא קדישא חודש תמוז [א] - תולדותיהם של צדיקים וגאונים הדורות, סיפורים ואמרי קודש, של הני גאונים ועדיקים בעלי ההילולא. שיקו ונסדור תשס"ח ח"א, דבר יום ביומו, ויצאו לאור בפורמט מחודר, ועל ידי הרב מנשה יצחק מאיר לייט, אשדוד תשס"ח (ת"ע נעמ).

ברורי הלכות חלק אורח חיים - ביורו הלכות ומנהגים מיוחדים ושורש מקורם מגמרא ראשונים ואחרונים עם סיכומי ההלכות, ונספח בסופו קוטרות ופסקי הלכות - הלכות קצרות בהלכות שבת, **באורי הלכות** - ביאור וישוב דברי השו"ע ונ"י כדבריהם מקומות לפי סדר השו"ע, ובהם פסקים ומנהגים מגדולי ומאורי הדורות זצ"ל, ובפרט ממרן הרה"ק מצאנז קלויזנבורג זי"ע והלחב"ח"ל מגדולי ומאורי דורנו שליט"א. מפרש עמלו ויגועו של הרב מרדכי שבת אייזנברג, קרית צאנז נתניה, תשס"ו (תריד עט).

הילולא קדישא חודש תמוז [א] - תולדותיהם של צדיקים וגאונים הדורות, סיפורים ואמרי קודש, של הני גאונים ועדיקים בעלי ההילולא. שיקו ונסדור תשס"ח ח"א, דבר יום ביומו, ויצאו לאור בפורמט מחודר, ועל ידי הרב מנשה יצחק מאיר לייט, אשדוד תשס"ח (ת"ע נעמ).

הרה"ח ר' יעקב יחזקי' בערגער הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר מרדכי אליעזר נ"י ע"ב"א תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפת העלי' לתורה בביהמ"ד חסידי בעלזא (מרכז) והקדוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' משה נתן נטע גאלדבערג הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר יצחק שלמה נ"י ע"ב"א תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפת העלי' לתורה והקדוש בביהמ"ד חסידי באבוב	הרה"ח ר' לעילוי נשמת הרה"ח ר' עזריאל הערעקא יונה ב"ר בן ציון ע"ה אדלער נלב"ע ז' תמוז תשס"ה לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה. הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' נפתלי מאשקאוויטש הי"ו	הרה"ח ר' ישיבה לעצורם חסידה בעלזא – אנטווערפן מזל טוב ונדיא יאה ברכת "מזל טוב" לבבית מוגשת בזה לירידתו הרגול, איש החסד והמעש, מחשובי תמיכי רבנו ותלמידיו ויועמד לימינו בכל עת ועונה, היה הגדול והנכבד הרה"ח ר' אלטר ב. מ. אסטרייכער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו המעיון מפא"ר יודילוי ישיבת חק' החתן כמר זאב וואלף נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפת ויהא רעוא שיכור לבנות בית נאמן בישראל עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת וכל טוב סלה, אמן כעתירת וברכת: הנהגות הישיבה גם אין בין המכריבים, ידיו מוקדו: ישר דוב שטיינער
ידידנו הנריב והנכבד הרה"ח ר' אלטר ברוך מאיר אסטרייכער הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר זאב נ"י ע"ב"א תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפת העלי' לתורה בביהמ"ד חסידי בעלזא (מרכז) והקדוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' אלטר ברוך מאיר אסטרייכער הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר זאב נ"י ע"ב"א תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפת העלי' לתורה בביהמ"ד חסידי בעלזא (מרכז) והקדוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לעילוי נשמת הרה"ח ר' עזריאל הערעקא יונה ב"ר בן ציון ע"ה אדלער נלב"ע ז' תמוז תשס"ה לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה. הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' נפתלי מאשקאוויטש הי"ו	הרה"ח ר' ישיבה לעצורם חסידה בעלזא – אנטווערפן מזל טוב ונדיא יאה ברכת "מזל טוב" לבבית מוגשת בזה לירידתו הרגול, איש החסד והמעש, מחשובי תמיכי רבנו ותלמידיו ויועמד לימינו בכל עת ועונה, היה הגדול והנכבד הרה"ח ר' אלטר ב. מ. אסטרייכער שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו המעיון מפא"ר יודילוי ישיבת חק' החתן כמר זאב וואלף נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפת ויהא רעוא שיכור לבנות בית נאמן בישראל עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת וכל טוב סלה, אמן כעתירת וברכת: הנהגות הישיבה גם אין בין המכריבים, ידיו מוקדו: ישר דוב שטיינער

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פר' פינחס (אבות ו)

ט"ז תמוז תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תרנ"ח

הדל"ע מוצ"ש	ר"ת
21:30	אנטווערפן
22:29	לונדון
22:53	מאנשטער
21:11	ציריך
22:30	ווינ
22:13	אמסטרדם
21:47	פאריז
23:01	פראנקפורט
22:46	
22:29	
21:08	

תורתן של ראשונים

משה נצטוו רק לצרור אבל לא להכות את מיין

וידבר ה' אל משה לאמר. צרור את המדונים והכיתם אותם (כח, מו-יז). אמר "צרור" - לשון יחיד, "והכיתם" - לשון רבים. רמז: "צרור" - אתה, כי על ידך נעשית זאת, שהרי כך צוה לה אביה, שתתאם עם הגדול שבישראל (במדבר כ, כד) - וזהו משה; "והכיתם אותם" - לשון רבים, ולא משה, שכני ישראל יכו אותם, אבל משה לא יכו, לפי שנתגדל במדין.

פירוש המור

בשמות השבטים הוסיף ו' וד' רק בשלשה מהם

הנך משפחת החנוכי לפלוא משפחת הפלוי (כ, ה). ובפירש"י: "לפי שהיו האומות מבין אותם וכו' לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם, ה"א מצד זה וי"ד מצד זה, לומר, מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם" וכו'.

ואמנם, בשמות השבטים עצמם לא הטיל הכתוב אות וי"ד וד' כי אם בשבט ראובן (פסוק ז): "אלה משפחות הראובני" שמעון (פסוק י): "אלה משפחות השמעוני" וזבולון (פסוק כג): "אלה משפחות הזבולוני", והטעם, בראובן ושמעון הטיל ו' ה' כדי לפייס דעתם ולקרבתם, אחרי שהיו נוזפים, ראובן - בכלבול יצוני אביו, ושמעון - במעשה זמרי, ובזבולון הטיל י' ה' לשמירה היות שהוא הולך כמה פעמים במקום סכנה, כדכתיב (שופטים ה, טו): "זבולון עם חרף נפשו למות".

"השופטים" - שמות בעטיו של נחש

לשופטים משפחת השופטים לחופם משפחת החופים (כ, לט). ויהי לו לומר "השופטים". אלא רמז כאן שמות בנימין בעטיו של נחש (שבת נה), שנאמר בו (בראשית כ, טו): "הוא יושפך ראשו". ויש אות פ"א בכל תבה ותבה שבפסוק, לומר, שהיה לו פה ולא גלה על אחיו במכירת יוסף (ברד"ד ע"א, ד).

למה נאמרה פרשת נחלות בעטיין של נשים

ויאמר ה' אל משה לאמר. כן בנות צלפחד דוברות וגו'. ואל בני ישראל תדבר לאמר וגו' (כג, ו-ח). "נצטוו ישראל במצוה זו על ידי נשים. ויהיה לומר במעם זה, לפי שהמיתה - סיבת הנחלות, והנשים נקטו מיתה חלקי בעולם, על כן היתה ראיה פרישת נחלות ליכתב על ידי נשים, לפי שהנחלה נהוגה בדיים - מסיבת המיתם. ומה שזכו לזה בנות צלפחד, לפי שהיו מחבבות את הארץ הנקראת ארץ ה' המכוונת כנגד ארץ החיים" ודכתיב (תהלים קמ, ו): "אתה מרחיב חלקי בארץ החיים". פירוש, ארץ ה' דלמטה מכוננת כנגד ארץ החיים הנצחי שלמעלה. ורצ"ל, שלא תאמר בנות צלפחד שכוונת בנחלה, שעל ידן באה, שאילו לא הן שגרמו מיתה לא היתה נחלה, לזה אמר, כי לפי שהכבו את הארץ, לומר שהכבו את הדמים, שארץ ישראל מכוננת נגד ארץ החיים (שפתי כהן, מכתב הנהגת הרב ר' שמואל).

מצות ירושה ונחלה - כי טובת הקב"ה עומדת לנצח

ואל בני ישראל תדבר לאמר איש כי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו. ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו. ואם אין לו אחים וגו' וירש אותה והיתה לבני ישראל לחוקת משפט וגו' (כג, ח-יא).

"מפרשי המצוה (ירושלמי נחלה), כדי שידע האדם ויתבונן כי העולם ביד אדון משגיח על כל בריותיו, וברצונו והפצו הטוב זוכה כל אחד ואחד מכני העולם בחלק הנכסים שהוא משיג בעולמו, ומתנתו ברוך הוא מבורכת שתמשך לעולם - לאשר יתננה לו, אם לא כי מחמת הקדמוני נקנסה מיתה בעולם, ומפני סילוק גופו אינו בידן להיות הפסק למתנת האל - המבורכת, אבל תתפשט מאלה בגוף המשתלשל ממנו, שהוא בנו או בתו. ואם הוא בעונו ימות, ובנים לא יהיו לו, ראוייה ברכת ה' שתשוב אל הקרוב אליו. כי זאת הברכה שזכה בה זה, או זכותו גרמה לו או זכות אבותיו, או עם הקרובים לו יותר למד כשרון המעשה שזכה עמו לנכסים. ולכן בהסתלק הוא וורעיו מהן בחטאו, ראויים הקרובים שסייעו אותו לזכות, להיות קודמין בהם לכל אדם".

ספר החינוך

לקח טוב

איזהו "איש על העדה"?

באמת אף פעם, במשך כל ימי חייו, לא טעם את מעמלו של זה, הרי שגם לא יתכן לו לראות את עצמו כאילו הוא עומד שם. מי שהיה - לדוגמה - עשיר מיום עמדו על דעתו, משך כל ימי חייו, לעולם לא יהיה מסוגל להבין לנפשו של עני, חרף כל מאמציו.

גדולתו של מנהיג אמיתי בכלל ישראל מתחילה מכך, שמעיקר הדבר ראשו מוגיע השמימה ואיננו עסוק כלל ועיקר בעניני חומר וגשמיים. אלא שגדולתו זו עלולה להיות בעוכריו של הכלל, כי מאחר שדרכי מנהיגו כל כך רחוקות מדרכי הכלל, חלילה לא יהיה מסוגל להבין לנפשו. ומי ימליץ בעדם מול מגיד פשע?

אותיות מחכימות

יפקוד ה' אלפי הכוחות לכל בשר כו'. הכלל, וס' ללמוד זכות על ישראל מה שאינם עושין לזון הכורא בתמידות ממלאכים, מחמת שהם מרודים בפנימיותם. וזה שאברהם אבינו היה איש חסד, והיה מלמד זכות, ולכן נתן להם להמלאכים לחבול, להראות להם הטעמות בשר ודם כדי שלא ילמדו חוכה על ישראל.

וזהו שאמר משה: "אל-ל אלפי הכוחות לכל בשר", שהאדם מחמת שהוא בשר ודם הטעמות על אדם בפנימיותו, ומחמת זה הוא לפעמים אינו עובד ה' בתמידות. וזהו שאמר "יפקוד ה' אלפי הכוחות לכל בשר" כלומר שופט ומנהיג שילמדו תמיד זכות על ישראל, כמו שאמר למד זכות על האדם על שאינו עובד אומך בתמידות, כן בשר משה שיעמוד מנהיג לישראל שילמדו תמיד זכות על ישראל. וזה "יפקוד ה' אלפי הכוחות לכל בשר", כמו שאמר למד זכות עליו, כן פקוד איש על העדה, שמנהיג לישראל יהיה ג"כ מלמד זכות על ישראל.

קדושה לוי

ועל כן התחנן משה רבינו רעיא מהימנא לפני בורא כל הנשמות ברוך הוא, שיפקוד איש על העדה שגדלותו תהיה בת שתי פיות, וייחודו בכפליים. מצד אחד, ראשו מוגיע השמימה, ומאידך, עליו להמליץ וללמד זכות על כל בן אדם מכלל ישראל שיסודו מעפר וסופו לעפר ובנפשו יביא לחמו, כי אינו אלא בשר ודם.

יבא על הכהנה הנדיב הנכבד החפץ בעילום שמו הי"ז שזיכה הרבים לכבוד יומא דהילולא דב"ק הגאון הצדיק המפואר רבי חיים מאיר יחיאל ב"הגה"צ רבי דוב בעריש זצוקללה"ה - גאב"ד ואדמו"ר מנאראל נסתלק ביום ח"י תמוז תשס"ז לפ"ק זכורתו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

כבר חורונו חכמינו ו"ל שלא לדון את החבר עד שנגיע למקומו. יסודו של הרעיון ברור ואיננו זקוק להסבר כלשהוא, וכל מי שיש לו מוח בקדקדו יבין מעצמו שתמונת מצב תלויה בנקודת המבט שממנה תיראה התמונה. אם רצוננו לדון את חברנו, הרי שעלינו לראות את תמונת מצבו האמיתית, היינו מנקודת המבט שבה הוא עומד. וממילא שאי אפשר לדון עד שנגיע למקומו. זה ברור.

קיימת אומנם פרשנות רווחת על מאמר זה, המבינה את כוונת הרעיון שבעצם אי אפשר לבן אדם לדון את חברו כלל, מכיון שלא יתכן ואי אפשר, בשום פנים ואופן, להגיע למקומו המדויק על כל פרטיו ודקדוקיו. פרשנות זו מעניקה משמעות עמוקה ומקיפה יותר ל"עד שתגיע למקומו". אך הבה נבין את כוונת המאמר בפירושה הפשוט, שעניינו הוראה לכל הבא לדון שיתאמץ לראות את פני הדברים כפי שהם נראים ממקום חבירו הנדון.

הוראה זו איננה קלה כלל ועיקר, ורבים נכשלים בה. אלא שמילואה של ההוראה, על אף הקושי שבה, איננו רחוק מכני אדם, ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבור לי ויקחנו משם. אין ענין ההוראה אלא שמוטל על האדם להשים את עצמו - בעיני שכלו - במצב חברו, ולנסות לראות את התמונה ממקום עמדו. בסופו של דבר עליו לשאול את עצמו: הנה המצב והנה התמונה, ומה הייתי אני בעצמי עושה בתנאים כאלה... ואחרי שהצליח למצוא תשובה כנה ואמיתית על שאלתו זאת, יהיה הרבה יותר מוכן ומוזון לדון את חברו.

במה דברים אמורים, כאשר מצב חברו הוא כזה שאפשר לתאר בעיני שכלו, וגם אם הוא בעצמו לא נמצא כרגע בתנאי כאלה, הרי במשך ימי חייו יצא לו לפעמים להיות באותו מצב או במצב דומה, ואין לו אלא להיזכר בפעמים ההם. אך ברור הדבר שאם

אמרות טהורות

שורש המחשבות זרות – בדיבורים בטלים ואסורים

ציוור את המדיניות והכיתים אותם. כי צוררים הם לכם בנבליהם אשר נכלו לכם על דבר פערור (כה, וי-ה), הנה, נודע מה שכתב המנוח הצדיק המפורסם מ' בעריש זללה"ה (המגיד הק' ממעורוש) בספרו 'ליקוטי אמרים' כי שורש המחשבות זרות המבלבלין לאדם בשעת תפלה, באים מהדיבורים שאדם מדבר דברים בטלים, ומכל שכן דיבורים לא טובים, כמו רכילות לשון הרע וכדומה – והם אותיות קדושות, ונפלו לקליפות, ולכן באים לאדם בתוך התפילה שיעלם ויתקנס, וצריך האדם להילחם עם ההיצוגים והקליפות להוציא מהם הדיבורים והאותיות. וזהו שאמר: 'צורר את המדיניות – הם המדינים והקליפות – והכיתים אותם. ומפרש הפסוק: 'כי צוררים הם לכם בנבליהם אשר נכלו לכם, רצ"ל, כי צוררים ומצערנים הם לכם במחשבות שמבלבלים אתכם, וזהו: 'בנבליהם' לשון מחשבות. ומפרש הפסוק ומאין בא זה, ואומר: 'על דבר פערור' – 'דבר' לשון דיבור ו'פערור' לשון: 'זעפורה פיה לבלי חק' (ישעי' טו, ד) – רצ"ל, על הדיבורים שהורבו לפערור פיהם לדבר דברים בטלים כנ"ל, משם באו המחשבות זרות, והבק.

תחלה "סור מרע" – ואחר כך "עשה טוב"

איש לפי פקדיו יתן נחלתו (כ, נד), הרה"ק רבי יחיאל מיכל מוולאז'סטרוב זי"ע פירש הפסוק בתהלים (קכ, ב): 'שוא לכם משכמי קום מאחרי שבת' – ששוא לכם עבוד כזה הדרך – 'משכמי קום' – להיות משכים ומקדים לקיים המצוות עשה שהם ב'קום ועשה', מלחיות 'מאחרי שבת', היינו להיות נזהר מלעבור על מצוות לא-תעשה ב'שבת ואל תעשה'. כי לא זו הדרך, אלא תחילה צריך להיות ב'סור מרע' להשמר במצוות לית, ואח"כ 'עשה טוב'. ע"כ' הקדושה. הוא אשר הורינו הכתוב: 'איש לפי פקדיו', שצריך האדם להתגבר כ'איש' – במצוות לא-תעשה, וזהו 'לפי פקדיו', לשון חסרון וכמו: 'ולא נפקד ממנו איש' (לעמ' לא.

אמירה נעימה

פינחס בן אלעזר וגו' השיב את חמתי וגו' (כה, יא), ובמדרש (ספרי כ"א, ה): 'אמר הקב"ה, בדין הוא שיטול שכרו'.

יש לפרש, בהקדם דברי המדרש (ויקד' כ, ב) על פסוק 'מי הקדימני ואשלם' (איוב ט"א, ג) – 'מי עשה לי מעקה עד שלא נתתי לו גג, מי עשה לי מנוח עד שלא נתתי לו בית... מי עשה לי ציצית עד שלא נתתי לו מלית' וכו'. הרי שבכל המצוות – מקדים הקב"ה ועושה טובה עם האדם, קודם שיוכל לקיים את המצוה. נמצא, כי מה שהאדם מקבל שכר אחר קיום המצוה אין זה אלא מתנת חנם. אולם, לא כן כאן, שלא היה אפשר ליתן לפנחס שום קבלת טובה קודם קיום מצוה זו, שהרי אי אפשר לקיימה כי אם אחר שאחד עובר עבירה ח"ו, והוא דבר שאינו מוכרח, ואף גם זאת אחר שעבר אדם עבירה, לא היתה האפשרות ליתן לו שום קבלת שכר קודם עשיית המצוה, שהרי הא ד'קנאז' פוגע בו' זהו דבר בשעת מכשע (מנהיג' פכ), ולכן 'בדין הוא שיטול שכרו' עתה אחר עשיית המצוה, והשכר מגיע לו עתה מן הדין, ולא בתורת מתנת חנם.

ישרש יעקב

לכן אמור הנני נתן לו את בריתי שלום (כה, יב), תיבת "אמור" היא לכאורה כשפת יתר, שהרי כבר נאמר קודם "ויודב' ה' אל משה לאמור".

אמנם כוונת הכתוב היא, שאל תתמה למה אמר השי"ת למשה: 'פנח' בן אלעזר כן אחרון הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל', הלא יש לחוש שמא יבוא פנחס להתנאות כמה שיוודע לו שעשה דבר גדול כזה, שקנא קנאת ה' צבאות והשי"ת הסכים על ידו, כי אמור רז"ל (ספרי כ"א, על "הנני נתן לו את בריתי שלום" – חיים נצחיים, כמה דאת אמר (מלאכי ב, ה): 'בריתי היתה אתו החיים והשלום' ופירש על כך האלשיך הק', שהוא 'שלום' מן היצר הרע, שנודרך הדבור ונתבטל היצה"ר ממנו, ונעשה כמלאך אלקים, כאדם הראשון קודם החטא, ולא ישלום בו שוב יצר הרע. וזהו שאמר הכתוב: 'לכן אמור' – בשביל זה צויתי לאמר לו שעשה דבר גדול כזה, כי בוודאי לא יבוא להתנאות עוד,

(מט), דהיינו שתחילה צריך להיות נזהר לכל יחסר ויפגם ח"ו במצוות לית, ואחר כך 'יתן נחלתו' – במצוות עשה, שנקראת 'נחלתו' – כי נחלתו ראשי תיבות: נפשנו כחתה לה' (תהלים ל"ג, ב) – שנפשו נתחבה לה' ולקיימם. דעת משה, קאזניץ

"העשויה בהר סיני" – שתהא עשויה כל יום

בתחדשות כפעם ראשונה

עולת תמיד העשויה בהר סיני לריח ניחוח אשה לה' (כה, ו), תיבות "העשויה בהר סיני" הן לכאורה אך לזמורת. ודרשת חז"ל הובאה פירש"י.

ויש לפרש, "דנודע" דהמצוה שאדם גרגל בהם בכל יום אינם חשובים בעיני העולם – כמצוה אשר מציאותן יקר ולא נמצא בכל יום. כאשר עינינו רואות דבר יום כיומו באותן המצוות, שהם יותר המורחות, על ידי שהם בכל יום אין משתדלים בה כמו במצוות הנהוגים פעם אחת בשנה. וכל מה שמרגיל בה – יותר מתמקט מעלתה אצלו מלהשתדל בה לקיימה באופן היותר מועיל". ומטעם זה אמר הכתוב (דברים ג, ו): 'וזהו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך' – שבכל יום יהיו בעיניך כאילו היום ניתנה, ויהיו חביבים בעיניך כבשערה ראשונה (נ"י רש"י שם).

הוא אשר הוזהר כאן הכתוב בקרבן תמיד, אותו הקריבו בכל יום, ואמר שיקריבוהו כמשפט התמיד שהקריבו בראשונה, וזהו: 'עולת תמיד' – העשויה בהר סיני, שהוא כמו בפעם הראשונה מיד אחר שנצטוו עליו, וזהו 'לריח ניחוח', ושלא תתבטל הזריזות וההשתדלות על ידי קרן לדוד.

"מקרא קודש יהיה לכם" – גם צרכי הגוף יהיו קודש לה'

וביום השביעי מקרא קודש יהיה לכם וגו' (כה, כה), רמז כאן הכתוב את ההלכה הידועה (ש"ע א"ח סי' רלא) שעל האדם לקיים 'בכל דרכיך קדוה' (משלי ג, ו), שגם האכילה ושתייה, ושאר כל צרכי הגוף, צריך שיכוין בהם לשם שמים ולא להנאות ח"ו.

וזהו שאמר: "מקרא קודש יהיה לכם" – גם ה'לכם' – צרכי הגוף יהיו קודש לה'.

שהרי: "הנני נתן לו את בריתי שלום" – מן היצר הרע, ובטוח הוא שלא יחטא עוד.

אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח כי בחטאו מת ונבים לא היו לו (כז, ג), צריך להבין למה הזכירו כאן שאביהם לא היה בעדת קרח.

ונראה, דהנה חכמינו ז"ל אמרו (פנח' דין קי) שקרח ועדתו הטאו כזה שהיו חולקים על רבם. וידוע מאמרם ז"ל (עירובין פ"ג) שהמורה הלכה בפני רבו מת בלא בנים וזכרים ל"ע (ראה מגילה ד"ה). ולכן שפיר אמרו בנות צלפחד: "אבינו מת במדבר" – 'ובנים לא היו לו', ואפשר תחשוב שזה היה עונש על שחלק על רבו בעדת קרח, על כן אמרו: "והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח – כי בחטאו מת", על כן למה יגרע שם אבינו וגו'.

ונתתה מהודך עליו וגו' (כז, ב), איתא בגמרא (כ"ב ע"ה): "מהודך" – ולא כל הודך, וקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה". ויש להבין, מדוע דקדק לומר "וקנים שבאותו הדור אמרו", וכו', והלא מסתמא גם הילדים שבאותו הדור אמרו כן כשראו פני משה שהיה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה.

וי"ל על פי מה שכתב רבינו חננאל שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא קדשו את ההודש על פי הראיה, אלא על פי החשבון, משום שלא ראו את אור החמה כיום ולא את אור הלילה כלילה, בגלל העננים שהיו מכסים את החמה (ע"י ר' בנימין פיי בא"ב, ב"מ"ש במדורנו נ"ל ע"ה). ועל פי זה מדקדק הלשון שאמרו "וקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה", מאחר שכל ארבעים שנה שהיו במדבר לא ראו החמה או הלילה, אם כן כל אותן העלדים במדבר לא ראו אותם מעולם, ואם כן מי היה יכול לידע זאת אם לא הוקנים שהיו באותו הדור, שעדיין זכרו ממה שראו את החמה והלילה קודם שהיה להם ענני כבוד.

נפתלי שבע רצון בשם "הרב הגדול נכד דודי מוהר"ר אשר גרין אב"ד דק"ק וויזון ואנפיה" (ס"פ) בהעלותך, וז"ע ב'עירות דבש ח"ב ריש דרוש ד'

יתרון דעת

"על הזוועות" – רעידות אדמה (ד)

בענין הברכה – "עושה מעשה בראשית"

או "שכחו וגבורתו מלא עולם"

על הזיקין וכו' ועל רעדת הארץ אומר: "ברוך אתה ה' מלך העולם עושה מעשה בראשית", ואם ירצה יאמר: "ברוך אתה ה' מלך העולם שכחו וגבורתו מלא עולם". טור וש"ע (א"ח סי' רכז)

בפרק הראוה (ברכות נ"ד). נתן: על זיקים ועל הזוועות ועל הברקים ועל הרעמים ועל הרוחות אומר "ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם", על ההרים ועל הגבעות וכו' אומר "ברוך עושה מעשה בראשית". ובגמרא (שם ט"ז): על ההרים ועל הגבעות וכו', אטו כל הני דאמר עד השתא לאו מעשה בראשית ניהו, אמר אביי ברוך ותני (בבבליה ברוך עושה בראשית וברוך שכחו מלא עולם ברוך ותני לבבוליה בחזא בבא, ועל כולם שתי ברכות הללו: רש"י). רבא אמר, התם מברך תרתי ברוך שכחו מלא עולם ועושה מעשה בראשית וכו'. ודעת הראב"ד בהשגות (פי' ה"ד) דהא דאמר רבא מברך תרתי שיתברך על כל אחד מאותם הדברים שתי ברכות הללו, וכן נראה מדברי רש"י, אבל התוספות (י"ה ר"א) כתבו, רבא אמר התם מברך שכחו וגבורתו מלא עולם ועושה מעשה בראשית, פירוש אומר או האי או האי איזה שירצה. וכ"כ הרי"ף (א"ח דרמב"ם (שם) והרא"ש (סי' ג').

בית יוסף (שם)

"שכחו וגבורתו מלא עולם", פירש ר"ד אבן עזרא (עמ' ש"ט) ברוך הנותן כח לטבע להראות כוחו של יוצר בראשית כדי שיראו אנו כח אלהים (סי' רכז) אלה"ב (סי' רכז)

שאלה. זיקין וזוועות ורוחות, כמה יהא ביניהם ויחזור ויברך. תשובה. אפשר דדינן שוה לברקים ורעמים, וטעמא דלא אמרו מ'ל' יום ל'ל' יום כמו בשאר חידושים, דאלו דברים שאין להם שיעור ולא יודע צרכם בארץ ולא דרך טבע אלא להבהיל את העולם כי האלקים עשה שיראו מלפניו, כל שעה שהם באים ל' לברך עליהם וכו'...

ש"ת הלכות קטנות (ח"א סי' לח)

ולענין זוועות, אם עבר זמן מה בין רעש לרעש דאסח דעתיה מיניה, צריך לחזור ולברך אפילו הוא תוך שלשים, ואם לא אינו צריך לחזור ולברך. וזה"ל לענין רוחות. הרב מזה"ם בן הרב ב"ש"ת (א"ח סי' לד).

רבי יוסף (א"ח סי' רכז)

על רעידת ארץ מברך "עושה מעשה בראשית", דזה הוא חידוש ואינו טבע העולם שמתנהג אחר בריאת העולם והיו כעין מעשה בראשית. וצריך לברך תוך כדי דיבור כמו רעמים.

ואם שמע קול רעש, בהיותו במיטה בידים מסואבות, יכול לומר פסוקים המסוגלים לשמירה והצלה, דהיי ענין פיקוח נפש שאין לק' דבר העומד בפניו. עיי' 'דברי מנחם' לעיל בסיומן פ"ה אות ד', ואל ראייתו דבריו על עצם ההברכה אם יכול לברך ג"כ בהיותו במיטה בידים מסואבות. וממשיל בס"ג ובבבא"ש ס"ב מתבאר דאיתו יכול לברך וכו', ומכל מקום אם הוא בזה המרחץ או בבית הכסא לא יברך אלא ר"ת לריעותא, שהמקום מטונף וגם הדיים, אפילו פסוק אסור, וכמ"ש בסמוך בס"ג לענין ברכה, וזה כל ענין שהוא מדברי הקדוש וכו'.

יפה לל' (א"ח סי' רכז ס"א)

כוס ישועות ושובע שמחות בימים שבין פסח לשבועות. לכבוד אהו' ידיד נפשי הרב הגאון הגדול המפורסם צדיק תמים וכו' מרה"ק עקבא יוסף ושל'ענינערו" נ"י איתן מושב בעיה"ק ירושלם תובב"א.

מכתבו הזיקר אשר בו הודיעני כי בליל ב' פ' ויקרא העל"ט הוא ב' ניסן דהאי שתא (ה-ט"ז) היה ריש זמנה המובא בב"ב (דף ט"ז) ה' עינינו, ונתן בו כשבא ברעש 'רעש' אותיות 'שער' אשר בו פתח לנו שערי ישועה, כי בניסן עתידין לגאול, ומאוד ישרו דבריו בעיני, כי המתקין הדינים בשרשן כמנון. ואני חושף עוד כי 'רעש' בגימטריא 'תקע', שהסימן כי בקרוב יתקע בשופר גדול, גם 'זועה' במספר קטן עם הכולל בגימטריא שם הדיה"ב וכו'.

ועל דבר הפלג שהתעורר בזה"ג נ"י, כי בשו"ע א"ח סי' רכ"ו איתא שמברך "עושה מעשה בראשית" רק אם ירצה יאמר "שכחו וגבורתו מלא עולם", ובסתם משנה איתא הברכה "שכחו וגבורתו מלא עולם", הנה בלא ספק ראו עיני הדר"ג נ"י דברי התוס' שם נ"ט, א"ה רבא אמר דמברך איה שירצה כמ"ש המחבר באמת, ולענ"ד הענין הוא כך, דהודיא הברכה "שכחו וגבורתו" וכו' א"ל לברך רק כשבא ברעש גדול, דאז הוא מלא עולם, משא"כ בנחת לא שייכת זאת הברכה, אמנם "עושה מעשה בראשית" בכל ענין יכול לברך וכו', ואם כן הנהג דמיירי בשו"ע גדול ענין הברכה "שכחו וגבורתו" וכו', אמנם המחבר מיירי בכל ענין, ומש"ה נקט קודם מילתא דפסיקא דהיינו "עושה מעשה בראשית" דאיתה ברכה בלתי לברך בכל ענין, משא"כ "שכחו וגבורתו" מלא עולם" נקט רק "אם ירצה", והיינו באופן שהיה רעש גדול, דבלאו הכי לא שייך לברך "שכחו וגבורתו" וכו', שעי' דברים כאלו נכיר שזקוקים ברא כל מעשי בראשית, כמ"ש בתהלים במזמור רכ"ב נפשי (תהלים קד), ששם פירס כמעט כל שרי מעשי בראשית ומסיים: "המביט לארץ ותרעה", והיינו שראי הקב"ה מבט לארץ ותרעה אז מאמינים גם בטבע הבריאה. ועי' י"ש לפרש קצת בדרך אגדה וכו'...

ש"ת מרי חשד' להג"ר אליעזר דיטש זצ"ל אב"ד באניאדא (ח"א סי' נ"א, יע"ש באריכות)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יהודה ליב הלוי עד"ל זי"ע – בעל 'אפיקי יהודה' במלאת מאה ושמונים שנה להסתלקותו – ביום ח"י תמוז תקפ"ה לפ"ק

"הרב הגאון המנוח המפורסם, עמוד התורה והמדע, מוה"ר יהודה ליב עדיל זלה"ה, אשר היה איתן מושבו בקהילה הקדושה סלאמיא... גליא לדעיה ונפל נהורא בספרו 'אפיקי יהודה', אשר מפיו ילדנו גחלי אש להעסיק ולהעריב מקראי קודש, ולגלות מצמוני כל במאמרי חז"ל. ואמנם נתקבל דבריו ותפטרסמו בכל בתי מדרשות, וכלהו שקלי מינן ליבני ליבני לרחוץ ולזכות ולהשיב לב בנינו. כי דברים נאמרים באמת ואמונה, ימתיק שנתה ומרבה הונה... אמרו מאד חביבין ועולין לריח ניחוחין" - אלו הם מקצת דבריו של הגאון רבי אברהם אבלי פאסוולער זצ"ל אב"ד ווילנא על ספר 'איי היים' (אוסטראה תקצ"ח).

וכך גם מעיד שם הגאון רבי אריה ליב קאצינלבוין זצ"ל אב"ד בריסק דליטא, בהסכמתו, כשמשבחו ש"תהלתו מלאה הארץ, תומתו ויראתו ויפעת חכמתו נשמע במרחבי ארץ... בגאון התנשאותו יתר על כל בני גילו חכמי הזמן, ונעלה על כל תופשי התורה ברוח מבינתי, כי ידו בכל משלה... כל סתום לא עממוהו וכל רו לא אינס ליה".

גור אריה יהודה:

אורו זרח בשנת תקי"ז בזאמושטש שבפולין, כשנולד לאביו רבי משה הלוי זצ"ל, למשפחת עד"ל, מגזע היחס עד רבינו זרחיה הלוי זי"ע בעל המאור' (זמאן שמה: יעד למאור). זאמושטש הייתה אז "קהלה מפוארה, מלאה חכמים וסופרים אשר אין על עפר משלה", ובה ספג הרבה תורה וחכמה, כשאת עיקר תורתו קיבל בכל הנראה מגדולי וחכמי העיר, ובספריו מביא מדברי תורתם.

נודע בשערי חכרף ובקי עצום, רוב אנפין בכל מקצועות התורה, לרם מעודו היה מקור גדול בתורה, ויכל את מרבית זמנו ללמוד וללמד מתוך מסירות מופלאה. וכך מספר נכדו הג"ר אלעזר אליעזר ליפא גארטערהויז זצ"ל בהקדמה לספר 'מייס טהורים' (ח"ב, ניו יארק תשי"ז): "כל ימינו ולילותינו שקד על התורה, בלילות השבעה לא שכב במיטה, רק ישב על כסאו, ועסק בתורת ה' הנגלית וסתרי תורה, והעת שהיה מוכרח להנפש לקח בין אצבעות ידו נר דלק, הרכין והניח ראשו על זרועו להניח ולישן מעט, וכאשר כלתה הנר מלאכתה מלאכת ההבערה שלו, והתבערה באה עד קצה, התחיל זקני להרגיש חמימות הנר בידו, הקיץ משנתו התגבר כארי, נטל ידיו חזר למלאכתו הראשונה, עסק בתהלתה ה' ובהירותו יתברך...".

שנים מספר ימי בעיר בראד המעטירה, שם החל לממש את עיקר יעדו ללמוד את העם תורה ויראה, ולהוכיחם בלשון לימודים ובמותק שפתיים שבהם ניחן. וכפי שהעיד עליו רבה של בראד, הגאון רבי מאיר קריסטנפולער זצ"ל בעל "יד המאיר", בהסכמתו לספר 'אפיקי יהודה' (ח"א): "מכיר הייתי את הרב הנ"ל שישב ודרש בקהלתו זה כמה שנים, פומיה ממלל ברברין חכו ומתקנים וכולו מחמדים, לנשך לבבות בני אדם בתוכחת מוסר השכל, רבים ישנו לרבות צמאונים, ועוד ידו נטויה ללמוד וללמד בעומקם של הלכה, שתיים עלתה בידו ונתקנים ומשבת...".

בחורף של שנת תקנ"ח התקבל כמגיד משימים בעיר סלונים, ובד בבד עם גודל שקידתו בתורה במשך רוב שעות היממה המשיך גם ביתר שאת במשאת חינוך, ודרש במקהלות עם בעיני אגדה ולאסוקי שמעתתא בהלכה. כמו כן הרבה ועמל על הכנת חיבוריו שחיבר בהרבה מקצועות התורה.

רבי יהודה ליב התחבב מאוד על הציבור אשר העריך את האי גברא רבה במאור מאור והוקיר מאוד את שקידתו העצומה בתורה, כפי שמספר על כך בהקדמה לספרו 'מייס טהורים' (האליסטוק, תקע"ז): "זה לי שגרים שנה אשר אני אתם במחיצתם באמנה, יראים ושלמים, נבונים וחכמים, חסד ואמת מן יצרורו, ידובוק איש באחיו, בצלם חמדותי וישבתי, מפתם אכלתי, מכוסם שתיתי. לא העמיסו עלי משא לעיפה, לא שבת על מדון, ולא בהורותא שעה, עדי אחיה מופנה מכל צד ללמוד מה שלב חפץ, כדי ה' עלי לטובה". בתקופה זו הוציא לאור חלק מחיבוריו, הלא המה: 'אפיקי יהודה' חלק א, 'מייס טהורים' וחלק א' (וראה להלן אודותם).

לאחר שהגיע לסלונים סבל ורואת משך זמן ממושך מכאבי ראש עזים. רבות הצטער על ביטול התורה שנגרם לו עקב כך, ובאחד הימים נסע לרחוץ במעיין או בנהר הסמוך לסלונים לאחר שיעצו עליו לו כך כרפואה למכות. כאשר עזרו ה' ואכן נרפא מכאביו ויטוריו גמר אומר לקרוא את שם ספריו על שם המים, כדי לזכור את גודל החסדים אשר עשה עמו ה'. בנוסף לזה קרא לכל אחד ואחד מארבעים ושמונה הדרושים אשר בספרו 'אפיקי יהודה', שם הקשור לתוכן הדרוש, ולנשא המים, "כי ממי יהודה יצאו, וכל דרוש ודרוש מיוחד בשמו, כפי ענינו, אשר פי מהותו ואיכותו יקבנו, ידבר אל הקורא לעיניו ונתן מימיו..." (מותק שער ספרו).

עדיל מסלונים, ומשנהו הוא בני הרב ר' יצחק מוואלאזין [כן מובא ב"פתיחתה" לספר 'אפיקי יהודה' תע"ה בשם צאצאי הגר"ח]. ואמנם בספריו מוצאים אנו הספדים על גאוני הדור אלו: רבי ישעיה פיק בערלין אב"ד ברעסלוי; רבי שמואל שיינדלינגער מ"מ דק"ק לבוב בעל י"ש משמואל; רבי שאול קאצינלבוין מוולנא; רבי מרדוש אב"ד פאריצק (מעתיק ספר 'מהר"ם שיף' ומפרישו); רבי עזריאל הלוי איש הורוויץ אב"ד לובלין, המכונה "ראש הברזל", ורבי חיים מוואלאזין. זכ"ע.

ספרי דבי רב:

כאמור, ספרו הראשון נקרא 'שפה לנאמנים' - על תורת הדקדוק ולשון הקודש, אותו סידר "לצורך בני, המתלמדים לדרך בנתיבות משפט עבדי".

ספרו השני, על ידו נתפרסם שמו ונודע ביהודה, ועל שמו נקרא לתהילת עולמים, הוא הספר 'אפיקי יהודה' שכולל ביאורים על תנ"ך, מדרשי חז"ל ושי"ס. בחיבור זה חשף בורעו קדשו במערכות הדרוש את יסודות היהדות ומאיר באור חדש נושאים רבים בכל מקצועות התורה. בו באים לידי ביטוי דיעותיו המקיפות בכל חלקי התורה בנגלה ובנסתר. על פשתו שתל המתנה על החיבור 'עריב נחל' הוא החרבה עניינים שהובאו במרכז הדרוש או תוספת העניינים צדדיים.

ספר השלישי הוא 'מייס טהורים' - שני חלקים, על סדר טהרות (מסכתות כלים אהלות נגעים ופרה), אשר בסדר זה בחר והרבה לעסוק, וכדבריו באפיקי יהודה' (דרוש פורס מייס טהורים): "סבותי אני וליבני, איזה בית אשר אבנה או אחזק בו בדם, משתני את כל כלי במה יתרצו על אדוניהם", ומתארו "כאשה עניה מרודה שכולה ללמודה, לא נעוה זרים אפילו באצבע קטנה, גם היא נשכית וטוהרה, וזה החלי לעסוק בענייני טומאה וטהרה ע"ד הפשט גם בפלפול וסברא".

חיבור זה, אשר תוכנו 'ילבאר דברי הראשונים... ולהעמיק אחריהם להרחיב בשיטות הנזכרות המובאת בתלמוד, גם לתקן כל ממשלו וטעות שנפלו בלשון הרי"מ והרי"ש ז"ל, מחולק לשני חלקים; האחד 'נהרא ופשטיה' - לחקור במשמעות פשטי המאמרים, והשני 'חריפותא דנהרא' - לבאר חילופי שיטות והיתר הספקות (מדפישי שי"ס ווילנא ליטקו קטעים ממנו והפסיקם בצד המשניות מסי' כלים כג' 'גהות מייס טהורים'), ובקרבם בעיה נוכח לאורו מחדש ברוב פאר והדר (עיי' נ"ג מהדיר ספריו הרב יחזקאל קופמן שליט"א מירושלים).

יחד עם ספר זה נדפס ספרו 'מייס נפתוח', ביאור רחב על הקדמת הרמב"ם לפרוש המשניות טהרות. הספר מחולק לשני חלקים; האחד 'אמנה' ובו הרחבת יסודות ומקורות הרמב"ם, והשני 'פסרי' ובו פרפראות להכמה ביאור השיטות ויישוב הספיקות. הספר נדפס בצירוף מפתח שערך על שני הספר ע"י בן הגר"ר יוסף אליעזר ליב זצ"ל.

הספר 'איי היים' נדפס לאחר פטירתו על ידי בניו בהסכמת גדולי הדור, והוא כעין תמצית ספרו הגדול 'אפיקי יהודה', כאשר שמוזכר שם כארבע מאות פעמים. בשנת תשי"ז הופיע בהספר 'מייס גנדי' על הגדה של פסח (מכתי), וכולל שפע חידושים ופירושים על ההגדה בדרכו של המחבר הגדול.

מלבד כל אלו, נשאר ממנו כמה חיבוריו שעדיין בכתובים, ומהם הספר 'רדפי מייא' על שמות נרדפים, שנתגלה לאחרונה ומופיע לאור בקרוב בעז"ה. זכה רבינו וספריו התקבלו בחיבה יתירה בקרב גאוני עולם ומאורי ישרא, שמביאים את דבריו ודנים בהם, כגון בכתבי הגר"ע איגור, בכתבי הגר"י טרעבי על 'נחלת דוד', בספר 'ישעיה משה' להר"ק מואהל; בספר 'דברי שאול' להר"י אשכנזי מלוב, בכתבי 'מהר"ם שיק', ספר 'אפריון' לבעל קשו"ע, כתיב 'המהרש"ם', י"ב איש ח"י, ועוד.

לאחרונה נתגלה מכתב מהגר"א אברהם גוטמאן זצ"ל, מיום י"א מנחם אב שנת תקנ"ח לפ"ק, בח"י רבינו המחבר, בו מבטא גודל השתוקקותו שהספר 'אפיקי יהודה' יודפס שוב שנית לקדשו, ושר שכבר אז רותם, ובין השאר מנלה: "... אך מצאתי הספר הנ"ל אצל הגאון המפורסם מוה' עקיבא איגר זי"ע, ומה מאוד ישימהו כבבת עיניו, כי הבין דרכו ויחשבהו לו לאבני יקר וכסוגלת מלכים, ושאלתי מהרב הגאון הספר הנ"ל ע"ד שמונה ימים, כי אמרתי במשך זמן מה אתפוס ברעיוני כל הדברים הנאמרים בספר הנ"ל, אולם לשוא תוחלת, כי בבואי עם הספר נבחלת על המהרה, אמרתני אני לבלי לא בא כבושם הזה מימים, ומגותי האירי ירד נחלי דבש, וגברו מאוד מאוד ויכסו חיי חושך, כי מימינו מימי הקדש יצאו. אז אמרתני אחכמה והיא ריקנה עמוק ממושג ורחקה ונסבה מאוד...".

זכותו יהי ויחזק לעולם ועל כל ישראל, אמן.

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.

עלים לתרופה – הפצת תורה וחסידות

מודעה ובקשה

לקראת הוצאת הקובץ השלישי "אור הצפון" בס"ד, בחודש מנחם-אב הבעל"ט [ב] חל יומא דהילולא קדישא דז"ק מרן מהר"ם זצ"ל, פונים אנו שוב בזה בקריאה של חיבה, והפעם ביתר שאת, לכל אשר באמתחתו עובדין טבין וסופורי קודש מרבותיו הק' מבצלי זי"ע, שנשמעו מחסידים ואנשי מעשה דבדידהו הוי עובדא, אנא אל תמנעו טוב, והוריקו כלכם בר, לזיכוי הרבים, במדור המיוחד "עדות מעינות"

בפקס המערכת / או במס' פקס: 972-57-7961166 / או בטלפון: 972-3-616-0739 - (כן יתקבלו לרצון ובשימת לב לב הארה והערה על הקובץ הראשון והשני)

עלים לתרופה – הפצת תורה וחסידות

מודעה ובקשה

לאור התהודה הרבה לה זכינו תל"ת על הירעה המיוחדת "זכרון קודש" פקדי ח"יו ומשנתו של הר"ק רבי משה רוקח ה"ד - בנו הגדול של כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ם ז"ע בקובץ "אור הצפון" - תמוז קבלנו תגובות ואהרות רבות, ובתוכם גם מכתבים יקרי ערך על כן יש בנפשנו לערוך בע"ה "תאמר השלמה" מיוחד, עם כל ההוספות החדשות ומכאן הקריאה תצא לכל בעלי האסופות, ולכל אשר באמתחתו אוצר יקר נא לשלוח לנו מטוב גנזים, למען נוכל לשבצם ולהוסיפם שם, לזכר ש' אותו קודש ה"ד, לזיכוי הרבים ולהאמת של אלפי קוראים הנכבדים, בפקס המערכת / או במס' פקס: 972-57-7961166 / או בטלפון: 972-3-616-0739

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת גיטין

בענין גילוי אליהו ול"ט – ומדוע לא בקשוהו החכמים שזכו להתגלותו שיפשוט להם האיבעיות והספיקות

דבר בעתו – בפרשת פנחס – מה טוב, לעסוק בעניני אליהו הנביא זכור לטוב, לפי הידוע ש"פנחס זה אליהו", וכן על הפסוק (במדבר כה, יא-יב): "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל... לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום" כתוב בתרגום יונתן: "בשבועה אימר ליה מן שמי, האנא גזר ליה ית קימי שלם, ואעבדיניה מלאך קיים ויחיו לעלמא למבשרא גאולתא בסוף יומיא".

פתח דברינו יאירו בדברי הגמרא במכילתין (דף ע"ב): "... כתיב 'ותזנה עליו פלגשו', רבי אביתר אמר זבוב מצא לה, רבי יונתן אמר נימא מצא לה, ואשכחיה רבי אביתר לאליהו, א"ל מאי קא עביד הקב"ה, א"ל עסקי בפלגש בגבעה, ומאי קאמר, א"ל, אביתר בני קא הוא אומר יונתן בני קא הוא אומר, א"ל, חס ושלום, ומי איבא ספיקא קמי שמיא, א"ל אלו ואלו דרבי אלקים חיים הן, זבוב מצא לה הקפיד נימא מצא והקפיד". והביא רבינו בצלאל אשכנזי זצ"ל ב'שיטה מקובצת' על מכילתין (מכת"י, נדפס בספר 'ארח יצחק' – גיטין, ירושלים תשס"ה, והובא בספרי הרד"ה: 'פתח עיני' ו'מראית עין' כאן, וב'ברכי יוסף' א"ח סי' לב סק"ד) בשם הגליון: "שואלים העולם, כיון דאליהו זכור לטוב – היה מצוי להם כדאייתא בכמה מקומות, למה לא תירץ להם תיקו שבתלמוד. ומתרצין, דשני אליהו יש, האחד היה פנחס, ועוד אחר".

ב'פתח עינים' מציין לכך הרד"ה א"ת דברי רש"י בקידושין (ע). על מאמרו ז"ל: "כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו, אליהו כופתו ודקב"ה רוצעו...", וב'רשי' "היא אליהו – לאו אליהו דכתיב במקרא הוא, דא"כ מקמי דהוה אתי מאן כפתיה, אלא שם מלאך הוא שהוא סופר למעלה" (וע"ש שמהרש"ל מוחק דברי רש"י אלו). ומבואר מזה, שמה שמצינו בדברי ר"ל בהרב מקומות, שאליהו הנביא זל"ט עתיד לבאר לנו ספקות הלכה, מיידי בפנחס שהוא אליהו, שעתיד להתגלות לעת"ל, ואילו בסוגייתנו מדובר באליהו אחר – ובההשוואה לדברי רש"י – שהיה מלאך, ואליהו זה היה מצי אצל האמוראים, ותפקידו אכן לא היה לברר ספקותיהם בתורה.

והעיר בזה הרד"ה א" (ב'פתח עינים' כאן בקצה, ובמס' מנחות מה. בארוכה) מדברי הרשב"א ב'הדיושין עמ"ס מנחות (מה). על מאמר הגמרא: "אמר רבי יוחנן, פרשה זו – (שכספר יחזקאל פרק מה) אליהו עתיד לדורשה", וכתב רש"י: "דעו שיבא אליהו ויפרשה לנו אין אנו יודעים לדורשה", והרשב"א כתב בזה: "וקשיא לי, למה יצטרך לאליהו לדורשה, ולא יפרשה יחזקאל הנביא נבואתו – הוא בעצמו, שהרי כשיבא אליהו ומשיח יהיה תחיית המתים, ויחזקאל גם הוא יחיה". ותירץ שני תירוצים, האחד: "דשמא אליהו יבא קודם תחיית המתים, ויפרשה קודם שיקום יחזקאל" (ויציין כאן שיש נידון נוסף בענין התגלות אליהו הנביא לעת"ל, אם יבא קודם תחית המתים או לאחריה, ותלא בטחסאות בבחייתא דרשב"א דאיתא סוף מס' סוטה ויברושלמי שקלים פ"ג ה"ה, ואבנ"ל בה). והשני: "דקודם ביאת אליהו מפני ביאת המשיח, הרי הוא יכול לדורשה ולפרשה באחד מבתי מדרשו, כדאייתא בפרק השוכר את הפועלים (כ"ג פ"ו)". אליהו הוא שכיח ומתעלה, אלא כשיבא אליהו זל"ט, כלומר, שכונת הגמרא "אליהו עתיד לדורשה" – אין הכוונה על זמן התגלותו בזמן ביאת המשיח, כי אם על התגלותו בכל עת ושעה, כשמתגלה באחד מבתי מדרשו. ולתירץ זה מבואר שבכל המקומות בדברי ר"ל שאליהו היה שכיח אצל התנאים ואמוראים – הכוונה היא על אליהו הנביא שאכן עתיד להתגלות לעתיד לבא. אלא, שגם עתה ישנם זמנים ומקומות שמתגלה לפני אדם – כשהם ראוים לכך, ולכן עדיין הקושיא במקומה עומדת, מדוע בכל פעם שהתגלה להכחי ישראל את האיבעיות שבש"ס, ומדוע גם הם לא בקשו זאת ממנו, אלא חיכו לכשתתגלה לעתיד לבא.

וביאר הרד"ה א" (מראית עין' כאן; 'פתח עינים' מנחות מה; 'מדבר קדמו' א"ת א"ס' ל; 'ראש הדר' פ"ר צ"ח), "דנודע דאליהו יש לו כמה בחינות – מעל דמעל, וכשהיה נגלה לחכמים – היה בבחינה אחת, ומשאין בו אלא בחינה אחת לא אפשר ליה לפשוט התיקו שבש"ס, אבל כשיבא לפני משיח הוא אליהו שכל בכל בחינותיו ובמעלותיו – בכל עיקריו ורשיו נר"י שלו, ואז יחזה דעת לפשוט כל הספקות", ע"כ (כ'ראש הדר' שם, וע"ש שהדברים בגינם על יסוד דברי הא"ר' ה'ק' בספר הגלגולים' ועל דברי זקנו ביחס לאברהם' מעיד ד נהר גו). בהמשך רוצה הרד"ה א" להעניס הדברים בלשון הגליון ש"שני אליהו יש", שהכוונה היא, על שני אופני התגלותו, והיה גלוי של אליהו נמצא שם בשכבר, גם עתה נגלה שם אליהו, ואין חילוק בין אם היה נגלה לו במראה, או כן נגלה לו בלא מראה. כי פעמים הרבה היה אליהו מגיד דברים לאחור, ולא ידע האדם מאליו באו לו הדברים, והיה נדמה לו כאילו הדברים היה לו מעצמו, ואינם אלא דברים שהגיד לו הדברים. וכן מוכח קצת במסכת ערוובין (מג). גבי הני שמעתתא שנאמרו בבי מדרשא, וקאמר 'אי לא דאמרינן אליהו' ור"ל לא ידעו אותם אשר הם בבית המדרש מי אמרם, כי באו בדעתם הדברים ההם, ולא ידעו מי אמרם, והכח גדול כמו רבי יהושע בן לוי, יודע היה שהשגה הזאת מן אליהו זל"ט, והיה אליהו זל"ט מגיד לו סתרי חכמה", ולדבריו יתיישב כמה המניחות, ודוק (ועי' 'מאור עינים' ב'פרשנו ובפ' ו'ראש פסוק' ו'ישא יעקב רגליו').

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דין הוצאת והכנסת מגירה בשבת

א. מגירה של שולחן, של שידה קטנה או של ארון בגדים, שאינה מכילה ארבעים סאה ואינה מחוברת לקרקע (וכך היא עפ"י רוב), מותר להוציאה או להחזירה בשבת, ואין כאן חשש של בנין וסתירה בכלים, כיון שהיא רפויה ואינה מהודקת (עי' שו"ע או"ח סי' שיג ס"ז).

אבל במגירות שיש בהן כמין יתדות (דקליפסים) שמעבירים את הוצאתן בלא לחיצה עליהם, לא יוציאו ולא יכניסו למקומן משום חשש בונה, כיון שאינה רפויה (עי' שלחן שלמה סי' שטו ח"ו י).

ב. ההיתר להחזיר מגירת השולחן אינו, אלא כשאין טפח בעומק חללה של המגירה, אבל כשיש שם חלל טפח – אסור להוציאה או להחזירה, משום חשש עשיית וסתירה אהל. ויש צעה לכך, שימלא את המגירה בחפצים, כך שלא ישאר בה חלל טפח. [ומ"מ מה שמקיל בזה יש לו על מי לסמוך (עי' מ"ב סי' שטו סק"מ), ושע"י שם סק"ז]. ועי' תפא"י סוף מלאכת סותר דמקיל. ועי' חו"א סי' נב סק"ד דמקיל כיון דעושה מחיצה ולא גג). ולאילו שאוסרין משום אהל, ה"ה בארגז שתחת המטה, אין להוציאו לגמרי מתחת המטה, כשיש בו חלל טפח].

ג. חשש זה – בהחזרת מגירה – משום חשש עשיית אהל, אינו אלא במגירת שולחן, שכאשר מוציאו את המגירה בטל משם האהל, כיון שאין מחיצות ושוליים אחרים למטה מן השלחן, אבל מגירה של ארון – אג שם לאין שמוציאים אותה עדיין עומד כל החלל שבתוכה בשבת, ונשאר בו שם אהל, אין בהכנסת המגירה עשיית אהל, ודי אפילו אם יש שם רק שתי מחיצות (עי' שלחן שלמה סי' שטו סק"ד סי', ועיי' שם בסק"ח).

ד. ארון שמחובר לקרקע או לכותל, כגון ארונות המטבח וכדומה, או שהוא גדול כל כך שמחזיק ארבעים סאה, שאז דינו כקרקע, אין להוציאו ממנו את המגירה לגמרי או להחזירה, כי באופן זה יש חוששין משום חשש בונה (עי' חו"א או"ח סי' נב סק"ד). [נשיעור ארבעים סאה הוא, כשהארון הוא אמה על אמה שלש אמות (48 ס"מ בגובה 1.44). וסתם ארון קיר של בגדים מחזיק אמה על אמה ברום ג' אמות].

מאת:

עלֵי מודע

ולא תחיה – כצאן אשר אין להם רועה...

מספרים על הגאון הנצי"ב מוואליזין זצ"ל בעל 'העמק שאליה', שפעם בדרך נסיעתו הגיע אל עיר גדולה, והיה שם בית כנסת גדול אשר מתפלליהו היו אנשים ריקנים מותרה ומצוות, וכאשר נכנסם ליהיב"כ" ראה ששל כותליו היו מצויירים באופן נאה ונפלא מאמרו של רבי יהודה מן תימא (אבות ה, כ), על כותל אחד נכתב: "הוי עז כנמר", על השני נכתב: "קול כנשר", על השלישי נכתב: "רוץ כצבי", ועל הרביעי היה כתוב: "וגבור כארי", ועל כל מאמר היה מצויר ציורו ותבניתו, על האחד – ציור של נמר, על השני – נשר, על השלישי – צבי, ועל הרביעי – צורת אריה. נענה הנצי"ב זצ"ל ואמר, הכל נכתב כהונן, אך דבר אחד חסר, סיום המאמר: "לעשות רצון אביך שבשמים"... וד"ל.

ובזה יש לרמז בדרך צחות בפסוק (כ"ו, יז): "ולא תחיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה", דהנה "צאן" הוא ר"ת: "צבי אריה נשר נמר. והנה: "ולא תחיה עדת ישראל כצאן" שיהיו להם כל הבחינות הנ"ל, אך העיקר יחסר להם – "אשר אין להם רועה", הוא אבינו מלכנו רוענו, רועה ישראל, כנ"ל. לרמוז שהיה חסר להם סיום המאמר: לעשות רצון אבינו שבשמים. ובהו יש לרמוז: "שנחיה לראש" – ר"ת: לעשות רצון אבינו שבשמים.

שיח צדיקים בשם ספר 'חיי צבי'

עלֵי ספר

ראשון לציון על בניאים כתובים – עבדי חיים בן עטר זי"ע בעל 'אור החיים' הק' ל"ל שיר השירים, איכה, אסתר, יהושע, שופטים, שמואל, ישעיה, משלי). יצא לאור במהדורה חדשה ומהדורת ביטול, מתוקנת ומשולבת על פי דפוס ראשון, בתוספת ציורים, הערות וקורות מחשבות, מתחלת מפורטים, השואות והשלמות מכל ספרי יבנו זי"ע, עיי' הרב משה שווארץ, בני ברק (רפא עמי).

תיקון חצות המבואר – אוצר כל בו בענין תיקון חצות: א. הלכות והליכות ומנהגים, דברי הפוסקים על המון שאלות הנוגעות סביב ענין קימה בחצות ואמירת תיקון חצות, בשפה בחירה עם ציון מקורות החלכה; ב. לקט מפור – על סגולות ומעלות קימת חצות, חיוב אמירת תיקון חצות, עצות לקימת חצות, גודל אופן אמירתו, בכיה ואבילות על החורבן, ועבודת ותהנות; ג. סדר כל הקינות והמזמורים של תיקון חצות, מבוארים בפרושה כל ונוח במקביל לסדר הקינות; ד. ילקוט מדרשים ומאמרים על הפוסקים שתיקון חצות. יצא לאור במהדורה חדשה ומתוקנת עם הרבה תוספות על ידי הרב בנימין זאב הלוי שישא, ירושלים תשס"ח (רנח עמי).

בן יבדך ישראל על התורה ומועדים – נכתב בקדושה על ידי הר"ח"ק רבי לוי יצחק מאנואן זי"ע מאווערעט, בן בתו של קדוש ישראל מרוזין זי"ע. נדפס לראשונה בחיי המחבר. יצא לאור מחדש ברוב פאר וחדר, בתוספת מראי מקומות ומפתחות מפורטים, כולל מפתח עינים מורחב, ותולדות המחבר, על ידי מכון 'שפתי צדיקים' – קאפיטשניץ, ירושלים תשס"ח (רפח עמי).

ספר תהלים תהלות אברהם חלק שני – כוונת השמות ע"פ הארז"ל, עם פירוש תהלים המעורר כל האדם לדבק עצמו בה' בעת אמירת תהלים מאת הגה"ק רבי אברהם (טכאריק) מטשענעאוו זצ"ל מ"ח"ס 'דברי אברהם' עה"ת וסידור 'בית אברהם'. נדפס בירושל"י שנת תרצ"ד, ועתה נדפס מחדש ברוב פאר וחדר עם תוספות על ידי נכד המחבר הרב יצחק גוטליב, ירושלים תשס"ח (כתר עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' נפתלי פדווא הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמר ישכר דב בעיניו נ"י בן מות' הרה"ח ר' ישראל יעקב אייכלר הי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יעקב מרדכי אהרן שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמר ישראל ראנד נ"י בן מות' הרה"ח ר' משה זאב ראנד הי"ו – לזכרו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יצחק ב"ר חזקיה ע"ה שיינברגר נלב"ע י"ז תמוז תרש"ם לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנו מוה"ר ר' גד זיהרי הי"ו	הרה"ח ר' יצחק ב"ר חזקיה ע"ה שיינברגר נלב"ע י"ז תמוז תרש"ם לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנו מוה"ר ר' גד זיהרי הי"ו	הרה"ח ר' חיים יוסף וואלדמאן ע"ה כילחט"א הרה"ח ר' ישכר דוב הי"ו נלב"ע ב' כ"א תמוז תשס"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בני משפחתו הי"ו	הרה"ח ר' דוד אלימלך גאליצקי שליט"א נלב"ע י"ז תמוז תשנ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנה הרה"ח ר' דוד אלימלך גאליצקי שליט"א	הרה"ח ר' יצחק ב"ר חזקיה ע"ה שיינברגר נלב"ע י"ז תמוז תרש"ם לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנו מוה"ר ר' גד זיהרי הי"ו	הרה"ח ר' חיים יוסף וואלדמאן ע"ה כילחט"א הרה"ח ר' ישכר דוב הי"ו נלב"ע ב' כ"א תמוז תשס"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בני משפחתו הי"ו

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת מטות (אבות א)			
כ"ב תמוז תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תרכ"ט			
דף	מניין	החלף	אנאודערפען
22:53	22:42	21:21	לונדון
22:13	22:02	20:44	מאנשטער
22:30	22:25	21:01	ציריך
22:22	22:03	20:50	ווינ
21:54	21:36	20:22	אמסטרדם
22:56	22:48	21:24	פאריז
22:53	22:36	21:20	פראנקפורט
22:32	22:18	21:00	

מבית התורה: ראש חודש מנחם אב ביום שבת קודש המולד: בליל ט"ז בשעה 00:31-11 הל"ק

תורתן של ראשונים

למה לא חלד משה לנקום במדיין?

וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אותם ואת פינחס בן אלעזר הכהן לצבא וגו' (לא ו). "הקב"ה אמר למשה: 'צקום נקמת' (פסוק ב) - אתה בעצמך, והוא משלח אחרים? אלא, על ידי שנתגדל במדיין, אמר: אינו בדין שאבגור בהם, שהם עשו לי טובת הנאה, כדאמרי אנשי בירא דשתית מינה מים - לא תשדו ביה עפרא -)

בור ששתית ממנו מים - אל תורק בו עפר. ע"י ב"ק צבא).

ויש אומרים, שאין זה מדין שנתגדל בו משה, שזו בצד מואב, ועד עכשיו היא הרבה. ולמה שלח אותו פינחס, דמי שהתחיל במצוה - אומרים לו גמור, והוא חכה המדינית לפיכך יגמור מצותו". דעת זקנים ומבלי התוס'

"וכפר על נפשותינו" - על שנמנו בלי שקלים

ויאמרו אל משה עבדיך נשאי את ראש אנשי המלחמה אשר בידנו ולא נפקד ממנו איש. ונקרב את קרבן ה' וגו' וכפר על נפשותינו (לא, טז-יז). "ולא נפקד ממנו איש - במגפה. לפיכך 'נקרב את קרבן ה' וגו' לכפר על נפשותינו' - שנדרנו מלפני החשבון שנמננו, כדי שלא ישלחו בנו נגף. ולפיכך ציוה הקב"ה לתתו על עבודת אהל מועד, שכן מצינו כי' תשא' וגו', ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם' וגו' (שמות ל, יב), 'ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל ונתת אותו על עבודת אהל מועד והיה לבני ישראל לזכרון' וגו' (שם, טז). אף כאן 'ויבאו אותו אל אהל מועד לזכרון לפני ה' (פסוק נח). מאבא מרי הרב ר' מאיר שמעתי שיטה זו ועיקר".

"נחנו נעבור" - למה לא אמרו "אנחנו נעבור"?

נחנו נעבור הלוצים לפני ה' ארץ כנען ואתנו אחיות נחלתנו מעבר לירדן (לכ, לב). "היה לו לומר 'אנחנו'. אבל מפני שהיו בני גד בעלי הכח והגבורה בכל המקומות לטרוף טרף האויבים, ושבו עצמם בלשון 'הלוצים לפני ה'', לכך המעיטו עצמם בלשון 'נחנו', דרך ענוה והשפלה, כלשון (שמות טז, ח): 'ונחננו מה'. זה אפשר לומר בדרך הפשט.

אמנם קבלנו כי התחלת פסוק זה בנו"ן היה כבונה, כפסוק שאמר ירמיה (איכה ג, מב): 'נחנו פשענו ומרינו, כי שם הוצרך לאות נון' מפני האלפ"א בית"א, וכן בכאן הוצרך להתחיל בנו"ן, כי אחד עשר פסוקים הם במקרא שמתחילים בנו"ן ומסיימין בנו"ן, וזה אחד מהם, ואם כן לא היה יכול לומר 'אנחנו', והוצרך לכתוב 'נחנו'. וידוע כי שם המפורש יוצא מאחד עשר פסוקים אלו, והוא משלש עשרה אותיות, ואם תזכיר הפסוקים עם השם היוצא מהם לא תירא מפחד, כי הוא השם המועיל לפחד.

והנה בני גד לא היו מתפחדים לשבת במקומות אלו מעבר לירדן מורחה מפני האומות אשר סביבותיהם, אע"פ שהיו רחוקין מאחיהם שאר השבטים, כי היו מווינים בשני מיני כלי זין, בכח הגוף ובכח הזכות, ולשון 'הלוצים לפני ה'', יכול את שניהם, ועל זה אמרו: 'ואתנו אחיות נחלתנו מעבר לירדן, כלומר, אע"פ שאתנו אחיות נחלתנו מעבר לירדן, לא נירא מהם, כי אנחנו 'הלוצים לפני ה''. וכן יהושע כתוב (י, יז) 'והחלוצין הולך לפניכם', ודרשו ר"ל (מבא ברשי' לעיל פסוק יז) - אלו בני גד ובני ראובן שקיימו תנאם, כי היו בוטחים בגבורתם וכחם בזכות המצוה שבידם, וכענין שדרשו ר"ל (י, יז) 'זמרה זרוע' (דברים לג, כ) - בזכות תפלין שבורעו, אף קדקד' - בזכות תפלין שבראש'. רבינו בחיי

לקח טוב

פה יהודי שנשמר בקדושה - נעשה ככלי שרת

וכמוהו יהיה. אולם, לגופו של ענין, כמעט שאין באפשרותו של כל אדם לשמור על חלק כלשהוא בגופו שלא יהיה מתנועע כי אם לתכלית של צורך גבוה ממש. מדרגה עילאית כזאת איננה מושגת רק על ידי הקדושים אשר בארץ המה.

אכן שונה פיו של בן ישראל מכל אבריו האחרים, מאחר שתכליתה הכללית של כל הבריאה כולה אינה אלא שיפתח ישראל את פיו לספר תהלות ה' ולהלל שם תפארתו יתברך. כל

כלי שרת בבית המקדש, כל שימושיו היה לשרת ולעבוד את השי"ת בעבודת הקודש. כל עצם קיומו של הכלי לא שימוש אלא לתכלית זו. כיון שכן, על אף שבשימוש זה עדיין אינו אלא אמצעי על מנת להגיע לקדושה עצמה - הקרבת הקרבנות לריח ניחוח למי שאמר ונעשה רצונו - הרי שגם האמצעי עצמו נתקדש במדינית הקדושה העליונה, עד כדי כך שכל מה שנגע בו נתקדש גם הוא.

זאת אומרת, עצם שימושיו של כל דבר לסייע אל הקודש, עדיין אין בו משום מדרגה עליונה כל כך, שבעקבות השימוש יתעלה הדבר עד לדרגת הקדושה אותה היא משמשת, כי בכל זאת איננו אלא אמצעי. אלא שאם אין לדבר ההוא כל שימוש אחר וזולת זה, ורק בו הוא דבוק, הרי שימוש זה מעניק לו צורה חדשה עד שכל מהותה הרוחנית משתנית לגמרי, וחל בו דינה של הקדושה עצמה. שרות של קדושה משובח ומפואר מאד, אלא שהוא עצמו איננו מעלה את הכלי להווייתו החדש. השינוי האמור חל בו דוקא בעקבות שלילת כל שרות אחר וזולתו.

הרחבת רעיון זה תוביל לתופעות דומות גם מחוץ לחומות העזרה בבית המקדש. האדם עצמו, על כל אבריו וגידיו, אמור ונועד לשרת את קונו בעבודת הקודש, גם היא לעשות נחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו. מעיקרא דדינא, איפוא, אם רק יפעיל האדם את אבריו אלו שיהיו תשמישי קדושה ומקיימים את פקודי הקודש עליהם, למה ייגרע מהם אותו דין של כלי שרת בבית עולמים? אלא מה, כפי שהוכרח, אין שרות הקודש בלבד מספיק להעלות את הכלי המשמש לדרגה גבוהה כזו, כל זמן שחסר לה התנאי הגורלי הנזכר, שלא ייעשה בו אף שימוש אחר אלא זה.

נמצינו למדים, שאם יתכן לו לאדם לשמור אבר כלשהוא שבו, שלא ייעשה בו מאומה וזולת לצורך עבודת הקדש בלבד, או אז יתרום ויתעלה אבר זה לדרגה שנשגבה של כלי שרת,

אותיות מהכימות

בילקוט בשם ספרי זוטא: ישראל ככל יתל ואין אומות העולם ככל יתל. להבין הטעם, יש לומר על פי מה שאמר כ"ק אבי אלוה"ו וס'אבני מז' מסאכטשוב זללה"ה בטעם הנגרים, 'סיסה כחל על אדם לעשות דבריםיו את הדבר קדוש שטיפשס הוי' וזוהי חקשס דברס, על פי דברי רבינו יונה, דמי ששומר פיו נעשה פיו כלי שרת, על כן כמו שכלי שרת מקדש את המנחה הניתנת לחוכו, כן הדיבור היואל מפיו הוא קדוש, וככן יכול לקדש את הדבר, שכתבס"ק... וזה שאמר "לא יתל דברו" - לא יעשה דבריו חולין, מכלל דבריו הס קדושים.

ולריך להבין מדוע דוקא כשנקדש פיו נעשה כלי שרת, למה לא שאר אברים, למשל, כשיקדש ידיו או רגליו, ייעשו כלי שרת. אך יובן על פי מלחמ הכתוב (ישעי' מג, כח) "עם זו ילדתי תהלתי וספרו". הכי כי כל בריאל האדם היתה כשכיל זה שספסרו תהלות השי"ת. ודוקא ישראל, כמו שכתוב "עם זו וגו', ועל כן אומות העולם שאינם נעשים כלי שרת ודיבורס אינו נעשה קדוש, על כן לא שייך כהו לומר שלא יעשו דבריהס חולין, על כן אינם ככל יתל. שם משמאל (תע"ז)

העולמות העליונים והתחתונים, וכל מה שנמצא בעולם מענינים גשמיים וגם רוחניים, כולם כמו נחלים ההולכים ומובילים לים הגדול של סיפור תהלות השם על ידי פיו של בן ישראל.

מובן איפוא שפה קדוש נברא לו לבן ישראל עוד טרם נוצר, וכשיצא לאויר העולם כבר היתה הקדושה דבוקה בו. מעתה אין לו אלא לשמור את פיו ולשונו לכל יתלכלכו בדברים של הכל, וממילא לא תיכבה נחלת הקדושה הבורעת בו. ובזה יישאר פיו כלי שרת ממש.

אמרות טהורות

לא רצה השׁיׁת לייחד שמו על הנדר

וידבר משה אל ראשי המטות וגו' (ו, ב). יש לומר הטעם שלא כתבה התורה כאן וידבר ה' אל משה לאמר! כמו בכל מקום, דהנה עיקר טעם הנדר הוא כמו שאמרו שנודרים בעת צרה חז"ל, וכמו שנאמר (בראשית כה, כ): "וידבר יעקב נדר", על כן יתכן שלא רצה השׁיׁת לייחד את שמו על כך, ותלה הכתוב במשה רבינו ע"ה.

"חובת לחנם – ויאהבך"

אנשי הצבא בזו איש לו (לא, ג). נראה לפרש, דהנה כתיב (משל ט, ה): "ה' יתן לך ויאהבך", ויאהבך – "ישמעתי שמפשים, כשתוכיח לאדם אל תאמר לו שהוא לך, שעל ידי זה ישנאך ולא יקבל תוכחה, רק – "חובת לחנם ויאהבך" – אמור לו: חכם אתה ואינו נאה לך לעשות כזאת, ועל ידי זה ויאהבך, ודפח"ה.

וזהו: אנשי הצבא, ר"ל הצדיקים; בזו – היינו גם כשרוצים לומר תוכחה, והוא בזיון לאדם, איש לו, ר"ל שהתוכחה הוא שיאמרו לו: איש אתה, ונבון וחכם, ואין לך לעשות כזאת, והבן".

עובדי ה' אין דורשים טובת עצמם

אנשי הצבא בזו איש לו (לא, ג). "בזו" – לשון בזיון, וכך יתבאר הכתוב בדרך רמז: "אנשי הצבא" – הלוחמים מלחמתו של המקום בדרך הוא, "בזו איש לו" – בזיון הוא להם איש כזה אשר אין חפצו רק לו לבדו, וטובת עצמו הוא דורש, כי האדם צריך להתפלל עבור כללות ישראל.

הכנעה וענה מביאות ליד אחדות ומקרבות את הנאולה

נחנו נעבור הלוצים לפני ה' וגו' (לב, ב). ומביא האלשיך הק' שיש במסורה ארבע מקראות: "כולנו בני איש אחד נחנו" (בראשית מב, יא), "ונחנו מה" (שמות טו, ה), "נחנו נעבור הלוצים" (במדבר לב, לב), "נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת" (איכה ג, כד).

אמירה נעימה

איש כי ידר נדר לה' או השבע שבועה לאסור אפר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה (ג, ז).

יש לדקדק מדוע לגבי נדר אמר: "כי ידר נדר לה'", ובשבועה אמר סתם: "או השבע שבועה" ולא אמר: "לה'", ולכאורה היה לו לומר: "איש כי ידר נדר או השבע שבועה לה'" – והיתה תיבת "לה'" מוסכת על נדר ושבועה, ואח"כ יאמר: "לאסור איסור על נפשו וגו'".

ונראה, כי הנה קי"ל שעל נדר יש מצוה להישאל עליו, מה שאין כן בשבועה שאין נשאלין עליו אלא מדוקק (עי' שר"י יוד ס"ד פ"ג, וכן מצינו (כתובות ע"ג) אצל רבי יהושע בן לוי שנשבע שלא יצא מן עדין, ואמר הקב"ה שאם מעולם לא נשאל על שבועה – אל יצא, עי"ש). וזו מעלה בשבועה על הנדר. אמנם גם בנדר מצאנו שאם נדר לדבר מצוה, גם כן אין נשאלין עליו אלא מדוקק (שר"י שם). נמצא, שבשבועה אין חילוק אם היא לצורך ה' או בכדי לצער נפשו, אבל בנדרים יש חילוק אם נדר לצער נפשו – מוב להישאל עליו, ואם נדר לדבר מצוה – לה' – אז אין לו להישאל עליו.

ובזה מדוקדק יפה לשון הפסוק: "איש כי ידר נדר לה'" – דוקא, אם הוא לצורך מצוה, לשם ה', "או השבע שבועה" – אפילו שלא לדבר מצוה, כי אם "לאסור איסור על נפשו", לצער עצמו אפילו שלא לשם ה', בשני אלו ראוי ש"לא יחל דברו" רק "ככל היוצא מפיו יעשה", ואל ישנה דברו על ידי היתר חכם.

אמרי שפר להגרש קלונר זצ"ל

וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה וגו' (לא, ה).

יש לדייק, מאי היא הלשון וימסרו. "אכן הענין הוא, כי ה' אמר (פסוק ב): 'נקום נקמת בני ישראל', והנה משה רבינו ע"ה לא רצה שינקמו בני ישראל נקמת עצמם, רק אמר לנקום את נקמת ה' במדין, לזה אמר (פסוק ג): 'החלצו מאתכם' – היינו שתוציאו את עצמכם מלנקום נקמתכם, והנה כאשר לזה צריך להיות צדיק וחסיד שיהיה כוננוהו רק

אתא בגמרא (יומא פ): שמקדש הראשון חרב על שלש עבירות שהיו בו, עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, ומקדש שני חרב מפני שנאת חנם, "וצריך להיות התקין לשון בתשובה שלימה, לתקן החטאים ופשעים מה שעשינו במקדש הראשון, וגם צריך להיות אחדות ואהבה בינינו לתקן עין שנאת חנם שהיה במקדש שני, רק דבר קשה להיות אהבה ורעות בין ישראל, מפני הקנאה והתאוה והכבוד (אבות ה, כא), רק שורש התקון לזה היא ההכנעה, כשהאדם הוא נכנע ושפל ואינו נחשב לכלום בעיני עצמו, רק משגיח תמיד על חלק אלקות שבתוכו, כזה יכניע כל מדות הרעות ויכול לבוא לאהבה ואחדות...

ובזה יבאר המסורה: 'נחנו פשענו ומרינו' – במקדש ראשון, ואף על פי כן אנו מצפים: 'נחנו נעבור הלוצים' – לארצנו, מפני שנשוב בתשובה שלימה על הפשעים, ונעשה תקון גמור שנשוב מאהבה עד שדונות יעשו זכות (ויחא פא), ויהיה לנו חיל של מלאכים מן המצות (שער היחידים פ"ב), וגם מן הדונות שיהפכו לזכות, כמ"ש האלשיך פרשה זו (לא א-ה) על פסוק (ולעיל לא ג): 'החלצו מאתכם אנשים לצבא', רצ"ל, הם המלאכים שנבראו מהמצות, שזה נקרא הצדיק 'איש חיל', וזה שאמר: 'מאתכם', עי"ש באלשיך באריות.

וזה שאמר: 'נחנו נעבור לארצנו מפני שנחנו נעבור הלוצים', רצ"ל, הלוצי צבא – מלאכים הנעשים מן המצות, וגם מן העבירות על ידי התשובה מאהבה וכניל. ואם תאמר עדיין יש עלינו עון שנאת חנם שלזה נחרב מקדש שני, על כן אמר גם את זה נתקן שיהיה בינינו שלום ואהבה ואחדות, וזה שאמר: 'כולנו בני איש אחד נחנו' – אב אחד לכולנו, על ידי זה יהיה לנו אחדות. ואם תאמר אך אפשר לבוא לזה, כי לא כל הדעות שוות, וכל אחד מקנא לחבירו ועל ידי הקנאה והתאוה שמתאווה למה שיש לחבירו כבוד, עי"ז בא השנאה, לזה אמר שנבא למדרגת הכנעה ושפלות, ועל ידי זה נסיר מאתנו המדות הרעות. וזה שאמר: 'ונחנו מה' – שרומז להכנעה וענה, ועי"ז נוכל לבוא אל אהבה ואחדות, וכשיהיה לנו תקונים הנ"ל נחנו נעבור לארצנו במהרה בימינו אמן.

וודאים בשדה

לכבוד ה', וכל אחד מישראל הסתיר את עצמו לאמר: מה אני נחשב לקנא לכבוד ה', והחברים מבני ישראל אשר ידעו על איש אחד שהוא צדיק וירא ה', באו אל משה והגידו לו שזה הוא צדיק גמור. על כן אמר הכתוב לשון **וימסרו**, הוא לשון מסירה, כאדם המולשין על חבירו שנקרא מסור.

אזהב ישראל (ויע' בס' נר ישראל)

ויצאו משה ואלעזר כהן וכל נשיאי העדה לקראתם אל מחוץ למחנה (לא, יג). וברשי' ז"ל: "לפי שראו את נערי ישראל יוצאים לחנוף מן הכבוד".

ויש לומר עוד טעם למה היה משה רבינו בעצמו יוצא לקראתם, דהנה רש"י הביא לעיל על הפסוק (פסוק ה): "וימסרו מאלפי ישראל" – שנמסרו על כרחן, כי לאחר ששמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדין, לא רצו ללכת, ע"כ. ואפשר שהששו עוד דכיון שנאמר למשה "נקום נקמת בני ישראל – אחר תאסף אל עמך", שמה עד שיחזור לא יזכו לראותו שוב. ומשה ידע מהששם זה, לכן מיד בשובם מן המלחמה יצא לקראתם לשמחם ולהראות להם שהוא עדיין חי.

מדבר קדש

ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד (א, כ).

יש לומר הטעם למה בחרו אלו השבטים חלקם בעבר הירדן ולא רצו חלק בארץ מקום זבת חלב ודבש. אך כי אלו השבטים, בני גד ובני ראובן, גדולה היתה אמונתם ברכם, משה רבינו ע"ה, וכיון שמשו לא נקבר בארץ הקדושה רק בחו"ל, גם המה לא רצו את הארץ לאחוזתה, כי די לעבד להיות כרוב (עי' תנחומא כי תשא כא), וכדכתיב (דברים לז, כא): "וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון".

וזה הפירוש: "ומקנה רב" שהיה להם קנין בהרב, משה רבינו ע"ה, ועל כן רצו חלקם בעבר הירדן.

משמחי לב בשם הרמ"ק מלובלין זי"ע (לכוב תרס"ט דף י-ו). ועי' שם משמח"ל סוף שנת תרע"ב ושנת תרע"ד ד"ה ונראה לפרש ובספר "שיח שרפי קודש" הביא בן בשם הרמ"ק ר"ב מפרשיהא זי"ע

יתרון דעת

"על הזוועות" – רעידות אדמה (ה) רעידת אדמה – סימן לשונים במלכות / הרעש בחודש אלול שנת ש"נ / התהוות הרעש

אמר מה"ד **שלום** שכך מקובל, שמתי שתרעש הארץ, שקורין אי"ר-פוד"ץ (רעידת אדמה), אז רגיל להשתנות המלכות, ואומר שכך היה בעיר נאוישטאט. אז אמר מהר"ל, איך ישתנה המדינה, ולא היו ימים מועטים עד שמת הדוכס. הלבות ומנהגי מהר"ש מנוישטאט – ותלמיד בעל הגהות אשכנזי – (אות תצא, וראה עוד בזה"ק פ"ר שמות דף י"ב, עובדא עם ר' יצחק, יע"ש)

בחודש אלול בשנת ה"א ש"ן רגזה הארץ ממקומה התגעשה והתמוטטה הארץ, וזיה רעש ורעדה בכל גליל **ביהם מעהרן ואוישטרייך**, אשר גם אני הכותב עם בני ביתי התרגשו בערשנו על משכבנו הנדרגד והנרדף. ובעיר הבצורה **ווינן** אשר באוישטרייך הפיל הרעש י"ב בתים ונפס אדם רב בקרבם, גם אחרים וזולתם נפלו ברעש ההוא, גם שאר בתי ובניי העיר היו מתנועעים בנענועים מופלאים ונוראים, ונהרסו הגגות ונשתברו התלפיות ומעלי עשן, ונתבקעו חומות וכותלי הבתים, והמגדול הגדול אשר שם הנקרא 'מגדול שטעפאך' עם שני מגדלים זולתו נתדלדלו מפני הרעש, באופן שלאחר הרעש עמד מועפיו היוצרכו בני העיר, מפחיתם שלא יפלו על העם, להרסם ולהוריד חצי קומתם ללבנות מחדש.

אמר המחבר, יען אשר דברתי סמוך לחתימת הספר ממעשה הרעש, ראיתי לעורר לב הקורא בחתימתי קצת מענין אשר דברתי בו בקדמותי. והוא שראוי לזכור ולפחד מכל מקרה היוצא מגדר סדר הטבע, הן מאותות העליונים הן מאותות התחתונים, כי הם מזה-ל-ית' כשליח המזהיר, ע"ד מאמר החכם מכל אדם באמרו (קהל ג, יד) **"והאלקים עשה שייראו מלפניו"** בפירש"י שם. ועם היות שענין וסיבת הרעש, אף שהוא עוקר הרים ומשבר סלעים לפי דעת קצת איננו מעשה ניסים הרוחק מן הטבע... מכל מקום יהיה איך שיהיה, הנה ידענו מפי הנביאים שהרעש הוא סיבת איך אף ה', כמאמר המשורר (תהלים יח, ה) **"ויתגעשו כל חרה לו"**, וישע"י אמר בסיומן ר"ג (פסוק יא): **"ותרעש הארץ ממקומה בערבת ה' צבאות"**, וירמיה אמר בסיומן י' (פסוק יא): **"מקצפו תרעש הארץ"**. והתלים לזה שהדבר מנוסה פעמים רבים, שלאחר הרעש בא על שונאי ה' דבר חרב ורעב כולם או מקצתם, כאשר תמצא בספרנו זה במקומות רבות. על כן ראוי לנו להתפלל אל א-ל ההודאות ארון הנפלאות שישבו מחוקק אפן ויגן בעדינו וכו', ובכך יתר רצון מלפני אבינו שבשמים וכו'...

צמח דוד להגיד דוד גאון זצ"ל – (תלמיד הרמ"א והמהר"ל) – (פסוק ח"ב)

רעש הארץ הנקרא בלשון אשכנז 'ערד ציטערניש', ובלשון קדוש 'זועד' וכו', והנה זה בא מחמת בארץ העצור בבטן האדמה ובתחתמם מן האש אשר גם הוא בארץ מתחת, יתרחב ויתפשט, כי הלא מאז והשמתין והגדונו שטבע החום פועל באויר, לפשט אותו, וחלקי האויר המתפשטים יבקשו להם אז מקום רחבת ידים, כי צד להם המקום שמה, ורצוים לצאת מן המאסר, על כן הם בורקים את הארץ וכו', וככה בתוך הים האויר אשר ירגיע בחלקי המים אשר בו לכשיחלממו יתרחבו, ומה בא שלפעמים פתאום ישא הים גליו בלי נשיבת רוח החיצון, ולכן המדינות אשר הרבה חלקי אש טמון וספון בקרב הארץ היא או אשר תחתיה מערות המסוגלים לאויר, שם שכיח הרעשים, על כי נתחמם האויר אשר שם, ותבקע הארץ להוציא את האויר ובהו יבא עד שמחריבי לפעמים ערים בצורות, כמו שזכר לעיר המפורסמת אוימיז או ראגואז או ליטאבון וכו'... ולכן במדינות שהחום רבה בהם שבמי הרעשים, כי זה גורם שיתחמם האויר בקרב הארץ, ובמדינות הקרים אינו שכיח. והרעשים הם חזקים מזה הלשון, מכל מה שביטן שבבטן האדמה, ולפי טבע האויר שבמדינה היא כפי החמימות, אם מעט אם רב, והרעש אשר במתון יבא ורפה לו, לא יזיק הרבה, אך נוע תנוע הארץ והבתים אשר עליה. אבל הרעש אשר בחזק יבא, יגביה לפעמים חלק אחד מן הארץ ומניע אותה עם הבתים אשר עליהם למקום אחר, מחמת שבהרץ לפי שם הרבה חלקים מקשיים מתכותיים, ואין כח באויר להוציא השטח ההוא לחלקים, ולפעמים כל כך בחזק יבא עד כי פיצץ הרים וישרר סלעים ויבקע הארץ ויכליע הבתים, וישאיר במקום ההוא אגם מים, כי יעשה חפירות גדולות עד המים והמעיינות שתחת לארץ.

ולפעמים נעשה הרים במקום ההוא. מחמת שזרק אבנים ועפר הרבה לשם, ולפעמים אחר הרעש ישתנה המים שהיה במקום ההוא בטבעו ממה שהיה לפני הרעש, באופן שמים המים ישנו חלקים וקרים לחמין, עיבור שנתערבו צינורי המים שתחת לארץ. גם לפעמים תקף הארץ את לוחט בעת ההוא, והוא אש הנוצר בבטן האדמה, או הוא האויר הים הקטורתי היוצא ביד חזקה, ומתלהב באויר כבדק היוצא מן הענן, ואחר הרעש אש, ובזכות יציאת האויר המזחלמזח מעבר מפגישת הקושי של מקורע שטח האדמה שעליו ירעש הצד ההוא אשר לעומתו יצא, לכן לא כל הארץ תרעש אבל קצת מקומות אל אשר ידפה שמה הרוח הלבנה, דמה יתגעשו וכו'... וספר הבית (ח"א אמר י פ"א, יע"ש בארבות)

עלי הגיון

דאיכא אנא – האמורא אנא

בענין דברי רב יוסף בסוף מס' סוטה שאמר "לא תיתינ ענוה דאיכא אנא" (גל תרכ, ביבלי דהף).

אציין בזה דבר נפלא אשר מתאמר משמי' **דהגרי"א זי"ע**, ואעתיק לשון הספר 'לקוטי שושנים' (מפתח ב, ט:): "ישמעתי בשם הגרי"א, כי נמצא בירושלמי חכם עניו מאוד בשם **אנא**, ועליו כיוון רב יוסף, ודפתי"ח". והיינו שרב יוסף לא התכוין כלל על עצמו, אלא על אמורא זה ששמו **אנא**. שמועה זו מובאת גם בס' 'פיר שלמה' (ברכות מז: ו) ובס' 'דברי אליהו' בליקוטים עמ"ס סוטה. גם הגאון רבי ישכר דוב באב"ד אב"ד בוסקא בספרו 'אוצר יד החיים' (אות תקל) הביא זאת בשם הגרי"א, ועיי"ש שמישש עמ"ס עד כמה שגויות בגמרא.

ובספר 'דרך שיחה' (ח"א עמ' תכג) נשאל הגרי"ח קנייבסקי שליט"א היכן נמצא בירושלמי חכם בשם **אנא**, והשיב: בירושלמי שבת פ"ו ה"ה - **אנן**, ויש גורסין 'חנן', ואפשר שהגרי"א גורס **אנא**, עכ"ז. ויש מציינים בזה לדברי הירושלמי הוריות פ"ג ה"ב **ו"ר אינא**, ואולי הוא לישנא קלילא דהירושלמי והכוונה ל**ר' אנא**. [ועיי' בזה בס' 'מעילוי של שמואל' (פכ"ח עמ' רצב) שהמגרי"ל דסקין פסק על זה. ועיי' מאמר נפלא בענין זה בקובץ 'נור התורה' ח"ט].

שלמה דוד קליין, גלדון [עורך גליון 'דלפיק' בתשובה]

עיקר ותכלית קיום התורה – הכוונה והפנימיות

בגליון פר' חוקת (גל תרכ"ו, מדור 'תורת של ראשונים'), הובאו דברי **הר"ן** בדרשותיו (דו"ש ו'), בהם נתבאר שכל עניני בני ישראל תלויים בקיום כל התורה וכו', ועיי"ש.

מן הראוי היה בהזדמנות זו להביא גם המשך דבריו שהם יסוד ואיתן גדול בקיום התורה ומצוותיה, בבארו שתכל הולך אחר הכוונה שהיא העיקר, וגם מבאר דרכי הצדיקים, והרי מעט מלשונו זהוב: "... אין ספק שתלמוד תורה שגדול מאד, עד שאמר רז"ל [יוחנן בן זנוי] על עבודתו זה וגלוי עריות ושפיכות דמים ולא יותר על תלמוד תורה, רצ"ל, כי אלו השלשה היו בבית המקדש הראשון, ולא תלה החורבן רק בביטול תורה, כאמרו (י"מ ט, יג) 'על עזבם את תורתם'. ואעפ"כ רואה דבריו **ר"ח**, **שמי שמוסר גופו ונפשו להשי"ו וחושק בעבודתו, ישיג מדרגה גדולה יותר ממי שהיה בתכלית החכמה**. אמרין בברכות (כ) מאי שנא קמאי דמיתרחשי להו ניסא ומי"ש בתראי דלא מתרחשי להו ניסא, אי משום תנאי וכו', והיתה התשובה אלא רחמנא לבא בעי. הנה, בארו, כי אין עיקר המדרגה 'החכמה', אבל הכונה השלמה במעשים הטובים, כי המעשים הטובים אין תכלית כוונתם שיעשו הדברים, אבל כוונת הלב בהם. וראו ענין הכוונה מהו, **כי מי שכוונתו דבקות בש"י גם כשהוא מתעסק בדברים המוניים, בעניני העסקים והקניינים, הוא עובד השי"ע עבודה גמורה**, ומי שאין כוונתו דבקה בשי"י, גם כשהוא חושב לעבוד את השם הוא ממרה אותו, שהרי כיוצא בזה אמר הנביא (ישעי כט, יג): 'נפיו ובשפתי'ו קבדוין וְלָבָו רַחֵק מִקִּנְיָ וְטִמְאָה וְיִמְיָ יִי:'. י' קרוב אֵתָּה פִּיקִיָּה (נְחוֹק מִפְּלִילִיָּה). כי אין העיקר מעשה המצות והקשת השפתים, אבל אחרי כוונת הלב הן הדברים. ולפיכך אמר רז"ל (ע"ז לה) חביבין עלי דברי דודים יותר מיינה של תורה, והטעם בזה כי דברי החכמים הם גדרים וסייגים ותקנות לעיקרי המצות, ומי שעושה הגדרים ותוספת שמירה על המצות, מורה שאינו עושה אותם כמצות אנשים מלומדה, אבל כוונה גמורה, וזה עיקר המצות ותכליתם השלם. כי מי שהושלש על דרך זה, בכל מצוה קהל שעה, מאמת ומודיע כל האמונות, הטובות, וגם בעסקים והמוניים, לפי שהושם תכליתם עבודת השי"א לא זולתה.

וזהו הדבר שמשטה החמור, וזה הטעות הוא נמשך בכל הכוונות, כי ההמוני, כשרואה האנשים הטובים והחסידים מתעסקים בעניני העולם. כמו שאנו רואים האבות, שהיו עושים עיקר מהזרעות והמקנה, ואמרו רז"ל (נחליו צא) יותר יעקב לבדו, שגשתי על כמים קטנים, וכשההמוני רואה זה אומר בלבו, הני רואה החסידים עם כל חסידותם, משתדלים בעניני העולם אעשה כן גם אני, ואוי להם לבירות ראות ואינן יודעות מה ראות, **כי הם אינן רואים רק חיצונית הדברים, לא פנימיותם, כי הצדיקים עושים כל דבריהם לתכלית טובה וכראוי**, ויתר האנשים תכליתם ללא דבר'.

א. י. כהן, אשדוד

נדירות קביעות שנה זו –

שכל פרשיותיה נפרדות גם לבני חו"ל הסבר מפורט לעולם בשנים מעוברות, אזי נפרדות השמונה פרשיות האלו: **ויקהל פקודי, תזריע מצורע, אחרי קדושים, בהר בחוקותי**, ולעולם יש בין חג השבועות לט' באב תמיד שבתות,

וט' באב הוא לעולם אחרי פר' דברים. וכשחל חג השבועות לפני פר' נשא נמצא שיש עשר פרשיות עד פר' דברים, ולכן מחברים פרשיות מטות-מסעי, כדי שיש באב יחול אחרי פר' דברים. אבל כשחל חג השבועות אחרי פר' נשא, אז פר' מטות מסעי נפרדות. ולעולם פר' נצבים קודם ראש-השנה, ואם ראש השנה או יוה"כ חל ביום השבת, ואין שבת בין יוה"כ לסוכות, אז פרשיות נצבים-וילך מחוברות, ואם ר"ה יוה"כ חל באמצע השבוע, ויש שבת בין יוה"כ לסוכות, אז פרשיות נצבים וילך נפרדות.

והנה, קביעות שנה זו, שנת תשס"ח, שהיא **ה.ח.א.** (ר"ה חל ביום ה', וחדישי חשון כסלו חסרים, ופסח חל ביום א'), תיתכן רק בשנה מעוברת, וממילא נפרדות השמונה פרשיות הנ"ל, וחל חג השבועות אחר פר' נשא, וממילא נפרדות גם פרשיות מטות ומסעי. וראש השנה יום כיפור חלן באמצע השבוע, וממילא נפרדות גם פרשיות נצבים וילך.

ובמיוחד לבני חו"ל, רק בקביעות שנה נדירה שכזו ה.ח.א. כל הפרשיות שבתורה נפרדות. זו היתה בשנים: תשי"ד, תשמ"א, תשס"ה, והשנה - תשס"ח, והקביעות הבאה תהיה ב'ה"ה בעוד 44 שנים, בשנת תת"כ.

דבקביעות **ה.ש.ג.** מעוברת (ר"ה ביום ה', חשון כסלו שלמים, פסח יום ג'), חל חג השבועות אחרי פר' נשא, וממילא מטו"מ נפרדות, אך נצוי"מ מחוברות, מפני שיוה"כ חל בשבת, נמצא שבקביעות ה.ש.ג. אצי"פ שיש בה בשנה שני ימים יותר מבקביעות ה.ח.א. עם כל זה לא כל הפרשיות נפרדות, [וקביעות זו תהיה אי"ה בשנת תשע"א ותשע"ד], ובקביעות **ב.ש.ז.** מעוברת (ר"ה ביום ב', חשון כסלו שלמים, פסח ביום ז'), מעוברת (ר"ה יום ג', חשון חסר כסלו מלא כסדר, פסח ביום ז'), שאז חל שביעי של פסח בער"ש, ולבני חו"ל חל אחרון של פסח בשבת, אז חל חג השבועות לפני פר' נשא, והפרשיות מטו"מ מחוברות, אבל לבני אר"י ניתוספה עוד שבת בין פסח לעצרת, וחג השבועות חל אחרי פר' נשא, ואז נפרדות פרשיות מטו"מ, וגם נפרדות פרשיות נצוי"מ, כי ר"ה יוה"כ חלן באמצע השבוע. [קביעות **ב.ש.ז.** תהיה אי"ה בשנת תשע"ו ותשע"ט, וקביעות **ג.ב.ז.** תהיה בשנת תשפ"ב].

אגב, בשנים אלו (משנת תשס"ה עד שנת תשפ"ב) ישנו דבר נדיר לבני אר"י, שבשבע שנים מעוברות חל חג חולת ברצמית אחר השבועות אחרי פר' נשא, ומטו"מ נפרדות, וקורין ההפסדה של פר' פנחס. ועד דבר נדיר זה בשנים אלו שבשנים 21 שנים (משנת תשס"ב עד שנת תשפ"ב) אין קורין הפסדה פר' תזריע, משום שבשנים הפשוטות פר' תזריע מחוברות וקורין הפסדה פר' מצורע, ובשבע שנים המעוברות חל חג שבת החודש בפר' תזריע וקורין הפסדה פר' החודש. ולפי קביעות הלוח לא יהיו עוד שני דברים אלו עד סוף האלף הששי. ויהי"ר שטכה ב"ב יובא לציון גואל, ולקדש החדש ע"פ הראיה.

בלאמורי' הגר"א שליט"א מחבר לוח 'דבר יום ביומו' יס"ף י"ג

בענין ימי המילואים – אימתי היו?

בעקבות דברי התפארת שלמה' (ר"פ שמי' ד"ה יד) שהובאו בגליון תרכ"ג, במדור 'עלי עין' (ישיבת ימי המילואים היו בניסן וכנגדן שבעת ימי הפסח...), נדרשנו לענין ימי המילואים – אימתי היו, וקבלנו על כך הערות והארות מעשרות קוראים יקרים וחשובים. אי לכך אמרנו ללקטן ולערכן בקיצור וכחטיבה אחת, ככל אשר תכלי ידיעתנו והזירה, ושלטו - שלמה הוא.

תודה מיוחדת לרבנים והעשרים החשובים, ה"ה: **ישיע' משולם פייש הלוי גאטענבערג** [בהגה"צ 'מקאסאן זצ"ל וחתן הגה"צ ר"מ רוטנר שליט"א], **צבי זיגלמן, חיים נתן זלנאן, יעקב זאב באב"ד, אליעזר יהושע פרידמאן, אהרן שפרניצלס** (ירושלים ע"ה); **חיים שלום פריינד, אלימלך אלעזר פרנקל, אשר נוסבאים** (ב"ב); **ישיעיה אשר זעליג ייזשער** (מאסנ); **מרדכי איזאעל, י.ש. רובין, יושע'ר מייזעלס, אשר זעליג גאלדמאן** (ברוקלין נ.); ועל כולם יתברך דוד מן חב"א האב"ר' כמדורו, ר' **אברהם שמחה בריעף** - שערך את הדברים בטוב טעם ודעת.

מבואר בכמה וכמה מקומות בדברי חז"ל (שבת פז: ו) תורת כהנים סו"פ צו ור"פ שמי' א, במדבר' כ, ח: סדר עולם פ"ז, וכן היא דעת ר' יעקבא ברי' ר' יוחנן, וכן שמוני למילואים היה **בראש חודש ניסן**, ואותו היום נטל עשר עטרות, ובו ביום מתו נדב ואביהוא. ולפי זה התחילו שבעת ימי המילואים ביום כ"ג אדר, והקרבן הנשיאים התחילה ברי"ח ניסן ונסתיימה ב"ב בניסן. לעומת זה מצינו בדברי קדמוניו [מקצת מדרשים, וכן דעת כל הפשטנים, ורמז גם ברמב"ן - לשון קדוש על היתעם סופר' (ניסן ט) דעה אחרת, שימי המילואים התחילו בראש חודש ניסן ונסתיימו ב' ב', ואז היה שמוני למילואים, ובו ביום מתו נדב ואביהוא והתחילו קרבנות הנשיאים, ונמשך עד י"ט בניסן.

הראשון שמוזכר דעה זו במפורש הוא **ה'אבן עזרא** בפרשת פקודי (מ, ו) כן בר"פ שמיני, ומדייק כן מדברי הספר (העלותך ט, ו): "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, מי היו, נושאי אורנו של יוסף היה, דבר ר' ישמעאל. ר' עקיבא אומר, מישראל ואלצפן, שנטמאו לנדב ואביהוא, שנאמר (שם) 'ולא יכלו לעשות הפסח ביום הנמוך, לא היו יכולים לעשות בו ביום, אבל היו יכולים לעשות ביום שלאחריו, נמצינו למדים שחל ז' שלשה להיות ערב פסח" (כ"ה לפי גירסת המורה). נמצא שדעת רבי עקיבא היא שהאנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, הם מישראל ואלצפן, שנטמאו מנדב ואביהוא, ויום שביעי שלשה היה בערב פסח, וטענו שזורק הדם עלינו בטוהרים ונאכל הפסח בערב בטוהרה. (והא"י אז נתחדש לפי ר"ע שאין הפסח נזרק על טמא שרץ, דהיינו על מי שיכול לטהר לערב), נמצא אם כן שיום מיתת נדב ואביהוא ויום שמיני למילואים היה **ב' בניסן**.

והנה, דעה זו מוזכרת גם ברמב"ן כמה פעמים (נשא ז, א; בהעלותך ט, א, ועוד), וכן היא דעת ר' **סעדיה גאון**, הובאת בפירושו של **רבינו אברהם בן הרמב"ם** (פקודי מ, א), וכן הביאה רבים וטובים, והאר"ק בבאורה בפי ר' **אמרי' מדרחי** (סו"פ צו ור"פ שמיני).

והנה **הרדב"ז** בתשובותיו (ח"ו ב"א רכ"ה) כותב, שבש"ס בבלי דלן מוזכרת כבר שיהיה זה, דאיתא בגמרא (פסחים ז: ד) דרב דסובר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ **סיל כרבי עקיבא** אנשים היו מישראל ואלצפן, אבל הגירסא בגמ' שלנו היא **ר' יצחק**, ואח"כ תוס' לקמן בדף צג ע"א (ד"ה רבי עקיבא סבר אין שוחטין וזורקין) הקשו היכן מצינו שר"ע סובר כן, שהרי לעיל גרסין ר"י, ולא ר"ע. אך לפי הנ"ל אתי שפיר, דיש באמת גירסא כזו. [וכן העירו בזה בעל **המצפה איתן** שם (נ"ג) **והרש"ש** (ז: ו) וכן בעל **הכתר כהונה** על הספרי כאן, וכן הוא ג"כ **בבלי המזה** פר' חוקת (דף צו). ועיי' בפ"י 'התורה והמצוה' להמלבי"ם ר"פ שמיני. ובס' **שם עולם** - על התוי"כ - ר"פ שמיני שהאר"ק בזה].

והנה לעצם הענין, הרי פשוט דקרא מבואר כדעה זו, וכמפורש בפסוק (פקודי מ, א): "וביום החדש הראשון תקים את המשכן", דהיינו בפשטות בפעם הראשונה, בשבעת ימי המילואים, ומיושב ימי הפסוק "ופתח אהל מועד תשוב יומם ולילה שבעת ימים" (צו ח, לה), דהרי לפי הפשט תשוב הקימו וסותרו בכל יום את המשכן, אי"כ ישוב שם יומם ולילה: וכן דייק נמי **האבן עזרא**, דלפי הפשט שהיה ברי"ח, אם כן למה לא נזכר בקרבנות היום להביא גם שער של ר"ח, ואין הכי נמי דדרש של חז"ל (ע"י רש"י) שהשעיר שדרש משה היה השעיר של ר"ח הוא רק לפי הדעה הראשונה.

והנה **בתורת משה** לחתני' (פר' פקודי ד"ה תקים את המשכן) ביאר שם שלפי הפשט השני, גם כן לא יתכן שהוקם בח' בניסן, כיון שכבר נצא רוב היום (דהיינו, שבלילה לא היתה התקנה, וביום נמי היו צריכים להמתין עד שיבואו עדים על קידוש החדש, שהרי אמרה תורה "וביום החדש", אי"כ כבר יצא רוב היום) והתורה אמרה "ופתח אהל מועד תשוב יומם ולילה", ומשמע שלמים, אם כן על כרחך שהקמתו היתה ביום ט' ניסן, אי"כ לא יכול להיות שיום השמיני של מישראל ואלצפן היה בערב פסח (עיי"ש, והסביר שם ג"כ דזו היתה טעונו של המן הרשע, עיי"ש, וכן בתורת משה פר' שמיני ד"ה ויחטאו באשון, ובניסן ט).

והנה, דבר פלא נמצא ב**אברבנאל** (פר' נשא ז, א) שסובר, שהנשיאים הקריבו את קרבנם **בחודש אייר**, וז"ל: "ירחוק הוא אצלי שתהיה חנוכת המזבח הנזכרת כאן ביום ר"ח ניסן כשהוקם המשכן שהתחילו שבעת ימי המילואים, וגם לא ביום השמיני למילואים, כדברי הרמב"ן וכו'... אבל אשוב, שכאשר הוקם המשכן, שהיה בחודש הראשון, מיד התחילו ימי המילואים לאחריו ולבניו, ובשבעת ימים מלאו את ידם הקריבו את קרבנם וקרבן העם ביום השמיני, וכן שאר ימי החודש ההוא הראשון נתעסק משה במשיחת המשכן והכלים והמזבח וכליו ושאר הדברים הצריכים למקדש. ובראשון לחודש השני, צוה השם למשה על מנין העם ונקבו בשמות הנשיאים שהיו בכל שבת ושבת בשעת המנין, ואחרי שנמנה העם לשבטיו וכן הלויים ונתמנו הנשיאים, ראו הנשיאים ההם שהיה דבר הגון שם יתחילו להקריב קרבנות קודם כל שאר יחיד ישראלי, וזוהו הצד קרא את קרבנם **חנוכת המזבח**, לא מפני שהיה קרבנם הראשון שנקרב שמה, לא מן הכהנים ולא מעדת בני ישראל, אלא בבחי' יחיד הציבור שהיו עתידין להקריב קרבנותיהם וזכויהם על מזבח השם שיהיו להיותם נשיאים יקריבו ראשונה קודם שיקריב כל יחיד מישראל את קרבנותיו, והם יהיו מחנכים את המזבח בקרבנות היחידים" וכו', ועיי"ש (והא"י בבנין אר"א' פר' נשא, שהקשה על דבריו).

ונסיים דבר נפלא, שכדבר הזה ממש מצינו מחלוקת אחרים אימתי היתה חנוכת הבית השלישי שיבב"א, דהנה ביחזקאל פרק מג (פס' יח-כב כה-כו), וכן בפרק מה (יח-כ), מבואר שיהיו שבעת ימי מילואים לעלוי גם כן בחודש ניסן, ונחלקו שם המפרשים, שלפי רש"י שם (מה, יח וכו) יתחילו, כפשט דקרא, ביום ראש חודש, וישימשו עד השמיני ב', אך הרד"ק (שם) סובר שיתחילו ביום כ"ג אדר ושמיני למילואים יהיה בראשון לחודש. וכן האר"י המלבי"ם שם לכאן כדברי הרד"ק, ומבאר שהחיתוך יימשך עד שמיני עצרת, דהיינו ק"ץ יום. עיי' בדבריו כי נעמו.

עלִי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני קריאה לאור נרות בליל שבת

נור נרות של שמן זית או שאר שמנים - שמדליקים מה

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

ערלי מועד

ייצאו משה ואלעזר הכהן – לקראתם

עוד יש לציין בזה הערת הדריז'א (שם ובכרך "יורה סי' רמב ס"ו) שאין חילוק אם אומר תואר קודם השם, או להיפוך, כמו בכל הגמרות הללו, שלא כדברי ה'פרשת דרכים' ירוש טו ד"ה ומפי' שרק בהקדמת התואר אל השם – מותר.

נות על מסכת גיטין - עיונים, ביאורים וביר

קִינַת מִן הַמֶּצֶר - דברי קינה על העבר, מוסר על ההווה ותפילה על העתיד שיחבר הגאון רבי חיים מביאליץ ויוביל ויטאמאדל צו"ל (כתב פשוט בסגנון קודם, בשמלים וברמיזים) על ימים ופירות ו"ל **נא להבטיח**..." ויכול להיות קורא להבטיח את הפיתוי, וכולל: "יפירות השמאים, מקורות ורקע היסטורי ומוטו ערך הירושלמי יעקב פוקס שליט"א [בגן של הסופר היר"ר אברהם פוקס צ"ל, מח"ס 'קראתי ואני עונה' [עד], במסגרת של מדורי חז"ל, על מה משה, ומכתבים על הגרמניה צ"ל, ב"בי חרזי ופיתוי חז"ל המבחר את כל הפור מן המצר], ואני ליל כנגד כל שחלתמו מועקת אחיהם וגרמו לקלידתם. הצעה: הוצאת פקדיהם.

הרה"ח ר' יהודה ב"ר יצחק ע"ה פרנקל

ליינאזי וויסנז

הונצח ע"י נכדו

נלב"ע כ"ג תמוז תשל"א לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י נכדיה הי"ו

בן ניתן לפנות אל כל הנצי"ד בענין ההפצה
בר"א אהרן דוויטש באיירובוד

NET PRESENT VALUE

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פר' מסעי (אבות ב)			
ער"ח מנחם אב תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תר"ל			
הדפוס מוצ"ש	דל"ה	אנטוורפן	21:11
22:42	22:28	לונדון	20:33
22:02	21:48	מאנטשטער	20:49
22:18	22:09	ציריך	20:41
22:13	21:52	ווינ	20:13
21:44	21:25	אמסטרדם	21:13
22:45	22:33	פאריז	21:11
22:43	22:24	פראנקפורט	20:50
22:22	22:05		

תורת של ראשונים

וכי חציון של ערי מקלט אכן היו בעבר הירדן?

והערים אשר תתנו שש ערי מקלט תחיינה לכם. את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען וגו' (לה, יג-יד). ואף על פי שבארץ כנען תשעה המטות וכאן אינם אלא שנים וחצי, השווה מנין ערי מקלט שלהם, כי בגלעד נפישו רוצחים, דכתיב (יהושע ג, ח) 'גלעד קרית פגל' און גלעד מן, לשון רש"י מדבריו ר"ל (מכות פא).

ואף על פי שאין המקלט אלא בשוגג, היו שופכי דמים במרמה ומראין עצמן כשוגג, והוצרך להרבות להם ערי מקלט לקלות את כולן, שלא נודע מי המויד (ע"ע חוקני ובכור שור כאן ותוס' מכות פא ד"ה בגלעד).

ולפי זה נמצא שהקב"ה צוה כן הקב"ה על שם העתיד, שידע שעתידין להיות בה הרבה רוצחים, על דרך 'זיקם העם הזה וזנה' (דברים לא, טו). או אפשר לא צוה כן על שם העתיד, אלא בגלל 'שיאמרו שהיה ארץ ארץ גלעד מנדלת רוצחים מאז היתה לנו'.

'ואני תמה, כי על דעת ר"ל (מכות י) הכתוב שאמר (לעיל פסוק ז) 'ועליו תתנו ארבעים ושתים עיר', כולם למקלט צוה בהם, והנה היו חמס בארץ כנען שלשים ויש ערים ובעבר הירדן שש (ע"י יהושע פרק כא), וכולן קולטות לדעת ר"ל, והנה היו המקלטים לכל ארץ ישראל ביושר והשווה, כי ארבע ערי מקלט יגיעו לשבט (-ל"ט בארץ ישראל ודחינו, ל"ז ועוד שלש) ותשע בעבר הירדן ודחינו, שש ועוד שלש, שהיו לא היו עשרה שבטים בארץ, אלא תשעה ורוב עשירי, כי גם חשב שבט מנשה בארץ כנען, מפני שרובו שם היה, (-ואם כן קשה, למה אמרו ר"ל שבגלעד נפישו רוצחים ולכן הוצרך להרבות להם ערי מקלט, ואולי בערי המועדה (-שש הערים שיעור לקליטת הרוצחים, מלבד מ"ב ערי המקלט) ריבה ה' בעבר הירדן לכבוד משה, שיבדיל הוא חציון (-ולכן היתה חלוקתם שוה בשוה), אבל בכללן במדה ובמנין היו'.

ועל דרך הפשט נראה בעיני, כי ארץ עבר הירדן היתה גדולה מאוד, כי הם שני מלכי האמורי גדלים שהמקראות מפליגים בהם, ואף כי עמון ומואב טהרו בהם (וישיל לה - שני) שסחין כבשם הותרה ארצם לישראל, ומלכי ארץ כנען מלכי עיירות, לכל מושל עיר וקראו בו 'מלך', כאשר אתה רואה 'מלך ירושלם' אחד מלך חברון אחד' (יהושע י, יב), וביניהם מולך חצי יום, וכן הזכירו חכמים (שפירא לב, ב), בין בית אל לעיר ארבעת מילין, לזו מלך ולזו מלך. ויתכן שכן היה המנהג בדורות ההם, אל כל אדון עיר וקרא 'מלך'. או היה לכבוד ארץ ישראל, כמדבר ר"ל (ע"י בר"ד פא, טו). מכל מקום לא היו מלכי ארצות רק מלכי עיר ועיר. וכן כתוב (שופטים א, ז) 'שבעים מלכים' בהנחת ידיהם ורגליהם מקצצים היו מלכים תחת שלטון וגו'.

והנה היתה עבר הירדן גדולה מאוד, ראוייה לשלש ערי מקלט ככל ארץ ישראל מן הירדן והלאה, והיו אלה השש ערים לבדן קולטות, והארבעים ושתים למגרשי חללים לא למקלט, היינו, שמה שכתוב לעיל 'ועליו תתנו ארבעים ושתים עיר', אין זה להשוותן לקליטה (כדבר ר"ל במכות שם), אלא לענין מגרשי הערים, שיתנו להן מגרש ללויים.

רמב"ן

ואם יקשה לך היאך פירש הרמב"ן היפך הדיון המוסכם בגמרא דידן (מכות שם), שמשמע דלכו"ע ערי הלויים קולטות ואין שם חולק כלל.

'ואמנם גם הרמב"ן כתב סברא זו בתחלת הדיבור, אלא כתב על דרך הפשט. ונראה שסמך לו על הירושלמי, דמשמע התם שלא היו ערי הלויים קולטות, שלא הזכירו שם דרשו זו... ואמרו שם בהדיא 'אין לך קולט אלא שש ערי מקלט בלבד' וכי... ואע"ג שלא היה ראוי להניח תלמוד שלנו שכתב בשני מקומות דערי הלויים קולטות ולסמוך על הירושלמי, מכל מקום כדי לקיים פשט הכתוב לפי שטתו סמכו על הירושלמי'.

ש"ת הרב"ב (ד"ה סי' ב' א"פ קלח)

לקח טוב

חשי"ת נותן מקום למי שיודע שאין לו מקום

להיקרא "חסר בית" - איננו אלא חוכא ואיטלילא. כי כל הרעיון של עזרה זו הוא להיות סיוע בידי אלה שחסרי ישע הם. קרה להם מה שקרה, ובעקבות המאורעות נשארו בלי גג מעל ראשם, ואין להם מנוח לכף רגלם. לאנשים כאלה אמורה תוכנית כזאת להיות תקומה ותשועה. אבל מי שמנסה להגיע ולהינות מזה, ומנסה לעשות כל מצדקי בעולם ולהשתדל בדרך לא דרך שיוכל להיות ראוי לסיוע זה, הרי מתחילה איננו חסר ישע, וממילא לא בשבילו נבנתה כל התוכנית.

גם בערי המקלט שנתן ה', שמה יברח הרוצח בשוגג, הרי הרעיון העומד מאחורי "תוכנית" זו הוא, לתת מקום לבן אדם שחטא,

במדינות רבות קיים היום כמין "ביטוח" כזה הדואג לאנשים מבין החברה שנקלעו למצבים מרים שקשה להם לחלץ את עצמם ממיצר, וחסרי ישע הם. דוגמא רווחת היא, מה שמדינות אלה דואגות לשים גג מעל ראשם של חסרי בית, שמאיוזו סיבה שהיא איבדו את כל אשר להם עד לגלימא שעל כתפיהם, ואין להם מקום להניח את ראשם. ועל כן יש להן, למדינות אלה, תוכניות של ביטוח מסוימות הדואגות לסדר את חסרי בית אלו בבתים שנבנו במיוחד לצורך זה.

מובן מאליו, שתוכניות כאלה עליהן להיות נתונות לביקורת מדוקדקת, כדי שלא יולולו בהן אנשי המדינה, ולא כל מי שרוצה ליטול יבוא ויטול. כדי להישמר מניצול זה, קבע החוק קיום מסוימים שיגדירו אם ייקרא איש זה "חסר בית", למען יהיה זכאי לקבל בית מיוחד הנבנה לצורך זה, או לא. קיום אלה קובעים הגדרות שונות, כגון: סכום רכישו וההכנסות הכספיות שישנן לאדם זה, מכסת נפשות משפחה מוקם מוצאו, וכיוצא באלה.

מבחינה עקרונית, אפשר לו לאדם להתאים את עצמו ואת מצבו באופן כזה שיהיה ראוי וזכאי ליהנות מתוכנית ביטוח האמורה. זאת אומרת, אם למשל תהיה הכנסתו יתרה מזאת הנקובה בקיום הקובעים, יתכן לו להפחית בהכנסותיו, כך שמעתה ראוי הוא לבא בקהל חסרי הבתים. אם תהיה משפחתו קטנה מדי, ירבה בה נפשות על מנת שיהיה קרוי חסר בית.

אולם אין זה אלא מבחינה עקרונית כאמור, דחינו מבחינת הקיום היבשים האמורים לזכות אותו בתוכנית הביטוח. אך לגופו של ענין, אם נרד לעומקו של כל הרעיון העומד מאחורי תוכנית זו, הרי שבן אדם כזה המנסה לשנות את מצבו ומעמדו כך שיהיה זכאי

אותיות מחכימות

נמלך על ערי מקלט, "שוב וספר" על כן יורה חטאים בדרך...
כמ"ס אל"ף מו"ר (-החילוקי הרי"ס) ז"ל על מה שכתוב "בזאת תקלוט ככלר", כי הסי' נתן ערי מקלט למי שיודע שאין לו מקום על ידי שזמנן לו חטא גדול כזה להכריז נפש. וזה ענינו נותן לו מקום, שהסי' נותן מקום למי שאין לו, אבל כשזמנן ענינו על זה המקום אינו נותן לו כו' ודפח"ת.

נמלך כי עיקר מקומו, מה שיודע שאין לו מקום. וזה ענינו תיקון החטא, כפי מה שחל מהתחלת לפני הסי' ואינו מולא לו מקום, כמו כן חטא שלו ומלך המשיח אינו מולא לו מקום, והסי' נותן לכולם מקום, וזה שאמר "יורה חטאים" כו'...

שפת אמת (תל"ד)

ובעקבות החטא מרגיש את עצמו כל כך חסר ישע עד שאינו מוצא את ידיו ורגליו ולא מנוח לכף רגלו, ואומר לנפשו אין ישועתה לה סלה. וכיון שהגיע למצב נפשי כזה שאין לו מקום בעולם, נותן לו ה' מקום בערי המקלט.

אך מי ששלוש עליו נפשו באמרו אנוס לערי המקלט, הרי טעה טעות נוראה בעצם הרעיון. כי אם איננו מרגיש שאין לו מקום, ועוד רואה את עצמו ראוי וזכאי למחסו של המקלט, הרי לא בשבילו וכיוצא בו נבנתה תוכנית זו.

אמרות טהורות

לפסל כל ההנאות – שיהיו הכל לשם גבוה

אלה מסעי בני ישראל וגו' (לג. א.) וידוע ש"כל מקום שנאמר 'אלה' פסל את הראשונים" (ברד"י ב.ג.).

הנה, עיקר עבודת האדם כל ימי חייו הוא לפסל את כל צרכי הנאות, רק לשקוד על דלתו השייכת יום יום. והנה שאי אפשר לעולם בלא משה ומתן, מכל מקום גם כי יצא לעבודתו לצורך מחיית ביתו, תהיה כל כוונתו לשם שמים, למען יוכל לעבוד את ה', אבל כל דבר הנוגע לצורך הנאות יפסול.

וזהו: "אלה מסעי בני ישראל" – לעולם יהיו כל עסקיו ומסעיו בחינת 'אלה', לפסל את כל הנאותיו. "ולכן כעת בימים ההם ובזמן הזה ימי בין המצרים, צריך מאד – לאמץ עצמו בכל מה דאפשר, ולמסעי ב'אלה מסעי' לתקן כל מסעיו, אשר לזה קורין תמיד סדרא זו בין המצרים, כי הם כ"א ימים וכ"א לילות – עולים מספר מ"ב, נגד המ"ב מסעות אשר צריך כל בר ישראל, לתקן בכל יום ולילה המסע שלו, ולברך ולהעלות הכל למכון שבתו ולמקור הצביון אל המקום אשר היה שם אהלם בראשונה".

דעת משה

תכלית כל יחודי לקיים את מצוות התורה

כיצד הנמשך אחר הרועה

אלה מסעי בני ישראל וגו' ביד משה ואהרן (לג. א.) איתא במדרש (במדבר כג. ב.) "זהו שאמר הכתוב (תהלים עז. כא):

'נחית כצאן' עמך ביד משה ואהרן וכו'. דבר אחר: 'נחית כצאן' – מה הצאן כל היכן שהרועה מנהיגה היא נמשכת אחריו, כך ישראל כל מקום שהיו משה ואהרן מסיעים אותם היו נוסעים אחריהם".

ויש לפרש, איתא בספרים הק' (עי' דגל מחנה אפרים) ועבודת ישראל (כאן) שבאלו המסעות מרומז, אך שאיש ישראל יקח לעצמו מזה מסעות ודרך בעבודתו, והשייט יעוררו לילך מה שצריך לילך ולבא למה שצריך לבא. והנה באמת עיקר התכלית הוא, שלא לבקש דרך לעצמו, אלא על היתדות לילך כמה שצריך לילך, ולצפות להשייט שיזכה לבא אל התכלית.

אמירה עימה

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן (לג. א.)

בא הכתוב לומר סיבת מסעי בני ישראל גלות אחר גלות, שאילו היתה גלות בני ישראל ממצרים על ידי הקב"ה בעצמו, כבר היתה אז הגאולה השלמה ולא היו גולים שוב, אבל מאחר שנגאלו ממצרים על ידי שליח בשר ודם – משה ואהרן, לכן הוצרכו לגלות שוב. וזהו שאמר: "אלה מסעי בני ישראל" – גלות אחר גלות, הוא מפני "אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן" – ולא ע"י הקב"ה בעצמו.

כתנות אור

ויכתוב משה את מוצאייהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאייהם (לג. ב.)

יש לפרש שכל הלשון, כי מ"ב המסעות היו כתוצאה מחטא המרגלים – אשר הוציאו דבת הארץ לפני בני ישראל, ונשתתו בני ישראל במדבר ארבעים שנה עד שכלה כל הדור ההוא. ואילו לא חטא המרגלים לא היו צריכים לנסוע כל אלו המסעות האמורים אחר חטא המרגלים.

וזהו שאמר הכתוב: "ויכתוב משה את מוצאייהם", מקודם כתב משה רבינו רק את מוצאייהם שהוציאו ממצרים "למסעיהם" – שישנו אלו המסעות שהיו "על פי ה'" עד שיבואו לארץ הקדושה. "ואלה מסעיהם" – אלו המסעות שניתוספו עליהם, שנמסעו אחר שליחת המרגלים "למוצאייהם" – בעבור מוצאייהם, מוציאי הדיבה, שגרמו לכך.

מסעמי יצחק

ואת הערים אשר תתנו ללויים את שש ערי המקלט וגו' ועליותם תתנו ארבעים ושתים עיר. כל הערים אשר תתנו ללויים ארבעים ושמונה עיר וגו' (לד. ג.)

איתא ב'תנא דבי אליהו' (רבה פמ"ז): "אמר לי רבי, אמור לי כמה נביאים היו מתנבאים להם לישראל, אמרת לי, בני מ"ח נביאים היו מתנבאים לישראל וכו' כנגד מ"ח ערי מקלט שנתנו ללויים". וצריך להבין מה ענין ערי מקלט לנביאים.

והנה ישראל מכונים בשם **בנים** (דברים יד. א) והשייט אב לכולנו, וכן מכונים בשם **צאן** (יוקאל לד. א) והשייט הוא הרועה אותנו, וכן אנהנו **עבדים** (ויקרא כה. נה) והוא אדוננו, וכמו שאנו אומרים בתפלה בימים נוראים: "אנו בניך ואתה אבינו, אנו עבדיך ואתה אדוננו וכו', אנו צאנך ואתה רועינו". ואיתא בספרים, שיהודי צריך לעבוד את השייט בכל אלו הבהונות.

והנה, עיקר התכלית הוא שהאדם לא ישתמש בשכלו כלל, רק התורה הקדושה תנהג דרכו כפי שמסור לנו חז"ל, והנה, כמו שהצאן אין לו שום שכל כלל רק לשמור את עצמו מפגעים, אבל להבחין בין מרעה טוב לרע, הכל נעשה על ידי הרועה שהצאן נמשך אחריו, כן צריכים אנהנו שלא להשתמש בשכלנו כלל, רק לשמור את עצמנו מן החטא ולהשתוקק ולצפות שיאיר עינינו בתורתו ית', ולזכות בכל עת יותר ויותר לבוא אל התכלית.

וזו כוונת המדרש: "מה הצאן כל היכן שהרועה מנהיגה היא נמשכת אחריו, כך ישראל" וכו', כי אין אנהנו רשאים להשתמש בשכלנו כלל, רק הכל על ידי התורה והחכמים. וזהו: "אלה מסעי בני ישראל וגו' ביד משה ואהרן" – שהכל הוא רק על ידי משה ואהרן, ולא על פי שכלם, וכך וכו' לילך כמה שצריך לילך ולבוא למה שצריך לבוא בעבודתו ובתורתו ית'.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"י מבבלא ז"ע

יחודות יתירה מהיציאה ממצרים

וזה יהיה לכם גבול צפון מן הים הגדול תתאן לכם את החר. מחר החר תתאן לכם חמת וזהו תוצאות הגבול צדדך (לד. ג.) "זה יהיה לכם גבול צפון" – זה הוא גבול ודרך היצר הרע שנקרא 'צפון' (סוכה נב.). ש"מן הים הגדול", היינו, מים התלמוד, 'תתאן לכם חר החר' – מביאים למדת הגאולה, ו'מהחר החר' – לבא חמת, שכל המתגאה מביא חמה לעולם, "וזהו תוצאות הגבול צדדך", שאם אתם רוצים להוציא עצמכם מכלל זה, צריכים אתם להשפיל עצמכם לצד האחר לגמרי, עד קצה האחרון.

הרה"ק בעל חישומה משה מאוהנעל ז"ע (י"א פרי תבואה; "אלה דהיי", הובא בס' 'שפת מוב' עמ' קח)

ונראה, דאיתא בגמרא (פסות פ.) שלכן היו בעבר הירדן שלש ערי מקלט כמספר ערי המקלט שהיו בארץ ישראל, למרות שבארץ היו עשרה שבטים ובעבר הירדן רק שני שבטים ומחצה, משום שבגלעד (=בעבר הירדן) שכחו רוצחים, ואע"פ שהיו רוצחים במזיד וערי המקלט אינן קוללות רק שגונגים, פירשו בתוס' דכיון דשכחו רוצחים מוידן – אף שגונגים שכחו, כי כשהורגים במזיד בלי עדים, הקב"ה מונעם מלכוד אחר, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם וזה שהרג בשוגג יורד בסולם, ונפל עליו והרגו, זה שהרג במזיד – נהרג, וזה שהרג בשוגג – גולה (פסות פ.). ולכך צריכים להרבות שם ערי מקלט.

ואיתא בגמרא (נדרים כב.) אלאמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד, מפני שערכה של ארץ ישראל הוא (=שכתוב בו ערך חלק של כל שבט ושבת. רש"י), אבל אחר' כשהטאו, עמדו להם כמה נביאים להוכיחם על עונותיהם, שנאמר (קהל א. ח.) "כי רוב חטאתם רב כעס" (=רוב דברי חטאת הנביאים) כי סימן לרוב כעס שהכמה ישראל להקב"ה. ר"ן. והנה, רש"י מונה במס' מגילה (יד.) את מנין מ"ח הנביאים, והם: אברהם יצחק יעקב משה אהרן יהושע פנחס וכו'. הרי עשר יהושע היו ששה נביאים, והיה די לישראל בכך אילו לא היו חוטאים, כאמור, אבל כיון שהטאו ישראל והוצרך להוכיחם על המוידן שעשו, נוספו להם עוד מ"ב נביאים, וכנגד זה היו שש ערי מקלט לקליטת השוגגים והרצוחים להוסיף עליהם מ"ב עיר.

והוא שהשיב אליהו לאותו תלמיד, שלכן העמיד הקב"ה מ"ח נביאים נגד מ"ח ערי מקלט, דלכאורה קשה, למה לא די בשש ערי המקלט, אלא על כרחך צריך לומר שאמנם מתחילה, קודם שהטאו, היה די להם בשש ערי מקלט, אבל לאחר שהטאו, ורבו הרצוחים, הוצרך להוסיף עוד מ"ב עיר, וכמו כן לגבי הנביאים, שמתחילה היה די להם בחמשה חומשי תורה וספר יהושע, כאמור לעיל, אכן לאחר שהטאו הוצרך להוסיף עוד מ"ב נביאים, וזהו ממש כנגד מ"ב ערי מקלט, ואת זה לעומת זה עשה אלקים.

ברכת שמואל

יתרון דעת

"על הזוועות" – רעידות אדמה (ו)

"לא היתה מפולת ביירושלים מעולם" / הרעש בצפת וביירושלים והנסים/ הרעש בצפת – מקנאת ירושלים ורע דבאבות דרבי נתן פרק ל"ה אמר לא היתה מפולת ביירושלים מעולם, וזה שנים רבות ששמעתי בעיה"ק ירושלים תוב"ב כי בספר "מגן אבות" כ"י פ"א אבות דר"נ פירש, שלא היתה מפולת מרעש, עד כאן שמעתי. וכן ראינו בשנת התק"ך, שבעוד"ר בליל ט' חשוון היה רעש בעיה"ק צפת ת"ו, ומתו ברעש כמה נפשות מישראל, וכמדומה כמו קס"ד נפשות, ובביליל עצמה היה הרעש חזק בעיה"ק ירושלים תובב"א והתמידו הרעשים כמעט כל החורף, וברוך ה' שלא אירע שום מפולת, אף שהיו רעשים רבים וחזקים, ואיש לא נעדר ברוך האל המושיע. חסיד אבות להרד"א (אבות פ"ה מ"ה)

בעת יאריצייט של ההרגים שנהרגו ברעידת הארץ בארץ צפת תובב"א (כ"ד טבת תקצ"ז), אמר והרה"ק רבי אברהם דוב מאוורייטש ז"ע(ע) דרש, וזהו מסים בפירוש הגמרא בפרק חלק (סנהדרין צח.) שאלו תלמידיו את רבי יוסי בן קיסמא איתמי בן דוד בא, אמר להם כשיפול השער הזה ויבנה ויחזור ויפול ויבנה ויחזור ויפול ולא יספיקו לבנותו עד שכן דוד בא. ואמר, כי שעי"ר אותיות רע"ש, גם בגמטריא צפ"ת, וזה כמה שנים שהיתה רעש גדול ב' פעמים בארץ (בשנת תק"ב ובשנת תקצ"ז. כ"ל) ונראה כמה נפשות ר"ל, ואמר שדוד נפילה אחרונה, ועד שלא יספיקו לבנותו בן דוד בא, אמר בן ידו רצון. יתש"ע (בסוה"ק) וז"ע כעין זה בס' 'שערי צדק', בירושלים (דף קח. הובא במהדור"ח בעמ')

מתענין על המפולת שבעיר, כיצד הרי שרבתה בעיר מפולת כותלים בריאים שאינו עומדים בצד הנהר, הרי זו צרה ומתענין ומתריען עליה, וכן על הרעש ועל הירחות שהם מפלים הבנין והורגין, מתענין ומריען עליהם (שורע ארזי תקש ס"ד). ביירושלים עדי"ק אין חזק תענית ציבור על הרעש ומפולת, כי לא חזק מפולת ביירושלים. פרי האדמה ח"ד דף ו ע"א, יע"ש באריכות. ובשנת ה'תרפ"ז י"א לחורש תמוז היה רעש גדול ביירושלים ת"ו ובכל סביבותיה ונהרסו כמה כותלים ומהם נהרעו, וזהו נסים ונפלאות שלא נפקד אדם מירושלים ת"ו, רק בכפרים נעשה הריסות גדולות ומתו כמה עברים' להפ"ן וד' שמר ישראל, וזהו פלא בעיני הרואים והאמיני בד' גם ההולכים על פי הטבע, והעידו כי יד' עשתה זאת.

כף החיים (שם סקכ"ז). וזכ"י הגאון רבי ישראל משקלוב זצ"ל ברש ספר 'פאת השולחן' – על הרעש שהיה בשנת תקצ"ז והחרוב שהיה בערים שכב צפת וטבריה, ומסופ' "פתי ירושלים" גם על חזק כמה בתים וחסרות וכל העיר חפזה אבל תורה לאל"ה לא חזק שום אדם".

אם יחזיר מבטל עצמו לגמרי להשייט, אין להסתייג שליטה עליו, ובהסיפור הידוע מהרה"ק מאוורייטש ז"ע בעל 'בת עין', שבעת הרעש בצפת בשנת תקצ"ז צוה לכל אלו שהיו עמו שישתטחו על הארץ וכן עשו וניצלו כולם, ואח"כ הסביר שראה כי האבנים אינם נופלות כדרכן מירושלם למטה, אלא מתעופפות לרוחב, והבין שאין זה דבר טבעי אלא די הסתייג דבר, וכאשר הסתייג משתוללת אף עצה רק להכניע עצמו להשייט, שאז אין לסתייג שלטון על יחודי, על כן צוה להם להתשתט, ויע"ז ניצל.

נתיבות שלום (פר' וישלח עמ' רח. נתיבות שלום מאמר מרדכי"ח ג' א' ו' א' ו')

... ונשאר קושיא לאלקינו מדוע עשה ה' ככה לארץ וזהו ומדוע יגע בהרים ויעשנו – והיו הגיעני מכבד מירושלים הקדושה מקדוש ה' ידידנו גאון ישראל מהר"י ישראל (משקלאו) בעהמ"ח 'פאת השולחן' בריך רחמנא ירהבי' לן ע"ד 'נתת ליראיק גל להתנוסס', והוא אמר ב' דברים: א' אמר שחורבן גלול הולך ניבאו עזר חז"ל במשנה שלחי סוטה, בעקבא דמשיחא גליל יחרב, והנה בלי ספק רוח ה' נתנוסה בו, ויהי זה נחמה גדולה, כי קרוב עת לעשות לה'. עוד זאת אמר הגאון הנ"ל כי תולה חטא חורבן גלול חטא חורבן בית שני על שנתא חנם.

ובעו"ה יפה אמר, כי שלשה עררי צאן רבצו שם ס'פרדים, פ'רושים, ח'סידים ובהם צדיקים ואנשי מעשה, אבל בני ישראל יפים הם, והענייתו מנוולות, והיא המביאה שאין שלום בניהם כולו קטנות ומירבות שנתא חנם ומלשינות, ולא נשא הארץ לשבת אותם וכו'...

... אך לפי דברי אליהו וכו' לטוב שרעידת הארץ הוא מקנאת ירושלים, נ"ל כי צדיק הוא אלקינו וקנאת ירושלים עשתה זאת, כי שם עשר השמים עני שחבריה לה יחידיו, שם דר המוריה עקדת יצחק, שם שכב יעקב וחסל לו סולם, שם דר בית ה' וזה שכל פית עליו פונים, ולא זה שכניה מכותל מערבי, והנה נשכחה לגמרי זה מקורב מאה שנים שמו פניהם לצפת, כי שם קבר אבינו אלקים ורשב"י במין הורא"י בצפת, וכל עולים לארץ לא שמו פניהם אלא לצפת וטבריה, וירושלים נשכחה לגמרי הורד מכבוד, ובמקום שגם בזה"ו מצוה לעלות לרגל לירושלים כמ"ה הוכיח בהשאלת יעב"ץ ח"א, לא שם איש על לב אלא לעלות לצפת להיחלף לרשב"י וכו'... דרשות חתם סופר (ח"ב דף שצ. יע"ש באריכות)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי משה מזאלישין זי"ע – בעל "משפט צדק" יומא דהילולא כ"ט תמוז (תקצ"א)

טמיר ונעלם כמעט הוא זכור של הרה"ק רבי משה מזאלישין זי"ע, מחברם של הספרים הקדושים 'תיקון שבת' ו'משפט צדק', שהיו נודע בשעתו כ"צדיק קדוש וטהור, אור שבעת הימים" - ככתוב בשער הספר 'בית יעקב' לבנו הרה"ק רבי יעקב אהרן זצ"ל אב"ד אלכסנדר (פיעטרקוב תרי"ט).

וכך נרשם אודותיו, בשורות אחדות, לזכרון עולם בספר 'שם הגדולים החדש' (מנחם מ. א. רכז): **"הרב הצדיק המפורסם בכל תפוצות ישראל בחבוריו הנחמדים... וכל מגמתו הי' תמיד להכניס בלב ישראל ראת ה' ולחנך אותם בדברי תנחומים. משה זכר וזיכה את הרבים, זי"ע"** (וראה עוד שם במנחם ספרים, ערך 'תיקוני שבת', וערך 'משפטי צדק').

הרה"ק רבי משה מזאלישין, שהיה מכונה בפי כל "ר' משה יאנאווער" (נכתב על שער ספר הנו, כנראה ע"ש המשפחה יאנאווערסקי), היה בן לאביו "הראש הנגיד המפורסם" מו"ה יוסף גרשון זצ"ל. כבר בשנות נעוריו נתפרסם כעילוי ובעל כשרונות, ונתקבל אצל גדולי פולין כתלמיד מן המניין, למרות גילו הרך.

בהגיעו לפרקו בנה את ביתו עם זוגות מרת רחל ע"ה בת המנוח רבי מאיר הכהן זצ"ל, שהיתה צדיקת מפורסמת ובעלת מעשים טובים, וכמוכבא בהקדמה לספר 'בית יעקב' (הצ"ל): **"היא היתה מתומכיו אוריינית בטח בה לב בעלה, ותעשה בחפץ כפיה לפרנס את נפש אבי הצדיק זצ"ל ואת כל ב"ב, ולהחזיק את בניהם לתורה ולתעודה, וכל מחסוריהם היה על שכמה. והוא היה עומד ומשמש לפני א-ל עליון בתורה ועבודה"**.

לפי המפורט על דף שער הספר 'בית יעקב', היה רבי משה תלמיד מובהק של הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע - שהעיד עליו ש"מגיל עשר קידש על עמלו לה' יתברך" - ולהמגיד הק' מקאזנין זי"ע, ומבאר תורתם כי רבו דלה והשקפה לעדת צאן מרעיתו בקי"ק זאלישין (זאלישין) אשר במדינת פולין, במשך שש עשרה שנה, משנת תקע"ה עד ליום פקודתו ערב ר"ח מנחם-אב שנת תקצ"א לפ"ק.

תורתו של משה:

בהסכמתו לספרו 'תיקון שבת' כותב הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל - בעל היבית אפרים, את הדברים האלה: **"היתה על יד ידיד ה', גבר חכם בעוז, מופלג בתורה ובחסידות ושמוע שמעתי אפרים כי הוא כזית הנטופה בשעתו, ובשמו ובמקומו יודע כל שער עמו כי הוא קדוש מרחם לעבודה תמה, ומשחר עלומיו הוא שוקד על דלתי התורה, ודרכו בקדוש לבוא חדר בחדר להתבודד... והנה הרב החסיד המחבר לפי רוב הענה נפשו בחלה ביותרת הכבוד ולא יחפץ בחתולות שמו..."**. לפי נוסח הדברים שמשמע שרבי אפרים זלמן לא הכיר את המחבר אישית, ואך שמעו הטוב אודות קדושתו ושקידתו בלימוד התורה הגיע לאזניו.

כן גם הגה"ק רבי אלעזר לעוו זצ"ל אב"ד סאטנב - בעל 'שמך רוקח' ו'יתר חסד', שכתב אז כאב"ד במיקוואה, שקרא להמחבר "מחונתני", מתאר אותו: **"גברא יקירא וקדישא ושמוע יוצא כי הוא מופלג בתורה, וצדיק בדרכיו ותמים במעשיו, ושמו פלא כי לא רצה לטול את השם שחיבר חיבור מיוחד בהלכתא רבתא לשבתא ועוד עניני רשע ומוסר השכל להלחיק הלבבות, וכל כוונתו לזכות הרבים ולשם שמים"**.

וכן בא בהסכמה לספר 'תיקון שבת' גאון הדור רבי עקיבא איגר זי"ע, שמפליג בשבח רעו וידידו המחבר: **"ותבט עיני בשורי אמרי יאי וספירי ויואים מלב צדיק צדקות אהב לזכות את הרבים, ה"ה ידיד ידיד ה' הרב המופלג בתורה ובחסידות ירא וחרד דליל ה' מברכים... ודכירנא שוה ערך אויתו שנים שרא הצדיק הזה לבית מלוני וגילה לי את מחשבתו לשמים במחברת הקדוש אשר לו על התורה... לזה ידי תיכון עמו להיות מסכים להעלות בדפוס מחברת הקדוש הנ"ל ולהפיצו בישראל..."**.

הספר 'תיקון שבת' - שכולל לקט פירושים על סדר התפילות בשבת קודש, וביאור על גודל מעלת קדושת השבת - יצא לאור בחיי המחבר, בווארשא תקפ"ו, בעילום שם המחבר, ונולה לסידור תפילה, כדי "שיהיה מצוי ביד כל אדם", מאחר ש"הכל משמשי בו"י.

הקדמה מאלפת ביותר הקדים לספרו זה, בה זוהק מה על הפירוד והמחלוקות בין הדבקים: **"... כי לא להזכיר כסילות ושטות כזה ולעשות לישראל עם קדושים יו"ץ (י-שמרם צורם) שתי אגודות, הלא כל מינו או צועקים 'אתה אחד ושמן אחד ומי נעמן ישראל' וגו', על כן כשעשה פירוד למטה בין אחדות ישראל עם קדושים, עושה ח"ו פירוד למעלה, וגדול עונו... אוי כמה ראוי לצאת ככרונא ולשפך כמים נפשו לפני בוראנו יתברך שמו שיעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונו בלבב שלם"**.

וממשיך בדברים כדברנו: **"עוד מתי נהיה שתי כיתות, שתי אגודות, זה ישר וזה יעקב, זה ישכר וזה יאסור, זה יאמר זו הדרך לכו בה לעבוד את ה' אלקינו וזה יאמר לא כי וכו', כמה מחלוקת ופירוד לבבות יצמח מזה, וכן כמה ליצנות, כמה להז"ך ושקרים וכו'. החסיד ילעוג על המתנגד והמתנגד על החסיד, ולפעמים ירום לבב של הפחות שבפחותים מן המתנגדים לדבר עתק על גדול תפארת ישראל מן החסידים, וכן פחות שבפחותים מן החסידים לדבר על גדול הדור שבמתנגדים, ואינם משגימים על לבם מאמר המבהיל מדברי רז"ל הקדושים על המללוגלג בדברי חכמים כנועד, ומי יודע אם לא על ידי זה נתמעט השפע בבני ישראל' וכו', וכך ממשיך שם ומעורר נוראות על היצ"ח ש"מתולש בכל אחד ובא בטענה שמות לדבר על חבירו באשר**

"זריותו והידורו בעשיית טובה לבני אדם היו נפלאים, וגם למי שלא היה יכול לעזור לו בגופו או בממונו היה חכו ממתקים מדבר על לבו ומנחמו עד שתוסר הדאגה מלבו והאנחה נשכחה".

"כל המצוות אשר עשה היה בתכלית היחוד והיופי, הן לשמים - כמו הידור וקישור לבית הכנסת, מנורות נאות ומפות יפות, הן בתיקון הספרים בבית המדרש... והן שנתן מלבוש או מאכל לעניים מהוגנים והכל היה מן המובחר והטוב דוקא".

"הוא היה מוחל זריו ונפלא, וכמה פעמים רץ ברגליו לכפרים ולעירות במרחק של פרסאות לשם ברית מילה. ובחזרתו היה רץ עוד יותר מהר, כדי שיבא לביתו לפני חצות היום כדי שלא יבטל שיעורו הקבוע עם תלמידיו, כי כמה שנים תפס ישיבה בהתמדה נפלאה".

"בהיותו בבית הקברות בקי"ק קראקא מצא המצבה על קבר של בעל 'מגלה עמוקות' וכן נתישנה מאד עד שכמעט לא היה ניכר צורת האותיות, והם יראו לתקנה מטעם הכבוד, והתאמץ לדבר עם הגבאים וגם נדב הגונה בעצמו עד שהקימו מצבה נאה על קבר של הקדוש זצ"ל".

"בעיר זאלישין היה בית המדרש ישן ונוטה ליפול, והוא שכר ללילה אחד אנשים לסתור קירותיו, כדי שבעל כרחם יבנוהו בני העיר מחדש, והתאמץ בענין זה מאד מאד, עד שתחת הבנין הישן קם בית חדש של חומה בצורה וגג נאה ונישא".

וקנה"ל ר' חבר

"... ואביא כאן מה שמצאתי בספר 'עונג שבת' וז"ל: ראיתי בספר הק' מרבר החסיד ר' משה ז"ל מזאלישין בעל מחבר ספר 'תיקון שבת', מי שאינו כותב חדושי תורה שלו בעבור שהוא קטן בעיניו - עתיד ליתן את הדף. מפני שאומרים לו: **בפנקס כתבת הסחורה אפילו שוה חצי פרוטה, וחדושי תורה לא כתבת..."**

משמחי לב להגיד ישראל מערלמוטער זצ"ל (עמי קה)

ואלה תולדות משה:

בנו הגדול, היה 'הרב המאור הגדול הצדיק המפורסם בר אבהן טעין וקדישין חסידא ופרישא קש"ת' רבי יעקב אהרן יאנאווערסקי זצ"ל אב"ד אלכסנדר - כתיבאור של הרה"ק בעל 'ישמח ישראל' מאלכסנדר זי"ע בהסכמתו לספרו 'בית יעקב' (פיעטרקוב תרי"ט) - ומעיד שהיה 'מפורסם לצדיק חסיד ונעלה'.

רבי יעקב אהרן היה תלמידו מובהק להגה"ק רבי יעקב מליא זי"ע בעל 'חיות דעת', ויצק מים על דיו במשך שנים רבות, וכפי שמספר על כך בעצמו בהקדמה לספרו: **"... הביאנו להיות מתלמידי מורי הרב הגאון הגדול רשכ"ה קש"ת מו"ה יעקב צצלה"ה האב"ד קי"ק ליסא, ושמשתי ולמתי אצלו שנים רבות, ואבאני ממעיני הישועה מעיני חכמותי, והשי"ת נתן חני בעיני, ולמד עמי לבדי בלילה, מלבד השעורין כסדרן אשר הי' למד עם כל בחירי חמד בני הישיבה".** לאחר מכן הסתופח בצל הצדיקים הקדושים היהודי הק' מפרשיסחא ותלמידו רבי שמחה בונם, רבי יצחק מווארקא ורבי יחזקאל מקאזמר, זכ"ע. ישב על כס ההוראה בטאמשוב, קוראב, זאלישין ובאלכסנדר. נסתלק בשנת תרכ"ו ושם מנוחתו כבוד. אהל קבורתו היה משמש כמקום תפילה לרבים.

בנו השני, היה הגאון הצדיק רבי יוסף גרשון זצ"ל, שנשא עליו את שם זקנו, אבי אביו, וכיהן כדיון ומו"צ ואח"כ אף בהנהגה בדוואהרט (בשנת תרנ"א, לאחר פטירתו, נבחר הגאון רבי מאיר דן פלאקאב זצ"ל להנהיג אב"ד שם בעיר, כשהוא עדיין אבדן צעיר לימים). גם הוא הרבה להסתופח בצל צדיקי הדור, וזכה לחיבה יתירה אצל הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע.

במיוחד נהג רבי יוסף גרשון, אחת בשנה, לעזוב את קהל עדתו ולנסוע אל רבו הגדול הרה"ק רבי"מ מקאצק זי"ע, בו דבק בכל נימי נפשו ונשמתו.

ונסיים בעתירתו, המלמדת הרבה על גדלותו צדיק וקדוש זה, אותה שלח במכתב להדפסה בספרו 'משפט צדק' על תהלים, והמו"ל רבי ישכר בער מייזלר החליט לפרסם את הדברים "אף שנוסח זה נדפס אחר חעדרו בעוונותיו הרבים", וז"ל:

"השי"ת יעזרו על דבר כבוד שמו יתברך לעבוד ביראה ואהבה פנימית וללמוד וללמד תורתו הקדושה לשמה, לאמיתה של תורה. אנה ה' אלקי צאב-ות יושב הכרובים, בורן כל עשונות, אתה יודע רזי עולם ויודע מצפוני לבבי כמה אני חושק וכוסף לעבוד באמת וללמוד וללמד תורתך כרצונך, אמנם השאור שעבדתי מעכב. עשה נא למען שמך הגדול ולמען רחמיך וחסדיך הרבים וברא לי לב טהור ורוח נכון חדש בקרבי וכוף את יצרי להשתעבד לך וזכות כל הצדיקים אשר מעולם קדשים אשר בארץ המה יעמוד לי, ומה גם כל הצדיקים וחסידים אשר הבאתי בדריהם יסידו יקדשו שבת' ופה בספר 'משפט צדק' אכות יעמוד לי ולזרעי ולזרעי זרעי מעתה ועד עולם. ויקויים בי משה זכר וזיכה את הרבים וכו' ואזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות כרצונך הטוב ואזכה לשתי שולחנות, הכל ברוב רחמי, חסדיו לאין תכלית בתוך כללות ישראל עם קרובו, ותחזיקה עיניו לזרעי בשובך לציון ברחמים..."

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת גיטין

בענין רקמת ואריגת אותיות וכדומה – לגבי מלאכת כותב בשבת

הפעם נעסוק בע"ה בעניני מלאכת כותב בשבת, בדן הרוקם אותיות על גבי בגד או אורג בגד באופן שתצאנה ממלאכתו שתי אותיות, אם יש בכך משום מלאכת כותב. וכן באופן שהאדם לוקח אותיות מוכנות מוכד, ומחברן על גבי בד אחר באופן שתצא מזה איזו תיבה – אם יש בזה משום מלאכת כותב בשבת.

מקור לענין זה הוא במכילתין (דף ע"א) בברייתא לענין שטר גט של עבד: **"עבד שיצא בכתב שעל גבי טבלא ופניקס יצא לחירות, אבל לא בכתב שעל גבי כיפא ואנדוכתרי"**, והיינו, ש"כתב על גבי כיפא ואנדוכתרי" אינו נחשב ככתב לענין שטר גט, ופירש"י: **"כתב שעל גבי כיפה – כעין כובע של צמר ונותנות הנשים תחת צעיף קישוריהן וכו'."** אנדוכתרי – תכשיט ורוקמן עליו צורות במחט... ואם רקמו עליהן אותיות הגט אינו כתב, לפי שאינו כתוב וקבוע אלא מוטל על הבגד וב' ראשיו תחובים". כעין זה ובירור כיאור כ' תוס' ר"ד: **"רקמת המחט לא חשיבא כתיבה, לפי שאין האותיות קבועות אלא תחובות, ובעי כתב קבוע על דבר שהוא מגרש בו"**.

והנה הבית יוסף (בסוף"ק קבה) כתב בזה"ל: **"אם רקם או ארג או עשה במעשה מחט אותיות שהוא לא כתב הוא כן, פירש הערוך (עך אנדוכתרי) אהא דמרגנין בפ"ד גיטין..."** **"עבד שיצא בכתב שעל גבי טבלא ופניקס יצא לחירות אבל לא בכתב שעל גבי כיפה ואנדוכתרי"**, ומשמע הנה דגש אשה וגט עבד הם שווים... וכן כתב רבינו ירוחם בחלק ב' (נכד רד"א) אם רקמו בבגד הנקרא בלשון חז"ל אנדוכתרי אינו כתב, וגם העיטור במאמר ז' (ח"א כו.) כתב ברע"א. **"אבל לא בכתב שעל גבי כיפה ואנדוכתרי..."** ורבינו חננאל פירש, כפה של צמר ארוגה ורקם באריגתה, ואנדוכתרי – הוציץ דרובעין אותם ומצייקין בהם כתב בדרך שערשין במחצלאות כתב באותיות, וכגון זה שנכתב ברקמה או במעשה מחט – כתב טעם, עכ"ל. מהמשך לשון הב' נראה שהובן בדברי כל הראשונים שהביא עד מה – שאותיות הנכתבות על ידי רקמה או מעשה מחט אינן נחשבות כתב כלל, גם ללא הסברה שאינן קבועות, כי גם אילו היו קבועות על גבי הבד שנקרמו אין זה נחשב ככתב, כי רק אותיות הנכתבות בדיו או בשאר צבע, נחשב ככתב.

ועל כך ממשיך רבי"י: **"מיהו רש"י פירש, כפה כעין כובע של צמר ואנדוכתרי תכשיט ורוקמן עליו צורות במחט... ואם רקמו עליהם אותיות הגט אינו כתב, לפי שאינו כתוב וקבוע אלא מוטל על הבגד ושני ראשיו תחובין"** עכ"ל, והיינו, כי מרגנין הוא יסוד החסרון מחמת שהוא לא כתב הוא כן, פירש הערוך: **"אין כתב, ועל כך כותב עור"**. ויש לזרז בדבריו, שאם הוא קבוע כגון שהוא ארוג או שהוא מרוקם כמו שרוקמן הנשים אצלנו שהוא קבוע כתב מיקרי וכשר, וצ"ע, והיינו, שאם תהינה האותיות קבועות יש לזרז, לפ"ד רש"י, שיהא נחשב כתב מעלייתא. ולאור דברים אלו כתב גם בשו"ע (אה"ע סי' קכ"ג) **"אם רקם או ארג או עשה במעשה מחט אותיות הגט, י"א דלאו כתב הוא"**, כי לפי הדריק ושאר הראשונים אין דיו ככתב – באופן שהאותיות הן קבועות, ולעומת זה לדברי רש"י יש מקום לדיו שיהיה דיו ככתב, כי כל החסרון אינו אלא משום שאינן קבועות.

ועתה נגביר לזרז בענינים הללו לענין מלאכת כותב בשבת, הנה מציענו מחלוקת בראשונים – אם גררי כתיבה במלאכת שבת שווה לגררי הכתיבה לענין גט וסת"ם, והמחלוקת נסובה לענין חק תוכות (היינו, חקיה בתוך חלל האות וסביבותיה, או עשיית מעשה שלא בנוף האות, באופן שהכתב נעשה או הוכשר מאליו), שמבואר בסוגייתנו שאינו נחשב ככתב לענין כתיבת הגט, ודנו הראשונים כלפי מלאכת כותב, אם יא' גם לגבי שבת אין חק תוכות נחשב ככתיבה, כמו לענין כתיבת גט וסת"ם, או שאין דיו ככתיבת הגט – וכלפי מלאכת כותב דיו ככתב. בדברי **"הרשב"א** (שבת קד' ד"ה מאה) יוצא מפורש, שגם לענין מלאכת שבת אין חק תוכות נחשב ככתב, ואין בזה משום מלאכת כותב, ולעומת זה כתב הר"ן (על הרי"ף שבת סוף הבונה) **"דלגבי שבת ליכא קפידא בין חק תוכות לחק יריכות, דכל היכא דהוי מלאכת מחשבת מיחייב..."**.

על פי נדון זה לענין חק תוכות כתב המנחת חינוך (מצוה לב, מוסף השבת אות לו) – שבשאלת זו תלוי, שאם רקמת או אריגת אותיות נחשבת ככתיבה לענין שבת, לדעת הרשב"א – כל כתב שאין דיו ככתב לענין כתיבת הגט, אין דיו ככתב לענין שבת, ואילו לדעת הר"ן, יש מקום למור גם בכגון זה, שלענין מלאכת שבת נחשב ככתב, כי לענין שבת לא שהוא מלאכת מחשבת נחשב מלאכה, ויתכן שגם כתיבה באופנים אלו נחשבת מלאכת מחשבת (וע"ש במנח"ש שהשאר הענין בצ"ע). ויש לציין, שגם לדעת הרשב"א – הדבר תלוי במחלוקת רש"י ושאר"י שהבאנו, שלדעת רש"י – גם האותיות הן קבועות נחשבות ככתיבה גם לענין גט, ולכן גם חייבים עליה במלאכת שבת.

והנה בענין מציור אותיות מוכנות מוכד או מספסוף וכדומה על גבי בד אחר, כתב המנח"ח (שם) שהדבר ברור, שאין בזה דיו של מלאכת כותב, וגם הר"ן מודה בזה. כי מאחר שהאותיות כבר קיימות, ואין בזה כי אם פעולה של קירוב האותיות, וקירוב אותיות ודאי אינו נחשב ככתיבה (עי' ט"ז א"ח סי' שמ סק"ב). ומש"כ תמה על דברי המנח"ח (סי' שמ סק"ב) שכתב: **"משמע בגיטין דף כ' שאם תחב אותיות של כסף על גבי בגד מקרי כתב..."** וא"כ אפשר דאסור לעשותו בשבת, ולכאורה איפה מצאנו כן המנח"ח בסוגייתנו, ואי נמצא שהמנח"ח הבין כן בפירוש של **"כתב שעל גבי כיפא ואנדוכתרי"**, הרי אדרבה, מוכח שאינו כתב לענין גט, ונראה שהר"ן ירדה שקירוב האותיות אינו נחשב כותב לענין מלאכת שבת (וע"ע בביתאור דברי המנח"ח בתוספת שבת סי' שמ סק"ד; ומצוה"ש שם, חידושי הדת"ס באן; ח"א ה"ל שבת כלל לו נשמט אדם סק"ב).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני מוסף בראש חודש שחל בשבת

א. בראש חודש שחל בשבת אומרים בברכה האמצעית שבתתל מוסף **"אתה יצרת"**, שכוללת מוסף של שבת וראש חודש וחזרתו אותה: **"מקדש השבת וישראל וראשי חדשים"**.

ב. אם טעה בתפילתו ואמר **"תכנת שבת"** לא יצא ידי חובתו, מאחר שלא הזכיר מוסף של ר"ח, ואפילו אם אמר **"יעלה ויבא"** בעבודה, לא יצא (ע"י חכמת שלמה א"ח סי' תכה ס"א). [וכן כשחל ר"ח בחול, ובמקום תפלת מוסף התפלל תפלת שמו"ע רגילה, אזי אע"פ שאמר **"יעלה ויבא"** לא יצא ידי"ח מוסף, כיון שלא הזכיר את מוסף של ר"ח, וצריך לחזור ולהתפלל (ע"י מנחת א"ח סי' תכה סק"ה בשם תשי' הרדב"י, ומבוא שם במ"ב סק"י)].

ג. אם התפלל תפלת מוסף של ראש חודש, ורק החסידי את פסוקי הקרבנות, אפילו אם אמר רק **"ונעשה לפניך את חובותינו בתמידי יום ובקרבן מוסף"**, יצא (ע"י א"ח סי' רסח ס"ד במ"ב שם סק"י).

ד. אם הוא מסופק אם אמר **"אתה יצרת"** או **"תכנת שבת"**, צריך לחזור ולהתפלל, דמסתמא התפלל כמו שהוא רגיל ולא אמר **"אתה יצרת"** (ני"ל, וכח"א סי' במ"ב סי' רסח סק"ט במ"ב שם מסופק אם התפלל בשבת תפלת שבת או תפלת חול דצריך לחזור ולהתפלל, דמסתמא התפלל של חול כמו שהוא רגיל). [ואע"פ שמי שמסופק אם התפלל מוסף, אינו יכול להתפלל שוב פעם, כיון שצריך לתת דאם התפלל תחת זה לנדבה, וקרבן מוסף הרי אי אפשר להביא בתורת נדבה, וכן מי שהוא מסופק בתפלת מוסף – אם התפלל של מוסף או של שחרית, אינו יכול להתפלל מספק, כיון שקרבן מוסף אינו בא נדבה, וכן בכל תפלות בשבת – אם נסתפק אם התפלל, אינו מתפלל שוב, כי בשבת אי אפשר להתפלל בתורת נדבה (ע"י סח ס"א ומ"ב סק"ה בשם האחרונים, וע"י בא"ח סי' קכד ד"ה יוצא – ישישה עצה להיות שלוח ציבור וחזור בתפלה בשביל התקנה ויוצא נמי ספקא), מכל מקום היכא דקרבן לנדבה אינו התפלל מוסף, כגון חנוכה, דמסתמא אמר **"תכנת שבת"** ולא **"אתה יצרת"**, חוזר ומתפלל. וכן אם מסופק אם אמר בשחרית **"יעלה ויבא"** חוזר ומתפלל, דמסתמא לא אמר (מ"ב סי' סח סק"י)].

ה. אם טעה וחתם בשל שבת לבד, יצא, כיון שהזכיר את מוסף ר"ח באמצע הברכה, ואמנם אם לא הזכיר את מוסף ראש חודש באמצע, לא יצא (ע"י סח ס"א, במנ"א, פמ"ג ומ"ב). וע"י בא"ח סי' תפ"ד (נ"ח מקדש).

ו. טעה וחתם **"מקדש ישראל והזמנים"** ולא הזכיר של שבת, אם נזכר תוך כדי דיבור, אומר **"מקדש השבת וישראל והזמנים"**, ואם נזכר אחר כדי דיבור – יש בזה מחלוקת אי יצא, ועל כן אל יתפלל שוב מחמת ספק (ע"י סח ס"א ובשע"ת שם סק"ט ובבא"ח בשם תברכי"א דלא יצא, ברם ע"י שו"ע הרב סי' תפ"ד ד"ה יצא, כיון שהזכיר של שבת באמצע, וסיים דטוב לחוש לדבריהם שלא להכניס עצמו לדין ספק ברכה בטעות). ונכון שיכוין היטב לשמוע בחזרת הש"י ולצאת בתפילתו.

עלֵי מועד

משמים מסבכים שהאדם יסע אל הצדיק

"אמר אא"ו הה"ק מוסינע ז"ל (–הרה"ק בעל הוי"ב כל יו"ע, אבי אבנר), על מה שנתהו אצל העולם שבאים להצדיק שיתפלל על פרנסה או בקשה אחרת, אבל האמת הוא שגם השמים מסבכים לו זאת שלא יהיה לו פרנסה או שיצטרך בקשה אחרת, ועל ידי כך הוא נוסף להצדיק, וכאשר בא יבא להצדיק, אז עושה לו הצדיק תיקון כנפשו, וזהו באמת מה שצריך, רק שהוא בעצמו אינו מרגיש בזה. ולזה רמז דוד המלך ע"ה (תהלים קה, ה): **"רעבים גם צמאים"** – אבל סיבת הדבר הוא, **"נפשים בהם תתעצב"**, שהם צריכים תיקון הנפש.

בזה פירש גם את הפסוק בפרשת מטות (במדבר לב, ב): **"ויכתוב משה את מוציאים למסעיהם"**, הכוונה, שמשנה רבינו כתב שכל מוציאים רצ"ל, סיבותם ושאר עניניהם, היה רק בשביל למסעיהם, שעל ידי זה יתקן להצדיק, ויהיה להם תיקון הנפש. אבל יראה למסעיהם למוציאים, שכני ישראל סברו שעיקר הנסיעה להצדיק היה רק בשביל למוציאים וסיבות שלהם, אבל באמת לא כן היה, כי אדרבה כל הסיבות רק בשביל למסעיהם, שיבואו להצדיק ויהיה להם תיקון הנפש".

הנהגה נגדית להרה"ק רבי שני הלבשראס זצ"ל מוסינע זצ"ל (ח"ב, ע"ב מד)

עלֵי ספר

מרגליות הש"ס על מסכתות גיטין וקידושין – אוצר חידושי תורה ע"ד הפרד"ס, פנינים ואוצרות ומקורות ונאונים הדורות, ערוך ומסודר לפי סדר דפי הש"ס. בתוספת מפתח ענינים, אישים וספרים. נלקט וערכו להפליא בידי רב אמן רבין פרלוב, ירושלים תשס"ח (תרה עמ').

הוד קדומים – יצא לאור במלאת שנה לפטירתו של כ"ק הגאון הצדיק מנאראל זי"ע, זקן רבני חסידי ומעמד הכנסת ספר תורה לזכור חסידו, ובו חידושי תורה בחלכה ואגדה וכלל גם ליקוטי תורה והלכה מספרי הגה"ק מקארטשין זי"ע בעניני סת"ם, דברי נתי מוספת אחר טענות רשימות מספרי קודש, פרקי תולדות וזכרונות ועוד. יצא לאור בפר פאר על ידי מוסדות נאראל באה"ק, תמוז תשס"ח (רנ"ו עמ').

מפיה ומפי כתבם ח"ב – סיפורים ופתגמים קדושים מרובותיו הקדושים גאון וצדיק ארץ, ואחסיים הראשונים, פרושים וצדיקים רובם סוד ראו אור הדפוס. ונלוו אליו ספר נתיבות ויקר הערין **עזות ביעקב** – והוא לקט יושר מספרי הגה"ק רבי יעקב ישראל אשכנזי זי"ע ממגדן [היעב"ץ], מספר 'שמושי' הגדול ומכת"ק אודות מלחמת הקודש עם תהרשע, כת הפראנקסטים שרי"י והמסתעף בשנות ה' תיק' לנ"ו, על תולדות רבינו היעב"ץ זי"ע מלוקט מספרי ומכתב יד קדשו. נערך ונסדר עם הוספות רבות ונכבדות נעם תתייק אפר ראות אור הדפוס לראשונה וי"ל ברב פאר ויופי על ידי חברי מערכת 'מענוני הברכה', קרית יואל, תשס"ח. הפצה: 'אור הספר' ירושלים.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

ידידנו הנדיב הנכבד הי"ד שהיה תרומתו בעין יפה לזיכוי הרבים לכבוד וימא הדילולא **דב"ק האדמו"ר מבאבוב זי"ע**

הרה"ק רבי שלמה בהרה"ק רבי בן ציון ציצוקללה"ה

נסתלק ב"חודש החמישי" באחד לחודש – א' מנח"א תשס"ח לפ"ק

זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

הרה"ג ר' הערשל פארגעס הי"ו חתן הרה"ח ר' יעקב משה גריון הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תח"י למיזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' יעקב גאטספעלד הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למיזל טוב ורוב נחת דקדושה השלום זכר – בביהמ"ד דחסידי ויוניץ (בריא)	לעילוי נשמת הרה"ח ר' שמואל זאנוויל ב"ר יהודה אר"י ע"ה היידען נלב"ע ביום ב' מנחם אב ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יוסף יוחנן ע"ה ביכלס"א הרה"ח ר' יחיאל מיכל פרידמן הי"ו נלב"ע בדמ"א ביום ב' מנחם אב תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

גדך ומכור

מראות הקודש

לחקר תמונות ותצלומים ממלכות בית בעלזא

בשמחה רבה במשרים אנו בזה בשער בת רבים, כי תלית לאור עמל בד עלה בדינו לאסוף אוסף מיוחד במינו של תמונות ותצלומים רבים ושונים מהם נדירים ביותר, מאת רבתיש הק' מבעלזא זי"ע ויצ"ח, והוא עומד לצאת לאור עולם באלבום מפואר ונהדר בקודש בקרוב, וחלקו לקראת ימא הדילולא קדישא דכ"ק מרן מהר"א זי"ע, בכ"א מנחם-אב תשס"ח.

ובעת נעילת שער פונים את עוד בבקשה לכל אשר בידי פרט שיכול לפאר ולהודו אוסף מיוחד זה, שישלח בטובו לעמוד עמנו בקשר, במס'

054/844.9776

א"ח בא"ח

albumbetr@gmail.com

ורבות על שער

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פר' דברים - "שבת חזון"
ח' מנחם אב תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גל' תרל"א

הדל"ע	מו"ש	ר"ת
22:30	22:13	20:59
21:49	21:33	20:21
22:04	21:52	20:36
22:02	21:40	20:31
21:33	21:12	20:02
22:32	22:17	21:01
22:32	22:11	21:00
22:10	21:51	20:38

אנטווערפן
לונדון
מאנשעסטר
ציריך
ווינ
אמסטרדם
פאריז
פראנקפורט

תורת של ראשונים

"שוב הדבר אשר דברת לעשות" - פירוש תוכחה זו

ותענו אותי ותאמרו טוב הדבר אשר דברת לעשות (א, יד). וגם זה מן התוכחות, שהיה ראוי שיאמרו אין אנו חפצים בדיונים וזולתך, ואמרו 'שוב הדבר אשר דברת', לפי שהיו חפצים דיונים קרובים, או שכנים או אוהבים, שיעשו חפציהם.

וטעם (אמרם) 'לעשות' (ע"י בפירוש) - לפי שלפעמים האדם ידבר דרך מוסר ולא שיעשה כן, וישראל חשדו למשה שלא אמר כן, לפי שרצונו שיעשו כן, אלא דרך מוסר - לפי שחשב שיאמרו ישראל הם וחלילה אין אנו רוצים דיון וזולתך - לזה אמרו 'לעשות', אנו רוצים שכן תעשה כאשר דברת.

תולדות יצחק

הזכיר הכבי לשבח

ותשובו ותבכו לפני ה' ולא שמע ה' בקולכם ולא האזין אליכם (א, מה). בפרשת שלח לא הזכיר הכתוב את הכבי הזה, יען כי אין צורך להזכירו. אבל משה בן הזכיר אותו עתה לשבחם, שנחמו על המאדם. וגם 'להגיד להם שהיה העין ההוא גדול מנשואו, כי בא עליו השבועה הגדולה, וגזר דין שיש עמו שבועה אינו נקרע' (ר"ה יח), ולכן: 'ולא שמע ה' בקולכם ולא האזין אליכם'.

רמב"ן

"מדבר קדמות" - מהו, והיכן הוא?

ואשלה מלאכים ממדבר קדמות אל סיוח מלך חשבון (ב, כו). רש"י ז"ל הביא, דמדבר קדמות רמז למדבר סיני שניתנה בו תורה שקדמה לעולם. ד"א מדבר קדמות: "ממך למדתי שקדמת לעולמך". ע"ש.

ונראה לפרש, ד"קדמות" היא מלשון: "קדמה מורדה" (שמות כו, יח). - "מדבר קדמות" - ממדבר שבמזרח, כלומר, ששלח מלאכים ממדבר שבמזרח ולא ממדבר שבמערב.

ויש מפרשים "מדבר קדמות" - מקדם היה מדבר שממה, דהיינו קודם שבאו לשם בני ישראל, אבל משבאו לשם בני ישראל והקב"ה הוציא להם מים מן הסלע והשקה אותם, שוב לא היה מדבר. ואמנם, כאשר נתבונן בכתובים בסדר במדבר (כא, כ-כא) נראה, שמשם רבינו שלח את השלוחים אל סיוח מלך חשבון ראש הפסגה, והוא המקום אשר הוא קורא לה כאן "מדבר קדמות", כי אכן בשעת השליחות, כבר היה נקרא מקום זה שדה ולא מדבר.

בכור שור

בין דיבור לאמירה

ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם. וידבר ה' אלי לאמר (ב, יח-יח). וברש"י: "אבל משילוח המרגלים עד כאן לא נאמר בפרשה זו 'וידבר', אלא 'ויאמר', ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים לא נתייחד עמו הדבור בלשון חיבה, פנים אל פנים וישוש הדעת, ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים אלא בשביל ישראל" (והוא בתוך ויקרא ו).

פירוש, כי דיבור - משמע ריבוי דברים, והוא ענין חיבה, כגון שני אוהבים שמדברים זה עם זה מתוך חיבה, אבל אמירה - משמע מיעוט דברים, אמירה גרידה בעלמא.

ובתענית (פ) פירש"י: לא היה הדיבור ביהוד ובחיבה, דכתיב "וידבר ה' אלי" - נתייחד עמי הדבור, ואע"ג דמקמי הכי כתיבי קראי דכתיב בהו 'וידבר', יש אומרים: לא היה הדיבור אל משה פה אל פה אלא בחזיון לילה.

חזקוני

לקח טוב

לשמח את המלך בימי בין המצרים

מפי חבריו וידידיו? לא ולא. ברור הוא מעל כל צל של ספק שמה שדרוש לטובת אוהבנו זה, הוא מדת מה של שמחה שתרגיע את לבו. ואף אם יישמע הדבר מוזר מאד באזנינו, הרי שאנו אין לנו אלא להתאזר בכחות מיוחדים למען אשר נוכל להתגבר על יגוננו אנו, ונוכל להביאו נחמה פורתא ככל אשר ביכולתנו.

ואין כוונתי שנשכיה את האבל מליבנו. חם מלהזכיר. אדרבה, עלינו לחרות את היגון בלוח לבנו ולא לשקוט ולא לנוח עד אשר

אין כל ספק שחורבן בית מקדשנו מעורר יגון ואנחה ובכיה לדורות. דמעת כל בן ישראל על לחיו, ואין מותר בכל עצב הבא בעקבות דבר נורא זה. ההלכות שהורנו חכמינו ז"ל לימים אלה אינן נפלאות בעינינו, כי עיצומם של הימים דורש קינה ואבל. וכאותה אימרא מפורסמת בשם רבותינו ז"ל, שראוי לכל בן ישראל להיות מיצר ודואג על חורבן הבית, וראוי לכל מי שאינו מוצא את עצמו מתאבל, שיהיה מיצר ודואג על קוצר ידו זה.

אלא שאם בן הדבר, ותופעת האבל מובנת מאליה, כיצד הגיעו תלמידי בעש"ט ז"ל לידי כך שדייקא בימים אלה, המלאים צער ודאגה כאמור, יש לכל בן ישראל להשתדל ולהתאמץ ביותר לעבוד את השי"ת בשמחה, עוד יותר מבשאר ימות השנה. אתמחה.

משל למה הדבר דומה, לאיש שקרהו אסון רח"ל, ומתו עליו אביו ואמו בדמי ימיהם, וגם כל ביתו ומשפחתו נחרבה כליל, עד שלא נשאר מכל הנלוים אליו שריד ופליט, וכל האהוב עליו מיום היוולדו עלה ברוח כאבק פורת. כל קרוביו וידידיו המכירים את האיש האומלל בוכים ומתאבלים, כי נכמרו רחמיהם עליו, וקול בכייתם בוקע ועולה עד לב השמים, וכולם נופלים על האיש הגלמוד באנחות ויללות קורעות כל לב.

עד שמביניהם קם על רגליו אחד המיוחד מבין ידידי האיש, ומאסף את כל הקרובים והמכירים בפניה מרוחקת, ובקול חנוק מדמעות פונה אליהם לאמר: חברים אוהבים, אמת נכון הדבר שגם לבנו שותת דם לנוכה האסון הנורא אשר קרהו. אך עלינו לפעול לצורך הנער ולא לצרכנו. האם לקול בכיותינו הוא נחוץ כעת? האין כוס יגוננו מלא על גדותיו עד אשר זקוק הוא גם לאנחות ויללות

אותיות מחכימות

..הגם שהזמן גרמא להיות עבד וגאנח על חורבן בית ה', פס כל זה יש לחזק את עצמו ולטהר לבבו ולעבוד ה' בתורה ותפלה בשמחה, כפרט בשעת חמירות שירות ותשבחות.

ולבסוף זה על פי משל ומלילה: מדריך מלך בשר ודם קטן לו כל מיני טוב ומיני שמחה, וגם מנגנים בתוף ומחול וכוונתו שוגב, ובזמנו כאשר טוב לב המלך והוא שרוי בשמחה, אין מן האורח לו אל המסורסים והמנעמיים בקול קולות, כי בלאו הכי יש לו שמחה לב. אכן כאשר לפעמים בא עת עבד ויגון ממקרה אשר הקרהו, אז יקראו הפורעים על נבל לקיים ולזמר לשמח לבבו ולהליל פנים.

וכן הנמשל ודוגמא כניכול אל קדושתו ית', שזוהי משרתו דקדוש מנעמים לו ומקלסים עמו, רק בזמן שצית המקדש חרב, יש עבד בנתיב ברח"ל. אז לריקים מי אשר נגע ה' בלבו, להתחזק ולכנס אל בתי גוואלי ולהפסיק עצמו מכל מיני טבבות, ולשמח כבוד המלך, ולומר לפניו אתה מלכנו מעולם וגם עכשיו, ותמלך לעולם ועד, והכל כאין נגדך, ועלו מושיעים בזה ליון, ויחזיו כל לעבדך ויתנו לך כתר מלוכה...

עבודת ישראל (פ' מסעי)

אמרות טהורות

זהירות ויתרה מפירוד פנו – שמתרחב וחולק רח"ל

אחינו המור את לבבנו וגו' (א, כח). "אחינו – מעטנו תלישא קטנה, המור את לבבנו – במעט קדמו ואולא. רומז באהבת חברים, שצריך לשמור מאוד מפירוד הלבבות במעטא דמעוטא, שכיון שנעשה ח"ו איזה פירוד ותלישא קטנה ביאחינו, אוי' המור את לבבנו" – קדמו ואולא, הפירוד הולך וגדול ח"ו, והחכם עיניו בראשו".

בית אחין (לוקיטוס). וראה בסנהדרין ז. – "האי תיגרא דמיא לצינורא דבדיקא דמיא, כיון דרוח רוח" (וכו)

צדיקים ממתיקים דינים באף וחימה שלהם

רפאים יחשבו את הפ כעניקים והמאביים יקראו להם אימים (דברים כ, יא). "שמעתי מאת הצדיק ר' זאב וואלף (מזכאריז) בן הקדוש המגיד ר' יחיאל מייכל מולאטשורב – שאמר זאת בעת היותו במרחץ סמוך לעירנו, והייתי אצלו עם אבי זצ"ל על שבת קודש פרשת דברים, וכך דיבר בקדשו: "רפאים" – אלו הצדיקים רופאי נפשות, "יחשבו אף הם", אף וכעס שלהם ייחשב "כעניקים", מלשון הכתוב "העניק תעניק לו" (לחן טו, יד). כלומר, שהצדיקים, על ידי כעס שלהם לשם שמים, ממתיקים דינים וממשיכים שפע ברכה. "והמאביים" – שאין להם הכרע של דעת, "יקראו להם אימים" – כעסנים, "שאינן להם מוח לחבין שכל דברי הצדיק עושה רשימות גדולות להמתין כל הדינים".

חיובל הברכה, קאמאראנא

"פנו לכם צפונה" – להצפין את העושר וההצלחה

ונסב את הר שעיר ימים רבים. ויאמר ה' אלי לאמר. רב לכם סב את החר הזה פנו לכם צפונה (ב, א-ג).

"רבים אמורים כי פסוק זה נוקב ויורד עד תהום, ויש בו רמז לשעה ולדורות וכו'... וענין הצפנה זו (=פנו לכם צפונה) רמזה לומר, שאם ימצא האיש הישראלי בגלות ההל הזה איזו הצלחה זעיר שם, אז ימצינו ויצפינו הכל בפני עצמו, כי

אמירה נעימה

מול סוף (א, א). וכתב 'בעל הטורים': ב' במסורה – הוא 'מול סוף', ואידך: 'ושוב מול את בני ישראל שנית' (יהושע ה, ב). ומפרש על פי אמרם ז"ל (חולין פז, א): חמשה דברים נאמרו בקרומית של קנה: אין שוחטין בה ואין מליץ בה וכו' (=משום ששחטתין אותם, קיסמין נתיחין ומפרשים דיכנה ואיכא סכנתא... רש"י שם), והכי קאמר ליה השי"ת ליהושע: מול את בני ישראל בחברות צורים – אבל לא בקנה סוף. ע"ש. והדברים תמוהים, דאדברא איפכא משמע מלשון 'מול סוף', וכבר תמה כן בהגהת בעה"ש.

ואפשר לפרש פירוש המסורה כפשוטו, שמשה רבינו הוכיחם כל כך על שהוצרכו להימול שנית, כי כל העם הילודים במדבר לא נמולו, ועל כך בא לרמז 'מול סוף' כאמור לעיל. והמעט שלא נימולו הוא, מפני שלא נשבה להם רוח צפונות ויש סכנה בדבר (וכמות עכ"ל). ואין לומר, ששלוחי מצוה אינן ניווקין, דהא הוי כמו שכיח הויקא, דלא שייך אז כלל זה (חולין קמב). וכמו כן בהא דאין מליץ בקרומית של קנה, הרי מעטו הוא משום דקסמין נבדלין ממנו, ולכאורה, הא שלוחי מצוה אינן ניווקין, וכל שכן בעידנא דעסיק בית, וצריך לומר דהא נמי הוי שכיח הויקא, נמצא דשני ענינים הנזכרים לעיל עולים בקנה אחד.

ערוגת הבורש להגה"ק רבי משה ברבי עמרם זי"ע גרינוואלד (נפטר ב' מנ תרע"ז פ"ק)

ואצוה את שופטים בעת ההיא לאמר שמוע בין אחיהם (א, טו). זייק לומר 'בעת ההיא', כי רק בעת ההיא צריך לשמוע את הבעלי דינים כדי לשפוט צדק, אבל לעתיד לבא, אצל המשיח, איתא (פנחורין עג): "מזורה ודאין" – שיהא מוריה באדם ושופט ויודע מי החייב, שנאמר (ישעי יא, ג) "הדריחו ביראת ה' וגו' ולא למשמע אונני ויכיה", ואפילו הכי "ישפט בצדק דלים" וגו' (שם פסוק ד).

גם כי התאנף ה' בגללכם וגו' (א, לו). לכאורה קשה, והלא לא מצינו שהתאנף ה' על משה בעון המרגלים (וע"ר רמב"ן).

אין לך אומה שמתקנאת בישראל כמו עשו, כי לדעתם הכל גזולה בידם מהן מן ברכת יעקב אבינו שלקח ברכותיו של עשו במרמה, וכן יעקב צוה לבניו 'למה תתראו' (בראשית כב, א), פירש רש"י בפני בני ישמעאל ועשו, כאילו אתם שבקעים, כי שניהם סוברים שיצחק גזל הצלחת ישמעאל ויעקב גזל הצלחת עשו על ידי השתדלות, על כן צוה דוקא על עשו: 'פנו לכם צפונה' – שלא יתקנא בכם, וזה היפך ממה שישארל עושים בדורות הללו בארצות אויביהם, כי מי שיש לו מנה הוא מראה את עצמו במלבושי כבוד ובתים ספונים וחשובים כאילו היו לו כמה אלפים, ומגרים האומות בעצמם, ועוברים על מה שנאמר 'פנו לכם צפונה'. ומנהג זה הוא ברכת בני עמינו, והוא המסכת את כל התלחה אשר מצאתנו. והמשכילים יבינו ליקח מוסר".

כלי יקר

"פנו לכם צפונה" – שצרכי הגשמות

ויחי נעשים לשם שמים, תובו כבדו

רב לכם סב את החר הזה פנו לכם צפונה (ב, א). "נראה לי על דרך הרמז, 'הר' נקרא היצר הרע (סוכה נב), והנה לשבר את היצר הרע מכל וכל אי אפשר, והוא רק בבני עליה, והמה מועטים, הרוב הדברים צריך ליצה"ר, רק העיקר עבודה הוא מה שיצה"ר מדבר על לב האדם שהיא מצוה וכוונתה לשמים, זה עבודה גדולה יותר מלשמור את עצמו מעבירה. על כן אמר: 'רב לכם סב את החר, רצ"ל, להסביב את החר – היצר הרע – ולא ליגע בו כלל, זה דבר גדול, רק העיקר מבושש בכיכול מאתנו, 'פנו לכם צפונה, רצ"ל שתפנו ותבערו ה'לכם, היינו הצורכי גופניות אשר טמון וצפון בלבכם, ולפנים אתה מראים שהוא לשמו לבדו, ובאמת כוונתכם עוברים ולכן לכל צורכיכם. וזה עיקר גדול בעבוד השי"ת שיהיה תובו כבדו, ולא שתראו לפנים שהוא עבדו ה', ובלב כל מנגמתיכם עובר צורכי הנהג. וזהו: 'פנו לכם צפונה, והספיא דקרא שמעתי בשם הרב הגאון הצדיק אבד"ק יאס".

רבי הוב

והנכון הוא על פי דבריהם ז"ל (תענית כג). שאמרו בפסוק (במדבר יד, א) "ויבכו העם כלילת ההוא" – קבעו בכיה לדורות, כי ליל תשעה באב היתה שבו נחרב הבית. ואמרו עוד, שאם היה נכנס משה לארץ והיה בונה בית המקדש לא היה הבית נחרב, שאין אומה ולשון נזנעת בו (עי' פסח פ. וראה: 'פרשת דרכים' דרוש ה, 'פרש"י וספ' החדש אות צא). ואמרו עוד (מדרש שו"ש תהלים עט) בפסוק "מוזמר לאסף אלקים באו גוים בנדלתך" וגו' – "קינה מובעי ליה, אלא על שהפניו את חמתו בעצים ואבנים ולא בבניו".

נמצא, שאם היה נכנס משה לארץ והיה בונה בית המקדש, ולא היה אפשר להשליך חמתו עליו, כנזכר, ואם כן ייחר אף ה' בשונאי ישראל, והיה כליונם במקום חורבן הבית.

ולכן גזר ה' בגזרת המרגלים גם על משה שימות במדבר. "והוא אומר: 'גם כי התאנף ה' בגללכם', פירוש, בגלגול דברים שלכם, כי אם לא היה עון המרגלים והיו נכנסים, אפשר שהיה נכנס משה עמהם, והם שיכנה בית המקדש אין מיוחש, כי לא נתגבר בחינת הרע, והיו עומדים בצדקם בארץ, אלא מאמצעות עון מרגלים גברה יד רשעה, וידע ה' כי לא יעמדו בצדק, וצא ולמד משירת האזינו. ואם תאמר, והלא רואני שמיתות משה היתה על מי מריבה, כבר כתבתי שם (במדבר כ, ה) שאם משה היה מקדש שמו יתברך, הוי ישראל תזוהרם למהרתם שהיו בו קודם הוא המרגלים, באמצעות קידוש ה' הגדול, והיה ה' מתיר שבועת משה, והיה נכנס לארץ וכוונת בית המקדש מכון לשבתו עולמים".

אור החיים חק' (ועי' משיב' עוד כזה ביאמרי יהודה, ברעואן)

ותענו ותאמרו אלי הטאנו לה' (א, כא). לכאן, אם תתוודו על הטאנו ואמרו 'הטאנו לה', למה א"כ לא נתקבלה תשובתם. אמנם לא היה וידוי זה אלא מן השפה ולחין, ובפנימיות לבם לא היתה זאת תשובה שלימה, והוא שרמזו להם משה בדבריו: "ותענו ותאמרו אלי הטאנו לה" – אלי היתה אמירה זו, שאינו בוחן כליות ולב.

ולפיכך אמר להם הקב"ה: "לא תעלו ולא תלחמו כי אינני בקרבכם" (פסוק מב) – כי אם בפנים, כי כל דברים אינם אלא מן השפה ולחין, ולא בקרבכם ופנימיות לבבכם.

אמרי שפר

יתרון דעת

"על הזוועות" – רעידות אדמה (ז)

פסוקים לשמירה ולסגולה / סדר הלימוד בימי הרעש, ועוד בשנת – ד' אלף ור"א, היה רעש גדול בארץ ארבעה חדרים בקושטנטנינופול, ונער אחד מישראל שאמר "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות" שקט הרעש, וכן ככל שיאמרו פסוק זה. ונראה לי שזה אמת, לפי שמצאנו כי ביום רעש עזיזוהו אמר ישעיהו זה הפסוק (עי' תנחומא פר' צו יג, ובסדר שלם פ"ב), וכן רמזו רז"ל (סוטה מט.) אמאי קאי עלמא, אסדר קדושה וכו' שלא יחרב העולם.

ספר יוחסין (מאמר ששי) – הובא גם ב'מור וקציעה' להרע"ב" (סי רכז)

... והנה חכמי הטבע חתרו בשום שכל למצוא ברעש סיבותיו ואותותיו במדובר, אמנם בחקירת רפואתו והצלתו נלאו למצא הפתח. ולמען אחי ורעי אמרתי להודיע לזה שלש רפואות ועצות טובות, אחד טבעית, ואחד סגולית, ואחד אלהית: הטבעית היא לברות, והסגולית היא שיאמר ג' פעמים פסוק (ישעי ה, ד) "וְיָנֻעוּ אֲמוֹת הַסְּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וְהַבִּיט יִלְמָא יִלְמָא יִלְמָא" פנים ואחור; והאלהית היא הברוקה שבכולם והנאמנה. והוא לדרוש את אלקים ולשחר פניו בתשובה תפלה וצדקה ושב ורפא לו, כי אלקים לנו מחסה ועז, עזרה בצרות נמצא מאד, על כן לא נירא בהמיר ארץ ובמוט הרים, כי ה' צבאות עמנו משגב לנו, ואם שלש אלה יעשה טוב אשר תאחזו בוה וגם מזה אל תנח ירך.

ספר הברית (ח"א מאמר י פ"א. וכו' ביאגרא דפרקא' אות ק)

חיים מדבר איש צעיר המחבר, אמרתי אני אל לבי מצוה להביא סדר הלימוד שסדרתי בעת הרעש. והוא כששומע תיכף יאמר פסוק: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד". "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". ויקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו, ג' פעמים. "וינעו אמות הספים מקול הקורא והבית ימלא עשן. עשן ימלא והבית הקורא מקול הספים אמות וינעו", ג' פעמים ישר והפוך.

בפתח המזוזה יאמר פסוק שבתהלים סימן ט' (פסוק ד): "הִרְעֵשְׁתָּהּ אֶרֶץ פְּצִמְתָּהּ רָחַב שְׂבָרֶיהָ כִּי מִטָּה" יחזקאל סימן ג' (פסוק יב): "ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד ה' ממקומו".

סדר הלימוד ללמוד כשיחיו רעשים בעיר, בר מינן, בעת הוצאת ספר תורה בשבת שחרית ומנחה ובשני וחמישי. יאמרו בתחלה י"ג מדות של דרמים ואח"כ יאמרו פסוק (תהלים קט, טט): "לעולם ה' דברך נצב בשמים" י"ב פעמים. ואח"כ יאמרו (ויקרא כ, ו-ז): "אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם" וגו' עד "וחרב לא תעבור בארצכם". ואח"כ יאמרו פסוק (ישעי לו, לו) "וגוהתי על העיר האות להושיעה למעני ולמען דוד עבדי". ואח"כ יאמרו פסוק בישעי סימן ג' (א פסוק טז): "אֲשֵׁים דְּרִיב בְּפִיךָ וּבְצֵל יְדֵי פִסְתִּיךָ לִנְטֵע שְׁמַיִם וְלִיסַד אֶרֶץ לְאִמֹר לְצִיּוֹן עֲמִי אֲתָה". ואח"כ יאמרו פסוק בישעי סימן ל"ב (ח-ט) "וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה יִשְׁלֹם וְעֲבַדְתָּ הַצִּדְקָה וְהִשְׁקֵת נֶבֶטְחָ עַד עוֹלָם. וְהָיָה עֲמִי בְּנוֹה שְׁלֹם וּבְמִשְׁכַּנְתָּ מִבְּטָחִים וּבְמִנְחָה שְׁאֵנֻת" וכו' וכו'...

... **סדר הלימוד:** בכל יום יקבעו עשרה תלמידי חכמים שילמדו כל מומורי תהלים עם ד' חורתי ברית בסדר ליל הושענא רבה, בכתוב בספר 'קריאי מועד', ואחרי סיום כל ספר וספר יקרא ממזמור מ', "למנצח לבני קרח על שלמות שיר" וגו'. גם יאמרו "הוא רחום יכפר עון" כלו בקול רם. וגם יכריזו בציבור כי כל מי שהוא פנוי מעסקיו יבא לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ללמוד לפחות ביום אחד מהשבוה. לתת צדקה לעניים ולגבות על ידי הגבאים מכל בני העיר, ולעשות פדיון לכל בני העיר, ולחלקם לתלמידי חכמים הצעונים. להשתטח על קברי הצדיקים, ולראות איזה מצבות ואבן הקברים שנתקלקלו לחזור ולבנותם ולתקנם. וגם אם יש איזה זבל וטופת על המצבות, לנקותם וכו'.

להוציא על זה ממון הרבה, כדי שיהיה מקום בית הקברות נקי. ובפרט מצבות של הרבנים מהצדיקים אשר באים להשתטח על גבם וללמוד ולהתפלל וכו'.

תוכחת חיים להג"ח פלאני זצ"ל (פר' כי תשא. יע"ש שהאריך באריכות גדולה בכל עניי הרעש). וראה עוד בספר 'שער בן צור' להגאון רבי רפאל מילרזה זצ"ל אב"ד באיננה בצפת (ליורנו תק"ב) שהביא סדר סליחות ותחנונים לומר בעת הרעש, וכן תפלה מהמקובל האלקי דרמ"ז ז"ע להשתטח על הרעש

יומא דנשמתא

המקובל האלקי רבי שמעון לבאי מטריפולי זי"ע – בעל הפיוט "בר יוחאי"

יומא דהילולא חמשה עשר באב (שנ"ה)

בין הפיוטים הקדושים שיצאו מבית מדרשו של חכמי הקבלה לדורותיהם ונתקבלו בתפוצות ישראל, נקבע מקום מיוחד להזמר "בר יוחאי" – המיוסד לשיר המעלות ושבו ויקר לכבוד התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי זי"ע – המושר ברוב רגש לעתים מזומנות, וביחוד בליג' בעומר, ביום ההילולא קדושא.

מחברו הקדוש אשר שמו חתום בראשי חרוזיו, הוא הגאון המקובל האלקי רבינו שמעון לבאי זי"ע בעל 'כתם פז' על ספר הזוהר אשר "לא יכלוהו מגילות חבילות חבילות, אין די באר מעשה תקפו ונבותרו, נוראותיו ונפלאותיו, אשר עשה להיות בספר נכתבים" – כעדותם רבני בי דינא דק"ק ליוורנ' בהסכמתם על הספר.

עצם דבר התפשטות הפיוט בכל תפוצות ישראל כבר מוכיח כי שגב גדולת המחבר, באשר "קבלה בידיו שהזמירות שנתפסו בישראל – נאמרו ברוח הקדוש" (ישעיה משה פ"ר וזאת הברכה), בנוסף לכך ישנה קבלה מפי צדיקי הדורות זי"ע, שכאשר נכתב מהר"ש לבאי את ספרו 'כתם פז' על הזוהר הק' נתעברה פ' ניצוח מנשמת התנא האלקי רבינו זי"ע, וכשרתה עליו רוח בנותא שר את השיר המופלא "בר יוחאי" (הובא בשפע חיים פ"ר קרח עמ' טז), ובספר 'קדושת התורה ודקדוקיה' להגאון המקובל רבי משה יאיר וויינשטאק זצ"ל, וירושלים תשס"ה, עמ' רב, בשם אביו הרח"צ רבי מרדכי דוד זצ"ל).

בארי וכלביא

אורו של רבינו שמעון ז' לבאי זרח במדינת ספרד שנים מספר קודם הגירוש שהיה בשנת רנ"ב. בעת הגירוש ברחא משם משפחתו יחד עם הגולה אשר הגלתה מספרד והגיעה למדינת מארוקו, בה התיישבה בעיר פאס, שהייתה נתפרסמה בחכמים הגדולים, מהם למד תורתו, רבות את תורת הסוד וחכמת הקבלה.

מיהתו לארץ הקודש וכיסופיו לגאולה שלימה לא נתנו לו מנוח, ובשנת ש"ט (ישעיה מרדכי בשנת ש"א), בהיותו כבר כבן ששים, גמר אומר לעלות ארצה.

בדרכו עבר בעיר טריפולי (טראבולוס) אשר במדינת לוב ז' לביע. במקורות קדומים: (לברבראח), ובהגיעו שמה ראה את המצב הרוחני הירוד של היהודים בקהילה של ארצה ישראל. וידעין דת ודון, ואפילו תפילה וברכות כתיקונן, ואמר בלבו **כי טוב לו לקרוב לתורה וללמוד תורה וליראה את ה', וזה יותר מהליכת ארץ ישראל**. וכן עשה, והצליח כמעט לגיירם, והרביץ תורה שם – כדברי הגאון חיד"א זצ"ל בספר 'שם הגדולים' (מנ"י ע"ד ש"א ס"ט), שאגב, הרחידי"א מתאר אותו בתואר "רבינו", תואר נעלה ונדיד לחכמי אותו הדור, ומיועד בדרך כלל לרבותינו הראשונים וזכונם לברכה.

השלמה לידעיה זו נמצאת בדברי רבי מרדכי הכהן: "בשנת ה'ש"ט, החכם רבי שמעון לבאי יצא מעיר פאס אשר במארוקו, והיה רגלו מועדות ללכת לשכון כבוד בארצנו ארץ ישראל, ובדרך הילכו עבר טריפולא וימצא את היהודים אין להם ראש ומורה, אזי בחר לו לשבת בטריפולי לתקן את אחיו היהודים מלעולת לארץ ישראל" (הגיד מרדכי עמ' 82).

בכדי להבין היטב את סיבת הישארותו של רבי שמעון לבאי בטריפולי, יש לעקוב אחר סיפורה העצוב של קהילה זו שגרה לירידה הרוחנית בקרב תושביה היהודים (ותולדות ישראל – גדולי רבני טוניסיה וליב מאת יהודה סניני, ומסב בארץ הלבוין ח"י עמ' 2247). בשנת ה'ר"ע עלה המצביא הספרדי פדרו נבארו, שליח המלך פרדינאנד, בראש צל של חמישים אניות, ולמעלה מרבעה חיילים מאומנים היטב, מצודים בנשק רב וכבד, ופלשו לעיר טריפולי. קרב מיר ניש בין הצבא הספרדי לבין מגיני טריפולי, והוא נסתיים בגלותו הספרדי. ששת אלפים ממגיני העיר נהרגו וחמשה עשר אלף תושבים הלכו בשבי. בטריפולי היו אז כשמונה מאות יהודים ובתוכם תלמידי חכמים גדולים, מקצתם נתפזרו ולא נדעו קורותיהם, והנשארים שם והוגלו לנאפול, שם נפדו בידי יהודי אטליא, לאחר שסבלו סבל רב, וטריפולי נותרה חרבה ושוממה.

מאז כיבושה על ידי הספרדים נתונה הייתה טריפולי תחת שלטונה של ספרד עד שנת ה'תשי"א, שעה שנכבשה בידי התורכים ונשתלה בתחומה של האימפריה העותמנית. גם

המפורד נבחר לזכר נשמת הרב ר' משה ברוך יצחק בערש בנשתיש' ת.נ.צ.ב.ה.

בכו ביום ובלילה – כדי לתקן ביטול 'זהגית בו יומם ולילה'

בכו בתבה פלילה ודמעתה על לחיה וגו' (איכה א. ג). ובמדרש (איכה זוטא פ"א): "א"ר אחא כיון שחרבה ציון וירושלם ובית המקדש, וגלו ישראל ויצאו בקולרין, והיו ישראל מבקשים לבכות ולא הניחום הכהנים וכו', אמרו ישראל לירמי נעשה תנאי בינינו עד שאתה נתון ברווחה היו בוכה ביום ואנו בוכים בלילה, וכן עשו, ירמי' היה בוכה ביום וכו' וישראל בוכים בלילה, שנאמר 'בכו בתבה בלילה' וכו'. יש להבין ענין הבכיה ללא הפוגה ביום ובלילה, עד שעשו שמירת עם ירמי' שיהא הוא בוכה ביום והם בוכים בלילה וכו'... אלא, מצינו בחז"ל (נתיבות) שכל חרבה ארץ ישראל אף שעבדו ב' ד' בתי דינים של עבודה זרה, עד שנתבטלו מלימוד התורה, ומהאי טעמא, לאחר החורבן, כשרצו ישראל לתקן עון ביטול תורה, שבעבורו באה עליהם כל הפורענות, בקשו לבכות ביום ובלילה, כדי לתקן עון ביטול תורה – שזמנה הוא 'זהגית בו יומם ולילה'. וכיון שלא הניחום שוביהם לבכות, פן יכמרו רחמי שמים עליהם, בכו בלילה, ובקשו מירמי' שיהא הוא בוכה ביום, כדי שיתקן עונם. אלשיך הק' "

"ארי במסתרים" – גם החורבן היה מתוך חסדים

דב ארב הוא לי ארי במסתרים (איכה א. י). "היינו, הגם אשר חלילה נראה בימים האלו בין המצרים אשר היה לנו לידם אורב, עם כל זה 'ארי במסתרים', כי ארי' רומז על החסד, כמו שכתוב (יחזקאל א. י) 'ופני אריה אל הימין', אשר בסתר הדבר הוא מלא חסדים, כי לפני כביכול ידוע הטובה והחסד שנעשה בוה', וכמו שאמר רז"ל (איכ"ר ד. יד) "ששפר הקב"ה

מעשהו זה נזכר על ידי יהודי טריפולי עד זה דור אחרון, כשהיו עולים על קברו ושרים את השיר שחובר לכבודו (נדפס בספר 'יהדות לוב', ת"א תשי"ז, עמ' 405): **"עיני עורים פקחת ונר הדלקת להם, לתועים בשימון הראית דרך סלולה, בידים תמכת, לתורה פקחת אזניהם..."**

מעשה פלא

"שמעתי מעשה רב שהיה בעיר טריפולי עי"א בימי הרב הגדול המקובל האלקי מהר"ש לבאי זצ"ל, שבא אש' א' מארץ מרחקים ואמר שהוא יודע לומר לכל אדם בחכמת הפרצוף, [של] מיו הא לגולו, או ניצוח מיו, ועושה לו תיקונים. וכך כולי עלמא ואתו נביה, וכשמעו מהרש"ל ז"ל בו, שלח אחריו להודיע לגולו מיו הוא. ומרוב גובה עינים ורחבות לבב האיש ההוא, לא רצה ללכת לו, ואז הרב חלץ תפיליו והלך לו, וחילה פניו שיאמר לו גלגול מיו הוא ומהו תיקונו. והבטי בפניו, וה' הכשילו לגלות קלונ, ופי כסיל מחמה לו, ואמר לו [להרב]: אתה גלגול דניאל איש חמדות. וכשמעו הרב כן, צעק צעקה גדולה ומרה, לאמר: צא איש בליעל וחנף צבוע, הלא כבר אמר ז"ל שדניאל בשרו א' ח' יתגלגל כלל [כדכתיב בדניאל י"ג: (א) **"ואתה לך לקץ ותנוה ותעמד לגורלך לקץ הימין"**]. ורמזו באמרו 'יתנוה ותעמד' שיעמוד שם עד תחיית המתים ולא יבא בגלגול, 'ויצדק רמזו בסתור, שתיבת 'לגורל' היא ר"ת: **כי לא רעך גלגולים**], והוציאוהו מהעיר בחרפה וקלון, כי ה' יחלוב משפט..."

מקור ברך להגאון רבי ברוך פאייטו זצ"ל (ליוורנ' תק"י, פ"ר שמיני, דף קמ"ד ע"א)

גם אם אמנם נשאר רבינו לדור בטריפולי, לא מש מוזכרו ותמיד נשא את נפשו לארץ הקודש בקוותו, בפנים מיימים יזכה לעלות אליה ולחיות בה. תקושתו זו באה בעינים אחות לידי ביטוי בספרו 'כתם פז', כמו למשל כשהוא דן במנהגי שבעות: "יוכן אנתנו נוהגין היום בכל ליל ראשון של שבעות בליב פיוטין המיוסדים אצלנו ע"פ החכמה, **א-ל אלקי ישראל יעזרנו לאומנו בארץ הקדושה** ובבנין אפריון במהרה בימינו" (מהד' ליוורנ' תנ"ח, דף ע"ז).

שוב חזר על משאלתו זו בסיום פירושו לזוהר: "... אני לא הארכתי בפתרון החידה לפי שאני מוטל בערש דור, **אוחילה לא-ל יקומנו ואחיה לפניך עד השלימי כל ספר הזוהר בארץ הקדושה** אמנ' (נ"ד תיח).

על חיבורו 'כתם פז' והשיר 'בר יוחאי' ועוד נפלאות אשר בו ידובר – בגליון הבא בע"ה

1. בספר 'שבחי הצדיקים' (סיפורי מעשיות בשפת ערב, א' גרבר תרע"ט), ובספר 'מסופר', מסופר רבינו שארצות המערב, מהר"ש לבאי, רבי מסעוד אלפסי ורבי אהרן פרץ, יצאו ללכת אל ארץ הקודש דרך תוניס וטריפולי ומצרים, וכאשר באו למקומות אלו וראו את המצב הרוחני שהיה דל מאוד, ויתרו על כתיבתם לעלות ארצה ונתישבו שמה ללמוד עממה וללמוד את חזקו' ה' ותורתו, רבי מסעוד אלפסי קבע דירתו בעיר תוניס, רבי אהרן פרץ נשאר בא' גרבר, ומהר"ש לבאי בטריפולי. אולם כבר נתברר שסיפור זה אין בו משע, כי מהר"ש לבאי חי בזמן קדום מאוד לפני הרבנים הנזכרים (רבי מסעוד אלפסי נפ' בשנת תקל"ה, ומהר"א פרץ בשנת תקס"ו). אמנם יש שיישבו שאין כוונת המספר שבאו שלשתם בבת אחת ובנסיעה אחת, אלא שאלו השלושה הושוּו לדבר אחד, ששילשתם יצאו מארוקו, כל אחד במועדו, ללכת לארצה, ונעמדו כל אחד במקומו למען הצלת הכלל.

2. שכן היה המנהג בק"ק טריפולי לומר שאר הפיוטים בליל שבעות עפ"י סוד החכמה. ראה בסדר 'תקוני לה' לליל שבעות שדפס במוחזק כהנהג ק"ק טריפולי דלברבראח עי"ה שהואש' איש חכם ורופא ואבי הקבלה כמחיר' שמעון לבאי זצ"ל שהיה מספרד מעיר קשטיליאה, והוא בנוי על שבע ספירות... (ויציאה י"ח). ובסדר שם יש אוסף גדול מפסוקים לפי סדר הספירות, וכולל גם גם פרק משנה ופזמון השייך למתן תורה, ונספחו הובא מאמר מהחוקק פ"ר אמור ופ"ר בראשית.

חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפר חמתו על ישראל."

דמשק אליעזר להר"ק רבי אליעזר מדיוקוב זי"ע (הביאו בשמו בנו הר"ק רבי מאיר זי"ע בספרו 'אמרו נועם' פ"ר פקדיו)

אבילות בשמחה

שישו אתה מושוש כל המתאבלים עליה (שע"י טו, י). "שהעיקר הוא שהאבילות של ירושלים תהיה בשמחה, שלא יהיה חז"ו ככופר בביאת המשיח ובשיבת ציון, ופירושו: שישו אתה כל המתאבלים עליה, במשור – (בשמחה), והבן זה. מופה הרב הקדוש ר' **מיכיל מולאטשוב** נ"ע."

ואמר, שראת בשבת שחל בו תשעה באב, וראה האורות של שבת היו כמו בכל שבת, ראשי בשמים לתשעה באב (עמ' קו, וערש)

סיפר ב"ק מן אדמו"ר שליט"א מבעלזא: כשהיה דודי ז"ל (כ"ק מן מהר"א זי"ע) בדייטשלאנד, ביקר אצלו הרב יעקב רוזנר ז"ל עם משלחת מטעם 'אגודת ישראל', וזה היה בחדש אב, בתשעת הימים, ובתוך הדברים שאל כמה שאלות, וביניהן שאל: כתיב (הילק' ב) "עבדו את ה' בשמחה", והוא אומר אפשר לעבד את הש"ת בשמחה בתשעת הימים, חרי ציינים להיות בעצבות על חורבן בית המקדש, ואין מתפרשים ועולים שני הדברים גם יחד. אמר לו דודי ז"ל: כאשר יהודי מאמין בביאת המשיח, ומחכה לו בכל יום שיבוא, אזי יכול להיות בשמחה אפילו בתשעת ימים אלו.

שיחות קדש (שנה חל"א מא)

על מועד

עלִי אורה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

למה לא הכיר יצחק אבינו את בנו יעקב בטביעות עינא דקלא?

על פי דברי הרמב"ן הנ"ל חידוש **החתם סופר** (בחדושיה כאן) ז"ל, "...לעיל" בטבעית עינא דקלא לאו דוקא – אלא עם משמחו והליכר במשמושו, דהיי כח הרמב"ן פרשת תולדות, דיש בן אדם היכולים להישמע קולם בקול הכירו, ומשום זה אמר יצחק: "שעה נא ואמשך בני", ע"ש. שמע מינה טבעית עינא דקלא לאו דוקא, אלא עם משמושו" (ועי' שכתב החת"ס: "ואפשר שכתב עיקר..." ועי' הוכחת, וראה עוד שו"ת חת"ס ח"מ שם) ובע"ש שו"ת יעקב (לבעל משנת יעקב) שם שו"ת שם אריה ז"ד שם; עי' רבי הוזהב ע"ת"פ תולדות שם; פרד וסוף פר' תולדות שם).

אורחות חיים הלכה למעשה

גם בערב תעשה-באב שחל בשבת לא יטייל לשם תענוג (ועי' פמ"ג במש"י סי' תקנ"ג סק"ב דלכא) משמע מהרמ"א שאסור כל היום אפילו לפני חצות). **אבל טיול שאינו לתענוג, אלא לצורך בריאות, מותר** ובת"ב ע"זמו אסור אפילו טיול **שאינו לשם תענוג** (עי' בהנחות ר"ר ברוך טעם סוס"י תקנ"ג, מנחת: גר"ר ע"מאי הכן הלא רגא שליט"א).

עד מה?!

... ואנן מה נעשה, כי כל היום אנו מצטערין על חורבן הבית ועל הגאולה, ולא דעת ולא תבונה לנו לומר: הלא בתורבן בית שני היו התנאים רבים בתורה ובמשיכה מורים, ועם כל זאת רבין בעון שנאת חנם, ואם עתה אין אנו באחרות ויש שנאת חנם, אי תשכן שיבתה, ועם כל זאת רבין בעון חורבנו לא פסקה ממנו. **אזא אנו אמרימי: כי ילשונתך קרין כל היום! ונכפא ללשונתך, שנאת חנם עדיו בנו**, או ואבוי, כי זה דומה לנושע אילן ובידו השנית כרול לחותכו ולשורשו, כיכה מעשרה יום יום, הרי שמות גדול מזה. ומה יצדק אנש כמשה שמויב כל עוד שומתו בו, שנאת חנם, וזהו לא חשוי על כל חילול שם הגדול הזכר מאת שני העשירותיו וכו'...

נמצא כי עיקר גדול לשב, שויסכים בלבנו לאהוב את כל ישראל, וחיו לאחיהם בקשר אמין, וזהו שבה ישראל, כמו שאמר הכתוב (ש"ב, ג): צמי כענף ישראל גוי אלהים רבין" (דרשו ג) **ברבים אהבה** (ש"ב, ג): צמי כענף ישראל גוי אלהים רבין" (דרשו ג)

אִשָּׁא וּמָתוּ בַּהֲלָכָה וּפְלִי

שו"ת לבני הנעורים - חלון לשאלותיהם ולבטיהם של בני הנעורים. נועד לפתור בעיותיהם של צעירי הצאן ולסייע להם להתגבר על קשיים שונים. מאת המחנך הרב בנימין הכט, מחבר ספר 'עניית אמן'.

נלב"ע י"ד מנ"א תשמ"ב דפ"ק

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פר' ואתחנן – "שבת נחמור" (אבות ג)			
ר"ד מנחם אב תשס"ח לפ"ק – שנה י"ג גליץ תרל"ב			
הלח"ע מוצ"ש ר"ת	אנטווערפן	20:45	21:58
22:16	לונדון	20:06	21:36
21:50	מאנטשעסטער	20:22	21:35
21:50	ציריך	20:19	21:26
21:21	ווינ	19:50	20:58
22:18	אמסטרדם	20:47	22:01
22:19	פאריז	20:48	21:56
21:57	פראנקפורט	20:25	21:36

תורת של ראשונים

אם צדיקים מבקשים מתנת חנם – למה פתח משה רבינו לאמר: "אתה החילות להראות את עבדך?"

ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר וגו' אתה החילות להראות את עבדך וגו' (כז-כח). נרמז גם כן במדרש, שמושה רבינו ע"ה מה ששאל שאל על צד ההנחלה, לא מצד שיראה עצמו ראוי לכך וכו'. ושמענו של דבר, שכשהצדיק מתכונן בחטאו אשר חטא לשם יתברך, מצד גדולתו ורוממותו, הוא משער בעצמו שאי אפשר שיכופר עונו בשום פנים, לפי שיודע שהחטא וגדלו כפי גדולת מי שהעוה אליו, ויתחייב מזה שאם תהיה גדולתו לבלתי תכלית – שהחטא יהיה לבלתי תכלית. ועל דרך זה הוא מה שאמרו חז"ל (שבת פה) 'עושים מאהבה ושמוחים ביסורין', מצד שמעריכין יסוריהן לאין – נגד עונם.

... ולפיכך דרשו רז"ל במדרש ילקוט: ואתחנן – לשון מתנת חנם, ועל דרך זה מתפרשת הפרשה יפה, הן שיהא זה נרמז בתיבת ואתחנן או לא. לפי שאמר אחריו: 'בעת ההיא לאמר' – שמועד שהיה משה רבינו (וואו) עונו גדול מנשוא, לא התפלל עליו בשעת ההוא, לאחר שאמר הקב"ה (במדרש כ, יב) 'עין לא האמנתם בי', אבל 'בעת ההיא' – לאחר שכבש סיחון ועוג, לפי שכל מי שמבקש מהמלך דבר שהוא יכול לתלותו במעשיו, כל העתות שיום וראוים לכך, אבל מי שמבקש דבר שאין ראוי שנתן לו אלא על צד ההנחנה, ראוי לו שימתין עד עת שיהיה ראוי לשאול הן מאת המלך. וזה הוא שדרשו רז"ל בספרי: 'בעת ההיא', משל לבני מדינה שהיו מבקשים לפני המלך שיעשה מדינתם קלניא, פעם אחת היו לו שני אויבים ונפלו לפניו, ויאמרו: הרי שעה שנבקש מאת המלך שיעשה מדינתנו קלניא. כך היה משה מבקש מלפני הקב"ה שיכנס לארץ, כיון שראה שנפלו סיחון ועוג, אמר: הרי שעה שאבקש בה מלפני המלך שאכנס לארץ, לכך נאמר 'בעת ההיא'. הרי ביאורו שמושה היה מתפלל בזה על צד החדש לבד, ולא היה רואה בעצמו כדאי לתלות עצמו במעשיו.

ועל דרך זה מתפרש יפה מה שאמר לאחר מכן: 'ו' אלוקים אתה החילות להראות את עבדך את גדלך' וגו', ולא ראיתי לאחד מהמפרשים בו פירוש מספיק. שר' אברהם נדחק ואמר, שמפני שאין קץ לנפלאות הש"ת, אמר משה שכל מה שראה עד עכשו לא היה כי אם התחלה לבד, ולפיכך אמר 'אתה החילות'. ולפי דבריו, אם כל מה שראה עד עכשו לא היה כי אם התחלה, איך יהיה גמרו של דבר באעברה נא ואראו'.

אבל נראה שעל זה הדרך יתפרש יפה, והוא שמושה מצד ענותנותו ומועד שהיה מגדיל שגגתו לא היה רואה עצמו כדאי שיהיה ראוי לראות את הארץ, ולפיכך פתח לרצות את בוראו ואמר: 'ו' אלוקים אתה החילות להראות את עבדך', כמו שאומר שכל מה שראיתי עד עכשו לא היה התחלה ממש לראות, שהרי אף בתחילה לא הייתי ראוי לכך, אבל 'אתה החילות להראות', שמועד גדול השי"ת ושפלות האדם, אין באדם התחלה להתקרב אל השי"ת ולראות גדלו וידו החזקה, אם לא שהשי"ת יקריבנו ויראנו וכו'.

ולפיכך אמר משה, עם שיודע אני בעצמי שאני כדאי לראות ואת הארץ, הלא גם מתחלה לא הייתי כדאי לראות גדלך וידך החזקה, ואם לא היית מראה אותי כי אם מה שהייתי ראוי אליו – לא הייתי רואה מה שהראיתני, אבל 'אתה החילות להראות את עבדך' כל הכבוד הזה, וכיון שכן תתחסד עמי עוד 'אעברה נא ואראה את הארץ הטובה' אע"פ שאני ראוי אליה.

והנה אמר זה משה על צד המליצה, כי מפני שאמר תחלה 'אתה החילות להראות', סיים ואמר: 'אעברה נא', כלומר כשם שהראיתני זה כך תראני זה במדת טובך, אבל לא שהיה משה מתפייס בראיית הארץ לבד. שהרי אמרו ר"ל (ספרי ד): וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה, אלא אמר (ומשה), הרי מצות תלויות בארץ, ידו רצון שתתקיימו על ידי, ואי אפשר שתתקיימו מצות התלויות בארץ בראייתה לבד, אלא שאמר על דרך המליצה נאה מאוד, או, שהיה דעתו לשאול קמעתא קמעתא (דרוש ט).

לקח טוב

משל מיצר הרע – נמשל בעבודת ה'

משל למה הדבר דומה למי שאדיר כל חפצו לחפש ולמצוא ציורים מרהיבים ביפיים למען יקשט בהם את היכל המלך האהוב עליו בכל לבו ונפשו. ביום מן הימים כאשר הולך הוא לדרכו, עיניו נפגשות בציורים נפלאים שנעשו סביב מקום אשפתות.

אנשים אחרים העומדים שם מתלהבים מיופי הציורים ונעמדים ונשארים שם, באמרם שהציורים מוכיחים על חשיבות הסכיבה בה הם נמצאים. אולם הוא, ברצונו הטהור ליפות את היכל המלך, לא מתפעל כלל וכלל מהסכיבה ההיא ונפשו קצה בה,

פעמים רבות ראינו אצל חכמינו ורבותינו ז"ל שברצותם לשבר את אוננו שנבין באפס מעט של ענין הנוגע לדברים שבקדושה, המשילו והדגינו את הענין ההוא בדברים גשמיים, מכיון שהמה קרובים יותר לעולם שבו אנו חיים, ומוחשים הם לנו באופן שנוכל לתפוס דרכם את הענין הנרצה בקלות יתירה. כמובן שמטרת ותכלית המשל היא, שאחרי תפיסת הרעיון בתוכן של הדוגמא, נבין בדעתנו שאין זאת תכליתו של דבר, כי אם שנעביר את הרעיון מתוכן המשל, ונחזירו אל הקודש פנימה.

אף על פי שברור הדבר לכל בר דעת שאין אף צל של קירבה בין תכנים גשמיים לדברים של רוחניות וקדושה, ולא קרב זה אל זה כל עיקר, אין עוולה להשתמש בעינינו חומר לשם כך, מאחר שאין המטרה אלא לתפוס את הרעיון ואחר כך ליישם אותו מיד אל הנמשל הנרצה, תוך כדי הבנה שאין כל דמיון בין שני התכנים. כעין מה שאמרו ז"ל על רבי מאיר: "תוכו אבל וקליפתו זרק" (הגיגה טו:).

לפי הדברים האמורים יוצא, שלתחילה מן המובחר היה לא להמשיך את הרוחני בגשמי, ולא לחפש דוגמאות מוחשיות, משום שיש כאן ריח של "קדשים בחוץ" וגם "חולין בעזרה". אלא שבליט ברירה, כיון שהמטרה היא לתפוס ולהבין את הרוחני, בקושי התירו לנו לקחת משל מדברים חומריים וגשמיים לשבר את האוזן.

אלא שלאמיתו של דבר אין הדברים האמורים נכונים. כי לא זאת בלבד שהותר לנו להשתמש במשלים גשמיים ככלי המחשה, כי אם כל כולן של תופעות גשמיות אלו לא נתהוו אלא ממקורם האמיתי ברוחניות, ובעצם לא נועדו אלא למטרה זו שדרכם נוכל לתפוס ולהבין דברים שבקדושה.

אותיות מחכימות

ואסכת את ה' אלוקיך כלל לכלך וכלל נפשך וכלל מאלך. ודקדקו רז"ל (ברכות נד): "כלל לכלך" – בשני לרדך, ביצר הטוב וביצר הרע. ולהבין איך אפשר לאסוב הסם יתבדק ביצר. אבל הענין הוא שהשי"ת צוה לאסוב אותו ויתבדק, ואיך אפשר לאסוב דבר שלא נודע מהו. לכן יעלה לנו הסוד ביצר הרע.

והוא שהשי"ת ברא בעולם משל שממנו נוכל להבין הנמשל, דהיינו כל התענוגים שבעולם כמו אכילה ושתיה וכדומה, שיכין מפני מה אני אוהב אותו דבר, הלא הוא רק אוהב נפול מבעול אוהב, כנזכר אצלנו כמה פעמים... ועל אחת כמה וכמה יקט לי לאסוב הכורא ב"ה שהוא מקור כל התענוגים.

וזה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים סט, יב) 'ואהי להם למשל', ר"ל שם סוכרים שאני אוהב במשל לבדו, ואין אני לוקח הנמשל, אבל באמת אינו כך... מאור עינים (עשר"ז)

אלא שאומר לנפשו: מוכרחני למצוא את הצייר הזה המלומד בחכמה נפלאה זו. לא יתכן שחכמה זו נועדה לייפות סביבה מכווערת, ועלי להשתדל בכל כחותי לנצל את היופי הנוכחי בשביל היכל המלך.

והוא מה שהורונו חכמינו ז"ל שנאהוב את השם יתברך בשני יצרינו, גם ביצר הרע.

אמרות טהורות

בעת ההוא – בכל עת שיהיה

ואתחנן אל ה' בעת ההוא (ג, כג), "לא אמר באיזה [עת] – שקאי על כל עת ועת, ולמד אותנו בזה שאל יאמר האדם עתה אין לי מוח כראוי לתפילה ולא אתפלל עתה, רק לכשאפנה אתפיל כראוי וכנכון. רק בכל עת ועת תתפלל לפי העת ההוא של עכשיו, יהיה העת איזה עת שיהיה. וזהו שנאמר (דברים ה, כט): 'בשבתם משם את ה' אלקיך ומצאתם, שאמר גם כן סתם 'משם' ולא אמר באיזה מקום וזמן. רק הפירוש 'משם' – מכל מקום ומקום שאתה שם, או תדרוש את ה' אלקיך ומצאתה כי תדרשנו וגו'".

בעת ההוא לאמר –

ללמד את ישראל לפי העת והמציב

בעת ההוא לאמר (ג, כג) משה רבינו ע"ה בא ללמד את צדיקי הדור "המודריכים והמנחינים את בני ישראל לעבודת השם, ללמד לישראל לפי העת והבחינה שהם עומדים אז, היינו כשישראל עומדים בשמחה, ויכל לדבר אליהם דברים קשים כגידים, וליסרם שיבואו למדת הכבדנה. אבל בזמן שהם עומדים בעצבות ובשברון לב חלילה, ויהיה שלא להשפילם, רק אדרבה, להנביא אותם, ועל ידי זה יעזבו דרכם הרעה, וזה שאמר: 'בעת ההוא לאמר' – כפי העת והבחינה שישאל עומדים באותה שעה, כן יאמר להם וילמדו דרכי ה'".

ארון עזרת נח, רחוק, ליקשים שבסודים

בעת הצורך – נשמות צדיקים מתעברות כבעל תשובה לסייע

ויתעבר ה' בי למענכם (ג, כג), ישראל השב בתשובה על עונותיו ועל המאוי, פעמים שיפול ורוח בקרבו, באמרו: "צר לי מאוד, שמא ישוב הצר הצורך וילכדני, אחר שכמה שנים הייתי תחת רגליו", על זה אמרו ו"ל 'הבא ליטור מסייעין אותו', וסויע זה בכמה אופנים, "ופעמים מסייעין אותו כנפש צדיק, כבואו ליטור ויהיו על נפשו וזהו נפש צדיק

אמירה נעימה

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר (ג, כג), איתא בגמרא (פסחים ג): "אמר הקב"ה, לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"א ונקרא אני באל"ף דל"ת", והנה, זהו לעת הזאת, אבל לעתיד לבא מבואר שם בגמרא שיהיה נקרא כפי שנכתב בשם הו"ה. וזה פירוש הכתוב (ישעי נב, כ): "ובא לציון גואל וגו' נאום ה'" – כשיבא לציון גואל יהיה נקרא בשמו הו"ה, ככתבתו.

זהו שביקש משה רבינו, ברצונו להיכנס לארץ, והיה יודע שאם הוא יכנס תהיה הגאולה שלימה לעולמי עד, כידוע, ואמר: "ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר", ביקש שיהא נאמר ה' בעת ההוא, ככתבתו בעת ההוא, כשיכנס לארץ.

יודעי בינה

ונשב בניה מול בית פעור (ג, כט), "בניא" ראשי תיבות: בית גאים יסח אדני (משלי טו, כה), רמז להא דאיתא בגמרא (ברכות נה) שהרואה בתי עובדי כוכבים בישוב, אמר: 'בית גאים יסח ה'". וזהו: "מול בית פעור".

חשוב מושבות לבעל המושנת הסידים' (מאמר תורה מן השמים, אות ק. ו"ה ב'ס' 'נצוצי שמשי' בשם הגה"ק רבי שמשון מאוסטרופאלי זצ"ל)

אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוהים אין עוד מלבדו (ה, לה), כשישראל היו משועבדים והמצרים העבידים בפרך, בחומר ובלבנים, התגלה להם הקב"ה כבודת הדין – שהיא בחינת "אלקים". אולם לאחר מכן ראו כי מדת הדין היה נגזר בה, שהרי קושי השעבוד השלים את הזמן, ויצאו ממצרים לאחר רד"ו שנה, קודם שהגיע עת הקץ. הרי, שמדת הדין שהייתה במצרים היא עצמה נהפכה להיות רחמים.

וזהו שאמר: "אתה הראת לדעת" – בהיותך במצרים – "כי ה' הוא האלוהים", שמדת הדין היא בעצם רחמים.

הה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט יו"ע הי"ד (מובא בעשרת היום)

וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוהים בשמים ממועל ועל הארץ מנחות אין עוד (ה, לה),

שמעתי לפרש על פי המסופר בגמרא (פסחיה"ל) ששאל הקיסר לרבן גמליאל: אתם אומרים 'כל פי עשרה שכינתא

אחד שהיה דרכו בעולם הזה בחייו להשיב רבים מעון – גם אחרי מותו וישלחו ה', ויתעבר כנפש אותו הבעל תשובה, ובזה יתקן לאיש אהר".

"ופעמים שהבעל תשובה כל כך יכבה ויצטער בלב שלם, יכמרו רחמיו של הקב"ה עליו, וישלח עזרו מקודש, נצוץ אחד מנשמתו של משה רבינו עליו השלום". וזהו סוד כונת הכתוב: **"ויתעבר ה' בי למענכם"**, שהש"ת מעבר את נשמות הצדיקים ונשמת משה רבינו ע"ה בכלל ישראל כבואם ליטור ולשוב בתשובה.

ספר חרדים (פרק ע)

היום בלי בחירה – במיתה ויחשב

היום הזה ראנו כי ידבר אלקים את האדם ויהי. ועתה למה נמות וגו' אם יוספים אנחנו לשמור את קול ה' אלקינו עוד ומתנו (ה, כא-כב), "שמעתי מפורש ויצא מכבוד קדושת אדוני אבי מורי"ר הרב הצדיק (רבי דוד מדינוב) וי"ע כביאר הכתוב – כי כונת ע"ס בני ישראל היא דרא קדישא דור דעה, כי הרגישו בגדולת הכתמה הנפלאה אשר באם ישמעו עוד קול דברי אלקים חיים, אזי ינצל מהם הבחירה, ויהיו בבחינת דיו לעולם, בבחינת מלאכים. וזהו אומרם: **"היום הזה ראנו"**, ראינו וזה במשקופא הדכמתא, **"כי ידבר אלקים את האדם ויהי"**, והמה לא חפצו בזה, כי אם שיהיה עבודתם בבחינת בחירה להיות הבחירה בידם, בכדי שיצטרכו בכל פעם ללחם מלחמה הגדולה להתגבר על עצמם, כי דא הוא עיקר שעשועי המלך מלכו של עולם, אשר בזה גדלה מעלות ע"ס בני ישראל ממעלות המלאכים, להיות אשר הבחירה חפצית בידם אף על פי כן המה בחרים במוטב.

וזהו אומרם: **"אם יוספים אנחנו לשמור את קול ה' – ומתנו"**, כי בבחינת כמלים מלעבוד בוראנו בבחינתנו, אף שהיה בחינת מלאכים שהמה חיים לעולם, למיתה יחשב לנו, כי לעבוד את ה' כמלאכים – הלוא ריבבן יש לשמשותיה. ועל זה שיכנס הכתוב באומרו (פסוק כה): **"השיבו את אשר דברתי"**, כי כל בריאת העולמות היה בזה הבחינה על תכלית עבודת בני ישראל עבודת הבחירה להעלות בחינת הטוב מהרע כנודע... ועיקר עבודתינו להעלות ולברר הטוב מדיוטא התחתונה עד רום המעלות".

הנחת אמרי שפר

שריא – כמה שכינתא איכא. קרא רבן גמליאל למשמשו של הקיסר ושאלו: למה אתה מניח שיכנס השקש לביתו של הקיסר. אמר לו הקיסר: השמש נח על כל העולם. אמר ר"ג: ומה השמש, שהוא אחד מאלף אלפי רבוא המשמשים לפני הקב"ה, נח על כל העולם, שכינתא דקב"ה על אחת כמה וכמה, ע"ש.

וזהו שאמר: **"וידעת היום"** רצ"ל, השמש ותיבת 'היום' יש לפרשה מלשון שמש, כדכתיב (מלאכי יט): "כי הנה היום בא בוער כתנור" ע"ש בפירוש". וכן איתא בגמרא (חולין ט): "אל אוקמיה להדי וימא", פירש"י: "נגד השמש", והשבות אל לבבך, כלומר, מן השמש, שהוא אחד ממשמשי הקב"ה, והוא מתפשט בעולם כולו, מזה תישיב דעתך "כי ה' הוא האלקים בשמים ממועל ועל הארץ מתחת" וגו', ולא תימא כמה שכינתא איכא, כמו שאמר הקיסר.

נחל קדושים להנאון רחיד"ה וי"ע (ע"י מ"ש במדבור גל תעס)

לא תרצה (ה, יח), ידוע שבקריאת יחיד ו-טעם התחתון קורין "לא תרצה" – הצדיק בפתח, ובצבור ו-טעם העליון קורין "לא תרצה" – בקמין.

וי"ל, והנה נפסק בשו"ע (ידיד סי רמז ס"א) וז"ל: "ומאד יש לחזור בה (במצות צדקה), כי אפשר שיבא לידי שפיכות דמים שימות העני המבקש אם לא יתן לו מיד, כעובדא דנחום איש גס זו (תענית כא)". מאידך, מצינו היפך מזה, שהו"ל (הגינה ה) דרשו: "כי את כל מעשה האלקים יביא במשפט על כל נעלים אם טוב ואם רע" (סוף קהלת) – זה הנותן צדקה לעני בפרהסיא, שהוא כשופך דמים, דמליכין פניו ברבים.

וזהו הוראת "לא תרצה" לגבי מצות צדקה, שבידד קורין "לא תרצה" – הצדיק בפתח, שפתח תפתח את ידך מיד, דאי לא הכי אפשר שתבוא ח"ו לידי שפיכת דמים, כאמור. אמנם בצבור קורין "לא תרצה" – בקמין, להורות שיקמין ידו ולא יתן הצדקה בפרהסיא, שלא יעבור ח"ו על "לא תרצה", כנ"ל.

קובץ מגזי ירחים (שנה א חוברת ב, א תרפ"ה) – בשם הרב הדרשן מו"ה מנחם מענדל שפירא מדראגמירעשט ז"ל

יתרון דעת

"על הזוועות" – רעידות אדמה (ה)

"בביטול הסיבה היא מבוטל המוטב" / רעידת האדמה בשנת תרפ"ב – בעל ה"אמרי אמת" זי"ע, ובשנת תשי"א – רפ"ז מרן הגר"א מבעלזא זי"ע, ועוד

...וכשמוע קול הרעש, כתבו חכמי האמת שטוב לומר אחר הברכה, כמ"ש באו"ח סי' רכ"ז, פסוק "וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו", ויש אומרים פסוק "ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד ה' ממקומו" (ראה מה שהבאנו בגליון הקודם). ואע"פ דטובים ומעילים הם להשקט הרעש, ומכל מקום אם חפץ שלא יאונה כל און ומשמועה לא טובה לא יורא, וישם אל לבו העונות שגורמים הרעש, ובביטול הסיבה היא מבוטל המוטב, ויחפש בדרכיו ויחקור עד שיוד מגעת לבדוק בחוריה הבית, תונוי דליביה, אם חסא באחת מהנה, כמבואר בירושלמי ברכות פ"ט וכו'.

והא לך הסדר אשר יעדי, בתחלת הפרק יאמרו מזמור מ"ו וס', ומזמור צ"א יאמרו אותו ו' פעמים ישר והפוך, ויתחילו מ"ידיה נעים", ואח"כ יאמרו – "לעולם ה' דברך נצב בשמים" י"ב פעמים (ויכונוו להגזירות רעות ישרו בשמים ולא ירדו לארץ) וכו', ואח"כ יאמרו "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" (ויכונוו להקב"ה מרחם ויחידלו הוועות), ואח"כ ג' פעמים "וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש" וכו' (ויכונוו דיש בזה סוד גדול להשקט הרעש), ואח"כ ג' פעמים – "ה' שמעתי שמעך יראתי ה' פעלך בקרב שנים חייהו בקרב תודיע ברונו רחם תזכור". ואח"כ יאמרו: "אנא ה' רחם על בניך בועשה כדבר אליהו אשר בעת אפך דובר אליך זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדך (ויכונוו דכשאליהו מזכיר זכות אבות הקב"ה אינו מרעיש עולמו), ואח"כ יאמרו תפלה מיוחדת: "יהי רצון מלפניך" וכו', וזכר דוד להמקובל רבי דוד זכותא זצ"ל ממדינא (מאמר א פרק כה, יע"ש באריכות)

סגולה להציל מן הרעש יאמרו פסוק (ויקרא כו, מג) "והכרתי את בריתי ועקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור", להזכיר זכות אבות אשר אברהם יצחק ויעקב בעת ההיא, כי ברית אבות לבנים תזכור להצילנו מכל צרה, וכמו שביא בב"ר סוף פ"א ובש"ר פ"מ, בשעה שהקב"ה בא להרעיש את עולמו, אליהו זכור לטוב מזכיר זכות אבות והקב"ה מתמלא רחמים ומרדם על עולמו.

והטעם פשוט ע"פ מ"ש ביה"ק סדר לך לך דף פ"ו ע"ב דבר ברך קב"ה לעלמא לא הוה קאים לעלמא והוה מתמוטט להבא ולהכא, א"ל הקב"ה לעלמא למה לא דאת מתמוטט. א"ל: רביש"ע לא יכלנא למיקם דלית בו יסודא וכו', א"ל הא זמין למיקם בך צדיק דאיהו אברהם וכו', מיד קאים עלמא בקימיה שנאמר (בראשית ב, ד) "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" – באברהם וכו', ע"ש.

בימי הרה"ק רבי פנחס מקארין זי"ע אירעה רעידת אדמה והרבה מבני ישראל חזרו בתשובה, אבל רבי פנחס היה בקי בחכמת התכונה וידע קודם לפי חשבונו מתי תהיה רעידת האדמה, וממילא התרשם ממנה. וזהו לו הדין, שהרבה יחידים השוענו לתשובה וזוהי לא זכא לכך. ונסע אל הבעש"ט זי"ע ושאלו. והשיב לו: זוהי כל תחבולת היצחק"ר, להלביש הכל בדרכי הטבע.

אמרי פנחס (ח"ב עמ' קלא את גט)

פעם אחת היה הגה"ק רבי שלמה אליעזר אלפאנדרי זצ"ל בסטאמבול במסיבה שהיה בתוכה איזה משכילים, ושמע שחקרי במדות סיבת הרעש של רעידת הארץ, זה אומר בזה וזה אומר בזה. עמד הרב על רגליו ואמר: תדעו, כי אפילו לדבריהם והקיריתם שעבשו אף אפשר להיות רעש, אמנם אם ייחה ברצון הקב"ה שיהיה עתה רעש תהיה אף שהוא נגד הטבע. ובחור כדי דיבורו פתאום רעש גדול מתנשא ברעידת הארץ. אז רעשה כל העיר קושטא ונפל חרדת אלקים על כולם והיה הרב מהרש"א לאיש מופת... מסעות ירושלים (מאמר חיות את שנת יח)

העתק מכתב מחסיד אחד שנסע עם כ"ק מרן אדמו"ר הרא"מ זצלה"ה מגור (בעל האמרי אמת) לארץ ישראל בשנת תרפ"ז.

בקי שלוש ימים קודם הרעש (שהיה אז בארץ ישראל) היה סגור ומסוגר ופניו היו בוערים כאש להבה, ולא דיבר עם שום בן אדם. והאנשים שהיו עמו ראו אשר יהא חדשות בעולם, כי מעולם לא ראו אותו בוער ומתבודד כמו במימים הללו, גם בשבת היה סגור ולא הניח אצלו שום אדם, רק השמש שהביא לפניו הסעודה... גם בעת הרעדה היה סגור. וכאשר הבית התחיל להתנועע כלולב והספרים נפלו מהארגזים התחילו לנפש על דלת חדר אדמו"ר, כי יראו שלא יאונה לו מאומה. ופתח הדלת במנוחה כאלו לא היה שום רע, ואמר בזה"ל: האט נאחר קיינעם נישט גשאדט.

דמשך

יומא דנשמתא

המקובל האלקי רבי שמעון לביא מטריפולי זי"ע - בעל הפיוט "בר יוחאי"

יומא דהילולא חמשה עשר באב (שנ"ה)

פסק שני -

אשכנזיה דרבינו שמעון:

ביום חמשה עשר באב שנת ה'שמ"ה¹ נתבקש רבי שמעון לביא בשיבה של מעלה, כשהוא קרוב למאה שנה. "ושם חלקת מחוקק ספון טמיר וגניז בוגא דמלאכ מנוחתו כבוד" שכונת "אל דאהרה", שכונה שנודעה בשל הישוב היהודי שהיה בה עוד בתקופה הרומית.

לדור דוד יספרו הימנו נפלאות, שכן זכה וזיכה את הרבים וקידש שם שמים בחייו, כאמור בפרק הקודם, וגדולים צדיקים במיתתם, כאשר יסופר, "כי כל הבאים על קבר עניים שם בתפילתם ונושעים".

פרשת קדושתו נתפרסמה לעיני כל הארץ לפני קרוב למאה שנה, בשנת תרע"א, כשהאיטלקים כבשו את מדינת לוב, ומחמת המלחמה ברחו כל תושבי עיר בירתה, טריפולי, בהמוניהם. התושבים הערביים שנתקנו ביהודים, מצאו אז שעת הכושר וניסו להשתלט על ציונו הקדוש, בראותם הישועות הרבות והנפלאות הגדולות אשר נעשו שם, והוציאו קול שוה הקבר שייך להם ומהם הוא. ופרץ ריב גדול בינם ובין היהודים, עד שהמפלט הגיע לפני השופטים הגבוהים ברומא, ויצא פסק מאתם לפתוח הקבר ולבדוק אם יש איזה סימנא מילתא הוא למי שייך, וגם משרי המלוכה נשלחו מרומא לטריפולי לעמוד בעת פתיחת הקבר.

"ויפתחו את קבר איש האלקים, וכולם הופתעו שמצאו את הקדוש רבי שמעון מעוטף בטלית מצויץ וגופו שלם, כאילו מחדש הניחו שמה, ואז כולם הודו והכירו כי שלנו הוא איש אלקי קדוש ה' הוא, ומטעם המלוכה עשאו אז שם במקומו אותות כבוד שלם, ונתפרסם אז בכתבי עת מעשי ה' כי נורא הוא"².

"כתם פז"

רבינו שמעון לביא נודע בבקיאיותו העצומה בחכמת הקבלה, בה החל להגות עוד בחיורו בפאס שבמארקוק, והמשיך להעמיק בה ביתר שאת בטריפולי, ואף עשה רבות להפצת לימודה וידעתה בקרב קהילתו.

מרות חיבתו לספר הזוהר חקו והתנגדותו לפילוסופים למיניהם, שדיברו סרה בתורת הקבלה ובלומדיה, חיבר את "חיבורו הנורא" - כפי שמתואר בהסכמת רבני בי דינא דק"ק ליוורנו - על ספר הזוהר על סדרי בראשית ושמות, פירוש שנחשב לחשוב ביותר להבנת פשוט של הזוהר. באמצעות פירושו זה הכה רבי שמעון על עקדסם של אותם פילוסופים ומתנגדים, והוכיחם שדברי הביקורת אותם הם מטיחים בחכמי הקבלה, מקורם באי ידיעה ובחוסר הבנה של תורת הקבלה ונתיבותיה, וכפי שהוא כותב בהדיא: לא פעם ולא פעמים, כשהוא מנגה אותם ואת דרכם, וז"ל במקום אחד: "כי מצאתי ראיתי בעיני פתח פתחו פתחו רשעים דרכו קשתם לירות במו אופל וחשכת דעתם חצים ומות כמתהלהלים נגד ישרי לב המתעסקים במלאכה הזאת מלאכת שמים, ואומרים בפחזותם וגובה לבם כי בעלי החכמה הזאת מנשימים מורבים באקלות, ריבו עצבותם כי לא ידעו ולא יבנו עומק דבריהם וסוד התוארים שהם מתארים במדותיו יתברך ויתעלה... ולא נתן ה' להם לב לדעת כי העלים מהם לכבוד לבם הקשה, ואת היותה לי עיקר לכתוב ולשים על ספר ולהרחיב עקבי משכיות לבב דברי חכמים וחיזותם".

ובאמת הוא פליאה גדולה, שבעוד שהיו שם ז' מאות הרוגים לא היה לשום בר ישראל נזק אפילו באצבע קטנה. ולאחר איזה ימים שהיה עור"פ רעידה קטנה נתחבאו הערבים אצל היהודים, ממש כאשר היה במצרים. גם ה' אדמו"ר על כל קברי הנאמנים ואמוראים קודם הרביעה, ועל קבורת רחל, ושמן נסע אל מערת המכפלה, וביקש רשות לילך בכל המערה וכו'...

גם כאשר היה בפעם הראשון לא רצה לעלות לחר הזיתים, כי אמר, בתיב, (זכר"י ד' ר) "ונבקע דר הזיתים מחציו מחרה וימה גיא גדולה מאד ומש חצי החר צפתה וחציו נגבה" (ע"ש ברי"ק פסק ה') בעני רעית אדמה ואין ידוע מתי יאז זה, אולי היה עתה. ובפעם הזה שהיה, אין לשון אדם לעלות לשם, כי דר שם הציב העליון. והשתדל אדמו"ר בכל מאמציו כדור שירשוהו לעלות לשם, והרשו לו לבדו ולא עלה שום איש איתו. והיה שם בערך ב' שעות, ואח"כ בשעת הרעדה היה שם רעדה גדולה כי"כ אשר האניווערסיטעט של הצינים שעומד שם על החר, נפל עד היסוד ולא ניכר עתה מאומה ממנו וכו'...

בן לאשרי - ברבך משולשת יס"פ לך. יע"ש

בספרו זה ראה את משאת חייו ונפשו, ללמד את העם ולבאר מאמרי זוהר הק', וכמו שהעיד על מאמר אחד שביאר בספרו: "וחדאי נפשאי על זה, שאלמלא באתי לעולם רק על זה, דיי" (דף מד).

בכתיבת חיבורו נסתייע בדברי גדולי המקובלים הראשונים, כמו הרמב"ן ורבי יוסף גיקטיליא. ועם זאת כאשר ביקש להשיג על דברי הרמב"ן, בהבטת בהכנעה ובריאות כבוד, ואף במידת התנצלות, וכפי שכותב באחד המקומות: "ידעתי נאמנה ערכי לנגוד, בערך יתוש קצוץ כנפים, מול נשר ארך האבר גדול הנוצה" (כתם פז דף מג. תיעד בדפים כד, מז-מח).

כן נעזר גם בכתבי מקובלים שפעלו מחוץ לספרד, כמו רבי מנחם ריקאנטי, מראשוני המקובלים באיטליא, ואת רבי יהודה חסיד מאשכנז בעל יספר החסידים. ברם לא הכיר את כתבי האר"י ז"ל, שכן כתבים אלה לא נתפרסמו אלא עשרות שנים לאחר הסתלקות האר"י, בשנת של"ב. אך סוד ה' ליראיו, וחכמי הקבלה מצינים מקבילות בין דעותיו ובין מדרשי הקבלה מיסודו של האר"י. רבינו עצמו מעיר לגבי הרמב"ן שלא הגיעו לידו ספר הזוהר, אך "אם לא היה ספר הזוהר, שבימי היה עדיין טמיר ונעלם, הרי קבל מפה אל פה הענין עצמו".

כמאתיים ושלושים שנה היה חיבור זה גנוז בכתב יד ולא שלטה ביה עינא, ורק בשנת תקנ"ה ראה אור לראשונה פירושו על סדר בראשית (בשני חלקים) בהשתדלותם של "יחידים סגולה אנשי חיל הגברים ומעולים" דק"ק טריפולי. פירושו לסדר שמות - לא זכינו לאורו עד עצם היום הזה.

נראה שהשם 'כתם פז' (בגימטריא) 'שמעון לביא זי"ע' על הכולל לא נקבע על ידי המחבר עצמו, שטרם סיים את פירושו לכל הזוהר, אלא נקבע על ידי הגאון הרחי"א זצ"ל, ששהה בזמן הדפסתו על הספר בליוורנו שבאיטליא (כ"כ הרב המגיה הר"י בן נאיים זי"ל. ראה שם הגדולים בערך, והוסף כי 'פז' ר"ת: פירוש זהר). רבינו חיבר גם פירוש ל"מלות זרות" שבספר הזוהר (שנדפס בסוף ספר יד נאמ"ץ לרבי חיים אברהם מראמדה זצ"ל, שאנאניקי תקס"ז), פירושו שמלמד גם על בקיאיותו בשפות ערבית וספרדית.

"בר יוחאי"

אם חיבורו הנוכח אינו נחלתם אלא של ידיעי ח"ן, הרי לעומתו זכות שירו "בר יוחאי נמשחת אשריך" להתקבל בכל קהלות וקהלות ישראל בארבע כנפות הארץ.

בהסכמת רבני ק"ק ליוורנו לספרו 'כתם פז' כבר משבחים הם אותו אודות השיר: "הרב המקובל האלקי מנהיג" שמעון לביא זלה"ה, הוא היה גבור באר"ש בע"ט הזמיר ונהר יוצא מפיוט 'בר יוחאי' אשר שר לשבח רשבי יע"א, כל אדם חזו בו חוצב להבות אש סדר קדושה רבה באר"ש ערביה על ערביים".

ראשית דרכו של הפיוט 'בר יוחאי' היה בטריפולי, בה היו שרים אותו בלילי בשבתות ובל"ג בעומר, בענימה שהלחין המחבר עצמו. בדרך כלשהי הגיע לעליהן צפת תוב"א, בה נתקבל על ידי תלמידיו של האר"י הקדוש בלחט רב, והם שילבוהו בסדר "קבלת שבת", ונראה ששרוהו לפני "מוזמר שיר ליום השבת". משם הופץ הפיוט על ידי תלמידים של האר"י והרמ"ק בגולה כולה, והוא נדפס לראשונה בספר 'אמרי בינה' (בסאר על "מלות זרות" בזהר, לחצי משכר בטר מקומנו זצ"ל, פראג שצ"א, דף ע"ב) בשל היותו "שיר שבת להרשבי" זצ"ל, שהובא מארץ הקדושה". שנה לאחר מכן נדפס בספר 'תיקוני שבת' (קראקא שצ"ג), ואח"כ בספר 'יתפוחי זהב' (מנטובה שצ"ג). כשנדפס בליוורנו בשנת תקנ"ה ספרו 'כתם פז', כנסו בסופו השיר 'בר יוחאי' עם שירים ופיוטים נוספים שחיבר.

יתרון דעת

אצל יהודי פרס מקובל לשיר את "בר יוחאי" במקורו העברי בשבתות, ואילו בל"ג בעומר שרים אותו בתרגומו הפרסי. בסידור 'תקלאל' (תפילות השנה כמנהג יהודי תימן, מיוסדו של הגה"ק רבי יחיא זאלא זצ"ל, ירושלים תרנ"ד, דף קא ע"ב) נאמר: "פומון נאה מארץ ישראל, שמסדרין בכל ערב שבת וסדר קבלת שבת על קבר רשבי"י. הנוסע רבי יעקב הלוי ספיר שביקר בתימן, מספר על כך בספרו 'יאב ספיר' (ח"א, ליק תרכ"ו, דף סא ע"א): "יוזו מקרוב באו הנה סדור נוסח ספרד החדשים ושם השירה החדשה 'בר יוחאי'... השיר הזה בליל התקדש שבת קדש, קדוש יאמר לו, עד כי נקל להם למצוא בו תילי תילים רמזים וסודות תעלומות חכמה, ולכן זקן חכמת הקבלה יקום ויעמוד מעוטף בשחרות סליתו ברגש קדש ובמורא איומה והתלהבות עצומה ומזמר זה השיר בגדל שלהבתיה...". לעומתם כתב הגאון רבי יוסף יוזפא האן נירלנען זצ"ל מפד"מ בספרו 'יוסף אומ"ץ' (אות תקט"ז): "השיר שמוזמר בו 'בר יוחאי' איננו אומר, לרוב עומקו בקבלה" (מטעם זה לא שרו זאת בקהילת לונדון ואמסטרדם. ראה סי' כתר שם טובי טעמי המנהגים להגיד שם טוב נאמן זצ"ל, קיידא תרצ"ד, עמי קפ).

על מנהג ארץ ישראל כותב המקובל ריא"ז מרגליות זצ"ל: "... ופה בארצנו הקדושה, הספרדים נוהגים לשירו בכל לילי שבי"ק אחר קבלת שבת. ובצפת ת"ו ובמירון נוהגים לשירו גם אצל האשכנזים בכל בני נסיונות בכל לילי שבי"ק קודם אמירת 'כגונא' לפני 'ברכי', ובשאר ערי ארצ"ק נוהגים האשכנזים החסידים לשירו בליל שבי"ק קודם ל"ג בעומר קודם 'כגונא', וכל שכן בל"ג בעומר שמזמרים אותו בכל תפוצות ישראל החוגגים שמחת ההילולא דרשבי"י, ומה גם במירון אשר אין לתאר גדול השמחה והחדוה והדבקות אשר מרגשים שם אז בעת שפותחים בשירה ובזמרה לשיר בשרי הקדוש הזה, אשר מש שפנתו כל שערי שמים משמחה וחדוה דקדושה יותר מכל השירים שמשוררים שם. והספרדים עוד מזמרים אותו בניגון הידוע אשר עוד ניגן בו הר"ק המחבר השיר הקדוש הזה, ואצל האשכנזים נשתנה מעט נטונת הניגון, ויש שפתיים אותו בניגונים שונים, ואלו ואלו בשירה ששוררים וברן מרננים ובקול מקדישים ובקושי השיר מקשיטים קישוטי קידושי מעלות דרבי שמעון" (ביאור השיר בר יוחאי ירושלים תשי"ב, דף כב).

הטעם לאלו שנוהגין לאומרו בליל שבת קדש, מובא בספר 'לקראת שבת' (פרק שו דף רסא): בכמה קהלות נהגו לומר פומון "בר יוחאי" המפליג בשבח שו רשבי"י מחבר הזוהר, והטעם הוא דעל ידי אמירתו מתקדש הנפש יתירה יפה, ולכן אומרים בליל שבת עם קבלת נשמה יתירה. ויש שכתבו שנהגו לאומרה לפני הקידוש אחרי שקוראים בספר הזוהר, ולכן מזכיר בשבח מחברו.

חכמי הקבלה ראו בו סגולה נפלאה להארת הנשמה, וכמו שכותב הגי' יהודה ברי"ד הכהן זצ"ל מהדיר הספר יתקוני שבת' (פיסא תקפ"ב, סדר קבלת שבת דף יג ע"ב): "ושמעתיה מחכמים גדולים אנשי שם שבאו מארץ הקדושה, כל מי שהאיר ה' רוחו עליו אף בחוצה לארץ והוא מאיר קבלה מנגנים פומון זה, וזה סגולה נפלאה להארת הנשמה האנושית מחכמות הדוא מיוסד ומסודר דרך המעלות סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, מלמטה למעלה עד לראש כל הכתרים". כלומר, אף שהזמר מיוסד על ענינים נשגבים ועמוקים בתורת הסתת, עם כל זה השתמש המחבר בהזמר להבנת הענינים גם בדרך הפשט בבחינת סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. כן הוא בשו"ת 'זיקרא אברהם' י"ד ט' ד': "שקבלה בידם שעלה לשמים בפה העירה שנת הש"ס נפשנו בחיים...", וכ"ה בספר 'מזלי רבנן'. אמנם יש מד"יקים מהסכמת רבני ליוורנו לספרו 'כתם פז', והרב המגיה שם ששנת פטירתו היתה בשנת שס"ח.

2. עובדא נפלאה זו שנתפרסמה ואף פורסמה בשעתה בעתון 'החבצלת' ש"ל בירושלים עיה"ק ת"ן, הביאה המקובל הגרא"ז מרגליות זצ"ל בתולדות רבי שמעון לביא זצוק"ל שבהקדמה לספרו 'ביאור השיר בר יוחאי' (ירושלים תש"ב).

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס הי"ו, ברקליק נ"י.

המשך

לאחר הא"צ של זקינו, כ"ק מרן מהר"י זי"ע (בב"ג שבת), כשמרן אחז באמצע לימוד משניות מסכת פרה, היתה רעידת אדמה חזקה, עד שהשב"ק הרח"ח ר' מרדכי וועבער שליט"א, ראה ממש בעין איך שכסאו של מרן מתרומם, ונענה ואמר: "רבי, עדי דר ציטערט". אמר לו מרן זי"ע: לך קרא שלום (הגבאי הרח"ח ר' שלום פילג זל), נענה ואמר: אי אפשר לצאת כעת מהבית, והרי הוא גר חרוק מכאן... שאלו מרן: מי מסתובב עור בחורץ? ענה שר' יואל דיטש וז"ל, אמר לו מרן: קרא לו. כשנכנס אל הקודש אמר לו מרן: מרדכי זאגט אז די ערד ציטערט, זאל איך מיך נישט מאכן דערפון? ענה ר' יואל: לא. ופטר מרן לשלום. וראו אז בעליל איך שמרן זי"ע לא רצה לעשות מזה עסק, ובהזמיתו כל הדינים ושקטה הארץ. מפי המשב"ק הרח"ח רבי מרדכי שליט"א

הודעה חשובה

הופעת הגליון הבא תוקדם בע"ה - לקראת יומא דהילולא דכ"ק מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע, כ"א מנחם אב, שחל ביום שישי הבעל"ט.

עוד הנוג להודיע שהמשרד הראשי של המערכת יתא סגור בשבתות הבעל"ט, עד לר"ח אלול הבעל"ט. לצורך ענין מקומי ניתן לפנות אל השולחן המקומי.

בכבוד רב, המערכת

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת גיטין

בעניני שנת השביעית (א)

דבר בעתו מה טוב, לעסוק בשנת השבע בעניני שמטה ופרובול המבוארים בדפים אלו (לו ע"א - לו ע"ב). בסוגייתנו מובאת מחלוקת תנאים אי חובת שביעית בזמן הזה היא מן התורה או מדרבנן ונידון זה הוא בין לענין שמטת קרקעות ובין לענין שמטת כספים, ולדעת רבי - שמטה בזמן הזה אינה אלא דרבנן, ובלשון הגמרא: "ותקינו רבנן דתשמיט זכר לשביעית", וכן נקטו רוב הראשונים (עי' רמב"ם הל' שמטה ויובל פ"ט הל' ב; שו"ע ח"מ סי' סז ס"א) להלכה.

בענין זה העירו **התוס'** (ד"ה ותקון), מדוע לא תקנו גם שיהא נוהג שנת יובל משום "זכר ליובל", וכתבו: "משום דאין רוב עובר יכולין לעמוד בה ליאסר בעבודת קרקע שתי שנים רצופות". ומבאר **הסמ"ע** (ח"מ סי' סז סק"ב): "דדוקא בזמן שהיה שמטה ויובל נוהג מה"ת היה מקוים בהן הברכה לגדל בשנה ששית לשלשה שנים" (וכ"כ הגרי"ב); "אע"ג בדומן בית ראשון היו יכולים לעמוד בכך, משום זכות המצוה שהיא דאורייתא - היא שעמדה להם...". אבל בשו"ת **מבי"ט** (ח"ג סי' מה) מבואר, שגם בשביעית בזמן הזה שהיא מדרבנן - מתקיימת ברכת השמיטה של "ועשת התבואה לשלש השנים".

ובשו"ת **התעוררות תשובה** (ח"מ סי' יא) הקשה על דברי הסמ"ע: "כיון דמחויבים מן התורה לשמור לחבכים ולמקיים מצות שמטה, למה לא יתברכו בשכרם שמקיימים מצוה הזו שמחויבים מה"ת לעמוד להם. הלא אין מעצור לה' להושיע בשכרו, בין על שרר מצוה דאורייתא או דרבנן, וכמו שהקב"ה משעבד הטבע לדברי חכמים, כדאייתא בירושלמי נדרים (פ"ו הל' ה) הובא בשו"ת יו"ד (סי' קט"ז סק"א)... הגם שיש חלק דעיובר ביד מועיל הוא דאורייתא ממש... מ"מ לפי הסברה קשה למה לא יתברכו בקיומם מצוה דרבנן לטוב". ויחזיר שוב על קשייתו בתשובה שאחריה (סי' יב): "וגוף דברי סמ"ע צריכים עיון הרבה. הלא כתוב (תהלים ט. א) לא-ל גומר עלי, והקב"ה מסכים לתקנת ביד (כמבאר בירושלמי הנה)... ולמה לא ישלח הקב"ה עזרו מוקדם בברכה מרובה במקיים דברי חכמים, ובאמת הלא הרבה פעמים מצינו בגמרא עשר ועונש נעית, כגון הממול בבטלת ידים, כדאייתא בברכות (טו), ולעונש זה הרבה ברכות המקיים דברי חכמינו ז"ל". וכ"כ גם החזון איש (שבועות סי' ח אות ד) להעיר על הסמ"ע: "ומסתבר דהיתה הברכה גם בבית שני, וגם אחר החורבן, וביד"ש שלמעלה עושין מה שגורין בב"ד של מטה" (ראה עוד בשו"ת דוד הד"ח שם בארוכה).

ובעיקר דברי הסמ"ע העיר גם **הח"י הרי"ם** (גיטין כאן) שאם כנים דבריו, שברכת התורה אינה אמורה כשהמצוה היא מדרבנן, מדוע אם כן תקנו חכמים שביעית עצמה תהא נהוגה בזמן הזה. וכפלי העיר זה כתב נכדו בעל **האמרי אמת** ז"ע שיתכן ששנה אחת היו יכולים לעמוד בשמירת שמטה - הגם שלא יזכו לברכת השביעית, אלא, ששתי שנים יחד - שמטה ויובל, לא רצו לתקן, כי ידוע שלא יכלו לעמוד בהם בלי הברכה (מובא בסו"ס פסקי תשובה; פרדס יוסף ויקרא כה, כא, ע"ש).

כ"כ"ב מצינו כלפי ברכה שנאמרה בתורה במצות שמטת כספים (דברים טו, ט-ז): "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיק האבינו ולא תתן לו וגו'. נתון תתן לו וגו' כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשריך ובכל משלח ידך". שמוציא בו שני דברים: א. אזהרת לא-תעשה על הנמנע מלהלוות (עי' רמב"ם שם פ"ט הל' ב, ב. ברכת התורה למי שמקיים מצות השמטת כספים, ש"בגלל הדבר הזה יברכך" וגו', ויודיע **החתם סופר** (במכילתין לו, ד"ה ועברו), שאזהרה זו לא נאמרה על שביעית בזמן הזה: "...לפי מה שפסק רמב"ם בהל' שמטין כרבי דהשמטת כספים בזמן הזה דרבנן - אם כן י"ל אין כאן העברה על דברי תורה במה שנמנעים להלוות, כי מהיכי יתני עשה מעותיו אנפרות להלוות לזה ולבסוף ששמטנה שביעית דרבנן, בשלמה בזמן התורה - הרי הבטיח הקב"ה 'למען יברכך', והמסופק בה הרי הוא בליעל, אבל בתקנת חז"ל איננו מובטח ב'למען יברכך', ובעין שכתב תוס' לקמן ד"ה ותקינו רבנן וכו', וכ"כ סמ"ע סי' סז דאשמטה דאורייתא כתיב 'ועשת התבואה לשלש השנים' - ולא אדרבנן, והכי נמי בדמותיה".

כמוכן שגם בענין זה יש להעיר הערה הנוכחית, מדוע לא תחול ברכת התורה על השמטת כספים - גם בשמטה בזמן הזה שאינה אלא מדרבנן (ראה שו"ת התעוררות תשובה שם; חשב סופר ע"ה"ת פר' ראה בפסוק "השמר לך" בארוכה). ובענין זה אכן מצינו בפוסקים שחלקו נגד דברי החת"ס שבשביעית בזמן הזה אין שום איסור להמנע מלהלוות מחמת פחד השמטת החוב בשמטה, ויש אומרים (ראה פאת השולחן סי' כט סק"א) כרס ציון - הלכות פסוקות פ"ז הע' ב) שישנו איסור מן התורה להמנע מלהלוות בשמטה - הגם שחובת השמטה אינה אלא מדרבנן, ויש אומרים (ראה סדר שמטת כספים כהלכות פ"ב ד-י) שישנו לכל הפחות איסור דרבנן בזה.

כ"כ"ב מצינו עוד מצוות שמירה התורה את מקיימין, ויש לדון - בקיומן חלקי המצוה שבהם שאינם אלא חזקת, אם עליהם עליהם ברכת התורה שנאמרה באותה מצוה. כגון בברכת התורה שנאמרה במעשר, כדכתיב (דברים יד, כב) "עשר תעשר את כל תבואת זרעך", ויציאת בגמרא (שבת קט): "... עשר בשביל שתתעשר" (וע"ע תענית ט), ובאופן שאינו אלא מדרבנן, כגון מעשר ירק, או בזמן הזה - לאלו הסורים שקדושת הארץ נבטלה, ואין דוחבם כי אם מדרבנן, האם נאמרה בהם ברכה זו. וכן מצינו לענין ריבית - שכתב הרי"ב (סי' שה) שמה שאמרו בגמרא (ב"מ ע"א): "כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא ברבית, עליו הכתוב אמר (תהלים טו, ה) כספו לא נתן בנשך וגו' עושה אלה לא ימוט לעולם, הא למדת שכל המלוה רביתו נכסיו מתמוטטין", לא נאמרה כי אם ברבית מן התורה, והלא ברבית דרבנן, דהרי שבחלקי דרבנן לא נאמרו יעידו התורה שנאמרו במצות.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"וקשרתם לאות על ידיך"

א. **אצל הבית שבתפילין-שלידי עושים קשר כמין יו"ד, כדי להשלים את השם ש"ד"י** [כי על הבית שבתפילין-של-ראש יש שייך, ובקשר שבראש יש כמין דלית].

יש מחלוקת בראשונים אם עצם הקשר הוא כמין יו"ד, או שמתוך הקשר יוצאת רצועה קטנה והוכתב שתהא נראית כצורת יו"ד. ולמעשה אנו מחמירים לעשות כשהגם, דהיינו שהקשר הוא כמין יו"ד, וחזקתין גם בסוף הרצועה שאצל הקשר, שתהא נראית כצורת יו"ד (עי' פסקי הראשונים בסוף הלכות תפילין, רש"י שבת כח: ד"ה שייך; לבוש סוף סי' לב. ועי' זכרון אליהו על הל' תפילין דף רפה). **ולכן יש להקפיד שהרצועה תצא מתוך הקשר**, כי לפעמים אפשר שהרצועה הקטנה נכנסת לתוך הקשר, ואין בולטת לחוץ, ואז חסר מהיו"ד לכמה פוסקים (י"ל. ובאופן עשיית הקשר באיטר ד, ראה הדעות בזה בספר הגמלא זכרון אליהו הנ"ל דף רפט).

ב. **אם היתה הרצועה שיוצאת מהקשר ארוכה, והכמה שתהא כיו"ד, אין חשש של חק תוכות**, דכיון שלא נזכר בה כתיבה לא איכפת לן אם נעשה על ידי חק תוכות. ועוד, שהיו"ד שבהקשר לא אור גמור הוא, ולא חייב אם מתירו משום מוחק חש (עי' שו"ת מהרש"י ח"א סי' לב).

ג. **שיעור רוחב הרצועה** קיי"ל שהוא לפחות כרוחב שעורה, דהיינו לפי שיעור החזו"א - 11 מ"מ, ולפי הגר"א"ח נאה 10 מ"מ. ואם הרצועה מקופלת [כגון, במקום ההידוק] עדיין כשרה, כיון שאפשר ליישרה ביד ולהעמידה על שיעור, **אבל אם נתקמטה ואי אפשר ליישרה ביד פסולה** (עי' מבי"ט סי' כו ס"ק מב).

ואם גם בהקשר של יד צריך שיהא ברצועה שיעור רוחב כשעורה - דעת החזו"א (ואי"ח סי' יד סק"א) שהקשר אינו צריך שיהא בו שיעור, אבל דעת הקצות השלחן (סוף ח"א בהערות דף פט) שהקשר הוא בכלל הרצועה ויש להקפיד שיהא בו רוחב כשעורה, ואף במה שיוצא חוץ לקשר. וכתוב ששמע מפי הגר"י"ס מבריסק זצ"ל דידוע דנהגרים בזה.

ד. כיון שהלכה למשה מסיני שיהיו הרצועות שחורות, **יש להקפיד שגם הקשר והרצועה היוצאת ממנו, ואפילו חלק הרצועה שבתוך הקשר ואינה נראית, גם כן יהיו שחורות** (עי' השכמות הארון רב מאיר אריק זצ"ל ליקוט סופרים).

ה. **יש להיזהר שלא תהא חזו"א של הקשר מהתפילין, אלא תהא מהודקת עם הבית**, ובזווית המזרזי מאד בזה. ויש להחמיר שגם שהתפילין מונחים בתוך כיסן שלא תהא כלל חזו"א (עי' שו"ע או"ח סי' כו ס"ב, בגמרא, שבועות, בא"א ובאות חיים שם אות א). והנה דעת האבני"ז (ואי"ח סי' יד) - שאם חזו"א נוגע בהתיאור, נחשב כאילו נוגע בהבית, אבל העולם מקפידין שהיו"ד תיגע בהבית ממש (עי' שו"ת תורת שיי"ח סי' כג, וכן שמע בפרישה שיש להקפיד שיתגע חזו"א בהבית ולא בהתיאור).

ו. יש נוהגים לקשר חזו"א עם הבית בחוט של גיד, כדי שיחזיק את חזו"א סמוך להבית, וראוי לבטל נוהג זה דע"י הקשירה יהיה חוט של גיד סביב התיאור חוצץ בין הזרוע להתפילין (מבי"ט סי' כו סק"א), אלא יעביר את החוט בתוך המעברת מעל הרצועה ואז אין חשש של חציצה. ויש שמקפידין שיהא דוקא גיד ולא חוט מניילין וכדומה, ויש שמקפידין שלא לשים אף גיד [וכן ראינו להביא בשם החזו"א, כיון שעצה זו לא מוזכרת בחזו"א].

מאת: הר"ה רב שמואל קאה המה נראש שליט"א

עלי מועד

נחמו נחמו בזה שאמר אלקיכם

נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם (ויש"ע מ, א). "הנה בעת שישאל ענישין רצונו של מקום נקרא **אלקיננו**, כי בזה אנו מורים שהוא אלקינו. וזהו פירוש הפסוק (תהלים סו, ז): "ברכנו אלקים - אלקינו, פירוש, שהבורא יתברך יברכנו שיהא נקרא **אלקיננו**. וזהו אמר הנביא ש"נחמו נחמו, ובכמה, לזה אמר הכותב ש"יאמר אלקיכם".

עשרת הדברות בשבת נחמו

"בשבת נחמו קורין עשרת הדברות, ובשבועות קורין גם כן עשרת הדברות, כי בשבועות נתן הקב"ה תורה לישראל, וכן כשיבא משיח צדקינו כתיב (ויש"ע נא, ד) 'תורה חדשה מאתי תצא' (עי' ויק"ר יג, ג), **לכן קורין עשרת הדברות בשבת נחמו**".

עלי ספר

ספרי רבינו אלעזר מגרמניא ז"ע - בעל הרוקח:

פירוש ספר יצירה - ערוך מחדש ע"פ כתיב; **חכמת הנפש** - על כל עניני נפש האדם בעולם הזה וגם לאחר אירכות ימיו ושנותיו, וכן על עניני החלום, ערוך מחדש ע"פ כתיב; **שער הסוד והייחוד והאמונה** - ענין ייחוד הבורא והאמונה בו ית"ש, גם מבאר עניני תפילה, ערוך מחדש ע"פ כתיב; **סודי רזי סמוכים** - בו מצין דוגמא לפרוש התורה ע"פ פשוטים שערי בנה שקיבו מרבותיו ועוד, ערוך מחדש ע"פ כתיב; **פירוש אינה רבתי** - פירוש קל וקורב להבנה על כל מלה מהמדרש, יצא לאור לראשונה מכת"י, כל אלו נערכו ונסדרו לתאורת בידו ממוחה המתעסק בקדושים הרב אהרן איוונבן, יו"ר מכון יסודי רזאי קרית בעלזא וירושלים תשס"ו.

אור הישר - ספר המוסר של המקובל האלוני רבי מאיר פאפרוש זי"ע, ומחובר לטורח ספרו **ידן סעודה'** - שכולל דינים ותהנות קדושת בעניני סעודה ע"פ סדר א"י, דיני נטילת ידים וברכת הנהנין. הוחדר ונערך מחדש, עם הרבה חסופות, ברוב פאר והדר על ידי הגה"ח ר' חיים יוסף וולמן ז"ל. ממדורה מחודשת ומפורארת ביותר, ותש"ח (שנו עמ').

חיין נצנץ - פרקי חינוך להורים ומתנכים, ב' חלקים. נערך בסגנון מיוחד על ידי המחנך הרב יוסף רבי, ובו פתרונות לקשיים המתעוררים בדורות ושזורים בעובדות מרגשות ממסכת חייו של אביו המחנך הדגול ר' הנחמן ברגאזל. תשס"ה.

הודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי בבות מאחב"י

הוצאת יפה נץ 1599-581-581 לקראת יומא דהילולא קדישא ניתן שוב להשיג הספרים בקדושתו של אהרן ב' ספרים החלות, חזנות וסוכות ספר קדוש, אגדת מדרות מטבח חזקת סוד"א מבעלזא וישיב לחשיט בחינות וחסידים נבנות חזון-חזון בחדר חזון וישיב נבנות חזון חזון וישיב	לעילוי נשמת הרה"ח המופ" רבי יעקב יצחק הירשנהאן זצ"ל בן המנוחה החסיד המופ" רבי ראובן ע"ה נפד הרה"ק בעל ה"דורא"ם בשו"ע יו"ע נלב"ע בשם טוב ביום י"ט מנחם אב תש"ב לפ"ק ממו"כ בביה"ח דראצפערט ת.צ.צ.ב.ה. הנוצעת על ידי נכדו הרה"ח ר' יעקב יצחק קאניג הי"ו לעילוי נשמת הגאון הצדיק המפורסם רבי חנוך דוב בהרה"ח רבי אליעזר זאב פדווא זצ"ל נפד התאחזות קדושת הדרים לנתיב יו"ע ונבנות חזון וישיב חזון וישיב נלב"ע חמשה עשר באב תש"ב לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הנוצעת ע"י חתנו הרה"ח ר' אברהם יצחק ענגעל שליט"א	הרה"ח ר' משה גרינפעלד הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמו חיים צבי נ"י עב"ג תח" בת מחו' הרה"ח ר' אלימלך אליהו ברגשטיין הי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הע"י לתורה בריכל ביהמ"ד הגדול קרית בעלזא וירושל' חתונה א"ה ביום רביעי י"ט מנ"א הבעל"ט באולם יחד וחזר ב"ב ידידנו הנדיב הנכבד איש החסד והמעש הרה"ח ר' מרדכי יוסף דמן הי"ו לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמו אהרן נ"י לעול התורה והמצוות במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פר' עקב (אבות ד)			
כ"א מנחם אב תשס"ח - שנה י"ג גליון תרל"ג			
דלח"ע מוצ"ש	דלח"ע מוצ"ש	דלח"ע מוצ"ש	דלח"ע מוצ"ש
21:52	21:41	20:31	20:21
21:21	21:01	19:53	19:43
21:34	21:52	20:06	19:56
21:38	21:12	20:07	19:57
21:08	20:44	19:37	19:27
22:03	21:44	20:32	20:22
22:06	21:42	20:34	20:24
21:43	21:20	20:12	20:02

תורת של ראשונים

משה רבינו חזר וסיפר על תפילתו -

להוכיחם שזו לא תועיל להם אה"כ בארץ ישראל

ואתנפל לפני ה' את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי וגו'. ואתפלל אל ה' ואומר ה' אלוקים אל תשחך עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך וגו'. זכור לעבדך וגו'. פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי יכולת וגו' (פס. כה-כח). מי האיש החכם יתן לב ויבין למה הוצרך לכפול כאן נפילת הארבעים יום, וכי דרך המקרא לכפול דבר ולומר: דעו לכם, שכשנפילתי לפני ה' ארבעים יום, כך וכך התפללתי. "אפם כחמה גדולה יש כאן ולהוכיח לישראל בא. שמה תאמרו: והלא חטא גדול כמעשה העגל - הועילה תפלתו של משה וניצלנו, אף בארץ ישראל אם נחטא ויעילו לנו תפלות הנביאים. אמר להם: לא תועיל לכם תפילה בארץ ישראל, כי עתה לא נתכפר לכם אלא כדי שלא יתחלל שמו, שהרי כך התפללתי: זכור לעבדך וגו'. פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי יכולת ה' להביאם אל הארץ אשר דבר להם וגו', ולכן לא נתחייבתם מיתה במדבר, אבל לאחר שיהיו שלושים ואחד מלכים וינחלכם את הארץ, אז יוציאכם ויגרש אתכם מן הארץ, שאין כאן עוד חילול השם לאמר האומות 'מבלתי יכולת ה'', אלא יאמרו הגוים: ישראל חטאו לו, כמו שמפורש באתם נצבים (דלח"ע כח, כד-כז): 'ואמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת ומה הרי האף וגו', ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלוקי אבותם וגו' ויתשם ה' מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה".

רש"י

היכן מת אהרן במוסרה או בהר ההר?

ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן ויקבר שם ויבנה אלעזר תחתיו (דלח"ע טו, טז). ויש להבין מה נכנס פסוק זה לכאן, לתוך סיפור מעשה העגל ותוצאותיו. וואמנם כבר הקשה רש"י וכתב: "מה ענין זה לכאן, ועוד, וכי מבארות בני יעקן נסעו למוסרה, והלא במוסרה באו לבני יעקן, שנאמר (במדבר לו, לא) ויסעו ממוסרות וגו', ועוד, שם מת אהרן, והלא בהר ההר מת וכו', אלא אף זו מן התוכחה וכו'. ועי' ראב"ע ורמב"ן".

אלא כך הוא פירוש הכתוב: וכי תאמרו אלי, אתה אומר (לעיל פ, ב): "ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא" וגו' - בתהלות ארבעים שנה, והלא לא הועילה תפלתך, שהרי אהרן מת במועשה העגל. לכך אמר לו משה: לא בתהלות ארבעים מת אלא בסוף הארבעים מת, בהר ההר, באותו זמן כשנעמו בני ישראל מבארות בני יעקן, שבאו לשם ממוסרה, כדכתיב בפרשת מסעי (לח, לו): "ויסעו ממוסרות ויהנו בבני יעקן" והלכו משם עד הר ההר, שם מת אהרן, ולא במועשה העגל.

"שם מת אהרן", פירוש, אז מת אהרן, כמו: "משם רועה אבן ישראל" (בראשית מט, כד) שפירוש: מאז (כ"ה בפי הראב"ע בשם רבי יצחק אבן גיאת דיל הספרדי).

"דבר אחר נמצא במדרש: מתוך שהיה קברו בראש ההר היו רואים את קברו כל השמונה מסעות שחזרו עד שבאו למוסרה שנעלם מהם, וחידישו שם צער אבדו ונדמה להם שמת שם, היינו דכתיב: "שם מת אהרן, וגם דבר זה גרם להם לחזור".

חזקוני

אין נענים על המטר אלא בתפילה עם מונית הלב

ולעבדו ככל לבבכם וככל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם וגו' (יא יג-יד). הסמך הכתוב את עבודת התפילה - כמבואר ברש"י - "בכל לבבכם ובכל נפשכם" - לנתנית מטר, לומר לך שאין נענים על המטר אלא אם כן יכוונו להתפלל בכל לב, וכמו"ש (סנהדרין ק): "אנן צוהינן ואמיטראן וליכא דמשגח בן, אלא חקב"ה ליבא בעי, דכתיב (ש"א טו, ו) וד' יראה ללבב".

בעל הטורים

לקח טוב

"כי אם ליראה" - זאת היא הבקשה רק "ועתה"

לאמיתו של דבר, אין כוונת המחנך רעה הלילה. כי אף אם יודע גם יודע שמבחינת העקרון לא יתכן להשיג מאומה כי אם בדרך של הדרגה, הרי שאוחזו רגש של אחריות לדרוש ולא לוותר על קוצו של יוד. אמת נכון הדבר שלא יתכן הדבר לצאת בבת אחת, ובכל זאת מי התיר לו לוותר על בחינה זו או אחרת, ולו לזמן מסוים.

על כן בא משה רבינו, רבם ומנהיגם של כל ישראל, ומורה לנו את הדרך הנכונה באמרו: "ועתה ישראל". כלומר, גם אם הדרך ארוכה והמלאכה מרובה, מובן הדבר שאי אפשר

בעקרון, כל אחד יודע שאין באפשרותו של בן אדם ללמוד כל דבר באופן שתהיה בשלימותו - בבת אחת. שלימות דורשת ידיעה וכשרון על כל פרטיו ודקדקיו של אותו ענין הנרצה. ולא יתכן לו לאדם לרכוש את כל הפרטים וכל הדקדוקים בשעה אחת. ברור הדבר שאם רצונו של אדם להתמחות באיזה ענין כלשהוא, עליו לעבוד לקראתו בהדרגה, צעד אחר צעד, עקב לצד אגודל, עד שבעבור זמן ממושך יתמחה אליו בשלימות, וכולי האי ואולי.

דברים אלה נכונים גם אם הענין ההוא נדרש תיכף ומיד, ואין הזמן גרמא להמתין עד שעלה יעלה אליו מכל בחינותיו. כי למרות נחיצות הדבר, הרי בכל זאת אי אפשר שיצא הדבר במהירות, ואין ברירה כי אם להתאזר בסבלנות, כי מוכרח הדבר לצאת רק בהדרגה לבד, וההכרח לא יגונה.

כאמור, ידוע הדבר לכל אחד ואחד בבחינת עקרון. אלא שבתחום המעשה תיעדר הסבלנות המובנת מאנשים, כי חפצים הם בשלימות הנרצית, וכל כמה שלא יגיע אל אותה שלימות איננה ולא כלום. תופעה זו גורמת לקשיים רבים בתחום החינוך, למשל, כאשר דורשים מנערים שימלאו חובותיהם כלפי המקום, ההורים והחברה. חובה שאינה ממומלת מהווה חסרון ניכר, והמחנך רואה את עצמו אחראי וחייב למתוח ביקורת על אותו חסרון.

אך לאמיתו של דבר, לפי הדברים האמורים, אין באפשרותו של הנער להתעלות אל שלימותו בבת אחת, ואם לא יניחו לו לעלות צעד אחר צעד, הרי שלא כלבד שאין ציפה זו מציאותית, אלא עלולה הביקורת הנמתחת עליו עקב חסרון מסוים, להפילו מעל שלבי הסולם בהם הצליח כבר לעלות, ולהורידו לגמרי באמרו לנפשו נושא.

אך לאמיתו של דבר, לפי הדברים האמורים, אין באפשרותו של הנער להתעלות אל שלימותו בבת אחת, ואם לא יניחו לו לעלות צעד אחר צעד, הרי שלא כלבד שאין ציפה זו מציאותית, אלא עלולה הביקורת הנמתחת עליו עקב חסרון מסוים, להפילו מעל שלבי הסולם בהם הצליח כבר לעלות, ולהורידו לגמרי באמרו לנפשו נושא.

אותיות מהכימות

ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך.

כוונת הכתוב היא על זה הדבר, לפי שיש ב' הדגשות שחפץ ה' מיוחדות. אחת הוא היראה, למעלה ממנו האהבה. ואמר להם שאינו מבקש מהם כי אם היראה, ועם הדבר הוא, לפי שהיראה תסובב אתם ללכת בכל דרכיו, כי היראה לא יתחל מיראתו אפילו בלחץ מלפך שעליו לעשות, ולא זו בלבד מגיעתו, אלא עוד לו "ולאהבה אותו", הרי שהיראה היא פתח ליכנס לשער האהבה.

ולא כשלאמר הכתוב "מה ה' אלוקיך שואל כי אם ליראה", דקדק לומר "ועתה", פירוש מה ששואל שואל ליראה, הוא עתה בזמן הזה שאתם בא לישראל עול האלקות, אבל אין זה תכלית מה שחפץ ממנו עשות, אלא שזה יעמידנו בגדר האהבה.

לוח סמיים סק'

אמרות טהורות

תשובה בשלימות – כשגם הבנים

מתעוררים ליראתו ית"ש

וברך בניך בנך ופרי אדמתך (י, יז). איתא במדרש (רבה פר' ג): "למה הוא מקיש פרי הבטן לפרי האדמה, אמר הקב"ה: מה פרי אדמתך סינים אף פרי בטנך סינים. דבר אחר: מה פרי אדמתך אין בהם לא חטא ולא עון, אף פרי בטנך לא יהא בהם לא חטא ולא עון". פליאה דעת היא, שהרי הפירוש השני מפרש שלא יהיה בהם חטא, והוא היפך הפירוש הראשון, והן שתי דרשות סותרות מפסוק אחד.

וגרסה, דיבוי הנעורים אין מוצי' כמעט שיהיה האדם כלי סינים, אך כשהאדם בא בימים ומתכוונן בנפשו איך עברו ימיו ושגרתו בהבלי הבליים, מתעורר הוא ועיושה תשובה על הימים שעברו. וכשהתשובה היא כהוגן, שוב אין בו לא חטא ולא עון. אולם איך ידע האדם אם התשובה שעשה, כהוגן היא. אמנם כשיראה שגם פרי בטנו מתעוררים על ידי תשובתו, שהולכים בדרך התורה והיראה, ידע נאמנה שתשובתו היא כהוגן ובשלימות.

וזהו שאמרו במדרש: "מה פרי אדמתך סינים", דהיינו בימי הנעורים. אך כשעיושה תשובה אח"כ, ידע: "מה פרי אדמתך אין בהם חטא ועון אף פרי בטנך לא יהא בהם חטא ועון", רצ"ל, שיעשה תשובה שלימה כל כך, עד שגם פרי בטנו יתעורר שלא יהיה בהם חטא ועון ח"ו.

כ"ס מין אדמור"ם מהר"ד מבעלזא ז"ע

"ועתה" – יסוד התשובה

שרם מעתה מתחיל לילך בדרך הישר

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך וגו' (י, ב). "אמרו רבותינו ז"ל (ברר כ"א, ו): "אין 'ועתה' אלא לשון תשובה". אמר אדמו"ר (הרבי הק מלובלין ז"ע) על זה הענין, והתמצית הוא: שיעור יסוד ושורש התשובה הוא לידע ולהבין בלבב את זאת, שעדיין עד היום לא התחיל להשיג העבודת הקדוש, ועתה מעכשיו ומהיום והלאה ירצה להתחיל ולשפר מעשיו, וילך בדרך הישר לרצון ה' יתברך שמו".

משמרת איתמר

עיקר תשובה הוא על ידי מדת היראה

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה, והקשו בגמרא (ברכות ג'): "אמרי יראת מילתא וזמרתא", ולכאורה תמוה, וכי היכן משמע מכאן שמילתא וזמרתא היא, אדרבה, מאחר שאנו רואים שיראה היא הדבר היחיד שהקב"ה שואל ומבקש מאתנו, אם כן ודאי דבר גדול ויקר הוא.

וי"ל שעיקר הקושיא הוא ממה דכתיב "ועתה", דידוע ש"אין 'ועתה' – אלא לשון תשובה" (ברר כ"א, ו), והטעם, כי משמעות תיבת 'ועתה' היא תיבה ומיד, ודבר כזה אפשר רק בתשובה, כמו שאמרו חז"ל (קדושין ט"ז): "המקדש את האשה על מנת שהוא צדיק גמור, הרי זו מקודשת" כי ברנע אחד אפשר לשוב בתשובה.

וידוע שעיקר התשובה הוא היראה. וזו כוונת הכתוב כאן: **"ועתה ישראל" – שתעשה תשובה תיבה ומיד, וזאת אפשר על ידי 'ליראה את ה' אלקיך' – מדת היראה.** ועל זה הקשו בגמרא, היאך יוכל האדם להגיע למדת היראה, תיבה ומיד כאשר עלה ברצונו, הלא מדת היראה היא אצורו של הקב"ה (ישעי' ל"ה, ג): "ואם כן מה מאוד צריך לדרוש אחריה, ולהשתדל בהרצונו וזריזות בכל מאמצי כהו, לבא לתכלית היראה, וכולי האי ואולי, והכתוב אומר 'ועתה' – משמעו תיבה ומיד, והוא מהמאמץ, אטו יראה מלתא וזמרתא, שהאדם צריך להתאמץ בה וינס ולילה, ולחלואי שיעור לאוצר היראה אשר בבית גנזיו".

ענוה טובה רק – "כי אם ליראה"

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' (י, ב). "רוצה לומר, כי עיקר תכלית האדם שיהיה במדרגת 'מה', שהיא שפלות, ע"ד שאמר משה רבינו ע"ה (שמות ט"ז, ז) 'ונחנו מה', רק לעומת יבוא היצר לאדם וירצה להחמיא, וכשיהיה אדם שפל בעיניו וירצה לשמוע לו, ענוה זו אינה טובה, רק אדרבה יהיה בעל נאווה וישיב ליצרו: וכי נאה לו, שיש לו חלק אלקי ממעל, ואני חשוב בעיני הבריות להכם וחסיד, וכי נאה לי שאהמא ח"ו".

וזהו שאמר: 'מה' – רצ"ל מדרגת מה – ה' אלקיך שואל מעמך, אך כל זה 'כי אם ליראה' רצ"ל כשעל ידי ענוה ושפלות תבוא ליראה, אזי טובה הענוה, אבל ח"ו כשתראה שירצה 'צרך להחמיא אותך, אז תשיב לו בנאוה".

והוא"ם בשרה

אמירה נעימה

והיה עקב וגו' ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד (י, יב). הלשון "ושמר" צריכה ביאור, ולכאורה היה לו לכתוב: 'ונתן ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד'.

אלא בא ללמדנו, כי לא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה. כי כשהאדם מושלם שכל טוב לפועלו, אז שוב לא איפכת לו אם יתקיים השכר ביד פועלו, או איבד, מאחר שהוא כבר מילא את חובתו. לא כן הקב"ה שמושלם שכל לפועלו, ואחר שמושלם השכר שומר הוא ומשגיח עליו שגם יתקיים ביד האדם ולא יפסידו.

וזהו הכוונה: "ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד" – היינו שישמור על זה שיתקיים כידך.

אריז עזות

ואכלת ושבעת וברכת (ת, י). איתא בגמרא (ברכות כ): אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"ע, כתוב בתורתך (לקמן ג, י) 'אשר לא ישא פנים' – ואתה נושא פנים לישראל, דכתיב (במדבר י"ב, כ) 'שא ה' פניו אליך'. אמר להם הקב"ה: והיאך לא אשא פנים לישראל שכתבתיו להם בתורה 'ואכלת ושבעת וברכת', והם מודקדים על עצמם עד כוית ועד כביצה.

ויש לדקדק באומרו 'וזהם מודקדים על עצמם עד כוית ועד כביצה', ונכון יותר היה לומר 'וזהם מודקדים על עצמם ככוית וכביצה', ועוד לפי ר' מאיר ור' יהודה, כל אחד לשיטתו, אין זו תומרא, שהרי לדעת ר"מ שיעור ברכת המזון הוא ככוית ולדעת ר"י בכביצה (שם ט"ז).

ברם כוונת חז"ל היא ללמדנו, כיצד היו נוהגים תלמידי ר"מ ור"י כשהיו מודמנים למעודה אחת. שהרי אם היו תלמידי ר"מ אוכלים כוית ומברכים, היו תלמידי ר"י מוענים כנגדם שזו ברכה לבטלה (עי' שו"ת הת"ם אורח סי' ט"ז ד"ה והנה), ולהיפך, אם תלמידי ר"י לא היו מברכים, היו מוענים לעומתם תלמידי ר"מ שהם מבטלים מצות ברכת המזון. לפיכך, לא להיות באוהה ורעות, היו מודקדים באכילתם לאכול את פחות מכוית – כדי שלא להתחייב בברכה לכלול עולמא, או לאכול כביצה – כדי להתחייב לכלול עולמא.

וזו כוונת הגמרא: 'וזהם מודקדים על עצמם עד כוית ועד כביצה', כלומר, שאכן דקדקו להשמר שלא לאכול מכוית

יתרון דעת

אורח דארץ ישראל (א)

בשבח האקלימים באר"י וביותר בירושלים, ועוד

ראובן שמשון לוי יהודה, יששכר זבולן ובנימין (שמות א, ג). הוכיז הששה הראשונים שהם בני לאה כסדר תולדותם, והיה ראוי שיוכיז לבנימין אחרון לכל אחיו, כי הוא הקטן שבכולן, ומה שהוכיזו שבעי, מפני שהעולם השפל נחלק לשבעה אקלימים, והוא אמצעי, והוא ארץ ישראל שהוא אמצע הישוב, והיא נקודה מזוהה מקור וזוהר יותר משאר הארצות, מפני שהיא אמצעית לקצוות, ועל כן נכתב בנימין שבעי, לרמז על בית המקדש שבאקלים שבעי שהוא בחלקו של בנימין, ואע"פ שהכתיב המחקר שסדרו האקלימים כתבו בקצת חבוריהם שארץ ישראל באקלים הרביעי, הכל הולך אל מקום אחד, כי כיון שהארץ היא הנקודה יוש שלשה אקלימים מכאן ושלשה אקלימים מכאן, הנה היא רביעית לכל שלשה תשלשה, והיא אמצעית, והיא שבעית. וזה דמיון יום השבת שהוא אמצעי לימות השבוע והוא יום שבעי וכו'... רבינו בחיי (פר' שמות א, ג-ג). וע"ש בפי' תרומה כה, ל"ח, וראה עוד באריכות ענין שבעה האקלימים בבעל המאור' ר"ה כה"ב בס' 'סוד עולם' [תלמיד הרא"ש] מאמר ב' פ"ג, בס' 'פנחור ופרח' פ"ו, ובספר 'התכונה' למדח"ו פ"א, בס' 'מגלה עמקות' ואתחנן אופן רמז)

כי ה' אלקיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים וגו'. ארץ חטה ושעורה וגו'. ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך (דברים י, ז-ו)... והיה הענין להוכיז ששה פעמים "ארץ" (בפסוקים אלו), כנגד ששה אקלימים המתפשטין ממנה (מא"ר) והשונים מתמצייתה, ועל האקלים השביעי הוכיז "הארץ הטובה" בלשון יריעה, וכן דרשו רז"ל (עי' ויקר כ"ט, ט), שבעה ארצות הן, והכוונה להן שבעה אקלימים, שהעולם השפל נחלק בהן, ואקלים השביעי הזה שבחו דוד ע"ה ואמר (תהלים מה, ג) "פה נוף משוש כל הארץ", כלומר אקלים יפה... ולכן נקרא "משוש על הארץ". רבינו בחיי (פירושנו ט, ז)

יפה נוף משוש כל הארץ וגו' (תהלים מה, ג). הר ציון הוא יפה המוח, כלומר, אין בכל המוחו כמנוח, וינף פירוש מוחו. ואדוני אבי ז"ל פירש, כי ידוע הוא כי הישוב נחלק לשבעת חלקים, והחלקים האלה נקראו בלשון הקודש 'נפות', ובלשון ערבי 'אקלימים', ואמר, כי כל אדם שיצא מנוף אחד לנוף אחר יחלה בהשתנות האויר, ואויר של ארץ ישראל, כל שכן אויר ירושלים, היה יפה נוף והיה משוש כל הארץ, כי אפילו היו באים שם חולים היו מתרפאים, כי אורח ממוזג טוב.

פי' דר"ק (תהלים מה, ג). וע"ש בפי' אבן חזיה, "כי וזלת יופי, אירורן קו המאכלים לישבו ונעמדם על קו הבריאות, והחולים הבאים אליה מחוץ וישבו ששמוח באויר הווא המרפא"

אתהלך לפני ה' בארצות החיים (תהלים קטו, ט). עוד אתהלך לפני ה' בארץ ישראל ששכנינו שם, ולפי שהיה גולה בין פלשתים בברחו אמר זה, וערי ישראל הם 'ארצות החיים' ונקראת א"י 'חיים' כמו שנקראת 'ארץ צבי' (ירמיה יט, עי' גי' ט"ז). 'ארץ חפץ' (מלאכי יב, יב). כי איתא במדת הארצות, והיושבים בה הם חיים ובריאיים, חיים ענין בריאות. כי ארץ ישראל אורח טוב מכל הארצות. פי' דר"ק (תהלים קטו, ט)

ונתתי גשמיכם בעתם (ויקרא כו, ד). הקדים דבר הגשמים, כי בכאם בעתם כאשר יאית יהיה האויר קל וטוב והמענינות והנהרות טובים, ויהיה זה סיבת בריאות לגופים, והפירות כולם ירבו ויתברכו בהן, כאשר יאמר 'ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרי'. והנה עם זה לא יחלה האדם ולא יהיה בהם משכבלי ועקרה ובאומתם, כי יחלה ימיהם, כי בהיות הגופים גדולים ובריאיים יתקיימו כימי האדם, והנה היא גדולה שבברכות.

פי' הרמב"ן (ויקרא שם). וע"ע בפירושו שמות ג, ח שכתב: 'וטעם וזאת חלב ודבש, כי שבת תחלה את הארץ שהיא טובה, לומר שהאויר טוב ויפה לבני אדם וכל טוב ימצא בה, שהיא רחבה' וכו')

אמר רבי אושעיא מאי דכתיב (וה"ר יא, ז) 'ואקח לי שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים' נועם – אלו תלמידי חכמים שבאר"י שמוענימן זה לזה בהלכה, וחובלים – אלו ת"ח שבבבל שמבטלים זה לזה בהלכה (סנהדרין כד). וזה מפני כי אויר דר"ק ישראל שהוא ממוזג וממוזג, ומפני כי החכמים שבה ממוזעים בהנהגה בהשקט. אבל בכל היא יוצאת חוץ למזון, ומפני כך היו נוטים אל הכעס, וכל זה מפני כי מענין הארץ כל אחד, לפני ענין של אר"י ולפי ענין של בבל.

חידושי אגודת מהר"ל (סנהדרין שם). וע"י 'באר הגולה' באר ו"א

והנה ירושלים עיר הקודש יושבת באמצע אקלימים האלה, בראשית חלק איזא וקורב לאירופא, והאויר אשר בארץ ישראל ממוזג בין החום והקור יותר מכל ג' החלקים (איזא אפריקא ואירופא) אשר על כן אוירא דאר"י ממוזג, כדרך כל דבר הממוזג והממוזג, שהיא טוב ויפה לכל וכו'... ספר ברייתא (ד"א סוף מאמר ט, ע"ש)

יומא דנשמתא

ב"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע יומא דהילולא כ"א מנחם אב (תשי"ז)

לקט עובדות מופלאות וסיפורי נפלאות מפי זקני החסידים

סיפר הגה"ח רבי שמחה ביום זי"ל, האם הכוללים דחסידי בעלזא בברוקלין:
בעת אשר הסתופף בצל מרן זי"ע בפעסט, בשבועות הראשונים לבואו לארץ הגר בברחו מחמת המציק, ומרן זי"ל הקפיד בליל שבי"ק שאת הייחוד (המקד) יכניסו מהקדירה לתוך כל שני, וממנו יריקו אותו לתוך הצלחת שהביאו לפניו. [מרן זי"ל הכניס תחיתות חלה במרק, ולכן הקפיד שזה יהא בכלי שליש]. באותה ליל שבת הביאו לפניו צלחת עם מרק, והנה פנה מרן אל המשמש ושאלו: האם זהו מכלי שני? וענה, בוודאי. שוב שאל מרן: מי הריקו? נקב בשם אחד המשמשים. אבל מרן זי"ע לא הרפה, עד שצהו להביאו לפניו, ושאל אותו עצמו: האם אתה הכנסת מתוך כלי שני... וענה: לא. ועלתה בת שחוק על שפתי מרן זי"ע והפטיר: יש מסירת עדות ויש גביית עדות...

כיצא בזה סיפר המשב"ק הרה"ח ר' שמואל מארגס זי"ל: בתקופה שהייתי בבעלזא היה שם גם בחור מהונגריה ושמו דוד פניאש. הוא היה עובד במטבח והיה מבשל את המאכלים עבור ביי"ק מרן זי"ע. פעם בימי פסח הכין לעצמו חמין והכניס לתוכו בשר שהביא עמו מביתו, והכניסו לתוך התנור שבו היו גם המאכלים למרן זי"ע.

בליל שבת קודש בעת עריכת השולחן הטחור, כשהגישו למרן זי"ע את המרק, שאל לפתע: "צו דען איז נישט גיוועהן אין דעם אויווען א פרעמדע ניקעכטס?" (האם לא היה נתנו איזה תבשיל זה?), והוסיף נימוקו: "ווייל פסח מישט מען זיך נישט?" לאחר חקירה ודרישה נתברר אכן שהבחור הניח הכניס לתוך התנור מאכלי בשר שלא מן התרבה. לא רצה מרן זי"ע לאכול את המאכלים החמים, ואכל אז רק מאכלים קרים.

עוד מעניין הרגשה ורוח הקודש שח הרה"ח ר' בייניש חריטן זי"ל עובדא ששמע משי"ב הרה"ח ר' מאיר לעוונטאל זי"ל מחיפה, וכה סיפר:

היה נהוג כל אימת שבי"ק מרן זי"ע היה נוסע ברכבת, היו אנשי מוטאסיים בתחנות המעבר של הרכבת שבל עיר בו עבר, והיו מביאים לפניו "קאווה עם קרעפלד". לרי מאיר זי"ל היתה חזקה שהוא היה המביא את הקאווה עם הקרעפלד בעיר מגוריו, עירפולע.

פעם כשנע מרן זי"ע דרך עירו, יצא אל תחנת הרכבת והביא את קנקן הקאווה והקרעפלד, ושם נזכר ששכח להביא עמו כוס מביתו. פנה ר' מאיר אל ביתו של הרה"ח ר' בן ציון חריטן זי"ל, שהיה סמוך לתחנת הרכבת, ובקיש ממנו להביא כוס. כאשר הגיש ר' מאיר זי"ל את הקאווה, שאל אותו מרן זי"ע אם הכוס נטבל?...

תמה ר' מאיר, כי מעולם לא נשאל שאלה כזו, והשיב שאינו יודע, מאחר שלא הביא את הכוס מביתו, אך ציון שהכוס הוא מביתו של ר' בן ציון. אולם מרן לא שתה את הקאווה... לאחר מכן נתברר אכן מפי ר' בן ציון שמחמת שכחה עדיין לא נטבל הכוס במקוה. ויהי לפלא.

***

מספר הרה"ח ר' משה זילברמאן שליט"א:
כששהה מרן מהרי"ז זי"ע בראפערט בימי מלחמת העולם הראשונה, נכח אבי בעת עריכת השולחן של ליל שמיני עצרת, וכשהכניס לפני מרן את הייחוד, אמר מרן: "שייני עצרת ביינאטק איז נישט געמאכט צו עס, ס'איז גענוג אז מען קוקט נאר אויף עס..." (בליל שמיני די בראיה על האוכל...). ועמד שם בנו, מרן מהרי"א זי"ע, ורעדא אחתו בכל גופו לשמע דיבורי אביו, ומיד הסתובב אליו מרן ואמר לו לבנו: "דעך האב איך נישט געמיניט?" (לא התכוונתי אליך...).

לימים שמע ר' משה שליט"א מאחד שהיה נוכח בחדר קדשו של מרן זי"ע אחרי עריכת השולחן כשאמר להמקורבים: "עס טוט מיר באנג, צו וואס האב איך עס געדארפט זאגען, עס איז מיין אהרניץ אדורך א ציטער אין זיין גאנצען קערפער, און איך האב מורא אז עס וועט איהם שוין זיין קאלט א גאנצען לעבעך" - - -

***

הסיפור דלהלן, כבר הובא בכמה ספרים באי דיוקים רבים, על כן מביאים אנו דברים כהווייתן כפי שרשמנו מפי אחד מבעלי העובדה הרה"ח ר' אברהם שמואל גראס שליט"א מאנטווערפע. וכך מספר:

לקראת ימים נוראים שנת תשי"ט, נסעה הקבוצה הראשונה מחו"ל, מאנטווערפע, לחסות בצל קדשו של מרן זי"ע. הנסיעה היתה באוירון דרך שווייץ, אותה אירגן הרה"ח ר' משה הכהן גראס ע"ה מגנעץ. [א.ה. באותה נסיעה השתתף גם הנטראליער

המדרון נערך לזכר נשמת הרה"ח ר' משה ברוך שליט"א
ברוקלין, ניו יורק

סיפר הגה"ח המפ"ץ רבי שמואל זאב הלוי ראטה זצ"ל, האוהעל דיין, רב ביהמ"ד בעלזא באנטווערפע ובערוב ימיו ראב"ד דק"ק מחזיקי הדת באר"י:
כשחליתי מאוד על חלב והכבד, רציתי מאוד לסעוד לימים נוראים לא"י לחסות בצל קדשו של מרן זי"ע, אך לא הייתי מסוגל לכך. והייתי אובד עצות, כי לא ידעתי מה לעשות. עד שכמה מחשובי החסידים חזקוני ודברו לי לבי שאזאור כח ואסע לאח"ק ובודאי יהיה לי הדבר לרפואה, ואכן שמעתי לדבריהם ונסעתי. כשנכנסתי אל הקודש פנימה וסיפירתי על דבר מחלתי ואף מסרתי את דברי הרופאים תוך כדי שאני מזכיר עצמו לפני מרן זי"ע, שאכן ברכני לרפואה שלמה.

בחד הסוכות כשהולכנו את מרן זי"ע על כסאו מהסוכה לביתו, ניגשתי שוב והזכרתי את עצמי לרפואה, התרעם עלי מרן זי"ע ונתן לו פסק: "זיי נישט קיין שליומלינק, ביזט נישט קראנק ביזט געזונט, לאז דיר אפ פון די דוקטורים". אך השבת אמרתי: "רבי! אבלי יש לי יסורים גדולים מאוד!" השיב לי מרן ואמר: "דער טאטע זי"ל האט גיזאגט, א יוד וואס זיצט און לערנט איז א רפואה אויף אלע מיוחשים" נאבי זי"ל אמר, יהודי שיושב ולומד - הרי זו רפואה לכל המיוחשים...

ואכן ב"ה מאז הבריא לגמרי באופן פלא ולא נזקק שוב לרופאים, ורפואתו היתה חוץ לדרך הטבע.

***

סיפור מופלא הגיע לילדנו, שתחלתו בימי מרן זי"ע, וסופו משתלשל עד עצם היום הזה, אותו שמענו ממקור מוסמך, מאחד שמכיר את בעל המעשה ומתפרסם כאן לראשונה. מפני כבודו של מרמא דעובדא, החי אתנו היום לאושי"ט - לא נזכיר את שמו. יהודי זה, למד בישיבתו של הגאון בעל "זאת סופר" מפרעשבורג זצ"ל בירושלים, ובאחת השנים לקחו רבו עמו אל מרן זי"ע, בערב יום הקדוש, להוכיח בזכרון קדשו, לשנה טובה ולסליחה מחילה וכפרה. מרן ישב אז בחדרו, באמצע עריכת השולחן הטחור, נרעש ונפחד מפחד יום הדין המתקרב ובה, ובמעמד נשגב זה נכנסו הרב והתלמיד אל הקודש.

כראות התלמיד כי מרן יושב בחיל ורעדה, ואינו מסוגל לאכול ולבלוע אפילו כזית מחמת אימת יום הדין, עד שניתן היה למשש את תורף קדושת היום... נדעוץ ממחזה נורא הוד זה, שחדר לעצמותיו ונצרב עמוק בלבו.

המשך ימי חייו היו ימים חלליים, שתיחלתו ותהפוכות עד כדי התדרדרות ורעות עצומה לחייו. ברא, דמות קדשו של מרן זי"ע היתה מעוררת בקרבו רגשי יראה עילאה ממלך מלכי המלכים ב"ה, עד שתמונתו נעמדה לפניו בכל מעשה אשר לא ייעשה, אליו התכונן בחולשתו הרבה... והיא אשר מנעתו מכך יותר מפעם ופעמים.

ימים עברו, והבחור נישא במז"ט, והקים את ביתו בעיר פלעטבוש שבברוקלין, בה הוא חי את חייו.
לפני כשנתיים למד, קפץ עליו רוגזם של פקידים מס הכנסה, חן המה חתולית לרדת לחייו, ולתפור נגדו "תיקי רציני". וכבר ידוע ליועדי חן, שכל הנופל למלעותיהם, שוב אינו ניצל מהם מחרה. מדובר היה בעבירות אשר עונשן הוא שישיבה בכלא כמה שנים. חלה לא ידע את נפשו מרוב לחץ וחרדה, מה יולד יום ומה יעלה בגורלו.

בימים ההם, שוטט האיש ברחובה של בארא פארק, עיר ואם בישראל, ותוך כדי הילוכו פגע במבנה אחד, עליו התנוסס שלט "בית המדרש דחסידי בעלזא" [אחד מבתי המדרשות דחסידי בעלזא בעיר, והוא ברח' 15/50]. איך שעינו צדה את הכיתוב הזה נזכר באותם רגעים מופלאים מימים מקדם, בהם זכה לראות את הי"ע בעלזא רב' רועד מפחד יום הדין.

מחשבה מהירה לעבר במוחו: הרי אנכי קשור לבעלזא בקשר הדוק כל יונתק, ולא אחת נמנעתי על ידה מעשות דבר רע, ועצם הדבר שהניח כיום שומר תורה ומצוות, הכל בזכותו ומכוח של אותו זקן, רחם שעוררני ועודדני באין אומר ובאין דברים בלי נשמע קולו, רק במראשונה ריתק נחתו והמרמנו הישארתי יהודי הינה בגלל בעלזא, מן הדין הוא שגם בפעם הזאת יעמוד לי רבינו בשעת דוחקו, ויוציאני מן המיצר אליו נקלעתי, אחר אוכל לשמור תורה ומצוות במרחב.

מיד נכנס לבית המדרש והתיישב בו, פתח ספר תהלים ושפך את מר לבו לפני שוכן מרומים, שישמעו ויקבל תפלות בזכות הצדיק מבעלזא...

כאשר גמר את פרקי התהלים, עמד והלך לו. מיד בהגיעו הביתה צלצל הטלפון, ועל הקו לא אחר מהעורך דין שלו, שהתקשר אליו על מנת לדשן עצמותיו בבשורה טובה, שלאור התהליכים האחרונים, נראה שאכן כל המשפט יוכרע לטובתו ולחפזו, ואין יותר מקום לדאגה - - -

החסידי, אחד מני רבים, מתפרסם בריעת מיוחדת בקובצו (החסידי "אור הצפון" - חושב אב. במאמר "רבינו השיב כיוון...") עד עובדות מופלאות מהרבה הדומה למלאך חי בצאות, מביא מן מהרי"א זי"ע, אשר בדרכו והשפעתו קירב חזקו רבים מאחב"י הרחוקים מנחלת חי עדי הכניס תחת כנפי השכינה.

"טוב עין הוא יבורך"

רב תודות להא' גברא רבה רב ספר"א רב נהורא' ורב חסד'א הרה"ג רבי ישי יעקובוביץ שליט"א
אב"ד קאפאוואר ומח"ס "סימן טוב"
על שפתת בפנינו אוצר מנוצר מאוצרו הגדול והטוב
ממנו דלו דלים להשקות צמאים, אשר מרגליות אחדות
מבואות בזה ובקובצנו "אור הצפון", ועוד חזון למועד בע"ה.
בתודה והערכה: חברי המערכת

***

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת גיטין

בעניני שנת השביעית (ב)

שמיטת כספים – אפקעתא דמלכא או חובת המלוה?

עסקנו בענין תקנת פרוחול שנתקנה על ידי הלל הזקן כלפי המצוה הכתובה בתורה בשנת השמיטה, בפרשת ראה (דברים טו, א-ב) "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה. וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישא ברהו לא יגש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמיטה לה".

הנה, ביסוד מצות השמיטת חובות בשנת השביעית, נחלקו הראשונים – אם החובות נפקעים בכח המלוה, או שנשמיטם מאליהם, בגדר "אפקעתא דמלכא". בספר יראים (סי' קסד) כתב: "וחוב שיעבר עליו שביעית אינו רשאי לזה לעכבו אלא על פי מלוה, שכל זמן שלא השמיטו מלוה חייב לפרוע, אלא לזה יזמין מלוה לדין שישמיט לו חובו כאשר צוה הוי"צ, ובית דין יחייבו למלוה לומר 'משמיט אני' – כאשר צוה חכמים, כדתנן בסוף שביעית ומייתנין לה בהשולח (לוי) 'המחזיר חוב לחבירו בשביעית צריך שיאמר משמיט אני, ואם אמר 'אף על פי כן' יקבל ממנו, שנאמר 'זה דבר השמיטה'. ואם אינו רוצה המלוה לומר 'משמיט אני' יכפרוהו בית דין..."

וכתב עליו האור זרוע (פסקי ע"י סי' קח) "ולא נהירא מה שכתב שאין לזה יכול לעכב חובו אלא על פי מלוה עד שיאמר משמיט אני, אלא אפילו הוא תובעו בבית דין לפרוע ואומר אני משמיט – לא יחוש הלוה על דבריו מפני שהתורה השמיטתו... והוא דבעי למימר המלוה 'משמיט אני', היינו, היכא שהביא הלוה את חובו – צריך המלוה לקיים המצוה ולומר משמיט אני, ואם אינו רוצה לומר משמיט אני כופין אותו בכ"ד עד שיאמר... ולאחר שיכופו אותו ויאמר משמיט אני אם יש כח ביד המלוה יכופו את הלוה שיאמר לו 'אע"פ דלא אמר משמיט אני... אלא מצוה הוא דרמיא עליה באמירה, דכתבינן 'זה דבר השמיטה', ומ"מ אם בא להחזיר במוצאי שביעית, כלשון 'המחזיר חוב בשביעית יאמר לו משמיט אני כ"ו', אבל אם לא בא להחזיר במוצאי שביעית... א"צ כלום דשמיט ועומד הוא..." (ראה ספר סדר שמיטת כספים בהלכתה פ"ה ח' ע"ד מ"ד בדברי הראשונים בזה).

המנחת חינוך (מצוה תע) נקט בפשטות כצד זה, שהשמיטת כספים היא אפקעתא דמלכא, וכלשון (אורח בא) "והנה התובע חוב שעברו עליו שמיטה עובר בעשה ול"ת, וחוץ לזה הוא אפקעתא דמלכא דרחוב נפקע, כמבואר בגיטין דצריך לומר (היינו, לזה האומר אע"פ, ורצה להחזיר החוב) 'במתנה לא נותן לך', כי החוב נפקע ממלכא, ואף אם נותן לו בריצון הטוב אינו מועיל לו בבר נפקע, וכן מוכח כמה פעמים אם תעין בגמרא...", (וכותב (שם אות ד): "ופשוט, דהתובע חוב לאחר שמיטה וגובה אותו, חוץ מה שעובר על הלאוין ועשה של שביעית עובר על לאו ד'גזל', כי הוא אפקעתא דמלכא, והחוב נחלט ואינו מגיע לו כלום, וצריך להחזיר לו המעות וגוברים מנכסיו, ואף אם אח"כ מת גוברים מהעורשים כדין כל גזל, וזה פשוט מאוד" (ע"י שו"ת התעוררות השו"ב ח"מ סי' יב), כמובן שדלעת היראים לא יהיה גזל בידו, והתובע את חובו לא עבר כי אם על העשה ול"ת של שמיטת כספים, ואין בידו איסור גזילה כלל, כי לא נפקע החוב כלל.

נקודה נוספת כתב המנחת לאור דבריו (אות ב') "ואם כן, אם יש לחרש שוטה וקטן מעות, כגון בירדשה או בשכר פעולה, והלוה לאחר ועבר שמיטה, אע"פ שאינם בני מצוה, מכל מקום נחלט החוב כי הוא אפקעתא דמלכא... ופשוט לדעת היראים אין חידין כן, כי חובותם אינו מופקע מעותם, והם אין בבתם להפקיע וזכותם מאחר שאין בהם דעת, וגם הם אינם ידידים במצות שיפקיעו חובותיהם (חמדת ישראל קנ' נר מצוה קלד אות ד בארובה).

וכמו כן יש לזון לענין נשים – האם חובותיהן נשמיטם, דא נימא שהם מופקעים מאליהם, הרי כבר יסד המנח"ש שכל חובות בני ישראל מופקעים – גם אלו שאינם חייבים במצוה, ואילו לשית היראים שחובותיהם להפקיע החובות, וכמובן שחובת הפקעת החובות נובעת מחמת המצוה עשה להשמיט החובות ולא מפאת הל"ת ד"לא יגוש", שהרי אין בזה כי אם שב ואל תעשה – שלא ליגוש, ואינו מחייבתם להשמיט, והרי מצד המצוה עשה יש לנו לזון להם מצוה זו נחשבת כמצוה עשה שהזמן גרמא, שהרי מצוה זו תלויה בשנת השמיטה שבא מזמן לזמן (ע"י מנח"ש מצוה פד שדן בזה לענין מ"ע של שמיטת קרקעות האם נחשב כמ"ע שהזמן גרמא, והדבר תלוי בגדרי מ"ע שהזמן גרמא, וזון מינה ואוקי בארץ, שבו כן יש לזון לענין מצוה עשה של שמיטת כספים, וע"י שו"ת בני שלמה ח"מ סי' א), ולכן לפי שיטת היראים – יש לנו ספק האם חובות של נשים נשמיטם ונפקעים.

האחרונים (חמדת ישראל קנ' נר מצוה קלד אות ד; זרע אברהם סי' ס"א) השוו יסוד מחלוקת זה לענין שמיטת כספים, כמחלוקת כלל דין הפקר פירות שביעית, שגם בזה נחלקו אם חובת גברא היא, שעל האדם להפקיע את פירותיו, ובעד שלא הפקיר אינו הפקר, והלוקחם – עובר על איסור גזל, או שהיא אפקעתא דמלכא, ופירות שביעית – הם הפקר מאליהם, אלא שאסור על הבעלים לנעול את השדות, באופן שלא תהא היכולת ביד אחרים לקחתם, וגם כשנעל לא תהא – ואחרים הצליחו ליטול פירות אינם עוברים על איסור גזל. ודעת הב"ש "שו"ת אבקת רחל (סי' כד) שהפקר פירות שביעית תלוי בבעלים, ואילו דעת המב"ש (סי' קצו וקצח) והמחרי"ט (ח"א סי' מג) שהיא אפקעתא דמלכא, ובענין זה האריך המנח"ש (מצוה פד), ודן על פי חקירה זו בענין פירות שביעית של נשים, וכן של חוש שוטה וקטן, מה יתא דינם, כי אם שביעית אפקעתא דמלכא – גם פירותיהם הפקר, ואם נאמר שתלוי בבעלים, הרי בחרש שוטה וקטן נשים – לא יהיה פירותיהם הפקר.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות להרוחצים בים

א. ברכה על ראיית הים: לא ראה את הים שלשים יום, מברך "עושה מעשה בראשית" בשם ומלכות [כוננת הברכה: כיון שסידו הישיתי מאז, ושבחו של מקום הוא כשאנו מכירין הים דבר שאנו יודעין שהמקום בראו מששת ימי בראשית ועדיין הוא קיים. א"ר]. וכשרואה את הים הגדול, שנקרא ימים התיכון – מברך "עושה הים הגדול", ויש מברכין "עושה את הים הגדול", לשון עבר. ואם בירך "עושה מעשה בראשית", יצא.

אם בירך על הים, ובתוך שלושים יום ראה את ים-התיכון, גם כן מברך "עושה הים הגדול", כיון שאין ברכותיו שוה. אבל אם ראה ים אחר שברכותיהם שוה אינו מברך שוב תוך שלושים. הוראה את ים המלח אינו מברך, כי לא נברא בששת ימי בראשית אלא לאחר מכן (אור"ח סי' רכח סי"א, בנז"ח ובבא"ה. וע"י רש"י פ"י לך ד, ג, סי' אהלק באמתה פט"ו ח"ה).

ב. בשעה שיושב חוץ לים, לא יושב בלי כיסוי על הראש, כי לא ראוי לשבת בגילוי הראש, מפני כבוד השכינה, ורק במרחץ אין צריך, אבל כשהוא חוץ לים, וכל שכן כשמשחק או נח, יכסה ראשו (אור"ח סי' ב"ה ובשע"ת שם בשם הבכור שור). [ויש מחלוקת – לגבי האיסור של גילוי הראש – אי מועיל לכסות ראשו בידו, לכן רק אם אין לו כובע יכסה ראשו בידו (אור"ח שם ובנז"ח, טו"ז סי' כ, גמ"א סי' צא סק"ד, בן איש חי פ"ר וישלח אות טו).

ג. כשרוצה לברך – כדי לשנותו וכדומה – והוא תמיד הים: אם המים עכורים עד שאין איבריו נראין בהם, מותר לו לברך, **בתנאי שיכסה ראשו בכובע**, או אם חבירו מכסה ראשו בידו, דג"כ מהני, אבל לא מועיל אם הוא עצמו מכסה ראשו בידו. **וכשהמים צלולים, אם הולך בגד-ים ומכוסה עד צווארו במים, יכול לברך ולשנות** (אור"ח ע"י סי"א ובנז"ח שם).

ואם אינו בתוך המים, אלא לגמרי בחוץ, יזהר לכתחלה להתעטף במלבוש וכדו', משום כבוד הברכה והזכרת ה'. ובדעיבד אם בירך כך כשהוא בגד-ים, יצא, דאין לבו רואה הערות (ע"י מ"ב סי' ע"ד ס"ק כב ובשע"ת סוף סי' ע"ה בשם התב"ש סי' א ס"ק ע"ה ובבא"ה סי' צא ד"ה יצא).

וכ"ש אם רוצה לברך ברכת המזון – צריך שיכסה כל גופו (כמ"ש הגמ"א בסי' קפג סק"ה בשם הב"ח וז"ל: "ירא שמים לא יברך במצנפת (היינו, רק הכובע הקטן, הכיפה) אלא ישים הכובע על ראשו ויתעטף בגד העליון", עכ"ל (ורבים אין נוהגין כן מחמת חוסר ידיעה). ועי"ש בבא"ה סי' סק"ה. ועל אחת כמה וכמה אם מתפלל, ילבש בגדיו וכובע על ראשו, ואל יתפלל אף אם רגליו מוגולין (ע"י סי' צ"ה ובמ"ב שם סק"ה). כללו של דבר, כמו שכל אחד מקפיד בביתו ומברך כשגופו מלוכלך ומכוסה היטב מפני כבוד הברכה, כפי שההלכה מחייבת, הכי נמי יקפיד כשהוא על שפת הים.

ד. נטילת ידים לסעודה במי הים: אם שואב כללי ממי הים, אין ליטול בהם ידיו, כיון שהמים הם מלוחים ואין כלל יכול לשותתם בלי שירתיהם. אבל רשאי להטביל ידיו במי הים (אור"ח סי' קס ס"ט, בממ"א ובמ"ב). ואם מטביל ידיו בים אין צריך לנטביל שני פעמים, ואין צריך להגביה ידיו כמו בנטי"א, ומדינא אף לא בעי נגוב, ומכל מקום מי שדעתו קצה עליו ומאוס עליו כן, צריך לנגב (ע"י קנט סי"ג, במ"א ובמ"ב). וסי' קנט סי"ט ובנז"ח. וע"י בכתי"ח שם, דכן המנהג להחמיר ולנגב.

המטביל ידיו במי הים, לדעת המחבר מברך "על נטילת ידים", ולדעת הרמ"א מברך "על טבילת ידים" – כיון שמי הים אינם ראויים לנטילה אלא לטבילה, וכנ"ל (סי' קנט סי"א, במ"א ובמ"ב).

ה. מים אחרונים במי הים – מדינא מותר, דהא נוטלין בכל מיני משקין. ומכל מקום, כיון שיש דעה בראשונים ד"ל דאין נוטלין במים מלוחים, לכתחלה יחמיר כשיש לו מים אחרים ולא יטול במי הים (סי' קפג סי"ט ובמ"א, הראי"ה בשו"ת פ"ח דברכות, וכת"ח שם סק"ה). [ומ"מ במים של ים המלח לא יטול ידיו, כיון שיש בתוכו מלח סדומית, ומים אחרונים הריהו בכדי להסיר מלח סדומית. נלע"ד].

ו. ללכת לים בשבת: כדי לשוט – אסור, משום גזירת חז"ל (סי' שלט סי"ב); כדי לרחוץ – ואפילו אינו שט – ג"כ נהגו שלא לרחוץ כלל בנהר או בים, משום כמה טעמים (ע"י שו"י ובמ"ב סק"א); כדי לטבול – גם כן עדיף שלא, כי צריך מאוד להזהר שלא לילך ארבע אמות עם המים שעליו, משום שהים דינו ככרמלית, ואסור לטלטל ד' אמות בכרמלית, והיות שהים בתחלתו גלוי וממך, צריך להזהר שלא לילך ד' אמות רחוק משפתו, כי בחזרתו ישא המים שעליו – כשגופו יהיה קצת חוץ למים – ד' אמות (שם, ובפרמ"ג ובמ"ב).

מאת: "הרה"ר ג'רבי שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלֵי שיח

מה ה' אלקיך שואל מעמך – --

"אמר וְהָרַחֵק מִזִּזְעוֹן בְּשֵׁם אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וְזִכְרוֹן מִקְאֲמֵרֵינוּ: הַעֲלֹם טוֹעִים וְעוֹשִׂים בְּחִפְזָם מִן הָרָאִי, שְׂדוּאִיִּים כְּעֹבֵר הַקֵּב", ובעבור עצמם לא. כי הפרנסה שייך להקב"ה, שהוא הו"ן ומפרנס, ויראת שמים שייך לנו, כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שנאמר "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה" (ג' ברכת לז), נמצא אנו צריכים לדאוג על יראה ולא על פרנסה, והם עושים בחיפז, עכ"ל.

דברי ישראל (פ"ר בדר בהנהגות (האמרי שאול) אות יא. הובא בס' "פאמר וזקא"ל)

עלֵי ספר

ספר רבותינו – תולדות תנאים ואמוראים ומסורת תורה שבע"פ עם ראשי פרקים בתולדות אומתנו, לפי סדר הדורות מאנשי כנסת הגדולה ועד סוף תקופת גמרא (רבינא ורב אשי), מיוסדים על התלמודים והמדרשות. נערך בטוב טעם וברוב פאר על ידי הרב אהרן וקסלשטיין, ירושלים תשס"ז (תקלע עמ').

זכרון יוסף – חיבור מקיף על הלכות חלה, הלכות, חידושים וביאורים בדני הפרשת חלה. יצא לאור על ידי כולל יאור יוסף, ירושלים תשס"ג (רלו עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

	לעילוי נשמת מוה"ר ר' יוסף ב"ר משה אליהו הכהן ע"ה נלב"ע כ"ז אב תשנ"ב לפ"ק	לעילוי נשמת מוה"ר אברהם אליעזר ב"ר רפאל הכהן ע"ה נלב"ע כ"ג מנחם אב תשכ"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	ידידנו הנדיב איש החסד והעמק שמו מפארים לשם ותהילה הרה"ר ר' אלטר ב. מ. אסטרייכער הי"ד שהרים תרומתו בעין יפה ורוח נדיבה להוצאת גליון זה לכבוד יום כ"א אב – וימא דהילולא דרשבב"ג
	ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת הרה"ר ר' ידמיהו ב"ר יצחק דוב ע"ה גאלדרייך נלב"ע בעש"ק י"ד מנח"א תשנ"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	כ"ק אדמו"ר מרן מהר"א מבעלזא זצוקללה"ה זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן
	לעילוי נשמת הרה"ר ר' שמעון ב"ר אברהם יוסף ע"ה יונגער הרב"ז תורה וירש"י לתלמידים הרבה בת"ת דהסידי בעלזא אנטווערפן נלב"ע כ"ב מנחם אב תשס"א לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת אסתר ב"ר ישעיה ע"ה שארף נלב"ע י"ט אב תשנ"ב ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת בריינדל ב"ר יצחק אהרן ע"ה נלב"ע ביום כ"א מנחם אב תשנ"א לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
	לעילוי נשמת הרה"ר ר' אהרן ב"ר משה ע"ה פרידמאן נלב"ע ביום כ"ה מנחם אב תשס"א לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת הרה"ר ר' אשר דב ב"ר יעקב ע"ה אינדורסקי נלב"ע ביום כ"ד מנחם אב ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת הרה"ר ר' שלמה אב ב"ר ישראל ע"ה היימאן נלב"ע ביום כ"ז מנחם אב תשנ"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת ראה (אבות ה)			
ב"ח מנחם אב תשס"ח - שנה י"ג גליון תרל"ח			
מועד	החל	אנטיסטרופ	ד"ר
21:47	21:25	20:16	לונדון
21:06	20:44	19:38	מאנשטער
21:18	20:59	19:50	ציריך
21:25	20:58	19:53	ווינ
20:55	20:29	19:24	אמסטרדם
21:48	21:26	20:16	פאריז
21:52	21:26	20:21	פראנקפורט
21:29	21:04	19:57	

מברכין התורה: ראש תורה אלול ביום ראשון ושני
המוליד: ביום ראשון בשעה 1.13:16-1.2 חלקים

תורתן של ראשונים

"ראה" - וברור גורל יפה

ראה אנכי נותן לפניכם חיים וגו' (יא כו). אמר לשון "ראה", כי דרך המפיל גורל עם חבירו, שמכסה את הגורלות והחלקים כדי לא יבורר חבירו את החלק היפה, אבל אתה ראה את הגורלות וראה את החלקים, ויבחרת בחיים" (להלן ל' טו). וזהו שכתוב בתהלים (טו, ח): "אתה תומך גורלי" - שאתה תומך בידי ליתן אותה על הגורל הטוב ולברור אותה.

"כי לא יהיה כך אביו" -

אם רוב ישראל ישמעו בקול ה'

לא יגוש את רעהו וגו'. אפס כי לא יהיה כך אביו וגו'. כי ה' אלקיך ברכך כאשר דבר לך והעבדת גוים רבים ואתה לא תעבד ומשלת בגוים רבים וכך לא ימשולו (טו ב-ג). כך הוא שיעור הכתובים: "ידע כי זה שצויתך, שלא תגוש את אחיך אין צורך, אם היו כל ישראל או רובם שומעים בקול השם, (כין) אז לא יהיה כך אביו" - שהוא צריך להיוותך מלוח אותה. רק, כולכם תעבידו גוים רבים ו-כעבור המזמן שתתנו להם; 'משלת בגוים רבים' - ובהיותכם ישרים תהיו עוד מושלים על הנכרים. רק המצוה 'כי יהיה כך אביו מאחד אחיך' וגו' (פסוק ז), על כן אמר (ואותה) 'כי לא יחדל אביו' (פסוק יא), כי יודע שיבא דור שלא יהיה רבוב וכא"ל.

ענין מצות האכילה בירושלים -

"למען תלמדו ליראה את ה' אלקיך"

ואכלת לפני ה' אלקיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכורותי בקרך וצאנך למען תלמדו ליראה את ה' אלקיך כל הימים (יד, כג).

שורש וסיבת כל האכילות שצויה הקב"ה לעלות ולאכול בירושלים (מעשר בחמה, מעשר שני, נטע רבעי וכו') הוא, יען "שהאל ב"ה בחר בעם ישראל והפך למען צדקו להיות כולם עוסקי תורתו ויודעי שמו, ובחבבתו משקם במצוה זו למען ילמדו יקחו מוסר, כי יודע אלקים שרוב בני אדם נמשכים אחר החומר הפחית, בשגם הוא כשר (ע"פ בראשית ז, ג), ולא יתנו נפשם בעמל בתורה ובעסקה תמיד, על כן סיבב בתבונתו ונתן להם מקום שידעו הכל דברי תורתו על כל פנים, שאין ספק כי כל אדם נמשך לקבוע דירתו במקום שממונו שם, ולכן בהעלות כל איש מעשר כל בקר וצאן שלו שנה שנה במקום שעסק הדכמה והתורה שם, והיא ירושלים, ששם הסנהדרין וידעי דעת ומבני מדע, וכמו כן נעלה לשם מעשר תבואתנו בארבע שני השמיטה (שנה א, ב, ד, וז' - שנת מעשר שני), כמו שידוע שמעשר שני נאכל שם, וכן נטע רבעי שנאכל שם, על כל פנים או ילך שם בעל המזמן עצמו ללמוד תורה, או ישלח לשם אחד מבניו שילמדו שם ויהיה ניוון באותן פירות, ומתוך כך יהיה בכל בית ובית מכל ישראל איש חכם וידע התורה אשר ילמד בחבבתו כל בית אביו, ובכך תמלא הארץ דעה את ה'. כי אם חכם אחד לבד יהיה בעיר או אפילו עשרה, יהיו הרבה מבני אדם שבעיר וכל שכן הנשים והילדים שלא יבואו לפניכם כי אם פעם בשנה, או אפילו ישמעו דבריהם פעם בשבוע ויכחו הבית וישליכו כל דברי החכם אחרי גוים. אבל בהיות המלמד בכל בית ובית, שוכן שם ערב ובקר וצהריים - ויזכור תמיד, אז יהיו כולם אנשים ונשים וילדים מוחזקים ועומדים, ולא ימצא ביניהם שום דבר המא ועין, ויזכו למה שכתוב: ונתתי משכני בתוכם וגו' והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלקים (ויקרא כו יא-כ).

הוא הדבר אשר כיוון הכתוב כאן באמרו: "ואכלת לפני ה' אלקיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם - למען תלמדו ליראה את ה' אלקיך כל הימים".

ספר החינוך (מצוה שנו - מעשר בחמה; מצוה תמה - מעשר שני)

לקח טוב

"לא תעשון כן לה' אלקיכם"

לשרת את המלך בעבודה נפלאה זו, ואף הגדולה בעינינו, ולא עוד אלא שהמלך עצמו תמיד עודדו והחשיבו, והורה לו בכל עת ובכל שעה.

חסר שכל אתה - גערו בו שרי המלך - ואין תקוה לאחריתך. היה עליך להבין שלא הנגינה עצמה היא העבודה המכובדת והנפלאה, כי אם תכליתה של הנגינה, והיא שיהא מרגוע לנפשו של המלך וימצא את דעתו מיושבת עליו למען ינהיג עניני המלוכה בטוב טעם ודעת. אך בתנאים כאלה של מלחמה, כאשר חי המלך תלויים בזה שלא יגלוהו אויביו, הרי שאותה עבודה עצמה איננה אלא לרעתו.

אותיות מהכימות

לא תעשון כן לה' אלקיכם. שמעתי הפסוק ברמז מקובל מלדקי הדור, והנה יס בני אדם אשר חוק קבוע להם כמה ילמדו וכמה יאמרו תהלים וכיוצא, ואכלו את חוקם אשר ניתן להם, ובעתם שכבר נתנו להבורא המגיע לו, ויתר היום הולכים בטל ומנצקים סכר כפחם.

והנה המשכיל אל דבר, אין לך יום דומה לחבירו, ועת לפזר ועת לנכס. לפעמים המעשה כזאת ביום זה הוא מלוא, כגון שטושה הדבר בהלנע עבוד כבוד שמו, ולמחר אותו הדבר בעלמא הוא עבירה, כגון שגיגה הדבר להפארות וכיוצא, ואי אפשר לפרש הדבר כי המשכיל יבין מעלמו.

זה באה אהבת תורתנו: "לא תעשון כן לה' אלקיכם", ל"ל כל דמיון הזה ממא אותו ההנהגה, כי באפשר היום ההנהגה הזו טוב, ולמחרתו כסופה, והכן.

אנא דכח

כל מה שבן ישראל יעשה לכבוד צורו וקונו יתברך, עליו להבין שלא תוכנה של אותה עבודה הוא המקודש והנעלה, כך שבכל אופן שיהיה עליה להתקיים. תכליתה של כל עבודה היא להרבות כבוד שמים ולעשות נחת רוח למי שאמר והיה העולם. פעמים שתתהווה קורת רוח לו יתברך ממעשה זה, ופעמים ממעשה אחר.

כללו של דבר: כל ידביק העובד השיבות כלשהיא לעצם העבודה שהוא עושה לכבוד בוראו, כי אם אל תכליתה של העבודה ההיא.

אהוב היה המלך מאוד על איש אחד מבני המדינה, וכל אשר לו היה נותן למען יותן לו לשרת את המלך בעבודה כלשהיא שממנה ירוה המלך נחת, ויגמר לו קורת רוח מרובה. שרי המלך, בראותם את לבב האיש נאמן כל כך אל אדוני הארץ, וכל כולו מייחל לעבדו ולשרתו, הציעו לו עבודה נעימה: שיתלמד לנגן על הכינור, שקולו אהוב ונחמד מאוד על לבו של המלך, וכל יום ויום יעמוד האיש בקירבת היכל המלך למושך במיתרי הכינור ולנגן לכבודו. וכל תהיה עבודה זו קלה בעיניו, כי לא זו בלבד שנהנה המלך ממנה, אלא אף זאת שקול הנגינה מרגיע את נפשו ומיישב את דעתו, כך שבעקיפין עבודתו גורמת תועלת מרובה בכל פעולותיו ועשיותיו של המלך לכל צרכי המדינה.

שמוח האיש שמחה גדולה על שכך עלתה בגורלו, והתמסר כולו ללמוד את חכמת הנגינה ההיא עד שרכשה כליל. ומהיום הזה החל במלאכתו הנכבדת לעמוד עם כינורו בקירבת מקום אל היכל המלך, והנעים את כל סביבות אדוניו האהוב בנעים ומירותיו. נהנה המלך מאוד מנגינתו, ובכל הזדמנות העיר לקראתו על גודל השיבות עבודתו.

עת מלחמה הגיע, וסבבו האויבים את כל עיר המלכות. שרי וחילי המלך החביאו את אדוניהם במקום מחבוא שלא ימצאוהו שנואי נפשו, וגזר שקט מוחלט על כל סביבות מקום מחבואו של המלך למען לא יגלוהו. בפתע פתאום בוקע קולו של כינור, והאיש ההוא מתהיל בנגינתו כמדי יום ביומו.

תיכף ומיד השתיקו אותו, ואף רצו לכבול באזיקים ולהשליכו למאסר על שהרהיב עוז בנפשו לעבור על פקודת השקט, ובמטפשותו העמיד את חיי המלך בסכנה מרובה. הלה התנפל לרגלי השרים בבכי ובתחנונים, כי לא לרעת המלך התכוון חלילה וחלילה, כי אם לטובתו. הלא הם הם שהעניקוהו כבוד גדול זה

אמרות טהורות

ה"אנוכיות" יש בה ברכה וקללה

ראה אנכי נותן לפניכם חיים ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' וגו' (וי' כז-כח). יש לדקדק למה אמר דייקא לשון "אנכי נותן" ולא "אני נותן" או "הנני נותן". ונראה לפי מה שפירש המגיד הקדוש מו"ה יחיאל מיכל זצ"ל מו"ה אשכנזי את הפסוק (לעיל ה' ה'): "אנכי עומד בין ה' וביניכם" וגו', כי מי שמחשיב את עצמו לייש ומתפאר בלבו שהגיע לאיזו מעלה בלימוד או במעשים טובים, הרי על ידי זה הוא עושה מסך המבדיל בינו לבין הש"ת לכל יוכל להשיג מנועים אלקותי ית"ש. וזהו: "אנכי" – האנוכיות של האדם זה הוא "עומד בין ה' וביניכם" (עי' מ"ש במדברנו גל' רלד וגל' צצ).

אמנם לא כל העתים שוות, כי כשאדם עומד לשפוך שיעור לפני ה', אם יעלה או על לבבו לאמר: מי אנכי לגשת לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, על ידי זה יבוש להתפלל בהתלהבות, ולא יוכל להתקרב לעבודת ה'. על כן בגשתו להתפלל צריך לאמץ את לבבו, והחלש יאמר גבור אני לכא בהיכל המלך. וזהו הרמז: "ראה אנכי" – מה שאדם מוחזק עצמו לייש, דבר זה "נותן לפניכם חיים ברכה וקללה", כי אם צריך להתחזק ולהיות לאיש, שלא יתבייש לעבוד ולהרב בו ית' אזי הוא לברכה, אכן אם מתנשא שלא לצורך כלל תהיה לו קללה, וזה שאמר אחר כך: "את הברכה אשר תשמעו אל מצות" וגו'.

ברכת ה' מוכנסת מיד עם הרצון לקיים מצוותיו

ראה אנכי נותן לפניכם חיים ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו וגו', והקללה אם לא תשמעו וגו' (וי' כז-כח). ידוע הדקדוק, למה נאמר אצל הברכה: "את הברכה אשר תשמעו", ובקללה נאמר: "והקללה אם לא תשמעו". והנראה בזה, על פי דברי הרמב"ם (הל' תשובה פ"ח ה"א, ע"ש) על הקושיא מדוע נזכר בתורה הרבה פעמים יעודים הגשמיים, הלא "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" (קידושין ל"ג).

אמירה נעימה

את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם וגו'. והקללה אם לא תשמעו וגו' וסרתם מן הדרך וגו' (וי' כז-כח).

יש לדקדק, למה אצל הברכה נתיב רק "אשר תשמעו" ולא נתיב עשיה, ואצל הקללה הוסיף לומר גם "וסרתם מן הדרך" וגו'.

ויש לומר על פי אמרם ז"ל (קידושין ט) "מחשבה טובה הקב"ה מוצרפה למעשה, מחשבה רעה אין הקב"ה מוצרפה למעשה".

ועל כן, במעשה הטוב אמר רק "אשר תשמעו", כי מיד כאשר מקבל האדם על עצמו לעשות המצוה ולקיימה כאשר יבוא הזמן, אזי מיד הברכה חלה ומקבל שכרה, כי הקב"ה כבר מוצרפה למעשה. מה שאין כן אצל הקללה, שאינה חלה כלל על המחשבה, לכן כתב בה עשיה: "וסרתם מן הדרך". כלומר, רק אחר המעשה ח"ו, תחול הקללה, אבל כל עוד שאינה במעשה לא תאונה אליו רעה.

באר מים חיים

את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו (וי' א'). בכאורה קשה, הרי כבר נאמר לעיל בפר' ואתחנן (ה' ב'): "לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו".

אלא ששם הכוונה היא שכל יוסף ויוסף מצוות חדשות על מניין התרי"ו מצוות וכדאיתא בגמ' (שבת קד.) שאין הנביא רשאי לחדש דבר, וכאן הכוונה היא על המצוות עצמן, לקיימן בלי תוספת וגרעון, כגון: שלש ציציות, או חמשה טומטפות בתפילין וחמשה מינין בלולב, ארבע ברכות בברכת כהנים, כמ"ש כאן רש"י כאן.

וזהו שאמר: "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות" – כפי החציון – "לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו". והנ"ל מובילת ז"ע.

ולא תקפון את ידך מאחורי האביון. כי פתח תפתח את ידך לו (פס' ז-ח).

נתנת צדקה יש בה כמה מדרגות, כדאיתא בספרי

ומפרש, דכל היעודים הנזכרים בתורה, לא על דרך תשלום שכר מצוה, רק הקב"ה מבטיחנו שבאם נצדה לילך בחקותיו ומצותיו, אז ארובות השמים יריקו עלינו שפע ברכה למען נוכל לעסוק בתורה ומצוות בלי מניעות ומטרות, וכמובא בגמרא (ברכות לה' ע"ש) שדורות הראשונים, מתוך שעשו תורתן קבע ומלאכתן עראי, זה וזה נתקיימה בידן, ומלאכתן נעשית על ידי אחרים. וכן מובאר בארוכה ברמב"ם (ספ' הל' שמיטה) ע"ש בלשונו הקדוש.

ובזה נבוא אל הכתוב: "ראה אנכי נותן לפניכם חיים וגו'." את הברכה אשר תשמעו, היינו, לא שאנכי נותן לכם ברכה, חלק שכר המצוות, רק הנני נותן לכם ברכה אשר תשמעו, היינו שתוכלו לשמוע את מצותי מתוך כל טוב." וישמה ישראל

היצר מביא ראיות מן התורה לפטור עצמו מן הצדקה

השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עיניך באחריך האביון וגו' (פס' ט). יש כאן יתור לומר, שהיה לו לומר פן יהיה לבבך בליעל לאמר, ומזה אומר: "דבר עם לבבך".

ונראה שבה לרמז לנו לכל נתפתח מן היצר הרע למנוע בעדינו לעשות צדקה וחסד, וכתלמיד חכם נדמה לנו, שמראה דברים מן התורה שאין צריך עכשיו ליתן צדקה, כגון 'חייך קודמין', ובפרט בעת השמטה שאין וזרעים צריך שתכין לעצמך שיהיה לך מה לאכול בשנה השביעית. אבל המאמין בה' אינו מתפעל מדברים אלו, אלא כוזה בה' שישפיע ברכתו כאומר (ויקרא כ"ג): "וכי תאמר מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע וגו' וצוית את ברכתי" וגו'. והנה התורה נקרא 'דבר', כמו שנאמר: "דבר צוה אלק" דור" (תהלים קה' ח).

וזהו הרמז: "פן יהיה דבר" – שיהיה לך דברי תורה שפטור אתה מליתן צדקה, כגון 'חייך קודמין' וכדו', תדע ש"עם לבבך בליעל" – משום שבלבבך בליעל, אתה שומע למענת היצר המראה לך דברי תורה שפטור אתה מליתן צדקה, ואומר לך: "קרבה שנת השבע שנת השמטה" ואין וזרעין וחיך קודמין, לכן לא תשמע לו, רק תאמין כי ברכך ה' אלקך.

אורח לחיים

(פס' ט) אביון – התאב תאב קודם; מאחד אחיך – אחיך מאביך קודם לאחיד מאמך; שעריך – עניי עירך קודמים לעניי עיר אחרת; בארצך – יושבי ארץ ישראל קודמים ליושבי חו"ל וכו' (עי' בפרי"ש).

והנה, כשפותח אדם את אצבעותיו, הרי אין ארבע אצבעות שוות, להורות שישנן ארבע מדרגות שונות במתן צדקה, לא כן כאשר קופץ את היד, שאז כל האצבעות שוות. וזה הרמז בפסוק: "ולא תקפון את ידך" – אל תחשוב שכל העניים הם שווים ואין זכות קדימה, אלא: "פתוח תפתח את ידך" – ותראה כי האצבעות הארוכות, וכמו כן אין כל העניים שווים.

באר מים חיים

השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר וגו' ורעה עיניך באחריך האביון ולא תתן לו וגו' (פס' ט).

הז"ל אמרו (ב"ב י'): "כל המעלים עיניו מן הצדקה, כאילו עובד עבודה זרה", דכתיב – כאן ובע"ז – "בליעל" ע"ש. והנה בע"ז אמרו (קידושין ל"ג) דמחשבה רעה הקב"ה מוצרפה למעשה. ומסתבר, דכאן בצדקה, לענין זה אינה כע"ז, ואם רק חשב לאמץ לבו ולא לתת, הרי הוא כשאר מצוות לא תעשה שבתורה, דאין המחשבה מוצרפה למעשה.

וזהו שאמר הכתוב: "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך" – 'דבר' היינו דיבור, ולבבך היינו מחשבה – כלומר, השמר לך פן יהיה דיבור עם מחשבה להתעלם מן הצדקה, כי שניהם אסורים, וכשעושה כן נקרא ח"ו 'בליעל', וכאילו עובד ע"ז.

ושונה זו מע"ז, דבע"ז במחשבה לבד נתפס כמעשה, אבל כאן אינו כן עד שתהיה גם אמירה, ולכן הוסיף וכתב: "לאמר".

פני דוד להחיותי זצ"ל בשם מהר"ח זצ"ל (ע"ש ש"י מהר"ם פ"ט כ"ל כ"ד ע"ד ע"ד חידושי)

פתח תפתח את ידך לאחריך לעניך ולאביוןך וגו' (פס' יא). תיבות "תפתח את ידך" מוטעמות בקדמא ואזלא, לרמז, שכאשר אדם רואה עני מקבץ צדקה, אל ימתין עד שהעני יפשוט אלו יד לנדבה, אלא יקדים ליתן לו נדבת לבו בדרך כבוד (ע"ש שבת קד.) "שכן דרכו של גומל חסדים לרוץ אחר דלים".

וזהו: "תפתח את ידך" – בקדמא ואזלא – שתקדים נתנת הצדקה קודם בקשת המקבל.

מעדני מלך

יתרון דעת

אויירא דארץ ישראל (ב)

אין תורה בתורת ארץ ישראל / איורה לא הזקק בגשמי המבול / צפת – מוכנת ומזומנת להשיג סודות התורה, ועוד

אמר רבי יוירא, שבע מינה אויירא דארץ ישראל מחכים. ושמעלית לאר"י נתתי את לבי לצאת משיטתי הראשונה ולעמוד על אמיתת דבריהם.

מס' בבא בתרא (קנ"ה) ופ' הרשב"ם (שם)

ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם (דברים ח' ט). שלענן התורה והחכמה דבר הכתוב, שכן היא נמשלת ללחם, שנאמר (משל ט, ח) "לבו לחמי בלחמי", ולפי שהתורה והחכמה אי אפשר לאדם להשיגם על השלימות אלא עם ההכנות הראיות הצריכות לו, ומלבד ההכנות יצטרך שיהיה אויר הארץ זך וטוב, כי יועיל הרבה בלימוד, וטוב ההכנות והאויר הטוב אשר בארץ, על כן יאמר והכתוב: החכמים שבה לא יאכלו במסכנות לחמה של תורה, כי יהיה לבם כפתור של אולם, לטוב ההכנות ורחבה מיני ים לטוב האויר, וכמו שדרשו ר"ל (ב"ר לה' ז) "וזהו הארץ ההיא טוב" – אין תורה בתורת ארץ ישראל ואין חכמה בחכמת אר"י. ואמרו אויירא דאר"י מחכים, משא"כ החכמים שבחוצה לארץ, שהם חסרי ההכנות והאויר הטוב, והם בודאי אוכלי לחם העצבים, אוכלי לחמה של תורה במסכנות, וזהו שאמר במעלות הארץ: "אשר לא במסכנות תאכל בה לחם" – כיון שתורתך תלמדה הוא העושר הקיים והאמתי שנתברכו בו, וברכת ה' היא תעשיר, ולכן אמר: "לא תחסר כל בה", כי הברכה היא בכל רבינו בחיי (פ"ר עקב שם)

ארצה כנען – המוכנת אל גרם המעלות במושללות ורצויה מכל הארצות, כאמרו (דברים יא, יב) "ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה". ולא הזקק אויירה בגשמי המבול כאויר כל שאר הארצות, כאמרו (ויקרא כב, כד) "לא גשמה ביום זעם" (עי' יבדקם קנ"ג), וכבר אמרו ז"ל אויירה של ארץ ישראל מחכים. ספרנו (סוף פ"ה)

שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוה מכל הארצות (קידושין ט). שהעולם הוא כתופח, ומקום בהמ"ק הוא מרכז העולם, וכן אר"י, ולכן אמרו באר"י כיון דהוא מקום הממוצע אווירי מזוג ומחכים, ויותר מקום המקדש, שעל כן היו שם כלשכת הגזית חכמי סנהדרין.

מהרש"א – ויהיו אגודות (קידושין ט). וע"ע מהרש"א ב"ח' כתובות ק"א, ד"ה כל הדר' שכתב: "ואר"י ארץ חיים היא ואיורה טוב לחולים כדאמרין פרק תעשר (כתובות קד.) גבי רבי, כיון דחלש אנטווי' לצפורי דמדליא טפי ובסיום אויירא" (וע"ע מ"ש ב"ח' סנהדרין לה')

ארץ ישראל שהיא משתית של עולם (עי' ימא נד) ויתחברו שם כל החכמות ביחד, ולכן אמרו ז"ל אויירא דאר"י מחכים. ספר החיים – ל"ח א"ח המהר"ל (נאולה וישועה פ"ד)

כי אויר ארץ ישראל הוא טהור המוכן לקדושה ולעבודת הש"ת, שאין קליפות שולטות באר"י והיצר הרע אינו גובר שם רק במה שיש לאדם בטבעו או היצר שירצה הוא להגבירו עליו, ולכן השכינה משכנה באויר אר"י, ואיירה טהור מצד הטהרה, מוכן לתורה ולמצות ולמעשים טובים, ולשון 'אוייר' – אויר י' שוכן בה בסוד חכמה ועזריא, כמו שאמרו ז"ל אויירא דאר"י מחכים וכו'.

צפת הוא ובמספר קטן כ"א ועם הבולל הוא כ"ב, כנגד כ"ב אותיות התורה, לרמז שצפת היא מוכנת ומזומנת להשיג בה סוד שמקנה של התורה וסודותיה, כי אין אויר זך בכל אר"י כמו אויר צפת וכו'... כי כל הדר בצפת יש לו יתרון על כל שאר ערי אר"י, והנפטר והנקבר שם בעבור שהוא מקום גבוה ואויר זך ונקי יותר מכל שאר ערי אר"י, לכן במהרה שט נפתח ופורח למקום מערת המכפלה כדי לעבור משם לכן עין הנפתח.

חסד לאברהם (מנע"ג ג' נדר יג. וע"ע שו"ת חת"ס יו"ד סי' רלד)

לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה תבל ויחשיב בה (תהלים כב, א). דרך א' י"ל, כי באר"י כל האויר כולו קדוש מקדושה עליונה, כי בו השפעת עולם היצירה וזה "ומלואה", משא"כ חו"ל, אף עתה בגלות שגאנו יושבי חו"ל יש בישראל עמו חלק אלקי ממעל, משא"כ אויר ארץ העמים טמא, וזהו: "תבל" – הוא שאר העולם, אינו רק "יושבי בה" – עם הישראל וכו'.

או י"ל, כי יש שבע ימים (עי' ב"ב ע"ד) והם חו' חכמות, ואר"י מיוסד עליהם, ולכן אויירא דאר"י מחכים, ולכן אמר "ומלואה", אפילו האויר של אר"י מלא חכמה ומשכנים.

התלים ע"פ דרש משה להמקובל האלוקים רבי משה אהר"ם זצ"ל – בעל "ערוגת הבושם" (תהלים שם)

וכי תבוא את הארץ ונטעתם כל עץ מאכל (ויקרא יט, כג). ויצא ה' שתהיה עיקר הכנסת הארץ לנטוע בה עץ מאכל, שהם בני תורה, כי אויירה של ארץ ישראל מחכים ומטוהר הנפש, ונקרא כן תורה 'עץ מאכל' כי ממנו מזון לנפש.

אור החיים (פ' קידושין שם)

וראיתם את הארץ מזה היא (במדבר יג, יח). פירוש, ענוה (בחינת מזה), ועל כן נקרא אפשר 'ארץ כנען' לשון הכנעה, ועל כן אויירה מחכים, כי "חכמה מאין תמצא" (אויב כח, יב) ממקום גבוה למקום נמוך (עי' סוטה כ"א).

דברי אמת להרבי מלובלין זי"ע (פ' שלח ד"ה ועוד)

עלי הגיון

תרי "רבי משה מזאלישין" הוזהר מעוות לתקון

באתי לעורר על הכנת בגליון תר"ל, במדור "יומא דנשמתא", תולדות זקני הגה"ק רבי משה מזאלישין זצ"ל בעל 'משפט צדק'. הכותב חזר במאמרו על טעות נשנת, שעירב שני אישים גדולים בשמם ושם עירם שוה: רבי משה מזאלישין. הרה"ק בעל היבית יעקב' היה אמנם בנו של רבי משה יאנאווער מזאלישין זצ"ל, וכן היה שם משפחתו של היבית יעקב' - 'יאנאווסקי', אכן רבי משה מזאלישין בעל 'משפט צדק' - צאצאיו נקראו בשם משפחת: 'יערשאן' או 'יערשניץ'. כמו כן בעל 'משפט צדק', ניתן לראות בספריו שלא נמנה עם תלמידיהם המובהקים של תלמידי הבעש"ט הק', אם כי לא היה מתנגד, והעתיק מספרי החסידות.

ואב, עסקתי רבות במציאת קברו של הצדיק הנ"ל, ועדיין לא עלתה ביד. נראה לי להניח שהוא נטמן בעירו זאלישין (Oziaszysyn), שכן כותבי קורותיו לא הזכירו שלא היה כן. **היום מצאתי שם שהיבית החיים חרב, ויש חשש שלא יפנו את המקום, ולכן אם תהיה לכם הזדמנות אבקשכם לפרסם הדבר, אולי יקומו אנשים לגדור את המקום כדבעי.**

יחיאל יוסף טיבר, ברוקלין נ.י.

- א. ב"ש הגדולים החדש' יש ערך נפרד לרבי משה יאנאווער (מ"מ מ אות קטנה) וערך נפרד לרבי משה מזאלישין (שם אות כה).
- ב. כפי שכתב במאמרם, היה לו לבעל 'משפט צדק' בן ושמו רבי יוסף גרשון מהרש"ק דווארסקי. בספר 'בית יעקב' (עמ' צח) מובא כמה עמודים של דברי תורה מ"אחי המחבר זצ"ל" רבי יוסף אליעזר אבדין זוריק. כיצד יתכן שהיה לבעל 'משפט צדק' שני בנים ששמן יוסף.
- ג. גם שכנור שם אביו של היבית יעקב' היה רבי משה זאלישין, לא נזכר בשום מקום, לא בשער הספר 'בית יעקב' ולא בהקדמה שם, דבר היותו מחבר ספרי 'משפט צדק' ו'תיקוני שבת'.
- ד. במצבת רבי יוסף אליעזר הנ"ל (נחלת עולמים: אות עח) נרשם "הברב ר' משה, ותו לא.

ישראל אברהם גרינבוים, ירושלים ע"ה"ק תוב"א

ראשית, משפחתנו, משפחת טיבערג, מתייחסת להצדיק רבי משה זאלישנער בעל 'משפט צדק'. ראש המשפחה הה"ח"ק רבי יחיאל יוסף זצ"ל היה חתנו של הגה"ק רבי דוד דוב טאוב מאברזינסק בעל 'בני דוד' זי"ע שהיה חתן חתנו של רבינו בנו של רבי יחיאל יוסף, ה"ה א"י כ"ק אדמו"ר הגה"ק מאלכסנדר זי"ע בעל 'אמונת משה' נקרא על שם רבי משה מזאלישין, ואף מזכירו כמה פעמים כמוחס אלו.

יודע בקרב חסידי אלכסנדר שמו של הגה"ק רבי יעקב אהרן יאנאווסקי זצ"ל בעל היבית יעקב' שהיה אבדין אלכסנדר, אשר לימים (כ"א שנים לאחר פטירתו) ישב על כסאו א"י כ"ק מרן אדמו"ר הזקן מהרי"י מאלכסנדר זי"ע, ובנו כ"ק אדמו"ר בעל 'ישמח ישראל' זי"ע אף נתן את ההסכמה הראשונה על היבית יעקב'.

והנה, בשער ספר 'בית יעקב' כתוב שהיה אביו מכוונה בפי כל בשם "רבי משה יאנאווער" [ומכאן כנראה המקור לשם המשפחה יאנאווסקי של בנו המחבר], ושם רבי משה מזאלישין בעל 'משפט צדק' ידוע כיריבי משה זאלישנער.

ב. לא מוזכר לא בשער הספר ולא בהקדמת המחבר וכדו', כשהוא מדבר בשבח אביו רבי משה מזאלישין, שהוא מחבר הספרים 'משפט צדק' ו'תיקוני שבת', שכבר נתפרסמו בישראל באותן מדינות, וצדיקי הדורות מרבים להביא מספרים אלו.

זאת ועוד, בספרו 'בית יעקב' בכל פעם שהוא מזכיר את אביו הוא מפליג בתוארים, והנה בדרוש לשבת הגדול בספרו (עמ' ק"א ד"ה תהא אנכי) כותב בזה"ל: **"ועיני בסיודו הרב ר' מ' זאלישין סעף נב"**, וכוונתו לסדר 'תיקוני שבת' שהוא על סידור התפילה. הרי שמתייחס אלו כאל צדיק אחר ולא כאל אביו, וזו ראייה שאין עליה תשובה.

יודה משה נציגר, נוי לרבו"ק מאלכסנדר זי"ע וכנכד הגה"ק מזאלישין בעל 'משפט צדק' זי"ע, ב"ב

א.ה. בעת נעילת הגליון (לפני ת"ב) הגיענו מכתב מהרי"ר ישראל אלטר גרובייס מבי"ט שמש, ובו עוד הוכחות ברורות על הני"ץ. כך שאין לנו אלא להודות לכל המעיידינו וכוונה שהמעיידינו על האמת. ואמנם טעו טעונו בדבר שכבר טעו בו כמה ספרים וטפוסים (ראה 'תפארת בית דוד', ירושלים תשכ"ח, עמ' קצח; 'אנציקלופדיה לחסידות', אישים, אות י' עמ' רנב, ועוד). ובכן כל מה שהבאנו מספר 'בית יעקב' אינו מוטב על גושן מאמרנו, ר"ב משה מזאלישין בעל 'משפט צדק'.

אודות קפידת מרן מהר"א מבעלזא
שיהא שיעור במאכל ג' לגבי ברכה ראשונה

אבוא בזה בענין מה שראיתי בגליון שפי"ג (פר עקב תשס"ג) במדור 'עלי אורח' מאת הגרש"ק הכהן גראס שליט"א (אות א')

בענין הא **"דהקפיד מרן מהר"א מבעלזא ז"ל שלא יברכו ברכה ראשונה על שיעור משהו, אלא שיהי' שיעור שראוי לברך ברכה ראשונה"**, וכתב שם, דהנכד דאיתא בשו"ע (או"ח סי' ר"י ס"א) שלברכה ראשונה א"צ שיעור, מ"מ בב"י הביא דעת השאלות דס"ל שעל פחות מכשיעור א"צ לברך אפילו שהכל, ובמור וקציעה הביא ראיות לדעת השאלות, וכיון שיש שיטות דעל כל שהוא אינו מברך ברכה ראשונה, לכן הקפיד שגם לברכה ראשונה יהי' שיעור כדי לברך עליו, דחשש לכל השיטות משום ספק ברכה לבטלה, ולא אכל ושתה פחות מכשיעור שלא יכנס לספק ברכה, עכ"ל, עי"ש.

אמנם באמת דבר זה כבר נפתח בגדולים להבין דעת קדשו והנהגתו של מרן ז"ל, והוא בשו"ת **"אמרי כהן"** (פטרקוב תרצ"ז) מהגה"ח רבי יחיאל מיכל הכהן האללענדער זצ"ל הי"ד דומ"ץ בעיר טארנא, בסימן ח' מיום "ועשי" לסי' ואת אשר יבחר בו יקריב אליו תרצי"ח" בתשובה ערוכה להגאון מפראבינא זצ"ל, וזה לשונו:

"לאשר שבאחד השיחים עם מעכ"ג הי"ו בבעלזא, שמעתי מפי מעכ"ג שהתפאל בדבר מה ששמע מאת כ"ק מרן אדמו"ר הקדוש שליט"א שאמר בעת הנהיגה בעש"ק לטעום דגים שיש בו שיעור לברך, ומשמעות דברי קדשו הי' על הברכה שלפני' היינו שיהי' בו שיעור לברך ברכה שלפני', והתפאל דהא קיי"ל דברכה שלפני' א"צ שיעור כלל, וצריך לברך אפילו אכל שהוא, עכ"ל מעכ"ג.

"לפעד"ג דיפה כיוון מרנא הקדוש שליט"א שכבר ישב על מדוכה זאת הגאון בעל חות יאיר ז"ל בתשובותיו (סי' ק"ס) ולאשר שיש לי לדון בדבריו ז"ל אעתיק לשונו, וז"ל: ועל אשר שאלתנו בטעום ברו"ש עד דא דגים מדגים קטנים משום טועמיה חיים זכו ואין בהם כזית המחויב לברך ברכה אחרונה, אמרו חכמי הפילוסופים שאלת החכם חצי כמנה, כי מתוך ששאלתנו בברכה אחרונה מכלל דברכה ראשונה לא נסתפקת, אף כי קיי"ל שמטעמת אין צריך ברכה בסירא לך דקיי"ל דעת ר"ח והר"ש דס"ל דהא דמטעמת א"צ ברכה דווקא בטעום ופולט, ודלא כהרי"ף והרמב"ם דסתמו דבריהם ומשמע דס"ל דאפילו טעום ובלע, וא"כ היה מקום ללון אתך מי שפך לאיש להכריע נגד עמודי הגולה ונגד הכרעת רמ"א דכתב בהג"ה סוסי' ר"י לספק ברכות להקל, ומ"מ באשר ידעתי כי אין דבר נעלם ממך אמרתי לדונך יפה, דס"ל דאפילו לדעת הסוברים דמטעמת אפילו בולע א"צ ברכה עד רביעית דווקא במשקים משי"כ באוכלים לכ"ע כל דבלע אפילו כל שהו צריך ברכה אפילו בטעום דאכילה חמירה טפי, וגם הוא אף כי אין הכרח לומר כן, מ"מ אין הכרח ג"כ לסתור זה, ד"ל בכמה פנים דאכילה חמירה וכו'... ומ"מ בזה איננו מסכים ולא משיג, ומי שדעתו יפה יכריע, ואפשר עוד דס"ל דאין הכרח לומר דעת ה"ר"ף והרמב"ם דאפילו בולע, עכ"ל החות יאיר שם.

"הרי שהגאון ז"ל הניח הדבר בספק אם לברך ברכה ראשונה על טעימת דגים בעש"ק ולא החליט הדבר לברך אפי' באכילה, ואם כי רבינו המג"א אשר אלקי אברהם בעורו הכריע (בסוסי' ר"י סק"י) דצריך לברך בבולע אפילו מעט עיני"ש, מכל מקום מיד ספיקא דפלוגתא הפוסקים לא נפקא, כ"י דהטור ובי" ורמ"א לא נחתי לזה וסברי דהוא מחלוקת הראשונים ז"ל, ולדי' הרי"ף והרמב"ם ז"ל במטעמת אפילו בבולע ממש א"צ לברך לא לפני ולא לאחר, והחות יאיר דבתראה הוא לא הכריע, א"כ בזהא דשמי' עניד מרן שליט"א לית שיעור לברכה כדי להפליא עצמו מפלוגתא הפוסקים בטעימה אי מברך בפחות מכשיעור, עכ"ל שו"ת אמרי כהן הנ"ל (ועיני"ש שמופלא בעיקר דברי החו"י לחלק בין אכילה לשתי').

יוסף בני הכהן מערל, ברוקלין נ.י.

"מראות" מועילות

- א. במ"ש **"מדיננו בחיי"** פר' כי תצא (יתרו דעת' גל תריז) שמותר לסופר להסתכל במראה "כדי לחזק כח הארות", יש להביא מספר **"צדור המור"** (סו"פ בא) שכתב בזה"ל: **"ולפי שענין יציאת מצרים הוא דבר גדול, ואין צריך שיסור מנגד עיניו, אמר יוה"ה לאות על ידך ולטוטפות בין עיניך - כנגד הלב והענינים וכו'... ומלת 'טטפות' יש אומרים שהמלה הזאת היא מצרית..."** כי **המראות ששימו האנשים בין עיניהם לראות בטוב נקראים שם, טו אטף גם טטף ליחיד וטטפת, ושרש שלשתם שוה. והשי"ת צוה לזכור הדברים האלו ושלא ימוש מפניו וכו'...** על כן אמר **"היו לאות"** - שלא ימוש מידך, ו'לטטפות' - ולמראות מאירות מצידי' בין עיניך, לראות תמיד פלאות אלקינו, ומן הראיה תבא לידי זכירה וכו'... וטטפות הם המראות, ולהם ג' סגולות: מחזיקים הראות החלוש, שומרים הראות החזק, מעבים ומגדילים הדברים הדקים אצל הראות עד שיתראו יותר גדולים ממה שהם" וכו', עיני"ש.
- ב. בענין מ"ש מאדמו"ר בית רוזין זי"ע שהסתכלו במראה (יתרו דעת' גל תריז), ראיתי לנכון להביא עוד משי"כ בס' **"תפארת אדם"** (תולדות הרה"ק ר' דוד משה מטשארטקוב זי"ע, עמ' צח) בזה"ל:

פ"א בא איש אחד שלא הי' מחסידי אדמו"ר זל"ה... ובתוך כך ראה בהיכל קדשו אשר עומד על יד הכותל מראה גדולה מהרצפה עד התקרה, גם ראה פני אדמו"ר זי"ע שערות ראש כעמר נקי ומישרים, חשב לבדו: אין זה רק שאדמו"ר מסתכל תמיד במראה הזה ומסתכל בשערו. וכאשר עמד במחשבה הזאת, התחיל אדמו"ר זל"ה ללספ מעשה מאביו מרן מרוזין זי"ע, אשר פ"א הביא לו איש אחד שתי מראות לתננה, ואמר איש אחד שעמד שם, שהמראה נצרך להצדיק שגם הוא צריך לראות את הצדיק הדור. ענה אבי זל"ה: לא כן היא, רק לצורך האיש הבא אל הצדיק שיניע על עצמו באיזה אנפין בא אל הצדיק. עכ"ל. [נראה עוד בס' 'נר ישראל' (ח"ה עמ' סו-סז) עובדא מופלאה ביותר איך שהרה"ק מרוזין זי"ע החזיר בתשובה בעל עבירה עי"י ההסתכלות במראות שלו, עיני"ש].

אשר יע"י נוסבים, בני ברק

שכר פסיעות - ל"מ"ז

ראיתי מאמרם בפרשת שלח (עלי הדף) מענין שכר פסיעות, ונזכרתי שראיתי פעם בספר ש"כ בשם הרה"ק ר' חיים קנייבסקי שליט"א ששכר פסיעות נאמר רק לאשה, וכמו המעשה בגמרא שם (סוטה כב) שהיה באלמנה, שהרי אין אצלה איסור של ביטול תורה, אבל האיש צריך להשתדל וללך לביחמ"ד הקרוב, משום ביטול תורה. אמנם בהפוסקים לא משמע כן.

יוסף יצחק ראזנפעלד מאסי, נ.י.
[תוס' בבית תורה 'שבט הלוי' דשס]

א.ה. בהמשך מכתבו עורר הרה"ג הנ"ל שיש מקומות שבמזאצא שבתות הגוים המקנים ה'ביחמ"ד, פעמים שזורקין הגלילות הנשארם לאשפה, וזה אחר שכבר למדו בהם ונעשו גוף הקדושה וכו'. ודי בהערה זו לעורר על זהירות יתירה בכך.

ארון בגדים שהפך לארון קודש - - -

עוד בענין הזהירו בהסתכלות במראה (יתרו דעת' מגל תריז ואילך), אמרתי להביא סיפור מופלא מצדיק אחד בדור הקודם, הגה"ח ר' יצחק מתתיהו לוריא זצ"ל, מגדולי חסידיו סלונים. וכך מסופר בספר 'חיים שיש בהם' (כרך א' עמ' 182 ואילך):

לאחר חתונתו, בשנות ה'תרע"ו, ביקש מי מבני המשפחה לרכוש עבורו ארון בגדים גדול ורחב, אשר היתה קבועה בו מראה בחזיתו. קיומה המופלג של המראה לא היתה לרוחו של ר' מתתיהו, הוא סירב בעדינות להסכים לתכנית ארון זה.

הרושב הבין אחרת, קם ועשה מעשה. הזמין נגר שזך בא ובנה את הארון בחדר ביתו. ר' מתתיהו ישב ולמד, לנגד עיניו קם והי' ארון בגדים גדול ועליו מראה בוחקת. וכי חשבת שר' מתתיהו קם ומעט בגופו את הבניה? כה טבעית ואופיינית היתה תגובתו, לא רגז ולא התעלם על פניה בונה בביתו דבר נגר רצון, "החסידי גוער במדת הכעס לבלי תטרידו" - אמר "החבר" [בסי' הכוזרי]. פשוט פנה אל הנגר לברך כמה עליו לשלם על הענין.

מיום זה ואילך ישב ר' מתתיהו בביתו, כשמתנוססת על הארון מראה רחבה, המשקפת את העובר בולם. ארבעים שנה דר ר' מתתיהו עם המראה, עקף את ספריו, רשם את מאמריו, עשה את צרכי הכלל והפרט שהיה עסוק בהם.

ככלות ארבעים שנה נסתלקה זוגתו לבית עולמה, רק אז העביר ר' מתתיהו את המראה אל פנים הארון. בחייה לא חפץ לעשות זאת, ידע כי מתכבת את הארון בצורתו זו, היתה לו סבלות לחכות כמה עשרות שנים. רק לאחר מלאת ימיה שיווה לארון את הצורה שחפץ בה לפני ארבעים שנה. וזה לא סוף הסיפור...

בש"ת תשכ"ח הסב ר' מתתיהו בחתונת נכדו לצידו של ה"ברכת אברהם" מסלונים. מישורו הציח במצלמה את דמויות יהודי הלל, כשהם יושבים בצוותא מלאים זו ומפיקים גונה. בביקור בבית הנכד צדה התמונה את עינו של ר' מתתיהו אשר ניצב והתבונן בה ארוכות. העביר מבטו מדמות של הרבי אל הדמות היושבת ליד הרב, הסתכל והסתכל. "זהו הרבי" אמר לנכדו בהצבעו על התמונה. "אך מי הוא זה היושב בסמוך אליו, אשר דמותו עושה רושם אצילי" - ר' נא מצאט, איידעלער רוש"ם.

"זיידע", הצטעק הנכד, "הרי זאת היא תמונתך שלך, הרי זהו מראה פניך". אך יצאו דברים מפי הנכד, וידו של ר' מתתיהו הונחה על פיו בחורו, כשהוא מסמן בתנועה זו לבלי ידובר ממה שעכשיו היה כאן. "סיחהט מיר געדאכט", התלחש בינו לבין עצמו בביישנות, סבור היית כי מדובר כאן ב"יערלעך איד".

מבין אותה האדם ישב ארבעים שנה בבית עם מראה לפניו, ועדיין לא ידע את מראהו; החליט לא להגביה עין לעברה, וביצע זאת בעקביות. העינים שלו נשמעו לו, כיבדוהו, לא הוגבהו מאליו ללא רשותו. ר' מתתיהו מעולם לא הרשה ללון לטפס על המראה...

מה טבעי ומה אופייני, אשר לעת כניסתם הראשונית של חסידי סלונים למשכן בית מדרש בירושלים, מחוסר ארון קודש מתאים, הביאו ארון קודש את ארון הבגדים של מתתיהו, אותו ארון של שליטה עצמית מופלגת - בעת בנייתו וכל שנות עמדו. נענו חסידים ואמרו - כל כי נאה, כי לא נאה. אכן ארון קודש הוא זה.

בן ציון גרינפעלד, ברוקלין נ.י.

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת גיטין

מצות חזרת השדות ביובל – "אפקעתא דמלכא" או הפקעת הלוקח?

חלק ממצוות שנת היובל היא מצות חזרת קרקעות לבעליהם, שנאמר (ויקרא כה, יא): "וקדשתם את שנת החמישים שנה וגו' ויבל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל אחותו". ויש לדון ביסוד מצוה זו האם היא מצוה "אפקעתא דמלכא", שהקב"ה הפקיע הקרקעות והעבירים מיד הקונה אותם כשהגיע שנת היובל, כי מצד הקנין שבין הקונה והמוכר – היתה מכירה עולמית, או יתכן שהתפקיע היא רק מצד הקונה והמוקנה (ובענין החקירה שהבאנו במאמר הקודם לענין שמטת כספים). ובצד זה ישנם שני צדדים, יש מקום לומר שהחורה חייבה את הקונה – כשהגיע שנת היובל – להחזיר את השדות לבעליהם, וכן יש לומר שמתחילה לא היה המכר ליותר משנת היובל ולא קנה את השדה כי אם עד היובל, כי כן ציונה התורה שלא נמכרו השדות לצמיתות. מרבית האחרונים נקטו שמצות יובל היא בגדר "אפקעתא דמלכא", וכלשון הגמרא בבבא מציעא (קט.) "התם וביני מעליא הוא, ויובל אפקעתא דמלכא".

בחקירה זו תלויים כמה דינים, וראשית נביא מה שכתב **המנחת חינוך** (מצוה שלט אות יג) בקטן שירש מצוה מקנה מאביו, שחזרת השדה לבעלים, והגם שקטן אינו מחויב במצוות, דאם אפקעתא דמלכא הוא – אין צורך בקנין חדש, ובמקום מאלה. ורמזו כי אנו נמא שלכתחילה לא היה המכר כי אם עד ליובל, שלא קנאו כי אם לזמן, ודמי הקרקע נפקע מרשות הקטן, כי לא היה ברשותו ליותר מיובל.

כמו כן תלוי בזה אם הבעלים יש להם לעשות קנין מחדש כשחזר השדה בשנת היובל, דאם אפקעתא דמלכא הוא – אין צורך בקנין חדש, וכן אם נאמר שמתחילה לא היה המכר כי אם עד ליובל – אין צורך לקנין מחדש, כי מתחילה לא היה המכר כי אם עד ליובל, אכן, אם אין כאן כי אם מצוה על הקונה להחזיר השדה ביובל, יש צורך בקנין חדש כשיחזירה למוכר (עי' מנ"ח שם אות י; שו"ת שרי"מ מהר"ם הליתא ח"ג סי' נח).

שאלה מענינת מצינו בספרי האחרונים (הגר"ד פרידמאן ד"ל מקארלן בגליונות עמ"ס גיטין מה – חדש בספר הכוזב: "אהל יצחק"; "צנפת פנח" מהר"ת כ"ה, ה"תלוי" בחקירה זו, במי שקנה שדה בזמן שהיובל היה נהוג, ואחר המכירה גלו מקצת ישראל, שמתבטל היובל, וכדאיתא (ערכ' לב) שיוכל נהוג "בזמן שכל יושביה עמ"ס גליונות מקצת", האם תחזור השדה לבעליה כשיגיע היובל, דאם אין כאן כי אם אפקעתא דמלכא – הרי עתה כבר נתבטלה מצוה יובל, ובמה יתקע, וכן אם נאמר שאין בזה כי אם חובה על הלוקח להחזיר השדה בשנת היובל – לא תהיה עתה עליו חובה להחזיר השדה, ולעומת זה, אם נאמר שבתחילת הקנין לא היה הקנין כי אם עד יובל, באופן כזה חזרת השדה לבעליה, כי סוף סוף לא עשו את הקנין כי אם עד היובל (ראה עוד ה"ה הגר"ח על הרמב"ם הל' תרומות פ"א ה"ה מענין ארץ שבעית סי' יד ס"ב-ג).

על פי האמור ביארו האחרונים (בגליונות הנ"ל; ועי' חו"א אה"ע סי' עה ס"ב) דברי הגמרא בסוגיאנתו (דאם אפקעתא דמלכא הוא) – **"המוכר שדהו בזמן שהיובל נהוג, רבי יוחנן אומר מביא וקורא – פירשתי ביכורים, ריש לקיש אומר מביא ואינו קורא, רבי יוחנן אומר מביא וקורא – קנין פירות קננין הגוף דמי"** (כלומר, הלוקח שדה בזמן שהיובל נהוג אין לו שדהו כי אם קנין הפירות, ובקנין הפירות לבד כבר נחשב כשדה שלו, ויכול לומר ודברים כו, ו) ועתה הנה הבאתי את הראשית את האדמה אשר נתת לי, ריש לקיש אומר מביא ואינו קורא, קנין פירות לאו בקנין הגוף דמי (וממילא אינו יכול לומר "אשר נתת לי", כי אינו שלו לגמרי).

בהמשך הגמרא הוסיפו: **"אמר רב חסדא מחלוקת ביובל שני, אבל ביובל ראשון דברי הכל מביא וקורא ודאיתא כי סמך דעתייהו"**, וברש"י: "מחלוקת – דריש לקיש ורבי יוחנן, ביובל שני – שמוני ישראל שכבר הורגלו להחזיר קרקעות, בהדיא קאמר ר"ל מביא ואינו קורא, דסמכא דעתיה דמוכר דודאי הדרא ליה, וזה בטוח שיחזירנה" ובעומת זה ביובל הראשון שמוני ישראל בימי יהושע, לא היה סומך דעתו שקבל את השדה בחזרה, ולכן קנה הלוקח את השדה לגמרי. והענין צריך ביאור, מה לנו לסמיכות דעתו של המוכר, הלא סוף סוף אין לו ללוקח קנין עולמי באותה שדה שקנה, ובמה יידה שונה יובל ראשון מיובל שני (ועי' מאירי כאן).

אנחנו על פי האמור מביאור על נכון, כי יש מקום לומר שמצות החזרת השדות ביובל הינה אפקעתא דמלכא, אכן, בד בבד – גם המוכר והלוקח אינם עושים את קנין באופן שהיה קנין תמידי ועולמי, שהרי יודעים הם שבסופו של דבר תופקע השדה מן הלוקח כשתגיע שנת היובל, ומצות חזרת השדות ביובל כלולה משני הדברים יחד: אפקעתא דמלכא, וגם עיקר הקנין לא היה רק עד יובל.

והנה מה שאמרנו שבזמן שהיובל נהוג נחשב קנין השדה **בקנין הפירות** לבד ושבוה נחלקו ר"י ור"ל האם קנין הגוף, או קנין רב אם נאמר שיעקר קנינם לא היה כי אם לזמן, כי אז אכן לא קנה הלוקח כי אם קנין הפירות לבד, דאם נאמר שאין בזה כי אם אפקעתא דמלכא לבד, מדוע יחשב קנין השדה רק קנין הפירות, הלא מצד המוכר והלוקח היה כאן קנין מוחלט, ומדוע לא יהיה כאן קנין הגוף ממש. ולכן ביובל הראשון שעדיין לא הורגלו להחזיר השדות, עדיין היתה דעת המוכר להקנות השדה קנין עולמי, ואכן, באותו יובל לא היתה חזרת הקרקעות – כי אם מצד אפקעתא דמלכא, ולכן טרם הגעת שנת היובל – כשקנת את השדה – היה נחשב הקנין קנין הגוף ממש, ורק מן היובל השני והלאה – שכבר הורגלו בחזרת השדות, מאז נמכר דעתם שלא תהיה המכירה לעולם, ומאז הלאה אכן לא היתה דעתם למכור כי אם לזמן, ולכן לא קנה הלוקח כי אם קנין הפירות, ושפיר נחלקו בזה רבי יוחנן וריש לקיש, האם קנין הפירות בקנין הגוף דמי או לא. ודוק.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות לחודש אלול

א. מנהג ישראל עם קדושים לתקוע בשופר, תשרי"ת, מאש חודש אלול ואילך, בכל בוקר אחר תפלת שחרית, כדי לעורר לב העם ולהחזיר לבותם לתשובה, כי כן הוא טבע קול השופר להחזיר. וחייב כל אדם להכין עצמו בתשובה ותפלה, לפחות שלוש יום קודם ליום בו יעמוד במשפט לפני מלכי המלכים הקב"ה. ואף כי בכל השנה הקב"ה מקבל תשובה מן השבים אליו בלב שלם, מכל מקום ימים אלו מובחרים יותר ומזומנים לתשובה להיותם ימי רחמים וימי רצון. ומובא רמז נחמד על זה שתוקעין בחודש אלול, מהגה"ק בעל הישמוח משה' זי"ע על פי מה שכתב החיבת יוסף' באו"ח (סי' ת ס"ב) שבמזמור קי"ג בתהלים כתיב יי"ב לשונות של חילול – נגד יי"ב חדשי השנה, ולפי החשבון "הללוהו בתקע שופר" הוא כנגד חודש אלול, רמז שתוקעין באלול בשופר, ודפח"ח (לקוטי מהר"י).

ב. לכתחילה יהיו התקיעות כדין, ועל ידי בר חיובא, וגם השופר יהא כשר בלי נקב. ובדיעבד כשר בכל אופן (כן משמע בבית סי' תקצב). ועי' שבת הקהתי ח"א סי' קפא, ובחז"י סי' קפג סק"ד).

ג. גמור הציבור להתפלל ואין שם בעל תוקע, כי אם אחד שעומד באמצע ברכות קריאת שמע, מותר לו להפסיק בין הפרקים ולתקוע – משום כבוד הציבור (תשו' מהר"ם מבריסק ח"ג סי' כז).

ד. המתפלל בייחוד אינו צריך לתקוע, ומכל מקום חיו אנשי מעשה שתקעו גם כשהתפללו ביחוד (עי' שו"ת צידן אליעזר חיי"ב סי' מה).

ה. אין צריך לעמוד בשעת התקיעות, דאפילו התקיעות בראש השנה לפני מוסף, מותר לישיב מדינא, ומשום הכי איקרי 'תקיעות דמיושבי'. ומכל מקום נהגו העם לעמוד (ונתוב ביב הישר' (פרק מה) דמנהג אנשי מעשה, שכשתוקעין בשופר מרי"ח אלול, הופך פניו אל הקיר וקורא לה' בקול בבי ויללה ואומר וכו', עניינ' (ועי' בחז"י ח"ג סי' קפג סק"ד).

ו. אם עומד באמצע תפלת שמו"ע כשהציבור תוקעין, יגמור הברכה ויכול להקשיב אל התקיעות, אם לא יוכל לשמוע אח"כ (עי' שם).

ז. אם לא תקעו בשחרית, מחמת איזו סיבה שהיא, יתקעו במנחה אחר התפלה, דאכן יש נוהגים לתקוע גם אחר מנחה. אבל לא יתקעו אחר תפלת ערבית (שו"ת אורות משה ח"ד סי' כא. ועי' עי"ש סי' תקפא סעי' ד).

ח. אנשי מעשה נוהגים לבדוק בחודש זה תפילין ומזוזות שלהם, וכל אשר ימצא שם בדק בשאר מצות – יתקנו (קצצו"ש סי' קכח ס"א). ויוסיף אומץ בקיום המצוות, והיה זריז ביותר בחודש הזה בקידוש הלכנה שהיא מצוה עוברת. (מט"י א"ר סי' תקפא ס"א). [ויעשה סימן על כל מזוזה, כדי שידע להחזיר כל מזוזה למקום שהיה בראשונה (ולא יבא לידי איסור, שאסור להוריד מזוזה ממקום חיוב דאורייתא וליקבוע במקום דאינו חיוב מה"ת. דעיקר ה"ל מזוזה). ולבגד הברכה, אם מחזירי באותו יום, והיה כשר, אין צריך לברך, ואם מחזירי למחרת, צריך לברך].

ט. נוהגין לומר תהלים בציבור מר"ח אלול ואילך, כל אחד כפי מנהגו, ואח"כ ואמרים הייחי רצון, ואמרים קדיש. אם אין עשרה בשעת אמירת תהלים, וממתנין על אחד שישלים המנין, יש לשיר מזמור אחד, ויאמרוהו אחר שישלמו עשרה, ויאמר קדיש. וכן בכל קדיש שאומרים אחר לימוד, ידקדקו שהמנין ילמדו קצת, או שיאמר איזה מזמור או ין פסוקים ביחד, ואח"כ יאמרו קדיש (ועי' מ"ב סי' תקפא סק"ג ובסי' נ סק"ב). ועי' מ"א סי' סט סק"ד וסי' רל סק"א. (ומבטרי המניין, דהא טעם קדיש על הלימוד הוא משום שנתקדש השם, ואי"כ בעינן עשרה בשעת הלימוד, כדילפינן מיוקדשתי בתוך בני ישראל).

י. איתא בשה"ש מהר"ל, משכנס אלול, כשכותב אדם איגרת לחבירו, צריך לרמוז בתחילתו שמבקש עליו "לשנה טובה תכתב ותחתים". ועי' א"ר סי' תקפא סק"א ובמט"י שם סעי' ט). מאת: הרה"ג רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלי שיה

המשתה והשמחה לפני ה' גדולה יותר ממעשר שני

מעשה היה – אצל אא"ז (הרה"ק רבי יהואל) זצוק"ל מקאזמיר, שהוזמן אל העיר אופאל על שבת קודש, והתנה עמוסם שיכינו מאכלי שבת עבור כל העיר, שכולם יאכלו אצלו יחד על שולחן. והנה כאשר בא שמו, תהום כל העיר, ויצאו לקראתו אנשים נשים וטף, כי היתה זאת פעם ראשונה, לאחר שהרבה פעמים כבר בקשוהו ולא נאות לבוא.

והנה עשו כאשר צוה להם, והכינו מאכל ומשתה לרוב, עבור כל העיר, ובכל זאת היות והרבה אכלו בביתם ואח"כ בשלחן אכלו והותירו, נשאר הרבה דגים ובשר ושאר מטעמים. באו ושאלו אותו: רבי, מה נעשה עם כל המאכלים. ואמר להם שיעשו מהו 'מלוח מלכה' עבור כל העיר. כאשר נכנס אל ה'מלוח מלכה', עמד שם אברך אחד אצל הכותל תפוס בשרעפיו בקרב, ומחשבות תרעומות עלו בקרב נפשו על הרבי שצוה להכין כל כך הרבה מאכלים. וכי לא טוב היה לעשות מהוצאות כאלה דבר שבצדקה לעניים... וכאשר נכנס הרבי והוא מוהדרה, פנה אליו הרבי ואמר לו:

אברך, הנה מצינו בתורה, שכשנה ראשונה ושנית היה נהוג מעשר שני, ואחר כך בשלישית – מעשר עני. והרי זה פלא, הלא מה עשו עם מעשר שני, הלא הרבו בו סעודות בירושלים, כמו שנאמר (ד' כג): **"ואכלת לפני ה' אלקיך וגו' מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך"**, וקשה קושיא גדולה: למה לא היתה השנה השנייה מעשר עני, לעשות צדקה, ולמה לעשות סעודות. אלא, המושתה והשמחה לפני ה' גדול יותר ממעשר עני, כי מזה יבואו ליראת ה', כמו שנאמר (שם): **"לפני תלמד ליראת את ה' אלקיך כל הימים"**. כן הוא עכשו, כשאין בית המקדש קיים, הרי הנסיקה לרבי והשלחן שהוא עורך לפניו, הוא כמו המקום אשר בהר ה' אלקיך, והוא שמחת מעשר שני, וד"ל. או הורה האברך כי היתה לו תרעומות הנ"ל בלבו, ועכשיו הכל ישר וטוב בעיניו.

מאמר יהואל (מתוך כתבי הרה"ק האמרי שאול פטאודין זצ"ל)

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

לעילוי נשמת הרה"ח ר' נחמן בהרה"ח ר' מנחם מענדל יי"ה איגל נלב"ע ב' אלול תשנ"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת שרה גוטמאן ע"ה בת הרה"ח ר' שלום ע"ה נלב"ע ביום ה' אלול תשס"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעקב אהרן ב"ר יקותיאל זאב ע"ה נלב"ע בשב"ק פ' ראה א' דרי"ח אלול תשמ"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' עבי זאב ב"ר יוסף ע"ה פעסיל נלב"ע כ"ה מנ"א תשנ"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
עלום לתרופה – הפצת תורה וחסידות התורה והברכה לידידנו החשוב סופר מומחה בקי ב"זמן" זמנים טובא הרה"ח ר' ישכר דוב גראסמאן הי"ו על שיוכנו בגירסה החדשה של התוכנה המיוחדת שתוכן ZMAN הכולל כל הזמנים הנתונים לכל יהודי בכל המקומות ובכל ימות השנה יהי ה' עמו וכל אשר יעשה יצליח המערכת	לעילוי נשמת הרה"ח ר' משה זאב חיים יעקב ב"ר מאיר ע"ה פייבוש נלב"ע כ"ה מנ"א תשנ"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' אהרן ב"ר משה ע"ה פרידמאן נלב"ע ביום כ"ה מנחם אב תשס"א לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת רחל לאה ב"ר שאול הכהן ע"ה נלב"ע כ"ט מנחם אב תשס"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת הרה"ח ר' שאול יצחק קאפא הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' משה שלמה גרוזי הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' משה שלמה גרוזי הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' משה שלמה גרוזי הי"ו

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פר' שופטים (אבות ו')
ה' אלול תשס"ח לפ"ק – שנה י"ג גליון תרל"ה

הדלתי מוצש רית	מוצש רית	מוצש רית	מוצש רית
21:31	21:08	20:01	אנטווערפן
20:50	20:27	19:22	לונדון
21:01	20:40	19:33	מאנשטער
21:11	20:43	19:40	ציריך
20:40	20:13	19:09	ווינ
21:31	21:09	20:00	אמסטרדם
21:38	20:11	20:06	פאריז
21:14	20:48	19:42	פראנקפורט

תורת של ראשונים

העדרת הצדק הרוחני על שלמות הגשמות

צדק צדק תרדוף וגו' (טו, ב). לא תטע לך אשרה וגו' (פסוק כא). ולא תקים לך מצבה וגו' (פסוק כב). לא תזבח לה' אלקיך שור ושה אשר יהיה בו מום וגו' (יז, א). כמך שלשה דברים הללו, אחרי דין מינוי הדיינים, להורות שעלינו להקדים ולהעדיף הצדק הרוחני של הדיין על שלמות גופו, שהוא חושיו וגשמו. ולפיכך "הביא שלוש דומים מענין דברים שהם נאים כפי החוש ונמאסים מפני מומם הרוחני: ראשונה – היא האשרה, שהיא לגוי היכולת, ומכל מקום היא נמאסת לקודש, מפני שהיא תכסים לעבודה זרה... שנית – המצבה, שאע"פ שהייתה לרצון קודם מתן תורה וכו', וזה כי היה ענינה כאילו המקריב ניצב תמיד לפני הקודש, כענין 'שויתי ה' לנגדי תמיד' (תהלים טו, ה), ונפלו מואת המדרגה בענין העגל, כאמרו שם: 'כי לא אעלה בקרבך' (שמות לג, ג). וכן יקרה בענין זקן שאין פרקו נאה, שיצא עליו שם רע בילדותו (ועל ידי זה נפגם ונפסל, דוגמת המצבה ע"י מועשה העגל) כשתמצא זקן ופרקו נאה, שלישית, הביא ענין המום הנמאס, אע"פ שתהיה הבחמה יפה כפי החוש ושמנה שזה אלף וזו, ועל כל זה היא נפסלת לקודש מפני מום בלתי מוסר מומיה, ויהיה שור שזה סלע בשביל היותו תמים כשר לקרבן...".

סמיכות פרשיות המלך והכהנים לפרשת הקוסמים

כי אתה בא אל הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך וגו'. לא ימצא בך וגו' קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף (יה, ט-י). "אחר שכתב הכהנים והמלך שאתה חייב לשמוע להם, כתב לך אותם שאתה מוזהר משמוע להם".

או יש לומר במעם הסמיכות, להורות שהמלך היוצא למלחמה צריך להישאל בהנביאים, ולא בהמכשפים והקוסמים למיניהם. צדור המור

"כי האדם עין השדה" – עין מאכל כזה מותר לברות

כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה וגו' כי ממנו תאכל ואותו לא תברות כי האדם עין השדה לבא מפניך במצור (ב, יט). פירוש הפסוק כך הוא: "כי תצור אל עיר ימים רבים" – ותצטרך להתקן אילנות לבנות ברים, דיק וסוללות, "לא תשחית את עצה" – כי ממנו תאכל – שהרי צריכים לך למאכל, לא תשחית את העיר ותהיה שלך, "ואותו לא תברות" – אותו עין מאכל שאינו חזק ומבצר לאנשי העיר כגון הרחוקים, אותו לא תברות. "כי האדם עין השדה לבא מפניך במצור" – כל 'כי' שאחרי 'לא' מתפרש בלשון: אלא (ו). ודלא כפירש"י כאן, כלומר, אותו לא תברות, אלא עין השדה – שהוא כאדם מפניך במצור, אותו תברות, והיינו, העצים הקרובים לעיר, שהאויבים יכולים לעשות תחתיו או אחריו מארב או מגן וצנה כנגדו, או שעל ידם מסתתרים אנשי העיר הבורחים מפניך, ובאים בתוך העיר, כדכתיב (מ"ב יד): "ותבא העיר במצור". וזהו: "כי האדם עין השדה" – אלא האדם עין השדה, אלא עין השדה האדם "לבא מפניך במצור" – שגורם את האדם לבא מפניך במצור, אותו תברות, כי 'כל תשחית' דגופו עדין, כדאיתא בגמ' (שבת קכט). "רק עין אשר תדע כי לא עין מאכל היא אותו תשחית" – בין אם הוא קרוב לעיר ובין אם הוא רחוק מעיר – "לבנות מצור", אבל עין מאכל הרחוק לא תברות, כי אם הקרוב לעיר, שמעכב את החיל להתקרב אל החומה, או שדרכה מסתתפים הבורחים, כנ"ל.

רשב"ם (הובא בסמ"ג ל"ת רכט, וכביאורי מהר"א)

לקח טוב

"לבלתי רום לבבו" – תנאי בקירוב הזולת לעבודת השם

והאומנים. תמהו לדעת: מה ראה המלך בו יותר מכל בני גילו?

באגרת המלכות אליהם, הוסבר הדבר:

כולכם חבירי בני גילי חובבי האמנות והציור, וכולכם אמנם יצאתם למלאות רצוני ועשייתם באמת כמיטב יכולתכם, על מנת להקים עם של ציירים מושלמים. אלא שנשאתם עומדים על מדרגתכם הגבוהה, ודרישותיכם לא השתנו. כך שלא יכלו עמי הארץ לעלות אליכם.

אומן זה – לעומתכם – גם הוא חובב את המלאכה, וגם הוא יודע ומבין בה כמותכם. אלא שאהבתו את מלאכת הציור – יחד עם ציורו לפקודת מלכו – גברו עליו עד כדי כך, שמוכן היה לדרת ממדריגתו הרמה. אף ציורים פשוטים, מועשי

מיום עמדו על דעתו היה המלך חובב את אומנות הציור. כבר מגיל צעיר לא ראוהו משחק עם בני גילו, אלא כלוא בחדרו ומכחולו בידו, ובד הציירים פרום לנגדו. יצירותיו הרהיבו עין כל רואיהן, הן מבחינת יופיין, והן בגלל איכותן, ה"חיים האמיתיים" שזהרו מבין הצבעים שבהם. מי שרק נפל מבטו עליהן, היה עומד שעה שלימה מבלתי יכולת לעקור ממקומו מרוב התפעלות.

גם לאחר שהוכתר למלך על ארצו, לא עזבו ידיו את מחמדן, והמשיך באומנותו מלאכת המחשבת. כל כך היה חובב את הציור והעסק בו, עד שציוה על כל נתיניו להתלמד באמנות זו, בקבעו פרסים גדולים לאלה שיצטיינו בהישג לימודם. אף פקד על כל חבריו האמנים הציירים במדינות מלכותו, שיטו שכם אחד ללמד את עם הארץ דעת, ולעזור בהקמת "ארץ הציירים".

אין צריך לומר שהאמנים נרתמו כולם למלאות פקודה זו. ולא רק מחמת כבוד המלך ומוראו, אלא גם מאהבתם את עסק הציור, חלומי של המלך – להקים עם של אמנים – הפעים גם את רוחם, וכל אחד יצא ללמד את בני גילו מועשה הושב. רוב רובה של האומה – למרבה צער המלך – לא הצליחה, והינוכה לא עשתה פרי. אלה שעדיין למדו לא התקדמו במלאכה, בעוד שמספר המשתתפים בשיעורים הלך ופחת. הסיבה לכך היתה אחת: האמנים נותני השיעורים דרשו תכלית השלימות, ושללו מלאכה שנעשתה כלאחר יד. וכיון שכל המתחילים לא יכלו לעמוד בדרישות שלהן, לא נוצר שום קשר מעודד ביניהם, והפער הגדול בין האמנים לבין העם עמד בעינו.

אמן אחד היה שהתחיל למשוך את לב העם. לומד 'מתחיל' שהשתתף בשיעוריו, היה עושה ציור מלאכת ידיו, ומיד לקחו האומן ותלאו בחלונו, מקום שכל עובר דרך יראהו. חבריו האמנים במדינות המלוכה הפסיקו במשך הזמן לבקר בהיכלו, כי נבחרו לראות הציורים הפשוטים נתלים בקירות ביתו, ובזולזל הביטו עליו כאל חכם שתורתו נשתכחה.

מה גדלה פליאתם איפוא בשמוע אונם בשורת המלוכה, שיצא המלך בכבודו ובעצמו אל בית אומן זה, וכיבדו בכל מיני כיבוד, וגידלו על כל השרים

אותיות מהכימות

... כדכתיב "כי ידעתיו למען אשר יוה... למען הביא ה' על אברהם" וגו'. ולמאור נראה שזה עבודה פחותה – על מנת לקבל פרס. אבל הענין מבואר בספ"ק, כי אברהם בעצמו עבד מאהבה ויראת רוממותו ית', ולפי מדרגתו היה גבוה מכל עם, ולא היה באפשרו לו לקרע הכתובים... בלתי על ידי שספיקל עלמנו... שהיה מעורר לסע לעבודה ה' מזה אהבת שכן ויראת שונם. אח"כ העלה אותם מעלה מעלה... ... וזה עלמנו מה שחמרו ז"ל: "לעולם" – כלומר בשביל העולם, לקרנן לעבודתו ית' שמו – "יעסוק אדם כבודו ומלות אפילו שלא לשמה" – לנחנך בזה – "שמעך שלא לשמה כל לשמה". (והל מלכי אני אומר פירוש זה, אלא שכן הביא ה' מאור עיניי: שם פירוש מאמר ז"ל בשם רבו ז"ל אך בשני קטע עיי"ש). וזה: "היתה עמו וקרא בו כל ימי חייו", ר"ל שם היותו בעצמו לומד לשמה, עכ"ל כל ימי חייו ית' גם בכחונה קורא מקרא בשביל לקבל שכר וכנ"ל, "למען ילמד" – קרי ביה ילמד ל"ל לזולתו... ועל זה אמר: "בלתי רום לבבו מאחיו"... ולא יוכל לקרס. יע"ש

ידיהם של מתחילים שאין ידם בקיאה, תלה בביתו לעין כל, ולא התבייש מפני המלעיגים עליו, וכל זה למה, כדי לעודד את הלומדים ולמשוך את לבם למען ישתקעו במלאכתם יותר, ילמדו ויראו ברכה בלימודם.

גם המלמד ומדריך את אחרים, על מנת להשיכם אל חיק אבינו שבשמים, עליו לדרת מפסגת השלימות אליה חתר בעצמו, כדי למשוך את זולתו אחריו, ושמרו כולם דרך ה'.

יתרון דעת

אויורא דארץ ישראל (ג)

מחכים – משום שאין חוצץ בינו לשמים / מחכים – משום שנתקדש על ידי ראיות משה / מחכים – בתורה שבע"פ / כל הרוחות שבעולם נושבות תחילה בירושלים / חכמת ירושלים / שלא להוציא דיבה על ארץ – גם בעת חורבנה, ועוד

תְּשׁוּרִי מְרָאשׁ אֶמְנָה מְרָאשׁ שְׁנֵי חֲרָמוֹן וְגו' (שיר השירים ד, ח). דבר אחר, 'מראש אמנה' ה'ר הוא גבול צפונה של ארץ ישראל וּשְׁמוֹ 'אֶמְנָה', וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנֵה טוֹרִי אֶמְנָן, וְהָר הָהוּא שְׁנֵאמַר בּוֹ (במדבר לו, ז) "מִן הַיָּם הַגָּדוֹל תֵּתָא לָכֶם הָר הַהוּא", וּבִשְׁהֲגִלּוֹת נִקְבְּצוֹת וּמִגִּיעוֹת שֶׁם הֵם צוּפִים מִשּׁוֹם וְרוֹאִין גְּבוּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאוֹרֵהָ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּשְׁמֵיהֶם וְאוֹמְרִים הוּדִיָּה, לִכְךָ נֶאֱמַר "תְּשׁוּרִי מְרָאשׁ אֶמְנָה".

רש"י (ש"ש שם)

... אני לקחתי בית פה בירושלים סמוך לבית הכנסת וכו'... וכל הרוחות שבעולם באות ונושבות בירושלים, ואומרים כי כל רוח בטרם תלך אל המקום אשר תרצה שמה הרוח ללכת, באה להשתחוות לה בירושלים. וברוך יודע האמת. דרכי ציון לרבני עובדי מברטנורא זצ"ל (סוף אגרת א)

... דחכמי המחקר כתבו דחומר הארץ היא סיבה למעט שכל האדם ותולדה היוצא ממנה הוא האדם גם הוא כמחיה, ולכן אותם השוכנים במעלה התחתונה בחומר הארץ הם מקבלים אידים מן כל העולם, ובמקרה כסיל כן יקרה אותם, ולהפך אוריה דא"י מחכים, כי היא במעלה עליונה. ויותר מיוחדת לחכמה היא ירושלים, כי היא היתה גבוה מכל, וידוע (עי' תנייני ט) דאיתא האידים העולין מן הארץ הם שואבים מלחלוחית האויר ומתקשרין וְהֵם הַעֲבִים וּמִגִּשְׁמִים לְמַטָּה, וְהַדָּר כְּתִיב (בראשית ב, ו) "וְאֵד יֵעָלֶה מִן הָאָרֶץ וְהִשָּׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה". וכבר בארנו דאור הארץ מניעה השכל לקשה להשיג האור העליון וכו'... אהבת יחזקאל (לא) דסוכות ד"ה וראמה וישבה

ידוע מה שדרשו (ברכות סג) "חרב אל הבדים" – שעוסק בתורה בד בבד, ולא עוד אלא שמתפשט, מה שאין כן בארץ ישראל אין לחוש, משום דאיריא דארץ ישראל מחכים. סידור הגאון יו"ע"ק (מקדמה – סולם בית אל, חוקק אה"א)

על שם אחיהם יקראו בנחלתם (בראשית מה, ח). כתב רבינו אפרים בנחלת מ' – יקראו ישראל שיהא מחכים, וכן, "ארץ ישראל" גימטריא "תת לב", שכל אחד יתן בלבו לעלות לארץ ישראל, ה' יחזיר עטרה ליושנה, ע"כ. ואפשר לרמז, דאיריא דארץ ישראל מחכים, והו' "תת לב", כלומר היא הנותנת לב לשמוע. ולד"ה אפיקה קרא בלשון זה שם, רמז יקראו בתורה בנחלתם ששם עיקר הלימוד. וכתבנו בעניינתו במקום אחר, ודענו דאיריא מחכים, שהוא אויר קדוש ואין דבר חוצץ בין ארץ ישראל לשמים, כי היא רשות הגבוהה, ודבר א"כ בחוץ לארץ שהוא ארץ העמים. כלומר, ששולטים שרי או"ה"ע כל שר במקומו. ועוד נתבאר אצלנו בעניינתו, כי תורה שבע"פ נגד מלכותא קדישא, וארץ ישראל הוא בדינת מלכות, ולזה אוריא מחכים בתורה שבע"פ. נחל קדומים להרחיק"א (פר' ויחי, ג)

... ואיורא דארץ ישראל מסוגלת ליישב מצעדי גבר, להכין לבם ולסעדם לכל טהר לב לכל ישת לבו בדברים הבלים. מנחם ציון (לפסח ד"ה מתחילה)

שלא נתבטלה קדושת הארץ אלא בגידולי קרקע וכו', ובאמת גם בירושלים ובדבר הבית ג"כ אינו נוהג תרומות ומעשרות, כי גוף הקרקע אינה מחויבת במעשרות, אבל האויר הוא קדוש בכל דבר שאינו תלוי בגידולי קרקע וכו'... ישעות מלכות להאגן מקוטנט זצ"ל (ידיד סי' ס"ז, יע"ש)

ועי' סוטה דף ט' דמעשה ידי של משה לא נתבטל לעולם, ואויר נתקדש על ידי ראיות משה, ולכן איורא דארץ ישראל מחכים גם בזמן הזה, והוא לפסול התורה ולוחות שניות, עי' בירושלמי שקלים פ"ה ה"ג דגברא אבנים טובות מאהלו של משה, וזה רצ"ל לפסול התורה דלא ניתן רק למשה רבינו ע"ה בלבד וכו'. והו' ג"כ הכוונה מה דאמרינן בסנהדרין דף ק"ע ע"ב כולם חזרו לקלל חוץ מבתי כנסיות כו', ודבר לא שלטת קללת בלעם, דהו' גדר אויר, ונתקיים לעולם, ולא ניתן על תנאי, כמבואר במכילתא פר' יתרו (פ"ח, כה) ובספרי (פ' ברכה אות שמיה). אצט"ע להאגן מראשטנש זצ"ל על הרמב"ם (סוף ד"ה תרומות, ועי' לב שמחה) פר' ואתחנן, שהביא טעם זה בשם המהרש"א

... ומכאן ילמוד האדם מוסר השכל, לשמור פיו ולשונו, לב לא יוציא מפיו שום דיבור לא טוב לגנות אפילו אמה אחת מארץ ישראל, הן מצד האויר, הן מצד קור וחום, הן מצד הפירות, והן בענין הבנין וכיוצא, ואפילו בעת חורבנה שהיא ביד הגוים ודובתים הם של הגוים, כדי שלא יהיה בכלל מוציא דבר על ארץ ישראל.

בן יהודה (כתובות קיב)

"אבל עיקר הטעם הוא ענין נפלא, יש לך להכין מולת 'כאשר זמם' בעצמו, דהמחשבה שהוא חשב לעשות לאחר – יהפך עליו, ויחייב מיתה, כי מה שרצה לעשות לאחר – אותה המחשבה יהפך עליו. ולאפוקי אם כבר הרגו, שאותה המחשבה לא יתכן להפוך עליו, אחר שכבר נעשה. וזה טעם הדבר, כי לעולם תמצא כי המחשבה מתהפך על המחשבה רע – אם חשב שלא כדון, ואמר הכתוב גבי המן (אסתר ט, כה): 'ישבו מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו ותלו אותו ואת בניו על העץ', תלה הכתוב הדבר, לפי שהוא חשב לרע על היהודים שלא כדון – אותה המחשבה תבא עליו. לפי שכאשר יחשוב לעשות רע, והוא שלא כדון, הוא עושה רועם בעצמו. משל לספינה שעל הים, והיא רצה בכח נגד (הספינה) השנית שכנגדה למוכה, אם אותה חזקה, הרי היא טובעת את עצמה מכה אותה מכה שהיא מכה באחר. ולפיכך המחשבה שהוא רוצה לעשות שלא כדון – מתהפך עליו. וזה ענין נפלא למכין. לכן אמר כאן: 'כאשר זמם', ולא נגמרה המחשבה, ראוי שתתהפך המחשבה עליו. שכן המדה נותן.

וזהו מה שרמזו חכמים (שבת צז, ב) 'כל החורש בכשרים – לוקח בנפשו', פירושו, אחר שהוא חושד שלא כדון, והחושב עליו מחשבה שלא כדון, הנה המחשבה תהפך עליו בגופו להיות נלקח באותה המחשבה. וכן לענין קללה אמרו (סנהדרין טז, ט) לעולם תהא מן לוטא ולא תהא מן לייטא. פירושו, שיותר טוב להיות מקולל, מאשר יהיה מקולל אחרים. כי המקולל, בעבור כי שלא כדון (המקולל) עושה, אין הקללה תבא עליו. אבל המקולל שלא כדון, הרי אותה קללה בעצמה תחזור ותבא עליו כאשר אמרתי, כי ראוי להיות נהפך עליו. והוא דומה לאדם שזרק אבן בדבר קשה, ואין נכנס בו אותו אבן – (והרי האבן) שב עליו. וכן אם אדם רוצה להביא דבר על אחר, ומפני שהוא שלא כדון, מתהפך עליו. אבל אם נגמר המעשה, שוב אין לומר כי אותו מעשה יתהפך עליו, שהרי אדרבה, נגמר המעשה, ואין יתהפך עליו... ודבר זה אמת למכין.

גור אריה להמהר"ל מפראג זי"ע (ועי' דבר נפלא בזה בתוס' יו"ט ע"ג נדרים פ"י מ"ג)

על פי התורה אשר יורוד ועל פי המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושואמל (י, יא).

מציינו בגמרא (שבת סא) חשיבות לימין, שניתנה תורה בימין, ויש חשיבות לשמאל דקשירת תפילין היא בשמאל. ואיתא שם: "אמר רב נחמן בר יצחק ירא שמים יוצא ידי שתיהן" – נועל של ימין וקושר של שמאל, כי חשיבות שמאל היא בקשירת עי"ש.

ושמא יאמר האדם מה לי לדקדק בזה, הלא ימין ושמאל אברים שלי הם, ולא יתר אפם עלי, ומה שיד בזה יראת שמים, לזה אמר הפסוק: 'לא תסור מן הדבר אשר יגידו' – החכמים גם כמה שהוא לך ימין ושואמל – שהם איברים שלך, מכל מקום לא תסור מדברי חכמים, לפי שהכל דוגמא דלעילא וכל עשיותיו ראוי להיות על דוגמא עליונה, והוא רמז נאה.

ישמח משה

כי תצא למלחמה על אויביך וגו' לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך המעלך מארץ מצרים (ב, א).

יש לפרש על פי דברי הירושלמי (פאה פ"א ה"א): דורו של דוד, כולם צדיקים היו, ועל ידי שהיה להן דילטורים (בעלי לשון הרע) היו יוצאים במלחמה והיו נופלים וכו', אבל דורו של אחאב עובדי ע"ז היו, ועל ידי שלא היה להם דילטורין, היו יורדים למלחמה ונוצחים.

והנה, בעת שיצאו בני ישראל ממצרים, היו עובדי עבודה זרה, כמפורש בפסוק (ויקרא כ, ח): "ואת גלולי מצרים לא עזבו", אמנם לא היה בהם בעלי לשון הרע, כמבואר במכילתא פר' בא (פ"ה, ה) וזה שאמר כאן, שאף אם אתה נמוך במדרגה, שיש בך עובדי עבודה זרה רח"ל, אף על פי כן אם אין בך מדברי לשון הרע "לא תירא מהם, כי ה' אלקיך עמך" – כמו שהיה בעת יציאת מצרים – "המעלך מארץ מצרים", כמו שהעלך ממצרים לא תירא מהם, למרות שהיית במדרגה פחותה ביותר, ולא היתה בך מעלה כי אם זו שלא דברו לשון הרע.

משך חכמה

אמרות טהורות

העובד במצב אחד – לא השני נעימות העבודה

ולא תקים לך מצבא אשר שנה ה' אלקיך (פ"ב, כב). "הנה הגבר אשר הוקם על, ונכון לבו בעבודת בורא, ראוי שייעלה במעלות גבוה מועל גבוה, ולחוסף יום יום שכל ואמין כה בעבודת הש"ת. אכן האיש אשר ישאר נצב במצב אחד ותפלתו היום כתמול שלשום, כלי תוספות, זה לאות כי יודונו במדרגה פחותה ולא השני נעימות אור הש"ת ועבודתו. והנה: 'לא תקים לך מצב' – שלא תישאר במצב אחד, 'אשר שנה ה' אלקיך' – כי עבודה כזו בלתי רצויה לפניו יתברך".

"לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך"

– ולעולם ימינו פשוטה לקבל שבים

כי תצא למלחמה על אויביך ויראתי סוס ורכב וגו' לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך וגו' (ב, א). "הגם שיודע האדם את ערכו הגמולה, אל יחדל מלעמוד לפני ה' ולעשות רצונו, כמ"ש הכתוב 'כי תצא למלחמה על אויביך, הוא היצר הרע שאינו מרדם על הכריות, והוא האויב האמיתי, ז"ראית סוס ורכב, הוא דבר ונוקבא שבקליפה, שנתגברו על ידי מעשיך, עם כל זאת 'לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך', כי ימינו פשוטה לקבל שבים ועוזר דלים, וכמאמר הכתוב (א): 'שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה אל תיראו' וגו', ופירש רש"י: אפילו אין בכך זכות רק שאתם אויבים 'שמע ישראל', אתם נצולים, וכן יהיה כלב אדם לומר לעצמו: כל זמן שנשמות ישראל בקרבי, מובטח אני שיקבל תשובתי, והגם שעשיתי הרע בעיני ה' עד מאוד, חסדי ואמנו אל יעזובני".

מעשה לא טוב – נהפך לרע לעושהו

ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו (דברים יט, יט). וברש"י: "כאשר זמם – ולא כאשר עשה. מכאן אמרו, הרגו – אין נהרגין (מכות ה'). ונתן הרמב"ם טעם לזה וכו', עי"ש.

אמירה נעימה

לא תמה משפט ולא תקח שחד כי השחר יעור עיני חכמים (פ"א, יט). יש לדקדק, והיו ליה למומר: 'יעור עיני חכ' – בלשון יחיד, הואיל והתחיל בלשון יחיד: 'ולא תקח'. ונראה לפרש, דלכאורה קשה, מה בכך כשיחיד יקבל שוחד, הואיל וישנם עוד שני דיינים אחרים שאינם מקבלים שוחד, והם לא יתנו להטות הדין. ועל כרחק צריך לומר, דמהאי מעמא אסור, משום שזה הדין שקיבל שוחד ישתדל ויראה לשני הדיינים האחרים ראיות ברורות שהדין עמו, ויביא ק"ן טעמים למדה את השרין, אף שאין האמת אתו, מכל מקום יעור עינם בראיות ויטעים טענותיו כל כך עד ששני הדיינים יודו לדבריו.

וזה שאמר: 'ולא תקח שוחד' – אף יחיד נאסר בשוחד. ואם תאמר, הלא ישנם שנים אחרים שלא יודו לדבריו, לזה אמר: 'כי השוחד יעור עיני חכמים', כלומר, זה שקיבל שוחד יעור לעיני שני החכמים, וכאמור.

צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ וגו' (פ"ב, כ).

מציינו בגמרא (ר"ה ד): "האומר סלע זו לצדקה בשביל שיהיו בני ובשביל שאזכה בה לחיי העולם הבא הרי זה צדק גמור". וחקשו שם התוספות (ר"ה בשביל) מזה דתנן (אבות א, ג): "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס", עי"ש. ותירץ הרב מהר"ש פרימו זצ"ל, ששם במשנה מדבר בקיום המצות עצמן, שצריך לקיימן שלא על מנת לקבל פרס, אבל בגמרא מדבר באופן שכבר יצא ידי חובת מצות צדקה, ועתה נותן סלע זו נוסף על חובו, ואת זו התוספת מותר לעשות על מנת לקבל פרס.

וזהו הרמז בכתוב: 'צדק צדק תרדוף' – כפל לומר צדק פעמיים, להורות שכבר יצא ידי חובתו, ומוסיף לתת צדקה, ואז יכול לעשות 'למען תחיה', דהיינו לתת תוספת זו ככוונה על מנת ש"תחיה וירשת את הארץ" – שתזכה לעולם הבא.

נחל קדומים להרחיק"א זצ"ל

הגה"ק רבי אריה יהודא ליב תאומים זי"ע אב"ד בראד
יומא דהילולא ד' אלול (תקצ"א)

בין גדולי ארזי הלבנון, גאוני רבני קהילת בראד המעטירה, מתנוסס שמו ותהלתו של "אדונינו מורינו ורבינו הרב המאור הגאון האמיתי, מופת הדור, פאר ישראל וקדושו... המפורסים בקצוי ארץ, מוהר"ר ארי' לייב תאומים נ"י" (מלשון פתיחת השואל בשו"ת גור אריה יהודה' חו"מ סי' קלז).

רס ונשא היה מעמדו של רבינו מהר"א' תאומים בעל שו"ת 'גור אריה יהודה', בכהנו כמרא דאתרא בעיר הגדולה לאלקים בראד, כאשר בגאווה האדירה וצדקתו המופלגת שהיו משולבות בעוה מפליאה, התחבב והתייקר על כל שכבות העם אשר הרבו לפנות אליו בשאלות החמורות, למען יכריע בדבר ה' זו הלכה.

כן אנו מוצאים לרוב חילופי אגרות בהלכה עם גדולי ומאורי דורו שהיו נושאים ונותנים עמו, כהגאונים המפורסמים בעל ה"נועץ ביהודה" (ראה שו"ת נדב אריה יהודה) אה"ע סי' כב, ומכירי באה"ע סי' ג ומחורניו רבי מאיר קריסטנפאלער אב"ד ברזד ורבי אפרים זלמן מרגליות (כמובא בשו"ת אפרים' אורח סי' סב, אה"ע סי' מח). כן נדפסה ממנו תשובה בשו"ת "טור האבן" ללידו הגאון רבי אליעזר אויערבאך גדול בעשירי ומו"ץ דבית אברהם ורבי (מירקא תקע"ח, סי' מג) - בה מכתיר את רבינו בכותרת ההסכמה אשר חנינו לספרו זה: **"מופת הדור והדורה, פמוי החכמים, נר ישראל"**.

גם אם בדורו דרך מזלו של האדם הגדול בענקים הליוה, ותתפרסם שמו כגאון הגאונים, סיני ועוקר הרים, הרי נשתכח שמו וספריו היקרים מדורות הבאים, ולא רבים תתודעו להם, ובכגון דא אמרו: הכל תלוי במזל, ואפילו ספר תורה שבהיכל.

"למטה יהודה"

על שער ספריו **‘אילת אהבים’ ו‘עילת חן’**, אותם הדפיס בחיים חיותו, פירט רבינו **ארי’ יהודה ליב** זייער את רם יחוסו מצד אביו הגדול, ‘הגאון המפורסם מוהר”ר **יוסף תאומים** זצ”ל, ראש ושיביו דורשן דק”ק פוזנ [מח”ס ‘עדות ביהוסף’], ומנחתו כבוד בק”ק לובלין], ורבי הגאון הגדול מוהר”ר **ארי’ ליב תאומים** [אב”ד קרעשוב וחתן הגאון רבי יצחק אייזיק מפרעמיסלא זצ”ל, חתן הגה”ק רבי יהושע חר”ק מקראקא זייער בעל הימגני שלמה], אחי הגאון רבי **חיים יונה תאומים** זצ”ל בעמח”ק קונטרס רבי חיים יונה], אחי הגאון המפורסם מוהר”ר **יוחאל מייבל תאומים** שהיה אב”ד דק”ק פרעמיסלא והגדיל [בעל ‘פנים מסבירות’ וחתן הגה”ק רבי אריה ליב מקראקא זייער, הנקרא ‘דער חויכער ר’ ליב’]], בן הגאון המפורסם מו” **יונה תאומים** שחיבר ‘קיקיון דינוה’... שהיה נכד הגאון הרש”ל, ויחוסו של הרש”ל נדפס בשו”ת שלו שהיה יחוסו עד רש”י זצ”ל, דור אחר דור, לא פסקה תורה מהם, ושאר אבות הקדושים מן מצד אביו וכן מצד אמיו...”

ואמנם גם מצד אמה הרבנית הצדיקת מרת ריוול ע"ה היה מגזע היחס. היא היתה בתו של הגאון רבי נתן נטע זצ"ל אב"ד טורבין (נכד הגאון הימנלה עמקו"ת זי"ע), חתן הגאון רבי ברוך כהנא ראפפורט זצ"ל אב"ד פיראדא (נכד הגאון מהר"ם מלובלין זי"ע, אמו), חתן הגאון רבי משה מהוראדנא זצ"ל (חתן תפארת למשה' על יו"ד), נכד הגאון רבי ר' העשיל מקראקא זצ"ל (וכתב בתפארת למשה' יו"ד סי' קכז, שהיה רבי מהר"ם זצ"ל). זכ"י"ע ועל"מ.

אברהם אריז' טעו הוריו הגדולים, ואלו הם שלוש'ת אָחוּל של רבינו. הראשון, בכור האחים, רבי שמואל תאומים, דיין ומו"ץ בעיר גלווא רבתי, משם תמנה לאב"ד לזובעץ שבצפון חבל פוונא; השני, רבי שאול יחזקע פייבל תאומים אב"ד אסטורובא (אב"י של הגח"ק בעל 'ברוך טעם' מליפניץ צ"ל); והשליש, רבי יעקב טאומא, שא' עודו אם ישיש ברבנות, והוא מכונה "רבי עיקול טומאנצ'ער".

"וזאת ליהודה"

רבנו מהרא"ל נולד בשנת תפ"ז. החל מילדותו עשה חיל בלימודיו, ונתפרסם לזרוב ועליו מופלא. את תורתו קיבל אב מאביו הגאון, כדבריו בהקדמה לשו"ת 'גור אריה יהודה': "כל ימי גדלתי בין החכמים, כך הוי"א מליך גדלתי על ברכי אדוני אבי המנוח הגאון הגדול המפורסם מוה"ר יוסף תאומים זלה"ה, ואחר כך דעתי לפני רבותי בקרקע רבני מובהקים גאוני מוסדי עולם, ושאתבי מי בורם באר מים חיים לשמוע קול דברים פומים מללם וברבניהם".

בשנת ת"ק, כשהוא אדן בן שלש עשרה למצוות (ז), נשא אשה ונתמנה לרב בק"ק ליוענסק. אחר פטירת אשתו בזיוור, נשא בזיוויש את הרבנית מיכלי ע"ה בת הבריר מו"ה שמואל ביק ז"ל (היא היתה גרושה מאישה הראשון בעל נעוריה הגה"ק רבי משה אברהם שמוסנצ'ין אב"ד צ'רנסקבור, שהתנה עם אביה שיסיאנה רק תלמידי חסד), וכן כותב הוא אודות חותנו (בהקדמה לספריו): "נצר נצב צמח צדק מגזע יקרה גבירים וקצינים ישרים, אשר מקדמת דאג התאמצו בכל עוז ופעלו כל טוב עבור אחינו בני ישראל בחצרות המלך והשרים, והיו מורגל בפומי דאינשי במדינתינו לומר, אלה הגבירים בעזרת ישראל קמו. ועי"כ נצמח שם המפאחה העדניה ביק בנטריקוו".

בהגיע תור הנישואין, עזב את ליזנסק ואת כס הרבנות דשם, וישב לו באהלי של תורה בעיר בראד המעוטרה, שם היה סמוך לשלחן חותנו שהחזיק בו בדרך כבוד, וכפי שמעיד על כך רבינו בהקדמה האמורה: "וכאשר הביאני ה' בימי שחרותי לקריה העליוה הזאת הייתי מסתופף בצל האושר והעושר, כי

ההרב הגאון עם אותו עם-הארץ, על כן מכריזין תיכף ומיד שדה פלונים לפלוגי, הדיינו שאתו י'יה תעשר, י'זקנה לו י'חוס', וי'חך פלונים פלוי בן הגאון עבור בתו. אמר אתם, אם אחר שברככם ה' בעושר ובגדולה, לא קנייתם כלום יחס עמד הכסף, רק שדברתם בשנים בייכם, שידוך זה הלא היה אפשר להיגמר גם לוא שנשאתם שנים עניים, ולכן הוצרכו להכריז עליכם בשמים, שד'ה פלונים פלוגי... 65. וכן במאל ברוך, תולדות ה'חיים מליפנין זצ"ל, לאדו תרנין פלוגי... 66. וראה שם עמ' 80.

אמנם היה רבינו נאה דורש ונאה מקיים, לכבד את התלמידים חכמים וצורכי דרכו ביותר הכבוד ויקר, כאשר יסופר בספר 'תולדות שלמה' (העמבערגער רבי'ס, עמ' ס"ו) על הכבוד הרב שהניח, בשבת תק"ס, להנחיק רבי שלמה לנגורא זצ"ל, כשתמנה להיות דרשן ומגיד משרים בעיר והוא עדיין צעיר לימים. כב' ל"ד שנה, ועדיין לא התפרסם טעמו בעולם, ורבינו מרש אדרתו וקונו חלקו דור, חלקו דור כבוד במלא חפצו, ובא לשמוע דרשתו הראשונה הכבוד גדו צדיק עדתו ועמו.

מובן שההשר"ק זי"ע העריצו ביותר מתוך יראת הכבוד, וכנראה גם מתשובה שכתב בוה"ל: "... והנה זה שלח לי המכתב בלחם ושומלח! ואספרו והוצעתי בו דרך ראייה בעלמא וראיתי בו שיטתו רי"א ס"ק ק"ד שחולק על דברטני, ותמה אני את אומות רומא לומר שהיו חורק על זה, הרי אר"ה שמעשה זו היתה פה ק"ק בחיים חיותם של הגאון האמתי מו"ה ארי' יהודה ליב תאומים אבדנ"ק מח"ס 'גור אריה יהודה' וספר 'עילת חן' ובחיי הגאון האמת מו"ה אפרים זלמן מרגליות זלה"ה וכמה חלקי גדולים וכולם הסכימו בפרטות להכשירו... ואידן היחן לתלמיד על זה... וחבל יצא מרח בנעז"ח" (שוש"ת האלף דף טלמנה, יו"ד סי' טל).

כאמור, עם היותו נחשב כזקן גאוני הדור ופוסק מובהק, היה ענותו מופלא, וכל מימי שפל בעיני עצמו נחבא אל הכלים, כעמו שיראא הרואה מתוך תשובותיו בהרבה מקומות, שכותב בכוננו ושפלות רוח יתירה, כמו: "הנה אף ידעתי כבר ידעתי מעט ערכי ושכלי הבהו הצרי אין בלעלע הלא הוא עיר מלא חכמים וסופרים המה החרש והמסגר שמהם תצא תורה, ובער אנכי ולא אדע לישא וליתן בדבר הלכה, אך אין מסרבין לגדול שכתמות ואבעתי אף אני חלקי אשר יורני מן השמים, ואז לא אבשו בארבעה את כל המצות ראשונים ואחרונים ואולי אבנה גם אנכי מהם" (הארי"ט ז"ל, ועוד הריבה.

אחרית ימיו:

בשנת תקפ"ז, כשמלאו לו מאה שנה, נחש למאוד וחי
לכולם בביתו ולא יכול עוד לצאת ולבוא לפני העדה, מינו ראשי
הקהל לרב את הגאון רבי אלעזר סג"ל לנדא זצ"ל - בעל יד
המלך. על הרמב"ם, נכדו של בעל הכתובת ביהודה, ברם כדי
שלא לצער את המרא דאתרא, הותירו בחבאי מבלי
להודיעו, וגם בני משפחתו לא אמרו לו דבר מזה. אמנם בשנת
ותקפ"א פרצה מגפת החילוני-רע' רח"ל בעיר בראד, והגוי"א
לנדא שטרח הרבה מפני החולים, דבקה גם במחלת היוזמה,¹
ועל שדלבוך כל נפש, לא האריך ימים על מלכו, ונרדף באיבו.

ומסופר שכאשר ראה רבינו מבעד החלון שיש הלוי גדולה
בזיוה תמה על זה, והמשרתת הסיחה לפניו לפי תומה ואמרה לו
שזה הלויית... אז או נגלה לו הדבר למפרע. ימים
אחדים לאחר מכן חלה אז הלוי האחרון, ממנו לא קם, וכעבור
חדשיים נסתלק גם הוא וקם וישב ימים בן מאה ושלוש שנים,
ביום שבת קודש ד' לחדש אבול שנת תקצ"א לפ"ק, והגוי"ק
רבים שלמה קלוגר זי"ע, שזמן זה לאחר מכן נתמנה לכהן שם
כרב ואב"ד, שגר עליו הספק ונהי גדול.

וזאת הברכה אשר השאיר אחריו, חיבוריו אשר הדפיס בחיים
 יחיות: **אילת אלפס** – חידושי הלכות על כמה מסכתות ב"ש"ס,
 וקובץ את שמו לר"ת שמו ועם אביו: **אריה יהודה ליב תאומים**
בן אב מהרה"ר יוסף – נדע ואשי המעוררים דפוס עם הספר: **גור אריה**
 (יהודה): **יעלת חי** דרשות על התורה ועוד. שיניהם דפסו
 באולקאוו בשנת תשס"ב. ועברו ימים, בהנהגתו, הדפיס את
 חיבור השבועות הנדע: **ש"ת: גור אריה הרה"ר**.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. ובה נחקק על אבן מצבתו בביה"ח דלובלין: פ"נ. נגנו ארוננו של יוסף העדקן, ונשמתו בגנין מרומים הרב הגאון הגדול המפורסם החריף ממשפט אבן חלכום, דאש בין יושבי שביבה של מעלה מורה יוסף וממפסח **תאומים** ראש בין דקדקתימין; אשר יגע בתורה כל ימיו ושם לילות כימים. זכותו יגן עליו ויחנן בשלום על משכבתו בגי'ע בין ישרים ותמימים. הרב הרב"ח דק"ק אוסטראוויץ. עלה לשמים בחג הסוכות ת"ת תשי"ח תקמ"ג.
2. בספר 'אהל ברק' (עמ' 33) מסופר משהיה דהנ"ר אברהם בימין קלוגר זצ"ל שדמו מפ' אביו הגרש"ק זצ"ל שדמות דיוקנו של היברוק קטן היה דומה לרבינו המהר"אל תאומים. ופעם אחת ביקר המספר בעיר בראד, וכאשר התארח רבינו מהר"אל יחד עם חשובי העיר לפני דון מלכותו, אמר לו הקיסר: כמדומה לי שכבר ראיתי פעם את פניכם בלייפציג? ענה לו רבינו: לא אותי ראהו מלכותו, כי אם את בן אחי הרב האב"ד דעס אשר דיו אקוהו שלו דומה לצלם דמות תבנית...
- מאת: **יוסף גרשון ווייס** ני"ץ, ברוקלין נ.י.

מאת: ה"ה ישכר בעריש ווייס נ"ו, ברוקלין נ.י.

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת גיטין

היאך גרמה ענותנותו של רבי זכריה בן אבקלוס לחורבן ביהמ"ק? / פנינים
ידוע מאמרו של רבי יוחנן (דף נ"ג ע"א) **"ענותנותו של רבי זכריה בן אבקלוס החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו"**, לאחר סיפור הדברים כשהלך בר קמא לחלשן לפני המלך שהזהירם לא יקריבו את הקרבן אשר ישלח ובעשותו בו מום בשפתים או ברוך העין, מלשינות שגרמה לחורבן בית מקדשנו ותפארתנו: **"סבור רבנן לקרוביה משום שלום מלכות, א"ל רבי זכריה בן אבקלוס, יאמרו בעלי מומין קרובין לגבי מזבח, סבור למיקטליה דלא לזילול ולימא, א"ל רבי זכריה, יאמרו מטיל מום בקדשים יורג"**, ע"ש. מפרשי הש"ס וספרי דרוש דקדקו בדברי רבי יוחנן **"ענותנותו של רבי זכריה בן אבקלוס החריבה את ביתנו"**, וכי מהו שמינת מניעת הקרבת העגל לחכות מרת ענוה. רש"י אכן פירש: **"ענותנותו – סבלנותו שסבל את זה ולא הרגו"**, ויש להשוות לזה מ"ש עה"פ (במדבר יב, ג) **"והאיש משה עניו מאד"**, ופירש רש"י: **"עניו – שפל וסבלן"** (עי' תנחומא צ"ג, וכן הוא ברש"י (ובאים קטז, א ד"ה תמים) **"תמים בדרכיו – עניו וסבלן"**). ובדרך דרוש מציינו כמה וכמה דרכים, והרי אחדות מהן:

החתם סופר (גיטין שס) כתב על פי פירש"י, כי **"הא דאמר רבי זכריה יאמרו מטיל מום בקדשים חייב מיתה"**, או **"יאמרו בעלי מום קרב לגבי מזבח"**, עיקר חששו היה מפני חילול ה' / הלא ידעו כל עולם שאין קרובים בעלי מומין, ואין המטיל מום חייב מיתה, אלא על כרחיך שידעו ידיו זה ישאו ויתנו... ושרש והתחלת המעשה, שאטל – שרעש זה ימסור למלכות, ומהיכן צמח זה, מדידתו רבנן (בסעודת קמצא) ולא מיהו, ויהיה חילול ה' אצל ההודיות על חכמי ישראל, על כן בא רבי זכריה לידי מדה זו.

אמנם, מי שיש לו מח בקדקדו כי לא דבר קטן הוא לסבול זה, כי מסתמא בר קמצא רשע מעורר היה, ויקרי ירושלים כי היו קרובים במסיבה אלא אם כן יודעים מי מיטב עממה... כי אי אפשר לסבול לסעוד בסעודת שמחה, ורשע זה יושב כנגדו, ואולי אילו לא הוציאו היו חכמי ישראל עומדים מהסעודה ויוצאים, כי מי יכלו לסבול זה – ואם כן אין כאן חילול ה' / אף רבי זכריה בן אבקלוס היה סבלן גדול, והיה לו מעצור ברוחו לסבול על שולחן כיצא בזה, על כן חשב בן לחילול ה' מה ששתק רבנן ולא מיהו."

בספר הגן וספר דרך משה (ליום י"ב) כתב בזה: **"ובתחלה אזהר מה ששמעתי מפי הגאון הגדול מוה"ר אברהם ברוך א"ר עזר שדיה ראש ישיבה דק"ק פראג, על מה דאיתא בגמרא (י' כ"ל המתנאה מבאי חימה לעולם, והקשה מאי מדה כנגד מדה הוא זה, ותיירן הגאון ד"ל דאיתא בגמרא דסעודה (ה) אמר רב, וית' צ"ר שידע בו אחד משמינית שבשמנית, אמר רב נחמן בר יצחק לא מינה ולא מקצתה, דכתיב (משל טו, ה) 'תועבת ה' כל גבה לב', ופרשו המפרשים דפולתיתיהו הוא בפרש תיבת 'כל', רב סבר 'כל גבה לב', לשון כולו, כלומר, כולו אסור אבל מקצת מותר, ורנב"ז מפרש 'כל' אפילו כל הדוא אסור, וצריך אנו לומר כמו דפליגי אמר רבי מלך בבלת 'כל המתא' ורנב"ז מפרש (ע"ה) 'לח' 'והוא רדוף כיצר עין לא ישהת והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל המתא'."** ויובן 'כל המתנאה', ואם כן מפרש 'כל גבה לב' – דוקא כולו אסור אבל מקצת מותר, והוא הדין מפרש 'כל המתא', שדוקא כל החימה לא יעיר, אבל מקצת יעיר ח"ו, אם כן הוא מבאי חימה לעולם, עד כאן דפדח"ה."

ומשכ"ה וכוונתו: **"ובזה נבין גמרא דגטין י"ד יוחנן ענותנותו של רבי זכריה בן אבקלוס החריבה את ביתנו וכו', וקשה מה הוא הלשון 'ענותנותו', היה לו לומר 'הוראתו' – שפסק רבי זכריה שלא להקריב את הקרבן של הקיסר החריבה את ביתנו, אלא דפולתנהו הוא בפסוק (ויקרא כב, כ) 'כל אשר בו מום לא תקריבו', חד אמר מום ממש דוקא, דהיינו מחוסר אבר, וחד אמר אפילו כל דהו, ואם כן מפרש ב"ל מום לא תקריבו נמי כל דהו – משמע גם כן לא יקריב, ולכן לא רצה להקריב והחריב את ביתנו, וק"ל וכלומר, שהוראה זו של רבי זכריה ש"ל מום לא תקריבו, פירושו, אפילו מום כל דהו, נבעה ממנה שרש בפסוק 'תועבת ה' כל גבה לב', שאפילו גבוהת כל דהו אסורה, ולכן וזה למדרגה נעלית במדת הענוהו.**

בשם הגאון א"ח מווילנא ז"ל (ראה דברי אליהו פ"י משפטים מובא, כי באמת כפי הנראה מהגמרא רצו שאר חכמי ישראל להרוג את בר קמצא, מפני שרדף אחר כלל ישראל, והבא להרוג השכם והדגו, ולא היה נכון בעיניהם כלל דרכו של רבי זכריה – שאין לעשות כן, ואכן, מדוע הוכרע הדבר כרבי זכריה, כי רבי זכריה היה הגדול שבדיינים ובחכמים, והנה שנינו במשנה (סנהדרין כ"ב) **"דייני ממונות הטמאות והטהרות מתחילין מן הגדול דיני נפשות מתחילין מן הצד"**, וברש"י (ר"ה קמ) **"מן הצד – מן הקטנים, שמא יחייבו הגדול, ולא ירצו לחלוק על דבריו משום 'לא תענה על רבי' (שמות כג, א) – על דבריו של גדול"**, ומאחר שרבי זכריה היה הגדול שבחכמים לא רצו לחלוק עליו, משום 'לא תענה על רבי', אכן, את רבי זכריה עצמו – יש לל' להלך, מדוע הגיד את דעתו בראשונה, הלא **"דיני נפשות מתחילין מן הצד"**, אכן מאחר שהיה עניו וצדיק גדול, והחזיק את עצמו מן הקטנים שבהם, לזאת הגיד את דעתו בראשונה, כי החשיב את עצמו לדיין מן הצד, ואם לא היה עניו, לא היה אומר את דעתו בראשונה, ושאר הדיינים שהיו הרוב היו מביעים את דעתו קודם, והיו מכריעים כפי רוב הדעות – לחיבה, ולא היה גומר להחריב, ומובן היטב מדוע אמרו **"ענותנותו של רבי זכריה בן אבקלוס החריבה את ביתנו"** (ביאור נפלא במאמר זה ע"ד החסידות, ראה תולדות יעקב יוסף' פרשת עקב בשם הבעש"ט ז"ע, 'מאור עינים', ישמח לב מס' גיטין).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"השב תשיבם" - קירוב בניי רחוקים לאביהם שבשמים

א. בפרשת השבוע הבעליט נלמד בתוה"ק (דברים כג, א) **"לא תראה את שור אחיך או את שני נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיק"**, וכתב **רבינו יונה בשערי תשובה** (שער ג' אות טא): **אם נתחייבו לטרוח בשור אחינו או שני הנדחים להיות עמנו עד דרוש אחינו אותנו, כ"ש שיש לטרוח באבית בעליהם להחזירם לבעל האבית לאביו שבשמים (ומובא גם בספר חרדים פרק ט' אות נט). וכן מפרש האוה"ח הק' על הפסוק, שציויו הפסוק זה קירוב לב ישראל לאביהם שבשמים, עי"ש דברי קדשו (וכ"כ הש"ך בספרו פועל צדק מצוה ר"כ).**

ב. וראה בשל"ה הק' (בסוף הפרשה, בדרך חיים ותוכחות מוסר) שהביא בשם טעמי המצות לרבי מנחם הבל, וזל"ק: **"טעם מצוה זו, להודיע שאם אבדת ממון של חבירך חייבה התורה להשיבו, כל שכן אבדת נפשו שאתה ערב פרען (קבלו), רצה מזה גובה רצה מזה גובה (עי' חו"מ סי' קטט סי"ח), ועוד יוצר כל תיבך להשיב לו אבדותיו. להכי אפקיה קרא בלשון חשבה, ולא אמר חזרה, שצריך אתה לעמוד על משמרת לטרוח וליגע איך אחיך ישוב בתשובה ולא תוכל להתעלם מפני הערבות"**, עכ"ל. וכן האריך באוה"ח הק' (ר"פ ויקרא, עה"פ יאדם כי יקריב מכס"י) שהקריב החשוב והמעולה לפני ה' הוא כשמקרב לבם של ישראל לאביהם שבשמים.

ג. ואמנם בנוסף למ"ע דחשבת אבדה, שייך בזה גם הלאו ד"לא תעמוד עד דם רעך" (ויקרא יט, א), אם אינו מחזירו למוטב, וכמ"ש השליח הק' (בסוף קדושים) **בשם רבי מנחם הבל**: **"לפי שכל ישראל ערבים זה לזה, ואם נתחייבו בהצלת הגוף, כל שכן בהצלת הנפש, שאם יראנו עובר בעירה, שמאדם עולמו, יצילהו. ואמר 'לא תעמוד', שלא יתעכב", עי"ש וכן האריך בשו"ת מהרש"ם יור"ד סי' רד – שחייב לטרוח בנפשו ובין בממונו להציל נפש חבירו מני שחת, יע"ש).**

ד. **חובה זו, להשיב לב בניי אל אביהם, היא מעיקרי התשובה**, וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער א' אות ג) הוא על מי שחטא ושב בתשובה, שאחד מדרכי התשובה הוא להשיב רבים מעון כאשר תשיג ידו, והסמך לכך את הפסוק בתהלים (טא, טו): **"אלמדה פושעים דרכיך וחסאים אלקי ישוביו"**, עי"ש. [נמצינו שהתירו אפילו לחלל שבת כדי להציל נפש ישראל, שלא יצא מכלל ישראל (עי' או"ח סוסי"א שו"ב נ"ב) שם כל הפרטים]].

ה. **אסור לבייש לאדם ששב בתשובה, ולומר לו זכור מעשיך הראשונים** (כדאי במשנה ב"מ פרק הוהב, נ"ג), ואם באו עליו יסורין רח"ל, לא יאמר שבאו על חטאיו. וחובה לקרב בעל תשובה בכל מיני קירוב ולהעריכם במאוד מאוד על שעזבו כל התאוות הרעות במסירות נפש עילאית, והקריבו את כל אשר להם, כדי לחזות בנועם ה' ולבקש בהיכלו, ועל כך אמרו רז"ל (ברכות לד, ג) **מקום שבעלי תשובה עומדים – צדיקים גמורים אינם עומדים** (ועי' רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ח, וכ"כ גם בהל' מכירה פ"ד ה"י דלא יבייש בעיית, ואם היו יסורין וחלאים באים עליו לא יאמר להם שזה בשביל חטאיו, עי"ש).

ו. **כשהרופא לחזור בתשובה בא לפני חכם, אל יכביד עליו בדרכי התשובה**, בכל מיני תקינות וסיוגים וצומות, כדי שלא תנעל דלת בפני הבעלי תשובה, כמ"ש בעל תרומת הדשן, ובפרט בדורות החלוש, ודי ביסורין הנפש של אלו האנשים בעונם כל התאוות הרעות שהיו רגילים להן, והגם שבא לידם דבר בעירה – בורחים הם כמפני אש, וזהו הסיגוף היותר גדול שמכפר עליהם על כל חטאם (כן ראינו מובא בשם הישמח משה צ"צ).

ז. **אדם ששקס בהרבה נגיבות וגיולות, קודם ששב בתשובה, אם הנגיבות הן ברשותו, אי יחזירו לבעליו באיזו דרך שהיא**. אבל אין הנגיבה תחת ידו, או אינו זוכר ממי גנב, ואפילו אם זוכר, אך אין להם די כסף לשלם, הנה מצני שחז"ל (במס' ב"ק דף צ"ז) תקנו מפני תקנת השבים, שלא יקבלו מהם אפילו אם הם מחזירין, כדי לחלק על בעלי תשובה, ובמשך הזמן אם אפשר לו לעסוק בצרכי רבים – תעשה צרכי רבים (עי' חו"מ סי' שס"א ובפתי שם. ועי' תשי' מהרי"ק שורש נח).

ח. ונסיים בגדול שכרם על העוסקים בקירוב רחוקים, וכמו שמפורש בזוה"ק (ר"פ תרומה) שכרם הגדול של אלו המזכים לחיביא, והדברים הובאו בשערי קדושה מהמרח"ו (חלק ד שער ז), וכן אמרו רז"ל (ש"ל המלמד את כן עם הארץ תורה, אפילו חסידו גזור גזירה, מבטלה בשבילי' וכו'). וראה בספר חרדים (פרק סח) שחייב להתפלל על הפושעים שישונו, וחייב להשתדל לדבר על לבם מנתק לשונו להשיבם להק"ה, כמ"ש בעל חובות הכלכות בשער אהבת השם (פרק ו) שמי שמורה בני אדם אל הדרך הטובה ומשיב הרשעים אל עבודת הבורא זכויותיו נכפלים עבור זכויותיהם וכל המינים וכל הזמנים, עי"ש.

מאת: הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

אור מנחם על מועדים – "דרושים יקרים, על מועדים סדורים, בנועם נאמרים, ערוכים בכל ושמורים, מפי חכם יצאו הדורים, סיני ועוקר הרים" הגאון הצדיק רבי **מנחם מענדל** זצוק"ל ושב"ד **פולעז**. כולל כ"ד דרשות נפלאות על יוחיכ"פ (ואותו נשא בשנות תרנ"ג-תרע"ו), וסבוגי דסעה בדבר מצוה. יו"ל לראשונה מכת"י ברוב פאר ע"י נדב המתבר הרב מרדכי צבי לונגר, ברקלין (שט"ו עמ').

יד יוסף עמ"ש מ**באר מציעא** – מאת הנח"ק רבי **יוסף יוזפא הלוי שטערן** זי"ע אבד"ק **זאלקווא**. לאחר שכתב י"ד במהדורות צילום מפורארת על ידי נדב המתבר הרב חסיד ר' יוסף באב"ד שליט"א מזאלקווא – אנטווערפן, הנה זה עתה יוצא לאור מחדש (ותחילה על פרק יאלו מציאות), באותיות מאירות עינים, מונה ומתוקן, בפסוק וקטוע, תיקוני אלפי טעויות וצינוי מראי מקומות, הערות והארות, בתוספת מפתחות לשי"ש ופוסקים, בעריכת נכחמ"ח הרב מאיר רוטנר, מכון יד יוסף חיפה.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכורי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס שליט"א לרגל שמחת לידת הבן תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלום זכר בביהמ"ד דחסידי בעלזא (לאנגע לעט)	לעילוי נשמת הרה"ח ר' אברהם עבי כ"ר מרדכי ע"ה בעיגער נלב"ע י' אלול תשס"ב לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנה ידידנו החשוב הנגיד הנכבד	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעקב יצחק (איטשע) קאניג הי"ו מרית גאלעל ב"ר נחמן חיים ע"ה גוימאן נלב"ע י' אלול תשס"ב לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנה החשוב ידידנו הנגיד המרומם מוה"ר ר' משה אליהו הכהן שטערן הי"ו	קול רנה וישועה באהלי צדיקים ברכת מולא טבא וגדיא יאה מוגשת בזה קרם הגאון הצדיק חו"פ רבי'ם נתברכו ונושעו על ידו כבוד קדושת אדמו"ר עטרת ראשינו שליט"א מח"ס נימוקי יעקב על סוגיות הש"ס ועל תיקוני הוהר לרגל השמחה הסדור' במעון קדשו שמחת הרב מנחם של בני קירור אלימלך נ"י ויורח ויהא רעוא שמשמחה זו יושפע שפע רב לכל תושבי עירונו ולכל הגלוים אליו ולכל בית ישראל, אבי"ח.
ברכת מזל טוב לבית מוגשת בזה לדודנו היקר והחשוב צאצ מלא ספרא חובר חיבורים מחוכמים, הוא יתנו הרה"ג ר' מרדכי משולם זלמן באב"ד שליט"א בעמ"ס 'מנחת מחבת' על סוגיות ג"ח ופרדס מרדכי ע"ה' לרגל שמחת הולדת הנכדה תחי' - בת לחתנו האב"ד ר' מרדשו הר"ר ארי' ליב ווייץ הי"ו - ב"ב הברכה אחת היא לראש המשפחה, אביו הגדול, וקנו החשוב ותק חסיד ירא ושלם ממעז אוראלים ותרשישים הרב ר' יוסף באב"ד שליט"א ויה רצון שיתנו יו"א לגדלה לתורה ולחופה ולמשע"ס, ושחרורו מהם ומכל יצי' חן חת דקדושה מתוך אשר תעשר ומתוך ברית גופא ותרוא מעלה לאורך פנים ופנים טובים ע"ה מזה לביאת יו"ן בב"א המברכים מקרב הלב זואהתקן השבועי ומש" צב (הערש) פיערעמאן ומש"פ	לעילוי נשמת הרה"ח ר' אברהם עבי כ"ר מרדכי ע"ה בעיגער נלב"ע י' אלול תשס"ב לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנו הגאון רבי שלמה זלמן וועבער שליט"א דומ"ץ ביהמ"ד דחסידי בעלזא אנטווערפן	לעילוי נשמת מרית לאה כ"ה אברהם ע"ה נלב"ע י' אלול תשנ"ז לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנה החשוב ידידנו הנגיד המרומם מוה"ר ר' משה אליהו הכהן שטערן הי"ו	ידידו וחסידו צאנו ומיגראד לעילוי נשמת הגה"ע מוה"ר מאיר עבי כ"ר ישראל הכהן עהרנשטיין זצלה"ח – ראש ישיבת מאנשטעטער נלב"ע י' אלול תשס"ב לפ"ק - ת.ג.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הגאון רבי אברהם הכהן עהרנשטיין שליט"א רב ביהמ"ד 'זכרון בנימין' – אנטווערפן

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פר' כי תצא (אבות א-ב)
י"ב אלול תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליץ תרל"ז

ה'תש"ח	מו"ש	ר"ת
19:45	20:51	21:16
19:06	20:10	20:34
19:16	20:22	20:44
19:26	20:28	20:57
18:55	19:58	20:26
19:44	20:51	21:15
19:51	20:55	21:23
19:27	20:32	20:58

תורת של ראשונים

פרשת בן סורר ומורה - ללמד על גודל אהבת השי"ת

כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו וגו' (כ"א, יח). "תניא, בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב, דרוש וקבל שכר" (פנחסין ע"א). ויש לשאול אם כן: מפני מה הוצרכה תורה להודיע ולכתוב מה שלא היה, ומה שאין ענינו נוגע בדרך העולם.

אלא אין זה אלא שהתורה הקדושה באה ללמדנו מעלת אהבת השי"ת עד כמה, "שהיה אין לך אהבה חזקה בעולם כאהבת האב והאם לבן, וכיון שהבן עובר על מצות השם יתעלה, וזה דרכו כסל לו (נ"פ תהלים פמ"ד, ד) דייבין הם שתגבר עליהם אהבת השי"ת על אהבת הבן עד שיצטרכו להביא אותו הם בעצמן לבית דין לסקילה. וכבר בא הענין הזה בחוב גודל אהבה להשי"ת מפורש בתורה בענין העקידה, כי אברהם עם היות אהבתו של יצחק עזה וחזקה כבן שבא אליו אחר חוקנה והיאוש, אעפ"כ כשצוה להקריבו עולה, פרח בדבר מיד, והגביר אהבת השי"ת על אהבתו של יצחק, ועל שלמות המעלה הזאת קראו 'אברהם אברהם' ושי"ת מ"א, וזו נתפרסם לכל העולם גודל חוב האהבה לשם יתעלה. שהיא ראיה לעובר כל מיני אהבה, וזוהי אמרו: דרוש וקבל שכר. כך שמעתי מפי הרב ר"ש (הרשב"א) מורי שידוהו".

רבינו בחיי

"וקשה למאן דאמר בן סורר לא היה ולא נברא ולא עתיד להיות, למה נכתב. וי"ל ללמדנו שבית דין מכין ועונשין אף שלא מן הדין אם השעה צריכה לכך".

בין עמוני ומואב לאדם ומצרים - הרהקת מרת הנבלה והכחלת

לא יבא עמוני ומואב בקהל ה' גם דור עשירי וגו'. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שכר עליך את בלעם וגו' (כ"ב, ד-ה).

"משרשי המצוה, מה שמפורש בפרשה: 'על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וגו' ואשר שכר עליך' וגו', והודיענו הכתוב מזה גודל מעלת גמילות חסדים והרחקת מרת הנבלה והכחלת, ועל כן ציונו לקבוע שנאה עמום שהשחיתו והתעיבו להראות תכלית רשעים ונבלותם שלא להקדים אפילו בלחם ובמים קהל גדול עיפוי הדרך העוברים בגבולם, ואשר שכרו עליהם מואב את בלעם לקללם. ואף על פי שמצריים שעבדו בנו וצערנו זמן רב, לא נתרקנו מהם כי אם עד דור שלישי, וידענו בזה שיפה לו לאדם לעשות כמה הטאים ולא נבלה אחת גדולה, כי בהסכמתו בעשיית הנבלה המכוערת ולא יהיה לגלות דעתו ובושתו נגד עמים רבים, מראה בזה רוע מזון ותכלית פחיתותו, וכי אב עויד תקנה להבשיר עצמו ולהטיב מעשיו, ונתחזק עוונותיו עד שלא יוכל לתקן, ואיש כמותו איננו ראוי להתערב בעם הקדוש המבורך".

ואמנם אמר להלן (פסוק ה-ט): "לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר הייתי בארצו. בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם" וגו', פירש מעם ושוש המצוה כדי 'להודיענו שלא נתנהג באיסור עם זרע אדום, ולא נרחיק בקל והומר מבני עמון, לומר: עמון ומואב בשביל פעם אחת שלא קדמו אותנו בלחם ובמים הרחיקנו הא-ל מהם, אדומיים ומצריים שצערנו את ישראל כמה, על אחת כמה וכמה, על כן באתנו האזהרה עליהם שלא להמנע מהתחזק בהם, כי השעבודיו ששעבדו הם בנו, גזירת ה' היא עלינו, ואין לנו לקבוע עליהם שנאה בלבבנו על כך, ויאהינו יקראו בהתגברים ובואם לחסות תחת כנפי השכינה. ובעמון ומואב מעם אחר על שנאתו, והוא ענין הנבלה הגדולה אשר מצאו את לבבם לעשות, הכל כמו שכתבתי למעלה...".

ספר החינוך

לקח טוב

"מעקה לגג" - בעבודת ה'

בין בני האדם, ובנקטו בה ירימו כולם את גבות עיניהם בתמייה ואף בהיותולים - להסתיר את הנהגתו החדשה הזאת, לפחות עד שהוא עצמו יתרגל בה ויאמצנה לעצמו בשלימות. כך שלא תשפיע עין זולתו עליו כלל ועיקר.

ובעבור זמן רב, כאשר נתעצמה בקרבו הנהגה זו, ומאליהם ירצו אבריו לנקוט בה, מעתה נתמעט איומה של דעת הקהל והשפעתה עליו. כי מאחר שאינה חדשה אצלו,

העובדה שהאדם תמיד נמצא בחברת אנשים זולתו, נודעת לה השפעה מרובה על כל פעולותיו והנהגותיו. ואף אם הוא עצמו יודע בוודאות כמה לבו הפץ, מן הנמנע הוא שדעת אחרים לא תשפיע עליו ועל מעשיו כלל וכלל. ברור שענין הקהל תופסות מקום מכובד אצל כל אחד ואחד. ואם בכל דבר כך, כל שכן אם ירצה לנקוט בהנהגה חדשה שלא הורגל בה מעולם. על אחת כמה וכמה אם תהיה הנהגה חדשה זאת נדירה בין הקהל, ואינה מצויה אלא ביחיד סגולה בלבד.

תוצאתה של השפעה זו יכולה להיות שימנע האדם מעשות פעולתו הרצויה, בפחדו מלהיות ללעג ולקלם, באמרם עליו "הגם שאול בנביאים". וכבר נחויץ האדם לסייעתא דשמיא מרובה שלא ירתע לאחוריו בעקבות פחד זה. לא בכדי ראה רבינו הרמ"א ז"ל לנכון, להתחיל את הגהותיו באורה חיים בהוראה המפורסמת: "ולא יבוש מפני המלעיגים עליו".

אך גם אם יזכה לעזר ממורם להתחזק ולעמוד מול נסיון זה, ויתאזר בכחות נפשיים להתגבר על פחד זה, תיתכן תוצאה אחרת מודעת הקהל, והיא שיינשא רוחו עליו ויילכד ברשת הגאווה, באמרו לנפשו: כמה הנך ראוי לתהלה ותפארת על שלא היססת ולא התלבטת, ולא נעצרת מעשות את הראוי לך. גבור חיל הנך, כי כבשת את מעצור הבושה והתגברת עליה בעז ותעצומות...

מלבד זה של הגאווה היוצאת מכך, מגונה היא מעיקרה וגורעת הרבה מערך העבודה, אם לא את כולו, עד שנשאלת השאלה: מה הועילו חכמים בתקנתם? אלא שרעה נוספת למדת גאווה זו, שעלולה היא להטעות לגמרי עד שבלי שיהיה מודע לכך יסטה מדרכו הישרה, כי כבר יכולה גאות זו לעזור עיני חכמים ולסלק דרכי צדיקים.

ועל כן עצתו אמונה - במיוחד כאשר מדובר בהנהגות חדשות שאינן מצויות כל כך

אותיות מחכימות

כי תננה בית חסד וגו'. יס להטיר, לחטו חסד בעי מעקה, יסן לא בעי.

... דמנה זה הוא הדרך הישר להאדם בהתחילו ליכנס לעבודת ה' בלחם ובחסידות וישרות לב, אזי בלחשיתו והתחלתו מוכרח להסתיר מעשיו ולהטות לכת מה להפך בפני הסביות, לבל יבא לידי הטרור פניה וגדלות ח"ו. אבל אחר כך בהתחזקו כבר [ב]עבודת ה' בלחם ובחסידות זמן עולם, אזי לא בעי ליעט, רק יעשה מעשיו בפרהסיא ובעליל, ואלדבר כי נאה לו לשכר כח הילך ולקדש שם שמים בפרהסיא, וסגס בעליל יעשה לשם שמים, והוא עבודה ה' רבה, והבן היטב.

והנה מה שצריך להסתיר, הוא דבר של חסידות לפרישות יתר שאת ועז. אבל דבר פשוט של יסרלל יעשו אותו, כגון לה, לא לירך הסתר. וזהו ביאור הכתוב: "כי תננה" שתתחיל לבנות בניית של עולם ובנין ביתך הנלתי בעולם הבא, אזי ככה תתננה, "בית חסד", דבר חסד שתעשה שאינו מן הסוג אלל העולם אזי תסתירנו בפנים... "ועשית מעקה"... בזה שתכניסנו בית, 'לגג' לגלות שלא תבוא לידי פניה וגדלות.

אך זהו רק תחלה. אבל אחר שתחזק בעבודת ה' ויהיה לך בית בנוי... לא תסתיר בשמחה עבודתך, וזהו 'לא תסיד דמים' מלשון 'תסיד' 'צניק', אחר שכבר יס לך בית...

ועם מגדים

וכבר אינו מודע לכך - בינו לבין עצמו - שמכובדת פעולתו וראויה לציון מרובה, הרי שבניקל יהיה לו להימנע מלשים לבו אל מה שאחרים יחשבו או יגידו עליו בעקבות הנהגתו הנדירה. כל עוד שחדשה היא אצל עצמו, ואין לבו בטוח בה מספיק, חשוף הוא יותר להשפעה חיצונית. אבל מעת הרגלו בה ילך לבטח דרכו ולא יתפעל כל כך מודעת אחרים.

אמרות טהורות

זכירת החמאים – מינועת החמא

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ח' אלקיך בידך ושביט שביט (כא, ו). יש לפרש על פי מש"כ בספר י"ש נחליון (פ"ג הנח' אות לב), שכשבא איזה חמא לאדם, יעלה התחלה במחשבתו אותם החמאים שנכשל בהם כבר, ועל ידי זה יוכל להינצל מזה החמא שבא לידו עתה רח"ל, ע"ש.

וזהו הרמז: "כי תצא למלחמה על אויבך", רצה לומר, העיקר הוא שתצא לעשות עמו מלחמה, ואז בודאי "נתנו ח' אלקיך בידך ושביט שביט", היינו השביט – ששבה אותך כבר, רצ"ל שתחשוב מעיקרא מחמא שבא לידך מכבר, ובוזה תעשה גדר שלא ישבה אותך שוב פעם, כאמור.

היו דאורייתא להרחיק רבי ויעלול מובאריש ז"ע

כי תצא למלחמה – בדבר המותר לך

כי תצא למלחמה על אויבך (כא, ו). ובספר: "כנגד אויבך", וצריך ביאור.

ואפשר לפרש, דהנה החילוק בין הלשונות הוא, כי "על אויבך" משמע, שהאויב לא החל במלחמה, אלא הוא יוצא להילחם נגד האויב במקומו אשר נמצא. ואילו "כנגד אויבך" משמע שהוא יוצא נגד האויב שכבר התחיל זה מכבר להילחם, ועתה הנה הוא יוצא ללחום נגדו בכדי להגן על עצמו ולהציל נפשו.

והנה, הש"ת צוה לנו: "קדושים תהיו" (ויקרא יט, ב) – ופירשו הכוונה: "קדש עצמך במותר לך" (עי' יבמות כז), ולכאורה נראה דבר זה כמי שאנו הולכים להתגרות עם הוצר הרע היושב במנוחה, ואנחנו כאילו רוצים להתחיל ולהילחם, ועלול האדם לחשוב: למה לי להתחיל עמו ולהתגרות בו...

אמנם לא כן הוא, כי כבר אמר חז"ל (קדושין לא): "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום", ומכיון שהוא מתגבר ומתחדש עליו בכל יום, שומה עליו לפרוש ממוותרות ולקדש את עצמו אף במותר לנו, כי אם לא כן לא נוכל לא חז"ל. ויצא, שלפי

אמירה נעימה

לא תראה את חמור אחיך או שורו נופלים בדרך והתעלמת מהם הקם תקים עמו (כג, ד). ובפרשת משפטים (כג, ד) נאמר: "כי תראה חמור שנאך רובץ תחת משאו" וגו', ולכאורה למה שינה כאן הכתוב ואמר "חמור אחיך".

ונראה, כי בגמרא (פסחים ק"ג) הקשו, הא כתיב "לא תשנא את אחיך בלבבך", והואך אפשר יתכן להיות "חמור שונאך". ותרצו, שהכתוב מדבר כגון שראה בו דבר עבירה, שמוותר לשנאותו.

ברם זה אפשר לומר קודם חמא העגל, שהיו אז כל ישראל ממלכת כהנים וגוי קדוש. אבל כאן לטוב ארבעים שנה, שכבר נכשלו בכל הנסיונות שנתנסו במדבר, אם יראה אדם בחבירו איזה חמא, עדיין אסור לשנאותו, שהרי אם יפספש במעשיו ימצא שגם הוא מלא עון, ולא נאמר היתר זה, לשנוא את הרשע, אלא בצדק גמור, וכבר אמרו "ראיתי בני עליה והמה מועמים", ולפיכך אמרה כאן תורה: "לא תראה את חמור אחיך", כי "שנאך" הוא כבר דבר נדיר מאד.

משך חכמה

לא יבא עמוני ומואבי בקהל ח' וגו' (כג, ד). במדרש פליאה: הלא הוא דכתיב (תהלים ק"ח, כא): "אודך כי עניתני ותהי לי לישועה".

ויש לפרש, כי ידועה הקושיא (עי' שבת פח. תר"ח כפה) למה היה צריך כמות תורה לכפית הר כגיית, הלא כבר אמרו "נעשה ונשמע". ותרצו במדרש שאת התורה שככתב רצו לקבל, וכפיתית החר כגיית היתה רק לצורך תורה שבעל פה (עי' תנחומים פר' נח אות ג).

והנה, דוד המלך חומר מרות המואביה, וידועה דרשת חז"ל (יבמות עז) מפסוק דידך: "מואבי ולא מואבית". נמצא, שאילו קבלו ישראל את תורה שבע"פ, היה דוד המלך אמור לבוא בקהל, ולכן אמר: "אודך כי עניתני" – בכפית הר כגיית, ועל ידי זה: "תהי לי לישועה".

פני מבין בשם הגה"ק רבי מרדכי בנעט זצ"ל

האמת אין אנו נלחמים על אויבנו – יוצאים להתגרות עמו למלחמה – אלא כנגד אויבנו, להגן בעדינו ולהסירו מאתנו.

ולזה כוונה חז"ל: הגם שכתורה כתוב "כי תצא למלחמה – מלחמת היצר – על אויבך", היינו שצריכים להילחם עמו גם בדברים המותרים – ונראה לכאורה כאילו הוא כנגד "על אויבך", אבל האמת הוא שגם זה הוא בבחינת "כנגד אויבך", כי בזה אנו נלחמים על נפשינו.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"י מבבלזא ז"ע

מלחמה תמידית ביצחק' – כפי שהוא לוחם

ושבית שביט (כא, ו). "בשם כ"ק אדמו"ר הזקן מוהר"י זצלה"ה מווארקא ז"ע: "ושבית שביט" כמעט יתשבו בקדש' ולעיל א"ו) – שהוא לשון עכבה, היינו שתמיד בעבודת המלחמה עם היצחק' תמיד וכל תשכח רגע אחת בה' ובעבודתו, כמו שהיצחק' הוא תמיד בעבודתו שלוחם ומפתה אותך תמיד בלי הפסק רגע".

ישמח ישראל (ויע' במדבר נ"ד ר"ח)

"לא תאחר" ותמיתו ביום המצות עד שתאח ראוי

כי תדור נדר לה' אלקיך לא תאחר לשלמו וגו' (כג, כב). "יש לפרש בהקדם ביאור המשנה דאבות (ב' דף): 'אל תאמר כשאפנה אשנה שמה לא תפנה', י"ל דהכוונה הוא, שלא יאמר האדם כי ללמוד התורה צריך לפנות עצמו קודם מכל דבר המורדו, ולחיות במהירות קדשים ובתשובה לכל יורע אל הקיצים הליהל. לזה אמר התנא: 'אל תאמר כשאפנה אשנה' – אמת שנוכן הדבר לפנות עצמו מכל דבר קודם הלימוד, אבל דבר זה לא יעכב עצמך כאם לא יהיה העת מספיק לזה, ולא יעלה בידך לשהר עצמך כל כך מקודם – 'שמה לא תפנה', ובוזה יבואר גם כן אומרנו 'כי תדור נדר', ועל דרך שאינא בנדרים (ת"י): "מניין שנשבעין לקיים את המצוות, שנאמר 'נשבעתי ואקיימ' וכו' והרי שבעת קיום מצוה – נודרים. וזהו: 'כי תדור נדר' – כשתבוא לקיים מצוה, 'לא תאחר לשלמו' – שלא תחשוב גם כן לברור לך עת ראוי ונכון שיהיה לך מודין כראוי לקיים בשלמות יותר, כי מי יודע מה יולד יום...".

הנהיג אורי שפר

לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ח' וגו'. ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך (כג, ד-ה).

אומרו "ואשר שכר" צריך ביאור, כי למאי נפקא מינה אם בא בלעם בחינם או בשכר.

אמנם באמת קשה, למה ייעשו עמון ומואב על ביאת בלעם לקלל את ישראל, הלא אין שליח לדבר עבירה, כי "דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין" והמשלה פטור. אך ביאור הדברים הוא, דאיתא בגמרא (כ"ק נח"א): "תניא, אמר רבי יהושע, ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם הדיין בדיני שמים, ואלו הן: הפורץ גדר בפני בחמתי חבירו וכו' והשובר עידי שקר להקיד", וכתבו שם התנ"י (נ"י ד"ה א"א) שדוק שובר עידי שקר חייב בדיני שמים, אבל אם רק אמר לחבירו שיעיד שקר, פטור מדיני שמים, דסבר שלא ישמע לו, ע"ש. הרי שאף דאין שליח לדבר עבירה, מכל מקום אם הוא בשכר חייב בדיני שמים.

ולפיכך, כאן שבאנו להדיח את עמון ומואב עבור ששלחו לקרוא את בלעם לקלל את ישראל, על כרחך מדיני שמים הוא, כי בדיני אדם פטורים דאין שליח לדבר עבירה, וזאת רק משום שהיה בשכר, ומוכן היטב מה שהדגיש הכתוב לומר: "ואשר שכר עליך את בלעם".

קהלת יצחק

ולא אבה ח' אלקיך לשמוע אל בלעם ויהפוך ח' אלקיך לך את קהלך לברכה וגו' (כג, ו). לכאורה מה ענין זה לכאן, הלא כאן מדבר למה צריך לתעב את מואב, והיה די באומרו: "ואשר שכר עליך את בלעם – לקללך".

אך היות וההלכה רווחת ששלח שעבר על דעת משלחו לא עשה כלום (ש"ע ד"ס פ"ב ס"ב) ולפי זה קשה, הלא בלעם עבר על דעת משלחו, שהרי בידך את ישראל, ואם כן לא היה מעשה כלל. לכן גילה הכתוב שהשליח לא עבר על דעת משלחו, כי באמת הוא עצמו הוסיף בפיו דברי קללה, ח' "יהפוך ח' אלקיך לך את הקללה לברכה" – ואם כן השליח לא עיוות, ומעשיו היו מעשה שכירות מעליא, ולכן עלינו לתעבם.

אנרא דכלה

יתרון דעת

אוריא דארץ ישראל (ד)

תפלת חז"ל עולה דרך ארץ ישראל / באיורה מוזג כל האקלים / "אוריא דארץ ישראל מחכים" – שיהיה להם מרת ההסתפקות / "מחכים" – מכפר ומנקח עון, ועוד

[איתא בגמרא (ברכות ג'): תניא, אמר ר' יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ובנכסתי לחרובה אחת מחורבות ירושלים וכו', ושאל אותו אליהו: מפני מה נכנסת לחרובה. רצ"ל, מכא איזה דבר אתה כל כך לוחט אחר ישיבה של ארץ ישראל, ואיזה דבר מיצר לך עד שבשבילו אתה מעמיק בעיני תפלתך על חורבנה. והשיב לו, להתפלל, והוא ע"ד הידוע שארץ ישראל שער השמים, ושם דרך סלולה אל התפלה לעלות למעלה בלי ערוב, לאפוקי המתפלל בחו"ל, שבעלות התפלה למעלה בשהה מטה אל ארץ ישראל, ומשם תעלה למעלה, ובטחם הגיע אל ארץ ישראל כמה מחבילים ומקטרגים ושטונים מעכבים אותה. ועל כן אני מתאווה כדי שאמר לו אליהו, היה לך להתפלל בדרך (ע"ד המתפלל בחו"ל) תפלה נגד ארץ, שנאמר "והתפללו דרך ארצם") הלא יש תקן לזה ותדו תפלתך מקובלת. והשיב לו ר' יוסי: מתייאר הייתי שזאת יפסקונו עבור דרכים, רצ"ל, קודם שיגיע תפילתי אל חלק ארץ ישראל יכנסו כמה וכמה מחבילים ושטונים ויפסיקוה. אמר לו: היה לך להתפלל תפלה קצרה וכו', מעשה טובה להקדמן רבי טוביה הרופא זצ"ל (ועולם העליון מאמר ו' פ"א)

ועיקר כניסתם לארץ ישראל כדי להשיג השגות התורה, כי אוריא דא"י מחכים כמו דא"י (כחומות ע"ה) חד מנייהו עדיף כתיב מנין, נמצא השגות א"י הוא פי שנים נגד השגות חו"ל. וכל זה מומחש שא"י הוא אמצע הישוב ע"כ הוא מוזג, כמו נקודה היא באמצע עיגול ועיגול יצא מהנקודה ע"כ כלול כל מה שבעיגול, ע"כ א"י הוא כלול מכללות ארצות שיש בשאר ששה אקלימים, א"י כמו ארץ הגשמי היא נקודה באמצע הישוב הגשמי ונקודה כולל אותם, כן ארץ של א"י הוא כן כמו נקודה באמצע ארצות שיש בששה אקלימים, ע"כ אוריא מאחר שהוא כמו נקודה הוא מוזג, וידוע שכל המחזגים בא מחבמותו יתברך, ושמאמר שארץ ישראל ואוריא הוא מחזג ע"י חכמתו יתברך, וע"כ אוריא הוא מחכים, משא"כ משאר אקלימים כל אחד יש לו מוג בפני עצמו וכל אחד אינו דומה לחבירו, וע"כ מיוחד ארץ ישראל רק לישראל, כי ישראל הם ג"כ מחזגים בחכמתו ית', ישראל עלה במחשבתו, שעליותם וגורלותם הוא כשהם מחזגים בחכמתו ית', משא"כ אומות שכל אומה יש לה מוזג שאן דומה לחבירו.

אור החכמה לחר"ק מדובנעקא ז"ע (פ' בדרים). ועי' שפר' נח שפירש בזה למה לא היה מובל באר"י

ועל דרך זה יש לפרש הפסוק בפרשת עקב (ה, ט) "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה", כי אין עני יושר מומחש לו מרת הסתפקות, ושיש בחוץ לארץ אור ארץ העמים מוליד מדות רעות קנאה וכדומה, דאף תלמידי חכמים שבבבל נקראים רגונים (גרים כב) כמה דאיתא אמר (דברים כח, טו) "ונתן לך שם לב רגז", והכל נצמח ממדת הקנאה בעוה"ר, שכל אחד מתפאר בחכמתו ובתורתו בעומק השכל, אני ואפסי עדי, אף שלא תואר לו ולא הדר, וכ"ש ההמוני עם גברה עליהם קנאה, וזה מונע למדת הסתפקות, והם עניים ואוכלים בצרות עין, משא"כ אוריא דארץ ישראל מחכים, וזהו – "לא במסכנות וגו' לא תחסר", והטעם – "כל בה" – שיהיה להם הסתפקות, וק"ל ישמח משה (פר' ושלח)

אוריא דארץ ישראל מחכים, היינו חכמת האמת, כי "אמת מארץ תצמח", דאמרו על ארץ ישראל כמבואר במוגלה עמוקות' אופן ק"ד. ובוזה נ"ל ליתן טעם על שחכמת הקבלה נקרא "חכמת אמת" וחכמים נקראים "חכמי אמת" וכו', ישמח משה (פר' ושלח)

דע, כי כבר מקובל אצלנו, כי סגולת ארץ ישראל בשבח שבעת המינים לכלכל בהם חיי הגופות, כן היא מוצלחת אל הנפשות להשיג אותם צמצנות למלאת זקק ומשפט ומיישרים, כי אוריא דארץ ישראל מחכים ומוקדש ומכפר. ועל אוריא דארץ ישראל מחכים (בראשית יג, טו) "כי את כל הארץ אשר אתה רואה", מוסב על ראייה שכלית, כמו (קהלת א, טו) "ולבי ראה הריבה חכמה ודעת" לאמר, לא שתהי' אוכל ושותה מטובה, כי אם ראה תראה מטובה ותטעם כל ספוגי טמוני סגולתה.

משלי יעקב להמגיד מדובנא זצ"ל (ר"פ כי תבא, יט"ש) הנה נודע מה שאמרו רז"ל כי אוריא דא"י מחכים, וחשבוני דרכי טומעיה חיים וכו' ע"פ מה שכתב הרב "אור החיים" סדר ראה על פסוק "שמור ושמעת", והרב "איש דוד" סדר נשא על פסוק "בירכך ה' וישמרך", כי העונות מחשיכים אור השכל לכלית הבין שמועה כיעוין שם, וכיון שכן הרי אמרו (עי' כתובות ק"א). ההולך ארבע אמות בארץ ישראל מתפריץ לו עונותיו, ולהכי זוהי סיבה כי הארץ של אר"י תחכמינו, דלא יש בו עיפוש האור מנגעי עונותיו, וכיון דנוקה האיש מוכן ידב בחכמתו לחכימין ומנדעא. ועיין לקמן אות ט"ז, ועו' ארצות החיים להגה"ח פלאני זצ"ל (שער ד' אות כא)

מעלת קדושת לשון הקודש היא בתוכן הדיבורים

במה שהובא כבר כמה פעמים שחשיבות לשון הקודש היא דוקא שמשמשים בה בקדושה, הנה מצאית לכך מקור טהור בפירוש המשניות להרמב"ם (אבות סוף פ"א) וז"ל שם:

"ודע, שהשירים המשובחים באיזה לשון שיהיו, צריך שיבחנו בענייניהם אם הם הולכים על דרך הדבור אשר חלקנוהו, ואמנם בארתי זה אע"פ שהוא מבוזר, מפני שראיתי זקנים והחסידים מאנשי תורתנו כשהיו במשתה יין, כחופה או זולתה, וירצה אדם לשיר שיר ערב, אפי' ענין השיר הוא שבח הגבורה או הנדיבות והוא מן החלק האהוב או בשבחי הין, ירחיקו זה בכל צד מן ההרחקה, ואין מותר אצלם לשמער, וכשישורר המשורר פיוט מן הפיוטים העברים לא ירחיקוהו ולא ירע בעיניהם, עם היות בדברים ההם המוזהר ממנו או הנמאס, וזה סכלות גמורה שהדבור לא יאסר ויותר ויאהב וימאס ויוצה באמירתו מצד הלשון שנעשה בו אבל מצד ענינו, שאם יהי' ענין השיר שהוא מעלה - יתחייב לאמרו באיזה לשון שיהיה, ואם יהי' כוונת השיר שהוא פחיתות באיזה לשון שיהיה אסור לאמרו באיזה לשון שיהיה.

גם יש לי בזה תוספת, כי כשהיו שני פיוטים ולשניהם ענין אחד וכו' מחלק הדיבור הנמאס, ויהיה אחד משני הפיוטים עברי והא' ערבי או לעו - יהי' שמעת העברי דהדיבור בו יותר נמאס אצל התורה למעלת הלשון שאין צריך שישתמשו בו אלא במעלות, כל שכן אם יצטרף אליו שישימו בו פסוק מן התורה או משיר השירים בענין ההוא, שאז יצא מחלק הנמאס לחלק הנאסר ומוזהר ממנו, שהתורה אסרה לעשות דברי הנבואה מיני זמר בפחיתות ובדברים מגונים" וכו', עכ"ל, ונע"ש.

אשר ישע"י נוסב"ם, בני ברק

זכירת האבות לזכות ולרחמים

הנני להוסיף על מה שהובא בגל' תרי"ט (בעלי הגיון) אודות זכירת האבות שהיא לזכות ולרחמים, על אף דברי השלי"ה הק' שזכירת האבות היא חלק מהתוכחה בפר' בתוכותינו (וזהו ש"ק: "וקבלתי כי אף זה הפסוק הוא בתוכחת מוסר, כי אינו דומה רשע בן רשע החוטא לרשע בן צדיק, כי הרשע בן צדיק עונשו מרובה - שראה אביו מתנהג בחסידות, והוא אין מנהג אבותיו בידיו. וכן אינו דומה מי שהוא דר במקום מכוער למי שהוא דר במקום תהו. וז"ל אמר אני אוכר כן אלו הדברים לכך חובה, שאתה מזהר אבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, וגם 'והארץ אדומה' כי נתתי לך ארץ ישראל - שאירא דאך ישראל מחכים (ב"ב קנ"ח:), ועכ"ל לא הלכת בדרך ישר..." (עכ"ל):

הנה, איראת ב'אהבת ישראל' ליקוטים אות יו': "זכרתי את ברית יעקב" וגו' (נז, מג) - ומביא דברי השלי"ה הק', ואח"כ מוסיף: לפי זה קשה, למה תקנו להזכיר פסוק זה בראש השנה, הלא אין מזכירין פסוקים של פורעניות. וי"ל, כי בראש השנה כל אחד שב בתשובה ומקבל עליו להיטיב מעשיו, ולפיכך שפיר יכולין להזכיר זאת, דאז זכות אבות דבר טוב מאוד. גם י"ל כי תקנו זאת מהאי טעמא גופא, לבקש משמו יתברך בגלל אבות שלא יכלמו ח"ו על ידינו ותושיע בנים ליתך בדרך ישרה לעבדך באמת וכו' נע"ש. ד.ה. לונדון

מראה או משקפיים

תמנהי על המובאה (בעלי הגיון גל' תרל"ז) בקשר ל"מראות" - מ'רבינו בחיי' בפר' כי תצא [נשמות] לסופר להסתכל במראה "כדי לחזק כח הראות" ומבטל 'צור המזל' בסוף פר' בא [י"ב] המראות שישימו האנשים בין עיניהם לראות בטוב...[י], כי נראה ברור בעליל שאין הם מדברים על מראה, אלא על מה שמכונה היום: משקפיים (דברי-לעז).

בן ציון קלוגמן, בני ברק

מנהג אכילת ביצים בשב"ק/ טעמים וענינים

כתוספת למדור 'יתרון דעת' (גל' תרצ"ז) בטעם אכילת בצלים בשב"ק, עובדא דיעא שבפגישתם של מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך וצ"ל ואאמ"ר הגה"ח רבי יהושע משה אהרנסון זצ"ל, מרבני פ"ת, שח הגרש"א ממחוטנו בעל העבודת פנים' בטעם אכילת בצלים בשב"ק ביום, לפי שכבוד יום עדיף מכבוד לילה, וכל המאכלים שאוכלים בשב"ק ביום לא ניכר שנעשו ביוזמת טעדת היום, שהרי לכל השאר מסעדות הלילה, מלבד ביצים ובצלים קלופים שאין לאכלם כשהיו קלופים מאתמול, על כן באכילתם ניכר שנעשו היום לטעדת היום.

ואמר לו אבי ז"ל טעם אחר, שאמרו חז"ל (קידושין ט:.) ישב אדם ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה. אך הני מילי שבא דבר עבירה לידו ונמנע מלעשותה, ולפי שרוב מלאכות שבת

לא מצויים גבן, חרישה וכו' אריגה וכו', תקנו לעשות מאכל שאפשר להכשיל בו ח"ו בבורר - קליפה, טוחן - מעיכה, לשה - שמן, מנעד - מלח וכו', וכשעושה אותו כהלכה נוטל שכר שמירת שבת, ומאכל שנתקיימו בו ההלכות כדבעי, קדושתו רבה מאד.

ישראל אהרנסון, בני ברק

הנני בזה להוסיף כמה מרגינות טבא על האמור בענין מאכל ביצים בשב"ק. ראיתי בספר 'קדושת נפתלי' (ח"ב עמ' רמ) רמז למנהג אכילת ביצים בשב"ק כי "ביצים" נוטריקון: מ'קוה י'שראל מ'ושע ב'עית צ'רה (ירמיה יד, ח).

ובס' 'דמשק אליעזר' (פ"ג עמ' קכח) מביא טעם, לפי שהביצה היא דבר הנוול וגם מוליד, וכן שב"ק משפיע שפע וברכה לכל ימי השבוע הבאה, כמ"ש חז"ל בזה"ק (פר' יתרו) "כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעהא תליין, וכל שיתין יומין מינה מתברכין" וגם מקבלת השפעה מערב שבת.

וספר 'בני שלשים' הביא מנהג דדקי בית קאסאן שנהגו בעת עשיית המאכל של ביצים ובצלים ליקח ביצה שלימה ולחתכה בארבעה חלקים, כי יש בזה רמז מיוחד, דארבעה פעמים "ביצה" בגי' שם חת"ך, שהוא שם של פרנסה.

שמעון ש"ך, ברוקלין נ.י.

בענין אכילת ביצים ובצלים בשבת, אספר בזה כי הרבנית הצדיקת מוויניץ ע"ה, אשת האמרי חיים זצ"ל היתה רגילה לומר אודות המאכלים שאוכלים בשבת ביום בהסעדה: ביצה/לישן, זייער/לישן, ולעבר/לישן, שמרמזים על בעה"טס ערליך, זיי ערליך, ללעב שביעהא תליין, שהוא זייער/לישן, וכבד, שבלשון אידיש משתמע שתתפללו ערליך, ותהיו ערליך ותחיו ערליך.

עוד שמעתי פעם (אניי זוכר בשם מי, ואולי ידע אחד הקוראים מי אומר) שיקראו להמאכל "צוויבל מיט איין" ולא "איי מיט צוויבל" (בצל וביצה, ולא להיפך כפי שרגיל בלשון בני"א), משום שעיקר שאוכלים אותו הוא משום הבצלים, רק כדי שלא לאכול בצל בעצמו (שלא זייק, כפי שהובא במדור הימים) אוכלים עמו גם הביצים.

העריש ראווענפער, מאנסי נ.י.

תיק"ז - לפי הדור היה צריך שיסאר בתיקו

בנוגע למה שכתבתם בגל' תריכ"ח (מדור: עלי הדף) בענין אם האמוראים זכו לראות את אליהו הנביא ז"ל, למה לא בקשו ממנו לפשוט את כל האביעיות והספיכות שנשארו בתיקו, ראיתי לנכון לציון כי בספר הרי בשמים עה"ת כתוב בזה"ל:

"הובא בשם ספר 'פירדס רמונים', כיון שמצינו שלכמה תנאים ואמוראים הוה אליהו שכית, אמאי נשאר בתיקו, תשיב יתריך קיושית ויבבעיות, ולמה לא שאלו את פיהו. ונראה שאל קשה מיד, דתווי אגן למה הניח להם אליהו הדברים בספק ולא למדם בלי שאלת פיו, אבל באמת הדורות ההם היו צריכין לכך שיהיו להם ספיכות בתורתם, ולעתיד תמלא הארץ דעה ותהיה התורה להם ברורה כשמלה בלי ספק, משאי"כ עתה, כי התורה לפי הדור, והבין."

ישראל שפיטענער, בארא פארק

ממולח בהריפות...

הגאון מהר"ש לנדא זצ"ל, בנו של בעל הינדע ביהודה, כותב בהקדמה לספרו של אביו דבר פלא, וזה לשונו: וזה שפיר הוא מוכנות הגוף כאשר נודע להכמי הטבע שעמדו על הבחינה כשחלקו גווית האדם לחלקיו על ידי חכמת הכימיה, נמצא שכל האדם מורכב ממים ושמן וסיד ומלח. ומצא במופת שגוף אשך אשר בעת חייו היה יותר חריף ובעל שכל, יש בו יותר מחלקי מלח". עכ"ל.

ועל פי זה הוא מקיים גירסת הגמרא בקידושין (כ"ט:), דאיתא שם: "הוא ללמוד ובנו ללמוד, הוא קודם לבנו. ר' יהודה אומר, אם בנו זרזו וממולח ותלמודו מתקיים בידו, בנו קודמו". ע"כ. הנה שייכות המילה "ממולח" לענין הבריייתא הזו אינה מובנת. ויש שגרסו - וכן הגיה הגריעביץ' - "ממולח" תחת ממולח, וצ"ב. והגר"ש מקיים הגירסא שלפנינו, ומסביר אותה עפ"י דרכו: ולפי דעתי הכוונה היא שבנו ממולח, דהיינו שיש לו הרבה חלקי מלח. לרמז שהוא חריף ובעל הבנה.

ועל פי דרכו נראה פירוש חדש בסוגיית הגמרא דשבת (ד:), דאיתא שם דבעא מיניה רבא מרב נחמן: "היתה ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ, מהו להחזירה לאותה חצר. אמר ליה מוטר. לחצר אחרת מהו, אמר ליה אסור. ומאי שנא? לך יתיכול עלה כורא דמילחא הותם לא יאתעבידא מחשבתו הכא יאתעבידא מחשבתו". ע"כ. ופירש רש"י (בפירוש השני) מאי משמע האי כורא דמילחא - "כלשונאכל עליה כור של מלח לא תוכל להשוותם זו לזו". וצ"ב מאי רבוא דמלח, ומדוע נקט רב נחמן דוקא כורא דמילחא ולא כורא דחטיא או כל דבר אחר.

ולאור האמור מקבלים הדברים משמעות חדשה. והיא, שרב נחמן ביקש לרמז לו שאף בחריפות יתירה לא יוכל להשוות את

שני המקרים, ולזה אמר לו בדרך מליצה, שאם אם יאכל הרבה מלח וכביכול יוסיף בזה חריפות הרבה, לא יוכל להשוותם זו לזו. יהושע ליפר, ביתר עילית

שנת לידת החכם צבי ורבו של רבי אליהו

בעל שם מהעלמא/ מעוות לתקון

ראיתי בגליון תרכ"ח המאמר המצויין אודות הגה"ק הישער אפרים. והנני להעיר שתי הערות:

א. במאמר כתוב: "למנוח, בשנת תכ"ו, נולד להם בנם צבי הירש - הוא הגה"ק בעל שו"ת חכם צבי זי"ע. ע"כ. להעיר: החכם צבי נולד לרוב הדעות בשנת תכ"ח (ראה: תולדות יעב"ץ עמ' 1, אוה למושב עמ' 16, כלילת יופי ופי ד' צו ע"ב; מקור כולם בייצוג תגם" של היעב"ץ, דף י ע"א). ר"ש בובר הביא באנשי שם (שם) ש"לדעת אחרים נולד בשנת תט"ז". אולם בכת"ש של רבי יעקב ז"ק, אביו של החכם צבי, בספר 'החבור', כתוב בפירושו שנולד ביום א' אלול ת"ח (ראה: תולדות יעב"ץ עמ' 50 הערה 21). אבל הגירסא "בשנת תכ"ו", לא, לא שמעתי.

ב. בהערה 3 ש כתוב שרבי אליהו בעל שם מהעלמא היה "תלמיד מהרש"ל והב"ח". דבר מפורסם ומוסכם הוא שהיה תלמיד מהרש"ל, אבל שהיה תלמיד הב"ח - מאן דזכר שמהי? מציון ההערה הסתמך בנראה על התשובה שנדפסה בשו"ת ב"ח הבה"ח [?]. אבל למעשה אין לאותה תשובה - כמו לשעבר התשובות שקדמו לה - שייכות עם הב"ח, רק הועתקו שכל של תשובות מהפוסקים בידון עגונה אחת משנת תכ"ב, שהיה רבינו הב"ח כבן שנתיים בערך! ואין מסתבר כלל שיהיה תלמידו של הב"ח, שכן הב"ח נולד בשנת ש"א בערך, ורבי אליהו בעל שם מהעלמא נולד סמוך לשנת ש, והיה מבוגר ממנו כבעשרים שנה! ניעשה אשר עליג מילער, מאנסי

שלש ידות...

גליון הקודם, פר' שופטים, במדור 'עלי ספר' הבאתם את ספר 'יד יוסף' עמ"ס בבא מציעא להגאון רבי יוסף יוזפא מוזאלקווא זצ"ל, והנה נזכרתי כי בתחילת הספר (מהדור תשמ"ג), ברישית תולדות חייו, מסופר שם שבידולתו למד ביחד אצל מלמד אחד עם חבריו, לימים אביו הדור, רבי מאיר קריסטאפאנוביץ ורבי אשל לנדא מבראד (נכד הוב"ב). וכיון שהיו בעלי תפיסה מהירה וקלטו את כל הישעיר השבועי כבר ביום ראשון, הרי שבשאר ימות השבוע ישבו בבית רבם באין מעש קושב. פעם אחת החליטו הילדים לברוח ולשאת רלליהם אל מחוץ לעיר, ושמו פניהם ויצאו לדרך. בהגיעם אל פרשת דרכים ראו צורת יד שלוחה על גבי מוט עץ, בלא לדעת שהוה סימן לעוברי אורח להראותם כוון הדרך אשר ילכו. בעמדם נבוכים מן יעשו, נשבה לפתע רוח שבעה שהפליעם לארץ וטמאם באותה יד ולגלגלה לעברם. כשהלו הילדים, בדמותם שהיד מאיימת עליהם להבעיתם, ונסו חזרה לבית תלמודם. באותה שעה קבלו על עצמם שלא ימוש ספר התורה מפניהם. ואמנם לאחר מכן העמידו להם מלמד להועיל כפי כשרונותיהם הנדירים, וחדת ידו שם קשדו על לימודם עד שאלו והצליחו ויצא טבעם בעולם. לימים קראו לחיבוריהם הגדולים על שם אותה היד שהחזירם לתורה, הלא המה: רבי מאיר הוא בעל 'יד המאיר' על ש"ס, רבי אלעזר בעל 'יד המלך', ורבי יוסף הי"ל. והנה זה דבר פלא אקילע לגלוינס הנז', כי בו בגליון שהוזכר היד יוסף' במדור 'עלי ספר', הזכרתם גם את שני המאורות הגדולים האחרים, היד המאיר' והיד המלך'. כי במאמר ב'יומא דנשמתא' אודות הגאון רבי ארי' יהודה ליב תאומים זי"ע, שבערב ימיו נתמנה לאב"ד בראד - כשנפטר בעל 'יד המאיר', וכשמלאו לו מאה שנה להגראי"ל, הוכתר היד המלך' לאב"ד בראד, וכמסופר שם.

יהואל טשערסקי, לונדון

עלי עין

- בגליון תרל"ג הובאו דברי הראשונים שמוג האויר בארץ ישראל הוא ממוזג, לא חם מדי, והוא טוב מכל הארצות וכו'. ולכאורה, המציאות היום היא שבתקופת הקיץ המזג אויר בארץ מאד חם. ושעמתי פעם בשם איזה ספר שאכן שבח זה נשתנה מאז חורבן בית המקדש, כמו הרבה טבעיים שנשתנו, ונהיה יותר חם. אך יגעתיו ולא מצאתי עד כה עין מקורו, ואבקש בזה מהקוראים מאן ידדע מקור לתירוצי זה, או לתירוצים אחרים, שיואלו בטובו להודיענו דרך מדור זה.

י.א. גליק, בני ברק

הודעה חשובה

בספרי "פאר משה" (זכרונות מהרה"ק מבעלזא), בעמ' 287 בענין "ברכת החמה" אצל כ"ק מרן זצ"ל, נפלה טעות בסדר אמירת המזמורים, בעת ההתקנה מן המהר"ש. והנכון הוא כמו שהעתקתי וכתבתי בעצמי בקונטרס "מנהגא בעלזא" עמ' ק"א. (קונטרס זה אמנם נדפס ר' שרגא קלפולצ' ע"ה, אבל הח"מ הוא זה שכתב את המנהגים, בתוספת הערות גדולי אנ"ש). וזהו הסדר: הללו את ה' מן השמים וגו', הברכה, שיר למעלות אשא עיני אל ההרים וגו', הללו א-ל בקדשו וגו', למנצח בנגינתו וגו', עלי"ם. הרב נתן אורטנר

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת גיטין

"דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרו בכתב" (א)

דרש רבי יהודה בר נחמני מתורגמניה דר"ש בן לקיש וכו', דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרו על פה, דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרו בכתב וכו' (דף ס"ב, ע"ב). במאמרו נתמקד בע"ה לגבי הדין בתורה שבע"פ – ש"א אתה רשאי לאומרו בכתב", למרות שזה כבר אינו נוגע למעשה בזמננו, שהרי מחמת שכחת התורה התיירו החכמינו ז"ל לכתוב תורה שבע"פ (ע"ש לעיל עמ' א), ובכל זאת "תורה היא, וללמוד אני צריך". הנה, מצינו כמה טעמים בטעם האיסור. הריטב"א כתב: "משום דכשאינם כתובין, כל אחד ואחד מוסרו לו לזה בדרוקה, אבל אם נכתב יוצא ללמוד אותם מתוך הכתב כונת אמרין", וכו' (ה"ק בפירושו על הרי"ף מגילה יד, א מדיף הרי"ף) "וכן דברים שבע"פ הם פירוש לדברים, שבכתב ובשאלן נאמרים אלא בע"פ, אי אפשר לעמוד עליהן אלא מפי מלמד שיפרש לו הפירוש יפה, ואילו היה נכתב אפשר שיתפסק בן שלא יבין הלשון" (יסוד טעם זה מבאר במד"א פנ"א, וכו' הרי"ף ע"ש מט ס"א – בטעם הירושון, ועי' פנים יפות פר' כי תשא בפסוק "כתב לך").

רבינו בחיי (תשא שם) הביא תחילה דברי המדרש (תנחומא וירא ה'): "אמר רבי יהודה בר שלום, בקש משה רבינו להיות אף המשנה בכתב, אמר לו הקב"ה למשה 'אכתוב לך רובי תורות' אבל 'כמו זר נחשבר' (וישע ה. יב), וכל כך למה מפני שהמשנה מסתורית וזו הקב"ה, ואין הקב"ה מגלה מסתוריו אלא ליראי, שנאמר (תהלים כה, יד) 'סוד ה' ליראיו', וכתב: 'זינראה לי באומרו ש'המשנה מסתורית' – שהמשנה מגלה מסתורית, ותורה שבכתב היא המסתורית... וכן המשנה פירוש לתורה שבכתב ותורה שבכתב מתגלה ומתפרשת על ידה, ומטעם זה רצה הקב"ה שתהיה כתובה על לוח הלב, ולא נתן רשות למשה לכתובה, כי יהיה בזה גילוי מסתורית, ויהיו שאר האומות שלא קבלו התורה ולא רצו בה שוים עם ישראל, והיו שאמר 'כמו זר נחשבו', שיהיו הכל שוים בכתביה, ואין למקבלי התורה יתרון עליהם". תוכן דבריו הוא, כי מאחר שתושבע"פ היא בבחינת גילוי מסתורית של הקב"ה, אינו מן הראוי שתהא באופן גלוי – שגם האומות יהיו שוים בזה. טעם נוסף כתב: "כדי שלא ידא לעכו"ם שתחזקו פה ליום הדין, ואמשול לך משל, למה הדבר דומה, למלך ששלח כתבו חותם לבניו על ידי עבדו נאמן ביתו, ורצה להם באותו כתב דומה, יתנהו עמו ועם בני העולם, ומסר לעבד דברים על פה שיגיד להם תשלום דברי הכתב, והמלך קבע שכר גדול לכל מי שיביא בבריתו ויקיים דברי כתבו במצותו, מה עשו בני המדינה העתיקה הכתב, אמרו אף אנו יש בידינו כתבו של מלך ואנו מקיימין אותו, לזמן אב המלך ליתן שכר, באו בני מדינה ועומדין לפניו, והוא שאל אם עסקן בדברי כתבו – לעשות במצותו, וכיון שלא ידעו אותם דברים שבע"פ אמר תיפח נפשם". דברי רבינו בחיי הללו יסודם ג"כ מדברי המדרש, כמ"ש (שמי"ז מו, א): "כתב לך את הדברים האלה: הדר"ו 'אכתוב לך רובי תורות' כבן זר נחשבו, בשעה שגילה הקב"ה בסיני ליתן תורה לישראל אמרה למשה על הסדר מקרא ומשנה תלמוד ואגדה... אמר הקב"ה למשה באותה שעה – מאחר שלמדה מפי הקב"ה אמר לו – למדה לישראל, אמר לפניו, רבש"ע, אכתוב אותה להם, א"ל איני מבקש ליתנה להם בכתב, מפני שגילוי לפני שעובדי כוכבים עתידים לשלוט בהם ולטיל אותה מהם ויהיו בודים בעובדי, אלא המקרא אני נותן להם במכתב, והמשנה והתלמוד והאגדה אני נותן להם ע"פ, שאם יבואו עובדי וישתעבדו בהם יהיו מובדלים מהם..."

סברא נוספת מצינו בספר **הביתם** (מגיל דוד, ספר אמונה, עמוד הרביעי פ"ז): "וכן אמרם 'דברים שבע"פ לא נתנו ליכתב, להודיע מעלת התורה הנתונה מפי ה', שאין צריך עמה ספר אחר, לפי שכל הדמיונות וכל התועלת ימצאו בה'. והיינו, ששורש איסור כתיבת תושבע"פ הוא מתוך מעלת תורה שבכתב, שאינו מן הראוי שיצטרך לספר אחר לפרשה המבטי' בספר קריית ספר (בהקדמה) כתב בזה דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרה בכתב, להיותה נגזרת בנפשותיהן של צדיקים – כי זו היא קדושתן ומעלתן, ואם אנאמרים אותה בכתב תפחת מעלת הנפשות, על הדבר הנכתב לא ישאר ציורו בנפש כדבר אלא נכתב – שיתקיים ציורו לעולם בנתינת לב עליו שלא ישכח... ותורה שבע"פ היא המבדלת בין ישראל לאומות, ועל פיה כרת ברית עם ישראל ולא עם האומות, להיות נפשתיהן של ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד ומשפעות ממנה, משא"כ בנפשות האומות הנמשכות ממקום אשר איננו טהור, ואין ראיות לקבל שפע חכמת התורה". לפי דבריו, איסור כתיבת תושבע"פ נובע מתוך מעלת נשמת בני ישראל, שבכתיבת נפשות מעלות. **המהרש"א** (גיטין ס. ד"ה והא) כתב טעם שונה, וז"ל: "נראה בזה, דלא ניתן לכתוב, משום דלא יסמוך האדם על הכתיבה ולא ילמוד יותר, ובדאי דא"ל לכתוב כל הדברים שהפה יוכל לדבר בדברי תורה, ולכן בורות הראשונים שהיה לבבם רחב מני ים אמר לא ניתן לכתוב כדי שיחזור על תלמודו ומשנתו תמיד, ויהיו סדורים לו תמיד ללמוד ולהביאו לידי עשיה" (ע"ע פרישה שם טעם נוסף, תפא"י פס"ה).

והנה, טעמים אלו נוכל ללמוד לגבי חקירה יסודית בדין זה, אם האיסור הוא עצם הכתיבה, ואילו שנכתב כבר יתכן שמוחרר לקיימם וללמוד מהם, או שגם בדיעבד אם נכתבו יהא אסור ללמוד מן הכתב. כי לפי כמה טעמים הנה' ורבינו בחיי, ספר הביתם; המביט', דוק ותשכח) יסוד האיסור הוא בענין הכתיבה, ואילו לטעמים של הריטב"א והר"ן – האיסור הוא גם בלימוד מן הכתב, כי א"ל ללמוד כראוי תושבע"פ שלא קבלה מפי רב, וכן יתכן גם לפי טעמו של המהרש"א, שישנו איסור בזה הן על הכתיבה והן כשכבר נכתב, שאז יחזור על לימודו ומשנתו תמיד, ולא יסמוך על הכתב.

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

מצות שילוח הקן (א)

א. מצות שילוח הקן נוהגת בכל מקום, בין בארץ ישראל ובין בחו"ל, בין בזמן הבית ובין בזמן הזה, בין באנשים ובין בנשים (ע"י קידושין לד. דהוי מ"ע שלא הזמן גרמא; ועי' חינוך סוף מצוה קמח. ועי' מ"י"ח מצוה תקמה אות כא דקטן פטור בכל המצוות ע"כ. וצ"ע אי קטן שהגיע לחינוך חייב בה מדרבנן, דאפשר דמח"ל קטן פטור, והרי בשילוח האם איכא צערא דהאם, וכן דליכא מצוה לקטן אי"כ עדיף שלא לשלוח משום איסור צע"ח, וצ"ט).

ב. מצות שילוח הקן נוהגת בכל זמן ובכל עת. [הגם ש"ע"פ תורת הקבלה, ישנם זמנים טובא שאין לקיימה, כדאי בהגהות הרש"ש על ספה"ק ע"י חיים, כגון בימי ספירת העומר וכדו', איתא בבן יהוידע (וכפי שנתבאר באריכות במאמרו של הגר"מ הלל שליט"א בקובץ מקבציאל קו"י עמ' קעו ואילך) שצ"ז אין אמור אלא למי שרצונו וכוונתו בשילוח האם לקיים מצות בורא' לשם תיקון המצוה בשורשה בעולמות העליונים ולתיקון אברי וגופו ונפשו המתייחסים לאותה מצוה וכו', כמבואר שם].

ג. טעם המצוה: רבינו בחיי היא (בפרשתנו) כמה טעמים, ואחד מהם (שמוקדו בו"ח מדרש רות): "יש"ש בקיום מצוה זו התעוררות רחמים על כל העולם, והוא כי מתוך שהוא משלח את האם הנה היא מצטערת ודואגת על חורבן קינה וריחוק בניה, ומצטערת והולכת ורוצה לאבד את עצמה, ומתוך צערה הגדול השר הממונה על העופות מבקש רחמים מהקב"ה, וזו הקב"ה, שכתוב בו 'ורחמי על כל מעשיי', ממשיך שפע הרחמים על כל המצטערים והצריכים רחמים ומרחם עליהם". עוד בזה וגודל שכרה, נביא בהמשך בע"ה.

ד. א"ע"פ שמצות שילוח הקן נוהגת בכל זמן, מ"מ אם נודמנה לו המצוה בשבת, לא יעשנה בשבת, היות והיא כרוכה בכמה אסורים, כמו איסור צידה ואיסור מוקצה ועוד (עי' תשו' חת"ס אורח"י סי' ק' מה שהאריך בזה). ועכ"ז נחשבת מצות שילוח הקן למצוה עשה שלא הזמן גרמא, כמ"ל, כיון שאי קיומה בשבת אינו אלא בגלל איסור שבת, ולא מצד עצמה.

ה. מצוה שילוח האם היא, כשמצוה קן של עוף טהור, והאם רובצת על אפרוח או ביצים נאו אפילו על ביצה אחת. **ודוקא כשאינו מזומן,** כגון יוני שובך ועופות שקיננו בפרדס, ברה"ר או ברה"י [ובכל מקום שימצאנו שם, על האילן או על הארץ, או בבורות שיחין ומעורות], שנאמר "כי יקרא" - פרט למזומן, אבל קן המזומן, כגון תרגולין ויונים שקיננו בבית, אינו חייב לשלח האם (עי' יו"ד סי' רצב ס"א וסעי' א).

ו. ואע"פ שאמרו רז"ל (וחולין קלט.): שאינו מחויב לחזר בהרים ובגבעות כדי לקיים מצוה זו, דהא כתיב "כי יקרא קן ציפור לפניך בדרך", ורק אז חייב לשלח האם, מ"מ איתא בשם האר"ז **ל"ש להשתדל לקיים מצוה זו** (עי' תשו' חות יאיר סי' סו ובהגהות ברכ"י בגילון ש"ע יו"ד סי' רצב סי' ק' מה שהאריך שם. ועי' פת"י שם סק"א). ואיתא במדרש תנחומא (בפרשתנו אות ב): "א"ר אדא, רמ"ח מצות עשה יש בתורה כמנין איברין שבאדם, ובכל יום ויום צועקים על האדם עשה אותו שתהיה בזכותו ותאריך ימים" וכו'.

ז. נכון לקיים מצוה זו ולשלח האם גם כשאינו צריך להביצים או הבנים. אמנם יש מחלוקת הפוסקים אי יש מ"ע לשלח האם באופן זה ולכן יקיימה מספיק ע"י שו"ת חות יאיר סי' סו, עיני הגר"קא בגילון שו"ע שם. ועי' תשו' חת"ס אורח"י סי' סא. ועי"ש בפ"י סק"א. ועי' תשו' חת"ס אורח"י סי' ק, ושו"ת אבניו אורח"י סי' תפא סק"ו וחזו"א יו"ד סי' קעה).

ח. כשנראה עוף מתחיל לעשות קן בחצירו וכדומה, אזי לפני שהאם הטילה הביצים, ימיון שאינו רוצה שחצירו יזכה עבורו באם ובביצים, ואז אין הקן מזומן אצלו, ויוכל לקיים המצוה (עי' ח"י חת"ס חולין קמא: ובס' שלח תשלח דף סו-סז, והביא שם דסני אם מכין פ"א שאין רצונו שתזכה לו חצירו הקנינים יהיו בה, ומתני גם אם יעבור לדירה אחרת. עוד הביא שם מהגר"מ ש"ס שליט"א **דבומנו אין צריך משחבה ויונית להפקיד הקן,** כיון שבומנו אין אוכלים את ביצי היונים מחמת מאוס, ובד"כ גרם סכל לדיירים מהיונים מחמת הרעש והחלקק ואינו רוצה שיעשה קן ביתו, ע"כ שכתבא אין החצר זוכה בהן). **מאת: הג"ר שמאי הכהן נחמן שליט"א, המשך בע"ה בגילון הבא**

עלֵי ספר

שילוח הקן כהלכה - ובו פרטי הלכותיה, שכרה וחשיבותה של מצות שילוח הקן, וכן אופן גדילת העופות משעת יציאת הביצים לעולם, עד גדילתם המוחלטת, בצירוף תמונות רבות, מפתח ותוכן עניינים. נערך בלשון קלה ועניינית, ובטוב טעם ודעת, ויצא לאור ברוב פאר וחדר על ידי מחבר הרב בן ציון פרסברגר, ירושלים תשס"ח (ע"פ צמ).

לוח דבר בעתו ה'תשס"ט - שנת ברכת החמה בתקופתה. אוצר אדיר שמחולק לשנה ראשית: 'יסוד חיים' - ד"ג, הלכות ומנהגים דבר יום ביומו; 'דבר חיים' - מאורעות העבר וימי ויכרן לזמניהם; 'בינה המוקדש' - הלכות ומנהגים לזמן שביחמ"ק קיים; 'שבת הארץ' - מוסף עיוני והלכות למצואי שנת השבע; 'מעשה בראשית' - אלמנך מראות השמים מיום ליום ומחודש לחודש; 'עיתים לתורה' - מקרא, משנה, תלמוד, הלכה, מוסר וחסידיות, דבר דבור בעתו. גולת כותרתו היא קונטרס מיוחד בשם: '**ברכת החמה בתקופתה**'. הכולל ביאורים מפורטים לצד רשימות, ציורים ותמונות להבנה, בצירוף הלכות ומנהגים, אמרות ופרפראות. נערך בידי אמן הרה"ג מרדכי גוט, בני ברק. נוסף ומחובר לו שער 'זמנים בעתם' - לוחות זמנים מדויקים לערי ארץ ישראל וחולין (1500 עמוד).

להב אש על התורה וליקוטים - אמרות וטורות וליקוטים, הנגהות והליכות קודש, תולדות וסיפורים נפלאים מאת הרה"ק רבי **שמואל אבא מוילניץ** זי"ע. י"ל לראשונה בשנת תרצ"ה בלאדו על ידי נכדו הגה"ח רבי אפרים מאיר גד ה"י, ועתה נערך ונסדר בתוספת מרובה ויצא לאור במהדורה חדשה ומפוארת. על ידי הרב אלעזר עמנואל הלוי הורוויץ, ירושלים תשס"ח (רפ עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' משה לעהרער ה"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר עזי בניו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת - העל' לתורה והקידוש בבית החסידים דגור -	הרה"ח ר' ישכר שלמה זינגער ה"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח' בע"ג החתן היקר כמר יוסף שמואל קרויס נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	ולעילוי נשמות אמו מרת מרים ב"ר אברהם אפרים הלוי ע"ה נלב"ע ביום ח' אלול תשכ"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת חנה אסתר ע"ה בת הגה"ע רבי אברהם אהרונביץ זצ"ל נלב"ע י"ז אלול תשס"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה הרה"ח ר' מאיר אויש ה"ו
ידידנו החשובים המחוננים הנכבדים הרה"ח ר' אהרן (בר"ש) גרינפעלד ה"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח' עב"ג החתן היקר כמר אהרן שלמה הכהן נ"ו בן מחו' הרה"ח ר' מנחם מאיר הכהן גראס ה"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	לעילוי נשמת מרת חנה אסתר ע"ה בת הגה"ע רבי אברהם אהרונביץ זצ"ל נלב"ע י"ז אלול תשס"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה הרה"ח ר' מאיר אויש ה"ו	לעילוי נשמת מרת חנה אסתר ע"ה בת הגה"ע רבי אברהם אהרונביץ זצ"ל נלב"ע י"ז אלול תשס"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה הרה"ח ר' מאיר אויש ה"ו	לעילוי נשמת מרת חנה אסתר ע"ה בת הגה"ע רבי אברהם אהרונביץ זצ"ל נלב"ע י"ז אלול תשס"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה הרה"ח ר' מאיר אויש ה"ו

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פר' כי תבוא (אבות ג-ד)
י"ט אלול תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גליון תרל"ז

הדלקת מנצח	מוע"ש	ד"ר
19:29	20:34	21:01
18:50	19:53	20:18
18:59	20:04	20:27
19:11	20:13	20:42
18:40	19:43	20:11
19:27	20:34	20:58
19:36	20:40	21:09
19:12	20:16	20:43

תורת של ראשונים

בברכות הקדים את הטוב יותר, ובקללות - את עונשי ההתראה
והיה אם לא תשמע בקול ה' אלקיך ובאוי עליך כל הקללות האלה והשיגוך וגו' (כח, טו). לכאורה תמוה, מדוע שינה בקללות מברכות, שבברכות אמר תחילה (לעיל פסוק ד-ה): "ברוך פרי בטןך ופרי אדמתך", ואחר כך אמר: "ברוך מנאך ומשאתך", ובקללות אמר (פסוק ז-ח): "בראשונה: 'אורור מנאך ומשאתך', ואחר כך אמר: 'אורור פרי בטןך ופרי אדמתך'".

וכן בענין נגיפת האויבים אמר בברכות (פסוק ז-ח): תחילה: "יתן ה' את אויביך הקמים עליך נגפים לפניך", ואחר כך: "יצו ה' אתך את הברכה באסמך ובכל משלך יידך", ובקללות אמר (כ-כח) בראשונה: "ישלח ה' בך את המארה את המהומה ואת המגעת בכל משלך ידך אשר תעשה" וקללות אחרות, ואחר כך אמר: "יתן ה' נגיף לפני אויביך".

התשובה לכך היא: "בברכות הקדים היותר הטוב בתחלה, ואמר: 'ברוך פרי בטןך ופרי אדמתך', וזהו עיקר הברכות, וטוב ויפה שיבוא מיד, ואחר כך יבוא להם אותו שאינו כל כך עיקר, והוא 'מנאך ומשאתך', אבל בקללות קולל בראשונה 'מנאך ומשאתך' שזה התראה, ואם לא ישמע, 'אורור פרי בטןך ופרי אדמתך'".

וכן לענין נגיפת האויבים, הקדים בברכות אויביו נגפים בתחלה, ואחר כך: "יצו ה' אתך את הברכה באסמך וגו'", כי מה יועיל הברכות אם אויביו ינצחו לנו ויחזקו כל אשר לנו. אבל בקללות הקדים המארה וקללות אחרות להתראה, ועדיין אין אויבנו שולטים בנו, ואם לא ישמעו יתנם ה' נגפים לפני אויביהם". תולדות יצחק

שלמות העבודה היא על ידי השמחה - שהיא מצוה בפני עצמה
תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב (כח, טו). "איימינו הכתוב בעבדו השי"ת ולא היתה העבודה בשמחה, לפי שהיבב האדם על השמחה בהתעסקו במצוה, והשמחה במעשה המצוה - מצוה בפני עצמה, מלבד השכר שיש לו על המצוה, יש לו שכר על השמחה, ועל כל יעניש בכאן למי שעובד עבודת המצוה כשלא עשהה בשמחה, ולכן צריך שיעשה אדם המצוה בשמחה ובכוונה שלמה".

רבינו בחיי ורמב"ם משי"ב בהקדמה לפר' נשא: "... וכשם שהמצוה עבודה לשי"ת כך השמחה על המצוה נקראת עבודה, וכן כתב: 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה, והוא שכתוב (תהלים ק. ב): 'עבדו את ה' בשמחה', אלא כי השמחה שלמות העבודה. ועל כן היה ענין השיר במקדש ובמשכן בשיר הפה והכלי, שהוא מביא נפש האדם לדרך השמחה, ומכאן אמר הכתוב בלוי (במדבר ד, טו) 'לעבוד עבודת עבודה, ודורשו רז"ל (עירובין יא, א): 'אי זו עבודה לעבודה, הוי אומר זה השיר, כי הוי הלויים מוזהרים ומצווים לשורר ולעורר השמחה על מצות הקרבן כדי להיות מעשה המצוה בשמחה'".

האמנם לא אכלו בני ישראל לחם במדבר?

לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם למען תדעו כי אני ה' אלקיכם (כח, ח). אין הכוונה שלא אכלו במדבר לחם כלל, כענין שנאמר אצל משה רבינו ע"ה (לעיל ט, ט): "לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי", כי לעיתים היה לחם במדבר לחם, כמו שכתוב (לעיל ב, כח-כט): אבל בבקש תשיבני ואכלתי ומים בבקש נתת לי ושתיתי וגו'. כאשר עשו לו בני עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער, וכן הוזכרו רז"ל (ויטא עה) דברים שתגרי אוה"ע היו מביאים להם במדבר. אלא רוצה לומר: "לחם לא אכלתם" וגו' - שממנו תוכלו לחיות, שהרי עיקר מהיותם היה במן.

"ואפשר עוד, כי מעת שירד המן עד בואם אל שעיר לא אכלו לחם כלל, כי הלכו במדבר הגדול והנורא, אבל בשנת הארבעים קרבו לישבו ונאמר להם (ב, ד-ה): 'זאת העם צו לאמר אתם עוברים בגבול אחים בני עשו וגו'. אוכל תשברו מאתם' וגו', ושם כתוב: 'זה ארבעים שנה ה' אלקיך עמך לא המרת דבר, וכן העת ההיא, היו האדומים והמואבים מקדימים אותם בלחם ובמים, והיו גדולי ישראל קונים מהם ואוכלים לתענוג, לא לצורך ולא לשבעה, ועיקר המחיה שלהם היתה במן". רמב"ן

לקח טוב

"לב לדעת" - לגלות את דבר ה' הנסתר בכל דבר

לכל שמיעותיה אלה הוא, שמושם מה אין הילד רוצה לישון.

סגולה זו בשמיעת האמא איננה כשרון נפלא, וגם אינה זקוקה להתאמצות יתירה כדי לשמוע ולהבין את הנסתר. בעצם יתכן לומר כי מאלה היא שומעת, ובכבת אחת עם השמיעה החיצונית, מטיבה שמיעתה לחדור ולגלות את הפנימיות הנסתרת.

כח זה היה נודע להם לבני ישראל בעת עמודו במעמד הנבחר בתחתית ההר. והוא מה שרועה ישראל משה רבינו ע"ה מבכה על צאנו, שלא הטיבו לבקש מהשי"ת שיישארו עם ראייה ושמיעה זו.

אותיות מהכימות

ולא נתן ה' להם לב לדעת וגו' ואזנים לשמוע עד היום הזה. ובכ"ט ומדק: כשאלמר הקב"ה 'מי נתן וסיה לבכם זה לילחם' כ"י ה"ה להם לומר תן כ"י. והלא בשעת מתן תורה פנים בפנים דיבר ה' כ"י, ואיחל: לא היה כהן כומל ומכס כ"י ומה ולא נתן כ"י.

הך הלון והמבוקש מבני ישראל להיות נטבע הכליה והשמיעה ללחם ה' אשר נלפן ונגנז תל כל דבר קטן וגדול. ובשעת מתן תורה ה' הגלגול. וכ' "לב לדעת", ופירוש דעת, ש"לכין להבחין ולבדוק בהרגש הפנימיות, חכן החילוניות מסתיר כענין ע"ה דעת טוב ורע. אבל לא היתה הגלגול... כנ"ל משקם רכינו ע"ה להם סיפולו בחינת הדעת גם במקום הנסתר ונכסה, שיהיה הכל אחד אלול להבין וללחות ולשמוע דבר ה' בכל מעשה קטן וגדול...

שקט אמת (תל"א)

אלא שעדיין יודע כל אחד מישראל כי מאחורי כל דבר חומרי בעולם מסתתרת אלקותו יתברך, ומליאה הארץ אופנים רבים לקנות בהם עוד השגות קדושות. אלא שאין ראייתו ושמיעתו פועלת בזה מאלה, ואם לא יעמול בכך תישאר ראייתו ממושגשת ושמיעתו מבלבלת עד שלא יטיבו לחוש את המציאות כפי שהיא באמת.

בימים אלה כאשר היום הרת עולם מתקרב, בו ממליכים את הבורא יתברך שמו על כל הבריה, חייב וגם מסוגל העובד לפעול בכוח זה של גילוי נוסף של מלכותו ית' בעולם.

אחדותו של השם יתברך - אותה מצהיר יהודי פעמיים ביום בקריאת שמע - אינה מתבטאת בלבד בזה שאין אלוהים אחרים וזולתו. אחדותו ית' היא הרבה יותר מוזהלמת מזו, בזה שלא רק אלוהים אחרים אינם קיימים, אלא ששום דבר אחר בעולם לא קיים מחוץ למציאותו של הבורא יתברך.

גם מאמר הכתוב: "אין עוד מלבדו", מתכוון לכך שאין שום מציאות כלשהיא בעולם שהיא "עוד" להשי"ת. אף כל דבר גשמי וחומרי הנמצא, אינו אלא אלקות, אלא שמוסתרת האלקות בתוכו עד שנראה לעין הגשמי כאילו מציאות נפרדת הוא. וכבר פירשו רבותינו גדולי החסידות את הגדרת הפסוק "מלאה הארץ קנייך", שהארץ מלאה עם הזדמנויות לקנות ולרכוש אלקות הנסתרת בה, אלא שצריכים לגלותה.

אילו היתה עינו של בן ישראל פקוחה לרווחה עד שהיתה רואה את הדברים כפי שהם באמת, ואזנו שומעת את צלילי הבריה בשמיעה מקיפה וחודרת אל גופן של דברים, היה מרגיש את רוח האלקים המרחפת על פני כל הארץ. בכל הסתכלות היה מסוגל להראות באצבע ולומר "זה א-י ואנוהו", ובכל שמיעה שהיא, היה מטיב לקלוט את דבר ה' הטמון בתוכה.

בשעת מתן תורה בה נפתחו שמים ושמי שמים נתברכו בני ישראל בחושים כאלה שיכולו להרגיש את האלקות בכל ראייתם ובכל שמיעתם, ולא היו חושיהם מתבלבלים מהסתרת האלקות.

למען המחשת יכולת זו, אולי נשתמש בדוגמא של האמא המקשיבה לילד היוצא ממיטתו שוב ושוב, כאשר כל פעם מענה אחרת בפיו. רעב ללחם, צמא למים, כואבת לו הרגל, חסרה לו כרית וכיוצא באלה. אוזנה של אמא המסורה אומנם שומעת כל פעם מלים אחרות ושענה שונה. אך שמיעתה גם חודרת לגלות את הנסתר במענות השונות, והוא, כי הצד השונה

יתרון דעת

יומא דנשימתא

הגה"ק רבי יוסף באב"ד זי"ע אב"ד טארניפאל – בעל הימנחת חינוך' יומא דהילולא כ"ד אלול (תרל"ד)

אחד המאורות הגדולים שהאירו שמי גאליצא, אור גדול אשר האיר באור תורתו לדור ולדורות עולם, הוא ניהו הגה"ק רבי יוסף באב"ד זי"ע, רבה של טארניפאל ובעל הימנחת חינוך. אחת המרגליות המאירות והמפוארות שבכתר ושושלת משפחת באב"ד המעטירה, היה רבינו בעל הימנחת חינוך זי"ע, נצר מטע להתפאר.

משפחה זו שנועה לשושלת ברנים מפוארת, אשר ברניה פיארו קהילות רבות בישראל במשך דורות רבים, עטרת ותפארת לה היה זקנו של רבינו בעל הימנחת חינוך, הוא הגה"ק רבי יצחק קראקובער זצ"ל, שנקרא כן על שם עיר מולדתו קראקא, וכיהן פאר כאב"ד העיר הגדולה והמלאה חכמים וסופרים בראדי. הוא היה בן אחר בן להרה"ק הרבי ר' העשיל מקראקא זי"ע.

כבר בתקופתו של רבי יצחק כינו הערלים הפולנים לבניו ויוצאי חציו בשם "ראבינאוויטש", כלומר בני הרב, ובלשון הקודש נקראו בשם "באב"ד" דהיינו, בני האב"ד.

הראשון שנשא את השם באב"ד, היה בנו הצעיר רבי יעקב, שזכה תורה וגדולה התאחדו על שולחנו, ויסד בית מדרש גדול בבראד (מוזכר בשו"ת נב"י קמא ח"ד סי' סט). ממאצאיו נודעו, בניו: רבי שמואל באב"ד - חתנו של הגה"ק רבי משה רוקח אבד"ק זאטשוב [בנו של הגה"ק רבי אלעזר מאמשרטרס, בעל הימנחת חינוך], ורבי יצחק באב"ד - חתנו של הגה"ק אברהם הילפרין מלובלין, ראש ועד ארבע ארצות. מחתניו נודע ביותר הגה"ק רבי יצחק הלוי איש הורוויץ, הידוע בשם "רבי איציקל האמבורגער".

בנו של רבי יצחק באב"ד, היה הגה"ק רבי יהושע העשיל אב"ד טארניפאל מחבר שו"ת "ספר יהושע". הוא היה חתן דודו - אחי אביו - רבי שמואל באב"ד הנ"ל, שעם בניו נמנה הגה"ק רבי משה באב"ד אב"ד פשעווארסק [שהיה חתנו של הגה"ק רבי שמואל עטינגער-רוקח מטארטיקוב, שליך סקאהל (בנו של הגה"ק רבי משה רוקח בן הימנחת חינוך)], הוא אביו של רבינו יוסף בעל הימנחת חינוך. זכ"ע.

עד כאן בקציר על רגל אחת, ענף אחד מאילן גדול ורב פארות זה. ועתה בא נבוא להעלות זכרו קדוש של יוסף צדיקא, ואף גם זאת בקצירת האומר, והרבה יותר ממה שכתוב כאן כתובים בספרי תולדותיו (לפנינו היה ספר "תולדות מנחת חינוך", הוצאת מכון "אורה" ג. תשנ"ו, רוקח "תולדות יוסף" שיי"ל כולל יאמרי חיים ללימוד תורת המניח, קרית וינוני, בי"ג).

ואלה תולדות יוסף:

הגה"ק רבי יוסף נולד, ביום כ"ד אלול שנת תקס"א, לאביו הגה"ק רבי משה אב"ד פשעווארסק, שהיה מפאר ברניה של משפחת באב"ד לדורותיה, בנו של הגה"ק רבי יהושע העשיל אב"ד טארניפאל ומחבר שו"ת "ספר יהושע", כנ"ל.

מנעורו יצק מים על ידי זקנו הגדול, רבי יהושע העשיל, ממנו קיבל רוב תורה וחכמה, ובעוד נער צעיר לימים כבר יצא שמו כחריץ זקן ונלא, וכפי שראה בספרו, בו הביא לעיני כמה חידושים שחידש בילדותו (ראה מצוה ד סוף אות ד, מצוה רסד). ואמנם רואים את שזקנו הגדול הכתיר אותו בכל מכתביו אליו בתואר "החר"ץ", ובהיותו כבן ט"ו הפליג לשבח, באחת מתשובותיו (ספר יהושע סי' לח): "וידעתי אימיה - כותיה תלמיד" (על פי מאמרו ז"ל על רש"י במס' מכות י: פירוש, כל שאמו יודת, תבשך רחמים שתלך בן כמותו).

כשהגיעו לפרקו נשא בזיו"ר את הרבנית מרת הענא בת רבי שמעון רפאפורט זצ"ל. לאחר שנפטרה בדמי ימיה, נשא בזיו"ר את בת הארבע רבי אריה לייבוש להרבשטאן מטארנינגאד זי"ע. בבית רם ונשא זה עלה ונתעלה במעלות רמות ונשגבות, לאחר שצאצא בו כי טוב, חברותו טובות, הלא המה גיסיו הגאונים, ובראשם - בן חותנו - הרה"ק רבי חיים מצאנא זי"ע בעל הידברי חיים, אתו עמו הרבה במוצאות. רבות מסופר על חברותא עילאית זו ועל רום המדריגות להן זכו צדיקים אלו בעת לימודם.

לאחר שנים אשורן זו נפטרה בדמי"י נשא את הרבנית פאליא, בתו של הרה"ק רבי דוד מזאבלטוב זי"ע, בן הרה"ק רבי מנחם מענדל מקאסוב זי"ע - בעל היחבת שלום.

בעל החסידות:

בשחר ימיו לא היה רבי יוסף קרוב לעולמה של החסידות, ולא נמנה עם ההולכים בתורת הבעש"ט וכן, וכן מסופר על התקרבותו אל מאורי החסידות, צדיקי דורו. מתמיד גדול היה מעודו, ואף גם לרבות אחר נישואיו עשה לילות כימים, ולמד בשקידה רבה על תלמודו, עד שהיתה תרדמה נופלת עליו תוך כדי עיון בספר, וכן גם את שנתו, כשראשו מוטע על השלחן. באופן זה, לא היה כמובן סיפק בידו לומר את ברכת "המפילי" לפני שחטפתו שינה.

לימים אירעו אצלו כמה וכמה מקרים ל"ע, בהם נולדו לו ילדים ללא רוח חיים. לאחר שהמקרים חזרו ונשנו, הפצירה בו הרבניות שישע לפרעמישלאן, אל הרה"ק רבי מאיר זי"ע, להתברך מפיו בורע על קיימא. בתחילה לא שעה להפצרותיה, אך משלא הרפתה, הסכים לעלות "קוויטל" על ידי שליח, תוך שהוא מצוה על השליח לכל יגלה בפני הצדיק את זהותו של המשלח. ויהי כשאך נטל הרה"ק מפרעמישלאן את הפתקא לידו והביט בו, קרא בהתפעלות: מי הוא זה ואיזה הוא בעל הפתקא הלזו אינני יודע, ברם אימתי ראיתי כבר עינים שמורות וטהורות שכאלו, אשר לא ראו מיהימ דבר טמא!!! -

לבסוף גברו עליו הפצרותיה של הרבנית, ורבי יוסף נסע בעצמו לפרעמישלאן. בהגיעו לבית הרבי ואך נכנס לחדרו, עוד בטרם פצה פיו לדבר, שמע את הרה"ק פונה אל משמשו: אריה, מדוע אינו אומר ברכת 'המפילי' - ותחלה היא מלחש... מני אז, נתקרב רבינו הימנחת חינוך לדרך החסידות, והחל לנסוע כמעט בפעם להסתופף ביצ'ל של צדיקי הדור, הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ והרה"ק רבי שמעון מעירוסלב ועוד, ודברים מופלאים מסופרים על קשריו ופגישותיו עם צדיקי דורו. כל שפעם בא לפניו אחד מקובל'על על החסידים, באמרו לו היאך הוא נוסע ומתקרב אליהם, והלא צבועים המה... השיב לו האגון: אפשר שכן הדבר, אך מה אעשה ויבצ'ע זה נושא חן בעיני...

המדור נערך לזכר נשימת הרה"ק - ר' משה ברוך'ר יצחק ערשי ברושטיין ז"ל ת.צ.ב.ה.

הליכותיו, וכמסופר, שכמה שנים לאחר נישואיו הלך במטפחת קשורה על עיניו. גם הגאון רבי יוסף שאול נאטנאוהן זצ"ל, רבה של לבוב, כתב בחספדו עליו: "מיום עמדו על דעתו לא הסתכל חוץ לד' אמותיו".

זו איקונון שלו היה רוחו הטהור וקדושה, חוט של חן וחסד היה משוך על פניו, ורבים נעמדו לחזות בצורתו הקדושה, וכמסופר שבחיותו ביוניו, באחרית שנותיו, בנסוע לדרוש ברופאנים, נקצצו ובאו אלפים להביט בנעם זיוו, וכאשר נשא עליו הגרסי"ז שפיטצער זצ"ל אבד"ק ווינץ בחספדו: "זכינו אז לראות אשר קדושת השכינה על פניו היתה".

הק"ה ממלא שנותיהם של צדיקים, ובו ביום שונלד עלתה נשמתו בטרהר למורם, ביום כ"ד אלול תרל"ד לפ"ק, כשכל בית ישראל מבכה את גאון הדור, ורבים מגדולי הדור נשאו עליו דברי מספד וקניה.

"מנחת חינוך"

רב היה חילו בכתיבת חידושי תורה. מעודו כתב והעלה לעצמו חידושים על התורה ועל שו"ע, ברם לגדול דאבון לבו ועממת נפשו נגנבו ממנו הכתבים לבלי שוב. לאחר מקרה לא טוב זה הבין כי רמזו לו משמים שעליו להוציא לאור את החיבור שנתר בידו, הוא חיבורו הגדול והנפלא על ספר החינוך (ראה על כך דבריו בהקדמה).

אור חדש האיר מיד עם הדפסתו, וי'בזמן קצר אחרי אשר יצא החיבור הנ"ל מבית הדפוס הראשונה, חטפו להם איש חיבורו ולא נשאר ביד המוכר עד אחד... - כעדות הגרי"א איטינגא זצ"ל (מלכוב (בחסכתו למחזור השני)).

חיש מהר נתקבל חיבורו בכל תפוצות ישראל, ממזרח וממערב, ובכל חלקי מדינת ישראל, ומשעלם על שולחנם של מלכים, מלכי רבן, שוב לא ירד. כן מסופר שהספר לא מש משולחן של הגרי"ח מברסק זצ"ל, למרות שכמעט ולא עיין בספרי האחרונים, ובחידושי אף במאי מדברי "הגאון בעל מנחת חינוך".

חיבה תורה נודתה לו להימנחת חינוך מרובה"ק מבעלזא, שהתבטאו נוראות אודות גדולתו וקדושתו. כ"ק מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע אמר פעם להרה"ר י' ברוך אברהם פריעדמאן ז"ל מלוגאנא, כן הגאון בעל ילקוטי מהרי"ח, בזה"ל: "לימוד יורה דעה עם הפרי מגדים מצמצם המון (כלומר, שצריך להתעסק מאוד בלימוד זה, ומציל מפיו המחשבה והדעת), וחידושי המנחת חינוך בעיני צדיקים חן הן וגבורותיו", ולפלא היה אז, כי הנ"ל עסק אז בלימודים אלו.

כן נתן, כ"ק מרן מהרי"ד, נתן את הספר 'מנחת חינוך' שלו במתנה, כאות אהבה, להצדיק רבי אלעזר טווערסקי מפאלישלאן זצ"ל, שהיה נכד אביו ונתגדל בבעלזא, ואף למד אתו הרבה פעמים בימנות חינוך, וכך אמר לו: את ה'פנים' (היינו ספר החינוך) אני נותן לך ללמוד, ואת ה'סיני' (המנחת חינוך) אני מצוה עליך שתלמד, כי זה הוא פלפול גג על גג! [לגריסא אחרת אמר לו, שאת ספר החינוך עצמו אין ללמוד לכתחילה עד שיהיה בן ארבעים לביתו] (ראה עוד על כך בספר 'תולדות אלעזר', שצ"ח פקודת אלעזר, פ"א).

עוד מסופר ש"ק מרן מהרי"א זי"ע אמר פעם לאברך שהתנצל לפניו על שיש לו הרורורים ומחשבות לא טובות, וביקש ברכה להינצל מהן, וצוה לו שילמד בספרי' מנחת חינוך, שללימוד בו הוא, סוללה לתורת המחשבה (ראה יאור גנוי - שאף, ח"ב, ילקוטי דברים, ד. אות ד. מחדו תשס"ו).

זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

"מפעל מנחת חינוך"

כאן המקום להעלות על סג להתנסות את המפעל הגדול שחובק זרועות עולם, "מפעל מנחת חינוך" שעל ידי "טולל יחיא" מיכל טארטיקוב, שהוקם ביוזמתו של אהרן גברא רבה בש"ק מגדע היסח, איש החסד ועתיר מעשר בהרבצת תורה, מקים עולה של תורה, הרה"ר ג' חיים יהושע העשיל באב"ד שליט"א, רב ביהמ"ד "קהל מנחת חינוך" - בארא פארק, ונשיא מוסדות טארטיקוב באר"י ובח"ל.

מפעל כביר זה זכה לאחרונה להחזיר עטרה ליושנה ולתפארתה, כשבמסגרתו הוגים ולומדים אלפי אברכים בני התורה, בכל רחבי תבל, בספה"ק "מנחת חינוך", ולאחר התמדה ויגיעה רבה, עומדים למבחן מיד' חודש בחדשו.

רבים מהם חדשו והעלו על גבי הכתובים הערותיהם והארותיהם, ואף גם לרבות ציטוטים ופרחים אשר זכו לחדש בעת יגיעתם בדברי וחידושי "מנחת חינוך", ומהם אשר ציפרו השואות לדברי מדברי גדולי האחרונים העוסקים באותן סוגיות ומצוות, אשר וודאי בא יבוא ברנה היום בו יבואו ויתקצצו כל אלה למקום אחד.

זכותו של אהרן ואנן צדיק, בעל ההילולא, יעמדם לו לסייע ועוד לה מפעלותיו הכבירים בהרבצת תורה והפצת אור החסידות, ובזכות הרבים יזכה הוא וביתו וכל אשר לו להיכתב ולהיחתם בספרן של צדיקים, לשנה טובה וברוכה, שנה טובה ומתוקה, אכ"ר.

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת גיטין

פרטי הלכות בדין "דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרו בכתב" (ב)
קריאת דברים שבע"פ מתוך כתב, אחרי שכבר נכתב – שאלה זו הוזכרה במאמרנו הקודם, ויסוד השאלה הוא, מהו גדר האיסור של "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרו בכתב", האם האיסור הוא על הכתיבה לבד, או שהאיסור הוא גם על קריאה מתוך הכתב לאחר שנכתבו הדברים באיסור. בשו"ת **מהראנ"ח** (מים עמוקים סי' עג) ובשו"ת **אבני נזר** (י"ד סי' שש) צידדו לומר שאין האיסור כי אם בכתיבה, ואילו על אמירתם מתוך הכתב אין שום איסור (אמנם באב"ז כתב שיתכן שיש איסור בקריאתם מדין מצוה הבאה בעבירה, אכן, מצד עצם הדין אין בזה שום איסור), ואילו בספר **חקרי לב** (א"ח סי' יב) כותב שהאיסור הוא הן בכתיבה והן בקריאת הדברים מתוך הכתב, וכן נראה מדברי **החזון איש** (א"ח סי' ס אות ט). מאידך, מצינו שיטה הפוכה לגמרי, שאין האיסור כי אם באמירה לבד, ואילו בכתיבה אין שום איסור, כן הביא בשו"ת **חמד** (כללי פאת השדה מע' ד אות כב) בשם הגהות **איי הים** של תשובות הגאונים (סי' קפז).

כתיבת תורה שבע"פ לא בכתב אשורית: בתש"ר הרמ"א (סי' לד) כתב בעיקר דין דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם בכתב: "אפשר להדין בכתב אשורית – שהתורה שבכתב נכתב בה, אבל בשאר כתבים אין לחוש". עוד כתב בזה, שאכן מה"ט אנו מקדישים לפתוח בכתב אשר שאינו כתב אשורית, כי מאחר שהקילו לכתוב את התורה שבע"פ, משום "עת לעשות לה", מצרפים סניף נוסף להיתר, והוא בכתיבת כתב שונה, מה גם שאפשר "דראשונים" ה"ל המציאו כתב אור – הכתי"ש (שלו) כדי לכתוב הדברים שבע"פ, יע"ש. ב"רם החקיקי לב (שם) נתקשה בדבריו, שאם כן מדוע הוצרכו חז"ל להקל באיסור זה משום "עת לעשות לה" הפירו תורתך", הלא מעיקר הדין אפשר לכתוב התורה בשאר כתבים, ונשאר בצ"ע. ואכן מצינו כמה אחרונים שהולכים על דברי הרמ"א סי' שלד סק"ה: "חזון איש" (שם) שחולקים על כך, וכלשון החזו"א: "ונראה, דדין 'דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרו בכתב'... הוא בכל כתב ובכל לשון, ואין חילוק בין דיו לסם וסיקרא", כלומר, שהאיסור בכל סוג של כתיבה, ובכל לשון, ואפילו בכתב שאינו מתקיים.

יחיד הכותב לצורך עצמו: בהקדמתו למשנה תורה כותב הרמב"ם ז"ל: "ומימות משה רבינו ועד רבינו הקדוש לא חיבור שיהיה באותו הדור כותב בתורה שבעל פה, אלא בכל דור ודור ראש בית דין או נביא שהיה באותו הדור כותב לעצמו זכרון השמות, ששמע מרבותיו, והוא מלמד על פה ברבים, וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כחו מביאור התורה ומהלכותיה כמו משמע, ומדברים שנתחדשו בכל דור ודור בימינו שלא למדום מפי השמועה אלא במדה מ"ג מדות והסכימו עליהם ביד הגדול, וכן היה הדבר הנמיר עד רבינו הקדוש, ואין קיבץ כל השמועות וכל הדברים וכל הביאורים והפירושים ששמעו ממשנה רבינו ושלמדו ביד"ש שבכל דור ודור בכל התורה כולה וחיבור מהכל ספר המשנה, ושגנו להכמיס ברבים וגללה לכל ישראל וכתבונה כולם, ורצו בכל מקום, כדי שלא תשתכח תורה שבעל פה מישאלי, ולמה עשה רבינו הקדוש כך ולא הניח הדבר כמות שדיה, לפי שראה שתלמידים מתמעטין וכו', וישראל מתגלגלין וחולקין לקצות, חיבור חיבור אחד להיות ביד כולם כדי שילמדוהו במהרה לאי ישיבה, וישב כל ימיו הוא ויתר דינו ולמדו וימנעו ברבים. מפורש יוצא מדבריו, שבמשך כל הדורות היו חכמי ישראל כותבים ביאורי התורה והלכותיה לעצמם, ומה שהתירו חכמי ישראל בדרות המאחרים הוא לכתוב חיבור שלם – לתועלת הרבים, ולזה הוצרכו להיות על "עת לעשות לה" הפירו תורתך".

לעומת זה יש להביא לשונו של רב שיריאל גאון באגרותיו (ח"ג פ"ב): "ולא הוה חד מן הראשונים דכתב מדרעם, עד סוף יומי רבינו הקדוש", פשטות הלשון מורה שלא כתבו כלום (עי' שו"ת "אפרקסא דעניא" ח"א סי' ב), וכן מצינו גם בספרי האחרונים שדנו בכך: בשו"ת מהראנ"ח (שם) בתחילה צידד להיתר לעצמו, ובסוף הוכיח שיש איסור בדבר, וכן בשו"ת קול אריה (סי' יב) נטה לאסור.

לצורך לימוד הרבים: שיטת שונה מצינו באחרונים, שיסוד האיסור אינו אלא בלימוד היחיד, ולצורך זה התירו החכמים בסופו של דבר, ואילו לצורך הלימודים יחד לא היה שום איסור. כן כתב בשו"ת **חות יאיר** (סי' קעח), ויסוד דבריו הוא, שכשם שבענין האיסור של "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה", התירו כמה ראשונים איסור זה ברבים, כמו כן הוא לענין האיסור של "דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרו בכתב" אין שום איסור בלימוד ברבים, וכלשונו: "אם כן ה"ה הדפסת הש"ס והלימוד שהתירו בתורה שבע"פ מתוך הכתב משום "עת לעשות לה" – היינו משום לימוד היחידים, משא"כ לצורך הלימודים יחד היה ג"כ מותר".

ונסיים במה שמסופר בס' "חוט המשולש" (עמ' יט): "ידוע שהגאון רבי נתן אדלר ז"ל אמר שמיים עמדו על דעתו לא שכתב מה שלמד, ומטעם זה לא כתב חידושי תורה שלו על הסף, כי אמר שכל עיקר שיתירו חז"ל לכתוב דברים שבע"פ אינו משום "עת לעשות לה", שהתורה נשכחת בעוה"ר, והוא לא שכתב מה שלמד, על כן לא העלה חידושי שלו על הסף, רק סימנים נתן לעצמו בנקודות ותיבות" (עמ"ש). וכתב **השדי חמד** (שם כלל כב): "שאף שטעם היתר הכתיבה הוא משום שגבר השכחה, לאו למימרא כי ידע אנשים בנפשיה, היותו ריוז ונזכר, בור סיד שאינו מאבד טיפה, וכל תלמודיה כמאן דמנח בביטחיה, כי אין שכחה לפני כסא כבוד תורתו, היא אסור לו לכתוב דברים שבע"פ, כיון שאין שייך הטעם לגביה ידידה, אלא, אחר שהתירו... הותר לכל אדם, ולא פלוג רבנן בין גברא לגברא", ואילו על הגר"א אדלר ז"ל כתב: "ומסתברא לי דמשנת חסידים כאן שנה רבי", דמעיך הדיו לא היה לו להחמיר.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

מצות שילוח הקן (ב)

א. **קיום המצוה הוא, כשרואה את האם רובצת על האפרוחים או על הביצים, ואפילו אינה יושבת אלא מרחפת מעליהם, וכנפיה נוגעים בקן, חייב לשלחה, אבל אם האם יושבת בין הביצים או בין האפרוחים פטור מלשלחה, ואפילו נוגעת בהם, כי "והאם רובצת על..."**
 כתב (ע"י יו"ד סי' רצב סעי' י-יא).

ב. **המצוה היא לשלח את האם, ולא את האב, דכתיב "והאם רובצת".** וזאת למודע, שבזמנו טבע התורים והיונים שהאב והאם מתחלפים ברביצה במשך היום, והזמן הוודאי בו האם רובצת ולא האב הוא, משקיעת החמה עד זריחת השמש, וראוי לקיים אז המצוה (עי' בסי' שלח תשל"ח טז, וזאמנם אם חלך ביום ופגש בקן, ולא יכול לקיים המצוה בלילה, יקיימה ביום. עיי"ש בעמ' ער"ה).

ג. **שילוח האם אינו אלא כשהאם רובצת על האפרוחים שאינם יכולים לפרוח מעצמם, אבל אם כבר יכולים לפרוח, פטור מלשלח האם (יו"ד סי' רצב ס"ז).** **ואם הביצים מרוקמים, או גם אם האפרוחים אינם ראוים עדיין לשחיטה, שלא נפקחו עיניהם, יכול לקיים המצוה, ואין זה דומה לאפרוח טריפה (עי' שלח תשלח עמ' ס).** **אך אם האפרוחים אינם בני קיימא, וכן אם הביצים הן מזוהות (מקולקלות), שלא יצא מהן ולד, פטור (עי' יו"ד שם ס"ז ובטו"ז שם).**

ד. **שילוח האם הוא על ידי הושטת מקל או אפילו על ידי השמעת קול להבריחה. וצריך לשלח האם עד שתצא מתחת ידו, דהיינו, שתתרחק לגמרי מעל גבי הקן (עי' חולין קמא: ועי' בסי' שלח תשלח דף מט טא).**

ה. **אחר ששילח את האם, זוכה הביצים או באפרוחים – על ידי שמכניסם בידו או מגביהם, ובכך קיים המצוה, ואז גם אם חזרה האם אינו חייב לשלחה שוב, דהוי כבה מזומן (עי' יו"ד שם ט"ז ובשו"י סק"י).**

ו. **אם רוצה לקיים שוב פעם המצוה [או כגון, שרוצה לכבד איש אחר במצוה זו], אזי יפקיר את הקן עם הביצים, לכתחלה בפני שלשה, ובדיעבד סגי להפקיר בפני אחד, ואז כשחוזרת האם יכול לקיים עוה"פ המצוה ולשלח האם. אז, עוד עצה, כשיש שתי ביצים, אזי כשגמרש האם יזכה רק בביצה אחת, וכשתחזור ויגרשה שנית יזכה בביצה השניה.**

ז. **כשהוא באפרוחים, רשאי להפקינם, ואם לא הפקירם, חייב במזונותיהם, שהרי מזונותיו עליו. מלבד אם האם חזרה, שאז היא דואגת להם (נ"י).**

ח. **אם קשה לו לזכות בעצמו בביצים, כגון שהקן מונח במקום גבוה, יכול למנות שליח, שיחא שליחו לזכות בביצים, ויכוין השליח שזוכה בהם עבור המשלח (עי' בסי' שלח תשלח עמ' נב בשם הגר"ח שליט"א).**

ט. **הברכה:** הרבה פוסקים ס"ל שאין לברך על מצות שלוח הקן, וגם אין מברכין "שהחיינו", דחיישין שמא יהיו הביצים מזוהות (עי' פ"ת יו"ד סי' רצב סק"י ועיי"ש בעוה"ש שחמה עליו), וי"א דחיישין שמא תפרח האם מאלהי מעל הקן, מבלי שישלחנה, והוי ברכה לבטלה (עי' שו"ת בנין ציון סי' יד. ועיי' בסי' שלח תשלח עמ' מא). וי"א שיברך בלא שם ומלכות (עי' הגה' ב"ת לוח יחזקאל גבולין חט"ו).

ט. **שכר המצוה** מפורש בתורה (דברים כז, ו): **"למען ייטב לך והארכת ימים"**, והגם שחז"ל (קידושין טז:) מוקל לה דאריכות ימים היא בעולם שכולו טוב, כבר כתבנו במפרשים דבפשיטות פ"י אריכות ימים הוא ג"כ בעוה"ז, אלא לפעמים תתקיים רק בעוה"ב. וכתבה התורה "למען ייטב לך והארכת ימים", כי אריכות ימים בלי שנים של טובה מה יתרון לה, לפיכך כתב "למען ייטב לך" – שיאריך ימים בטוב. ובספר החינוך (מצוה תקמ"ה) הביא מדרש (תנחומים תצ"ב פ"א) שהאדם זוכה לבנים בשכר מצוה זו, דכתיב "ישלח תשלח וגו' ואת הבנים תקח לך", ומפרש החינוך: "כלומר, בנים תקח לנפשך".

עוד איתא במדרש (דב"ר ו, ז): **"אמר ר' תנחומא, אם קיימת המצוה הזאת, אתה ממהר את אליהו הנביא ז"ל שיבוא, שכתוב בו שילוח שני" (מלאכי ג, כג)** "הנה אנכי שלח לך את השלח הנביא, והוא יבא וינחם אתכם, מנין ששני" (שם) "והשני לב אבות על בנים". כן יחי רצון בבי"א.

עלי ספר

שפת אמת על התורה - מאת הר"ח רבי **משולם שרגא פייבוש היילפרין מברעזאן** זי"ע [שו"ת חל ביי"ט אבול (תרל"ז)]. יצא לאור במהדורה מפורטת ומעומללת, באותיות מאוירות עינים ובהנהגה מדויקת, בצירוף אלפי מראי מקומות ומפתחות מפורטים, מלאכת שבכר מצוה זו, דכתיב "ישלח תשלח וגו' ואת דוד אוזאלה, בהוצאת מכון שפת אמת - גלדנור. ירושלים תשס"ח (תרכ"עמ').

תפלה למשה על חג הסוכות - מאת הר"ח רבי **משה אליקים בריעה מקאנז'ק** זי"ע. נסדר מחדש באותיות מאוירות, תוספת דבריו משאר ספריו חק' [בא"מ משה], "דעת משה" עה"ת, "מטה משה" על הש"ס, [ועוד]. ומחבר לטחור ספר **"אורות יהושע"** - סדר המנהיג לחדש אבול וטחור שנהגו ביום הה"צ אבדי"ק שעניא זצ"ל ולמנהיג רבנותו משעלד"ק זצ"ל. יחי ברב פאר וחדש תמידי ע"ה חסדתי ותיקונים, עיי' נכדס הרב יצחק ווייסבלום [בב"ק אדמו"ר משעניא שליט"א], בהוצאת מכון יבית אבות, ברקלין, תשס"ח.

משפחת סופרים - תולדות וקורות ימי חייו של הה"ח רבי **אליעזר זוסמאן סופר** זצ"ל אבדי"ק פאקש ומשפחתו משפחת הסופרים לבנו הה"ח רבי **אפרים פישל סופר** זצ"ל מפעשבורג ובניו הגאונים זצ"ל. נכתב על ידי נכדו הבכור, שנתגדל על ברכיו, הגה"צ רבי **אברהם יעקב סופר** זצ"ל הי"ד אבדי"ק טעט, בשנת תרס"ד, והיה כתי"י טמון מאז יותר ממאה שנה, ועתה י"ל ברב פאר וחדש, מעטרת בהוספות והשלמות, כשמצורף לו הספר **עוללות אפרים** - בו ג"כ מסופר תולדות וקורות גאונים וצדיקים אלו, ואף גם צוואתם ועוד [מאת הג"ר שמואל רייניטץ זצ"ל], על ידי נכד"מ הרב יחזקאל אליעזר מרדכי אפרים פישל סופר, ברקלין נ"י. תשס"ח.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאתו הגליון לזיכור רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' בעריש הכהן פריעדמאן שליט"א לרגל שמחת אירוס הנכדה תת"י בת בנו הרה"ג ר' חיים יחזקאל שליט"א ע"ב"א תת"י הבח"ח כבוד פנחס פינק הי"ו בן מוה' הרה"ג ר' מנשה פינק שליט"א דומ"ץ ביהמ"ד בית יוסף שלמה דהס"ר בעלזא - אשדוד רוב"ל טוב ובעשית טובה ומצוללת	הרה"ח ר' ישראל שלמה דמן הי"ו בהרה"ח ר' מרדכי מרדכי דמן הי"ו ותת"י הרה"ח ר' לייבל מאנאל הי"ו לרגל שמחת לידת הבן תת"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלום זכר ביהמ"ד חזסדי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' אהרן משה ב"ר צבי ע"ה נלבי"ע כ"י אלול תשס"ח לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' דוד אלימלך גאליצקי שליט"א	לעילוי נשמת הרה"ח ר' ישראל ברוך ב"ר אליקים בעלזא ע"ה קארנענלד נלבי"ע כ"י אלול תשס"ח לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' דוד אלימלך גאליצקי שליט"א
ברכת מזל טוב חמה ולבבית מונשט כוה מקרב הכל לתת"י ג"סנו החשוב והנכבד מאוד נעלה, עמוד לקרונה לבנו, הרה"ח ר' מנשה ז. ווייס הי"ו לרגל שמחת היכנס בנך בכורך - נכדי חיקך והאהוב כבוד פנחס נייז לעול התוה"מ ויה"ד שיהיה לאלמנא ברברא בתו"ש מתוך רוב נחת וכל מילי דמיטב ברו"ג, אכ"ר.	ברכת מזל טוב נלבבכה שלוחה כוה מרחיק מקום וקירוב לבבות למע"פ אחי הגדול בחסדה ובשנים חדיף ובין נפלא כוה סדעתי ופה יענוע הרה"ח ר' חיים יחזקאל שליט"א על השמחה הגדולה השרירה במעונו באירוסית בתו תת"י ע"ב"א הבחור המצויין והמפולח בתוריש כבוד פינק פינק נ"י והברכה אחת לאמא"ר הרב החסיד מוה"ר ר' בעריש שליט"א על אירוס הנכדה הראשונה תת"י ויה"ד שיהיה התלהלה טובה עם רוב שמחות ונחת אצל כל יוציא ונכדיהם שיהיו כשתירית וברכת אדון - בנך, העריש וואלף פריעדמאן, מאנ"ס (י"הראשונה, ע"ן גליון הש"ס יושלמי כחובות פ"ה ד"ה ד"ה גלבל)	הרה"ח ר' אבא אלטר ב"ר דוב ע"ה מרטון נלבי"ע ביום כ"י אלול תשס"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי נכדיו הי"ו	על"ם לתרופה - להפצת תורה וחסידות ברכת מזל טוב נלבבכה מונשט כוה לאחר המיחור בהבורה צנא מלא ספא"ר לו עשר ידות בתורה ובחסידות הרה"ח ר' חיים יחזקאל הכהן פריעדמאן שליט"א לרגל שמחת אירוסית בתו תת"י ע"ב"א הבח"ח כבוד פינק פינק הי"ו בן מוה' הרה"ח רבי מנשה פינק שליט"א - דומ"ץ בעלזא אשדוד ויה"ד שיהיו לבנות בית נאמן בישראל עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת אושר ועושר וכל טוב סלה. כשתירית וברכת המערכת

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פר' נעבים (אבות ה-ו)

כ"ז אלול תשס"ח לפ"ק - שנה י"ג גיליון תרל"ח

הדפוס	מו"ט	דף
20:14	20:18	19:13
20:02	19:37	18:34
20:10	19:47	18:42
20:28	19:59	18:57
19:57	19:28	18:26
20:42	20:17	19:11
20:53	20:25	19:22
20:27	20:00	18:56

תורת של ראשונים

דרך תשובה - במחשבה תחילה ואח"כ בפועל

זהו כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה וגו' והשבות אל לבבך וגו'. וישב עד ה' אלקיך ושמעת בקולו וגו'. ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך (ל' א-ג). "צריך לדקדק במקראות הללו, כי אמר ראשונה: 'והשבות אל לבבך', ואחר כך אמר: 'ושבת עד ה' אלקיך', ופסוק אחרון גם כן אמר: 'ושבת' ה' אלקיך את שבותך ורחמך', ואמר עוד: 'ושבת וקבצך מכל העמים', וצריך ביאור מה הם שני זוגות הללו."

אלא במקרא זה למדנו דרך תשובה, "שכל אחד ואחד יודע נגד לבבו, והמצוה עליו לרפאות את שברו כפי מה שידו משגת. ומי שמשלים חק תשובתו דרי זה משובה, ומי שאינו משלים בה אלא שהתחיל בה ולא גמרה - הרי הקל מהמאתו, שאפילו מי שמישים אל לבו דעת לשוב בתשובה מקל עונשו". וכך הוא שיעור הכתוב:

"ראשונה אמר: 'והשבות אל לבבך', כלומר, שתהרהר התשובה בלב, אבל לא תשלימנה עדיין שתעשנה בפועל, ואחר תתחזק להשלימה, והוא שאמר: 'ושבת עד ה' אלקיך' ושמת בקולו וגו'. ואחר אמר, שכל שני דברים הללו יגמולך ה' על כל אחד ואחד כפי ענינו, על ראשון שהרהרת תשובה בלבך יאמר: 'ושבת עד ה' אלקיך את שבותך ורחמך', כלומר שיתגן לרחמים לפני כל שובך ויניח לך מעצבך, ויהיה 'ושבת' גמולך מלשון 'וישיר' (ה' ב' שובה ונחת תישוען', אבל לא יוציאך ה' בשביל זה בלבד לרחוק, שכשם שאתה לא השלמת חק תשובתך בן הוא לא ישלים עמך לפדות נפשך לגמרי. אבל על הדבר השני שהזכיר למעלה, והוא 'ושבת עד ה' אלקיך' ושמעת בקולו, שפירושו, שתשלים חק תשובתך לגמרי, עליו שנה ואמר 'ושבת וקבצך', כלומר, שכמו כן ישלים הוא גאולתך מכל וכל. וכתוב אחריו: 'אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו', והביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה והיטבת והרבך מאבותיך".

דרשות הר"ן (דרוש עשירי)

מצות תשובה - כיצד?

כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה חיות לא נפלת היא ממך ולא רחוקה היא. לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה וגו' ולא מעבר לים היא וגו' כי קרוב אליך הדבר מאד בפני ובלבבך לעשותו (ל' יא-יד). "כי המצוה הזאת" - מצות תשובה, ומוסב על מה שאמר לעיל (פסוק א'): "והשבות אל לבבך בכל הגוים" וגו' - שצריך שהתשובה תהיה בעודך בגלות, למען תיושע. "כי אמנם זאת המצוה של תשובה 'אשר אנכי מצוה חיות' כאמרו בכל המא בפרשת ויקרא: 'ואשם' 'ואשמו', שענין כולם הוא, שיכיר ההווא את המא, כמו שפירש אה"כ באמרו (ויקרא ה' ה'): 'זוהי כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר המא עליה' וכן באמרו (במדבר ה' ו-ו): 'איש או אשה כי יעשו מכל המא האדם ואשמה הנפש ההיא והתודו את עונם'. ומוצוה זאת) 'לא נפלת היא ממך' - שתצטרך לגביא, 'לא רחוקה היא' - שתצטרך לחכמי הדור הרחוקים שיפרשו לך באופן שתוכל לעשותה אפילו בעודך בגלות, וביאר זה באמרו: 'לא בשמים היא לאמר', לא יקרה לך בענין התשובה שתצטרך בה להגדת נביא (-זה ביאר 'לא נפלת היא ממך'). 'לא מעבר לים היא' - גם כן לא תצטרך בה לחכמי הדור הרחוקים שיפרשו לך (-זה ביאר 'לא רחוקה היא'), באופן שיהיה זה אפשר לך בחוץ לארץ, ולא יקשה עליך - מצוה זו - כמו שיקרה באיון מצוה שנפל בה ספק ותצטרך לפירוש חכמי הדור או שהיא נמנית בחוץ לארץ. 'בפני ובלבבך לעשותה', להכיר בלבבך את המאך ואת הלא-ל יתברך שהמאך זה ולוהתהרר ולתהוות על זה בפך."

לקח טוב

"וכתבנו בספר החיים"

שהיה מרחק מעל ראשי.

אלא בנוסף לזה, אל יתר אפך, כי אחת שאלתי מאתך אותה אבקש: על אף שבטוחני באהבתך אלי שאף מים רבים לא יוכלו לכבותה, בכל זאת עדיין רבי עומד בהקפדתו כמתחילה, והוששני שמה מתוך השיחה העתידה בינך לבינו, תצליח מדת הדין לערער בכלשהיא את אמונתך בי, ויפעלו חששיו ודיבורים סתיה זעירה בעמדתך הנוכחית.

וכל כן שמוחה בקשתי לפניך, אנא תקח בידך עט סופר מהיר ותרשום את דברי האהבה והאמונה אשר נתת בי, ותשלחם ככתב אל רבי, כך שבראותו

אותיות מחכימות

זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למען אלקים חיים. ויבאר, על פי משל ומלילה, אם אחד רוצה ליתן מתנה לחבירו ואין לו שום קטרוג ומסטיין על לטון החיות, אזי בזמן בעלמא סגי, דהיינו שמה שמואל מפיו ליתן לו המתנה, אזי כחולין ומסורין דמי. אבל לא כן הוא כשם כה המונעים נתינת המתנה מיד הטון ליד המקבל, אזי מן הלאך להכתב בספר חוק ולא יעבור, ואז יסתלקו ויכחו כה המונעים מזה, כי אם לא יהיה רק ליבור, אזי יסטיין הכה המונעים. אבל מכיון שכבר נכתב לחוק, לא יהיה לכם כח להסטיין, כי כבר נכתב לחוק.

זה כונה "זכרנו", על דעת זה: "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים", כלומר לאותה המדה שאתה מלך חפץ בחיים, אזי אני אני לך רק הזכירה לך וזכירה לך לך דיו, כי ידוע מה שהקב"ה אומר לטוב, אפילו על תנאי אינו חוזר כמאמר חז"ל (ברכות ז' א'). ומכל שכן כי יגזור אומר להטיב לבניו, בודאי לא יסוג לחזר להסיר ענתו, כי ענת ה' לעולם תעמוד לטוב לבניו. אבל למשמרת לדעת אלקים המתגלים להסטיין (וזה"ש ב"א ל"ג). לך שתכתב בספר לחיים טובים לחוק ולא יעבור, ואז יסתלק כה המונעים בעלמא כיון שכבר נחקק בספר לחיים.

ואז: "זכרנו בספר החיים למען אלקים", בעבור מדת אלקים דהיינו דין. לכן נכביל זה אני מבקש שתכתב בספר, ואז ממילא יסוגו לחוק.

הדברים כתובים והתומים עלי נייר, יראה הדבר מוחלט ביותר עד שלא ניתן לשנותם. מלא בקשתי זאת, כי בסופו של דבר ימולא רצונך בזה, שאוכל בשלוה להשתפר ולהשתנות.

זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים למען אלקים חיים.

במסגרת לימודיו אצל רבו, שגג התלמוד בענינים שונים הפוגעים במשמעת הנדרשת, ואף במדת דרך ארץ שעל התלמיד לנקוט בהתייחסו לרבו וללימודיו בכלל. כאשר הקירו לו על השלילות שבהנהגתו, ומתוך נימת ההערה היתה נשמעת מעין אזהרה לעתיד לבא עליו, גבר עליו פחד ואימת הדין.

בערב, בהיותו בבית נישא אל אביו האהוב, ובקש לדבר אתו בארבע עינים, ושה לפניו את דאגתו על מה שאמור להגיעו מרוב כגמול על הנהגתו המפוקפקת אליו ועל לימודיו זה זמן מסויים. הביע הבן לאביו את חרטתו הכנה ושכאמת ובל שלם מוכן הוא להשתנות במה שנוגע להנהגתו זו, ואף מאמין שכחו יעמוד לו להוציא קבלותיו אלו אל הפועל. אלא שמרוב דאגתו על העונש שעלול רבו להמיט על ראשו, לבו כל עמו.

אב הרחמן, שאהבת בנו קרובה ללבו מכל דבר וזולתה, משתכנע בכנות דברי הבן, ואף מתרשם מיכולתו להכיר בטעויותיו ולהודות באוולתו לשעבר, ולא עוד אלא שכבר הצליחה דעתו למצוא מסילות ונתיבות שונות שיובילוהו לדרך נכונה וישרה מהיום והלאה.

ובמה שנוגע לדאגתו המתגברת של בנו חביבו על האמור להגיעו, מתחיל האבא להרגיע את נפשו באמרו אליו: אל דאגה, ברצות ה', בקרוב אלק ואיפגש עם המלמד, אחזור לפניו על הדברים הישירים והנחמדים שאוני שמעו מפך, ואדבר על לבו שכאמת אין כדאי לשפוט אותך לרעה, לא בלבד מפאת קבלותיך על העבר, אלא עוד זאת שמכנות חרטתך ונאמנותך למטרת ההשתנות, ניכרת האמת למפרע שלא ודון לך השיאך לרעות אלו, ואין זה כי אם שגגה היוצאה מוהנהגתך, ותוך זמן קצר תצא הנחה זו מכח אל הפועל וכל רואיך יעידון ויגידון כי אמת נכון הדבר.

בשמוחה פונה הבן לאביו לאמר: אין דברים בפי להודות לך, אבי האהוב על שהקשבת לדברי ולא עוד אלא שהאמנת בי ובטוהר כוונתי, ועל אשר נסית והיטבת לגלות את מצופני לבי. ועל כולם, על אשר אתה עומד מוכן ומוזמן לפטור אותי מן הדין

הגיע שוב !!! הקובץ הרביעי - חודשי אלול-תשרי

קנקן חדש מלא ישן, אמרות טהורות וחידו"ת, אגרות קודש וכתבי חסידים המלאים זיו ומפיקים נוגה, מאורס הבהיר של רבנו"ק מבעלזא זי"ע

גיליון מוגדל
לחג יומא דהילולא
דכ"ק מו"ה מר"ש זי"ע
בכ"ז אלול
ולקראת הימים הנוראים

הדירה שלך בירושלים ב-120\$. תרום לארגון "הידברות" הידוע בפעילותו החובקת זרועות

יומא דנשמתא

כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע יומא דהילולא כ"ז אלול (תרמ"ו)

לקט אמרות טהורות, שיחות קודש ועובדות מופלאות

אורא דארץ ישראל – בסוכה

"... הדנה שמעתי כמה פעמים מאדמו"ר ז"ל (מרן מהר"י מבעלזא זי"ע) בשם אב"ד מהר"ש ז"ל, דענין סוכה הוא ה' שהקיף אותו מכל צד, בכל מקום אף בחוץ לארץ, בקדושת בית המקדש מארבע רוחות ומלמעלה ומלמטה, מפני דהסוכה וקרעיותה והסכך, וכן אורי הסוכה הוא אורא דארץ ישראל ממש. ובחקדמה זו אמר פעם אחת תורה בל ימי החג, בזה הלשון אמר לי כמה פעמים, ואיני יודע מאין הוציא את זאת. ובהו יש להבין לשון התפלה (קודם שבנסכים לסוכה) המוזכר בישיע ציון, אשר נהגו אב"ד חק' וא"א חק' זי"ע לאומרה בזה הלשון: "ותזני לישב ימים רבים על האדמה אדמת קודש", דאך שייך לתפלה זו. אך להניח, דכל ענין סוכה הוא קדושת ארץ ישראל, על כן אנו מתפללין לזכות תמיד לישב על אדמת קודש.

לקט אמרי קודש - מרן מהר"י מבעלזא זי"ע, סוכות תרס"ו (מועדים, עמ' פד)

שבח ארץ ישראל נחלק בין אוה"ע

"ונאמר בשם הרה"ק השר שלום מבעלזא זצוק"ל, שבעת החורבן חלקו העי"ן שרים בין עצמם את שבח ארץ ישראל, השר של מדינת טורקיה לקח שבח הצמר (נצי' שלחן מלכים) על קיפור שו"ע ס"ט סק"יד, והשר של מדינת אוגנארן לקח שבח היין".

[ומצינו ענין פלא בגמרא (יומא כא.): "בשעה שבנה שלמה בית המקדש, נטע בו כל מיני מגדים של זהב" וכו', ואיתא בהגהות יעב"ץ שם: "ומצינו אף הפלא נמצא גם היום במחוז טאקייא, לפעמים מוצאים גרגרי זהב תוך הענבים הגדלים שם, ואף חוטי זהב גדלים על גביהם מבחוץ. כך הגידו לי גברי רברבי בני סמכא שראו בעיניהם", והיינו דכברי הרה"ק מבעלזא ששבח המחוז ההוא משבח ארץ ישראל בבנינה].

הקול ארית (ח"א עמ' ג-ד, וינשי בהערות. ויצוין שהנהיג מביבולגוריא זצ"ל חסיד, שהשר של מדינת טורקיה לקח שבח הארץ של ארץ ישראל. נא.ה. ובה יבאר על כן השאלה שנשאלה כאן בגל תרלו, מדור עליו עין, אודות האקלים בארץ בומג, עי"ש).

המשכת שפע על ידי הסתכלות הצדיק

פעם אחת נסע הרה"צ רבי נפתלי ממשעל זצ"ל (חננו של הרה"ק רבי משה רוקח מקאריב - בנו של מרן מהר"ש זי"ע) עם דודו, מרן מהר"י מבעלזא זי"ע, בעגלה, והבחין שמרן זי"ע מסתכל ומתבונן הרבה בשדות המבורכים בתבואה.

כעבור זמן פנה אליו מרן ואמר לו: אבי זי"ל (מרן מהר"ש זי"ע) היה אומר, שצדיקים משפיעים שפע של ברכה על הגידולים שבשדות על ידי הסתכלותם עליהם, ודבר זה מורמו דבריו בעו לרות יעניך בשדה אשר יקצורו" (ותב ט) - ראשי תיבות הללו הם ר"ת של ד' העולמות אבי"ע [אצילות בריאה יצירה עשיה], רמז שעל ידי הסתכלות על הצדיק על השדות נמשך עליהם שפע מכל העולמות. קול נפתלי (הנביא ידוע הרה"ק ר' עקיבא אשר פדווא שליט"א בסידרת מאמרי המלכים יתרא"י שבחבורה בגליון 'קורא עונג פ' שמות תשס"ח)

הבחינה הנעלית של "והמשיביל ידום"

כ"ק מרן מהר"ש זי"ע היה מפלא ומגדיל ומשבח למאד את הרבאבי זצ"ל, והיה קולוהו "דער הייליגער אבן עזרא". היה אומר תורה על יסוד מהרבאבי. וכן היה אומר תורה לבאר כונת הרבאבי לחעמים בתוכו רזין עלאין, ובפרשת לך בפסוק (בראשית יב, ה) "ויעבר אברהם עד מקום שכם וגו' והכנעני אז בארץ", סיים הרבאבי בפירושו: "ואם איננו כן יש לו סוד והמשיביל ידום", ופירש אותו ז"ל בתורתו, כי הנה יש שני סוגי צדיקים, הסוג האחד שעובד רק להרחיק מעליו הרע והקליפה, וזה כל עבודתו, והצדיק מסוג הזה איננו עד צדיק גמור וגמור, והסוג הב' שאינו

תקוני זוהר עם פירוש 'אור ישראל' - להמציא חק' רבי ישראל מקאנצין זי"ע, עם ביאור נפתלי ממשעל ישראלי - לבאר דברי המגיד הקדוש, רמיוותיו וציוניו, ככל אשר שייך להבין, וניתוסף עליו עוד הגות הגה"ק בעל השפת אמת מגור זי"ע על התקוני עם ביאור בשם 'נפתלי' זי"ע. יצא לאור בשני חלקים מפורדים (ח"א, תמוז ע"ב - עד י"ב, ח"ב, ש"ח ע"ב) על ידי המחבר והמוציא לאור יצחק עמרם אופמן, מו"ץ בירושלים. ירושלים תשס"ח.

סדר סליחות עבודת השם - עם פירוש ממחזור "חדרת קודש" (מהדור וניצאיה שנת ש"ס) שנדפס ברברו ממחזור "כל ב'י דפוס וילנא. נערך ויצא לאור ברב פאר וחדר, בשתי מתכונות (גבילה ומקוטעת) על ידי מכון 'משעל רוקח', קרית בעלזא ירושלים, תשס"ח.

דבר יום ביומו לוח הולכות ומנהגים לשנת תשס"ט - אוצר בלום של הלכות והלכות, מנהגים וכוונות בקיום מצוות היום וסדרי התפילות, בנוסף לדיעות נחוצות ומנהגי רבאבי מבעלזא זי"ע. ערך ומסודר לפני כל אחד ואחד, מעין קיצור שו"ע יומי, על כל יום ויום מילות השנה, וביחוד על מועדים ומימים מיוחדים, לדעת את הדבר אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשו בקיום המצוות; נוסף עליו עוד שני קונטרסים מיוחדים לשנה זו הבעל"א א.

לעבוד להרחיק מעליו... והרע יברח מפניו, על כן הותר לאאע"ה לילך בארץ, אף שהיה אז בארץ הכנעני והרע.

צדקת הצדיקים (סיפורי צדיקים מכתבי יסו. יו"ל ע"י הרב ירמיה שמאל שווארטן, מאנסי ג.י. תשס"ח, עמ' לו-לז)

הגאולה העתידה - משיביל המדרגה

מדי היות מרן מהר"ש זי"ע יושב בבלבוב, כאשר נתעוררו עיניו רח"ל, אז קמה הגאולה בבלבוב, ובתוכו היו גם אנשים מישראל, וחללו שבת ופרקו מעליהם עול מלכות שמים. וישראל זאת להרב כי זה חדש מקרוב בא, כי העיר לבוב היתה רבתי עם ישראל יראי ה', וספרו זאת להרב מדי היותו יושב בשולחנו בשבת כאשר הלכו להתלמד להיות מורה קשת.

כשמוע הרב השמועה כי באה נמש לבו והתאנח בשברון מתנים כדרכו בקודש, אח"כ פתח ואמר: כתיב (מכה ז, טו) "כימי צאתך מצרים ארצנו ונפלאות", הענין הוא, כי כמו ביציאת מצרים היו ישראל משוקעים במ"ט שיערי טומאה ואח"כ הופיע אליהם השי"ת ופדאם, כך בגלות המר מזה יתירה כן כי ישראל יהיו בשפל המדרגה, לא בצדקות ותום לב, והשי"ת יופיע עליהם ויפדם.

שם (עמ' מא)

מרגליות זוהרות ומאירות משובצות מתוך כתב' הגה"ק מהר"ם מביבולגוריא זי"ע הנקובים בשם "פרשת מרדכי", והן עובדות מאלפות אשר שמע מאביו, כ"ק מרן מהר"ד זי"ע, ומאחיו, כ"ק מרן מהר"א זי"ע, על אודות זקנים, כ"ק מרן מהר"ש מבעלזא זי"ע. לפיכך קטעים אחדים מתוך לקט יקר מפז שמוא בקובץ "אור הצפון" החדש שהוצאנו לאור בס"ד זה עתה (קובץ ד, חודש אלול ותשרי).

מספרים, שרבי מאיר מפרעמישלאן זצ"ל שלח לומר לכ"ק אבי-דקניא זי"ל (מרן מהר"ש זי"ע) שיש בו נשמות רבינו תם, והביא ראייה מזה שציוה כ"ק א"ז זי"ל שבבית הכנסת בבעלזא יניחו את ספרי התורה בארון הקודש בשכיבה ולא בעמידה, כשיטת רבינו תם (ראה מרדכי עיניש מנחות, הלכות קטנות ואת תתקטא; ב"מ קב. תרנ"ה בגובות; "ספר הישר" לר"ת סי' תיקו), מאחר שהוא מורשו נשמתו.

והנה, למעשה חפץ היה כ"ק א"ז זי"ל לצאת ידי חובת כל השיטות, ולכן בבית הכנסת הורה להניח את ספרי התורה בשכיבה, ואילו בבית המדרש הורה להניח את הספרים זקופים כשיטת רש"י (ענין במדברכי שם).

גם בנוגע לזמן בין השמשות אמר לי כ"ק אחי שליט"א (מרן מהר"ש זי"ע), שפעם אמר כ"ק א"ז זי"ל שהוא פוסק בענין בין השמשות כשיטת רבינו תם, ולא רק לחומרא, אלא מפני שכן הוא סובר על פי הלכה.

ביום כ"ז אלול שנת תשי"ח לפ"ק, אמר כ"ק אחי שליט"א (מרן מהר"ש זי"ע): העולם מספרים שהיה כ"ק א"ז זי"ל (מרן מהר"ש זי"ע) ער במשך אלף לילות, ובתחילה למד בחברותא עם כמה חברים, אבל לאחר כמה מאות לילות השתמש אחד אחד ורק הוא נשאר ער במשך עד אלף הלילות, ובלייל הוא בא אליו זקן אחד ולמד אתו הלכות בית הכנסת, ובעקבות זה התחיל בבנין בית הכנסת.

והנה, כ"ק זקני זי"ל (מרן מהר"ש זי"ע) שאל פעם את אביו, כ"ק א"ז זי"ל, אם אמת הדבר, והשיב לו בלשון ואמר: "אויף מיר זאגט מען אזוי: ווען שלאף איך דען קאין, שלא כ"ק א"א זי"ל (מרן מהר"ד זי"ע) כי מתשובתו של כ"ק א"ז זי"ל שלא הכחיש את הסיפור, נראה כי הסיפור הזה הוא אמת. עבדי"ק שליט"א זי"ל].

ושמעתי בשם רבי הענין דין זי"ל מסקאהל, כי באלף לילות הנ"ל עסק כ"ק א"ז זי"ל גם כן בסוגיה של טריפות הריאה (ראה ידבר שלום אות פט).

כ"ק א"ז זי"ל (מרן מהר"ש זי"ע) עשה את לימוד התורה, לא רק כדרך והנהגה לחסידות, אלא מעיקר החסידות, וכך סיפר לי כ"ק אחי שליט"א (מרן מהר"ש זי"ע) בליל שב"ק פרשת בא שנת תשי"ו לפ"ק, שפעם באו אברכים מחסידי פולין (קאצק) לבעלזא, וביקשו מכ"ק א"ז זי"ל שידבר אתם "יחסדות", ועיכב אותם כ"ק א"ז זי"ל בבעלזא זמן רב, עד שיום אחד ביקש שיקרא אותם ואמר להם: "איך בן געווען א יונגעמאן בין איך דורך געאנגען אלע דרכי חסידות, האב איך געווען דער בעסטער דרך החסידות איז צו לערנען אביי ורבי און צו נאכערען צום צדיק אמת" (יחסדות-אבך, עברית על כל דרכי חסידות, וראיתי שדרך החסידות הטוב ביותר הוא לימוד אביי ורבי ולסמוך לצדיק אמת), וכשסיים את דבריו פנה אל הגאבי ואמר לו: "אלימלך, גיב אריין לעקד און בראנפין".

וסיים כ"ק אחי שליט"א [זי"ל] ואמר: באמת היתה זאת

עליו ספר

תענית לשת' - הלכות גידולי שביעית במוצאי שביעית, ב' יממורח שמשי - הלכות ומנהגי ברכת החמה. מפתח מפורט. נקט וערך להפליא על ידי הגי' אלי שמואל וינד שליט"א דומ"ץ קהל מחזיקי הדת בא"י (662 עמ').

מה ימו פעמיני - סוכות השלישית בסידרת האוצר על המועדים. יצירה מחודשת רבת גוונים. מכיל בתוכו מונחים ומאמרים על מלעלה ממה ועשרים גדולים וצדיקים - רבותינו האדמו"רים וראשי השיבות במשנת החג, שיעורים, דברי תורה, שיחות ומכתבים, וכן לקט נרחב של נושאים למדנים, עיונים, פלפולים, הלכות ומנהגים, פנינים, רמזים, משלים, עובדות וכו', עם הוספת ג' מדורים חדשים: חוקר דודוש - חקירות ופלפולים, דיונים - מדוללי הפוסקים, צילא מדיהמונות - תיאורים בחצרות הקודש. נדפס בשני פורמטים. פרט עטו של הרב אלימלך שפיטצער. יצא לאור על ידי מכון 'מדושי עונג ג.י. תשס"ח (תרנו עמ').

שמה בבית המלך - ספר חמישי מסדרת "בחצרות בית ה'" המנחלת לימוד הלכות ועבודת בית המקדש לצעירי הצאן, ובו תאור מוחשי ומרגש של חג הסוכות, שמחת בית השואבה ומוצות "הקהל" בזמן שבת המקדש היה קיים, משולבים בחן ובטעם בדברי חז"ל. נלה לו מפות ותרשימים לחקל על הקראת בחבנת הדברים. מעשה ידי אומן הרב יעקב מאיר שטראוס, ב"ב תשס"ח (285 עמ').

עלִי אורח

הלכות שונות מדיני פרוזבול

וְהָאֵלֹהִים הַשְׁמִיטָהּ שְׁמוֹתָם כֹּל בְּעַל מִשְׁהָ יְהוָה אֲשֶׁר יִשָּׂה בְּרַעְיָהּ לֹא יִגַּשׁ אֶת רַעְיָהּ גּוֹי (וּדְרָם) מו. ב, יִשָּׂה, כִּי בְּכִסְמוֹתָהּ אֲשֶׁר יִשָּׂה בְּרַעְיָהּ; "כִּי יִשָּׂה" אֵלֶּיּוֹת מִקִּטְוֹן" (אֵלֶּיּוֹת יוֹאֵל וְהַיָּמִין, שֶׁ לְפָרֶשֶׁת כִּי מִטְעַם הַשְׁמִיטָה הַלּוּאֵל, לִדְעוּ שְׁהָרָאָהּ הוּא לֹא הִקְבָּה" וּמִטְעַם שְׁמִיטָה כִסְפִּים הַלּוּדִיּוֹת "כִּי לֹא הִכְסֵּף" גּוֹי (חֲנִי ב. ח), וּשְׁכֵל מִה שִׁישׁ לֹא לֵאמֹר אִינוֹ שָׁלוֹ, רַק שְׁמִיטָה ח' לֹא כְדִי שִׁיחֻדָּהּ דֵּל; דְּהֵּן: אֲשֶׁר יִשָּׂה בְּרַעְיָהּ לֹא יִגַּשׁ, שְׁהָרָא אִינוֹ שָׁלֵךְ, רַק כִּי יִשָּׂה אֶל לֹהֶ- דֶּרֶךְ הַלּוּהָהּ. דְּמַסֵּךְ אִלְתֵּינִי וְעַל הַמְּסֻרָה לִרְכִּי אִלְתֵּינִי עֲלֵיכֶם בְּרַבִּי וְהִדְחָה זַ"ל (דְּפַסֵּם בִּנְתַּת הַפֶּה), וְעַתָּה שׁוּב שְׁנֵית יָמֵי מִכּוֹן נִצְחָה יִעֲקֹב בְּרֵאשִׁית הַרְבֵּה אֲבָרָהִם יִשְׁעֵי וְיִזְכֶּר, וְשִׁפּוֹלֵת תִּשְׁפֹּחַ).

יתרון דעת | המשך מעמוד ב

זכרון טוב להרה"ק מנעשכ"ז זצ"ל (מעבדות הצדיקים אות יא)

ענין זה מובא גם בפוסקים, הדחה מנהג ישראל הוא לברך איש לרעהו בליל ר"ה: "**לשנה טובה תכתוב ותחתם לאלתר לחיים טובים ולשלום**" – הביאו הרמ"א (סי' תקפ"ט ס"ט) בוד"ל: "והנהיג שכל אחד אומר לחבירו, לשנה טובה **תכתב**" – ולא הוסיף לומר **ותחתם**, ואילו **במגן אברהם** (סק"ח) מובא בשם המעלה **צדק** שיש לומר: "**תכתב ותחתם**", וכתב המג"א: "וכן נכון, שהיוקי לברך שנחתם לאלתר לחיים", כלומר, שהסבירה גם על החתימה היא נכונה, שהרי על כל אחד ואחד להחזיק את חבירו לידו, שנחתם לאלתר לחיים. אכן, בהמשך ציין המג"א לדברי העשרה מאמרות שהבאנו, שגם כלפי צדיקים גמורים ורשעים גמורים אין החתימה בידו"כ, ולכן לפי דבריו אין לומר בראש השנה אלא "לשנה טובה תכתב", שהרי אין החתימה בר"ה (ראה "לשנה שר"ד את כא). ולעומת זה דברי הביא"ג הנזכרים מוסיפים על הרמ"א, שהוסיף רק "לשנה טובה **תכתב**", כי לא נכון לומר 'ותחתם', כי גם אצל צדיקים גמורים אין החתימה בעניני עו"ה" ע"ד עיה"ה.

שם הי"ץ	לעילוי נשמת	לעילוי נשמת	הכרה

הרה"ח ר' זושא האנשטטר הי"ד לרגל שנת הולדת הנביא נ"י אצל חתנת האבר"ך במדרשו ר' אשר יסעי' [בהרה"ח ר' משה] שווייצער הי"ד למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלום זכר - בביהמ"ד חסידי בעלזא (מרכז)	לעילוי נשמות מרת מירל בת ר' פנחס מעיכל ע"ה נלב"ע ו' תשרי תש"ס לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה ע"י חתנה הרה"ח ר' דוד אלימלך גאליצקי שליט"א	לעילוי נשמות מוה"ר אלטר חיים משה ב"ר צבי ע"ה כ"ץ נלב"ע ערב יום הקדוש שליט"ל לפ"ק תהא נשמתו צרורה בצרור החיים הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' יחיאל הכהן הרשקוביץ הי"ד	הכרת הטוב וברכת תודה מביעים אנו בזה לקהלא קדישא הי"ן קהל חסידי בעלזא באנטווערפן יע"א רברביא עם זעירא, בעלי בתים חשובים, חסידים ואנשי משעה, ועל כולם אברכי הכלל, בני תורה המצוינים, שפיחו לפני ה', ופיארו וחממו את הספר הגדולה לגומרה ל"כתיבת והכנסת שמח תורה שזכנו להכניס ברוב פאר וחדר לא בית ה', מקדש משט, ברב עם עדרת מלך מתוך שמחה וחזונו עילאית. תעוררנו צפונות שברכות וחילו על ראשנו, והשמחה תהיה שחיה תמיד באהלים, ואך טוב וחסד ידיפסנו כל הימים, ומזה כולם להיתבט ולהיותם בספרן עדיקים, לחיים טובים ואושרים, ברות גופא ונחורא מעילא עדי מקל פני שמיא דזקנו ומלטנ בראשנו בב"א. המברכים מקרב הלב אברהם יצחק בעגלנל ושפחתו
לעילוי נשמות הא גברא רבה, האי חסיד וואי עניו, שייף עייל שייף ונפיק, וגרין באורויתא תהיירא הוציא רבי שמחה בונם בהרה"ח אליעזר בונים זצ"ל ראש הכוללים חסידי בעלזא בברוקלין נלב"ע בשב"ק י"ב תשרי תשס"ו בעת רענו דרעיין - ונטמן בחר המנוחות בירושל' סמוך ונראה לציון המצוינות קוה"ק מרן מהר"א זי"ע	יצא לאור הספר הנפלא שוק"ת "ישיב יצחק" חלק ב' - על ד' חלקי השו"ע מאת הגאון רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א דומ"ץ וחבר הבר"ץ דקריית צאנז נתניה, מראשי כולל ש"ס	לעילוי נשמת האשה החשובה יהללוה בשערים מעשיה מרת פייגא פערל ב"ר נחמן ע"ה נלב"ע ו' תשרי תשמ"ח לפ"ק תהא נשמתה צרורה בצרור החיים הונצחה על ידי בנה החשוב איש החסד והמעש הגנני המפורסם לשם ותהילת פטרון מערכת "עלים לתרופה" העולמית הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א ברוקלין נ"י.	כתיבה וחתימה טובה לכל עדת בני ישראל הגליון הבא יופיע בע"ה לשבת בראשית הבעל"ט
הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א ברוקלין נ"י	להשיג בחנויות הספרים בארץ ובחו"ל סטם בודדים מהסדרה בטל: 057-3104656 09-8820552		